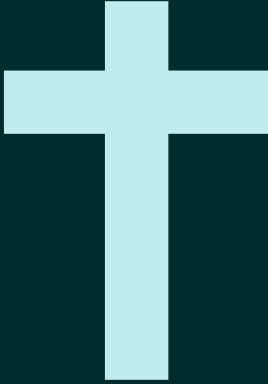

Diilon-nelma
Tobisifeleni

New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

Diilon-nelma Tobisĩfɛlɛnni

New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cerma

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

ff6cee3-e395-5530-a5c5-85fce8e77c3d

Contents

Matie sebe	1
Marke sebe	71
Like sebe	113
Nsáa sebe	183
Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma	233
Ɔromutaamba sebe	297
Korɛntitaamba sebedieláño	327
Korɛntitaamba sebeháalíño	356
Galasitaamba sebe	375
Efesitaamba sebe	386
Filiputaamba sebe	395
Kolɔsitaamba sebe	402
Tesaloniketaamba sebedieláño	409
Tesaloniketaamba sebeháalíño	415
Timote sebedieláño	419
Timote sebeháalíño	428
Tite sebe	434
Filemɔ sebe	438
Ebire ba sebe	440
Sake sebe	463
Pier sebedieláño	471
Pier sebeháalíño	480
Nsáa sebedieláño	486
Nsáa sebeháalíño	494
Nsáa sebesielíño	496
Yuda sebe	498
Ampigáama	501

Matien nyegāan Yesu maama man Nelmuoyamma

Matie waa Yesu *hāalābilonjo (9.9; 10.3). U nyegāan u sebe-i a vii *Yuifubaa. U taa u taara u pigāan-ba wuɔ nuharunḡu si dii, Diilonḡ unḡ pāa nunḡu-i aa saanḡ *Konḡkortienḡo manḡ, u yaa Yesu-i. Aa Diilonḡ unḡ waanḡ mamanḡ *Tobisiɔɔlonniḡ-sebe-i-na, u yaa juɔ ji ce-ma hiere.

Yesunḡ huɔḡ dumaa, Matie duɔḡ u sebe-i baa ku yaa-i aa suonu-kuɔ baa u *batemu-i ka cor baa *Sitāniḡ juɔ tuɔ taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hiɔkuraanḡu-na (sap. 1–4).

Ku huonḡu-na, u dii u nunḡu-i Yesunḡ cie u maacemma-i dumaa *Galile-i-na: U waanḡ Diilonḡ-nelma-i baa nuɔmba-i, aa sire jaamba-i, aa donya *jinabaa-ba-i nuɔmba yunni-na. U cie gberɛ-weima bɔi (sap. 5–18). U siire kusuɔḡ-nu'i a kā *Yerusalemu-i-na ba ka ta ba ko-yo. Baḡ fiɛ ko-yo, Diilonḡo siire-yuɔ u temma-i (sap. 19–28).

Yesu waanḡ nelma bɔi a kā *Diilonḡ-nellentesinni kūḡu-na.

Matie huɔnu u sebe-i sɔmma ndii: Bamanḡ hūyāa Diilonḡ-maama-i baḡ saaya ba ta ba wuɔ dumaa (sap. 5–7). Yesunḡ puɔraa u *hāalābiemba-i ba ka wanḡ *Diilonḡ-bāanḡu maama-i kusuɔḡ-nu (sap. 10). Gbāneini manḡ pigāan Diilonḡ-nellentesinni-i (sap. 13). Diilonḡ-dūḡ-baambanḡ saaya ba bel banna dumaa (sap. 18), baa miwaanḡo tīmmanḡ-maama-i (sap. 24–25).

*Yesu bincuɔmbanḡ cuu ba-naa dumaa
(Like 3.23-38)*

¹ Yesu-Kirsa bincuɔmbanḡ cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Yesu-Kirsa hilaa *Davidi hāayɛlmba-na. Davidi fuɔ u hel *Abiramu hāayɛlmba-na.

² Abiramu siire da *Isaki.

Isaki sire da *Yakɔbu.

Yakɔbu sire da *Yuda a naara bisālmba namba.

³ Yuda sire da Perɛsi baa Sera. Bisālnḡ daaba nyu-i ba taa ba bi-yo Tamar.

Perɛsi sire da Esirɔmu.

Esirɔmu sire da Aramu.

⁴ Aramu sire da Aminadabu.

Aminadabu sire da Naacūḡo.

Naacūɔ sire da Salmɔ.

⁵ Salmɔ sire da Bosi. Bosi nyu-i ba taa ba bi-yo Araabu.

Bosi sire da Obɛdi. Obɛdi nyu-i ba taa ba bi-yo Uruti.

Obɛdi sire da Yese.

⁶ Yese sire da Davidi. Davidi faŋo yaa juo ce nellentienjo-i. Fuo sire da *Salomɔ. Salomɔ nyu-i, Uri cienjo'i waa.

⁷ Salomɔ sire da Orobamu. Orobamu sire da Abiya.

Abiya sire da Asa.

⁸ Asa sire da Yosafa.

Yosafa sire da Yoramɔ.

Yoramɔ sire da Osiyasi.

⁹ Osiyasi sire da Yotamu.

Yotamu sire da Akasi.

Akasi sire da Esekiyasi.

¹⁰ Esekiyasi sire da Manase.

Manase sire da Amɔ.

Amɔ sire da Yosiyasi.

¹¹ Yosiyasi sire da Yekoniya a naara bisalm̄ba namba.

Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i baŋ bilaa *Isirahel-baamba-i k̄a baa-ba *Babiloni-i-na.

¹² Baŋ k̄aa Babiloni-i-na, Yekoniya wuɔ ka da Salatiel.

Salatiel sire da Sorobabel.

¹³ Sorobabel sire da Abiyudi.

Abiyudi sire da Elakimu.

Elakimu sire da Asɔr.

¹⁴ Asɔr sire da Sadaki.

Sadaki sire da Akimu.

Akimu sire da Eludi.

¹⁵ Eludi sire da Elasar.

Elasar sire da Mat̄a.

Mat̄a sire da Yakɔbu.

¹⁶ Yakɔbu sire da Yosefu. Yosefu sire bie cienjo.

U cienjo-i ba taa ba bi-yo Maari.

Maari faŋo yaa huɔŋ Yesu maŋ baŋ biŋ-yon *Kirsa-i.

¹⁷ Kuu dii ŋaa a doŋ Abiramɔ-i-na a ji hi Davidi-i, tonaamba c̄ncieluo ba naa-i dii. Aa a doŋ Davidi-i-na a ji hi baŋ bilaa *Isirahel-baamba-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, tonaamba c̄ncieluo ba bi naa-i dii. A doŋ huɔŋgu faŋgu-na, ji hi Kirsa homma-i, tonaamba c̄ncieluo ba bi naa-i tiraa ba ye dii hɔlma-na.

Yesu-Kirsa homma-i
(Like 2.1-7)

¹⁸ Yesu-Kirsaŋ huɔŋ homma maŋ, ma yaa daama: U nyu-i, Maari-i, Yosefu yaa naa bel-o u dɔrŋo. Huɔŋgu nɔŋgu juo hi, *Diilon-Yal die ce kusɔŋgu yiɛra Maari-i-na. A ne da Yosefu saa naa hi suɔ-yo cienjo yogo. ¹⁹ Yosefu waa nelfɛɛiŋo. Uŋ daa kusɔŋguŋ yiɛraaya u dɔrŋo-na dumaanjo-na, u sa taara u dii senserre yuɔ; wuɔ tuɔ taara u hiel u gboluŋgu-i u maama-na molo baa suɔ. ²⁰ Uŋ diyaa mafamma-i u huɔŋga-na, Itienjo *dɔrɔpɔuɔrbilonjo naŋ wuɔ carra-yuɔ d̄ans̄aan-nu a waŋ baa-yo wuɔ: «Yosefu, *Davidi h̄aayɛlŋ nuɔ, *Diilon-Yalle yaa cie kusɔŋ daaku yiɛra Maari-i-na; baa k̄aal̄a, biɛ-yo. ²¹ U ka

hoŋ naacombilonɔ. Duɔ hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu; ku yunɔgu yaa wuɔ koŋkortienɔ. U yaa ka kor u nellen-tobimba-i ba ambabalma-na.»

²² Itien ŋ ciɛ u *pɔpuɔrbilonɔ wanɔ maman, ma'i sa ciɛŋ daama-i wɛi? Pɔpuɔrbilonɔ waan-ma wuɔ:

²³ «*Bilonyonyuro ka ce kusɔŋgu a hoŋ naacombilonɔ.*

*Ba ka ta ba bi-yo Emaniel.»**

Ku yunɔgu yaa wuɔ Diilonɔ dii baa-ye.

²⁴ Yosefunɔ juɔ sire duɔfɔmmu-na, wuɔ ce Itienɔ dɔrpɔpuɔrbilonɔ ŋ waanɔ maman baa-yo aa u dɔrŋo kɔal jo ji tɛna baa-yo. ²⁵ Maariŋ kɔalɔa jo, u juɔ bɔrɔ dumaa Yosefu saa suɔ-yo ciɛŋo. Ŋ buɔra, Yosefu wuɔ haa bilonɔ yerre-i Yesu.

2

Hiriemba namba taara Yesu terienɔgu-i

¹ Yesu huɔŋ Betelɛmu, dii *Yude mara nuɔ. Huɔŋgu fanɔgu-na, *Erɔdi yaa waa *Yude yunɔgu-na. Ŋ huɔŋ, hiriemba namba waa bɔpagɔŋgu-na; baa sire a jo *Yerusalemu-i-na ² a ji ta ba yuure u kɔŋgu-i wuɔ: «*Yuifu ba nellentienɔ manɔ huɔŋ fɛlemma-i uu dii hie? I daa u mɔele-i bɔpagɔŋgu-na ku'i ciɛ i sire tɛ jo diɛ ji jaal-o.»

³ Erɔdinɔ nuɔ nel daama-i, u huɔŋ kaa pɔŋ cu ka hel baa Yerusalemutaamba-i hiere. ⁴ Wuɔ bi *Diilojigantaamba yuntaamba manɔ waa nelle-na hiere baa *anjinamma pigataamba-i a ji yuu-ba wuɔ: «Diilonɔ ŋ pɔa nunɔgu-i wuɔ u ka saanɔ *Koŋkortienɔ* manɔ, u saaya u hoŋ terienɔ haku-i nuɔ-i?» ⁵ Baa cira: «U saaya u hoŋ Betelɛmu dii Yude mara nuɔ. *Diilopɔpuɔrbilonɔ nyegɔan ma yaa-i wuɔ:

⁶ «*Betelɛmutaan namaa, baa na ta na ne wuɔ si Yude nilɛiŋa-na hiere namaa nelle yaa huɔŋ-nu de!*

*Umanɔ ka waa *Isirahɛl-baamba yunɔ-nu, umanɔ ka ta mi baamba yaan-na tuɔ ne-ba, u ka hoŋ namaa nelle yaa nuɔ-i.»†*

⁷ Erɔdinɔ juɔ suɔ *Kirsu munɔhommun-terienɔgu-i, wuɔ cuo bi hirienɔ daaba-i a ji yuu-ba suɔ mɔel daadenɔ duɔŋ ta di hel huɔŋgu manɔ nuɔ-i. ⁸ Ŋ juɔ yuu ba piiye tɔnu-yuɔ, wuɔ cira: «Kɔanɔ Betelɛmu-i-na na ka yuure u kɔŋgu-i jeje na ne; da na ka da-yo, na jo na ji tɔnu muɔŋo-i mi bi kɔ ka jaal-o.»

⁹ Erɔdinɔ piiye baa-ba ti, baa sire ta ta ba kɔ Betelɛmu-i-na. Ba'a ba ne, tiraa da mɔel daade-i ba yaanɔa-na di wuɔ di kɔ.

* 1:23 Isayi (Ésaïe) 7.14

* 2:4 Banɔ gbɛŋ Yuifu ba nellentienɔ manɔ, baa

Koŋkortienɔ-i, nelduɔŋo yaa-i bande-i-na. † 2:6 Mise (Michée) 5.1

Baa ta ba nyaanu-diɛ. Diŋ kaa hi bilonɔ ŋ waa terienɔgu man nuɔ-i, diɛ yiɛra ku yudɔrɔ-i-na. ¹⁰ Ba hɔŋ muɔ gbuu pɔŋ fɛ̃. ¹¹ Baa har suur ka da bilonɔ-i baa u nyu-i. Baa dũuna jaal-oo naa fir ba conɔgorni-i hiel sɛnɛ hã-yo baa wusũnanɔ a naara *miir-namma.

¹² Ban juɔ'a ba bir, Diilonɔ wuɔ piye baa-ba dɔnsɔan-nu wuɔ ba baa kã Erɔdi terienɔgu-na ka tũnu-yuɔ. Baa pɔŋ biɛ ba den hũmelle.

Yosefubaa-ba gbaraa kã Esipi

¹³ Hirienɔ ban taa, Itienɔ *dɔrɔpɔuɔrbilonɔ wuɔ carra Yosefu-i dɔnsɔan-nu a wanɔ baa-yo wuɔ: «Yosefu, *Erɔdi ka sire wuɔ u taara naacombilonɔ-i ko-yo. Sire ŋ gbar baa-yo baa nyunɔ-i hiere na ka tɛna Esipi. Da mi saa ji cira na jo, molo baa jo.»

¹⁴ Yosefu wuɔ bi sire isuwɔŋgu fanɔgu-na a biɛ naacombilonɔ-i baa u nyu-i hũu ŋ hã-mi! Esipi. ¹⁵ U kãa ka tɛna kusuwɔn-nu'i Erɔdi ji tuɔ ku. Itienɔ ŋ ciɛ u *pɔpɔuɔrbilonɔ wanɔ nelma man, ma'i sa juɔŋ daama-i wɛi? Pɔpɔuɔrbilonɔ waanɔ-ma wuɔ:

«Mi ciɛ mi biɛnɔ hel Esipi-i-na.» †

Erɔdiŋ ciɛ karaanɔgu man baa Betelɛmutaamba-i

¹⁶ *Erɔdiŋ juɔ niya naa, wuɔ suɔ wuɔ hirienɔ daaba tãalãa-yo aa cor ba den. U huɔŋ kaa gbuu pɔŋ du. Wuɔ cira ba wuɔra ko naacombiamba manɔ saa cor bienɔ hãi yogo Betelɛmu-i-na hiere baa nilɛiŋa manɔ u kɔtɔnni-na. Hiriamba naa pigãan-yo huɔŋgu fanɔgu yaa-i wuɔ mɔɛle duɔŋ ta di hel. ¹⁷ *Diilonɔ ŋ puɔraa *Seremi wanɔ mamanɔ, ma'i saa ce daama-i wɛi? Seremi waanɔ-ma wuɔ:

¹⁸ «I nu molo kaal Arama-i-na;
kutienɔ kaal kuliŋ-kaaluŋgu.

Arasɛl yaa kaalaanɔ wuɔ ba kuɔ u bisɔlmba.

U sa nu gbɛnyɛmma.

U bisɔlmba taa aa yanɔ-yo.» §

Yosefubaa-ba siire ka tɛna Nasarɛti

¹⁹ *Erɔdiŋ juɔ ku, Itienɔ *dɔrɔpɔuɔrbilonɔ nanɔ wuɔ carra Yosefu-i dɔnsɔan-nu dii Esipi-i-na ²⁰ a wanɔ baa-yo wuɔ: «Bamanɔ taa ba taara ba ko naacombilonɔ-i ba kuu. Sire ŋ biɛ-yo baa nyunɔ-i na bir na kã *Isirahɛl-na.» ²¹ Yosefu wuɔ bi sire a biɛ naacombilonɔ-i baa u nyu-i ba bir kã Isirahɛl-na. ²² Erɔdi biɛnɔ nanɔ waa, ba taa ba bi-yo Arkelɔsi. Yosefuŋ kãa, wuɔ nu-ma wuɔ tuonɔ ŋ kuu, u yaa ciɛ nellentienɔ-i *Yude-i-na. Kor maa ta ma da Yosefu-i u saa siɛ duɔ kã ka tɛna terienɔgu-na. Diilonɔ wuɔ piye baa-yo dɔnsɔan-nu wuɔ u kã u ka tɛna *Galile mara nuɔ. ²³ Wuɔ kã ka tɛna Galile nelle nande-na ba

bɪ-de Nasarɛti. *Diilopɔpuɔrbiemba waan-ma wuɔ: «Ba ka ta ba bɪ *Kɔŋkortienɔ-i Nasarɛtiyenɔ», ma bi ciɛ.

3

Nsāa-Batɪsi āndaanɔ-i

(Marke 1.1-8; Like 3.1-18; Nsāa 1.19-28)

¹ Ku huonɔngu-na, *Nsāa-Batɪsi wuɔ ji sire tuɔ wan Diilon-nelma-i baa nuɔmba-i dii *Yude *hɛkuraanɔngu-na. U taa u piye wuɔ: ² «Naanaŋ na cilɔbabaŋɔ-i, *Diilon-bāanɔngu piyaa tɪ!»

³ Diilonɔ puɔraa *Isayi wan Nsāa fuɔ maama yaa wuɔ:

«Molo dii tuɔ hohuola hɛkuraanɔngu-na wuɔ:

«*Migāan Itienɔ hūmienɔ-i*

*Cāan-yan na viinu-yɛi.»**

⁴ Jonɔgoruo maŋ waa Nsāa nuonɔngu-na, baa sūo-yo baa nyɔgɔmɛkuɔsɪnni aa u taa u pɛyɛ u nɛgelle-i baa cāanun-kpāŋkpaanɔngu. U taa u wuo dūŋgbɛrmba baa sɔllu.

⁵ Yerusalemutaamba-i baa Yudetaamba-i hiere ka hel baa bamaŋ waa *Yurdɛ nuoraanɔngu kɔtɔnni-na hiere ba taa ba kā u wulaa ⁶ba kā ba wan ba cālmuo-i baa-yo aa u tuɔ *batiseŋ-ba Yurdɛ nuoraanɔngu-na.

⁷ Nsāan juɔ da *Farisɛbaa-ba-i baa *Sadusɛbaa-ba kūɔl ba-naa ba jo u wulaa wuɔ u batiseŋ-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nelbabalaan namaa temma-i daana-i! Hai juɔ tūnu-nɛi wuɔ da na batiseŋ Diilonɔ siɛ ka gān baa-na? ⁸Yaan aa na ta na ce kumaŋ faa, ku yaa ka pigāan wuɔ na naana na cilɔbabaŋɔ-i kelkel. ⁹Baa na da niɛ sɪ *Abiramun yen na bincɔinɔ Diilonɔ siɛ ka gān baa-na. Mi tūnu-nɛi: Nan fiɛ da tāmpleŋa maŋ daaya-i, Diilonɔ gbāa bir-a ce-ya Abiramu hāayɛlmba namaa fuonɔngu-na. ¹⁰Maale nunɔngu saaraa jina. Tibiinɔngu maŋ da ku saa maŋ biefɛfiŋa, ku jūŋ aa sɛnu. ¹¹Muɔmi batiseŋ-na baa hūmma yon da mi pigāan wuɔ na naana na cilɔbabaŋɔ-i; ŋga molo ka jo mi huonɔngu-na. Kutienɔ fɔŋgūɔ jɪnya mɛi wuonɔ-i. Mei saa piera u natāanɔngu-i. Fuɔ ka batiseŋ-na baa *Diilon-Yalle baa dāamu. ¹²Kɔkɔruonɔngu dii u nanɔga-na. U ka pe u dɪmma-i. Duɔ ji pe-ma tɪ hiere torre-na, u ka kūɔl belle-i dii-de inɔŋgɔ-na aa sɛnu fuoru-i baa dāamu. Dāamu fammu sa dɪŋ dede.»

Yesu batisemma-i

(Marke 1.9-11; Like 3.21-22)

¹³Nsāa un taa u *batiseŋ nuɔmba-i huonɔngu-na, Yesu wuɔ sire *Galile-i-na a kā *Yurdɛ-i-na u duɔ ka batiseŋ-yo. ¹⁴Nsāa wuɔ ka muo jān wuɔ fuɔ siɛ ce-ma. Aa naa tuɔ piye baa-yo wuɔ: «Nuɔnɛi saaya ŋ batiseŋ muɔ, nuɔ da ŋ bir yan aa jo wuɔ mɛi ji batiseŋ-ni, mi batiseŋ-ni niɛ?»

* 3:3 Isayi (Ésaïe) 40.3

15 Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ ŋ'a ma ce dumaa, yaŋ i ce-ma dumɛi. Yaŋ aa ŋ ce-ma ŋaa miŋ waanɔ-ma dumaa.» Nsãa wuɔ naa wuɔ hũu-ma.

16 Baŋ juɔ batisenɔ Yesu-i tĩ aa u hel hũmma-na, dɔrɔ wuɔ puur. Wuɔ u ne da *Diilonɔ-Yalle hilaa konɔhurunɔ temma jo ji diire-yuɔ. 17 Baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. U yaa fiɛŋ mi huonɔga-i.»

4

Sitãni taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i
(Marke 1.12-13; Like 4.1-13)

1 Ku huonɔgu-na, *Diilonɔ-Yalle kã baa Yesu-i *hĩɛkuraanɔgu-na *Sitãni duɔ ka guɔl u gbeini-i. 2 Un kãa, wuɔ ce bãanɔ-yinni komuɔŋa hãi baa isuɔyinni komuɔŋa hãi u saa dii kuuwuonɔgu u nuŋgu-na. Yin daaninɔ juɔ cor, nyulmu sire cuɔl-o. 3 Sitãni wuɔ jo ji wanɔ baa-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonɔ-Biɛŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, ce tãmpĩɛŋ daaya bir niwuoni i ne!»

4 Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Niiwuoni-i yon, ni sie gbãa ce nelieŋ nuɔ ŋ ba. Ny saaya ŋ bi ta ŋ nu Diilonɔ nuŋ-ãndaanɔgu-i hiere naara.*»*

5 Un piiye dumaanɔ-na, Sitãni wuɔ kã baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-na 6 aa naa cira: «Da kuɔ Diilonɔ-Biɛŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, tie ŋ diire i ne! Ma sĩ ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Diilonɔ ka ce *dɔrɔpuɔrbiemba tũu-ni ba nammu-na ŋ baa ji tisinɔ ŋ ferɛ*»† kɛ?»

7 Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Baa dãn Itienɔ-i Diilonɔ-i ŋ ne.*»‡»

8 Sitãni wuɔ tiraa kã baa-yo tãnuŋgu nanɔgu dɔrɔ-i-na, ku maama saa fa baa jajaatamma-i, ka pigãan-yo nilieŋa-i hiere baa a huɔya-niini-i 9 aa naa cira: «Da ŋ dũuna jaal-mi, ninɔ daa nilieŋa manɔ daaya-i hiere mi ka hã-ni baa-ya.»

10 Un waanɔ mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Sitãni, kã ŋ filieŋ ŋ halanɔ! Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Ny saaya ŋ ta ŋ dũuna ŋ jaal Itienɔ-i Diilonɔ yaa-i, aa ta ŋ cãa u yaa u diei yon.*»§»

11 Sitãni wuɔ naa u ta aa yaŋ-yo. Un taa, dɔrɔpuɔrbiemba namba jo ji ta ba kãya-yuɔ.

Yesunɔ duɔŋ u maacemma-i dumaa Galile-i-na
(Marke 1.14-15; Like 4.14-15)

12 Huonɔgu nanɔgu juɔ hi, baa bel Nsãa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ nu-ma aa bir kã *Galile-i-na. 13 Un kãa, u saa ka tĩɛna

* 4:4 Anɔŋnamma tiyemmanɔ-sebe (Deutéronome) 8.3 † 4:6 Gbeliemanɔ-nalãanɔgu (Psaume) 91.11-12 ‡ 4:7 Anɔŋnamma tiyemmanɔ-sebe (Deutéronome) 6.16

§ 4:10 Anɔŋnamma tiyemmanɔ-sebe (Deutéronome) 6.13

Nasarɛti-i-na, wuɔ kã ka tɛna Kafarnamu, dii dalanga caanguna. Terienɔu fanɔu-i, Sabulɔ hɛma, fuɔ baa Nefutali. ¹⁴ Diilon uŋ puɔraa *Isayi wanɔ maman, ma'i sɪ daama-i wɛi? ¹⁵ Isayi waanɔ-ma wuɔ:

«Sabulɔ hɛma-na, Nefutali nelle-na,
dii dalanga caanguna,
kã ka hel dii *Yurdɛ nuoraangɔ bomborma-na,
a biɛ Galile-i hiere, *niɛraamba nelle-i,
bamanɔ waa hiere kukulma-na, cecerma hilaa-bei.

¹⁶ Bamanɔ waa kukulmanɔ-nelle-na kuliingɔ nammu-na, bãangɔ paa-bei.»*

¹⁷ Yesuŋ kãa dumaangɔ-na, wuɔ donɔ tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naananɔ na cilɔbabalanɔ-i, *Diilonɔ-bãangɔ piyaa tɪ!»

*Yesu biɛ gbosobaa-ba namba
(Marke 1.16-20; Like 5.1-11)*

¹⁸ Yiingɔ nanɔgu-na, Yesu wuɔ ji tuɔ cor a da gbosobaa-ba namba nanɔ juɔŋo *Galile dalanga-na. Ba waa ba hãi; neliɛŋo baa u hãanɔ. Ba bi mɔŋo-i Simɔ, u yerre nande yaa Pier, aa bi hãanɔ-i Andere. ¹⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Juɔŋ i ta, mi ka ce-na nelbilienɔ-gbosobaa namaa.» ²⁰ Baa bi pãŋ nanna ba jɔnaamba-i aa cu Yesu huonɔ-nu. ²¹ Ba'a ba kã yaanga-na, a tiraa da naacolɔŋo nanɔ baa u hãanɔ a naara ba to. Ba bi tuonɔ-i Sebede aa bi bɛpomɔŋo-i Sake aa hãanɔ-i Nsãa. Ba waa beŋ-na ta ba migãanɔ ba jɔnaamba. Yesu wuɔ bi bɛpuɔmba-i. ²² Bafanɔ baa tiraa nanna ba beŋo-i baa ba to-i aa cu u huonɔ-nu.

Yesu waanɔ Diilonɔ-nelma-i aa sire jaamba

²³ Yesu taa u wuɔra *Galile-i-na hiere u wanɔ Diilonɔ-nelma-i *Diilonelhãalãdũnni-na, aa tuɔ wanɔ *Diilonɔ-bãangɔ *Neldɔdɔlma-i, aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sinni-na hiere u kã. ²⁴ Siiritaamba-i hiere baa nu u maama-i ka saa. Baa ta ba jo baa jaamba-i ba sinni-na hiere ba jo ba hã u tuɔ sire-bei. *Jinabaa-banɔ waa bamanɔ nuɔ-i ba waa, kurmɔrɔntaamba waa, ka hel baa murgubaa-ba-i hiere. Yesu wuɔ sire-bei kpɛmmu! ²⁵ Nuɔŋ baa sire kũl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ; Galiletaamba waa, a naara banamba naa hel Dekapol jo, banamba *Yerusalemu, banamba *Yude, banamba hel *Yurdɛ bãpagũŋgu-na jo.

5

*Bamanɔ yunni-i dɔlɔa
(Like 6.20-23)*

* 4:16 Isayi (Ésaïe) 8. 23–9.1

¹ Yesuŋ daa nuɔmbaŋ kũɔlãa ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ dumaanɔ-na, wuɔ kã ka nyugũŋ tãnuŋgu nanɔgu-na tĩɛna. U *hãalãbien baa jo ji cĩilã-yuɔ. ² Wuɔ donɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ:

³ «Bamaŋ kaalaan baa Diilonɔ-i, ba yunni dɔlaa;

*Diilonɔ-nelle-i bafamba diele-i.

⁴ Bamaŋ dii kaaluŋgu-na, ba yunni dɔlaa;

Diilonɔ ka hur ba nyinyɔlma-i.

⁵ Hɔhĩnantaamba yunni dɔlaa;

hĩɛma ka ce ba maama.

⁶ Bamaŋ kuuyen kuuviŋgu cemma-i, ba yunni dɔlaa;

ma ka dɔl-ba.

⁷ Hujarreŋ yeŋ bamaŋ nuɔ-i, ba yunni dɔlaa;

Diilonɔ ka bi ce hujarre bei.

⁸ Bamaŋ hɔmmu-i kuɔŋ, ba yunni dɔlaa;

ba ka da Diilonɔ-i.

⁹ Bamaŋ fiɛŋ ba muntĩɛnammu-i, ba yunni dɔlaa;

Diilonɔ ka tuɔ bĩ ba yaa u bisãlmba-i.

¹⁰ Baŋ ceŋ bamaŋ kpãncɔlgũɔ ba viisĩnni maama-na, ba yunni dɔlaa;

Diilonɔ-nelle-i bafamba diele-i.

¹¹ «Da ba ta ba tuora-nei, aa ta ba ce-na sũlma, aa haa balaanɔ sĩnni-i hiere nei mei maama-na, na yunni dɔlaa.

¹² Taa na gbu na nyɛ aa na fi na hɔmmu-i; Diilonɔ ka pã-na bɔi dɔrɔ-i-na. Na saa da, *Diilopɔpuɔrbiemba maŋ siire namaa yaanɔga-na, ba ciɛ-ba sũlma dumɛi.»

Namei dãmma, namei cecerma

(Marke 9.50; Marke 4.21; Like 14.34-35)

¹³ «Namei dii dãmma-i hĩɛma-na. Nɔga dãn da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce niɛ ce kpɛnnɛ? Ma siɛ gbãa fa weima; ba biɛ ka kũnna fuorenɔ.

¹⁴ «Namei fitĩmbaa namaa hĩɛma-na. Na saa da, nelle maŋ da di waa tãnuŋ dɔrɔ, di sa fuo. ¹⁵ Na suyaa wuɔ ba sa celien fitĩnuɔ-i aa biɛ biŋkũŋgu cure-yuɔ. Ba haa-yo dɔrɔ terienɔgu ce hiere da gbãa. ¹⁶ Fitĩnuɔŋ ceŋ gbagbaama-i dumaa, namaa na saaya na ta na ce gbagbaama-i dumɛi nuɔmba hɔlma-na; ku yaa ba ka da na maacenfafamma-i aa ta ba kaal na To-i dɔrɔ-i-na.»

Yesu saa jo baa u den hũmelle

¹⁷ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na da niɛ sĩ *Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbiembaŋ nyɛgãan mamaŋ hã-na wuɔ na ta na ce, mi juɔ da mi ji gbuonu ma yaa-i, ma'i sĩ. Mi juɔ da mi ji pigãan-na nelma famma belle yaa-i. ¹⁸ Yaan mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Dɔrɔ-i baa hĩɛma-i da ni gbãŋ waa tĩ, nelma diei siɛ gbãa gbuo nel daama-na. Halle cɛkũɔ, ma siɛ gbãa gbuo, fuɔ miwaanɔ timma. ¹⁹ Terienɔgu fanɔgu-na, halle nelma maŋ yuraanu yan

nel daama-na, umañ duo saa wuo ma hūmelle-i, aa tira ce banamba ce fuo temma-i, u yaa ka waa huonju-na *Diilon-nelle-na. Nga umañ duo wuo ma hūmelle-i, aa ce banamba ce fuo temma-i, kutienjo ka ce nelbuo Diilon-nelle-na. ²⁰ Mi tūnu-nei: Da na saa vii yan *anjnamma pigāataamba-i baa *Farisēbaa-ba-i, na cɛraa na suur Diilon-nelle-na.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā hɔdulle-na

(Marke 11.25; Like 12.57-59)

²¹ «Nan siire, na nuo wuo ma waan baa i bincumba-i wuo molo saa saaya u ko u nanoljo.* Da η ko η nanoljo-i ba saaya ba bi-ni fāamaan ba terien-nu. ²² Nga ma min ka wan mamaŋ baa-na ma yaa daama: Nuoni man da η nyo η nuonju baa η nanoljo-i, ba saaya ba bi-ni fāamaan ba terien-nu. Uman duo tuora u nanoljo-i wuo mimilājo, ba ka bi kutienjo-i fāamaan ba terien-nu. Uman duo bi gbē u nanoljo-i wuo nelsosoinjo, ba ka caa kutienjo-i. ²³ A ce dumaano-na, da η fiε kā baa binjūngu da η ka pā-ku hā Diilonjo-i, aa ka ne da weima dii nuo baa moloŋ hɔlma-na, ²⁴ yan ku binjūngu-i dii mumbuolmun-terienju caanju-na aa η jo na ji nunu na-naa baa kutienjo-i igēna aa η suo η kā η ka pā-ku η hā Diilonjo-i.

²⁵ «Moloŋ cēmɛl da di waa-niε aa wuo u ka bi-ni, gbāŋ baa-yo; baa yan āndaanju hi fāamaambaa-ba-i. Da ku hi-ba, ba ka hā fōŋgōtaamba-i baa-ni, fōŋgōtaamba bel-ni ka dii-ni kaso. ²⁶ Mi wan ninsoŋo-i baa-ni: Da ba dii-ni kaso-i-na, da η saa ji pā η cēmɛlle ti hiere, η cɛraa η da munhelmu.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā cakūngu-na

(Matie 18.8-9; Marke 9.43,47-48)

²⁷ «Nan siire, na nuo ba ciera wuo η saa saaya η ce *fuocesinni.† ²⁸ Nga ma min ka wan mamaŋ baa-na ma yaa daama: Nuoni man da η ne moloŋ cienjo-i baa yufelle nande, kuu dii ŋaa η gaala baa-yo ti η huonja-na. ²⁹ Terienju fanju-na, da η da η nadiyufelle dii-ni kuubabalaanju cemma-na, hielde η fara η nanna dii daalei. Da η suur yufeduola nuo Diilon-nelle-na, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa η yufienja-i a hāi-i-na. ³⁰ Da η da η nadienanja dii-ni kuubabalaanju cemma-na, karka η fara η nanna dii daalei. Da η suur nagāduola nuo Diilon-nelle-na, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa η nammu-i mu hāi-na.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā ānsorre bɔɔmma-na

(Matie 19.7-9; Marke 10.11-12; Like 16.18)

³¹ «Nan siire, na nuo ba ciera wuo: «Uman duo nanna u cienjo-i, u saaya u nyegēŋ sebe hā-yo. Sebe man pigāan wuo ba

* 5:21 Helman-sebe (Exode) 20.13; Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome)

5.17 † 5:27 Helman-sebe (Exode) 20.14; Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.18.

ānsorre buora.† 32 Nga ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na ma yaa daama: Cieŋo maŋ duo u sa wuora u ce bamba, aa u bolo nanna-yuo, kuu dii ŋaa u diyaa-yo *fuocesinni-na. Aa da ba bi nanna cieŋo maŋ aa ŋ bie-yo, ŋ saa wuo Diilon-ŋhūmelle; ŋ cie fuocesinni-i dumaan-ona.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā Diilon-yerre bīmma-na

33 «Naŋ siire, na nuo wuo ma waan baa na bincumba-i wuo: «Da ŋ pā nuŋgu aa bi Diilon-ŋ yerre-i wuo ŋ ka ce mamaŋ, cema; baa yaŋ-ma.» § 34 Nga ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na ma yaa daama: Molo baa tiraa u ce weima aa u bi Diilon-ŋ yerre-i u nuŋgu-na gbula. Molo baa hiel u niele doro-i-na; Diilon-muntienammu. 35 Molo baa bi hiel u niele hēma-na; Diilon-gbeiniŋ-munjinammu. Molo baa bi cira fuo baa *Yerusalemu; Itien-ŋ nelle yaa difande-i. 36 Molo sie gbāa ce halle kuosŋgu diei pusūŋ u yuŋgu-na, u sie bi gbāa ce ku biil; terien-ŋ fangu-na, molo baa bi cira fuo baa u yuŋgu. 37 Da ba yuu-na mamaŋ, da ku ma yaa-i, na cira: «Uu, ma yaa-i.» Da ku ma'i sī, na cira: «E'e, ma'i sī.» Baa na cira: «Muo baa Diilon-ŋ mi saa ce daama-i!» *Sitāni-nelma-i mafamma-i.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā sōlaan-ŋ maama-na

(Like 6.29-30)

38 «Naŋ siire, na nuo ba ciera umaŋ duo muonu u nanolŋ yufelle, ba bi muonu kutien-ŋ diele-i ku sōlaan-ŋ. Umaŋ duo ka u nanolŋ nyilāan-ŋ, ba bi ka u kūn-ŋ u ku sōlaan-ŋ.* 39 Nga ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na, ma yaa daama: Unaŋ nuo ŋ baa ji ce ŋ nanol-ŋ-i kuubabalaan-ŋ wuo ŋ suu sōlaan-ŋ. Umaŋ duo caa ŋ nadietūn-ŋ-i, bir daaku-i ŋ hā-yo. 40 Umaŋ duo u ka bini fōŋgōtaan-terien-ŋ nu a hūu ŋ joŋgoryelle-i, hā-yo baa-yo baa ŋ joŋgorbuo-i hiere. 41 Fōŋgōtien-ŋ maŋ duo haa congoruon-ŋ hāni wuo ŋ tūu saan-ŋ-yo cēlle, saan-ŋ-yo ŋ maa baa-yo. 42 Umaŋ duo cārā ŋ wulaa, hā-yo. Umaŋ duo jo wuo ŋ hor-o, baa balan-ŋ-yo.»

Taa na dōl baa na bigāarāamba-i

(Like 6.27-28,32-36)

43 «Naŋ siire, na nuo ba ciera wuo: «Ŋ saaya ŋ ta ŋ dōl baa ŋ nanumba-i† aa bigāan ŋ bigāarāamba-i.» 44 Nga ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na, ma yaa daama: Taa na dōl baa na bigāarāamba-i, taa na cārā Diilon-ŋ-i na hā bamaŋ cieŋ-naŋ kpāncōlgūo-i, 45 ku yaa na ka waa na To-i doro-i-na u beŋ namaa kelkel. U yaa hielaan bāan-ŋ-i u hā nelbabalaamba-i

† 5:31 Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 24.1 § 5:33 Nieŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 19.12; Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 30.3; Anjnamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 23.22-24. * 5:38 Nieŋ Helman-sebe-i-na (Exode) 21.23-25; Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 24.19-20; Anjnamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 19.21. † 5:43 Buolman-sebe (Lévitique) 19.18

baa nelfafaamba-i hiere aa bi tuɔ dāa u hā nelfafaamba-i baa nelbabalaamba-i hiere. ⁴⁶ Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yon, yon haku-i dii-kuɔ? Halle nelbabalaamba† gbā ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ⁴⁷ Da na ta na fienu na jaal na sɔsuɔtaamba yon, hai moloŋo-i siɛ gbāa ce kufanɔŋu-i? Baman sa suyaan Diiloŋo-i ba sa ce-ku dii wɛi, aa ji da baa namaa? ⁴⁸ Yaan aa na ta na ce kuman faa, ŋaa na To man dɔrɔ-i-na un ceŋ dumaa.»

6

Ba hā moloŋo-i bɪŋkūŋgu-i niɛ?

¹ Ku huonɔŋu-na Yesu wuɔ cira: «Baa na ta na wuɔ na Diiloŋ-hūmelle-i wuɔ nuɔmba da-na; da na ce mafamma-i, na To-i dɔrɔ-i-na u siɛ ka pā-na. ² Da ŋ da bɪŋkūŋgu da ŋ hā sūntienɔ-i, baa ce ŋaa yetaarataamban ceŋ dumaa *Diilonelhāalādūnni-na baa nellen-huonɔŋa-na; ba taara nuɔmba da-ba aa cira bafamba faa. Mi wan ninsoŋo-i baa-na: Baman ciɛŋ kufanɔŋu-i, ba daa ba maacemma sullu-i tɪ. ³ Ŋga da ŋ'a ŋ hā moloŋo-i bɪŋkūŋgu-i, hā-yo aa ŋ baa yan halle ŋ jɛkpekpeleŋo suɔ, ⁴ ku yaa ma siɛ hel bomborma-na. Niŋ ciɛ kuman, ŋ To-i Diilo fuɔ daa-ku, u ka pā-ni ku sɔlaanɔŋu.»

Diiloŋ un saaya u cārā dumaa

⁵ «Da na'a na cārā Diiloŋo-i baa na ta na ce ŋaa yetaarataamban ceŋ dumaa. Yetaarataan da ba'a ba cārā Diiloŋo-i *Diilonelhāalādūnni-na, halle baa nellen-huonɔŋa-na, ba sire yiera ba gbeiniŋ nuɔmba da ba da-ba. Mi wan ninsoŋo-i baa-na: Baman ciɛŋ kufanɔŋu-i, ba daa ba maacemma sullu-i tɪ. ⁶ Da ŋ'a ŋ cārā Diiloŋo-i, suur dūŋ-nu aa ŋ bɪŋ-ku ŋ fɛɛɛŋ nuɔ, ŋ To dii terienɔŋu fanɔŋu-na, cārā-yuɔ. Niŋ fuyaa ta ŋ ce kuman u daa-ni, u ka pā-ni.

⁷ «Da na ta na cārā Diiloŋo-i, baa na ta na piiye pirri ŋaa baman sa suyaan Diiloŋo-i ban ceŋ dumaa. Bafamba daa niɛ sɪ da ba piiye agaga ku yaa Diiloŋo ka nu ba nuŋgu-i. ⁸ Baa na suur ba nallu-na. Na saa da, namaanɔ-i, aa na suɔ da na puur na nunni-i da na cārā, na To suyaa kuman maama-i dii-nei tɪ.»

(Like 11.2-4)

⁹ «Taa na cārā Diiloŋo-i dumande:

ɪ To nuɔni man dii dɔrɔ-i-na,

yan nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diiloŋ nuɔŋo-i.

¹⁰ Pa ŋ bāanɔŋu-i yiɛ.

Ŋ huonɔŋan ceŋ dumaa dɔrɔ-i-na, yan ka ta ka ce dumɛi hɛmana.

¹¹ Hā-ye nyunɔŋo ku niwuoni-i i wuɔ.

† 5:46 Nelbabalaamba: Ma nyegāan girekimma-na wuɔ: «Halle *nampohūutaamba gbā ba dɔl baa ba dɔdɔltaamba-i.» Bafamba taa ba kān nampohūutaamba-i nelbabalaamba. Niɛŋ ānfirmma-na.

12 Ce jande yiɛ ɲaa miɛ inj ceɲ jande-i dumaa bamaɲ cālāaɲ-yeɲ.

13 Baa yaɲ wɛima gbāa t̄aal-e dii-ye kuubabalaangu cemma-na. Hūu-ye *Bigāarāɲo nyisēnni-na.

[Fōɲgūo dii baa nuɔnei hōnni-na hiere baa himma-i aa ɲ tiraa waa bɔi.]

14 «Na saa da, moloɲ duɔ cāl-ni aa ɲ yaɲ ma t̄i, nuɔ da ɲ bi cāl ɲ To-i dɔrɔ-i-na, u ka bi yaɲ ma t̄i. 15 N̄ga namaa da na'a na siɛ yaɲ banamba maama t̄i, na To ce niɛ aa yaɲ namaa maama t̄i u huɔɲga-na?»

Yesuɲ waaɲ mamaɲ a kā sūɲgu yaɲga-na

16 «Da na dii sūɲgu-i, baa na v̄aa na yammu-i ɲaa yetaarataambaɲ ceɲ dumaa. Yetaarataaɲ da ba dii sūɲgu-i, ba v̄aa ba yammu-i nuɔmba da ba suɔ wuɔ bafamba diyaa sūɲgu. Mi waɲ ninsoɲo-i baa-na: Bamaɲ ciɛɲ kufaɲgu-i, ba daa ba maacemma sullu-i t̄i. 17 N̄ga da ɲ dii sūɲgu-i, saar ɲ yaɲga-i da welewele aa ɲ migāaɲ ɲ yukuɔs̄inni-i fafamma, 18 ku yaa molo siɛ suɔ wuɔ ɲ diyaa sūɲgu. N̄ga ɲ To maɲ fuyaa, u yaa ka suɔ u diei yon. U da mamaɲ fuyaa hiere. U ka p̄a-ni.»

Yesuɲ waaɲ mamaɲ a kā wɛis̄inni yaɲga-na

(Like 12.33-34)

19 «Baa na ta na gbagbarra miwaaɲ daayo wɛis̄inni huonɲ-nu. Na saa da, nyɛiɲo dii, gb̄ellūo bi dii a naara cuobaa-ba bi dii ta ba kanu dūnni-i. 20 Yaɲ aa na ta na taara dɔr-niini yaa-i. Nyɛiɲo si dii teriɲgu-na duɔ ji wuo-ni, gb̄ellūo si dii, cuobaa-ba bi si dii. 21 Na saa da, neliɛɲ nuɔ da ɲ tiera kusuɔɲ-nu, ɲ huɔɲga dii kusuɔɲ-nu'i.»

Yufelle-i baa fit̄nuɔ-i kuuduɔɲgu yaa-i

(Like 11.34-36)

22 «Neliɛɲ nuɔ ɲ yufiɲa yaa ɲ fɛɛɲ kerre fit̄nuɔ-i. N̄ yufiɲ da a fa, ɲ waa cecerma-na. 23 N̄ga ɲ yufiɲ da a saa fa, ɲ waa kukulma-na. Kumaɲ ciɛɲ cecerma-i ku h̄a nuɔ, da ku d̄iɲ aa yaɲ-ni, ɲ ce niɛ ɲ siɛ waa kukulberre-na?»

Diilonɔ-i baa gbeɲa-i naɲ par bige-i?

(Like 16.13)

24 Ku huonɲgu-na, Yesu wuɔ cira: «Neliɛ siɛ gbāa tuɔ cāa nuɔmba h̄ai. N̄ ka da u bigāaɲ u diei aa d̄ɔl u diei; u ka waa baa u diei aa c̄ina u diei. Ku yaa ɲaa namaa kūɲgu-i, na siɛ gbāa ta na kuye Diilonɔ-i aa bi ta na kuye gbeɲa-i terduɔɲgu faɲgu-na.

(Like 12.22-31)

25 «Baa na ta na tie holle baa na niiwuoniɲ-kūɲgu-i baa na niidiiniɲ-kūɲgu-i. Neliɛɲ nuɔ ɲ yunɲu saa buɔ niiwuoni-na wɛi? Aa ɲ kūɔma saa buɔ niidiini-na wɛi? 26 Niɛɲ huriimba-i

dɔrɔ-i-na, ba sa guona, aa inɔŋgɔbaa-ba sɪ baa-ba, ŋga na To-i dɔrɔ-i-na u hã ba ta ba wuo. Namaa saa buɔ huriimba-na titirre wɛi? ²⁷ Namaaŋo-na, hai moloŋo-i baa u hɔculle-i u gbãa naara kunanɔ u yinni-na? ²⁸ Mafammanɔ yaraa-na, bige-i ciɛ na hɔmmu ta mu cu baa na niidiiniŋ-kũŋgu-i? Na sa ne hɛŋguŋ puŋ fafamma dumaa wɛi? Ku sa bi ce maacemma, ku sa bi sũ jonɔgorbaa. ²⁹ Mi tũnu-nɛi: *Salomɔ-i baa u wɛisinni-i hiere u saa ji dii kompanɔ manɔ faa yii baa pũlma-i dede. ³⁰ Hɛŋgu manɔ hɛŋgu, Diilonɔ duɔ diiya-kuɔ fafamma nyunɔgo-i-na diiyaŋ daama temma-i, aa bisĩnuɔ dãamu waa da mu caaku, namaa namaŋ nelbilienɔ namaa, u ka diiya-nɛi ka hi hie? Na saa haa na nanɔga-i Diilonɔ-na ku haama. ³¹ Baa na ta na cira: ‹I ka wuo bige-i? I ka nyɔŋ bige-i? I ka dii bige-i?› ³² Bamaŋ sa suyaanɔ Diilonɔ-i, ba yaa gbagbaraayanɔ nifanni huonɔ-nu. Ŋga namaa To-i dɔrɔ-i-na, u suyaa wuo ni maama dii-nɛi. ³³ Yaanɔ *Diilonɔ-nelle maama yaa yu na hɔmmu-i igɛna aa na ta na ce u huonɔga-i, na ka da u hãa-na baa daani-i hiere naara. ³⁴ Yaanɔ bisĩŋ ku maama-i na hã bisĩŋ ku yiinɔgu baa-ma. Yiinɔgu yiinɔgu, baa ku yunɔ-maama.»

7

Yesuŋ waanɔ mamaŋ a kã cãlma yanɔga-na
(Like 6.37-38,41-42)

¹ «Baa na ta na cãl banamba-i ku yaa Diilonɔ siɛ ka cãl-na. ² Nanɔ cãl nuɔmba-i dumaa, Diilonɔ bi ka cãl-na dumɛi. Aa nanɔ fiŋ baa kekerienɔgu manɔ na hã nuɔmba-i ba ka bi fi baa ku yaa-i hã namaanɔ-i. ³ Nanɔ ciɛ niɛ da hũyãŋo-i unanɔ yufelle-na, aa daabolma manɔ nanɔ yufelle-na ŋ saa da-ma? ⁴ Daabolma-i nanɔ yufelle-na jũnnu dumandɛ-i, ŋ bir gbɛ ŋ nabentienɔ-i wuo: ‹Yanɔ mi hiel hũyãŋo-i ŋ yufelle-na hã-ni!› ⁵ Anɔgbãŋgbãama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igɛna ku yaa ŋ ka ta ŋ da dɛi a gbãa hiel hũyãŋo-i ŋ nabentienɔ yufelle-na.

⁶ «Baa na ta na hã juoraamba-i Diilonɔ-bĩmbĩnni-i. Da na hã-ba baa-ni, ba gbãa sire pu baa-na. Baa na ta na nanna na niibilenni-i pɛrmba hɔlma-na, ba ka fiɛna-niɛ muonu-niɛ hã-na.»

Yesuŋ waanɔ mamaŋ a kã Diilocãrãlle-na
(Like 11.9-13)

⁷ «Cãarãŋ! Ba ka hã-na. Taaraayanɔ! Na ka da. Bĩɛŋ! Ba ka siɛ-na. ⁸ Umanɔ duɔ tuɔ cãrã, ba hã u yaa-i, umanɔ duɔ tuɔ taara, u yaa daanɔ, aa umanɔ duɔ tuɔ bĩ, ba siɛ kufanɔgu tienɔ yaa-i. ⁹ Namaanɔ-na, hai moloŋ biɛŋo-i duɔ cãrã *buruo u wulaa, u yanɔ-yo aa biɛ tãmpɛlle hã-yo? ¹⁰ Ni ma'i sɪ, duɔ cãrã teterienɔ, u yanɔ-yo aa bel jĩɛŋo hã-yo? ¹¹ Namaa namaŋ balaanɔ, da na ta na suɔ-ma na hã na bisãlmba-i bĩmbĩfafanni, ku ce niɛ aa

na To-i dɔrɔ-i-na, bamanj cāarānj bimbifafanni-i u wulaa, u sie hã-ba baa-ni?

¹² «Da na ta na taara ba ta ba ce kumanj ba hã-na, taa na ce ku temma na hã banamba-i. *Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba'a i tie ce ku yaa-i.»

Hūmeyelle baa hūmbuɔ

(Like 13.24)

¹³ «Suuriinj baa dumelle manj wullu-diele yaa-i, baa na suur baa dimanj gbaa-diele-i, difande kā dāamu-na. Hūmelle manj bi kāanj dāamu-na dii bi dii gbaa dumɛi. Nuɔmba bɔi cor baa di yaa-i. ¹⁴ Nga hūmelle manj kāanj Diilonj-nelle-na, di wuɔsaangu jan, aa di dumelle tiraa waa wullu. Nuɔmba bɔi sa biɛ difande-i.»

Ba suɔ nelfɛfɛiŋo-i u ciluɔ yaa nuɔ-i

(Like 6.43-44)

¹⁵ «Coikartaamba manj wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba, bilaanj na fɛrɛ bɛi. Da η da-ba, η cira nelfafaamba, nga ba hɔmmu sa suɔ aa donj ŋaa maamunaamba. ¹⁶ Da na da ba ciluɔ-i, na ka pānj suɔ-ba. Namaa daa ba yagal musɛŋa kaapugammu-na wɛi? Aa ba sa bi biɛra hãɛiŋa caatterreŋ-yuŋ-nu. ¹⁷ Tibifafaangu manj biefɛfɛiŋa, aa tibibabalaangu manj biebabalɛiŋa. ¹⁸ Tibifafaangu sie gbāa manj biebabalɛiŋa, aa tibibabalaangu sie bi gbāa manj biefɛfɛiŋa. ¹⁹ Tibiingu manj da ku saa manj biefɛfɛiŋa ba ka jūŋ-ku aa senu-kuɔ. ²⁰ Teriingu fanju-na, coikartaamba manj wuɔ bafamba Diilopɔpuɔrbiemba, na ka bi suɔ-ba ba ciluɔ yaa nuɔ-i.»

A bɪ mi yerre-i aa ce mi huŋga-i kuuduŋgu sɪ

(Like 13.25-27)

²¹ «Baa na da niɛ sɪ bamanj hilaanj ba bɪ-mi yinni manj jon <Itie, Itie>, ba'i ka suur *Diilonj-nelle-na dɛ! Ba'i sɪ. Bamanj ciɛŋ mi To manj dɔrɔ-i-na u huŋga-i, ba'i ka suur. ²² Gɛŋgeryiinj da ku ji hi, nuɔmba bɔi ka cira: <Itie, i saa tie ce Diilopɔpuɔrunju-i nanj yerre yaa nuɔ-i wɛi? I taa i gbuuse nuɔnɛi aa tie donya *jɪnabaa-ba-i. I ciɛ gbɛrɛ-wɛima-i baa nanj yerre yaa-i.> ²³ Da ba wanj mafamma-i, mi ka gbɛ-ba miɛ: <Kāanj na halanj mi caanj-nu; mi sa suɔ-na! Na hieronj-o-i āmbabalmanciraanj namaa.>»

Jaagɔciraamba hã maama

(Like 6.47-49)

²⁴ Yesuŋ waanj mafamma-i, wuɔ cira: «Umanj duɔ nu mi nelma-i aa ce-ma, kutienj-o-i mi gbāa saa-yo baa cɛcɛmuntienj manj maa u dūŋgu-i tãmpɛllenj. ²⁵ Diilonj un juɔ tã, kanni gbar, fafalmu sire mu siremma-i dūŋ daaku saa sagalla. ²⁶ Nga umanj duɔ nu mi nelma-i aa u saa ce-ma, kutienj-o-i saa baa

mimilāŋo maŋ maa u dūŋgu-i hiemugāaŋ-nu. ²⁷ Diilonŋ uŋ juo tā, kanni gbar, fafalmu sire, ku pāŋ cii hiere biŋkūŋgu saa t̄ie!»

²⁸ Yesuŋ juo piye t̄i, u nel maa cu nuomba hōmmu-i. ²⁹ U taa u piye baa bibesinni u yaŋ *aŋjīnamma pigāataamba-i.

8

Yesu siire wontorŋo naŋo
(Marke 1.40-45; Like 5.12-16)

¹ Yesuŋ juo piye t̄i, wuō hiire tānuŋgu-na tuō kā. Nuōŋ baa sire cu u huonŋ-nu. ² *Wontorŋo naŋ wuō jo ji dūuna u yaanŋa-na aa naa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-mie, ku sie yar-ni.»

³ Yesu wuō haa u naŋga-i yuō aa naa cira: «Mi taara ma ta!» Naacolŋo jarma pāŋ ta-yuō terduŋgu faŋgu-na. ⁴ Yesu wuō cira: «Baa tūnu nelieŋo baa-ma de! Mamanŋ dii, kā *Diilojigāntieŋo wulaa u ka ne-ni aa ŋ pā niikonni maŋ dii pāmma ŋ hā-yo ŋaa *Moisiŋ nyegāaŋ-ma dumaa* ku yaa nuomba ka suō wuō ŋ jarma taa-nie.»

Yesu siire sorosi ba yuntieŋo naŋo maacembilonŋo-i
(Like 7.1-10)

⁵ Ku huonŋgu-na, Yesu wuō ta tuō kā Kafarnamu. Uŋ kaa tuō suur nelle-na, *Oromε ba sorosi ba yuntieŋo naŋ wuō kā u wulaa ⁶ ka cira: «Itie, mi maacembilonŋo naŋo gaala dii cīŋgu-na u sa gbāa sire, kuu dii-yuō kpelle! Jande, kāyā-mie!»

⁷ Yesu wuō cira: «Mi ka kā ka sire-yuō.»

⁸ Sorosi ba yuntieŋo cira: «Itie, nuō ŋ saa saaya ŋ suur mei temmaŋ-temma dumelle-na. Nga yaŋ aa ŋ waŋ nelma diei yon, mi maacembilonŋo ka sire. ⁹ N saa da, ma miŋ yeŋ terieŋgu maŋ nuō-i, nuomba dii mi yuŋ-nu; aa mei bi dii bananŋ yuŋ-nu. Da mi gbε umaŋ mie: «Kā!» ŋ da u kāa. Da mi bi cira: «Jo!» ŋ da u juō. Da mi bi gbε mi maacembilonŋo-i mie: «Ce daama!» ŋ da u cie-ma.»

¹⁰ Yesu wuō kar da hāmmu! Naacolŋ uŋ juo piye t̄i, Yesu wuō waŋ baa nuomba-i wuō: «Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baana: *Isirahel-baamba-na, mi saa da umaŋ haa u naŋga-i mie *nieryieŋ daayo temma-i! ¹¹ Mi tūnu-nei: Nieraamba bōi ka hel bāpagūŋgu-na baa bāsuuruŋgu-na a ka t̄ena baa *Abiramubaa-ba-i† dii *Diilonŋ-nelle-na ta ba gbu ba ce ba bāaŋgu-i. ¹² Aa bamanŋ naa saaya ba suur, ba nyaa bafamba-i hiel-ba fuoreŋ dii kukulma-na. Kaaluŋgu sie waa dei terieŋgu-na!»

* 8:4 Buolman-sebe (Lévitique) 14.2-32 † 8:11 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāaŋ girekimma-na wuō:... a ka t̄ena baa *Abiramu baa *Isaki baa *Yakōbu dii *Diilonŋ-nelle-na.

13 Uŋ piiye dumaanjo-na, wuɔ bir waŋ baa sorosi ba yun-tienjo-i wuɔ: «Bir ŋ kũŋ, niŋ haa ŋ nanŋa-i miɛ ma ka dol-ni.» Uŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, maacembilonŋ wuɔ sire dii ciŋgu-na.

Yesu siire jaamba bɔi

(Marke 1.29-34; Like 4.38-41)

14 Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ ta kã Pier dumelle-na kã ka da Pier cura† si dii hinni. U kũɔma gbuu huol da pãmpãmpãŋ, u galla. 15 Yesu wuɔ bel u nanŋa-i, fafal muɔ pãŋ da-yuɔ terduɔŋgu faŋgu-na. Wuɔ sire a tuɔ ce u nersinni-i.

16 Bãanŋuŋ juɔ suur huɔŋgu maŋ nuɔ-i, baa fũnuŋ jo baa *jina ba nuɔmba-i ji hã Yesu-i. Wuɔ donya jinabaa daaba-i baa u nuŋ-ãndaanŋu aa naa bi sire jaamba maŋ waa hiera. 17 Diilonŋ uŋ puɔraa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waanŋ-ma wuɔ:

«U hũyãa i mulɛma-i ce-ma u maama.

U siire-yiɛ i jarma-na.» §

Nuɔmba namba taara da ba ta ba nyaanu Yesu-i

(Like 9.57-62)

18 Yesuŋ daa nuɔmbaŋ yuu-yuɔ dumaanjo-na, wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ ba jãal kã dalaŋga bomborma namma-na. 19 *Anjinamma pigãatienjo naŋ wuɔ piɛ a waŋ baa-yo wuɔ: «Hãalãtie, mi ka ta mi nyaanu-niɛ niŋ kãŋ terni maŋ nuɔ-i hiera.»

20 Yesu wuɔ cira: «Mi jɛ, ne! Muncɔmmu dii baa bũɔrãamba-i aa kamma dii baa huriimba-i. Nŋa terienŋu sɪ baa *Molon-Bienjo-i u duɔ tuɔ ciŋnu u yunŋu-i.»

21 U hãalãbilonjo naŋ wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Itie, yaŋ mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ tɪ, mi ka suɔ jo i ji tiɛ wuɔra.»

22 Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Jo i ta aa ŋ yaŋ, kuomba ka fuure ba nakuomba-i.»

Yesu yieraaya fafalbuɔ nanjo

(Marke 4.35-41; Like 8.22-25)

23 Yesuŋ piiye dumaanjo-na, wuɔ kã ka suur beŋo-na baa u *hãalãbiemba-i ta ba karnu dalaŋga-i. 24 Ba'a ba hi yaanŋa-i Yesu wuɔ duɔfũŋ. Fafalmu naŋ temma sire suuye-bei dii dalaŋga-na, ta mu pe hũmma-i mu dii beŋo-na. 25 Hãalãbien baa cira «Itie, sire ŋ kor-e! I yii diɛ ku!»

26 Yesu wuɔ sire aa naa cira: «Korŋ hama-i temma-i dumaanjo-na? Na saa haa na nanŋa-i Diilonjo-na ku haama.» Aa naa nuola fafalmu-i baa hũmma-i niɛ kã ka ciire. 27 Kuɔ cu hãalãbiemba hɔmmu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Neliɛŋ hayo-i

† 8:14 Curanjo waa ciɛŋo a saanu baa mamaŋ nyɛgãan girɛkimma-na. § 8:17 Isayi (Ésaïe) 53.4

temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

Yesu siire pepetaamba hãi
(Marke 5.1-20; Like 8.26-39)

²⁸ Yesubaa-bañ karaanu kã bomborre mañ nuɔ-i, ba bɪ nelle fande-i Gadara. Pepetaamba namba waa Gadara-i-na, ba waa ba hãi. Ba taa ba cɔ cɪncuɔŋ-na. Baa naa silaa balan cor, a ce molo saa tuɔ siɛ u cor baa hũmelle fande-i. *Jinabaa-ba'i naa ciɛ-ba dumaanɔ-na. Bañ juɔ da Yesu-i, baa sire ta ba jãrã-yuɔ ²⁹ aa ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Diilonɔ-Biɛ, i ciɛ-ni niɛ? N juɔ da ŋ ji haa kakãlle-i yiɛ a ne da ku yiingɔ saa hi yogo.»

³⁰ Pɛrsãlle nande waa ba yaanɔga-na ta di wuora. ³¹ Jinabaa baa ta ba cãrã Yesu-i wuɔ: «Da ŋ'a ŋ ka nyaa-ye, jande yan i hel ka suur pɛrŋ daaba-na.»

³² Yesu wuɔ cira: «Hilaan na kã!» Baa hel ka suur pɛrmba-na. Pɛrŋ baa pãŋ ta ba gbar ba hiire ba kã ba tie ba suur dalanɔga-na ba kunu.

³³ Nuɔmba waa ta ba ceŋ pɛrŋ daaba-i. Bañ gbaraa ka kunu hiere dumaanɔ-na, kutaan baa gbar ka wan-ma ciingɔ-na. Pepetaan daaba maama yaa waa ba nunni-na. ³⁴ Nuɔŋ baa hel hiere da ba ji ne Yesu-i. Bañ juɔ ji da-yo, baa cãrã-yuɔ wuɔ u ce jande aa u ta u halan ba terienɔga-na.

9

Yesu siire murgu nanɔ
(Marke 2.1-12; Like 5.17-26)

¹ Bañ birii Yesu-i dumaanɔ-na, wuɔ biɛ beŋo-i a karnu kã ba nelle-na.* ² Baa jo baa murgu nanɔ-i kuugallaŋ-nu ji hã-yo wuɔ u sire-yuɔ. Wuɔ ne da ba haa ba nanɔga-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jeinɔ-i wuɔ: «Mi jɪɛ, baa tie holle. N ãmbabalma hurii hiere.» ³ Uŋ piiye dumaanɔ-na, *ãnjɪnamma pigãataamba namba ta ba piiye ba huɔŋ-na wuɔ: «Naacolŋ daa u tuora Diilonɔ-i dɛ!»

⁴ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguɔŋ nelbalaŋ daama temma-i na hɔmmu-na? ⁵ Namaa wulaa, a hur u ãmbabalma-i, baa a ce u sire tuɔ wuɔ-i, ma hãi-i-na hama-i ce fɛu yan? ⁶ Mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɔ hãa *Molon-Biɛŋo-i ku fɔŋgũɔ-i u tuɔ hur nelbiliemba ãmbabalma-i.» Aa naa gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ŋ biɛ ŋ kuugallaŋgu-i ŋ kũŋ.» ⁷ Naacolŋ wuɔ bi sire ba yufelle-na a biɛ u kuugallaŋgu-i tuɔ wuɔ u kũŋ. ⁸ Korma bir yan aa bel nuɔmba-i, baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɔ-i bibiɛŋo! Hiŋ daama temma-i u hãa nelbiliemba baa-ma.»

* 9:1 Ba waa tɛna Kafarnamu. Niɛŋ 4.13.

Matie ciɛ Yesu hāalābilonjo
(Marke 2.13-17; Like 5.27-32)

⁹ Yesuŋ hilaa terienḡu-na, wuɔ u cor da *nampohūutienḡo nanḡo tɛnaana u maacemman-dūḡu-na. Ba taa ba bɪ-yo Matie. Yesu wuɔ cira: «Matie, sire i ta.» Matie wuɔ bi sire cu u huon-nu.

¹⁰ Yiḡḡu nanḡu-na, Yesu wuɔ ji waa baa u *hāalābiemba-i Matie dumelle-na ba ta ba wuo niwuoni. Nampohūutaamba bɔi waa a naara āmbabalmanciraamba namba. ¹¹ *Fariḡɛbaa-ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa ta ba piye baa Yesu hāalābiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na hāalātienḡo tuɔ wuo niwuoni-i baa nelbabalaan daaba temma-i?»

¹² Yesu wuɔ nu ban piyenḡ; wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Da ḡ waa hinni, ḡ ka ce bige-i perruntienḡ terienḡ-nu? ¹³ Diilonḡo ciɛra: «*Taa na ce hujarre na-naa nuɔ, ku yaa dɔlaa-minḡ ku yanḡ na niikonni-i.*»[†] Kāanḡ na ka taara nelma famma yunḡu-i. Na saa da, muɔmi saa jo nelfaaḡ maa-na, mi juɔ nelbabalaan maa-na.»

Kuucɔlaanḡu saa saaya ku guɔl baa kuufɛlienḡu-i
(Marke 2.18-22; Like 5.33-39)

¹⁴ Ku huonḡu-na, *Nsāa-Batise *hāalābienḡ baa jo Yesu wulaa ji cira: «Hāalātie, miḡḡo-i baa *Fariḡɛbaa-ba-i i hinu i dii sūḡu, bige-i ciɛ nanḡ hāalābiemba sa dii?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «ḡ jienḡ duɔ tuɔ jā ciḡḡo, ḡ gbāa kā ka vāa ḡ yaanḡa-i tɛna wei? Ku yaa ḡaa bafamba kūḡḡu-i: Da mi saa ji waa ba hɔlma-na yiḡḡu manḡ nuɔ-i, ba ka suɔ dii sūḡu-i.»

¹⁶ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafɛlenḡa a nar jonḡorcɔlḡo. Da ḡ ce-ma, jonḡorcɔlḡo migāanḡ tuɔ taalnu u kā. ¹⁷ Aa ba sa bi dii duvɛnfɛlenḡo cirkpɔɔlḡo-na. Umanḡ duɔ ce-ma, cirkpɔɔ ka muonu aa duvɛḡḡo tiraa kūnna. ḡḡa da ḡ'a ḡ dii duvɛnfɛlenḡo-i, ḡ saaya ḡ dii-yo cirkpɔɔfɛlenḡ-na, ni yaa gbɛ baa ni-naa.»

Yesu yiɛraaya ciḡḡo nanḡ tamma aa sire bikulonḡo nanḡo
(Marke 5.21-43; Like 8.40-56)

¹⁸ Nelma saa ji tɪ Yesu nunḡu-na, ba'a ba ne da *Yuifu ba yuntienḡo nanḡo juɔ ji dūuna u yaanḡa-na aa naa cira: «Mi bilonḡo jarma yaraa-yo, ḡḡa jo i ta ḡ ka haa ḡ nanḡa-i yuɔ u ka sire.»

¹⁹ Yesu wuɔ sire baa u *hāalābiemba-i ba ta ta ba kā baa naacolḡo-i.

²⁰ A ne da ciḡḡo nanḡo waa ba hɔlma-na, u tāmma taa ma kūnna ku bienḡ cinciɛluo baa a hāi waa belle fande-na. Wuɔ piɛ Yesu huonḡ-yanḡa a yiɛya u jonḡoruo tūḡḡu-i. ²¹ U taa u piye u huonḡ-na wuɔ: «Da mi gbāḡ hi yiɛya u jonḡoruo-i yonḡ,

[†] 9:13 Ose (Osée) 6.6

mi kuraa.» ²² Uŋ yiɛyaaya-yuɔ dumaanɔ-na, Yesu wuɔ miɛl da-yo, wuɔ cira: «Mi bilo, baa tie holle, niŋ haa ŋ nanɣa-i miɛ, ŋ kuraa.» Terduɔŋgu faŋgu-na, ciɛŋo tãŋ maa pãŋ yiera.

²³ Baŋ kaa hi Yuifu ba yuntienɔ cɛŋgu-i, baa da niimarn-intaamba, aa da nuɔmba haa ba nammu-i ba yunniŋ ta ba kaal terni-na hiere. ²⁴ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Biriin na kũŋ, bilonɔ saa ku, u duɔfũŋ.» Baa bir yaŋ aa ta ba cɔmuɔŋ-yo. ²⁵ Baa hiel nuɔmba-i kulonɔ uŋ waa dũŋgu maŋ nuɔ-i aa Yesu wuɔ suur. Uŋ suurii, wuɔ bel bilonɔ nanɣ-na, wuɔ bi sire. ²⁶ Nelma faŋ maa pãŋ gbuo terienɣu faŋgu-i hiere.

Yesu puurii yiriemba hãi yufienɣa

²⁷ Yesuŋ juɔ hel tuɔ kũŋ, yiriemba namba cu u huon-nu. Ba waa ba hãi; ta ba fara ba piiye baa-yo wuɔ: «*Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre-yiɛ aa ŋ puur i yufienɣa-i.» ²⁸ Uŋ kaa hi cɛŋgu-i, baa jo ji yiera u caanɣu-na. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na hũyãa-ma wuɔ mi gbãa puur na yufienɣa-i wei?»

Baa cira: «Itie, i hũyãa-ma.»

²⁹ Yesu wuɔ yiɛya ba yufienɣa-i aa naa cira: «Ma ce ŋaa nanɣ hũyãa-ma dumaa!» ³⁰ Ba yufienɣ aa bi pãŋ puur. Yesu wuɔ waŋ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yaŋ ma hel. ³¹ Baŋ taa, ba saa gbãa fiinanɣ-mɛi, baa wuɔra gbuo nelle-i hiere baa-ma.

Yesu ciɛ bobo nanɣo gbãa tuɔ piiye

³² Yirienɣ daabanɣ birii ta ba hel, baa jo baa bobo nanɣo Yesu wulaa. *Jina'i naa ciɛ-yo dumaanɔ-na. ³³ Yesu wuɔ donya jina daayo-i naacolɣo-na. Naacolɣ wuɔ pãŋ donɣ tuɔ piiye. Kuɔ ce nuɔmba-i gbɛɛ. Baa ta ba piiye wuɔ: «Inɣ siire, i saa da daama temma-i dede *Isirahɛl-na!»

³⁴ *Farisɛbaa-baŋ'a ba ka waŋ mamanɣ, baa bir yaŋ aa ta ba piiye wuɔ: «Jina ba yuntienɔ† yaa hãa-yo himma famma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i nuɔmba-na.»

Nuɔmba hujarre bilaa Yesu-i

³⁵ Yesu taa u wuɔra nilɛinɣa-na hiere u waŋ Diilonɣ-nelma-i *Diilonelhãalãdũnni-na aa tuɔ waŋ *Diilonɣ-bãanɣu *Neldɔdɔlma-i aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sinni-na hiere u kã. ³⁶ Nuɔmba naa mulɛŋ aa ba kũɔma naa tiraa kara ŋaa tũlmba maŋ tienɣo sɪ-bei. Yesuŋ daa-ba dumaanɔ-na, ba hujarre gbuu bel-o. ³⁷ Wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Dĩmma dii boi a ne da ma kartaamba saa ciinu. ³⁸ Cãarãŋ suontienɣo-i u puɔr nuɔmba namba naara.»

10

Yesu hãa u hãalãbiemba-i himma (Marke 3.13-19; Like 6.12-16)

† 9:34 Ba bɪ *Sitãni yaa *jina ba yuntienɣo-i. Niɛŋ 12.22-28.

maama-na. Na ka hi-ba kusuɔŋ-nu'i baa *niɛraamba-i hiere a piye nan suɔnuŋ kuman mei kūŋgu-na. ¹⁹ Da ba ji bel-na da ba ka yuu-na, baa na tie holle wuɔ na siɛ ka suɔ nan ka wan maman; yaan mafamma-i na hã Diilonjo, u kaa pigãan-na baa-ma terduɔŋgu fanŋu-na. ²⁰ Ku saa ce ŋaa nelma famma-i namaa kusunnin-maama'i kaa waa de! Na To yaa kaa ce u *Yalle dii-ma na hommu-na na wan-ma.

²¹ «Banamba ka bel ba fɛɛɛŋ hãmba hã-ba wuɔ ba ko-ba, banamba ba fɛɛɛŋ mɔlbaa, banamba ba bisãlmba, banamba bi sire pu baa ba bɪncuɔmba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ²² Nuɔmba-i hiere ba ka bigãan-na mei maama-na. Nga uman duɔ nyaar ka hi ku bãlma-i, kutienjo ka kor. ²³ Da ba donya-nei nel daade-na, na gbar na kã daade-na. Mi wan ninsoŋo-i baa-na: *Molon-Bienjo ka bir jo ji da na saa hi *Isirahel nileinã-i hiere.

²⁴ «Na saa da, *hãalãbilonjo sa maar u hãalãtienjo-i, aa maacembilonjo sa bi maar u yuntienjo-i. ²⁵ Hãalãbilonjo jɔguɔŋ u ce u hãalãtienjo temma aa maacembilonjo jɔguɔŋ u ce u yuntienjo temma. Da ba gbɛ dumɛllentienjo-i wuɔ *Belsebul† ba ka tuora u dumellen-baamba-i ka hi hie?»

Uman saaya kãalãmma

(Like 12.2-9)

²⁶ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Terienjo fanŋu-na, baa na ta na kãalã nuɔmba-i. Maman fuyaa hiere, ma ka hel. ²⁷ Da mi fuo wan maman baa-na, hilaan na muonu-mei na gbuo terni-i hiere. ²⁸ Baa na ta na kãalã baman gbãa ko-na aa ba siɛ gbãa ce bɪnkũŋgu na yaleinã-na. Uman dii kãalãmma, u yaa ŋaa Diilonjo-i; u yaa gbãa caa-na baa na yaleinã-i hiere. ²⁹ Tigãlãamba hãi sully saa cor warbelle diei; a ne da na To duɔ saa hũu-ma, u diei siɛ gbãa par diire. ³⁰ Halle na yukuɔsɪnni man daani-i, Diilonjo kãan-ni hiere. ³¹ Terienjo fanŋu-na, baa na ta na tie holle; na bɔyaa tigãlãamba-na titirre.

³² «Uman duɔ yiera-mei nuɔmba yaanã-na wuɔ mei wuonjo, muɔmi ka bi yiera-mei mi To man dɔɔ-i-na u yaanã-na wuɔ kutienjo-i mei bi wuonjo. ³³ Nga uman duɔ ciina-mie nuɔmba yaanã-na, muɔmi ka bi ciina kutienjo-i mi To man dɔɔ-i-na u yaanã-na.»

Yesu saa jo baa yaafelle

(Like 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «Baa na ta na ne wuɔ sɪ mi juɔ baa yaafelle hiɛma-na; mi saa jo baa yaafelle, mi juɔ baa berru. ³⁵ Mi juɔ da mi ji gbo bɛpuɔmba-i baa ba tobãa-ba-i, aa gbo biemba-i baa ba

† 10:25 *Sitãni yerre nande yaa *Belsebul. Niɛŋ 12.24-28.

nyubaa-ba-i, aa bi gbo caamba-i baa ba hũɔbaa-ba-i. ³⁶ Nan fereŋ dũŋ-baamba ka bigaŋ-ni.†

³⁷ «Uman duɔ dɔl u bĩncuɔmba-i yan muɔŋo-i, kutienɔ sie gbãa cu mi huon-nu. Uman duɔ bi dɔl u bisãlmba-i yan muɔŋo-i, kutienɔ sie gbãa cu mi huon-nu. ³⁸ Aa uman duɔ u sa sie mulĩema-i baa kuliĩgu-i, u sie gbãa cu mi huon-nu. ³⁹ Uman duɔ tuɔ kaal baa u yunɔu yon, kutienɔ ka kɔsuɔŋ u fere. Nga uman duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fere meĩ maama-na, u ka da cicĩlma man sa tĩen dede-i.»

Anfafamma pã ma tieno-i

(Marke 9.41)

⁴⁰ «Uman duɔ suɔ na belma, kutienɔ suyaa meĩ belma yaa-i. A ne da uman duɔ suɔ muɔmi belma, u suyaa mi pɔpuɔrtienɔ belma yaa-i. ⁴¹ Uman duɔ ne *Diilopɔpuɔrbilonɔ maacemma-i aa bel-o fafamma, Diilonɔ un ka pã u pɔpuɔrbilonɔ-i dumaa, u ka bi pã kutienɔ-i dumei. Uman duɔ bel nelviĩŋo-i fafamma wuɔ nelviĩŋo, Diilonɔ ka pã kutienɔ-i a saa baa nelviĩŋo-i. ⁴² Uman duɔ ne mi *hãalãbilonɔ-i baa u yornumma-i aa hãyo hũŋkolŋo-i yon u nyɔŋ, mi wan ninsoŋo-i baa-na, u sie naa u daluɔ-i Diilonɔ wulaa.»

11

Nsãa-Batise puɔraa ba jo Yesu wulaa

(Like 7.18-23)

¹ Yesuŋ juɔ piiye tĩ baa u *hãalãbien cĩncieluo ba hã baamba-i, wuɔ sire suur niliĩŋa-na tuɔ wuɔra u wan Diilon-nelma-i. ² Nsãa wuɔ tĩe dii kaso-i-na aa naa nu *Kirsan cen manan hiere. Wuɔ puɔr u hãalãbiemba-i wuɔ ba ka yuu-yo ³ kere *Konkortienɔ man saaya u jo, u yaa ufaŋo-i wei sisɔ uu dii huon-nu? Baa kã ka hi Yesu-i baa-ma. ⁴ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Kãan na ka tũnu Nsãa-i baa nan nun manan baa nan dan manan; ⁵ Yiriemba yufiĩŋa puurii, murgubaa-ba wuɔ, *wontuɔrmba jarma taa-bei, tugbentaamba tũnni puurii, bikuomba siire aa sũntaamba nuɔ *Neldɔdɔlma.* ⁶ Uman gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huonɔgu-na, kutienɔ yunɔu dɔlɔa.»

Nsãa-Batise sĩnni-i

(Like 7.24-35)

⁷ Nsãa pɔpuɔrbiemban taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigãan nuɔmba-i Nsãa sĩnni-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kãa ka ne bige-i hĩenɔgu-na? Fafalmun sagallan hĩenɔgu-i dumaa, na kãa ka ne ku yaa wei? ⁸ Namaa kãa ka ne bige-i? Na kãa ka ne uman diyaa bĩmbĩfafanni wei? Ma sĩ baman diyaaŋ bĩmbĩfafanni-i

† 10:36 Mise (Miché) 7.6 * 11:5 Niŋ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 35.5-6; 61.1.

baa dii tiena fõngõtaamba dũnniŋ ke? ⁹ Nga namaa kãa ka ne bige-i? Ma sî na kãa ka ne *Diilopõpuõrbilõŋo'i ke? Aa naacolõŋo faŋo-i, mi tũnu-nei: U maaraa Diilopõpuõrbilõŋo-i.

¹⁰ Ma nyegãaŋ Diilõŋ-nelma-na wuo:

«Mi ka puõr mi põpuõrbilõŋo wuõya ta ŋ yaaŋ-na

ka cãa ŋ hũmelle-i†,

ba gbẽ Nsãa yaa-i. ¹¹ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Nsãa-Batise temma saa hi hoŋ yogo caaŋ-biemba-na. A ne da umaŋ si dii baa yuŋgu *Diilõŋ-nelle-na, u maaraa Nsãa-i. ¹² A doŋ dii Nsãa-Batise bãaŋ-nu, ji hi baa nyuŋgo, nelbabalaamba cĩnaana *Diilõŋ-nellentesĩnni-i aa ta ba taara ba hũu u nelle-i ce-de ba diele.† ¹³ Diilopõpuõrbiemba-i hiere ka hel baa *Moisi-i ba siire piye Diilõŋ-nellentesĩnni maama a ji hi Nsãa-Batise bãaŋgu-i. ¹⁴ Na saaya na suõ wuõ baŋ waŋ *Eli maŋ maama-i wuõ u ka jo, u yaa juõ Nsãa-i. ¹⁵ Umaŋ duõ u ka nu, u nu!»

¹⁶ Aa naa cira: «Mi gbãa saa fiẽfiẽ ku nuõmba-i baa haba-i? Mi gbãa saa-ba baa bisãlmba maŋ tienaana ponsanatigerren. Banamba ta ba waŋ baa banamba-i wuõ:

¹⁷ «I hulii tulammu hã-na, na saa nyẽŋ.

I hãl kuliin-ŋeini hã-na, na saa kaal.»

¹⁸ Nsãa juõ, u sa dii dibelle u nuŋgu-na, u sa nyõŋ kolma, na cira wuõ *jĩna dii u yuŋgu-na. ¹⁹ *Moloŋ-Bieŋ uŋ wuo aa tuõ nyõŋ, na sire ta na piye wuõ: «Naacolõŋ daa fuõ bi yii baa niwuoni yaa-i yoŋ baa konyõlle! Aa tiraa sire bel jĩeru baa *nampohũutaamba baa nelbabalaamba.» Nga Diilõŋ-nelma fafaŋgu da u maacemma'i nuõ-i.»

Sũlma haraa nilẽiŋa naŋa-na

(Like 10.13-15)

²⁰ Yesuŋ cie gbere-weima boi nilẽiŋa maŋ nuõ-i, a taan baa sa hũu-ma nanna ba cilõbabalaŋo-i. Yesu wuõ doŋ tuõ waŋ baa-ba wuõ: ²¹ «Korasitaan namaaŋo-i, sũlma haraa-nei! Betisadatan namaaŋo-i, sũlma haraa-nei! Gbere maŋ cie namaa hõlma-na, kuõ uu naa ce Tiir nelle yaa nuõ-i baa Sidõ nelle-na, dii yiinaa baa naa kũnna cuoŋgu ba ferẽŋ nuõ aa dii buõr ba joŋgorbaa a pigãaŋ wuõ ba naana ba cilõbabalaŋo-i!

²² Terieŋgu faŋgu-na, mi tũnu-nei: Diilõŋ duõ ji tuõ yuu nuõmba-i, uŋ ka haa kumaŋ nei, ku ka balan yaŋ Tiirtaamba kũŋgu-i baa Sidõtaamba kũŋgu-i hiere.‡ ²³ Kafarnamutaan namaaŋo-i, na daa nie sî na kaa da Diilõŋo-i wei? Na tãal na

† **11:10** Malaki (Malachie) 3.1 ‡ **11:12** Girekimma-na terieŋ daaku gbãa bi nu nuŋ daama-i: Dii Nsãa-Batise bãaŋ-nu ji hi baa nyuŋgo *Diilõŋ-nelle kpakpaa di hũmelle-i di hiel-de. Aa nuõmba gbãaŋ kpelle da ba suur-die. § **11:22** Kumaŋ haa Tiirtaamba-na baa Sidõtaamba-na: Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 23.1-18; Esekiele sebe-i-na (Ézéchiel) 26; Yowel sebe-i-na (Joël) 4.4-8; Amõsi sebe-i-na (Amos) 1.9-10.

fɛɛ, na ta na kã dãamu-na. Gbɛɛ manɔ ciɛ namaa nelle-na* , kuɔ uu naa ce Sodɔmu yaa nuɔ-i, nyunɔgo daayo-na, nelle fande naa waa yogo.† 24 Teriengu fanɔgu-na, mi tũnu-nɛi, kumanɔ ka haa-nɛi gɛnɔgeryiingu-na, Sodɔmu kũngu ka waa hãanɔ.»

(Like 10.21-22)

25 Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ cira: «Baba, nuɔnɛi Yuntien nuɔ dɔrɔ-i-na baa hɛma-na hiere. Niɔ fuyaa ɔ huonɔga-i cɛcɛmuntaamba-na baa sebɛsuɔtaamba-na aa cɛr pigãan bisãmbiamba-i baa-ka, ɔ jaaluɔgu bɔi. 26 Ninsonɔ, ɔ ciɛ ɔ huonɔga yaa dumaanɔ-na, Baba.»

27 Aa naa wanɔ baa nuɔmba-i wuɔ: «Mi To birii wɛima-i hiere hã-mi. Da ma hel Tuonɔ-na, molo sa suɔ Bɛpolɔ-i, aa da ma bi hel Bɛpolɔ-na baa unɔ taaranɔ u pigãan bamanɔ baa-yo, molo sa suɔ Tuonɔ-i.»

Fiisaanɔgu dii Yesu huonɔgu-na

28 Yesuɔ waanɔ mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa namanɔ tũyãa conɔgorni ta ni ko-na, juonɔ mi ji har-na na fiisa. 29 Mi huonɔga sa donɔ, aa mi sa tɛtɛɔ mi fɛɛ. Juonɔ mi ji haa mi conɔgoruonɔgu-i hã-na na cu mi huonɔ-nu ku yaa na ka da fiisaanɔgu. 30 Mi conɔgoruonɔgu si dii yonduo, mi tusãlle dii fiɛfiɛfiɛ.»

12

Yitɛnanɔgu maama-i

(Marke 2.23-28; Like 6.1-5)

1 Yibienɔ faɔna-na, *yitɛnanɔgu nanɔgu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. A ne da nyulmu waa u *hãalãbiemba-na. Baa donɔ ta ba kar bile-i ba wuo. 2 *Fariisɛbaa-ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa sire ta ba piye baa Yesu-i wuɔ: «Ne ɔ hãalãbiemba-i, kumanɔ saa saaya ku ce yitɛnanɔgu-na ba ce ku yaa-i!»

3 Yesu wuɔ cira: «Nyulmu nanɔ bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kumanɔ, ma sɔ na kalaanɔ-ku kɛ? 4 Davidi suurii Diilonɔ-dũngu-na a biɛ Diilonɔ-buruo-i ba wuo baa u nuɔmba-i.* A ne da a saa baa miɛ Diilonɔ-hũmelle-i, da kuɔ *Diilɔjigãntien nuɔ sɔ, ɔ siɛ gbãa wuo buruo faɔ-i. 5 Ma sɔ na bi kalaanɔ *ãnɔnamma-i kɛ? Wuɔ nelie saa saaya u ce maacemma yitɛnanɔgu-na, ɔga Diilɔjigãntaamba ce maacemma-i *Diilodubuɔ-i-na aa molo sa kãnɔ-ku wuɔ cãlmuɔ. 6 A ne da bande-i-na, kuanɔgu dii kumanɔ maaraa Diilodubuɔ-i. 7 Diilonɔ ciɛra wuɔ: «Taa na ce hujarre na-naa nuɔ ku yaa dɔlaanɔ-miɔ ku yanɔ na niikonni-i.»† Kuɔ na taa na suɔ nel daama yunɔgu-i, naa naa saa ta na cãl

* 11:23 Niɛn 8.5-17; 9.1-8; na ka da gbɛɛ-wɛima nama. † 11:23 Sodɔmu: Niɛn u kũngu-i Miwaanɔ jɔnamanɔ-sebɛ-i-na (Genɛsɛ) 19.24-28.

* 12:4 Niɛn Samiel sebedɛlãnɔ-na (1 Samuel) 21.2-7. † 12:7 Ose (Osée) 6.6

nuamba-i na yuŋ-nu. ⁸ A tiraa naara kufanġu-i: *Molon-Bieŋo yaa yitfenanġu tieno-i.»

Yesu siire nagāduola naŋo
(Marke 3.1-6; Like 6.6-11)

⁹ Yesuŋ juo piiye baa *Farisēbaa-ba-i tī, wuo ta kā *Dilonelhāalādūŋgu-na. ¹⁰ Naacolŋo naŋo waa ba hōlma-na, u nanġa diei naa minanġ. Farisēbaa baa ta ba taara āntāalamma da ba haa Yesu-i-na, a ce dumaanġo-na baa yuu-yo wuo: «A saa baa miē Diilon-ĥūmelle-i, ŋ gbāa sire jēiŋo *yitfenanġu-na wei?»

¹¹ Yesu wuo cira: «Namaanġo-na, umanġ duo waa baa tūmaanġ diei yon u kūdūŋgu-na aa tūmaanġ daayo par suur fuonġ-nu yitfenanġu-na, kutienġo ka yan-yo dii fuonġu-na wuo yitfenanġu wei? ¹² Nelbilonġo-i baa tūmaanġo-i, hai boyyaa? Terienġu fanġu-na, ānfafamma gbāa ce yitfenanġu-na, weiima si dii.» ¹³ Aa naa wanġ baa naacolŋ daayo-i wuo: «Fara ŋ nanġa-i.» Naacolŋ wuo bi fara u nanġa-i, kaa firnu kananġa temma-i. ¹⁴ Farisēbaa baa paŋ hel ka ta ba da ba-naa Yesu kommanġ-kūŋgu-na.

Yesu yaa Itienġo cāarāŋo-i

¹⁵ Yesuŋ juo suō wuo ba taara ba ko-yo, wuo ta halan terienġu-na. Nuonġ baa kūol ba-naa ta ba nyaanu-yuo. Jaamba waa ba hōlma-na. Wuo sire-bei hierē ¹⁶ aa naa wanġ-ma kuolamei baa-ba wuo ba baa yanġ molo suō wuo u yaa siire-bei. ¹⁷ Diilonġ unġ puōraa *Isayi wanġ mananġ, ma'i sī daama-i wei? Isayi waanġ-ma wuo:

«Diilonġo ciēra wuo:

¹⁸ *Mi hielaa mi cāarāŋo yaa daayo.*

U maama sa suō aa dōlnu-miē.

U yaa fleŋ mi huōŋga-i.

*Mi ka hā-yo mi *Yalle-i.*

U yaa ka pigāanġ nuamba-i nilēiŋa-na hierē baa hūmeviile-i.

¹⁹ *U siē gāŋ baa moloŋo.*

U sa jo duō ji hohuola baa moloŋo.

Molo siē nu u piiye hūŋgbesenninġ.

²⁰ *U siē perienġ terre manġ kaanu tī,*
aa u siē dīŋ dāamu manġ kusiriye tī.

U ka waa ma yaa nuō-i fuō nuamba-i nilēiŋa-na hierē ba ji hūu viistnni maama-i.

²¹ *Nuamba-i hierē ba ka haa ba nanġa-i yuo.»†*

Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(Marke 3.22-30; Like 11.14-23)

²² Ku huonġu-na, baa ji jo baa bobo-yironġo naŋo-i Yesu wulaa. *Jinabaa-ba'i naa ciē-yo dumaanġo-na. Yesu wuo puur

† 12:21 Isayi (Ésaïe) 42.1-4

u yufienja-i aa naa ce u tuɔ gbã u piiye. ²³ Kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku biyaa ŋaa *Davidi hãayɛlŋo yaa-i?» ²⁴ *Farisiɛbaa-baŋ juɔ nu-ma, baa gbẽ-ku dumaa wuɔ: «Jĩna ba yuntienjo-i *Belsebul§ yaa hãa naacolŋ daayo-i himma-i u tuɔ donya jĩnabaa-ba-i.»

²⁵ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Da ŋ da neduɔleŋ-baŋ namaaŋo-i na sa gbo, yiinggu dii baa yiinggu na nelle ka muonu. Da na bi waa ciinggu-na sisɔ dumelle-na aa na sa taara na da na-naa, na dumelle ka muonu. ²⁶ *Sitani duɔ tuɔ donya fuɔ ferɛŋ baamba-i, ma si kuu dii ŋaa u gãŋ baa u ferɛ ke? Dumaanjo-na, u fɔŋgũɔ ce nie aa cɔ u wulaa? ²⁷ Na gbɛ-ku dumaa wuɔ Belsebul yaa hãa muɔ himma-i mi ta mi donya jĩnabaa-ba-i, namaa nuɔmba fuɔ, hai moloŋo-i hãa bafamba-i himma-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa ferɛŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁸ Muɔ fuɔ, *Diiloŋ-Yalle yaa hãa-mi himma-i mi ta mi donya jĩnabaa-ba-i. Ku yaa pigãaŋ wuɔ *Diiloŋ-bãaŋgu paa-nei tĩ.

²⁹ «Hai moloŋo-i gbãa suur u nabiɛŋ dũŋgu-na a biɛra u bimbinni-i hel baa-ni aa u nabiɛŋo yaŋ-yo dumaa? Nga kutien duɔ bel u nabiɛŋo-i vaa-yo igẽna, u gbãa suur biɛra u bimbinni-i hiere ta baa-ni.

³⁰ «Uman duɔ uu si dii baa-mi, kuu dii ŋaa kutienjo bigãaŋ-mi; aa uman duɔ u sa tigiin baa-mi, kuu dii ŋaa u pisállã.

³¹ «Mi tũnu-nei: Nelbilibaŋ cãl Diiloŋo-i aa ta ba haa tuosinni man yuɔ hiere, u gbãa ce jande bei aa yaŋ ma tĩ. Nga uman duɔ tuora u *Yalle-i, jande cɛraa u ce-yuɔ hĩɛma-na, jande cɛraa u ce-yuɔ dɔrɔ-i-na. ³² Uman duɔ wan ãndababalaanŋu hã *Moloŋ-Bieŋo-i, ma gbãa tĩ. Nga uman duɔ piiye ãndaparaanŋu hã Diiloŋ-Yalle-i, ma sie tĩ nyunŋo, ma sie tĩ bisĩnuɔ.

³³ «Tibifafaanŋu yaa maan biefɛfɛiŋa-i. Tibibabalaanŋu man biebabaleiŋa. Ba suɔ tibiinggu-i ku bienja yaa nuɔ-i. ³⁴ Nelbabalaan namaa temma-i daana-i! Nan balaan, nelfafamma ce nie aa hel na nunni-na? Neliɛŋ nuɔ ŋ huɔŋgaŋ yuu baa maman, ma yaa hilaan ŋ nunŋu-na. ³⁵ Nelfɛfɛiŋ u ãnfafamma hel u hɔfafanŋa'i nuɔ-i. Aa nelbabalaan u maacembabalamma hel u hɔbabalaŋa'i nuɔ-i. ³⁶ Mi tũnu-nei: Gɛŋgeryiinggu-na, baman waan ãndasɔsɔnni-i hiere, Diiloŋo ka gãŋ baa-ba. ³⁷ Diiloŋo ka ne nan ferɛŋ nun-ãndaanŋu yaa-i aa cira ŋ cãlãa sisɔ ŋ saa cãl.»

*Nuɔmba ciɛra Yesu ce himma ba ne
(Marke 8.11-12; Like 11.29-32)*

³⁸ Yesuŋ juo piiye tɪ, *ānjɪnamma pigāataamba namba-i baa *Farisɪbaa-ba namba cira: «Hāalātie, i taara ŋ ce himma i ne.»

³⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fieɪie ku nuɔmba saa fa, ba jēnaamba sa ku! Ba gbɪɛ-ku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. Bɪŋkūŋgu sa ce dii hā-na. *Yonasinŋ cie mamanŋ, ma ka saanu baa-na. ⁴⁰ Yonasinŋ cie yinni siei-i dumaa teterienŋo kusūŋgu-na*, *Molon-Bienŋo ka bi ce yinni siei-i dumei hɪema-na. ⁴¹ Ninivetaamba nuɔ Yonasi nuŋgu-i aa nanna ba cilɔbabalaŋo-i†, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii umanŋ maaraa Yonasi-i aa na yagar wuɔ na sie nu u nuŋgu-i! Diilonŋ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, Ninivetaamba ka cira na cālāa cemma. ⁴² Gēŋgeryiŋgu-na, Seba nellentienŋo‡ ka da nuŋgu fieɪie ku nuɔŋ namaanŋo-na. Fuɔ siire termaanŋ daaku-na a karnu nilienŋa-i hiere ji nu *Salomɔ nelma-i, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii umanŋ maaraa Salomɔ-i aa na yagar na sa nu u nuŋgu-i!»

Jɪna duɔ bir jo u sa fa

(Like 11.24-26)

⁴³ Ku huonŋgu-na, Yesu wuɔ cira: «*Jɪna duɔ waa moloŋo-na aa ji hel, u kã ka tuɔ wuɔra u bɪŋ hɪen-nu duɔ taara muntɪenammu. ⁴⁴ Duɔ saa ka da, u cira: «Mi ka bir kã mi muntercolɔmmu-na.» Aa bi bir. Duɔ kã ka da bɪŋkūŋgu si dii kutienŋo huonŋga-na, aa u gbuu migāan-ka da welewele aa tigiŋ-ka, ⁴⁵ u bir ka bɪ u najɪnabaa niehāi, bamanŋ balaanŋ yan ufanŋo-i ba jo ji suur tɪena-kei. Da ba suur tɪena dumaanŋo-na, ku migāanŋ balanŋ kutienŋo-na a yanŋ dɪelā-kūŋgu-i. Mafamma temma yaa ka da fieɪie ku nuɔmba-i; ba saa fa.»

Yesu baamba juɔ da ba ji ne-yo

(Marke 3.31-35; Like 8.19-21)

⁴⁶ Yesuŋ waa tuɔ piiye baa nuɔmba-i, u nyu wuɔ jo baa u hāmba-i da ba ji ne-yo. Banŋ juɔ ji da u piiye, baa yiera gōŋgūonŋ-nu. ⁴⁷ Naacolŋo nanŋ wuɔ da-ba aa naa pie wanŋ baa Yesu-i wuɔ: «ŋ nyu-i baa ŋ hāmba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii yiera gōŋgūonŋgu-na ta ba cie-ni.»

⁴⁸ Yesu wuɔ gbɛ naacolŋo-i wuɔ: «Na suɔ mi nyu-i baa mi hāmba-i wei?» ⁴⁹ Aa naa wuɔra pigāanŋ u *hāalābiemba-i baa u nanŋa aa cira: «Mi nyu-i baa mi hāmba yaa daaba. ⁵⁰ Bamanŋ cienŋ mi To manŋ dɔrɔ-i-na u huonŋga-i, ba yaa mi hāmba-i, ba yaa mi tūɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

* **12:40** Nienŋ Yonasi sebe-i-na (Jonas) 2.1. † **12:41** Yonasi (Jonas)

3.5-10 ‡ **12:42** Nellentienŋ daayo waa cicienŋo a saanu baa mamanŋ nyegāanŋ girekimma-na.

13

Fūmanarāŋo nanj maama
(Marke 4.1-9; Like 8.4-8)

¹ Yinduŋgu fanju-na, Yesu wuɔ sire hel kā ka tɛna dalanɔa nunju-na. ² Nuɔmba jo ji yu-yuɔ. Wuɔ bel nyugūŋ beŋo nanjo-na tɛna aa nuɔmba waa bomborma-na. ³ Uŋ tɛnaana, wuɔ biɛ gbānɛini tuɔ nanj baa-ba wuɔ: «Naacolŋo nanjo kaa ka nanj fūma u suonju-na. ⁴ Fūma nanjo kā ka diire hūmellen-huɔŋ-na, huriimba jo ji wuo ufanjo-i. ⁵ Unanjo kā ka diire tāmpɛllen-terien-nu. Hɛma saa waa bɔi terienju-na; a ce u pa yan unanjo-i. ⁶ Uŋ paa, u kaasɪnni saa gbāa suur kā yaan-na. Bāanjuŋ juɔ doŋ ta ku jo, wuɔ kuol hiere kpɛmmu! ⁷ Unanjo kā ka diire hɛŋ-nu. Hɛŋgu tu suuye-yuɔ. ⁸ Umanj diiriye suon-huɔŋga-na munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unanjo bienja komuɔŋa da-a-ndii, unanjo bienja komuɔŋa sa-a-siɛi, unanjo komuɔŋa baa cɪncielbaa.»

⁹ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Umanj duɔ u ka nu, u nu!»

Kumanj ciɛ Yesu tuɔ nanj gbānɛini-i
(Marke 4.10-12; Like 8.9-10)

¹⁰ Yesuŋ juɔ nanj tɪ, u *hāalābiemba piɛ u caan-nu ka cira: «Itie, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ nanj gbānɛini baa nuɔmba-i?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilonjo ciɛ baa namaanjo-i. U *nellen-tesɪnni maama manj fuyaa, u pigāan namaanjo-i baa-ma, a ne da banamba sa suɔ kunanju mɛi. ¹² Umanj duɔ tuɔ suɔ yiɛŋgu, kunanju ka ta ku naara u sɔsuɔmunju-i; ŋga umanj duɔ u sa suɔ bɪŋkūŋgu, cɛllɛ-kūŋgu manj unj suɔ-kun, ku ka kor-yuɔ. ¹³ Na saa da, kumanj ciɛ mi ta mi nanj gbānɛini-i baa-ba, yufienja dii baa-ba, ŋga ba sa da baa-ya. Tūnni dii baa-ba, ŋga ba sa nu baa-ni. Ba sa suɔ nelmanj kāŋ yanja manj nuɔ-i. ¹⁴ Diilonj unj puɔraa *Isayi wanj mamanj, ma'i sɪ daama-i wɛi? Isayi waanma wuɔ: «Diilonjo ciɛra wuɔ:

«Na ka ta na nu nelma-i,
ŋga na siɛ ta na suɔ ma yaanɔga-i.

Na ka ta na ne colcol, ŋga na siɛ ta na da bɪŋkūŋgu.

¹⁵ Hama-i nuɔ-i?

Bande ku nuɔmba nyaayā ba fɛɛ cor;

ba suunu ba tūnni-i
aa suuye ba yufienja-i.

Ba sa taara ba da bɪŋkūŋgu.

Ba sa taara ba nu wɛima.

Ba sa bi taara ba suɔnu kunanju aa jo mi wulaa mi ji kor-ba.»* »

* 13:15 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

16 Yesu wuɔ cira: «Namaa fuɔ, na yunni dɔlaa; na da baa na yufienja-i aa ta na nu baa na tūnni-i. 17 Mi wan̄ ninsoŋo-i baa-na: *Diilopɔpuɔrbiemba bɔi baa nelviimba bɔi taa ba taara ba da nan̄ dan̄ kuman̄, aa nu nan̄ nun̄ maman̄, ŋga ba saa da ma diei, ba saa bi nu ma diei.»

Yesu firinu fūmanarāŋo gbānalāaŋgu-i
(Marke 4.13-20; Like 8.11-15)

18 Yesuŋ waan̄ mafamma-i, wuɔ cira: «Karaan̄ na tūnni-i na nu fūmanarāŋo gbānalāaŋgu yuŋgu-i. 19 Nuɔmba nan̄ hɔmmu dii ŋaa hūmellen̄-huɔŋga; da ba nu *Diilon̄-bāaŋgu maama-i ba sa bel-ma nammu hāi, ba yan̄ *Bigāarāŋo jo ji hiel-ma aa yan̄-ba. 20 Banan̄ hɔmmu dii ŋaa tāmpēllen̄-terien̄gu; da ba nu Diilon̄-nelma-i ma pāŋ dɔlnu-bɛi ba hūu-ma. 21 Ŋga ma sie gbāa nan̄ kaasinni. A ce dumaan̄o-na wɛin̄ da ma da kutaamba-i, sisɔ da ba ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jina. 22 Banan̄ hɔmmu dii ŋaa hien̄-terien̄gu; da ba nu Diilon̄-nelma-i ba yan̄ ānjɔguɔma-i baa gbein̄-maama jo ji suuye-mɛi; a ce ma sa da belle ba wulaa. 23 A ne da banan̄ hɔmmu dii ŋaa hiefafamma; da ba nu Diilon̄-nelma-i ba suɔ ma yuŋgu-i aa wuɔ ma hūmelle-i din̄ saaya di wuɔ dumaa. Kufan̄gu taamba yaa dii ŋaa fūma man̄ gbuu sire kpatalla; unan̄o bien̄a komuɔŋa da-a-ndii, unan̄o bien̄a komuɔŋa sa-a-siɛi, unan̄o komuɔŋa baa cinciɛlbaa.»

Suontien̄o nan̄o baa u bigāarāŋo

24 Yesu wuɔ tiraa nan̄ gbānalāaŋgu nan̄gu baa-ba wuɔ: «*Diilon̄-nellentesinni dii ŋaa moloŋo man̄ siire ka duu dīmma u suon̄gu-na aa jo ji tɛna. 25 Isuɔŋgu nan̄gu-na, u bigāarāŋo nan̄o yan̄ nuɔmba duɔfūŋ aa sire ka nan̄ hēbien̄a dīmma hɔlmana. 26 Dīmman̄ juɔ ta ma hon̄ huɔŋgu-na, suontien̄o maacembiemba da hien̄ daaku-i. 27 Ba jo ji ta ba yuu suontien̄o-i wuɔ: «Yuntie, ma sɪ ŋ duu dīmma'i ma kula suon̄gu-na ke, hien̄gu maama niɛ?»

28 «Suontien̄o gbɛ-ba wuɔ: «Unan̄o sɪ, mi bigāarāŋo nan̄o'i cie mafamma-i.»

«Maacembiemba cira: «I kā ka for-ku nanna wɛi?»

29 «Suontien̄o gbɛ-ba wuɔ: «Yaan̄-kun̄, baa na for-ku; da na'a na for-ku, na ka for baa dīmma namma. 30 Yaan̄ ni vāa hiere. Din̄ da ma ji hi karma, mi ka ce ba for ku yaa igēna a tigiin̄-ku caa-ku aa suɔ kar mi dīmma-i dii-ma in̄ɔŋɔ-na hā-mi.»»

Diilon̄-nellentesinni dii ŋaa mutardi-belle
(Marke 4.30-32; Like 13.18-19)

31 Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ tiraa nan̄ gbānalāaŋgu nan̄gu baa-ba wuɔ: «*Diilon̄-nellentesinni dii ŋaa mutardi-belle man̄ ban̄ duu-de. 32 Mutardi-belle yaa yuraanu yan̄ hiere, ŋga da

di pa, di sire maar niifelu-i hiere a ce tibiingu huriimba ta ba jo ba se kamma ku.»

Diilon-nellentesinni dii n̄aa konsiini

³³ Aa naa tiraa cira: «*Diilon-nellentesinni dii n̄aa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du burjümmu-i kolloyufienja siei baa-ni, ni sire-mu» hiere.»

Kuman ciε Yesu tu» nan̄ gbān̄eni-i?

(Marke 4.33-34)

³⁴ Yesu waan̄ nel daama-i hiere baa nu»mba-i gbān̄eniin̄; du» puur du» piye gbānalāan̄gu, a puur du» piye gbānalāan̄gu. ³⁵ *Diilop»pu»rbilon̄ un̄ waan̄ man̄ ma'i s̄i daama-i wei? Diilop»pu»rbilon̄o waan̄-ma wu»: «Diilon̄o ciεra wu»:

«Mi ji ta mi piye baa-ba gbān̄eniin̄.

Maman̄ naa fuo dii miwaan̄o domma-na,

mi ka wan̄-ma baa-ba.»†

Yesu firnu suontien̄o-i baa u bigāarān̄o-i ba gbānalāan̄gu-i

³⁶ Yesun̄ ju» piye t̄i, wu» yan̄ nu»mba-i aa naa ta k̄un̄. U *hāalābiemba k̄ā u wulaa ka cira: «Nin̄ naan̄ gbānalāan̄gu man̄ wu» suontien̄o nan̄o duu d̄imma aa u bigāarān̄o k̄ā ka nan̄ hēbien̄a d̄imma h̄olma-na, n̄ sa firnu-ku» baa-ye i su» ku yun̄gu-i wei?»

³⁷ Yesu wu» cira: «*Molon̄-Biεn̄o yaa suontien̄o-i; u yaa duu d̄imma-i. ³⁸ U suon̄gu yaa miwaan̄o-i. D̄imma yaa baman̄ cuu Diilon̄o huon̄-nu aa hēbien̄a yaa baman̄ cuu *Bigāarān̄o huon̄-nu. ³⁹ Suontien̄o bigāarān̄o yaa *Sitāni-i. U yaa k̄ā ka nan̄ hēbien̄a-i d̄imma h̄olma-na. D̄ikara-huon̄gu yaa miwaan̄o t̄imman̄-huon̄gu-i aa d̄ikartaamba yaa *d̄orp»pu»rbiemba-i. ⁴⁰ Ban̄ kaal h̄ien̄gu-i ba caa-ku dumaa, miwaan̄o t̄imma-na, ku ka waa dumei. ⁴¹ Yiin̄gu fan̄gu-na, Molon̄-Biεn̄o ka ce u d̄orp»pu»rbiemba jo ji bel baman̄ gu»laan̄ nu»mba gbeini-i baa baman̄ ciεn̄ āmbabalma-i hiere a hiel-ba u nelle-na ⁴² ka caa-ba d̄āngb̄oguon̄gu-na. Kaalun̄gu siε ji waa dei. ⁴³ Nga baman̄ wu»yaan̄ Diilon̄-h̄umelle-i, ba ka waa huon̄gu fan̄gu-na ba To nelle-na ta ba gbu ba caa n̄aa b̄āans̄eniεn̄gu. Uman̄ du» u ka nu, u nu!»

Diilon-nellentesinni dii n̄aa s̄enε

⁴⁴ «*Diilon-nellentesinni dii n̄aa s̄enε man̄ fuyaa suon̄gu nan̄gu-na, naacoln̄o nan̄o k̄ā ka paya-yu». U huon̄ga gbuu f̄ε, u migāan̄ fuo-yo aa k̄ā ka suor u nagān̄-niini-i hiere a jo ji s̄āa suon̄gu fan̄gu-i.»

Diilon-nellentesinni dii n̄aa niibiliεn̄gu

† 13:35 Gbeliεman̄-nalāan̄gu (Psaume) 78.2

Erodiyadi fanjo waa u mɔlɔ cɛɲo aa u hũu-yo mɔɲo wulaa. Ba taa ba bɪ mɔɲo-i Filipu. ⁴ Uŋ hũyãa-yo dumaanjo-na, Nsãa wuɔ wan-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiinjo sɪ. ⁵ Erɔdi wuɔ tuɔ taara u ko-yo. Nga nuɔmba-i hierɛ baa naa suɔ wuɔ Nsãa waa *Diilopɔpuɔrbilonjo. Erɔdi duɔ ne terienju fanju-i, korma da-yo baa nuɔmba-i.

⁶ Yiingu nanju-na, Erɔdi wuɔ ji tuɔ ce u homman-yiingu ponsaanju-i aa naa bɪ u jɛnaamba-i. Erodiyadi bilon wuɔ nyɛŋ Erɔdi jɛnaamba yaanga-na ponsaan daaku-na; kuɔ fũnuŋ dɔɲnu Erɔdi. ⁷ Wuɔ pã nunju baa bilonjo-i wuɔ fuɔ baa Diilonjo, kɛɛ uŋ taaran kuman, u wan-ma, u ka hã-yo baa-ku. ⁸ Bilonjo nyu wuɔ gbo-yo wuɔ u cira u taara Nsãa-Batɛsi yunju. Bilonjo wuɔ bi cira: «Mi taara ŋ kar Nsãa-Batɛsi yunju-i a dii-ku tasaan-na jo baa-ku ji hã-mi bande.» ⁹ Fãamaanjo yaan kaa pãŋ bir ka den birma; nga u ka ce-ma niɛ? U yaa pãa nunju-i baa-yo nuɔmba-na. Wuɔ naa wuɔ cira: «Wɛima sɪ.» ¹⁰ Aa naa puɔr ba kã ka kar Nsãa-Batɛsi yunju-i dii kaso-i-na ¹¹ a dii-ku tasaanjo-na ji hã bilonjo-i baa-ku. Bilonjo wuɔ hũu-ku hã nyunjo-i baa-ku. ¹² Nsãa *hãalãbiɛŋ baa kã ka biɛ u bomborre-i ka fuure-diɛ aa naa kã ka tũnu Yesu-i baa-ma.

*Yesu hãa nelpũngu nanju wuo ye
(Marke 6.30-44; Like 9.10-17; Nsãa 6.1-14)*

¹³ Yesuŋ nuɔ nel daama-i, wuɔ biɛ beŋo ta tuɔ kã u den. Nuɔŋ baa yagar nu-ma aa naa hel nilɛiŋa-na a bella nuoraanju nunju-i ta ba nyaanu-yuɔ. ¹⁴ Uŋ kaa hi, wuɔ huɔɔ, wuɔ u ne da nelpũngu nan temma u yaanga-na. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuɔ don tuɔ sire jaamba man waa baa-ba.

¹⁵ Bãanjuŋ juɔ hir huɔngu-na, u *hãalãbiɛmba piɛ kã u wulaa ka cira: «Bãanju tɛ tɛ, aa ii dii hɛŋ-nu, ŋ sa ce nuɔmba bɔɔ kã nilɛiŋa man kɔtɔnni-na ka taara niiwuoni sãa wuo wɛi?»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yunju si dii ba da ba kã; namei saaya na hã-ba niiwuoni-i ba wuo.»

¹⁷ U hãalãbiɛŋ baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye bande-i-na yon baa titiraamba hãi.»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ baa-ni na ji hã-mi.»

¹⁹ Baa jo baa-ni, wuɔ ce nuɔmba tɛna hɛŋgu-na, aa naa biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hãi baan daaba-i a ciir u yunju-i dɔɔ-i-na a jaal Diilonjo-i aa naa bũɲnu buruo-i a hã u hãalãbiɛmba calnu-yuɔ hã nuɔmba-i. ²⁰ Nuɔŋ baa wuo niɛ yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufien cɪncieluo a hãi. ²¹ Baman naa waa, ba gbãa yu nuɔmba neifienja hãi nuɔsiba ndii temma. Caamba nunju sɪ baa bisãlmba-i.

*Yesu wuɔyaa hũmma dɔɔ
(Marke 6.45-52; Nsãa 6.16-21)*

²² Baŋ bi wuyaa niiwuoni-i, Yesu wuɔ guor u *hāalābiemba biɛ beŋo-i ta u yaan-na ta ba karnu ba kā bomborre nandena aa fuɔ wuɔ tɛna duɔ ce nuɔmba bɔrɔ kūŋ ba cɪnniŋ. ²³ Nuɔmbaŋ juɔ bɔrɔ hiere, wuɔ kā ka nyugūŋ tānuŋgu-na tuɔ cārā Diilonɔ-i. Bāaŋguŋ fiɛ ji tɪ, wuɔ tɛna dii u da-u-diei tuɔ cārā Diilonɔ-i. ²⁴ A ne da huɔŋgu faŋgu-na, u hāalābiemba naa maa baa beŋo-i. Fafalmu naŋ temma sire ta mu jārā-bei. Hūŋ maa ta ma sagalla beŋo-i baa-ba. ²⁵ Cicānjāale-na, Yesu wuɔ sire a tuɔ wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u kā ba wulaa. ²⁶ Baŋ juɔ'a ba ne da u wuɔ u jo hūmma dɔrɔ-i-na, ba huleiŋa gbuu pāŋ caar wuɔ sɪ isuɔtiɛŋo. Baa donɔ ta ba kaasɪŋ.

²⁷ Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmei!»

²⁸ Piɛr wuɔ cira: «Itie, da kuɔ nuɔnei kelkel, ce mi wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na kā ŋ wulaa.»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Jo!» Piɛr wuɔ hel beŋo-na tuɔ wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u jārā-yuɔ. ³⁰ Uŋ juɔ jɔguɔŋ fafalmu maama-i, u holle pāŋ caar, wuɔ donɔ tuɔ nyierā hūmma-na. Uŋ nyierāŋ dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ kaasɪŋ wuɔ: «Itie, kor-mi o! Kor-mi!» ³¹ Yesu wuɔ fara u naŋga-i a bel-o aa naa cira: «ŋ saa haa ŋ naŋga-i miɛ ku haama ku'i cie. Bige-i cie ŋ ce ŋ hɔmmu-i mu hāi?»

³² Uŋ bilaa u naŋga-i dumaanɔ-na, baa kā ka suur beŋo-na, fafal muɔ bi pāŋ yiɛra. ³³ Bamaŋ waa beŋo-na, baa jo ji dūuna Yesu yaanɔ-na aa naa cira: «Coima saa fa, nuɔnei Diilonɔ-Biɛŋ nuɔŋo-i kelkel!»

Yesu siire jaamba Genesareti-i-na (Marke 6.53-56)

³⁴ Fafalmuŋ yiɛraaya, Yesubaa baa perienɔ karnu kā Genesareti. ³⁵ Genesaretiitaambaŋ daa Yesu-i, baa suɔ-yo aa naa wuɔra tūnu ba-naa ka hel baa kɔtɔnniŋ-nileiŋa-i hiere. Nuɔŋ baa hel jo baa ba jaamba-i hiere ³⁶ ji ta ba cārā-yuɔ wuɔ u ce jande aa u yaŋ ba yiɛya u jonɔgoruo tūŋgu yaa yonɔ. Ku waa umaŋ duɔ yiɛya u jonɔgoruo tūŋgu-i, kutienɔ pāŋ sire da yeryer.

15

Bɪncuɔŋ-hūmelle maama (Marke 7.1-13)

¹ Ku huɔŋgu-na, *Fariɪɛbaa-ba namba-i baa *ānjɪnamma pigāataamba namba sire *Yerusalemu-i-na a kā Yesu wulaa ² ka yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie ŋ *hāalābiemba sa wuɔ bɪncuɔŋ-hūmelle-i? Da ba'a ba wuo niiwuoni-i ba sa saara ba nammu-i?»

³ Yesu wuɔ cira: «Bige-i bi cie namaa na yaŋ Diilonɔ uŋ waan mamaŋ aa ta na ce na bɪncuɔŋ-maama? ⁴ Diilonɔ ciɛra: «Ta

η dii η b̄ncuamba nuṅgu-i.* Aa tiraa cira: «Uman̄ duṵ wan̄ āndaparaaṅgu hā u to-i sisṵ u nyu-i, kutien̄o saaya komma.»†
 5 Nga namaa birii cira wuṵ uman̄ duṵ wan̄ baa u b̄ncuṅṅo-i wuṵ: «Min̄ ṅa naa da kuman̄ da mi kāyā-niε, mi pāa-ku hā Diilon̄o.» Kerε uman̄ duṵ ce mafamma-i aa u saa ji fen̄ da b̄ṅkūṅgu hā u b̄ncuṅṅo-i weiṁa sī. 6 Terien̄gu fan̄gu-na, na huraa Diilon̄-nelma-i baa na b̄ncuṅṅo-maama. 7 Huhurmantaan̄ namaa temma-i daana-i; *Isayin̄ fii-na baa kuman̄, na yuu-ku. Isayi waan̄-ma wuṵ: «Diilon̄o ciεra wuṵ:

8 «Nel̄ daade taamba kāṅ-mi ba nuṅ-nu yon̄.

Mi maama si dii ba h̄mmu-na.

9 Baṅ pigāan̄ nuṵmba-i h̄melle man̄, bafamba diele.

A ce dumaan̄o-na, yun̄gu si dii ba Diilojaale-na.»†‡

Kuman̄ gbāa guṵla nelien̄ nuṅṅo-i
 (Marke 7.14-23)

10 Yesuṅ piiye mafamma-i, wuṵ bī nuṵmba-i a ji cira: «Karaan̄ na tūnni-i fafamma na nu mi nelma-i: 11 Kuman̄ suuriin̄ nelien̄ nuṵ η nuṅgu-na, ku siε gbāa guṵla-niε Diilon̄-h̄melle-na. Kuman̄ hilaan̄, ku yaa gbāa guṵla-niε.»

12 U *hāalābiemba piε u caan̄-nu ka cira: «Ḥ saa suṵ wuṵ η nelma jaan̄ *Faris̄ebaa-ba-i wei?»

13 Yesu wuṵ cira: «Mi To man̄ d̄rṵ-i-na, un̄^a u saa sū tibinni man̄ hiere, ni ka fuur halaṅ. 14 Yaan̄-ban̄, baa dii ṅaa yiriemba man̄ bilaa ba nayirien̄ nammu. Na suyaa kerre yiron̄ duṵ bel u nayiron̄ nan̄ga, ba ka par suur fuon̄-nu ba hāi-i-na hiere.»

15 Pier wuṵ cira: «Niṅ wan̄ nelma man̄ daama-i i saa suṵ ma yaan̄ga-i; firnu-mei baa-ye.»

16 Yesu wuṵ cira: «Bisāimba'i namaan̄ṅo-i yogo wei? 17 Namaa saa suṵ wuṵ kuman̄ suuriin̄ nelien̄ nuṵ η nuṅgu-na ku kā η kusūṅ-nu aa cor ka ce binien̄a wei? 18 A ne da nelien̄ nuṵ niṅ wan̄ maman̄ η nuṅgu-na, ma hel η huṅga'i nuṵ-i; ma yaa gbāa guṵla-niε Diilon̄-h̄melle-na. 19 An̄jṅṅobabalamma hel nelien̄ nuṵ η huṅga'i nuṵ-i: Ḥ huṅga'i diyaan̄-niṅ nelkolle-na, *fuoces̄inni-na, b̄ṅwos̄inni-na, cuos̄inni-na, coikarre-na, baa yebiεnande-na. 20 Daama temma yaa guṵlaayan̄ nelien̄ nuṅṅo-i. Nga a wuo niwuoni-i η saa saara nammu-i, kufan̄gu siε gbāa guṵla-niε.»

Ner̄ciεṅṅo nan̄ṅo haa u nan̄ga Yesu-i-na
 (Marke 7.24-30)

* 15:4 Helman̄-sebe (Exode) 20.12; An̄ḡnamman̄-sebe 5.16 † 15:4 Helman̄-sebe (Exode) 21.17 ‡ 15:9 Isayi (Ésaie) 29.13

21 Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ ta terienḡu fanḡu-na a kā Fenisi mara nuɔ. § 22 A ne da nerciɛŋo* naŋo waa terienḡu fanḡu-na. Yesuŋ kãa, ciɛŋ daa wuɔ cu u huonḡ-nu tuɔ fara u piiye baa-yo wuɔ: «Itie, *Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre-miɛ! *Jina naŋo dii mi bilonḡo yunḡu-na, kuu si dii-yuɔ dei.» 23 Yesu saa seŋ sũnunḡu yuɔ. U *hãalãbiemba piɛ u caaŋ-nu ka cira: «Itie, ŋ sa bir ciɛŋ daayo-i i huonḡu-na wei? Nj saa da un ceŋ ijieni-i u nyaanu-yiɛ wei?»

24 Yesu wuɔ cira: «Diilonḡo puɔraa-mi *Isirahel-baamba yaa wulaa-i yonḡ, baa dii ŋaa tũlmba maŋ baala.»

25 Ciɛŋ daa wuɔ jo ji dũuna u yaanḡa-na aa naa cira: «Itie, jande suuye-miɛ!»

26 Yesu wuɔ cira: «Da ŋ bie bisãlmba niwuoni-i hã juo-raamba baa-ni ku saa fa.»

27 Ciɛŋ wuɔ cira: «Itie, ŋ waanḡ ninsonḡo, ŋga ma si juoronḡo tienḡ duɔ wuɔ niwuoni-i aa nimaŋ diire, juoronḡo wuo-ni ke?»

28 Un waanḡ mafamma-i Yesu wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, ŋ haa ŋ nanḡa-i miɛ kelkel! Niŋ taaranḡ kumaŋ, Diilo ka hã-ni baa-ku.» Terduɔŋḡu fanḡu-na, bilonḡ wuɔ bi pãŋ da u fɛɛɛ.

Yesu siire jaamba bɔi

29 Yesu wuɔ ta terienḡu fanḡu-na a kā *Galile dalanḡa-na ka nyugũŋ tãnunḡu nanḡu-na tɛna. 30 Nuɔŋ baa kũɔl ba-naa ta ba kā u wulaa baa ba jaamba-i: Cisɛduɔlbaa-ba waa, yiriemba waa, murgubaa-ba waa, bobobaa-ba waa a naara jaamba namba. Ba saa waa dei. Umaŋ duɔ jo baa u wuonḡo, u jo ji jina-yuɔ Yesu caanḡu-na. Yesu wuɔ sire-bei hiere kpɛmmu! 31 Bobobaa-ba piiye, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, cisɛduɔlbaa-ba wuɔ fafamma, yiriemba yufienḡa puurii. Kuɔ ce nuɔmba-i gberɛ. Baa ta ba gbɛliɛŋ *Isirahel-baamba Diilonḡo-i.

Nuɔmba neifienḡa hãi wuyaa buruo niehãi yar-ba (Marke 8.1-10)

32 Yesuŋ waa dalanḡa-na, yiinḡu nanḡu-na, wuɔ bɪ u *hãalãbiemba-i a tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Nuɔŋ daaba hujarre ko-mi; ba yinni siei yaa de-i baa-mi ba saa da bĩŋkũŋḡu wuɔ. Da mi ce ba ta baa nyulmu-i, ku kaa nuɔl-ba hũmelle-na.»

33 U hãalãbiemba yuu-yo wuɔ: «I ka da niwuoni-i hie hĩɛŋ daaku-na die hã nelpũŋ daaku da ku wuɔ ye?»

34 Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u nie dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehãi baa tetebiemba namba.»

§ 15:21 Ku birii a saanu baa cerma; ni ma'i sɪ ma nyegãanḡ girekimma-na wuɔ «Tiir baa Sidɔ mara». Nĩɛiŋa faŋa dii Fenisi huonḡ-na. * 15:22 Ciɛŋ daayo bĩncuɔmba taa ba hel Kanaa; ku kaalaaya girekimma-na. Ku pigãanḡ wuɔ ba saa waa *Yuifubaa.

³⁵ Yesu wuɔ gbɛ nuɔmba-i wuɔ ba tɛna hɛma-na ³⁶ aa naa biɛ buruo niehɛi daayo-i baa tetebieŋ daaba-i a jaal Diilonɔ-i aa naa bɔlnu-niɛ hɛ u hɛalɛbiemba calnu-niɛ hɛ nuɔmba-i. ³⁷ Nuɔmba-i hiere baa wuo niɛ yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufienɛ niehɛi. ³⁸ Bamanɛ naa waa, ba gbɛa yu nuɔmba neifienɛ hɛi temma. Caamba nunɔŋu sɛ baa bisɛlmba-i. ³⁹ Ban juɔ wuo ti, Yesu wuɔ ce ba bɔrɔ kɔŋ ba cɛnniɛ aa fuɔ wuɔ kɛ ka biɛ beŋo tuɔ kɛ Magadɛ.

16

Yesu suɔraaya

(Marke 8.11-13; Like 12.54-56)

¹ Ku huonɔŋu-na, *Farisɛbaa-ba namba-i baa *Sadusɛbaa-ba namba siire kɛ Yesu wulaa wuɔ ba ka piiye cure-yuɔ. Ban kɛa, baa cira: «Hɛalɛtie, ce himma namma i ne, mamanɛ pigɛan wuɔ ŋ juɔ Diilonɔ-jomma.»

² Yesu wuɔ cira: «Bɛanɛ da ku ta ku suur huonɔŋu manɛ nuɔ-i, da na ne diilonɔ yaanɔga-i da-ka dɛa, na cira: «Diilonɔ siɛ dɛa, terienɔŋu ka fa.» ³ Aa da na sire cucuuyunɔŋu-na a da diilonɔ yaanɔga saa fa, na cira: «Diilonɔ ka dɛa nyunɔgo-i-na.» Na ciɛ niɛ ta na suɔ diilonɔ yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamanɛ ciɛŋ fiɛfiɛ-i-na ma yunɔŋu-i? ⁴ Fiɛfiɛ ku nuɔmba saa fa, ba jɛnaamba sa ku. Ba gbɛku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. Biŋkɔŋgu sa ce dii hɛ-na. *Yonasi maama ka saanu baa-na.»

Uŋ waanɛ mafamma-i, wuɔ ta aa naa yan-ba.

Yesu gbuɔya u hɛalɛbiemba-i

(Marke 8.14-21)

⁵ Yesubaa-banɛ taa terienɔŋu-na, baa kɛ ka biɛ beŋo ta ba karnu ba kɛ dalanɔga yiɛnɔŋu nanɔŋu-na. A ne da ban'a ba ta, ma saa tɛnu u *hɛalɛbiemba biɛ *buruo. ⁶ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Jande, bilaanɛ na fɛrɛ *Farisɛ ba siini-na baa *Sadusɛ ba bi niini-na.»

⁷ U hɛalɛbieŋ baa donɛ ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «In'a i saa biɛ buruo ku'i ciɛ u tuɔ piiye dɛ-i-na.»

⁸ Yesu wuɔ suɔ banɛ waŋ mamanɛ. Wuɔ cira: «Na saa haa na nanɔga-i miɛ ku haama. Na bilaa-ma niɛ aa cira nan'a na saa biɛ buruo ku'i ciɛ mi ta mi piiye dɛ-i-na? ⁹ Na saa suɔ ku yaanɔga-i yogo wei? Nanɛ calaanu buruo u ndii manɛ hɛ nuɔmba neifienɛ hɛi nuɔsiba ndii ba wuo u yar-ba, * u maama karaanu-nɛi wei? Aa nanɛ biyaa segeyufienɛ manɛ ta ku yiinɔŋu-na, a maama karaanu-nɛi wei? ¹⁰ A naara buruo niehɛi manɛ nanɛ calaanu-yuɔ hɛ nuɔmba neifienɛ hɛi ba wuo u yar-ba,† mafamma karaanu-nɛi wei? A tiraa naara segeyufienɛ manɛ

* 16:9 Niɛŋ 14.15-21. † 16:10 Niɛŋ 15.32-38.

nan biyaa-ya ta kufanḡu yiinḡu-na a maama karaanu-nei wei?
 11 Naa naa gbē na suɔ wuɔ min ciera na bel na fere Farisie ba siini-na baa Sadusie ba niini-na, mi sa wan bur-maama!»
 12 Terienḡu fanḡu-na, u haalabiemba suɔ suɔ wuɔ u saa cira ba bel ba fere siinin-kerren, nga wuɔ ba bel ba fere Farisie ba nelma'i nuɔ-i baa Sadusie ba maama-na.

Yesu sinni yaa hani-i?

(Marke 8.27-30; Like 9.18-21)

13 Yesubaa baa ka kunanḡu-i Sesare man Filipu wuonona. Yesu wuɔ ka yuu u *haalabiemba-i wuɔ: «Nuon ba'a hai moloḡo-i *Molon-Bieno-i?»

14 U haalabien baa cira: «Banamba ciera nuonei *Nsaa-Batise-i; banan ba'a nuonei *Eli-i; banan ba'a *Seremi; banan ba'a *Diilopɔpuɔrbilonḡo nan nuɔ.»

15 Yesu wuɔ cira: «Aa namaa fuɔ, na'a hai molon muɔmei?»

16 Simɔ-Pier wuɔ cira: «Diilon un paa nunḡu-i aa saan *Konkortienḡo man, u yaa nuon-o-i. Cielmantienḡo Bieno yaa nuon-o-i.»

17 Yesu wuɔ cira: «Pier, Nsaa bien nuɔ, nan yunḡu dɔlaa, nin waan maman daama-i nan kusun-maama si, mi To man dɔro-ina, u yaa diyaa-ma n nunḡu-na.» 18 Aa naa cira: «Pier, n yerre yunḡu yaa wuɔ tãmpelle. Mi tunu-nie: Mi ka fu mi dunḡu-i tãmpelle fande yaa nuɔ-i. *Sitani yufelle kuɔ, u sie gbãa ce-ku binḡunḡu. 19 Mi ka hã-ni *Diilon-nelle dienja-i: Da n cina kuman hema-na bande-i-na, ba ka cina ku binḡunḡu-i dɔro-ina; da n bi sie kuman hema-na bande-i-na, ba ka bi sie ku binḡunḡu-i dɔro-ina.» 20 Aa naa wan-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa yan ma hel wuɔ Diilon un saan *Konkortienḡo man u yaa ufan-o-i.

Yesu kaal u mulɛma-i baa u haalabiemba-i

(Marke 8.31-9.1; Like 9.22-27)

21 A don huonḡu fanḡu-na, Yesu wuɔ don tuɔ piye u pigaan u *haalabiemba-i wuɔ: «Da ku fie ce nie nie, fuɔ mi kã *Yerusalemu-i-na. Da mi kã, nelle binɔamba-i baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i a naara *anjamma pigãataamba ka ce-mi sũlma aa ko-mi. Nga da ba ko-mi, mi ka ce yinni hã yon hema-na, sielin-yiinḡu-i, mi ka sire hel jo.» 22 Un waan mafamma-i, Pier wuɔ bi-yo ba kã ba den ka tuɔ wan baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta n piye dumaa, ku saa fa. Diilo baa jo baa-ma, Diilo sie hu-ma ma ce.»

23 Yesu wuɔ ne-yo da fie aa naa cira: «*Sitani, kã n halan mi caan-nu! N taara n guɔl mi gbeini-i wuɔ nie? N kusun-maama-i Diilon-maama si, nelbilien-maama.»

24 Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ gbē u haalabiemba-i wuɔ: «Uman duɔ tuɔ taara u cu mi huon-nu, kutienḡo saaya u cina u fere,

aa u bi saaya u sie muliema-i baa kuliingu-i. ²⁵ Uman duo tuo kaal baa u yungu yon, kutieno ka kosuon u fere; nga uman duo tuo kosuon u fere mei maama-na, kutieno ka da cicelma man sa tlen dede-i. ²⁶ Nelieng nuo da n da n yufien-niini-i hiere miwaan-na aa ka caa, yun haku-i dii-kuo? Nelieng nuo n gbãa sãa n yungu-i baa bige-i Diilonjo wulaa? ²⁷ *Molon-Bienjo ka jo baa u To fõngũ-i baa u *dõrpõpuõrbiemba-i. Duo jo, u ka pã nuamba-i ba maacemma sullu-i. ²⁸ Yaan mi wan ninsonjo-i baa-na: Banamba dii na hõlma-na bande-i-na, ba sie hi ku, ba ka da Molon-Bienjo juo u fõngõtesinnin-jomma-i.»

17

Yesu birii u den birma
(Marke 9.2-13; Like 9.28-36)

¹ Yesun waan mafamma-i, yinni niediei ku huõngu-na, wuo ce fuo baa Pier baa Sake a naara Sake hãanjo-i Nsãa, ba kã ba den ka nyugun tanujaataama nanjo-na. ² Ba'a ba ne da Yesu birii u den birma: U yaanga caa dumaa ka feren nuo nãa bãangu, u jonjorbaa-ba bir baapielmba ta ba caa da muimui. ³ Ba'a ba tiraa ne da *Moisi-i baa *Eli-i ba caraaya-bei ta ba piye baa Yesu-i. ⁴ Pier wuo gbẽ Yesu-i wuo: «Itie, i jomma faa bande-i-na de! Da n sie, n yan mi ce gbuganni siei: ku diei nan kungu, ku diei Moisi kungu, aa ku diei kungu nanju-i Eli kungu.» ⁵ Nelma saa ji ti u nunju-na, nyaasinni nanni jo ji cinnu-bei. Ba'a ba ne da, molo piye ni huõnga-na wuo: «Mi Bienjo yaa daayo-i, u maama sa suo aa dõlnu-mie. U yaa fien mi huõnga-i. Taa na nu u nunju-i!»

⁶ Molon daa un piye, *hãalãbiemba kũoma pãn ta ma nyen; baa dũuna hiere nisin ba yunni-i hõema-na. ⁷ Yesu wuo pie a wuõra haa u nanja-i bei aa naa cira: «Baa na kãalã; siiren!»

⁸ Ba ciirii ba yunni-i ku yaa nuõ-i, a da Yesu yaa u diei yon.

⁹ Ban juo ta ba hiire tanungu-na, Yesu wuo wan-ma kuola-mei baa-ba wuo *Molon-Bienjo duo saa sire hel kuomba hõlma-na, ba baa wan nel daama-i baa molonjo.

¹⁰ U hãalãbien baa cira: «Ma si *ãnjinamma pigãataamba ciera wuo Eli yaa saaya u bir jo igẽna aa Diilon un pãa nunju-i wuo u ka saan *Konkortienjo man, u suo jo ke?»*

¹¹ Yesu wuo cira: «Ba saa kar coima, Eli naa saaya u jo ji migãan weima-i hiere, ¹² nga mi tũnu-nei: Eli juo ti. Un juo, ba saa suo wuo u yaa-i, ba ce ba bãangu-i yuo. Ba ka bi ce ba bãangu-i Molon-Bienjo-na dumei.» ¹³ Terienju fangu-na, u hãalãbiemba suo suo wuo u gbẽ *Nsãa-Batisei yaa dumaanjo-na.

* 17:10 Malaki (Malachie) 3.23

Yesu duɔnya jina naacombilonjo nanjo-na
(Marke 9.14-29; Like 9.37-43)

14 Baŋ hiiriye tãnuŋgu-na ka hi nuɔmba terienɔgu-i, naacoljo nanj wuɔ piɛ ka dũuna Yesu yaanɔga-na aa naa cira: 15 «Itie, jande ce hujarre mi biɛnjo-na aa ŋ sire-yuɔ; kurmɔrɔŋjo dii-yuɔ, ku si dii-yuɔ dɛi. Da ku sire-yuɔ dɛ-i-na, kuniɛ u cii suur dãamu-na, kuniɛ u cii suur hũmma-na. 16 Mi juɔ baa-yo ŋ *hãalãbiemba wulaa, ŋga u maama yaraa-ba.»

17 Yesu wuɔ cira: «Fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaanjo-i na sa hũu nɛliɛŋ maama, na saa fa! Na daa niɛ sɪ mi ka tɛna baa-na gbula wei? Namaa ji hũu mei maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juɔŋ baa naacombilonjo-i bande.» 18 Baa jo baa naacombilonjo-i. *Jina'i naa ciɛ-yo dumaanjo-na. Yesu wuɔ nuola jina-i wuɔ u cor u hel naacombilonjo-na. Jina wuɔ bi hel. Naacombilonj wuɔ da u fɛrɛ.

19 Jinaŋ hilaa, hãalãbiemba piɛ ba kula a yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ miɛ i saa gbãa donya-yuɔ?»

20 Yesu wuɔ cira: «Na saa haa na nanɔga-i miɛ ku haama ku'i ciɛ. Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Halle da na fiɛ haa na niele-i miɛ yoŋ, weiima siɛ gbãa yar-na cemma: Na gbãa gbɛ tãnuŋ daaku-i wuɔ ku sire kã dii daalei, aa ma bi ce.» [21 Aa naa cira: «Jina daayo temma-i, da na saa dii sũŋgu aa cãrã Diilonjo-i na siɛ gbãa donya-yuɔ.»]

Yesu tirii u kuliŋgu maama-i
(Marke 9.30-32; Like 9.43-45)

22 Yiŋgu nanɔgu-na, Yesu-i baa u *hãalãbiemba waa ta ba wuɔra *Galile huɔŋga-na, Yesu wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Yiŋgu dii baa yiŋgu, ba ka bel *Molon-Biɛnjo-i hã nuɔmba-i baa-yo 23 ba ko-yo. Ŋga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yoŋ hɛma-na, siɛliŋ-yiŋgu-i u ka sire hel jo.» U hãalãbiemba nuɔ mafamma-i ce niɛ? Baa gbuu pãŋ vãa ba yammu-i.

Nampo kũŋgu

24 Baŋ kaa hi Kafarnamu-i, bamaŋ hũyãaŋ *Diilodubuɔ nampo-i, baa piɛ yuu Pier wuɔ: «Na hãalãtienjo pã Diilodubuɔ nampo-i wei?»

25 Pier wuɔ cira: «U sa pã-yo wuɔ bige-i ciɛ?»

Pierŋ juɔ jo ji tuɔ suur, Yesu wuɔ siɛŋ-yo cira: «Pier, nanj wulaa haba-i pãaŋ nampo-i ba hã fõŋgõtaamba-i hɛma-na bande-i-na? Ba bisãlmba'i pãaŋ-yoŋ waa niɛraamba'i pãaŋ-yoŋ?»

26 Pier wuɔ cira: «Niɛraamba'i pãaŋ-yoŋ.»

Yesu wuɔ cira: «Kuu dii ŋaa ba bisãlmba nuŋgu si dii nampo pãmma-na; dumɛi sɪ wei? 27 Ŋga, mi sa taara i guɔla Diilodubuɔ yaataamba hõmmu-i. Kã nuoraanɔgu-na ŋ ka dii halle. Da ŋ ka bel teterienjo maŋ dɛlã-wuonjo-i, ŋ gbaar u nuŋgu-i, ŋ

ka da warbelle nande, η hiel-de η ka pã mei nampo-i baa nan bi wuonjo-i hiere; di ka gbẽ.»

18

Hai moloŋo-i nelbuo-i Diilon-nelle-na?

(Marke 9.33-37,42-48; Like 9.46-48; 17.1-2)

¹ Huonjo fanggu-na, Yesu *hãalãbien baa piε u caan-nu ka cira: «Itie, hai nelbuo-i *Diilon-nelle-na?» ² Yesu wuo bi bisãmbilonjo nanjo a ji yiera-yuo ba hõlma-na ³ aa naa cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Da η da na saa bir ce bisãmbien temma, na cεraa na suur Diilon-nelle-na. ⁴ Uman duo hiire u fεε a ce u fεε cekũo bisãmbilonjo daayo temma-i, kufanggu tienjo yaa nelbuo-i Diilon-nelle-na. ⁵ Na saa da, uman duo ne muoŋo-i aa bel bisãmbilonjo daayo temma-i fafamma, kuu dii ηaa u bilaa mei fεε yaa-i.

⁶ «Bisãmbiamba man haa ba nanŋa miε daaba-i hiere, uman duo guol unan gbeini bei Diilon-hũmelle-na, sũlma haraa kutienjo-na! Kuo baa na to namelle u nuonjo-na aa se-yo dii-yo nuoraan-nu u ciire, kuu naa buo-yuo.

⁷ «Sũlma haraa nelbiliamba-na; ba siε gbãa naa kuubabalaanjo muncemmu-i, ηga uman duo dii u nanoljo-i ku cemma-na, sũlma haraa kutienjo-na.

⁸ «Da η da η nanŋa dii-ni kuubabalaanjo cemma-na, sisõ η gboluonjo, kar-ku η nanna dii daalei. Da η suur Diilon-nelle-na ba nanŋa diei, sisõ baa gboluonjo diei, ku boyya ba ka caa-ni baa η nammu-i mu hãi-i-na, sisõ baa η gbeini-i ni hãi-i-na.

⁹ «Da η da η yufelle dii-ni kuubabalaanjo cemma-na, hiel-de η fara η nanna dii daalei! Da η suur Diilon-nelle-na baa yufelle diei, ku boyya ba ka caa-ni baa η yufienja-i a hãi-i-na.»

Diilonjo sa siεya u bisãlmba-i

(Like 15.3-7)

¹⁰ Ku huonjo-na, Yesu wuo cira: «Niεŋ, taa na kãŋ bisãlŋ daaba-i hiere, baa na yan u diei. Mi tũnu-nεi: *Dõrõpõuõrbiamba man niεyan-bei, baa dii baa mi To-i dõrõ-i-na bãanjo-i baa isuonjo-i. [¹¹ *Molon-Bienjo juo duo ji taara baman baala a kor-ba.] ¹² Aa naa cira: «Namaa wulaa, tũlmba komuõŋa ndii da ba waa baa uman, aa u diei balla-bei, kutienjo siε yan komuõŋa naa baa cĩncieluo nennaa man tĩyãa ba ta ba wuora* aa kã ka taara u diei-wuonjo daayo-i wei? ¹³ Mi wan ninsoŋo-i baa-na: Duo ka da-yo, u huonjo ka gbuu fẽ. A ne da komuõŋa naa baa cĩncieluo nennaa man tĩyãa ba saa balla, bafamba kũŋgu saa gbãa fẽ u huonjo-i fẽŋ daama temma-i.

* **18:12** Ma nyegãan girekimma-na wuo: «Kutienjo siε yan komuõŋa naa baa cĩncieluo nennaa man tĩyãa dii tãnunjo-na.» Bafamba hĩema-i hiere tãnni.

14 Ku yaa ŋaa na To maŋ dɔrɔ-i-na u kɔŋgu-i; u sa taara u diei balla bisāmbien daaba-na.»

Nelmaŋ saaya ma ta ma fiɛlnu dumaa

15 Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ cira: «ŋ natobin duɔ cāl, kā u wulaa ŋ ka pigāaŋ-yo un cālāa kusuɔŋ-nu; na hā-na-hāi. Duɔ hūu-ma wuɔ u cālāa, na cor baa na horre-i. 16 Duɔ saa hūu-ma, ŋ yaŋ-yo aa ŋ taara nelduɔŋo ŋ naara ŋ fεε, sisɔ nuɔmba hāi na kā u wulaa na ka fiɛlnu-mei ŋaa Diilonɔ-nelmaŋ waan-ma dumaa wuɔ: «*Siertaamba hāi sisɔ ba siei da ba da nelma maŋ nuɔ-i, ma ka fiɛlnu.*» † 17 Duɔ saa ka hūu bafamba maama-i, kā ŋ ka hi Diilonɔ-dūŋ-baamba-i baa-ma. Duɔ saa nu Diilonɔ-dūŋ-baamba nuŋgu-i, baa tiraa ŋ ta ŋ kāŋ-yo na horre-na; ta ŋ kāŋ-yo baa *nieraamba sisɔ ŋ ta ŋ kāŋ-yo baa nelbabalaamba. ‡

18 «Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na ciina bɔŋkūŋgu bɔŋkūŋgu hɛma-na bande-i-na, ba ka ciina-kuɔ dɔrɔ-i-na. Da na bi sie bɔŋkūŋgu bɔŋkūŋgu hɛma-na bande-i-na, ba ka sie-ku dɔrɔ-i-na. 19 Aa mi tūnu-nei: Na hɔlma-na, bamaŋ da ba nunu banna hɛma-na bande-i-na aa cārā bɔŋkūŋgu mi To-i dɔrɔ-i-na u wulaa, u ka hā-ba baa ku bɔŋkūŋgu-i. 20 Na saa da, nuɔmba hāi sisɔ nuɔmba siei da ba tigiin ba-naa mei yerre-na, mi dii ba hɔlma-na.»

Diilonɔ taara i tie ce jande i-naa nuɔ

21 Yesuŋ waan mafamma-i, Piεr wuɔ piε yuu-yo wuɔ: «Itie, molon duɔ tuɔ cāl-mi aa mi ta mi yaŋ ma ta ma tɪ, da ku ji hi niel hade-i mi saaya mi pē? Da ku ji hi niehāi wei?»

22 Yesu wuɔ cira: «Mi sie cira niehāi yoŋ de! Nga mi ka cira da ku hi komuɔŋa siei baa cɪncieluo a tir sɔmma niehāi.»

23 Aa naa cira: «Na saa da, *Diilonɔ-nellentesinni dii ŋaa nellentienɔ maŋ taaraayaŋ duɔ yuu u cēmienɔa-i u maacembiemba wulaa. 24 U ce ba ta ba bɪ-ba ba hā-yo u tuɔ yuu-ba. Ku juɔ hi unano-i u cēmelle waa gbεε-diele. § 25 U saa naa waa duɔ gbāa pā-de. Nellentienɔ cira: «Da ma waa dumaanɔ-na, suoraan-yoŋ baa u ciεŋo-i baa u bisāmba-i a naara u nagāŋniini-i hiere na suu u cēmelle-i.»

26 «Naacolŋo kā ka dūuna nellentienɔ yaanɔga-na aa cira: «Jande, ne Diilonɔo-i aa ŋ fε ŋ huɔŋga-i, mi ka gbāŋ kpelle suude.» 27 Un piie dumaanɔ-na, u hujarre ko nellentienɔo-i, u cira u yaŋ u baa tiraa u pā bɔŋkūŋgu aa u sire u kā.

† 18:16 Anɔŋnamma tiyemaŋ-sebe (Deutéronome) 19.15 ‡ 18:17 Ma nyegāaŋ girekimma-na wuɔ: «... ta ŋ kāŋ-yo baa *nieraamba sisɔ *nampohūutaamba.» Bafamba taa ba kāŋ nieraamba-i baa nampohūutaamba-i nelbabalaamba. Nien Anfirnumma-na. § 18:24 Cēmelle maŋ waa-yuɔ di gbāa pā goŋguonaamba neifienɔ ndii a ka hi bien cɪncieluo a ndii a saa baa gbein nuŋgu maŋ blε girekimma-na.

28 «Maacembilonj daa u bi hilaa ku yaa nuɔ-i a suu baa u nabentienjo nanjo. Ba ce maacemma-i baa ba-naa. U cɛmelle waa u nabentienjo fanjo-na. Di saa bi waa bɔi.* U pɔn nyɔn u nuhɔn-na aa cira: «Jo baa mi gbein*a*-i!» 29 U nabentienjo dūuna u yaanga-na aa cira: «Jande, ne Diilonjo-i aa η fɛ η huɔnga-i mi ka gbɔn kpelle suu-de.» 30 Naacolj wuɔ ma sa ti. Aa ce ba bello dii-yo kaso wuɔ duɔ saa suu cɛmel daade-i u sa da hel. 31 Ku saa dɔlnu u nabaamba-i. Baa kɔ ka tūnu nellentienjo-i baa-ma. 32 Nellentienj wuɔ ce ba bi u jo. Un juɔ, nellentienj wuɔ cira: «Nelbalaan nuɔ nanj temma-i daani-i, ma si nanj cɔarɔ-muɔ mei ce nanj yanj mei gbein*a*-i ke? 33 Ma minj cie hujarre-i nuɔ-na dumaa, nanj saa waa η ce hujarre-i η nabentienjo-na dumɛi wei?» 34 U huɔngan guɔlaaya baa-yo cor dumaanjo-na, wuɔ pɔn saanjo-yo u ka tuɔ ce pɔrtɔmma duɔ suu u cɛmelle-i.»

35 Yesuɔ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa da na saa bi ta na ce hujarre na-naa nuɔ, mi To manj dɔrɔ-i-na u bi ka ce-na dumɛi.»

19

Bige-i gbɔa biɛna ɔnsorre-i?

(Marke 10.1-12)

1 Yesuɔ juɔ wanj nel daama-i ti baa nuɔmba-i *Galile-i-na, wuɔ ta kɔ *Yude ka waa dii *Yurdɛ bomborma namma-na. 2 Nuɔn baa sire kɔɔl ba-naa kɔ u wulaa baa ba jaamba-i. Wuɔ sire-bei hɔ-ba.

3 *Farisɛbaa-ba nanj baa ta ba ne wuɔ si ba ka gbɔa piye cure-yuɔ. Baa piɛ u caan-nu a yuu-yo wuɔ: «A saa baa mie Diilonj-hūmelle-i, da ku dɔl-nin η gbɔa nanna η cienjo-i wei?»

4 Yesu wuɔ cira: «Namaa saa kalanj mamanj nyegɔan Diilonj-nelma-na wei? Ma si ma waan Diilonj-nelma-na wuɔ Diilonj un'a u jina miwaanjo-i «*u maa biɛno baa cienjo*»* 5 aa cira: «A ce dumaanjo-na *bibiɛno ka yanj u bincɔmba-i aa waa baa u cienjo ba gbonu ce kuuduɔngu.*»† 6 Da ba waa dumaanjo-na, ba sa tiraa kɔn-ba nuɔmba hɔi, ba kɔn-ba nja nelduɔnjo. Terienju fangu-na, Diilonj duɔ gbonu kumanj, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuɔ.»

7 Farisɛbaa baa yuu-yo wuɔ: «Manj yɛn dumaanjo-na, bige-i cie *Moisi wuɔ umanj duɔ nanna u cienjo-i u nyegɛn sebɛ hɔ-yo a pigɔan wuɔ ba ɔnsorre buɔra?»‡

8 Yesu wuɔ cira: «Diilonj unj taa u ma miwaanjo-i u saa naa dii mafamma-i u huɔnga-na, nga Moisi daa na tūnni sa nu,

* 18:28 Girekimma-na ba ciera u cɛmelle waa «*deniebaa komuɔna ndii». A ne da ba taa ba pɔ gɔnguonajjo-i denie diei bɔduɔngu-na. A ce dumaanjo-na caamba siei baa yinni cɔnciel maacemmanj-sullu'i waa-yuɔ. * 19:4 Miwaanjo

jɔnammanj-sebɛ (Genɛse) 1.27 † 19:5 Miwaanjo jɔnammanj-sebɛ (Genɛse) 2.24

‡ 19:7 Anjɔnamma tiyemmanj-sebɛ 24.1

ku'i cie u hã-na hümelle-i wuɔ na ta na nanna na caamba-i.
 9 Nga mi tūnu-nei: Umanɔ cieŋo-i duɔ u sa ce bamba fuɔ aa u
 nanna-yuɔ aa jā unanɔ, kutienɔ saa wuɔ Diilonɔ-hümelle; u cie
 *fuocesinni'i dumaanɔ-na.»

10 Uŋ waanɔ mafamma-i, u *hãalãbiemba cira: «Da kuɔ maa
 dii dumɛi, ba'a ŋ bie cieŋo-i tŋngu wei? N sa yanɔ aa tŋe serŋ nuɔ
 bɔlbɔl wei?»

11 Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ duɔ hã bamanɔ ku fŋngũ-i ba'i gbãa
 hūu nel daama-i, da ma'i sī nuamba-i hiere ba maahūuma
 sī. 12 Na saa da, banamba huɔŋ baa ba sersinni-i, banamba
 nelbiliemba'i diyaa-ba niɛ, banamba Diilonɔ-maama'i diyaa-ba
 niɛ. Umanɔ duɔ u ka gbãa hūu-ma u hūu-ma.»

*Yesu cãarã Diilonɔ-i hã bisãmbiembra namba
 (Marke 10.13-16; Like 18.15-17)*

13 Ku huonɔŋu-na, baa jo baa bisãmbiembra namba-i Yesu
 wulaa wuɔ ji haa u nammu-i bei aa cãrã Diilonɔ-i hã-ba.
 *Hãalãbienɔ baa sire ta ba nuola bamanɔ juɔ baa-ba. 14 Yesu
 wuɔ cira: «Yaanɔ bisãlmba ta ba jo mi wulaa, baa na ta na cie-
 ba. Na saa da, bamanɔ dii bafamba temma-i, *Diilonɔ-nelle dii
 bafamba diele.» 15 Aa naa haa u nammu-i bei aa cãrã Diilonɔ-i
 hã-ba. Uŋ cie mafamma-i, wuɔ ta halanɔ terienɔŋu-na.

*Weiŋo nanɔ maama
 (Marke 10.17-31; Like 18.18-30)*

16 Banɔ taa dumaanɔ-na, naacolɔŋo nanɔ wuɔ piɛ tuɔ yuu Yesu-i
 wuɔ: «Hãalãtie, mi saaya mi ce ãnfafanɔ hama-i da mi gbãa da
 cicɛlma manɔ sa tŋeŋ dede-i?»

17 Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ŋ ta ŋ yuu-mi baa ãnfafammanɔ-
 maama? Nelduɔŋo diei dii umanɔ faa; u yaa Diilonɔ-i. Da ŋ ta ŋ
 taara ŋ da cicɛlma manɔ sa tŋeŋ dede-i, ŋ saaya ŋ ta ŋ wuɔ un'a
 i tŋe wuɔ hūmienɔ manɔ.»

18 Naacolɔŋ wuɔ cira: «A yaa haya-i?»

Yesu wuɔ cira: «*Baa ko nelienɔ, baa ce *fuocesinni, baa cuo,
 baa kar coima ŋ haa molo-na, 19 ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ nyu-i ba
 nunɔŋu-i, ta ŋ dɔl ŋ nanolɔŋo-i ŋaa nin dɔl ŋ ferɛ dumaa.*» S»

20 Naacolɔŋ wuɔ cira: «Mafamma-i daama-i hiere mi cie-ma.
 Mi saaya mi tiraa ce hama-i naara?»

21 Yesu wuɔ cira: «Da ŋ ta ŋ taara ŋ gbuo-ma ma tuole-na
 hiere, kã ŋ ka suor ŋ nagãŋ-niini-i hiere aa ŋ cal gbeinɔ fanɔ-i
 ŋ hã sũntaamba baa-ya, ku yaa ŋ ka ce weiŋ nuɔ dɔrɔ-i-na; aa ŋ
 jo ŋ ji ta ŋ nyaanu-miɛ.» 22 Naacolɔŋ daayo naa silaa waa weiŋo
 cor. Yesuŋ juɔ wanɔ mafamma-i, wuɔ pãŋ vãa u yaanɔŋa-i aa naa
 ta.

23 Yesu wuɔ tuɔ piye baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Yaaj mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Kumaŋ ka ce weinɔ duɔ gbāa suur *Diilon-nelle-na kuu dii kpelle. 24 Na suyaa wuɔ kumaŋ ka ce nyɔgɔmɛ duɔ gbāa cor misɛnɛ-fuonɔgu-na kuu dii kpelle de! Nga mi tūnu-nei: Kumaŋ ka ce weinɔ duɔ gbāa suur Diilon-nelle-na, kufaŋgu dii kpelle yaŋ.»

25 Uŋ waaj mafamma-i, u hāalābiemba hoŋ muɔ gbuu cu da kullu! Baa ta ba piye wuɔ: «Dumaajɔ-na, hai moloŋo-i ka gbāa suur Diilon-nelle-na?»

26 Yesu wuɔ ne-ba aa naa cira: «Nelbiliemba wulaa ma sie gbāa ce, nga weima sa yar Diilon-i.»

27 Terienɔgu faŋgu-na, Pier wuɔ cira: «Itie, ne, mie maŋ yaaj i weima-i hiere aa tie nyaanu-nie i ka da bige-i kuɔ?»

28 Yesu wuɔ cira: «Yaaj mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bimbin da ni ji bir hiere niifelenni, *Molon-Bienɔ ka tiena u fɔŋgɔtesinni-na aa namaa namaŋ nyaanuŋ-mie cɪncieluo baa na hāi, na ka bi tiena fɔŋgɔtesinni-na ta na fienu *Isirahel dūnni cɪncieluo ni hāi niini yuŋ-maama-i. 29 Aa umaŋ duɔ ta aa yaŋ u dumelle-i, u hāmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tūɔbaa-ba-i, u to-i, u nyu-i, u bisāmba-i, u sonni-i mei maama-na, uŋ taa aa yaŋ nimaŋ, u ka da ni temma sɔmma komuɔŋa ndii. Aa u ka tiraa da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i. 30 Na saa da, bamaŋ taa yaajga fiefie-i-na, ba boi ka bir waa huon-nu, aa bamaŋ dii huonɔgu-na fiefie-i-na, ba boi ka ta yaajga.»

20

Suontienɔ naŋo baa u maacenciraamba

1 Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ cira: «*Diilon-bāaŋgu dii ŋaa suontienɔ maŋ siire naar taara maacenciraamba ba da ba ka guona u suonɔgu-na. 2 Uŋ daa maacenciraamba-i ba waŋ ma saa wuɔ u pā-ba *deniebaa-ba* da-ba-diei bāduɔŋgu-na aa ce ba kā suonɔgu-na.

3 «Bāaŋguŋ juɔ boŋ, u kā nellen-huonɔga-na ka tiraa da banamba wuɔra ba bin ba sa ce bin kūŋgu. 4 U gbɛ-ba wuɔ: «Kāaŋ mi suonɔgu-na, mi ka pā-na, mi sie du-na.» 5 Bafaŋ baa bi ta kā.

«Bāaŋguŋ juɔ huol, u tiraa hel da banamba-i, u tiraa ce bafamba kā. Bātaruŋgu-na, maaduɔma. 6 U juɔ tiraa hel bāaŋ-yufellen kāŋ suurma huonɔgu-na, a tiraa da banamba-i, u yuuba wuɔ: «Bige-i cie na tiena naŋ bāaŋgu-i na saa ce bin kūŋgu?»

7 «Baa cira: «I saa da maacemma ku'i cie.»

«Suontien wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ma waa dumaajɔ-na, kāaŋ mei suonɔgu-na.»

* 20:2 Ba taa ba pā gonɔguonajɔ-i denie diei bāduɔŋgu-na.

⁸ «Bãanguŋ juɔ tɪ huɔŋgu-na, suontienj wuɔ wanj baa u suon-tayaana-i wuɔ: «Bɪ maacenciraamba-i ŋ pã-ba. Nj donj baa bamanj juɔ huɔŋgu'i nuɔ-i ŋ ka bãl baa dɛlã-baamba-i.» ⁹ Bamanj juɔ bãanguŋ kãŋ suurma-i huɔŋgu-na, ba bɪ bafamba jo, ji hã-ba deniebaa-ba da-ba-diei ba yunnj. ¹⁰ Kunj juɔ hi dɛlã-baamba-i, bafamba da niɛ sɪ ba ka da maar bamanj juɔ huɔŋgu-na; ba hã-ba kuuduɔŋgu yaa baa-ba; deniebaa-ba da-ba-diei. ¹¹ Baa sire ta ba waana baa suontienjo-i ¹² wuɔ: «Bamanj juɔ huɔŋgu-na ba saa da ce bɪŋkũŋgu aa bãangu tɪ aa ŋ bel diilonjo-i pã-ba kuuduɔŋgu baa miɛ manj juɔ dii cucuuyun-nu, bãangu ye-ye nanj bãangu!»

¹³ «Suontienj wuɔ gbɛ unanjo-i wuɔ: «Mi jɛ, mi saa du-ni. Ma sɪ i naa saa-ma wuɔ dãnambãangu-na mi pã-ni denie u diei kɛ? ¹⁴ Nj gbeɪŋa'i si a nunju-na wɛi? Biɛ-ya ŋ kã. Muɔmɛi ciɛra mi ka hã umanj juɔ huɔŋgu-na kuuduɔŋgu baa umanj juɔ yaŋga-i, nanj nunju dii-kuɔ wɛi? ¹⁵ Mɛi gbeɪŋa-i, mi baa ce kumanj dɔlaanu-miɛ baa-ya wɛi? Sisɔ minj ciɛ ɔnfafamma-i ma'i jaa-ni?»

¹⁶ Yesuŋ waanj mafamma-i wuɔ cira: «Na saa da, bamanj dii huɔŋgu-na, ba ka ta yaŋga, aa bamanj dii yaŋga-na, ba bir tɛ huon-nu.»

Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i
(Marke 10.32-34; Like 18.31-34)

¹⁷ Yesuŋ juɔ biɛ hũmelle-i tuɔ kã *Yerusalɛmu-i-na, wuɔ bɪ u *hãalãbienj cinciɛluo ba hãi baamba-i ba denj a wanj baa-ba wuɔ: ¹⁸ «Na daa inj kãŋ Yerusalɛmu-i-na kɛ. Die kã, ba ka bel *Molon-Biɛŋjo-i a hã *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ɔnjɪnamma pigãataamba-i baa-yo. Da ba hã-ba baa-yo, bafamba ka cira u saaya komma ¹⁹ aa bel-o hã *niɛraamba-i baa-yo ba nyɛ-yo sũlma aa muo-yo aa gbu-yo *daan-nu ko-yo. Nɔga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yonj hɛma-na aa siɛlinj-yiŋgu-i u ka sire hel jo.»

Nelbuɔ saaya u ce u fɛrɛ maacembilonjo
(Marke 10.35-45; Like 22.25-27)

²⁰ Ku huɔŋgu-na, Sebɛde ciɛŋ wuɔ piɛ Yesu caan-nu baa u bɛpuɔmba-i ba hãi-i-na† ka dũuna duɔ cãrã. ²¹ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ŋ taara bige-i?»

Wuɔ cira: «Mi taara da ŋ ji da ŋ nellentesinni-i, ŋ yanj mi bɛpuɔŋ daaba-i ba hãi-i-na unanjo tɛna ŋ nadiengana-na unanjo-i ŋ nanyuɔŋgu-na.»

²² Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ nanj cãrãŋ kumanj dɛ! Yaahuolo manj ka haa-miɛ, namaa ka siɛ u temma haa-nei wɛi?»

Bisãlŋ daa baa cira: «Ûu, i ka siɛ u haa-yiɛ.»

† 20:20 Sebɛde bɛpuɔŋ daaba-i ba gbɛ Sake baa Nsãa. Niɛŋ 4.2.

23 Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo manj ka haa-mie, u ka haa-nei ninsoŋo, ŋga mɛi sie gbãa pã nunŋu wuɔ melŋo'i ka tɛna mi nadienŋa-na aa melŋo'i ka tɛna mi nanyuonŋu-na. Mi To un tigiŋ muntɛnammu fammu-i tuɔ cie baman, ba yaa ka damu.»

24 U *hãalãbien cinci-el-baamba namban juɔ nu nel daama-i, ba hɔŋ muɔ pãŋ guɔla baa ba hãi-baan daaba-i. 25 Yesu wuɔ bi-ba hiere a ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ fãamaambaa-ba ce hãlmaanŋu baa ba fãamaansinni-i aa nelbõmbõmbaa-ba ta ba haa fõŋgũo-i nuɔmba-na. 26 Ŋga ku saa saaya ku waa dumaanŋo-na namaa na wulaa. Umanj duɔ tuɔ taara u ce nelbuo-i na hɔlma-na, kutienŋo saaya u ce u fere na maacembilonŋo, 27 aa umanj duɔ tuɔ taara yaanŋa-i, u saaya u ce u fere na kɔrienŋo. 28 Na saa da, *Molon-Bienŋo juɔ jomma famma yaa-i hɛma-na duɔ ji cãa nuɔmba-i, aa pã u fere duɔ sãa nuɔmba bɔi yunni, u saa jo ba da ba ji cãa-yo.»

*Yesu puurii yiriemba nanj yufienŋa
(Marke 10.46-52; Like 18.35-43)*

29 Banj siire Yeriko-i-na, nelpunŋu nanj temma cu Yesu huon-nu. 30 Yiriemba namba waa tɛna hũmelle tunŋu-na, baa tũnu-bei wuɔ Yesu yaa curaan. Ba waa ba hãi. Baa pãŋ donj ta ba piiye da gbagaga wuɔ: «Itie, *Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre yie!» 31 Nuonj baa ta ba nuola-bei wuɔ ba budii. Baa migãan ta ba kaasŋ ba naara wuɔ: «Itie, Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre yie!»

32 Yesu wuɔ yiera aa naa yuu-ba wuɔ: «Na taara mi ce bige-i hã-na?»

33 Baa cira: «Itie, i taara ŋ puur i yufienŋa-i.» 34 Banj piiye dumaanŋo-na, ba hujarre ko Yesu-i, wuɔ wuɔra yieya ba yufienŋa-i. Terduonŋu fanŋu-na, aa pãŋ puur. Anj puurii dumaanŋo-na, baa cu u huon-nu.

21

*Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(Marke 11.1-11; Like 19.29-40; Nsãa 12.12-19)*

1 Yesubaa-ban kaa pie *Yerusalemu-i, a saanu baa Betifage-i, dii *Olivi-tibinni-tanunŋu hɔlma-na, Yesu wuɔ wanj baa u *hãalãbiemba hãi wuɔ: 2 «Kãan nelle manj i yaanŋa-na daade-i, na ka da ba vaa kakũncienŋo nanj baa u bilonŋo. Na fir-ba na jo baa-ba. 3 Umanj duɔ yuu-na, na cira: «Itienŋo'i puɔraa-ye.» Da na wanj mafamma-i, ba ka yan na ta baa-ba.»

4 *Diilopɔpuɔrbilonj unj waanj mamanj ma'i sa cienj daama-i wei? Diilopɔpuɔrbilonj waanj-ma wuɔ:

5 «Waanj baa *Sinyɔtaamba-i wuɔ:

Nienj, na nellentienŋo'i juonj daayo na wulaa,

uu dii hōhīnantienjo.

*U nyugāan tēna kakūnyuŋ-na, baa kakūmbilon-na.»**

⁶ Hāalābien baa kā ku yaa nuō-i, ka bi da-ma ŋaa Yesuŋ waan-ma duma. ⁷ Baa jo baa kakūmuō-i baa u bilonjo-i. Baŋ juō baa-ba, baa hiel ba jonjorbaa-ba-i haa ba honni-na aa Yesu wuō nyugūŋ tēna. ⁸ Nuōmba maŋ waa hiere, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hūmelle-na Yesu tuō wuō ba dōrō. Banan baa kar fielu ta ba jīna. ⁹ Bamaŋ naa waa u yaanŋa-na baa u huonŋu-na hiere, baa ta ba piiye da gbagaga wuō:

«*Davidi hāayēlŋo temma si dii!

Itien ŋu saan umaŋ u jo, Diilo baa-yo!

Dōrwuonjo temma si dii!»†

¹⁰ Yesuŋ kāa ka suur Yerusalemu-i-na, nelle-i hiere diē sire yiera di gbeiniŋ. Da ba cor kusuōŋ-nu, nuōmba ta ba yuu wuō: «Hai moloŋo-i?» ¹¹ Baa ta ba sie-ba wuō: «Yesu maŋ Diilopōpuōrbilonjo yaa-i. U hilaa Nasareti, dii *Galile.»

Yesu donya torgociraamba-i Diilodubuō-i-na

(Marke 11.15-19; Like 19.45-48; Nsāa 2.13-22)

¹² Yesuŋ kāa *Yerusalemu-i-na, wuō kā ka suur *Diilodubuō-i-na a donya niisuornintaamba-i baa niisāanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa naa kā ka tisiŋ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa se bamaŋ suoraan nōnsōr ba huriimba-i ba titienja-i nanna. ¹³ Uŋ ciē mafamma-i, wuō cira: «Ma nyegāan Diilon-nelma-na wuō: «*Ba ka ta ba bī mi dūŋgu-i Diilojaaldūŋgu*»‡, ma sīnni niē namaa ce-ku cuo ba terienŋu?»

¹⁴ Yesuŋ suurii Diilodubuō-i-na, yiriemba namba-i baa cisēduōlbaa-ba namba kā u wulaa u ka sire-bei. ¹⁵ *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjīnamma pigāataambaŋ daa ŋu ceŋ gberē-weima-i, aa bisālmba maŋ waa baa-yo ba ta ba piiye gbagaga Diilodubuō-i-na, ku saa dōlnu-bei. Bisālŋ daaba taa ba piiye wuō: «*Davidi hāayēlŋo temma si dii.» ¹⁶ Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa ānjīnamma pigāataaŋ baa ta ba piiye baa Yesu-i wuō: «ŋ nuō bisālmbaŋ waŋ mamaŋ wei?»

Yesu wuō cira: «Mi nuō.» Aa naa cira: «Diilon-nelmaŋ piiye terienŋu maŋ nuō-i wuō: «*Ŋ ciē halle bisālmba-i baa tontobaa-ba tuōlnu nuōnei*»§ namaa saa kalaŋ terienŋu faŋgu-i dede wei?» ¹⁷ Uŋ waan mafamma-i, wuō ta kā Betani aa naa yaŋ-ba. U kaa cō kusuōŋ-nu'i.

* 21:5 Sakari (Zacharie) 9.9. Nellentienjo maŋ duō nyugūŋ kakūmuō-i-na ku pigāan wuō u hiiriye u ferē. † 21:9 Gbeliemaŋ-nalāanŋu (Psaume) 118.25-26

‡ 21:13 Isayi (Ésaïe) 56.7 § 21:16 Gbeliemaŋ-nalāanŋu (Psaume) 8.3

Yesu ciɛ yensāanɔŋu nanɔŋu kuol
(Marke 11.12-14,20-24)

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ sire cucuuyunɔŋu-na tuɔ jo nellen-huonɔŋa-na, a ne da nyulmu waa-yuɔ. ¹⁹ U juɔ hi hɔlma namma-i a da *yensāanɔŋu nanɔŋu-i hūmelle tūnɔŋu-na. Wuɔ piɛ kã ka da fiɛgbānɔŋbānɔŋlāndu. Wuɔ gbɛ yensāanɔŋu-i wuɔ: «Ma bālāa nyunɔŋo, nanɔŋ cɛraa ɲ ji manɔŋ bienɔŋa!» Terduonɔŋu fanɔŋu-na, yensāanɔŋu pān kuol. ²⁰ Kuɔ cu u *hāalābiemba hōmmu-i. Baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ciɛ ceɲ hama-i aa yensāanɔŋ daaku kuol hōdōmma dumandɛ-i-na?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Yaanɔŋ mi wanɔŋ ninsonɔŋo-i baa-na: Da na saa ce na hōmmu-i mu hāi, aa haa na nanɔŋa-i miɛ, miɲ ciɛ kumanɔŋ daaku-i na gbāa ce ku temma. Halle na gbāa gbɛ tānunɔŋ daaku-i wuɔ: «Juur ɲ halanɔŋ bande-i-na ɲ ka suur nuoraanɔŋu-na», ɲ da ma bi ciɛ. ²² Da na cārā bīnɔŋkūnɔŋu bīnɔŋkūnɔŋu Diilonɔŋo wulaa, aa haa na nanɔŋa-i yuɔ, na ka da ku bīnɔŋkūnɔŋu-i.»

Hai hāa Yesu-i hūmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?
(Marke 11.27-33; Like 20.1-8)

²³ Yesunɔŋ juɔ ji hi, wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na donɔŋ tuɔ wanɔŋ Diilonɔŋ-nelma-i baa nuɔmba-i. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bīncuonɔŋ baa piɛ yuu-yo wuɔ: «Niɲ ceɲ kumanɔŋ daaku-i, hai moloɲo-i hāa-ni hūmelle-i ɲ ta ɲ ce-ku?»

²⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei. Da na siɛ-mi, mi ka pigāanɔŋ-na umanɔŋ hāa-mi hūmelle-i. ²⁵ Hai moloɲo-i puɔraa Nsāa jo ji tuɔ *batiɛnɔŋ nuɔmba-i? Diilonɔŋo'i puɔraa-yo waa nelbiliemba'i puɔraa-yo?» Baa donɔŋ ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Die cira Diilonɔŋo'i puɔraa-yo, u ka cira: «Nanɔŋ suyaa-ma dumaanɔŋo-na bige-i ciɛ na saa hūu u nelma-i?» ²⁶ Die bi hōr-ma cira: «Nelbiliemba'i puɔraa-yo», bamanɔŋ dii bande-i-na hiere ba suyaa wuɔ Nsāa waa *Diilopɔpuɔrbilonɔŋo, ba siɛ yanɔŋ-ye.» ²⁷ Baa naa baa cira: «I saa suɔ umanɔŋ puɔraa-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmi siɛ bi pigāanɔŋ-na umanɔŋ hāa-mi hūmelle-i mi ta mi ce kumanɔŋ daaku-i.»

Bɛpuɔmba hāi maama

²⁸ Ku huonɔŋu-na Yesu wuɔ cira: «Niɛnɔŋ, naacolɔŋo nanɔŋo waa baa bɛpuɔmba hāi. Yiinɔŋu nanɔŋu-na, wuɔ ji gbɛ mɔlɔŋo-i wuɔ: «Sire ɲ kã suonɔŋu-na.»

²⁹ «Naacombilonɔŋ wuɔ: «Mi siɛ kã.» Aa ji jɔguonɔŋ aa ta kã.

³⁰ «Tuonɔŋ wuɔ kã ka ce maaduɔma baa hāanɔŋo-i. Hāanɔŋ wuɔ: «Baba, wɛima sɪ, mi ka kã.» Aa u saa ji kã.»

³¹ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba hāi-i-na, hai moloɲo-i nuɔ tuonɔŋo nunɔŋu-i?»

Baa cira: «Dīɛlā-wuonɔŋo yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Nam-pohūutaamba-i baa saasorbaa-ba ka suur yaanŋa nei *Diilon-nelle-na. ³² Na saa da, Nsāa juɔ ji pigāaŋ-na hūmeviile-i na yagar na saa hūu u nelma-i, ŋga nampohūutaamba-i baa saasorbaa-ba hūyāa-ma. Mafammaŋ fiε ce na da-ma, ku saa jaŋ-na na nanna na cilɔbalaŋo-i aa hūu Nsāa nelma-i.»

Suontieŋo naŋo baa u maacembiemba

(Marke 12.1-12; Like 20.9-19)

³³ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Yaan mi tiraa naŋ gbānalāaŋgu naŋgu baa-na: Naacolŋo naŋo diyaa *εεεε-suonŋu aa kalla-kuɔ. Uŋ kalaaya-kuɔ, u hīŋ fuonŋu ba da ba ta ba kāmāl εεεε-i aa ce felge ba ta ba nyugūŋ ba niya suonŋu-i. Uŋ ciε mafamma-i, u biε maacenciraamba jīna-kuɔ aa ta kā nelle.

³⁴ «εεεεŋ juɔ hi karma, u puɔr u maacembiemba sisi maacenciraamba wulaa wuɔ ba ji hūu fuɔ yufelle-i ka hā-yo. ³⁵ Maacembiembaŋ juɔ, maacenciraamba bel diilonŋo-i a muo unanŋo-i aa ko ba hāi-baamba-i. Ba naan unanŋo-i baa tāmpēlīŋa'i ko-yo. ³⁶ Suontieŋo tiraa puɔr maacembiemba namba. Bafamba maaraa dīelā-baamba-i. Baŋ juɔ, maacenciraamba tiraa ce-ba ŋaa baŋ ciε dīelā-baamba-i dumaa. ³⁷ Suontieŋo naa u puɔr u biεŋo yaa wuɔ u jo u fεεε ba wulaa. U taa u ne wuɔ sī bepolŋ duɔ jo, ba ka kāŋ-yo.

³⁸ «Baŋ juɔ'a ba ne da bepolŋo-i, ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotieŋo yaa juɔŋ daayo! Yaan i ko-yo aa ciilunŋu ce miε kūŋgu!» ³⁹ Ba siire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilonŋo-i hel baa-yo suonŋu-na ka ko-yo.»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Namaa wulaa, suontieŋ duɔ jo, u ka ce maacenciraan daaba-i niε?»

⁴¹ Baa cira: «Kartaan daaba-i! Duɔ jo, u ka ko-ba hiere aa hā banamba baa suonŋu-i. Bafamba ka ta ba hā-yo u yufelle-i ku huɔŋ-nu.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Na saa kalan nel daama-i Diilon-nelma-na wei? Ma nyegāaŋ wuɔ:

*«Dūmarāambaŋ cīnaana kpāŋkpara maŋ,
u yaa juɔ bella dūŋgu-i.*

Itieŋo yaa wuɔ ma ce dumaanŋo-na.

*Miε fuɔ ku ciε nerma i wulaa.»**

⁴³ «Ku'i ciε mi ta mi tūnu-nei miε: Ba ka hūu *Diilon-nelle-i na wulaa a hā *niεraamba maŋ nuɔŋ Diilonŋo nunŋu-i baa-de. [⁴⁴ Ŋga miŋ waan kpāŋkpara maŋ maama-i, uman duɔ par diire naŋ u fεεε yuɔ, u ka kara u fεεε; duɔ bi par naŋ uman, u ka puŋfīnu kutieŋo-i.]»

* 21:42 Gbelieman-nalāaŋgu (Psaume) 118.22-23

45 Yesuŋ naaŋ gbãɛini maŋ daani-i, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *Farisɛbaa baa pãŋ suɔ wuɔ u gbɛ ba yaa-i. 46 Baa ta ba taara ba bel-o. Nga nuɔmba naa suɔ wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonɔ, a ce dumaanɔ-na Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa Farisɛbaa-ba taa ba kãalã-bei.

22

Nellentienɔ nanɔ baa u jɛnaamba (Like 14.15-24)

1 Yesu wuɔ cor baa u gbãɛini-i wuɔ: 2 «*Diilonɔ-nellentesinni dii ŋaa nellentienɔ maŋ jãaŋ ciɛŋɔ duɔ hã u biɛŋɔ aa bɪ nuɔmba bɔi. 3 Niiwuoniŋ-huɔŋguŋ juɔ hi, u puɔr u maacembiemba-i wuɔ ba ka waŋ baa nuɔmba jo. Maacembiemba kã, nuɔmba ka yagar wuɔ ba siɛ jo. 4 Nellentienɔ tiraa puɔr u maacembiemba namba ba wulaa wuɔ: «Kãaŋ na ka waŋ baa-ba wuɔ meɪ ciɛra mi hɪyãa bɔi aa ko mi balyunni-i baa fom-bayaamba-i, kɛɛ ba jo, niiwuoni biɛ tɪ.» 5 Pɔpuɔrbiemban kãa, nuɔmba saa gbuu suɔ dii wuɔ ba waŋ wɛima, ba bɔrɔ hiere kã ba muŋkãmmu: Banamba kã sonnɪŋ, banamba kã torguonnu. 6 Banamba bir yaŋ aa bel nellentienɔ maacembiemba-i muo-ba da dɛi aa ko-ba. 7 Nellentienɔ huɔŋ kaa pãŋ guɔla. Wuɔ ce u sorosibaa-ba kã ka ko kutaamba-i aa caa ba nelle-i.

8 «Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ waŋ baa u maacembiemba-i wuɔ: «Niiwuoni biɛ tɪ, ŋga miŋ ŋa naa bɪ bamaŋ, ni saa naa waa bafamba niini. 9 Kãaŋ hũŋgbesenni-na, da na ka da nɛliɛŋɔ nɛliɛŋɔ, na ce u jo.» 10 Maacembiemba taa ku yaa nuɔ-i kã hũŋgbesenni-na ka bɪ nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere ji dii nellentienɔ dũŋgu yu. 11 Nellentienɔ suur wuɔ u ka ne-ba, kã ka da naacolŋ nanɔ diyaa jonɔgorgbãŋgbãlãŋɔ tɛna, a ne da ba hãa-ba jonɔgorbaa ma yerrenɔ. 12 Wuɔ yuu-yo wuɔ: «Mi jɛ, nanɔ ciɛ nie suur bande-i baa jonɔgorgbãŋgbãlãŋɔ-i?» Naacolŋɔ saa da wɛima waŋ. 13 Nellentienɔ wuɔ waŋ baa u maacembiemba-i wuɔ: «Bilaanɔ naacolŋ daayo-i na vaa u nammu-i baa u gbeini-i aa na tetɛŋ-yo na nanna-yuɔ fuoren dii kukulma-na. Duɔ tɛ dii terienɔgu-na, kaalunɔgu siɛ gbuu waa dɛi.» 14 Yesu wuɔ cira: «Na saa da, ba bɛ nuɔmba bɔi, ŋga ban fiɛlaa bamaŋ ba saa ciinu.»

Nampo saaya u pã hã jãmatigi-i wɛi? (Marke 12.13-17; Like 20.20-26)

15 Yesuŋ piiye dumaanɔ-na, *Farisɛbaa baa kã ka da banna ban ka ce dumaa cure-yuɔ bel-o fuɔ fɛɛŋ nuŋ-ãndaanɔgu-na. 16 Ban juɔ nunu ba-naa tɪ, baa puɔr ba *hãalãbiemba-i u wulaa baa *Erɔdi baamba namba. Baa kã ka gbɛ-yo wuɔ: «Hãalãtie, i suyaa wuɔ ŋ waŋ ninsonɔ yaa-i; ŋ gbu ŋ pigãan nuɔmba-i baa Diilonɔ-hũmelle yaa kelkel, ŋ sa kãalã nɛliɛŋɔ

baa η ninsoŋo-i, η sa bi ce ciɛluɔ.» ¹⁷ Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ hūmelle-i, ku saaya i tiɛ pã nampo-i i hã *Oromɛ ba *jãmatigi-i wɛi?»

¹⁸ Yesu wuɔ suɔ ba kusūŋ-maama-i; wuɔ cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, na taara na cure muɔmɛi wɛi? ¹⁹ Nan pãŋ nampo-i baa warbienɗa maŋ, hãa-minɗ di diei mi ne.» Baa hã-yo warbelle nande. ²⁰⁻²¹ Wuɔ hūu-de ne aa naa yuu-ba wuɔ: «Ba ciɛ hai yunɗu-i warbel daade-na?»

Baa cira: «Ba ciɛ Oromɛ ba jãmatigi yunɗu.»

Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba nyegãaŋ hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyegãaŋ Oromɛ ba jãmatigi yerre.»

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kumaŋ da ku waa jãmatigi kūŋgu-i, pãaŋ-kunɗ na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kumaŋ da ku bi waa Diilonɗ-kūŋgu-i na bi pã-ku na hã Diilonɗo-i baa-ku.»

²² Nel daama cu ba hōmmu-i, baa naa baa ta aa naa yaŋ-yo.

Kuomba siremman-kūŋgu-i

(Marke 12.18-27; Like 20.27-40)

²³ *Sadusɛbaa-ba wulaa kuomba siɛ sire. Yinduɔŋgu fanɗu-na, banamba piɛ Yesu-i a yuu-yo wuɔ: ²⁴ «Hãalãtie, *Moisi ciɛra wuɔ umaŋ duɔ saa da bilonɗo baa u ciɛŋo-i aa ku, u hãaŋo saaya u biɛ ciɛŋo-i a honɗ bilonɗo hã kulonɗo-i.* ²⁵ A ne da i hɔlmana, naacombiamba namba waa niehãi ba nyu wulaa. Mɔlɗo sire jã ciɛŋo, u saa da bilonɗo baa-yo aa ku. Umaŋ cuu-yo u biɛ ciɛŋo-i ²⁶ u saa da bilonɗo baa-yo. Siɛliŋ-wuonɗo-i maaduɔma. Ba ciɛ dumɛi ka ku gbuo hiere niehãi-i-na molo saa ji da bilonɗo baa ciɛŋ daayo-i. ²⁷ Ku huonɗu-na, ciɛ fuɔ fɛrɛ u suɔ tuɔ nyaanubɛi. ²⁸ Ba hieronɗo-na, baŋ diyaa-yo ba ciɛŋo cor, kuonɗ da ba ji sire yiŋgu maŋ nuɔ-i, u ka ce hai wuonɗo-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Na piera! Na saa suɔ Diilonɗ-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i. ³⁰ Na saa da, kuonɗ da ba ji sire, cadiile siɛ ji waa, ba ka waa ŋaa *dɔrpɔpuɔrbiemba.» ³¹ Aa naa cira: «Kumaŋ ŋaa kuomba siremman-kūŋgu-i, na saa kalaŋ Diilonɗ-nelma-i wɛi? ³² U ciɛra wuɔ: ‹*Abiramu Diilonɗo yaa muɔŋo-i, *Isaki Diilonɗo yaa muɔŋo-i, *Yakɔbu Diilonɗo yaa muɔŋo-i.† Ku pigãaŋ wuɔ Diilonɗo-i ciccɛlmantaan-wuonɗo; bikuonɗ-wuonɗo sɩ.» ³³ Bamaŋ waa terienɗu-na nu nel daama-i maa gbuu suurnubɛi.

Nelma maŋ dii yunɗu Diilonɗ-nelma-na

(Marke 12.28-34; Like 10.25-28)

³⁴ *Farisɛbaa-baŋ juɔ nu-ma wuɔ Yesu piiye yar *Sadusɛbaa-ba-i, baa ne ba-naa kã u wulaa ³⁵ da ba ka

* 22:24 Anjɩnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 25.5-6 † 22:32 Helman-sebɛ (Exode) 3.6

piye cure-yuɔ. *Anjɪnamma pigāatienɔ nanɔ waa ba hɔlma-na, wuɔ biɛ āndaanɔ-ɪ wuɔ: ³⁶ «Hāalātie, Diilonɔ unɔ'a i tie wuɔ hūmienɔ man, hade-i yunɔɔ?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «*N saaya η dɔl Itienɔ-i Diilonɔ-i baa η huɔŋga-i hiere, baa η kusunɔ-ɪ hiere, baa η ānjɔɔɔma-i hiere.*»[†]

³⁸ Hūmelle fande yaa yunɔɔ aa tiraa maar anaɔa-i hiere.

³⁹ Hāalɪŋ-diele man nyaanu di-naa baa difande-i di yaa daade: «*N saaya η dɔl η nanolɔ-ɪ ηaa niŋ dɔl η fɛrɛ dumaa.*»[§] ⁴⁰ *Moisi hūmienɔ-a hiere a yunɔɔ dii hūmienɔ daaya'i nuɔ-i a hāi-i-na baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i hiere.»

Konkortienɔ bige-i baa Davidi-i?

(Marke 12.35-37; Like 20.41-44)

⁴¹ *Fariɪɪbaa-ban tigiŋ ba-naa dumaanɔ-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: ⁴² «Namaa na'a Diilonɔ unɔ pāa nunɔ-ɪ wuɔ u ka saan *Konkortienɔ man, u ka honɔ dūŋ haku-i nuɔ-i?»

Baa cira: «*Davidi dūŋ-nu, u ka waa *Davidi hāayɛlɔ.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «A ma ce niɛ *Diilonɔ-Yalle ce Davidi bi-yo u Tienɔ? Ma si Davidi fuɔ fɛrɛ ciera wuɔ:

⁴⁴ *Itienɔ gbɛ mi Tienɔ-i wuɔ:*

«*Jo η ji tɛna mi caan-nu*

aa η yan mi mal η bigāarāamba-i hā η ce η bāanɔ-ɪ bei.»^{*}

⁴⁵ Diilonɔ unɔ pāa nunɔ-ɪ aa saan Konkortienɔ man, Davidi fuɔ fɛrɛ duɔ tuɔ bi-yo u Tienɔ, u ce niɛ aa ce u hāayɛlɔ yonɔ?» ⁴⁶ Unɔ piye dumaanɔ-na, molo saa da nelma duɔ siɛ-yo. A bāl dii yiŋɔ fanɔɔ-na, ba saa ji tiraa da holle yuu-yo baa nelma.

23

Baa na suur ānjɪnamma pigāataamba kuucenɔ-na

(Marke 12.38-39; Like 11.43,46; 20.45-46)

¹ Ku huonɔ-ɪ, Yesu wuɔ wan baa nuɔmba-i baa u *hāalābiemba-i wuɔ: ² «*Moisiŋ'a i tie wuɔ hūmienɔ man, *ānjɪnamma pigāataamba-i baa *Fariɪɪbaa-ba yaa saaya ba ta ba pigāan nuɔmba-i a wuɔsaanɔ-ɪ. ³ A ce dumaanɔ-na, da ba wan maman baa-na, na ce-ma; ŋa baa na suur bafamba kuucenɔ-na. Ban wan maman ba sa ce-ma. ⁴ Da ba ce ba haa conɔɔni-i hā nuɔmba ta ba kpekpelle aa yagar wuɔ ba siɛ kāyā-bei ba migāan tūu. ⁵ Ba ce ba weima-i hiere ba taara yerre baa-ma. Na saa da, bafamba kuɔlbaa-ba* maar banamba baamba-i. Aa ban nan kompammu man, bafamba muumu

[†] 22:37 Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.5 § 22:39 Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 * 22:44 Gbeliemannalāanɔ 110.1 * 23:5 *Yuifubaa-ba taa ba ce Diilonɔ-nelma-i ba pūu kuɔlbaa baa-ma. Da ba'a ba jaal Diilonɔ-i ba biɛ kuɔlbaa-ba famba-i a vaa-ba: unanɔ ba napuɔn-na, unanɔ ba yaadamma-na. Ba ce mafamma-i wuɔ Diilonɔ unɔ hāa-ba *ānjɪnamma man, ma maama baa karaanu-bei.

comienja dii pōmpər banamba waan̄a-na. ⁶ Da ba kã kãlle maŋ nuo-i, sisō *Diilonelhāalādūŋgu maŋ nuo-i, ba taara ba t̄ena yaan̄-na. ⁷ Aa da ba waa nuomba-na, ba taara ba ta ba piē ba jaal-ba aa ta ba bī-ba hāalātaamba. ⁸ Jande, namaaŋo-i, baa na yaŋ ba ta ba bī-na hāalātaan̄ namaa. Namei baaduōŋ namaa aa na hāalātien̄o dii u diei yoŋ. ⁹ Mi baa da na b̄iē moloŋo h̄iēma-na wuo na to. Na To dii u diei yoŋ, u yaa d̄oro-i-na. ¹⁰ Na baa bi ce ba ta ba bī-na yuntaan̄ namaa. Na yuntien̄o dii u diei yoŋ, u yaa *Kirs̄a-i. ¹¹ Uman̄ na yun̄gu-na, u saaya u ce u f̄er̄e na maacembiloŋo. ¹² Na saa da, uman̄ duō tuō t̄et̄er̄ u f̄er̄e, ba ka hiire-yuō, ŋga uman̄ duō tuō hiire u f̄er̄e, ba ka t̄et̄er̄-yo.»

Sūlma haraa huhurmantaamba-na
(Marke 12.40; Like 11.39-52; 20.45-47)

¹³ Yesuŋ waan̄ mafamma-i wuo cira: «*Āŋj̄inamma pigāataan̄ namaaŋo-i baa *Fariś̄ēbaa namaaŋo-i, huhurmantaan̄ namaa; sūlma haraa-nei! Na suu *Diilon̄-nelle hūmelle-i, namaa f̄er̄e-i na siē suur, baman̄ taaraayan̄ da ba suur na suu-de bei.

[¹⁴ «Āŋj̄inamma pigāataan̄ namaaŋo-i baa Fariś̄ēbaa namaaŋo-i, huhurmantaan̄ namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na bel diilon̄o-i a hūu bikulcaamba nagāŋ-niini-i a wuo-ni, aa da na'a na cārā Diilon̄o-i, na cārā-yuō da agaga wuo ba cira namaa faa. Kuman̄ ka haa-nei, ku ka balan̄ cor.]

¹⁵ «Āŋj̄inamma pigāataan̄ namaaŋo-i baa Fariś̄ēbaa namaaŋo-i, huhurmantaan̄ namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na wuōra gbuo terni-i hiere a taara nuomba-i dii-ba na hūmelle-na. Ŋga uman̄ duō gbāŋ suur t̄i, na bir-o na birma a ce u bir balan̄ yaŋ namaa f̄er̄e-i titirre.

¹⁶ «Namaa yirii aa bi cira na pigāan̄ banamba hūmelle. Sūlma haraa-nei! Na gb̄iē-ku dumaa wuo moloŋ duō pā nuŋgu aa bī *Diilodubuō yerre-i, duō fiē'a u saa ji gbāa ce-ma, weima s̄i. Ŋga uman̄ duō cira: «Muō baa s̄ēne maŋ Diilodubuō-i-na mi ka ce daama-i.» Da ku fiē balan̄ niē niē, u saaya u ce-ma. ¹⁷ Mimiēl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Diilodubuō-i baa s̄ēne-i haku-i bōyaa haku-i nuō-i? S̄ēne uŋ yeŋ Diilodubuō-i-na ku'i saa ce-yo Diilon̄-wuoŋo wei?

¹⁸ «Da na bi ce na ta na piie wuo moloŋ duō pā nuŋgu aa bī mumbuolmuŋ-terien̄gu yerre-i, duō fiē'a u saa ji gbāa ce-ma, weima s̄i, ŋga uman̄ duō cira: «Muō baa tāmman̄-kūŋgu maŋ mumbuolmuŋ-terien̄gu d̄oro-i-na mi ka ce daama-i», da ku fiē gbāŋ niē niē, u saaya u ce-ma. ¹⁹ Mimiēl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Mumbuolmuŋ-terien̄gu-i

baa tāmman-kūngu-i haku-i bəyaa haku-i nuə-i? Tāmman-kūnguŋ yəŋ mumbuolmuŋ-terienŋu dərə-i-na, ku'i saa ce-ku Diilonŋ-kūngu wɛi?

²⁰ «Uman duə pã nuŋgu aa bi mumbuolmuŋ-terienŋu yerre-i, kuu dii ŋaa u bɛ baa niman dii ku dərə-i-na hiere. ²¹ Uman duə pã nuŋgu aa bi Diilodubuə yerre-i, kuu dii ŋaa u bɛ baa ku tieno-i hiere. ²² Uman duə pã nuŋgu aa hiel u niele dərə-i-na, kuu dii ŋaa kutieno bɛ Diilonŋ yerre-i baa u muntɛnammu-i hiere.

²³ «Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i baa Farisɛbaa namaaŋo-i, huhurmantaanŋ namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na dii Diilonŋ *yufelle-i ka cor baa niifielu-i du sɪnni-na hiere, a ne da kumaŋ yunŋu *ānjīnamma-na na sa ce-ku: Na sa ce kumaŋ vii, na siɛ bi tiraa ce kumaŋ faa, na sa wuə Diilonŋ-hūmelle-i. Naa naa saaya na yu nyɔlma baa ma yaa igɛna aa suə haa manamma-i ma dərə. ²⁴ Namaa yirii aa bi cira na pigāaŋ banamba hūmelle. Da na ce na seŋ hūmma-i wuə na sa taara na nyɔŋ baa kilekilebaa, a ne da naŋ nyɔŋ baa niman ni saa baa nyɔgɔmɛbaa-ba-i.

²⁵ «Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i baa Farisɛbaa namaaŋo-i, huhurmantaanŋ namaa; sūlma haraa-nei! Naa dii ŋaa neliɛŋo maŋ saaraa kalni honni-i aa yaŋ ni hɔmmu yu baa duganni. Da na ce na migāaŋ na kūma yaa da welewele aa yaŋ na hɔmmu yu baa cuosɪnni baa nenemuŋgu. ²⁶ Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Saaraaŋ kalni hɔmmu yaa igɛna, na ka da ni honni bi kuəŋ.

²⁷ «Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i baa Farisɛbaa namaaŋo-i, huhurmantaanŋ namaa; sūlma haraa-nei! Naa dii ŋaa cɪncuəŋa maŋ baŋ puu-ya baa pilammu a ta a ne da fafamma, a ne da a hɔmmu yuu baa kokonni baa hūlābabalaanŋgu. ²⁸ Ku yaa ŋaa namaa kūngu-i. Nuəŋ da ba da-na, ba cira: «Bamaŋ wuəyaanŋ Diilonŋ-hūmelle-i fafamma ba yaa daaba-i.» A ne da na hɔmmu yuu baa huhurma baa balaanŋgu.

²⁹ «Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i baa Farisɛbaa namaaŋo-i, huhurmantaanŋ namaa; sūlma haraa-nei! Na siire ta na ma *Diilopəpuərbiemba cɪncuəŋa-i aa ta na tuəlnu bamaŋ siire wuə Diilonŋ-hūmelle-i fafamma aa ku ba waanŋa-i ³⁰ aa ta na piiye wuə: «Kuə ii naa waa i bɪncuəmba bāanŋuna, ii naa saa cu ba huonŋ-nu Diilopəpuərbiemba kommana.» ³¹ Terienŋu fanŋu-na, na pigāaŋ wuə bamaŋ kuə Diilopəpuərbiemba-i namaa bɪncuəmba. ³² Ku faa! Gbāaŋ na cor baa na bɪncuəmba maacemma-i na ka bāl-ma. ³³ Nelbabalaanŋ namaa temma-i daana-i! Diilonŋo ce niɛ aa u siɛ ka caa namaa? ³⁴ Niɛŋ, mi ka saanŋ Diilopəpuərbiemba hā-na,

baa nelnurāamba a naara ānjīnamma pigāataamba namba. Da ba kā, na ka ko banamba bei, aa gbu banamba dennin aa muo banamba na *Diilonelhāalādūnni-na. Na ka nyaa ba huon-*nu* nileiŋa-na hiere ce-ba kpāncōlgū. ³⁵ Terienḡu faŋgu-na, baŋ fiŋ bamaŋ ko-ba hiere a doŋ Abel-na a ji hi Barasi biŋo-i Sakari-i, naŋ kuō umaŋ mumbuolmuŋ-terienḡu hōlma-na baa Diilodubuō-i, Diilonḡo ka haa-ma hā namei baa-ma hiere. ³⁶ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Diilonḡo ka haa nuōŋ daaba kuliŋgu maama-i hiere hā fiɛfiɛ ku nuōŋ namei baa-ma.»

Yesu kūoma siɛŋ baa Yerusalemutaamba-i
(*Like 13.34-35*)

³⁷ Ku huonḡu-na, Yesu wuō cira: «E Yerusalemutaan namaa! Namei kuōŋ *Diilopōpuōrbiemba-i. Diilonḡ duō saan umaŋ hā-na, na bel diilonḡo-i naŋ kutienḡo-i baa tāmpēlēiŋa ko-yo. Mei cie ji gbē; mi na'a mi tigiin-na ŋaa kūōnaŋ uŋ tigiin u biemba-i dumaa aa pūl-bei. Ŋga na saa hūu-ma. ³⁸ Kuŋ hii terienḡu maŋ fiɛfiɛ-i-na, Diilonḡo ka yaŋ na nelle-i hā-na. ³⁹ Aa mi tūnu-nei, da na saa ji ta na cira: *«Itien uŋ saan umaŋ u jo, Diilo baa-yo»*† na siɛ tiraa da mi yufelle.»

24

Mamaŋ ka da nelbiliemba-i aa miwaanḡo suō duō tī
(*Marke 13.1-13; Like 21.5-19*)

¹ Yesuŋ juō hel *Diilodubuō-i-na tuō ta, u *hāalābiemba kā u wulaa ka ta ba piiye baa-yo wuō u ne Diilodubuō-i keɛɛ u mamma faa. ² Yesu wuō cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Naŋ daa dūŋgu maŋ daaku-i, yiinḡu dii baa yiinḡu ku ka fara hiere hīɛma-na!»

³ Uŋ kaa hi *Olivi-tibinni tānuḡu-i, wuō tīɛna. U hāalābiemba piɛ kā u wulaa ba kula, a ka yuu-yo wuō: «Itie, nin waan nelma maŋ daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce nie suō ŋ jommaŋ-huōŋgu-i baa miwaanḡo tīmmaŋ-huōŋgu-i?»

⁴ Yesu wuō cira: «Baa na yaŋ moloŋo ji pira-nei. ⁵ Nuōmba bōi ka jo ji biɛ mi yerre-i ce-de ba diele. Umaŋ duō jo, u ka cira Diilonḡ uŋ saan *Konkortienḡo maŋ, u yaa ufaŋo-i. Ba ka pira nuōmba bōi. ⁶ Na ka da berru ce terni-na hiere. Ŋga da na ji ta na da-ma, baa na tie holle, mafamma saaya ma ce, ŋga miwaanḡo tīmma'i siɛ pāŋ waa huōŋgu faŋgu-na. ⁷ Nuōmba kaa ta ba gāŋ siyaabaa siyaabaa, baa nileiŋa nileiŋa. Nyulmu kaa ta mu suur aa hīɛma kaa ta ma sagalla terni nanni-na. ⁸ Nifanni-i daani-i hiere hāaŋo. Ku domma'i dumaanḡo-na.

⁹ «Ba kaa bel-na ce-na sūlma aa ko-na. Ba ka bigāaŋ-na nileiŋa-na hiere mei maama-na. ¹⁰ Huōŋgu faŋgu-na, nuōmba

† 23:39 Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 118.26

bɔi kaa nanna Diilon-*hūmelle-i*. Ba kaa hel ba-naa honniŋ aa bigāaŋ ba-naa. ¹¹ Nuamba bɔi ka jo ji ta ba taal nuamba-i wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka pira nuamba bɔi. ¹² Ambabalma kaa ta yaanga nuamba-na a ce ba bɔi sie tiraa ta ba ce nelnyulmu-i. ¹³ Nga umaŋ duɔ nyaar ka hi ku bālma-i, kutieŋo ka kor. ¹⁴ *Diilon-bāaŋgu *Neldɔdɔlma ka wuɔra waŋ terni-na hiere nuamba-i niliŋa-na hiere ba suɔ-ma aa fiɛfiɛ-i-na miwaanjo tɪmma suɔ da ma hi.»

(*Marke 13.14-23; Like 21.20-24*)

¹⁵ «Nuɔni maŋ da ŋ kalan terieŋ daaku-i, ŋ gbāŋ kpelle ŋ suɔ ku yuŋgu-i. Diilon ŋ puɔraa Daniel waŋ Terbiɛnatieŋo maŋ maama-i,* da na ji da u juɔ ji tɛna *Diilodubuɔ-i-na, ¹⁶ bamaŋ da ba waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kã tãnniŋ. ¹⁷ Umaŋ duɔ ji waa u dūŋgu dɔrɔ-i-na, u hiire u tuɔ gbar, u baa cira u suur biɛ biŋkūŋgu. ¹⁸ Umaŋ duɔ ji waa suon-nu, u baa cira u jo ciŋ-nu ji biɛ waan-joŋgoruo.

¹⁹ «Kusūntaamba-i baa bientaamba-i sūlma haraa-bei yinni fanni-na. ²⁰ Taa na cārā Diilonjo-i ku baa ji ce waan-huɔŋgu aa ku baa ji waa *yitɛnaŋgu. ²¹ Diilon ŋ jɛna miwaanjo-i ji hi baa nyuŋgo, yaahuolo maŋ temma-i saa da nelbiliemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa yaahuolo daayo temma sa ji tiraa da-ba dede. ²² Kuɔ Diilonjo saa naa hiel kuaŋgu yiŋ daani-na, molo naa saa kor. Nga u yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i, u ka ne ba yaa-i aa parra yiŋ daani-i.

²³⁻²⁴ «Coikartaamba ka ta ba jo. Umaŋ duɔ jo, u ka cira Diilon ŋ saan *Konkortieŋo maŋ, u yaa ufaŋo-i. Banaŋ ba'a bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka ce nelma bɔi baa himma bɔi da ba gbāŋ pira halle Diilonjo yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i. A ce dumaanjo-na, umaŋ duɔ ji gbɛ-na wuɔ Diilon ŋ saan Konkortieŋo maŋ, uu dii bande, sisɔ uu dii daalei, baa na hūu-ma; u taal-na. ²⁵ Muɔ fuɔ, mɛi gbuɔya-nei jina.

²⁶ «Terieŋgu faŋgu-na, moloŋ duɔ ji gbɛ-na wuɔ: «*Kirsu juɔ; uu dii hɛŋgu-na», baa na kã; u taal-na. Da ba bi gbɛ-na wuɔ: «Niɛŋ, uu dii fuo bande», ba taal-na; baa na hūu-ma. ²⁷ Diilon ŋ nyiesiŋ dumaa nuamba da-yo a don bāpagūŋgu-na ka jūŋ bāsuuruŋgu-na, *Molon-Bieŋ duɔ jo, ba ka da-yo dumɛi. ²⁸ Biŋkūkuliŋ da ku waa kusuɔŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiŋ kusuɔŋ-nu'i.»

(*Marke 13.24-31; Like 21.25-33*)

²⁹ «Yaahuolo daa duɔ tuɔ bāl, *bāaŋgu ka bir cure, ceŋo ka ce da bintuu. Mɔɛŋa ka par diire, aa bimbinni maŋ dii dɔrɔ-i-na hiere ni ka hel ni fonni-na.*† ³⁰ Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i *Molon-Bieŋo dānyuɔ ka carra dɔrɔ-i-na. Duɔ carra, nuamba-i hiere

* **24:15** Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11 † **24:29** Niɛŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10 baa 34.4.

hīema-na ba ka haa ba nammu-i ba yunnin ta ba gbu ba kaal. Da ba'a ba ne, ba ka da u hiire u jo baa duherru. Ba ka da u yuntesinni-i baa u bəbəima-i. ³¹ Huŋgu fanġu-na, na ka da ba buu yerre maŋ bāmbāale diele-i. Da ba bu-de terienġu maŋ nuɔ-i, u ka ce u *dərɔpuərbiemba wuɔra terni-na hiere a tigiin u yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i ba waa terduŋ-nu.

³² «Na saa da *yensāŋgu-i wei? Da na ji da ku caa fielu-i huŋgu maŋ nuɔ-i, na bi suɔ kerre ifelle hii ti. ³³ Kuuduŋgu yaa-i, da na bi ji da mamaŋ daama duŋ ta ma ce huŋgu maŋ nuɔ-i, na saaya na suɔ wuɔ Moloŋ-Bieŋo jomma piyaa. ³⁴ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiɛfiɛ ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. ³⁵ Dɔrɔ-i baa hīema-i ni ka gbuo, ŋga mei nelma sa ji gbuo dede.»

(Marke 13.32-37; Like 17.26-30,34-36)

³⁶ «Ŋga kumaŋ ŋaa yiinġu fanġu fere-i, baa huŋgu-i, molo sa suɔ-ku. Halle *dərɔpuərbiemba famba fere-i dɔrɔ-i-na baa Bepoŋ fuɔ fere-i ba sa suɔ-ku. U To yaa suyaŋ-kun u diei yoŋ. ³⁷ Kumaŋ cie *Nowe bāŋgu-na, *Moloŋ-Bieŋ duɔ u bir jo, ku temma ka ce. ³⁸ Nowe bāŋgu-na, aa diilobuɔ suɔ duɔ dāa, nuɔmba naa gonya niwuoni baa kolma baa cejälle a ji hi yiinġu maŋ Noweŋ suurii begubuɔ-i-na. ³⁹ Ba saa suɔ wuɔ weiima jo dii. Ba juɔ'a ba ne da diilopepetieno naŋo-i duŋ tuɔ dāa. Hūmma wuo-ba hiere kpēmmu!† Moloŋ-Bieŋ duɔ ji'a u jo, ku ka tugol nuɔmba-i dumai. ⁴⁰ Nuɔmba hāi gbāa waa ta ba guona, ba bie u diei ta, aa yaŋ unao-i. ⁴¹ Caamba hāi gbāa waa ta ba sɔrɔŋ, ba bie u diei ta, aa yaŋ unao-i. ⁴² Terienġu fanġu-na, baa na gonya duɔfūmmu, na saa suɔ na Tieno jommaŋ-yiinġu-i. ⁴³ Na saa da, da ŋ suɔ cuoyuo uŋ ka suur-nie huŋgu maŋ nuɔ-i isuŋgu-na, ŋ ka tlena cie-yo, ŋ sie yaŋ u ji kanu ŋ dūŋgu-i. ⁴⁴ Terienġu fanġu-na, na saaya na tigiin na fere. Naŋ'a na saa tlena baa-ma wuɔ Moloŋ-Bieŋo ka jo huŋgu maŋ nuɔ-i, u bi jo huŋgu fanġu'i nuɔ-i.»

Maacembiemba hāi maama

(Like 12.41-48)

⁴⁵ «Da ŋ nu wuɔ maacembieloŋo maŋ vii aa tuɔ cē, u yaa umaŋ u yuntieno kāa nelle aa haa-yo u namaacembiemba namba yuŋ-nu u tuɔ hā-ba niwuoni-i fafamma. ⁴⁶ U yuntien duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i fafamma, fuɔ yuŋgu dɔlaa. ⁴⁷ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Yuntieno ka haa-yo u nagān-niini yuŋ-nu hiere. ⁴⁸ Ŋga da ku waa maacembielobabalaŋo, u ka tuɔ jɔguŋ wuɔ u yuntieno sie jo fiɛfiɛ, ⁴⁹ aa don tuɔ muo u nabaamba-i, aa tle tuɔ wuo aa tuɔ wuɔra u nyɔŋ kolma baa konyɔrāamba. ⁵⁰ Uŋ'a u saa tlena baa yiinġu maŋ

† 24:39 Miwaaŋo jīnammaŋ-sebe (Genèse) 6–7

maama-i, baa huɔŋgu maŋ maama-i, u yuntienjo jo huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. ⁵¹ Duɔ jo ji da-yo dumaanjo-na, ban ka haa kuman huhurmantaamba-na, u ka haa ku yaa yuɔ. Kaaluŋgu sie gbuu waa dei.»

25

Nyonyuriimba nan maama

¹ Ku huonɔŋgu-na, Yesu wuɔ nan gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «*Diilon-nelle suurman-kūŋgu ka waa ŋaa biemba cīncieluo nan kūŋgu: Ba siire isuɔŋgu nanɔŋgu-na a biɛ ba fitimbaa-ba-i wuɔ ba ka jārā dərbiɛŋo. ² Ba hɔlma-na, ba ndii cē aa ba ndii baamba namba sa cē. ³ Baman sa cāan ba biyaa ba fitimbaa-ba-i aa ba saa biɛ namma bel ba nan-na. ⁴ Baman cāan, bafamba biɛ ba baamba-i aa biɛ namma bel ba nan-na wuɔ ba sa suɔ wɛiman maa-na. ⁵ Ban kāa, dərbiɛŋo jomma ka ce pāna, ba kor duɔfūŋ hiere.

⁶ «Isuɔhollen juɔ hi, ba nu molo piiye da gbagaga wuɔ: «Dərbiɛŋo'i juɔŋ daayo! Hilaan na jārā-yuɔ!» ⁷ Ba sire ku yaa nuɔ-i ba hieronjo-i, ta ba migāan ba fitimbaa-ba-i. ⁸ Baman saa biɛ namma-i, ba ta ba piiye baa baman biyaa wuɔ: «I namma tɛ, i fitimbaa-ba ce da ba dīŋ; na sa hā-ye manamma wɛi?» ⁹ Baman biyaa namma-i ba cira: «Miɛ in biyaa maman, ma sie gbɛ i calnu-mɛi. Kuman bɔyaa, kāan na ka sāa manamma na jo.» ¹⁰ Ba sire ku yaa nuɔ-i da ba ka sāa. Ban taa, dərbiɛŋo jo. Ba ndii baamba suur baa-yo källen-dūŋgu-na aa ba gbonukuɔ. ¹¹ Daaban kaa jo, ba jo ji ta ba muo dūŋgu-i wuɔ ba hīl-ku ba suur. ¹² Dərbiɛŋo gbɛ-ba wuɔ: «Mi sa suɔ namaanjo-i, mi sie fuo-ma nɛi!»»

¹³ Yesu wuɔ miɛl gbɛ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Terienɔŋgu faŋgu-na, baa na gonya duɔfūmmu. Na sa suɔ *Molon-Bienjo jomman-yiinɔŋgu ka feŋ bī u jomman-huɔŋgu.»

Ba sa biera japūŋgu hien-nu gbāŋgbān

(Like 19.11-27)

¹⁴ «*Diilon-nelle kūŋgu ka waa ŋaa naacoljo maŋ wuɔ u kā nelle aa bī u maacembiemba-i a ji hā-ba u gbeinɔŋgu-i. ¹⁵ U hāa unanjo-i tāmabaa-ba* ndii, aa hā unanjo-i ba hāi, aa hā sielinwuonjo-i u diei. U niɛ ba fōŋgōbaa-ban hii ba ce maman aa hā-ba saanu baa ku yaa-i, aa ta. ¹⁶ Uman daa tāmabaa-ba ndii-i, u pāŋ kā ka don tuɔ bibirre u nanɔŋga baa u waanɔŋga-i ji da u gbeinyunjo temma. ¹⁷ Uman daa tāmabaa-ba hāi maaduoma; fuɔ-i a bi ji da u gbeinyunjo temma. ¹⁸ Uman daa u diei u bir yan aa kā ka hīŋ fuonɔŋgu fuo u wuonjo-i.

* 25:15 Bafamba tāma diei gbāa pā gonɔŋuonjo-i bien cīncieluo baa a ndii.

19 «Ba yuntien ʉj taa dumaanʉ-na, u kaa vaaya. ʉj juʉ jo, u bi-ba ji tuʉ yuu-ba. 20 ʉj ʉa naa hã umaŋ tãmabaa-ba ndii-i, u pie pigãaŋ-yo tãmabaa-ba ndii daayo-i aa cira: «Yuntie, niŋ ʉa naa hã-mi tãmabaa-ba ndii maŋ, mi tiraa da ba temma naara-bei; ba yaa daaba.»

21 «U yuntienʉ gbẽ-yo wuʉ: «Ku faa, maacembiloviiyon nuʉ. Niŋ suyaa cekũ kũŋgu belma, mi ka hã-ni bãmbãale kũŋgu. Jo ʉ ji ta ʉ ce ʉ bãaŋgu-i baa-mi.»

22 «ʉj ʉa naa hã umaŋ tãmabaa-ba hãi, u pie aa cira: «Yuntie, niŋ ʉa naa hã-mi tãmabaa-ba hãi maŋ, mi daa ba hãi naŋʉ naara-bei, ba yaa daaba.»

23 «U yuntienʉ gbẽ-yo wuʉ: «Ku faa, maacembiloviiyon nuʉ. Niŋ suyaa cekũ kũŋgu belma, mi ka hã-ni bãmbãale kũŋgu. Jo ʉ ji ta ʉ ce ʉ bãaŋgu-i baa-mi.»

24 «ʉj ʉa naa hã umaŋ u diei, u pie aa cira: «Yuntie, mi suyaa mie naŋ kũŋgu dii kpelle, nuʉ da ʉ saa kũ suonʉgu maŋ, ʉ kar kufaŋgu ðimma yaa-i; da ʉ saa duu ðimma maŋ, ʉ kar ma yaa-i. 25 Mei kãalãayã aa kã ka hiŋ fuonʉgu fuo ʉ gbeiŋa-i, a yaa daaya.»

26 «U yuntienʉ gbẽ-yo wuʉ: «Maacembilobabalaŋ nuʉ naŋ temma-i daani-i, yentien nuʉni maŋ daani-i, nii naa suʉ wuʉ da mi saa kũ suonʉgu maŋ, mi kar kufaŋgu ðimma yaa-i; aa da mi saa duu ðimma maŋ, mi kar ma yaa-i, 27 bige-i cie ʉ saa kã ka jina mi gbeiŋa-i gbeindũŋ-nu? Miŋ juʉ de-i-na mii naa saa jo ji da a huonaana mi hũu-ya wei?» 28 Aa naa cira: «Hũyãaŋ tãma maŋ u wulaa na hã umaŋ daa tãmabaa cinciueluo-i baa-yo! 29 Umaŋ duʉ da, kunaŋgu ka naara u kũŋgu-i a ce ku yure baa-yo, ʉga umaŋ duʉ saa da, celle kũŋgu maŋ dii baa-yo, ku hũu. 30 Aa maacembilonʉ faŋʉ-i daayo-i, u sie bi gbãa cii muonu caŋga, hielaanʉ-yonʉ fuorenʉ dii kukulma-na. Duʉ tãe dii terienʉgu-na, kaalunʉgu sie gbuu waa dei.»»

Da ʉ duu kumaŋ, ʉ ji kar ku yaa-i

31 Yesuŋ waan mafamma-i, wuʉ cira: «*Molon-Bien duʉ ji jo u fõŋgõtesinniŋ-jomma-i baa *dõrpõpuõrbiemba-i u ka tãena u fõŋgõtesinni-na. 32 Nuʉmba-i nilẽiŋa-na hiere ba ka tigiinʉ u yaanʉga-na u fiel nelfafaamba-i hiel-ba nelbabalaamba-na ʉaa añciinaŋ ʉj fiel tũlmba-i dumaa hiel-ba yermba-na 33 a jina tũlmba-i u nadienʉ-na aa yermba-i u nanyuõŋ-nu.

34 «Bamaŋ da ba ji waa u nadienʉga-na ba yaa nelfafaamba-i; u ka gbẽ-ba wuʉ: «Juõŋ, mi To cie baa namaanʉ-i. *Diilonʉ-nelle migãaŋ dii miwaanʉ jinaŋmaŋ-huõŋgu ta di cie-na, juõŋ na ji ta na ce na bãaŋgu-i die. 35 Na saa da, nyulmu taa mu ko muʉ, na hã-mi niiwuoni mi wuʉ. Hũŋkuõsinni waa-mie, na hã-mi hũmma mi nyõŋ. Mi kãa na wulaa, na hũu-ma mi har-nei. 36 Mi waa bebelle, na hã-mi nyarkpãtãnni mi cinnu mi

kūɔma-i. Mi taa mi jaŋ, na kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na kã ka jaal-mi.»

³⁷ «Duɔ waŋ mafamma-i, nelfafaamba ka bir yuu-yo wuɔ: «Itie, i daa-ni nyulmu-na yaku-i aa i hã ŋ wuo? Yiinj haku-i nuɔ-i hũŋkuɔsɪnni waa-niɛ aa i hã-ni hũmma-i ŋ nyɔŋ? ³⁸ Yiinj haku-i ŋ juɔ i wulaa i hũu-ma ŋ har-yiɛ? Aa yiinj haku-i i daa-ni bebelle i hã-ni nyarkpātānni-i ŋ cɪnnu ŋ kūɔma-i? ³⁹ N taa ŋ jaŋ yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i i kã ka ne-ni?»

⁴⁰ «U ka gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nan taa na ce-ma na hã mi baamba-i baa ba hãasɪmma-i, kuu dii ŋaa na taa na ce-ma na hã muɔmɛi.»

⁴¹ «Ku huɔŋgu-na, u ka bir waŋ baa bamaŋ dii u nanyuɔŋgu-na wuɔ: «Halaan mi caan-nu, Diiloŋo gãan baa namaa fuɔ! Dãŋgbɔguɔŋgu maŋ diyaa ta ku cie *Sitāni-i baa u pɔpuɔrbiemba-i, taa na kã ku yaa nuɔ-i! ⁴² Na saa da, nyulmu taa mu ko-muɔ, na saa hã-mi niiwuoni mi wuo. Hũŋkuɔsɪnni waa-miɛ, na saa hã-mi hũmma mi nyɔŋ. ⁴³ Mi kãa na wulaa, na saa hũu-ma mi har-nei. Mi waa bebelle, na saa hã-mi nyarkpātānni mi cɪnnu mi kūɔma-i. Mi taa mi jaŋ, na saa kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na saa kã ka jaal-mi.»

⁴⁴ «Duɔ waŋ mafamma-i, ba ka cira: «Itie, i daa nyulmu taa mu ko-ni yaku-i aa i yagar wuɔ i siɛ hã ŋ wuo? Yiinj haku-i nuɔ-i hũŋkuɔsɪnni-i waa-niɛ aa i balan-ni hũmma-i? Yiinj haku-i nuɔ-i ŋ juɔ i wulaa aa i saa hũu-ma ŋ har-yiɛ? Aa yiinj haku-i nuɔ-i i daa-ni bebelle i saa hã-ni nyarkpātānni-i ŋ cɪnnu ŋ kūɔma-i? N taa ŋ jaŋ yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i aa i saa kã ka ne-ni?»

⁴⁵ «U ka gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nan ŋa naa ta na yagar ma cemma da na hã mi baamba-i baa ba hãasɪmma-i, kuu dii ŋaa na taa na yagar da na ce-ma hã muɔmɛi.» ⁴⁶ Terienŋu faŋgu-na, bafamba ka ta ba kã dāamuŋ-nellen ŋaa nelfafaamba ta ba kã Diiloŋ-nellen.»

26

Ba saa Yesu belmaŋ-maama-i

(Marke 14.1-2; Like 22.1-2; Nsāa 11.47-53)

¹ Yesuŋ juɔ waŋ nel daama-i hiere tɪ, wuɔ waŋ baa u *hãalābiemba-i wuɔ: ² «Ma sɪ na suyaa wuɔ yinni hãi tɪyāa aa *kɔrsɪnni tɪmmaŋ-ponsaŋgu da ku hi ke? Da ku hi, ba ka bel *Moloŋ-Biɛŋo-i a hã ba gbu-yo *daan-nu ko-yo.»

³ Yibienŋa faŋa-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bɪncuɔŋ baa tigiin ba-naa *Diilojigāntaamba yuntienŋo dumɛlle-na, ba taa ba bɪ-yo Kayifu, ⁴ a saa-ma ban ka ce dumaa bel Yesu-i ko-yo. ⁵ Ba taa ba piiye wuɔ: «I saa saaya i bel-o ponsaŋgu yinni-na ni ma'i sɪ ku ka du.»

Cieŋo naŋo kūna natikolo-hūmma Yesu yuŋgu-na
(Marke 14.3-9; Nsāa 12.1-8)

⁶ Huoŋgu faŋgu-na, Yesu waa Betani, *jardāaman waa Simo man nuɔ-i u dumelle-na. ⁷ Cieŋo naŋ wuɔ kā u wulaa baa sukpekpelluŋ-natikolo naŋo *alabati-kamoelen. Yesubaa-ba waa ta ba wuo niiwuoni. Wuɔ kā ka kūna-yuɔ Yesu yuŋgu-na. ⁸ *Hāalābieman daa kufaŋgu-i, ba hōmmu gbuu pāŋ guɔla. Baa ta ba piiye wuɔ: «Bige-i cie u bīena natikolofefein daayo-i? ⁹Uu naa gbāa suor-o a da gbeibuɔ a calnu hā sūntaamba-i do!»

¹⁰ Yesu wuɔ suɔ baa-ba; wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na piiye na guɔla cieŋo huoŋga-i? Uŋ cie kuman mie daaku-i, ku faa. ¹¹ Na saa da, sūntaamba dii baa-na bāaŋgu-i baa isuŋgu-i, ŋga muɔmi sie tīena baa-na gbula. ¹² U kūna natikolo daayo-i mie tuɔ cie mi kuliin-yiŋgu yaa-i. ¹³ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Neldɔdɔl daama da ma waŋ terieŋgu terieŋgu hīema-na bande-i-na, cieŋ daa uŋ cie maman daama-i, ma ka bi waŋ nuɔmba suɔ-ma.»

Yuda suuraa Yesu-i
(Marke 14.10-11; Like 22.3-6)

¹⁴ Ku huŋgu-na, Yesu *hāalābieŋ cīncieluo ba hāi baamba-na, baŋ biŋ uman *Yuda-Isikaro-i, fuɔ wuɔ sire kā *Diilo-jigāntaamba yuntaamba wulaa ¹⁵ ka yuu-ba wuɔ: «Da mi kāyā-nei na bel Yesu-i, na ka hā-mi bige-i?» Baa kāŋ bafamba warbieŋ komorre baa cīncieluo a hā-yo. ¹⁶ A doŋ huŋgu faŋgu-na, Yuda wuɔ doŋ tuɔ ne uŋ ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

Kɔrsīnni tīmman-ponsaŋgu tigiima-i
(Marke 14.12-16; Like 22.7-13)

¹⁷ *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo man nuɔ-i u ponsaŋgu yidielāŋgu-na, Yesu *hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ŋ taara i ce *kɔrsīnni tīmman-ponsaŋgu niiwuoni-i hie a hā-ni?»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Kāaŋ nellen-huoŋga-na melŋ daayo wulaa, na ka waŋ baa-yo wuɔ: «Hāalātien wuɔ ku hii u wulaa tī, u ka ce kɔrsīnni tīmman-ponsaŋgu-i naŋ terien-nu'i baa u hāalābiemba-i.»

¹⁹ Hāalābiemba ta kā nellen-huoŋga-na ŋaa Yesuŋ bi waŋma dumaa ka ce kɔrsīnni tīmman-ponsaŋgu niiwuoni-i.

Kɔrsīnni tīmman-ponsaŋgu niiwuoni wuoma-i
(Marke 14.17-21; Like 22.14; Nsāa 13.21-30)

²⁰ Bāaŋguŋ juɔ suur huŋgu man nuɔ-i, Yesu-i baa u *hāalābieŋ cīncieluo ba hāi baamba kā ka tīena ta ba wuo niiwuoni-i. ²¹ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Na hōlma-na unaa ka hel mi huŋgu-nu.»

²² Ba yammu pāŋ vāa hiere; baa doŋ ta ba yuu-yo, wulawula wuɔ: «Itie, muɔmei wei?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Umanɔ wuyaana baa-mi kaladuɔŋgu-na u yaa ka hel mi huonɔ-nu. ²⁴ *Molon-Bieŋo ka ku ŋaa manɔ nyegãan Diilonɔ-nelma-na dumaa; ŋga umanɔ ka hã-ba baa-yo ba ko-yo, sũlma haraa-yuɔ! Bɔlbɔl uu naa baa honɔ.»

²⁵ *Yuda wuɔ suuye u yufienɔ-i aa naa cira: «Hãalãtie, muɔmei wei?»

Yesu wuɔ cira: «ŋ suɔ-ma ŋ yan muɔ.»

(Marke 14.22-25; Like 22.15-20; Kor. dt̄. 11.23-25)

²⁶ Banɔ waa ta ba wuo niwuoni-i, wuɔ bie *buruo aa jaal Diilonɔ-i aa bũlnu-yuɔ hã u hãalãbiemba-i aa cira: «Hũyãan mi kũɔma yaa-i daama na wuo.» ²⁷ Ku huonɔgu-na, wuɔ bie duvẽŋo ciinɔ-na, aa jaal Diilonɔ-i aa hã-ba baa-yo aa cira: «Nyuwɔŋ hiere, ²⁸ mi tãmma yaa-i, *tobisinnin-tãmma yaa-i. Ma ka kũnna pir nuɔmba bɔi ãmbabalma. ²⁹ Mi tũnu-nei: Da ma hel fiẽfiẽ-i-na, ni mi To nellen s̄i, mi sie tiraa nyuwɔŋ duvẽŋo baa-na.»

³⁰ Ku huonɔgu-na, baa hãl neini gbelien Diilonɔ-i aa sire ta ba kã *Olivi-tibinni-tãnuŋgu-na.

Yesu gboya Pier wuɔ u ka c̄ina-yuɔ

(Marke 14.27-31; Like 22.31-34; Nsãa 13.36-38)

³¹ Banɔ kãŋ hũmelle-na, Yesu wuɔ gbẽ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Mamanɔ nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

«Mi ka ko ãnc̄inaŋo-i

*aa yan tũlmba pisallã hiere»**

ma yaa ka da-mi isuɔŋ daaku-na. Na ka nanna-mie na hieronɔ-i hiere. ³² Ŋga da mi sire, mi ka kã ka cie-na *Galile-i-na.»

³³ Pier wuɔ cira: «Banaŋ da ba fiẽ nanna-nie hiere, muɔ fuɔ, mi c̄eraa mi nanna-nie gbula.»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Pier, mi wanɔ ninsonɔ-i baa-ni: Isuwɔŋ daaku-na, kɔholdielãŋo sie hi bu, ŋ ka c̄ina-mie da i siei wuɔ nanɔ sa suɔ-mi.»

³⁵ Pier wuɔ dii u nanɔga-i dãamu-na wuɔ da ba fiẽ'a ba ka ko-ba ba hãi-i-na, fuɔ c̄eraa u cira u sa suɔ-yo. Hãalãbiemba namba-i hiere baa bi wanɔ maaduɔma.

Yesubaa-ba hii Getisemane

(Marke 14.32-42; Like 22.39-46; Nsãa 18.1)

³⁶ Yesubaa-ba kaa hi terienɔgu nanɔgu-i ba bi-ku Getisemane. Yesu wuɔ gbẽ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «T̄ienanaanɔ bande aa mi kã dii daalei ka c̄arã Diilonɔ-i aa bir jo.» ³⁷ Aa naa kã baa Pier baa Sebede bepuɔmba-i ba hãi-i-na.† Unɔ kãa terienɔgu-na, u huɔŋga donɔ ta ka guɔla aa korma tiraa ta ma da-yo. ³⁸ Wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Mi huɔŋga si dii huɔŋga, t̄ienanaanɔ bande-i-na na

* 26:31 Sakari (Zacharie) 13.7 † 26:37 Sebede bepuɔŋ daaba-i ba gbẽ Sake baa Nsãa. Nieŋ 4.2.

cie-mi; baa na duɔfũŋ.» ³⁹ Aa kã yaan-na ceɓɓe ka dũuna nisĩŋ u yunɓu-i hĩema-na aa cira: «Baba, da ŋ'a ŋ ka gbãa, hiel-muɔ yaahuolo daayo-na. Ŋga baa cira ŋ fer-muɔ, ce-ma niŋ taaran ma ce dumaa.»

⁴⁰ Ku huonɓu-na, wuɔ bir jo u hãalãbiemba siei baan daaba wulaa, a jo ji da ba kuraa duɔfũŋ. Wuɔ piŋ-ba aa naa tuɔ piye baa Pier wuɔ: «Halle na saa gbãa tĩena da huonɓu ceɓɓe baa-mi! ⁴¹ Baa na duɔfũŋ, taa na cãrã Diilonɔ-i weiima baa gbãa tãal-na dii-na kuubabalaanɓu cemma-na. Anfafamma cemman-maama dii nelbilonɔ huonɓa-na, ŋga ku fõŋgũɔ yaa si dii-yuɔ.»

⁴² Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bir ta ka cãrã Diilonɔ-i. Uŋ waan maman gboluonɓu fanɓu-na, u ciera: «Baba, da ku yaahuolo daayo saaya u da-mi, weiima sɓ, ma ce niŋ taaran ma ce dumaa.» ⁴³ Aa naa bir jo u hãalãbiemba wulaa jo ji da duɔfũmmu kuure-bei. ⁴⁴ Wuɔ bir ta ka tiraa cãrã Diilonɔ-i baa ãndaduon daaku yaa-i. Ku ce i siei. ⁴⁵ Uŋ juɔ kufanɓu-i, wuɔ jo ji gbẽ u hãalãbiemba-i wuɔ: «Na saa ye dumaa duɔfũmmu-na wei? Ku piyaa. Ba ka hã ãmbabalmanciraamba-i baa *Molon-Bienɔ-i. ⁴⁶ Siiren i ta! Uman ka hã-ba baa-mi u'i juon daayo, u saa maa!»

Yesu belma hii

(Marke 14.43-50; Like 22.47-53; Nsãa 18.2-12)

⁴⁷ Nelma saa tĩ Yesu nunɓu-na; ba'a ba ne da ban biŋ uman *Yuda-i u *hãalãbien cĩncieluo ba hã baamba-na, u juɔ ji tuɔ yiẽra baa nelpunɓu nanɓu u huonɓu-na. Banamba waa baa jigãmmu, banamba bõenɓa. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuamba yaa puɔraa-ba. ⁴⁸ A ne da ban'a ba jo, Yuda naa gboya-bei wuɔ: «Da mi ka pũrã uman da mi jaal-o, u yaa-i; na bel-o.»

⁴⁹ Ban kãa ka hi, Yuda wuɔ pãŋ piẽ Yesu caan-nu aa cira: «Hãalãtie, jaaluɓu yaa-i!» Aa kã ka pũrã-yuɔ.

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi jĩe, niŋ juɔ maman nuɔ-i ce-ma.»

Baman juɔ baa Yuda-i baa pãŋ piẽ bel Yesu-i. ⁵¹ Baman waa baa Yesu-i, unan wuɔ fa u jigãŋga-i hiel-ka a jafũŋ *Diilojigãntaamba yuntienɔ maacembilonɔ tũŋgu-i a kar-ku.

⁵² Yesu wuɔ cira: «Dii ŋ jigãŋga-i ka fognonɓu-na. Ŋ saa da, uman duɔ tuɔ ce berru-i baa jigãŋga, jigãŋga'i ji wuyaan-yon. ⁵³ Ŋ daa niẽ sɓ mi siẽ gbãa muo mi natiẽŋa mi To-i-na wei? Aa da ŋ bi da mi muyaa mi natiẽŋa yuɔ, hoi huonɓu-i baa huonɓu-i, un ka saan *dɔrɔpuɔrbiemba man ba ji kãya-miẽ, ba ka cor pũnni cĩncieluo baa ni hãi. ⁵⁴ Ŋga da ba jo, maman nyegãan Diilon-nelma-na ma ka ce niẽ aa gbãa ce? Diilon wuɔ ma ce de'i nuɔ-i.»

⁵⁵ Aa naa wan baa nuamba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigãmmu baa bõenɓa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. Yinni man jon

mi wan̄ Diilon̄-nelma-i baa nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na, bige-i ciɛ na saa bel-mi terien̄gu-na? ⁵⁶ N̄ga *Diilopɔpuɔrbiemban̄ waan̄ maman̄ Diilon̄-nelma-na, ma saaya ma ce, ku'i ciɛ.» Hāalābiemba gbar hiere aa nanna-yuɔ.

Ba k̄aa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(Marke 14.53-65; Like 22.54-55,63-71; Nsāa 18.12-14,19-23)

⁵⁷ Ban̄ bilaa Yesu-i, baa k̄a baa-yo Kayifu terien̄-nu. U yaa waa *Diilojigāntaamba yuntien̄o-i. *An̄j̄namma pigāataamba-i baa nelle b̄incuɔmba waa tigiin̄ kusuɔn̄-nu'i. ⁵⁸ Ban̄ k̄an̄ baa Yesu-i, Pier wuɔ yan̄ ba maa aa suɔ cu ba huon̄-nu. Ban̄ kaa hi Diilojigāntaamba yuntien̄o c̄inḡu-i, wuɔ suur t̄ena baa maacembiemba-i duɔ ne kun̄ ka cor dumaa.

⁵⁹ Diilojigāntaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara āntāalāmma da ba haa Yesu-i-na da ba gbāa ko-yo, ⁶⁰ n̄ga ma saa d̄ɔl-ba. Nuɔmba b̄oi juɔ ji kar coima haa-yuɔ. Ku huon̄gu-na, banamba sire ba hāi ⁶¹ ta ba piiye wuɔ: «U ciɛra wuɔ fuɔ gbāa muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siɛi.»

⁶² Diilojigāntaamba yuntien̄ wuɔ sire yiera aa naa cira: «Naacol̄n̄ nuɔ, ban̄ cāl-nin̄ nan̄'a niɛ?» ⁶³ Yesu saa sen̄ s̄un̄n̄gu yuɔ. Diilojigāntaamba yuntien̄ wuɔ cira: «Diilon̄ un̄ p̄aa n̄n̄gu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa nuɔn̄o-i wei? Nuɔnei Diilon̄-Bien̄ nuɔn̄o-i wei? Da kuɔ nuɔnei, hiel η n̄iele-i Cicēlmantien̄o-na aa η siɛ-ma i ne.»

⁶⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔm̄ei. Aa mi gbar-ma baa-na: A don̄ fiɛfiɛ daayo-na, na ka da *Molon̄-Bien̄o t̄enaana Itien̄o caan̄gu-na, na ka da u hilaa d̄ɔrɔ-i-na tuɔ jo baa duherru.»[†]

⁶⁵ Terien̄gu fan̄gu-na, Diilojigāntaamba yuntien̄o huɔn̄ kaa p̄an̄ guɔla. Wuɔ p̄an̄ fa fuɔ f̄er̄en̄ jon̄gorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «U tuoraaya Diilon̄o-i! Ii si dii die ka tiraa yuu molon̄o; ma ciɛ miɛ f̄er̄e-i i yufellen̄!» ⁶⁶ Aa naa yuu nuɔmba-i wuɔ: «Un̄ tuoraaya Diilon̄o-i, namaa na'a niɛ?»

Nuɔn̄ baa cira: «U cālāa, u saaya komma.» ⁶⁷ Aa naa ta ba tu taalni u yaan̄ga-na aa ta ba dudul-o. Banamba ta ba caa u t̄un̄ni-i. ⁶⁸ Da ba muo-yo, ba cira: «Da kuɔ Diilon̄ un̄ saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄ u yaa nuɔn̄o-i, suɔ uman̄ muyaa-ni i ne!»

Pier c̄inaana Yesu-i

(Marke 14.66-72; Like 22.56-62; Nsāa 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Ban̄ taa ba muo Yesu-i huɔn̄gu-na, Pier waa t̄ena dumellen̄-huɔn̄ga-na. Maacembilon̄o[§] nan̄o piɛ k̄a u wulaa ka cira: «Ma s̄i nuɔ η bi waa baa Galiletaan̄ Yesu daayo-i kɛ?»

⁷⁰ Pier wuɔ hel-kuɔ nuɔmba yaan̄ga-na hiere. U birii yuu ciɛn̄o-i wuɔ: «ŋ taara η wan̄ wuɔ niɛ?» ⁷¹ Aa naa sire ta tuɔ k̄a

[†] 26:64 Gb̄elieman̄-nalāan̄gu (Psaume) 110.1; Daniel (Daniel) 7.13 § 26:69 Maacembilon̄ daayo waa ciciɛn̄o a saanu baa maman̄ nyɛgāan̄ girɛkimma-na.

fondumelle-na. Cienɔ nanɔ tiraa da-yo aa tuɔ piiye baa baman terienɔgu-na wuɔ: «Naacolɔ daa u waa baa Nasaretitaan Yesu-i.»

⁷² Pier wuɔ cira: «Muɔ baa Diilonɔ, mi sa suɔ naacolɔ daayo-i.»

⁷³ Kuɔ ku ce celle, baman waa, baa pie Pier caan-nu ka cira: «Coima saa fa, unanɔ'i nuɔnɔ-i. Da ɲ ta ɲ piiye, ba pɔn suɔ nin hilaa kusuɔn-nu.»

⁷⁴ Pier wuɔ pɔn cira: «Muɔ baa Diilonɔ, mi sa suɔ naacolɔ daayo-i! Aa da kuɔ mi kar coima, Diilo baa yan-mi!» Un taa u wan mafamma-i huɔnɔgu man nuɔ-i, kɔhɔldɛlɛnɔ don tuɔ bu.

⁷⁵ Yesun ɲa naa wan maman baa-yo wuɔ: «Kɔhɔldɛlɛnɔ sie hi bu, ɲ ka cɛina-mie da i siei wuɔ nan sa suɔ-mi», maa pɔn tɛnu-yuɔ. Wuɔ hel gbuu pɔn tuɔ kaal.

27

Ba kaa baa Yesu-i Pilati wulaa

(Marke 15.1; Like 23.1; Nsaa 18.28)

¹ Ku cuo kaala-i-na kɔnkɔnkɔn, *Diilojigantaamba yuntaamba-i hiere baa nelle bincuamba wan-ma aa yiera-mei wuɔ ba ko Yesu-i. ² Aa bel-o vaa-yo kɔ baa-yo ka hɔ *Pilati-i baa-yo, u yaa waa *Yude yunɔgu-na.

Yuda kuɔ u fere

(Pɔpuɔ: 1.16-20)

³ *Yudan juɔ da ba'a ba ko Yesu-i, a ne da u yaa suoraayo baa-ba, kuɔ ce-yo bɛnkunɔgu. Ban haa-yo komorre baa cɛncieluo* man, wuɔ bie-ya bir kɔ baa-ya ba wulaa ⁴ ka cira: «Mi saa ce maacenfamma; mi bilaa diilonɔ-i hɔ-na nelienɔ man saa ce bɛnkunɔgu na da na ko-yo.»

Baa bir gbɛ-yo wuɔ: «Maasumpɛ! Ma sɔlma dii ɲaa nuɔnei.»

⁵ Yuda wuɔ nanna gbeɲa-i *Diilodubuɔ-i-na aa ta ka nun u fere.

⁶ *Diilojigantaamba yuntaamba biera gbeɲa-i aa naa cira: «Gbeɲ daaya-i tɔmman-gbeɲa, a saa baa mie humelle-i, i sie gbɔa dii-ya Diilon-waan-na.» ⁷ Baa saa-ma, aa kɔ ka sɔa bitomarɔnɔ suonɔgu-i baa-ya, wuɔ ba ce terienɔgu-i ta ba fuure niraamba kuɔ.

⁸ Ku'i cie na da a ji hi baa nyunɔgo, ba bɛ suonɔgu fanɔgu-i «tɔmman-suonɔgu.» ⁹ *Diilon un puɔraa *Seremi wan maman, ma'i saa ce daama-i wei? Seremi waan-ma wuɔ:

«Ba biyaa komorre baa cɛncieluo daayo-i.

*Isirahɛl-baamba naa kar u sullu-i dumɛi.

¹⁰ Ba biyaa-ya a dii-ya bitomarɔnɔ suonɔgu-na

ɲaa Itien un ɲa na'a mi ce-ma dumaa.»†

* 27:3 Nien 26.15. † 27:10 Sakari (Zacharie) 11.12-13; Seremi (Jérémie) 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

Pilati t̄enaana Yesu āndaan̄gu-na

(Marke 15.2-15; Like 23.3-5,13-25; Ns̄aa 18.29-40; 19.4-16)

11 Baŋ k̄aa baa Yesu-i *Pilati wulaa, wuō yuu-yo wuō: «*Yuifu ba nellentien̄o yaa nuōŋo-i w̄ei?»

Yesu wuō cira: «Muōmei.» 12 *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle b̄incuōmba doŋ ta ba cāl-o. Wuō finan̄ u sa waŋ w̄eima. 13 Pilati wuō cira: «Baŋ cāl-nin̄ ŋ sa nu w̄ei?»

14 Yesu saa ji seŋ s̄unungu yuō. Kuō bir yaŋ aa cu u huōŋga-i.

15 Belle belle, Yuifu ba *k̄ors̄inni t̄imman̄-ponsaan̄ da kuō hi, Pilati ce ba pigān̄ kasobilon̄o diei u nanna-yuō. 16 A ne da naacol̄o nan̄o waa huōŋgu faŋgu-na kaso-i-na, u yerre naa silaa du cor. Ba taa ba b̄i-yo Yesu-Barabasi. 17 Pilati wuō yuu nuōmba-i wuō: «Yesu-Barabasi-i, baa Yesu man̄ baŋ b̄iŋ-yo *Kirs̄a-i, na taara mi nanna hai?» 18 Pilati wuō suyaa wuō nenemun̄gu'i ciē ba bel Yesu-i ka h̄a-yo baa-yo.

19 Uŋ waa tuō ḡer āndaan̄ daaku-i, u ciēŋo puōr ba ka t̄ūnu-yuō wuō u baa dii u nun̄gu Yesu āndaan̄gu-na, u saa ce b̄iŋk̄ūŋgu, k̄er̄e isuōŋgu man̄ curaa u mulān̄ fuō d̄āns̄ān̄gu-na.

20 Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle b̄incuōŋ baa gbo nuōmba ta ba piie wuō ba taara ba nanna Barabasi yaa-i aa ko Yesu-i. 21 Pilati wuō tiraa yuu-ba wuō: «Na taara mi nanna hai ba h̄ai-i-na?»

Baa cira: «I taara ŋ nanna Barabasi yaa-i!»

22 Pilati wuō cira: «Aa Yesu man̄ baŋ b̄iŋ-yoŋ *Kirs̄a-i mi ce ufaŋo-i niē?»

Baa cira: «U saaya u gbu *daan̄-nu!»

23 Pilati wuō cira: «U guōlaaya bige-i aa na'a mi gbu-yo?»

Baa migān̄ dii kunan̄gu naara wuō: «U saaya u gbu daan̄-nu! U saaya u gbu daan̄-nu!»

24 Pilatiŋ juō da ijieni maara ni k̄ā, wuō ne da fuō j̄ān̄ vakulon̄-juuru. Wuō biē h̄ūmma a saar u nammu-i nuōmba yaan̄ga-na aa naa cira: «Da na ko naacol̄o daayo-i, na da-na-diei, mi nun̄gu s̄i.»

25 Baa siē hiere wuō: «I h̄ūyāa-ma! Diē ko-yo, miē yun̄-maama-i baa i bis̄āimba!» 26 Pilati wuō nanna Barabasi-i aa naa ce ba muo Yesu-i da d̄ei aa h̄a-ba baa-yo wuō ba ka gbu-yo daan̄gu-na.

Sorosibaa-baŋ haa kuman̄ Yesu-i-na

(Marke 15.16-32; Like 23.11,26-43; Ns̄aa 19.2-3,17-22)

27 *Pilatiŋ h̄a-ba Yesu-i, u sorosibaa-ba h̄ū-yo suur baa-yo c̄iŋ-huōŋga-na aa b̄i ba nabaamba-i hiere ba jo. 28 Baŋ ciē mafamma-i, baa hiel u jon̄gorbaa-ba-i aa dii jon̄gorbuō nan̄o h̄a-yo. Jon̄gorbuō faŋo waa d̄āa-wuōŋo. 29 Aa ce huōni s̄ū nyantuoluo a dii u yun̄gu-na aa h̄a-yo gboruōŋgu u nadien̄ga-na u bella. Baŋ ciē mafamma-i, baa ta ba d̄ūna u yaan̄ga-na

ba jaal-o. Ba taa ba nyε-yo'i dumaṅo-na. Umanj duɔ dūuna wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!»

³⁰ Ba taa ba tu taalni yuɔ aa hūu gboruonḡu-i u nanḡa-na ta ba muo-yo baa-ku u yunḡ-nu. ³¹ Banj gbuu ji nyε-yo ye huonḡu-na, baa hiel jonḡorbuɔ-i aa bir dii fuɔ fεɛɛɛ bimbinni yaa hā-yo aa kā baa-yo da ba ka gbu-yo *daanḡu-na.

³² Banj ḡ'a ba hel nellenḡ-huonḡa-na, baa suu baa Sireniyenḡo nanḡo, ba bī-yo Simɔ. Baa guor u tūu daanḡu-i. ³³ Ba kaa hi terienḡu manj banj bīn-kuḡ «Gɔlgota-i» ku yunḡu yaa wuɔ yukoluonḡ-terienḡu. ³⁴ Baa guɔl gbegege kūnḡu nanḡu baa duvḡḡo a hā Yesu-i wuɔ u nyonḡ. Yesu wuɔ dāa ne aa naa cira u siε nyonḡ.

³⁵ Banj juɔ gbu Yesu-i daanḡu-na tī, baa ful tienḡa a cal u jonḡorbaa-ba-i ³⁶ aa naa tīena ta ba niya-yuɔ. ³⁷ Banj gbuu-yo yunḡu manj nuɔ-i, baa nyεḡḡ-ku jīna u yudɔɔ-i-na wuɔ: «Umanj daayo-i Yesu, Yuifu ba nellentienḡo yaa-i.» ³⁸ Baa bi gbuu cuobaa-ba hāi baa-yo; unanḡo-i u nadienḡa-na unanḡo-i u nanyuonḡu-na.

³⁹ Hūncortaamba ta ba misirra ba yunni-i aa ta ba tuora-yuɔ. ⁴⁰ Ba taa ba piye wuɔ: «Nuonni manj ciεra nanḡ gbāa muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siei holma-na, kor ḡ fεɛɛ i ne! Da kuɔ Diilonḡ-Bienḡo yaa nuonḡo-i, hiire daanḡu-na i ne!» ⁴¹ Halle *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjīnamma pigāataamba-i a naara nelle bīncuamba taa ba bi nyε-yo aa ta ba piye wuɔ: ⁴² «U kuraa banamba-i, ḡga u yaa daayo u siε gbāa kor u fεɛɛ! Da kuɔ u yaa-i *Isirahel-baamba nellentienḡo-i u hiire fiεfiε daanḡu-na i ne ku yaa i ka hūu-ma. ⁴³ Ma sī u haa u nanḡa-i Diilonḡo'i nuɔ-i aa cira fuɔ Diilonḡ-Bienḡo ke? Da kuɔ Diilonḡo dɔl-o, u kor-o i ne!» ⁴⁴ Banj ḡa nanḡ gbuu cuobaa-ba manj baa-yo, baa bi kā ba ta ba tuora-yuɔ hiere.

Yesu kuliinḡu-i

(Marke 15.33-41; Like 23.44-49; Nsāa 19.25-30)

⁴⁵ Bāanḡun juɔ hi yuhuonḡa-i huonḡu manj nuɔ-i, ba'a ba ne da terienḡu cuure hiere. Ku tīyāa dumεi fuɔ bāanḡu ji tεɛɛɛ. ⁴⁶ Bāanḡun juɔ tεɛɛɛ, Yesu wuɔ kaasīḡ da gbagaga wuɔ: «Eli, Eli, lama sabatani?» Ku yunḡu yaa wuɔ: Diilo, Diilo, bige-i ciε ḡ nanna-miε?† ⁴⁷ Bamanj waa, banamba ta ba piye wuɔ: «U bī *Eli!» ⁴⁸ Unanḡo pāḡ gbar ka biε kānsaarma namma a nyiε-ma niisaarniḡ aa ful-ma gboruonḡ-nu a kā baa-ma Yesu nuḡḡu-na wuɔ u mɔsūnya. ⁴⁹ Banamba bir yanḡ aa gbḡ-yo wuɔ: «Yanḡ i ne sī Eli ka jo ji kor-o!» ⁵⁰ Yesu wuɔ tiraa kaasīḡ da gbagaga aa bi pāḡ hūu u fεɛɛ.

† 27:46 Gbeliεmanḡ-nalāanḡu (Psaume) 22.2

⁵¹ Hɔduɔŋgu fanɔŋu-na, kompaŋga maŋ naa karnu *Diilodubuɔ-i kaa pɔŋ taalnu sɔmma hɔi; a doŋ dɔrɔ-i-na ji hel cicaara-i-na. Hiɛŋ maa sagalla; tɔŋ niɛ wuɔra muo hiere, ⁵² cɪncuɔŋ aa puur. Bamaŋ waa Diilonɔ-baamba-i aa ku, ba fɔŋgũɔ baa sire. ⁵³ Yesuŋ juɔ sire, baa hel ba cɪncuɔŋa-na a suur *Yerusalɛmu-i-na. Baŋ suuri, nuɔmba boi daa-ba.

⁵⁴ Sorosibaa-ba maŋ taa ba niya Yesu-i baa ba yuntienɔ-i, baŋ juɔ da hiɛma sagalaaya a naara mamaŋ taa ma ce hiere, korma gbuu bel-ba. Baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolɔŋ daayo waa Diilonɔ-Biɛŋo kelkel!»

⁵⁵ Caamba boi waa yiɛra da yargaa ta ba fara ba ne. Ba yaa naa nyaanu Yesu-i a hel *Galile-i-na ji ta ba kɔyɔ-yuɔ. ⁵⁶ Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba, baa u duonɔ-i Sake ba nyu-i§ a naara Sebede cɛŋo-i.

Yesu fuuremma-i

(Marke 15.42-47; Like 23.50-56; Nsɔa 19.38-42)

⁵⁷ Baaŋguŋ juɔ hir huɔŋgu maŋ nuɔ-i, wɛiŋo naŋo jo. Ba taa ba bi-yo Yosefu; u taa u hel Arimate. Fuɔ bi waa Yesu huonɔŋu-na. ⁵⁸ Uŋ juɔ, wuɔ kɔ *Pilati wulaa ka cɔrɔ kuloŋo-i. Pilati wuɔ hɔ-yo baa-yo. ⁵⁹ Yosefu wuɔ kɔ ka har-o a fiɔnya-yuɔ baa kompafɛŋga ⁶⁰ aa kɔ ka fuure-yuɔ fuɔ fɛrɛŋ cɪncorɛŋ. Wuɔ cɛ ba hiŋ-de fɛlemma; di waa tɔmpɛllɛŋ. Uŋ fuuriye-yuɔ, wuɔ bũmal tɔmpɛkɔŋkarre nande-i a suuye di nuŋgu-i aa ta. ⁶¹ Maari maŋ ta u hel Magidala-i-na wuɔ tiɛna cɪncorre yaanɔŋa-na baa u duonɔ-i hiere.

⁶² Yesuŋ kuu yiŋgu maŋ nuɔ-i*, *Yuifubaa-ba taa ba tigiŋ ba *yitiɛnanɔŋu-i yiŋgu fanɔŋu'i nuɔ-i. Ku cuo kaala-i-na, *Diilojigɔntaamba yuntaamba kũɔl ba-naa kɔ Pilati wulaa baa *Farisɛbaa-ba-i. ⁶³ Baŋ kɔa ka hi, baa cira: «Yuntie, coikartien daayo naa cira wuɔ da ba ko-yo, u ka ce yinni hɔi yon hiɛmana aa siɛlin-yiŋgu-i u sire hel jo. ⁶⁴ Ku'i cɛ i tiɛ jo ŋ wulaa yiɛ ŋ hɔ-ye nuɔmba ba ka ta ba niya u cɪncorre-i yin daani-i ni siɛi-i-na, ni ma'i si u *hɔalɔbiɛmba gbɔa kɔ ka hiel-o ka fuo-yo aa tɔal nuɔmba-i wuɔ u siire. Da ba ce mafamma-i ma ka balan yan kulon un cɛ mamaŋ.»

⁶⁵ Pilati wuɔ cira: «Sorosibaa-ba yaa-i. Nan taaran ba ka niya-diɛ dumaa, kɔaŋ baa-ba ba ka niya-diɛ.»

⁶⁶ Baa ta ku yaa nuɔ-i baa sorosibaa-ba-i kɔ cɪncorre terienɔŋu-na. Baŋ kɔa ka hi, baŋ ŋa naa bũmal tɔmpɛlle maŋ suuye cɪncorre nuŋgu-i, baa tiɛla-diɛ aa ce sorosibaa-ba tiɛna ta ba niya-diɛ.

§ 27:56 Sake ba nyu-i: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛgɔan girekimma-na wuɔ: Sake baa Yosefu ba nyu. * 27:62 Yesuŋ kuu yiŋgu maŋ nuɔ-i ku waa jumayiŋgu.

28

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na

(Marke 16.1-8; Like 24.1-12; Nsɔa 20.1-2)

¹ *Yitɛnanɔŋuŋ juɔ cor, ku cuo kaala waa jumaansi. Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na, baa u duoŋo-i, baa naar sire ta ba kɔ da ba ka ne cɪncorre-i. ² Ba'a ba ne da hɛma sagalaaya hɔduoŋu baa fɔŋgɔ! Itienɔ *dɔrpɔpuɔrbilonɔ naŋo hiire jo ji bɔmal tɔmpɛlle-i halan-de aa bel nyugɔŋ tɛna di dɔɔ. ³ U taa u caa ŋaa diilonɔ duɔ nyiesɪŋ uŋ caa dumaa, aa u jonɔgorbaa-ba pusɪŋ ŋaa cɛikoŋo. ⁴ Korma gbuu da sorosibaa-ba maŋ taa ba niya cɪncorre-i fuɔ ba kɔma ta ma nyɛŋ; baa galla ŋaa bikuomba. ⁵ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ wuɔ tuɔ piiye baa caaŋ daaba-i wuɔ: «Baa na yaŋ korma da-na. Mi suyaa miɛ baŋ gbuu Yesu maŋ *daaŋgu-na ko-yo, na taara u yaa-i. ⁶ Uu si dii bande-i-na, u siire hel ŋaa uŋ ŋa naa waŋ-ma baa-na dumaa. Juɔŋ na ji da, ba ŋa naa galla-yuɔ terienɔ maŋ nuɔ-i ku yaa daaku. ⁷ Biriinɔ na kɔŋ donduo na ka tɔnu u *hɔalɔbiemba-i wuɔ u siire hel kuomba hɔlma-na. U taa duɔ ka cie-na dii *Galile, na ka da-yo kusuɔŋ-nu'i. Ma yaa waa mi da mi waŋ-ma baa-na.»

⁸ Caaŋ daaba saa tiraa yiɛra, baa pɔŋ gɔunu ta ba gbar ba kɔŋ da ba ka waŋ baŋ kaa da mamaŋ baa hɔalɔbiemba-i. Korma'i daama, hɔfɛlle-i daade. ⁹ Ba'a ba ne da hai moloŋo-i juɔŋ daayo-i ba yaaŋga-na? Yesu fuɔ fɛɛ yaa-i. Wuɔ cira: «Mi jaalaa-na!» Baa piɛ kɔ ka dɔuna u yaaŋga-na aa pɔrɔ u gbeini-i. ¹⁰ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na yaŋ korma da-na. Kɔaŋ na ka waŋ baa mi baamba-i wuɔ ba ka da-mi Galile-i-na.»

¹¹ Caaŋ daabaŋ curaa ta ba kɔŋ, sorosibaa-ba maŋ taa ba niya cɪncorre-i, banamba sire kɔ nellenɔ-huɔŋga-na ka tɔnu *Diilɔjigɔntaamba yuntaamba-i baa mamaŋ curaa hiere. ¹² Diilɔjigɔntaamba yuntaamba tigiinɔ ba-naa baa nelle bɪncuɔmba-i a waŋ ma saa, aa naa hɔ sorosibaa-ba-i gbeibuɔ ¹³ aa gbɛ-ba wuɔ: «Wuɔraayanɔ na waŋ baa nuɔmba-i, wuɔ namaa gaala ta na duɔfɔŋ isuɔŋgu-na, u hɔalɔbiemba jo ji hiel-o ta baa-yo na saa suɔ ku huɔŋgu.» ¹⁴ Aa naa cira: «*Pilati duɔ fiɛ nu-ma, i ka suɔ inɔ ka waŋ mamaŋ baa-yo u baa gɔŋ baa-na.» ¹⁵ Sorosibaa-ba hɔu gbeinɔ-i dii ba jufanninɔ aa bi wuɔra ce baŋ'a ba ce kumaŋ. A ji hi baa nyuŋgo, da ŋ cor terienɔ terienɔ, nelma famma yaa dii *Yuifubaa-ba nunni-na ba ta ba waŋ-ma.

Yesu caraaya u hɔalɔbiemba-i

(Marke 16.14-18; Like 24.36-49; Nsɔa 20.19-23; Pɔpuɔr. 1.6-

8)

¹⁶ Yibienɔ faŋa-na, *hɔalɔbienɔ cɪncieluo u diei maŋ tɪyɔa, baa sire kɔ Yesuŋ ŋa na'a ba ta ba jɔ ba-naa tɔnuŋgu maŋ nuɔ-i dii *Galile-i-na. ¹⁷ Baŋ ka'a ba ne da-yo, baa dɔuna

hiere. Banaj hõmmu saa hũu-ma. ¹⁸ Yesu wuɔ piε ba caaj-nu aa naa cira: «Diilonjo hãa-mi dɔrfõngũ-i baa hĩemanj-wuonjo-i hiere. ¹⁹ Terienju fanju-na, kãaj nilɛinã-na hiere na ka gbãj baa nuɔmba cu mi huonj-nu. Umanj duɔ hũu-ma, na *batischenjo Tuonjo-i baa u Biɛnjo-i a naara u *Yalle yerre-na. ²⁰ Minj ciɛra na ta na ce mamanj hiere, na bi hãalã-bɛi ma cemma-i ba ta ba ce-ma. Niɛj, mi ka waa baa-na yinni manj jonj a ji hi miwaanjo tĩmma.»

Marken nyegāan Yesu maama man Nelmuoyamma

Marke nyegāan u sebe-i a vii *niēraamba baa-yo, u saa nyegēn-yo hā *Yuifubaa. Sebe domma-na, u waan-ma wuō Yesu-i Diilon-Beiŋo. Nga wuō Yesu saa tuō taara nuōmba gbāana suō u sīnni-i a ce u taa u hinu u bī u fere «*Molon-Beiŋo». U juō ku yaa aa sire, ku suō kaala dei wuō Diilon-Beiŋo.

*Nsāa-Batisin tigiin nuōmba-i dumaa hā Yesu-i, Marke duōn u sebe-i baa ma yaa-i, aa suonu-mei baa Yesu batisemman-kūngu-i, ka cor baa *Sitānin taa u taara u guōl u gbeini-i dumaa *hiekuraangu-na. Un hilaa mafamma-na, u wan-ma kaala-mei wuō bīnkūngu sa yii baa Yesu-i: Duō bī uman wuō u nyaanu-yuō kutienō sie gbāa yagar; duō cira jeiŋo man sire, u bi sire; duō donya *jina man u bi ta; duō pir āmbabalma man, ma bi halan (sap. 1.1–8.30). Yesun gbuōya u *hāalābiemba-i baa u kuliin-maama-i kusuōn-nu, u nungu hii-ma (sap. 8.31–10.52).

U piraan u sebe-i baa Yesu kuliin-maama yaa-i. U suurma-i *Yerusalemu-i-na, nuōn ban jaarā-yuō fafamma dumaa, Yuifu ba yuntaamban bigāan-yo dumaa, ban gbuu-yo *daangu-na dumaa ko-yo, aa Diilon un siire-yuō dumaa, u nungu hii-ma hiere (sap. 11–16).

Nsāa un tigiin Yesu jomma-i dumaa

(Matie 3.1-12; Like 3.1-18; Nsāa 1.19-28)

¹ Yesu *Kirsā *Neldōdōlma duōn bande yaa nuō-i. U yaa Diilon-Beiŋo-i.

² Ma duōn ŋaa man bi nyegāan dumaa *Isayi* sebe-i-na wuō: «Diilonō ciēra:

«Mi ka puōr mi pōpuōrbilonō ta ŋyaan-na

ka cāa ŋ hūmelle-i.†

³ *U ka kā ka tuō hohuola baa nuōmba-i *hiekuraangu-na wuō:*

«Migāan Itienō hūmienā-i.

Cāan-yan na viinu-yēi.»††

⁴ Pōpuōrbilonō faŋo yaa juō jo Nsāa-i, a ji kā ka waa hiekuraangu-na tuō piie baa nuōmba-i wuō: «Naanān na cilōbabaŋo-i aa na jo na ji *batiŋ, ku yaa Diilonō ka hur na āmbabalma-i.» ⁵ Yudetaamba-i hiere ka hel baa Yerusalemutaamba-i ba taa ba kā u wulaa ba kā ba wan ba cālmuo-i baa-yo aa u tuō batiŋ-ba *Yurdē nuoraangu-na.

* 1:2 Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuō *Diilopōpuōrbilonō. † 1:2 Malaki (Malachie) 3.1 †† 1:3 Isayi (Ésaie) 40.3

⁶ Nsāaŋ taa u dii joŋgoruo maŋ, baa sūo-yo baa nyogōmekuəsīnni, aa tuō pēyē u negelle-i baa cāanuŋ-kpāŋkpaanŋu. U taa u wuo dūŋgbermba, baa sōllu. ⁷ U taa u piye baa nuōmba-i wuo: «Molo ka jo mi huonŋu-na. Kutienŋo fōŋgūo jīenya mei wuonŋo-i, mei saa piera u natāanŋu-i. ⁸ Muōmi batisen-na baa hūmma yon, ŋga fuō duō jo, u ka batisen-na baa *Diilonŋ-Yalle.»

Yesu batisemma-i

(Matie 3.13–4.11; Like 3.21–22; 4.1–13)

⁹ Nsāa uŋ waa *Yurdē-i-na tuō *batisen nuōmba-i, Yesu wuo hel Nasareti-i-na, dii *Galile mara-i-na a kā u wulaa u ka batisen-yo. ¹⁰ Uŋ baatisen aa u tuō hel hūmma-na, wuo u ne da dōrō puurii aa *Diilonŋ-Yalle hel koŋhurunŋ temma jo ji diire-yuo. ¹¹ Baa nu molo piye dōrō-i-na wuo: «Mi Biēŋo yaa nuōŋo-i, ŋ maama sa suō aa dōlnu-miē; nuōnei fiēŋ mi huōŋga-i.»

¹² Diilonŋ-Yalle pāŋ ce Yesu ta kā *hīekuraan-nu. ¹³ Uŋ kāa, *Sitāni wuo ka tuō tāal-o duō guōl u gbeini-i. U cie yinni komuōŋa hāi bīmbaamba hōlma-na. *Dōrpōpuōrbiemba taa ba kāyā-yuo.

Yesu bīe nuōmba naa cu u huonŋ-nu

(Matie 4.12–22; Like 4.14–15; 5.1–11)

¹⁴ Huōŋgu nanŋu juō hi, baa bel Nsāa-i dii-yo kaso. Yesu wuo sire kā *Galile-i-na ka tuō waŋ *Neldōdōlma-i baa nuōmba-i. ¹⁵ U taa u piye wuo: «Ku hii, *Diilonŋ-bāanŋu piyaa. Naanaŋ na cilōbabaŋo-i aa na sie Neldōdōlma-i.»

¹⁶ Yiinŋu nanŋu-na, wuo ji bella Galile dalanŋa nuŋgu-i tuō wuo u kā, a ka da gbosobaa-ba namba nan juōŋo; nelieŋo baa u hāanŋo. Ba bī mōlŋo-i Simō aa bī hāanŋo-i Andere. ¹⁷ Yesu wuo gbē-ba wuo: «Juōŋ i ta, mi ka ce-na nelbilienŋ-gbosobaa namaa.» ¹⁸ Baa bi pāŋ nanna ba jōnaamba-i aa cu u huonŋ-nu. ¹⁹ Ba'a ba kā yaanŋa-na, a da naacolŋo nanŋo-i ba bī-yo Sebede, u tīenaana baa u bepuōmba hāi beŋo nanŋo-na ta ba migāanŋ ba jōnaamba. Ba bī bepolŋo-i Sake, aa bī hāanŋo-i Nsāa. ²⁰ Yesu wuo bī-ba. Baa yaŋ tuonŋo-i beŋo-na baa maacembiemba waa, aa sire cu u huonŋ-nu.

Yesu duōnya jīna nanŋo

(Like 4.31–37)

²¹ Ku huonŋu-na, Yesubaa-ba ji kā Kafarnamu. *Yitīenanŋunŋ juō hi, Yesu wuo kā *Diilonelhāalādūŋgu-na ka tuō waŋ Diilon-nelma-i u pigāanŋ nuōmba-i. ²² U taa u piye baa bibesīnni u yaŋ *ānŋinamma pigāataamba-i; a ce dumaanŋo-na, u nelma taa ma suurnu nuōmba-i ma cor. ²³ Naacolŋo nanŋo waa ba hōlma-na, *jīna waa u yunŋu-na. Wuo kaasīŋ wuo: ²⁴ «Nasaretitaanŋ

Yesu, i cie-ni nie? N juo da η ji kəsuaŋ-ye wuə bige-i cie? Mi suə-ni; Diilon-ŋolŋo yaa nuəŋo-i.»

²⁵ Yesu wuə nuola-yuə wuə: «Suuye η nuŋgu-i aa η cor hel naacolŋo-na.» ²⁶ Jina wuə gbuu sagalla naacolŋo-i aa naa kaasŋ da gbagaga aa suə hel-yuə. ²⁷ Kuə ce nuəmba-i hiere gbεε, baa ta ba yuu ba-naa wuə: «Bige-i dumandε-i? Naacolŋ daayo hii de! Anfεleŋo-i daayo-i. Halle baa jnabaa-ba-i hiere ba nu u nuŋgu-i.» ²⁸ Kuŋ cie dumaanŋo-na, Yesu yer die pāŋ gbuo *Galile-i hiere.

Yesu siire jaamba bəi

(Matie 8.14-17; Like 4.38-41)

²⁹ Ku huonŋu-na, Yesu wuə hel *Diilonelhāalādūŋgu-na, fuə baa Sake baa Nsāa, a kā Simə ba§ dumellen. ³⁰ Simə cura saa waa hinni; u kūəma naa gbuu huol da pāmpāmpāŋ, u galla. Ba himma-i, baa tūnu Yesu-i wuə cieŋ daayo si dii hinni. ³¹ Yesu wuə kā ka bel u naŋ-na u sire; terduəŋgu faŋgu-na, fafal muə pāŋ da-yuə. Wuə sire tuə ce ba nersinni-i.

³² Bāaŋguŋ juə suur huəŋgu maŋ nuə-i, nuəmba kā baa jaamba-i baa jina ba nuəmba-i hiere Yesu wulaa. ³³ Nuəmba-i hiere nelle-na baa hel kā ka yu dumelle yaanŋa-i. ³⁴ Yesu wuə sire jaamba bəi ba jarma-na, aa bi donya *jnabaa bəi hiel-ba nuəmba-na. Jnabaa-ba taa ba suə Yesu-i, a ce dumaanŋo-na u saa tuə yaŋ ba ta ba da ba piye.

Yesu wuəra Galile-i-na u waŋ Diilon-nelma-i

(Like 4.42-44)

³⁵ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuə naar sire cicānjāale-na kā hieŋ-nu ka tuə cārā Diilonŋo-i. ³⁶ Simə-i baa u nabentaambaŋ juə sire naa-yo, baa hel ta ba taara-yuə. ³⁷ Baŋ kaa da-yo, baa cira: «Itie, nuəmba-i hiere ba taara-nie.»

³⁸ Yesu gbε-ba wuə: «Yaan i ta i halan bande-i-na mi bi ka waŋ Diilon-nelma-i nileiŋa maŋ dii kətōnni-na; mi jommaŋ-yunŋu yaa kufanŋu-i.» ³⁹ Ba taa ku'i nuə-i a wuəra gbuo *Galile *Diilonelhāalādūnni-i hiere u tuə waŋ Diilon-nelma-i aa tuə donya *jnabaa-ba-i nuəmba-na.

Yesu siire wontorŋo naŋo

(Matie 8.1-4; Like 5.12-16)

⁴⁰ Yiinŋu naŋgu-na, *wontorŋo naŋo kāa ka dūna Yesu caanŋu-na aa cira: «Itie, da η ta η taara mi jarma ta-mie, ku sie yar-ni.» ⁴¹ U hujarre gbuu bel Yesu-i. Wuə haa u naŋga-i yuə aa naa cira: «Mi taara η jarma ta-nie.» ⁴² Naacolŋo jarma pāŋ ta-yuə terduəŋgu faŋgu-na. ⁴³ Yesu wuə hā-yo hūmelle-i aa naa waŋ-ma kuola-mei baa-yo wuə: ⁴⁴ «Baa tūnu neliŋo baa-ma de!

§ 1:29 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāaŋ girekimma-na wuə: Ba kāa Simə baa Andere ba dumellen.

Yan aa η kā *Diiløjigāntienjo wulaa u ka ne-ni, aa η pā niikonni man dii pāmma η hā-yo u migāan η yuŋ-maama-i ηaa *Moisin nyegāan-ma dumaa*, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ η jarma taan-ɛ.»⁴⁵ Naacoljo taa ku yaa nuɔ-i, u saa ka gbāa fiinan, wuɔ wuɔra wan-ma baa nuɔmba-i hiere. A ce dumaanjo-na, Yesu wuɔ kā ka tɛna u den dii hɛn-nu u sa siɛ suur nilɛin-na. Uŋ fiɛ ce mafamma-i, nuɔmba ta ba hel terni-na hiere ba kā u wulaa.

2

Yesu siire murgu nanjo

(Matie 9.1-8; Like 5.17-26)

¹ Yesuŋ siire *wontorŋ daayo-i, ku saa da yinni wuɔ bir kā Kafarnamu-i-na. Nuɔmban juɔ nu-ma wuɔ u juɔ, ² baa kā ka suur yu uŋ waa dūŋgu man nuɔ-i ka hel baa gōŋgūoŋgu-i hiere, halle gboluon-munjinammu saa waa. Yesu wuɔ don tuɔ wan Diilon-nelma-i baa-ba. ³ Ba juɔ'a ba ne da nuɔmba naa tūyāa murgu nanjo-i ta ba jo baa-yo Yesu wulaa. ⁴ Ban juɔ ji da nuɔmba yuu dūŋgu-i dumaanjo-na, ba saa da mun-suurmu. Baa nyugūŋ dūŋgu dɔrɔ-i-na, a ne Yesuŋ waa hɔlma man nuɔ-i aa kaasŋ dūŋgu-i a dii jeinjo-i baa u kuugallan-gu-i hiere. ⁵ Yesu wuɔ ne da ba haa ba nan-ga-i yuɔ cor. Wuɔ gbɛ ba jeinjo-i wuɔ: «Mi jɛ, η āmbabalma hurii hiere.»⁶ *Anjinamma pigāataamba namba waa tɛna terien-gu-na. Ba nuɔ mafamma-i ce niɛ? Baa don ta ba jɔguoŋ wuɔ: ⁷ «Bige-i ciɛ naacolŋ daayo tuɔ tuora Diilonjo-i tuoran daama temma-i? Da ma hel Diilonjo-na, hai gbāa hur u nanolŋ āmbabalma?»⁸ Yesu wuɔ pāŋ suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguoŋ nel daama temma-i na hɔmmu-na? ⁹ A hur u āmbabalma-i, baa a ce u sire biɛ u kuugallan-gu-i tuɔ wuɔ-i, ma hāi-i-na, namaa daa hama-i ce fɛu yan? ¹⁰ Nga mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonjo hāa *Molon-bienjo-i ku fōŋgūo-i u tuɔ hur nelbiliemba āmbabalma-i.» Aa naa gbɛ murgu daayo-i wuɔ: ¹¹ «Sire η biɛ η kuugallan-gu-i η kūŋ, muɔmɛi waan-ma dumaa.» ¹² Naacolŋ wuɔ bi pāŋ sire nuɔmba yufelle-na a biɛ u kuugallan-gu-i ta tuɔ kūŋ. Kuɔ ce nuɔmba-i hiere gbɛɛ, baa ta ba gbɛliɛŋ Diilonjo-i aa ta ba piye wuɔ: «ŋ huɔŋ, i saa da nel daama temma dede.»

Yesu bɛ Levi

(Matie 9.9-13; Like 5.27-32)

¹³ Ku huon-gu-na, Yesu wuɔ ji bir kā *Galile dalan-ga-na. Nuɔmba kūɔl ba-naa kā u wulaa. Wuɔ tuɔ wan Diilon-nelma-i u pigāan-ba. ¹⁴ Wuɔ u cor a da Alfe bienjo man *nam-pohūtienjo-i, u tɛnaana u maaceman-dūŋgu-na. Ba taa ba

* 1:44 Niɛŋ Buolman-sebɛ-i-na (Lévitique) 14.2-32.

bi-yo Levi. Yesu wuɔ cira: «Levi, sire i ta!» Levi wuɔ bi sire cu u huon-nu.

¹⁵ Nuɔmba bɔi taa ba nyaanu Yesu-i. Yiingu nanɔngu-na, wuɔ ji kã Levi wulaa ba ka ta ba wuo niwuoni baa u *hãalãbiemba-i. Nampohũutaamba waa bɔi a naara ãmbabalmanciraamba namba. ¹⁶ *Anjinamma pigãataamba man waa *Farisɛbaa-ba-i, ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa ta ba piiye baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na hãalãtienɔ tuɔ wuo niwuoni-i baa nelbabalaan daaba temma-i?» ¹⁷ Yesu wuɔ nu ban piyen; wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Da ɲ waa hinni, ɲ ka ce bige-i perruntien terien-nu? Mi saa jo nelfafaan maa-na, ɲga mi juɔ nelbabalaan maa-na.»

Kuucɔlaangu saa saaya ku guɔl baa kuufelienɔgu-i
(Matie 9.14-17; Like 5.33-39)

¹⁸ Yiingu nanɔngu-na, *Nsãa-Batisei *hãalãbiemba-i baa *Farisɛbaa-ba naa dii sũngu. Baa jo ji yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ Nsãa hãalãbiemba-i baa Farisɛbaa-ba ta ba dii sũngu a nan hãalãbiemba sa dii?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa daa dɔrbiɛnɔ jɛnaamba gbãa dii sũngu a ne da dɔrbiɛnɔ dii ba hɔlma-na wei? Na suyaa wuɔ ma siɛ gbãa ce! ²⁰ ɲga yiingu dii baa yiingu, ba ka bel dɔrbiɛnɔ-i ta baa-yo. Kufangu yiingu'i nuɔ-i ban ka dii sũngu-i.» ²¹ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafelɛnga a nar jonɔgorɔlɔnɔ. Da ɲ ce-ma, kompafelɛnga ka taalnu jonɔgorɔlɔnɔ-i naara. ²² Aa ba sa bi dii duvɛnfelɛnɔ-i cirkpɔɔlɔn-na. Uman duɔ ce-ma, cirkpɔɔ ka muonu aa duvɛnɔ tiraa kũna. Duvɛnfelɛnɔ gbɛ baa cirkpɔfelaamba.»

Yitɛnanɔgu maama-i
(Matie 12.1-8; Like 6.1-5)

²³ *Yitɛnanɔgu nanɔngu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. U *hãalãbiemba ta ba kar bile-i ba wuo ba kã. ²⁴ *Farisɛbaa-ba ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ ɲ hãalãbiemba ta ba ce kuman saa saaya cemma yitɛnanɔgu-na?»

²⁵ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nyulmu nan bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kuman, ma si na kalaan-ku Diilon-nelmana ke?» ²⁶ U suurii Diilon-dũngu-na Abiyataan waa *Diilojigãntaamba yuntienɔ-i huɔngu man nuɔ-i, a biɛ Diilon-buruo-i wuo-yo. A ne da a saa baa miɛ Diilon-hũmelle-i, baman si dii *Diilojigãntaamba, ba saa saaya ba wuo buruo fanɔ-i. ɲga Davidi suurii biɛ-yo wuo, aa bi hã u nuɔmba wuo.»

²⁷ Uɲ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Ku saa ce ɲaa Diilonɔ hielaa nelbilonɔ-i a hã yitɛnanɔgu dɛ! ɲga u hielaa yitɛnanɔgu

* 2:25 Niɛn Samiel sebedielãnɔ-na (1 Samuel) 21.2-7.

yaa hã nelbilonjo. ²⁸ A ce dumaano-na, *Molon-Bienjo yaa yitfenangu tieno-i.»

3

Yesu siire nagaduwa nanjo (Matie 12.9-14; Like 6.6-11)

¹ Ku huongu-na, Yesu wuɔ ji bir kã *Diilonelhaalãdũngu-na. Naacoljo nanjo waa ba hõlma-na u nanja naa minan. ² *Farisɛbaa-ba tɛna ta ba ne Yesu-i wuɔ duɔ sire naacolj daayo-i *yitfenangu-na ba ka da antaalamma haa-yuɔ. ³ Yesu wuɔ gbẽ naacoljo-i wuɔ: «Sire ŋ ji yiera nuamba yaanga-na.» Naacolj wuɔ sire kã ka yiera. ⁴ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «A saa baa miɛ Diilon- hũmelle-i, bige-i faa cemma yitfenangu-na? Anfafamma'i faa cemma waa ambabalma? Da ŋ da molo yii duɔ ku, ku saaya ŋ kor kutienjo-i waa ku saaya ŋ yan u ku?» Ba saa seŋ sũnungu yuɔ. ⁵ Ba hõdor diɛ du Yesu huõnga-i, wuɔ wuɔra ne ba yammu-i aa naa gbẽ naacoljo-i wuɔ: «Fara ŋ nanja-i.» Naacolj wuɔ bi fara u nanja-i, kaa bir ka temma-i. ⁶ Farisɛbaa-ba pãŋ hel ka ta ba da ba-naa baa *Erɔdi baamba-i Yesu komman-kũngu-na.

Nuamba kũlãa ba-naa jo Yesu wulaa

⁷ Ku huongu-na, Yesu wuɔ ji ta baa u *hãalãbiemba-i a kã Galile dalanga-na. Nuamba kũl ba-naa cu ba huon-nu. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, ⁸ banamba *Yerusalemu, banamba Idume, banamba karnu *Yurdɛ-i jo, banamba hel nilɛŋa manj Tiir baa Sidõ-i a kɔtɔnni-na. Baa nuɔ Yesu maama-i ku'i ciɛ ba kũl ba-naa ta ba jo u wulaa dumaano-na. ⁹ Ban juɔ ji yu-yuɔ dumaano-na, wuɔ wanj baa u hãalãbiemba-i wuɔ ba ne beŋo nanjo hã-yo, jaamba baa ji tisɛŋ-yo nanna. ¹⁰ U taa u sire-bei bõmbõŋ a ce ba ta ba nii-yuɔ hiere da ba yiɛya-yuɔ. ¹¹ *Jinabaa-ban waa bamanj nuɔ-i, da ba da Yesu-i ba kã ka dũuna u yaanga-na aa piiye da gbagaga wuɔ: «Diilon-Bienjo yaa nuõŋo-i kelkel!» ¹² Da ba wanj mafamma-i, Yesu siɛl u yufienja-i a wanj baa-ba wuɔ ba baa wanj u sinni-i baa molo.

Yesu fiɛlaa pɔpuɔrbiemba (Matie 10.1-4; Like 6.12-16)

¹³ Ku huongu-na, Yesu wuɔ kã ka nyugũŋ tãnungu nanju-na aa naa bɪ u yufellen-nuamba kã u wulaa. ¹⁴ Ban kãa, wuɔ hiel nuamba cinciɛluo ba hãi bei a ce-ba u *pɔpuɔrbiemba. U hielaa-ba ba da ba waa u caan-nu u tuɔ puɔr-ba baa *Neldɔdɔlma-i ¹⁵ aa duɔ hã-ba himma ba ta ba donya *jinabaa-ba-i nuamba-na.

16 Uŋ hielaa nuɔmba cɪncieluo ba hāi maŋ, ba yireiŋa yaa daaya: Simɔ, Yesu taa u bɪ Simɔ faŋo-i Pier, 17 baa Sebede bɛmba-i ba hāi-i-na Sake-i a naara Nsāa-i, Yesu taa u bɪ-ba wuɔ «Buwanɛrjɛsi», ku yuŋgu yaa diilon-ŋaarmaŋ-bɛmba, 18 baa Andere, baa Filipu, baa Batelemi, baa Matie, baa Toma, baa Alfe biɛŋo-i Sake, baa Tade, baa Simɔ maŋ taa u kuye u nelle maama-i 19 a naara *Yuda-Isikaro maŋ juɔ hel Yesu huonɔgu-na.

Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(Matie 12.22-32; Like 11.14-23; 12.10)

20 Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ ta kŋŋ baa u *hāalābiemba-i. Baŋ kaa hi, nuɔmba tiraa kā ka yu-bei a ce halle ba sa da ba fɛɛ wuo niuwuoni-i. 21 U nyu-i baa u hāmbaŋ nuɔ mafamma-i, baa ta ba piye wuɔ u yuŋgu si dii; aa sire wuɔ ba ka bel-o kŋŋ baa-yo.

22 A ne da *ānjɪnamma pigāataamba namba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Bafaŋ baa ta ba piye wuɔ: «*jɪna ba yuntieno-i *Bɛlsebul* yaa dii u yuŋgu-na. U yaa hāa-yo himma-i u tuɔ gbā u donya jɪnabaa-ba-i nuɔmba-na.» 23 Baŋ piyen dumaŋo-na, Yesu wuɔ bɪ ba jo ji tuɔ piye baa-ba wuɔ†: «Naaa daa *Sitāni siɛ tuɔ donya fuɔ fɛɛɛŋ-baamba-i wei? 24 Nelle maŋ di nuɔmba bigāaŋ ba-naa, yiŋgu dii baa yiŋgu, nelle fande ka muonu. 25 Aa da na bi da dumelle maŋ di nuɔmba sa dɔl ba-naa, yiŋgu dii baa yiŋgu dumelle fande ka muonu. 26 Sitāni duɔ bir tuɔ gāŋ baa fuɔ fɛɛɛŋ-baamba-i, da ba gāŋ bɔɔ hiere, u fōŋgū ce nie aa cɔ u wulaa? 27 Hai moloŋo-i gbāa suur u nabieŋ dŋŋgu-na a biera u bɪmbɪnni-i hel baa-ni aa u nabieŋo yaŋ-yo dumaa? Nga kutieŋ duɔ bel u nabieŋo-i vaa-yo igēna, u gbāa suur biera u bɪmbɪnni-i hiere ta baa-ni.»

28 Yesuŋ waŋ mafamma-i, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nelbiliembaŋ cie āmbabalma maŋ cor hiere, halle baa baŋ waŋ āndaparni maŋ ba hā Diilonɔ-i, Diilonɔ gbāa ce jande bei aa yaŋ ma tɪ. 29 Nga umaŋ duɔ tuora *Diilon-ŋalle-i, kutieŋo cālāa bɔi cor; jande siɛ gbāa ce-yuɔ.»

30 Baŋ taa ba piye wuɔ jɪna dii Yesu yuŋgu-na, ku'i cie u tuɔ waŋ mafamma-i baa-ba.

Yesu nyu-i baa u hāmba kāa u wulaa
(Matie 12.46-50; Like 8.19-21)

31 Ku huonɔgu-na, Yesu nyu-i baa u hāmba jo u wulaa dii uŋ waa kusuoŋ-nu a ji yiera fuoreŋ aa puɔr wuɔ ba bɪ-yo hā-ba. 32 Nuɔmba waa bɔi tɛna ciilā Yesu-i. Ba jo ji gbɛ-yo wuɔ: «Itie,

* 3:22 *Sitāni yerre nande yaa *Bɛlsebul. † 3:23 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāaŋ girɛkimma-na wuɔ:... ba jo ji tuɔ naŋ gbāneŋ daani-i baa-ba wuɔ...

η nyu-i baa η hām̄ba-i [a naara η tū̄baa-ba] dii yiera fuore-na ta ba cie-ni.»

³³ Yesu wūo cira: «Na sūo mi nyu-i baa mi hām̄ba-i wei?»

³⁴ Aa wūora ne nūomba yammu-i aa cira: «Mi nyu-i baa mi hām̄ba yaa mi yaanga-na daaba-i. ³⁵ Na saa da, bamaη ciera Diilon̄o hūonga-i, ba yaa mi hām̄ba-i, ba yaa mi tū̄baa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

4

*Nūombaη bel Diilon̄o-nelma-i dumaa
(Matie 13.1-23; Like 8.4-15)*

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wūo ji bir kā Galile dalaŋga-na ka tūo waη Diilon̄o-nelma-i. Nūomba kū̄ol ba-naa kā u wulaa. Wūo bel nyugū̄n t̄ena beηo naηo-na dii hū̄mma-na aa nūomba waa yiera nuŋgu-na. ² U piiye nelma boi baa-ba gbā̄n̄einiη. Uη'a u doη, u gb̄īe nūomba-i wūo: «Karaaη na tū̄nni-i dei na nu: ³ Naacol̄o naηo kāa ka naη fū̄ma u suon̄gu-na. ⁴ Fū̄ma naηo kā ka diire hū̄mellen̄-hūoη-na. Huriimba jo ji wuo-yo. ⁵ Unaηo kā ka diire tā̄mp̄ellen̄-terieη-nu. H̄īema si dii boi terieŋgu-na, a ce u pa yaη unaηo-i. ⁶ Uη paa dumaano-na, u kaas̄inni saa gbā̄a suur kā yaaη-na. Bā̄aηguη jūo ta ku jo hūoηgu-na, u kuol hiere kp̄em̄mu! ⁷ Unaηo kā ka diire h̄ieη-nu. H̄ieηgu tu suuye-yūo a ce u saa gbā̄a dii belle. ⁸ Umaη diiriiye suon̄-hūoηga-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unaηo bieη komūoηa baa c̄incielbaa, unaηo bieη komūoηa sa-a-siēi, unaηo bieη komūoηa da-a-ndii.» ⁹ Uη waaη mafamma-i, u cira: «Umaη dūo u ka nu, u nu!»

¹⁰ Bamaη taa ba nyaanu-yūo koko baa u *hāalābieη c̄incieluo ba hāi baamba-i, baη jūo waa ba kula-i baa-yo, baa ta ba piiye wūo ba saa sūo u gbā̄n̄eini yaanga-i baa ni huon̄gu-i. ¹¹ Yesu wūo cira: «Diilon̄o cie baa namaano-i. U *nellentes̄inni maama maη fuyaa, u pigā̄aη namaano-i baa-ma, ŋga ma piiye baa banamba-i gbā̄n̄einiη,

*¹² a ce da ba ne-ma, ba sie da ma terieŋgu-i,
da ba nu-ma, ba sie sūo ma yuŋgu-i.*

*Kūo maa naa kaala ba wulaa, baa naa cu Diilon̄o huon̄-nu
aa baη cālāa-yo baa mamaη hiere, uu naa hiel-ma u hūoηga-
na.»**

¹³ Uη waaη mafamma-i, wūo bir yuu-ba wūo: «Naη'a na saa sūo gbā̄nalāaη daaku yuŋgu-i, na ka ce nie gbā̄a sūo ninanni yunni-i? ¹⁴ Fū̄ma yaa Diilon̄o-nelma-i. ¹⁵ Banaη hō̄mmu dii ŋaa hū̄mellen̄-hūoηga, da ba nu Diilon̄o-nelma-i ma sa c̄o; ba yaη *Sitāni jo ji hiel-ma aa yaη-ba. ¹⁶ Banaη hō̄mmu dii ŋaa tā̄mp̄ellen̄-terieŋgu, da ba nu Diilon̄o-nelma-i, ma pā̄η d̄olnu-bei

* 4:12 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

ba hūu-ma. ¹⁷ Nga ma siɛ gbāa nan̄ kaasinni. Wein̄ da ma da kutaamba-i, sisɔ da ba ji ta ba huol ba yammu-i ma maamana, ba har jina. ¹⁸ Banan̄ hɔmmu dii n̄aa hien̄-terien̄gu; ¹⁹ da ba nu Diilon̄-nelma-i, ba yan̄ an̄jɔguɔma-i baa gbein̄-maama-i a naara ba kusun̄-maama jo ji suuye-mei a ce dumaan̄o-na ma siɛ gbāa dii belle. ²⁰ A ne da banan̄ hɔmmu dii n̄aa munterfafammu; da ba nu Diilon̄-nelma-i, ba jārā-mei hūu-ma nammu hāi a wuɔ ma hūmelle-i din̄ saaya di wuɔ dumaa. Kufan̄gu taamba yaa dii n̄aa fūma man̄ diyaa bien̄ komuɔn̄a baa c̄ncielbaa-ba-i, komuɔn̄a sa-a-siɛ-i a naara komuɔn̄a da-a-ndii-i.»

Fitin̄-gbānalāan̄gu

(Like 8.16-18)

²¹ Yesu wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Namaan̄o-na, hai molon̄o-i duɔ celien̄ fitinuɔ-i u ce bin̄kūn̄gu cure-yuɔ? Sisɔ u dii-yo mun̄gallammun̄-tuolen̄? Ma s̄i da na celien̄-yo, na haa-yo d̄ɔɔ kɛ? ²² Na saa da, ku weima si dii maman̄ siɛ ji hel, aa ku nelma si dii maman̄ siɛ ji nu. ²³ Uman̄ duɔ u ka nu, u nu!»

²⁴ Yesun̄ waan̄ mafamma-i, wuɔ cira: «Nan̄ nun̄ nelma man̄, taa na ne-ma torro. Nin̄ fin̄ baa kekerien̄gu man̄ n̄ hā banamba-i, ba ka fi baa ku yaa a bi hā nuɔn̄o-i aa naara kunan̄gu kuɔ. ²⁵ Kun̄ yen̄ baa uman̄, ba ka hā-yo naara, aa uman̄ kuu s̄i baa-yo, c̄elle kūn̄gu man̄ dii baa-yo, ba ka hūu-ku aa yan̄-yo.»

Diilon̄-nellentesinni dii niɛ?

(Matie 13.31-32; Like 13.18-19)

²⁶ Yesu wuɔ tiraa cira: «*Diilon̄-nellentesinni dii n̄aa nelien̄o baa u dimma. U duu-ma, ²⁷ aa kā ka tuɔ ce u den̄-maama. Dimman̄ pan̄ dumaa baa man̄ vāa dumaa, u sa suɔ kunan̄gu kuɔ. ²⁸ Hiɛma yaa cien̄ dimma pa ma fɛɛ, aa ce ma vāa a ji dii bien̄a. ²⁹ Da ma ji vāa hi karma-i, u jo ji kar-ma.»

³⁰ Aa tiraa cira: «I ka nan̄ gbānalāan̄ haku-i a pigāan̄ Diilon̄-nellentesinnin̄ yen̄ dumaa? I gbāa saa-ni baa bige-i? ³¹ I gbāa saa-ni baa mutardi-belle, di yaa yuraanu yan̄. ³² Nga da n̄ duu-de, di sire pa a hiel negemmu a maar niifiɛlu-i hiere, huriimba gbāa jo ji sɛ kamma muɔ.»

³³ Yesu naan̄ gbān̄ein̄ daani temma b̄ɔi a pigāan̄ nuɔmba-i Diilon̄-nelma-i a saa baa ba nelnulle-i. ³⁴ Yesu saa tuɔ wan̄ Diilon̄-nelma-i aa u saa dii gbānalāan̄gu h̄ɔlma-na. Duɔ puur duɔ piye, gbānalāan̄gu, a puur duɔ piye, gbānalāan̄gu. Nga da ba ji waa ba kula-i baa u *hāalābiemba-i u suɔ firnu-nie hiere baa-ba.

Yesu yiɛraaya fafalmu

(Matie 8.23-27; Like 8.22-25)

³⁵ Bãanḡun juo hir huonḡu man nuo-i, Yesu wuo tɛ dii beno-na aa gbẽ u *hãalãbiemba-i wuo: «Yaan i karnu i kã bombor damaale!» ³⁶ U hãalãbien baa yan nuomba-i terienḡu fanḡu-na aa naa suur baa Yesu-i un waa beno man nuo-i a ta ba karnu ba kã. Benni nanni bi waa terienḡu-na, nuomba nan baa biẽ nifanni-i a cu ba huon-nu. ³⁷ Ba'a ba ne da fafalmu nan temma siire ta mu pe hũmma-i mu dii beno-na. Hoi huonḡu-i baa huonḡu-i ben wuo tuo yii duo yu. ³⁸ Yesu waa galla beno huon-yanḡa-na a kuo u yunḡu-i yukuodaan-nu tuo duofũḡ. U hãalãbiemba piḡ-yo aa cira: «Hãalãtie, i tɛ yii die ku, aa nan waa galla ta ḡ duofũḡ ḡaa weima si dii.»

³⁹ Yesu wuo yiye sire nuola fafalmu-i aa wan baa hũmma-i wuo ma ciire. Terduonḡu fanḡu-na, niẽ kã ka ciire. ⁴⁰ Wuo gbẽ u hãalãbiemba-i wuo: «Bige-i korda-kũḡu fuo? Ku ce ḡaa na saa haa na nanḡa-i Diilonḡo-na wei?» ⁴¹ Ba kũo maa pãḡ ta ma nyen, baa ta ba yuu ba-naa wuo: «Neliḡ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuo dii niẽ aa duo nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

5

*Yesu duonya jɪnabaa naacolḡo nanḡo-na
(Matie 8.28-34; Like 8.26-39)*

¹ Yesubaa-ban taa ba karnu dalanḡa-i ba kã bomborre man nuo-i, ba bi nelle fande-i Geresã. ² Ban kaa hi huol, Yesu wuo u ne da naacolḡo nanḡo hilaa cĩncuonḡa-na tuo jãrã-yuo. Naacolḡo fanḡo-i *jina waa u yunḡu-na. ³ U taa u co cĩncuonḡa yaa nuo-i. Ku bibie saa waa uman gbãa bella-yuo u tɛna terduonḡu-na. Da ba fie vaa-yo baa jolḡobaa u kar-ba. ⁴ Nuomba cie u maama yar-ba. U waa da ba ce ba bel-o dii kollu u gbeini-na aa vaa u nammu-i baa jolḡobaa wuo u baa kã terienḡu. Da ba vaa-yo, u kar jolḡobaa-ba-i aa kara kollu-i hiel-du u gbeini-na aa sire ta. ⁵ U waa da ḡ saa da-yo cĩncuonḡa-na, ḡ ka da-yo tãnni-na. Bãanḡu-i baa isuonḡu-i uu dii tuo wuora u biḡ yaa-i u kaasḡ aa tuo ce tãmpɪenḡa-i u posol u fɛɛ.

⁶ Un juo fara da Yesu-i, wuo gbar jo ji dũuna u yaanḡa-na ⁷ aa naa piye da gbagaga wuo: «Yesu, Dɔrwuonḡo Biḡn nuo, mi cie-ni niẽ? Jande, baa ce hodorre baa-mi; ne Diilonḡo-i aa ḡ yan-mi.»

⁸ Yesu wuo nuolaaya jina-i wuo u cor hel-yuo ku'i cie wuo tuo piye dumaanḡo-na. ⁹ Yesu wuo yuu-yo wuo: «Ba bi-ni niẽ?»

Wuo cira: «I ciinu, ba bi-mi Sãlle.» ¹⁰ Aa gbuu tuo cãrã Yesu-i wuo u ce jande aa u baa donya-bei hiel-ba nelle-na.

¹¹ A ne da persãlle nande waa ta di wuora tãnunḡu-na. ¹² Jɪnabaa baa gbẽ Yesu-i wuo: «Jande, ḡ sa yan i hel ka suur pɛḡḡ daaba-na wei?» ¹³ Yesu wuo hã-ba hũmelle-i. Baa hel naacolḡo-na ka suur pɛḡḡmba-na. Pɛḡḡ daaba naa yu pɛḡḡmba

neifelle-i. Baa pãñ ta ba gbar ba hiire ba kã ba suur dalanġana ba kunu.

¹⁴ Nuamba waa ta ba ceñ-ba. Bañ juo da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanġo-na, baa pisallã baa gbarunġu; banamba kã nellenġ-huonġa-na, banamba kã sonni-na ka tũnu nuamba-i. Nuamba hel da ba ji ne. ¹⁵ Bañ juo ji hi da naacolġ daayo diyaa bimbinni tĩena da welewele Yesu caanġu-na, korma pãñ ta ma da-ba. ¹⁶ Bamanġ waa da manġ cie duma hiere, baa suur ma yaanġa-na wanġ-ma. ¹⁷ Nuonġ baa cãrã Yesu-i wuo u ce jande aa u ta u halanġ ba terienġu-na. ¹⁸ Yesu wuo kã ka tuo nyugũñ bejon-na duo bir. Unġ duonġa jinabaa-ba-i naacolġo manġ nuo-i, wuo cãrã-yuo wuo u yanġ u kã baa-yo. ¹⁹ Yesu wuo wanġ baa-yo wuo: «Yanġ aa ñ kũñ ñ ka tũnu ñ baamba-i Itienġ unġ cie hujarre niε aa ce baa-ni duma.» ²⁰ Naacolġ wuo ta ka tuo wuora Dekapol-na u wanġ Yesunġ cie kumanġ yuo hiere. Umanġ duo nu nel daama-i, ma ce-yo gbεε.

*Yesu yieraaya cieño nanġ tãmma aa sire bikulonġo nanġo
(Matie 9.18-26; Like 8.40-56)*

²¹ Yesubaa-bañ birii karnu dalanġa-i kã bomborre nandena, nuamba kũol ba-naa kã u wulaa dii hũmma nunġu-na. ²² *Diilonelhãalãdũnġu yuntienġo nanġo-i ba taa ba bĩ-yo Yarusi; wuo kã ka dũuna Yesu caanġu-na ²³ aa naa cira: «Itie, mi bilonġo ka ku mi wulaa, jande kã ñ ka haa ñ nammu-i yuo ñ kor-o ñ hãmi.» ²⁴ Yesu wuo kã ba ta. Nuonġ baa sire hiere ta ba kã baa-ba. Ba nogol Yesu-i terni-na hiere duma.

²⁵ Cieño nanġo waa ba hølma-na, u tãmma taa ma kũnna ku bienġ cinciueluo baa a hãi waa belle fande-na. ²⁶ U cie perrumbaa-ba-i ji gbε. U gbeinġa ji tĩ hiere aa ku migãanġ ta ku hor-yuo ku kã. Perru boi mulãanġ-yo. ²⁷ Unġ juo nu Yesu maama-i, wuo suur nuamba hølma-na a cor u huonġ-yanġa ka yiεya u jonġoruo-i. ²⁸ U taa u piie u huonġ-na wuo: «Da mi gbãñ hi u jonġoruo-i yiεya-yuo yonġ, mi kuraa.» ²⁹ U tãñ maa pãñ yiera. Terduonġu fanġu-na, wuo pãñ suo wuo fafalmu daayuo. ³⁰ Hãduonġu fanġu-na, Yesu wuo suo wuo fõngũo nanġo hilaa fuo-i-na. Wuo miel yuu nuamba-i wuo: «Hai molonġo-i yiεyaayamiε?» ³¹ U *hãalãbienġ baa cira: «Itie, nuamba yuu ta ba nogolni terni-na hiere ñ bir ta ñ yuu wuo: «Hai molonġo-i yiεyaayamiε?»» ³² Yesu wuo yanġ-ba aa tuo wuora u nira nuamba-na umanġ yiεyaaya-yuo. ³³ Cieñ daa unġ suyaa wuo fafalmu daayuo, ku ce-yo kũonyelle. Wuo piε dũuna Yesu caanġu-na aa naa wanġ ma yaanġa-i hiere baa-yo; u saa fuo ma diei. ³⁴ Yesu wuo cira: «Mi bilo, ninġ haa ñ nanġa-i miε, ñ kuraa. Kã ñ kã fiεi; ñ cεraa ñ ji nunu jarñ daama-i.»

³⁵ Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i huonŋu maŋ nuɔ-i, nuon baa hel Diilonelhāalādunŋu yuntienŋo cingŋu-na ji ta ba piiye baa-yo wuo: «Baa yaŋ hāalātienŋo mulien u ferε, ŋ bilonŋo jarma yaraa-yo.» ³⁶ Yesu wuo nu-ma. Wuo waŋ baa Yarusi-i wuo: «Baa tie holle. Haa ŋ nanŋa-i mie yonŋ.» ³⁷ Aa naa bir nuɔmba-i hiere aa yaŋ Pier, baa Sake a naara Sake hāanŋo-i Nsāa ba yaa cu u huonŋ-nu yonŋ.

³⁸ Baŋ kaa hi cingŋu-i, baa da nuɔmba haa ba nammu-i ba yunninŋ ta ba kaal hiere. ³⁹ Yesu wuo suur aa naa gbε-ba wuo: «Bige-i maacemma-i na wulaa dumaanŋo-i? Bilonŋo saa ku, u duɔfūŋ.» ⁴⁰ Baa bir yaŋ aa ta ba cɔmuonŋ-yo. Wuo ce ba hel hiere aa naa ce fuɔ baa bilonŋo bincuɔmba-i a naara u hāalābiemba'i suur bilonŋonŋ waa dūnŋu maŋ nuɔ-i.

⁴¹ Baŋ suurii, wuo bel bilonŋo nanŋ-na aa naa cira: «Talita kumi.» Ku yunŋu yaa wuo: Bilo, sire, muɔmei waanŋ-ma dumaa! ⁴² Terduonŋu fanŋu-na, bilonŋ wuo pāŋ sire tuɔ wuo. Kuɔ ce-ba gbεε. Bilonŋ daa u waa baa bienŋ cincielluo a hāi. ⁴³ Yesu wuo waŋ-ma kuola-mei baa-ba wuo ba baa waŋ nel daama-i baa molonŋo. Aa naa cira ba hā bilonŋo-i binŋkūnŋu u wuo.

6

Nasarētitaamba ciinaana Yesu-i (*Matie 13.53-58; Like 4.16-30*)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuo sire terienŋ daaku-na baa u *hāalābiemba-i a kā ba nelle-na*. ² *Yitienanŋunŋ juɔ hi, wuo kā *Diilonelhāalādunŋu-na ka tuɔ waŋ Diilonŋ-nelma-i. U nelma taa ma ce nuɔmba-i gbεε, a ne da ba saa waa dei baa yuliinŋu-i. Baa ta ba piiye wuo: «Fuɔ hilaa baa nel daama-i hie? Fuɔ kaa da nelnul daade-i hie baa hinŋ daama-i? ³ Ma si Maari bienŋo maŋ fānanŋo-i, u yaa ke? Fuɔ hāanŋo nanŋo yaa Sake-i, baa Yose-i, baa *Yuda-i a naara Simɔ-i. Halle u tūɔbaa-ba dii baa-ye tīenamman-na.» Kunŋ cie dumaanŋo-na ba saa gbāa hūu Yesu nelma-i. ⁴ Yesu wuo gbε-ba wuo: «Ba kāŋ *Diilopɔpuɔrbilonŋo-i terni-na hiere; ŋga u nellenŋ-baamba-i baa u dūŋ-baamba sa kāŋ-yo.» ⁵ Kunŋ cie dumaanŋo-na, Yesu saa gbāa ce gbεε-weima terienŋu-na. Uŋ cie kumaŋ, ku yaa ŋaa a haa u nammu-i jaamba namba-na a sire-bei ba jarma-na. ⁶ U nellenŋ-baambaŋ'a ba saa hūu u nelma-i kuɔ ce-yo gbεε.

Yesu puɔraa u hāalābiemba-i (*Matie 10.5-15; Like 9.1-6*)

Ku huonŋu-na, Yesu wuo ji ta baa u *hāalābiemba-i tuɔ wuɔra nilēiŋa maŋ Nasarēti kətɔnni-na u waŋ Diilonŋ-nelma-i baa nuɔmba-i. ⁷ Yiinŋu nanŋu-na, wuo ji bi u hāalābienŋ

* 6:1 Ba nelle yaa Nasareti. Nienŋ Like 4.16.

cíncieluo ba hãi baamba-i a puor-ba ba hã-ba-hãi aa hã-ba himma ba ta ba gbã ba donya *jĩnabaa-ba-i, ⁸ aa naa gboya-bei wuɔ ba tamma-na, molo baa biε bĩŋkũngu: Molo baa biε niwuoni, molo baa biε buɔra, molo baa biε gbeĩŋa; kεε ba biε gborni yon. ⁹ Wuɔ ba dii naatenni aa molo baa biε jonɔgorbaa-ba hãi. ¹⁰ U taa u bi piiye wuɔ: «Da na har dumelle maŋ nuɔ-i, na tĩena dumelle fande-na fuɔ na tamma. ¹¹ Da ba ka cira ba sa taara ba da na yufelle teriengu maŋ nuɔ-i, na pir na nallu-i na ta, ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.»

¹² Hãalãbiemba taa ku yaa nuɔ-i ka ta ba waŋ Diilonɔ-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i. ¹³ Ba bi hii donya jĩnabaa bɔi nuɔmba-na aa hure namma jaamba bɔi-na sire-bei ba jarma-na.

Nsãa-Batisiŋ kuu kuliingu maŋ
(Matie 14.1-12; Like 9.7-9)

¹⁴⁻¹⁵ Huɔngu faŋgu-na, Yesu yer diε wuɔra gbuo terni-i hiere. Banan ba'a *Nsãa-Batisi'i siire hel kuomba hɔlma-na jo, ku'i ciε u hi hiŋ daama temma-i. Banan ba'a *Eli yaa siire jo. Banan ba'a yiinataan *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔ-i juɔ. *Erɔdi wuɔ nu-ma. U yaa waa *Galile yungu-na. ¹⁶ Wuɔ cira: «Nsãa yaa-i! N sie suɔ wuɔ mi ciε ba kar u yungu-i, nga u'i siire jo daayo.» ¹⁷ Ninsie ninsie, fuɔ fεε yaa naa ciε ba bel Nsãa-i dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi faŋo-i u mɔlɔ ciεŋo'i waa aa wuɔ hũu-yo mɔlɔŋo wulaa dii-yo. Ba taa ba bĩ mɔlɔŋo-i Filipu.

¹⁸ Uŋ hũyãa u mɔlɔ ciεŋo-i, Nsãa wuɔ waŋ-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiinɔ sĩ. ¹⁹ Ciεŋ wuɔ pãŋ cɔ Nsãa-i aa naa tuɔ taara-yuɔ baa komma. Nga ma saa naa waa ma gbãa ce. ²⁰ A haa hama-i nuɔ-i? Erɔdi taa u kãalã Nsãa-i. Uu naa suɔ wuɔ nelviinɔ aa tiraa suɔ wuɔ Diilonɔ-nolɔŋo, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ sieya-yuɔ. Nsãa nelma taa ma surnu-yuɔ ma cor. Nga u waa duɔ tuɔ piiye, Erɔdi holle pãŋ caar.

²¹ Erodiyadi maaman'a ma ka fa dumaanɔ-na, Erɔdi ji tuɔ ce u homman-yiinɔ ponsaangu aa bĩ u kuoyataamba-i, baa sorosi ba yuntaamba-i, baa Galile yuntaamba-i hiere. ²² Erodiyadi bilon wuɔ nyεŋ nyεmunɔŋu nan temma, kuɔ gbuu dɔlnu Erɔdi-i baa baman waa hiere. Erɔdi wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ŋ taara bige-i mi hã-ni baa-ku?» ²³ Aa naa cira: «Muɔ baa Diilonɔ, niŋ taaran kuman mi ka hã-ni baa-ku. Halle da ŋ fiε cira mi cal mi nelle-i sɔmma hãi, a hã-ni sɔmma diei, mi ka ce-ma.»

²⁴ Bilon wuɔ hel nuɔmba-na ka yuu nyunɔ-i. Nyun wuɔ cira: «Kã ŋ ka cira ŋ taara Nsãa-Batisi yungu.» ²⁵ Bilonɔ gũunu baa gbarungu kã nellentienɔ wulaa ka cira: «Mi taara ŋ kar Nsãa-Batisi yungu-i dii-ku tasaan-na hã-mi fiεfiε!» ²⁶ Nellentienɔ yaan kaa pãŋ bir ka den birma. Nga u ka ce-ma niε, u yaa

pāa nuᅅgu-i baa-yo nuᅅmba-na. ²⁷ Wuᅅ naa wuᅅ bi pāᅅ puᅅr sorosiyieᅅ naᅅo-i wuᅅ u kā ka kar Nsāa-Batisi yuᅅgu-i ji hā-yo baa-ku. Sorosiyieᅅ wuᅅ bi ta kā kasodūᅅgu-na ka kar Nsāa yuᅅgu-i ²⁸ a dii-ku tasaᅅ-na jo baa-ku ji hā biloᅅo-i baa-ku. Biloᅅ wuᅅ hūu-ku ka hā nyuᅅo-i baa-ku. ²⁹ Nsāa *hāalābiembaᅅ juᅅ nu-ma wuᅅ ba karaa ba yuntieᅅo yuᅅgu-i, baa kā ka biᅅ u bomborre-i ka fuure-diᅅ.

Yesu hāa nelpūᅅgu naᅅgu wuo ye

(Matie 14.13-21; Like 9.10-17; Nsāa 6.1-14)

³⁰ Yesu *pᅅpuᅅrbiembaᅅ kaa bir jo, baa jo ji tūnu Yesu-i baa baᅅ kaa ce mamaᅅ hiere. ³¹ A ne da nuᅅmba bᅅi taa ba jo u wulaa, a ce halle fuᅅ baa u *hāalābiemba-i ba sa da ba fεε ba wuo niiwuoni-i yeε. Yesu wuᅅ gbᅅ u hāalābiemba-i wuᅅ: «Yaᅅ i kā hᅅᅅ-nu na ka fiisa ceᅅᅅ.» ³² Baa sire ku yaa nuᅅ-i a biᅅ beᅅo-i ta ta ba kā.

³³ Baᅅ taa dumaᅅo-na, nuᅅmba bᅅi daa-ba aa suᅅ baᅅ kāᅅ kusuᅅᅅ-nu. Baa hel terni-na hiere a gbar ta yaᅅga beᅅ. ³⁴ Yesuᅅ huᅅlāa hūmma-na, wuᅅ u ne da nelpūᅅgu naᅅ temma u yaᅅga-na; ba ne ᅅaa tūlmba maᅅ tieᅅo sᅅi beᅅ. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuᅅ pāᅅ doᅅ tuᅅ waᅅ Diiloᅅ-nelma-i baa-ba. U piiye baa-ba vaaya.

³⁵ Bāᅅᅅᅅ juᅅ ta ku hir huᅅᅅgu maᅅ nuᅅ-i, u hāalābiemba piᅅ u caᅅᅅ-nu a waᅅ baa-yo wuᅅ: «Itie, ᅅ suyaa wuᅅ ii dii hᅅᅅ-nu de? Bāᅅᅅᅅ hir ku kā ³⁶ ᅅ sa yaᅅ nuᅅmba kā nilᅅᅅa maᅅ kᅅᅅᅅni-na ka taara niiwuoni sāa wuo wei?»

³⁷ Yesu wuᅅ cira: «Nameᅅ saaya na hā-ba niiwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «Itie, diᅅ fiᅅ sāa niiwuoni-i *deniebaa nuᅅsūᅅ, ni sie gbᅅ!»

³⁸ Yesu wuᅅ cira: «Kāᅅᅅ na ka ne, *buruo u niᅅ dii baa-na?»

Baa kā ka ne aa jo ji cira: «Buruo u ndii a naara titiraamba hāi.»

³⁹ Yesu wuᅅ cira ba ce nuᅅmba calnu tᅅᅅna hᅅᅅbᅅinaᅅᅅgu-na.

⁴⁰ Nuᅅᅅ baa tᅅᅅna. Banamba komuᅅᅅa da-a-ndii, banamba komuᅅᅅa hā-a-hāi baa cᅅncielbaa.

⁴¹ Yesu wuᅅ biᅅ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hāi baᅅᅅ daaba-i a ciir u yuᅅgu-i dᅅᅅᅅ-i-na aa jaal Diiloᅅo-i aa bᅅlnu-yuᅅ hā u hāalābiemba calnu-yuᅅ a hā nuᅅmba-i. Aa bi calnu titiraamba-i hā-ba hiere. ⁴² Nuᅅᅅ baa wuo ye hiere.

⁴³ Baa gbura ni boini-i a dii-ni segeyufieᅅ cᅅncieluo baa a hāi.

⁴⁴ Nuᅅmba maᅅ waa, bibᅅmba-i yoᅅ, ba kā nuᅅmba neifieᅅa hāi nuᅅsiba ndii temma nuᅅ.

Yesu wuᅅyaa hūmma dᅅᅅᅅ

(Matie 14.22-33; Nsāa 6.16-21)

⁴⁵ Baᅅ bi wuyaa niiwuoni-i, Yesu wuᅅ guor u *hāalābiemba biᅅ beᅅo-i ta u yaᅅᅅ-na ta ba kā Betisada yaᅅga aa fuᅅ wuᅅ tᅅᅅna

duɔ ce nuɔmba bɔrɔ kŭŋ ba cɪnniŋ. ⁴⁶ Nuɔmbaŋ juɔ bɔrɔ hiere, wuɔ kã ka nyugŭŋ tãnuŋgu-na tuɔ cãrã Diilonɔ-i.

⁴⁷⁻⁴⁸ Bãaŋguŋ juɔ suur, Yesu yaa waa yon bomborma-na. A ne da fafalmu taa mu jãrã u hãalãbiemba-i. Wuɔ fara da ba ce sŭlma-i dii hŭmma holle-na baa beŋo-i. Cuo kaalman- caaŋgu-na, wuɔ sire tuɔ wuɔ hŭmma dɔrɔ-i-na u kã ba wulaa. Uŋ kaa hi, wuɔ ce ŋaa u ciɛl-ba duɔ cor. ⁴⁹ Hãalãbiɛŋ ba'a ba ne da hai moloŋo-i wuɔyaan hŭmma dɔrɔ-i-na daayo-i! Baa don ta ba kaasŋ wuɔ sɪ isuɔtiɛŋo. ⁵⁰ Baŋ daa-yo, ba huleiŋa caaraa. Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmei!» ⁵¹ Aa kã ka bel beŋo-i suur. Fafal muɔ bi pãŋ yiɛra. Hãalãbiɛŋ baa kar da hãmmu! ⁵² Niiwuoniŋ-kŭŋgu man fiɛ ce cor, ba saa suɔ ku yaanɔga-i. Nelma famma yaraa-ba suɔma.

Yesu siire jaamba Genesareti-i-na

(Matie 14.34-36)

⁵³ Fafalmuŋ yiɛraaya, Yesubaa-ba perien karnu kã Genesareti. ⁵⁴ Baŋ hii bi huɔl, nuɔmba pãŋ suɔ Yesu-i ⁵⁵ aa gbagbarra tŭnu ba-naa terni-na hiere. Da ba nu wuɔ u dii kusuɔŋnu, ba biɛ ba jaamba-i ba niigallanni-na gbar kã u wulaa.

⁵⁶ Yesu waa duɔ cor terienɔgu terienɔgu, nuɔmba biɛ ba jaamba-i ka jina ponsanatigerre-na aa cãrã-yuɔ wuɔ u yan ba yiɛya-yuɔ; da ku fiɛ'a u jonɔgoruo tŭŋgu, ku ka saanu. Ninsie ninsie, ku waa jeiŋo man duɔ yiɛya-yuɔ fafalmu pãŋ da-yuɔ.

7

Bɪncuɔŋ-hŭmelle saa saaya di gbuonu Diilonɔ-hŭmelle-i

(Matie 15.1-9)

¹ Yiŋgu nanɔgu-na, *Fariŋɛbaa-ba-i baa *ãnjɪnamma pigãataamba man naa hilaa *Yerusalemu-i-na jo, baa kŭlãa ba-naa kã Yesu wulaa. ² Ba'a ba ne da Yesu *hãalãbiemba namba wuo niiwuoni-i a ne da ba saa saara ba nammu-i a saanu baa *Yuifu ba bɪncuɔŋ-hŭmelle-i. ³ A ne da Fariŋɛbaa-ba-i baa Yuifubaa-ba-i hiere ba sa puona baa ba bɪncuɔŋ-maama-i: Ba sa siɛ wuo niiwuoni-i ni ba saa saara ba nammu-i. ⁴ Aa da ba hel sanɔga-na kŭŋ, ba ce hŭmma'i igɛna aa suɔ wuo niiwuoni-i. Ba bɪncuɔŋ-maama'i saa waa mafamma-i yon: Hŭŋkaacimmuŋ-saarma waa ma den, bŭnammuŋ-saarma waa, bitonniŋ-saarma bi waa.

⁵ Baŋ daa ba wuo niiwuoni-i dumaanɔ-na, baa yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ ŋ hãalãbiemba sa wuɔ bɪncuɔŋ-hŭmelle-i? Ku ciɛ niɛ ba saa saara ba nammu-i aa ta ba wuo niiwuoni-i?»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, *Isayiŋ fii-na baa kuman, na yuu-ku. Isayi waan-ma wuɔ: «Diilonɔ ciɛra wuɔ:

«Nel daade taamba kãŋ-mi ba nuŋ-nu yon.

Mi maama si dii ba hãmmu-na.

⁷ *Baŋ pigāaŋ nuamba-i hūmelle maŋ, bafamba diele.*

*A ce dumaanjo-na yuŋgu si dii ba Diilojaale-na.»**

⁸ Yesu wuɔ cira: «Na birii yaŋ Diilonŋ uŋ waanŋ mamanŋ aa vaa na feɛ baa na bincuaŋ-maama ta na ce. ⁹ Maa namaa cā! Na yagaraa Diilonŋo nuŋgu-i aa bir bel na bincuaŋ-maama yaa nammu hāi. ¹⁰ Ma sī *Moisi waanŋ-ma wuɔ na ta na dii na bincuaŋba nunni-i ke? Aa tiraa cira umanŋ duɔ waŋ āndaparaanŋu hā u to, sisɔ u nyu, kutienŋo saaya baa komma. ¹¹ Nga namaa birii cira wuɔ umanŋ duɔ waŋ baa u bincuaŋo-i wuɔ: «Miŋ ŋa naa da kumanŋ da mi kāyā-nie ku cie «kɔrbā»; ku yuŋgu yaa wuɔ mi pāa-ku hā Diilonŋo.» Wuɔ keɛɛ umanŋ duɔ ce mafamma-i aa u saa ji fie da biŋkūŋgu hā u bincuaŋo-i weiima sī. ¹² Terienŋu faŋgu-na, na ce nuamba ta ba yaŋ ba bincuaŋba-i ba sa kāyā-bei. ¹³ Na birii bie na bincuaŋ-maama yaa-i a dii-ma Diilonŋ-nelma fuonŋgu-na ta na hāalā na-naa baa-ma. Na cie ma temma boi cor tī a ne da ma saa fa.»

Kumanŋ gbāa guɔla nelienŋ nuɔŋo-i
(*Matie 15.10-20*)

¹⁴ Ku huonŋgu-na, Yesu wuɔ tiraa bī nuamba-i ji tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Karaanŋ na tūnni-i fafamma na nu mi nelma-i. ¹⁵ Kumanŋ suuriinŋ nelienŋ nuɔ ŋ nuŋgu-na, ku sie gbāa guɔla-nie Diilonŋ-hūmelle-na; kumanŋ hilaanŋ, ku yaa gbāa guɔla-nie. [¹⁶ Umanŋ duɔ u ka nu, u nu!]

¹⁷ Uŋ juɔ hel nuamba hɔlma-na kūŋ ciŋgu-na, u *hāalābiemba cira u firnu nel daama-i pigāanŋ-ba. ¹⁸ Wuɔ cira: «Bisāimba'i namaanŋo-i wei? Namaa saa suɔ wuɔ kumanŋ suuriinŋ nelienŋ nuɔ ŋ nuŋgu-na ku sie gbāa guɔla-nie wei? ¹⁹ Kumanŋ suuriinŋ ŋ nuŋgu-na ku sa kā ŋ huonŋ-na, ku kā ŋ kusūŋ-nu ka ce biniŋa a hel.» Terienŋu faŋgu-na, Yesu taara duɔ pigāanŋ wuɔ niwuoni-i hiere ni gbāa wuɔ. ²⁰ Aa naa tiraa cira: «Mamanŋ dii nelienŋ nuɔ ŋ huonŋga-na, ma yaa gbāa guɔla-nie Diilonŋ-hūmelle-na. ²¹ Anjɔgɔbabalamma hel nelienŋ nuɔ ŋ huonŋga'i nuɔ-i: Ŋ huonŋga'i diyaanŋ-niŋ biŋwosinni-na, cuosinni-na, nelkolle-na, ²² *fuocesinni-na, cāncaaya-i-na, hɔdorre-na, nuonŋ-taalma-na, kakarkuonŋo-na, nenemuŋgu-na, yebiɛnande-na, bombolma-na, ānyagarma-na. ²³ Nelbabalanŋ daama-i hiere ma hel nelienŋ nuɔ ŋ huonŋga'i nuɔ-i. Ma yaa guɔlaayanŋ-nie Diilonŋ-hūmelle-na.»

Nieryienŋo nanŋo haa u nanŋa Yesu-i-na
(*Matie 15.21-28*)

²⁴ Ku huonŋgu-na, Yesu wuɔ ji ta halanŋ terienŋgu-na a kā Tiir. Uŋ kāa, wuɔ suur dūŋgu nanŋgu-na duɔ fuo nuamba baa da-yo. Nga u saa gbāa. ²⁵ Cienŋo nanŋ wuɔ nuɔ u maama nelle fande-na,

* 7:7 Isayi (Ésaïe) 29.13

a ne da *jina waa u bilonɔ-na. Yesu bi himma-i, ciɛŋ daa wuɔ jo ji dũuna u yaanɔga-na ²⁶ a cārã-yuɔ wuɔ u donya jina daayo-i u bilonɔ-na. Ciɛŋ daa u waa *nieryiɛŋɔ. U taa u hel Fenisi man dii Siiri mara-i-na. ²⁷ Yesu wuɔ cira: «Da ŋ biɛ bisãlmba niiwuoni-i hã juoraamba baa-ni ku saa fa. Yanɔ da ba wuo ye, ŋ suɔ ŋ biɛ boini-i ŋ hã juoraamba-i.»

²⁸ Ciɛŋ wuɔ cira: «Itie, ma sɪ bisãlmbanɔ wuo aa jubienɔa man ta a diire hɛma-na, juoraamba biɛra-yɛi ba wuo kɛ?» ²⁹ Uŋ waanɔ mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Niŋ suyaa mafamma-i wanɔ-ma, bir ŋ kũŋ, jina taa halanɔ ŋ bilonɔ-na.» ³⁰ Ciɛŋo birii ku yaa nuɔ-i kũŋ, kã ka da bilonɔ gaala u munɔgallammu-na: Jina taa.

Yesu ciɛ bobo nanɔ tuɔ piiye

³¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ sire Tiir-na a hel Sidɔ aa bir hiire kã ka karnu Dekapol niɛiŋa-i kã ka hel Galile dalanɔga-na. ³² Baa jo baa bobo nanɔ-i a ji cārã-yuɔ wuɔ u haa u nanɔga-i yuɔ a firnu u jumelle-i aa puur u tũnni-i. ³³ Yesu wuɔ bel-o hel baa-yo nuɔmba-na. Banɔ hilaa, wuɔ dii u nienɔa-i naacolɔŋo tũnni-na aa ce u taalunɔgu-i hure u jumelle-na. ³⁴ Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ciir u yunɔgu-i aa fiisa da fũɔ aa cira: «Efatal!» Ku yunɔgu yaa wuɔ: Puur! ³⁵ Terduonɔgu fanɔgu-na, naacolɔŋo tũŋ niɛ pãŋ puur aa u jumel diɛ bi pãŋ firnu u tuɔ piiye da welewele ŋaa u'i sɪ. ³⁶⁻³⁷ Kuɔ fununɔ cu nuɔmba hõmmu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolɔŋ daa u maacemma faa cor! U puur tugbentaamba tũnni-i aa tuɔ ce bobobaa-ba ta ba gbã ba piiye.» Yesu wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ ba baa yanɔ ma hel. Duɔ wanɔ mafamma-i, ku ce ŋaa u kaa namma dii dãamu-na.

8

Nuɔmba neifienɔ hãi wuyaa buruo niehãi yar-ba (Matie 15.32-39)

¹ Yibienɔa fanɔa-na, nuɔmba tiraa kũɔl ba-naa ka tigiinɔ Yesu caanɔgu-na. A ne da niiwuoni saa waa baa-ba. Yesu wuɔ bɪ u *hãalãbiemba-i ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: ² «Nuɔŋ daaba hujarre gbu di ko-mi; ba yinni sɛi yaa dɛ-i baa-mi ba saa da bɪŋkũŋgu wuo. ³ Banamba hilaa termaanɔ-nu jo, da mi yanɔ ba bir baa nyulmu-i ku kaa nuɔl-ba hũmelle-na.»

⁴ U hãalãbiemba cira: «Itie, i ka da niiwuoni-i hie hɛŋ daaku-na diɛ ji hã nelpũŋ daaku temma da ku wuo ye?»

⁵ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehãi.» ⁶ Yesu wuɔ ce nuɔmba tɛna hɛma-na aa naa biɛ buruo niehãi daayo-i a jaal Diilonɔo-i aa bũlnu-yuɔ hã u hãalãbiemba-i wuɔ ba calnu-yuɔ hã-ba. U hãalãbiemba hũu-yo bi calnu-yuɔ. ⁷ Tetebiemba namba

bi waa, wuɔ tiraa biɛ bafamba-i a jaal Diilonɔ-i aa hã u hãalãbiemba-i baa-ba wuɔ ba calnu-bei hã nuɔmba-i.

⁸ Nuɔmba man waa hiere, baa wuo ye. Baa gbura ni boini-i dii-ni segeyufienj niehã. ⁹ A ne da nuɔmba man waa, ba gbãa yu nuɔmba neifienja hã temma.

Ban juɔ wuo tɪ, Yesu wuɔ hã-ba hũmelle-i wuɔ ba kũŋ ba cinnin ¹⁰ aa fuɔ baa u hãalãbiemba-i baa biɛ beŋo-i ta ba kã Dalmanuta.

*Nuɔmba ciera Yesu ce himma ba ne
(Matie 16.1-12)*

¹¹ Yesubaa-ban kãa Dalmanuta-i-na, *Farisɛbaa-ba namba jo ji ta ba fanu ba-naa baa-yo. Baa ji cira wuɔ da kuɔ Diilonɔ'i puɔraa-yo, u ce himma ba ne. Ba taa ba wan mafamma-i wuɔ sɪ ba ka gbãa cure-yuɔ. ¹² Yesu wuɔ fiisa da fũɔ aa naa cira: «Bige-i ciɛ fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaanɔ-i na'a mi ce himma pigãan-na ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɔ'i puɔraa-mi? Mi wan ninsonɔ-i baa-na, bɪŋkũŋgu sa ce dii pigãan-na!» ¹³ Aa naa pãŋ ta baa u *hãalãbiemba-i ka suur beŋo-na ta ba karnu ba kã dalaŋga yiɛŋgu nanju-na.

¹⁴ A ne da ma saa naa tɛnu u hãalãbiemba biɛ *buruo. Buruo diei waa baa-ba yon beŋo huɔŋga-na. ¹⁵ Yesu wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Jande, bilaan na fɛɛ Farisɛ ba siini-na baa *Erɔdi bi niini-na.» ¹⁶ Hãalãbiemba don ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Na saa da, in'a i saa biɛ niuwuoni ku'i ciɛ u tuɔ piye dɛ-i-na.» ¹⁷ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na piye wuɔ mi daa na saa biɛ niuwuoni ku'i ciɛ mi ta mi piye dɛ-i-na? Ku ce ŋaa a ji hi baa nyunɔgo, miŋ wan nelma man na saa hi ta na da ma terienju-i wei? ¹⁸ Na sa da baa na yufienja-i wei? Aa na sa nu baa na tũnni-i wei? Ma karaanunei wei? ¹⁹ Miŋ bũlãanu buruo u ndii-i a hã nuɔmba neifienja hã nuɔsiba ndii-i, na bieraaya boini-i segeyufienja nie ta?» Baa cira: «Segeyufienj cɪncieluo a hã.»

²⁰ Wuɔ cira: «Aa miŋ bũlãanu buruo niehã a hã nuɔmba neifienja hã ba wuo, segeyufienja nie juɔ tɛ?»

Baa cira: «Segeyufienj niehã juɔ tɛ.»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Ji hi baa nyunɔgo na saa hi suɔ ku yaanɔga-i yogo wei?»

Yesu puurii yironɔ nanɔ yufienja-i

²² Yesubaa-ban kaa hi Betisada-i, baa jo baa yironɔ nanɔ ji hã-yo wuɔ u ce jande aa u haa u nanɔga-i yuɔ a puur u yufienja-i. ²³ Yesu wuɔ bel yironɔ daa u nanɔ-na ba hel nellen-huɔŋga-na a kã ba den. Ban kaa hi, wuɔ ce taalunɔgu a hure naacolɔ yufienja-na aa ce u nammu-i cuye-yɛi ku ce cɛlle aa suɔ halan-mu. Un halaan-mu, wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ŋ da wei?» ²⁴ Naacolɔ wuɔ ne aa naa cira: «Mi da nuɔmba-i ŋga mi sa da-ba dɛi; mi da-ba

ɲaa tibinni aa ta ni wuɔ.» ²⁵ Yesu wuɔ tiraa bir cu u nammu-i naacolɲo yufienɲa-na. Uɲ juɔ halan-mu kufanɲu-i, naacolɲ wuɔ pɲɲ tuɔ da fafamma. ²⁶ U yufien an puurii, Yesu wuɔ wan baa-yo wuɔ: «Ta ɲ kɯɲ cɯɲ-nu, baa tiraa ɲ suur nellen-huɔɲga-na.»

Yesu sɯnni yaa hani-i?

(Matie 16.13-20; Like 9.18-21)

²⁷ Ku huɔɲgu-na, Yesu-i baa u *hɛalɛbiemba ji ta ba kɛ nileiɲa man dii Sesare man Filipu wuɔɲo-i u kɔtɔnni-na. Ban kɲɲ hɯmelle-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nuɔmba ciɛra hai moloɲo-i muɔɲo-i?»

²⁸ U hɛalɛbiemba cira: «Banamba ciɛra wuɔ nuɔnei *Nsɛa-Batise-i, banan ba'a nuɔnei *Eli-i, banan ba'a *Diilopɔpuɔrbiloɲo naɲo-i nuɔɲo-i.»

²⁹ Yesu wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «Aa namaa fuɔ, na'a hai moloɲo-i muɔɲo-i?»

Pier wuɔ cira: «Diilonɲ un pɛa nuɲgu-i aa saan *Konkortienɲo man, u yaa nuɔɲo-i.» ³⁰ Yesu wuɔ wan-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yan ma hel molo nu-ma.

Yesu kaal u mulɛma-i

(Matie 16.21-28; Like 9.22-27)

³¹ A don huɔɲgu fanɲu-na, Yesu wuɔ don tuɔ piiye u pigɛan u *hɛalɛbiemba-i wuɔ *Molon-Bienɲo ka mulɛɲ da dei! Nelle bɯncuɔmba-i, baa *Diiloligantaamba yuntaamba-i, a naara *anɲnamma pigataamba ka cɯna-yuɔ aa ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hɛi hɛma-na, sielin-yiɲgu-i u ka sire hel jo. ³² Yesu wuɔ waan nel daama-i kaala-mɛi baa-ba. Pier wuɔ bi-yo ba kɛ ba den ka tuɔ wan baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta ɲ piiye dumaa, ku saa fa.» ³³ Yesu wuɔ miel ne u hɛalɛbiemba-i aa naa gbɛ Pier wuɔ: «*Sitani, kɛ ɲ halan mi caan-nu! N kusɯɲ-maama-i Diilonɲ-maama si, nelbilien-maama.»

³⁴ Ku huɔɲgu-na, wuɔ bi nuɔmba-i baa u hɛalɛbiemba-i ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Nuɔni man da ɲ ta ɲ taara ɲ nyaanumie, ɲ saaya ɲ cɯna ɲ fɛɛɛ, aa ɲ saaya ɲ sie mulɛma-i baa kuliɲgu-i. ³⁵ Uman duɔ tuɔ kaal baa u yunɲu yon, u ka kɔsuɔɲ u fɛɛɛ, nga uman duɔ tuɔ kɔsuɔɲ u fɛɛɛ mɛi maama-na baa *Neldɔdɔlma maama-na, kutienɲo ka da cicɛlma man sie ji ti dede. ³⁶ Neliɲ nuɔ, da ɲ da ɲ yufien-niini-i hiere miwaanɲo-na aa ka caa, yun haku-i dii-kuɔ? ³⁷ Neliɲ nuɔ, ɲ gbɛa sɛa ɲ yunɲu-i baa bige-i Diilonɲo wulaa? ³⁸ Na saa da, fiɛfiɛ ku nuɔmba saa fa, ba jɛnaamba sa ku. Uman duɔ tuɔ ce senserre bei u sa taara ba suɔ wuɔ mɛi wuɔɲo, u sa bi taara u wan mi maama-i baa-ba, Molon-Bienɲo duɔ ji jo baa u To fɔɲgɯɔ-i baa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i, u ka bi ce senserre baa kutienɲo maama-i.»

9

¹ Aa naa cira: «Yaaj mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba ka da *Diilonŋ-bāaŋgu-i aa suɔ da ba ku. Diilonŋ ka ce u bāaŋgu-i baa fɔŋgũ.»

Yesu birii u den birma
(Matie 17.1-13; Like 9.28-36)

² Yesuŋ waaj mafamma-i, yinni niediei temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pier, baa Sake a naara Nsāa ba kā ba den ka nyugũŋ tãnujaataama naŋo-na. Ba'a ba ne da Yesu birii u den birma. ³ U jonŋorbaa-ba birii baapiɛlmba ta ba caa da kpoikpoi; halle molo sie gbāa ce bɪŋkũŋgu pusũŋ dumaŋo-na. ⁴ *Hāalābien ba'a ba tiraa ne, a da *Eli baa *Moisi ba caraaya-bei ta ba piie baa Yesu-i. ⁵ Pier wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, i jomma faa bande-i-na de! N sa waŋ i ce gbuganni siei wei? Ku diei naŋ kũŋgu, ku diei Moisi kũŋgu, aa ku diei kũŋgu naŋgu-i Eli kũŋgu.» ⁶ Korma'i naa bilaa Pierbaa-ba-i a ce u tuɔ piie duma u yuŋ-nu u sa suɔ uŋ waŋ mamaŋ. ⁷ Duherru nandu jo ji cɪnnu-bei. Baa nu molo piie du huŋga-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa dɔlnu-mie, taa na nu u nuŋgu-i.» ⁸ Hāalābiemba wuɔra ne terni-na hiere ba saa da moloŋo baa Yesu-i.

⁹ Baŋ juɔ ta ba hiire tãnuŋgu-na, Yesu wuɔ waŋ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ *Molon-Biɛŋ duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa waŋ nel daama-i baa moloŋo! ¹⁰ Hāalābiemba sie aa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «A sire hel kuomba hɔlma-na, ku yuŋgu yaa wuɔ nie?»

¹¹ Baŋ kaa hi yaaŋga-i, baa yuu Yesu-i wuɔ: «Ma sɪ *aŋjɪnamma pigāataamba ciɛra wuɔ Eli saaya u bir jo igɛna aa Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saaj *Konŋkortienŋo maŋ u suɔ jo ke?»*

¹² Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima; Eli saaya u jo igɛna ji migāaŋ weiima-i hiere. Nga bige-i cie Diilonŋ-nelma cira wuɔ: «Molon-Biɛŋo ka mulɛŋ da dei aa ba sie ta ba kãŋ-yo?» ¹³ Mi tũnu-nɛi: Eli juɔ tɪ. Uŋ juɔ, nuɔmba cie ba bāaŋgu-i yuɔ. Diilonŋ-nelmaŋ waaj-ma duma, ba bi cie-ma dumɛi.»

Yesu duɔnya jɪna naacombilonŋo naŋo-na
(Matie 17.14-21; Like 9.37-43)

¹⁴ Yesubaa-baŋ hiiriye ka hi u *hāalābiemba namba terienŋu-i, baa da nuɔmba juɔ ji yu ba caaŋgu-na, aa da *aŋjɪnamma pigāataamba namba juɔ ba ji ta ba fanu ba-naa baa-ba. ¹⁵ Nuɔmba juɔ'a ba ne da Yesu jo, kuɔ ce-ba gbɛɛ, baa gbar jārā-yuɔ ka ta ba jaal-o.

* 9:11 Malaki (Malachie) 3.23

16 Yesuŋ juo ji hi, wuo yuu u hāalābiemba-i wuo: «Na fanu na-naa baa-ba nel hama-i nuo-i?» 17 Naacolŋo naŋo tŋe dii nuomba-na aa cira: «Hāalātie, *jina naŋo dii mi bieŋo yuŋgu-na a ce-yo bobo. Mi juo baa u yaa-i ŋ wulaa. 18 Duo sire-yuo terienŋu terienŋu, u mal-o. Duo mal-o, sāmpugaaru ta du hel u nuŋgu-na, aa ŋ da u wuo u nyieni-i aa kuola da girri. Mi waan baa ŋ hāalābiemba-i miε ba donya-yuo, ba saa gbāa.»

19 Yesu wuo gbē-ba wuo: «Fieŋe ku nuonŋ namaanŋo-i, na sa hūu nelienŋ maama. Na daa nie sī mi ka tŋena baa-na gbula wei? Namaa ji hūu mei maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juonŋ baa naacombilonŋo-i.» 20 Baa ta ta ba kā baa-yo da ba ka hā-yo. Jinaŋ kaa cira u ne da Yesu-i, wuo pāŋ bel naacombilonŋo-i gbuu sagalla-yuo. Naacombilonŋ wuo hel cii tuo būmallā aa sāmpugaaru ta du hel u nuŋgu-na.

21 Yesu wuo yuu tuonŋo-i wuo: «Jina daayo dii-yuo ku bāanŋu cuo wei?»

Tuonŋ wuo cira: «Uu dii-yuo dii u bisānsinninŋ. 22 Duo ce u ce u suur dāamu-na sisō hūmma-na duo ko-yo hā-mi. Da ŋ'a ŋ ka gbāa, jande ne Diilonŋo-i aa ŋ kāyā-yiε.»

23 Yesu wuo cira: «Bige-i cie ŋ'a da miε mi ka gbāa? Umanŋ duo haa u naŋga-i Diilonŋo-na, weima-i hiere ma gbāa ce hā kutienŋo-i.»

24 Yesuŋ waan mafamma-i, naacombilonŋo to wuo pāŋ cira: «Mi haa mi naŋga-i Diilonŋo-na ŋga kāyā-miε ni mei sī kuu dii kpelle.»

25 Baŋ tŋyāa kufanŋu-na, nuonŋ baa ta ba jo ba naara. Yesuŋ daa ba kūlāa ba-naa ta ba jo dumaanŋo-na, wuo cira: «Jina nuo, ma'a ŋ'a ŋ gbāŋ ce nuomba-i bobobaa baa tugbentaamba? Cor ŋ hel naacombilonŋo-na, mi sa taara mi tiraa da-ni yuo gbula.» 26 Jina wuo kaasŋ da gbagaga aa naa gbuu sagalla naacombilonŋo-i aa suo hel-yuo. Naacombilonŋ wuo galla ŋaa u kuu. Nuomba manŋ waa hiere baa da nie sī u kuu. 27 Yesu wuo bel u naŋ-na sire-yuo u yiera u gbeininŋ.

28 Yesuŋ juo kūŋ baa u hāalābiemba-i ba ka waa ba kula-i, baa yuu-yo wuo: «Hāalātie, bige-i cie miε i saa gbāa donya jina daayo-i?»

29 Yesu wuo cira: «Jina daayo temma-i Diilocārälle'i gbāa donya-yuo yonŋ.»

*Yesu tirii u kuliŋgu maama-i
(Matie 17.22-23; Like 9.43-45)*

30-31 Ku huonŋu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba sire terienŋu-na a suur *Galile huonŋa-na ta ba karnu ba kā. Yesu taa u piye Diilonŋ-nelma-i u pigāanŋ u hāalābiemba-i a ce dumaanŋo-na u saa tuo taara molo suo ba saanŋu. U taa u piye baa-ba wuo: «Ba ka bel *Molon-Bienŋo-i hā nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo.

Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yonj hīema-na, sielinj-yiingui u ka sire hel jo.»³² Hāalābiemba saa suɔ u nelma yaan̄ga-i; n̄ga ba siε bi siε yuu-yo.

Hai moloŋo-i nelbuɔ-i hāalābiemba-na?
(Matie 18.1-5; Like 9.46-48)

³³ Yesubaa-ban̄ kaa hi Kafarnamu-i a suur ba dūngū-na, Yesu wuɔ yuu u *hāalābiemba-i wuɔ: «In̄ jon̄ hūmelle-na, na taa na fanu na-naa nel hama-i nuɔ-i?»³⁴ A ne da hūmelle-na, ba taa ba fanu ba-naa da ba suɔ uman̄ nelbuɔ-i ba hōlma-na. Yesuŋ yuu-ba dumaan̄o-na, ba fiinan̄ ba saa wan̄ wεima.³⁵ Yesu wuɔ bir tīena aa bī-ba cīncieluo ba hāi-i-na hiere a tuɔ piie baa-ba wuɔ: «Na hōlma-na uman̄ duɔ tuɔ taara u waa na yaan̄ga-na, kutien̄o saaya u jīna u fεε na hieron̄o huon̄-nu aa tiraa ce u fεε na maacembilon̄o.»

³⁶ Uŋ waan̄ mafamma-i, wuɔ bel bisāmbilon̄o nan̄o-i jo baa-yo ba hōlma-na. Uŋ juɔ baa-yo, wuɔ tūu-yo aa cira:³⁷ «Uman̄ duɔ bel bisāmbilon̄ daayo temma-i fafamma mēi maama-na, kuu dii n̄aa u bilaa mēi fεε yaa-i, aa uman̄ duɔ bel muon̄o-i fafamma, kuu dii n̄aa kutien̄o bilaa uman̄ puɔraa-mi.»

Uman̄ duɔ saa bigāan̄-ye, uu dii baa-ye
(Like 9.49-50)

³⁸ Ku huon̄gu-na, Nsāa wuɔ cira: «Hāalātīe, i daa naacoln̄o nan̄o gbuuse-niε aa tuɔ donya *jīnabaa-ba-i, miε ne da u sa nyaanu-niε baa miεn̄o-i i ce u yan̄.»

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo. Na saa da, molo siε gbāa gbuuse-miε a ce gbεε-wεima aa tiraa bir bī mi yebabalande-i terduon̄gu fan̄gu-na.⁴⁰ Uman̄ duɔ saa bigāan̄-ye, uu dii baa-ye.⁴¹ Aa uman̄ duɔ ne muon̄o-i aa hā-na hūmma-i na nyon̄ wuɔ *Kirsā baan̄ namaa, da ku fiε waa ciyufelle yon̄, coima saa fa, kutien̄o siε naa u daluɔ-i Diilon̄o wulaa.»

Kunan̄gu bɔyaa kunan̄-na
(Matie 18.6-9; Like 17.1-2)

⁴² «Bisāmba man̄ hūyāa mēi maama-i, uman̄ duɔ guɔl unan̄ gbēini bēi Diilon̄-hūmelle-na, sūlma haraa kutien̄o-na. Kumān̄ ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuon̄gu-na aa sε-yo dii-yo nuoraan̄-nu, kuu naa ce bōlbōl yuɔ.⁴³ Da n̄ da n̄ nan̄ga dii-ni kuubabalaan̄gu cemma-na, kar-ka n̄ nanna. Da n̄ suur Diilon̄-nelle-na baa nan̄ga diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa n̄ nammu-i mu hāi-i-na. [⁴⁴ Jīamba man̄ wuyaan̄ nuɔmba-i terien̄gu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dīn̄.]⁴⁵ Da n̄ da n̄ gboluon̄gu dii-ni kuubabalaan̄gu cemma-na, kar-ku n̄ nanna. Da n̄ suur Diilon̄-nelle-na baa gboluon̄gu diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa n̄ gbēini-i ni hāi-i-na. [⁴⁶ Jīamba man̄ wuyaan̄ nuɔmba-i terien̄gu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dīn̄.]⁴⁷ Da n̄ da

η yufelle dii-ni kuubabalaanɔu cemma-na, hiel-de η nanna. Da η suur *Diilonj-nelle-na baa yufelle diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa η yufienja-i a hãi-i-na. ⁴⁸ Jɔamba maŋ wuyaan nuɔmba-i terienɔu-na ba sa ku, aa ku dãamu sa dɔŋ.

⁴⁹ «Na saa da, dãamu ka dii dãmma yiɛ hiere.

⁵⁰ «Dãmma-i bɔŋkũfafaanɔu; ηga da ma ji saara, namaa gbãa ce-ma niɛ ma tiraa ce kpɛnnɛ? Diyaan dãmma na fɛrɛŋ nuɔ aa na bel na-naa fafamma.»

10

Ansorre bɔrɔmmaŋ-kũŋgu-i
(*Matie 19.1-12; Like 16.18*)

¹ Ku huonɔu-na, Yesubaa-ba sire terienɔu-na a kã *Yude, kã ka waa dii *Yurdɛ bomborma namma-na. Nuɔmba tiraa kũl ba-naa kã u wulaa. Wuɔ don tuɔ piiye Diilonj-nelma-i u pigãan-ba ηaa unj cemmanj dumaa koko. ² *Farisiɛbaa-ba namba ta ba taara ba cure-yuɔ baa nelma-i, baa piɛ a yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilonj-hũmelle-i, nelienj nuɔ η gbãa nanna η cienjo-i wɛi?»

³ Yesu wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «*Moisi hãa-na hama-i wuɔ na ta na ce?»

⁴ Baa cira: «Moisi hãa-ye hũmelle-i wuɔ i gbãa tiɛ nanna i caamba-i; ηga da η'a η nanna-yuɔ η nyegɛŋ sebɛ η hã-yo igɛna umanj pigãan wuɔ na aansorre buɔra.»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Moisi daa na tũnni sa nu ku'i ciɛ u nyegɛŋ mafamma-i hã-na. ⁶ Da ma'i sɔ Diilonj unj'a u jina miwaanjo-i u maa biɛŋo baa cienjo. ⁷ A ce dumaanjo-na, bibiɛŋo ka yanj u bɔncuɔmba-i aa waa baa u cienjo ⁸ ba gbonu ce kuuduɔŋgu.* Da ba waa dumaanjo-na, ba sa tiraa kãŋ-ba nuɔmba hãi, ba kãŋ-ba ηaa nelduɔŋo. ⁹ Terienɔu fanɔu-na, Diilonj duɔ gbonu kumanj, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuɔ.»

¹⁰ Baŋ juɔ kũŋ ciŋgu-na, u *hãalãbiemba tiraa sire nel daama-i ta ba yuu-yo. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Umanj duɔ nanna u cienjo-i aa jã unanjo, kutienjo ciɛ *fuocesinni, u cãlãa cɛdɛlãŋo-i. ¹² Cienjo maŋ duɔ bi hel u bɔlɔ wulaa aa kã ka soŋ yanja nanja, cienjo fanjo ciɛ fuocesinni'i dumaanjo-na.»

Yesu cãarã Diilonjo-i hã bisãmbiembra namba
(*Matie 19.13-15; Like 18.15-17*)

¹³ Ku huonɔu-na, baa jo baa bisãmbiembra namba-i Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cãrã Diilonjo-i hã-ba. U *hãalãbiemba sire ta ba nuola bamanj juɔ baa-ba. ¹⁴ Ku saa dɔlnu Yesu-i, wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Yaan bisãlmba ta ba

* **10:8** Miwaanjo jɔnammanj-sebɛ (Genèse) 2.24

jo mi wulaa, baa na cie-ba. Bamaŋ dii bafamba temma-i, *Diilon-nelle dii bafamba diele-i. ¹⁵ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Uman duɔ u saa sie *Diilon-nellentesinni-i ŋaa bisālāaŋo, kutienjo sie gbāa suur *Diilon-nelle-na.» ¹⁶ Ku huonŋu-na, wuɔ tūu bisālŋ daaba-i aa haa u nammu-i bei aa cārā Diilonjo-i hā-ba.

Weinjo nan maama

(Matie 19.16-30; Like 18.18-30)

¹⁷ Ku huonŋu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba sire bie hūmelle-i ta ba kā. Naacolŋo nanjo gbar jo ji dūuna Yesu yaanŋa-na aa cira: «Hāalātiefefei, mi saaya mi ce bige-i da mi gbāa da cicēlma maŋ sa tŋeŋ dede-i?»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ŋ ta ŋ bī-mi nelfefeiŋ muɔ? Da ma hel Diilonjo-na, nelfefeiŋo dii wei? ¹⁹ Diilonj un^a i tie wuɔ hūmienŋa maŋ, ma sī ŋ suɔ-ya ke? *«Baa ko nelieŋo, baa ce *fuocesinni-i, baa cuo, baa kar coima ŋ haa moloŋ-na, baa du moloŋo, ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ nyu-i ba nunŋu-i.»*†»

²⁰ Naacolŋ wuɔ cira: «Hāalātie, mi duɔŋ dii mi bisānsinnin ta mi ce mafamma-i hiere.»

²¹ Uŋ piie dumaanjo-na, u maama gbuu pāŋ dɔlnu Yesu-i; wuɔ ne-yo aa naa cira: «Ma tŋyāa ma diei: Kā ŋ ka suor ŋ nagāŋ-niini-i hiere aa ŋ cal gbeinŋa faŋa-i ŋ hā sūntaamba baaya, ku yaa ŋ ka ce weinŋ nuɔ dɔrɔ-i-na. Da ŋ ce mafamma-i, ŋ jo ŋ ji ta ŋ nyaanu-mie.» ²² Naacolŋ daayo naa silaa waa weinjo cor. Yesuŋ juɔ waŋ mafamma-i, wuɔ pāŋ vāa u yaanŋa-i aa ta. ²³ Uŋ taa, Yesu wuɔ wuɔra ne u hāalābiemba-i aa cira: «Kumaŋ ka ce weinjo duɔ gbāa suur *Diilon-nelle-na kuu dii kpelle.»

²⁴ Nel daama cu u hāalābiemba hōmmu-i. Yesu wuɔ tiraa tir-ma wuɔ: «Mi jēnaaŋ namaa, Diilon-nelle suurma dii kpelle de! ²⁵ Na suyaa wuɔ nyɔgōme duɔ gbāa cor misēne-fuonŋu-na kuu dii kpelle de! Nŋa weinjo duɔ gbāa suur Diilon-nelle-na kufanŋu dii kpelle yaŋ.»

²⁶ Nel daama migāaŋ cu u hāalābiemba hōmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Dumaanjo-na, hai moloŋo-i ka gbāa kor?»

²⁷ Yesu wuɔ ne-ba aa cira: «Nelbiliemba wulaa ma sie gbāa ce, nŋa weima sa yar Diilonjo-i.»

²⁸ Pier wuɔ cira: «Hāalātie, aa mie maŋ naana i weima-i hiere aa tie nyaanu-nie fuɔ?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Uman duɔ ta aa yaŋ u dumelle-i, u hāmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tūɔbaa-ba-i, u nyu-i, u to-i, u bisālmba-i, sisɔ u sonni-i mei maama-na baa *Neldɔdɔlma maama-na, ³⁰ kutienj un ka da nimanŋ hīema-na bande-i-na, ni ka maar un taa aa yaŋ nimanŋ sɔmma komuɔŋa ndii. U ka da dumienŋa-i, hāmba-i, mɔlāamba-i, nyunaamba-i,

† 10:19 Helman-sebe (Exode) 20.12-17

bisālm̄ba-i, sonni-i, aa bi da muliema-i naara. Aa bisīnuo-i-na, u ka da cicēlma maŋ sa t̄ieŋ dede-i. ³¹ Na saa da, bamaŋ taa yaan̄ga fiēfiē-i-na, ba b̄oi ka bir waa huon̄-nu, aa bamaŋ dii huon̄gu-na fiēfiē-i-na, ba b̄oi ka ta yaan̄ga.»

Mamaŋ dii ta ma cie Yesu-i Yerusalemu-i-na
(Matie 20.17-19; Like 18.31-34)

³² Ku huon̄gu-na, Yesubaa-ba ji sire ta ba kā *Yerusalemu. Yesu wuō ta nuōmba yaan̄-na hiere. Baŋ kāŋ dumaan̄o-na, korma doŋ ta ma da u *hāalābiemba-i baa bamaŋ naa cuu ba huon̄-nu hiere. Yesu wuō b̄i u hāalābien̄ c̄incieluo ba hāi baamba-i ba deŋ ka tuō piie baa-ba wuō: ³³ «Na daa in̄ kāŋ Yerusalemu-na ke? Diē kā, ba ka bel *Molon̄-Bieŋo-i hā *Dilijigāntaamba yuntaamba-i baa *ānj̄inamma pigāataamba-i baa-yo. Da ba hā-ba baa-yo, ba ka cira wuō u saaya komma aa bir-o hā *niēraamba-i baa-yo ³⁴ ba nyē-yo s̄ulma aa tu taalni yuō aa muo-yo aa suō ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi h̄iema-na, siēlin̄-yiin̄gu-i u ka sire hel jo.»

Sebede bēmbaŋ muyaa ba natiēŋa Yesu-i-na
(Matie 20.20-28)

³⁵ Ku huon̄gu-na, Sebede bēmba maŋ waa baa Yesu-i, ba taa ba b̄i unan̄o-i Sake aa b̄i unan̄o-i Nsāa, baa piē Yesu caan̄-nu ka cira: «Hāalātie, i juō diē ji cārā b̄in̄kūŋgu nan̄gu ŋ wulaa, jande baa yagar.»

³⁶ Yesu wuō yuu-ba wuō: «Na'a mi ce bige-i hā-na?»

³⁷ Baa cira: «I taara da ŋ ji waa ŋ f̄ōŋgūo-i-na, ŋ yan̄ miēŋo-i, u diei t̄iēna ŋ nadiēyan̄ga-na aa u diei b̄i t̄iēna ŋ nanyuōyan̄ga-na.»

³⁸ Yesu wuō cira: «Na saa suō nan̄ cārāŋ kumaŋ de! Yaahuolo maŋ ka haa-miē na ka siē u temma haa-nei wei? Na ka siē muliēŋ mei temma-i wei?»

³⁹ Baa cira: «Ūo, i ka siē.»

Yesu wuō cira: «Yaahuolo maŋ ka haa-miē, baa muliema maŋ ka bi haa-miē, ni ka bi haa-nei ninsoŋo. ⁴⁰ Nga mei siē gbāa pā nun̄gu wuō mel̄ŋo'i ka t̄iēna mi nadiēŋga-na aa mel̄ŋo'i ka t̄iēna mi nanyuōŋgu-na. Munt̄iēnammu fammuŋ tigiin̄ ta mu cie bamaŋ, ba yaa ka da-mu.»

⁴¹ Ba nahāalābien̄ c̄incieluo baambaŋ juō nu nel daama-i, ba hōmmu pāŋ du baa-ba. ⁴² Yesu wuō b̄i-ba hiere a ji tuō piie baa-ba wuō: «Na suyaa wuō fāamaambaa-ba ce hālmaan̄gu baa ba fāamaans̄inni-i aa nelbōmbōmbaa-ba ta ba haa f̄ōŋgūo-i nuōmba-na. ⁴³ Nga ku saa saaya ku waa dumaa namaa na wulaa. Uman̄ duō tuō taara u waa nelbuō-i na hōlma-na, kutien̄o saaya u ce u f̄erē na maacembilon̄o; ⁴⁴ aa uman̄ duō tuō taara yaan̄ga-i, kutien̄o saaya u ce u f̄erē na kōriēŋo. ⁴⁵ Na saa da, *Molon̄-Bieŋo juō kufan̄gu jomma yaa-i

hīema-na duɔ ji cāa nuɔmba-i aa pā u fεε duɔ sāa ba bɔi yunni; u saa jo ba da ba ji cāa-yo.»

Yesu puurii Bartime yufienja-i
(*Matie 20.29-34; Like 18.35-43*)

⁴⁶ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ kā ka hi Yeriko. A ne da nelpunḡu nanḡ temma taa ku nyaanu-yuɔ a naara u *hāalābiemba-i. Ban juɔ ta ba hel Yeriko-i-na da ba ta, yironḡo nanḡo waa tīena hūmelle tūnḡu-na tuɔ cārā. Ba taa ba bī-yo Bartime aa bī u to-i Time. ⁴⁷ Yironḡ daa unḡ nuɔ nuɔmba piye ba cor, wuɔ yuu. Baa cira wuɔ Nasaretitaanḡ Yesu yaa curaanḡ. Wuɔ pānḡ sire tuɔ fara u bī da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hāayēlḡ nuɔ, jande ce hujarre miε!» ⁴⁸ Unḡ faranḡ u bī dumaanḡo-na, nuɔmba bɔi baa yanḡ aa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u budii. Wuɔ migāanḡ dii kunanḡu naara wuɔ: «Davidi hāayēlḡ nuɔ, jande ce hujarre miε!» ⁴⁹ Yesu wuɔ yiεra aa naa cira: «Bīεnḡ u jo.»

Baa cira: «U bī-ni, fē nḡ huonḡa-i aa nḡ sire nḡ kā.» ⁵⁰ Yironḡ wuɔ pānḡ nanna u jonḡoruo-i aa tie sire ta tuɔ kā. ⁵¹ Unḡ kaa hi, Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nḡ taara mi ce bige-i hā-ni?»

Wuɔ cira: «Hāalātīe, mi taara nḡ puur mi yufienja-i.»

⁵² Yesu wuɔ cira: «Kā! Niḡ haa nḡ nanḡa-i miε, nḡ kuraa.» Terduonḡu fanḡu-na, naacolḡo yufienja pānḡ puur. Wuɔ cu Yesu huonḡ-nu ba ta ba kā.

11

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(*Matie 21.1-11; Like 19.28-40; Nsāa 12.12-19*)

¹ Yesubaa-banḡ kaa ta ba piε *Yerusalemu-i, a saanu baa nilēina nanḡa hōlma-i, dii *Olivi-tibinni-tānunḡu-na, ba bī dinande-i Betifage aa bī dinande-i Betani. Yesu wuɔ wanḡ baa u *hāalābiemba hāi wuɔ: ² «Kāanḡ nelle manḡ i yaanḡa-na daade-i, na suurma-i, na ka da ba vaa kakūmbilonḡo nanḡo, molo saa nyugūn-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³ Umanḡ duɔ yuu-na, na cira: «Tienḡo yaa wuɔ i ji fir-o ka hā-yo; wuɔ u ka bir jo baa-yo fiεfiε.»»

⁴ Baa kā ka bi da ba vaa kakūmbilonḡo nanḡo-i dumelle nande yaanḡa-na; hūmelle tūnḡu-na. Baa ture ta ba fir-o. ⁵ Nuɔmba waa, banamba ta ba piye baa-ba wuɔ: «Haba-i daaba-i! Na ce bige-i dumaanḡo-na?» ⁶ Yesunḡ waanḡ manḡ baa-ba, baa bi wanḡ ma yaa-i baa-ba. Banḡ piye dumaanḡo-na, baa yanḡ ba ta baa-yo.

⁷ Banḡ kāa baa-yo, baa hiel ba jonḡorbaa-ba-i haa u huonḡu-na aa Yesu wuɔ nyugūn tīena-yuɔ. ⁸ Nuɔmba fōnḡūɔ baa hiel ba jonḡorbaa-ba-i fara-bei hūmelle-na Yesu tuɔ wuɔ ba dɔɔ u kā. Banamba kar fiεlu ta ba jina. ⁹ Bamanḡ waa u yaanḡa-na baa u huonḡu-na hiere baa ta ba piye da gbagaga wuɔ:

«Diilonjo temma si dii.

*Itien uŋ saan u maŋ jo, Diilo baa-yo!**

¹⁰ I bincɔŋo-i *Davidi fɔŋgũo temma yaa juoŋ!

Diilo migaaŋ-yo hã-ye.

Dɔrwuoŋo temma si dii!»

¹¹ Yesuŋ kaa suur Yerusalemu-i-na, wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka wuɔra ne kumaŋ cieŋ hiere. Bãaŋgu naa ti ti, wuɔ ta baa u hãalãbieŋ cɔncieluo ba hãi baamba-i a kã Betani.

Yesu cie yensãaŋgu nanŋu kuol

(Matie 21.18-19)

¹² Ku cuo kaala-i-na, Yesubaa-ba sire Betani-i-na ta ba kã *Yerusalemu-i-na, a ne da nyulmu waa Yesu-i-na. ¹³ Ba kaa hi hɔlma namma-i, wuɔ da *yensãaŋgu nanŋu fielu gbu caa da fafamma ŋaa ku maan, a ne da ku mammaŋ-huɔŋgu'i saa waa huɔŋgu faŋgu-na. Yesu wuɔ haar duɔ ka ne sɪ u ka da biena kuɔ. Uŋ kaa piɛ, wuɔ da fiɛgbãŋgbãŋlãndu yon du kula. ¹⁴ Wuɔ gbɛ yensãaŋgu-i u *hãalãbiemba yufelle-na wuɔ: «Ma bãlãa nyunŋo; nanŋ cɛraa ŋ ji maŋ biena hã molo wuo.»

Yesu duɔnya torgociraamba-i hiel-ba Diilodubuɔ-i-na

(Matie 21.12-17; Like 19.45-48; Nsãa 2.13-22)

¹⁵ Yesubaa-baŋ kaa hi *Yerusalemu-i, wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka donya niisuornintaamba-i baa niisãanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa kã ka tisŋ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa sɛ bamaŋ suoraan nɔnsɔr ba huriimba-i ba titienã-i nanna, ¹⁶ aa cie-ba wuɔ molo baa suur baa kuusuorŋgu Diilodubuɔ dumelle-na. ¹⁷ Uŋ cie mafamma-i, wuɔ biɛ Diilon-nelma-i tuɔ piye u pigaaŋ-ba wuɔ: «Ma nyegãaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: «*Ba ka ta ba bɪ mi dũŋgu-i nilienã-i hiere a Diilojaaldũŋgu.*»† Ma sinni niɛ namaa ce-ku cuo ba terienŋu?» ¹⁸ Nel daama kã ka hi *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjɪnamma pigãntaamba-i. Baa pãŋ ta ba taara-yuɔ baa komma. A ne da u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor, a ce dumaanjo-na ba taa ba kãalã-yuɔ. ¹⁹ Bãaŋguŋ juɔ suur huɔŋgu maŋ nuɔ-i, Yesu-i baa u *hãalãbieŋ baa hel nellen-huɔŋga-na.

A haa ŋ nanŋa-i Diilonjo-na ku fa weima

(Matie 21.20-22)

²⁰ Ku cuo kaala-i-na, Yesu-i baa u *hãalãbiemba naar sire biɛ hũmelle-i. Baŋ kaa hi *yensãaŋgu terienŋu-i, ba'a ba ne da ku kuolaa baa ku yunŋu-i hiere. ²¹ Mamaŋ cie cor hiere ba kãmma-na *Yerusalemu-i-na, maa tiɛnu Pier. Wuɔ tuɔ piye baa Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, ne, niŋ waasaan yensãaŋgu maŋ, ku kuolaa hiere.»

* **11:9** Gbelieman-nalãaŋgu (Psaume) 118.25-26 † **11:17** Isayi (Ésaie) 56.7

²² Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Haan na nanɔa-i Diilonɔ-na. ²³ Yaan mi wan ninsoɔ-i baa-na: Da na haa na nanɔa-i Diilonɔ-na, na gbāa gbē tānuɔ daaku-i wuɔ: «Juur η halan bande-i-na η ka suur nuoraanɔ-na», aa ma bi ce. Nga nan waan maman, da na saa hūu-ma wuɔ ma gbāa ce, ma sie bi ce. ²⁴ Ku'i cie mi ta mi piiye baa-na mie: Da na ta na cārā kuman Diilonɔ wulaa, na saaya na hūu-ma wuɔ na daa ku bɪŋkɪŋgu-i tɪ. Da na hūu-ma, ku yaa Diilonɔ ka hā-na baa-ku. ²⁵ Aa da η'a η cārā Diilonɔ-i, a ji ne da molo cālāa-ni, ce kutienɔ-i jande aa η hiel-ma η huɔŋga-na, ku yaa nuɔ nin cie maman, na To man dɔrɔ-i-na u ka bi ce-ni jande aa hiel-ma u huɔŋga-na. [²⁶ Nga da na'a na sa hiel nuɔŋ-maama-i na hɔmmu-na, na To man dɔrɔ-i-na, u sie bi hiel namaa maama-i u huɔŋga-na.]»

Hai hāa Yesu-i hūmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?
(Matie 21.23-27; Like 20.1-8)

²⁷ Yesubaa-ban kaa hi *Yerusalemu-i, baa kā *Diilodubuɔ-i-na. Yesu wuɔ tuɔ wuɔra u bɪŋ dumellen-ɔ-huɔŋga-na. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjinamma pigāataamba-i a naara nelle bɪncuamba sire jo u wulaa ²⁸ ji yuu-yo wuɔ: «Nin ceŋ maman daama-i, hai moloŋo-i hāa-ni hūmelle-i η ta η ce-ma?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi ka bi yuu-na baa nelma diei, da na sie-mi, mi ka pigāan-na uman hāa-mi hūmelle-i.» ³⁰ Aa naa yuu-ba wuɔ: «Hai moloŋo-i naa puɔr Nsāa jo ji tuɔ *batisen nuamba-i? Diilonɔ'i naa puɔr-o waa nelbiliemba'i naa puɔr-o?» ³¹ Baa don ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Die cira Diilonɔ'i puɔraa-yo, u ka cira: «Nan suyaa-ma dumaanɔ-na bige-i cie na saa hūu u nelma-i?» ³² I sie bi sie cira nelbiliemba'i puɔraa-yo.» Nuamba-i hiere baa suyaa wuɔ Nsāa waa *Diilopɔpuɔrbilonɔ, da η da ba ciera nelbiliemba'i puɔraa-yo, maacemma haraa-bei. ³³ Baa naa ba cira: «I saa suɔ moloŋo man naa puɔr-o.»

Yesu wuɔ bi cira: «Muɔ mi sie bi pigāan-na uman hāa-mi hūmelle-i mi ta mi ce min ceŋ maman daama-i.»

12

Suontienɔ nanɔ baa u maacenciraamba
(Matie 21.33-46; Like 20.9-19)

¹ Ku huonɔŋgu-na, Yesu wuɔ bie gbāneini tuɔ nan baa-ba wuɔ: «Naacolɔŋo nanɔ diyaa *erešē-suonɔŋgu aa kalla-kuɔ. Un kalaaya-kuɔ, u hɪŋ fuonɔŋgu ba da ba ta ba kāmāl erešē-i, aa ce felge ba ta ba nyugūŋ ba niya suonɔŋgu-i. Un cie mafamma-i, u bie maacenciraamba jina-kuɔ aa ta kā nelle.

² «Tibibenɔa karmen juɔ hi, wuɔ puɔr u maacembilonɔ nanɔ-i maacenciraamba wulaa, wuɔ u ji hūu fuɔ yufelle-i ka hā-yo.

³ Maacembilonɔ ŋɔ juɔ, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o ba saa hã-yo bɪŋkũngu. ⁴ U tiraa puɔr maacembilonɔ naŋo ba wulaa. Baa muo ufaŋo-i kaasɪnya-yuɔ aa naa tuora-yuɔ. ⁵ U tiraa puɔr maacembilonɔ naŋo ba wulaa. Baa ko ufaŋo-i. Ba muyaa ba fɔŋgũɔ aa ko ba fɔŋgũɔ. ⁶ Maacembiemba ji tɪ suontienɔ wulaa aa ku tɛe u bɛduɔla yaa-i. U cira: «Fɛfɛ fuɔ, mi ka puɔr mi bɛduɔla yaa ba wulaa. Fuɔ duɔ kã, ba ka kãŋ-yo.» Aa ce bɛpolɔŋo sire ta. ⁷ Maacenciraambaŋ juɔ'a ba ne da bɛpolɔŋo jo, baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienɔ yaa juɔŋ daayo, yaanɔ duɔ jo i ko-yo aa ciilunɔ ce miɛ kũngu.» ⁸ Ba siire ku yaa nuɔ-i, naacombilonɔ ŋɔ hii, a bel-o ko-yo, aa hel baa-yo suonɔgu-na ka nanna.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa wulaa, suontienɔ daa u ka ce bige-i fɛfɛ-i-na? U ka jo ji ko maacenciraambaŋ daaba-i aa hã banamba baa suonɔgu-i. ¹⁰ Na saa kalaŋ nel daama-i Diilonɔ-nelma-na wei wuɔ:

*«Dũmarãambaŋ ciinaana kpãŋkpara manɔ,
u yaa juɔ bella dũngu-i.*

¹¹ *Ku ciɛ nerma miɛ i wulaa.*

*Itienɔ yaa wuɔ ma ce dumaanɔ-na.» **

¹² *Yuifu ba yuntaamba pãŋ suɔ wuɔ Yesu naanɔ gbãnalãan daaku-i hã ba yaa-i. Baa ta ba taara ba bel-o. A ne da ba taa ba kãalã nuɔmba-i, baa naa ba yanɔ-yo aa ta.

Nampo saaya u pã hã jãmatigi-i wei?

(Matie 22.15-22; Like 20.20-26)

¹³ Ku huonɔgu-na, baa ji puɔr *Farisɛbaa-ba namba-i baa *Erɔdi baamba namba-i Yesu wulaa, wuɔ ba ka gbãŋ baa-yo bel-o fuɔ fɛrɛŋ nuŋ-ãndaanɔgu-na. ¹⁴ Baŋ kãa, baa cira: «Hãalãtie, i suyaa wuɔ ŋ waŋ ninsonɔ yaa-i, ŋ sa kãalã nelienɔ baa ŋ ninsonɔ-i, ŋ sa bi ce ciɛluɔ. N gbu ŋ pigãanɔ nuɔmba-i Diilonɔ-hũmelle yaa kelkel.» Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saanu baa miɛ hũmelle-i, ku saaya i tɛe pã nampo-i i hã *Oromɛ ba *jãmatigi-i wei?»

¹⁵ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Na taara na cure muɔmɛi wei? Hãa-minɔ warbelle mi ne.» ¹⁶ Baa hã-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba ciɛ hai yunɔgu-i diɛ?»

Baa cira: «Ba ciɛ Oromɛ ba jãmatigi yunɔgu.»

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyegãanɔ hai yerre-i diɛ?»

Baa cira: «Ba nyegãanɔ Oromɛ ba jãmatigi yerre'i diɛ.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Kumaŋ da ku waa jãmatigi kũngu-i, pãan-kunɔ na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kumaŋ da ku bi waa Diilonɔ-kũngu-i, na bi pã-ku na hã Diilonɔ-i baa-ku.» U kũŋ kuɔ cu ba hɔmmu-i.

* 12:11 Gbeliɛmanɔ-nalãanɔgu (Psaume) 118.22-23

*Kuomba siremman-kūngu-i**(Matie 22.23-33; Like 20.27-40)*

18 *Sadusiebaa-ba wulaa kuomba sie sire. Banan baa kā ka gbē Yesu-i wuɔ: 19 «Hāalätie, *Moisi nyegāan nelma namma hā-ye wuɔ: «*Uman duɔ saa da bilonɔ baa u ciɛŋo-i aa ku aa yan-yo, u hāanɔ saaya u biɛ-yo a hon bilonɔ hā kulonɔ-i.*»† 20 A ne da naacombiamba namba waa niehāi ba nyu wulaa. Mɔŋɔ sire jā ciɛŋo, u saa da bilonɔ baa-yo aa ku. 21 Uman cuu-yo, u biɛ ciɛŋo-i u saa da bisāimba baa-yo, fuɔ u ku aa yan-yo. Sieliŋ-wuonɔ-i maaduɔma. 22 Ba kuu dumɛi ka gbuo hiere unaa saa ji da bilonɔ baa ciɛŋ daayo-i. Ku huonɔgu-na, ciɛ fuɔ fɛrɛ suɔ tuɔ nyaanu-bɛi. 23 Ba hieronɔ-na ban diyaa-yo ba ciɛŋo cor, kuon da ba ji sire, u ka ce hai wuonɔ-i?»

24 Yesu wuɔ cira: «Na piɛra. Aa na suyaa kuman ciɛ na pira wɛi? Na saa suɔ Diilon-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i ku'i ciɛ. 25 Na saa da, kuon da ba ji sire, cadiile sie waa. Ba ka waa ŋaa *dɔrɔpɔrɔbiemba. 26 Kuman ŋaa kuomba siremman-kūngu-i, Moisiŋ piye dāamu nan bilaa pɛrfielu† man du maama-i Diilon-nelma-na terienɔgu man nuɔ-i, na saa kalan ku terienɔgu-i wɛi? Ma nyegāan terienɔgu-na wuɔ: Diilonɔ gbɛ Moisi-i wuɔ: «*Abiramu Diilonɔ yaa muɔŋo-i, *Isaki Diilonɔ yaa muɔŋo-i, *Yakɔbu Diilonɔ yaa muɔŋo-i.»§ 27 Ku pigāan wuɔ Diilonɔ-i cicɛlmantaan-wuonɔ, bikuon-wuonɔ sɪ. Na piɛra bɔi.»

*Nelma man dii yungu Diilon-nelma-na**(Matie 22.34-40; Like 10.25-28)*

28 *Anjɪnamma pigāatienɔ nan un daa Yesu suyaa *Sadusiebaa-ba siema, wuɔ piɛ u caan-nu a yuu-yo wuɔ: «Diilon un ciɛra i tiɛ wuɔ hūmienɔ man hiere, hade-i yungu?»

29 Yesu wuɔ cira: «Hūmelle man yungu, di yaa daade: «*Isirahel-baan namaa, karaan na tūnni-i! Diilonɔ yaa Itienɔ-i u diei yon. 30 N saaya ŋ dɔl Itienɔ-i Diilonɔ-i baa ŋ huɔŋga-i hiere, baa ŋ kusūngu-i hiere, baa ŋ ānjɔguɔma-i hiere, baa ŋ fɔŋgūɔ-i hiere.»* 31 Maman cuu mafamma-i ma yaa daama: «N saaya ŋ dɔl ŋ nanolɔ-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛrɛ dumaa.»† Diilon un'a i tiɛ wuɔ hūmienɔ man hiere, a hāi-waan daaya yaa yungu.»

32 Anjɪnamma pigāatien wuɔ cira: «Hāalätie, ŋ waan ninonɔ, Diilonɔ dii u diei yon, unanɔ si dii yanɔga nanɔga. 33 Terienɔgu fanɔgu-na, ku saaya neliɛŋo neliɛŋo, u dɔl-o baa u huɔŋga-i hiere, baa u ānjɔguɔma-i hiere, baa u fɔŋgūɔ-i hiere; aa u saaya u dɔl u nanolɔ-i ŋaa un dɔl u fɛrɛ dumaa. Kufanɔgu bɔyaa tāmman-niini pāmman-na.» 34 Yesu wuɔ ne da u siyaa-yo

† 12:19 Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 25.5-6 ‡ 12:26 Helman-sebe (Exode) 3.2-6 § 12:26 Helman-sebe (Exode) 3.2,6 * 12:30 Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.4-5 † 12:31 Buolman-sebe (Lévitique) 19.18

baa cēcēmungu. Wuɔ cira: «ŋ saa maa baa *Diilon-nelle-i.» A hel mafamma-na, molo saa tiraa sie yuu-yo baa weima.

Koŋkortieno bige-i baa Davidi-i?

(Matie 22.41-46; Like 20.41-44)

³⁵ Ku huonngu-na, Yesu wuɔ bie Diilon-nelma-i tuɔ piye u pigāan nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na aa ji yuu-ba wuɔ: «Bige-i cie Diilon uŋ pāa nuŋgu-i aa saan *Koŋkortieno maŋ, *ānjnamma pigāataamba ta ba piye wuɔ u ka waa *Davidi hāyēlŋo? Ba taara ba waŋ wuɔ nie dumaanŋo-na? ³⁶ Ma sɪ Davidi fuɔ fere-i, *Diilon-Yalle cie u nyegēŋ-ma wuɔ:

«Itieno gbɛ mi Tieno-i wuɔ:

«Jo ŋ ji tɛna mi caan-nu

aa ŋ yan mi mal ŋ bigāaraamba-i hā ŋ ce ŋ bāanngu-i beɪ.» †

³⁷ «Diilon uŋ pāa nuŋgu-i aa saan Koŋkortieno maŋ, Davidi fuɔ fere bi-yo u Tieno, u ce nie aa ce u hāyēlŋo yon?»

Yesu firiiye ānjnamma pigāataamba-i

(Matie 23.1-36; Like 20.45-47)

Nuɔmba bɔi waa ta ba nu Yesu tuɔ piye. U nelma taa ma dɔlnu-bei ma cor. ³⁸ Wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Bilaan na fere, baa na ta na ce *ānjnamma pigāataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jongorbōmbōmbaa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba. ³⁹ Da ba suur *Diilonelhāalādūngu-na, sisɔ da ba kā kalle maŋ nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaan-na. ⁴⁰ Da ba ce ba bel diilonŋo-i a hūu bikulcaamba nagāŋ-niini-i wuo-ni, a ne da da ba'a ba cārā Diilonŋo-i ba cārā-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumaŋ ka haa-bei, ku ka balan cor.»

Bikulcieno nanjo maama

(Like 21.1-4)

⁴¹ Ku huonngu-na, Yesu wuɔ kā ka tɛna kekerienngu caanngu-na *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ne nuɔmba ta ba dii ba gbeinŋa-i ba hā Diilonŋo-i. Waamba bɔi taa ba kā ba dii gbeibōmbōmbaa.

⁴² Bikulcēsüntieno nanjo jo ji dii tāmabienŋa hāi. ⁴³ Yesu wuɔ bi u *hāalābiemba-i a tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninŋo-i baa-na: Cien daa uŋ diyaa kumaŋ, ku maaraa banambaŋ diyaa kumaŋ hierɛ. ⁴⁴ Bafamba paraa dii aa yan boluonngu; ŋga cien daa uŋ diyaa kumaŋ, ku yaa waa u yunngu-na yon; kunganu si dii yanŋa nanŋa.»

13

Mamaŋ ka da nelbiliemba-i aa miwaanjo suɔ duɔ tɪ

(Matie 24.1-2; Like 21.5-6)

¹ Yesuŋ juo tuo hel *Diilodubuɔ-i-na, u *hāalābilonjo nanjo tuo piye baa-yo wuɔ: «Hāalātie, ne dubuɔ daayo temma-i! Ne ban maa-yo baa tāmpɛŋa maŋ! A faa cor!»

² Yesu wuɔ cira: «ŋ daa dūŋgu maŋ daaku-i ke? Yiinŋu dii baa yiinŋu ku ka fara hiere hīema-na!»

(*Matie 24.3-14; Like 21.7-19*)

³ Ban kaa hi *Olivi-tibinni-tānūngu-i, Yesu wuɔ tēna bir u yaanŋa-i *Diilodubuɔ-i-na. A ne da huonŋu fanŋu-na, Pier baa Sake baa Nsāa, a naara Andere, ba yaa waa baa-yo yon. Baa yuu-yo wuɔ: ⁴ «Hāalātie, niŋ waan nelma maŋ daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce niε suɔ ma cemmanj-huonŋu-i?»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Gbāan molo baa ji pira-nei. ⁶ Nuɔmba boi ka jo ji bie mi yerre-i ce-de bafamba diele. Uman duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilonj un pāa nunŋu-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo maŋ, u yaa ufanjo-i. Ba ka pira nuɔmba boi. ⁷ Da na ji da berru ce terni-na hiere, baa na tie holle. Mafamma saaya ma ce, nga miwaanjo timma'i sie pān waa huonŋu fanŋu-na. ⁸ Nuɔmba kaa ta ba gān siyaabaa siyaabaa, baa nileiŋa nileiŋa. Hīema kaa ta ma wuɔra ma sagalla. Nyulmu kaa bi waa. Nifanni-i daani-i hiere hāanjo. Ku domma'i dumaanjo-na.

⁹ «Namaanjo-i, mi ka gbuya-nei jina. Ba ka bi-na fāamaambaa-ba wulaa. Ba ka muo-na *Diilonelhāalādūnni-na. Ba ka kā baa-na fōŋgōtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mei maama-na. Huonŋu fanŋu'i nuɔ-i na ka da na fere piye mi maama-i baa-ba. ¹⁰ Aa miwaanjo suɔ duɔ ti, nuɔmba-i nileiŋa-na hiere ba saaya ba nu *Neldɔdɔlma-i ka saa. ¹¹ Da ba ji bel-na ta ba kā baa-na fāamaambaa-ba wulaa, baa na tie holle wuɔ na sie ka suɔ nan ka wanj mamanj. Da na ka hi, manj da ma ka par hā-na, na wanj ma yaa-i. Ma sie ji hel namaa hōmmu-na, ma kaa hel *Diilonj-Yalle huonŋu-na.

¹² «Banamba kaa bel ba feren hāmba-i a hā ba ko-ba, banamba ba feren mɔlbaa, banamba ba bisāmba, banamba bi sire pu baa ba bincuamba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ¹³ Nuɔmba-i hiere ba kaa bigāan-na mei maama-na. Nga uman duɔ nyaar ji hi ku bālma-i, kutienjo ka kor.»

(*Matie 24.15-28; Like 21.7-19*)

¹⁴ «Nuoni maŋ da ŋ kalan terien daaku-i, ŋ gbān kpelle ŋ suɔ ku yunŋu-i. Da na ji da Terbiēnatiēnjo juo ji tēna terienŋu maŋ u saa saaya u tēna-kuɔ*, namaa namanj da na ji waa *Yude-i-na, na ta na gbar na kā tānniŋ. ¹⁵ Uman duɔ ji waa u dūŋgu dɔrɔ-i-na, u hiire u tuɔ gbar; u baa cira u suur bie bīnkūŋgu dūŋgu-na. ¹⁶ Uman duɔ ji waa suon-nu, u baa cira u jo cīŋ-nu ji bie waan-jonŋoruo. ¹⁷ Kusūntaamba-i baa biantaamba-i, sūlma haraa-bei yinni fanni-na. ¹⁸ Taa na cārā Diilonjo-i ku

* 13:14 Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11

baa ji ce waan-huonngu. ¹⁹ Diilon un jina miwaan-i ji hi baa nyungo, yaahuolo man temma-i saa da nelbiliba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa da ma hel ufan-na, u temma sa ji da-ba. ²⁰ Kuɔ Itien saa naa hiel kunangu yin daani-na, molo naa saa kor. Nga u yufellen hilaa baman nuɔ-i, u nie ba yaa-aa hiel kunangu nie.

²¹⁻²² «Na saa da, coikartaamba ka ta ba jo; uman duɔ jo, wuɔ Diilon un paa nunngu-i wuɔ u ka saan *Konkortien man, u yaa ufan-i, banamba ka cira bafamba *Diilopuɔrbiemba. Ba ka ce nelma boi baa gbere-weima boi da ba pira halle Diilon yufellen hilaa baman nuɔ-i. A ce dumaan-na, uman duɔ ji gbẽ-na wuɔ Diilon un paa nunngu-i wuɔ u ka saan Konkortien man uu dii bande, sisɔ uu dii daalei, baa na huuma, u taal-na. ²³ Terienngu fangu-na, bilaan na fere, mi gbuɔya-nei jina.»

(*Matie 24.29-31; Like 21.25-28*)

²⁴ «Yaahuolo daa duɔ tuɔ bal, baangu ka bir cure, ceinjo ka ce da bintuu. ²⁵ Mɔɛna ka par diire, bimbinni man dorɔ-i-na hiere ni ka halan ni fonni-na. †

²⁶ «Huonngu fangu'i nuɔ-i ba ka da *Molon-Bienjo jo duherru-na. Ba ka da u yuntesinni-i baa u boboima-i. ²⁷ Duɔ jo, u yufellen hilaa baman nuɔ-i, u ka ce *dorpupuɔrbiemba wuɔra terni-na hiere baa hema-na hiere a tigiin-ba terduonnu.»

(*Matie 24.32-35; Like 21.29-33*)

²⁸ «Na saa da *yensangu-i, da na ji da ku caa fielu-i, na bi suɔ kerre ifelle hii. ²⁹ Kuuduonngu yaa-i, da na bi ji da maman daama ce, na saaya na suɔ wuɔ *Molon-Bienjo jomma piyaa. ³⁰ Mi wan ninson-i baa-na, nel daama ka ce hi fiɛfiɛ ku nuamba namba aa ba suɔ ku. ³¹ Dorɔ-i baa hema-i ni ka gbuo, nga mei nelma sa ji gbuo dede.»

(*Matie 24.36-44*)

³² «Nga kuman naa yiingu fangu fere-i, sisɔ huonngu fangu fere-i, molo sa suɔ-ku. Halle *dorpupuɔrbiemba famba fere-i dorɔ-i-na baa Bepoln fuɔ fere-i, ba sa suɔ-ku. Tuonjo yaa suyaan-kun u diei yon. ³³ Nan'a na sa suɔ yiingu-i, baa na duɔfun. ³⁴ Mi gbãa saa-ku baa naacolho nan maama. U taa u ka nelle. Un'a u ta, u dii u dumelle weima-i hiere u maacembiemba nan-na; nelienjo nelienjo baa u maacemma. Un cie mafamma-i, u wan baa uman taa u niya fondumelle-i wuɔ: «Baa duɔfun!» ³⁵ Terienngu fangu-na, baa na bi duɔfun, na sa suɔ dumellentien un ka jo huonngu man nuɔ-i: U ka jo danambaan-nu wa, isuhollel wa, kahlaamba-na wa, cucuuyun-nu wa, na sa suɔ. ³⁶ Duɔ fie jo huonngu huonngu, na baa yan u jo ji da na duɔfun. ³⁷ Min waan maman daama-i baa-na, mi bi

† 13:25 Nien Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10; 34.4.

wanj maaduoma famma yaa-i baa nuomba-i hiere wuɔ ba baa duɔfɔŋ.»

14

Ba saa Yesu belmanj-maama-i

(Matie 26.1-5; Like 22.1-2; Nsāa 11.45-53)

¹ *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigāataamba taa ba taara nelma da ba cure Yesu-i gbāa bel-o ko-yo. *Kōrsinni tīmmanj-ponsaanju-i, baa *baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo manj nuɔ-i u kūŋguŋ juɔ tɛ yinni hāi aa da ni hi, ² baa ta ba piye wuɔ: «I saa saaya i bel-o ponsaanju hɔlma-na ni ma'i sɪ ku ka du.»

Cieŋo nanjo kūna natikolo Yesu yunju-na

(Matie 26.6-13; Nsāa 12.1-8)

³ Yibienja faŋa-na Yesu waa Betani baa u *hāalābiemba-i tuɔ wuo niwuoni *jardāamanj waa Simɔ manj nuɔ-i u dumellenana. Cieŋo nanjo jo baa natikolo nanjo *alabati-kamoelenj. Natikolo faŋo cie baa *naar-yomma ma kula. U sullu waa kpelle. Uŋ juɔ, wuɔ kaya kamoele nunju-i aa kūnna natikolo-i Yesu yunju-na. ⁴ Nuomba manj waa, banamba hɔmmu pāŋ du baa cieŋ daayo-i. Baa ta ba piye wuɔ: «Bige-i cie u bɛna natikolofɛŋiŋ daayo-i temma-i? ⁵ Uu naa gbāa suor-o *deniebaa nuɔsūɔ komuɔŋa ndii a kāyā sūntaamba-i.» Aa ta ba waana. ⁶ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yaaj cieŋo fiisa! Bige-i cie na ta na guɔla u huɔŋga-i? Uŋ cie kumanj miɛ daaku-i, ku faa. ⁷ Sūntaamba-i dii baa-na bāanju-i baa isuɔŋgu-i; na gbāa kāyā-bei huɔŋgu manj dɔlaanu-nei. Nga muɔmi si dii baa-na gbula. ⁸ Cieŋ daayo cie u kuusaanunju yaa-i: U kūna natikolo-i miɛ tuɔ cie mi kuliŋ-yiŋgu yaa-i. ⁹ Yaaj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: *Neldɔdɔlma da ma wanj terienju terienju hɛma-na bande-i-na, cieŋ daa uŋ cie mamanj daama-i, ba ka bi ta ba wanj-ma nuomba ta ba suɔ-ma.»

Yuda suora Yesu-i

(Matie 26.14-16; Like 22.3-6)

¹⁰ Yesu *hāalābienj cīncieluo ba hāi baamba-na, ba nanj bīŋ umanj *Yuda-Isikaro-i, wuɔ ta ka wanj baa *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i wuɔ fuɔ gbāa kāyā-bei ba bel Yesu-i. ¹¹ Kuɔ gbuu silaa dɔlnu-bei. Baa pā nunju baa-yo wuɔ duɔ gbāa ce-ma, ba ka hā-yo gbeŋa. Yuda wuɔ donj tuɔ taara uŋ ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

Yesu ce kōrsinni tīmmanj-ponsaanju-i baa u hāalābiemba

(Matie 26.17-25; Like 22.7-14,21-23; Nsāa 13.21-30)

¹² *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo manj nuɔ-i u ponsaanju yidɛlāŋgu-na, baŋ koŋ *kōrsinni tīmmanj-ponsaanju niikonni-i yiŋgu manj nuɔ-i, Yesu *hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «Hāalātie,

η taara i ka ce kōrsinni timmaṅ-ponsaangu niiwuoni-i terien haku-i nuɔ-i a hā-ni?» ¹³ Yesu wuɔ waṅ baa ba hāi wuɔ: «Kāan nellen-huonṅa-na na ka da naacolṅo naṅo tūyāa hūmmaṅ-būnaṅa, na cu u huonṅ-nu. ¹⁴ Duɔ ka suur dumelle maṅ nuɔ-i, na suur baa-yo. Da na suur, na waṅ baa dumellentienṅo-i wuɔ hāalātien wuɔ u pigāaṅ-na dūṅgu maṅ uṅ ka hā-yo baa-ku u wuɔ kōrsinni timmaṅ-ponsaangu niiwuoni-i baa u hāalābiemba-i. ¹⁵ U ka pigāaṅ-na dubuɔ naṅo dōrɔ-i-na. U tigiin tī; bimbinni-i dii-yuɔ. Na ce niiwuoni-i kusuwṅ-nu'i i ka wuɔ.» ¹⁶ Hāalābiemba ta. Baṅ kāa ka hi, ba bi da-ma ṅaa Yesuṅ waanṅ-ma dumaa. Baa ce niiwuoni-i.

¹⁷ Bāanṅuṅ juɔ suur, Yesu wuɔ jo baa u hāalābien cīncieluo ba hāi baamba-i. ¹⁸ Baṅ juɔ tēna ta ba wuɔ niiwuoni-i, Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waṅ ninsoṅo-i baa-na: Na hōlma-na, unaa ka hel mi huonṅ-nu; kutienṅo-i dii tuɔ wuɔ baa-mi bande-i-na.» ¹⁹ Ba yammu pāṅ vāa. Baa ta ba yuu-yo ba da-ba-diei. Uman duɔ puur wuɔ: «Hāalātie, muɔmēi wēi?»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Kutienṅo dii hāalābien cīncieluo ba hāi baanṅ namaa hōlma yaa nuɔ-i; kutienṅo wuɔ baa-mi kaladuonṅ-nu. ²¹ *Molon-Bienṅo ka ku ṅaa Diilonṅ-nelmaṅ waanṅ-ma dumaa, nuharuṅgu si dii-mēi. ṅaa umanṅ ka hā-ba baa-yo ba ko-yo, sūlma haraa kutienṅo-na; bōlbōl uu naa baa honṅ.»

(*Matie 26.26-30; Like 22.15-20; Kor. dīe. 11.23-25*)

²² Baṅ waa ta ba wuɔ niiwuoni-i, Yesu wuɔ ji biē *buruo, aa jaal Diilonṅo-i aa būlnu-yuɔ hā-ba aa cira: «Hūyāan, mi kūoma yaa daama.» ²³ Ku huonṅu-na, u biē duvṅṅo cīiṅ-na aa jaal Diilonṅo-i aa hā-ba baa-yo ba nyonṅ hiere. ²⁴ Baṅ juɔ nyonṅ tī, wuɔ cira: «Mi tām̄ma yaa-i; tobisifelenniṅ-tām̄ma yaa-i. Ma ka kūnna nuɔmba bōi maa-na.» ²⁵ Aa cira: «Yaan mi waṅ ninsoṅo-i baa-na: Ni *Diilonṅ-nellenṅ sī, mi siē tiraa nyonṅ duvṅṅo.» ²⁶ Ku huonṅu-na, baa hāl neini gbēlienṅ Diilonṅo-i aa sire ta kā *Olivi-tibinni-tānuṅgu-na.

Yesu gboya Pier wuɔ u ka cīina-yuɔ

(*Matie 26.31-35; Like 22.31-34; Nsāa 13.36-38*)

²⁷ Yesubaa-baṅ kāa *Olivi-tibinni-tānuṅgu-na, Yesu wuɔ tuɔ piie baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Ma nyegāanṅ Diilonṅ-nelma-na wuɔ: «*Mi ka ko āncīinanṅo-i aa yanṅ tūlmba pisāllā.*» *» Yesu wuɔ cira: «Terienṅu fanṅu-na, namaa na ka nanna-miē hiere. ²⁸ ṅaa da mi ji sire, mi ka kā ka cie-na *Galile-i-na.»

²⁹ Pier wuɔ cira: «Banamba da ba fiē nanna-niē, muɔ fuɔ mi cēraa mi nanna-niē.»

³⁰ Yesu wuɔ cira: «Pier, mi waṅ ninsoṅo-i baa-ni, nyunṅo daayo-na, isuɔduonṅ daaku-na, kōhōldiēlānṅo siē hi tir bu, η ka cīina-miē da i siēi wuɔ naṅ sa suɔ-mi.»

* 14:27 Sakari (Zacharie) 13.7

³¹ Pier wuɔ dii u nanɔa-i dāamu-na wuɔ da ba fiε'a ba ka ko-ba ba hāi-i-na, fuɔ cεraa u cira u sa suɔ-yo. Banamba bi wan maaduɔma.

Yesubaa-ba kaa Getisemane
(*Matie 26.36-46; Like 22.39-46*)

³² Ku huonɔgu-na, Yesubaa-ba sire kã terienɔgu nanɔgu-na ba bi-ku Getisemane. Ban kãa, Yesu wuɔ wan baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Tienaanɔj bande mi ka cārã Diilonɔ-i aa jo.» ³³ Uɔ'a u ta, wuɔ ta baa Pier, baa Sake a naara Nsãa. Ban kãj hūmelle-na, u holle donɔ ta di tie, korma ta ma da-yo. ³⁴ Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Mi huonɔga si dii huonɔga; tienaanɔj bande na cie-mi. Baa na duɔfūɔ!» ³⁵ Aa kã yaan-na celle ka dūuna tuɔ cārã Diilonɔ-i wuɔ duɔ siε u baa yan yaahuolo daayo haa-yuɔ. ³⁶ Uɔj waan manɔj ma yaa daama, u ciera: «Baba, weiima si dii manɔj gbãa yar-ni cemma, jande maaya yaahuolo daayo-i muɔ-na; nɔga baa fer-muɔ, ce-ma niɔj taaranɔj ma ce dumaa.»

³⁷ Ku huonɔgu-na, wuɔ sire duɔ ji ne Pierbaa-ba-i; a jo ji da ba kuraa duɔfūɔ. Wuɔ cira: «Simɔ, ɔ duɔfūɔ wei? Halle ɔ saa gbãa tie na da huonɔgu celle, ɔ yan duɔfūmmu nuɔl-ni. ³⁸ Baa na duɔfūɔ, taa na cārã Diilonɔ-i weiima baa gbãa tãal-na dii-na kuubabalaanɔgu cemma-na. Anfafamma cemmanɔj-maama dii nelbilonɔ huonɔga-na, nɔga ku fɔnɔgūɔ yaa si dii-yuɔ.» ³⁹ Uɔj waan mafamma-i, wuɔ tiraa bir ta ka cārã Diilonɔ-i baa nelduɔj daama yaa-i.

⁴⁰ Uɔj kaa cārã tɔ aa bir jo hāalābiemba wulaa, wuɔ jo ji da duɔfūmmu yirii-ba. Ba saa suɔ ban ka wan manɔj baa-yo. ⁴¹ Wuɔ tiraa bir ta. Uɔj kaa bir tuɔ jo sielinɔj-jomma-i, wuɔ jo ji gbε-ba wuɔ: «Na saa duɔfūɔ ye dumaa wei? Ku hii. Ba ka hã āmbabalmanciraamba baa *Molon-Bienɔ-i. ⁴² Siirenɔj i ta, umanɔj ka hã-ba baa-mi u'i juɔj daayo.»

Yesu belma hii
(*Matie 26.47-56; Like 22.47-53; Nsãa 18.3-12*)

⁴³ Nelma saa ji tɔ Yesu nunɔgu-na, ba'a ba ne da *Yuda juɔ ji tuɔ yiεra baa nelpūnɔgu nanɔgu u huonɔgu-na. Yuda nunɔgu waa baa u *hāalābienɔj cinciɔluo ba hāi baamba-i. Bamanɔj waa baa-yo, banamba waa baa jigāmmu, banamba bōεɔa. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānɔjinamma pigāataamba-i, a naara nelle bincuɔmba yaa naa puɔraa-ba.

⁴⁴ A ne da ban'a ba jo, Yuda gbuɔya-bei wuɔ: «Da mi ka pūrã umanɔj jaal-o, u yaa-i, na bel-o fafamma na kã baa-yo.» ⁴⁵ Ban juɔ ji hi, wuɔ piε Yesu caanɔ-nu aa naa cira: «Hāalātie» aa pūrã-yuɔ jaal-o. ⁴⁶ Bamanɔj waa u huonɔgu-na baa bi pān piε bel Yesu-i. ⁴⁷ Hāalābilonɔ nanɔ wuɔ pān fa u jigānɔga-i hiel-ka a jafūɔj *Diilojigāntaamba yuntienɔj maacembilonɔj tūnɔgu-i a yer-ku. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Na hilaa baa jigāmmu baa bōεɔa

da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. ⁴⁹ Ma sɪ i da i-naa yinni maŋ joŋ *Diilodubuɔ-i-na ke? Mi kã mi waŋ Diilon-ŋelma-i mi pigãaŋ nuɔmba-i kusuɔŋ-nu'i. Bige-i ciɛ na saa siɛ bel-mi? Ŋga mamaŋ nyegãaŋ Diilon-ŋelma-na, ma saaya ma ce ku'i ciɛ.»
⁵⁰ Hãalãbiemba gbar hiere aa yaŋ-yo.

⁵¹ Baŋ bilaa Yesu-i ta ba kã baa-yo, naacombilonjo naŋo cu ba huon-nu. Naacombilonjo faŋ wuɔ naaŋ kompaŋga yoŋ u kũma-na. Bamaŋ bilaa Yesu-i, baa kã nii-yuɔ da ba bel-o.
⁵² Wuɔ nanna kompaŋga-i hã-ba aa gbar tãmporuonju.

Ba kãa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(Matie 26.57-68; Like 22.54-55,63-71; Nsãa 18.13-14,19-24)

⁵³ Baŋ bilaa Yesu-i, baa kã baa-yo *Diilojigãntaamba yuntienjo ciŋgu-na. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa nelle bincuɔmba-i, a naara *ãŋŋinamma pigãataamba-i, baa jãnu ba-naa terienju-na. ⁵⁴ A ne da baŋ taa ba kã baa Yesu-i, Pier wuɔ yaŋ ba maa aa suɔ cu ba huon-nu kã ka suur baa-ba Diilojigãntaamba yuntienjo ciŋgu-na. Uŋ suurii, wuɔ kã ka tuɔ yiraan dãamu baa bamaŋ niɛyan dumelle-i.
⁵⁵ Diilojigãntaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara ãntãalãmma da ba haa Yesu-i-na da ba gbãa ko-yo, ŋga ma saa dɔl-ba. ⁵⁶ Nuɔmba bɔi taa ba kar coima-i ba haa-yuɔ, ŋga ba nelma taa ma hel ma-naa honniŋ. ⁵⁷ Banaŋ baa sire baa coiŋ daama-i ta ba piye wuɔ: ⁵⁸ «I nuɔ u ciɛra wuɔ: «Nelbiliembaŋ maa *Diilodubuɔ maŋ daayo-i, mi ka muonu-yuɔ aa ma uufɛɛŋo yinni siɛi hɔlma-na; ufaŋo siɛ waa nelbilien uumaŋo.» ⁵⁹ Halle baŋ fiɛ waŋ mafamma-i, ma saa ce kuuduonju. ⁶⁰ Diilojigãntaamba yuntien wuɔ sire yiera nuɔmba-na aa naa cira: «Naacolŋ nuɔ, baŋ cãl-niŋ naŋ'a niɛ?» ⁶¹ Yesu saa seŋ sũnuŋgu yuɔ. Wuɔ cira: «Diilon uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo maŋ, u yaa nuɔŋo-i wei? Iŋ tuɔlnuŋ Diilonjo maŋ, fuɔ biɛŋo'i nuɔŋo-i wei?»

⁶² Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» Aa naa cira: «Yiingu dii baa yiingu na ka da *Molon-Bienjo tɛnaana Itienjo caanju-na. Na ka da u hilaa dɔrɔ-i-na duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo.» ⁶³ Uŋ waan mafamma-i, Diilojigãntaamba yuntienjo huɔŋ kaa pãŋ du; wuɔ fa fuɔ fɛɛŋ joŋgorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «Ii si dii die ka tiraa yuu molonjo! ⁶⁴ Uŋ tuoraaya Diilonjo-i namaa na'a niɛ?» Baa sire hiere wuɔ u cãlãa, keɛɛ u saa baa kuliingu. ⁶⁵ Banamba pãŋ ta ba tu taalni yuɔ, aa naa vaa u yufienja-i aa ta ba dudul-o. Da ba dudul-o, ba yuu-yo wuɔ: «Iŋ suyaa umaŋ muyaa-ni wei? Bɪ kutienjo yerre-i i ne!» Bamaŋ naa niɛyan dumelle-i, baa bel-o ta ba caa u tũnni-i.

Pier ciinaana Yesu-i

(Matie 26.69-75; Like 22.56-62; Nsãa 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Baŋ taa ba ce Yesu-i kpāncōlgūō faŋo-i, Pier waa yogo hīema-na† dumellen-huōŋga-na. *Diilojigāntaamba yuntienjo maacembilonjo‡ naŋo jo ⁶⁷ ji da u yiraan dāamu-i. Wuō ne-yo da kelkelkel aa cira: «Ma sī nuō ŋ waa baa Nasarētitaan Yesu-i kē?»

⁶⁸ Pier wuō cira: «Cien nuō, mei saa suō ŋ nelma yaanŋa-i; ŋ taara ŋ waŋ wuō nie?» Uŋ waan mafamma-i, wuō pāŋ hel ka yiera fondumelle-na. [Kōhōldīelāŋ wuō doŋ tuō bu.]

⁶⁹ Uŋ kāa ka yiera fondumelle-na, maacembilon daayo daayo. Wuō tuō piye baa bamaŋ waa dumelle-na wuō: «Unanjo yaa yieraaya daayo-i.» ⁷⁰ Pier wuō tiraa ju-ma wuō coima. Cellē, bamaŋ waa, baa gbē-yo wuō: «Ma sī Galileyiēŋ nuō kē? N ju-ma gbāŋgbāŋ, unanjo'i nuōŋo-i.»

⁷¹ Pier wuō cira: «Muō baa Diilonjo mi sa suō naacolŋ daayo-i! Aa da kuō mi karaa coima, Diilonjo baa yan-mi!» ⁷² Uŋ taa u waŋ mafamma-i huōŋgu maŋ nuō-i, kōhōldīelāŋ wuō doŋ tuō bu hāalīŋ-bumma-i. Yesuŋ ŋa naa waŋ mamaŋ baa-yo wuō: «Kōhōldīelāŋo sie hi tir bu, ŋ ka cīina-miē da i siei wuō naŋ sa suō-mi» nelma famma pāŋ tīenu-yuō. Wuō pāŋ naŋ yunŋu tuō kaal.

15

Ba kāa baa Yesu-i Pilati wulaa

(*Matie 27.1-2,11-14; Like 23.1-5; Nsāa 18.28-38*)

¹ Ku cuo kaala-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba naar tigiŋ ba-naa, baa nelle bīncuōmba-i, a naara *ānjīnamma pigāntaamba-i. Kuu dii ŋaa *Yuifu ba *nellentaamba yaa naa naaraa tigiŋ ba-naa, a da ba-naa, aa bel Yesu-i vaa-yo kā baa-yo ka hā *Pilati-i baa-yo. ² Pilati wuō yuu-yo wuō: «Yuifu ba nellentienjo yaa nuōŋo-i wei?»

Yesu wuō cira: «Muōmei.» ³ Diilojigāntaamba yuntaamba doŋ ta ba cāl-o baa nelma bōi.

⁴ Pilati wuō yuu-yo wuō: «Baŋ cāl-niŋ balbalbal naŋ'a nie?»

⁵ Yesu saa ji seŋ sūnunŋu yuō. Kuō bir yan aa cu Pilati huōŋga-i.

Pilati hāa-ba Yesu-i wuō ba ka ko-yo

(*Matie 27.15-26; Like 23.13-25; Nsāa 18.39-19.16*)

⁶ Belle belle, *kōrsīnni tīmmaŋ-ponsaan da kuō hi, *Pilati nanna kasobilonjo diei. Nuōmba yaa pigāŋ ba yufellen-nolŋo u nanna-yuō. ⁷ Naacolŋo naŋo waa kaso-i-na, ba taa ba bī-yo Barabasi. U waa baa bubōlaamba namba. Ijieni naŋ nie ciē nelle-na bafamba hi ko nelienjo, baa bel-ba ka suuyebēi. ⁸ Nuōmba sire kā Pilati wulaa dii u cīŋgu-na ka ta ba cārā-yuō wuō u hā-ba kasobilonjo-i ŋaa uŋ jo u hā-ba dumaa

† 14:66 Ba waa baa Yesu-i sāŋkānsō-dōrō. ‡ 14:66 Maacembilon daayo waa cicienjo a saanu baa mamaŋ nyēgāŋ girēkimma-na.

koko. ⁹ Pilati wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na taara mi nanna *Yuifu ba nellentienjo yaa wei?» ¹⁰ Fuɔ fere wuɔ suyaa wuɔ nene-munḡu'i cie *Diilojigāntaamba yuntaamba bel Yesu-i ka hā-yo. ¹¹ Pilatiṅ yuu dumaanjo-na, Diilojigāntaamba yuntaamba gbo nuamba-i wuɔ ba cira u nanna Barabasi. ¹² Pilati wuɔ tiraa yuu nuamba-i wuɔ: «Na'a mi ce nanḡ biṅ umanḡ Yuifu ba nellentienjo-i nie?»

¹³ Baa kaasṅṅ hiere wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu!»

¹⁴ Pilati wuɔ yuu-ba wuɔ: «U guɔlaaya bige-i?»

Baa migāan ta ba kaasṅṅ bōmbōṅ wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu! Gbu-yo daan-nu!» ¹⁵ Pilati wuɔ hiel Barabasi-i kaso-i-na duɔ fē ba hōmmu-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa suɔ hā-ba baa-yo wuɔ ba ka gbu-yo daanḡu-na.

*Sorosibaa-ban cie karaanḡu manḡ baa Yesu-i
(Matie 27.27-31; Nsāa 19.2-3)*

¹⁶ *Pilatiṅ hāa-ba Yesu-i, sorosibaa baa hūu-yo suur baa-yo ciinḡ-huonḡa-na aa naa bī ba nabaamba jo hiere. ¹⁷ Banḡ juɔ, baa bie jonḡorbuɔ nanḡo dii hā-yo. Jonḡoruo fanḡo waa dāa-wuonḡo, aa naa ce huoni sū nyantuoluo dii u yunḡu-na. ¹⁸ Banḡ cie mafamma-i, baa ta ba nyε-yo aa cira ba jaal-o. Umanḡ duɔ puur wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!» ¹⁹ Aa ta ba muo u yunḡu-i baa gboruonḡu aa ta ba tu taalni yuɔ, aa naa ta ba cor ba dūuna u yaanḡa-na. ²⁰ Banḡ juɔ nyε-yo ye huonḡu manḡ nuɔ-i, baa hiel ba jonḡorbuɔ-i u nuonḡu-na aa bir dii fuɔ fereṅṅ bimbinni-i hā-yo aa hel baa-yo da ba ka gbu-yo *daanḡu-na.

*Yesu gbummanḡ-huonḡu hii
(Matie 27.32-44; Like 23.26-43; Nsāa 19.17-27)*

²¹ Sorosibaa-banḡ hilaa baa Yesu-i ta ba kā da ba ka gbu-yo, baa suu baa Sireniyenjo nanḡo hilaa suonḡ-nu tuɔ jo. Ba taa ba bī-yo Simɔ. U bēmba waa ba hāi; ba taa ba bī unanḡo-i Alesāndire aa bī unanḡo-i Urufusi. Banḡ taa ba kā baa *daanḡu manḡ da ba ka gbu Yesu-i, baa bel u yaa-i a haa-ku hā-yo. ²² Banḡ kāa baa Yesu-i terienḡu manḡ nuɔ-i, ba bī-ku Gɔlgota, ku yunḡu yaa wuɔ yukoluonḡ-terienḡu. ²³ Banḡ hii, baa guɔl *miir baa duvḡṅo a hā-yo wuɔ u nyonḡ. Wuɔ yagar wuɔ u sie nyonḡ. ²⁴ Baa gbu-yo daanḡu-na aa naa ful tienḡa a cal u jonḡorbaa-ba-i. ²⁵ Banḡ gbuu Yesu-i huonḡu manḡ nuɔ-i, bāanḡu naa bonḡ tī. ²⁶ Banḡ gbuu-yo yunḡu manḡ nuɔ-i, baa nyεḡḡḡ-ku jina u yudɔrɔ-i-na wuɔ: «*Yuifu ba nellentienjo.» ²⁷ Baa bi gbuu cuobaa-ba hāi baa-yo. Unanḡo-i u nadienḡa-na, unanḡo-i u nanyuonḡu-na. [²⁸ Mamanḡ nyεḡāanḡ Diilonḡ-nelma-na wuɔ: «Ba diyaa-yo baa nelbabalaamba* », ma'i saa ce daama-i wei?]

* 15:28 Isayi (Ésaïe) 53.12

29 Hūncortaamba ta ba misirrā ba yunni-i aa ta ba tuora-yuō. Ba taa ba piye wuō: «Hai daayo-i! Nan saa cira wuō nan ka muonu *Diilodubuō-i aa ma-yo yinni siei wei? 30 Kor η fεε i ne! Hiire daangu-na i ne!» 31 *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigāataamba taa ba bi nyε-yo aa ta ba piye baa ba-naa wuō: «U kuraa banamba-i, nga u yaa daayo u sie gbāa kor u fεε. 32 Da kuō u yaa-i *Konkortienjo-i Diilonj unj saanj-yo, da kuō u yaa-i *Isirahel-baamba nellentienjo-i, u hiire fiefie daangu-na i ne, ku yaa i ka hūu u maama-i.» Banj ηa nanj gbuu bamanj baa-yo, baa kā ba ta ba tuora-yuō hiere.

Yesu kuliingu-i

(*Matie 27.45-56; Like 23.44-49; Nsāa 19.28-30*)

33 Bāanguj juō hi yuhuōngga-i, ba'a ba ne da terienju cuure hiere. Ku tiyāa dumēi fuō bāangu ji tεεη. 34 Kunj juō tεεη, Yesu wuō kaasīnj da gbagaga wuō: «*Eloyi, Eloyi, lama sabatani?*» Ku yungu yaa wuō: Diilo, Diilo, bige-i cie η nanna-mie? 35 Bamanj waa, bananj baa ta ba piye wuō: «Niεη, u bī *Eli.» 36 Unanj wuō gbar kā ka nyie kānsaarma namma-i niisaarnīnj aa to-ma gboruonj-nu a hā-yo wuō u mōsūnya hīnj, aa naa cira: «Yaan mi hā u mōsūnya, aa i ne si Eli ka jo ji har-o *daangu-na.» 37 Yesu wuō tiraa kaasīnj da gbagaga, aa bi pānj hūu u fεε.

38 Kompanja manj naa karaanu *Diilodubuō-i, kaa pānj taalnu sōmma hāi; a donj dōrō-i-na ji hel cicaara-i-na. 39 Sorosi ba yuntienjo nanjo waa yiεra Yesu caangu-na. Unj juō da u kuu kuliinj daaku-i, wuō cira: «Naacolnj daayo waa Diilonj-Bienjo kelkel.»

40 Caamba namba bi waa yiεra yargaa ta ba fara ba ne. Maari manj taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba baa u duonjo-i Sake bisālāanjo-i ba nyu-i†. A naara Salome bi waa. 41 Ba yaa naa cuu Yesu huonj-nu ta ba kāyā-yuō unj waa *Galile-i-na. Caamba namba naa bi nyaa u huonj-nu jo *Yerusalemu-i-na. Caamba fanj baa ciinu.

Yesu fuuremma-i

(*Matie 27.57-61; Like 23.50-56; Nsāa 19.38-42*)

42 Yesunj hūyāa u fεε huōngju manj nuō-i, bāangu naa ta ku kā suurma-na. Aa ba *yitienangu waa ηaa bisīnj ku temma, a ce dumaanjo-na ba waa gbagbarramma-na. 43 Naacolnj nanj wuō donj holle kā *Pilati wulaa ka cārā kulonjo-i. Ba taa ba bī-yo Yosefu, u taa u hel Arimate. U waa nelbuō *Yuifu ba *nellentaamba hōlma-na. U taa u niya *Diilonj-bāangu domma-i. 44 Pilati nj nuō wuō Yesu kuu, kuō ce-yo gbεε. Fuō wulaa u kuu donduo. Wuō ce ba bī sorosi ba yuntienjo-i a ji

† 15:40 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyεgāanj girεkimma-na wuō: Sake bisālāanjo-i baa Yose ba nyu-i.

yuu-yo da kuɔ u kuu yiinaa. ⁴⁵ Sorosi ba yuntien wuɔ suur ma yaan̄ga-na a waŋ-ma baa-yo. Wuɔ suɔ hã Yosɛfu-i hũmelle-i wuɔ u ka har-o. ⁴⁶ Yosɛfu wuɔ kã ka sãa kompaŋga-i aa kã ka har-o *daan̄gu-na a finya-yuɔ aa kã baa-yo ka fuure-yuɔ cɪncorre nande-na baa naa hɪŋ-de tãmpɛllɛŋ.

Baŋ kaa nanna tɪ, wuɔ bũmal tãmpɛlle nande-i a suuye cɪncorre nuŋgu-i. ⁴⁷ Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na baa u duon̄o-i Yose ba nyu-i, baa yiɛra ne baŋ gaala Yesu-i kusuɔŋ-nu.

16

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na
(*Matie 28.1-8; Like 24.1-12; Nsãa 20.1-10*)

¹ *Yitienan̄guŋ juɔ cor, Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na, baa u duon̄o-i Sake ba nyu-i, a naara Salome-i, baa sãa natikolo wuɔ ba ka kũnna Yesu-i-na. ² Ku cuo kaala-i-na*, baa naar biɛ hũmelle-i ta ba kã cɪncorre-na. ³ Baŋ kãŋ, baa ta ba piiye wuɔ: «I kaa da hai u bũmal tãmpɛlle-i halaŋ-de cɪncorre nuŋgu-na hã-ye?»

⁴ Baŋ kaa piɛ, baa fara da tãmpɛlle bũmalãa halaŋ. A ne da di maama saa naa fa baa bɔbɔima-i. ⁵ Baa kã ka suur cɪncorre-na. Ba'a ba ne da naacolon̄o nan̄o tɪenaana ba nadieyan̄ga-na baa jon̄gorpilaŋo. Korma pãŋ ta ma da-ba. ⁶ Naacolon̄o daa wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Baa na yaŋ korma da-na, mi suyaa miɛ baŋ gbuu Nasarɛtitaan̄ Yesu maŋ *daan̄gu-na ko-yo, na taara u yaa-i. Uu si dii bande-i-na, u siire hel kuomba hɔlma-na. Niɛŋ, baa naa galla-yuɔ bande yaa nuɔ-i. ⁷ Kãan̄ na ka tũnu u *hãalãbiemba-i baa Piɛr, wuɔ u taa duɔ ka cie-na *Galile; na ka da-yo kusuɔŋ-nu'i ŋaa un̄ ŋa naa waŋ-ma baa-na dumaa.» ⁸ Caan̄ daaba kũɔma gbuu ta ma nyɛŋ; baa hel baa gbarun̄gu ta. Baŋ taa dumaan̄o-na, ba saa ka gbãa waŋ wɛima baa molon̄o korma nammu-na.

Yesu caraaya Maari-i
(*Matie 28.9-10; Nsãa 20.11-18*)

[⁹ Yesuŋ naaraa sire jumaansi cucuuyun̄gu-na, u caraaya Magidalataan̄ Maari yaa igɛna. Wuɔ duɔnya *jinabaa niehãi fuɔ-i-na. ¹⁰ U yaa kãa ka tũnu Yesu wuɔrataamba-i. U kãa ka da-ba kuliin̄-kaalun̄gu-na yogo. ¹¹ Wuɔ cira: «Yesu siire, mi daa-yo nuɔ baa mi yufelle!» U wuɔrataamba saa hũu-ma wuɔ ninson̄o.

Yesu caraaya u hãalãbiemba-i
(*Matie 28.16-20; Like 24.13-49; Nsãa 20.19-23*)

¹² Ku huon̄gu-na, Yesu *hãalãbiemba hãi baamba namba ji ta ba kã neyelle nande-na; Yesu wuɔ bir u den̄ birma carra-bɛi.

* 16:2 Ku cuo kaala waa jumaansi.

¹³ Hāalābien daaba bir ka waŋ-ma baa ba nabaamba-i. Ba saa tiraa hūu bafamba maama-i.

¹⁴ Kufaŋguŋ curaa, Yesu fuɔ fεε wuɔ yaŋ u hāalābiemba maŋ tīyāa cīncieluo baa u diei wuoŋo-i ba tīena ta ba wuo niuwuoni aa u carra-bei tuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Bige-i ciε miŋ siire ba da-mi aa jo ji waŋ-ma baa-na na saa hūu-ma?» ¹⁵ Aa naa cira: «Kāaŋ nilēiŋa-na hiere na ka waŋ *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i hiere. ¹⁶ Uman duɔ hūu-ma aa *batiŋ, u kuraa. Nga aman duɔ saa hūu-ma, kutienɔ ka caa. ¹⁷ Bamaŋ da ba hūu-ma, baŋ ka ta ba suɔ-ba dumaa ku yaa daaku: Ba ka ta ba gbuuse-miε aa ta ba donya *jīnabaa-ba-i, ba ka ta ba piye nelfεemma-na; ¹⁸ da ba fiε bel jīeŋo-i, u siε gbāa ce-ba bīŋkūŋgu, aa da ba fiε nyɔŋ puɔsɔnɔ-i, u siε gbāa ce-ba wεima. Ba ka ta ba haa ba nammu-i jaamba-na aa ta ba cārā Diilonɔ-i ba sire-bei.»

Yesu tamma-i duɔ kā dɔrɔ-i-na

(Like 24.50-53; Pɔpuɔr. 1.9-11)

¹⁹ Itienɔ-i Yesuŋ juɔ piye baa-ba tī, wuɔ nyugūŋ ka tīena Diilonɔ caaŋ-nu. ²⁰ Uŋ taa dumaanɔ-na, u *hāalābiemba ta ka ta ba wuɔra terni-na hiere ba waŋ *Neldɔdɔlma-i. Itien wuɔ tuɔ kāyā-bei ba maacemma-na aa bi tuɔ kāyā-bei ba ta ba ce gbεε-wεima ba pigāaŋ nuɔmba-i ba da ba suɔ wuɔ baŋ waŋ mamaŋ ninsoŋo.]

Likɛn nyɛgāan Yesu maama man Nelmuoyamma

Like nungu saa waa Yesu *pɔpuɔrbiemba-na, nga fuɔ wuɔraaya baa Pol ba ta ba wan Diilon-nelma-i (File. 24). U yaa bi nyɛgāan Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sebɛ-i. Yesun siire ce maman hierɛ, u wuɔraaya yuure ma yaanga-i aa suɔ nyɛgɛn-ma. U sebɛ-i-na, u pigāan wuɔ Yesu yaa *Konkortieno-i. U juɔ duɔ ji kor *Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba-i hierɛ āmbabalma nammu-na. U waan Yesu nelnyulmun-kūngu-i bɔi u sebɛ-i-na. Wuɔ nuɔmba maama dɔlnu Yesu-i, nawalaamba hujarre ko-yo, baa jaamba-i baa sūntaamba-i hierɛ.

U duɔn u sebɛ-i baa *Nsāa-Batɛsi homman-kūngu ka cor baa Yesu homman-kūngu (sap. 1–2). Ku huɔngu-na, u piiye Nsāa-Batɛsin *baatɛsɛn Yesu-i dumaa baa *Sitānin taa u taara u guɔl u gbɛini-i dumaa *hɛkuraangu-na (sap. 3.1–4.13). Kufangu huɔngu-na, u suɔ dii u nungu-i Yesu nun-āndaangu-na baa u āncemma-na *Galile-i-na (sap. 4.14–9.50). Yesun taa dumaa Galile-i-na kā *Yerusalɛmu-i-na, u nungu hii-ku. U waan nelma bɔi u sebɛ-i-na, a ne da banamba nunni saa hi-ma (sap. 9.51–19.27).

U piraan u sebɛ-i baa maman daa Yesu-i Yerusalɛmu-i-na. Wuɔ ba gbuu-yo *daan-nu ko-yo, Diilonɔ yan-ba aa sire-yuɔ. Kufangu huɔngu yaa nuɔ-i un nyugāan kā Tuonɔ wulaa (sap. 19–24).

Like piiye un nyɛgāan u sebɛ-i yungu man nuɔ-i

¹ Tofil, mi ninsontien nuɔ, Yesun siire ce nelma man i hɔlma-na, nuɔmba bɔi duɔn ta ba nyɛgɛn-ma. ² Baman waa da-ma baa ba yufelle dii ma domma-na, aa ce ma wataamba, ban waan-ma baa-ye dumaa, nuɔmba bi nyɛgāan-ma dumɛi. ³ Ku'i ciɛ, mɛi fɛrɛ-i, mi bi sire wuɔra yuure-mɛi fafamma a ne man ciɛ dumaa. Min juɔ suɔ ma yaanga-i, mi da ku saaya mi gbura-mɛi nyɛgɛn-ma hā-ni ⁴ η da η suɔ wuɔ ban waan maman baa-ni u maama-na coima sɪ.

Dɔrpɔpuɔrbilonɔ caraaya Sakari-i

⁵ *Erɔdin waa nellentesinni-na huɔngu man nuɔ-i *Yude-i-na, *Diilɔjigāntienɔ nanɔ waa Abiya baamba-na, ba taa ba bɪ-yo Sakari. U ciɛnɔ waa *Aarɔ hāayɛlɔ; ba taa ba bɪ-yo Elisabeti. ⁶ Sakari-i baa u ciɛnɔ-i baa naa vii baa Diilonɔ-i. Ba taa ba nu u nungu-i aa ta ba wuɔ u hūmelle-i fafamma. ⁷ Nga

Elisabeti waa cɛnyɛiŋo, a ce ba ji v̄aa ba h̄ai-i-na hiere ba saa da bilonɔ baa ba-naa.

⁸ Yiinɔ naniɔ-na, Sakari wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ce u maacemma-i, bafamba yiinɔ'u waa. ⁹ Ku waa da ku bibirre hi bamaɔ, ba hiel nelduɔ suur ka ce mamaɔ dii cemma. Yiin daaku-na, baa hiel Sakari yaa suur ka dii wusunaɔ-i. ¹⁰ Nuɔɔ baa yiɛra ḡɔnḡuɔɔɔ-na ta ba c̄ar̄a Diilonɔ-i. ¹¹ Sakari juɔ'a u ne da Itienɔ *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonɔ naniɔ-i u caaɔ-nu. D̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonɔ waa yiɛra wusunaɔ-iḡaɔga nadien-na. ¹² Sakari holle gbuu p̄aɔ caar, u k̄uɔma ta ma nyɛɔ. ¹³ D̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonɔ cira: «Sakari, baa yaɔ korma da-ni. Niɔ c̄ar̄aɔ kumaɔ Diilonɔ wulaa, u ka h̄a-ni baa-ku. N̄ ciɛɔ ka ce kus̄uɔɔ, a hoɔ naacombilonɔ. Duɔ hoɔ-yo, ɔ haa u yerre-i Ns̄aa. ¹⁴ U homma ka d̄ɔlnu-niɛ aa f̄ɛ ɔ huɔɔga-i ɔaa bige-i! Ku ka bi d̄ɔlnu nuɔmba b̄ɔi. ¹⁵ U ka waa nelbuɔ Diilonɔ wulaa. U siɛ ji tuɔ nyɔɔ kolma maɔ gb̄aa bel nelienɔ. *Diilonɔ-Yalle ka yu u huɔɔga-i aa u suɔ duɔ hoɔ. ¹⁶ U ka ce *Isirahel-baamba b̄ɔi bir jo ba Tienɔ-i Diilonɔ wulaa. ¹⁷ U ka ce Diilonɔ maacemma-i baa *Eli huɔɔga temma, baa u himma bi temma a dii bis̄almba-i baa ba b̄iɔcuɔmba-i ba-naa nuɔ. Bamaɔ sa nuɔɔ Diilonɔ nuɔɔ-i, u ka ce ba ta ba nu-ku. U ka tigiin nuɔmba h̄ɔmmu-i a ce ba ta ba niya Itienɔ jomma-i.»*

¹⁸ Sakari wuɔ cira: «Muɔ baa mi ciɛɔ-i i v̄aa t̄i, de-i-na mi ce niɛ suɔ wuɔ ɔ waɔ ninsoɔ?»

¹⁹ D̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonɔ wuɔ cira: «Ba b̄i-mi Gabiryel. Mii dii baa Diilonɔ-i u tuɔ puɔr-mi. U yaa puɔraa-mi wuɔ mi ji t̄nu-niɛ baa neld̄ɔd̄ɔl daama-i. ²⁰ Nga niɔ'a ɔ saa h̄u mi nelma-i, ɔ ka ce bobo nuɔ, ɔ siɛ gb̄aa ta ɔ piye a ji hi maɔ ka ce yiinɔ maɔ nuɔ-i. Miɔ waɔɔ-ma baa-ni duma, ma yiin da kuɔ hi, ma ka bi ce.»

²¹ Kuɔ ciɛ dumaɔ-na, Sakari wuɔ vaaya dii huɔɔga-na. A ne da nuɔmba taa ba cie u helma-i ḡɔnḡuɔɔɔ-na. Uɔ vaaya dumaɔ-na, kuɔ cu ba h̄ɔmmu-i. ²² Uɔ juɔ hel, u saa gb̄aa duɔ puur u nuɔɔ-i piye baa-ba; wuɔ naa u tuɔ piye baa u nammu. Baa p̄aɔ suɔ wuɔ b̄iɔk̄uɔɔ ciɛ-yo dii d̄uɔ-huɔɔga-na.

²³ Uɔ juɔ b̄al u maacemma-i, wuɔ k̄uɔ. ²⁴ Yinni saa da, kus̄uɔɔ yiɛra u ciɛɔ-na. Wuɔ ce caamba ndii u sa hel, aa naa tuɔ piye u huɔɔ-na wuɔ: ²⁵ «Diilonɔ niɛ mi yaɔɔ-na; senserre maɔ taa di da-mi baa nuɔmba-i, u hurii-de.»

D̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonɔ caraaya Maari-i

²⁶ Caamba niediei ku huɔɔɔ-na, Diilonɔ wuɔ puɔr *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonɔ-i† *Galile nelle nande-na ba b̄i-de Nasareti, ²⁷ bilonyɔnyuroɔ naniɔ wulaa ba b̄i-yo Maari. Baa naa bel-o

* **1:17** Malaki (Malachie) 3.23-24 † **1:26** D̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonɔ daayo-i ba b̄i-yo Gabiryel, niɛɔ 1.19.

dorrurj ti. U dornjo-i ba taa ba bi-yo Yosefu. U waa jamatigi *Davidi haayeljo.

²⁸ Dornpouarbilono ka ka suur Maari wulaa aa naa cira: «Maari, gbuñ fe ñ huñga-i; Itienjo cie baa-ni. U kuonu u huñga-i baa-ni cor.» ²⁹ Nel daama cu Maari huñga-i, u tuo piye u huñ-na wu: «Nel hama-i temma-i dumande-i?»

³⁰ Dornpouarbilono gbẽ-yo wu: «Diilonjo cie baa-ni, baa yan korma da-ni. ³¹ N ka ce kusungu a hon naacombilono. Da ñ hon-yo, ñ haa u yerre-i Yesu. ³² U ka waa nelbuo, ba ka ta ba bi-yo Dornwono Biẽno. Diilonjo ka ce-yo fongotienjo u haayienjo-i Davidi temma. ³³ U ka tiena *Isirahel-baamba yun-nu gbula, aa u fonguo sa ji ti dede.»

³⁴ Maari wu cira: «Muomi sa bi suo bibienjo yogo, ma ka ce nie gbãa ce?»

³⁵ Dornpouarbilono gbẽ-yo wu: «*Diilon-Yalle ka jo ñ wulaa, Dornwono ka ha-ni ku fonguo-i. Ku'i cie mie nin ka hon naacombilono man, ba ka ta ba bi-yo Diilon-Bienjo. ³⁶ N daa na horono-i Elisabeti-i ke! Naacombilon-kusungu yieraaya-yu; ñ sie suo wu u yaanga caa. Ban taa ba gbẽ uman wu cenyeinjo, u caamba niediei yaa dei kun yaraa-yo. ³⁷ Weima sa yar Diilon-i.»

³⁸ Maari wu cira: «Mii dii Itienjo nan-na, u yan ma ce ñaa nin waan-ma dumaa.» Un waan mafamma-i, dornpouarbilono bir ta.

Maari ka Elisabethi terien-nu

³⁹ Yibienja fanja-na, Maari wu sire gbãana ka *Yude nelle nande-na duo ka ne Elisabeti-i. Nelle fande waa tannin. ⁴⁰ Un kaa hi dii u gboluongu-i Sakari dumelle-na a jaal Elisabeti-i, ⁴¹ bilono pan sagalla Elisabeti kusungu-na. *Diilon-Yalle pan yu Elisabeti huñga-i. ⁴² U tuo piye baa Maari-i da gbagaga wu: «Diilonjo cie baa-ni a yan caamba-i hiere, aa bi ce baa bilono man ñ kusungu-na.» ⁴³ Aa cira: «Mi Tienjo nyu waa hie ji har mei temma-i mi wulaa? ⁴⁴ Min nu ñ jaalungu-i, ku gbuu donu bilono-i mi kusungu-na; u sagalla. ⁴⁵ Itien un puura ba ji wan maman baa-ni, nin huyaa-ma wu ma ka ce, nan yungu dala.»

⁴⁶ Maari wu bi pan don tuo hal wu:
«Mei gbu mi jaal Itienjo yaa mi huñga-na.

⁴⁷ Diilonjo man kuraan-min,
mi huñga gbuu fe baa-yo da hininni!

⁴⁸ U nie u maacembilono yaan-na.

Coima saa fa, a don fiẽfiẽ-i-na, nuomban siren ba jo dumaa, ba
ka cira mi yungu dala.

⁴⁹ Itienjo cie baa-mi cor.

U fafaangu temma si dii.

50 Bamaŋ káaláayāŋ-yuɔ, u ka tuɔ ce baa-ba baŋ sirenj ba cu
ba-naa dumaa.

51 U ciɛ bɛmma;
u duɔnya bombolmantaamba-i.

52 U hūyāa fōŋgūo-i fōŋgōtaamba wulaa
aa ce nawalaamba da yuŋgu.

53 Nyulmuŋ waa bamaŋ nuɔ-i, u hāa ba wuo ye,
aa bir waamba-i u saa hā-ba bīŋkūŋgu.

54 U juɔ ji kāyā *Isirahɛl-baamba-i.

U juɔ ji kor u cāarāamba-i.

U saa yaŋ u ānfafamma cemma-i

55 *Abiramu-i-na baa u huonj-baamba-na.

Uu naa pā nuŋgu faŋgu yaa baa i bīncuamba-i.»

56 Maarīŋ kāa Elisabɛti terienjgu-na, u ciɛ caamba siɛi temma
aa suɔ bir kūŋ.

Nsāa homma-i

57 Elisabɛti kusūŋguŋ juɔ vāa, wuɔ bɔrɔ naacombilonj. 58 U
caantaamba-i baa u huraamba nu-ma wuɔ u buɔra. Kuɔ
gbuu dɔlnu-bɛi wuɔ Diilonjɔ firiinu u huɔŋga-i baa-yo. 59 Yinni
niehāi cor, niisiɛi-yiŋgu-na, ba *jā bilonjɔ-i† aa haa tuonjɔ yerre
yaa yuɔ wuɔ Sakari. 60 Nyuŋjɔ yagar aa cira: «I ka tiɛ bī-yo
Nsāa.»

61 Baa cira: «Ba bī naŋ dūŋ-wuonj hayo-i dumaanjo-na?» 62 Aa
yuu tuonjɔ-i bobomma-na uŋ taaraŋ u haa yerre maŋ u biɛŋjo-
na. 63 Tuonj wuɔ ce ba hā-yo yilaanŋgu. Uŋ hūyāa yilaanŋgu-i wuɔ
nyɛgēŋ wuɔ: «U yerre yaa Nsāa.» Kuɔ cu ba hɔmmu-i hiere.
64 Terduɔŋgu faŋgu-na, u jumɛlle pāŋ firnu, wuɔ donj tuɔ piye
aa tuɔ gbɛliɛŋ Diilonjɔ-i. 65 Korma pāŋ bel ba nellenj-baamba-i
baa-yo. Yibienja faŋa-na, nelma famma yaa waa *Yude nilɛiŋa
faŋa-na hiere. 66 Diilonjɔ naa silaa ce baa naacombilonj daayo-i
cor, a ce umaŋ duɔ nu nel daama-i, kutienjɔ tuɔ yuu u fɛrɛ wuɔ:
«Aa naacombilonj daayo duɔ ji waa nie?»

Diilonjɔ diyaa nalāanŋgu Sakari nuŋgu-na

67 Terduɔŋgu faŋgu-na, *Diilonj-Yalle pāŋ yu Sakari huɔŋga-i.
Diilonj wuɔ dii nel daama-i u nuŋgu-na u tuɔ hāl-ma nalāanŋgu
wuɔ:

68 «Itienjɔ gbɛ baa jaaluŋgu.

*Isirahɛl-baamba Diilonjɔ temma si dii.

U juɔ ji kor u baamba-i.

69 U hāa-ye ninsoŋ-konjortienjɔ.

U hielaa-yo *Davidi hāayɛlmba-na.

U hielaa-yo u cāarāŋjɔ dūŋ-nu hā-ye.

70 Wuɔ ciɛ u *pɔpuɔrbiemba waŋ ma yaa dii ku huɔŋgu-na

71 wuɔ u ka hūu-ye i bigāarāamba nammu-na.

† 1:59 Buolmaŋ-sebɛ (Lévitique) 12.3

72 Diilonjo firiinu u huɔŋga-i baa i bĩncuɔmba-i.

Uŋ pãa nuŋgu maŋ u *tobisĩnni-na, ku maama saa karaanuyuɔ.

73 U pãa nuŋgu faŋgu yaa baa i bĩncɔiŋo-i *Abiramui

74 wuɔ u ka hũu-ye i bigãarãamba nyisĩnni-na
aa ce i tiε cãa u yaa-i aa korma baa ta ma da-ye.

75 I ka waa nelfafaan miε baa nelviinj miε yinni maŋ jon a ji hi
i kuliinŋu.»

76 Aa gbē bεpolŋo-i wuɔ:

«Mi biε, nuɔ fuɔ, ŋ ka ta yaaŋga Itienjo-na

ka cãa u hũmelle-i,§

a ce dumaanjo-na ba ka ta ba bĩ-ni Dɔrwuonjo pɔpuɔrbilonj nuɔ.

77 Nj ka ce u baamba suɔ wuɔ

Diilonjo ka hur ba ãmbabalma-i a kor-ba.

78 Miε Diilonjo faa aa u tiraa waa hujantienjo.

U ka pa bãfeliεŋgu yiε.

Ku ka waa ŋaa bãansĩniεŋgu.

79 U ka pa-ku hã bamaŋ dii kukulma-na.

U ka pa-ku hã bamaŋ dii kuliinj-hũmelle-na.

Bãfeliεŋgu faŋgu ka dii-ye yaafɛllenj-hũmelle-na.»*

80 Naacombilonj wuɔ tuɔ vãa u jo, kunaŋ kuɔ bi ta ku naara
u nelnulle-i. U waa tĩena hĩεŋ-nu. Huɔŋgu nanŋu juɔ hi, u donj
tuɔ waŋ Diilonj-nelma-i baa Isirahel-baamba-i.

2

Yesu homma-i (Matie 1.18-25)

1 Maari kusũŋguŋ juɔ vãa, kuɔ saanu baa *Oromε ba
*jãmatigi wuɔ ba kãŋ nuɔmba-i hiere nelle-na. Ba taa ba
bĩ-yo Ogisi. 2 Nuɔkãl daade temma saa ce dede. Huɔŋgu
faŋgu-na, Kirinisi yaa waa Siiri yuŋgu-na. 3 Nelienjo nelienjo,
u saaya u kã u nehollenj ka nyεgēŋ u yerre-i. 4-5 Yosεfu waa
*Davidi hãayɛlŋo. U waa tĩena Nasarɛti, dii *Galile huɔŋ-na.
Fuɔ wuɔ sire terienŋu-na tuɔ kã u tonelle-na duɔ ka nyεgēŋ u
yerre-i baa u dɔrŋo-i Maari-i. Ba bĩ ba nelle-i Betelɛmu; Davidi
ba nelle yaa-i difande-i. Dii dii *Yude huɔŋ-na. 6 Baŋ kãa,
Maari kusũŋgu ka bel-o dii terienŋu-na 7 u honj u bilodĩelãŋo-i
naacombilonjo. Ba saa naa da muncɔmmu niraan-dũŋgu-na.
Wuɔ ce nyarkpãtãnni fĩnya bilonjo-i aa galla-yuɔ kũnanj-na.

8 Nelle kɔtuɔŋgu-na, ãncĩinaamba namba waa ta ba cɔ
ba tũlmba caan-nu ba niya-bei. 9 Ba juɔ'a ba ne da Itienjo
*dɔrɔpɔpuɔrbilonjo nanjo-i ba yaaŋga-na; u caraaya-bei baa ce-
cerma nanj temma; ba huleiŋa pãŋ caar. 10 Dɔrɔpɔpuɔrbilonjo
gbē-ba wuɔ: «Baa na yaŋ korma da-na, mi juɔ baa neldɔdɔlma

da mi ji tūnu-nei. Ma ka fē nuɔmba hɔmmu-i hiere: ¹¹ Isuɔŋ daaku-na, na koŋkortieŋo huɔŋ Davidi ba nelle-na. Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Koŋkortieŋo maŋ u yaa-i, aa u yaa Itieŋo-i. ¹² Naŋ ka suɔ-yo dumaa ku yaa daaku: Da na ka hi, na ka da ba fiɛnya bilosielāŋo naŋo baa nyarkpātānni aa gallayuo kūnaŋ-na; u yaa-i.» ¹³ Ba'a ba ne, a da dɔrpɔpuɔrbiemba namba juɔ ji naara daayo-i, ba ta ba hāl ba tuɔlnu Diilonŋo-i. Ba maama saa waa dei baa yuliŋgu-i. Ba taa ba hāl wuɔ: ¹⁴ «Diilonŋo gbɛ baa tuɔlnumma dii dɔrɔ-i-na, aa uŋ dɔlaa nelbiliemba-i, yaafelle waa hiɛma-na.»

¹⁵ Dɔrpɔpuɔrbiembanŋ juɔ hāl tɪ, ba ta nyugūŋ dɔrɔ. Banŋ taa, ānciinaamba cira: «Yaanŋ i ká nellenŋ-huɔŋga-na i ka ne Diilonŋ uŋ puɔraa ba ji wanŋ mamanŋ baa-ye maŋ cie dumaa.» ¹⁶ Baa sire gbāana ká ka da Maari-i baa Yosefu-i baa bilosielāŋo-i kūnaŋo-na. ¹⁷ Banŋ daa bilonŋo-i, baa doŋ ta ba piye dɔrpɔpuɔrbilonŋ uŋ waanŋ mamanŋ u kūŋgu-na. ¹⁸ Umanŋ duɔ nu-ma, ku ce-yo gbɛɛ. ¹⁹ Maari wuɔ bella nel daama-i hiere u huɔŋ-na tuɔ jɔguɔŋ-ma; u saa yanŋ ma diei karaanu-yuo. ²⁰ Ku huonŋgu-na, ānciinaamba bir gūunu. Dɔrpɔpuɔrbilonŋ uŋ waanŋ-ma baa-ba dumaa, ba bi kaa da-ma dumɛi. Baa ta ba hāl nɛini ba gbɛliɛŋ Diilonŋo-i ba kūŋ.

Yesu yerre haama-i

²¹ Bilonŋ uŋ juɔ da yinni niisie-i, baa *jā-yo* aa haa u yerre-i Yesu†. *Dɔrpɔpuɔrbilonŋo naa pigāanŋ Maari-i yerre fande yaa-i aa u kusūŋgu suɔ da ku yiera-yuo.

Yesu pamma-i da ba hā Diilonŋo-i

²² Naacombilonŋ u bincɔmba yuŋ-maama migāamanŋ-yiŋguŋ juɔ hi ŋaa maŋ waanŋ dumaa *Moisi *āŋjinamma-na†, baa bi ká baa naacombilonŋo-i *Diilodubuɔ-i-na dii *Yerusalemu-i-na da ba ka pā-yo hā Diilonŋo-i ²³ ŋaa maŋ bi nyegāanŋ dumaa Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «Naacombilodiɛlāŋo saaya u pā hā Diilonŋo.»§ ²⁴ Baa naa bi saaya ba pā niikonni a saa baa āŋjinaduɔŋ daama-i: koŋhuriimba hāi sisɔ nɔnsɔr ba huriimba hāi.

²⁵ A ne da bincɔiŋo naŋo waa Yerusalemu-i-na, ba taa ba bi-yo Siminyɔ. U taa u nu Diilonŋo nuŋgu-i aa tiraa vii baa-yo. Umanŋ naa saaya u jo ji kor *Isirahel-baamba-i u taa u niya u jomma-i. *Diilonŋ-Yalle waa-yuo. ²⁶ Dii naa tūnu-yuo wuɔ Itieŋ uŋ ka saanŋ *Koŋkortieŋo maŋ, u ka da-yo baa u yufelle aa suɔ ku. ²⁷ Diilonŋ-Yallenŋ waa-yuo dumaanŋo-na, wuɔ ká Diilodubuɔ-i-na. Banŋ kaa baa Yesu-i da ba ka pā-yo hā

* 2:21 Buolmanŋ-sebe (Lévitique) 12.3 † 2:21 Nieŋ Like 1.31. ‡ 2:22 Nieŋ Buolmanŋ-sebe-i-na (Lévitique) 12.3-8. § 2:23 Helmanŋ-sebe (Exode) 13.2,12

Diilonjo-i n̄aa maŋ nyεgāaŋ dumaa ānjīnamma-na, ²⁸ Siminyo wuɔ hūu-yo tūu-yo aa naa cira:

²⁹ «Itie, fiεfiε fuɔ, niŋ waan mamaŋ ma cie.

Ŋ cāaraŋo huɔŋga fiε; ŋ gbāa hūu-yo dumaa.

³⁰ Mi daa Konkortienjo-i baa mi yufelle.

³¹ Niŋ saan amaŋ há nelbiliemba-i hiere, mi daa-yo.

³² U yaa *niεraamba fitīnuɔ-i.

U yaa ka ce ba suɔ ŋ saan̄gu.

Aa ce ŋ baamba-i Isirahel-baamba da yerre.»

³³ Kuɔ cu naacombilonjo bīncuɔmba hōmmu-i. ³⁴ Siminyo wuɔ cārā Diilonjo-i hā-ba aa naa gbē nyuŋo-i wuɔ: «Ŋ biεŋo jomma ka kōsuɔŋ nuɔmba bōi *Isirahel-na aa bi kor nuɔmba bōi. U ka pigāaŋ Diilonjo sīnni-i, ŋga nuɔmba ka bigāaŋ-yo. ³⁵ A ce dumaanjo-na, u ka puure nuɔmba bōi kusūŋ-maama. Aa nuɔ fuɔ, cieŋ nuɔ, ānjōguoma ka gbuu ko-ni.»

³⁶ *Diilopɔpuɔrbilonjo naŋo bi waa ba taa ba bī-yo Ani. Aser dūŋ-wuɔŋo'i waa. Ba taa ba bī u to-i Faniel. Uu naa gbuu vāa ce cicɔŋo. Uŋ siire u bilosīnni-na aa naacolŋo maŋ jā-yo, naacolŋo cie bien niehāi baa-yo aa ku aa yaŋ-yo. ³⁷ U saa tuɔ naa Diilodubuɔ-i-na. U taa u dii sūŋgu-i aa tuɔ cārā Diilonjo-i bāaŋgu-i baa isuŋgu-i. A ne da u bien komuɔŋa naa baa a naa'i waa belle fande-na. ³⁸ Fuɔ wuɔ bi jo huɔŋgu faŋgu-na ji da naacombilonjo-i. Wuɔ jaal Diilonjo-i aa naa tuɔ piye u maama baa bamaŋ taa ba niya Yerusalemu korman̄-yiŋgu-i.

³⁹ Mamaŋ nyεgāaŋ ānjīnamma-na, Yesu bīncuɔmbaŋ kaa ce-ma tī, baa bir kā Nasareti-i-na; ba nelle yaa-i difande-i dii *Galile-i-na.

⁴⁰ Naacombilon̄ wuɔ tuɔ vāa u jo; u taa u nu nelma-i n̄aa bige-i! Diilonjo naa firnu u huɔŋga-i baa-yo.

Ba k̄aa baa Yesu-i ponsaan̄-nu

⁴¹ Belle belle, Yesu bīncuɔmba taa ba k̄a ba ce *kōrsīnni tīmmaŋ-ponsaan̄gu-i *Yerusalemu-i-na. ⁴² Yesuŋ juɔ da bien cīncieluo a hāi, baa k̄a baa-yo. ⁴³ Ponsaan̄guŋ kaa bāl, baa gūunu. Yesu wuɔ yaŋ-ba aa tīena dii Yerusalemu-i-na ba saa suɔ. ⁴⁴ Nuɔmba naa maara cor hūmelle-na. Baŋ naa-yo, ba da nie sī uu dii nuɔmba hōlma-na. Ba wuɔ yififiŋgu, moloŋ yufelle saa haa-yuɔ. Ba doŋ ta ba taara-yuɔ nuɔmba-na ⁴⁵ ba sa da-yo. Ba naa ba bir ta ba taara ba k̄a Yerusalemu-i-na. ⁴⁶ Yinni hāi cor, siεliŋ-yiŋgu-i, ba k̄a ka da-yo *Diilodubuɔ-i-na; u tīenaana *ānjīnamma pigāataamba hōlma-na tuɔ yuuba ba ta ba piye u tuɔ nu. ⁴⁷ Bamaŋ waa hiere, u maama cu ba hōmmu-i. ⁴⁸ U bīncuɔmbaŋ kaa da-yo dumaanjo-na, kuɔ ce-ba gbεε. Nyuŋ wuɔ cira: «Naacombilo, ŋ cie bige-i yiε dumandε-i-na? Ŋ cie i huleiŋa fūnuŋ caar i sire tiε taara-niε.»

49 Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na taara-miɛ? Na saa suɔ wuɔ mi saaya mi waa mi To dūngu-na wei?»

50 Ba saa suɔ u nelma yungu-i. 51 Wuɔ naa wuɔ sire ba ta Nasareti-i-na. U taa u nu u bincuamba nunngu-i. Mamanj ciɛ cor hiere, nyunjo saa yanj ma diei karaanu-yuɔ.

52 Yesu wuɔ tuɔ vāa u jo aa kunangu bi ta ku naara u nelnulle-i. U maama taa ma dɔlnu Diilonjo-i aa bi ta ma dɔlnu nuamba-i.

3

Nsāanj ciɛ u maacemma-i dumaa

(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Nsāa 1.19-28)

1 *Oromɛ ba *jāmatigi manj ba nanj bīnj-yonj Tiber, unj daa bienj cīncieluo baa a ndii-i belle manj nuɔ-i fōngūɔ-i-na, belle fande-na *Pōse-Pilati yaa waa *Yude yungu-na aa *Erɔdi waa *Galile yun-nu, u mɔlō-i Filipu fuɔ waa Iture yun-nu baa Tirakoniti bi yun-nu, Lisaniyasi fuɔ waa Abileni yun-nu. 2 Ani-i baa Kayifu-i ba yaa waa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i. Belle fande'i nuɔ-i Diilonj unj caraaya Sakari bienjo-i Nsāa-i *hīekuraangu-na a piye baa-yo. 3 Unj piye baa-yo dumaanjo-na, wuɔ tuɔ wuɔra nilēinja manj *Yurdē kətōnni-na u wanj baa nuamba-i wuɔ ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i aa ba *batisenj ku yaa Diilonjo ka hur ba āmbabalma-i. 4 Diilonj unj puɔraa *Isayi wanj mamanj, ma'i sī daama-i wei? Isayi waanj-ma wuɔ:

«Molo dii tuɔ hohuola hīekuraangu-na wuɔ:

«Migāanj Itienjo hūmienja-i.

Cāanj-yanj na viinu-yei.

5 *Diiyaanunj fonni-i!*

Tānninj yenj terni manj nuɔ-i baa tāntūnni-i,

na herra-niɛ na saanu-niɛ.

Hūmienjanj mielāa terni manj nuɔ-i, na viinu-yei,

aa amanj cuolaanu, na diinu-yei.

6 *Nuamba-i hiere ba ka da Diilonj unj ka kor-ba dumaa.»**

7 Nuamba bɔi taa ba jo Nsāa tuɔ batisenj-ba. Wuɔ tuɔ wanj baa-ba wuɔ: «Nelbabalaanj namaa temma-i daana-i, hai juɔ tūnu-nei wuɔ da na batisenj Diilonjo siɛ ka gānj baa-na?

8 Taa na ce kumanj faa, ku yaa ka pigāanj wuɔ na naana na cilɔbabalaŋo-i kelkel. Baa na ta na ne wuɔ sī *Abiramanj yenj na bincōinj Diilonjo siɛ ka gānj baa-na! Mi tūnu-nei, nanj fiɛ da tāmpīɛnja manj daaya-i, Diilonjo gbāa bir-a ce-ya Abiramu hāayēlmba namaa fuonngu-na†. 9 Maale nunngu saaraa jīna. Tibiingun manj da ku saa manj biefɛfiɛnja, ku jūnj aa senu.»

10 Nuɔnj baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Kufanngu terienngu-na, i saaya i ce bige-i?»

* 3:6 Isayi (Ésaïe) 40.3-5 † 3:8 Niɛnj Nsāa sebe-i-na 8.33-39.

11 Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Jɔŋgorbaa-ba hãi da ba waa baa nuɔni maŋ, umaŋ saa da bɪŋkũngu ŋ hã-yo u diei, aa niwuon da ni bi waa baa nuɔni maŋ, umaŋ saa da duɔ wuo ŋ hã-yo.»

12 *Nampohũutaamba namba naa bi jo u duɔ ji batisen-ba, bafaŋ baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, miɛ i saaya i ce bige-i?»

13 Wuɔ gbɛ bafamba-i wuɔ: «Nuɔmbaŋ saaya ba ta ba pã kumaŋ ba hã-na, baa na ta na hũu na cor kufaŋgu-i.»

14 Sorosibaa-ba namba yuu-yo wuɔ: «Aa miɛ fuɔ, i saaya i ce bige-i?»

Wuɔ gbɛ bafamba-i wuɔ: «Baa na ta na du nuɔmba-i na hũu ba gbeɪŋa-i. Taa na yii baa na cufaluŋgu yaa yon.»

15 Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienŋo maŋ, nuɔmba taa ba niya u jomma-i. Baŋ juɔ da Nsãa-i ba da niɛ sɪ u yaa-i. 16 Nsãa wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muɔmi batisen-na baa hũmma yon, ŋga unaa jo dii, u fõŋgũɔ jɪɛnya mei wuonŋo-i, mei saa piɛra u natãaŋgu-i. Fuɔ ka batisen-na baa *Diilonŋ-Yalle baa dãamu.

17 Kɔkɔruonŋu dii u nanŋa-na. U ka pe u ðimma-i. Duɔ ji pe-ma tɪ hiere torre-na, u ka kũɔl belle-i dii-de inonŋɔ-na aa sɛnu fuoru-i baa dãamu. Dãamu fammu sa ðiŋ dede.»

18 Nsãa taa u dii nelma bɔi nuɔmba tũnni-na, a ce dumaanŋo-na u taa u waŋ *Neldɔdɔlma-i baa-ba. 19 Erɔdi wuɔ hũyãa u mɔlɔ ciɛŋo a dii-yo. Ba taa ba bɪ ciɛŋo-i Erodiyadi. Aa naa tiraa ce wɛima bɔi ma saa fa. U yaa waa nellentienŋo-i Galile-i-na. Nsãa wuɔ fulnu-yuɔ wuɔ u maacemma saa fa. 20 Wuɔ ce baa bel Nsãa-i dii-yo kaso, a migãaŋ tuɔ naara kunaŋgu u cãlmuɔ-i-na.

Yesu batisemma-i

(Matie 3.13-17; Marke 1.9-11)

21 Nuɔmba-i hiere ba kãa ka *batisen. Baŋ taa ba batisen huonŋu-na, Yesu wuɔ bi kã ba ka batisen-yo. Baŋ baatisen-yo tɪ, wuɔ tuɔ cãrã Diilonŋo-i. Dɔrɔ wuɔ puur. 22 *Diilonŋ-Yalle hel konhurunŋ temma jo ji diire-yuɔ. Baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa nuonŋo-i, ŋ maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ; nuɔnei fiɛŋ mi huonŋa-i.»†

Yesu bɪncuɔmbaŋ cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku

(Matie 1.1-17)

23 Yesun duonŋ u maacemma-i huonŋu maŋ nuɔ-i, u waa baa bienŋ komorre baa cɪnciel temma. Nuɔmba taa ba jɔguonŋ wuɔ Yosefu bienŋo.

Yosefu to-i ba taa ba bɪ-yo Eli.

24 Eli to-i ba taa ba bɪ-yo Mata.

Mata to-i ba taa ba bɪ-yo Levi.

Levi to-i ba taa ba bɪ-yo Mɛlki.

† 3:22 Gbeliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 2.7; Isayi (Ésaïe) 42.1

Melki to-i ba taa ba bi-yo Yanai.
 Yanai to-i ba taa ba bi bi-yo Yosefu.
 25 Yosefu faṅo to-i ba taa ba bi-yo Matatiyasi.
 Matatiyasi to-i ba taa ba bi-yo Aməsi.
 Aməsi to-i ba taa ba bi-yo Nahəmu.
 Nahəmu to-i ba taa ba bi-yo Esili.
 Esili to-i ba taa ba bi-yo Nagai.
 26 Nagai to-i ba taa ba bi-yo Maatṅo.
 Maatṅ to-i ba taa ba bi bi-yo Matatiyasi.
 Matatiyasi faṅo to-i ba taa ba bi-yo Semie.
 Semie to-i ba taa ba bi-yo Yoseki.
 Yoseki to-i ba taa ba bi-yo Yoda.
 27 Yoda to-i ba taa ba bi-yo Yohana.
 Yohana to-i ba taa ba bi-yo Eresa.
 Eresa to-i ba taa ba bi-yo Sorobabel.
 Sorobabel to-i ba taa ba bi-yo Salatiel.
 Salatiel to-i ba taa ba bi-yo Neri.
 28 Neri to-i ba taa ba bi bi-yo Melki.
 Melki faṅo to-i ba taa ba bi-yo Adi.
 Adi to-i ba taa ba bi-yo Kosamu.
 Kosamu to-i ba taa ba bi-yo Elmadamu.
 Elmadamu to-i ba taa ba bi-yo Er.
 29 Er to-i ba taa ba bi bi-yo Yesu.
 Yesu faṅo to-i ba taa ba bi-yo Elieser.
 Elieser to-i ba taa ba bi-yo Yorimu.
 Yorimu to-i ba taa ba bi bi-yo Mata.
 Mata faṅo to-i ba taa ba bi bi-yo Levi.
 30 Levi faṅo to-i ba taa ba bi-yo Siminyo.
 Siminyo to-i ba taa ba bi-yo Yuda.
 Yuda to-i ba taa ba bi bi-yo Yosefu.
 Yosefu faṅo to-i ba taa ba bi-yo Yonamu.
 Yonamu to-i ba taa ba bi-yo Eliyakimu.
 31 Eliyakimu to-i ba taa ba bi-yo Meleya.
 Meleya to-i ba taa ba bi-yo Mena.
 Mena to-i ba taa ba bi-yo Matata.
 Matata to-i ba taa ba bi-yo Natamu.
 Natamu to yaa *Davidi.
 32 Davidi to yaa Yese.
 Yese to yaa Yobedi.
 Yobedi to yaa Bosi.
 Bosi to yaa Sala.
 Sala to yaa Nasō.
 33 Nasō to yaa Aminadabu.
 Aminadabu to yaa Adime.
 Adime to yaa Arni.

Arni to yaa Esirɔmu.
 Esirɔmu to yaa Perɛsi.
 Perɛsi to yaa *Yuda.
³⁴ Yuda faŋo to yaa *Yakɔbu.
 Yakɔbu to yaa *Isaki.
 Isaki to yaa *Abiramu.
 Abiramu to yaa Tera.
 Tera to yaa Nahɔr.
³⁵ Nahɔr to yaa Seruge.
 Seruge to yaa Erehu.
 Erehu to yaa Pelɛgi.
 Pelɛgi to yaa Eber.
 Eber to yaa Sala.
³⁶ Sala faŋo to yaa Kanamu.
 Kanamu to yaa Arpasadi.
 Arpasadi to yaa Sɛmu.
 Sɛmu to yaa *Nowe.
 Nowe to yaa Lemɛki.
³⁷ Lemɛki to yaa Matusalɛmu.
 Matusalɛmu to yaa Enɔki.
 Enɔki to yaa Yerɛdi.
 Yerɛdi to yaa Maleleyɛl.
 Maleleyɛl to yaa Kenamu.
³⁸ Kenamu to yaa Enɔsi.
 Enɔsi to yaa Sɛti.
 Sɛti to yaa Adāma.
 Diilonɗ uŋ hiela miwaanɗo-i u maa Adāma faŋo yaa jina.

4

Sitāni taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i
(Matie 4.1-11; Marke 1.12-13)

¹ *Diilonɗ-Yalle naa yu Yesu huɔŋga-i. Uŋ hilaa *Yurdɛ-i-na, diɛ kaa baa-yo *hɛkuraanɗu-na. ² Uŋ kaa terienɗu-na, *Sitāni wuɔ nyaanu-yuɔ duɔ ka guɔl u gbeini-i. U ciɛ yinni komuɔŋa hāi baa-yo tāalma-na. Yinni fanni-na, Yesu saa dii kuuwuɔŋgu u nuŋgu-na. Ku huɔŋgu-na, nyulmu sire cuɔl-o. ³ Sitāni wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonɗ-Bienɗo yaa nuɔŋo-i kelkel, ce tãmpɛl daade bir kuuwuɔŋgu i ne!»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãanɗ Diilonɗ-nelma-na wuɔ: «*Ni-iwuoni-i yon, ni siɛ gbāa ce nelien nuɔ ŋ ba.*»^{*} ⁵ Uŋ waanɗ mafamma-i, Sitāni nyugūŋ baa-yo dɔrɔ a ka pigãanɗ-yo nilɛiŋa-i hiere hɛma-na da hɔlhɔlhɔl ⁶ aa cira: «Niŋ daa nilɛiŋa maŋ daaya-i hiere baa a huɔya-niini-i, mei waanɗa; da miɛ mi

* 4:4 Anjɪnamma tiyemmanɗ-sebɛ (Deutéronome) 8.3

ka ce kumaŋ baa-ya mi ce. ⁷ Da η dūuna jaal-mi, mi ka hã-ni baa-ya.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãaŋ Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Ŋ saaya η ta η dūuna η jaal Itieŋo-i Diilonɔ yaa-i; aa η ta η cãa u yaa u diei yon.*»†»

⁹ Sitãni wuɔ hiire baa-yo a kã baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-na aa cira: «Da kuɔ Diilonɔ-Bieŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, tie η diire hĩema-na i ne. Ma sɪ ma nyegãaŋ Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

¹⁰ «*Diilonɔ ka ce u *dɔrpɔpuɔrbiemba ta ba niya-nie.*»

¹¹ Aa tiraa cira:

«*Ba ka tūu-ni ba nammu-na η baa ka tistɪ η fɛrɛ terieŋgu.*»‡»

¹² Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegãaŋ Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Baa dãŋ Itieŋo-i Diilonɔ-i η ne.*»§»

¹³ Sitãni wuɔ ce ji gbɛ; u saa ji gbãa guɔl Yesu gbeini-i. Wuɔ naa u ta aa yaŋ-yo tuɔ cie huɔŋgu naŋgu.

Yesuŋ duɔŋ u maacemma-i duma Galile-i-na

(Matie 4.12-17; Marke 1.14-15)

¹⁴ *Sitãniŋ juɔ ta aa yaŋ Yesu-i, wuɔ bir kã *Galile-i-na baa *Diilonɔ-Yalle fɔŋgũ-i. Uŋ kãa, baa fũnuŋ ta ba gbɛlieŋ-yo terni-na hiere. ¹⁵ U taa u waŋ Diilonɔ-nelma-i *Diilonelhãalãdũnni-na. Nuɔmba-i hiere ba taa ba kaal-o.

(Matie 13.53-58; Marke 6.1-6)

¹⁶ Yiinŋu naŋgu-na, wuɔ ji kã Nasarɛti-i-na. U vãa kusuɔŋ-nu'i. *Yitĩenangun juɔ hi, wuɔ kã *Diilonelhãalãdũŋgu-na. U taa u kã koko. Diilonɔ-nelmaŋ juɔ hi kalamma, wuɔ sire duɔ kalan. ¹⁷ Baa hã-yo *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i *Isayi sɛbe yaa wuɔ u kalan. Wuɔ puur terieŋgu maŋ uŋ nyegãaŋ wuɔ:

¹⁸ «*Itieŋo *Yalle dii mi yunŋu-na.*

Na saa da, u hielaa-mi

*mi da mi waŋ *Neldɔdɔlma-i baa sũntaamba-i.*

U puɔraa-mi

mi da mi waŋ baa kɔraamba-i wuɔ kɔrsɪnni tĩɛ,

aa waŋ baa yiriemba-i wuɔ ba yufieŋa ka puur,

aa bamaŋ dii pɔrtɔmma-na wuɔ pɔrtɔmma tĩɛ,

¹⁹ *aa waŋ baa-ba wuɔ Diilonɔ ka firnu u huɔŋga-i baa nuɔmba-i fiefie-i-na.»**

²⁰ Uŋ kalaan tĩ, wuɔ suuye sɛbe-i aa hã Diilonelhãalãdũŋgu maacenceroŋo-i baa-yo aa tĩɛna. Nuɔmba-i hiere baa diŋ-yuɔ ta ba ne-yo. ²¹ Wuɔ cira: «Miŋ kalaan nelma maŋ daama-i, ma cie nyunŋo daayo'i nuɔ-i.» ²² Nuɔmba kar da hãmmu! Wuɔ

† 4:8 Anjɪnamma tiyemman-sɛbe (Deutéronome) 6.13

‡ 4:11

Gbɛliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 91.11-12

§ 4:12 Anjɪnamma tiyemman-sɛbe

(Deutéronome) 6.16

* 4:19 Isayi (Ésaïe) 61.1-2

cor tuɔ piye. U nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. Ba hɔmmu cu; ba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Yosefu biɛŋo'i sɪ wei?»

²³ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yiinŋu dii baa yiinŋu, na ka nan gbānalāan daaku-i baa-mi wuɔ: «Perruntie, sire ŋ fɛɛ i nel!» Aa na ka cira: «I nuɔ ninŋ ciɛ mamanŋ hiere Kafarnamu-i-na, ce ma temma nanŋ fɛɛŋ nelle-na i ne.»» ²⁴ Aa tiraa gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi wanŋ ninsoŋo-i baa-na: Diilopɔpuɔrbilonŋo-i, u nellen-baamba sa kāŋ-yo. ²⁵ Yaan mi tūnu-nɛi, *Eli bāanŋu-na, bikulcaamba bɔi waa *Isirahɛl-na, Diilonŋ wuɔ ce bienŋa siɛi baa caamba niediei u saa dāa. Nyul muɔ suur nelle-na†. ²⁶ Nga Diilonŋ wuɔ yanŋ bafamba-i aa puɔr Eli-i bikulciɛŋo nanŋ wulaa Sareputa, dii Sidɔ†. ²⁷ Aa Diilopɔpuɔrbilonŋo-i Elise bāanŋu-na, *wontuɔrmba bɔi waa Isirahɛl-na, ŋga Elise saa ji sire u diei *Isirahɛl-baamba-na; u yaanŋ bafamba-i aa sire umanŋ naa hilaa Siiri mara-i-na jo, ba taa ba bi-yo Naamaŋ.»

²⁸ Banŋ juɔ nu mafamma-i, ba hɔmmu pāŋ guɔla hiere. ²⁹ Ba nelle waa tānuŋ-nu. Baa sire tiŋŋ-yo hiel-o Diilonelhāalādūŋgu-na, a hel baa-yo nellen-huɔŋga-na, a nyugūŋ baa-yo tānuŋgu dɔrɔ-i-na wuɔ ba ka sɛ-yo nanna. ³⁰ Yesu wuɔ yanŋ-ba aa yeŋɛl hel ba hɔlma-na ta.

*Yesuŋ siire jaamba-i dumaa Kafarnamu-i-na
(Marke 1.21-28)*

³¹ Yesuŋ hilaa Nasareti-i-na, wuɔ ta kā Kafarnamu. *Galile nelle nande-i difande-i. Uŋ kāa, wuɔ kā *Diilonelhāalādūŋgu-na *yitiɛnanŋgu-na ka tuɔ wanŋ Diilonŋ-nelma-i. ³² U taa u piye baa bibɛsɪnni u yanŋ *ānjɪnamma pigāataamba-i; a ce dumaanŋo-na, u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. ³³ Naacolŋo nanŋo waa ba hɔlma-na, *jɪna waa u yunŋu-na. Wuɔ kaasinŋ da gbagaga wuɔ: ³⁴ «Nasaretitaanŋ Yesu! I ciɛ-ni niɛ? Nŋ juɔ da ŋ ji kɔsuŋ-ye wuɔ bige-i ciɛ? Mi suɔ-ni, Diilonŋ-nolŋo yaa nuɔŋo-i.»

³⁵ Yesu wuɔ cira: «Suuye ŋ nuŋgu-i aa ŋ cor ŋ hel naacolŋo-na.» Jɪna wuɔ mal naacolŋo-i nuɔmba-na aa naa hel u saa ce kuubabalaanŋgu yuɔ. ³⁶ Kuɔ ce nuɔmba-i gbɛɛ, baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Naacolŋ daayo hii dɛ! Baa jɪnabaa-ba-i hiere u donya-bɛi baa u nuŋ-āndaanŋu.» ³⁷ Kuŋ ciɛ dumaanŋo-na, u yerre gbuo terni-i hiere.

(Matie 8.14-17; Marke 1.29-34)

³⁸ Uŋ hilaa *Diilonelhāalādūŋgu-na, wuɔ kā Simɔ ciŋ-nu. Simɔ cura sa waa hɪnni; u kūɔma naa gbuu huol da pāmpāmpāŋ, u galla. Ba cārā Yesu-i wuɔ u sire-yuɔ. ³⁹ U kā

† 4:25 Jāmatigi ba sebedielāŋo (1 Rois) 17.1 † 4:26 Jāmatigi ba sebedielāŋo (1 Rois) 17.8-16 § 4:27 Jāmatigi ba sebehāalāŋo (2 Rois) 5.1-14

ka ture ciɛŋo yudɔɔ-i-na, a nuola jarma-i. Ciɛŋo pãŋ da u fɛɛ terduɔŋgu faŋgu-na. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersinni-i.

⁴⁰ Bãaŋguŋ juɔ ta ku suur huɔŋgu maŋ nuɔ-i, jaambaŋ waa baa bamaŋ hiere nelle-na, baa jo baa-ba. Yesu wuɔ tuɔ haa u nammu-i bei u sire-bei. ⁴¹ Jaan daaba hɔlma-na, *jɪnabaa-ba waa nuɔmba bɔi-na. Duɔ donya umaŋ baamba-i, ba ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Diilon-ɓiɛŋo yaa nuɔŋo-i kelkel!» Jɪnabaa-ba naa suɔ wuɔ Diilon uŋ pãa nuŋgu-i aa saan *Koŋkortieŋo maŋ, u yaa Yesu-i; a ce dumaŋo-na Yesu tuɔ nuola-bei, u sa yan ba da piye.

(Marke 1.35-39)

⁴² Cuon juɔ kaal, u sire kã hɛŋ-nu. Nuɔmba taara-yuɔ ka da-yo aa ta ba taara ba bella-yuɔ u baa da ta aa yan-ba. ⁴³ Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Mi saaya mi wuɔra wan *Diilon-bãaŋgu *Neldɔɔlma-i nilɛiŋa naŋa-na hiere; Diilonɔ puɔraa-mi baa ma yaa.» ⁴⁴ Aa naa ta tuɔ wuɔra *Yude *Diilonelhãalãdũnni-na u wan Diilon-nelma-i.

5

Gberɛ-tetebelle

¹ Yiŋgu naŋgu-na, Yesu kãa Genesareti dalanga-na. Nuɔmba kũl ba-naa kã u wulaa da ba ka nu Diilon-nelma-i. ² Wuɔ da benni nanni-i ni hãi hũmma nuŋgu-na, ni taamba naa hel ta ba saara ba jɔnaamba-i. ³ Wuɔ kã ka suur kunanŋgu-na, Simɔ kũŋgu'i waa aa ce u forra-kuɔ cɛlle koŋkondaanŋgu-na. Uŋ furaaya-kuɔ, Yesu wuɔ tɛna a doŋ tuɔ wan Diilon-nelma-i u pigãaŋ nuɔmba-i.

⁴ Uŋ juɔ piye tɪ, wuɔ gbɛ Simɔ-i wuɔ: «Kã pututu terieŋgu-na, na ka nan na jɔnaamba-i.»

⁵ Simɔ wuɔ cira: «Hãalãtie, i naan juɔŋo-i cɔ i saa da bɪŋkũŋgu bel, ŋga niŋ waan-ma dɛi, mi sie yagar ŋ nuŋgu-i.» Aa naa ta. ⁶ Baŋ kãa ka nan ba jɔnaamba-i, baa bel titiraamba-i jɔnaamba yu ta ba yii da ba kar. ⁷ Ba nabentaamba namba waa, baa fara bɪ ba jo baa ba beŋo-i a ji kãyã-bei ba jul titiraamba-i. Baŋ julii-ba, benni-i ni hãi-i-na niɛ yu ta ni yii da ni nyierã hũmma-na. ⁸ Simɔ-Piɛŋ daa mafamma-i, wuɔ kã ka dũuna Yesu caanŋgu-na aa naa cira: «Itie, muɔŋo-i ãmbabalmanceron muɔ, baa piɛ-mi.» ⁹ Titiraan daaba cinumma diyaa korma yuɔ baa bamaŋ waa baa-yo hiere beŋo-na. ¹⁰ Halle u nagbosobaa-ba-i Sebede bepuɔmba-i korma bi bilaa-ba. Ba taa ba bɪ unanŋo-i Sake aa bɪ unanŋo-i Nsãa. Yesu wuɔ wan baa Simɔ-i wuɔ: «Baa yan korma da-ni, a doŋ nyunŋo, ŋ ka yan tetebelle-i aa ta ŋ dii nuɔmba-i Diilon-hũnuŋ-nu.» ¹¹ Yesuŋ waan mafamma-i, baa hel baa ba benni-i bomborma-na ka yan-ni aa cu u huon-nu.

Yesu siire wontorŋo naŋo
(*Matie 8.1-4; Marke 1.40-45*)

¹² Yiingu nanŋu-na, Yesu kãa nelle nande-na. *Wontorŋo naŋo da-yo aa piε ka dũuna u caaŋ-nu aa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-miε, mi suyaa miε ku siε yar-ni.» ¹³ Yesu wuɔ haa u naŋga-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ŋ jarma ta.» Naacolŋo jarma pãŋ ta yuɔ terduɔŋgu faŋgu-na. ¹⁴ Yesu wuɔ waŋ-ma kuola-mei baa-yo wuɔ u baa yaŋ ma hel; aa u kã *Diilojigãntieŋo wulaa u ka ne-yo, aa u pã niikonni maŋ dii pãmma u hã-yo u migãaŋ u yuŋ-maama-i ŋaa *Moisiŋ nyεgãaŋ-ma dumaa*. Ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ u jarma taa-yuɔ kelkel.

¹⁵ Kufanŋuŋ ciε, Yesu yerre migãaŋ ta di du di kã. Nuɔmba bɔi taa ba jãnu ba-naa ba nu u nelma-i. Jaamba taa ba cãrã-yuɔ u tuɔ sire-bei ba jarma-na. ¹⁶ Nŋa huɔŋgu naŋ-nu duɔ ce, u yaŋ-ba aa ta kã u deŋ ka cãrã Diilonŋo-i aa bir jo.

Yesu siire murgu naŋo
(*Matie 9.1-8; Marke 2.1-12*)

¹⁷ Yiingu nanŋu-na, Yesu taa u waŋ Diilonŋ-nelma-i u pigãaŋ nuɔmba-i. A ne da *Farisɛbaa-ba namba waa fiεna ba hɔlma-na, baa *ãnjĩnamma pigãataamba namba. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, halle banamba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Itieŋo fɔŋgũɔ waa baa-yo u tuɔ sire jaamba-i. ¹⁸ Balamba namba tũu murgu naŋo-i kuugallaŋ-nu jo baa-yo, wuɔ ba ji suur jĩna-yuɔ Yesu caaŋgu-na. ¹⁹ A ne da nuɔmba naa yu dũŋgu-i, ba saa suɔ baŋ ka suur baa-yo dumaa. Ba naa ba nyugũŋ dũŋgu dɔrɔ-i-na, aa kaasĩŋ-ku dii-yo baa u kuugallaŋgu-i nuɔmba hɔlma-na jĩna-yuɔ Yesu caaŋgu-na. ²⁰ Yesu wuɔ ne da ba haa ba naŋga-i yuɔ cor, wuɔ gbε ba jeiŋo-i wuɔ: «Mi jĩε, ŋ ãmbabalma hurii hiere.» ²¹ Anjĩnamma pigãataamba-i baa Farisɛbaa-ba doŋ ta ba piie wuɔ: «Hai moloŋo-i daayo-i aa u tuɔ tuora Diilonŋo-i? Da ma hel Diilonŋo-na, hai moloŋo-i gbãa hur u nanolŋo ãmbabalma-i?»

²² Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbε-ba wuɔ: «Bige-i ciε na ta na jɔguɔŋ nel daama temma-i na hɔmmu-na? ²³ A hur u ãmbabalma-i, baa a ce u sire a tuɔ wuɔ-i, ma hãi-i-na, namaa daa hama-i ce fɛu yaŋ? ²⁴ Nŋa mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonŋo hãa *Molon-Bieŋo-i ku fɔŋgũɔ-i hĩεma-na u tuɔ hur nelbiliemba ãmbabalma-i.» Uŋ waŋ mafamma-i, wuɔ gbε murgu-i wuɔ: «Sire ŋ biε ŋ kuugallaŋgu-i ŋ kũŋ, muɔmɛi waŋ-ma dumaa.»

²⁵ Naacolŋo bi sire ba yufelle-na a biε u kuugallaŋgu-i tuɔ gbɛliεŋ Diilonŋo-i u kũŋ. ²⁶ Maa ce-ba hiere gbεrε; baa ta ba

* 5:14 Niεŋ Buolmaŋ-sebe-i-na (Lévitique) 14.2-32.

piiye wuɔ: «Diilonjo-i bibienjo!» Korma taa ma da-ba a ce ba ta ba piiye wuɔ: «I daa gbɛɛ-weima nyunjo-i-na.»

Yesu biɛ Levi-i
(*Matie 9.9-13; Marke 2.13-17*)

²⁷ Yesuɲ hilaa terienɲu-na, wuɔ da *nampohūutienjo nanjo tɛnaana u maacemmanɲ-dūnɲu-na, ba taa ba bi-yo Levi. Wuɔ wanɲ baa-yo wuɔ: «Levi, sire i ta.» ²⁸ Levi bi pānɲ nanna u maacemma-i aa sire cu u huonɲ-nu.

²⁹ Ku huonɲu-na, Levi wuɔ ce källe u dumelle-na Yesu yerren aa bi u jo ba ji ta ba wuo niwuoni-i. Nuɔmba bɔi waa baa-ba. Nampohūutaamba waa ba hɔlma-na. ³⁰ *Farisɛbaa-ba daa mafamma-i ce bige-i baa *ānjɪnamma pigāataamba-i? Kuɔ gbuu jan-ba; baa ta ba waana aa naa ta ba piiye baa Yesu *hāalābiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na wuo aa ta na nyɔnɲ baa nelbabalaanɲ daaba temma-i?»

³¹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ɲ waa hɪnni, ɲ ka ce bige-i pɛrruntienɲ terienɲ-nu? ³² Mi saa jo nelfafaanɲ maa-na, ɲga mi juɔ nelbabalaanɲ maa-na ba da ba nanna ba cilɔbabalanjo-i.»

Yesu piiye sūnɲu maama
(*Matie 9.14-17; Marke 2.18-22*)

³³ Banɲ waa mafamma-na, *Farisɛbaa-ba namba yuu-yo wuɔ: «*Nsāa-Batisei *hāalābiemba dii sūnɲu-i aa ta ba cārā Diilonjo-i, miɛ baamba bi dii aa ta ba cārā, bige-i ciɛ nanɲ baamba sa dii?»

³⁴ Yesu wuɔ siɛ-ba baa gbānalāanɲu wuɔ: «Neliɛ gbāa tuɔ jā cienjo aa na ce u jēnaamba dii sūnɲu ku yiinɲu-na dɔrbiɛnjo yufelle-na wei? ³⁵ Nɲga yiinɲu dii baa yiinɲu, ba ka bel dɔrbiɛnjo-i ta baa-yo. Kufanɲu yinni'i nuɔ-i banɲ ka dii sūnɲu-i.»

³⁶ Aa naa tiraa nanɲ gbānalāanɲu nanɲu baa-ba wuɔ: «Ba sa taal jonɲorɲelɛnjo-i a nar uucɔlɛnjo. Da ɲ ce-ma, jonɲorɲelɛnjo kompanɲa siɛ biɛ baa uucɔlɛnjo kaanɲa-i, u yaa daayo u taalaa tɪ. ³⁷ Ba sa bi dii duvɛnfɛlɛnjo-i cirkpɔcɔlɛnɲ-na. Umanɲ duɔ ce-ma, cirkpɔuɔ ka muonu aa duvɛnjo ka kūnna. ³⁸ Nɲga da ɲ'a ɲ dii duvɛnfɛlɛnjo-i, ɲ saaya ɲ dii-yo cirkpɔfɛlɛnɲ-na. ³⁹ Na saa da, umanɲ duɔ tuɔ nyɔnɲ duvɛncɔlɛnjo-i uufɛlɛnjo sa dɔlnu-yuɔ a ce dumaanjo-na u sa taara-yuɔ.»

6

Yitɛnanɲu maama
(*Matie 12.1-8; Marke 2.23-28*)

¹ *Yitɛnanɲu nanɲu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni ba cor. U *hāalābiemba ta ba kar bile-i ba hu-yo ba natiɛna-na ba wuo. ² *Farisɛbaa-ba namba ta ba wanɲ baa-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na ce kumanɲ saa saaya cemma yitɛnanɲu-na?»

³ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nyulmu nan bilaa *Davidi-i wuɔ ce kuman baa u nuɔmba-i*, ma si na kalaan-ku ke? ⁴ U nan suurii Diilon-dün̄gu-na dumaa a biɛ Diilon-buruo-i ba wuo. A ne da a saa baa miɛ Diilon-hümelle-i, baman si dii *Diilojigantaamba, ba saa saaya ba wuo buruo faŋo-i.» ⁵ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «*Molon-Bieŋo yaa yiŋenan̄gu tieno-i.»

Yesu siire naḡaduɔla nan̄o

(Matie 12.9-14; Marke 3.1-6)

⁶ *Yiŋenan̄gu bi nan̄gu-na, Yesu wuɔ suurii *Diilonelhāalādün̄gu-na tuɔ wan̄ Diilon-nelma-i. A ne da naacolŋo nan̄o waa ba hɔlma-na, u nadienan̄ga naa minan̄. ⁷ *Anjinamma pigāataamba-i baa *Farisɛbaa-ba kā ka tɛna ta ba ne Yesu-i wuɔ duɔ sire jɛiŋo yiŋenan̄gu-na ba da āntaalamma haa-yuɔ. ⁸ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ naacolŋo-i wuɔ: «Sire ŋ jo ŋ ji yiɛra nuɔmba yaan̄ga-na.» Naacolŋ wuɔ sire jo ji yiɛra. ⁹ Yesu wuɔ cira: «Yaan̄ mi yuu-na nelma diei: A saa baa miɛ Diilon-hümelle-i, bige-i faa cemma yiŋenan̄gu-na? Anfafamma'i faa cemma waa āmbabalma? Da ŋ da molo yii duɔ ku, ku saaya ŋ kor-o waa ku saaya ŋ yan̄ u ku?» ¹⁰ Aa naa wuɔra ne ba yammu-i hiere aa wan̄ baa naacolŋo-i wuɔ: «Fara ŋ nan̄ga-i.» Naacolŋ wuɔ bi fara u nan̄ga-i, kaa bir ka temma-i. ¹¹ Ba hɔmmu gbuu pāŋ du hiere; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «I ka ce Yesu daayo-i niɛ?»

Yesu fiɛlaa u pɔpuɔrbiemba-i

(Matie 10.1-4; Marke 3.13-19)

¹² Yibien̄a fan̄ga-na, Yesu wuɔ kā t̄anun̄gu nan̄gu-na ka cārā Diilonŋo-i cɔ u yufien̄-na. ¹³ Cuon̄ juɔ kaal, wuɔ bɪ u *hāalābiemba-i a fiɛl c̄incieluo ba hāi bei, a tuɔ bɪ-ba *pɔpuɔrbiemba. ¹⁴ Uŋ fiɛlaa baman̄ ba yireiŋa yaa daaya: Simɔ, (Yesu wuɔ bɪ Simɔ faŋo yaa Pier-i,) baa u hāan̄o-i Andere, baa Sake, baa Nsāa, baa Filipu, baa Batelemi, ¹⁵ a naara Matie, baa Toma, baa Alfe bieŋo-i Sake, baa Simɔ man̄ taa u kuye u nelle maama-i, ¹⁶ a naara Sake bieŋo-i *Yuda, baa *Yuda-Isikaro man̄ juɔ hel Yesu huon̄gu-na.

Jaamba bɔi juɔ Yesu ji sire-bei

(Matie 4.23-25)

¹⁷ Yesuŋ juɔ fiɛl u *pɔpuɔrbiemba-i tɪ, wuɔ hiire baa-ba t̄anun̄gu-na ka yiɛra baa-ba kpan̄kpataan̄gu nan̄gu-na. U *hāalābiemba namba waa terien̄gu fan̄gu-na, baa sa waa dei baa yuliŋgu-i a naara nelpūŋgu nan̄gu. Banamba taa ba hel *Yude, banamba *Yerusalemu, banamba Tiir, banamba Sidɔ dii dāmman̄-nuoraan̄gu caan̄-nu. ¹⁸ Baa juɔ da ba ji nu Yesu nelma yaa-i aa u duɔ sire jaamba-i ba jarma-na. Wuɔ bi donya

* 6:3 Nieŋ Samiel sebedɛlɛl̄an̄o-na (1 Samuel) 21.2-7.

*jīnabaa-ba-i u hiel-ba nuᵐba yunni-na. ¹⁹ Fōṅgũᵐ nanjo taa u hel Yesu-i-na u sire-bei ba jarma-na, a ce dumaanjo-na, baa ta ba taara ba yiεya-yuᵐ hierē.

Yesu gboya u hāalābiemba-i

(Matie 5.1-12)

²⁰ Nuᵐbanj nii Yesu-i-na da ba yiεya-yuᵐ, wuᵐ wuᵐra ne u *hāalābiemba-i aa naa cira:

«Sūntaanj namaanjo-i, na yunni dᵐlaa;

*Diilonj-nelle-i namaa diele-i.

²¹ Nyulmuṅ yeṅ namaa namanj nuᵐ-i fiεfiε-i-na, na yunni dᵐlaa;

niiwuoni kaa haaya baa-na.

Namaa namanj kaalaanj fiεfiε-i-na, na yunni dᵐlaa;

na kaa waa nyembīnniṅ.

²² Nuᵐṅ da ba bigāanj-na,

da ba nanna-nei,

da ba ta ba tuora-nei,

sisᵐ da ba ta ba bīεna na yirēiṅa-i *Molonj-Bieṅᵐ maama-na, na yunni dᵐlaa.

²³ Taa na gbu na nyε yiṅgu faṅgu-na, aa na ta na muora na gbugbanni-i; Diilonjo kaa pā-na bᵐi dᵐrᵐ-i-na. Na saa da, ba bīncuᵐba ciε karaanṅu faṅgu temma yaa-i baa *Diilonᵐpuᵐrbiemba-i.

²⁴ Nṅa waanj namaanjo-i, sūlma haraa-nei;

na ciε na bāanṅu-i tī.

²⁵ Niiwuoniṅ haaya baa namaa namanj fiεfiε-i-na, sūlma haraa-nei;

na kaa waa nyulmu-na.

Namaa namanj dii nyembīnni-na fiεfiε-i-na, sūlma haraa-nei;

na kaa waa kuliṅ-kaaluṅ-nu.

²⁶ Nuᵐba-i hierē da ba ta ba bī na yefafalle,

ṅaa ba bīncuᵐba nanj bīṅ coikartaamba manj naa ciε ba fεrε Diilonᵐpuᵐrbiemba

ba yefafalle-i dumaa, sūlma haraa-nei.»

Taa na dᵐl na bigāarāamba-i

(Matie 5.38-48; 7.12)

²⁷ «Namaa namanj karaa na tūnni-i ta na nu mi nelma-i, yaanj mi tūnu-nei: Taa na dᵐl na bigāarāamba-i, taa na ce ānfafamma bamanj diyaanj luṅgu nei. ²⁸ Umanj duᵐ haa u nubabalaanṅu nuᵐni manj nuᵐ-i, baa waasa kutieṅᵐ-na, yanj aa ṅ ta ṅ jᵐguᵐṅ kuufafaanṅu baa-yo. Taa na cārā Diilonjo-i na hā bamanj ciεṅ-nanj kuujanṅu-i. ²⁹ Umanj duᵐ caa ṅ tūṅ daaku-i, bir daaku-i ṅ hā-yo. Umanj duᵐ biε ṅ jonṅorbuᵐ-i, baa ciε-yo ṅ jonṅoryelle-na. ³⁰ Umanj duᵐ cārā ṅ wulaa, hā-yo.

Aa umanj duᵐ biε bīṅkūṅṅu ṅ wulaa, baa yuu-yo ku maama.

³¹ Nan taaran nuomba ta ba ce kuman ba hã-na, taa na ce ku temma na bi hã-ba. ³² Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yon, na jaaluŋgu sɪ Diilonjo wulaa. Na saa da, halle baman sa wuɔyaan Diilonjo-hümelle-i ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ³³ Da na ta na bi ce añfamma-i baman cieñ añfamma-i nei yon, na jaaluŋgu sɪ Diilonjo wulaa. Halle baman sa wuɔyaan Diilonjo-hümelle-i ba ce kufanngu-i. ³⁴ Aa da na ta na dii cemiɛɲa-i nan suyaa wuɔ baman ka gbãa suu-ya, na jaaluŋgu sɪ Diilonjo wulaa. Halle baman sa wuɔyaan Diilonjo-hümelle-i, da ba suɔ wuɔ uman ka gbãa suu cɛmelle-i ba dii-de u'i nuɔ-i. ³⁵ Nga, taa na dɔl na bigaarãamba-i, taa na ce añfamma bei, taa na hã aa na baa ta na cie ku sɔlaanngu huonngu-na. Ku yaa Diilonjo ka pã-na bɔi. Aa na ka waa Dɔrwuonjo beñ namaa. U yaa faa. U faa baa nuomba-i hiere ka hel baa baman sa suyaan añfamma-i baa nelbabalaamba-i hiere. ³⁶ Na saaya na waa hujantaan namaa, ɲaa na Ton yen hujantienjo dumaa.»

*Yesuŋ waan maman a kã cãlmuɔ yanga-na
(Matie 7.1-5)*

³⁷ «Baa na ta na cãl na-naa, ku yaa Diilonjo sie ka cãl-na. Baa na ta na haa cãlmuɔ-cãñkuɔle na-naa nuɔ, ku yaa Diilonjo sie ka haa cãlmuɔ-cãñkuɔle nei. Uman duɔ cãl nuɔni man, ce jande aa ɲ yan-yo, ku yaa nuɔ da ɲ bi cãl Diilonjo-i u ka ce jande aa yan-ni. ³⁸ Niñ fin baa kekerienngu man ɲ hã nuomba-i, ba ka fi baa ku yaa hã-ni, terienngu fanngu-na, yan ɲ nannga ta ka fara, ku yaa ba ka fi nan künngu-i aa fɛl-ku ku yu künna hã-ni.»

³⁹ Yesu wuɔ nan gbãnalãanngu baa-ba wuɔ: «Namaa daa yiro gbãa bel u nayiron nagãñ-na ba kã terienngu aa ba sie ka par suur fuon-nu wei? ⁴⁰ *Hãalãbilonjo sa suɔ u yan u hãalãtienjo-i, ɲga hãalãbilonjo man duɔ hãalã ka hi u fuonngu-i, u ka tuɔ suɔ ɲaa u hãalãtien ɲ suɔ dumaa.

⁴¹ «Nan cie nie da hüyãñjo-i unan yufellen aa daabolma-i nan yufelle-na ɲ saa da-ma? ⁴² Daabolma-i nan ferɛñ yufelle-na jünnu dumandɛ-i ɲ bir ɲ gbɛ ɲ nabentienjo-i wuɔ: <Yan mi hiel hüyãñjo-i ɲ yufelle-na hã-ni.> Anɲbãñgbãama! Hiel daabolma-i ɲ yufelle-na igɛna, ku yaa ɲ ka ta ɲ da dei a gbãa hiel hüyãñjo man ɲ nabentienjo yufelle-na.»

(Matie 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Tibifafaanngu sa man biebabaleiña, tibibabalaanngu sa bi man biefɛfeiña. ⁴⁴ Ba suɔ tibinni-i ni bienja'i nuɔ-i. Ba sa yagal musɛɲa kaapugammu-na, aa ba sa bi biera hãlɛiña caatterɛñ-yuñ-nu. ⁴⁵ Nelien nuɔ ɲ huɔngan yuu baa maman, ma yaa hilaan ɲ nuñgu-na. Nelfɛfeinjo-i u añfamma hel u hɔfafannga'i nuɔ-i aa nelbabalañjo-i u maacembabalamma hel u hɔbabalañga'i nuɔ-i.»

*Jaagɔciraamba hāi maama
(Matie 7.24-27)*

⁴⁶ «Bige-i ciɛ na ta na bī-mi «Itie, Itie», aa da mi wanj maman baa-na, na siɛ ce-ma? ⁴⁷ Umanj duɔ jo ji nu mi nelma-i aa ce-ma, mi ka pigāan-na kutienj unj saa baa umanj: ⁴⁸ U saa baa nɛliɛŋo manj wuɔ u ma dūŋgu, aa hīŋ ka hi tãmpɛlle-i jina ku tuole-i. Ku tuoleŋ jiena fafamma aa u ma-ku, diilononj juɔ tã, kanni gbar, hūmma būŋ ka nanj-ku, ma saa gbãa naara-kuɔ. ⁴⁹ Nɔga umanj juɔŋ u nu mi nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa umanj wuɔ u ma dūŋgu aa u saa hīŋ jina ku tuole-i aa ma-ku. Diilononj juɔ tã, hūmma būŋ ka nanj-ku, ku pãŋ cii hiere, bīŋkūŋgu saa tɛ.»

7

*Yesu siire sorosi ba yuntienjɔ nanjɔ maacembilonjɔ-i
(Matie 8.5-13)*

¹ Yesunj juɔ piiye u nelma-i tɛ baa nuɔmba-i, wuɔ ta kã Kafarnamu. ² *Oromɛ ba sorosi ba yuntienjɔ nanjɔ waa nelle fande-na, u maacembilonjɔ nanjɔ maama waa kpelle yuɔ. Maacembilonjɔ daayo tuɔ janj. U jarma waa kpelle. ³ Yesunj juɔ, sorosi ba yuntienjɔ daayo nu-ma. Wuɔ puɔr *Yuifu ba bīncuɔmba namba-i u wulaa, wuɔ ba ka cārã-yuɔ u ji sire u maacembilonjɔ-i hã-yo. ⁴ Bīncuɔŋ daaba kã ka ta ba cārã Yesu-i aa ta ba piiye wuɔ: «Naacolŋ daayo saaya kãyãmma. ⁵ Yuifubaa miɛ i maama dɔlnu-yuɔ; ŋ saa da, u'i maa i *Diilonelhãalãdūŋgu-i hã-ye.»

⁶ Yesu wuɔ ta tuɔ kã baa-ba sorosi ba yuntienjɔ cīŋgu-na. Banj kaa piɛ cīŋgu-i, ba suu baa sorosi ba yuntienjɔ tiraa puɔr u jēnaamba namba Yesu wulaa. Baa wanj baa Yesu-i wuɔ: «Itie, i jienj wuɔ i ji wanj baa-ni, wuɔ ŋ baa mulienj ŋ fɛɛɛ; kɛɛ nuɔ ŋ saa saaya ŋ suur fuɔ temma dumelle-na ⁷ ku'i ciɛ ŋ da u saa siɛ jo u fɛɛɛ ŋ wulaa. Nɔga da ŋ siɛ, ŋ wanj nelma diei, u maacembilonjɔ ka sire. ⁸ Wuɔ fuɔ fɛɛɛ-i nuɔmba dii u yun-nu, aa fuɔ bi waa bananj yun-nu. Duɔ gbɛ umanj wuɔ: «Kã ŋ ka ce daaku!» Nj da kutienjɔ kãa. Duɔ bi gbɛ umanj wuɔ: «Jo bande!» Nj da kutienjɔ bi juɔ. Duɔ bi tiraa gbɛ u maacembilonjɔ-i wuɔ: «Ce daama!» Nj da u ciɛ-ma.»

⁹ Yesu wuɔ kar da hãmmu! Naacolŋ unj juɔ piiye tɛ, Yesu wuɔ bir u yaannga-i nuɔmba-na aa naa cira: «Yaanj mi tūnu-nɛi; *Isirahɛl-na hiere, mi saa da umanj haa u nannga-i miɛ naacolŋ daayo temma-i.» ¹⁰ Sorosi ba yuntienjɔ pɔpuɔrbienj baa bir ta ba kūŋ. Banj kaa hi cīŋgu-i, baa da maacembilonjɔ daayo siire da yeryer u temma-i.

Bikulciɛŋo nanjɔ biɛŋo kuu Yesu sire-yuɔ

¹¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã nelle nande-na, ba bi-de Nayine. U *hãalãbiemba waa baa-yo a naara nelpũŋu nanɔŋu. ¹² Baŋ kaa ta ba suur nelle-na, baa suu baa ba tũyãa bikuloŋo nanɔ ta ba kã da ba ka fuure. U waa naacombiloŋo, aa u yaa waa u diei u nyu wulaa, a ne da u to naa ku aa yan-ba. Nuɔmba bɔi taa ba kã u fuuremma-na. ¹³ Yesuŋ daa nyuŋo-i, u hujarre gbuu ko-yo, wuɔ wan baa-yo wuɔ: «Ciɛŋ nuɔ, budii; baa kaal.» ¹⁴ Aa naa piɛ ka haa u nanɔga-i kuloŋo-na. Baman naa tũyãa-yo baa yiɛra. Wuɔ wan baa-yo wuɔ: «Naacombilo, sire!» ¹⁵ Wuɔ bi yiye sire tɛna, aa doŋ tuɔ piye. Yesu wuɔ gbɛ nyuŋo-i wuɔ: «Biɛ ŋ biɛŋo yaa-i.» ¹⁶ Korma pãŋ bel-ba hiere terienɔŋu fanɔŋu-na. Baa ta ba gbeliɛŋ Diiloŋo-i aa ta ba piye wuɔ: «*Diilopɔpuɔrbilobuɔ hilaa-yiɛ. Diiloŋo juɔ ji kãyã u nuɔmba-i.» ¹⁷ Nelma famma gbuo *Yude-i hiere baa nilɛŋa man u kɔtɔnni-na.

Nsãa-Batise puɔraa u hãalãbiemba-i Yesu wulaa
(Matie 11.2-6)

¹⁸ Yesuŋ ciɛ maman hiere, Nsãa *hãalãbiemba kã ka tũnu-yuɔ baa-ma. ¹⁹ Wuɔ bir puɔr ba hãi Yesu wulaa wuɔ ba ka yuu-yo kɛɛ *Konkortienɔ man saaya u jo, u yaa ufanɔ-i wei sisɔ uu dii huon-nu? ²⁰ Baa kã ka da Yesu-i, baa cira: «*Nsãa-Batise puɔraa-ye ŋ wulaa, wuɔ i ji yuu-ni kɛɛ Konkortienɔ man saaya u jo, u yaa nuɔŋo-i wei sisɔ uu dii huon-nu?» ²¹ A ne da huonɔŋu fanɔŋu-na, Yesu waa tuɔ sire jaamba bɔi ba jarma-na aa tuɔ donya *jɛnabaa-ba-i nuɔmba yunni-na aa bi tuɔ puur yiriemba yufienɔ-i. ²² Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Kãan na ka tũnu Nsãa-i baa nan daa kuman, baa nan nuɔ maman: *Yiriemba yufienɔ puurii, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ*, *wontuɔrmba jarma taa bei, *tugbentaamba tũnni puurii, bikuomba siire aa sũntaamba nuɔ *Neldɔdɔlma-i.*» ²³ Uman gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huonɔŋu-na kutienɔ yunɔŋu dɔlɔa.»

Nsãa-Batise sɛnni-i
(Matie 11.7-19)

²⁴ Nsãa pɔpuɔrbien baŋ taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigãan nuɔmba-i baa Nsãa sɛnni-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kãa ka ne bige-i *hɛkuraanɔŋu-na? Fafalmun sagallaŋ hɛŋɔŋu-i dumaa na kãa ka ne ku yaa wei? ²⁵ Namaa kãa ka ne bige-i? Na kãa ka ne uman diyaa bɛmbɛfaffanni wei? Ma sɛ baman diyaan bɛmbɛfaffanni-i aa ta ba ce ba bãanɔŋu-i baa dii jãmatigi ba dũnnin kɛ? ²⁶ Nga namaa kãa ka ne bige-i? Ma sɛ na kãa ka ne *Diilopɔpuɔrbiloŋo-i kɛ? Aa naacolɔŋo fanɔ-i, mi tũnu-nɛi, u maaraa Diilopɔpuɔrbiemba-i. ²⁷ Maman nyegãan Diiloŋ-nelma-na wuɔ: «*Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbiloŋo wuɔya ta ŋ yaan-na*

* 7:22 Niɛŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 35.5-6; 61.1.

ka cāa η hūmelle-i†, ba gbě Nsāa yaa-i. ²⁸ Yaaη mi tūnu-nei, Nsāa temma saa hi hoη caaη-biamba-na yogo, a ne da umaη si dii baa yuηgu *Diiloη-nelle-na u maaraa Nsāa-i. ²⁹ Nuɔmba-i hiere ka hel baa *nampohūutaamba-i ba nuɔ Nsāa nelma-i aa suɔ wuɔ Diiloηo maacemma vii, ba ce Nsāa *batisen-ba. ³⁰ Nga *Farisīɛbaa-ba-i baa *ānjīnamma pigāataamba yagaraa wuɔ Nsāa baa batisen-ba. A ce dumaηo-na, Diiloη uη taa u taara u ce kumaη hā-ba, ba cīnaana-kuɔ.»

³¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Mi gbāa saa fiefie ku nuɔmba-i baa haba-i? ³² Mi gbāa saa-ba baa bisāimba maη tīenaana ponsanatigerreη. Banamba ta ba waη baa banamba-i wuɔ: ‹I hulii tulammu hā-na, na saa nyεη, i hāl kuliη-neini hā-na, na saa kaal.›

³³ *Nsāa-Batisiη juɔ aa u sa dii dībelle u nuηgu-na, u sa nyɔη kolma, na cira wuɔ *jīna dii u yuηgu-na. ³⁴ *Moloη-Bieη uη wuo aa tuɔ nyɔη, na tiraa sire ta na piie wuɔ: ‹Naacolη daa fuɔ bi yii baa niwuoni yaa yoη baa konyolle, aa tiraa sire bel jīeru baa nampohūutaamba baa nelbabalaamba.› ³⁵ Nga bamaη siyaa Diiloηo nelma-i ba suyaa wuɔ ma faa.»

Yesu kāa Simɔ cīiη-nu

³⁶ *Farisīeyieηo naηo waa, ba taa ba bī-yo Simɔ. Yiηgu naηgu-na, wuɔ ji bī Yesu-i wuɔ ba ka wuo niwuoni u terieηgu-na. Yesu wuɔ kā ba ka ta ba wuo. ³⁷ A ne da saasorieηo naηo waa nelle fande-na. Wuɔ nu-ma wuɔ Yesu dii Simɔ terieηgu-na ba ta ba wuo niwuoni. Wuɔ kā baa natikolo-hūmma *alabati-kamoelen ³⁸ ka yiɛra saanu baa Yesu gbeini-i tuɔ kaal. Uη kaal dumaηo-na, nyinyɔlma ta ma kūnna Yesu gbeini-na. Wuɔ ce u yukuɔsīnni-i a hurre-nie aa pūrā-nie nammu hāi aa ce natikolo-hūη daama-i a kūnna-nie.

³⁹ Simɔ daa mafamma-i ce bige-i, u pāη tuɔ piie u huɔη-na wuɔ: «Kuɔ naacolη daayo waa *Diilopɔpuɔrbiloηo ninsoηo, cieηo maη yiɛyaayaη-yuɔ daayo-i uu naa suɔ wuɔ cefefieηo sī.»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Simɔ, nelma dii mi da mi waη-ma baa-ni.»
Simɔ wuɔ: «Hāalātie, waη-ma.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Naacolηo naηo cēmelle waa nuɔmba hāi nuɔ; dīelā-wuoηo-i neifieη-komuɔηa hāi baa cīncieluo, hāalīη-wuoηo-i neifieηa ndii. ⁴² Ba saa gbāa da ba pā-ya, u ce hujarre bei aa ce ba yaη-ya. Ba hāi-i-na, cēmellentieηo maama ka dɔlnu hai yaη?»

⁴³ Simɔ wuɔ cira: «Mei huɔη-na, umaη gbeiηa-i waa bɔi u maama ka dɔlnu u yaa yaη.»

Yesu wuɔ cira: «Iη waaη ninsoηo.» ⁴⁴ Aa naa bir u yaanga-i cieηo-na, aa gbě Simɔ-i wuɔ: «Iη daa cieη daayo-i ke? Miη diyaa mi gboluoηgu-i η dumelle-na, η saa hā-mi hūmma mi

saara mi gbeini-i. Nga fuɔ kaalaa kúnna u nyinyɔlma-i mi gbeini-na a saara-niɛ hã-mi, aa hurre-niɛ baa u yukuɔsinni-i. ⁴⁵ N saa jãrã-miɛ pũrã-miɛ, nga fuɔ-i, dii un suurii n dumelle-na ji hi baa fiɛfiɛ, u saa yan mi gbeini pũrãmma-i. ⁴⁶ N saa hure namma mi yungu-na, nga ciɛn daayo kũna natikolohũmma mi gbeini-na. ⁴⁷ Ku'i ciɛ mi ta mi tũ-nin miɛ: Mi maaman dɔlaanu-yuɔ dɔlnumma man daama-i, ku pigãan wuɔ u ãmbabalma-i baa ma ciinumma-i hiere, ma hurii. Nga uman ãmbabalma-i da ma saa hur bɔi, mi maama sa dɔlnu kutienɔ-i bɔi.» ⁴⁸ Aa naa wan baa ciɛnɔ-i wuɔ: «ŋ ãmbabalma hurii.» ⁴⁹ Baman waa juwuoterienɔ-nu baa don ta ba jɔguɔn wuɔ: «Naacoln daa fuɔ hilaa hie aa tuɔ gbã u hur ãmbabalma-i?» ⁵⁰ Yesu wuɔ wan baa ciɛnɔ-i wuɔ: «Nin haa n nanɔa-i miɛ n kuraa, kã fiɛi.»

8

Caamba namba taa ba kãya Yesu-i baa u hãalãbiemba-i

¹ Ku huonɔnɔ-nu, Yesu wuɔ ji sire tuɔ wuɔra nilɛnɔ-nu hiere u wan *Diilon-bãangu *Neldɔdɔlma-i u kã. U *hãalãbien cinciɛluo ba hãi baamba waa baa-yo ² a naara caamba namba. Wuɔ duɔnya *jinabaa halan-ba caamba famba yunnina, aa naa bi sire banamba jarma namma-na. Ba taa ba bɛi unanɔ-i Maari. Fuɔ taa u hel Magidala. Jinabaa niehãi naa hilaa fuɔ-i-na. ³ Aa bɛi unanɔ-i Sani. Fuɔ bɔlɔ waa *Erɔdi dumelle maacembiemba yuntienɔ nanɔ, ba taa ba bɛi-yo Kusa. Aa ta ba bɛi unanɔ-i Susani a naara capũngu nanɔ. Ba taa ba ce ba nagãn-niini-i ba kãya Yesu-i baa u hãalãbiemba-i.

Nuɔmban bel Diilon-nelma-i dumaa

(Matie 13.1-23; Marke 4.1-20)

⁴ Nuɔmba taa ba hel nilɛnɔ-nu hiere ba jo ba nu Yesu nelma-i. Yiingu nanɔ-nu, wuɔ nan gbãnalãan daaku-i baa-ba wuɔ: ⁵ «Naacolnɔ nanɔ kãa ka nan fũma u suonɔ-nu. Unanɔ kã ka diire hũmellen-huɔn-na. Nuɔmba ta ba cor ba fiɛna-yuɔ; huriimba jo ji wuɔ-yo hiere. ⁶ Unanɔ kã ka diire tãmpellen-terien-nu a pa, kpekpelma ce u ku. ⁷ Unanɔ kã ka diire hɛn-nu; hɛnɔ tu suuye-yuɔ. ⁸ Uman diiriye suon-huɔngana, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla.» Yesun waan mafamma-i, u piye da gbagaga wuɔ: «Uman duɔ u ka nu, u nu!»

⁹ U *hãalãbiemba yuu-yo wuɔ: «Gbãnalãan daaku yungu yaa wuɔ niɛ?»

¹⁰ U cira: «Diilonɔ ciɛ baa namaanɔ-i. U *nellentesinni maama man fuyaa, u pigãan namaanɔ-i baa-ma. Nga ma piye baa banamba-i gbãɛinin; a ce dumaanɔ-na, da ba ne-ma, ba siɛ da ma terienɔ-i,

*aa da ba nu-ma, ba siɛ suɔ ma yunɔgu-i.** »

¹¹ Aa naa cira: «Mi gbānalāanɔgu yunɔgu yaa daaku: Diilon-nelma yaa fūma-i, aa nuɔmba hɔmmu yaa u mundiiremму-i. ¹² Nuɔmba nan hɔmmu dii ŋaa hūmellen-huɔŋga, da ba nu Diilon-nelma-i, ba yan *Sitāni jo ji hiel-ma ba hɔmmu-na, a ce dumaanɔ-na ba siɛ da hūu-ma aa kor. ¹³ Banaŋ hɔmmu dii ŋaa tāmpellen-terienɔgu, da ba nu Diilon-nelma-i, ma gbuu dɔlnubei; ba hūu-ma. Ŋga ma siɛ gbāa nan kaasinni. Da ku ji huol, ba har jina. ¹⁴ Banaŋ hɔmmu dii ŋaa hieŋ-terienɔgu, da ba nu Diilon-nelma-i, ba yan ānjɔguɔma-i baa gbein-maama-i a naara ba kusūŋ-maama jo ji suuye-mei. A ce dumaanɔ-na ma siɛ gbāa dii belle ba wulaa. ¹⁵ Banaŋ hɔmmu dii ŋaa hiefafamma, da ba nu Diilon-nelma-i, ba hūu-ma aa bel-ma baa hɔfafanɔga aa nyaar ta ba wuɔ ma hūmelle-i diŋ saaya di wuɔ duma.»

Fitin-gbānalāanɔgu
(Marke 4.21-25)

¹⁶ Yesu wuɔ tiraa nan gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «Ba sa celien fitinuɔ-i aa ce bɔnkunɔgu cure-yuɔ. Da ba celien-yo, ba haa-yo dɔrɔ ku yaa ŋ da dūŋ-huɔŋga ciɛ gbaa hiere. ¹⁷ Ku weiima si dii mamaŋ siɛ ji hel bomborma-na, aa ku nelma si dii mamaŋ siɛ ji nu. ¹⁸ Kun yeŋ baa umaŋ, ba ka hā-yo naara, aa umaŋ kuu sɪ baa-yo, celle kūŋgu maŋ un haa u nanɔga-i kuɔ, ba ka hūu-ku aa yan-yo. Terienɔgu fanɔgu-na, na saaya na ta na suɔ nelma numma.»

Yesu nyu-i baa u hāmba juɔ u wulaa
(Matie 12.46-50; Marke 3.31-35)

¹⁹ Yesun waa tuɔ wan Diilon-nelma-i, u nyu-i baa u hāmba jo da ba ji ne-yo; jo ji da nuɔmba yuu, ba saa gbāa da ba piɛ u caan-nu. ²⁰ Baa wan ba Yesu-i wuɔ: «Ŋ nyu-i baa ŋ hāmba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii gōŋgūɔŋgu-na.»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Bamaŋ nuɔŋ Diilon-nelma-i aa ce-ma, ba yaa mei nyubaa-ba-i, ba yaa mei hāmba-i.»

Yesu yieraaya fafalmu
(Matie 8.23-27; Marke 4.35-41)

²² Yiinɔgu nanɔgu-na, Yesu wuɔ ji bel nyugūŋ beŋo nanɔ-na baa u *hāalābiemba-i aa naa cira: «Yaan i karnu dalanɔga-i i kā bombor damaalei-i.» Baa bi ta ta ba karnu ba kā. ²³ Ba'a ba kā yaanɔga-na, Yesu wuɔ duɔfūŋ. Ba kaa hi hɔlma namma-i, fafalmu nan temma sire suuye-bei. Hūmma doŋ ta ma suur beŋo-na. Baa ta ba yii da ba kunu. ²⁴ Hāalābiemba ta ba kaasīŋ wuɔ: «Hāalātie, sire, i yii diɛ ku!» Yesu wuɔ sire nuola fafalmu-i baa hūmma-i niɛ kā ka ciire. ²⁵ Kuɔ cu ba hɔmmu-i, ba kūŋ maa ta ma nyen. Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Namaa na'a

* 8:10 Isayi (Ésaïe) 6.9

na haa na nanġa-i miε hie?» Baa ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Neliεη hayo-i temma-i dumandε-i? Fuɔ dii niε aa duɔ nuola fafalmu-i baa hūmma-i ni kā ka ciire ni temma-i?»

Yesu duɔnya jīnabaa naacolġo nanġo-na
(*Matie 8.28-34; Marke 5.1-20*)

²⁶ Yesubaa-baġ karaanu ka hi Geresai dii Galile dalanġa bomborma namma-na, baa huɔl. ²⁷ *Jina ba nolġo nanġo waa nelle fande-na, u bāanġu cuɔ. U waa tuɔ wuɔra u biġ tāmporuonġu aa tuɔ kā u cɔ cīncuɔη-na. Yesubaa-baġ huɔlaa u da-ba, u ta tuɔ jārā-bei. ²⁸ Uη juɔ hi, u kaasīη aa dūuna Yesu caanġu-na aa piiye da gbagaga wuɔ: «Dɔrwuonġo Biεη nuɔ, mi ciε-ni niε? Jande, baa ce hɔdorre baa-mi.»

²⁹ Yesu wuɔ nuolaaya jīnabaa-ba-i wuɔ ba hel-yuɔ ku'i ciε wuɔ tuɔ piiye dumaanġo-na. Ku waa da ku sire-yuɔ yīnġu maġ nuɔ-i, ba bel-o vaa-yo baa jɔlgɔbaa jina. Nġa da ba fiε vaa-yo, u kar jɔlgɔbaa-ba-i aa suur hīεη-nu. ³⁰ Jīnabaa daaba naa ciinu cor u yunġu-na. Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba bī-ni niε?»

Wuɔ cira: «Ba bī-mi Sälle.»

³¹ Jīnabaa-ba bir yaġ aa ta ba cārā Yesu-i wuɔ u baa donyaba-bei ba kā yaahuol-teriεġu-na.

³² A ne da persälle nande waa ta di wuora tānunġu-na. Jīnabaa-ba cārā Yesu-i wuɔ u yaġ ba ka suur pεrmba famba yaa nuɔ-i. Yesu wuɔ hā-ba hūmelle-i. ³³ Baa hel naacolġo-na a kā ka suur pεrmba-na. Pεrmba pāġ ta ba gbar ba hiire, ba kā ba kunu dalanġa-na. ³⁴ Nuɔmba waa ta ba ceġ-ba. Baġ juɔ da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanġo-na, baa pisállā baa gbarunġu; banamba kā nellenġ-huɔnġa-na, banamba kā sonni-na ka waġ-ma. ³⁵ Nuɔmba hel da ba ji ne. Baġ juɔ ji hi, baa da naacolġ daayo diyaa bimbīnni tīena da welewele Yesu caanġu-na. Korma pāġ ta ma da-ba. ³⁶ Bamaġ waa da baġ duɔnya jīnabaa daaba-i dumaa naacolġo-na, baa ta ba piiye ba tūnu banamba-i. ³⁷ Kor maa gbuu ta ma da Geresataamba-i. Baa cārā Yesu-i wuɔ u ce jande aa u ta u halanġ ba teriεġu-na. Wuɔ kā ka nyugūġ beġo-na duɔ bir. ³⁸ Uη duɔnya jīnabaa-ba-i naacolġo maġ nuɔ-i, wuɔ cārā-yuɔ wuɔ u yaġ u kā baa-yo. Yesu wuɔ cira: ³⁹ «Yaġ aa η kūġ η ka tūnu nuɔmba-i Diilonġ unġ ciε kumaġ niε.» Naacolġ wuɔ ta ka tuɔ wuɔra u waġ Yesuġ ciε kumaġ yuɔ hiere.

Yesu yieraaya ciεġo nanġ tām̄ma aa sire bikulonġo nanġo
(*Matie 9.18-26; Marke 5.21-43*)

⁴⁰ Yesuġ hilaa Geresai-na jo, nuɔmba kūl ba-naa kā ka yu-yuɔ. Ba taa ba niya u jomma-i hiere. ⁴¹ Naacolġo nanġo waa, ba taa ba bī-yo Yarusi. U waa *Diilonelhāalādūġu yuntienġo. Wuɔ jo ji dūuna Yesu caanġu-na a tuɔ cārā-yuɔ wuɔ u kā u dumelle-na ⁴² kεε u biloduɔla yii baa u yunġu. Bilonġo bien

cɪncieluo baa a hāi waa belle fande-na. Yesu wuɔ ta ba ta ba kā. Nuɔmba fūnuŋ yu-yuɔ ta ba nogol-o terni-na hiere. ⁴³ Ciɛŋo nanɔ bi waa ba hɔlma-na, u tām̄ma taa ma kūnna. Ku bien cɪncieluo baa a hāi waa belle fande-na. U ciɛ pɛrru-i ji gbɛ̄. U gbeinɔ tiraa tɪ aa tām̄ma saa yiɛra. ⁴⁴ Ciɛŋ daayo piɛ Yesu huon-yanɔa a yiɛya u jonɔgoruo tūŋgu-i. Uŋ yiɛyaaya jonɔgoruo-i terienɔgu maŋ nuɔ-i, tām̄ma pāŋ yiɛra. ⁴⁵ Yesu wuɔ suɔ wuɔ molo yiɛyaaya-yuɔ. Wuɔ yuu wuɔ: «Hai moloŋo-i yiɛyaaya-miɛ?»

Wulawula wuɔ fuɔ sɪ, wulawula wuɔ fuɔ sɪ. Piɛr wuɔ cira: «Hāalātie, molo saa yiɛya-niɛ, nuɔmba yaa yuu ta ba tisɪŋ-ni.»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Molo yiɛyaaya-miɛ. Mi daa kunanɔgu paraaya-miɛ ku'i ciɛ mi suɔ.»

⁴⁷ Ciɛŋ daa uŋ daa Yesu suyaa dumaanɔ-na, u kūɔma donɔ ta ma nyɛŋ. Wuɔ piɛ dūuna u yaanɔa-na, aa naa piiye nuɔmba-i hiere ba yufelle-na kumaŋ ciɛ u yiɛya-yuɔ. Aa fafalmun daa-yuɔ terduɔŋgu fanɔgu-na dumaa, wuɔ tiraa waŋ mafamma-i. ⁴⁸ Yesu wuɔ gbɛ̄-yo wuɔ: «Mi bilo, nin haa ŋ nanɔa-i miɛ, ŋ kuraa. Kā ŋ kā fiɛi.»

⁴⁹ Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, moloŋ wuɔ hel Diilonelhāalādūŋgu yuntienɔ cɪŋgu-na ji waŋ baa-yo wuɔ: «Baa yan hāalātienɔ mulɛŋ u fɛrɛ, ŋ bilonɔ jarma yaraa-yo.» ⁵⁰ Yesu wuɔ nu-ma. Wuɔ waŋ baa Yarusi-i wuɔ: «Baa tie holle. Da ŋ haa ŋ nanɔa-i miɛ, ŋ bilonɔ ka sire.» Uŋ waan mafamma-i, baa cor ta ba kā. ⁵¹ Baŋ kaa hi cɪŋgu-i, u saa siɛ molo suur baa-yo dūŋgu-na. U ciɛ fuɔ baa Piɛr baa Nsāa baa Sake a naara bilonɔ to-i baa u nyu-i ba'i suur baa-yo yon. ⁵² Nuɔmba-i hiere ba waa kaaluŋ-nu. Yesu wuɔ gbɛ̄-ba wuɔ: «Baa na kaal, u saa ku, u duɔfūŋ.» ⁵³ Baa bir yan aa ta ba cōmuɔŋ-yo. Bafamba wulaa ma tɛ. ⁵⁴ Yesu wuɔ bel bilonɔ nanɔa-i, aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Bilo, sire!» ⁵⁵ Bilonɔ wuɔ puur u yufienɔa-i aa pāŋ yiye sire. Yesu wuɔ cira ba hā-yo bɪŋkūŋgu u wuɔ. ⁵⁶ Kuɔ ce u bɪncuɔmba-i gbɛrɛ. Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ ba baa yan ma hel.

9

Yesu puɔraa u hāalābiemba-i
(*Matie 10.5-15; Marke 6.7-13*)

¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ tigiin u *hāalābien cɪncieluo ba hāi baamba-i a hā-ba himma baa fōŋgūɔ ba da ba gbāa ta ba donya *jɪnabaa-ba-i hiere aa ta ba sire jaamba-i. ² Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba wuɔra waŋ *Diilon-bāanɔgu maama-i aa sire jaamba-i. ³ Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Da na'a na ta, molo baa biɛ būle, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ niwuoni, molo baa biɛ gbeinɔ, molo baa biɛ jonɔgorbaa-ba

hāi. ⁴ Da na kā terienḡu terienḡu, aa ba ka hā-na dūḡu wuɔ na ta na cɔ, na tɛe dūḡu fanḡu-na fuɔ na tamma. ⁵ Nga da na kā da na ka har bamaḡ nuɔ-i aa ba yagar, na pir na nallu-i na ta. Ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.» ⁶ U hāalābiemba ta ta ba wuɔra nilēiḡa-na hiere ba waḡ *Neldɔdɔlma-i aa ta ba sire jaamba-i ba kā.

Erɔdi huɔḡa cuu

(Matie 14.1-12; Marke 6.14-29)

⁷ Mamaḡ ciēḡ hiere, *Erɔdi maḡ waa *Galile yunḡu-na wuɔ nu-ma. Uḡ nuɔ-ma, u huɔḡ kaa cu. Banamba taa ba piiye wuɔ *Nsāa-Batisei yaa siire kuon-nelle-na a jo. ⁸ Banaḡ ba'a *Eli yaa caraaya-bei. Banaḡ ba'a yiinataaḡ *Diilopɔpuɔrbilonḡo naḡo'i siire kuon-nelle-na jo. ⁹ Erɔdi wuɔ cira: «Mi ciē ba kar Nsāa yunḡu-i, hai moloḡo-i daayo fuɔ?» Aa naa tuɔ taara u da Yesu yufelle.

Yesu hāa nelpūḡu nanḡu wuo ye

(Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Nsāa 6.1-14)

¹⁰ Yesu *pɔpuɔrbiembaḡ kaa bir jo, baa jo ji tūnu-yuɔ baa baḡ kaa ce mamaḡ hiere. Yesu wuɔ ce ba hel nellen-huɔḡa-na kā ba deḡ, dii nelle nande caaḡu-na ba bi-de Betisada. ¹¹ Baḡ fiē ta, nuɔmba yagar nu-ma, aa sire nyaa u huon-nu. Baḡ kaa hi, Yesu wuɔ hā-ba muntɛenammu aa biē *Diilon-nellentesinni maama-i waḡ baa-ba aa bi sire jaamba maḡ waa ba hɔlma-na.

¹² Bāaḡuḡ juɔ donḡ ta ku hir huɔḡu maḡ nuɔ-i, u *hāalābien cinciēluo ba hāi baamba kā u wulaa ka cira: «Itie, iḡ yeḡ hīēḡu-na dumandē-i aa bāaḡu ta ku suur, ḡ sa ce nuɔmba bɔrɔ kā nilēiḡa maḡ kɔtɔnni-na ka taara niiwuoni wuo, baa muncɔmmu wēi?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Namei saaya na hā-ba niiwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye yonḡ baa titiraamba hāi. Da ḡ bi'a miēmēi ka sāa ji hā nelpūḡ daaku-i hiere ḡ waḡma.» ¹⁴ A ne da bēmba maḡ waa, ba yuu nuɔmba neifienḡa hāi nuɔsiba ndii temma.

Yesu wuɔ cira: «Ciēḡ ba tɛena nuɔmba komuɔḡa hā-a-hāi baa cinciēlbaa.» ¹⁵ U hāalābiemba ce nuɔmba tɛena. ¹⁶ Yesu wuɔ biē buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hāi baḡ daaba-i a ciir u yunḡu-i dɔrɔ-i-na aa jaal Diilonḡo-i. Uḡ jaalaa Diilonḡo-i, wuɔ bŭlnu-niē hā u hāalābiemba calnu-niē hā nuɔmba-i. ¹⁷ Nuɔmba wuo hiere niē yar-ba. Hāalābiemba ḡbura ni boini-i a dii-ni segeyufien cinciēluo baa a hāi a ta baa-ni.

Yesu sinni yaa hani-i?

(Matie 16.13-28; Marke 8.27-9.1)

¹⁸ Yiinḡu nanḡu-na, Yesu kāa u deḡ ka tuɔ cārā Diilonḡo-i. U *hāalābiemba waa baa-yo. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nuɔmba waḡ wuɔ niē mēi kūḡu-na?»

19 Baa cira: «Banamba ciera wuɔ nuɔnei *Nsāa-Batise-i, banan ba'a nuɔnei *Eli-i, banan ba'a yinataan *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔ'i birii jo nuɔŋo-i.»

20 Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Namaa fuɔ, na'a hai moloŋ muɔmɛi?»

Pier wuɔ cira: «Diilonɔ un pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Kɔŋkortienɔ man, u yaa nuɔŋo-i.»

21 Yesu wuɔ wan-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yan molo nu-ma. 22 Aa naa cira: «*Molon-Bienɔ saaya u gbuu mulien. Nelle bincuɔmba-i baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i a naara *ānjnamma pigāataamba ka cīna-yuɔ aa bel-o ko-yo. Nɔga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yon hīema-na, sielin-yiingu-na u ka sire hel jo.»

23 Aa naa wan baa-ba wuɔ: «Nuɔni man da η ta η taara η nyaanu-mie, η saaya η cīna η fere aa η jo i ta. Aa η saaya η ta η sie muliema-i baa kuliingu-i yinni man jon. 24 Uman duɔ tuɔ kaal baa u yunɔgu yon, kutienɔ ka kɔsuɔŋ u fere; nɔga uman duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fere mɛi maama-na, kutienɔ ka da cicēlma man sie ji tī dede. 25 Da η da η yufien-niini-i hiere hīema-na aa ka caa, yun haku-i dii-kuɔ? 26 Uman duɔ tuɔ ce senserre u sa taara ba suɔ wuɔ u cuu mi huon-nu, aa bi tuɔ ce senserre baa mi nelma wamma-i, Molon-Bien duɔ ka bir jo baa u fōŋgūɔ-i, baa u To wuonɔ-i a naara u To u dɔrpɔpuɔrbiembra wuonɔ-i, u ka bi ce senserre baa kutienɔ maama-i. 27 Yaan mi wan ninsoŋo-i baana: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba ka da *Diilon-baanɔgu-i baa ba yufelle aa suɔ ku.»

Yesu birii u deŋ birma

(Matie 17.1-8; Marke 9.2-8)

28 Yesun waan mafamma-i, yinni niisiei temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pier, baa Nsāa a naara Sake ba kā tānuŋgu nanɔgu-na da ba ka cārā Diilonɔ-i. 29 Un kaa tuɔ cārā Diilonɔ-i u yaanɔga fūnuŋ bir ka deŋ birma aa u jonɔgorbaa-ba bir baapielmba ta ba gbu ba caa da muimui. 30 Wuɔ u ne da nuɔmba hāi juɔ ji ta ba piiye baa-yo: *Moisi baa *Eli. 31 Dɔrcecerma namma'i naa dii-ba huonɔga ba ta ba piiye baa Yesu-i un ka ku kuliingu man *Yerusalemu-i-na a perien u maacemma-i bāl-ma. 32 N sie suɔ wuɔ Pierbaa-ba naa kor duɔfūŋ bir ba nammu-i ba honniŋ, nɔga ba yagar sire da cecer daama diyaa Yesu-i huonɔga baa muon daaba-i ba hāi-i-na u caan-nu. 33 Nuon daaban juɔ ta ba ta, Pier wuɔ wan baa Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, i jomma faa bande-i-na de! N sa yan i ce gbuganni siei wei? Ku diei nan kūŋgu, ku diei Moisi kūŋgu, aa ku diei kūŋgu nanɔgu-i Eli kūŋgu.» U taa u piiye dumaa u yun-nu, u sa suɔ un wan man. 34 Un taa u wan mafamma-i huonɔgu man nuɔ-i, duherru nandu jo ji cinnu-bei. Korma ta ma da-ba. 35 Ba'a

ba ne, da molo piiye duherru-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i, mi hielaa u yaa-i. Taa na nu u nunɔŋu-i*.» ³⁶ Molonɔ daa un juɔ piiye ti, *h̄aalābiemba da Yesu yaa u diei yonɔ; ba saa da moloŋo baa-yo. Kuŋ ciɛ dumaanɔ-na, ba fiinanɔ nel daama-na, ba saa wanɔ-ma baa moloŋo huɔŋɔ fangɔ-na.

Yesu duɔnya jina naacombilonɔ nanɔ-na
(Matie 17.14-18; Marke 9.14-27)

³⁷ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ hiire t̄anunɔŋu-na baa u *h̄aalābiemba-i. Nelp̄unɔŋu nanɔŋu jo u wulaa. ³⁸ Naacolɔŋo nanɔŋo waa ba h̄olma-na. Wuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «H̄aalāt̄ie, jande, ne mi biɛŋo-i, u yaa u diei yonɔ mi wulaa. ³⁹ *Jina dii u yunɔŋu-na. Duɔ sire-yuɔ dumandɛ-i, u tugol kaasɔŋ. Duɔ kaasɔŋ, jina mal-o u tuɔ t̄ārā aa s̄ampugaaru ta du hel u nunɔŋu-na. Duɔ sire-yuɔ, u mulɛŋ-yo da suu aa suɔ ji ciire-yuɔ. ⁴⁰ Mi c̄aarā ŋ h̄aalābiemba-i miɛ ba donya-yuɔ, ba saa gb̄aa.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaanɔ-i na sa h̄uu nelɛŋ maama; na saa fa. Na daa niɛ s̄i mi ka t̄iɛna baa-na gbula a tiera na nonni-i wɛi?» Aa naa gb̄ɛ naacolɔŋo-i wuɔ: «Jo baa ŋ biɛŋo-i bande.» ⁴² Naacombilonɔ un kaa tuɔ piɛ Yesu-i, jina wuɔ sire-yuɔ. Wuɔ cii p̄anɔ tuɔ t̄ārā. Yesu wuɔ nuola jina-i wuɔ u cor hel naacombilonɔ-na. U bi siremma yaa dumaanɔ-na u jarna-na. Wuɔ h̄a u to-i baa-yo. ⁴³ Nuɔmba manɔ waa hiere kuɔ ce-ba gb̄ɛɛ. Wulawula wuɔ Diilonɔ hii, wulawula wuɔ Diilonɔ hii.

Yesu tirii u kuliŋɔ maama-i
(Matie 17.22-23; Marke 9.30-32)

Yesu āncemmanɔ taa ma ce nuɔmba-i hiere gb̄ɛɛ dumaanɔ-na, wuɔ wanɔ baa u *h̄aalābiemba-i wuɔ: ⁴⁴ «Karaanɔ na t̄unni-i na nu nel daama-i fafamma: Ba ka bel *Molonɔ-Biɛŋo-i h̄a nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo.» ⁴⁵ U h̄aalābiemba saa suɔ u nelma yaanɔga-i; ma yunɔŋu naa fuo-bɛi, ba saa gb̄aa da ba suɔ-ma. Ba siɛ bi siɛ da ba yuu-yo.

Hayo-i nelbuɔ-i h̄aalābiemba-na?
(Matie 18.1-5; Marke 9.33-37)

⁴⁶ Ku huonɔŋu-na, Yesu *h̄aalābiemba ji ta ba fanu ba-naa da ba suɔ umanɔ nelbuɔ-i ba h̄olma-na. ⁴⁷ Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ biɛ bis̄ambilonɔ nanɔŋo jina u caanɔŋu-na aa naa wanɔ baa-ba wuɔ: ⁴⁸ «Umanɔ duɔ ne muɔŋo-i aa bel bis̄ambilonɔ daayo-i fafamma, kuu dii ŋaa kutienɔ bilaa mɛi fɛɛɛ yaa-i; aa umanɔ duɔ bel muɔŋo-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa umanɔ puɔraa-mi. Na saa da, umanɔ duɔ ce u fɛɛɛ cɛkūɔ na h̄olma-na hiere, u yaa-i nelbuɔ-i.»

* 9:35 Isayi (Ésaïe) 42.1; Like 3.22

49 Ns̄aa wuɔ wanj baa-yo wuɔ: «H̄aal̄atie, i daa naacolɔŋo nanjo taa u b̄i ŋ yerre-i aa tuɔ donya *j̄inabaa-ba-i. M̄ie ne da u sa nyaanu-n̄ie baa miɛŋo-i, i ce u yanj.»

50 Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo, umanj duɔ saa biḡaŋ-na, kutienjo dii baa-na.»

Yesu k̄amma-i Yerusalemu-i-na

51 Diilonj unj ŋa naa saaya u h̄uu Yesu-i yinni manj nuɔ-i, nin juɔ ta ni piɛ, wuɔ sire wuɔ fuɔ fuɔ k̄a *Yerusalemu-i-na. 52 Aa naa puɔr nuɔmba ta u yaan-na. Kutaambanj kaa hi *Samarinelle nande-i, baa yiera wuɔ ba tigiinj cie-yo. 53 N̄ga banj waa da ba cor k̄a Yerusalemu-i-na, nelle fande taamba saa h̄uu-ma u duɔ har ba nelle-na. 54 Banj juɔ hi da-ma dumaanjo-na, Sake-i baa Ns̄aa-i baa cira: «Itie, ŋ sa yanj i ce Diilonjo naar ko-ba wei?»

55 Yesu wuɔ bir nuola-bei.† 56 Aa ba cor ta ba k̄a nelle nande.

Ba nyaanu Yesu-i niɛ?

(Matie 8.19-22)

57 Banj k̄anj h̄umelle-na, naacolɔŋo nanjo gb̄ɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, mi ka ta mi nyaanu-n̄ie ninj k̄anj terni manj nuɔ-i hiere.»

58 Yesu gb̄ɛ-yo wuɔ: «Muncɔmmu dii baa b̄uɔr̄aamba-i, aa kamma dii baa huriimba-i; ŋga terienju si dii baa *Molon-Bienjo-i u duɔ tuɔ c̄innu u yunju-i.» 59 Aa naa miɛl wanj baa unanjo-i wuɔ: «Jo i ta».

Naacolɔŋo gb̄ɛ-yo wuɔ: «Yanj mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ t̄i, mi ka suɔ jo i ji tiɛ wuɔra.»

60 Yesu wuɔ gb̄ɛ-yo wuɔ: «Yanj kuomba fuure ba nakuomba-i, aa nuɔŋo-i ŋ k̄a ŋ ka ta ŋ wuɔra ŋ wanj *Diilonj-b̄aanju maama-i baa nuɔmba-i.»

61 Unanj wuɔ tuɔ piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, m̄ei ka ta mi nyaanu-n̄ie, ŋga yanj mi ka c̄ar̄a h̄umelle-i c̄inju-na iḡɛna.»

62 Yesu wuɔ cira: «Ŋ saa da, umanj duɔ tuɔ k̄u baa niimba-i aa tuɔ miɛl u ne u huonju-na, kutienjo siɛ gb̄aa guona Diilonj-suonju-na.»

10

Yesu puɔraa nuɔmba komuɔŋa siɛi baa c̄ncieluo ba h̄ai

1 Ku huonju-na, Yesu wuɔ tiraa hiel nuɔmba komuɔŋa siɛi baa c̄ncieluo ba h̄ai a puɔr-ba ba h̄a-ba-h̄ai nilein̄a-na hiere baa terni manj unj ŋa naa saaya u k̄a-n̄ie, ba da ba ta u yaan-na.

2 Aa naa wanj baa-ba wuɔ: «D̄imma dii b̄oi ŋga ma kartaamba saa ciinu. C̄aar̄anj suontienjo-i u puɔr nuɔmba namba naara.»

3 Aa naa cira: «Minj puɔraa-na dumand̄e-i, kuu dii ŋaa mi ciɛŋ t̄ulmba ka dii-ba maamunaamba-na. 4 Da na'a na ta, molo baa

† 9:55 Banamba naaraaya wuɔ: «Na saa suɔ wuɔ na balaan cor wei? *Molon-Bienjo saa jo duɔ ji ko nuɔmba, ŋga u juɔ duɔ ji kor-ba.» Saa-ku baa Like 19.10.

biε gbeija, molo baa biε buora, molo baa bi biε naatenni. Aa da na ta na kā, molo baa ka yiεra hūmelle-na wuɔ u jaal moloŋo. ⁵ Da na ka suur cīŋgu maŋ nuɔ-i, mamaŋ dii cemma igēna ma yaa daama, na cira: «Tiyāaŋ dei.» ⁶ Da kuɔ yaafellentienŋo dii cīŋgu faŋgu-na, na jaaluŋgu ka hi-yo, da ma'i sī ku ka bir jo na wulaa. ⁷ Da ba jārā-nei fafamma terienŋu maŋ nuɔ-i, na har na tīena kusuɔŋ-nu'i. Da ba hā-na kumaŋ, na hūu na wuo. Da ba bi hā-na kuunyɔŋgu maŋ, na hūu na nyɔŋ. Maacembilonŋo saaya baa u maacemma sullu. Baa na ta na horuonu na muŋharmunterni-i. ⁸ Da na suur nelle maŋ nuɔ-i, da ba bel-na fafamma aa hā-na kumaŋ, na hūu na wuo fiεi. ⁹ Aa jaamba maŋ dii nelle fande-na, na sire-bei aa na waŋ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilonŋ-bāaŋgu piyaa-ba tī. ¹⁰ Nga da na suur nelle maŋ nuɔ-i, aa ba yagar ba saa hā-na muntīenammu, na kā nellenhuɔŋga-na na ka cira: ¹¹ «I pirii i nallu-i na nelle-na, ŋga mamaŋ dii, na saaya na suɔ wuɔ Diilonŋ-bāaŋgu piyaa tī.» ¹² Mi tūnu-nei, bamaŋ da ba saa ka hā-na muntīenammu, Diilonŋ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiinŋu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumaŋ kutaamba-na, ku ka balanŋ yaŋ Sodɔmutaamba kūŋgu-i*.»

(Matie 11.20-24)

¹³ Aa naa cira: «Korasitaanŋ namaaŋo-i, sūlma haraa-nei! Betisadataanŋ namaaŋo-i, sūlma haraa-nei! Gberε-weima maŋ ciε namaa hɔlma-na, kuɔ maa naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa nilēiŋa faŋa taamba naa kūnna cuoŋgu ba fεrεŋ nuɔ aa dii buɔrbaa jonŋor ba temma a pigāaŋ wuɔ ba naana ba cilɔbabalaŋo-i. ¹⁴ Terienŋu faŋgu-na, Diilonŋ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiinŋu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumaŋ nei, ku ka balanŋ yaŋ Tiirtaamba kūŋgu-i baa Sidɔtaamba kūŋgu-i hiere. ¹⁵ Kafarnamutaanŋ namaaŋo-i, na daa niε sī namei ka maar nuɔmba-i hiere wei? Na tāal na fεrε; namei ka waa ba hieroŋo-i hiere ba huon-nu.»

¹⁶ Aa naa waŋ baa uŋ hielaa bamaŋ duɔ puɔr-ba wuɔ: «Da na kā, umaŋ duɔ ka nu na nunni-i, kutienŋo nuɔ mei nuŋgu yaa-i; umaŋ duɔ ka ciina-nei, u ciinaana muɔmei. A ne da umaŋ duɔ ciina muɔŋo-i, u ciinaana umaŋ puɔraa-mi.»

¹⁷ *Pɔpuɔrbiembanŋ kāa aa jo, ba jo ji ta ba nyε da musēmuse aa ta ba piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, halle baa *jīnabaa-ba-i hiere, diε piye baa-ba aa bī ŋ yerre-i ba nu i nunni-i.»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Mi daa *Sitāni hilaa dɔrɔ-i-na jo ji diire ŋaa diilonŋ-nyiesimma. ¹⁹ Niεŋ, mi hā-na himma-i ninsoŋo na ta na gbā na fiεna jēnaamba-i baa namelmba-i, aa ta na gbā na yar bigāaraŋo-i; a ce dumaanŋo-na bīŋkūŋgu siε gbāa ce kuubabalaŋgu nei. ²⁰ Na saa da! Kumaŋ saaya ku fε na

* **10:12** Sodɔmutaamba kūŋgu-i: Niεŋ Miwaanŋo jīnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 19.24-28.

həmmu-i ku'i sī wuə *jīnabaa-ba nuə na nunni-i, ŋga ku yaa daaku: Na saaya na suə wuə na yirɛiŋa nyegāan dii dərɔ-i-na.»

Yesu huŋga fɛ

(Matie 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Terduŋgu fanġu-na, *Diilon-ɣalle pāŋ ce Yesu huŋga fɛ. Wuə cira: «Baba, nuənei Yuntien nuə dərɔ-i-na baa hɛma-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huŋga-i cɛcɛmuntaamba-na baa sebesuətaamba-na, aa cɛr pigāan bisāmbiamba-i baa-ka, ŋ jaalunġu bəi. Ninsoŋo, ŋ ciɛ ŋ huŋga yaa dumaanġo-na Baba.»

²² Aa naa cira: «Mi To birii wɛima-i hiere hā-mi. Da ma hel Tuoŋo-na, molo sa suə Bɛpolŋo-i, aa da ma bi hel Bɛpolŋo-na baa uŋ taaran u pigāan baman baa-yo, molo sa suə Tuoŋo-i.»

²³ Aa naa bir fulnu u *hāalābiamba-i ba kula wuə: «Naŋ dan kuman daaku-i, baman daan-kun ba yunni dɔlaa. ²⁴ Yaan mi tūnu-nei, *Diilopɔpuərbiamba bəi baa fŋŋgɔtaamba bəi taa ba taara ba da nan dan kuman, aa nu nan nuŋ maman, ŋga ba saa ji gbāa†.»

Samariyeŋo nanġo maama

²⁵ *Anjīnamma pigāatienġo nanġo sire yiɛra aa yuu Yesu-i baa nel daama-i duə cure-yuə wuə: «Hāalātie, da mi ta mi taara mi ka da cicɛlma man sa tɛɛŋ dede-i, mi saaya mi ta mi ce bige-i?»

²⁶ Yesu wuə yuu-yo wuə: «Ba nyegāan wuə niɛ *ānjīnamma-na?»

²⁷ Naacolŋ wuə cira: «Ba ciɛra wuə: *«N saaya ŋ dɔl Itienġo-i Diilonġo-i baa ŋ huŋga-i hiere, baa ŋ kusūŋgu-i hiere, baa ŋ fŋŋgɔ-i hiere, baa ŋ ānjɔŋuoma-i hiere, aa ŋ bi dɔl ŋ nanolŋo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛɛ dumaa.»†*»

²⁸ Yesu wuə cira: «Ma yaanġa yaa-i. Da ŋ ta ŋ ce mafamma-i, ŋ ka da cicɛlma man sa tɛɛŋ dede-i.»[§] ²⁹ Ŋga ānjīnamma pigāatienġo tuə taara u pigāan Yesu-i wuə u nelma saa kā hɛŋ-nu. U bir yuu-yo wuə: «Mi nanolŋo yaa hai?»

³⁰ Yesu wuə siɛ-yo baa nel daama-i wuə: «Naacolŋo nanġo hila *Yerusalemu-i-na a tuə hiire u kā Yeriko. Uŋ kāŋ hūmelle-na, cuobaa-ba ka ciɛ-yo hūu u bimbīnni-i, aa gbuu muo-yo ta ba yii da ba ko-yo. Ban muyaa-yo dumaanġo-na, ba nanna-yuə aa ta. ³¹ *Diilojigāntienġo nanġo tuə jo ji da-yo, u ciɛl cor aa yaŋ-yo. ³² *Levitiyiɛŋo nanġo jo ji ce maaduoma. ³³ *Samariyiɛŋo nanġo jo ji hi da-yo, u hujarre gbuu ko-yo. ³⁴ U yiɛra. Duvɛ waa baa-yo, u ce duvɛŋ daayo-i a saar u pānni-i aa hure namma niɛ aa vaaya-niɛ. Uŋ ciɛ mafamma-i, kakūmuə waa baa-yo; u tɛɛŋ-yo haa-yo u kakūmuə-i-na a kā baa-yo niraan-munharmu nammu-na ka migāan bel-o fafamma. ³⁵ Ku cuo kaala-i-na,

† 10:24 Niɛŋ Pier dɛɛ. 1.10-12. ‡ 10:27 Anjīnamma tiyeman-sebe

(Deutéronome) 6.5; Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 § 10:28 Niɛŋ Buol-

man-sebe-i-na (Lévitique) 18.5.

u hiel warbienɔ* hã terientienɔ-i, wuɔ u hũu u tuɔ bel jɛinɔ-i, kɛɛ fuɔ cor yaan-na. Da a ji yor a da u saa jo, u ce fuɔ waanɔ u tuɔ bel-o, duɔ ji jo, u ka pã-ya hã-yo.»

³⁶ Yesu wuɔ yuu añjinamma pigãatienɔ-i wuɔ: «Nan huɔngana, balan daaba-i ba siei-i-na, hayo-i niɛ jɛin daayo-i wuɔ u nanolɔ?»

³⁷ Anjinamma pigãatien wuɔ cira: «Uman cie hujarre-i yuɔ, u yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Kã η ka ta η ce dumɛi!»

Nɛliɛnɔn saaya u par maman

³⁸ Yesun taa u kã *Yerusalemu-i-na baa u *hãalãbiemba-i, ba kã ka hi nelle nande-i. Cienɔ nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Marti. Marti wuɔ ce ba har u wulaa. ³⁹ U hãanɔ waa, ba taa ba bi-yo Maari. Maari wuɔ kã ka tɛna Yesu caangu-na tuɔ nu u tuɔ piye. ⁴⁰ A ne da huɔngu fanɔgu-na, Marti yaanɔ naa gbuu huol baa gonyamma-i. Wuɔ jo ji tuɔ piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mi hãanɔn yaan mi ta mi gonya mi dami-diei nan daa ku biyaa wɛi? N sa wan baa-yo u jo ji kãyã-mie wɛi?»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Marti, ne hãa, η huɔnga yuu baa nelma bɔi, ku'i cie η yaanɔ huol huolɔn daama temma-i. ⁴² Nɛliɛn nuɔ η saaya η ne wɛima diei par. Dan'a η par, η ne maman faa. Maarin paraa maman, ma yaa faa; molo si dii duɔ ji hũu-ma u wulaa.»

11

Yesu pigãan u hãalãbiemba-i ban cãrã Diilonɔ-i dumaa (Matie 6.9-13; 7.7-11)

¹ Yiingu nanɔgu-na, Yesu waa terienɔgu nanɔgu-na tuɔ cãrã Diilonɔ-i. Un juɔ cãrã tɛ, u *hãalãbilonɔ nanɔ wan baa-yo wuɔ: «Itie, hãalã-yie i tie cãrã Diilonɔ-i nãa Nsãa un hãalãayã u hãalãbiemba-i dumaa.»

² Yesu wuɔ cira: «Da na'a na cãrã Diilonɔ-i, cieran:

«I To nuɔ,

yan nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diilonɔ nuɔnɔ-i.

Pa η bãanɔgu-i yie.

³ Ta η hã-ye niwuoni-i yinni manɔn.

⁴ Uman duɔ cãl miɛnɔ-i i ce-yo jande.

Die bi cãl-ni η ce-ye jande;

η baa gãn baa-ye.

Baa yan wɛima gbãa tãal-e dii-ye kuubabalaangu cemma-na.»

⁵ Un waan mafamma-i, u tiraa cira: «Namanɔ-na, uman duɔ sire kã u jɛnɔ nan wulaa isuɔhollen ka tuɔ muo dũngu-i yuɔ,

* **10:35** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuɔ: «Wuɔ hiel *deniebaa-ba hã hã terientienɔ-i.»

wuɔ u sire hã-yo niiwuoni, ⁶ kere u jienjo nanjo haraa-yuɔ, u saa da kuuwuonngu duɔ hã-yo. ⁷ U jienjo tɛe dii dũngu-na aa cira: «Baa mulien-muɔ; mi gaala tɛ baa mi bisálmba-i aa dũngu tiraa gbonu, mi sie gbãa sire da mi bie niiwuoni hã-ni.» ⁸ Yaan mi tũnu-nɛi, naacolɔɔ duɔ cor tuɔ muo dũngu-i, u jien duɔ fie'a u saa ne ba jiesinni-i aa sire, un muo u huol u yaan-na u ka sire hã-yo un taaranj nimanj hiere.

⁹ «Yaan mi tũnu-nɛi: Cãarãnj! Ba ka hã-na. Taaraayanj! Na ka da. Bienj! Ba ka sie-na. ¹⁰ Umanj cãarãnj ba hã u yaa-i, umanj taaraayanj u yaa daanj, aa umanj bienj ba sie u yaa-i.

¹¹ «Namaanjo-na, hai moloɔɔ biɛɔ-i duɔ cãrã teterienjo u wu-laa, u yan-jo aa bel jienjo hã-yo? ¹² Sisɔ duɔ cãrã cumelle, u yan-jo aa bel namienjo hã-yo? ¹³ Namaa namanj balaanj, da na ta na suɔ-ma na hã na bisálmba-i bimbifafanni, ku ce nie aa na To-i dɔɔ-i-na, bamanj cãarãnj u *Yalle-i u sie hã-ba baa-de?»

Yesu hilaa baa u himma-i hie?

(Matie 12.22-30; Marke 3.22-27)

¹⁴ Yiingu nanngu-na, Yesu waa tuɔ donya *jina nanjo-i naacolɔɔ nanjo-na. Jina wuɔ cie naacolɔɔ-i bobo. Un juɔ hel, naacolɔɔ donj tuɔ piye, kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i. ¹⁵ Banamba ta ba piye wuɔ: «Jina ba yuntienjo-i *Belsebul* yaa hãa-yo himma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i.» ¹⁶ Banamba ta ba taara ba cure-yuɔ, baa cira wuɔ da kuɔ Diilonjo puɔraa u yaa-i, u ce binjũngu pigãanj-ba ba ne. ¹⁷ Yesu wuɔ suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da nj da neduɔlenj-baanj namaanjo-i na sa gbo, yiingu dii baa yiingu, na nelle ka muonu. ¹⁸ Namaa nanj ciɛra wuɔ Belsebul hãa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i hãa, *Sitãni duɔ tuɔ gãnj baa fuɔ ferɛnj baamba-i, u fɔngũɔ ce nie aa cɔ u wulaa? ¹⁹ Sitãni duɔ hã-muɔ himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i, namaa baamba fuɔ, hai moloɔɔ-i hãa bafamba-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa ferɛnj baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁰ Muɔ fuɔ, Weimantienjo yaa hãa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigãanj wuɔ *Diilonj bãanjgu paa-nɛi tɛ.

²¹ «Fɔngɔtienjo manj jiena kuumuonngu u caanj-nu tuɔ niya u dumelle-i, cuoyuo sa sie suur-yuɔ. ²² Nga umanj fɔngũɔ-i jienya fuɔ wuonjo-i duɔ jo, un haa u nanja u kuumuonngu manj nuɔ-i, u hũu-ku aa biɛra u bimbinni-i hiere calnu-nie hã nuɔmba.

²³ «Umanj duɔ uu si dii baa-mi, kutienjo bigãanj-mi, aa umanj duɔ u sa tigiinj baa-mi, u pisállã.»

(Matie 12.43-45)

²⁴ «*Jina duɔ hel moloɔɔ-na, u kã ka tuɔ wuɔra u binj hienj-nu duɔ taara muntienammu. Duɔ saa ka da, u cira: «Mi ka bir kã mi muntercɔlɔmmu-na.» ²⁵ Aa bi bir. Duɔ kã ka da

* 11:15 *Sitãni yerre nande yaa *Belsebul.

yaŋ ni hõmmu yu baa duganni. Da na ce na migãaŋ na kũõma yaa da welewele aa na hõmmu yu baa cuosinni baa balaanġu. ⁴⁰ Mimiɛl namaa temma-i daana-i, umaŋ ciɛ huonġu-i u'i saa ce huonġa-i wei? ⁴¹ Firiinuŋ na hõmmu-i baa sũntaamba-i ŋ ka da na birii nuõfafaŋ namaa.

⁴² «Farišɛbaa namaaŋo-i, sũlma haraa-nei; da na ce na dii Diilonġo *yufelle-i ka cor baa niifiɛlu-i du sinni-na hiere aa na siɛ bi ce kumaŋ vii, na siɛ bi tiraa dɔl Diilonġo-i. A ne da, naa naa saaya na ta na ce ma yaa-i igɛna aa suõ haa manamma-i ma dɔrɔ.

⁴³ «Farišɛbaa namaaŋo-i, sũlma haraa-nei; da na suur *Diilonelhãalãdũŋgu-na, na taara na tɛna yaaŋ-na. Na taara da na waa nuõmba-na, ba ta ba piɛ ba jaal-na. ⁴⁴ Sũlma haraa-nei; naa dii ŋaa cĩncuõŋa maŋ gbuɣaanu, nuõmba saa suõ wuõ munterbabalammu, ba ta ba wuõ ba cor a dɔrɔ.»

⁴⁵ *Anjĩnamma pigãatienġo naŋo gbɛ-yo wuõ: «Hãalãtie, da ŋ ta ŋ piye de-i-na, ma sɪ ŋ bi tuora miɛ fɛrɛ-i ke?»

⁴⁶ Yesu wuõ cira: «Anjĩnamma pigãataaŋ namaaŋo-i, sũlma bi haraa-nei; da na ce na biɛ conġorni maŋ neliɛ siɛ gbãa tũu-ni a hã nuõmba-i wuõ ba tũu, aa na siɛ bi bel ba tũu. ⁴⁷ Sũlma haraa-nei; na bĩncuõmbaŋ kuõ *Diilopõpuõrbiemba maŋ, na siire ta na ma ba cĩncuõŋa-i. ⁴⁸ Naŋ ciɛ mafamma-i, kuu dii ŋaa na pigãaŋ wuõ na bĩncuõmbaŋ ciɛ kumaŋ ku faa. Bafamba kuõ Diilopõpuõrbiemba-i aa namaa ta na ma ba cĩncuõŋa-i. ⁴⁹ Ku'i ciɛ Diilonġ uŋ suõ weiima-i hiere, u waŋma gbar-ma wuõ: «Mi ka saaŋ mi põpuõrbiemba namba hãba. Ba ka ko banamba bei, aa ce banamba kpãncõlgũ.» ⁵⁰ Diilopõpuõrbiemba maŋ baŋ kuõ-ba a doŋ dii miwaanġo domma-na, Diilonġo kaa yuu fiɛfiɛ ku nuõŋ namaaŋo-i kumaŋ ciɛ na ko-ba. ⁵¹ Yaaŋ mi tũnu-nei, baŋ kuõ Abel* aa ko bamaŋ cu-yo hiere a ji hi Sakari† maŋ baŋ kuõ-yo mumbuolmuŋterienġu hõlma-na baa *Diilodubuõ-i, ba kaa yuu-na kumaŋ ciɛ na ko-ba.

⁵² «Anjĩnamma pigãataaŋ namaaŋo-i, sũlma haraa-nei! Naŋ fuyaa mamaŋ gbãa ce nuõmba suõ Diilonġo-i; naa dii ŋaa neliɛŋo maŋ gbuõnu dũŋgu aa fuo diele-i. Fuõ siɛ suur aa bamaŋ taaraayaŋ ba suur u siɛ bi yaŋ ba da suur.»

⁵³ Yesuŋ juõ hel juwuoterienġu-na, anjĩnamma pigãataamba-i baa Farišɛbaa-ba jo ji yu-yuõ ta ba waana baa-yo aa ta ba yuu-yo baa nelma bõi ⁵⁴ wuõ sɪ u ka piye cãl ba da ãntaalãmma haa-yuõ.

* 11:51 Miwaanġo jĩnammaŋ-sebe (Genɛse) 4.8
Ancõlõmmaŋ-sebe hãalĩŋo (2 Chroniques) 24.20-22

† 11:51

12

Uman̄ saaya k̄aal̄amma
(Matie 10.26-33)

¹ Yesuŋ taa u piiye baa *Faris̄ɛbaa-ba-i, nuɔŋ baa k̄uɔl ba-naa jo ji yu-yuɔ. Wuɔ wan̄ baa u *h̄aal̄abiemba-i wuɔ: «Bilaan̄ na fɛɛ Faris̄ɛ ba dawɔruɔ-i-na; uu dii ŋaa konsiini. Baa na yan̄ ba ji celien̄-na baa-yo. ² Nelma man̄ fuyaa hiere, ma ka hel. ³ Da na fiɛ fuo wan̄ mamanan̄, ma ka nu.

⁴ «Mi j̄ɛnaan̄ namaa, yaan̄ mi t̄nu-nei, baa na ta na k̄aal̄ã uman̄ gb̄ãa ko-na yon̄ aa u siɛ gb̄ãa ce kuan̄gu nei. ⁵ Mi ka piḡaan̄-na nan̄ saaya na ta na k̄aal̄ã uman̄. Na saaya na ta na k̄aal̄ã Diilon̄o yaa-i. Da ŋ ku, u yaa gb̄ãa dii-ni d̄amu-na. Coima saa fa, na saaya na ta na k̄aal̄ã u yaa-i. ⁶ Na saa da, ba sa suor tiḡal̄ãamba ndii warbien̄a h̄ai yon̄ wei? A ne da u diei maama sa karaanu Diilon̄o-i. ⁷ Halle na yukuɔs̄inni man̄ daani-i, Diilon̄o k̄aan̄-ni hiere. Terien̄gu fan̄gu-na, baa na ta na tie holle; na b̄oyaa tiḡal̄ãamba-na titirre.

⁸ «Mi t̄nu-nei: Uman̄ duɔ yiera-mei nuɔmba yaan̄ga-na wuɔ mei wuon̄o, *Molon̄-Bien̄o kaa yiera-mei *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba yaan̄ga-na wuɔ kutien̄o-i fuɔ bi wuon̄o. ⁹ Nga uman̄ duɔ c̄ina-miɛ nuɔmba yaan̄ga-na, Molon̄-Bien̄o kaa bi c̄ina kutien̄o-i d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba yaan̄ga-na. ¹⁰ Uman̄ duɔ wan̄ noparaan̄-ãndaan̄gu baa Molon̄-Bien̄o-i, jande gb̄ãa ce kutien̄o-na, ŋga uman̄ duɔ wan̄ noparaan̄-ãndaan̄gu baa *Diilon̄-Yalle-i, jande c̄eraa u ce kutien̄o-na. ¹¹ Da ba b̄i-na yiin̄gu yiin̄gu *Diilonel̄h̄aal̄ad̄un̄ni-na, sis̄o yaataamba wulaa, sis̄o f̄aamaan̄ ba terien̄-nu; baa na yan̄ na h̄ommu cu wuɔ na siɛ ka suɔ nan̄ ka wan̄ mamanan̄ a kor. ¹² Da na ka hi, Diilon̄-Yalle ka piḡaan̄-na nan̄ saaya na wan̄ mamanan̄.»

Weiŋo man̄ mil̄aan̄ u gb̄anal̄aan̄gu

¹³ Yesuŋ taa u piiye, naacol̄o nan̄o t̄ie dii nuɔmba-na aa gb̄ɛ-yo wuɔ: «H̄aal̄atie, wan̄ baa mi m̄ɔl̄ɔ-i u yan̄ i calnu i to ciilun̄gu-i.»

¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Mi j̄ɛ, hai juɔ haa-mi ḡɛŋgertie muɔ na yun̄gu-na, sis̄o caltie muɔ, mi da mi cal namaa ciilun̄gu?» ¹⁵ Aa naa wan̄ baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Bilaan̄ na fɛɛ, baa na yan̄ gbein̄-maama yu na h̄ommu-i ji cor. Na suyaa wuɔ nelien̄ nuɔ da ŋ fiɛ waa weiŋ nuɔ nie nie, ŋ weis̄inni siɛ gb̄ãa haa kuan̄gu ŋ yinni-na.» ¹⁶ Aa naa nan̄ gb̄anal̄aan̄ daaku-i baa-ba wuɔ: «Belle nande-na, weiŋo nan̄o d̄imma naa gbuu ce. ¹⁷ U tuɔ piiye u huɔŋ-na wuɔ: «Mundiimu s̄i baa-mi, mi ka ce d̄in̄ daama-i nie?» ¹⁸ Aa ji cira: «Mi suyaa min̄ ka ce kuman̄. Mi ka muonu mi in̄ɔŋḡɔbaa-ba-i aa ma b̄ɔmb̄ɔŋ-baamba a dii-ma baa mi naḡan̄-niini-i hiere. ¹⁹ Da mi gb̄ãa ce mafamma-i, mi

ɖimmanj ciinu, mi ka tɛna ta mi wuo yonj aa ta mi nyonj, aa bi ta mi ce mi b̄aangu-i. Mi ka ce bienja b̄oi, mi siɛ guona.»

²⁰ Diilonjo gb̄ɛ-yo wuo: «Nj mil̄aanj nj sa c̄ɛ, isunj daaku-na nj ka ku. Da nj ku, ninj daa ɖimma manj daama-i ma ka ce hai maama-i?»»

²¹ Yesu wuo cira: «Kuuduonjgu yaa baa bamanj gbaraan ba nyaanu miwaan daayo weis̄inni-i aa yanj Diilonj-niini-i.»

Hɔcugb̄an̄gb̄al̄ande

(Matie 6.25-34)

²² Ku huonjgu-na, Yesu wuo gb̄ɛ u *h̄aal̄abiemba-i wuo: «Da mi ta mi piye baa-na wuo na baa tie holle baa na niiwuoninj-k̄un̄gu-i, baa na niidiininj-k̄un̄gu-i; ²³ kuu dii njaa nelienj nuɔ nj yun̄gu b̄oyaa niiwuoni-na aa nj k̄uɔma b̄oyaa niidiini-na.

²⁴ Nienj huriimba-i! Ba sa guona, aa in̄on̄gɔb̄aa-ba bi s̄i baa-ba, njga Diilonjo h̄a ba ta ba wuo. Na saa buɔ huriimba-na titirre wei? ²⁵ Namaanjo-na, hai moloŋo-i baa u h̄oculle-i hiere u gb̄aa naara kunan̄gu u yinni-na? ²⁶ Ku f̄on̄ḡuɔ nj'a uu si dii-nei na da na ce maayilemma famma-i, bige-i cie na h̄ommu ta mu cu baa na niiwuoninj-k̄un̄gu-i baa na niidiininj-k̄un̄gu-i? ²⁷ Nienj p̄ulmanj puŋ ma fa dumaa, a ne da ma sa ce maacemma, ma sa bi s̄u jon̄gorbaa. Mi t̄unu-nei, halle *Salomɔ-i baa u weis̄inni-i hiere, u saa ji dii kompan̄ga manj faa yanj p̄ulma-i dede. ²⁸ Hiɛn̄gu manj hiɛn̄gu, Diilonj duɔ diyaa-kuɔ fafamma nyun̄go-i-na diyaan̄ daama temma-i, aa bis̄inuɔ d̄aamu waa da mu caa-ku; namaa namanj nelbilienj namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na nan̄ga-i Diilonjo-na ku haama. ²⁹ Baa na yanj na h̄ommu ta mu cu baa na niiwuoninj-k̄un̄gu-i. Baa na ta na hel na j̄oguon̄-ma. ³⁰ Bamanj sa suyaan̄ Diilonjo-i, ba yaa gbagbaraayan̄ nifanni huon̄-nu. Namaa To suyaa wuo ni maama dii-nei. ³¹ Yaan̄ u maama yaa yu na h̄ommu-i iḡɛna, na ka da u h̄aa-na baa daani-i naara.

³² «Celle-baan̄ namaa namanj nuɔ mi bab̄imuɔ-i, baa na yanj korma da-na. Ku d̄olaanu na To-i u h̄a-na u nelle-i. ³³ Suoraan̄ na naḡan̄-niini-i aa na h̄a s̄untaamba baa gbein̄ja fan̄ja-i. Da na ce mafamma-i, kuu dii njaa na tieraaaya gbeibuɔ j̄ina *Diilonj-nelle-na. Gbein̄ja fan̄ja sa ji t̄i dede, a sa bi ji k̄a terien̄gu. Molo si dii duɔ ji biɛ-ya na wulaa terien̄gu-na, nyɛi bi si dii duɔ ji wuo-ya. ³⁴ Nelienj nuɔ ninj tieraaaya kusuon̄-nu nj huon̄ga dii kusuon̄-nu'i.»

Baa na gonya duɔf̄ummu

³⁵ «Tigiin̄ na f̄ɛɛ, baa na yanj na fitimbaa-ba ɖin̄. ³⁶ Na saaya na waa njaa maacembiemba manj ba yuntien̄jo k̄aa bilohiȳalle aa ba tɛna ta ba cie u jomma-i wuo duɔ jo ba h̄il dumelle-i h̄a-yo. ³⁷ Ba yuntien̄jo duɔ jo ji da ba saa kor duɔf̄un̄, ba yunni d̄olaa. Mi t̄unu-nei, nj da ba yuntien̄jo biyaa maacemman̄-jon̄goruo

dii, aa ce ba tɛna u hã-ba niiwuoni ba wuo. ³⁸ Duɔ fiɛ jo isuɔhollen, sisɔ cuo kaalman-caan-nu, a jo ji da ba saa duɔfũŋ, ba yunni ka dɔl. ³⁹ Na saa da, da ŋ suɔ cuoyuo uŋ ka suur-niɛ huɔŋgu man nuɔ-i, ŋ siɛ yan u ji kanu ŋ dũŋgu-i. ⁴⁰ Namaa fɛrɛ-i nan'a na saa tɛna baa-ma wuo *Molon-Biɛŋo ka jo huɔŋgu man nuɔ-i, u jo huɔŋgu fanɔgu'i nuɔ-i. Terienɔgu fanɔgu-na, na saaya na tigiŋ na fɛrɛ.»

⁴¹ Pier yuu-yo wuo: «Itie, gbãnalãan daaku vii *hãalãbien miɛ yon wei, sisɔ ku vii nuɔmba-i hiere?»

⁴² Yesu wuo cira: «Da ŋ nu wuo maacembilonɔ man vii, aa tuɔ cɛ, u yaa uman u yuntienɔ kãa nelle aa ce u tuɔ ne u dumɛlle-i aa tuɔ hã u namaacembiemba namba-i niiwuoni-i fafamma. ⁴³ U yuntien duɔ ka bir jo ji da u ciɛ u maacemma-i man saaya ma ce dumaa, fuɔ yunɔgu dɔlaa. ⁴⁴ Mi tũnu-nɛi, u yuntienɔ ka haa-yo u nagãŋ-niini yun-nu hiere. ⁴⁵ Nga duɔ da niɛ sɪ u yuntienɔ siɛ bir jo fiɛfiɛ, aa don tuɔ muo u namaacembiemba-i, ku bɛmba-i baa ku caamba-i hiere, tuɔ wuo aa tuɔ nyon u ye; ⁴⁶ uŋ ŋ'a u saa tɛna baa yiŋgu man maama-i, baa huɔŋgu man maama-i, u yuntienɔ jo huɔŋgu fanɔgu'i nuɔ-i. Duɔ jo ji da-yo dumaanɔ-na, uŋ ka haa kuman yuo, u'i ka suɔ-ku. U ka ce-yo ŋaa baman sa nuon Diilon-nunɔgu-i ban ceŋ-ban dumaa.

⁴⁷ «Maacembilonɔ man suyaa u yuntienon taaran kuman, aa u saa taara u ce-ku, fuɔ temma-i ba sa muo-yo ce hujarre-yuo. ⁴⁸ Nga maacembilonɔ man sa suyaan u yuntienon taaran kuman, duɔ ce maman saaya ba muo-yo, ba sa muo fuɔ temma-i bɔi. Da ba hã nuoni man bɔi, ba ka yuu-ni bɔi, da ba hã nuoni man bɔi ŋ tiera, ba ka yuu-ni cor nunɔgu fanɔgu-i.»

Yesu saa jo baa yaafɛlle

(Matie 10.34-36)

⁴⁹ «Muɔmi juɔ baa dãamu'i hɛma-na. Mi taara dãan daamu ta mu caa. ⁵⁰ Weiima dii da ma da-mi, da ma saa da-mi cor, mi huɔŋga siɛ gbãa tɛna terduon-nu.

⁵¹ «Na daa niɛ sɪ mi juɔ baa yaafɛlle'i hɛma-na wei? Coima, mi juɔ baa bɔrɔmma. ⁵² Nuɔmba ka don ta ba gãŋ dũnni dũnni. Baman da ba waa ba ndii ba dũŋgu-na, ba siɛi ka ta ba gãŋ baa ba hãi aa ba hãi bi ta ba gãŋ baa ba siɛi. ⁵³ Tonaamba ka ta ba gãŋ baa bɛpuɔmba-i; bɛpuɔmba bi ta ba gãŋ baa tonaamba-i. Nyunaamba ka ta ba gãŋ baa ba biemba-i; biemba bi ta ba gãŋ baa nyunaamba-i. Hũɔyãamba ka ta ba gãŋ baa ba caamba-i; caamba bi ta ba gãŋ baa hũɔyãamba-i*.»

(Matie 16.2-3)

* 12:53 Mise (Michée) 7.6

⁵⁴ Yesu wuɔ tiraa waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Da na da diilonɔ biilii, na cira: <U ka dāa>, aa ma bi ce. ⁵⁵ Aa da na da fafalmu kã bāpagūŋgu-na, na cira: <Babāaŋgu ka waa>, aa ma bi ce. ⁵⁶ Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, na ciɛ niɛ ta na suɔ diilonɔ yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ ciɛŋ fiɛfiɛ-i ma yunɔgu-i? ⁵⁷ Bige-i ciɛ na sa suɔ-ma ce kumaŋ faa cemma? ⁵⁸ Molon cɛmɛl da di waa-niɛ, aa kutienɔ bɪ-ni, da na ta na kã hūmelle-na, gbāŋ baa-yo ŋ cārā-yuɔ. Ni ma'i sɪ, duɔ kã baa-ni fāamaambaa-ba wulaa, ba ka hā kpāŋkpānnintaamba baa-ni ba dii-ni kaso. ⁵⁹ Mi tūnu-nei, da ba dii-ni kaso-i-na, da ŋ saa ji pã ŋ cɛmɛlle tɪ hiere, ŋ cɛraa ŋ da munhelmu.»

13

Yesu wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabalaŋo-i

¹ *Pilati wuɔ puɔraa ba ka ko Galiletaamba namba *Diilodubuɔ-i-na. Ba waa ta ba buol. Yesuŋ waa tuɔ waŋ nel daama-i, nuɔmba namba jo ji ta ba piye mafamma-i baa-yo. ² Yesu wuɔ cira: «Na daa niɛ sɪ Galiletaan daaban kuu kuliŋgu maŋ, ku pigāaŋ wuɔ ba yaa balaan yaŋ Galiletaamba-i hiere wei? ³ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbabalaŋo-i, na ka ku kulduŋgu baa-ba.» ⁴ Aa naa cira: «Nuɔmba cɪncieluo niisiei maŋ Siloe dujaataama naŋ cii haa-bɛi ko-ba, na daa niɛ sɪ ba yaa balaan yaŋ Yerusalemutaamba-i hiere wei? ⁵ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbabalaŋo-i, na ka ku kulduŋgu baa-ba.»

⁶ Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Naacolŋo naŋo diyaa *ɛrɛsɛ-suonɔgu, aa sū *yensāaŋgu kuɔ. Yiinɔgu naŋgu-na, u jo ji taara u saa da belle kuɔ. ⁷ U waŋ baa u maacembilonɔ-i wuɔ: <Bienɔ siɛi yaa dɛ-i tibiin daaku sa maŋ. Jã-ku ŋ nanna! Ku tɪyāa ta ku bɔnɔŋ hɪɛma-i gbāŋgbāŋ.> ⁸ Maacembilonɔ gbɛ-yo wuɔ: <Yaŋ ku cɔnu bende-i-na; mi ka hɪŋ ku yunɔgu-i aa dii hūŋgu ne ⁹ sɪ ku ka maŋ belle maŋ juɔŋ. Da ku saa maŋ, i ka suɔ jã-ku nanna.»

Yesu siire ciɛŋo naŋo yitɛnaŋgu-na

¹⁰ *Yitɛnaŋgu naŋgu-na, Yesu kaa *Diilonelhāalādūŋgu naŋgu-na ka tuɔ waŋ Diilon-nelma-i u pigāaŋ nuɔmba-i. ¹¹ A ne da ciɛŋo naŋo waa baa-ba dūŋgu-na, *jɪna waa u yunɔgu-na a ce-yo jeinɔ. Uŋ gaala jarma-na, ku bien cɪncieluo baa niisiei waa belle fande-na. U saa gbāa tuɔ ciir u wuɔ. ¹² Yesuŋ daa-yo, wuɔ bɪ u jo. Uŋ juɔ, wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, ŋ jarma taa-niɛ.» ¹³ Aa naa bi haa u nammu-i yuɔ. Ciɛŋ wuɔ bi pāŋ ciir yiɛra derre! Uŋ ciirii yiɛra dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ gbɛliɛŋ Diilonɔ-i.

¹⁴ Yesuŋ siire jeinɔ-i yitɛnaŋgu-na, ku saa dɔlnu Diilonelhāalādūŋgu yuntienɔ-i, wuɔ tuɔ waŋ baa nuɔmba-i

wuɔ: «Maacemmaŋ-yinni dii yinni niediei saaholma-na*»; na saaya na ta na jo yinni fanni'i nuɔ-i ba ta ba sire-nei na jarma-na; bige-i cie na sire jo yitʃenangʊ-na?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Huhurmantaŋ namaa temma-i daana-i! Namaaŋo-na, niintaamba-i baa kakūntaamba-i, da ku waa yitʃenangʊ-i ba sa kā baa-ba ba ka nyɔŋ hūmma wei? ¹⁶ Aa cieŋo maŋ daayo-i, ma sɪ *Abiramu hāayēlŋo naŋo-i ke? *Sitāniŋ cie-yo jeiŋo ku bien cīncieluo baa niisiei yaa de-i. Miŋ daa-yo, mii naa yaŋ-yo baa u jarma-i wuɔ yitʃenangʊ wei?»

¹⁷ Yesu bigāarāamba waa nuɔmba hōlma-na. Uŋ piye dumaŋo-na, senserre gbuu da-ba. A ne da uŋ taa u ce himma maŋ, ma taa ma dōlnu nuɔmba-i hiere.

Diilon-ḃāangʊ doŋ tēntēŋ
(Matie 13.31-33; Marke 4.30-32)

¹⁸ Ku huongʊ-na, Yesu wuɔ cira: «Mi gbāa saa *Diilon-nellentesīnni-i baa bige-i? ¹⁹ Mi gbāa saa-ni baa mutardi-belle†. Da ŋ duu-de, di sire pa ce tibiingʊ, huriimba ta ba jo ba se kamma ku negemmu-na.»

²⁰ Aa tiraa cira: «Mi gbāa saa Diilon-nellentesīnni-i baa bige-i? ²¹ Mi gbāa saa-ni baa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluonʊ-nu a du farniŋ-jūmmu-i kolloyufieŋa siei baa-ni; ni sire ce jūmmu nyurā.»

Hūmelle maŋ kāaŋ Diilon-nelle-na
(Matie 7.13-14,21-23)

²² Yesu wuɔ cor tuɔ suur nilēiŋa-na hiere u waŋ Diilon-nelma-i u kā *Yerusalemu-i-na. ²³ Naacolŋo naŋ wuɔ yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋaa nuɔmba maŋ ka suur Diilon-nelle-na ba sie ciinu wei?»

Yesu wuɔ cira: ²⁴ «Gbāaŋ kpelle na suur baa dumelle maŋ wullu diele yaa-i. Mi tūnu-nei, nuɔmba bɔi ka cira ba suur baa-de, ŋga ba sie gbāa. ²⁵ Dumellentien duɔ ji sire a gbonu dūŋgu-i aa yaŋ namaa namaŋ gōŋgūōŋgu-na, na ka doŋ ta na muo dūŋgu-i aa ta na piye baa-yo wuɔ: «Itie, jande hɪl dūŋgu-i i suur!» U ka cira u sa suɔ-na.

²⁶ «Kufangʊ huongʊ-na, na ka doŋ ta na piye baa-yo wuɔ: «I saa tie wuɔ aa tie nyɔŋ baa nuɔnei wei? Nuɔnei saa ta ŋ wuɔra ŋ waŋ Diilon-nelma-i ŋ pigāaŋ-ye nilēiŋa-na wei?»

²⁷ «U ka bir waŋ baa-na wuɔ: «Kāaŋ na halaŋ mi caaŋ-nu, mi sa suɔ-na, na hieroŋo-i hiere āmbabalmanciraŋ namaa.» ²⁸ Da na ka da *Abiramu-i baa *Isaki-i baa *Yakɔbu-i a naara *Diilopɔpuɔrbiemba-i hiere *Diilon-nelle-na, aa ba cie namaaŋo-i wuɔ na sie da suur, na hōmmu ka gbuu guɔla na ta na kaal. ²⁹ Nuɔmba ka hel terni-na hiere a jo u källe-na ji ta

* 13:14 Helmaŋ-sebe (Exode) 20.9-10; Anjnamma tiyemmaŋ-sebe 5.13-14

† 13:19 Mutardi-belle dii cekūɔ ŋaa sɔrhēbelle.

ba wuo aa ta ba nyɔŋ. ³⁰ Huɔŋgu fanɔŋu-na, bamaŋ dii huɔŋgu-na fiɛfiɛ-i-na, banamba ka ta yaan-na, aa bamaŋ dii yaanɔŋa-na, banamba ka bir tiɛ huɔŋ-nu.»

(*Matie 23.37-39*)

³¹ Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, *Farisɛbaa-ba namba piɛ u caaŋ-nu a waŋ baa-yo wuo: «*Erɔdi taara duɔ ko-ni, ta bande-i-na ŋ kã yanɔŋa nana!»

³² Yesu wuo cira: «Kãaŋ na ka waŋ baa jumɛliɛŋo faŋo-i wuo nyuŋgo-i baa bisɛnuɔ-i mi donya *jinabaa aa sire jaamba; daakũŋgu-i, mi bãl mi maacemma-i. ³³ Nga nyuŋgo-i baa bisɛnuɔ-i baa daakũŋgu-i, mi saaya mi cor baa mi hũmelle-i ta mi kã *Yerusalemu-i-na. *Diilopɔpuɔrbilonɔ saa saaya u ku yanɔŋa nanɔŋa.»

³⁴ Aa naa cira: «E Yerusalemutaan namaa! Namɛi kuɔŋ Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilonɔ duɔ saan umaŋ hã-na, na nan kutienɔ-i baa tãmpɛlɛiŋa ko-yo. Mɛi ciɛ ji gbɛ. Mi na'a mi tigiin-na ŋaa kũnaŋon tigiin u biemba-i dumaa aa pũl-bei, ŋa na saa hũu-ma. ³⁵ Diilonɔ ka yan na nelle-i hã-na. Aa mi tũnu-nɛi, da na saa ji ta na cira: «Itien un saan umaŋ u jo, Diilo baa-yo» na siɛ tiraa da mi yufelle.»

14

Farisɛ ba yuntienɔ nanɔ ciɛ kãlle aa bi Yesu-i

¹ *Yitɛnanɔŋu nanɔŋu-na, Yesu kãa *Farisɛ ba yuntienɔ nanɔ dumelle-na ba da ba ka wuo niiwuoni. Nuɔmba bir ka yan aa ta ba ne Yesu-i wuo sɪ u ka ce cãl. ² A ne da naacolɔŋo nanɔ waa u yaanɔŋa-na, kũnyurãmmaŋ-jarma waa-yuɔ. ³ Wuo yuu *ãnjɛnamma pigãataamba-i baa Farisɛbaa-ba-i wuo: «A saa baa miɛ Diilonɔ-hũmelle-i, da ŋ sire jɛiŋo yitɛnanɔŋu-na ku faa waa ku saa fa?» ⁴ Ba saa seŋ sũnuŋgu yuɔ. Wuo bel naacolɔŋo-i a sire-yuɔ u jarma-na, aa naa ce u kũŋ.

⁵ Naacolɔŋ un taa, wuo tiraa yuu-ba wuo: «Namaanɔŋo-na, umaŋ biɛŋo-i duɔ par suur hũnfunɔŋ-nu yitɛnanɔŋu-na, kutienɔ yan-yo dii wuo yitɛnanɔŋu wei? Da ku fiɛ waa u niinɔ, u yan-yo dii hũnfunɔŋu-na wuo yitɛnanɔŋu-na wei?» ⁶ Ba saa da mumpiiyemmu.

⁷ Baŋ biɛ bamaŋ kãlle-na, Yesu wuo ne da umaŋ duɔ jo, u tuɔ taara u tiɛna yaan-na. Wuo waŋ baa-ba wuo: ⁸ «Molon duɔ bi-ni u kãlle-na, da ŋ kã, baa wuoɔya ŋ ka tiɛna yaanɔŋa-na. Un biɛ bamaŋ, kunie sɪ unaa maaraa nuɔŋo-i ŋ sa suɔ. ⁹ Da ŋ kã ka tiɛna yaanɔŋa-na, kãllentienɔ duɔ ka jo ji cira ŋ sire ka tiɛna huɔŋ-nu aa hã unanɔ tetterre fande-i, ŋ yaanɔŋa ka ce wullu. ¹⁰ Da ba bi-ni, da ŋ kã, tiɛna huɔŋ-nu. Ku yaa umaŋ biɛ-na duɔ ka jo ji da-ni huɔŋgu-na, u ka cira: «Mi jɛɛ, sire ŋ ji tiɛna yaan-na.» Kufanɔŋu huɔŋgu-na, u ka ce-ni boi nuɔmba-na. ¹¹ Umaŋ

duo tuo teten u ferε, ba ka hiire-yuo, nga uman duo tuo hiire u ferε, ba ka teten-yo.»

¹² Mafaman curaa, wuo wan baa uman taa u ce kalle-i wuo: «Da η ta η ce kalle-i, ku saa saaya η bī η jēnaamba yon, baa η hamba, baa η huraamba, baa η caantaamba man waamba-i. Da η bī ba yaa yon, yiingu dii baa yiingu, bafamba ka bi ce aa bi-ni. Nin cie ānfamma man bei, ma sōlaangu ka suu yiingu fanḡu-na. ¹³ Da η'a η ce kalle-i, η saaya η bī baa sūntaamba-i, baa jaamba-i, baa murgubaa-ba-i, baa yiriemba-i. ¹⁴ Bafamba sie gbāa pā η babimuo sully-i hā-ni. Diilon'o'i kaa pā-ni un ka sire nelviimba-i yiingu man nuo-i. A ce dumaango-na η yungu ka dōl.»

¹⁵ Naacolho nanō waa tuo wuo baa-ba, un juo nu nel daama-i, wuo gbε Yesu-i wuo: «Jaa baman ka da wuo niuwuoni-i *Diilon-nelle-na ba yunni ka dōl dumei!»

¹⁶ Yesu wuo nan gbānalāan daaku-i baa-yo wuo: «Naacolho nanō taa u ce kalle aa tūnu nuamba bōi. ¹⁷ Niuwuonin-huonḡun juo hi, u puor u maacembilonō-i wuo u ka bī-ba. ¹⁸ Maacembilon duo kā ka bī uman, kutienō gbε-yo wuo u sie gbāa kā. Dielā-wuonō gbīε-yo wuo: «Mi sāa suonḡu, mi saaya mi kā ka ne-ku. Kā η ka wan baa η yuntienō-i wuo u ce jande mi sie gbāa hi baa-na.» ¹⁹ U cor kā unanō wulaa, fuo ka gbε-yo wuo: «Mi sāa niikūrāamba duonā ndii, mi saaya mi kā ka kū baa-ba ne. Kā η ka wan baa η yuntienō-i wuo u ce jande kere mi sie gbāa hi baa-na.» ²⁰ U cor kā unanō wulaa, fuo ka tiraa gbε-yo wuo: «Mi jāa cienō felemma mi sie gbāa hi baa-na.»

²¹ «Maacembilonō bir kā ka tūnu u yuntienō-i baa-ma. U yuntienō huonḡa pān ḡola, u wan baa-yo wuo: «Baa tēna; bir η kā nellen-huonḡa-na η ka bī sūntaamba-i baa nagāduōlbaa-ba-i baa yiriemba-i baa murgubaa-ba-i ba jo.» ²² Maacembilonō bir ta. Un kāa aa bir jo kufanḡu-i, u jo ji wan baa u yuntienō-i wuo: «Mi bīε nuamba jo, nga muntēnammu tīyāa yogo.» ²³ U yuntienō tiraa wan baa-yo wuo: «Bir η kā sonniḡ-hūmienā-na η ka gbān baa nuamba-i ba jo ji yu mi dūnḡu-i. ²⁴ Yaan mi tūnu-nei, min bīε baman dielūo-i-na, ba sie da wuo mi niuwuoni-i.»

Ŋ saaya η ce bige-i igēna aa suo cu Yesu huon-nu?
(Matie 10.37-38)

²⁵ Nuamba bōi baa cuu Yesu huon-nu ta ba kā *Yerusalemu-ina. Yesu wuo wan baa-ba wuo: ²⁶ «Nuoni man da η ta η nyaanu-mie, η saaya η ce-mi bōlbōl η to-i-na, baa η nyu-i-na, baa η cienō-na, baa η bisāimba-na, baa η hamba-na, baa η mōlbaa-ba-na, baa η tūōbaa-ba-na, halle baa nan ferε-i-na. Ni ma'i sī, η sie gbāa cu mi huon-nu. ²⁷ Aa nuoni man da η'a η sa sie mulēma-i baa kuliḡu-i, η sie gbāa cu mi huon-nu. ²⁸ Na hōlma-na, uman duo cira u ma dubuo, ma sī u tēna

igēna a ne dūŋguŋ ka yu dumaa, aa ne da kuɔ gbeɲa maŋ dii baa-yo a ka gbāa baal-ku. ²⁹ Ni ma'i sɪ, duɔ jina ku tuole-i, aa u saa ji gbāa baal-ku, nuɔmba ka ta ba nyɛ-yo ³⁰ aa ta ba piye wuɔ: «Bombolma sa suɔ aa dɔlnu naacolŋ daayo-i; u siire wuɔ fuɔ ma dubuɔ, u yaa daayo ku juɔ yar-o baalma.» ³¹ Kuuduɔŋgu yaa-i baa nellentienɔ maŋ dii baa sorosibaa neifienɔ ndii. Duɔ da berru baa u nanellentienɔ maŋ dii baa sorosibaa neifien-cɪncieluo, u saaya u tɛna igēna a ne da kuɔ fuɔ sorosibaa neifienɔ ndii ka gbāa ce berru-i baa sorosibaa neifien-cɪncieluo-i. ³² Duɔ da u sie gbāa, ŋ da u diyaa nuɔmba ka cārā-yuɔ; u sie yaŋ u ji jo ji diire-yuɔ. ³³ Mamanɔ dii, umanɔ duɔ saa ne u nagāŋ-niimi-i aa yaŋ-ni, kutienɔ sie gbāa cu mi huonɔ-nu.

³⁴ «Dāmma-i bɪŋkūfafaanɔ, ŋga da ma ji saara, ma gbāa tiraa ce niɛ ce kpɛnnɛ? ³⁵ Ma sie bi gbāa ce hūɔŋgu, ma sie bi tiraa gbāa fa manamma ba biɛ ka kūnna fuorenɔ. Umanɔ duɔ u ka nu, u nu!»

15

Bige-i fɛŋ Diilonɔ huɔŋga-i? (Matie 18.12-14)

¹ *Nampohūutaamba-i baa āmbabalmanciraamba taa ba kā Yesu wulaa ba kā ba nu u nelma-i. ² *Fariisɛbaa-ba-i baa *āŋjinamma pigāataamba ta ba waana wuɔ u cie niɛ yaŋ nelbabalaamba ta ba piɛ-yo aa tiraa tuɔ sie u wuo niwuoni-i baa-ba?

³ Yesu wuɔ nanɔ gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: ⁴ «Namaanɔ-na, tūlmba komuɔŋa ndii da ba waa baa umanɔ, aa u diei balla-bei, kutienɔ sie yaŋ komuɔŋa naa baa cɪncieluo nennaa baamba ta ba wuora aa kā ka taara umanɔ baala wei? ⁵ Duɔ ka da-yo, u huɔŋga ka gbuu fɛ u tūu-yo kūŋ baa-yo ⁶ ka bɪ u jēnaamba-i baa u caantaamba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «Mi daa mi tūmaanɔ-i, yaan na hɔmmu fɛ mei kaanɔga temma-i.»

⁷ Yesuŋ waanɔ mafamma-i, wuɔ cira: «Yaan mi tūnu-nei, āmbabalmanceronɔ diei duɔ nanna u cilɔbabalanɔ-i, kuŋ fɛŋ Diilonɔ huɔŋga-i dumaa dɔrɔ-i-na, nuɔmba komuɔŋa naa baa cɪncieluo nennaa maŋ saa nanna ba cilɔbabalanɔ-i wuɔ sɪ bafamba vii, ba sie gbāa fɛ-ka dumaanɔ-na.»

⁸ Aa naa tiraa cira: «Neifien-cɪncieluo duɔ waa baa cienɔ maŋ, aa neifelle balla dūŋ-huɔŋga-na u wulaa, u sie celienɔ fitɪnuɔ aa pir dūŋgu-i hiere a taara-die wei? ⁹ Duɔ da-de, u huɔŋga ka gbuu fɛ u bɪ u jēnaamba-i baa u caantaamba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «Mi daa mi warbelle-i, yaan na hɔmmu fɛ mei kaanɔga temma-i.» ¹⁰ Yaan mi tūnu-nei, āmbabalmanceronɔ

diei duo nanna u cilobabalanjo-i, *dorpapuorbiemba waa hofelle fande temma yaa nuo-i doru-i-na.»

Naacolho nano bienho gbaraa aa ka bir jo

¹¹ Yesu wuo tiraa cira: «Naacolho nano waa baa bepuamba hai. ¹² Yiingu nangu-na, bisalaano gbẽ tuono-i wuo: «Baba, mie in saaya i da kuman n nagã-niini-na, hã muo baa mi kũngu-i fiẽfiẽ.» Tuono cal u nagã-niini-i hã-ba. ¹³ Yinni saa da, hãano suor fuo niini-i aa bie gbeija fanja-i kã hien-nu baaya, kã ka biẽna-yei hiere kakarkuon-na. ¹⁴ U gbeijan kaa ti huõngu man nuo-i, nyulmu nan temma suur nelle fande-na ace u sa da niwuoni u wuo. ¹⁵ A ne da naacolho nano waa nelle fande-na tuo hej permba, naacombilonjo kã u wulaa wuo u ka taara maacemma. Naacolho bie-yo u tuo cej u permba-i. ¹⁶ Nyulmun gbu mu ko-yo dumaano-na, u tuo nenu permba niwuoni-i. Nga hai ka hã fuo baa-ni? ¹⁷ U gbuu ji tiena jõguon da suu, aa cira: «Maacembiemba man dii baa mi to-i hiere, niwuoni sa ti-bei, aa muõmei daami ta mi ku nyulmu-na. ¹⁸ Mi ka sire bir kã mi to wulaa ka wan baa-yo wuo mi calãa Diilonjo-i aa tiraa cal fuo fere-i. ¹⁹ U baa tiraa u tuo kãj-mi u bienho muo, u yan aa u bel-mi nga u maacembilon muo.» ²⁰ Aa sire ta.

«Un kaa tuo pie ciingu-i, tuono fara da-yo, u hujarre gbuu bel-o, u gbar jãrã-yuo kã ka gbuu pũrã-yuo u feren nuo. ²¹ Bepolho gbẽ-yo wuo: «Baba, mi calãa Diilonjo-i aa tiraa cal nan fere-i, baa tiraa n ta n bi-mi n bienho muo.» ²² Tuono fara bi u maacembiemba-i a wan baa-ba wuo: «Gbaraan na ka bie jongoruo man faa yan dũngu-na, baa naafontarre, baa naatenni na ji dii na hã-yo. ²³ Aa in muyaa balyungu man, na kã na ka bel-ku na ji ko-ku i ce ponsaangu. ²⁴ Mi taa mi kãj mi bienho daayo-i baa bikuomba, nga mi daa-yo nyungo-i cicelma; uu naa balla, mi daa-yo.» Ponsaangu yaa bi duon dumaano-na.

²⁵ «A ne da huõngu fangu-na, bepomolho waa dii suon-nu. Un juo tuo jo ji pie ciingu-i, u nu niimarni du, baa kaasingu. ²⁶ U bi maacembilonjo diei a yuu-yo wuo: «Bige-i cie ciingu-na?»

²⁷ «Maacembilonjo cira: «N hãano yaa birii jo. Un juo hinni n to ji da-yo, u huõnga gbuu fẽ. U ce i bel balyungu man in muyaa-ku ko-ku hã-yo.» ²⁸ Molho huõnga pãj du. U ciina wuo u sie suur ciingu-na.

«Ba kã ka tũnu tuono-i. U hel jo ji tuo cãrã-yuo. ²⁹ Naacombilonjo gbẽ-yo wuo: «Baba, mei dii n caangu-na ta mi cãa-ni ku daa biena bi. Mi saa yagar n nun-ãndaangu-i dede. Nga yinduõngu n saa ji bel-ku a cira yolonjo wuo: «Hũu n ka ko n wuo baa n jẽnaamba-i.» ³⁰ Aa n bienho man daayo-i, fuo man kãa ka biẽna n nagã-niini-i baa saasorbaa aa bir jo, n ce ba bel balyungu ko hã-yo.»

³¹ «Tuonjo gbē-yo wuo: «Nuɔ ɲ dii baa muɔŋo-i bāaŋgu-i baa isuɔŋgu-i, mɛi nagāŋ-niini-i hai niini-i? Nanɲ niini sɪ wɛi? ³² ɲ hāaŋo-i, mi taa mi kāŋ-yo baa bikuomba, ɲga mi daa-yo nyuŋgo-i cicēlma; uu naa balla, mi daa-yo. Yanɲ aa ɲ kūnna ɲ huɔŋga-i aa i ce ponsaŋgu-i.»

16

Cēcēmuntienjo nanɲ maama

¹ Ku huonɲu-na, Yesu wanɲ baa u *hāalābiemba-i wuo: «Wɛiŋo nanɲo waa, kombiyiɛ waa baa-yo. Baa ji tūnu-yuɔ wuo kombiyiɛŋ daayo bɪɛna u nagāŋ-niini-i. ² Wuɔ bɪ-yo ji wanɲ baa-yo wuo: «Niŋ ceŋ mamanɲ hierɛ mi nuɔ-ma. A bāl nyuŋgo, ɲ siɛ tiraa gbāa waa mi kombiyiɛŋ nuɔ. Ce aa ɲ tagaaya niŋ daa kumanɲ ɲ pigāaŋ-mi.» ³ Kombiyiɛŋo tɪɛna tuɔ jɔguɔŋ wuo: «Mi yuntienjo wuo u nanna-miɛ maacemma-na. Duɔ nanna-miɛ, mi ka ce niɛ? Mi siɛ bi gbāa kū, aa da miɛ mi ta mi wuɔra mi cārā, senserre ka ta di da-mi.» ⁴ Aa ji cira: «Ahāa! Mi suyaa miŋ ka ce kumanɲ da ba nanna-miɛ nuɔmba baa bi nanna-miɛ.» ⁵ U yuntienjo cēmienɲanɲ waa bamanɲ nuɔ-i hierɛ, u tuɔ bɪ-ba ba da-ba-diei ba ta ba jo. Dɪɛlā-wuonjo juɔ, u yuu-yo wuo: «ɲ saaya ɲ pā niɛ hā mi yuntienjo-i?»

⁶ «U cira: «Mi saaya mi pā namma gbɔŋgbɔyufienɲ komuɔŋa ndii.»

«Kombiyiɛŋo wanɲ baa-yo wuo: «ɲ cēmellenɲ nyɛgāaŋ sebe manɲ nuɔ-i, u yaa daayo. Tɪɛna donduo ɲ nyɛgēŋ gbɔŋgbɔyufienɲ komuɔŋa hāi baa cɪncieluo.» ⁷ Aa bɪ unanjo jo. Unɲ juɔ, u yuu ufanjo-i wuo: «Nuɔ ɲ saaya ɲ pā niɛ?»

«U cira: «Mi saaya mi pā dɪmma buɔrbaa komuɔŋa ndii.»

«Kombiyiɛŋo wanɲ baa-yo wuo: «ɲ cēmellenɲ nyɛgāaŋ sebe manɲ nuɔ-i, u yaa daayo. Nyɛgēŋ buɔrbaa komuɔŋa naa.» ⁸ Unɲ ciɛ baa u yuntienjo cēmientaamba-i cemma manɲ daama-i, u yuntienɲ unɲ juɔ nu-ma, u gbɛliɛŋ-yo wuo u cē u cor.»

Yesu wuo cira: «Na saa da, bamanɲ sa wuɔyaanɲ Diilonɲ hūmelle-i ba suɔ ba suuye ba-naa ba yanɲ bamanɲ wuɔyaanɲ-deŋ. ⁹ Mi tūnu-nɛi, nɛliɛ sa ji ku aa ba dii-yo baa u gbɛiŋa-i. Terienɲu fanɲu-na, gbɛiŋa manɲ dii baa-na hɪɛma-na bande-i-na, ciɛŋ-yanɲ na bel jɛnaamba baa-ya, ku yaa da na saa ji waa yiŋgu manɲ nuɔ-i, ba hā-na muntɪɛnammu Diilonjo caanɲu-na. ¹⁰ Umanɲ duɔ suɔ bɪŋkūcɛkūɔma belma, kutienjo ka suɔ bɪŋkūbuɔ belma. Umanɲ duɔ cāl bɪŋkūcɛkūɔma belma, kutienjo ka cāl bɪŋkūbuɔ belma. ¹¹ Da na cāl miwaanɲ daayo gbɛiŋa belma, hai ka siɛ hā namaa ninsonɲ-bɪŋkūŋgu na tiera? ¹² Da ɲ cāl molonɲ bɪŋkūŋgu belma, Diilonɲ unɲ ɲa na'a u hā nuɔ kumanɲ, u ka ce niɛ aa hā-ni baa-ku? ¹³ Na suyaa wuo maacembilonjo diei siɛ gbāa cāa nuɔmba hāi. ɲ ka da u bigāaŋ u diei aa

dɔl u diei, u ka waa baa u diei aa ciina u diei. Ku yaa ŋaa namaa kũŋgu-i, na sie gbãa ta na kuye Diilonɔ-i aa bi ta na kuye gbeɲa-i terduŋgu faŋgu-na.»

14 Gbeɲa taa a dɔlnu *Farisiɛbaa-ba-i a cor. Yesuŋ waan nel daama-i, baa bir yan aa ta ba nyɛ-yo. 15 Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Namaanɔ-i, da na da nuɔmba-i na ce na fɛɛ nelviin namaa, ŋga Diilonɔ suɔ na hɔmmu-i. Nelbiliemban kaal kuman, Diilo sa hiel u yufelle kuɔ. 16 Yiinaa-i-na, nuɔmba taa ba nu *Moisi anjinamma yaa-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i aa ta ba ce ba weima-i. Ba ciɛ kufanɲu-i a ji hi Nsãa bãanɲu-i. A don Nsãa bãanɲu-na, ba duɔŋ ta ba nu *Diilonɔ-nelle maama-i. A ce dumaanɔ-na, nuɔmba-i hiere ba gbãŋ kpelle da ba suur-diɛ.

17 «Dɔrɔ-i baa hiɛma-i ni gbuonumma dii fɛu yan anjinamma nelbelle diei gbuonumma-i.

18 «Na saa da; aman duɔ nanna u ciɛŋo-i aa jã unanɔ, kutienɔ ciɛ *fuocesinni-i dumaanɔ-na; aa da ba nanna ciɛŋo man aa ŋ biɛ-yo, ŋ bi ciɛ fuocesinni-i dumaanɔ-na.»

Weiŋo baa sũntienɔ

19 «Weiŋo nanɔ waa tuɔ gbu u diiya u fɛɛ. U taa u ce u bãanɲu-i aa bi tuɔ wuo niwuofafanni yaa yinni man jon. 20 A ne da sũntienɔ nanɔ waa tuɔ galla u dumelle yaanɲa-na, ba taa ba bi-yo Lasaar. Pãnni'i naa gbuyaa u kũma-i hiere. 21 Weiŋ duɔ wuo aa juuru man diire hiɛma-na, Lasaar tuɔ nenu-duɔ, ŋga u sie bi da-du. Juoraamba tiraa waa hie ta ba nallã u pãnni-i? 22 Uŋ juɔ ku, *dɔrɔpuɔrbiemba biɛ-yo kã baa-yo *Abiramu caan-nu dii ninson-nelle-na. Ku huonɲu-na, weiŋo bi ji ku, ba fuure-yuɔ. 23 U kã ka tuɔ gbu u ce sũlma-i dãamu-na. U juɔ ciir u yunɲu-i ku yaa nuɔ-i, a fara da Lasaar dii Abiramu caanɲu-na. 24 U fara tuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Abiramu, mi to nuɔ, mi mulɛŋ mi cor dãan daamu-na, jande, ce hujarre miɛ aa ŋ puɔr Lasaar ka dii u niele-i hũmma-na a ji dii mi nuŋgu-na mi nuhalle fɛrɛ.»

25 «Abiramu gbɛ-yo wuɔ: «Mi biɛ, ma sɪ ŋ suyaa wuɔ nin waa miwaanɔ-na, ŋ waa ŋ fɛɛŋ nuɔ aa Lasaar waa sũlma-na ke? Fiɛfiɛ-i-na, uu dii fiisaan-nu bande-i-na aa nuɔ ŋ cɛr waa sũlma-na. 26 Da mi fiɛ hũu-ma, fobãmbãale dii i hɔlma-na. Molo sie gbãa hel bande-i-na a karnu kã namaa terienɲu-na, aa molo sie bi gbãa hel namaa terienɲu-na a karnu jo bande-i-na.»

27 «Weiŋo gbɛ-yo wuɔ: «Da ma waa dumaanɔ-na, yan aa ŋ puɔr-o miɛ ciŋgu-na 28 u ka piiye tũnu mi hãmba-i, baa dii ba ndii; ba baa ji jo yaahuol-terien daaku-na.»

29 «Abiramu gbɛ-yo wuɔ: «*Moisi nelma dii baa-ba, a naara *Diilopɔpuɔrbiemba maama-i, mafamma ka saanu baa-ba.»

³⁰ «Weiŋo cira: «Abiramu, mi to nuɔ, mafamma sie gbẽ baa-ba. Nga molonɔ duɔ hel kuon-nelle-na a ka piye baa-ba, ŋ ka da ba naana ba cilɔbalaŋo-i.»

³¹ «Abiramu gbẽ-yo wuo: «Da ba'a ba sa nu Moisi nelma-i baa Diilopɔpuɔrbiemba maama-i, molo duɔ fie hel kuon-nelle-na kā, u kāa gbāŋgbāŋ.»»

17

Baŋ gāaŋ hāalābiemba-i baa nelma maŋ
(Matie 18.6-7,21-22; Marke 9.42)

¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuo waŋ baa u *hāalābiemba-i wuo: «Nuɔmba sie gbāa naa kuubabalaŋgu muncemmu-i, ŋga umaŋ duɔ dii u nanolɔo-i kuubabalaŋgu cemma-na, sūlma haraa kutienɔ-na. ² Kumaŋ ka haa-yuo, kuɔ baa naa to namelle u nuonɔgu-na aa se-yo dii-yo nuoraŋ-nu kuu naa ce bɔlbɔl yuo.

³ Terienɔgu faŋgu-na, bilaŋ na fere.

«ŋ natobinɔ duɔ cāl-ni, ŋ piye baa-yo da yambaa. Duɔ sie u cālmuɔ-i, ŋ yaŋ ma tī. ⁴ Duɔ fie cāl-ni ku yu niehāi yinduonɔgu-na aa tuɔ suɔ-ma u jo u cārā-nie, baa gāŋ baa-yo.»

⁵ Yesu *pɔpuɔrbien baa waŋ baa-yo wuo: «Itie, in haa i naŋga-i nie dumaa, kāyā-yie kunaŋgu naara-kuɔ.»

⁶ Yesu wuo gbẽ-ba wuo: «Halle da ku fie waa na haa na niele'i mie yon, na gbāa gbẽ tibiinɔ daaku-i wuo ku fuur ka sū ku fere nuoraŋgu-na, aa ma bi ce.»

⁷ Aa naa cira: «Namaaŋo-na, umaŋ duɔ bie maacembilonɔ jina u suonɔgu-na, sisɔ u biyaa-yo u tuɔ ceŋ u muɔru, duɔ hel hiɔŋgu-na jo, kutienɔ ka gbẽ-yo wuo u tiena donduo wuo niwuoni-i wei? ⁸ Ma sī u bir gbẽ-yo wuo: «Ce mei niwuoni-i aa ŋ hor ŋ niidiini-i aa ŋ bie ŋ hā mi wuo igēna. Da mi wuo tī, nuɔ ŋ ka suɔ wuo.» Ma sa ce dumei wei? ⁹ Maacembilonɔ duɔ ce u maacemma-i, ku saaya ba jaal-o tīŋgu wei? ¹⁰ Ku yaa ŋaa namaa kūŋgu-i. Baŋ hāa-na mamaŋ, da na ce-ma, na saaya na cira: «Mienɔ-i maacembien mie yon, i cie i maacemma.»»

Yesu siire wontuɔrmba cīncieluo

¹¹ Yesuŋ taa u kā *Yerusalemu-i-na, u bilaaya *Galile-i baa *Samari-i cor. ¹² U kaa tuɔ suur nelle nande-na, *wontuɔrmba namba sire ta ba jārā-yuo. Ba waa wontuɔrmba cīncieluo. Baŋ juɔ pie, baa yiɔra aa naa ta ba fara* ba piye baa-yo wuo: ¹³ «Hāalātie, jande, ce hujarre yiɔ.»

¹⁴ Yesu wuo fara waŋ baa-ba wuo: «Kāaŋ *Diiløjigāntaamba ka ne-na.»†

Baa ta ta ba kā. Baŋ kāŋ hūmelle-na, ba jarŋ maa ta-bei. ¹⁵ Unanɔ wuo bir tuɔ gbɛliɔŋ Diilonɔo-i da gbagaga u jo. ¹⁶ Unɔ juɔ

* 17:12 Buolmaŋ-sebe (Lévitique) 13.45-46 † 17:14 Buolmaŋ-sebe (Lévitique) 14.2-3

hi Yesu caangu-na, wuɔ dūuna jaal-o. A ne da u waa *nieryienjo; u taa u hel Samari. ¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Ba siire cinciueluo-ina hiere, nga nennaa baamba curaa hie? ¹⁸ Bige-i cie ba saa suɔ-ma bir jo ji jaal Diilonjo-i n̄aa nieryien daa uŋ birii ji jaal-o dumaa?» ¹⁹ Aa naa gbē naacolŋo-i wuɔ: «Sire ŋ kã! Niŋ haa ŋ nanŋa-i miē ŋ kuraa.»

Molon-Bien uŋ ka bir jo dumaa
(Matie 24.23-28,37-41)

²⁰ Yiingu nanŋu-na, *Farisiebbaa-ba yuu Yesu-i wuɔ: «*Diilon-bāanŋu ka doŋ yaku-i?»

Yesu wuɔ cira: «Diilon-bāanŋu sa ji doŋ domma nanŋ temma ba da-ku baa ba yufelle, ²¹ aa cira: «Ku yaa bande ku yanŋa; ku yaa de ku yanŋa.» Na saaya na suɔ wuɔ Diilon-bāanŋu duɔŋ t̄i na hɔlma-na.»

²² Aa naa wanŋ baa *hāalābiemba-i wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, *Molon-Bienjo kūɔma kaa bel-na, nga na siē da-yo halle yinduɔŋgu. ²³ Nuɔmba kaa ta ba tāal-na wuɔ ba daa-yo yanŋa nanŋa. Banamba ka gbē-na wuɔ: «Uu dii daalei», bananŋ ba'a: «Uu dii terienŋ daaku-na.» Da ba pigāan-na terienŋu manŋ, baa na kã; ba tāal-na. ²⁴ Diilonŋ uŋ nyiesinŋ dumaa ba da-yo terni-na hiere, Molon-Bien duɔ u bir jo, ba ka da-yo dumei terni-na hiere. Molo si dii duɔ ji pigāanŋ molonjo baa-yo. ²⁵ Nga, aa mafamma suɔ da ma ce, fiēfiē ku nuɔmba ka ciina-yuɔ aa ce-yo sūlma.

²⁶ «Mamanŋ taa ma ce *Nowe bāanŋu-na, Molon-Bien duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ²⁷ Nowe bāanŋu-na, nuɔmba naa gonya niwuoni baa kolma baa cejälle. Ba t̄iyāa ku yaa nuɔ-i a ji hi yiingu manŋ Nowenŋ suurii begubuɔ-i-na aa yanŋ diilopepetienjo dāa hɔr-ba hiere.† ²⁸ Mamanŋ taa ma bi ce Loti bāanŋu-na, ma temma ka ce. Loti bāanŋu-na, nuɔŋ baa bi guɔnya wuolalle baa nyolle, suorunŋu baa sāmunŋu, kulle baa jaaguɔ. ²⁹ Nga yiingu manŋ Lotinŋ hilaa Sodomu-i-na, Diilonŋ wuɔ kūnna dāngbɔguɔŋgu nanŋ temma a kukul nuɔmba-i hiere. § ³⁰ Molon-Bien duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ³¹ Duɔ jo yiingu manŋ nuɔ-i, umanŋ duɔ ji waa gōŋgūɔŋ-nu, u baa cira u suur dūŋ-nu a biēra u bimbinni-i; umanŋ duɔ bi waa hienŋ-nu, u baa bi cira u bir kūŋ. ³² Mamanŋ daa Loti cienjo-i ma s̄i ma t̄iyāanu-nei ke?* ³³ Umanŋ duɔ tuɔ kaal baa u yunŋu yonŋ, kutienjo ka kɔsuɔŋ u fere; nga umanŋ duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fere, kutienjo ka kor u fere. ³⁴ Mi tūnu-nei, yiingu fanŋu-na, nuɔmba hāi gbāa waa galla munŋalladuɔmu-na, ba biē u diei ta aa yanŋ unanjo-i. ³⁵ Caamba hāi gbāa waa ta ba sɔrɔŋ, ba biē u diei ta aa yanŋ unanjo-i. [

† 17:27 Miwaanjo j̄nammanŋ-sebe (Genèse) 6.9–7.24 § 17:29 Miwaanjo j̄nammanŋ-sebe (Genèse) 18.20–19.25 * 17:32 Miwaanjo j̄nammanŋ-sebe (Genèse) 19.26

36 Nuɔmba hāi gbāa waa ta ba guona, ba biɛ u diei ta aa yan unanɔ-i.]»

37 Hāalābien baa yuu-yo wuɔ: «Itie, mafamma ka ce hiena?»

Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Bīŋkūkuliin da ku waa kusuɔŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiin kusuɔŋ-nu'i.»

18

Cacārātie sa muliɛŋ

1 Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ nan gbānalāan daaku-i baa u *hāalābiemba-i duɔ pigāan-ba wuɔ ba saaya ba ta ba cārā Diilonɔ-i yinni man jon; ba baa yan ba kūɔma sen. U gbɛ-ba wuɔ: 2 «Gēŋgertienɔ nanɔ waa nelle nande-na, u saa tuɔ kālā Diilonɔ-i aa u saa bi tuɔ kāŋ moloŋo. 3 A ne da, bikulciɛŋo nanɔ bi waa nelle fande-na. Bikulciɛŋ daayo ji da wɛima baa moloŋo nanɔ; u kā ka bī kutienɔ-i gēŋgertienɔ wulaa. 4 Duɔ kā, gēŋgertienɔ siɛ ne u yaan-na. Ciɛŋo siɛ bi bir. Yiinɔŋu nanɔŋu-na, gēŋgertienɔ ji cira: «Mi suyaa miɛ mi sa kālā Diilonɔ-i aa mi sa bi kāŋ neliɛŋo. 5 Nɔga ciɛŋ daa un jo u muliɛŋ-mi yinni man jon dumandɛ-i-na, mi ka ce ba āndaanɔŋu-i aa gbuu da fiisa; ni ma'i sī u ka tuɔ jo u huol mi yaan-na.»

6 Yesu wuɔ cira: «Na nuɔ gēŋgertiebalaŋ daa un waan manan ke? 7 Aa Diilonɔ man Diilonɔ, ku ce niɛ aa u yufellen hila baman nuɔ-i, da ba ta ba cārā-yuɔ bāanɔŋu-i baa isuɔŋu-i u siɛ ne ba yaan-na? 8 Mi tūnu-nɛi: U siɛ dure aa ce-ma. *Moloŋ-Biɛŋ duɔ ka bir jo, u ka jo ji da nuɔmba haa ba nanɔga yuɔ wɛi?»

Ba sa cārā Diilonɔ-i baa bombolma

9 Nuɔmba namba taa ba ne ba fɛɛ wuɔ ba vii, a ce dumaanɔ-na, ba taa ba ne wuɔ ba bɔyaa banamba-na. Yesu wuɔ nan gbānalāan daaku-i hā-ba wuɔ: 10 «*Fariisɛyiɛŋo nanɔ-i baa *nampohūtienɔ nanɔ-i ba kāa *Diilodubuɔ-i-na da ba ka cārā Diilonɔ-i. 11 Fariisɛyiɛŋ wuɔ sire yiɛra aa naa cira: «Diilo, mi jaal-ni. Mi jaal-ni hama-i nuɔ-i? Mi sa ce kuubabalaanɔŋu ŋaa banaman ceŋ dumaa: Mi sa cuo, mi huonɔga saa balan baa neliɛŋo, mi sa wuɔra mi ce caamba. Mii si dii ŋaa nampohūtienɔ man yiɛraaya duɔlei u temma. 12 Mi dii sūŋu-i i hāi saaholma-na, aa da mi da bīŋkūŋgu bīŋkūŋgu, mi hiel ŋ *yufelle-i hā-ni.»

13 «Nampohūtien wuɔ yiɛra dii huon-nu, u saa siɛ duɔ ciir u yaanɔga-i, aa tuɔ muo u pāmpīnanɔga-i aa cira: «Diilo, mi suyaa miɛ mi ciluɔ saa fa, jande, baa gāŋ baa-mi.»

14 Yesu wuɔ wan baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaan mi tūnu-nɛi, balan daaba-i ba hāi-i-na, aa ba suɔ da ba bir kūŋ, Diilonɔ hurii nampohūtienɔ āmbabalma-i aa yan Fariisɛyiɛŋo

maama-i. Na saa da, uman̄ duɔ tuɔ tɛtɛŋ u fɛrɛ, ba ka hiire-yuo; nga uman̄ duɔ tuɔ hiire u fɛrɛ, ba ka tɛtɛŋ-yo.»

*Yesu cāarā Diilon̄o-i hā bisāmbiamba namba
(Matie 19.13-15; Marke 10.13-16)*

¹⁵ Ku huon̄gu-na, baa jo baa tontobaa-ba namba Yesu wuɔ wuɔ u ji haa u nammu-i bɛi a cārā Diilon̄o-i hā-ba. U *hāalābiemban̄ daa mafamma-i, baa sire ta ba nuola baman̄ juɔ baa-ba. ¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaan̄ bisālmba jo mi wulaa, baa na cie-ba». Ban̄ juɔ, wuɔ cira: «Baman̄ dii bafamba temma-i, *Diilon̄-nelle dii bafamba diele. ¹⁷ Yaan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: Uman̄ duɔ saa siɛ *Diilon̄-nellentesīnni-i ŋaa bisālāan̄o, kutien̄o siɛ gbāa suur *Diilon̄-nelle-na.»

*Weiŋo nan̄ maama
(Matie 19.16-30; Marke 10.17-31)*

¹⁸ *Yuifu ba yuntien̄o nan̄ wuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hāalātiefɛfɛi, da mi ta mi taara mi da cicɛlma man̄ sa tɛŋ dede-i, mi saaya mi ce bige-i?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ŋ ta ŋ bī-mi nelfɛfɛiŋ muɔ? Da ma hel Diilon̄o-na, nelfɛfɛiŋo dii wei? ²⁰ Diilon̄ un̄'a i tie wuɔ hūmien̄a man̄, ma sī ŋ suɔ-ya kɛ? Ta ŋ wuɔ a yaa-i: *«Baa ce *fuocesīnni, baa ko nelien̄o, baa cuo, baa kar coima ŋ haa molon̄-na, aa ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ nyu-i ba nun̄gu-i.»**

²¹ Naacol̄ ŋ wuɔ bir wan̄ baa Yesu-i wuɔ: «Mi duɔŋ dii mi bisānsīnniŋ ta mi ce mafamma-i hiere.»

²² Uŋ piiye dumaan̄o-na, Yesu wuɔ cira: «Ma tīyāa ma diei: Suor ŋ nagāŋ-niini-i hiere aa ŋ cal gbein̄a fan̄a-i ŋ hā sūntaamba baa-ya, ku yaa ŋ ka ce weiŋ nuɔ dɔrɔ-i-na. Da ŋ ce mafamma-i, ŋ jo ŋ ji ta ŋ nyaanu-miɛ.»

²³ Naacol̄ daayo naa silaa waa weiŋo cor. Yesuŋ juɔ wan̄ mafamma-i, wuɔ gbuu pāŋ vāa u yaan̄ga-i. ²⁴ Yesu wuɔ cira: «Kuman̄ ka ce weiŋo duɔ gbāa suur *Diilon̄-nelle-na kuu dii kpelle. ²⁵ Na saa da, kuman̄ ka ce nyɔgɔmɛ duɔ gbāa cor misɛnɛ fuon̄gu-na kuu dii kpelle dɛ! Nga kuman̄ ka ce weiŋo duɔ gbāa suur *Diilon̄-nelle-na, kufan̄gu dii kpelle yan̄.»

²⁶ Nuɔŋ baa yuu-yo wuɔ: «Dumaan̄o-na, hai molon̄o-i ka gbāa da Diilon̄o-i?»

²⁷ Yesu wuɔ cira: «Maman̄ da ma yar nuɔmba-i cemma, ma siɛ gbāa yar Diilon̄o-i.»

²⁸ Pɛr wuɔ cira: «Itie, aa miɛ man̄ yaan̄ i nagāŋ-niini-i hiere aa tie nyaanu-niɛ, i ka da bige-i kuɔ?»

²⁹ Yesu wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ: «Yaan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: Uman̄ duɔ ta aa yan̄ u dumelle-i, u ciɛŋo-i, u hāmba-i, u

* 18:20 Helman̄-sebɛ (Exode) 20.12-16; Anjīnamma tiyemman̄-sebɛ 5.16-20

bĩncuɔmba-i, u bisálm̄ba-i Diilon̄-maama-na, ³⁰ kutien̄ uŋ ka da kumaŋ hĩema-na bande-i-na, ku ka maar uŋ taa aa yan̄ kumaŋ. Aa u ka da cicēlma maŋ sa tĩen̄ dede-i bisĩnuɔ-i-na.»

Yesu tiraa tir u kuliĩngu maama-i
(Matie 20.17-19; Marke 10.32-34)

³¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ bí u *hāalābiēŋ cĩncieluo ba hāi baamba-i ba deŋ, a waŋ baa-ba wuɔ: «Na daa in̄ kāŋ *Yerusalɛmu-i-na kɛ? *Diilopɔpuɔrbiēmbaŋ nyɛgāaŋ mamaŋ *Molon̄-Biēŋo maama-na, ma ka ce kusuɔŋ-nu'i. ³² Ba ka bel-o hā *niɛraamba-i baa-yo ba nyɛ-yo sũlma, aa tuora-yuɔ, aa tu taalni yuɔ, ³³ aa muo-yo, aa ko-yo. N̄ga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hĩema-na, sielin̄-yiĩngu-na, u ka sire hel jo.» ³⁴ Hāalābiēmba saa suɔ u nelma yaan̄ga-i, ma yun̄gu naa fuo-bɛi, a ce dumaan̄o-na, ba saa suɔ uŋ taaraŋ u waŋ mamaŋ baa-ba.

Yesu puurii yiron̄o naŋ yufien̄a
(Matie 20.29-34; Marke 10.46-52)

³⁵ Yesuŋ kaa tuɔ piɛ Yeriko-i, yiron̄o naŋo waa tĩena hũmelle tũngu-na tuɔ cārā. ³⁶ Uŋ juɔ nu nuɔmba ce ijieni-i ba cor, wuɔ yuu wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

³⁷ Baa cira: «Ma sí Nasarɛtitaŋ Yesu'i curaŋ.»

³⁸ Wuɔ pāŋ tuɔ fara u piiye da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hāayēl̄ŋ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!» ³⁹ Bamaŋ naa taa yaan̄ga-na, baa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u suuye u nun̄gu-i. Wuɔ migāaŋ tuɔ kaasĩŋ u naara wuɔ: «Davidi hāayēl̄ŋ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!»

⁴⁰ Yesuŋ juɔ saanu baa-yo, wuɔ yiɛra aa naa ce ba jo baa-yo. Baŋ juɔ baa-yo, wuɔ yuu-yo wuɔ: ⁴¹ «ŋ taara mi ce bige-i hā-ni?»

Naacol̄ŋ wuɔ cira: «Itie, mi taara ŋ puur mi yufien̄a-i.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Puur ŋ yufien̄a-i! Niŋ haa ŋ nan̄ga-i miɛ ŋ kuraa.» ⁴³ U yufien̄ aa bi pāŋ puur terduɔŋgu fan̄gu-na, wuɔ cu Yesu huon̄-nu tuɔ gbɛliēŋ Diilon̄o-i u kā. Nuɔmbaŋ daa mafamma-i, ba hieron̄o-i baa bi kā ba ta ba gbɛliēŋ Diilon̄o-i.

19

Yesu haraa Sase terien̄-nu

¹ Yesuŋ suurii Yeriko-i-na tuɔ karnu duɔ cor, ² *nampohũutaamba yuntien̄o naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bí-yo Sase. Sase waa bĩŋkũntien̄o. ³ Yesuŋ kāa, Sase wuɔ tuɔ taara u da-yo suɔ-yo; a ne da u waa beterie. Nuɔmbaŋ yuu dumaan̄o-na, u saa gbāa duɔ hi da Yesu-i. ⁴ Wuɔ gbar ta u yaan̄-na ka nyugũŋ tibiĩŋ-nu wuɔ duɔ ji tuɔ cor fuɔ da-yo. ⁵ Yesuŋ juɔ hi terien̄gu fan̄gu-i, wuɔ ciir u yun̄gu-i a waŋ

baa-yo wuɔ: «Sase, hiire i ta, mi saaya mi har nuɔnei nuɔ-i nyunɔgo-i-na.»

⁶ Sase huɔɲ kaa pɔɲ fɛ, wuɔ hiire da donduo kɔɲ baa-yo. ⁷ Nuɔmba daa mafamma-i ce bige-i? Baa ta ba waana wuɔ Yesu ciɛ niɛ jo ji har nelbabalaɲ daayo temma wulaa? ⁸ Sase wuɔ sire yiɛra Yesu yaɲga-na aa naa cira: «Itie, ne, mi ka calnu mi nagɔɲ-niini-i sɔmma hɔi, a hɔi sɔntaamba-i sɔmma diei aa muɔmi ce sɔmma diei-maama namma-i. Miɲ duu bamaɲ a hɔu ba gbeiɲa-i, mi ka hɔi-ba a temma sɔmma naa.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Naacolɲ daa uɲ bi yeɲ *Abiramu hɔayɛɲɔ, koɲkoro suurii u dumelle-na nyunɔgo-i-na. ¹⁰ *Molon-Bieɲɔ juɔ duɔ ji taara bamaɲ baala a kor-ba.»

Ba sa biɛra japɔɲgu hɛɲ-nu gbɔɲgbɔɲ
(Matie 25.14-30)

¹¹ Baɲ kaa ta ba piɛ *Yerusalemu-i, nuɔɲ baa da niɛ sɪ *Diilon-bɔaɲgu ka pɔɲ don huɔɲgu faɲgu'i nuɔ-i. Yesu wuɔ suɔ baa-ba. A ne da huɔɲgu faɲgu-na, u waa tuɔ piiye baa-ba. ¹² Wuɔ naɲ gbɔnalɔaɲ daaku-i baa-ba wuɔ: «Nelbuɔ naɲɔ kɔa nemaale ba da ba ka hɔi-yo nellentesɪnni u duɔ ji tɛna u nelle-na. ¹³ Uɲ¹ a u ta, u bɪ u maacembiemba cɪncieluo a ji cal gbeiɲa hɔi-ba, aa waɲ baa-ba wuɔ: «Taa na torgoɲ baa gbeiɲ daaya-i, mi kɔ aa jo.» ¹⁴ A ne da u nellen-baamba naa bigɔaɲ-yo. Uɲ taa, ba sire puɔr nuɔmba u huon-nu dii ku yuɲ-terienɲu-na wuɔ ba ka waɲ baa-ba wuɔ ba sa taara naacolɲ daayo nellentesɪnni-i.

¹⁵ «Naacolɲ uɲ kaa da nellentesɪnni-i aa bir jo, u ce ba bɪ u maacembiemba maɲ uɲ ɲa naa cal gbeiɲa-i hɔi-ba wuɔ ba ta ba torgoɲ, duɔ ji ne baɲ daa kumaɲ. ¹⁶ Diɛlɔ-wuonɔ jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriiye mi naɲga-i baa niɲ hɔi-mi gbeiɲa maɲ, a da gbeinyuɲɔ temma sɔmma cɪncieluo.»

¹⁷ «Nellentienɔ cira: «Ku faa, maacembilofɛɛɲ nuɔ; niɲ suyaa cɛlle-kɔɲ daaku belma, mi ka haa-ni nilɛɲa cɪnciel yuɲ-nu.»

¹⁸ «Hɔalɲ-wuonɔ jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriiye mi naɲga-i baa niɲ hɔi-mi gbeiɲa maɲ, a da gbeinyuɲɔ temma sɔmma ndii.»

¹⁹ «Nellentienɔ gbɛ-yo wuɔ: «Mi ka bi haa nuonɔ-i nilɛɲa ndii yuɲ-nu.»

²⁰ «Siɛɲ-wuonɔ wuɔ jo ji cira: «Yuntie, ɲ gbeiɲa yaa daaya, mii naa fiɲya-yiɛ baa fɔtɔruɔ jɪna kɔtuɔɲgu. ²¹ Naɲ huonɔga don ka cor a ce mei sa hirɔ-niɛ, ku'i ciɛ mi fiɲya-yiɛ jɪna kɔtuɔɲgu. Da ɲ saa jɪna kumaɲ, ɲ biɛ ku yaa-i; aa da ɲ saa duu kumaɲ, ɲ kar ku yaa-i.»

²² «Nellentienɔ gbɛ-yo wuɔ: «Maacembilobabalaɲ nuɔ naɲ temma-i daani-i, ɲ piiye bel ɲ fɛɛɛ. Niɲ suyaa wuɔ mi huonɔga don, aa da mi saa jɪna kumaɲ mi biɛ ku yaa-i, da mi saa duu

kumaŋ mi kar ku yaa-i; ²³ bige-i ciε η saa kā ka jina mi gbeija-i gbeij-dūŋ-nu? Miŋ juo de-i-na, mii naa saa jo ji da a huonaana mi hūu-ya wεi?» ²⁴ Nuomba waa u caaŋgu-na, u waŋ baa-ba wuo: «Hūyāaŋ u gbeija-i na hā umaŋ daa gbeinyuŋo-i sɔmma cɪncieluo-i.»

²⁵ «Ba cira: «Yuntie, ma sɪ fuo daa gbeinyuŋo temma sɔmma cɪncieluo ke!»

²⁶ «U cira: «Yaŋ mi tūnu-nei, umaŋ duo da, kunaŋgu ka naara u kūŋgu-i, ŋga umaŋ duo saa da, cεlle-kūŋgu maŋ dii, ku hūu.» ²⁷ Uŋ waŋ mafamma-i, u cira: «Mi bigāarāamba maŋ saa ta ba taara mi waa ba yuŋgu-na, bilaaŋ-baŋ na jo baa-ba bande, na ji ko-ba mi yufellen.»»

²⁸ Yesuŋ juo piiye tɪ, wuo ta nuomba yaŋ-na ba ta ba kā Yerusalemu-i-na.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na

(Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Nsāa 12.12-19)

²⁹ Yesubaa-baŋ kaa ta ba piε Betani-i baa Betifage-i dii *Olivi-tibinni-tānuŋgu caaŋgu-na, Yesu wuo waŋ baa u *hāalābiemba hāi wuo: ³⁰ «Kāaŋ nelle maŋ i yaanŋa-na daade-i, na suurma-na, na ka da ba vaa kakūmbiloŋo naŋo, molo saa nyugūŋ-yuo dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³¹ Umaŋ duo yuu-na, na cira Itieŋo yaa ciera na fir-o ka hā-yo.»

³² Uŋ puɔraa bamaŋ, baa kā ka bi da kakūmbiloŋo-i ŋaa uŋ waŋ-ma dumaa. ³³ Ba ture ta ba fir-o, u taamba yuu-ba wuo: «Bige-i ciε na ta na fir kakūmbiloŋo-i?»

³⁴ Baa cira: «Itieŋo yaa ciera i fir-o ka hā-yo.» ³⁵ Aa naa fir-o ka hā Yesu-i baa-yo.

Baŋ kāa baa-yo, baa hiel ba jonŋorbaa-ba-i haa u huonŋu-na aa ce Yesu nyugūŋ ba ta ba wuo ba suur nelle-na. ³⁶ Nuomba maŋ waa, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hīema-na u tuo wuo ba dɔɔ u kā. ³⁷ Baŋ kaa ta ba hiire Olivi-tibinni-tānuŋgu-na aa da ba suur *Yerusalemu-i-na, hāalābiemba-i ba kūŋgu-na hiere, ba hɔmmu gbuu fē. Baa doŋ ta ba hāl neini da kabakaba ba gbeliεŋ Diiloŋo-i wuo u ciε gberε-weima boi pigāaŋ-ba. ³⁸ Ba taa ba hāl wuo:

*«Itieŋ uŋ saŋ nellentieŋo maŋ u jo, Diilo baa-yo!»**

I suuriinu i-naa baa Diiloŋo-i

Dɔrwuoŋo gbīε baa tuoɔnumma.»

³⁹ A ne da *Farisīεbaa-ba namba waa ba hɔlma-na. Baŋ juo da ba hāl neini-i kabakaba dumaŋo-na, baa waŋ baa Yesu-i wuo: «ŋ sa waŋ baa η hāalābiemba budii wεi?»

⁴⁰ Yesu wuo cira: «Mi tūnu-nei, da ba fiε budii, tāmpīεŋa ka sire ta a hāl ba sɔlaaŋgu-i.»

Yesu kaalaa Yerusalemutaamba maama-na

* 19:38 Gbeliemāŋ-nalāaŋgu (Psaume) 118.26

41 Yesuŋ kaa piɛ da nelle-i, wuɔ pān tuɔ kaal 42 aa naa cira: «E! Yerusalemutaan namaa, kuɔ naa naa suɔ kumaŋ ka fɛ na hɔmmu-i nyunŋo daayo-na, kuu naa fa. Nga ku fuyaa-nei; na siɛ gbāa suɔ-ku. 43 Yiinŋu dii baa yiinŋu, na bigāarāamba ka jo ji dii-na huɔnŋa. Ba ka suuye-nei terni-na hiere na siɛ da munŋkormu. 44 Diilonŋ un juɔ duɔ ji kor-na aa na saa hūu-ma, ba ka muonu na nelle-i aa ko-na hiere. Ba siɛ yan dūnŋu diei ku gbeiniŋ.»

Yesu donya niisuornintaamba-i Diilodubuɔ-i-na
(*Matie 21.12-17; Marke 11.15-19; Nsāa 2.13-22*)

45 Yesuŋ kāa ka suur *Diilodubuɔ-i-na da niisuornintaamba-i, wuɔ tuɔ donya-bei 46 aa naa tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Ma nyegāan Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «*Mi dūnŋu ka ce Diilojaaldūnŋu.*»† Ma sinni niɛ namaa ce-ku *cuo ba terienŋu*‡?»

47 Yesu taa u wan Diilonŋ-nelma-i u pigāan nuɔmba-i yinni man jon Diilodubuɔ-i-na. *Diilojigāntaamba yuntaamban daa-ma dumaanŋo-na, baa *ānjīnamma pigāataamba-i, a naara nelle yuntaamba-i, baa ta ba taara ba ko-yo. 48 Nga u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor a ce ba saa suɔ ban ka ce-yo dumaa da-yo ko-yo.

20

Hai moloŋo-i hāa Yesu-i hūmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?
(*Matie 21.23-27; Marke 11.27-33*)

1 Yesuŋ kāa ka tuɔ wan *Neldɔdɔlma-i u pigāan nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na, yiinŋu nanŋu-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjīnamma pigāataamba-i a naara nelle bīncuɔn baa kā 2 ka cira: «Naacolŋ nuɔ, hai hāa-nuɔ hūmelle-i ŋ ta ŋ ce niŋ ceŋ kumaŋ daaku-i?»

3 Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei: 4 Pigāan-muɔ uman naa puɔraa Nsāa tuɔ *batiŋ nuɔmba-i; Diilonŋo'i naa puɔraa-yo sisɔ nelbiliemba'i naa puɔraa-yo?»

5 Baa donŋ ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Diɛ cira Diilonŋo'i naa puɔraa-yo, u ka cira: «Nanŋ suyaa-ma dumaanŋo-na, bige-i ciɛ na saa hūu u nelma-i?» 6 Diɛ bi hɔr-ma cira nelbiliemba'i naa puɔraa-yo, bamanŋ dii bande-i hiere, ba suyaa wuɔ Nsāa waa *Diilopɔpuɔrbilonŋ; ba ka nanŋ-ye baa tāmpɛlɛiŋa ko-ye.»

7 Baa naa ba cira: «I saa suɔ uman naa puɔraa-yo.»

8 Yesu wuɔ cira: «Muɔmi siɛ bi pigāan-na uman hāa-mi hūmelle-i mi ta mi ce miŋ ceŋ kumaŋ daaku-i.»

Suontienŋo nanŋo baa u maacembiemba
(*Matie 21.33-46; Marke 12.1-12*)

⁹ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ nanḡ gbānalāanḡ daaku-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naacolḡo nanḡo diyaa *ερεε̄-suonḡu* aa biε maacenciraamba jina-kuɔ aa kā nelle duɔ ka vaaya. ¹⁰ Tibibienḡanḡ juɔ hi karma, u puɔr u maacembilonḡo diei maacenciraamba wulaa, wuɔ u ka hūu fuɔ yufelle-i ka hā-yo. Maacembilonḡo ta kā. Uḡ kāa, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o; ba saa hā-yo binḡkūḡu. ¹¹ Suontienḡo tiraa puɔr maacembilonḡo nanḡo ba wulaa. Ba tiraa bel ufanḡo-i a muo-yo aa gbuu tuora-yuɔ aa bir-o; ba saa hā-yo binḡkūḡu. ¹² U tiraa puɔr maacembilonḡo nanḡo ba wulaa ba ce ba siεi. Ba muo ufanḡo-i posol-o aa donya-yuɔ. ¹³ Suontienḡo cira: «Mi ka ce niε?» Aa ji cira: «Mi ka puɔr mi beɔuɔla yaa ba wulaa; fuɔ duɔ kā, kuniε sī ba ka kān-yo.» Aa ce u biεḡo ta kā ba wulaa. ¹⁴ Banḡ juɔ'a ba ne da u jo, ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienḡo yaa juḡnḡ daayo. Yaanḡ i ko-yo aa ciilunḡu ce miε kūḡu.» ¹⁵ Ba sire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilonḡo-i hel baa-yo suonḡu-na ka ko-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Suontienḡ daa u ka ce bige-i? ¹⁶ U ka jo ji ko-ba aa hā banamba baa suonḡu-i.»

Nuɔnḡ baa cira: «Diilo baa jo baa-ma!» ¹⁷ Banḡ piiye dumaanḡo-na, Yesu wuɔ cira: «Mafamma da ma saa ce, banḡ nyεgāanḡ nelma manḡ Diilonḡ-nelma-na wuɔ:

*«Dūmarāambanḡ cīnaana kpānḡkpara manḡ,
u yaa juɔ bella dūḡu-i†,*

nelma famma yunḡu yaa haku-i? ¹⁸ Nuɔni manḡ da ḡ par diire a nanḡ ḡ fεεε kpānḡkpara daayo-na, ḡ ka kara ḡ fεεε; duɔ bi par diire nanḡ nuɔni manḡ, u ka putiεnu-niε.» ¹⁹ *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjnamma pigātaanḡ baa pānḡ suɔ wuɔ Yesu naanḡ gbānalāanḡ daaku-i hā ba yaa-i, baa ta ba taara ba bel-o huonḡu fanḡu-na, ḡga ba taa ba kāalā nuɔmba-i.

*Nampo saaya u pā hā jāmatigi-i wei?
(Matie 22.15-22; Marke 12.13-17)*

²⁰ A donḡ huonḡu fanḡu-na, baa donḡ ta ba cumanḡ Yesu-i da ba bel-o. Banḡ puu mafamma-i, baa ce huhurmantaamba namba kā u wulaa ka ce ba fεεε nelfafaamba wuɔ sī ba ka gbāa ce u piiye cāl ba bel-o hā fāamaambaa-ba-i baa-yo. ²¹ Banḡ kāa, baa cira: «Hāalātie, i suyaa wuɔ ḡ wanḡ ninsonḡo yaa-i, aa ḡ sa kāalā nelienḡo baa ḡ ninsonḡo-i, ḡ sa bi ce cieluɔ, ḡ gbu ḡ pigāanḡ nuɔmba-i Diilonḡ-hūmelle yaa-i kelkel. ²² Nḡa, a saa baa miε hūmelle-i, ku saaya i tiε pā nampo-i i hā *Oromε ba *jāmatigi-i wei?» ²³ Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbē-ba wuɔ: ²⁴ «Hāa-minḡ warbelle mi ne.» Baa hā-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba ciε hai yunḡu-i die?»

* **20:9** Niεḡ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 5.1. † **20:17** Gbeliemanḡ-nalāanḡu (Psaume) 118.22

Baa cira: «Ba ciɛ Oromɛ ba jãmatigi yunɔgu.»

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyɛgãaŋ hai yerre-i diɛ?»

Baa cira: «Ba nyɛgãaŋ Oromɛ ba jãmatigi yerre-i diɛ.»

²⁵ Yesu wuɔ cira: «Kumaŋ da ku waa jãmatigi kũŋgu, pãaŋ-kun̄ na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kumaŋ da ku waa Diilon̄-kũŋgu-i, na bi pã-ku na hã Diilon̄o-i baa-ku.» ²⁶ Ba saa gbãa cure-yuɔ bel-o nuɔmba yaaŋga-na. U nel maa bir yaŋ aa naa cu ba hɔmmu-i, baa naa ba par fiinama.

Kuomba siremmaŋ-kũŋgu-i

(*Matie 22.23-33; Marke 12.18-27*)

²⁷ *Sadusiebaa-ba wulaa kuomba siɛ sire. Banaŋ baa kã ka gbɛ Yesu-i wuɔ: ²⁸ «Hãalãtie, *Moisi nyɛgãaŋ nelma namma hã-ye wuɔ: «*Umaŋ duɔ ku aa yaŋ u ciɛŋo-i u saa da bilon̄o baa-yo, u hãaŋo saaya u biɛ-yo a hon̄ bilon̄o hã kulon̄o-i.*»[†] ²⁹ A ne da naacombiamba namba waa niehãi ba nyu wulaa. Mɔlŋo sire jã ciɛŋo, u saa da bisãlmba baa-yo aa ku. ³⁰ Umaŋ cuu-yo, u biɛ ciɛŋo-i u saa da bisãlmba baa-yo, fuɔ tiraa ku aa yaŋ-yo; ³¹ siɛlin̄-wuon̄o-i maaduɔma. Ba kuu dumei niehãi-i-na ka gbuo hiere unaa saa da bilon̄o baa ciɛŋ daayo-i. ³² Ku huon̄gu-na, fuɔ fɛrɛ u suɔ tuɔ nyaanu-bei. ³³ Ba hieron̄o-na, ban̄ diyaa-yo ba ciɛŋo cor, yiin̄gu maŋ kuon̄ da ba ji sire, u ka ce hai wuon̄o-i?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Miwaan̄ daayo-na cadiile dii, ³⁵ ŋga Diilon̄ un̄ ka fiɛl bamaŋ wuɔ nelfafaamba a sire-bei hiel-ba kuomba hɔlma-na ba da ba tɛna u nelle-na, bafamba siɛ ji ta ba dii caamba. ³⁶ Ba kaa waa gbula ŋaa *dɔrɔpɔuɔrbiemba; ba siɛ tiraa gbãa ku. Ban̄ siire hel kuomba hɔlma-na ba ciɛ Diilon̄-biemba. ³⁷ Moisi bi waan̄ kuomba siremmaŋ-kũŋgu-i un̄ piye pɛrfielu maama-i kusuɔŋ-nu wuɔ dãamu bilaa-du. U gbaraa-ma wuɔ: «**Abiramu Diilon̄o, *Isaki Diilon̄o, *Yakɔbu Diilon̄o.*»[§] ³⁸ Diilon̄o-i cicɛlmantaan̄-wuon̄o, bikuon̄-wuon̄o sɪ. Diilon̄o wulaa nuɔmba-i hiere baa dii cicɛlma.»

³⁹ Un̄ piye dumaan̄o-na, *an̄jinamma pigãataamba nan̄ baa cira: «Hãalãtie, ŋ suyaa piyemma.» ⁴⁰ Aa ba saa siɛ da ba tiraa yuu-yo baa nelma namma.

Kon̄kortien̄o bige-i baa Davidi-i?

(*Matie 22.41-45; Marke 12.35-37*)

⁴¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilon̄ un̄ pãa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o maŋ, nuɔmba ta ba piye wuɔ u ka waa *Davidi hãayɛlŋo? Ba taara ba wan̄ wuɔ nie dumaan̄o-na? ⁴² Ma sɪ Davidi fuɔ fɛrɛ waan̄-ma gbar-ma Gbeliemaŋ-neini-na wuɔ:

[†] 20:28 An̄jinamma tiyemmaŋ-sebɛ (Deutéronome) 25.5-6 § 20:37 Helman̄-sebɛ (Exode) 3.2,6

«Itienjo gbɛ mi Tienjo-i wuɔ:

«Jo η ji tɛna mi caaη-nu,

*43 aa η yaη mi mal η bigāaraamba-i hā η ce η bāaηgu-i bɛi.»**

44 Diilonj unj pāa nuηgu-i aa saaη Konjortienjo maη, Davidi bi-yo u Tienjo, u ce niɛ aa ce u hāayɛljo yonj?»

Yesu firiiye ānjnamma pigāataamba-i

(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)

*45 Ku huonjgu-na, Yesu wuɔ waη baa u *hāalābiemba-i nuɔmba-na wuɔ: 46 «Bilaaη na fɛrɛ, baa na ta na ce *ānjnamma pigāataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonjorbōmbōmbaa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba. Da ba kā *Diilonelhāalādūηgu maη nuɔ-i, sisɔ källe maη nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaaη-na. 47 Da ba ce ba bel diilonjo-i a hūu bikulcaamba nagāη-niini-i hiere a wuo-ni, a ne da da ba'a ba cārā Diilonjo-i, ba cārā-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumaη ka haa-bei ku ka balaη cor.»*

21

Bikulciɛηo naηo ciɛ sām̄ma

(Marke 12.41-44)

1 Ku huonjgu-na, Yesu wuɔ ne da waamba namba dii gbeija-i kekerienjgu-na da ba hā Diilonjo-i. 2 Wuɔ u ne da bikulciɛηo naηo kāa ka dii tāmabienja hāi. A ne da u waa sūntienjo. 3 Yesu wuɔ cira: «Yaaη mi waη ninsoηo-i baa-na: Ciɛη daayonj diyaa kumaη, ku maaraa banambaη diyaa kumaη hiere. 4 Bafamba paraa dii aa yaη boluonjgu; ηga ciɛη daa unj diyaa kumaη, ku yaa waa u yunjgu-na yonj; kumaηgu si dii yaaηga naηga.»

Mamaη ka da nelbiliemba-i aa miwaanjo suɔ duɔ tɪ

(Matie 24.1-14; Marke 13.1-13)

*5 Nuɔmba naη baa yiɛraaya ta ba piiye wuɔ: «*Diilodubuo daayo faa cor. Ba maa-yo baa tāmpɛfɛfɛiηa, aa baη pāa bimbinni maη hā ba tuɔlnu-yuɔ ni bi tiraa fa cor.»*

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: 6 «Naη daa dūηgu maη daaku-i, yiinju dii baa yiinju, ku ka fara hiere hɛma-na!»

7 Baa yuu-yo wuɔ: «Hāalātie, mafamma ka ce yaku-i, aa i ka ce niɛ suɔ huonjgu faηgu-i?»

*8 Yesu wuɔ cira: «Baa na yaη molo ji pira-nei. Nuɔmba bɔi ka ta ba jo. Umaη duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilonj unj pāa nuηgu-i wuɔ u ka saaη *Konjortienjo maη, u yaa ufaηo-i, aa tiraa cira, miwaanjo tīm̄ma hii. Baa na cu ba huonj-nu! Ba tāal-na. 9 Da na ji ta na da berru ce terni-na hiere, aa nuɔmba ta ba ciina ba yuntaamba-i, baa na yaη korma da-na. Mafamma'i*

* 20:43 Gbeliemāη-nalāaηgu (Psaume) 110.1

saaya ma ce igēna, nga miwaanjo t̄imma'i sie p̄aŋ waa huɔŋgu faŋgu-na. ¹⁰ Nuɔmba kaa ta ba ḡaŋ siyaabaa siyaabaa, baa nilēiŋa nilēiŋa. ¹¹ H̄iema kaa ta ma sagalla b̄ōmbōŋ a naara nyulmu-i baa jarcelienumma kaa waa terni nanni-na. Kordab̄imb̄inni kaa ta ni hel d̄orɔ-i-na. ¹² Nga, aa mafamma suɔ da ma ce, ba ka bel-na ce-na kp̄āncōlgūɔ. Ba ka k̄a baa-na *Diilonelh̄aalādūnni-na ka ger-na aa dii-na kaso. Nan̄ cuu muɔmi huon̄-nu, yiŋgu dii baa yiŋgu ba ka bel-na k̄a baa-na f̄āamaambaa-ba wulaa, baa f̄ōŋgōtaamba wulaa. ¹³ Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i na ka da na f̄ere piiye kuman̄ ciɛ na ta na nyaanumiɛ. ¹⁴ Baa na tie holle wuɔ na sie ji suɔ nan̄ kaa piiye maman̄ a kor. ¹⁵ Nan̄ ka wan̄ maman̄, mei f̄ere'i ka dii-ma na nunnina. A ce dumaan̄o-na, da na wan̄-ma, na biḡaarāamba sie gb̄āa da manamma wan̄. ¹⁶ Halle na tobaa-ba-i baa na nyubaa-ba-i, baa na m̄olbaa-ba-i, baa na h̄amba-i, baa na huraamba-i, a naara na j̄ēnaamba ka dii-na na biḡaarāamba nammu-na ba ko banamba nei. ¹⁷ Nuɔmba-i hiere ba ka biḡaan̄-na mei maama-na. ¹⁸ Nga, halle unan̄ yukuɔsibelle diei sie kar diire. ¹⁹ Da na h̄ir̄ā na k̄ūma-i na ka da cicēlma man̄ sa t̄iɛŋ dede-i.»

(*Matie 24.15-21; Marke 13.14-19*)

²⁰ «Da na ji da sorosibaa-ba ciilāayā *Yerusalēmu-i huɔŋgu man̄ nuɔ-i, na saaya na suɔ wuɔ u muonumma hii t̄i. ²¹ Baman̄ da ba ji waa *Yude-i-na, ba ta ba ḡbar ba k̄a t̄ānniŋ; baman̄ da ba ji waa Yerusalēmu huɔŋga-na ba hel; aa baman̄ da ba ji waa h̄iɛŋgu-na, ba baa cira ba suur nelle huon̄-na. ²² Maman̄ nyeḡaan̄ hiere Yerusalēmu k̄ūngu-na Diilon̄-nelma-na, ma ka ce yinni fanni'i nuɔ-i. *Isirahel-baamban̄ ciɛ āmbabalma man̄, ba ka p̄ā ma sullu-i yinni fanni'i nuɔ-i. ²³ Yiŋ daani ka huol. Kusūntaamba-i baa bientaamba-i s̄ulma haraab̄ei yinni fanni-na. Diilon̄o ka piḡaan̄ Isirahel-baamba-i u j̄āyamma-i yinni fanni'i nuɔ-i. ²⁴ Ba ka ko banamba baa jiḡammu, aa bel banamba a pisallā baa-ba j̄amalābaa-ba-na hiere. *Nieraamba ka jo ji muonu Yerusalēmu-i aa s̄ere-yuɔ ce ba b̄āaŋgu-i.»

(*Matie 24.29-35; Marke 13.24-31*)

²⁵ «B̄āaŋgu kaa bir ku deŋ birma baa cein̄o-i baa m̄oɛŋa-i hiere.* D̄ammaŋ-nuoraan̄gu sie ji ta ku suɔ dumma, a ce dumaan̄o-na, nuɔmba h̄ōmmu kaa cu baa-ku, korma sie ji waa d̄ei b̄ei. ²⁶ B̄imb̄inni man̄ dii d̄orɔ-i-na hiere, ni ka hel ni fōnnina. Nuɔmba da ba j̄oḡuon̄ ne maman̄ ka da-ba, korma ka ce ba nan̄ yir. ²⁷ Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i, ban̄ ka da *Molon̄-Biɛŋo hilaa d̄orɔ-i-na baa u f̄ōŋgūɔ-i duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo. ²⁸ Mafamma da ma ji don̄ ta ma ce, siireŋ na ta na

* **21:25** Niɛŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 32.7; Yowel sebe-i-na (Joël) 3.3-4.

ne u hūmelle-i, na korman-*huoŋgu* piyaa.» ²⁹ Aa naa waŋ nel daama-i pigāaŋ-ba wuo: «Niēŋ *yensāaŋgu-i baa tibinni nanni-i hiere, ³⁰ da na ji da ni duōŋ ta ni caa fiēlu-i, na bi suō kerre ifelle hii ti. ³¹ Kuuduōŋgu yaa-i, da na bi ji da mamaŋ daama duōŋ ta ma ce, na saaya na suō wuo *Diiloŋ-bāaŋgu hii ti. ³² Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiēfiē ku nuōmba namba aa ba suō ku. ³³ Doro-i baa hiēma-i ni ka gbuo, ŋga mei nelma sa ji gbuo dede. ³⁴ Bilaŋ na fere, baa na yaŋ na hōmmu yu baa ponsanniŋ-maama, baa konyōllen-maama, baa ānjoŋoma. Da na saa bel na fere, yiin daaku ka tugol-na. ³⁵ Ku ka tugol nuōmba-i hiere ŋaa kōllun tugol biŋwuoŋo dumaa bel-o. ³⁶ Yaahuolo maŋ juōŋ, vaŋ na fere baa Diilocārälle-i ku yaa u ka kāyā-nei na hel-yuo. Da na hel yaahuolo daayo-na, na gbāa yiera Moloŋ-Bieŋo yaanŋa-na a piye.»

³⁷ Yesu taa u dii bāaŋgu-i *Diilodubuō-i-na u waŋ Diiloŋ-nelma-i u pigāaŋ nuōmba-i, aa tuō kā u cō *Olivi-tibinni-tānuŋ-nu. ³⁸ Cuo duō kaal, nuōmba naar kūōl ba-naa jo Diilodubuō-i-na ji ta ba nu u nelma-i.

22

Yuda suoraa Yesu-i

(*Matie 26.1-5,14-16; Marke 14.1-2,10-11; Nsāa 11.45-53*)

¹ *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuō-i u ponsaanŋun juō ta ku piē, ba bi bi ponsaanŋu faŋgu yaa *kōrsinni tīmman-ponsaanŋu-i, ² *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjinaamma pigāataaŋ baa ta ba taara ba ko Yesu-i, ŋga ba taa ba kālā nuōmba-i.

³ Huoŋgu faŋgu'i nuō-i, *Sitāniŋ suuri *Yuda-i-na, u yerre nande yaa Isikaro. Yuda nuŋgu waa Yesu *hāalābien cīncieluo ba hāi baamba-na. ⁴ Wuō sire kā ba ka nunu baa Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuō niy-ataamba yuntaamba-i, uŋ ka kāyā-bei dumaa ba bel Yesu-i. ⁵ Kuō gbuu dōlnu-bei, baa cira ba ka hā-yo gbeinŋa. ⁶ Yuda wuo hūu-ma aa naa tuō ne uŋ ka da hōfafaŋgu maŋ ba bel Yesu-i nuōmba baa suō.

Yesu puōraa ba da ba ka ce kōrsinni tīmman-ponsaanŋu niiwuoni-i

(*Matie 26.17-25; Marke 14.12-21; Nsāa 13.21-30*)

⁷ *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuō-i u ponsaanŋun juō hi, baŋ koŋ *kōrsinni tīmman-ponsaanŋu tūlmba-i yiinŋu maŋ nuō-i, ⁸ Yesu wuo waŋ baa Piē-i baa Nsāa-i wuo: «Kāaŋ na ka ce ponsaanŋu niiwuoni-i, diē kā i ka wuo.»

⁹ Baa yuu-yo wuo: «I ka ce-ni hie?»

¹⁰ Wuō cira: «Da na ka suur nellen-*huoŋga*-na, na ka da naacolŋo naŋo tūyāa hūmmaŋ-būnaŋga, na cu u huonŋ-nu. Duō

ka suur dumelle maŋ nuɔ-i, na suur baa-yo. ¹¹ Da na suur, na waŋ baa dumellentienɔ-i wuɔ h̄aalátien wuɔ u pigáaŋ-na dūŋgu maŋ uŋ ka h̄a-yo baa-ku u wuo k̄orsinni t̄immaŋ-ponsaanɔgu niiwuoni-i baa u *h̄aalábiemba-i. ¹² U ka pigáaŋ-na dubuɔ naŋo d̄arɔ-i-na; b̄imb̄inni dii-yuɔ t̄i. Na ce niiwuoni-i kusuɔŋ-nu'i.» ¹³ Piɛrbaa-ba ta. Baŋ k̄aa ka hi, baa bi da-ma ŋaa Yesuŋ waan-ma dumaa. Baa ce k̄orsinni t̄immaŋ-ponsaanɔgu niiwuoni-i.

(Matie 26.26-30; Marke 14.22-26; Kor. dt̄e. 11.23-25)

¹⁴ Niiwuoniŋ-huɔŋguŋ juɔ hi, Yesu wuɔ jo ji t̄ena baa u *p̄ɔpuɛrbiemba-i. ¹⁵ Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Mi gbuu ta mi taara mi ce ponsaan daaku-i baa-na aa suɔ suur yaahuolo-na. ¹⁶ Yaan mi t̄nu-n̄ei, da ŋ da yiɛ i da i-naa diɛ tiraa ce ponsaan daaku-i ku siɛ waa bande; ku ka waa *Diilonɔ-nellenɔ. Kuŋ donyaŋ kumaŋ kuu dii kusuɔŋ-nu'i.» ¹⁷ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ biɛ duv̄ɛŋo ciin-na a jaal Diilonɔ-i, aa cira: «H̄ȳaaŋ na nyɔŋ t̄ɛnt̄ɛŋ. ¹⁸ Mi t̄nu-n̄ei, *Diilonɔ-b̄aaŋ da ku saa ji donɔ, mi sa ji tiraa dii duv̄ɛŋo mi nuŋgu-na.»

¹⁹ Ku huɔŋgu-na, wuɔ biɛ *buruo aa jaal Diilonɔ-i aa b̄ulnu-yuɔ h̄a-ba, aa cira: «Mi k̄uɔma yaa-i, ma ka ce t̄ammaŋ-k̄uŋgu na maama-na. Taa na ce miŋ ciɛ kumaŋ daaku-i mi maama ta ma t̄enu-n̄ei.»

²⁰ Baŋ juɔ wuo niiwuoni-i t̄i, wuɔ tiraa biɛ duv̄ɛŋ-ciinɔga-i h̄a-ba aa cira: «Mi t̄amma maŋ ka k̄unna na maama-na ma yaa daama ciinɔga-na. Diilonɔ ka bel u *tobisif̄el̄enni-i baa ma yaa-i. ²¹ Niɛŋ, umaŋ ka hel mi huɔŋ-nu, uu dii t̄ena tuɔ wuo baa-ye bande-i-na. ²² Ba ka ko *Molonɔ-Biɛŋo-i ninsoŋo ŋaa Diilonɔ uŋ'a ma ce dumaa, ŋga umaŋ ka h̄a-ba baa-yo ba ko-yo, s̄ulma haraa kutienɔ-na.»

²³ *H̄aalábien baa donɔ ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Miɛŋo-na bande-i-na, hai moloŋo-i siɛ ce daama temma-i?»

H̄aalábiemba-na hai moloŋo-i yunɔgu?

²⁴ Ku huɔŋgu-na, *h̄aalábien baa ta ba taara ba suɔ umaŋ yunɔgu ba h̄olma-na. Kuɔ ce ijieni. ²⁵ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Nellentaamba haa f̄ɔŋḡuɔ-i nuɔmba-na, f̄ɔŋḡoɔtaamba ta ba guor nuɔmba ta ba b̄i-ba nelfafaamba. ²⁶ Ku saa saaya ku waa dumaanɔ-na namaa na wulaa. Umaŋ duɔ waa nelbuɔ-i na h̄olma-na, kutienɔ saaya u ce u f̄erɛ cek̄uɔ, umaŋ duɔ waa na yunɔgu-na, kutienɔ ce u f̄erɛ ŋaa maacembilonɔ. ²⁷ Yaan mi yuu-na nelma diei: Nuɔ baa ŋ maacembilonɔ-i hai nelbuɔ-i? Nuɔn̄ei s̄i w̄ei? Ŋga mei dii na h̄olma-na ŋaa na maacembilonɔ muɔ. ²⁸ Miŋ ciɛ mul̄ɛma maŋ cor hiere, na h̄iɛr̄a na k̄uɔma-i a t̄ena baa-mi. ²⁹ Terienɔgu fanɔgu-na, mi To uŋ h̄aa-mi f̄ɔŋḡuɔ-i dumaa, muɔmi ka bi h̄a-na baa-yo dum̄ei, ³⁰ i diɛ ka waa baa

i-naa mi nelle-na a tie wuo aa tie nyɔŋ baa i-naa. Aa na ka waa *Isirahel dūnni c̄ncieluo ni hāi-niini yuŋ-nu.»

Yesu gboya Simɔ-Pier wuɔ u ka c̄ina-yuɔ
(*Matie 26.31-35; Marke 14.27-31; Nsaa 13.36-38*)

³¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ tuɔ piye baa Simɔ-i wuɔ: «Simɔ, ne! *Sitāni c̄aarā-nei Diilonɔ wulaa duɔ sagalla-nei ne s̄i u ka gbāa hūu-na mi wulaa. ³² Nga mei c̄aarā Diilonɔ-i a hā nuɔŋo-i wuɔ ŋ Diilonɔ-hūmellen-kūŋgu baa ku. Ŋ ka nanna-mie nga ŋ ka bir jo. Da ŋ jo, ŋ kāyā ŋ nabaamba-i.»

³³ Pier wuɔ cira: «Itie, da ba fie dii-ni kaso, ŋ ka bi da ba diyaa muɔŋo-i baa-ni. Halle da ku fie waa kuliŋgu, mii dii ŋ huonɔ-nu.»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Pier, yan ŋ ferε, muɔmei tūɔ-niŋ, isuɔduɔŋ daaku-na, k̄holdielāŋo sie hi bu, ŋ ka c̄ina-mie da i siei wuo nan sa suɔ-mi.»

³⁵ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ wan baa *hāalābiemba-i hiere wuɔ: «Mi nan puɔraa-na aa naa cira nelie baa bie gbeinɔ, nelie baa bie buɔra, nelie baa bie naatenni; b̄ŋkūŋgu kaa naa na wulaa wei?»

Baa cira: «E'le, ma saa ka ce.»

³⁶ Wuɔ gbē-ba wuɔ: «Fiefie ku kūŋgu-i kuuduɔŋgu s̄i: Gbein da a waa baa uman, u bie-ya. Buɔra duɔ waa baa uman, u bie-yo. Aa nuɔni man jigāŋga s̄i baa-ni, ŋ suor ŋ jonɔgoruo-i ŋ s̄aa kananɔga. ³⁷ Yaan mi tūnu-nei, manan nyegāan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Ba ka ce-yo nelbalarɔ*»*, ba gbē muɔmei. Ma ka bi ce. Mi maama man nyegāan sebe-i-na, ma cemman-yiŋgu hii.»

³⁸ Hāalābien baa cira: «Itie, jigāmmu hāi daa t̄l.»

Yesu wuɔ cira: «Ku ka saanu.»

Yesu kuliŋgu pie ku jo
(*Matie 26.36-46; Marke 14.32-42*)

³⁹ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ hel ta tuɔ kā *Olivi-tibinni-tānuŋgu-na. Ba taa ba kā koko terienɔŋu fanɔŋu-na. U *hāalābien baa bi sire cu u huonɔ-nu.

⁴⁰ Ban kaa hi, wuɔ gbē-ba wuɔ: «Cāarāŋ Diilonɔ-i weima baa gbāa tāal-na dii-na kuubabalaanɔŋu cemma-na.» ⁴¹ Aa fuɔ wuɔ cor kā yaan-na celle ka dūuna tuɔ cārā wuɔ: ⁴² «Baba, da ŋ sie ŋ maaya yaahuolo daayo-i muɔ-na; nga baa cira ŋ fer muɔ, ce-ma niŋ taaran ma ce dumaa.» [⁴³ Huonɔŋu fanɔŋu-na, *d̄ɔrpɔpuɔrbilonɔ nan wuɔ jo ji carra-yuɔ a dii holle yuɔ. ⁴⁴ U huonɔŋan ŋa na'a ka saa waa huonɔŋa dumaanɔ-na, kunan kuɔ migāan naara u Diilocārālle-i. U cufaluŋ kuɔ ta ku kūnna ŋaa tamma.]

* 22:37 Isayi (Ésaie) 53.12

45 Un juo cārā tī, wuɔ sire jo u hāalābiemba wulaa jo ji da hɔculle ciɛ ba kor duɔfūŋ. 46 Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na duɔfūŋ? Siirenɗ na ta na cārā Diilonjo-i bīŋkūŋgu baa gbāa tāal-na dii-na kuubabalaanɗu cemma-na.»

Yesu belma hii

(*Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Nsāa 18.3-11*)

47 Nelma saa ji tī Yesu nuŋgu-na, ba'a ba ne da nuɔmba namba jo. Yesu *hāalābienɗ cīncieluo ba hāi baamba-na, ban taa ba bī umanɗ *Yuda-i, u yaa waa nuɔŋ daaba yaanɗa-na. Ban juo hi, wuɔ piɛ duɔ pūrā Yesu-i jaal-o. 48 Yesu wuɔ cira: «Yuda, ŋ ka jaal *Molon-Bienjo-i baa jaalunɗ daaku yaa-i a da ŋ pigāan-ba baa-yo ba bel-o ke?»

49 Bamanɗ waa baa Yesu-i baa suɔ suɔ fiɛfiɛ-i-na wuɔ ku huonɗu siɛ fa. Baa yuu Yesu-i wuɔ: «Itie, i biɛ i jigāmmu-i bei wei?» 50 Unanɗ wuɔ pāŋ biɛ u kaanɗa-i a jafūŋ *Diilojigāntaamba yuntienɗo maacembilonɗo nanɗo nadietūŋgu-i a yer-ku. 51 Yesu wuɔ cira: «Yaanɗ dumaa, daaku ka saanu!» Aa naa kā ka bel naacolɗo tūŋgu-i a nar-ku ku temma-i. 52 Unɗ naraa-ku, wuɔ wanɗ baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *Diilodubuɔ niyataamba yuntaamba-i, a naara bīncuɔmba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigāmmu baa bōɛŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. 53 Ma sī yinni manɗ jonɗ i da i-naa Diilodubuɔ-i na ke? Bige-i ciɛ na saa siɛ bel-mi terienɗu fanɗu-na? Fiɛfiɛ yaa namaa huonɗu-i, baa *Sitāni bi huonɗu-i; na gbāa ce kumanɗ dolaanu-nei.»

Pier cīnaana Yesu-i

(*Matie 26.57-58,69-75; Marke 14.53-54,66-72; Nsāa 18.12-18,25-27*)

54 Ban bilaa Yesu-i, baa ta baa-yo ta ba kā baa-yo *Diilojigāntaamba yuntienɗo cīŋgu-na. Pier wuɔ yanɗ ba maa aa suɔ cu ba huonɗu. 55 Unɗ kaa hi, wuɔ da nuɔmba namba yiraanɗ dāamu gōŋgūŋ-huonɗa-na, wuɔ kā ka tīena baa-ba. 56 Maacembilonɗo nanɗ wuɔ ne Pier da kelkelkel aa naa cira: «Naacolɗ daayo waa baa Yesu-i.»

57 Pier wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, mɛi sa suɔ-yo.»

58 Cellɛ, naacolɗo nanɗo da-yo, wuɔ cira: «Ma sī nuɔ ŋ bi waa baa-ba ke?»

Pier wuɔ cira: «Naacolɗ nuɔ, ŋ haanu, muɔ sī!»

59 Kuɔ vaaya cellɛ, unanɗo saa hūu-ma, wuɔ cira: «Coima saa fa, naacolɗ daayo hel *Galile; u waa baa-yo.»

60 Pier wuɔ cira: «Naacolɗ nuɔ, ŋ wanɗ wuɔ niɛ dumandɛ-i?» Unɗ taa u wanɗ mafamma-i, kōhōldīelāŋo donɗ tuɔ bu. 61 Yesu wuɔ miɛl ne-yo. Unɗ ŋa naa gboya-yuɔ baa nelma manɗ wuɔ isuɔduonɗ daaku-na, kōhōldīelāŋo siɛ hi bu, keɛɛ u ka cīna-yuɔ

da i siei wuɔ u sa suɔ-yo† maa pãŋ tĩenu Pier-i. 62 Wuɔ hel fuoren gbuu pãŋ tuɔ kaal.

Ba kãa baa Yesu-i da ba ka yuu-yo

(Matie 26.59-68; Marke 14.55-65; Nsãa 18.19-24)

63 Baŋ bilaa Yesu-i aa jina nuɔmba maŋ ta ba niya-yuɔ ba taa ba muo-yo aa ta ba nyɛ-yo. 64 Baa naa vaa u yufienja-i aa ta ba muo-yo. Uman duɔ muo, ba yuu-yo wuɔ: «Hai moloŋo-i muyaa-ni? Bĩ kutienɔ yerre-i i ne!» 65 Aa ba tuoraaya-yuɔ ŋaa ba ka ko-yo.

66 Cuon juɔ kaal, *Yuifu ba bĩncuɔmba-i, baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataan baa jãnu ba-naa aa naa ce ba jo baa-yo wuɔ ba ji ce u ãndaanɔgu-i. 67 Baŋ juɔ baa-yo, baa yuu-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonɔ un pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ maŋ u yaa nuɔŋo-i wanma baa-ye.»

Yesu wuɔ cira: «Da mi fiɛ wan wuɔ niɛ, na sie hũu-ma, 68 aa da mi yuu-na baa mamaŋ, na sie sie-mi. 69 Nɔga mamaŋ dii, *Molon-Bienɔ ka kã ka waa Itienɔ caan-nu.»‡

70 Un waan mafamma-i, ba hieronɔ-i baa cira: «Diilonɔ-Bienɔ yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

71 Baa cira: «Ii si dii die ka yuu moloŋo, mie feɛɛ-i i nuɔ-ma u nuŋgu-na; wuɔ fuɔ Diilonɔ-Bienɔ.»

23

Ba kãa baa Yesu-i fãamaan ba terien-nu

(Matie 27.1-2,11-14; Marke 15.1-5; Nsãa 18.28-38)

1 Ku huonɔgu-na, baa sire hiere a kã baa Yesu-i *Pilati wulaa. 2 Baŋ kaa hi, baa gbẽ Pilati-i wuɔ: «I daa naacolɔ daa u wuɔra u gbo nuɔmba-i nelle-na wuɔ ba baa pã nampo-i a hã *Orome ba *jãmatigi-i. Aa cira Diilonɔ un pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ maŋ, u yaa ufanɔ-i aa tiraa cira fuɔ nellentienɔ.»

3 Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentienɔ yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

4 Pilati wuɔ wan baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Mei saa da cãlmuɔ naacolɔ daayo-na.»

5 Baa yagar aa naa ta ba kaasɩŋ wuɔ: «U saa fa; nelgboronɔ. U duon baa-ku dii *Galile a jo ji wuɔra gbuo *Yude-i hiere baa-ku, fiɛfiɛ-i u juɔ ji cor baa ku yaa-i *Yerusalemu-i-na bande-ina; wuɔ nuɔmba ta ba ce ba feɛɛŋ-maama.»

6 Pilatiŋ juɔ nu ba biɛ Galile yerre-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naacolɔ daayo-i Galileyiɛŋo-i wei?»

† 22:61 Niɛŋ 22.34. ‡ 22:69 Gbelieman-nalãanɔgu (Psaume) 110.1

⁷ Baa cira: «Ūu, Galileyienjo.» A ne da huon̄gu fan̄gu-na, *Erōdi yaa waa Galile yun̄gu-na. Kuō bi saanu u juō yinni fanni-na Yerusalemu-na. Pilati wuō saan̄ Yesu-i a hā-yo.

⁸ Erōdi wuō nuō Yesu maama-i ku bāan̄gu cuō, wuō tuō taara u da u yufelle nga u saa ji da-yo. Pilatin̄ juō saan̄-yo hā-yo, kuō gbuu dōlnu-yuō; wuō tuō taara u ce gbere-weima fuō ne. ⁹ Wuō yuu-yo baa nelma bōi, nga Yesu saa ji sen̄ sūnun̄gu yuō. ¹⁰ A ne da huon̄gu fan̄gu-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjnamma pigātaamba waa Erōdi terien̄gu-na gbuu ta ba kar coikān̄karēin̄a ba haa-yuō. ¹¹ Erōdi-i baa u sorosibaa-ba-i baa nye-yo aa tuora-yuō da dei aa dii yuntaan̄-jon̄goruo hā-yo ku da ku col-o aa bir saan̄-yo hā Pilati-i baa-yo. ¹² Erōdi-i baa Pilati-i ba saa ta ba gbo, nga yin̄gu fan̄gu-na, baa pān̄ bel j̄eru.

(*Matie 27.15-26; Marke 15.6-15; Nsāa 18.39-19.16*)

¹³ Yesun̄ birii jo, *Pilati wuō bī *Diilojigāntaamba yun̄taamba-i, baa *Yuifu ba yuntaamba-i, a naara nellen̄-nuōmba-i ¹⁴ a ji cira: «Namei juō baa naacol̄n̄ daayo-i ji hā-mi wuō u wuōra u gbo nuōmba-i. Mei yuu-yo namaa fere-i na yufellen̄, nan̄ haa mamān̄ yuō mi saa da-ma yuō. ¹⁵ Na saa da *Erōdin̄ birii saan̄-yo hā-mi wei? Fuō saa bi da un̄ ciē kuman̄ aa ku hi u kulin̄gu. ¹⁶ Mi ka ce ba muo-yo yon̄ aa nanna-yuō.»

[¹⁷ Belle belle, *Yuifubaa da ba'a ba ce ba *kōrs̄inni timman̄-ponsaan̄gu-i, Pilati nanna ba kasobilon̄o diei.] ¹⁸ Nuōn̄ baa sire hiere ta ba kaas̄in̄ wuō: «Ko naacol̄n̄ daayo-i aa n̄ nanna Barabasi yaa-i!» ¹⁹ Barabasi wuō gbuō nuōmba ce ijieni nanni nellen̄-huōnga-na, aa naa tiraa ko nelien̄o. Baa bel-o dii-yo kaso-i-na. ²⁰ Pilati saa tuō taara ba ko Yesu-i, wuō tiraa piiye baa-ba. ²¹ Baa yagar aa ta ba kaas̄in̄ wuō: «Gbu-yo *daan̄-nu! Gbu-yo daan̄-nu!» ²² Pilati wuō yuu-ba ku yu u beyufien̄a siei wuō: «U guōlaaya hama-i? Mei saa da un̄ ciē kuman̄ aa na'a i ko-yo. Mamān̄ dii, mi ka ce ba muo-yo aa nanna-yuō.» ²³ Baa yagar aa naa gbuu pān̄ ta ba kaas̄in̄ da gbagaga wuō ba saaya ba gbu-yo daan̄-nu ko-yo. ²⁴ Bañ kaas̄in̄ dumaan̄o-na, Pilati saa gbāa duō yagar, wuō naa u hūu-ma. ²⁵ Un̄ hūyāa-ma dumaan̄o-na, wuō ce ba nanna Barabasi-i, fuō man̄ gbuō nuōmba ce ijieni-i aa tiraa ko nelien̄o, aa hā-ba Yesu-i wuō ba kã, kuman̄ da ku ka dōlnun̄-bei, ba ce-ku yuō.

Yesu-i u kulin̄-hūmelle-na

(*Matie 27.32-34; Marke 15.21-23*)

²⁶ *Pilatin̄ hāa-ba Yesu-i, sorosibaa baa biē bañ ka gbuñ-yon̄ *daan̄gu man̄ nuō-i a haa-ku hā-yo, aa naa ta baa-yo da ba ka ko-yo. Bañ kãn̄ hūmelle-na, baa suu baa Sirēniyiēn̄o nan̄o hilaa suon̄-nu. Ba bī-yo Simō. Baa bel-o haa daan̄gu-i hā-yo, aa ce u cu Yesu huon̄-nu. ²⁷ Nuōmba saa waa dei ba huon̄gu-na. Caamba bi waa ba hōlma-na, baa haa ba nammu-i ba yunn̄in̄

ta ba kaal. ²⁸ Yesu wuɔ miɛl tuɔ piye baa-ba wuɔ: «*Yerusalemu caaŋ namaa, baa na kaal mei maama-na, taa na kaal namaa feɛŋ maa-na baa na bisalm̄ba maa-na. ²⁹ Na saa da, yiingu dii baa yiingu, ba kaa cira: «Caamba maŋ saa hoŋ da, baa bamaŋ saa fiɛ dede, ba yunni dɔlaa.» ³⁰ Yiingu faŋgu-na, nuɔmba kaa ta ba gbɛ tãnni-i wuɔ: «Ciin na haa-yiɛ!» aa gbɛ tãnyieŋa-i wuɔ: «Suuyey-yiɛ!» * ³¹ Da ba dii daabinaaŋgu-i dãamu-na, ba ka ce daakuraanŋu fuɔ niɛ?»

³² Baa bilaa gburanŋgbotaamba namba ba hãi, baa gbonu-bei baa Yesu-i da ba ka ko-ba.

Yesu gbummaŋ-huɔŋgu hii

(Matie 27.35-44; Marke 15.24-41; Nsãa 19.17-27)

³³ Tãnyelle nande dii ba bi-de Yukoluŋgu. Baŋ kaa hi tãnyelle fande-i baa gbu Yesu-i baa gburanŋgbotaan daaba-i ba hãi-i-na. Unanŋo-i u nadien-na, unanŋo-i u nanyuɔŋ-nu.†

³⁴ Baŋ gbuu-ba, Yesu wuɔ cira: «Baba, baa gãŋ baa-ba; baŋ ceŋ kumaŋ ba sa suɔ-ku.»

Sorosibaa-ba-i ba-naa nuɔ, baa ta ba taara ba calnu u jonŋorbaa-ba-i, ba saa suɔ baŋ ka hã umaŋ aa yaŋ umaŋ. Baa naa ba ful tieŋa calnu-bei.‡ ³⁵ Nuɔŋ baa yiera ta ba fara ba ne. *Yuifu ba yuntaan baa ta ba piye wuɔ: «U kuraa banamba-i, fiɛfiɛ-i ku hii u yaa-i, u kor u feɛ i ne. Duɔ kor u feɛ, ku yaa i ka suɔ wuɔ Diilonŋo uŋ pãa nuŋgu-i aa saan *Konŋkortieŋo maŋ u yaa ufaŋo-i.» ³⁶ Sorosibaa baa bi ta ba nyɛ-yo aa naa hã-yo niisaarni wuɔ u nyɔŋ, § ³⁷ aa naa cira: «Da kuɔ nuɔnei Yuifu ba nellentien nuɔŋo-i, kor ŋ feɛ i ne.» ³⁸ Baa nyegãan u yudɔɔ-i-na wuɔ: «Yuifu ba nellentienŋo yaa daayo.»

³⁹ Ba nanŋ gbuu gburanŋgbotaamba maŋ, unanŋ wuɔ bir gbɛ Yesu-i wuɔ: «Nanŋ saa cira wuɔ Diilonŋo uŋ pãa nuŋgu-i aa saan Konŋkortieŋo maŋ u yaa nuɔŋo-i wei? Kor ŋ feɛ aa ŋ kor miɛŋo-i ke!»

⁴⁰ Ku saa dɔlnu u nawuɔŋo-i, wuɔ tuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Nanŋ sa kãalã Diilonŋo-i de! Ma sɪ ii dii mulɛnduɔma yaa nuɔ-i baa-yo ke? ⁴¹ Baŋ bilaa miɛŋo-i ba ninŋoŋo. Miɛ ãntaaramma'i diyaa-ye kuliin daaku-na, aa fuɔ saa bi guɔla biŋkũŋgu ba belo da ba ko-yo gbãŋgbãŋ.» ⁴² Aa naa waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Yesu, da ŋ ji waa ŋ nellentesinni-na, ŋ baa yaŋ mi maama karaanu-niɛ.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «Mi waŋ ninŋoŋo-i baa-ni: Nyunŋo daayo-na, ŋ ka suur baa-mi Diilonŋ-nelle-na.»

Yesu kuliinŋu-i

(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Nsãa 19.28-30)

* **23:30** Ose (Osée) 10.8 † **23:33** Niɛŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 53.12. ‡ **23:34** Gbeliemaŋ-nalãanŋu (Psaume) 22.19 § **23:36** Gbeliemaŋ-nalãanŋu (Psaume) 69.22

44 Bãanḡuḡ juo hi yuhuḡḡga-i, ba'a ba ne da terienḡu cu-
ure hiere da bintũu. Ku tiyãa dumei fuo bãanḡu ji terenḡ.
45 Kompanḡa maḡ naa karaanu *Diilodubuḡ-i, kaa pãḡ taalnu
ka holle-na sãmma hãi. 46 Yesu wuḡ kaasḡḡ da ḡbagaga wuḡ:
«Baba, hũu-mi.» Aa bi hũu u ferε. 47 Sorosi ba yuntienḡo naḡ uḡ
daa mafamma-i, wuḡ ḡbelienḡ Diilonḡo-i aa naa cira: «Coima saa
fa, naacolḡ daayo naa vii.» 48 Nuḡmba maḡ naa kãa ka ta ba
ne, baḡ juo da-ku dumaanḡo-na, baa bir ta ba misirrã ba yunni-i
ba kũḡ. 49 Yesu sãsuḡtaamba-i baa caamba maḡ naa nyaanu-
yuḡ a hel *Galile-i-na kã, baa yiera da yargaa ta ba fara ba ne.

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Nsãa 19.38-42)

50 Naacofεfeinḡo naḡo waa *Yuifu ba *nellentaamba hõlma-
na, ba taa ba bĩ-yo Yosefu. Yosefu naa tuḡ kãalã Diilonḡo-i. 51 U
nabaambaḡ ciε kumaḡ Yesu-i-na, u saa siε dii u nuḡḡu-i baa-
ba. U taa u hel Arimate. Yuifu ba nelle nande'i difande-i. U taa
u niya *Diilonḡ-bãanḡu domma-i. 52 Yesuḡ kuu, wuḡ kã *Pilati
wulaa ka cãrã-yuḡ. Pilati wuḡ hã-yo baa-yo. 53 Wuḡ kã ka
har-o a fiḡya-yuḡ aa kã ka fuure-yuḡ cĩncorre nande-na, baa
hiεḡ-de tãmpẽllenḡ. Baa sa fuure moloḡo diε dede. 54 Yiinḡu
fanḡu waa jumayiinḡu, Yuifu ba *yitĩenanḡu naa saaya ku
doḡ bãsuuruḡḡu-na. 55 Caamba maḡ naa hilaa *Galile-i-na
a nyaanu Yesu-i, baa cu Yosefu huonḡ-nu ka ne baḡ naana
dumaa. 56 Baḡ kaa nanna tĩ, baa bir kũḡ da ba ka taara
nantĩilma baa natikolo ka kũnna-yuḡ. Baḡ'a ba ce mafamma-i
bãl, bãanḡu suurii tĩ. Yitĩenanḡu hii. Baa tĩena fiisa ḡaa maḡ
nyεḡãḡ dumaa *ãḡḡinamma-na.*

24

Yesu siire hel kuomba hõlma-na

(Matie 28.1-10; Marke 16.1-8; Nsãa 20.1-10)

1 *Yitĩenanḡu cuo kaala-i-na,* caaḡ daaba naar kã cĩncorre-
na baa natikolo-i 2 kã ka da tãmpẽlle maḡ baḡ ḡa naa ce-de
suu cĩncorre nuḡḡu-i di bũmalãa halanḡ. 3 Ba suurii ku yaa-i,
ba saa da kulonḡo-i. 4 Ba hoḡ muḡ cu, ba'a ba ne da nuḡmba
hãi, ba jonḡorbaa-ba caa da kpeikpei. 5 Kor maa ta ma da-
ba, baa nisḡḡ ba yammu-i. Nuḡḡ daa baa ḡbẽ-ba wuḡ: «Bige-i
ciε na jo ji ta na taara umaḡ dii cicẽlma-i bikuonḡ hõlma-na?
6 Uu si dii bande-i, u siire hel. Uḡ taa u waḡ mamaḡ baa-na
*Galile-i-na, ma tiyãanu-nei wei? 7 Ma si uu naa cira: «Fuḡ ba

* 23:56 Helmanḡ-sebe (Exode) 20.10; Anḡḡinamma tiyemmanḡ-sebe (Deutéronome)

5.14 * 24:1 Ku cuo kaala waa jumaansi.

hã nelbabalaamba baa *Moloŋ-Bieŋo-i ba gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yoŋ hĩema-na, sieliŋ-yiŋgu-i u ka sire hel jo.† Ma saa waŋ wɛi?»

⁸ Yesu nel maa pãŋ tĩnu-bei. ⁹ Baa ta kũŋ ka tũnu u *hãalãbiemba-i ba kũŋgu-na hiere. ¹⁰ Caamba maŋ waa da mafamma-i ba yireiŋa yaa daaya: Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na u waa, a naara u duoŋo-i Sake nyu-i, baa Sani, a naara caamba namba. Ba yaa daa-ma aa kã ka tũnu Yesu *pɔpuɔrbiemba-i. ¹¹ Baŋ tũnu-bei, pɔpuɔrbiemba da niɛ sɪ ba ce kɔrni; ba saa hũu-ma. ¹² Piɛr wuɔ sire gbar kã cĩcorre-na ka gbiina ne, a da kompaŋga yaa yoŋ hĩema-na. U huɔŋ kaa cu, wuɔ naa wuɔ bir kũŋ.

Emawusi hũmelle-na
(Marke 16.12-13)

¹³ Yinduɔŋgu faŋgu-na, bamaŋ taa ba nyaanu Yesu-i, ba hãi baa sire ta ba kã nelle nande-na, ba bĩ-de Emawusi. Di hɔlma yuu kilobaa cĩcieluo u diei temma baa *Yerusalemu-i. ¹⁴ Ba taa ba piye Yesu maama yaa-i ba kã. ¹⁵ Yesu wuɔ jo ji hi-ba ba gbonu. ¹⁶ Ba daa moloŋo-i, ŋga ba yammu cuu-yuɔ, ba saa suɔ-yo. ¹⁷ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na waŋ wuɔ niɛ?» Baa yiɛra, ba yammu gbuu vãa hiere. ¹⁸ Unaŋo-i ba taa ba bĩ-yo Kilopasi. Fuɔ wuɔ cira: «Ku ce naŋ saa nu mamaŋ ciɛ Yerusalemu-i-na yij daani-na wɛi?»

¹⁹ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

Baa cira: «Mamaŋ daa Nasarɛtitaŋ Yesu-i, naŋ saa nu-ma wɛi? Da ŋ nu wuɔ *Diilopɔpuɔrbiloŋo-i, u yaa waa naacolŋ daayo-i. Uŋ taa u ce mamaŋ hiere, ma taa ma dɔlnu Diiloŋo-i aa bi ta ma dɔlnu nelbiliemba-i. ²⁰ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa i yuntaamba hãa sorosibaa-ba-i baa-yo wuɔ ba ko-yo. Ba bel-o gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. ²¹ Ii naa haa i naŋga-i u yaa nuɔ-i wuɔ u'i ka kor *Isirahel-baaŋ miɛŋo-i. Ŋga ba kuɔ-yo ku yinni siei yaa nyuŋgo-i. ²² Caamba maŋ dii baa-ye, banamba naaraa kã cĩcorre-na, aa jo ji tiraa cu i hɔmmu-i ²³ wuɔ ba saa ka da-yo. Aa tiraa cira *dɔrpɔpuɔrbiemba kaa carra-bei a waŋ baa-ba wuɔ u siire hel. ²⁴ Baŋ piye dumaanona, i nabaamba namba bi sire kã ka da-ma ŋaa baŋ waan-ma dumaa. Ba saa da Yesu yufelle.»

²⁵ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaanona, na sa gbuu suɔ ku yuŋgu. Na sa hũu nelieŋ maama donduo. Diilopɔpuɔrbiemba saa waŋ-ma baa-na wɛi? ²⁶ Ba saa waŋ-ma wuɔ Diiloŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieŋo maŋ, duɔ jo, u ka ce sũlma aa suɔ doŋ u yuntasinni-i wɛi?» ²⁷ Baŋ nyɛgãan u

† 24:7 Niɛŋ 9.22; 17.25; 18.32-33.

maama man Diilonj-nelma-na, wuɔ suur ma yaanga-na tuɔ wanj-ma baa-ba. U duɔj *Moisi seɓɓaa-ba yaa nuɔ-i ka cor baa Diilopɔpuɔrbiemba baamba-i hiere, aa baa cor ta ba kã.

²⁸ Baŋ kaa hi Emawusi-i, Yesu wuɔ ce ŋaa u cor yaan-na. ²⁹ Ba saa hũu-ma u duɔ cor; aa naa cira: «Bãangu t̄ɛ t̄ɪ, yan aa ŋ haar ŋ cɔ bande.» Yesu wuɔ haar duɔ ka cɔ baa-ba.

³⁰ Baŋ juɔ cira ba wuo niuwuoni-i, wuɔ biɛ *buruo-i aa jaal Diilonj-o-i, aa bũl-onj hã-ba. ³¹ Huɔŋgu fanju-na, ba yammu suɔ kaala-yuɔ baa suɔ-yo. Baŋ bi suyaa-yo terienju man nuɔ-i, ba'a ba ne naa-yo. ³² Baa ta ba piiye wuɔ: «Uŋ taa u piiye Diilonj-sebe maama-i baa-ye hũmelle-na huɔŋgu man nuɔ-i, i hɔmmu naa gbuu f̄ɛ ŋaa ba kũna hũŋhinaŋo muɔ.» ³³ Ba saa tiraa t̄ɛna, baa p̄an sire bir kã Yerusalemu-i-na kã ka da *hãalãbiemba man t̄iyãa cinciueluo u diei, ba tigiin ba-naa, a naara ba nabaamba namba. ³⁴ Baŋ kãa ka da bamanj, baa cira: «Itienj siire ninsoŋo, Simɔ daa-yo.» ³⁵ Bafamban bi daa mamanj Emawusi hũmelle-na, baa bi suur ma yaanga-na wanj-ma. Aa naa cira: «U juɔ tuɔ calnu buruo yaa i suɔ suɔ-yo.»

Yesu caraaya u hãalãbiemba-i

(*Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Nsãa 20.19-23; Pɔpuɔr: 1.6-8*)

³⁶ *Hãalãbienj banj waa ta ba piiye, ba'a ba ne da Yesu fuɔ fɛɛ-i ba hɔlma-na. Wuɔ wanj baa-ba wuɔ: «T̄iyãan dei!» ³⁷ Korma p̄an ta ma da-ba wuɔ s̄ɪ *jina. ³⁸ Yesu wuɔ cira: «Bige-i kormanj-kũŋgu fuɔ? Bige-i ciɛ na ta na dii nuharunju miɛ? ³⁹ Niɛŋ mi nammu-i baa mi gbeini-i. Muɔmɛi mi fɛɛ! Juɔŋ na ji yiɛya-miɛ na ne. Jina muɔ s̄ɪ. Jina dii ŋaa fafalmu; kũma si dii-yuɔ, kokonni bi si dii-yuɔ, ŋga ni yaa daani muɔmi-na.» ⁴⁰ Uŋ taa u wanj mafamma-i, wuɔ tuɔ pigãan-ba u nammu-i baa u gbeini-i. ⁴¹ Ba hɔŋ muɔ gbuu f̄ɛ da yogogo, ŋga ba saa hũu-ma wuɔ u yaa-i. Baa yiɛra kar da hãmmu! Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuuwuonju dii baa-na bande-i-na wɛi?» ⁴² Teterienjonaŋo waa boluonju, baa h̄ɛ-yo, baa biɛ-yo hã-yo. ⁴³ Wuɔ hũu-yo wuo-yo ba yufelle-na. ⁴⁴ Aa naa wanj baa-ba wuɔ: «Minj taa mi wanj mamanj baa-na i wuɔramma-na, ma'i s̄ɪ daama-i wɛi? Mi maama manj nyɛgãan *Moisi *anjinamma-na, baa *Diilopɔpuɔrbiemba seɓɓaa-ba-na a naara gbeliɛmanj-neini-na, maa naa saaya ma ce; ma bi ciɛ.» ⁴⁵ Uŋ piiye dumaanjo-na, kuɔ kãyã-bei ba suɔ Diilonj-nelma yaanga-i. ⁴⁶ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Banj nyɛgãan mamanj, ba ciɛra wuɔ: Diilonj uŋ pãa nunju-i aa saan *Konjortienjonaŋo manj, u saaya u ku a ce yinni hãi h̄ɛma-na aa siɛlinj-yiinju-na u sire hel kuomba hɔlma-na ⁴⁷ aa nuɔmba ka nu u maama-i nilɛinja-na hiere ka saa. Ba ka donj ta ba wanj-ma *Yerusalemu yaa nuɔ-i wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabaŋo-i, ku yaa Diilonjo ka ce jande

ba āmbabalma-na hiere. ⁴⁸ Mamaŋ cie daama-i hiere, namei daa-ma, namei saaya na wuɔra waŋ-ma. ⁴⁹ Terienɣu faŋgu-na, mi To uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka hã-na fɔŋgũɔ maŋ, da mi kã, mi ka saan-yo hã-na. Baa na kã terienɣu; tɛnaanaŋ na cie u jo igɛna.»†

Yesu tamma-i duɔ kã dɔrɔ-i-na
(Marke 16.19-20; Pɔpuɔr. 1.9-11)

⁵⁰ Ku huonɣu-na, Yesu wuɔ ce ba hel *Yerusalemu-huonɣa-na a kã Betani caaŋ-nu. Baŋ kaa hi, wuɔ sire u nammu-i dɔrɔ tuɔ cãrã Diilonɔ-i u hã-ba. ⁵¹ Ba juɔ'a ba ne da u nyugũŋ dɔrɔ. § ⁵² Baa jaal-o aa naa ta kũŋ, ba hɔmmu gbuu fɛ da yogogo. ⁵³ Ba saa ta ba naa *Diilodubuɔ-i-na; ba taa ba kã ba jaal Diilonɔ-i.

† 24:49 Pɔpuɔr. 1.4-5 § 24:51 Niɛŋ Pɔpuɔr. 1.9.

Nsáaŋ nyεgáaŋ Yesu maama maŋ Nelmuoyamma

Nsáa nungu waa Yesu *háalábienj cíncieluo ba hái baamba-na. Duɔ tuɔ waŋ fuɔ fεrεŋ maama-i, u sa bí u yerre-i; kuniε u cira «*háalábilonjo nanjo» (18.15), kuniε wuɔ «háalábilonjo maŋ maama-i taa ma dɔlɔnu Yesu-i ma yaŋ» (13.23).

Sebe domma-na, u taara u cira wuɔ Yesu yaa Diilonj-ándaanngu-i, ŋga u ciε u fεrε nelienjo jo híema-na (sap. 1). Ku huonngu-na, Nsáa piiye gberε-weima niehá maama. Yesu ciε gberε-weima famma-i a pigáaŋ u sínni. Aa bi piiye Yesuŋ wuɔraaya suu baa nuɔmba maŋ ba maama. Ba suumaŋ káayá nuɔmba-i dumaa baa kutaamba famba fεrε-i, u nungu híi-ma. *Yuifu ba yuntaambaŋ cúɔ Yesu-i dumaa, baŋ cíinaana-yuɔ dumaa wuɔ u'i sí Diilonj-Konjortienjo-i, Nsáa nungu bi híi mafamma-i (sap. 2–12).

Ku huonngu-na, baŋ bilaa Yesu-i isuonngu maŋ nuɔ-i, mamaŋ ciε, u suurii ma yaannga-na waŋ-ma: Yesuŋ diyaa nelma-i dumaa u *pɔpuɔrbiemba túnni-na, uŋ cāarā Diilonjo-i dumaa (sap. 13–17), baa baŋ ciε u ándaanngu-i dumaa a ji ta ba ko-yo (sap. 18–19). Sebe periema-na, u waan Yesu siremmaŋ-kūŋgu-i aa waŋ fuɔ uŋ nyεgáaŋ u sebe-i yunngu maŋ nuɔ-i (sap. 20–21).

Nelma ciε ma fεrε nelbilonjo

¹ Ku domma-na, Nelma naa waa tí. Nelma naa waa baa Diilonjo, aa maa naa waa Diilonjo. ² Ku domma-na, Nelma naa waa baa Diilonjo. ³ Diilonjo ciε ma yaa ce bímbínni-i hiere. Bímbínni maŋ ciε hiere, ma nungu dii ni cemma-na. ⁴ Cicēlma waa Nelma yaa nuɔ-i. Aa cicēlma famma yaa waa nelbiliemba fitínuɔ-i. ⁵ Fitínuɔ uŋ juɔ, kukulma saa gbāa cie-yo.

⁶ Huonngu nanngu juɔ hi, Diilonjo saan molo jo. Ba taa ba bí kutienjo-i Nsáa. ⁷ U saan-yo wuɔ u ji piiye fitínuɔ maama baa nuɔmba-i kumaŋ ka ce ba húu u maama-i. ⁸ Ku saa ce ŋaa Nsáa yaa waa fitínuɔ-i de! Ŋga uu naa jo duɔ ji waŋ fitínuɔ maama yon baa nelbiliemba-i. ⁹ Nelma yaa waa ninsonj-fitínuɔ-i. Ma juɔ híema-na ji kaala nuɔmba yammu-i hiere.

¹⁰ Nelma waa tí miwaanjo-na. Ma yaa jíena miwaanjo-i. Ŋga nelbiliemba yagaraa-ma. ¹¹ Ma juɔ ma fεrεŋ nelle-na, ma nellenj-baamba cíina-méi. ¹² Ŋga banamba siyaa-ma aa húu ma maama-i. Ma háa kufanngu taamba-i ku fōŋgūɔ-i ba da ba ce Diilonj-bisálmba. ¹³ Diilonj-bisálmba famba-i ku saa ce ŋaa u

huoŋ-ba nelbilonŋ temma, ku saa bi ce ŋaa ku dɔlaanu moloŋo-i u ce u honŋ-ba, ŋga ku dɔlaanu fuɔ fεε yaa u honŋ-ba.

¹⁴ Nelma ciε ma fεε nelbilonŋ jo ji waa i hɔlma-na. I daa u fafaanŋu-i. U waa hujantienŋo aa tiraa waa ninsowaraŋo. Fafaanŋu fanŋu-i i To-i hãa u Bɛduɔla-i baa-ku. ¹⁵ Nsãa yaa juɔ ji tuɔ wanŋ u maama-i. U taa u piie baa nuɔmba-i wuɔ: «Minŋ taa mi gbε umaŋ miε uu dii huonŋ-nu, u yaa daayo-i. Aa mei suɔ da mi honŋ, uu naa waa tɪ; a ce dumaanŋo-na u maaraa muɔŋo-i.» ¹⁶ U ciε baa-ye cor. Cuobaa-banŋ kaal, u bi ce baa-ye dumei. ¹⁷ *Moisi yaa juɔ baa *ãnjɪnamma-i ji hã-ye, ŋga hujarre-i baa ninsoŋo-i, Yesu-Kirsa yaa juɔ baa-ni. ¹⁸ Molonŋ yufelle saa haa Diilonŋo-na dede. Ŋga u Bɛduɔla pigãanŋ-ye u sɪnni-i. U yaa dii tɪena baa-yo.

Nsãa-Batisei ãndaanŋu-i

(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Like 3.1-18)

¹⁹ Nsãa nuŋ-ãndaanŋu yaa daaku. Uŋ waa tuɔ *batiseŋ nuɔmba-i, *Yuifu ba yuntaamba manŋ waa *Yerusalemu-i-na, baa puɔr *Diilojigãntaamba namba-i baa *Levitibaa-ba namba-i wuɔ ba ka yuu u sɪnni-i. Banŋ kãa ka hi, baa cira: «Naacolŋ nuɔ, nanŋ hilaa hie?» ²⁰ Nsãa saa fuo ma diei bεi; wuɔ cira: «Baa na ta na ne wuɔ sɪ Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Konŋkortienŋo manŋ, u yaa juɔ muɔŋo-i, muɔ sɪ.»

²¹ Baa cira: «Nuɔnɛi *Eli-i wɛi?»

Nsãa wuɔ cira: «E'e, muɔ sɪ.»

Baa cira: «Nuɔnɛi *Diilopɔpuɔrbilonŋ nuɔŋo-i wɛi?»

Wuɔ cira: «E'e.»

²² Baa cira: «A nanŋ hilaa hie? Nuɔmba'i puɔraa-ye; pigãanŋ-ye ŋ sɪnni-i i ka tũnu-bɛi.»

²³ Nsãa wuɔ siε-ba baa *Isayi* ãndaanŋ daaku-i wuɔ:

«Muɔmei *hohuolaayanŋ *hɛkuraanŋu-na wuɔ:*

«*Siireŋ na cãa Itienŋo hũmelle-i.†*»

²⁴ *Farisɛbaa-ba waa pɔpuɔrbienŋ daaba hɔlma-na. ²⁵ Baa cira: «Ŋ ciεra wuɔ Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ Konŋkortienŋo manŋ, u'i sɪ nuɔŋo-i, aa cira Eli'i sɪ nuɔŋo-i aa tiraa cira Diilopɔpuɔrbilonŋo'i bi sɪ nuɔŋo-i; a ma bilaa niε ŋ ta ŋ batiseŋ nuɔmba-i?»

²⁶ Nsãa wuɔ cira: «Muɔmi batiseŋ-na baa hũmma yonŋ, ŋga moloŋo nanŋo dii na hɔlma-na, na sa suɔ-yo. ²⁷ Mi juɔ yaanŋa kufanŋu tienŋo-na, ŋga mi saa piεra u natãanŋu-i.» ²⁸ Nel daama-i hiere ma ciε Betani. Nsãa taa u batiseŋ nuɔmba-i kusuɔŋ-nu'i, dii *Yurdε bomborma-na.

Yesu yaa Diilonŋ-Tũmbilonŋo-i

* **1:23** Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonŋo. † **1:23** Isayi (Ésaïe) 40.3

29 Ku cuo kaala-i-na, Nsãa wuɔ u ne da Yesu jo u wulaa. Wuɔ cira: «*Diilonɔ-Tũmbilonɔ yaa juɔŋ daayo. U yaa piriin nelbiliemba āmbabalma-i. 30 Mi taa mi gbɛ u yaa-i miɛ uu dii huonɔ-nu, ŋga u taa yaanɔ muɔŋo-na, a ce dumaanɔ-na u maaraa-mi. 31 Mei saa ta mi suɔ-yo, ŋga mi juɔ ji ta mi *batischen nuɔmba-i hũmma-na da mi ce *Isirahel-baamba suɔ-yo.»

32 Uŋ waanɔ mafamma-i, u cira: «Mi daa *Diilonɔ-Yalle hilaa dɔrɔ-i-na konɔhurɔŋ temma jo ji diire-yuɔ. 33 Mi saa ta mi suɔ-yo. Ŋga umanɔ puɔraa-mi wuɔ mi ji batischen nuɔmba-i hũmma-na, uu naa gbɛ-mi wuɔ: «Da ŋ ji da mi Yalle hiiriye ji diire umanɔ nuɔ-i, u yaa ka tuɔ batischen nuɔmba-i baa-de.» 34 Mi daa mafamma-i nuɔ baa mi yufelle. Mi sie fuo-ma: Naacolɔŋ daa u yaa Diilonɔ-Bieŋo-i.»

Bamanɔ cuu Yesu huonɔ-nu dɛlɛlɔ

35 Ku cuo kaala-i-na, Nsãa wuɔ tiraa kã baa u *hãalãbiemba hãi terduonɔŋu fanɔŋu-na. 36 U juɔ'a u ne da Yesu cor. Wuɔ cira: «*Diilonɔ-Tũmbilonɔ yaa kãanɔ daayo!» 37 Hãalãbienɔ daaban nuɔ mafamma-i, baa pãŋ ta cu Yesu huonɔ-nu. 38 Yesu wuɔ u miɛl ne ku yaa nuɔ-i, a da-ba u huonɔŋu-na. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuu dii niɛ?»

Baa cira: «Arabi, ŋ haraa hie?» (Arabi yunɔŋu yaa wuɔ hãalãtie.)

39 Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ i ta, na ka suɔ-ku.» Baa kã baa-yo ka suɔ uŋ haraa kusuonɔ-nu. Bãanɔŋu naa tɛrɛŋ tɛ, baa pãŋ perienɔ bãanɔŋu boluonɔŋu-i baa-yo.

40 Hãalãbienɔ daaba-i ba hãi-i-na, ba taa ba bɛ unanɔ-i Andere, Simɔ-Pier hãanɔ'i waa. 41 Fuɔ wuɔ ta kã mɔŋɔ yaa wulaa-i igɛna ka wanɔ baa-yo wuɔ: «Diilonɔ uŋ pãa nunɔŋu-i wuɔ u ka saanɔ *Konɔkortienɔ manɔ, i daa-yo.» (Ba bɛ u yaa-i *Kirsai girɛkimma-na.) 42 Aa naa kã baa Simɔ-i Yesu wulaa. Yesu wuɔ ne-yo aa naa cira: «Nsãa bieŋ nuɔ, ba bɛ-ni Simɔ; i ka tie bɛ-ni fiɛfiɛ-i-na Sefasi.» (Sefasi yunɔŋu yaa wuɔ tãmpɛlle.)

43 Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ cira u kã *Galile. Uŋ hilaa, wuɔ suu baa naacolɔŋo nanɔ-i ba bɛ-yo Filipu; wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Filipu, jo i ta!» 44 Filipu taa u hel Betisada. Ba taa ba hel neduɔle baa Andere-i baa Pier hiere. 45 Ku huonɔŋu-na, Filipu wuɔ bi kã ka da Natanayɛl; wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «*Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbienɔ banɔ waanɔ naacolɔŋo manɔ maama-i ba seɛbaa-ba-na, i daa-yo. Ba bɛ-yo Yesu, Nasaretitaanɔ Yosɛfu bieŋo.»

46 Natanayɛl wuɔ cira: «Niŋ huonɔ, ŋ nuɔ ba'a bɛŋkũfafaanɔŋu hilaa Nasareti-i-na dede wɛi?»

Filipu wuɔ cira: «Jo i ta ŋ ka da baa ŋ yufelle.»

47 Yesuŋ juɔ'a u ne da Natanayɛl jo, wuɔ cira: «*Isirahelyienɔ kerre yaa daade-i; huhurma diei maa si dii-yuɔ.»

48 Natanayel wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nanɔ suyaa muɔ hie?»

Yesu wuɔ cira: «Aa Filipu suɔ duɔ bí-ni, mii naa da-ni *yensãangu yungu-na.»

49 Uɲ waanɔ mafamma-i, Natanayel wuɔ cira: «Hãalãtie, Diilonɔ-Biɛŋo yaa nuɔŋo-i, *Isirahel-baamba nellentienɔ yaa nuɔŋo-i!»

50 Yesu wuɔ cira: «Minɔ ciɛra mi daa-ni yensãangu yungu-na ku'i ciɛ ŋ hũu mi nelma-i. Yiingu dii baa yiingu, ŋ ka da mamanɔ maaraa daama-i.» 51 Aa naa cira: «Mi wanɔ ninsoŋo-i baa-na: Yiingu dii baa yiingu na ka da dɔrɔ puurii aa *dɔrɔpuɔrbiemba ta ba nyugũŋ aa ta ba hiire *Molonɔ-Biɛŋo yudɔrɔ-i-na.»†

2

Yesu birii hũmma-i kolma

1 Yesuɲ bíɛ Filipu-i baa Natanayel, yiingu diei cor, hãalɲ-yiingu-na, ba ta ba já ciɛŋo dii nelle nande-na ba bí-de Kana; dii dii *Galile huɔŋ-na. Yesu nyu waa kãlle fande-na 2 a naara Yesu-i baa u *hãalãbiemba-i. 3 Huɔŋgu nanɔ juɔ hi, ba kolma yor. Yesu nyu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ba kolma* yuraa.»

4 Yesu wuɔ cira: «Nnaa, yanɔ-ma ŋ hã muɔ, ku saa hi mi wulaa yogo.»

5 Nyuɲ wuɔ wanɔ baa maacembiemba-i wuɔ: «Duɔ wanɔ mamanɔ baa-na, na ce-ma.» 6 A ne da bɔɛŋa nanɔ waa terienɔ-gu-na; baa naa jɲna-yɛi ta ba dii hũmma ba saara ba fɛɛ a saa baa *Yuifu ba Diilonɔ-hũmelle-i. A waa bɔɛŋ niediei. Di diei gbãa yu litiribaa komuɔŋa ndii temma. 7 Yesu wuɔ wanɔ baa maacembiemba-i wuɔ: «Kãanɔ na ka hu hũmma na ji dii bɔɛŋ daaya yu.» Baa kã ka hu hũmma-i ji dii bɔɛŋa yu.

8 Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kaanɔ manamma na ka hã umanɔ niɛŋ niwuoni-i.» Ba kaa ka hã-yo. 9 Hũmma birii kolma! Wuɔ hũu nyɔŋ, u saa suɔ manɔ hilaa kusuɔŋ-nu. Maacembiemba fuɔ ba suyaa. Wuɔ bí dɔrbiɛŋo-i 10 a ji tuɔ piiye baa-yo wuɔ: «Kolma manɔ dɔlaanɔ, ba hã nuɔmba-i ma yaa-i igɛna. Da ba ji nyɔŋ ye, ba suɔ hã-ba mamanɔ sa dɔlaanɔ. Nuɔ fuɔ, nanɔ bir yanɔ kondɔdɔlma-i ji ta ŋ hã-ba baa-ma huonɔ-nu!»

11 Yesu kaanɔ ce hinɔ daama yaa-i. U ciɛ-ma Kana dii Galile mara nuɔ. U pigãanɔ u fɛɛ pigãanɔ daama temma yaa-i u hãalãbiemba hũu u maama-i.

12 Uɲ hilaa terienɔ-gu-na, u kã Kafarnamu ka ce yinni cellɛ. U nyu waa baa-yo baa u hãmba-i a naara u hãalãbiemba-i.

† 1:51 Niɛŋ Miwaanɔ jɲnammanɔ-sebe-i-na (Genèse) 28.12. * 2:3 *Yuifubaa-ba ta ba fɛ ba kolma-i baa tibibienɔ nanɔ ba bí-ya *ɛɛɛɛ. Ba bí ba kolma-i duvɛŋo.

Yesu duɔnya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na
(*Matie 21.12-13; Marke 11.15-17; Like 19.45-46*)

13 *Yuifu ba *kɔrsinni timman-ponsaanḡu juɔ ta ku piɛ, Yesu wuɔ kã *Yerusalemu-i-na. 14 Uḡ kãa, wuɔ kã ka da ba suor niimba baa tũlmba baa nɔnsɔr ba huriimba *Diilodubuɔ-i-na. Aa da baman huraan gbeija-i ba tienaana ba taabalebaa-ba canni-na ta ba hor gbeija-i. 15 Wuɔ ce iyiemba a pãl comelle a muo-ba hiere donya-bei hiel-ba Diilodubuɔ-i-na baa ba niimba-i baa ba tũlmba-i hiere. Aa naa sɛ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna baa ba gbeija-i. 16 Aa gbɛ baman taa ba suor nɔnsɔr ba huriimba-i wuɔ: «Biyaaḡ na huriimba-i na hiel-ba bande-i-na; baa na ce mi To dũḡu-i gbeitaara-terienḡu.»

17 Uḡ ciɛ mafamma-i, maman nyegãan Diilon-nelma-na wuɔ: «Diilo, mi kuye ḡ dũḡu maama-i. Ma ḡbu ma ko-mi»†, nelma fan maa tɛnu u *hãalãbiemba-i. 18 Yuifubaa baa yuu-yo wuɔ: «ḡ ka ce hiḡ hama-i pigãan-ye i suɔ wuɔ niḡ ciɛ maman daama-i, ba hãa-ni hũmelle-i aa ḡ suɔ ce-ma?»

19 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muyaanaḡ Diilodubuɔ-i, na ka da mi maa-yo yinni siei hɔlma-na yonḡ.»

20 Baa cira: «Baḡ maa bĩḡkũḡu man bien komuɔḡa hãi baa niediei, nan'a nan ka ma-ku yinni siei hɔlma-na yonḡ!»

21 Yesuḡ taa u waḡ Diilodubuɔ man maama-i, u yaa fuɔ fɛrɛḡ kerre-i. 22 Uḡ juɔ ku aa sire, nelma fan maa tɛnu u *hãalãbiemba-i; baa pãḡ hũu maman nyegãan hiere Diilon-nelma-na baa Yesuḡ waan maman hiere.

Yesu suɔ nelbiliemba kusũnni-i

23 Yesuḡ kãa *Yerusalemu-i-na, u ciɛ gbɛrɛ-weima bai *kɔrsinni timman-ponsaanḡu yinni-na. A ce dumaanɔ-na, nuɔmba man daa gbɛrɛ-wein daama-i, ba fɔḡḡũɔ baa hũu u maama-i. 24 Nḡa Yesu naa konnu-bei, a ce u saa haa u nanḡa bei. 25 Fuɔ fɛrɛ taa u suɔ nelbilonɔ kusũḡu-i, u saa waa duɔ ka yuu moloḡo wuɔ melḡo dii nie?

3

A hon fɛlemma

1 *Fariisʼeyienɔ nanɔ waa ba taa ba bi-yo Nikodemu; u waa *Yuifu ba yuntienɔ. 2 Isuḡḡu nanḡu-na, wuɔ sire kã Yesu wulaa ka cira: «Hãalãtie, i suyaa yiɛ nuɔḡo-i Diilonɔ'i puɔraa-ni baa u nelma-i; ni ma'i si niḡ ceḡ gbɛrɛ-weima man daama-i, nelḡbãḡḡbãlãan sie ḡbãa ce-ma.»

3 Yesu wuɔ cira: «Yan mi waḡ ninsonɔ-i baa-ni: Uman duɔ saa puma hon fɛlemma, kutienɔ yufelle sie ḡbãa haa *Diilon-nelle-na.»

† 2:17 Gbelieman-nalãanḡu (Psaume) 69.10

⁴ Nikodemu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Neliɛŋo maŋ vāa tī, u ce niɛ gbāa puma hoŋ felemma-i? U gbāa bir suur u nyu kusũŋgu-na u tiraa hoŋ-yo wɛi?»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Uman duɔ saa hoŋ hũmma-na baa *Diilon-Yalle-na, kutienjo sie gbāa suur Diilon-nelle-na. ⁶ Da ŋ hoŋ nelbilon homma-i, nelbilon huɔŋga'i waan-niɛ, da ŋ bi hoŋ Diilon-Yallen homma-i, Diilon-Yallen huɔŋga'i waan-niɛ. ⁷ Miŋ ciɛra na puma hoŋ felemma-i, baa yaŋ ma cu ŋ huɔŋga-i. ⁸ Nj saa da, terienju maŋ da ku dɔlnu fafalmu-i mu sire; da ŋ ji cira ŋ suɔ, ŋ da mu du; ŋ sie suɔ muŋ hilaa kusuɔŋ-nu, ŋ sie bi tiraa suɔ muŋ kãŋ kusuɔŋ-nu. Bamaŋ huɔŋ Diilon-Yalle homma-i baa dii dumɛi.»

⁹ Nikodemu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nel daama gbāa ce niɛ ce?»

¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Ŋ sie suɔ wuɔ nelpigãatienju nuɔ *Isirahɛl-na, nel daama ciɛ niɛ yar-ni suɔma? ¹¹ Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: In suɔ mamaŋ, i piye ma yaa-i; aa in daa mamaŋ, i waŋ ma yaa-i aa na sa taara na hũu-ma. ¹² Nelma maŋ ciɛŋ hĩɛma-na bande-i-na, da mi waŋ-ma na sa hũu-ma, na ka ce niɛ gbāa hũu dɔr-maama-i mi wulaa? ¹³ Molo saa kã dɔrɔ-i-na dede, da ku saa waa *Molon-Bienjo yaa-i. U yaa hilaa dɔrɔ-i-na jo. ¹⁴ *Moisi naŋ haa kɔvɛllun-jienjo-i daanju-na dumaa *hĩekuraanju-na, ba ka bi haa Molon-Bienjo-i daanju-na dumɛi. ¹⁵ Ku yaa bamaŋ hũyāa u maama-i, ba ka da cicɛlma maŋ sa tĩɛŋ dede-i. ¹⁶ Na saa da, nelbiliemba maama gbuu silaa dɔlnu Diilonjo-i u naa u hã-ba u Beduɔla-i wuɔ uman duɔ hũu u maama-i, kutienjo baa ka caa, ŋga u da cicɛlma maŋ sa tĩɛŋ dede. ¹⁷ Diilonjo saa saan u Bienjo jo hĩɛma-na duɔ ji kɔsuɔŋ nelbiliemba-i, ŋga u saan-yo wuɔ u ji kor-ba. ¹⁸ Uman duɔ hũu Diilon-Bienjo maama-i, ba sa ka yuu kutienjo-i baa wɛima. Nga uman duɔ saa hũu-ma, kumaŋ ciɛ u saa hũu Diilon-Beduɔla maama-i, Diilonjo ka gãŋ baa-yo. ¹⁹ Kumaŋ juɔ baa kufanju-i ku yaa daaku: Fitnuɔ juɔ miwaanjo-na, ŋga nelbiliemba ciluɔŋ balaan dumaanjo-na, ba bir yaŋ aa par kukulma. ²⁰ Neliɛŋo maŋ duɔ tuɔ ce kuubabalaanju-i, cecerma sa dɔlnu-yuɔ. U sa taara u carra wuɔ ba ka da u cilɔbabalaanjo-i. ²¹ Nga nelfɛfiŋo sa fuo; u ce u wɛima-i hiere cecerma-na wuɔ nuɔmba da un ceŋ Diilonjo huɔŋga-i dumaa.»

Nsāa taara duɔ yaŋ terienju-i hã Yesu

²² Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ ji kã *Yude baa u *hãalãbiemba-i ka tuɔ *batisenju nuɔmba-i. ²³ *Nsāa waa terienju nanju-na bi tuɔ batisenju. Ba bi terienju fanju-i Ayinɔ. Kuu dii Salimu caan-nu. Hũmma waa bɔi terienju-na ku'i ciɛ Nsāa wuɔ kã ka waa terienju-na. ²⁴ Huɔŋgu fanju-na, ba saa naa hi dii-yo kaso-i-na yogo.

²⁵ Yiingu nanḡu-na, u hāalābiemba namba ji ta ba fanu banna baa *Yuifuyienḡo nanḡo-i nelien nuḡ nin saaya ḡ migāan ḡ ferε dumaa a saanu baa Yuifu ba Diilonḡ-hūmelle-i. ²⁶ Baa kā ka gbē Nsāa-i wuḡ: «Hāalātie, nin waan naacolḡo man maama-i baa-ye; uman waa baa-ni dii *Yurdē bomborma namma-na, u duḡ tuḡ batisen nuḡmba-i, a ce dumaanḡo-na nuḡmba-i hiere ba kā fuḡ yaa wulaa-i.»

²⁷ Nsāa wuḡ gbē-ba wuḡ: «Diilonḡ duḡ saa hā-ni baa kumanḡ, ḡ sie gbāa da-ku. ²⁸ Namaa ferε-i mi waanḡ-ma na yufellen mie Diilonḡ unḡ pāa nunḡu-i wuḡ u ka saanḡ *Konkortienḡo manḡ, u'i si muḡḡo-i, ḡga u puḡraa muḡmi da mi jo u yaanḡ-na yonḡ.»

²⁹ Unḡ waan mafamma-i, wuḡ nanḡ gbānalāan daaku-i baa-ba wuḡ: «Na suyaa wuḡ da ḡ ta ḡ jā cienḡo, ḡ huḡḡa gbuu fē da yogogo wuḡ ḡ ka da hūnyomma. Nḡienḡ duḡ ne da ḡ huḡḡa fie, ḡ bi da fuḡ kaanḡa fie. Muḡ mii dii ḡaa dḡrbienḡo ḡienḡo'i baa-mi; mi huḡḡa fie gbarnu. ³⁰ Ku saaya kuanḡu ta ku suur-yuḡ ku naara aa kuanḡu cer ta ku hel muḡmi-na.

³¹ «Umanḡ hilaa dḡrḡ-i-na jo, uu dii nuḡmba-i hiere ba yunḡ-nu. Umanḡ duḡ honḡ hīema-na, hīemanḡ-wuḡḡo, u wanḡ hīemanḡ-timma. Umanḡ hilaa dḡrḡ-i-na jo, uu dii nuḡmba-i hiere ba yunḡ-nu. ³² Unḡ daa mananḡ baa unḡ nuḡ mananḡ, u wanḡ ma yaa-i, ḡga molo sa hūu u nelma-i. ³³ Umanḡ duḡ hūu u nelma-i, kutienḡo pigāan wuḡ Diilonḡo wanḡ ninsonḡo. ³⁴ Na saa da, Diilonḡ unḡ puḡraa umanḡ, u yuu kutienḡo huḡḡa-i baa u *Yalle-i, a ce dumaanḡo-na u wanḡ Diilonḡ-nelma. ³⁵ Bepolḡo maama dḡlnu Tuḡḡo-i a ce Tuḡḡo diyaa wēima-i hiere u nanḡ-na. ³⁶ Umanḡ duḡ hūu Bepolḡo maama-i, kutienḡo ka da cicēlma manḡ sa tīenḡ dede-i. ḡga umanḡ duḡ saa hūu Bepolḡo maama-i, u sie da cicēlḡ daama-i aa Diilonḡo tiraa ḡanḡ baa-yo.»

4

Yesu cāarā hūmma Samaricienḡo nanḡo wulaa

¹ Nuḡmbanḡ kānḡ Yesu tuḡ *batisenḡ-ba, ba kā ka tūnu *Farisēbaa-ba-i wuḡ Yesu da nuḡmba u batisenḡ u yanḡ Nsāa-i. ² A ne da fuḡ saa tuḡ batisenḡ-ba u ferε, u *hāalābiemba'i taa ba batisenḡ-ba. ³ Manḡ juḡ waa dumaanḡo-na, wuḡ sire *Yude-i-na a bir tuḡ kā *Galile-i-na. ⁴ Uu naa saaya u karnu *Samar-i cor. ⁵ Unḡ kāa ka hi tuḡ karnu, wuḡ kā ka suur nelle nande-na ba bī-de Sikaar. Dii dii Yosefu suonḡu caanḡ-nu. Suonḡu fanḡu-i *Yakḡbu yaa hāa Yosefu-i baa-ku.* ⁶ Yakḡbu kolēḡo waa kusuḡḡ-nu'i. Yesunḡ wuḡyaa mulienḡ dumaanḡo-na, wuḡ tīena kolēḡ daayo nunḡu-na tuḡ fiisa. Bāanḡu naa hi yuhuḡḡa-i tī. ⁷ Samaricienḡo nanḡo jo duḡ ji hu hūmma. Yesu wuḡ cira: «Cienḡ

* 4:5 Nienḡ Miwaanḡo ḡnammanḡ-sebe (Genèse) 33.19; Yosuwe (Josué) 24.32.

nuo, η sa hã-mi hũmma namma mi nyoη wei?» ⁸ A ne da u hãalãbiemba naa kã nellen-huoη-na da ba ka sãa niwuoni.

⁹ Cieηo gbẽ-yo wuo: «Ma sí *Yuifuyieη nuo ke? A bige-i cie η ta η cãrã hũmma-i *Samariyieη muomi wulaa?» Ninsie ninsie, Yuifubaa-ba saa ta ba sie ba ce weiima baa Samaritaamba-i.

¹⁰ Yesu wuo cira: «Kuo η taa η suo Diilonη-caluo-i aa suo uman cãarãη hũmma-i η wulaa, nuonei naa bir cãrã u wulaa aa uu naa hã-ni cicelmaη-hũmma.»

¹¹ Cieη wuo cira: «Koleηo-i filofilo dumande-i-na aa kolencanηa bi sí baa nuo, nanη ka da kufanηu cicelmaη-hũmma-i hie a hã muo baa-ma? ¹² I bincioηo-i Yakabu yaa birii koleη daayo-i hã-ye, fuo fere nyuoη u hũmma-i, u bisãlmba sire nyoη-ma baa ba muoru-i hiere. Nanη ne wuo sí nanη maaraa Yakabu-i wei?»

¹³ Yesu wuo cira: «Uman duo nyoη hũη daama-i, hũηkuosinni ka tiraa bir bel-o. ¹⁴ Nga muo da mi hã umanη mi hũmma-i u nyoη, ma ka ce hũnfoele kutieηo huonηga-na, aa cicelma manη sa tieη dede ma'i ka ta ma hel hũnfoele fande-na, a ce dumaanηo-na hũηkuosinni cãraa ni ji bel-o.»

¹⁵ Cieη wuo: «Hã muo hũmma famma-i hũηkuosinni baa ji tiraa bel-mi aa mi baa ji tiraa jo bande-i-na wuo mi ji hu hũmma.»

¹⁶ Yesu wuo: «Kã η ka bí η bõlo-i na jo.»

¹⁷ Cieη wuo: «Bõloηo si dii baa-mi.»

Yesu wuo: «Ma dõlaa-ni! ¹⁸ N tieanaana baa bibemba ndii cor tí. Aa ninη yenη baa umanη fiefie-i-na, η bõlo-i sí. N saa kar coima.»

¹⁹ Uη waanη mafamma-i, cieη wuo: «Ku biyaa ηaa nuoηo-i *Diilopõpuorbilonη nuo.» ²⁰ Aa naa cira: «Yanη mi yuu-ni nelma diei: Samari-bincuamba siire jaal Diilonηo-i tãnuη daaku yaa nuo-i, bige-i cie Yuifubaa namaanηo-i na'a Diilojaalterieηgu dii *Yerusalemu?»

²¹ Yesu wuo: «Cieη nuo, yanη mi wanη ninsoηo-i baa-ni: Yiingu dii baa yiingu na sie ji tiraa ta na jaal i To-i Diilonηo-i tãnuη daaku-na, na sie bi ji tiraa ta na jaal-o Yerusalemu-i-na. ²² Samaritaanη namaanηo-i na sa suo nanη jaal umanη, a ne da Yuifubaa mieηo-i, Konkortieηo hilaa miemei nuo-i, a ce dumaanηo-na i suo inη jaal umanη. ²³ Nga yiingu dii baa yiingu, *Diilonη-Yalle ka ce ninsoη-Diilojaaltaamba ta ba jaal i To-i Diilonηo-i baa huonηga diei. Yiingu fanηu hii tí yeε. I To-i Diilonηo-i taara ba ta ba jaal-o dumei. ²⁴ Diilonηo-i molo sa dayo; bamanη jaalaan-yoη ba saaya ba ta ba jaal-o baa huonηga diei, aa ba yanη u *Yalle dii-ba hũmelle-na.»

²⁵ Cieη wuo: «Mi suyaa mie Diilonη unη pãa nunηu-i wuo u ka saanη *Konkortieηo manη, u ka jo. Ba bí u yaa-i *Kirsa-i. Duo jo, u ka wanη ma yaanηa-i hiere baa-ye.»

26 Yesu wuɔ: «Niŋ gbēŋ uman, u yaa piyen baa-ni daayo-i.»

27 Uŋ taa u waŋ mafamma-i, u hāalābiemba jo ji ta ba yiεra.

Baŋ juɔ ji da u piye baa ciεŋ daayo-i, kuɔ cu ba hōmmu-i. Nga molo saa siε duɔ yuu-yo wuɔ: «Bige-i ciε ŋ ta ŋ piye baa ciεŋ daayo-i? N'a u ce bige-i hā-ni?»

28 Ciεŋ wuɔ yaŋ u būnanga-i aa naa gbar kā nellen-huŋga-na ka tuɔ piye baa nuɔmba-i wuɔ: 29 «Juɔŋ i ta na ka da, ma miŋ siire ce mamaŋ hiere, naacolŋo naŋo waan-ma baa-mi. Ku biyaa ŋaa Diilon ŋ pāa nunŋu-i wuɔ u ka saan Konkortienŋo maŋ, u yaa juɔ.» 30 Nuɔŋ baa hel kā Yesu wulaa. 31 A ne da huŋgu faŋgu-na, u hāalābiemba waa ta ba cārā-yuɔ wuɔ u wuo niwuoni-i. 32 Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Mi daa niwuoni nanni da mi wuo ŋga namaa na sa suɔ niwuoni fanni-i.»

33 Hāalābien baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku ce molo juɔ baa niwuoni ji hā-yo wei?»

34 Yesu wuɔ cira: «Uman puɔraa-mi, da mi gbāa ce u huŋga-i, a ce u maacemma ka bāl, mei niwuoni yaa nifanni-i.

35 Ma sī namaa fεrε-i da na ce na ta na piye wuɔ dīmma ce caamba naa aa ba suɔ kar-ma kε? Ciiriŋ na yunni-i na ne; nuɔmba maŋ juɔŋ, baa dii ŋaa dīmma maŋ vāa hi karma.

36 Uman karaan dīmma-i u ka da u cufaluŋgu sullu-i aa ŋ karaa dīmma maŋ, ma ka kā Diilon-nellen. A ce dumaanŋo-na, uman duuŋ baa uman karaan, ba hōfille-i diiduɔle. 37 Da ba cira: «Unanŋo-i duuŋ aa unaa kar» ba saa kar coima. 38 Suonŋu maŋ namaa saa kū-ku, mi puɔraa na ka ta na ka kufanŋu dīmma yaa-i. Banamba'i kū-ku cufal, aa namaa kā ka ta na ka ku dīmma-i.»

39 Ciεŋ ŋ tūonu nuɔmba-i wuɔ ŋ siire ce mamaŋ hiere Yesu waan-ma baa-yo, ba fōŋgū hūu Yesu maama-i nelle fande-na. 40 A ce dumaanŋo-na, baŋ juɔ ji da-yo, baa cārā-yuɔ wuɔ u tēna baa-ba. Yesu wuɔ tēna ce yinni hāi 41 a piye baa-ba u fεrε.

Uŋ ciε mafamma-i, nuɔmba boi tiraa hūu u maama-i naara.

42 Baa ta ba piye baa ciεŋo-i wuɔ: «Iŋ nuɔ naŋ nelma-i aa jo ji nu fuɔ maama-i a suɔ wuɔ u yaa miwaanŋo konkortienŋo-i kelkel, ku yaa kāyā-yiε i hūu u maama-i.»

Yesu siire nelbuɔ naŋ biεŋo

43 Yesuŋ siire Sikaar-na, wuɔ cor baa u hūmelle-i tuɔ kā *Galile-i-na. 44 Fuɔ fεrε wuɔ waan-ma wuɔ: «Ba sa kāŋ *Dilopɔpuɔrbilonŋo-i u fεrεŋ nelle-na.» 45 Uŋ kaa hi Galile-i, Galiletaan baa gbuu bel-o da fafamma. Baŋ ŋa naa kā *Yerusalεmu-i-na *kɔrsinni timman-ponsaanŋu-na, ba daa ŋ ciε mamaŋ hiere, ku'i ciε ŋ kāa ba terienŋu-na, ba suɔ u belma.

⁴⁶ Ku huonḡu-na, wuɔ ji tiraa kã Kana-i-na un ḡa nan birii hũmma-i kolma-i kusuon-nu. A ne da fãamaano nano biẽno taa u jan. U waa Kafarnamu. ⁴⁷ Tuon un juɔ nu wuɔ Yesu hilaa *Yude-i-na jo Galile-i-na, wuɔ kã ka cãrã-yuɔ wuɔ u ce jande aa u kã baa-yo Kafarnamu-i-na ka sire u biẽno-i hã-yo, keɛ jarma cõraanu-yuɔ cor. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Ku ce ḡaa da na saa da gbẽɛ-i baa na yufelle-i na sa hũu-ma wei?»

⁴⁹ Naacolḡ wuɔ cira: «Itie, jande baa seɛ. Da ḡ seɛ, mi biẽno ka ku.»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Bir ḡ kũḡ, ḡ biẽno siire.»

Naacolḡ wuɔ bi hũu-ma aa naa bir tuɔ kũḡ. ⁵¹ Un kãḡ hũmelle-na, wuɔ suu baa u maacembiemba jo u wulaa. Wuɔ yuu-ba. Baa cira: «ḡ biẽno siire, i taa i kã diẽ ka wan ma yaa baa-ni.»

⁵² Wuɔ yuu-ba wuɔ: «U siire yaku-i?»

Baa cira: «U siire cicuon-nu, bãḡḡu naa ciẽl yuhunḡa-na cellẽ.» ⁵³ Tuon wuɔ bi ne da huonḡu bi fanḡu'i nuɔ-i Yesu naa gbẽ-yo wuɔ u biẽno siire. Kuḡ ciẽ dumaano-na, fuɔ baa u dumellen-baamba-i hiere baa pãḡ hũu Yesu maama-i.

⁵⁴ Yesu hilaa Yude-i-na bir kã Galile-i-na, u gbẽɛ daayo yaa ciẽ ba ce ba hã terienḡu fanḡu-na.

5

Yesu siire murgu nano

¹ Ku huonḡu-na, *Yuifubaa-ba ji ta ba ce ba ponsaḡḡu nanḡu-i *Yerusalemu-i-na. Yesu wuɔ kã. ² A ne da Tũḡ-dumelle* caḡḡu-na hũnfuonḡu nanḡu dii, ba bi-ku ebiremna-na «Betisata»†. Gbuganni ndii waa ciilã-kuɔ. ³⁻⁴ [*Dõrõpõuõrbilonõ nano waa tuɔ jo u sagalla hũmma-i hũnfuonḡu daaku-na. Duɔ sagalla-mẽi, jẽiḡo maḡ duɔ gbã suur igẽna, u jarn da ma fiẽ kuola niẽ niẽ, fafalmu pãḡ da-yuɔ.] A ce dumaano-na, jaamba bõi waa terienḡu-na ta ba cõõ gbugan daani-na [ba ciẽ hũmma sagallamma-i]: Yiriemba waa, cisẽduõlbaa-ba waa a naara murgubaa-ba bi waa. ⁵ Unano waa ba hõlma-na, un gaala jarma-na, ku biẽḡ komorre baa cinciẽluo niisiei waa belle fande-na. ⁶ Yesu kãa ka da u gaala, aa nu wuɔ u bãḡḡu cuɔ jarma-na, wuɔ yuu-yo wuɔ: «ḡ taara ḡ sire wei?»

⁷ Jẽiḡ wuɔ cira: «Hãalãtie, hũḡ da ma sagalla, mi siẽ da molo dii-mi; muɔ da mi namallã da mi ka suur dii huonḡu-na, unaa ta yaanga miẽ suur. Mi ce-ma niẽ?»

⁸ Yesu wuɔ: «Sire ḡ biẽ ḡ figiḡḡu-i ḡ kũḡ.»

* 5:2 Baa naa ma koko dii Yerusalemu-i huonḡa aa hiel dumieḡa. Dumieḡa fanḡa-i yieḡa waa-yie. Diman daade-i ba taa ba bi-de Tũḡ-dumelle. † 5:2 «Betisata» unḡu yaa wuɔ «hujarren-dũnni».

⁹ Terduɔŋgu faŋgu-na, fafalmu pāŋ da naacolŋo-na. Wuɔ sire biɛ u figiŋgu-i tuɔ kūŋ. A ne da yiŋgu faŋgu waa *yitɛnanŋu. ¹⁰ Yuifu ba yuntaambaŋ daa u tūyāa figiŋgu-i, baa ta ba waŋ baa-yo wuɔ: «ŋ saa suɔ wuɔ nyunŋo-i yitɛnanŋu wei? Bige-i ciɛ ŋ sire biɛ figiŋgu tūu?»

¹¹ Naacolŋ wuɔ: «Umanŋ siire-miɛ u yaa ciɛra mi biɛ mi figiŋgu-i kūŋ.»

¹² Baa cira: «Hai moloŋo-i ufaŋo-i?»

¹³ Naacolŋo yiɛra bege! U sa suɔ Yesu-i duɔ pigāaŋ-yo. A ne da nuɔmba naa maara cor. Yesu baala ba hɔlma-na.

¹⁴ Ku huonŋgu-na, Yesu wuɔ ji da naacolŋo-i *Diilodubuɔ-i-na. Wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Nuɔnɛi daani yeryer fiefie-i-na, da ŋ'a ŋ sa taara weiima namma da-ni mamanŋ balaanŋ yaŋ diɛlā-maan daama-i, baa tiraa ŋ cāl Diiloŋo-i.»

¹⁵ Naacolŋ wuɔ kā ka waŋ baa Yuifu ba yuntaamba-i wuɔ naacolŋ daayo yaa naa sire-yuɔ u jarma-na. ¹⁶ Yuifu ba yuntaanŋ baa sire ku yaa nuɔ-i a cɔ Yesu-i wuɔ u ciɛ niɛ sire moloŋo yitɛnanŋu-na?

¹⁷ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi biyaa mi to-maama. Mi To sa nanna yiŋgu baa u maacemma-i.»

¹⁸ Uŋ waanŋ mafamma-i, Yuifu ba yuntaanŋ baa pāŋ ta ba taara-yuɔ baa komma, wuɔ u saa kāŋ yitɛnanŋu-i aa tiraa cira Diiloŋo-i fuɔ tohoŋo; dumaanŋo-na, u saa u fɛɛ baa Diiloŋo-i.

¹⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bɛpolŋo siɛ gbāa da dumaa u tuɔ ce. U ne Tuonŋo yaa-i aa tuɔ ce. Tuonŋ uŋ ceŋ mamanŋ, Bɛpolŋo bi ce ma yaa-i. ²⁰ Bɛpolŋo maama dɔlnu Tuonŋo-i, u yaa pigāaŋ-yonŋ u maacemma-i u tuɔ ce. U ka pigāaŋ-yo mamanŋ maaraa daama-i a ce-na gbɛɛ.

²¹ Tuonŋ uŋ pīŋ bikuomba-i dumaa ba sire, Bɛpolŋ duɔ tuɔ taara umanŋ waa u gbɛini-na u sire-yuɔ dumɛi. ²² Aa Tuonŋo sa ce moloŋ āndaanŋu, u yaanŋ āndacelle-i hā Bɛpolŋo yaa-i, ²³ ku yaa nuɔmba ka ta ba kāŋ-yo ŋaa banŋ kāŋ Tuonŋo-i dumaa. Umanŋ duɔ u sa kāŋ Bɛpolŋo-i, kuu dii ŋaa u sa kāŋ u To manŋ puɔraa-yo.

²⁴ «Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaanŋo-na umanŋ duɔ nu mi nelma-i aa haa u nanŋa mi To-i-na, kutienŋo daa cicɛlma manŋ sa tɛŋ dede-i tɛ. Ba siɛ ka yuu-yo baa weiima. Kuu dii ŋaa kutienŋo kuu tɛ aa sire. ²⁵ Yaanŋ mi tūnu-nɛi: Yiŋgu dii baa yiŋgu, bikuomba ka nu Diiloŋ-Bienŋo piiye. Ku yiŋgu hii tɛ yɛɛ. Umanŋ duɔ nu u nunŋu-i, kutienŋo ka da cicɛlma manŋ siɛ ji tɛ dede. ²⁶ Cicɛlmanŋ yɛŋ baa Tuonŋo-i dumaa u tuɔ hā nuɔmba-i baa-ma, u bi hāa Bɛpolŋo-i baa-ma dumɛi u tuɔ hā-ba. ²⁷ Aa u birii āndacelle-i hā Bɛpolŋo yaa baa-de wuɔ u yaa *Moloŋ-Bienŋo-i. ²⁸ Baa na yaŋ ma ce-na gbɛɛ. Na saa da, yiŋgu dii baa yiŋgu, bamanŋ suurii hɛma-na ba

ka nu Molon-Bieŋo piiye. ²⁹ Da ba ji nu u piiye, ba ka sire hel c̄incuŋa-na. Bamaŋ taa ba ce ānfafamma-i ba ka k̄a Diilon-neller, ŋga bamaŋ taa ba ce kuubabalaanġu-i ba ka k̄a d̄āamu-na. ³⁰ Meī siē gb̄aa ce b̄iŋkūŋgu mi fere. Baŋ ciera mi ger dumaa, mi ger dumēi. Mi sa ce kumaŋ d̄olaanu muo, umaŋ puoŋraa-mi, mi ce fuo kuudolnunġu'i. Terienġu faŋgu-na, mi gb̄aa cira mi suo germa.

³¹ «Kuō muo mei taa mi waŋ mi maama-i mi fere, yunġu naa saa waa mi nelma-na. ³² Ŋga unaŋo-i waan-man, aa mi suyaa mie u waŋ ma yaanġa yaa-i. ³³ Ma s̄i na puoŋraa nuomba Nsāa wulaa wuo ba ka yuure mi sinni-i ke? Baŋ k̄aa, Nsāa saa ka fuo ninsoŋo-i bei. ³⁴ Uŋ waan mamaŋ baa-ba mi maama-na, ma sa k̄ayā muo, ma k̄ayā namei. Mi waŋ mafamma-i da mi kor namei. ³⁵ Nsāa waa ŋaa fitnuo na hōlma-na, na hūyāa-ma ce na b̄aanġu-i c̄elle yon baa-yo. ³⁶ A ne da mei maaraa Nsāa-i. Mi Ton h̄aa-mi maacemma maŋ mi ta mi ce, ma yaa pigāaŋ mi sinni-i aa ma yaa bi pigāaŋ wuo mi To yaa puoŋraa-mi. ³⁷ Aa umaŋ puoŋraa-mi, u bi b̄i mi yefafalle. Ŋga na saa nu u yalle-i dede, na saa bi da u yufelle dede. ³⁸ Uŋ puoŋraa umaŋ, nan'a na saa hūu u nelma-i, na ce niē aa gb̄aa hūu fuo maama-i? ³⁹ Na suyaa wuo cicēlma maŋ sa t̄ieŋ dede ma da Diilon-nelma yaa nuo-i, ku'i ciē na vaa na fere baa ma kamma-i. A ne da ma yaa bi piyer mei maama-i ⁴⁰ aa na sa taara na cu mi huon-nu a ji kor.

⁴¹ «Mi sa taara nuomba d̄ol-mi. ⁴² Mi suo-na. Mi suyaa mie Diilon maama sa d̄olnu-nei. ⁴³ Mi juo mi To yerren aa na sa taara na da mi yufelle. Ŋga molon duo jo u ferēŋ jomma, na sire ta na gbar na nyaanu-yuo. ⁴⁴ Namaa nan birii yan Diilon-o-i aa ta na taara nelbiliemba'i d̄ol-na, na ka ce niē gb̄aa hūu u maama-i? ⁴⁵ Baa na da niē s̄i muo mei kaa cāl-na mi To terienġu-na; muo s̄i. Nan haa na nanġa-i *Moisi maŋ nuo-i, u yaa ka cālāaŋ-nan. ⁴⁶ Na saa da, Moisi nyegāaŋ mei maama'i u sebe-i-na. Kuō naa naa hūu u maama-i, naa naa bi hūu mei maama-i. ⁴⁷ Ŋga nan'a na saa hūu uŋ nyegāaŋ mamaŋ, na ka ce niē gb̄aa hūu mei nelma-i?»

6

Yesu h̄aa nelpūŋgu nanġu wuo ye

(Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Like 9.10-17)

¹ Ku huonġu-na, Yesu wuo k̄a *Galile dalanġa yiēŋgu nanġu-na; ba bi b̄i dalanġa faŋġa-i Tiberiyadi-dalanġa. ² Uŋ taa u ce himma-i u sire jaamba-i dumaanō-na, nuon baa kūol banna ta ba nyaanu-yuo. ³ Wuo k̄a ka nyugūŋ t̄anunġu nanġu-na t̄ena baa u *h̄aalābiemba-i. ⁴ *Yuifu ba *k̄orsinni t̄immaŋ-ponsaanġu naa piē t̄i. ⁵ Wuo u ne da nelpūŋgu nanġu jo. Wuo

yyu Filipu-i wuɔ: «I ka da niiwuoni-i hie diε sāa hā nuɔŋ daaba-i hiere ba wuo?» ⁶ Uu naa suɔ uŋ saaya u ce kumaŋ, ŋga u taa u yuu duɔ ne Filipuŋ ka waŋ mamaŋ.

⁷ Filipu wuɔ cira: «Da ŋ fiε biε *deniebaa nuɔsūɔ a sāa niiwuoni-i wuɔ ŋ cal hā-ba tētēŋ, ba siε da hiere.»

⁸ U hāalābilonŋ naŋo waa, Simɔ-Pier hāaŋo; ba taa ba bi-yo Andere. Fuɔ wuɔ cira: ⁹ «*Buruo u ndii dii baa naacombilonŋ naŋo bande-i-na a naara titiraamba hāi. Ŋga nifanni gbāa fa hama-i a hā nelpūŋ daaku temma-i?»

¹⁰ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Ciεŋ ba tēna hiere.» Hɔlma famma-na, hīεŋgu waa bɔi. Nuɔŋ baa tēna. Bibεmba maŋ waa, ba gbāa yu nuɔmba neifienja hāi nuɔsiba ndii temma. ¹¹ Yesu wuɔ biε buruo-i a jaal Diilonŋo-i aa naa calnu-yuɔ hā-ba. Aa naa bi hā-ba titiraamba-i baŋ taaraŋ dumaa.

¹² Baŋ gbuu ji wuo ye tī huɔŋgu maŋ nuɔ-i, wuɔ waŋ baa u hāalābiemba-i wuɔ: «Biεraayan boini maŋ tīyāa, mi sa taara ni biēna.» ¹³ Baa biεra baŋ wuyaa buruo u ndii daayo-i aa boini maŋ tīε, niε yu segebaa cīncieluo ba hāi.

¹⁴ Nuɔmbaŋ daa gbεε faŋo-i, baa ta ba piiye wuɔ: «*Diilonŋo-puɔrbilonŋo maŋ naa saaya u jo hīεma-na, u yaa juɔ daayo-i, nuharuŋgu si dii-mēi.» ¹⁵ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba ka jo ji bel-o fōŋgūɔ ce-yo nellentienŋo; wuɔ ta halan ba caaŋgu-na bir ka tēna u da-u-diei dii tānuŋgu-na.

Yesu wuɔyaa hūmma dɔrɔ

(Matie 14.22-23; Marke 6.45-52)

¹⁶ Bāaŋguŋ juɔ hir huɔŋgu maŋ nuɔ-i, Yesu *hāalābien baa hiire kā dalaŋga-na, ¹⁷ ka biε beŋo ta ba karnu ba kā Kafarnamu yaŋga. Bāaŋgu ji tī ba sa da Yesu-i. ¹⁸ Fafalpepetienŋo naŋo sire tuɔ sagalla hūmma-i dalaŋga-na. ¹⁹ Ba gbaraa kilobaa-ba ndii, sisɔ niediei temma, ba'a ba ne da Yesu-i ba caaŋ-nu; u wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u jo. Kor maa pāŋ ta ma da-ba. ²⁰ Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmēi!» ²¹ Ba'a ba yiera biε-yo ku yaa nuɔ-i, a da ba hii baŋ taa ba kā kusuɔŋ-nu.

Niiwuoni maŋ hāaŋ nelbiliemba-i ninsoŋ-cicēlma-i

²² Ku cuo kaala-i-na, nuɔmba maŋ naa tīyāa bomborma namma-na ba saa da Yesu-i. A ne da u *hāalābiembaŋ taa ba ta dēndīεle-na, beŋo diei waa yoŋ hūmma nuŋgu-na. Ba biyaa u yaa-i ta. Cuoŋ kaalaa nuɔmba saa da Yesu-i, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Naacolŋ daayo curaa hie? U saa naa bi suur baa u hāalābiemba-i cicuɔŋgu-na!» ²³ Ba'a ba ne da benni nanni hilaa Tiberiyadi-i-na jo ji yiera Yesuŋ ŋa naa jaal Diilonŋo-i aa hā-ba *buruo-i kusuɔŋ-nu ku caaŋgu-na. ²⁴ Baa ne da Yesu-i baa u hāalābiemba-i molo si dii benaamba famba-na. Baa bel-ba nyugūŋ ta ba karnu ba kā Kafarnamu-i-na da ba ka taara-yuɔ.

25 Baŋ karaanu ka da-yo, baa cira: «Hāalātie, ŋ juo yaku-i bande-i-na?»

26 Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Miŋ ceŋ gbɛɛ man, ku saa ce ŋaa na suyaa fuɔ yungu yaa-i aa ta na taara-miɛ, ŋga miŋ hāa-na niiwuoni-i na wuo ni yar-na, ku'i ciɛ na ta na taara-miɛ. 27 Baa na ta na ce maacemma-i na taara niiwuoni man bɛnaanan, taa na ce na taara niiwuoni man sa bɛnaanan aa ta ni kā baa neliŋo Diilon-nelle-na. *Molon-Biŋo hā nuɔmba-i ni yaa-i; u To-i Diilonjo haa u dānyuɔ-i u yaa nuɔ-i duɔ pigāan wuɔ u'i hāa-yo ku fōŋgūɔ-i.»

28 Baa yuu-yo wuɔ: «I saaya i tie ce Diilonjo huɔŋga-i niɛ?»

29 Yesu wuɔ cira: «Diilonj un taaran kuman na wulaa, ku yaa daaku: U taara un puɔraa uman, na hūu u maama-i.»

30 Baa cira: «ŋ ka ce gbɛɛ hayo-i pigāan-ye i suɔ wuɔ Diilonjo puɔraa nuɔniɛ? 31 I bincumban waa *hɛkuraanɡu-na, Diilonjo naa tuɔ hā-ba niiwuoni ba ta ba wuo. Ma nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Uhielaa niiwuoni dɔɔ-i-na nanna hā ba wuo.*»* »

32 Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Niiwuoni man hilaa dɔɔ-i-na *Moisi saa hā-na baa-ni. Mi To yaa hāan nan ninsoŋ-niiwuoni man hilaan dɔɔ-i-na. 33 Diilonj-niiwuoni yaa niman hilaan dɔɔ-i-na. Ni yaa hāan nuɔmba-i ninsoŋ-cicɛlma-i.»

34 Un waan mafamma-i, baa cira: «Itie, ta ŋ hā-ye niiwuoni fanni-i i tie wuo.»

35 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muɔmɛi cicɛlman-niiwuoni-i. Uman duɔ cu mi huon-nu, nyulmu cɛraa mu bel-o aa uman duɔ hūu mi nelma-i, hūŋkuɔsɪnni cɛraa ni bel-o. 36 Mi waan-ma baa-na cor tɪ, aa na tiraa da-ma baa na yufien-a-i, ŋga na saa hūu-ma. 37 Mi To duɔ hā-mi baman hiere, ba ka cu mi huon-nu. Uman duɔ cu mi huon-nu, mi sa ji donya-yuɔ mi fɛɛŋ nuɔ dede. 38 Hama-i nuɔ-i? Mi saa hel dɔɔ-i-na da mi ji ce mi kuudɔlnunɡu, mi juɔ da mi ji ce uman puɔraa-mi u kuudɔlnunɡu. 39 A ne da uman puɔraa-mi u sa taara un hāa-mi baman, u diei balla-bei. U taara miwaanjo tɪmman-yiinɡu-i, mi sire kutaamba-i hiel-ba cɪncuɔŋa-na. 40 Na saa da, mi To taara uman duɔ suɔ-mi aa hūu mi nelma-i, kutienjo da cicɛlma man sa tieŋ dede-i aa mi sire-yuɔ miwaanjo tɪmman-yiinɡu-na.»

41 Yesun ciɛra wuɔ u yaa-i cicɛlman-niiwuoni man hilaa dɔɔ-i-na, ku saa dɔlnu *Yuifubaa-ba-i. 42 Baa ta ba piiye wuɔ: «Yosefu biɛŋ daa u sa suɔ aa cɔrnu! I suɔ u to-i aa suɔ u nyu-i, u bir gbɛ-ye dumaa wuɔ fuɔ hilaa dɔɔ.»

* 6:31 Helman-sebe (Exode) 16.4,15; Gbelieman-nalāanɡu (Psaume) 78.24

43 Yesu wuɔ cira: «Baa na yan na hɔmmu guɔla. 44 Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaanɔ-na molo sie gbáa cu mi huonnu u fεε ni u saa dii u nuɔgu-i. Umanɔ duɔ cu mi huonnu, duɔ fie ku, miwaanɔ tɔmman-yiɔngu-na, mi ka sire-yuɔ. 45 *Diilopɔpuɔrbiemba nyεgáan nel daama-i wuɔ:

«*Diilonɔ ka hāalā-bei hiere baa u nelma-i.*» †

Umanɔ duɔ nu mi To nelma-i aa sie u nuɔ-āndaanɔ-i, kutienɔ ka cu mi huonnu. 46 Dumaanɔ-na ku saa ce ŋaa molo daa mi To-i dede de! Ma'i sí. Umanɔ hilaa Diilonɔ wulaa jo, u yaa daayo u diei yon.

47 «Yaan mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Umanɔ duɔ hūu mi nelma-i, kutienɔ daa cicēlma man sa tɛɛ dede-i tɛ. 48 Muɔmɛi cicēlman-niiwuoni-i. 49 Na tobaa-ba wuyaa niiwuoni-i hɛkuraanɔ-nga ba kuu. 50 A ne da niiwuoni man hilaan dɔrɔ-i-na, umanɔ duɔ wuo-ni, kutienɔ sa ku. 51 Muɔmɛi cicēlman-niiwuoni man hilaa dɔrɔ-i-na jo. Umanɔ duɔ wuo-ni, kutienɔ ka da cicēlma man sa tɛɛ dede-i. Minɔ ka hā nelbiliemba-i niiwuoni man ba da ba da ninsonɔ-cicēlma-i, mɛi fεεɛn kūɔma yaa-i.»

52 Uɔn waanɔ mafamma-i, maa gbuu janɔ Yuifubaa-ba-i, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Naacolɔn daa wuɔ u hā-ye u kūɔma-i i wuo-ma wuonɔ hama-i temma-i?»

53 Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Da ŋ da na saa wuo *Molon-Bienɔ kūɔma-i aa nyonɔ u tamma-i, na sie da ninsonɔ-cicēlma-i. 54 Umanɔ duɔ wuo mi kūɔma-i aa nyonɔ mi tamma-i, u daa cicēlma man sa tɛɛ dede-i tɛ. Duɔ fie ku, miwaanɔ tɔmman-yiɔngu-na, mi ka sire-yuɔ. 55 Mi kūɔma-i ninsonɔ-niiwuoni aa mi tamma-i ninsonɔ-kuunyɔngu. 56 Umanɔ duɔ wuo mi kūɔma-i aa nyonɔ mi tamma-i, kutienɔ dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo. 57 Mi To manɔ puɔraa-mi, cicēlma dii baa u yaa-i. U yaa hā muonɔ-i cicēlɔn daama-i; a ce dumaanɔ-na, umanɔ duɔ wuo mi kūɔma-i, mi ka bi hā kutienɔ-i cicēlma famma-i. 58 Niiwuoni manɔ hilaa dɔrɔ-i-na jo, ni yaa daani. Nii sí niiduɔni baa na tobaa-banɔ wuyaa nimanɔ aa ku. Umanɔ duɔ wuo niiwuonɔ daani-i, kutienɔ ka da cicēlma man sa tɛɛ dede-i.»

59 Yesuɔn waanɔ manɔn baa nuɔmba-i Kafarnamu *Diilonelhāalādunɔ-nga ma yaa mafamma-i.

Yesu nelma ciε kpelle u hāalābiemba wulaa

60 Yesuɔn piiye dumaanɔ-na, u *hāalābiemba fɔnɔgūɔ baa cira: «Nel daama cemma dii kpelle cor; hai gbáa sie daama temma-i?» 61 Yesu wuɔ suɔ wuɔ ku saa dɔlnu-bei, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nel daama ciε kpelle na wulaa wɛi? 62 Aa da na ji da *Molon-Bienɔ nyugunɔ u kā u muntercɔlɔmmu-na, na

ka waŋ wuɔ niɛ? ⁶³ *Diilon-Ÿalle yaa hãan neliɛŋ nuɔŋo-i cicɛlma-i, ni ma'i sɪ neliɛŋ nuɔŋo-i baa ŋ yundaanɟu-i ŋ siɛ gbãa ce biŋkũŋgu. Miŋ waan nelma maŋ baa-na, Diilon-Ÿalle dii ma yaa nuɔ-i baa cicɛlma-i hiere. ⁶⁴ Nga banamba dii na hɔlma-na, ba saa hũu-ma.» Ninsie ninsie, Yesu wuɔ suyaa anyagarmantaamba-i dii ku domma-na, aa wuɔ bi suyaa uman ka hel u huon-ŋu, ku'i ciɛ wuɔ tuɔ waŋ mafamma-i. ⁶⁵ Uŋ piye dumaanɟo-na, wuɔ cira: «Da na da mi ciɛra molo siɛ gbãa cu mi huon-ŋu ni Diilo saa dii u nuŋgu, ku yunɟu yaa kufanɟu-i.»

⁶⁶ A don yiinɟu fanɟu-na, u hãalãbiemba fõŋgũɔ bir, ba sa tiraa nyaanu-yuɔ. ⁶⁷ Baŋ birii, Yesu wuɔ yuu u hãalãbien cinciɛluo ba hãi baamba-i wuɔ: «Namaa na bi taara na bir mi huon-ŋu wɛi?»

⁶⁸ Simɔ-Piɛr wuɔ cira: «Itie, cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i ma nelma dii baa nuɔnei; i bir nan huonɟu-na ka nyaanu hai? ⁶⁹ I haa i nanɟa-i nuɔnei nuɔ-i, aa i suyaa wuɔ Diilon un puɔraa u nolŋo maŋ jo, u yaa nuɔŋo-i.»

⁷⁰ Yesu wuɔ cira: «Ma sɪ naa dii cinciɛluo baa na hãi ke? Hai fiɛlaa-na? Muɔmɛi sɪ wɛi? A ne da Sitãni-nolŋo dii na hɔlma-na.» ⁷¹ U gbɛ *Yuda yaa dumaanɟo-na. Simɔ-Isikaro biɛŋo. U nuŋgu waa Yesu hãalãbien cinciɛluo ba hãi baamba-na. U yaa juɔ hel Yesu huonɟu-na.

7

Yesu hãmba taara u hel pigãan u fɛɛɛ

¹ Ku huonɟu-na, Yesu wuɔ cor tuɔ wuɔra *Galile yaa nuɔ-i, u sa taara u kã *Yude-i-na. *Yuifu ba yuntaamba taa ba taarayuo baa komma ku'i ciɛ u saa tuɔ taara u kã. ² A ne da huonɟu fanɟu-na Yuifu ba ponsaanɟu maŋ baŋ biŋ-kun *gbugannin-ponsaanɟu-i kuu naa piɛ tɪ. ³ U hãmba gbɛ-yo wuɔ: «ŋ sa ta bande-i-na kã Yude-i-na wɛi? Da ŋ kã, ŋ *hãalãbiemba maŋ dii terienɟu-na ba ka bi da ŋ ancemma-i. ⁴ Neliɛŋ nuɔ da ŋ ta ŋ taara ba suɔ-ni, ŋ saaya ŋ hel pigãan ŋ fɛɛɛ. Niŋ ceŋ himma maŋ daama-i, ŋ saaya ŋ hel nuɔmba-i hiere ba da-ni.» ⁵ A ne da bafamba fɛɛɛ-i ba saa naa haa ba nanɟa Yesu-i-na.

⁶ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Namaa daa ma cemman-huonɟu hii, ŋga mɛi wulaa ku saa hi yogo. ⁷ Nelbiliemba siɛ gbãa bigãan namaanɟo-i, ŋga ba bigãan muɔŋo-i wuɔ mi ciɛ niɛ ta mi piye wuɔ ba maacemma saa fa?» ⁸ Aa naa cira: «Taa na kã mi yaan-na ponsaanɟu-na, muɔmi kãmman-huonɟu saa hi.» ⁹ U waan ma yaa-i baa-ba aa bir tɛna Galile-i-na.

Yesu nelma ciɛ Yuifubaa-ba-i gbɛɛɛ

¹⁰ Yesu hãmban taa ponsaanɟu-na, wuɔ bi sire nyaa ba huon-ŋu. Nga u saa yan molo da-yo. ¹¹ Ponsaanɟun kaa don,

*Yuifu ba yuntaamba taara-yuɔ ba saa da-yo. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U curaa hie?» ¹² Fuɔ nelma yaa waa nuɔmba nunni-na. Banan̄ ba'a nelfeɛiɲo. Banan̄ ba'a nelfeɛiɲo sɪ, kere u pira nuɔmba-i. ¹³ Nga ba taa ba káalá Yuifu ba yuntaamba-i a ce ba sa siɛ piye u maama-i gbagaga.

¹⁴ Ponsaangun̄ juɔ hi ku holle-i, Yesu wuɔ ká *Diilodubuɔ-i-na ka tuɔ wan̄ Diilon̄-nelma-i. ¹⁵ Kuɔ ce Yuifubaa-ba-i gberɛ. Baa ta ba piye wuɔ: «Naacol̄n̄ daa u saa bi ce kalan̄o, fuɔ ciɛ niɛ tuɔ suɔ Diilon̄-nelma-i jeje dumandɛ-i?»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Min̄ wan̄ maman̄ daama-i meɪ huɔya-maama sɪ, Diilon̄o'i puɔraa-mi baa-ma. ¹⁷ Uman̄ duɔ hūu-ma duɔ ce Diilon̄o huɔŋga-i, kutien̄o ka suɔ wuɔ meɪ nelma sɪ. ¹⁸ Uman̄ duɔ tuɔ wan̄ fuɔ ferɛn̄ maama-i, ŋ da kutien̄o kaal u ferɛ. Nga uman̄ duɔ tuɔ taara u ce u pɔpuɔrtien̄o ce bɔi, fuɔ yaa ninsontien̄o-i, huhurma sa waa u nelma-na. ¹⁹ Ma sɪ *Moisi yaa hāa-na *án̄jɪnamma-i kɛ? A bige-i ciɛ na sa wuɔ ma hūmelle-i? Ma bilaa niɛ na ta na taara na ko-mi?»

²⁰ Nuɔn̄ baa cira: «ŋ yun̄gu siire wei? Hai taaraayan̄ duɔ koni?»

²¹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi ciɛ nelma diei yon̄ aa ma ce-na gberɛ. ²² Moisi wuɔ na ta na *já bibɛmba-i; ŋga ku saa don̄ fuɔ bāan̄-nu, ku duɔn̄ i b̄incuɔn̄-bāan̄-nu. Nga Moisin̄ waan̄-ma, da ku fiɛ waa *yit̄ɛnan̄gu-i na já nuɔmba-i. ²³ Namaa da na ta na já yit̄ɛnan̄gu-na wuɔ na wuɔ Moisi hūmelle, ku ce niɛ muɔ min̄ siire nelfifin̄o-i yit̄ɛnan̄gu-na, na sire wuɔ hii? ²⁴ Baa na ta na ne nuɔmba yammu aa na ta na piye. Da na da maman̄, na taara ma yaan̄ga-i igɛna ku yaa na ka suɔ nan̄ saaya na wan̄ maman̄.»

Yesu yaa Kon̄kortien̄o-i wei?

²⁵ Yesun̄ waa tuɔ piye, Yerusalemutaamba namba da-yo. Baa ta ba piye wuɔ: «Ban̄ taaran̄ naacol̄n̄o man̄ da ba ko-yo, u'i sɪ daayo-i wei? ²⁶ U yaa piyen̄ daayo nuɔmba-na aa ba fiinan̄ aa yan̄-yo. Ku baa ji waa i yuntaamba daa niɛ sɪ u yaa *Kon̄kortien̄o-i? ²⁷ Ba siɛ siɛ! Naacol̄n̄ daayo-i i suɔ un̄ hilaa kusuɔn̄-nu, a ne da Kon̄kortien̄ duɔ ji jo, molo siɛ suɔ un̄ hilaa kusuɔn̄-nu.»

²⁸ Huɔn̄gu fan̄gu-na, Yesu waa tuɔ wan̄ Diilon̄-nelma-i *Diilodubuɔ-i-na, wuɔ piye da gbagaga wuɔ: «Ma sɪ na'a na suɔ-mi aa tiraa suɔ mi mun̄helmu-i? Na saaya na suɔ wuɔ mi saa jo mi ferɛn̄ jomma; molon̄o-i ciɛ mi jo. Aa kutien̄o-i huhurmantien̄o sɪ, ŋga na sa suɔ-yo. ²⁹ Muɔ fuɔ, meɪ suɔ-yo. Kuman̄ ciɛ mi ta mi suɔ-yo, mi hilaa fuɔ terien̄-nu'i jo, aa u yaa puɔraa-mi.»

³⁰ Yesun̄ waan̄ mafamma-i, baa p̄an̄ ta ba taara ba bel-o. Nga u belman̄-huɔn̄gu saa naa hi, a ce molo saa siɛ duɔ haa u nan̄ga yuɔ. ³¹ Mafaman̄ fiɛ ce, nuɔmba bɔi yagar hūu u nelma-i ba

hɔlma-na aa naa ta ba cuo ba piye baa ba-naa wuɔ: «Diilonɔ ɔn p̄aa nuŋgu-i wuɔ u ka saan Konkortienɔ man, duɔ fie ji jo, u ji ce gbɛɛ hayo-i u maar naacolɔ daayo wuonɔ-i?»

Yesu nelma cuu Yuifubaa-ba hɔmmu-i

32 Nuɔmbanɔ cuo ba wan Yesu maama-i, *Farisɛbaa-ba ji nu-ma. Banɔ nuɔ-ma, ba sire baa *Diilodubuoɔ niyataamba namba wuɔ ba ka bel-o. a puɔr *Diilodubuoɔ niyataamba namba wuɔ ba ka bel-o. 33 Yesu wuɔ ka gbɛ-ba wuɔ: «Mi ka tɛna baa-na ce yinni cɛlle aa suɔ bir k̄a uman puɔraa-mi u wulaa. 34 Min k̄an kusuɔn-nu, na siɛ gb̄aa k̄a, a ce dumaanɔ-na, na ka taara-miɛ na siɛ da-mi.»

35 *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Wuɔ u k̄a hie aa cira i siɛ gb̄aa da-yo? Ku ce Yuifubaa-ba man dii hɛnɔgu-na u taara duɔ k̄a ba yaa wulaa-i ka wan Diilonɔ-nelma-i baa *niɛraamba-i wei? 36 Nel hama-i temma-i dumande-i? <Min k̄an kusuɔn-nu namaa na siɛ gb̄aa k̄a, a ce dumaanɔ-na na ka taara-miɛ na siɛ da-mi?»»

Yesu wan Diilonɔ-Yalle maama

37 *Gbugannɔn-ponsaanɔgu tɛmmanɔn-yiingɔ yaa waa yibuɔ-i. Yiingɔ fanɔnɔ juɔ hi, Yesu wuɔ sire yiɛra aa naa piye da gbagaga baa nuɔmba-i wuɔ: «H̄unkuɔsɔnɔ da ni bel uman, u jo mi wulaa u ji nyɔn h̄umma-i. 38 Naa man wan dumaa Diilonɔ-nelma-na wuɔ: <Uman duɔ haa u nanɔga miɛ, cicɛlmanɔ-h̄umma ka ta ma b̄un kutienɔ huɔnɔga-na n̄aa nuoraanɔgu.»* 39 Baman naa h̄uȳaa Yesu nelma-i, banɔ n̄a naa saaya ba da *Diilonɔ-Yalle man, Yesu taa u wan difande maama yaa dumaanɔ-na. Huɔnɔgu fanɔgu-na, Diilonɔ saa naa hi piḡaan Yesu b̄ob̄oima-i, a ce dumaanɔ-na, molo saa naa hi da Diilonɔ-Yalle-i yogo.

Nuɔmba saa nunu ba-naa Yesu k̄unɔgu-na

40 Yesuɔn piye dumaanɔ-na, bananɔ baa ta ba piye dii nuɔmba hɔlma-na wuɔ: «Coima saa fa, naacolɔ daayo yaa *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i!» 41 Bananɔ ba'a: «Diilonɔ ɔn p̄aa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ man, u yaa-i!» Bananɔ ba'a: «Diilonɔ ɔn p̄aa nuŋgu-i wuɔ u ka saan Konkortienɔ man, u ce niɛ aa hel *Galile? 42 Diilonɔ-nelma saa cira wuɔ Konkortienɔ ka waa *Davidi h̄aȳɛnɔ wei? Aa tiraa cira wuɔ u ka hon Betelɛmu, Davidi ba nelle-na.» 43 Kunɔ ciɛ dumaanɔ-na, ba saa nunu ba-naa Yesu k̄unɔgu-na. 44 Bananɔ baa ta ba taara ba bel-o, n̄ga hai ka siɛ haa u nanɔga yuɔ?

45 *Diilodubuoɔ niyataamba bir k̄a baman puɔraa-ba ba wulaa.† Banɔ k̄aa, baa yuu-ba wuɔ: «Ku kaa ce niɛ aa na saa bel-o jo baa-yo?»

* 7:38 Niɛn Esekɛl (Ézéchiel) 47.1; Sakari (Zacharie) 14.8. † 7:45 *Diilodubuoɔ niyataamba yaa naa puɔraa-ba baa *Farisɛbaa-ba-i. Niɛn 7.32.

46 Baa cira: «Inj siire, i saa da molo piiye naacolŋ daayo temma-i dede.»

47 *Farisíēbaa baa cira: «Ku ce namaa na bi yaan u pira-nei tí yaa de-i-na wei? 48 Na nuó ba'a i yuntien hayo-i cuu u huon-nu? Sisó Farisíēyieŋ hayo-i cuu u huon-nu? 49 Baman cuu u huon-nu, u diei sa suó *ánjinamma-i. Ninj daaba de-i hiere Diilonŋ gāan baa-ba!»

50 Farisíēyieŋo nanŋo waa ba hálma-na, ba taa ba bi-yo Nikodemu; u yaa naa káa Yesu wulaa isuonŋu nanŋu-na.† Fuó wuó gbē-ba wuó: 51 «Na suyaa wuó a saa baa mie ánjinamma-i, die saa yuu molonŋo-i a suó unj cie kuman, i sie gbāa ce-yo binŋunŋu de?»

52 Baa cira: «Nuó ŋ taara ŋ cu Galiletaamba huon-nu wei? Ká ŋ ka migāan ŋ kalan Diilon-nelma-i fafamma ŋ ne, ŋ sa ka da *Diilopopuorbilo nanŋo hilaa Galile-i-na.»

53 [Ban juó piiye tí, baa sire bóró kúnj ba cinninj.]

8

Ba bilaa cieŋo nanŋo-i baa bibieŋo jo baa-yo Yesu wulaa

1 Nuómban buóra, Yesu wuó ta ká *Olivi-tibinni-tānunŋu-na. 2 Ku cuo kaala-i-na, wuó naar jo *Diilodubuó-i-na. Nuómba-i hiere baa kúal ba-naa jo u wulaa. Wuó tiena tuó wan Diilon-nelma-i baa-ba. 3 U juó'a u ne da *ánjinamma pigāataamba-i baa *Farisíēbaa-ba juó ji jina molonŋ cieŋo nanŋo-i ba yaanŋana, wuó ba bilaa-yo baa bibieŋo. 4 Ban jiena-yuó, baa gbē Yesu-i wuó: «Hāalátie, i bilaa cieŋ daayo-i baa bibieŋo. 5 A ne da ánjinamma-na, *Moisi ciera wuó i tie nanŋ caamba famba temma-i baa tāmpēlēiŋa i ko-ba. Nuó fuó, nanŋ'a nie?»

6 Ba yuu-yo dumaanŋo-na da ba ne sí u ka piiye cāl ba bel-o. Yesu wuó yan-ba aa naa ture u yunŋu-i tuó nyegēŋ híema-na baa u niele. 7 Baa cor ta ba yuu-yo. Ban yuu-yonŋ ba titirre dumaanŋo-na, wuó ciir u yunŋu-i aa naa cira: «Namaanŋo-na, uman duó saa ce kuubabalaanŋu dede, kutienŋo donŋ u nanŋ-yo mi ne.» 8 Aa naa tiraa ture u yunŋu-i tuó nyegēŋ híema-na. 9 Unj piiye baa-ba dumaanŋo-na, baa donŋ ta ba ta ba da-ba-diei. Ba binŋoinŋo yaa taa igēna aa banamba cu. Ba taa dumei hiere aa ji yanŋ Yesu yaa yonŋ baa cieŋ daayo-i. 10 Yesu wuó ciir u yunŋu-i aa naa cira: «Cieŋ nuó, ba curaa hie? Molo saa nanŋ-ni wei?»

11 Cieŋ wuó cira: «Hāalátie, molo saa nanŋ-mi.»

Yesu wuó cira: «Āhāa! Ká, muómi sie bi gān baa-ni. Nŋa baa tiraa ŋ ce kuubabalaanŋu.»]

Yesu yaa fitnuó-i nelbiliemba hálma-na

† 7:50 Nieŋ 3.1-2.

12 Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ ji tiraa tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ: «Muɔmei fitinuɔ-i nelbiliemba hɔlma-na. Umanḡ duɔ cu mi huonḡ-nu, u sie waa kukulma-na, u ka da gbagbaama manḡ káanḡ baa-yo Diilonḡ-nelle-na.»

13 *Farisíεbaa baa gbě-yo wuɔ: «Nuɔ da ḡ ji ta ḡ wanḡ nanḡ fereḡ maama-i, yunḡu ce nie waa nanḡ nelma-na?»

14 Yesu wuɔ cira: «Muɔ mi suyaa mi munḡhelmu-i aa tiraa suɔ mi munḡkammu-i, a ce dumaanḡo-na, da mi fie ta mi wanḡ mamanḡ mi künḡu-na, mi sa kar coima. A ne da namaanḡo-i, na sa suɔ mi munḡhelmu, na sa suɔ mi munḡkammu. 15 Namaa ne nelma-i nelbilienḡ nemma aa ta na cāl nuɔmba-i, a ne da mei sa cāl nelienḡo. 16 Aa da mi fie cāl umanḡ, da ḡ ne-ma, ḡ da-ma ninsonḡo. Hama-i nuɔ-i? Mi sa ce weima-i mi diei; umanḡ puɔraa-mi, uu dii baa-mi. 17 Ma sí ma nyegāanḡ na *anjnanna-na wuɔ: «*Siertaanḡ da ba yu ba hai nelma manḡ nuɔ-i, ninsonḡo.*»* 18 Terienḡu fanḡu-na, muɔ baa mi To-i miemei siertaanḡ miε mei maama-na; u yaa puɔraa-mi.»

19 Farisíεbaa-ba yuu-yo wuɔ: «ḡ to dii hie?»

Yesu wuɔ cira: «Na sa suɔ muɔḡo-i na ka ce nie gbāa suɔ mi To-i. Kuɔ na taa na suɔ muɔḡo-i, naa naa gbāa suɔ mi To-i.»

20 Yesu waa *Diilodubuɔ-na tuɔ wanḡ Diilonḡ-nelma-i aa tuɔ piiye nel daama-i. U waa banḡ dii gbeinḡa-i kusuḡn-nu ba hā Diilonḡo-i. U belmanḡ-huonḡunḡ ḡa naa ku saa hi dumaanḡo-na, molo saa haa u nanḡa yuɔ.

Yesu pigāanḡ u sínni-i

21 Yesu wuɔ suonu u āndaanḡu-i baa-ba wuɔ: «Mi ka ta. Aa mi suyaa miε na ka taara-miε. Na sie bi gbāa kā minḡ kánḡ kusuḡn-nu; a ce dumaanḡo-na, na ka ku baa na āmbabalma-i.»

22 *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bige-i cie wuɔ i sie gbāa kā unḡ kánḡ kusuḡn-nu? U taara duɔ ko u fere wei?»

23 Yesu wuɔ cira: «Namaa hilaa hīemanḡ bande aa mei hel dɔrɔ. Hīemanḡ-baamba'i namaanḡo-i aa muɔḡo-i hīemanḡ-wuonḡ muɔ sí, 24 ku'i cie miε na ka ku baa na āmbabalma-i. Coima saa fa, da na saa hūu-ma wuɔ umanḡ dii gbula u yaa muɔḡo-i, na ka ku baa na āmbabalma-i.»

25 Baa yuu-yo wuɔ: «Nuɔḡo-i hai molonḡ nuɔnei?»

Yesu wuɔ cira: «Mi pigāanḡ-na mi sínni-i dii ku domma-na. 26 Na nelma bɔi dii mi da mi wanḡ-ma baa-na, na yunḡ-maama bɔi bi dii mi da mi fielnu-mei. Nḡa umanḡ puɔraa-mi huhurmantienḡo sí. Unḡ pigāanḡ-mi mamanḡ, mi wanḡ ma yaa-i baa nuɔmba-i.»

27 Yesunḡ piiye baa-ba, ba saa suɔ wuɔ u gbě u To yaa-i. 28 Wuɔ cira: «Da na ji haa *Molonḡ-Bienḡo-i dɔrɔ huonḡu manḡ nuɔ-i, na ka

* 8:17 Anjnanna tiyemmanḡ-sebe (Deutéronome) 17.6, 19.15; Kāmmaḡ-sebe (Nombres) 35.30

suɔ suɔ wuɔ umaŋ dii gbula u yaa muɔŋo-i. Na ka bi suɔ wuɔ mi sa ce wei ma mi fere. Mi Toŋ waan mamaŋ baa-mi, mi wan ma yaa-i. ²⁹Umaŋ puɔraa-mi, mi ce u huɔŋga-i; a ce dumaanjo-na uu dii baa-mi; u saa nanna-mie mi diei yonj.»

³⁰Yesuŋ piye dumaanjo-na, nuɔmba bɔi huu u nelma-i.

Ninsoŋo sa dɔlnu nelbiliemba-i

³¹*Yuifubaa-ba maŋ naa huyaa Yesu nelma-i, wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Da na bel mi nelma-i nammu hai, na ka ce mi *haalabien namaa kelkel. ³²Na ka suɔ ninsoŋo-i aa ninsoŋo ka ce na waa na fereŋ nuɔ.»

³³Baa cira: «Ŋ waŋ wuɔ nie de-i? Mienjo-i *Abiramu haayelŋ mie, ii dii i fereŋ nuɔ, i saa ce nelien-korsinni dede.»

³⁴Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umaŋ duɔ ce ambabalma-i, kutienjo cie korienjo ambabalma wulaa. ³⁵A ne da korienjo sie gbaa ce dɔngu baa u yuntienjo-i, nga u yuntienjo bienjo yaa gbaa ce dɔngu-i baa u to-i. ³⁶Terienjo fanju-na, Bepolŋ duɔ cira nuɔni maŋ dii ŋ fereŋ nuɔ, nii dii ŋ fere nuɔ kelkel. ³⁷Mi suyaa mie Abiramu haayelŋ namaa, nga na taara na ko-mi wuɔ mi nelma sa dɔlnu-nei. ³⁸Muɔ miŋ daa mamaŋ mi To wulaa, mi waŋ ma yaa-i. Nga namaanjo-i, na toŋ haalaaŋ-nei mamaŋ, na ce ma yaa-i.»

³⁹Baa cira: «Mie to yaa Abiramu.»

Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa waa Abiramu bisalŋ namaa kelkel, naa naa ta na ce Abiramu temma-i. ⁴⁰Nga na bir yan aa ta na taara na ko-mi a ne da miŋ daa ninsoŋo maŋ mi To wulaa, mi waan u yaa baa-na. Nan ceŋ mamaŋ mafamma-i Abiramu maacemma'i wei? ⁴¹Na biyaa na to u maama.»

Baa cira: «Mienjo-i buɔraan mie si; i to dii u diei yonj, u yaa Diilonjo-i.»

⁴²Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muɔmi hilaa Diilonj-terien-nu'i jo, aa mi juɔ fuɔ jomma'i. Kuɔ na to yaa naa waa Diilonjo-i ninsoŋo, muɔmi kɔngu naa ta ku dɔlnu-nei. Mi saa jo mi fereŋ jomma, u yaa puɔraa-mi. ⁴³Nan'a na sa nu mi nelma-i ku'i cie miŋ waŋ mamaŋ baa-na, na sa suɔ ma yungu-i. ⁴⁴Na to yaa *Sitani. Na taara na ce fuɔ kusungu yaa-i. Dii ku domma-na, u yii baa nelkolle yaa-i. Un'a u sa waŋ ninsoŋo-i dumaanjo-na, u saa sie ninsoŋo-i dede. U yaa coima tienjo-i, a ce dumaanjo-na u nelma-i hiere coima. ⁴⁵Nga muɔ fuɔ, mei waŋ ninsoŋo yaa-i; ku'i cie ŋ da na saa huu mi nelma-i. ⁴⁶Namaanjo-na, hai gbaa da calmuɔ haa-mie? Da kuɔ mi waŋ ninsoŋo, bige-i cie na ta na ciina mi nelma-i? ⁴⁷Umaŋ duɔ waa Diilonj-wuonjo, ŋ da kutienjo nu Diilonj nelma-i. Nga namaanjo-i, Diilonj-baan namaa si, ku'i cie na sa nu mi nelma-i.»

⁴⁸Baa cira: «Die cira nuɔŋo-i *Samariyien nuɔ, i saa kar coima; aa *jina ka sire ŋ yungu-i dii.»

49 Yesu wuɔ cira: «Mi yunḡu saa sire; mi kãḡ mi To yaa-i aa namaa na yagar wuɔ na siε kãḡ muɔŋo-i. 50 Mɛi sa taara mi jina mi fεε dɔrɔ, moloŋo'i dii tuɔ ce mafamma-i, aa kufanḡu tienḡo yaa suyaan neliεŋo neliεŋo kumanḡ gbɛ baa-yo. 51 Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Uman duɔ tuɔ nu mi nunḡu-i u sa ji suu baa kuliŋgu-i dede.»

52 Yesun waan mafamma-i, Yuifubaa-ba gbɛ-yo wuɔ: «Fiefiε fuɔ, nuharunḡu si dii, i suyaa wuɔ nii si dii gbãḡgbãḡ. Abiramu-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba kuu hiere, aa nan ta ŋ piiye wuɔ uman duɔ tuɔ nu nan nunḡu-i kutienḡo sa ji suu baa kuliŋgu-i dede. 53 Daa u cɔrnu dε! Nan daa niε sɪ nan maaraa i to-i Abiramu-i wɛi? Nga fuɔ u kuu, Diilopɔpuɔrbiemba tiraa ku.»

54 Yesu wuɔ cira: «Kuɔ muɔmɛi taa mi kaal mi fεε, yunḡu naa saa waa-kuɔ. Nga mi To yaa kaalaan-minḡ. Na gbɛ u yaa-i wuɔ namaa Diilonḡo 55 aa na sa bi suɔ-yo. Muɔ fuɔ, mɛi suɔ-yo. Da mi cira mi sa suɔ-yo, mi ka ce coikartienḡ muɔ namaa temma-i. Mi suɔ-yo aa tiraa ta mi nu u nunḡu-i. 56 Abiramu man namaa to, un juɔ suɔ wuɔ u ka hi mi jomman-yiinḡu-i, u huɔŋga gbuu pãḡ fɛ. Un juɔ da-mi, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-yuɔ ŋaa bige-i?»

57 Yuifubaa baa cira: «Nan saa bi hi da bienḡ komuɔŋa hãi baa cɪncieluo-i yogo aa cira nan daa Abiramu-i; ŋ daa-yo dan hama-i temma-i?»

58 Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Aa Abiramu suɔ duɔ honḡ, muɔmi man dii gbula mii naa waa.»

59 Un waan mafamma-i, baa biεra tãmpɛlɛiŋa wuɔ ba nan-yo. Wuɔ yan-ba aa naa fuo hel *Diilodubuɔ-i-na ta.

9

Yesu puurii yironḡo nan yufienḡa

1 Yesun taa ka hi hɔlma namaa-i, wuɔ da yironḡo nanḡo. Kutienḡo huɔŋ baa u yirsinni-i. 2 U *hãalãbiεŋ baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, bige-i yirii naacolḡ daayo-i? Fuɔ fεεŋ ãmbabalma'i yirii-yo waa u bɪncuɔŋ-maama'i yirii-yo?»

3 Yesu wuɔ cira: «Fuɔ ãmbabalma sɪ, u bɪncuɔŋ-maama bi sɪ. Diilonḡ un hii dumaa, u yirii duɔ pigãan nelbiliemba-i ku yaa-i. 4 Cuo duɔ gbãḡ kaal, i saaya i tie ce mi pɔpuɔrtienḡo maacemma-i, ni ma'i sɪ, bãan da ku tɪ, molo siε gbãa ce bɪŋkũḡu. 5 Minḡ yεŋ nelbiliemba hɔlma-na, muɔmɛi ba fitɪnuɔ-i.»

6 Un waan mafamma-i, wuɔ tu taalunḡu hɛma-na aa guɔlnu-kuɔ baa hɛma-i a hure yironḡ daa u yufienḡa-na 7 aa naa cira: «Kã ŋ ka saar ŋ yaanḡa-i Siloe hũnfuonḡu-na.» (Siloe yunḡu yaa wuɔ pɔpuɔrbilonḡo.) Naacolḡ wuɔ kã ka saar u yaanḡa-i, u yufienḡ aa pãḡ puur; wuɔ bir tuɔ kũḡ.

⁸ Uḡ kãa ka hi, u caantaamba-i baa bamaḡ taa ba suɔ-yo hiere baa piel u maa-na. Baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolḡ daa u yaa saa tuɔ tɛna u cãrã wei?» ⁹ Banaḡ ba'a u yaa-i, banaḡ ba'a u'i sí kerε u nabieraḡo. Naacolḡ fuɔ fεε wuɔ cira: «Muɔmei mi fεε!»

¹⁰ Baa yuu-yo wuɔ: «ḡ cie ḡ yufieḡa-i nie a puur?»

¹¹ Wuɔ cira: «Baḡ bḡḡ naacolḡo maḡ Yesu-i, u yaa cie kpɔkpɔtuɔḡgu hure-yei aa cira mi kã Siloe-i-na ka saar-a. Mi kãa ku yaa-i ka saar-a, a pãḡ puur.»

¹² Baa yuu-yo wuɔ: «Naacolḡo faḡo we-i-na?»

Wuɔ cira: «Na feḡ muɔ, mei suɔ hie?»

Diilonḡo gbãa nu nelbabaḡo nuḡgu-i wei?

¹³⁻¹⁴ Yesuḡ puurii naacolḡ daayo yufieḡa-i yiḡḡu maḡ nuɔ-i, ku waa *yitɛnanḡu. Naacolḡ uḡ piiye dumaḡo-na, baa belo kã baa-yo *Farisɛbaa-ba wulaa. ¹⁵ Farisɛbaa baa bi yuu-yo u yufieḡaḡ cie dumaa puur. Wuɔ cira: «U huure kpɔkpɔtuɔḡgu yei aa cira mi kã ka saar mi yaanḡa-i. Mi kãa ka saar-ka ku yaa nuɔ-i, mi yufieḡa puur.»

¹⁶ Farisɛbaa-ba namba ta ba piiye wuɔ: «Naacolḡo maḡ cie maaceḡ daama-i u sie gbãa jo Diilonḡ-jomma. Na saa da, u sa kãḡ yitɛnanḡu baa u maacemma-i.»

Banaḡ ba'a: «Ãmbabalmancerḡ hayo-i gbãa ce nel daama temma-i?» Kuḡ cie dumaḡo-na, baa hel ba-naa honniḡ.

¹⁷ Farisɛbaa baa yuu naacolḡo-i wuɔ: «Nuɔ fuɔ, nan'a nie naacolḡ daayo kũḡgu-na?»

Wuɔ cira: «Mei wulaa, *Diilopɔpuɔrbilonḡo.»

¹⁸ *Yuifubaa baa sire wuɔ naacolḡ daa u saa naa yir. Baa bḡ u bḡncuɔmba jo. ¹⁹⁻²⁰ Baḡ juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa bieḡo-i naacolḡ daayo-i wei?»

Baa cira: «Õu, mie bieḡo.»

Yuifubaa ba'a: «U huɔḡ baa yirsinni-i wei?»

Naacolḡo bḡncuɔḡ ba'a: «Õu, u huɔḡ baa-ni.»

Yuifubaa ba'a: «U yufieḡa cie nie aa puur fiefie-i-na?»

²¹ U bḡncuɔḡ ba'a: «Coima saa fa, i saa suɔ u yufieḡaḡ cie dumaa puur, aa i saa bi tiraa suɔ umaḡ puurii-ya.» Aa naa cira: «Yuuḡ fuɔ fεε-i, bisãlãaḡo sí; maḡ cie dumaa, u ka waḡ-ma baa-na.» ²² Kumaḡ naa cie ba waḡ mafamma-i, Yuifubaa baa wurii-ba wuɔ umaḡ duɔ cira Diilonḡ uḡ pãa nuḡgu-i wuɔ u ka saanḡ *Konḡkortieḡo maḡ u yaa Yesu-i, ba nyaa kutieḡo-i *Diilonelhãalãdũḡgu-na. ²³ Kufanḡu korma'i naa cie u bḡncuɔmba cira ba yuu fuɔ fεε-i bisãlãaḡo sí.

²⁴ Ku huonḡu-na, Farisɛbaa-ba tiraa ji bḡ naacolḡo-i ji cira: «Ne Diilonḡo-i aa ḡ waḡ ninsonḡo-i; naacolḡ daayo-i nelfeḡeḡo sí, mie fεε-i i suyaa-ma.»

²⁵ Naacolŋ wuɔ cira: «Mei sie gbāa cira nelfefeiŋo, mei sie bi gbāa cira nelfefeiŋo sí. Nga ma diei maama maŋ meiy suyaama: U puurii mei yufienja-i.»

²⁶ Baa yuu-yo wuɔ: «U ciε-ni niε? U puurii ŋ yufienja-i puur hama-i temma-i?»

²⁷ Naacolŋ wuɔ cira: «Mi waan-ma baa-na, na saa yiεra numa. Bige-i ciε na'a mi tir-ma? Namaa na bi taara da na ce u *hāalābien namaa wei?»

²⁸ Baa pāŋ ta ba tuora-yuɔ aa naa cira: «Nuɔnei u hāalābilon nuɔ! Miε fuɔ, *Moisi hāalābien miε. ²⁹ I suya wuɔ Diilonŋo piiye baa Moisi-i, ŋga daayo-i i sa suɔ u munjhelmu!»

³⁰ Naacolŋ wuɔ cira: «Namaa gbεε! Na sa suɔ u munjhelmu a ne da u puurii mei yufienja-i! ³¹ Na suya kerre wuɔ Diilonŋo sa nu nelbabalaamba nunni-i de! Uman duɔ tuɔ wuɔ u hūmelle-i aa tuɔ ce u huɔŋga-i u nu fuɔ nunju yaa-i. ³² Molonŋo maŋ huɔŋ baa yirsinni-i, in siire ji hi baa nyunŋo, i saa nu-ma dede wuɔ melŋ daayo puurii kutienŋo yufienja-i. ³³ Kuɔ naacolŋ daa u saa naa jo Diilonŋ-jomma, uu naa saa gbāa ce biŋkūŋu.»

³⁴ Baa cira: «Daa u cɔrnu de! Nuɔni maŋ huɔŋ baa āmbabalma-i, nuɔnei gbāa pigāaŋ miεŋo-i nelma wei?» Aa naa pāŋ nyaa-yo hiel-o Diilonelhāalādūŋu-na.

Yirsinni dii ni hāi

³⁵ Baŋ duɔnya naacolŋo-i, Yesu wuɔ nu-ma aa kā u wulaa ka yuu-yo wuɔ: «ŋ haa ŋ nanŋa-i *Molon-Biεŋo-na wei?»

³⁶ Naacolŋ wuɔ: «Hāalātie, u yaa hai? Pigāaŋ-mi baa-yo; mi taara mi hūu u maama-i!»

³⁷ Yesu wuɔ: «U yaa ŋ yaanŋa-na; u yaa piiyenŋ baa-ni.»

³⁸ Naacolŋ wuɔ: «Itie, mi hūyāa-ma.» Aa naa pāŋ dūuna Yesu yaanŋa-na.

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi juɔ hīεma-na da mi ji ce nelma diei. Mi juɔ da mi ji puur yiriεmba yufienja-i aa suuye bamaŋ daaŋ ba waanŋa-i.»

⁴⁰ *Farisīεbaa-ba namba waa u caanŋu-na, baa cira: «Miε fuɔ i saa yir yogo.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa suɔ-ma wuɔ na yirii, āmbabalma naa saa waa-nei, ŋga naŋ ciεra namaa saa yir, na āmbabalma dii ma temma-i yogo.»

10

Yesu yaa āncīnafefeiŋo-i

¹ Baŋ tīyāa nelma famma-na, Yesu wuɔ ji naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Uman duɔ yanŋ naatuŋgu dumelle-i aa suur yanŋa nanŋa, coima saa fa, ba bī u yaa-i cuoyuo-i.

² Nga uman duɔ suur baa dumelle-i, u yaa naatuɔntienŋo-i, u yaa āncīnaŋo-i. ³ Tūlmba suɔ ba tienŋo-i. Duɔ kā de-i-na,

uman̄ niεyan̄ naatuɔŋgu-i u sire puur dumelle-i hã-yo, u tuɔ bí túlmba-i ba yirɛiŋ-na ba da-ba-diei, ba ta ba hel. ⁴ Baŋ suɔ-yon̄ dumaan̄o-na, duɔ ji bí-ba ba hel hiere, u ta ba yaan̄-na aa ba cu-yo. ⁵ Nga da ba'a ba sa suɔ-ni, ba siε siε cu ŋ huon̄-nu. Baŋ'a ba sa suɔ ŋ yalle-i, da ŋ bí-ba, ba bir yan̄ aa ta ba gbar-niε.»

⁶ Yesuŋ naan̄ gbãnalãan̄ daaku-i, ba saa suɔ ku yun̄gu-i. ⁷ Wuɔ tiraa cira: «Yaan̄ mi wan̄ ninsoŋo-i baa-na: Muɔmei naatuɔŋgu dumelle-i. ⁸ Baman̄ juɔ yaan̄ga muɔmi-na hiere, cuobaa; nga túlmba saa nu ba nunni-i. ⁹ Muɔmei dumelle-i. Uman̄ duɔ suur baa dumelle-i, kutien̄o kuraa. U gbãa tuɔ suur aa tuɔ hel kuŋ dɔlaanu-yuɔ dumaa, aa u ka tuɔ da u niwuoni-i. ¹⁰ Cuoyuo jomman̄-yun̄gu yaa a ji cuo, sisɔ a ji ko, da ma'i bi sí a ji guɔla. Nga muɔmi juɔ da mi ji kor nelbiliemba-i ba waa ba fεɛŋ nuɔ.

¹¹ «Da ŋ nu wuɔ ãnciinafɛfɛiŋo-i, u yaa muɔŋo-i. Uman̄ ka hũu-ma ku u túlmba maama-na, u yaa ãnciinafɛfɛiŋo-i. ¹² Da ba biε uman̄ u tuɔ ceŋ túlmba-i, ba sa bí ufan̄o-i ãnciinan̄o. Túlmba-i fuɔ baamba sí; u taara gbein̄a. Fuɔ temma-i, duɔ ji da jara jo, u gbar aa yan̄ u jo ji bel u yufellen̄-wuon̄o-i ta. ¹³ Fuɔ juɔ duɔ ji taara gbein̄a; túlmba maama ce niε aa waa kpelle u huon̄ga-na? ¹⁴⁻¹⁵ Muɔmei ãnciinafɛfɛiŋ muɔŋo-i. Muɔ baa mi To-i in̄ suɔ i-naa dumaa, muɔ baa mi túlmba-i i bi suɔ i-naa dumɛi. Aa mi hũyãa-ma da mi ku ba maama-na. ¹⁶ Túlmba namba bi dii baa-mi yan̄ga nan̄ga. Mi saaya mi kã ka nyaa-ba jo baa-ba tũsɛlle ji ce di diei aa ãnciinan̄o bi waa u diei. Da mi kã, ba ka nu mi nun̄gu-i.

¹⁷ «Min̄ hũyãa-ma da mi ku mi túlmba maama-na aa da mi sire, ku ciε mi maama ta ma dɔlnu mi To-i. ¹⁸ Muɔ da mi saa siε, molo siε gbãa ko-mi. Ku dɔlaanu muɔmei mi pã mi fεɛɛ. Ku fɔŋgũɔ dii-miε mi da mi ku aa sire. Mi To puɔraa-mi baa ma yaa-i.»

¹⁹ Yesuŋ waan̄ mafamma-i, *Yuifubaa baa tiraa hel ba-naa honniŋ. ²⁰ Ba fɔŋgũɔ baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolŋ daa u yun̄gu si dii! *Jina dii-yuɔ! Baa na ta na nu u nelma-i.» ²¹ Banan̄ ba'a: «Jina duɔ waa moloŋo man̄ nuɔ-i, u siε gbãa piiye dumandɛ-i-na. Namaa daa jina ba nolŋo gbãa puur moloŋ yufien̄a wɛi?»

Yuifubaa-ba ciinaana Yesu-i

²² Waan̄-huon̄gun̄ juɔ hi, *Yuifubaa baa ta ba ce *Diilodubuo *migãaman̄-ponsaan̄gu-i *Yerusalemu-i-na. ²³ Yesu wuɔ kã ka tuɔ wuɔra u bĩŋ *Salomɔ kukuruun̄gu-na. ²⁴ Yuifubaa baa kã ka ciilã-yuɔ aa naa yuu-yo wuɔ: «Ŋ ka kaala ŋ nelma-i baa-ye yaku-i? Da kuɔ Diilon̄ un̄ pãa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄ u yaa nuɔŋo-i, wan̄ ninsoŋo-i baa-ye ke!»

25 Yesu wuɔ cira: «Mi waan̄-ma baa-na cor t̄i, nga na saa h̄u-ma. Miŋ ceŋ maman̄ mi To yerre-na ma yaa pigāan̄ mi s̄inni-i. 26 Nga nan̄'a naa s̄i meɪ t̄ul̄ŋ namaa, na saa h̄u mi nelma-i. 27 Mi suɔ mi t̄ul̄mba-i. Ba nu mi nelma-i aa ta ba nyaanu-miɛ. 28 Mi h̄a-ba cic̄lma man̄ sa t̄ieŋ dede. Ba c̄eraa ba ku, aa molo siɛ gb̄aa h̄u-ba mi wulaa. 29 Mi To yaa h̄aa-mi baa-ba, u f̄oŋḡuɔ j̄ienya nuɔmba-i hiere ba wuon̄o-i, a ce dumaan̄o-na, molo siɛ gb̄aa h̄u u diei u wulaa. 30 Muɔ baa mi To-i kuuduɔŋgu yaa-i.»

31 Uŋ piye dumaan̄o-na, Yuifubaa baa tiraa biera t̄amp̄l̄eɪŋa da ba nan̄-yo. 32 Wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Mi To ciɛ mi ce nelfafamma boi pigāan̄-na. Miŋ ciɛ maman̄, na taara na nan̄-mi ko-mi hama-i yuŋ-nu'i jebi?»

33 Yuifubaa ba'a: «Niŋ ciɛ nelfafamma man̄, i saa cira i nan̄-ni mafamma maa-na; niŋ wuɔraŋ ŋ biɛna Diilon̄o yerre-i wuɔ nuɔ Diilon̄ nuɔ, ku'i ciɛ yiɛ i nan̄-ni ko-ni.»

34 Yesu wuɔ: «Ma nyegāan̄ na *an̄j̄namma-na wuɔ Diilon̄o ciɛra: «*Namaan̄o-i naa dii ŋaa Diilon̄o.*»* 35 Diilon̄-nelman̄ vii baman̄, Diilon̄o ciɛra wuɔ baa dii ŋaa Diilon̄o. I siɛ bi gb̄aa maar Diilon̄-āndaan̄gu-i. 36 Uŋ hielaa muɔmi man̄ puɔr-mi mi jo h̄ɛma-na, bige-i ciɛ da mi cira Diilon̄-Biɛŋ muɔ, na'a mi biɛna Diilon̄o yerre? 37 Da kuɔ mi sa ce mi To maacemma, baa na h̄u mi nelma-i. 38 Nga da kuɔ mi ce ma yaa-i, h̄yāan̄-man̄. Da na fiɛ'a na saa haa na nan̄ga miɛ, miŋ ceŋ maman̄, h̄yāan̄-man̄ wuɔ Diilon̄-maacemma; ku yaa na ka suɔ wuɔ mi To dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo.»

39 Uŋ waan̄ mafamma-i, Yuifubaa baa tiraa sire wuɔ ba belo. Wuɔ kor ba wulaa.

40 Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ bir k̄a *Yurd̄ɛ bomborre nandena, dii Nsāan̄ taa u *batiŋ nuɔmba-i kusuɔŋ-nu, ka t̄iɛna da huon̄gu cellɛ. 41 Nuɔŋ baa k̄uɔl ba-naa nyaa u huon̄-nu. Ba taa ba piye wuɔ: «Nsāan̄ siire, u saa ce himma dede. Nga uŋ waan̄ maman̄ hiere naacol̄ŋ daayo k̄un̄gu-na, ninson̄o.»

42 Nuɔmba boi h̄yāa Yesu nelma-i terien̄gu fan̄gu-na.

11

Lasaar kuliŋgu-i

1-2 Yesu j̄ieŋo nan̄o waa Betani-i-na ba taa ba bi-yo Lasaar. U t̄uɔbaa-ba waa ba h̄ai: Ba taa ba bi unan̄o-i Marti aa bi unan̄o-i Maari. Maari fan̄o yaa naa k̄uɔna natikolo-h̄umma-i Itien̄o gbeini-na aa naa hurre-niɛ baa u yukuɔs̄inni-i.*

Lasaar wuɔ ji cii jarma-na. 3 U t̄uɔbaa-ba puɔr ba ka wan̄ baa Yesu-i wuɔ u j̄ieŋo jan̄. 4 Ban̄ waan̄-ma, Yesu wuɔ cira:

* 10:34 Gbelieman̄-nalāan̄gu (Psaume) 82.6 * 11:1-2 Nsāa 12.3

«Jarŋ daama saa jo da ma ji ko Lasaar, ŋga ma juo da ma ji ce Diilonjo-i boi baa u Bieŋo-i hiere.»

⁵ Lasaar baa u tũɔbaa-ba-i, ba maama taa ma dɔlnu Yesu-i ma cor. ⁶ Baŋ tũɔnu-yuɔ wuɔ Lasaar si dii hinni, wuɔ yaŋ yinni hãi cor ⁷ aa naa suɔ gbẽ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «I ka bir kã *Yude-i-na.»

⁸ U hãalãbiemba cira: «Hãalãtie, ma sɩ *Yuifubaa-ba taa ba taara ba nan-*ni* baa tãmpẽlẽiŋa ko-ni terienŋu faŋgu-na ke? Ku saa bi da yinni yogo aa ŋ'a i bir kã!»

⁹ Yesu wuɔ nan gbãnalãŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Ma sɩ lɛrbaa cinciɛluo ba hãi dii bãŋgu-na ke? Da ŋ ta ŋ wuɔ bãŋgu-na, ŋ sa tiŋŋ ŋ fɛɛ dumaa, ¹⁰ ŋga da ŋ ta ŋ wuɔ isuɔŋgu-na, cecer maa sɩ, ŋ sa gbãŋ aa tiŋŋ ŋ fɛɛ.»

¹¹ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «I jĩŋo-i Lasaar yaa kuraa duɔfũŋ, mi ka kã ka pĩŋ-yo.»

¹² U hãalãbiemba cira: «Da kuɔ u kuraa duɔfũŋ, yaŋ-yo fafalmu ka da-yuɔ.»

¹³ Yesu taa u taara u wan Lasaar kuliŋgu maama yaa baa-ba dumaanjo-na, ŋga ba saa suɔ. Bafamba daa niɛ sɩ u wan duɔfũgbãŋgbãlãmmuŋ maama. ¹⁴ Baŋ'a ba saa suɔ Yesu nelma yaanŋa-i dumaanjo-na, wuɔ naa wuɔ wan-ma gbar-ma baa-ba wuɔ Lasaar jarma yaraa-yo. ¹⁵ Aa naa cira: «Uŋ'a u saa ku mi caan-nu, ku dɔlaanu-miɛ cor. Ku ka kãyã-nei na haa na nanŋa-i miɛ fafamma. Siiren j ka ne kuŋ yɛŋ dii dumaa.»

¹⁶ U hãalãbilonjo nanjo waa, ba taa ba bɩ-yo Toma, Girɛkibaa ba'a Didimu; ku yunŋu yaa wuɔ pɛbaa. Fuɔ wuɔ gbẽ u nahãalãbiemba namba-i wuɔ: «Yaan i kã, da ku ka waa kuliŋgu, i bi ku baa Itienjo-i hiere.»

Yesu yaa cicɛlma tienjo-i

¹⁷ Yesuŋ kãa ka hi, wuɔ nu wuɔ baŋ fuuriiye Lasaar u yinni naa yaa waa yiŋgu faŋgu-na. ¹⁸ Betani-i baa *Yerusalemu-i ku saa yu kilobaa-ba siei, ¹⁹ a ce dumaanjo-na, *Yuifubaa boi baa hilaa kã da ba ka jaal kuliŋgu-i.

²⁰ Martiŋ juɔ nu wuɔ Yesu jo dii, wuɔ sire tuɔ jãrã-yuɔ aa naa yaŋ Maari yaa tɛna dumɛlle-na baa niraamba-i. ²¹ Uŋ kaa hi, wuɔ gbẽ Yesu-i wuɔ: «Itie, kuɔ nii naa waa, mi tũɔ naa saa ku. ²² Ŋga mi suyaa miɛ niŋ yɛŋ terienŋu man nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, da ŋ cãrã kumaŋ Diilonjo wulaa, u ka hã-ni baa-ku.»

²³ Yesu wuɔ cira: «ŋ tũɔ ka sire.»

²⁴ Marti wuɔ cira: «Mi suyaa miɛ miwaanjo timman-yiŋgu-na, kuon da ba ji ta ba sire, u ka sire.»

²⁵ Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi siiren kuomba-i aa muɔmɛi cicɛlma-i. Uman duɔ haa u nanŋa miɛ, duɔ fiɛ ku, u ka sire. ²⁶ Aa uman duɔ haa u nanŋa miɛ, u cɛraa u ku; ku yunŋu yaa

wuɔ u daa cicēlma maŋ sa t̄ieŋ dede-i. N̄ h̄ȳāa mafamma-i w̄eɪ?»

²⁷ Marti wuɔ: «Itie, mi h̄ȳāa-ma. Mi h̄ȳāa-ma wuɔ *Kon̄kortieŋo maŋ naa saaya u jo, u yaa nuɔŋo-i. Nuɔnei Diilon̄-Bieŋ nuɔŋo-i.»

²⁸ Martiŋ waan̄ mafamma-i, wuɔ ta k̄uŋ. Uŋ kaa hi, wuɔ cuo b̄i Maari-i a waŋ baa-yo wuɔ: «H̄aal̄atieŋo juɔ; wuɔ mi ji waŋ baa-ni ŋ k̄a u wulaa.»

²⁹ Maariŋ nuɔ mafamma-i, wuɔ p̄aŋ sire baa gbarun̄gu tuɔ k̄a Yesu wulaa. ³⁰ Yesu wuɔ sa hi suur nellen̄-huɔŋga-na yogo, Martiŋ k̄aa ka da-yo terien̄gu maŋ nuɔ-i, u waa yogo kusuŋ-nu'i. ³¹ Yuifubaa-ba maŋ waa ta ba ce jaalun̄gu-i, baŋ juɔ da Maari t̄aanu hel dumaan̄o-na, baa sire cu u huon̄-nu wuɔ s̄i u k̄a t̄eŋo c̄incorre'i nuɔ-i duɔ ka kaal. ³² Wuɔ k̄a ka hel Yesu terien̄gu-na. Uŋ kaa'a u ne da Yesu-i, wuɔ k̄a ka d̄uuna u yaan̄ga-na aa naa cira: «Itie, kuɔ nii naa waa, mi t̄uɔ naa saa ku.» ³³ Aa p̄aŋ haa u nammu-i u yun̄-nu. Bamaŋ naa k̄aa baa-yo, baa bi k̄a ba ta ba kaal hiere.

Yesuŋ daa baŋ kaal dumaan̄o-na, u huon̄ kaa p̄aŋ k̄uɔl. ³⁴ Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na fuuriye-yuɔ hie?»

Baa cira: «Itie, jo i ta i ka piḡaan̄-ni baa terien̄gu-i.» ³⁵ Yesu wuɔ p̄aŋ don̄ tuɔ kaal. ³⁶ Yuifubaa baa ta ba piiye baa baa wuɔ: «Na saa da, kulon̄o maama taa ma d̄olnu-yuɔ de!» ³⁷ Banaŋ baa ta ba piiye wuɔ: «Ma s̄i u yaa puurī yiron̄o yufien̄a-i k̄e? Bige-i cie u saa cie Lasaar baa ku?»

³⁸ Yesu huon̄gaŋ ŋa naa gbuu k̄uɔl dumaan̄o-na, wuɔ k̄a ba k̄a c̄incorre terien̄gu-na. Di waa t̄amp̄efuon̄-nu aa ba ce t̄amp̄elle suuye di nuŋgu-i. Baŋ kaa hi, ³⁹ wuɔ cira: «Halaŋ t̄amp̄elle-i!»

Marti wuɔ cira: «Itie, u yinni naa yaa de-i uŋ fuuriye; u ka don̄ tuɔ h̄uŋ dii.»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Marti, ma s̄i mi waan̄-ma baa-ni mie da ŋ haa ŋ nan̄ga mie ŋ ka da Diilon̄ uŋ h̄ii dumaa k̄e?»

⁴¹ Baa halaŋ t̄amp̄elle-i. Yesu wuɔ t̄a u yun̄gu-i d̄orɔ aa naa cira: «Baba, niŋ nuɔ mi nuŋgu-i mi jaal-ni b̄oi. ⁴² Mi suyaa mie ŋ sa yagar mi nuŋgu-i, ŋga bamaŋ dii mi caan̄gu-na mi piiye ba yaa da ba suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi.» ⁴³ Uŋ waan̄ mafamma-i, wuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Lasaar, sire ŋ hel ŋ jo bande!»

⁴⁴ Kulon̄ wuɔ hel jo; u gbeini f̄ien̄ya baa u nammu-i hiere ka hel baa u yun̄gu-i. Yesu wuɔ cira: «Firiŋ-yon̄ aa na yaŋ u k̄a!»

Ba taara ba ko Yesu-i

(Matie 26.1-5; Marke 14.1-2; Like 22.1-2)

⁴⁵ *Yuifubaa b̄oi baa k̄aa Maari ba terien̄gu-na da ba ka jaal ba t̄uɔ kuliŋgu-i. Baŋ juɔ da Yesu cie nel daama-i, ba f̄on̄ḡuɔ baa h̄u u maama-i. ⁴⁶ Banaŋ baa bir yaŋ aa k̄a ka t̄unu *Fariis̄ebaa-ba-i baa uŋ cie mamaŋ. ⁴⁷ Baŋ t̄uɔnu-bei

dumaanjo-na, *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa Farisīεbaa baa tigiij *nellentaamba-i aa naa cira: «Naacolj daa u wuɔra u ce himma bɔi, i ka ce niε? ⁴⁸ Diε bi yan u cor tuɔ ce, nuɔmba-i hiere ba ka cu u huonj-nu. Da η bi da ba cuu u huonj-nu, *Oromεbaa-ba ka jo ji muonu i *Diilodubuɔ-i aa ko-ye hiere.»

⁴⁹ Unajo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bī-yo Kayifu. U yaa waa *Diiløjigāntaamba yuntienjo-i belle fande-na. Fuɔ wuɔ cira: «Na sa suɔ ku yaanġa-i dε! ⁵⁰ Na saa suɔ wuɔ nelduonj duɔ ku a kor nelle-i hiere ku bɔyaa nelle da di muonu wεi?»

⁵¹ Kayifuj waan nelma man daama-i fuɔ maawamma sī. Unj waa Diiløjigāntaamba yuntienjo-i belle fande-na dumaanjo-na, Diilonjo yaa diyaa-ma u nunġu-na, wuɔ Yesu yaa saaya u ku Yuifubaa-ba maama-na ⁵² aa bi ku tigiij Diilonj-bisālm̄ba man dii hienġu-na a ce-ba kuuduonġu. ⁵³ Yinduonġu fanġu-na, Yuifu ba yuntaan baa yiεra-mei wuɔ fuɔ ba ko Yesu-i. ⁵⁴ Banj puu mafamma-i, Yesu wuɔ yan-ba aa tuɔ fuo u hel. Duɔ hel u sa yan ba da-yo. Ku huonġu-na, wuɔ ji ta baa u *hāalābiemba-i ka tīεna nelle nande-na ba bī-de Efiramu, di saa maa baa hīekuraanġu-i.

⁵⁵ *Kɔrsīnni tīmmanj-ponsaanġun juɔ piε, *Yuifubaa baa jānu ba-naa da bāmbāale *Yerusalemu-i-na da ba tigiij ba fεε a saa baa ba Diilonj-hūmelle-i aa ponsaanġu suɔ da ku hi. ⁵⁶ Nuɔmban juɔ dumaanjo-na, baa ta ba taara Yesu-i Diilodubuɔ dumelle huonġa-na, ba sa da-yo ba da-yo. Baa ta ba piiye wuɔ: «Na yuu ba'a naacolj daayo ka jo ponsaan daaku-na wεi?» ⁵⁷ A ne da Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa Farisīεbaa-ba naa wan baa nuɔmba-i wuɔ umanj duɔ suɔ un yεn kusuonj-nu, kutienjo pigāan-ba baa-yo ba ka bel-o.

12

Maari kūna natikolo-hūmma Yesu gbeini-na (Matie 26.6-13; Marke 14.3-9)

¹ *Kɔrsīnni tīmmanj-ponsaanġun juɔ tīε yinni niediei aa da ku hi, Yesu wuɔ kā Lasaarbaa-ba wulaa dii Betani-i-na. Lasaar fanjo yaa naa kuu aa Yesu wuɔ sire-yuɔ. ² Unj kāa, baa haa bituonġu u yerrej. Marti yaa ciε niiwuoni-i aa biε hā-ba. Lasaar waa baa-ba tuɔ wuo. ³ Maari wuɔ biε natikolo nanjo-i litiri boluonġu, a kūnna Yesu gbeini-na aa ce u yukusīnni-i hurre-niε. Natikolo fanjo-i baa ciε-yo baa *naar-yɔmma ma kula. U sullu waa kpelle. Wuɔ sire nyaayā dūnġu-i. ⁴ Yesu *hāalābilonjo man ba nan bīn-yonj *Yuda-Isikaro-i, umanj juɔ hel Yesu huonġu-na, wuɔ cira: ⁵ «Natikolo daayo naa gbāa da *deniebaa nuɔsūɔ komuonja ndii. Bige-i ciε u saa yan i suor-o a hā sūntaamba baa gbeinja fanja-i?» ⁶ Ku saa ce ηaa sūntaamba hujarre waa-yuɔ ku'i ciε u tuɔ wan mafamma-i dε! U taa u

wanj-ma baa u huɔya-maama. U yaa taa u tiera ba gbeija-i, a ne da u taa u cuo; a ce dumaanjo-na u taa u dii u nanja-i yei.

⁷ Uɲ waan mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Yuda, yan ciejɔ fiisa! U kũna natikolo daayo-i miɛ tuɔ cie mi kuliingu yaa-i. ⁸ Sũntaamba dii baa-na bãanngu-i baa isuɔngu-i, ŋga muɔmi sie tɛna baa-na gbula.»

Nuɔmba gbagbarra Yesu huon-nu

⁹ *Yuifubaa-ban juɔ nu wuɔ Yesu juɔ dii Betani-i-na, baa sire kaal ba-naa kã da ba ka ne-yo aa bi ne Lasaar. ¹⁰ *Diilojigãntaamba yuntaan baa sire wuɔ ba ko Lasaar ¹¹ wuɔ u siremma cie Yuifubaa bɔi nanna ba bĩncuɔɲ-hũmelle-i aa hũu Yesu maama-i.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(*Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Like 19.28-40*)

¹² Ku cuo kaala-i-na, nelpũngu man naa juɔ *Yerusalemu-i-na da ba ji ce *kɔrsinni timmanj-ponsaanngu-i, baa nu-ma hiere ka saa wuɔ Yesu jo dii. ¹³ Baa sire kar nampurni ta ba kã da ba ka jãrã-yuɔ. Ba taa ba hãl wuɔ:
«Diilonjo temma si dii!

Itiej un saan uman jo, Diilo baa-yo!

Diilo baa *Isirahel-baamba nellentienjo-i!»*

¹⁴ Yesun jon hũmelle-na, wuɔ ji da kakũmuɔ nanjo-i, wuɔ belo nyugũɲ. Ma bi nyegãan dumɛi Diilonj-nelma-na wuɔ:

¹⁵ «*Sinyɔtaan namaa, baa na tie holle.

Niej, na nellentienjo'i juɔɲ daayo na wulaa.

U nyugãan tɛna kakũmbilonj-na.»†

¹⁶ Nel daaman taa ma ce huɔngu man nuɔ-i, u *hãalãbiemba saa naa suɔ ma yaanã-i. Yesun juɔ nyugũɲ kã dɔrɔ-i-na, maa suɔ tɛnu-bei wuɔ *Diilopɔpuɔrbiembanj waan mamanj u kũngu-na, ma yaa taa ma ce-yuɔ dumaanjo-na.

¹⁷ Bamanj waa hiere da un siire Lasaar dumaa, baa ta ba wanj-ma baa nuɔmba-i. ¹⁸ Nuɔmbanj nuɔ gberɛ daayo maama-i, baa kũl ba-naa ta ba jo u wulaa. ¹⁹ *Farisiebbaa baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ma sɪ na daa kɛ? Nuɔmba-i hiere baa dii u huon-nu; ma maaraa-na na gbãa ce bĩnkũngu!»

Yesu wanj u kuliingu maama

²⁰ Bamanj naa juɔ *Yerusalemu-i-na da ba ji jaal Diilonjo-i ponsaanngu-na, Girɛkibaa-ba bi waa-bei. ²¹ Baa kã ka ta ba piiye baa Filipu-i wuɔ: «I taara diɛ piiye baa Yesu-i.» Filipu waa Yesu *hãalãbilonjo. U taa u hel Betisada dii *Galile mara nuɔ. ²² Filipu wuɔ kã ka tũnu Andere. Baa sire ba hãi-i-na ka hi Yesu-i baa-ma. ²³ Yesu wuɔ cira: «*Molon-Biejɔ unj ka

* 12:13 Gbeliemanj-nalãanngu (Psaume) 25.26 † 12:15 Sakari (Zacharie) 9.9

da yerre huɔŋgu maŋ nuɔ-i, ku yaa hii daaku-i.» ²⁴ Aa naa cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da ŋ da dibelle saa suur hɛma-na a hɔr, di bi tɛ di diei yaa-i; ŋga da di suur hɛma-na a hɔr, ŋ da di diyaa biena bɔi. ²⁵ Uman duɔ tuɔ dɔl u fere, kutienjo ka kɔsuɔŋ u fere; ŋga uman duɔ hiel u nanŋa u fereŋ nuɔ miwaan daayo-na, kutienjo ka da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i. ²⁶ Uman duɔ tuɔ taara duɔ ce mi cāarāŋo, kutienjo saaya u tuɔ nyaanu-miɛ. Muɔ da mi waa kusuɔŋ-nu, mi cāarāŋo ka bi waa kusuɔŋ-nu'i. Mi To ka ce mi cāarāŋo ce bɔi.

²⁷ «Min yen terienŋu maŋ nuɔ-i fiefie-i-na, mi huɔŋga si dii huɔŋga. Mi sa suɔ min ka waŋ maman baa mi To-i. Mi juɔ yaahuolo daayo maama yaa nuɔ-i, mi sie bi sie cira u kor-mi yuɔ.» ²⁸ Aa naa cira: «Baba, ce ŋ yerre ce bɔi!» Uŋ waan mafamma-i, baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi cie mi yerre ce bɔi tɛ, mi ka tiraa ce di ce bɔi.» ²⁹ Baman waa nu moloŋ daa uŋ piiye, baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonjo'i naaraa!» Banan ba'a: «*Dɔrpɔpuɔrbilonjo'i piiye baa-yo!»

³⁰ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Moloŋ daa u saa piiye mei maana, u piiye namaa maana. ³¹ Fiefie yaa Diilonjo ka pigāan nelbiliba-i u jāyamma-i. Kuŋ hii terienŋu maŋ fiefie-i, Diilonjo ka donya miwaan daayo tienjo-i†. ³² Aa da ba ji haami dɔrɔ, mi ka fa nelbiliba-i hiere pie-ba mi caan-nu.»

³³ Yesu waan nel daama-i a pigāan uŋ ka ku kuliŋgu maŋ. ³⁴ Nuɔŋ baa cira: «*Ānjɛnamma ciɛra wuɔ Diilonjo uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Kɔŋkortienjo maŋ, u sa ku dede. Ma da nie nan'a Moloŋ-Bienjo gbɛ ba haa-yo dɔrɔ? Ma diei ma hāi Moloŋ-Bienjo yaa hai moloŋo-i?»

³⁵ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fitɛnuɔ dii baa-na yogo, ŋga u sie cɔ. Terienŋu fanŋu-na, wuɔsaanŋu maŋ dii na gbeini-na, siiren na ce-ku, ku yaa na ka hi baa cecerma-i. Na saa da, da ŋ ta ŋ wuɔ kukulma-na ŋ sa suɔ nin kāŋ kusuɔŋ-nu. ³⁶ Da na ta na taara na waa cecerma-na, fitɛnuɔŋ yen baa-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, haan na nanŋa yuɔ huɔŋgu fanŋu'i nuɔ-i.»

Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ hel ba hɔlma-na ka fuo.

Yuifubaa-ba saa hūu Yesu nelma-i

³⁷ Yesuŋ fie ce gbere-weima bɔi *Yuifubaa-ba yufelle-na, molo saa hūu u nelma-i. ³⁸ Diilonjo uŋ puɔraa *Isayin waŋ maman, ma'i sɛ daama-i wei? Isayi ciɛra wuɔ: «Itie, ŋ daa hai moloŋo-i hūyāa i nelma-i?

Ŋ pigāan hai moloŋo-i wuɔ ŋ hii?» §

³⁹ Kuman cie ba sie gbāa hūu-ma, Isayi bi waan-ma. U ciɛra wuɔ: «Diilonjo ciɛra:

⁴⁰ *«Mi cie-ba yiriemba,*

† 12:31 Miwaan daayo tienjo yaa *Sitāni-i. § 12:38 Isayi (Ésaie) 53.1

a ce ba baa ta ba da baa ba yufienja-i.
Mi guɔlaa ba ánjɔguɔma-i,
a ce ba baa ta ba suɔ nelma yaanɔa-i.
Ku'i cie ba siɛ gbáa hũu mi nelma-i aa jo mi ji sire-bei ba jarma-
*na.»**

41 Isayi naa fara da Yesu bɔbɔima-i ku'i cie u piiye nel daama-i. U waan Yesu maama'i dumaanɔ-na.

42 *Yuifu ba yuntaamba famba fere-i, ba fɔngũɔ baa hũyáa Yesu nelma-i, nga baa káalá *Farišɛbaa-ba-i wuɔ da ba waɔma, ba ka nyaa-ba *Diilonelháaládũngu-na. 43 Bafamba wulaa, bɔlbɔl nelbiliba dɔl-ba aa Diilonɔ bigáan-ba.

Yesu jomman-yiinɔu-i

44 Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ tuɔ piiye baa nuɔmba-i da gbaga wuɔ: «Uman duɔ hũu mi nelma-i, kutienɔ saa hũu mei nelma, u hũyáa uman puɔraa-mi u nelma. 45 Da ɔ da muonɔ-i, ɔ daa uman puɔraa-mi. 46 Muɔmi dii ɔaa fitnuɔ. Mi juɔ hɛmana miɛ uman duɔ hũu mi maama-i, kutienɔ baa tɛ kukulmana. 47 Mi saa jo da mi ji gán baa nelbiliba-i, mi juɔ da mi ji kor-ba; a ce dumaanɔ-na, uman duɔ nu mi nelma-i aa yagar ma hũmelle wuɔsaangu-i, mei sa gán baa-yo. 48 Uman duɔ cɛina-miɛ baa mi nelma-i hiere, kutienɔ daa muotienɔ u fereɔ nuɔ tɛ. Min waan nelma man baa-yo, ma'i ka gán baa-yo miwaanɔ timman-yiinɔu-na. 49 Hama-i nuɔ-i? Mi sa waɔ mei kusun-maama. Mi To yaa puɔraa-mi, aa min gbɛ mi waɔ man hiere, u pigáan-mi baa-ma u fere. 50 Aa mi suyaa miɛ un waan man baa-mi, ma yaa diyaan nelien nuonɔ-i cicɛlman-hũmelle-na. A ce dumaanɔ-na un waan-ma baa-mi dumaa, mi bi waɔ-ma dumei.»

13

Yesu saaraaya u háalábiemba gbeini-i

1 *Korsinni timman-ponsaangu waa ɔaa bisin ku temma. Nyungo ku temma-i, Yesu wuɔ suɔ wuɔ u tamman-huonɔgu hii tɛ duɔ ká Tuonɔ wulaa. Baman waa baa-yo hɛmana, ba maama taa ma dɔlnu-yuɔ. U dɔlaa-ba a ji hi u tamma. 2 Ku isuonɔgu-na, baa tɛna ta ba wuɔ niwuoni-i. A ne da huonɔgu fangu-na, *Sitáni naa dii-ma tɛ *Yuda huonɔga-na wuɔ u hel Yesu huonɔgu-na. Yuda to yaa Simɔ-Isikaro-i. 3 Nga Yesu wuɔ suyaa wuɔ fuɔ fere hilaa Diilon-terien-nu jo, aa u ka bir ká u wulaa. Aa tiraa suɔ wuɔ u To birii weima-i hiere há-yo. 4 Wuɔ sire jukalaangu-na a hiel u jonɔruo-i aa biɛ kompanɔa nanɔa pɛyɛ u nɛgelle-i. 5 Un cie mafamma-i, wuɔ biɛ binɔkũngu a dii hũmma tuɔ saara u *háalábiemba gbeini-i aa tuɔ hurre-niɛ baa kompanɔa man

* 12:40 Isayi (Ésaie) 6.10

u negelle-na. ⁶ Uᅇ kaa hi Simᅇ-Piēr, Simᅇ-Piēr wuᅇ gbē-yo wuᅇ: «Itie, nan̄ siē gbāa saara mei gbeini-i.»

⁷ Yesu wuᅇ: «Piēr, miᅇ ceᅇ kumaᅇ daaku-i ᅇ siē gbāa suᅇ ku yunᅇu-i nyunᅇo-i-na, ᅇga yiᅇᅇᅇ dii baa yiᅇᅇᅇ ᅇ ka suᅇ-ku.»

⁸ Piēr wuᅇ: «Mi siē siē aa yaᅇ nuᅇ ᅇ saara mi gbeini-i!»

Yesu wuᅇ: «Da ᅇ saa yaᅇ mi saara-niē, ᅇ suᅇ kerre ᅇ nunᅇᅇu sī baa-mi wēima-na!»

⁹ Simᅇ-Piēr wuᅇ: «Da ma waa dumaᅇᅇo-na, saara-niē aa ᅇ saara baa mi nammu-i baa mi yunᅇᅇu-i hiere.»

¹⁰ Yesu wuᅇ: «Umaᅇ duᅇ ce hūmma-i u ne welewele hiere, u kuᅇᅇ, u saara u fere ce niē? Mi saa yagar-ma u gbeini. Namaa na kuᅇᅇ, ᅇga na hieroᅇᅇo sī.» ¹¹ Uu naa suᅇ umaᅇ ka hel u huᅇᅇᅇᅇu-na ku'i ciē wuᅇ ba saa koᅇ hiere.

¹² Uᅇ juᅇ saara ba gbeini-i tī, wuᅇ biē u jonᅇᅇo-i dii, aa kā ka tīena u muntīenammu-na aa cira: «Miᅇ ciē kumaᅇ nei daaku-i, na suyaa ku yunᅇᅇu-i wēi? ¹³ Da na ce na ta na bī-mi wuᅇ: «Hāalātie.» Kuniē na'a: «Itie.» Ma dᅇlaa-na; na saa kar coima. ¹⁴ Muᅇmi maᅇ na Tieᅇ muᅇ baa na hāalātieᅇ muᅇ, da mi saara na gbeini-i, namaa na saaya na bi ta na saara na-naa gbeini. ¹⁵ Mi piᅇᅇᅇ-na nelma'i. Taa na ce ku yaa-i na hᅇlma-na. ¹⁶ Yaᅇ mi waᅇ ninsoᅇo-i baa-na: Maacembiloᅇo sa maar u yuntieᅇo-i, aa pᅇpuᅇrbiloᅇo sa maar umaᅇ puᅇraa-yo. ¹⁷ Da kuᅇ na saa naa suᅇ-ma, fiēfiē-i-na na suyaa-ma. Da na wuᅇ ma hūmelle-i, na yunni dᅇlaa.

¹⁸ «Da na da mi piie dē-i-na, mi sa gbē na hieroᅇᅇo. Mi suᅇ miᅇ fiēlaa bamaᅇ. ᅇga mamaᅇ nyēᅇᅇᅇ Diiloᅇ-nelma-na, ma gbīē ma ce. Ma nyēᅇᅇᅇ wuᅇ: «*Umaᅇ taa u wuᅇ baa-mi kaladuᅇᅇᅇu-na, u birii tuᅇ ᅇᅇᅇ baa-mi.*»*

¹⁹ Mi ka wuᅇya waᅇ-ma baa-na aa ma suᅇ da ma ce; ku yaa da ma ji ce, na ka hūu-ma wuᅇ umaᅇ dii gbula u yaa muᅇᅇo-i. ²⁰ Yaᅇ mi waᅇ ninsoᅇo-i baa-na: Umaᅇ duᅇ bel mi pᅇpuᅇrbiloᅇo-i fafamma, kutieᅇᅇo bilaa muᅇmei; aa umaᅇ duᅇ bel muᅇᅇo-i fafamma, u bilaa umaᅇ puᅇraa-mi.»

Yesu firiiye Yuda-i

²¹ Yesuᅇ waᅇ mafamma-i, u huᅇᅇᅇa pāᅇ kūᅇl. Wuᅇ cira: «Mi siē fuo-ma nei: Na hᅇlma-na, unaa ka hel mi huᅇᅇ-nu.»

²² *Hāalābieᅇ baa bir ta ba ne ba-naa aa ta ba yuu ba-naa wuᅇ: «U gbē hai?» ²³ Hāalābiloᅇo maᅇ maama-i taa ma dᅇlᅇu Yesu-i ma yaᅇ, u waa tīena u caᅇᅇᅇu-na. ²⁴ Simᅇ-Piēr wuᅇ piie baa-yo baa u nanᅇga, wuᅇ u yuu-yo u gbē hai? ²⁵ Hāalābiloᅇ wuᅇ miēl cira: «Itie, ᅇ gbē hai moloᅇᅇo-i?»

²⁶ Yesu wuᅇ cira: «Da mi nafiie *buruo-i hā umaᅇ, u yaa-i.» Aa naa bᅇl buruo-i a nafiie hā *Yuda-Isikaro. ²⁷ Yudaᅇ

* 13:18 Gbeliēmaᅇ-nalāᅇᅇᅇ (Psaume) 41.10

hūyāa buruo-i, *Sitāni wuɔ pān sire-yuɔ. Yesu wuɔ cira: «Yuda, sire η ce niη saaya η ce mamaη, baa seɾε baa-ma!» ²⁸ Bamaη waa hiere juwuoterienḡu-na ba saa suɔ u nelma yaanḡa-i. ²⁹ Yudaη taa u tiera ba gbeinḡa-i, banamba da nie sī Yesu taara u ka sāa baη saaya ba ce ponsaanḡu-i baa nimaη, sisɔ wuɔ u ka hā sūntaamba-i bīnḡkūḡu. ³⁰ Yudaη hūyāa buruo-i dumaanḡo-na, wuɔ pān sire hel. Ku waa isuḡḡu.

Taa na dɔl na-naa

³¹ *Yudaη hilaa, Yesu wuɔ cira: «Fieɬie-i-na, nuɔmba daa *Molon-Bieηo bɔbɔima-i baa Diilonḡo maama-i Molon-Bieηo-na. ³² [Uη cie ba da Diilonḡo bɔbɔima-i yuɔ,] ku sie vaaya, Diilonḡo ka bi ce ba da Molon-Bieηo maama-i fuɔ-i-na.» ³³ Aa naa cira: «Mi jēnaaη namaa, mi yinni saa tiraa tē bɔi na hɔlma-na. Na ka taara-mie na sie da-mi. Miη taa mi waη mamaη baa *Yuifubaa-ba-i, mi waη-ma baa namei fieɬie-i-na: «Miη kān kusuḡḡ-nu, na sie gbāa kā.» ³⁴ Mi ka hā-na nelfelemma aa suɔ ta. Nelfelemma famma yaa daama: Taa na dɔl na-naa. Muɔ miη dɔlāa-na dumaa, taa na dɔl na-naa dumēi. ³⁵ Da na ta na dɔl na-naa, nuɔmba ka suɔ ku yaa nuɔ-i wuɔ meī baan namaa.»

³⁶ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, η kā hie?»

Yesu wuɔ cira: «Pieɾ, miη kān kusuḡḡ-nu, η sie gbāa kā baa-mi fieɬie-i-na, ηga η ka ta η jo huon-nu.»

³⁷ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, bige-i dii fieɬie-i-na aa η'a mi sie gbāa kā baa-ni? Da mi fie'a mi ka ku naη maama-na, weīma sī.»

³⁸ Yesu wuɔ cira: «Ŋ ka sie ku meī maama-na ninsonḡo wei? Ne! Yaη mi waη ninsonḡo-i baa-ni: Kɔhɔldiēlāḡo sie hi bu, η ka ciina-mie da i siei wuɔ naη sa suɔ-mi.»

14

Da η da Yesu-i η daa Diilonḡo yaa-i

¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na yaη na hɔmmu cu. Yaan aa na haa na nanḡa-i Diilonḡo-na baa muɔmi-na. ² Muntienammu bɔi dii mi To dumelle-na. Kuɔ muntienammu saa naa waa, mi naa waa hie wuɔ mi ka tigiin muntienammu cie-na? ³ Da mi kā ka tigiin na muntienammu-i tī, mi ka bir ji bie-na na ka tēna mi caan-nu.» ⁴ Aa naa cira: «Miη kān kusuḡḡ-nu na sa bi yaη ku hūmelle-i suɔma.»

⁵ Toma wuɔ cira: «Itie, i sa suɔ niη kān kusuḡḡ-nu, i ce nie gbāa suɔ ku hūmelle-i?»

⁶ Yesu wuɔ: «Muɔmeī hūmelle-i, muɔmeī ninsonḡo-i aa muɔmeī cicēlma-i. Molo sie gbāa kā mi To wulaa ni kutienḡo saa cor baa muɔ. ⁷ Da na suɔ muḡḡo-i, na ka suɔ mi To-i. Ŋga fieɬie-i-na, na suyaa-yo aa na daa-yo.»

⁸ Filipu wuɔ cira: «Itie, da η pigãañ-ye η To-i i sie tiraa yuu-ni baa wεima.»

⁹ Yesu wuɔ: «Filipu, mi bãangu cuɔ baa-na, aa nan̄ waa yogo nan̄ sa suɔ-mi! Da η da muɔŋo-i, η daa mi To yaa-i; ku ce nie η'a mi pigãañ-na mi To-i? ¹⁰ N̄ saa hũu-ma wuɔ muɔ baa mi To-i kuuduɔŋgu yaa-i wεi? Min̄ wan̄ nelma man̄ baa-na, m̄i huɔya-maama sí. In̄ yen̄ kuuduɔŋgu baa mi To-i, u'i ciɛŋ u fεrɛŋ maacemma. ¹¹ Da mi cira muɔ baa mi To-i kuuduɔŋgu yaa-i, na saaya na hũu-ma wuɔ ninsoŋo. Da kuɔ coima, na sa ne min̄ ceŋ maman̄ wεi? ¹² Yaan̄ mi wan̄ ninsoŋo-i baa-na, min̄ ceŋ maman̄ daama-i, uman̄ duɔ haa u nan̄ga miε, u gbãa ce ma temma. Aa ji da min̄ kãŋ mi To wulaa dε-i-na, kutien̄o gbãa ce maman̄ maaraa daama-i yεrε. ¹³ Da na cãrã bĩŋkũŋgu bĩŋkũŋgu, aa bí mi yerre-i, mi ka ce-ku hã-na a ce mi To ce bɔi. ¹⁴ Da na cãrã kuman̄ aa bí mi yerre-i, mi ka ce-ku hã-na.»

Yesu wan̄ u hortien̄o maama

¹⁵ «Da kuɔ mi maama dɔlnu-n̄ei, na ka vaa na fεrε ta na ce min̄ waan̄ maman̄ baa-na. ¹⁶ Mi ka wan̄ baa mi To-i u hã-na kakãyãtien̄o u ji t̄iε baa-na gbula. ¹⁷ Kakãyãtien̄o faŋo yaa *Diilon̄-Yalle-i; di yaa ninsontien̄o-i. Nelbiliemba sa da-yo, ba sa bi suɔ-yo, a ce dumaan̄o-na u sie gbãa jo ba wulaa. Nga un̄ yen̄ baa namaan̄o-i, na suɔ-yo aa u ka t̄iε baa-na gbula. ¹⁸ Mi sie ta aa yan̄-na yombĩŋ namaa; mi ka bir jo. ¹⁹ Cεlle, nuɔmba sie tiraa ta ba da-mi, nga namaan̄o-i, na ka ta na da-mi. Mi ka t̄iε gbula aa namaa na ka t̄iε gbula. ²⁰ Ku yiin̄ da ku hi, na ka suɔ wuɔ muɔ baa mi To-i kuuduɔŋgu yaa-i, aa namaa baa muɔŋo-i kuuduɔŋgu bi yaa-i. ²¹ Uman̄ duɔ bella mi nelma-i aa tuɔ ce-ma, mi maama dɔlnu u yaa-i. A ne da mi maaman̄ dɔlnuŋ uman̄, kutien̄o maama ka dɔlnu mi To-i aa bi dɔlnu m̄i fεrε-i, aa mi ka pigãañ kutien̄o-i mi fεrε.»

²² *Yuda nan̄o waa a naara *Yuda-Isikaro-i, fuɔ wuɔ cira: «Itie, bige-i ciε η'a η ka yan̄ nuɔmba namba-i aa pigãañ miεm̄i baa η fεrε?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Mi maama da ma ta ma dɔlnu uman̄, u ka tuɔ ce min̄ waan̄ maman̄. Duɔ tuɔ ce-ma, u maama ka dɔlnu mi To-i. Aa u maan̄ da ma dɔlnu mi To-i, i ka jo ji har kutien̄o-na. ²⁴ Mi maan̄ da ma'a ma sa dɔlnu uman̄, u sa ce min̄ waan̄ maman̄. A ne da min̄ wan̄ maman̄ baa-na, m̄i kusũŋ-maama sí, mi To maama. U yaa puɔraa-mi. ²⁵ Mii dii baa-na yogo aa wan̄ daama-i hiere baa-na. ²⁶ Mi To ka saan̄ Diilon̄-Yalle jo m̄i yerren̄. Di ka kãyã-n̄ei. Di ka jo ji wan̄ ma yaan̄ga-i baa-na hiere aa min̄ waan̄ maman̄ cor hiere, di ka ce ma t̄ɛnu-n̄ei. ²⁷ Mi f̄ε na hɔmmu-i, aa mi f̄ε-mu m̄i f̄emma. Mi sa f̄ε-mu ŋaa nelbiliemban̄ f̄ɛŋ ba-naa hɔmmu dumaa. Baa na yan̄ na hɔmmu cu, baa na bi yan̄ korma ta ma da-na. ²⁸ Ma sí mi

waan-*ma* baa-na miε: «Mi ka ta nga mi ka bir jo ke?» Da kuɔ mi maama dɔlnu-*nei*, miŋ kãŋ mi To wulaa, ku saaya ku dɔlnu-*nei*. Hama-i nuɔ-i? Mi To maaraa muɔŋo-i. ²⁹ Mi waliεya wan nel daama-i baa-na ku yaa da ma ji ta ma ce na ka suɔ wuɔ mi waan ninsoŋo. ³⁰ Miwaan daayo tienjo* jo dii mi huon-nu; a ce dumaanjo-na, mi siε tiraa da piye bɔi baa-na. Nga u siε gbãa ce bɪŋkũngu miε. ³¹ Nelbilibemba saaya ba suɔ wuɔ mi To maama dɔlnu-miε, aa tiraa suɔ wuɔ mi Ton'a mi ce maman, mi ce ma yaa-i ku'i ciε *Bigaarãŋo tuɔ jo. Siiren i halan bande-i-na!»

15

Yesu dii ŋaa εrεsē-tibiin-kerre

¹ Ku huonngu-na, Yesu wuɔ ji nan gbãnalãan daaku-i baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Muɔmei *εrεsē-tibiin-kerre-i aa mi To yaa ku tienjo-i. ² Mi negemmu man sa maan hiere, u ka kar-mu nanna aa muman man, u ka jũrã-muɔ a ce mu migãan ta mu man fafamma. ³ Miŋ waan nelma man baa-na, ma migãan-na ti. ⁴ Nyaarãan-miε ŋaa muɔ miŋ nyaarãa-*nei* dumaa. Na suyaa wuɔ negenŋa man da ka saa nyaar ka nyu-i-na ka siε gbãa man dε! Kuuduŋgu yaa baa namaanjo-i: Da na saa nyaar muɔmi-na, na siε gbãa ce bɪŋkũfafaanngu.

⁵ «Muɔmei tibiinngu-i, aa namei ku negemmu-i. Muɔ da miε mii si dii, na siε gbãa ce bɪŋkũngu. Uman duɔ nyaar-miε aa muɔmi bi nyaar-yuɔ, kutienjo gbãa ce wεima bɔi. ⁶ Uman duɔ saa nyaar-miε, ba bũul kutienjo-i ka nanna puona ŋaa da ba jã negenŋa-i ban bũul-kan ka nanna dumaa ka kuol ba biε-ka dii-ka dãamu-na caa-ka. ⁷ Nga da na nyaar-miε, aa mi nelma waa na hɔmmu-na, da na ta na taara kuman, na cãrã-kuɔ, na ka da-ku. ⁸ Da na ta na ce maacenfafamma na hã Diilonjo-i, aa cu mi huon-nu, ku yaa ciεŋ mi To ce bɔi. ⁹ Mi Ton dɔlaa-mi dumaa, muɔmi bi dɔlaa namaanjo-i dumεi. Tiyãan mi caan-nu mi ta mi ce baa-na. ¹⁰ Miŋ waan maman baa-na, da na ta na ce-ma, na maama ka ta ma dɔlnu-miε ŋaa muɔ miŋ ceŋ mi To maama-i mi maama ta ma dɔlnu-yuɔ dumaa.»

Yesu hãalãbiemba birii u jënaamba

¹¹ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Mi taara na hɔmmu fε da yogogo meɪ kaŋga temma-i ku'i ciε mi ta mi wan nel daama-i baa-na. ¹² Mi nelma yaa daama: Taa na dɔl nanaa ŋaa muɔmiŋ dɔlaa-na dumaa. ¹³ Nelieŋ nuɔ da ŋ hũu-ma ku ŋ jënaamba maama-na, nelnyul hamu-i dii ji maar mu-fammu-i? ¹⁴ Miŋ waan maman baa-na, da na ce-ma, na ka ce mi jënaan namaa. ¹⁵ Mi sa tiraa mi bɪ-na maacembien namaa, mi bɪ-na mi jënaan namaa. Hama-i nuɔ-i? Maacembilonjo sa

* 14:30 Miwaan daayo tienjo yaa *Sitãni-i.

suɔ u yuntienɔ kusũngu-i. A ne da namaanɔ-i, mi Ton waan maaŋ baa-mi hiere, mi waan-ma baa-na. Terienɔ fangu-na, mi sie gbāa bī-na mi maacembien namaa. ¹⁶ Ku saa ce ŋaa namɛi fiɛlaa muɔ, muɔmɛi fiɛlaa namaa aa puɔr-na wuɔ na ka ce maacenfafamma aa na yan na maacemma da belle, ku yaa da na cārā bɪŋkũngu bɪŋkũngu mi To wulaa aa bī mi yerre-i u ka hā-na baa-ku. ¹⁷ Ŋga miŋ taaraŋ kumaŋ na wulaa, ku yaa daaku: Taa na dɔl na-naa.»

Nelbiliemba bigāaŋ Diilonɔ-i

¹⁸ «Da na da nelbiliemba bigāaŋ-na, na saaya na suɔ wuɔ ba bigāaŋ muɔmɛi igēna. ¹⁹ Kuɔ na waa baa-ba, baa naa dɔl-na wuɔ bafamba baan namaa. Ŋga mi fiɛlaa namaanɔ-i hiel-na ba hɔlma-na; bafamba baan namaa sī, ku'i ciɛ ba bigāaŋ-na. ²⁰ Yaan mi nel daama ta ma tīɛnu-nɛi: «Maacembilonɔ sa maar u yuntienɔ-i.»* Da ba huol mi yaan-na, ba ka bi huol namaa na yaan-na. Da ba nu mi nunɔgu-i, ba ka bi nu namaa kũngu-i. ²¹ Ba ka ce mafamma-i mɛi maa-na. Baŋ'a ba saa suɔ umaŋ puɔraa-mi, ku'i ciɛ. ²² Kuɔ mi saa naa jo ji piiye baa-ba, molo naa saa cāl-ba. Ŋga de-i-na, ba sie gbāa da āntāalamma.»

²³ «Umaŋ duɔ bigāaŋ muɔŋo-i, kutienɔ bi bigāaŋ mi To-i. ²⁴ Miŋ ciɛ himma maŋ ba daa-ma. Aa ba suyaa wuɔ molo sie gbāa ce ma temma. Kuɔ ba saa naa da-ma, molo naa saa cāl-ba. Ŋga ba daa-ma aa cor ta ba bigāaŋ-mi baa mi To-i hiere. ²⁵ Na saa da! Maaŋ nyegāaŋ ba *anjɪnamma-na, ma'i saa ce daama-i wei? Ma nyegāaŋ wuɔ: «*Ba bigāaŋ-mi gbāŋgbāŋ.*»†

²⁶ «Mi To uŋ ka hā-mi kakāyātienɔ maŋ mi saan-yo hā-na, u yaa ninsontienɔ-i. Duɔ jo, u ka piiye mi maama-i tūnu nuɔmba-i. ²⁷ Aa namaa fɛɛ-i, iŋ waa baa i-naa dii ku domma-na, na ka bi ce mi siertaŋ namaa.

16

Diilonɔ-Yalleŋ ka jo ji ce maaŋ

¹ «Mi sa taara ku ji nuɔl-na Diilonɔ-hūmelle-na ku'i ciɛ mi ta mi waŋ daama-i hiere baa-na. ² Ba ka nyaa-na *Diilonelhāalādūnni-na. Aa yiingu dii baa yiingu, bamaŋ ji taa ba ko-na, ba ka da niɛ sī ba cāa Diilonɔ'i dumaanɔ-na. ³ Baŋ'a ba saa suɔ mi To-i baa mɛi fɛɛ-i hiere, ku'i ka dii-ba mafamma cemma-na. ⁴ Kumaŋ ciɛ mi wuɔya ta mi waŋ-ma baa-na, mi taara da ma ji ta ma ce, na suɔ wuɔ mi waan-ma baa-na cor tī. Mii naa waa na caan-nu ku'i ciɛ mi saa waŋ-ma baa-na dii ku domma-na. ⁵ De-i-na, mi ta da mi kã umaŋ puɔraa-mi u wulaa, aa molo saa da duɔ yuu-mi wuɔ: «Ŋ kã hie?» ⁶ Mi suyaa

* 15:20 Niɛŋ Matie 10.24; Nsāa 13.16. † 15:25 Gbɛliemaŋ-nɛini (Psaumes) 35.19; 69.5

miε miŋ waan mamaŋ baa-na daama-i, ma'i saa dɔlnu-nεi. ⁷ A ne da mi waan ninsoŋo yaa baa-na. Da mi ta, ku ka kɔyɔ-nεi. Na saa da, da mi saa ta, kakɔyɔtienŋo siε gbɔa jo. Fuɔ mi kɔ ka hi aa saan-yo hɔ-na. ⁸ Duɔ jo, u ka pigɔan nelbilibiema-i wuɔ ba piera ɔmbabalma kɔŋgu-na, ba piera viisinni kɔŋgu-na aa pira Diilon-berru kɔŋgu-na. ⁹ Baŋ'a ba saa hɔu mei nelma-i, ku'i pigɔan ɔmbabalma-i. ¹⁰ Aa miŋ kɔŋ mi To wulaa, na siε tiraa da-mi, ku'i pigɔan viisinni-i. ¹¹ Aa miwaan daayo tienŋo* yun-maaman fialaanu tɪ, ku'i pigɔan Diilon-berru-i.

¹² «Nelma bɔi dii yogo mi da mi wan-ma baa-na, nga da mi wan-ma baa-na fiεfiε-i-na, ma ka mulɛŋ-na. ¹³ *Diilon-Yalle da di ji jo, di yaa ninsoŋo tienŋo-i, di ka kaala ninsoŋ-belle-i baa-na. Di sa ji wan difande kusɔŋ-maama. Diŋ nuɔ mamaŋ, di ji wan ma yaa-i aa bi tɔnu-nεi mamaŋ juɔŋ. ¹⁴ Di ka da mi kusɔŋ-maama-i ji piiye tɔnu-nεi, a ce dumaanŋo-na di ka ce-mi bɔi. ¹⁵ Mi To maama-i hiere mei maama, ku'i ciε na da mi ciεra di ka da mi kusɔŋ-maama-i ji piiye tɔnu-nεi.»

Yesu tamma saa dɔlnu u hɔalɔbiemba-i

¹⁶ Kufanŋu huonŋu-na, Yesu wuɔ gbɛ u *hɔalɔbiemba-i wuɔ: «Celle na ka naa-mi, aa celle na ka bir da-mi.»

¹⁷ U hɔalɔbiemba namba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma'i dumandε-i: «Celle na ka naa-mi, aa celle na ka bir da-mi»? Aa tiraa cira u kɔ u To wulaa. ¹⁸ Uŋ gbɛŋ celle man, u yunŋu yaa wuɔ niε? I saa suɔ u nelma yaanŋa-i.»

¹⁹ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba taara ba yuu-yo. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi waan-ma baa-na miε: «Celle na ka naa-mi, aa celle na ka bir da-mi.» Na yuu na-naa ma yaa nuɔ-i wei? ²⁰ Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Namaanŋo-i na kaa haa na nammu-i na yunnin ta na gbu na kaal aa banamba waa ponsaan-nu. Na hɔmmu ka guɔla, nga na hɔguɔla ka bir ce hɔfelle. ²¹ Ciεŋo kusɔŋ da ku bel-o, yaanŋa sa waa-yuɔ. Nga duɔ ji gbɔŋ da u yunŋu-i, bilonŋo fɛ u huonŋa-i a ce u mulɛma karaanu-yuɔ.

²² Ku yaa ŋaa namaa kɔŋgu-i: Na yammu vɔa fiεfiε-i-na, nga yiinŋu dii baa yiinŋu, mi ka tiraa da-na. Da mi ji'a mi da-na, na hɔmmu ka fɛ aa molo cεraa u gbɔa guɔla-muɔ. ²³ Ku yiin da ku ji hi, na siε yuu-mi baa nelma. Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Da na cɔrɔ kuman aa bɪ mi yerre-i, mi To ka hɔ-na baa-ku. ²⁴ Na saa hi cɔrɔ bɪnkɔŋgu yogo aa bɪ mi yerre-i. Cɔran, na ka da, aa da na da, na hɔmmu ka fɛ gbarnu.

²⁵ «Mi waan nel daama-i hiere baa-na gbɔnɛinin. Nga yiinŋu dii baa yiinŋu, mi siε tiraa ta mi piiye baa-na dumaanŋo-na. Mi To u maaman yεŋ dumaa, mi ka bi wan-ma baa-na dumεi. ²⁶ Ku yiinŋu da ku hi, na ka cɔrɔ Diilonŋo-i aa bɪ mi yerre-i. Mi saa cira mi kaa cɔrɔ Diilonŋo-i hɔ-na de! Na maama dɔlnu-yuɔ,

* 16:11 Miwaan daayo tienŋo yaa *Sitani-i.

na gbãa cārã-yuɔ na fεε. ²⁷ Nan dɔlaa muɔŋo-i aa hūu-ma wuɔ mi hilaa fuɔ terien-nu'i jo, ku'i cie na maama ta ma dɔlnu-yuɔ. ²⁸ Mi hilaa mi To yaa wulaa-i jo h̄ema-na. Fiefiε-i-na, mi ka ta h̄ema-na bir kã mi To wulaa.»

²⁹ Uŋ waan mafamma-i, u h̄alãbien baa cira: «Fiefiε fuɔ, ŋ yaan gbãneini-i aa ta ŋ kaala ŋ nelma-i. ³⁰ I suyaa yende-i-na wuɔ ŋ suɔ weima-i hiere. Die tiε taara die yuu-ni baa maman, ŋ wuɔya suɔ-ma. Terienngu fanɔu-na, i hūyãa-ma wuɔ ŋ juɔ Diilon-jomma.»

³¹ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Ma s̄i na'a na hūyãa mi nelma-i fiefiε-i-na ke? ³² Nga mi tūnu-nei, huɔŋgu nanɔu ka hi, aa ku hii t̄i yeε, na ka pisállã; nelienɔ nelienɔ baa u munkãmmu aa yan mi t̄ie mi diei yon. Nga mi siε t̄ie mi diei; mi To dii baa-mi. ³³ Nan cuu mi huon-nu, mi taara na h̄ommu f̄ε ku'i cie mi ta mi wan mafamma-i baa-na. Nelbiliemba ka mulien-na miwaan daayo-na, nga vaan na fεε, mi guɔlaaya ba f̄ŋgũɔ-i.»

17

Yesu Diilocārãlle-i

¹ Yesuŋ juɔ piiye t̄i, wuɔ tã u yunɔu-i dɔrɔ aa naa cira: «Baba, ku hii. Ce ŋ Biɛŋo ce bɔi, kuman ka ce fuɔ bi ce nuɔ ŋ ce bɔi. ² N haa-yo nelbiliemba yun-nu wuɔ u hã u dombūurãamba-i cic̄lma man sa t̄ien dede-i. ³ A ne da cic̄lma man sa t̄ien dede-i ma yaa a suɔ ninsoŋ-Diilon nuɔŋo-i aa bi suɔ *Kor̄kortienɔ muɔmi man nin puɔraa-mi. ⁴ Mi cie ŋ ce bɔi h̄ema-na. Nin ŋa naa hã-mi maacemma man, mi cie-ma. ⁵ Baba, min ŋa naa waa baa-ni aa miwaanɔ suɔ duɔ don, nin ŋa naa ce mi ce bɔi dumaa, ce mi ce bɔi dumei fiefiε-i-na.

⁶ «Nin fiɛlaa baman miwaanɔ-na hã-mi, mi pigãan-ba ŋ s̄inni-i. Nan baamba'i waa, ŋ bir-ba hã muɔ baa-ba. Ba nuɔ ŋ nunɔu-i. ⁷ Ba suyaa fiefiε-i-na wuɔ nin hãa-mi maman hiere, nan kus̄un-maama. ⁸ Nin waan maman baa-mi, mi waan-ma baa-ba. Ba siyaa-ma. Ba suyaa wuɔ mi hilaa nan terien-nu'i jo. Aa ba suyaa wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ⁹ Mi cārã-niε da mi hã-ba. Mi sa cārã-niε da mi hã nelbiliemba-i hiere de! Nin hãa-mi baman, mi cārã-niε da mi hã ba yaa-i; nan baamba-i. ¹⁰ Mei k̄unɔu-i nan k̄unɔu, aa nan k̄unɔu-i mei k̄unɔu. Mi bɔbɔima da ba yaa nuɔ-i. ¹¹ Muɔmi sa tiraa mi ye dii miwaanɔ-na, mi kã nan terien-nu, a ne da bafamba dii-yuɔ yogo. Baba, cãlmuɔ s̄i nuɔni man nuɔ-i, jande, ta ŋ niya-bei ŋ fεε baa nan fεεŋ f̄ŋgũɔ; ŋ hãa muɔŋo-i u yaa-i. Ku yaa ba ka waa baaduɔmba ŋaa muɔ baa nuɔŋo-i in yen baaduɔŋ miε dumaa. ¹² Nin hãa-mi f̄ŋgũɔ man, min cie huɔŋgu man baa-ba, mi niεya-bei baa u yaa-i. Mi niεya-bei, u diei saa ji balla mi wulaa, da ku saa

waa umañ naa saaya u balla ñaa mañ nyεgãañ dumaa Diilonj-nelma-na.*

¹³ «Fiεfiε-i-na, mi ka bir kã η wulaa. Mi taara ba hõmmu fε gbarnu meï kaannga temma-i, ku'i ciε mi tfe hieema-na aa ta mi wañ mafamma-i. ¹⁴ Miñ waañ η nelma-i baa-ba, nelbiliemba bigãañ-ba wuɔ ba sa wuɔ hūmeduɔle baa-ba ñaa muɔ. ¹⁵ Ku saa ce ñaa mi cārã-niε wuɔ η hiel-ba miwaanjo-na de! Ma'i sí. Mi cārã-niε wuɔ η ta η niya-bei *Bigāarāño baa da suur ba hõlmana. ¹⁶ Ba sa wuɔ hūmeduɔle baa nelbiliemba-i ñaa muɔ. ¹⁷ Nañ nelma yaa ninsoño-i. Pigãañ-ba baa-ma ba suɔ-ma aa ta ba cãa nuɔnei yonj. ¹⁸ Niñ puɔraa muɔmi-i dumaa miwaanjo-na, mi bi puɔraa bafamba-i dumei miwaanjo-na. ¹⁹ Muɔ mi cãa nuɔnei yonj ba da ba da ninsoño-i aa fulnu nuɔnei ta ba bi cãa-ni.

²⁰ «Mi sa cārã-niε da mi hã bafamba yonj de! Bamañ ka nu ba nelma-i aa hūu mi maama-i, mi bi cārã-niε da mi hã kutaamba-i. ²¹ Baba, mi cārã-niε wuɔ η yanj ba ce kuuduɔnggu ñaa muɔ baa nuɔ inj yey baaduɔñ miε dumaa. Yanj i suurnu i-naa, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ²² Niñ ciε mi ce bõi dumaa, mi bi ciε ba ce bõi dumei, ku yaa ba ka gbãa ce kuuduɔnggu ñaa muɔ baa nuɔ inj yey kuuduɔnggu dumaa. ²³ Ku yungu yaa daaku: Mi ka waa baa-ba aa η waa baa-mi, ku yaa ba ka gbãa ce kuuduɔnggu kelkel. Dumaanjo-na, nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi aa tiraa suɔ wuɔ ba maama dõlnu-niε ñaa meï maamanj dõlnuñ-niε dumaa.

²⁴ «Baba, niñ dõlaa-mi dumaa aa miwaanjo suɔ duɔ donj, mi taara niñ ciε mi ce bõi dumaa, da mi waa kusuɔñ-nu, mi dombūurãamba waa mi caañ-nu ta ba da-mi. ²⁵ Baba, η faa teu! Nelbiliemba saa suɔ-ni, nga meï suyaa-ni aa dombūurãamba suyaa wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ²⁶ Mi pigãañ-ba η sinni-i, aa mi ka cor ta mi pigãañ-ba baa-ni, ku yaa niñ dõlaa muɔño-i dumaa, bafamba ka bi dõl ba-naa dumei, aa muɔ baa bafamba-i i gbonu ce baaduɔñ miε.»

18

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Like 22.47-53)

¹ Yesuñ juɔ cārã Diilonjo-i tñ, wuɔ hel baa u *hãalãbiemba-i a jãal Sedurõ kaanngu-i kã bomborma namma-na. Tibinniñ-suonngu nanngu waa terienngu fanngu-na, baa kã ka suur-kuɔ. ² Ba taa ba kã terienj daaku-na koko; a ce dumaanjo-na, *Yuda mañ taa u taara u hel u huonngu-na, u taa u suɔ ku saanngu. ³ Wuɔ sire nyaa ba huonñ-nu dii tibinniñ-suonngu-na baa sorosibaa-ba-i a naara *Diilodubuɔ niyataamba namba. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *Farisĩεbaa-ba yaa naa hãa-yo Diilodubuɔ

* 17:12 Niεñ Nsáa sebe-i-na 13.18 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

niyataamba-i. Fitimbaa-ba waa baa-ba a naara jigãmmu.
 4 Yesu wuɔ suyaa maman̄ ka da-yo. Ban̄ kãa ka hi, wuɔ piɛ
 yuu-ba wuɔ: «Na taara hai moloŋo-i?»

5 Baa cira: «I taara Nasaretitaan̄ Yesu.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» Yuda man̄ taa u taara u hel u
 huongu-na, u waa baa-ba.

6 Yesuŋ ciera muɔmei terien̄gu man̄ nuɔ-i, baa bir baa ba
 honni kã ka cii da burɔŋ! 7 Yesu wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na
 taara hai?»

Baa cira: «I taara Nasaretitaan̄ Yesu.»

8 Yesu wuɔ cira: «Mi saa cira muɔmei wei? Da na'a na taara
 muɔmei, yaan̄ baman̄ daaba kã.» U gbɛ̄ u hãalãbiemba yaa-i.

9 Uŋ ŋa naa wan̄ maman̄, ma'i sa cien̄ daama-i wei? Uu naa
 cira: «Baba, niŋ hãa-mi baman̄, u diei saa balla mi wulaa.»*

10 A ne da jigãŋga waa baa Simɔ-Pier; wuɔ fa-ka hiel-ka
 pãŋ jafũŋ *Diilojigãntaamba yuntien̄o maacembilon̄o nadi-
 etũŋgu-i a yer-ku. Ba taa ba bĩ naacolŋo-i Malkusi. 11 Yesu wuɔ
 cira: «Pier, dii ŋ jigãŋga-i ka foguon̄gu-na!» Aa naa cira: «Mi To
 uŋ ciera maman̄ da-mi, ŋ sa taara ma da-mi wei?»

12 Yesuŋ bi waan̄ mafamma-i, sorosibaa-ba-i baa ba yun-
 tien̄o-i a naara Diilodubuɔ niyataamba kã ka bel-o vaa u
 nammu-i mu hãi-i-na.

13 Belle fandena, Kayifu yaa waa Diilojigãntaamba yun-
 tien̄o-i. Ban̄ vaa-yo, baa kã baa-yo Kayifu cura yaa wulaa-i
 igɛna. Ba taa ba bĩ-yo Ani. 14 A ne da Kayifu duɔŋo faŋo yaa
 naa gbɛ̄ *Yuifu ba yuntaamba-i wuɔ nelduɔŋ duɔ ku a kor
 nelle-i hiere ku bɔyaa nelle da di muonu.†

Simɔ-Pier cĩnaana Yesu-i

(Matie 26.69-70; Marke 14.66-68; Like 22.55-57)

15 Ban̄ bilaa Yesu-i ta ba kã baa-yo, Simɔ-Pier baa u
 nahãalãbilon̄o nan̄o-i baa cu ba huon̄-nu. *Diilojigãntaamba
 yuntien̄o taa u suɔ Simɔ-Pier nabentien̄o-i, a ce dumaan̄o-na,
 ban̄ kaa hi Diilojigãntaamba yuntien̄o cĩŋgu-i, *hãalãbilon̄
 daa wuɔ kã ka suur baa Yesu-i hiere. 16 Pier wuɔ yiera
 fondumelle-na u saa suur. Hãalãbilon̄ daa wuɔ hel piiye baa
 cien̄o man̄ taa u niya dumelle-i aa naa ce Pier suur. 17 Cien̄ daa
 wuɔ yuu Pier wuɔ: «Ma sĩ naacolŋ daa u hãalãbilon̄o nan̄o'i
 nuɔŋo-i ke?»

Pier wuɔ cira: «U hãalãbilon̄o sĩ muɔ de!» 18 Waan̄gu
 waa; *Diilojigãntaamba yuntien̄o maacembiemba-i baa ba-
 man̄ niɛyan̄-yuɔ baa dii dãamu ta ba yiraan̄. Pier wuɔ kã ka
 tuɔ yiraan̄ baa-ba.

(Matie 26.59-66; Marke 14.55-64; Like 22.66-71)

* 18:9 Niɛŋ 6.39; 17.12. † 18:14 Niɛŋ 11.50.

19 Baŋ kãa baa Yesu-i, *Diilojigãntaamba yuntienjo wuɔ yuu-yo a kã u *hãalãbiemba yanŋa, baa uŋ wuɔraŋ u waŋ nelma maŋ baa nuɔmba-i ma yanŋa. 20 Yesu wuɔ cira: «Mamaŋ waa mi wulaa, mi piye-meɪ nuɔmba-i hiere ba yufellen. Mi piye-meɪ *Diilonelhãalãdũnni-na aa piye-meɪ *Diilodubuɔ-i-na. *Yuifubaa-ba jãnu ba-naa terni fanni'i nuɔ-i. Mi saa fuo ma diei beɪ. 21 Ma ce niε η ta η yuu-mi? Miŋ piye baa bamaŋ, ba suyaa miŋ waŋ mamaŋ baa-ba; yuu ba yaa-i, ba ka waŋ ma yaanŋa-i baa-ni.»

22 Yesuŋ piye dumaanjo-na, Diilojigãntaamba yuntienjo niyatienjo naŋ wuɔ caa u tũngu-i aa naa cira: «ŋ piye baa Diilojigãntaamba yuntienjo yaa de-i-na wei?»

23 Yesu wuɔ cira: «Da kuɔ mi cãlãa piyemma, pigãaŋ-mi miŋ cãlãa kusuŋ-nu; ŋga da kuɔ mi saa cãl piyemma, η muyaa-mi hama-i nuɔ-i?»

24 Ani wuɔ yan-yo baa iyiemba-i aa saan-yo hã Kayifu-i baa-yo, u yaa waa Diilojigãntaamba yuntienjo-i.

(*Matie 26.71-75; Marke 14.69-72; Like 22.58-62*)

25 Baŋ taa baa Yesu-i ta ba kã Kayifu terienŋu-na, Simɔ-Pier wuɔ tiena dii dãntorre-na. Naacoljo naŋ wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ma sɪ naacolj daa u *hãalãbilonjo naŋo'i nuɔŋo-i ke?»

Pier wuɔ cira: «U hãalãbilonjo sɪ muɔ de!»

26 *Diilojigãntaamba yuntienjo maacembilonjo naŋo waa, ba kuuduŋgu'i baa Pierŋ jafãaŋ umaŋ tũngu-i yer-ku. Fuɔ wuɔ cira: «Ma sɪ meɪ daa nuɔ baa naacolj daayo-i tibinnin-suŋgu-na ke?» 27 Pier wuɔ tiraa hel-kuɔ wuɔ coima, fuɔ sɪ. Kɔhɔldiɛlãŋ wuɔ doŋ tuɔ bu.

Ba kãa baa Yesu-i fãamaaŋ ba terien-nu

(*Matie 27.1-2,11-31; Marke 15.1-20; Like 23.1-5,13-25*)

28 Cuŋj kaalaa kãŋkãŋkãŋ, baa naar hel baa Yesu-i Kayifu terienŋu-na a kã baa-yo ba fãamaanjo wulaa. Fãamaanjo faŋjo waa *Oromeyienjo. Baŋ kaa hi, *Yuifu ba yuntaamba saa sie suur fãamaanjo dumelle-na; wuɔ da ba suur, ba ka guɔla ba fere a ce ba sie gbãa wuɔ *korsinni timmaŋ-ponsaanŋu niwuoni-i. 29 *Pilati yaa waa fãamaanjo-i belle fande-na. Wuɔ hel yuu-ba wuɔ: «Na'a naacolj daayo cie bige-i?»

30 Baa cira: «Kuɔ u maacemma naa fa, ii naa saa jo baa-yo ji hã-ni.»

31 Pilati wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Biyaaŋ-yoŋ na kã baa-yo na ka ce u ãndaanŋu-i namaa cemma.»

Baa cira: «Mie sie gbãa hã-ba hũmelle-i i fere wuɔ ba ko molonjo.» 32 Yesuŋ ŋa na'a u ka ku kuliŋgu maŋ, ku'i sa juŋj daaku-i wei?†

† 18:32 Niεŋ 12.32-33.

33 Pilati wuɔ bir suur u dumelle-na aa bí Yesu-i ji yuu-yo wuɔ: «Nuɔnei Yuifu ba nellentien nuɔŋo-i wei?»

34 Yesu wuɔ cira: «Moloŋo-i waan mi maama baa-ni wei? Sisɔ nan kusŋ-maama'i?»

35 Pilati wuɔ cira: «Ne nin feŋ-min! N daa muɔ Yuifuyien muɔ wei? N nellen-baamba'i háa muɔ baa-ni baa *Diilojigántaamba yuntaamba-i, ŋ guɔlaaya bige-i ba wulaa?»

36 Yesu wuɔ cira: «Mei nellentesinni sa hel híema-na bande. Kuɔ ni taa ni hel híema-na bande, baman cuu mi huon-nu baa naa gbāŋ kpelle a hūu-mi Yuifubaa-ba nammu-na. Nga mei nellentesinni-i miwaan daayo niini sí.»

37 Uŋ waan mafamma-i, Pilati wuɔ cira: «Terienŋu fanŋu-na, nellentien nuɔ wei?»

Yesu wuɔ cira: «Nellentien muɔ ŋaa nin waan-ma duma. Mi juɔ ji hon híema-na da mi wan ninsoŋo maama. Uman duɔ cu ninsoŋo huon-nu ŋ da kutienŋo nu mi nelma-i.»

38 Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ninsoŋo yaa bige-i fuɔ?» Aa naa tiraa hel kā Yuifubaa-ba wulaa ka cira: «Mei saa da kuman cie na'a na ko naacolŋ daayo-i. 39 Nga ma diei dii, kuman cien koko, belle belle, da na'a na ce na kɔrsinni tímman-ponsaanŋu-i, mi nanna kasobilonŋo diei há-na. Na taara bende-i mi nanna Yuifu ba nellentienŋo yaa há-na wei?»

40 Baa kaasŋ wuɔ: «I sa taara ŋ nanna ufanŋo-i! I taara ŋ nanna Barabasi!» A ne da Barabasi fanŋo waa cuoyo.

19

Pilati háa-ba hūmelle-i wuɔ ba ko Yesu-i

1 Man juɔ waa dumaanŋo-na, *Pilati wuɔ cira ba jo baa Yesu-i ji muo-yo. 2 Sorosibaa baa ce huoni a sū nyantuoluo dii u yunŋu-na. Aa naa bi dii jonŋorbuɔ há-yo ce-yo ŋaa nellentienŋo. Jonŋorbuɔ fanŋo waa dáa-wuonŋo. 3 Ban cie mafamma-i, baa ta ba pie ba jaal-o. Uman duɔ pie, wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni.» Aa caa u tūŋgu-i.

4 Pilati wuɔ tiraa hel wan baa-ba wuɔ: «Mi ka ce ba hel baa-yo jo baa-yo, ku yaa na ka suɔ wuɔ mei saa da kuman cie na'a na ko-yo.» 5 Aa naa bi ce ba hel baa Yesu-i baa huonŋ-nyantuoluo-i u yunŋu-na a naara jonŋorbuɔ-i u nuonŋu-na. Ban juɔ baa-yo, Pilati wuɔ cira: «U yaa daayo!»

6 *Diilojigántaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuɔ niy-ataŋ ban juɔ'a ba ne da Yesu-i, baa pāŋ don ta ba kaasŋ wuɔ: «Gbu-yo *daaŋ-nu! Gbu-yo daaŋ-nu!»

Pilati wuɔ cira: «Kāaŋ na ka gbu-yo na fere; mei saa da kuman cie na'a na ko-yo.»

⁷ Yuifubaa baa cira: «U cie u fere Diilon-Bienjo; a ne da a saa baa mie *anjinnamma-i, fuo temma-i i saa saaya i yan-yo, i gbie i ko-yo.»

⁸ Ban waan mafamma-i, Pilati holle pan caar. ⁹ Wuɔ bir suur baa Yesu-i ka yuu-yo wuɔ: «Nan hel hie?» Yesu saa sen sununju wuɔ.

¹⁰ Pilati wuɔ cira: «ŋ fiinaan muɔmɛi nuɔ-i wei? N saa suɔ wuɔ mi gbãa nanna-nie, mi gbãa bi ce ba gbu-ni *daangu-na wei?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ Diilo saa naa hã-ni baa ku fɔngũɔ-i, nii naa saa gbãa ce binjũngu muɔmi-na. Terienju fanju-na, uman juɔ baa-mi ji hã-ni, fuɔ cãlmuɔ maaraa nan wuonjo-i.»

¹² Pilatin nuɔ nel daama-i wuɔ pan tuɔ taara u nanna Yesu-i. Yuifubaa baa sire ta ba kaasɔn wuɔ: «Da kuɔ nan jienjo si *jamatigi-i, nanna-yuɔ! Uman duɔ ce u fere nellentienjo, jamatigi bigaarãno!»

¹³ Ban piye dumaano-na, Pilati wuɔ tiraa hel baa Yesu-i kã baa-yo terienju nanju-na ba bi-ku «Gabata» ebiremma-na. Fãamaano tlena kusuon-nu'i u ger. Ban kãa, wuɔ tlena u tetterre-na. ¹⁴ Bãangu naa hi yuhuonja-i ti, aa *korsinni timman-ponsaangu waa ŋaa bisɔn ku temma. Pilati wuɔ gbẽ Yuifubaa-ba-i wuɔ: «Na nellentienjo yaa daayo!» ¹⁵ U waan mafamma-i ce nie? Baa sire ta ba kaasɔn wuɔ: «Ko-yo! Ko-yo! Gbu-yo daan-nu!»

Pilati wuɔ cira: «Na'a mi gbu na nellentienjo yaa daangu-na wei?»

*Diilojigãntaamba yuntaan baa cira: «Da ma hel *Orome ba *jamatigi-i-na, nellentienjo nanjo si dii baa-ye.» ¹⁶ Pilati wuɔ hã-ba Yesu-i wuɔ ba ka gbu-yo daangu-na.

Ba taa baa Yesu-i da ba ka ko-yo

(Matie 27.32-44; Marke 15.21-32; Like 23.26-43)

¹⁷ *Pilatin hã-ba hũmelle-i, baa hel baa Yesu-i nellen-huonja-na kã baa-yo ban bin terienju man ebiremma-na «Golgota-i», ku yunju yaa wuɔ yukoluonju. Ban ka gbu-yon *daangu man nuɔ-i, baa haa-ku hã fuɔ fere yaa tũu-ku. ¹⁸ Ba kãa baa-yo kusuon-nu'i ka gbu-yo, a naara nuumba namba ba hã; unano-i kotuon daaku-na, unano-i kotuon daaku-na.

¹⁹ Pilati wuɔ nyegɛn haa Yesu yudɔro-i-na wuɔ: «Nasaretitaan Yesu, *Yuifu ba nellentienjo.» ²⁰ Ba nan gbu-yo terienju man nuɔ-i, kuɔ sa maa baa nellen-huonja-i, aa ba nan nyegãan nelma man haa u yudɔro-i-na, baa nyegãan-ma ebiremma-na, baa latemma-na, baa girekimma-na; a ce dumaano-na, Yuifubaa boi baa kalan-ma. ²¹ *Diilojigãntaamba yuntaan baa sire kã Pilati wulaa ka cira: «Hur Yuifu ba nellentienjo-i aa

ŋ nyegēŋ wuɔ: «Naacolŋ daayo ciɛra u yaa Yuifu ba nellen-tienŋo-i.»»

²² Pilati wuɔ gbē-ba wuɔ: «Miŋ nyegāan kuman, mi nyegāan ku yaa-i; mi siɛ gbāa hur-ku aa nyegēŋ kunanŋu.»

²³ Sorosibaa-ban gbuu Yesu-i, baa biɛ u niidiini-i calnu-niɛ sɔmma naa; nelduɔŋo biɛ sɔmma diei. Aa naa bi biɛ u jonŋorbuɔ-i. Jonŋorbuɔ daayo-i mungbommu saa waa-yuɔ; kompanŋa diei duɔŋ dɔrɔ-i-na ji hi cicaara-i. ²⁴ Baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Baa na yan i taalnu jonŋorbuɔ daayo-i, yaan i ful tienŋa i ne uman ka da-yo.» Maman nyegāan Diilon-nelmana ma'i sɪ daama-i wei? Ma nyegāan wuɔ: «*Ba calaanu mi niidiini-i ba-naa nuɔ aa ful tienŋa biɛ mi jonŋorbuɔ-i.*»*

²⁵ Ban gbuu Yesu-i, u nyu waa u caanŋu-na baa u nyu hāanŋo nanŋo, a naara Maari man Kulopasi ciɛŋo-i, baa Maari man taa u hel Magidala-i-na. ²⁶ Yesu wuɔ ne da u nyu-i baa u *hāalābilonŋo man maama-i taa ma dɔlnu-yuɔ ba waa yiɛra baa naa canniŋ; wuɔ gbē nyuŋo-i wuɔ: «Nnaa, ŋ biɛŋo yaa-i.» ²⁷ Aa gbē hāalābilonŋo-i wuɔ: «ŋ nyu yaa-i.»

Uŋ piye dumaanŋo-na, hāalābilonŋo daa u saa bir u huonŋu nyuŋo-na; wuɔ biɛ-yo u ka tɛna fuɔ terienŋu-nu.

Yesu kuliŋgu-i

(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Like 23.44-49)

²⁸ Yesuŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ne da maman waa cemma hiere ma ciɛ. Wuɔ cira: «Hūŋkuɔsɪnni bilaa-mi.»† U waan ma yaa-i a ce maman nyegāan Diilon-nelmana ma da ma gbāa ce. ²⁹ Būnanŋa nanŋa waa terienŋu-na niisaarni'i naa yuu-ka. Sorosibaa baa dii kānsaarma niisaarnŋ daani-na aa naa fulma *isopegboruon-nu kā baa-ma Yesu nunŋu-na. ³⁰ Yesu wuɔ mɔsūnya niisaarnŋ daani-i aa naa cira: «Fiɛfiɛ fuɔ, weiima tɛ.» Aa naa bi nisŋ u yunŋu-i, u tamma yaa dumaanŋo-na.

Ba fuɔ Yesu gbugbeinŋo-i baa puɔlunŋu

³¹ Ban gbuu Yesubaa-ba-i yiinŋu man nuɔ-i, ku waa jumayiinŋu. Ku cuo kaala waa *yitienanŋu; a ce dumaanŋo-na, *Yuifu ba yuntaamba saa ta ba taara yitienanŋu hi Yesubaa-ba-i dii dɔrɔ-i-na. A tiraa naara yitienanŋu fanŋu waa yibuɔ ba wulaa. Baa kā ka cārā *Pilati-i wuɔ u yan ba ka kara ba gbeini-i ku yaa ba ka ku donduo ba har-ba aa yitienanŋu suɔ da ku hi. ³² Pilati wuɔ hā-ba hūmelle-i. Sorosibaa baa kā. Ban ŋa naa gbu baman baa Yesu-i, baa kara diɛlā-wuonŋo gbeini-i aa kā ka kara hāalŋ-wuonŋo niini-i. ³³ Ba birii ku yaa nuɔ-i da ba kara Yesu niini-i, a da u kuu; a ce dumaanŋo-na ba saa kara-niɛ. ³⁴ Sorosiyienŋo nanŋo yagar fɔ u gbugbeinŋo-i baa u

* 19:24 Gbelieman-nalāanŋu (Psaume) 22.19 † 19:28 Niɛŋ Gbelieman-neini (Psaumes) 69.22 baa 22.16.

puɔlunɔ-u. Uɲ fũɔ-yo dumaanɔ-na, tãɲ maa ta ma hel baa hũmma.

³⁵ Umanɲ nyegãan nel daama-i, u daa-ma nuɔ baa u yufelle, u sa kar u huɔyasanga. Fuɔ fereɛ suyaa wuɔ u wanɲ ninsonɔ. U taara na hũu-ma wuɔ ninsonɔ ku'i cie u tuɔ wanɲ-ma baa-na.

³⁶ Diilonɲ-nelmanɲ piye terienɲu manɲ nuɔ-i wuɔ: «*Ba sie kanu halle u gboluonɲu diei*»[†], ma'i saa ce daama-i wei?

³⁷ Aa ma tiraa piye terienɲu nanɲu-na wuɔ: «*Ba ka bir ta ba ne ban fũɔ umanɲ.*»[§]

Yesu fuuremma-i

(*Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Like 23.50-56*)

³⁸ Ku huonɲu-na, Yosefu manɲ taa u hel Arimate-i-na, wuɔ kã ka cãrã *Pilati-i aa duɔ ka har Yesu-i. Fuɔ bi waa Yesu huonɲu-na, nɲa fuɔ taa u kãalã *Yuifu ba yuntaamba-i, a ce dumaanɔ-na, u taa u fuo u kũɲu-i. Pilati wuɔ hã-yo hũmelle-i u kã ka har Yesu-i. ³⁹ Nikodemu manɲ naa kãa Yesu wulaa isuonɲu nanɲu-na, wuɔ kã ka naara-yuɔ. Nikodemu wuɔ guɔlaa *miir-namma baa alowesi*-namma a kã. Ma yoyondoɲ maa yuu kilobaa komorre baa cinciɛl temma. ⁴⁰ Baa kãyã ba-naa ba hã-i-na a tiil kulonɔ-i baa natikolo-nanɲ daama-i aa finya-yuɔ. Ba migãanɲ-yo nɲaa Yuifubaa-banɲ bi migãanɲ ba kuomba-i dumaa aa suɔ fuure-bei.

⁴¹ Ba nanɲ gbuu Yesu-i kusuonɲ-nu, tibinninɲ-suonɲu nanɲu waa ku caanɲu-na. Tibinninɲ-suonɲ daaku huonɲa-na, cincorfelende waa, baa sa hi fuure molonɔ die yogo. ⁴² *Yitienanɲu hii ti dumaanɔ-na, baa kã baa Yesu-i kusuonɲ-nu'i ka fuure-yuɔ aa da ba da ba fereɛ tigiinɲ cie yitienanɲu-i.

20

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na

(*Matie 28.1-8; Marke 16.1-8; Like 24.1-12*)

¹ *Yitienanɲu cuo kaala-i-na*, Maari manɲ taa u hel Magidala-i-na, wuɔ siire naar cicãnjãale-na a kã Yesu cincorre-na. Tãmpɛbuɔ nanɔ naa suuye di nunɲu-i. Uɲ kãa ka hi, wuɔ da tãmpɛl daade bũmalãa halanɲ. ² Wuɔ bir gũunu baa gbarunɲu kã ka da Simɔ-Pier baa *hãalãbilonɔ manɲ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «*Ba hielaa Itienɔ-i cincorre-na, aa i saa suɔ banɲ diyaa-yo kusuonɲ-nu.*»

³ Pier baa hãalãbilonɲ daayo-i baa siire ta ba gbar ba kã cincorre terienɲu-na. ⁴ Hãalãbilonɲ daa wuɔ gbar ka hi yaanɲa Pier-na. ⁵ Uɲ hii, u saa suur, wuɔ yiɛra aa naa gbina tuɔ ne.

[†] 19:36 Helmanɲ-sebe (Exode) 12.46; Gbeliemanɲ-nalãanɲu (Psaume) 34.21

§ 19:37 Sakari (Zacharie) 12.10 * 19:39 Alowesi: Tibiingu nanɲ yerre-i

* 20:1 Ku cuo kaala waa jumaansi.

U niε ku yaa-i a da kompabienja† yaa yonj c̄ncorre huɔŋga-na. ⁶ Simɔ-Piεrɛŋ juɔ ji hi, wuɔ cor suur a bi da kompabienja j̄iεna dumandε h̄iεma-na. ⁷ Baa naa ce kompanja nanja a finya kulonjo yaanga-i, wuɔ da kafanja fiεŋ j̄ina ka denj. ⁸ H̄aalābilonj daayo suɔ suur fiεfiε-i-na. Uŋ suurii ka da-ku dumaanjo-na, wuɔ suɔ h̄u-u-ma wuɔ Yesu siire ninsonjo. ⁹ Ninsie ninsie, Diilonj-nelmanj waanj mamanj wuɔ Yesu naa saaya u sire hel kuomba h̄olma-na, u h̄aalābiemba saa naa hi suɔ ma yaanga-i yogo. ¹⁰ H̄aalābienj daabanj kaa da-ma dumaanjo-na, baa bir k̄uŋ.

Yesu caraaya Magidalataŋ Maari-i
(*Matie 28.9-10; Marke 16.9-11*)

¹¹ *H̄aalābienj daabanj taa, Maari wuɔ yiεra c̄ncorre nungu-na tuɔ kaal. Uŋ kaal, wuɔ ji gb̄ina wuɔ fuɔ ne c̄ncorre huɔŋga-i; ¹² a da bige-i daaku-i? *Dɔrpɔpuɔrbiemba h̄ai baa jonjgorpiεlmba. Ba tiεnaana banj ŋa naa galla Yesu-i kusuɔŋ-nu: Unanjo-i u yunjuŋ waa kusuɔŋ-nu, unanjo-i u gbeiniŋ waa kusuɔŋ-nu. ¹³ Dɔrpɔpuɔrbiemba yuu-yo wuɔ: «Bige-i ciε ŋ ta ŋ kaal?»

Maari wuɔ cira: «Ba hielaa mi Tienjo-i aa mi saa suɔ banj diyaa-yo kusuɔŋ-nu.»

¹⁴ Wuɔ u miεl ne ku yaa-i a da Yesu-i u huonju-na, ŋga u saa suɔ wuɔ u yaa-i; ¹⁵ u daa niε s̄i banj fuuriiye Yesu-i suonju manju-i kutienjo yaa-i.

Yesu wuɔ cira: «Ciεŋ nuɔ, bige-i ciε ŋ ta ŋ kaal? Ŋ taara hai molonjo-i?»

Wuɔ cira: «Naacolj nuɔ, da kuɔ nuɔnei biyaa-yo, pigāan-mi niŋ j̄iεna-yuɔ kusuɔŋ-nu mi ka biε-yo.»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Maari!»

U miεlāa ku yaa-i a suɔ suɔ-yo. Wuɔ piiye ebiremma-na wuɔ: «Araabuuni!» Ku yunju yaa wuɔ: H̄aalātie.

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Baa bella-miε! Mi saa hi nyugūŋ k̄a mi To wulaa yogo. Mamanj dii cemma: K̄a ŋ ka wanj baa mi baamba-i wuɔ miε mi nyugūŋ k̄a mi To wulaa, u yaa namaa bi To. Mi k̄a mi Diilonjo wulaa, u yaa namaa bi Diilonjo.»

¹⁸ Maari wuɔ bi ta ka t̄nu h̄aalābiemba-i wuɔ u daa Itienjo-i, aa bi wanj uŋ puɔraa-yo baa mamanj.

H̄aalābiemba daa Yesu yufelle
(*Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Like 24.36-49*)

¹⁹ Yinduɔŋgu fanju d̄anambāanju-na, *h̄aalābiemba tigiin ba-naa d̄unju nanju-na aa naa gbonu-kuɔ ba fεrεŋ nuɔ. Ba taa ba k̄aalā *Yuifu ba yuntaamba-i ku'i ciε baa gbonu-kuɔ

† 20:5 Bafamba taa ba finya ba kuomba-i baa kompabienja.

ba fereŋ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne da Yesu-i ba hɔlma-na. Wuɔ gbě-ba wuɔ: «Tiyáaŋ dei!» ²⁰ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ pigáaŋ-ba u nammu-i baa u gbugbeinɔ-i. Hāalābiemban daa-yo, ba hɔmmu gbuu pāŋ fě da yogogo. ²¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Tiyáaŋ dei!» Aa naa cira: «Mi To uŋ puɔraa-mi dumaa, muɔ mi bi puɔr-na dumai.»

²² Uŋ waan mafamma-i, wuɔ hul fafalmu dii-bei aa naa cira: «Mi hāa-na *Diilon-Yalle yaa-i. ²³ Da na pir baman āmbabalma-i, ma ka pir, ŋga da na saa pir baman maama-i, ma ka tɛ ba yunni-na.»

Toma daa Yesu yufelle

²⁴ *Hāalābiemban daa Yesu-i, Toma man ba nan bɪŋ-yon Pɛbaa-ba-i u saa waa. ²⁵ U nabaamba kā ka tūnu-yuɔ wuɔ ba daa Itienɔ-i. Toma wuɔ cira: «Muɔ da mi saa da heinɔ fonni-i u nammu-na, da mi saa dii mi niele-i fon daani-na, da mi saa dii mi nanɔga-i u gbugbeinɔ-na, mi cɛraa mi hūu-ma.»

²⁶ Yinni niediei cor, niehāi yiinɔgu-na, hāalābiemba tiraa tigiin ba-naa duduŋgu fanɔgu-na. Toma waa baa-ba kufanɔgu-i. Baa gbonu dūŋgu-i ba fereŋ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne tiraa da Yesu-i ba hɔlma-na. Wuɔ gbě-ba wuɔ: «Tiyáaŋ dei!» ²⁷ Aa naa cira: «Toma, jo baa ŋ niele-i bande. Ne mi nammu-i. Dii ŋ nanɔga-i mi gbugbeinɔ-na ŋ ne. Baa ce ŋ hɔmmu-i mu hāi; hūu-ma wuɔ muɔmei!»

²⁸ Toma wuɔ cira: «Nuɔnei mi Tien nuɔ, nuɔnei mi Diilon nuɔ!»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Ŋ daa mi yufelle ku'i cie ŋ hūu-ma; yan mi tūnu-nie: Baman da ba saa da mi yufelle aa hūu-ma, kutaamba yunni dɔlaa.»

³⁰ Yesu cie gberɛ-weima namma u hāalābiemba hɔlma-na aa ma saa wan sebe daayo-na. Gberɛ-weima famma bi ciinu.

³¹ Nga manan nyegāaŋ daama-i, ma nyegāaŋ wuɔ na suɔ aa hūu-ma wuɔ Yesu yaa *Kor̄kortienɔ man Diilon uŋ saan-yo, u yaa Diilon-Bienɔ-i. Aa da na hūu u nelma-i, na ka da cicelma man sa tɛŋ dede-i fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i.

21

Hāalābiemba tiraa da Yesu-i

¹ Ku huonɔgu-na, Yesu *hāalābiemba namba tiraa da-yo dii Tiberiyadi dalanɔga-na. Ban daa-yo dumaa ku yaa daaku:

² Simɔ-Pier, baa Toma man ba nan bɪŋ-yon Pɛbaa-ba-i, ba waa yiinɔgu nanɔgu-na baa ba-naa, a naara Natanayel man taa u hel Kana nelle-na dii *Galile mara-i-na, baa Sebede beruɔmba-i a naara hāalābiemba namba ba hāi. ³ Simɔ-Pier wuɔ gbě-ba wuɔ: «Mei taara da mi ka nan juɔŋo.»

nuoŋo-i, ŋ taa ŋ pēyē ŋ negelle-i ŋ fere, aa teriŋgu maŋ dolaanu-nie ŋ kã kusuŋ-nu'i; ŋga da ŋ ji vãa, ŋ ka teten ŋ nammu-i ba pēyē ŋ negelle-i hã-ni, aa niŋ'a ŋ sa taara ŋ kã kusuŋ-nu, ba kã baa-ni kusuŋ-nu'i.» ¹⁹ Yesu piiye ándaan daaku-i duŋ pigãan Piern ka ku kuliŋgu maŋ a ce Diilonjo ce bɔi. Uŋ waan mafamma-i, wuŋ gbē-yo wuŋ: «Suur mi nallu-na.»

²⁰ Pier wuŋ u miel ne ku yaa nuŋ-i, a da *hãalãbilonjo maŋ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yan ba huonju-na. Hãalãbilonjo faŋo yaa naa yuu Yesu-i jukalaanju-na wuŋ: «Itie, ŋ'a hai ka hel ŋ huonju-na?» ²¹ Piern daa-yo dumaanjo-na, wuŋ cira: «Itie, daa fuŋ, hama-i ka da-yo?»

²² Yesu wuŋ cira: «Da mi fie cira u tfe ji hi mi birma-i ma hii nuŋ baa bige-i? Nuŋ suur mi nallu-na.» ²³ Nel daa maa sire gbuo terni-i hiere wuŋ hãalãbilonjo daayo sie ku. A ne da Yesu saa wan mafamma; u ciara: «Da mi fie cira u tfe ji hi mi birma-i ma hii nuŋ baa bige-i?»

²⁴ Hãalãbilonjo faŋo yaa daa nel daama-i aa nyegẽŋ-ma, aa i suyaa wuŋ u saa kar u huoyasanja.

²⁵ Yesu cie nelma bɔi. Die i bie-ma ma yun-nu hiere nyegẽŋ-ma maŋ cie dumaa, mei huŋ-na, sebebba-ba famba sie gbãa suur miwaanjo-na.

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ Nelmuoamma

Like sɛbɛbaa-ba dii ba hāi Diilonj-nelmaŋ-sɛbɛ-i-na. Yesuŋ siire ce mamanj hiere, u nyegāaŋ ma yaa-i u sɛbɛdɛlāŋo-na (Yesu maama maŋ Likenj nyegāaŋ-ma). Hāalij-wuonjo yaa daayo-i. Mamanj ciɛ Yesu huonju-na, ma yaa dii-yuɔ: *Hāalābiemban daa *Diilonj-Yalle-i dumaa kuu dii, a naara Diilonj-Yallenj ciɛ ba da holle-i dumaa a waŋ *Kirsan-nelma-i aa nuɔmba bɔi hūuma. Diilonj-dūŋ-baambaŋ ciɛ sūlma maŋ, u nuŋgu bi hii-ma. Diilonj-Yallenj bi kāayā-bei dumaa ba nyaar aa ma dɔl-ba, u bi waan mafamma-i.

Hāalābiembanj duɔŋ dumaa ta ba waŋ Kirsan-nelma-i baa *Yuifubaa-ba-i *Yerusalemu-i-na, sɛbɛ daayo duɔŋ baa ku yaa-i (sap. 1–7). Ku huonju-na, maŋ hii *Yude-i baa *Samari-i dumaa, mafamma suɔ waŋ (sap. 8–12). Aa perienj baa Pol baa u nabaamba-i banj wuɔraaya dumaa yayargaa-terni-na a waŋ Kirsan-nelma-i baa *niɛraamba-i (sap. 13–28).

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ pigāaŋ wuɔ molo sie gbāa fillā Diilonj-nelma-i baa u Yalle-i wuɔ ni sie da ce ni maacemma-i. Yesu maama-i nelduɔŋ-maama sɪ, nuɔmba-i nileiŋa-na hiere ba maama.

Yesu nyugūmma-i duɔ kā Tuonjo wulaa

¹⁻² Tofil, Yesuŋ siire waŋ Diilonj-nelma-i aa ce mamanj hiere a ji hi u nyugūmma-i, mi waan ma yaa-i mi sɛbɛdɛlāŋo-na. Aa suɔ duɔ ta, uŋ ŋa naa hiel bamanj ce-ba u *pɔpuɔrbiemba, *Diilonj-Yalle ciɛ u pigāaŋ-ba ba maacemma-i. ³ Uŋ kuu aa sire, u taa u carra ba yaa-i ba da ba suɔ wuɔ u siire. U ciɛ yinni komuɔŋa hāi baa-ba tuɔ carra-bei u piiye *Diilonj-bāaŋgu maama-i.

⁴ Yiinju nanju-na, ba waa ta ba wuo niiwuoni, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na maa *Yerusalemu-i-na; miŋ waan mamanj baa-na wuɔ mi To pāa-na nuŋgu, ciyaan ma ce igɛna. ⁵ Na saa da, Nsāa *baatisen nuɔmba-i baa hūmma, ŋa namaanjo-i, ku sie da yinni, mi ka batisen-na baa Diilonj-Yalle-i.»

⁶ Yiinju nanju-na, baa ji tigiin ba-naa. U pɔpuɔrbiemba yuuyo wuɔ: «Itie, ku ce ŋ ka bir hā *Isirahel-baamba-i baa fɔŋgūɔ-i fiɛfiɛ dumandɛ wɛi?»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi To uŋ diyaa huonju maŋ baa maacemma-i, kuu sɪ namaa kuusuonju. ⁸ ŋga u Yalle da di jo-nei, na ka da fɔŋgūɔ ta na waŋ mi maama-i Yerusalemu-i-na, baa *Yude-i-na, baa *Samari-i-na ka cor baa nileiŋa nanja-i hiere hiɛma-na.»

⁹ Uŋ waan mafamma-i, ba'a ba ne da u nyugūŋ u kā dɔrɔ, u nyugūŋ u kā dɔrɔ, kā ka balla nyaasinni-na. ¹⁰ Baa bi yagar yiɛra tã ba yunni-i ta ba ne. Ba juɔ'a ba ne da jonɔgorpiɛlntaamba hãi ba caanɔŋu-na. ¹¹ Jonɔgorpiɛlntaan daaba gbɛ-ba wuɔ: «Galiletaan namaa, bige-i ciɛ na yiɛra dɪŋ dɔrɔ-i-na ta na ne dumaanɔ-na? Nan daa Yesuŋ taa dumaa kā dɔrɔ-i-na, duɔ ji cira u jo, u ka bi jo dumɛi.»

¹² Ba waa *Olivi-tibinni-tãnuŋ-nu. Ku hɔlma yuu kilo diei temma baa Yerusalemu huɔŋga-i. Baa bir gūunu jo Yerusalemu-i-na. ¹³ Ban juɔ, baa kā ka nyugūŋ suur dūŋgu nanɔŋu-na, ba jo ba tigiŋ ba-naa kusuɔŋ-nu'i koko. Baman waa, ba yaa daaba: Piɛr, Nsãa, Sake baa Andere, Filipu baa Toma, Batelemi baa Matie, Sake man Alfe biɛŋo waa, Simɔ man taa u kuye u nelle maama-i a naara *Yuda man Sake biɛŋo-i, ba'i waa dumaanɔ-na. ¹⁴ Ba hieroŋo-i, baa ta ba tigiŋ ba-naa kpɛkpɛ ba cãrã Diiloŋo-i. Caamba namba waa baa-ba, Yesu nyu waa a naara u hãmba-i.

Hai ka suur Yuda fuonɔŋu-na?

¹⁵ Yiŋgu nanɔŋu-na, Piɛr wuɔ ji sire yiɛra Diiloŋ-dūŋ-baamba hɔlma-na, ba waa nuɔmba komuɔŋ-niedie temma, aa naa cira: ¹⁶ «Tobiŋ namaa, nelma man nyɛgãan Diiloŋ-nelma-na, maa naa saaya ma ce. *Diiloŋ-Yallen ciɛ *Davidi wan mamaj* *Yuda kūŋgu-na, ma ciɛ. Yuda yaa juɔ ce tayaana ba ka bel Yesu-i. ¹⁷ Yuda waa baa-ye i tiɛ ce maacenduɔma. ¹⁸ Uŋ ciɛ maacembabalan daama-i da gbeŋa man, u sãa suonɔŋu baa-ya.† U juɔ par diire u yuŋ-nu suonɔŋu fanɔŋu-na a muonu u kusūŋgu-i, u purru hel hiere bomborma-na. ¹⁹ Yerusalemutaamba nuɔ nel daama-i hiere ka saa, a ce ba haa suonɔŋu fanɔŋu yerre-i ba nelma-na wuɔ «Hakeldama», ku yuŋgu yaa wuɔ tãmmaŋ-suonɔŋu. ²⁰ A ne da ma nyɛgãan Gbelieman-neini-na wuɔ:

«U dumelle saaya di muonu;

molo baa waa tɛna-die.»‡

Aa tiraa nyɛgɛŋ wuɔ:

«Molo saaya u biɛ u maacemma-i.»§

²¹ «Terienɔŋu fanɔŋu-na, baman waa baa-ye i wuɔramma-na hiere baa Itienɔ-i, ²² a don Nsãa uŋ *baatisen-yo huɔŋgu man nuɔ-i, a ka hi u nyugūmmaŋ-yiŋgu-i, kutienɔ saaya u hel ba yaa nuɔ-i a naara-yiɛ i tiɛ wan u siremma kūŋgu-i.»

²³ Uŋ juɔ piiye tɪ, baa hiel nuɔmba hãi da ba fiɛl u diei bei: Yosefu baa Matiyasi. Yosefu yerre nande yaa waa Barsabasi

* **1:16** Niɛŋ Gbelieman-nalãanɔŋu (Psaume) 41.10. † **1:18** Niɛŋ Matie sebe-i-na

27.3-8. ‡ **1:20** Gbelieman-nalãanɔŋu (Psaume) 69.26 § **1:20** Gbelieman-nalãanɔŋu

(Psaume) 109.8

aa dinande-i Yutusi. ²⁴ Baŋ ciε mafamma-i, baa cārā Diilonjo-i cira: «Itieŋ nuɔ, nuɔnei suyaan i həmmu-i hiere. Niŋ ka hiel uman ba hāi baan daaba-na, pigāan-ye baa-yo ²⁵ u biε maacemma* man Yudan naana-meī aa kā u muŋkammu.» ²⁶ Baŋ juɔ cārā tī, baa ful tieŋa a hiel. Tieŋa bel Matiyasi. Matiyasi wuɔ suur naara *pəpuərbiemba-i. Baa naa tīε cīncieluo u diei.

2

Diilonj-Yalle jomma-i

¹ *Pāntekəti-yiingū-na, Diilonj-dūŋ-baamba waa hiere tigiin terduŋ-nu. ² Ba juɔ'a ba ne da ijieni nan temma hilaa dərɔ-i-na ŋaa fafalmu, a jo ji yu baŋ waa dūŋgu man nuɔ-i. ³ Ba'a ba tiraa ne, a da dāamu nammu calnu mu haa ba yunni-na. ⁴ Muŋ calaanu haa-bei dumaanjo-na, *Diilonj-Yalle pāŋ yu ba həmmu-i a ce ba doŋ ta ba piye niēraan-nelma.

⁵ A ne da *Yuifubaa-ba man wuɔyaan ba Diilonj-hūmelle-i fafamma, ba fōŋgūɔ baa hilaa nilēiŋa-na hiere jo *Yerusalemu-i-na yibieŋa faŋa-na. ⁶ Baa tīεna ji nu ijieŋ daani-i, baa sire gbar kā ka yu. Baman waa hiere, neliēŋo neliēŋo u nuɔ Yesu *pəpuərbiemba piye fuɔ fεreŋ nelma-i. ⁷ Kuɔ cu ba həmmu-i, baa ta ba piye wuɔ: «Ma sī Galiletaamba-i daaba-i hiere kε? ⁸ Ba ciε niε ta ba nu i nelma-i hiere ba waŋ-ma baa-ye? ⁹ Nj siε suɔ wuɔ miε man jāanu i-naa bande-i-na, Partitaamba dii-yiε, Meditaamba dii, Elamutaamba dii, Mesopotamitaamba dii, baman hilaa *Yude-i-na baa bi dii, Kapadōsitaamba dii, Pōtaamba dii, Asitaamba dii, ¹⁰ Firgitaamba dii, Pānfilitaamba dii, Esipitaamba dii, Libitaamba man dii Sireni caanɡu-na baa dii, baman hilaan *Ōrɔmu-i-na bafamba bi dii, ¹¹ Yuifukireiŋa dii, baman bi suurii Yuifusīnni-na baa bi dii, Kirētitaamba dii, Arabubaa-ba dii, aa i hieronjo-na, Diilonj uŋ ciε maacenfafamma man, neliēŋo neliēŋo u nuɔ-ma u fεreŋ nelma-na.» ¹² Kuɔ ce-ba gbεε, ba sa suɔ baŋ jɔɡuŋ maman. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma-i dumandε-i?» ¹³ Banan baa bir yan aa ta ba nyε pəpuərbiemba-i wuɔ ba nyuŋ kolma.

Piε āndaanɡu-i

¹⁴ Man juɔ waa dumaanjo-na, Piε wuɔ sire yiεra baa u nabaamba-i* aa naa doŋ tuɔ piye da gbagaga wuɔ: «*Yuifubaa namaa, baa namaa naman dii tīεna *Yerusalemu-i-na, mi ka waŋ nelma diei baa-na, karaan na tūnni-i dēi na nu-ma. ¹⁵ Na

* **1:25** Yudan taa u ce maacemma man baa Yesu *pəpuərbiemba-i ba gbε ma yaa-i. * **2:14** Yesu pəpuərbiemba yaa baŋ gbēŋ-baŋ.

suyaa wuɔ bāanɔŋu saa hi bonɔ yogo aa na'a ba nyuɔŋ kolma, ba daa-ma hie? ¹⁶ Na saa da, Diilonɔŋ uŋ puɔraa Yowel wanɔ mamanɔ, ma'i ciɛŋ. ¹⁷ Yowel waanɔ-ma wuɔ:

«Diilonɔŋo ciɛra wuɔ:

«Miwaanɔ tɔmmann-huɔŋgu-na,

mi ka gbuo nuɔmba-i hiere baa mi *Yalle-i.

Na bisalmɔba ka ta ba ce mi pɔpuɔrunɔŋu-i.

Mi kaa ta mi carra naaciemba-i mi piye baa-ba.

Aa ta mi piye baa bɔncuɔmba-i dānsānniŋ.

¹⁸ Coima saa fa, bamanɔ cāa-minɔ hiere,

caamba-i baa bɛmba-i,

mi ka gbuo-ba baa mi Yalle-i huɔŋ daaku-na,

ba ka waa mi pɔpuɔrbiemba.

¹⁹ Mi ka ce gbɛɛ-wɛima dɔrɔ-i-na baa hɛma-na hiere:

Tāmma kaa waa, dāamu kaa waa, nyaasɔnni kaa bi waa bɔi.

²⁰ Bāanɔŋu kaa bir cure ŋaa isuɔŋgu

aa cɛiŋo bir ce dāa ŋaa tāmma.

Mafamma ka ce aa Itienɔŋo jommanɔ-yiŋgu suɔ hi.

Yiŋgu fanɔŋu temma siɛ ji waa;

ku kaa waa yibuɔ.

²¹ A ce dumaanɔ-na, umanɔ duɔ ji tuɔ gbuuse Itienɔŋo-i, kutienɔŋo ka kor.»†»

²² Piɛr wuɔ suonu u āndaanɔŋu-i wuɔ: «*Isirahel-baanɔ na-maa, yaanɔ mi wanɔ nelma diei baa-na: Diilonɔŋo pigāanɔ-na Nasarɛtitaanɔ Yesu fɔŋgũɔ-i. U ciɛ u ce gbɛɛ-wɛima bɔi na hɔlma-na. Namaa fɛɛ-i na saa yanɔ-ma damma. ²³ Ba bel diilonɔŋo-i bel-o hā-na. Diilonɔŋo suɔ wɛima-i hiere; uu naa suɔ wuɔ na siɛ yanɔ-yo. Ma bi ciɛ: Na bilaa-yo a hā bamanɔ sa kāanɔ Diilonɔŋo-i ba gbu-yo *daanɔ-nu ko-yo. ²⁴ Ŋga hɛma saa naa waa ma gbāa wuo-yo. A ce dumaanɔ-na, banɔ kuɔ-yo, Diilonɔŋo yanɔ-ba aa sire-yuɔ. ²⁵ Na saa da, *Davidi piye u maama wuɔ:

«Mi da Itienɔŋo-i hɔnni manɔ jonɔ mi yaanɔŋa-na.

U sa taara mi kũma nyɛŋ,

ku'i ciɛ u jo ji waa mi caanɔ-nu.

²⁶ Kufanɔŋu hɔfɛlle yaa yuu mi huɔŋga-i

a ce mi ta mi piye dumandɛ-i-na.

Mi suyaa wuɔ da mi ku, mi ka fɛisa.

²⁷ Diilo, mi suyaa wuɔ ŋ siɛ yanɔ mi tɛ dii kuon-nelle-na.

Ŋ siɛ siɛ yanɔ nanɔ nolɔŋo hɔr dii hɛma-na.

²⁸ Hũmelle manɔ kāanɔ ŋ wulaa,

ŋ pigāanɔ-mi baa-de.

Da mi waa ŋ caanɔŋu-na

ŋ ka ta ŋ ce baa-mi.»‡»

† 2:21 Yowel (Joël) 3.1-5a

‡ 2:28 Gbɛliɛmanɔ-nalāanɔŋu (Psaume) 16.8-11

29 PIER wuɔ cor baa u āndaan̄gu-i wuɔ: «Tobiŋ namaa, mi ka waŋ ninsoŋo-i baa-na i b̄inc̄oŋo-i Davidi k̄un̄gu-na: Davidi kuu ba fuure-yuɔ, a ji hi baa nyun̄go u c̄incorre dii i h̄olma-na.

30 Davidi waa Diilopɔpuɔrbilongo. Diilongo naa p̄a nun̄gu baa-yo wuɔ duɔ saa ji waa, u j̄amatigis̄inni-i, u ka h̄a u h̄aȳēl̄ŋo nan̄o'i baa-ni. 31 A ce dumaan̄o-na, Davidi naa t̄ena baa-ma wuɔ

*Kon̄kortien̄o ka ku aa sire. Na saa da u cīera: «Diilongo sie yan̄ u nol̄ŋo t̄ē dii kuon̄-nelle-na» aa «u sie yan̄ u h̄or dii h̄ēma-na.»

32 Kon̄kortien̄o fan̄o yaa Yesu-i. Diilon̄ ŋ siire-yuɔ, mīe man̄ daaye-i hiere i daa-ma nuɔ. 33 Diilongo k̄aa baa-yo u ka t̄ena u caan̄-nu, aa ŋ ŋa naa p̄a nun̄gu man̄ baa-yo wuɔ u ka h̄a-yo u Yalle-i, u h̄aa-yo baa-de u gbuo-ye baa-de hiere. Nan̄ dan̄ maman̄ daama-i baa nan̄ nun̄ maman̄, difande maacemma'i.

34 Davidi fuɔ f̄er̄e saa k̄a d̄or̄o-i-na, ŋga u piiye Yesu k̄un̄gu-i wuɔ: «Itien̄o gb̄ē mi Tien̄o-i wuɔ:

«Jo ŋ ji t̄ena mi caan̄-nu

35 aa ŋ yan̄ mi mal̄ ŋ biḡaar̄amba-i h̄a ŋ ce ŋ b̄aan̄gu-i bei.» §

36 Terien̄gu fan̄gu-na, nuharun̄gu si dii, Isirahel-baan̄ namaan̄o-i hiere na saaya na suɔ wuɔ nan̄ gbuu Yesu man̄ *daan̄gu-na, Diilongo cīe u yaa-i Itien̄o-i aa tiraa ce-yo Kon̄kortien̄o.»

37 Ban̄ juɔ nu nel daama-i, kuɔ ce-ba b̄iŋk̄un̄gu. Baa yuu

Pierbaa-ba-i* wuɔ: «Dumaan̄o-na, i saaya i ce bige-i?» 38 Pier wuɔ gb̄ē-ba wuɔ: «Naanan̄ na cilɔbabalan̄o-i aa na jo ba ji *batisen̄-na Yesu-Kirsa yerre-na, ku yaa Diilongo ka hur na āmbabalma-i. Mafan̄ da ma ce, Diilongo ka h̄a-na u Yalle-i.

39 Na saa da, Diilongo p̄aa nun̄gu-i baa namei baa na bis̄almba, wuɔ u ka h̄a-na u Yalle-i. U bi p̄aa-ku baa ŋ ka b̄i baman̄ yaayargaa-terni-na hiere ba cu u huon̄-nu.»

40 PIER waan̄ nelma b̄oi baa-ba a dii sir̄eiŋa bei ba da ba h̄uu-ma. U taa u piiye baa-ba wuɔ: «Siyaan̄ kon̄koro-i, ku yaa maman̄ kaa da fīfīe ku nuɔmba-i ma sie ka da-na.» 41 Yiin̄gu fan̄gu-na, nuɔmba b̄oi h̄ȳȳa Pier nelma-i aa ce ba batisen̄-ba.

Ba yuu nuɔmba neifelle nuɔsiba ndii temma baman̄ naa suurii naara Diilon̄-d̄un̄-baamba-i. 42 Baa bilaanu ta ba jo ba nu Diilon̄-nelma-i Yesu pɔpuɔrbiemba wulaa. Ba waa ŋaa c̄eduon̄-biemba, ta ba wuɔ niwuoni-i baa ba-naa aa ta ba bi c̄ar̄ā Diilon̄o-i baa ba-naa. 43 Yesu pɔpuɔrbiemba taa ba ce gb̄ere-w̄eima b̄oi, a ce dumaan̄o-na korma taa ma da nuɔmba-i baa-ba.

44 Diilon̄-d̄un̄-baamba naa bel ba-naa hiere, ba saa ta ba ce huon̄ga baa ba naḡan̄-niini-i. 45 Ba waa uman̄ duɔ da kuman̄, u suor-ku aa jo baa gb̄eiŋa-i ba ji cal-a ba-naa nuɔ a saa baa

§ 2:35 Gbelieman̄-nal̄aan̄gu (Psaume) 110.1 * 2:37 Pierbaa-ba-i: Ba gb̄ē Pier baa u napɔpuɔrbiemba namba yaa-i.

gbeɪŋ-maaman ɣeŋ-bei dumaa. ⁴⁶ Yinni man jon baa dii *Diilodubuɔ-i-na, ba sa nanna yiɪngu. Ba taa ba wuo niiwuoni-i baa ba-naa cɪnni-na. Ba niiwuoni wuoma taa ma dɔl aa ba hɔmmu na firnu baa mu-naa. ⁴⁷ Ba taa ba hɔl neini-i ba tuɔlnu Diilonɔ-i. Ba maama taa ma dɔlnu nuɔmba-i hiere nelle-na. Aa yinniŋ taa ni cor dumaa, Itienɔ taa u kor nuɔmba-i dumɛi u naara ba kɔlle-na.

3

Murgu nanɔ siire

¹ Yiɪngu nanɔgu-na, batarunɔgu-na, Pier baa Nsɔa-i ba taa ba kɔ da ba ka cɔrɔ Diilonɔ-i. ² A ne da naacolɔ nanɔ waa, un siire, u saa gbɔa wuɔ dede. Yinni man jon, ba biɛ-yo ba kɔ ba jina *Diilodubuɔ dumɛlle nande yaanɔga-na u tuɔ cɔrɔ baman suuriɪŋ ba wulaa. Dumɛlle fande-i, ba bi-de wuɔ «Dumɛfafalle». ³ Pierbaa-ban kɔa da ba ka suur, wuɔ tuɔ cɔrɔ ba wulaa. ⁴ Baa ne-yo aa naa cira: «Ne bande.» ⁵ Naacolɔ wuɔ tuɔ ne-ba wuɔ si ba taara ba hɔ-yo biɪnkunɔ. ⁶ Pier wuɔ cira: «Warbelle si mi yerren, nɔga kuman dii baa-mi, mi ka hɔ-ni baa-ku.» Aa naa cira: «Nasaretitaan Yesu-Kirsa yerre-na, sire n ta n wuɔ!» ⁷ Aa kɔ ka bel u nadienanɔga-i duɔ sire-yuɔ. Naacolɔ gbeɪŋ niɛ pɔn firnu. ⁸ Wuɔ wuɔr sire pɔn tuɔ wuɔ. Un siire dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ gbɛliɪŋ Diilonɔ-i aa tuɔ tetiera aa kɔ ba ta ba suur baa Pierbaa-ba-i Diilodubuɔ-i-na. ⁹ Nuɔmba ju'a ba ne da hai molonɔ-i gbɛlaan Diilonɔ-i u suur daayo-i? ¹⁰ Uman tɛnaanan Diilodubuɔ dumɛlle yaanɔga-na u cɔrɔ, u yaa-i. Kuɔ ce-ba gbɛɛ aa tiraa dii kɔɔnyelle-bei.

Piɛn waan maman Diilodubuɔ-i-na

¹¹ Naacolɔ daa un siire, wuɔ pɔn nyaarɔa Pierbaa-ba-i. Nuɔn baa jo ji yu-bei dii *Salomɔ kukuruunɔgu-na ta ba ne-ba. ¹² Piɛn daa ban nen-ban dumaanɔ-na, wuɔ cira: «*Isirahɛl-baan namaa, baa na yan ku ce-na gbɛɛ. Baa na ta na ne wuɔ si miɛmi siire naacolɔ daayo-i baa i fɛɛn fɔngɔ, sisɔ i wuɔ Diilon-hɔmelle-i fafamma ku'i ciɛ i gbɔa sire-yuɔ; ku'i si. ¹³ I bincɔmban siire wuɔ Diilonɔ man hɔmelle-i, *Abiramu-i baa *Isaki-i a naara *Yakɔbu-i, ban siire wuɔ Diilonɔ man hɔmelle-i, u'i ciɛ u cɔarɔnɔ ce bɔi. U cɔarɔnɔ fanɔ yaa Yesu-i. Na ciɛ ba bel-o ka hɔ *Pilati-i baa-yo. Pilati wuɔ u nanna-yuɔ, na'a ma siɛ gbɔa wuɔ. ¹⁴ Na cɪnaana Diilon-nolɔ-i, na ciɛ ba bel nelviɪnɔ-i aa ce ba nanna nelkoronɔ-i. ¹⁵ Na ciɛ ba ko cicɛlma tienɔ-i. Nɔga nan fiɛ ko-yo, Diilonɔ siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, i daa-yo nuɔ. ¹⁶ In haa i nanɔga-i yuɔ ku'i kɔayɔ naacolɔ daayo-i; na sa bi yan-yo suɔma. In haa i nanɔga-i Yesu-i-na, ku'i ciɛ u sire-yuɔ yeryer dumandɛ-i-na na yufelle-na.

17 «Tobiŋ namaa, mi suyaa miε na saa naa suɔ-ma aa ce-ma, halle baa na yuntaamba-i hiere. 18 Nga Diilonɔŋ uŋ ŋa naa ce u *pɔpuɔrbiemba wuɔya waŋ mamaŋ, wuɔ uŋ ka saan *Koŋkortieŋo maŋ, u ka muliεŋ; nelma famma yaa ciε.

19 «Mamaŋ dii cemma fiεfiε-i-na, naananɔŋ na cilɔbabalaŋo-i aa na bir na jo Diilonɔŋo wulaa, ku yaa u ka hur na āmbabalma-i. 20 Mafaŋ da ma ce, u ka pa kuŋfiεŋ-bāaŋgu nei. Aa uŋ ŋa naa hiel Koŋkortieŋo maŋ dii ku domma-na, u ka bir saan u jo. Koŋkortieŋo faŋo yaa Yesu-i. 21 Dumandε-i-na, uu dii t̄iεna dii dɔrɔ-i-na tuɔ cie miwaanɔŋo duɔ bibirre ŋaa Diilonɔŋ uŋ ciε u pɔpuɔrbiemba waŋ-ma dumaa dii ku bembienɔŋa-na. 22 Na saa da, *Moisi waanɔŋ Yesu-Kirsa maama yaa wuɔ: «*Diilonɔŋo ka hiel u *pɔpuɔrbilonɔŋo nanaŋo mei temma na hɔlma-na. Pɔpuɔrbilonɔŋo faŋ duɔ waŋ mamaŋ, baa na yagar-ma.* 23 *Umaŋ duɔ saa nu u nuŋgu-i, ba ka hiel kutieŋo nuŋgu-i Diilonɔŋo baamba-na aa ba ka ko-yo.*»* 24 Diilopɔpuɔrbiemba maŋ siire piye hiere, a donɔŋ *Samiel-na, ba waanɔŋ nyuŋgo ku yiŋ daani maama-i. 25 Diilonɔŋ uŋ p̄aa nuŋgu maŋ aa ce u pɔpuɔrbiemba waŋ ku maama-i, u p̄aa-ku baa namei. Aa uŋ p̄aa nuŋgu-i baa na b̄incuɔmba-i kusuɔŋ-nu aa gb̄ε Abiramu-i wuɔ: «*Mi ka ta mi cor baa nanɔŋ h̄āyεlmbayaa-i mi ce baa d̄ūnni-i hiere h̄iεma-na*»†, na nuŋgu dii nup̄alle fande-na. 26 Ku'i ciε na da Diilonɔŋo ciε u c̄aar̄aŋo jo namei wulaa-i iḡεna duɔ ji k̄āyā-nei na nanna na maacembabalamma-i.»

4

Ba bilaa Piεrbaa-ba-i

1 Piεr baa Ns̄aa-i banɔŋ waa ta ba piye baa nuɔmba-i, *Diilojiḡantaamba-i baa *Diilodubuɔ sorosibaa-ba yuntieŋo-i, a naara *Sadus̄iεbaa-ba jo ji da-ba. 2 Piεrbaa-ba taa ba piye baa nuɔmba-i wuɔ Yesu kuu aa sire, kεε yiŋgu dii baa yiŋgu kuomba ka bi sire fuɔ temma-i. Banɔŋ juɔ ji da ba piye dumaaŋo-na, ku saa d̄ɔlnu-b̄ei. 3 Baa bel-ba. Bāaŋgu naa t̄i t̄i. Baa k̄ā ka dii-ba kaso ba c̄o. 4 Banɔŋ fiε bel-ba, banɔŋ hii piye baa bamaŋ hiere, ba f̄ōŋḡūɔ baa h̄ūu-ma. Bamaŋ naa h̄ūyāa-ma, ba gb̄āa yu nuɔmba neifienɔŋa h̄āi nuɔsiba ndii temma.

5 Ku cuo kaala-i-na, *Yuifu ba yuntaamba-i baa nelle b̄incuɔmba-i, a naara *āŋj̄inamma piḡāataamba-i, baa jānu ba-naa *Yerusalemu-i-na. 6 *Diilojiḡantaamba yuntieŋo maŋ ba nanɔŋ b̄iŋ-yoŋ Ani-i, u waa baa u dumellenɔŋ-baamba-i hiere, a naara Kayifu, baa Ns̄aa, baa Ales̄āndire. 7 Banɔŋ jānu ba-naa, baa ce ba jo baa Piεrbaa-ba-i. Banɔŋ juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa hilaa baa hiŋ daama-i hie a ji sire naacolɔŋ daayo-i?

* 3:23 Anj̄inamma tiyemmanɔŋ-sebε (Deutéronome) 18.15,18,19. † 3:25 Miwaanɔŋo j̄inammanɔŋ-sebε (Genèse) 22.18

Hai moloŋo-i puɔraa-na?» ⁸ Huɔŋgu fanɔu-na, *Diiloŋ-Yalle naa yu Pier huɔŋga-i, wuɔ cira: «Nelle yuntaaŋ namaa, baa bɪncuɔŋ namaa, ⁹ i ciɛ ɔnfafamma molo-na aa na bɪ-ye ji ta na yuu-ye iŋ ciɛ dumaa sire-yuɔ u murgusɪnni-na, dumɛi sɪ wɛi? ¹⁰ Nelma diei dii na saaya na suɔ-ma hiere baa *Isirahɛl-baamba-i: Nanɔ gbuu Nasaretitaŋ Yesu maŋ *daaŋgu-na ko-yo aa Diiloŋo sire-yuɔ, fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i naacolŋ daayon siire yeryer na yufelle-na dumandɛ-i. ¹¹ Ba waanɔ Yesu fuɔ maama yaa Diiloŋ-nelma-na wuɔ:

*«Tãmpɛlle maŋ dumarãaŋ namaaŋo-i nanɔ cɪnaana-die,
di yaa juɔ bella dũŋgu-i.»**

¹² Yesu yaa gbãa kor nelbiliemba-i u diei yonɔ. Da ma hel ufanɔ-na, Diiloŋo saa hã-ye moloŋo yanɔŋa nanɔŋa umanɔ gbãa kor-e.»

¹³ Pierbaa-baŋ daa holle-i piiye dumaa, kuɔ cu ɔndacetaamba hɔmmu-i. Da ba ne, ba da-ba nelgbãŋgbãlãamba; ba sa suɔ sɛbɛ. Baa pãŋ suɔ wuɔ Yesu wuɔrataamba. ¹⁴ Da ba ne naacolŋo maŋ siire ba caaŋgu-na, ba siɛ suɔ baŋ ka waŋ mamaŋ. ¹⁵ Baa ce ba hiel Pierbaa-ba-i gɔŋgũɔŋ-nu aa naa yuu ba-naa wuɔ: ¹⁶ «I ka ce-ba niɛ? Nuɔmba-i hiere Yerusalemu-i-na ba suyaa wuɔ ba yaa siire naacolŋ daayo-i, nuharuŋgu si dii-mɛi; i siɛ bi gbãa ju-ma. ¹⁷ Nga die i sa taara nel daama gbuo nelle-i hiere, i saaya i gboya-bei wuɔ ba baa yanɔ i tiraa nu ba bɪɛ Yesu yerre-i baa moloŋo. Umanɔ duɔ bɪ-de, kumanɔ da ku waa, u ka da-ku.»

¹⁸ Baŋ juɔ da ba-naa tɪ, baa bɪ Pierbaa-ba-i a ji waŋ baa-ba wuɔ ba baa yanɔ ba tiraa nu ba bɪɛ Yesu yerre-i ba nunni-na, ba baa bi waŋ u maama baa moloŋo. ¹⁹ Pierbaa baa gbɛ-ba wuɔ: «Namaa fɛɛ-i niɛ-kunɔ na ne! I ce namaa maama yaa-i aa yanɔ Diiloŋ-maama-i wɛi? ²⁰ Miɛ fuɔ, iŋ nuɔ mamaŋ, aa da mamaŋ, i siɛ gbãa fiinaŋ-mɛi.»

²¹ Baŋ siire naacolŋo-i, kuɔ gbuu dɔlnu nuɔmba-i, baa ta ba gbɛliɛŋ Diiloŋo-i, a ce dumaanɔ-na ɔndacetaamba saa da nelma da ba cãl-ba; baa naa ba sɪɛl ba yufienɔ yaa piiye baa-ba aa nanna-bei ba kã. ²² Baŋ siire naacolŋo maŋ, u bienɔ naa cor bienɔ komuɔŋa hãi.

Diiloŋ-dũŋ-baamba cãarã Diiloŋo-i

²³ Baŋ naana Pier-i baa Nsãa-i, baa ta kã ba nabaamba wu-laa. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa bɪncuɔmbaŋ waanɔ mamaŋ baa-ba hiere, baa tũnu ba nabaamba-i baa-ma. ²⁴ Baŋ tũnu-bei dumaanɔ-na, baa gbonu cãrã Diiloŋo-i wuɔ: «Itie, nuɔnɛi hielaa dɔɔɔ-i baa hɪɛma-i, baa dãmmanɔ-nuoraanɔŋu-i. Aa

* 4:11 Gbɛliemanɔ-nalãanɔŋu (Psaume) 118.22

bi hiel ni huɔya-niini-i hiere. ²⁵ Nuɔnei cie η *Yalle dii nel daama-i i bincɔŋo-i *Davidi† nunɔgu-na u wan-ma wuɔ:
«Bige-i cie nuɔmba sire ta ba pepiena nilɛŋa-na?»

Ba saa suɔ wuɔ ban puu maman, ma sie kā terienɔgu wei?

²⁶ *Fɔŋgɔtaamba siire tɛɛŋ yiɛra,*

aa yuntaamba pūulā Itieno-i baa u Yufellen-Nolŋo-i.†

²⁷ Ninsie ninsie, *Erɔdi-i baa *Pɔse-Pilati-i a naara *niɛraamba-i baa *Isirahel-baamba-i hiere, ba tigiin ba-naa nel daadeŝ yaa nuɔ-i, a pūulā η cāarāŋo-i Yesu-i. Ba tigiin ba-naa a pūulā η Yufellen-Nolŋo-i. ²⁸ Dumandɛ-i-na, niŋ ηa naa pu maman, maman waa η huɔŋga-na, ba cie ma yaa-i.

²⁹ Fiefiɛ-i-na, Itie, η daa ban wur η cāarāŋ miɛŋo-i dumaa. Hā-ye holle i tie gbā i wan η nelma-i. ³⁰ Kāyā-yiɛ i tie gbā i sire jaamba-i aa bi tie ce nelma bɔi baa gbɛɛ-weima bɔi η cāarāŋo-i Yesu yerre-na.»

³¹ Ban juɔ cārā Diilonɔ-i tɪ, hɛŋ maa sagalla ban waa tigiin kusuɔŋ-nu. Diilonɔ-Yalle pāŋ yu ba hɔmmu-i hiere. Baa da holle ta ba wan Diilonɔ-nelma-i.

Diilonɔ-dūŋ-baambaŋ bilaa ba-naa dumaa

³² Diilonɔ-dūŋ-baamba-i baa ba ciinumma-i hiere baa naa gbuu bel ba-naa fafamma. Ba hɔlma-na, η sie gbāa suɔ wuɔ mɛl kūŋgu-i daaku-i aa mɛl kūŋgu-i daaku-i. ³³ Himma nan temma waa Yesu *pɔpuɔrbiemba āncemma-na ta ma pigāŋ wuɔ Yesu siire kelkel. Diilonɔ naa silaa tuɔ ce baa-ba u cor. ³⁴⁻³⁵ Sonniŋ waa baa bamaŋ hiere, baa cinniŋ bi waa baa bamaŋ, ba taa ba suor-ni ba jo ba hā Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa ni gbeinɔ-i. Bafaŋ da ba hūu-ya, ba ne ba gbein-maamaŋ jɛnya ma-naa dumaa aa bi hɔnu-yɛi dumɛi. A ce dumaanɔ-na sūntie saa waa ba hɔlma-na.

³⁶ Unanɔ waa ba hɔlma-na, ba taa ba bɪ-yo Yosɛfu. U waa *Levitiyiɛŋo. U taa u hel Sipire. Pɔpuɔrbiemba taa ba bɪ-yo Barnabasi, ku yunɔgu yaa wuɔ Sirɛintienɔ. ³⁷ Suonɔgu nanɔgu waa baa-yo, wuɔ suor-ku aa naa jo baa ku gbeinɔ-i ji hā pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

5

Diilo sa sie huhurma-i

¹ Naacolŋo nanɔ waa, ba taa ba bɪ-yo Ananiyasi aa bɪ u ciɛŋo-i Safira. Terienɔgu nanɔgu waa baa-ba, baa suor terienɔ daaku-i ² aa naa saa-ma aa bɔlŋo hiel gbeinɔ nanɔ aa kā baa a boluonɔgu-i ka hā Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

† 4:25 Ku birii a saanu baa cerma. Girɛkimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuɔ Diilonɔ-cāarāŋo. † 4:26 Gbeliɛman-nalāŋgu 2.1-2 § 4:27 Ba gbɛ *Yerusalemu.

³ Uŋ k̄aa, Piɛr wuɔ gbẽ-yo wuɔ: «Ananiyasi, bige-i ciɛ ɲ yan *Sitāni tāal-ni ɲ hiel kunaŋgu gbeɲa-na aa jo ji ta ɲ kar coima-i baa *Diilonɲ-Yalle-i? ⁴ Terienɲgu-i nan k̄uŋgu, molo saa cira ɲ suor-ku. Niŋ fiɛ suor-ku, gbeɲa-i nan waɲa. Bige-i ciɛ ɲ ce maacɛŋ daama temma-i? Niŋ karaa coima maŋ, ɲ saa kar-ma baa ɲ nanuɔmba, ɲ karaa-ma baa Diilonɲ.»

⁵ Ananiyasiŋ nuɔ nel daama-i, u p̄aŋ cii, u bi kuliŋgu yaa dumaɲo-na. Umanɲ duɔ nu nel daama-i, u k̄uɔma p̄aŋ ta ma nyɛŋ. ⁶ Naacienɲ baa jo ji biɛ-yo ka fuure.

⁷ Ciɛŋo saa waa. Bɔlɲoŋ kuu, lɛrbaa-ba siɛi temma cor aa u suɔ tuɔ jo. Uŋ juɔ ji suur, u saa suɔ wuɔ wɛima ciɛ. ⁸ Piɛr yuu-yo wuɔ: «Ciɛŋ nuɔ, na suora na terienɲgu-i sul daadu'i nuɔ-i wɛi?»

Ciɛŋ wuɔ siɛ wuɔ: «Ūu, ku sully yaa-i.»

⁹ Piɛr wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na saa-ma baa ɲ bɔlɔ-i aa da na cure Diilonɲ-Yalle-i? Ne, bamanɲ k̄aa ka fuure ɲ bɔlɔ-i ba yaa bi suuriŋ daaba, ba ka bi biɛ nuɔŋo-i ka fuure-niɛ.» ¹⁰ Ciɛŋ wuɔ p̄aŋ cii terienɲgu faŋgu-na a ku Piɛr caaŋgu-na. Naacienɲ ba'a ba suur ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. Baa tiraa biɛ ufaŋo-i bir ḡunu ka fuure bɔlɲo caaŋgu-na. ¹¹ Diilonɲ-d̄uŋ-baamba k̄uɔma miḡaŋ ta ma nyɛŋ ma naara. Umanɲ duɔ nu nel daama-i, ku ce-yo k̄uɔnyelle.

Gberɛkulaŋo

¹² Yesu *pɔpuɔrbiemba taa ba ce nelma bɔi baa gbɛrɛ-wɛima bɔi nuɔmba hɔlma-na. Ba taa ba tigiŋ ba-naa *Salomɔ kuku-ruuŋgu yaa nuɔ-i. ¹³ Nuɔmba-i hiere nelle-na ba taa waŋ ba yefafalle, ɲga molo saa tuɔ siɛ u piɛ-ba. ¹⁴ Caamba-i baa bɛmba maŋ naa h̄uȳaŋ Itienɲo maama-i baa sa waa dɛi baa yuliŋgu-i. ¹⁵ Nuɔmba waa da ba ce ba hel baa gb̄aŋgbaarbaa, baa fiḡinni a galla ba jaamba-i Piɛr muncormu-na, wuɔ duɔ tuɔ cor aa u yalle yiɛya umanɲ, u sire. ¹⁶ Nilɛɲa maŋ *Yerusalemu k̄at̄onni-na hiere, nuɔmba bɔi taa ba hel-yɛi ba jo baa ba jaamba-i pɔpuɔrbiemba wulaa. *J̄inabaa-baŋ bi waa bamanɲ nuɔ-i, ba taa ba jo baa-ba. Umanɲ duɔ jo baa u wuonɲo, u sire.

Baŋ haa kumanɲ Yesu pɔpuɔrbiemba-na

¹⁷ Nuɔmbaŋ jonɲ p̄irpir Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa du-maɲo-na, ku saa d̄ɔlnu *Diilojiḡantaamba yuntienɲo-i baa u kuoyataamba-i *Sadus̄ɛbaa-ba-i. Baa ce-ku nenemuŋgu ¹⁸ aa naa bel pɔpuɔrbiemba-i ka dii-ba kaso. ¹⁹ Ku isuɔŋgu-na, Itienɲo *d̄ɔrpɔpuɔrbilonɲ jo ji h̄il kaso-i a hiel-ba aa naa gbẽ-ba wuɔ: ²⁰ «K̄aaŋ *Diilodubuɔ-i-na na ka waŋ h̄umefɛlɛnde maama-i hiere baa nuɔmba-i.»

²¹ Ku cuo kaala-i-na, pɔpuɔrbiɛŋ baa naar k̄a Diilodubuɔ-i-na ka donɲ ta ba waŋ Diilonɲ-nelma-i. Diilojiḡantaamba yuntienɲo-i baa u kuoyataamba saa suɔ wuɔ ba hilaa. Cuonɲ kaalaa,

baa bɪ bɪncuɔmba-i da ba ji ce āndaangu-i. Baŋ juɔ, baa puɔr wuɔ ba ka hiel-ba kaso-i-na jo baa-ba. ²² Baa kā ba saa ka da-ba. Baa bir jo ji cira: ²³ «I saa ka da moloŋo kaso-i-na. In kaa, kaso naa waa bɪŋ u temma-i, aa bamaŋ niɛyaŋ-yuɔ ba waa ba munyierammu-na hiere dumiɛŋa yammu-na. I hɪlāa-yo ku yaa nuɔ-i, i saa da moloŋo huɔŋga-na.»

²⁴ Sorosibaa-ba maŋ niɛyaŋ Diilodubuɔ-i ba yuntienɔ-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaambaŋ nuɔ nel daama-i, ba hɔŋ muɔ pāŋ cu; ba sa suɔ ku huɔŋguŋ ka jo baa kumaŋ. ²⁵ Ba'a ba ne da naacolŋo naŋo juɔ ji tuɔ tūnu-bei wuɔ: «Naŋ bilaa balamba maŋ ka dii-ba kaso-i-na, baa dii ta ba waŋ Diilonɔ-nelma-i dii Diilodubuɔ-i-na.» ²⁶ Sorosi ba yuntienɔ wuɔ pāŋ sire baa u sorosibaa-ba-i ka bel-ba jo baa-ba. Baŋ kaa, ba saa kā baa bubuɔsɪnni, wuɔ sɪ nuɔmba ka naŋ-ba baa tāmpɛlɛiŋa.

Ba ce Yesu pɔpuɔrbiemba āndaangu-i

²⁷ Baŋ kaa ka bel Yesu *pɔpuɔrbiemba-i jo baa-ba, *Diilojigāntaamba yuntienɔ wuɔ yuu-ba wuɔ: ²⁸ «Ma sɪ i waan-ma baa-na kuola-mɛi wuɔ na baa bɪ naacolŋ daayo yerre-i baa moloŋo kɛ? Ma daa niɛ na yaŋ-ye aa sire gbuo *Yerusalemu-i hiere baa u maama-i? Na taara na cira miɛmɛi kuɔ-yo kɛ?»

²⁹ Pier baa u nabaamba-i baa cira: «I sie gbāa maar Diilonɔ nunɔgu-i ka ce nelbilien kɔŋgu. ³⁰ Naŋ gbuu Yesu maŋ *daangu-na ko-yo, i tobaa-baŋ siire wuɔ Diilonɔ maŋ hūmelle-i, u siire-yuɔ ³¹ aa kā baa-yo ka jina u caaŋ-nu. U hāa-yo yuntɛsɪnni-i aa ce-yo koŋkortienɔ. U ciɛ kufanɔgu-i duɔ kāyā *Isirahel-baamba da ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i aa u duɔ hur ba āmbabalma-i. ³² Nel daama-i miɛ i daa-ma nuɔ, *Diilonɔ-Yalle bi daa-ma. Bamaŋ nuɔŋ Diilonɔ nunɔgu-i, u hā-ba di yaa-i.»

³³ *Nellentaambaŋ juɔ nu nel daama-i, ba hɔmmu pāŋ guɔla. Baa pāŋ ta ba taara ba komma. ³⁴ *Farisɛyienɔ naŋo waa baa-ba, ba taa ba bɪ-yo Gamaliɛl. U waa *ānjɪnamma pigātienɔ. Nuɔmba taa ba kāŋ-yo nelle-na. Wuɔ sire yiera ba hɔlma-na aa naa cira: «Ciɛŋ ba hel gɔŋgūɔŋ-nu.»

³⁵ Baŋ hilaa, wuɔ gbɛ nuɔmba-i wuɔ: «Isirahel-baan namaa, jɔgaan na ne igɛna aa na suɔ na ce naŋ taaran na ce kumaŋ balan daaba-na. ³⁶ Ku belle-na, Tedasi siire ce u fɛrɛ nelbuɔ. Nuɔmba sire cu u huɔŋ-nu ta ba kā nuɔmba nuɔsiba hāi caaŋ-nu. Baŋ juɔ ko-yo, ba curaa hie? Ba saa pisállā hiere wɛi? ³⁷ Fuɔ kɔŋguŋ curaa, baŋ taa ba kāŋ nuɔmba-i belle-na, Yuda maŋ taa u hel *Galile-i-na, u siire hiel u yerre-i. Nuɔmba bɔi cu u huɔŋ-nu. Baŋ juɔ ko ufaŋo-i, bamaŋ naa cu u huɔŋ-nu, na daa-ba wɛi? ³⁸ Fiɛfiɛ-i-na, bamaŋ daaba-i, mi gbāa waŋ mamaŋ: Niɛŋ-baŋ aa na yaŋ-ba. Da kuɔ ba ce nelien-maama, yiingɔ dii baa yiingɔ, ma ka bɪɛna. ³⁹ Nga da kuɔ Diilonɔ-maama

ninsonɔ, na siε gbāa bīena-mεi. Niεŋ torro, na baa ji ta na gāŋ baa Diilonɔ aa cira na gāŋ baa nelbiliemba?»

⁴⁰ Gamalielŋ piye dumaanɔ-na, ba kā ka ciire aa naa bī pɔpuɔrbiemba suur. Baŋ suurii, baa bel-ba muo-ba da dεi aa naa waŋ baa-ba wuɔ ba baa tiraa yaŋ ba da ba bīε Yesu yerre-i baa moloŋo! Baŋ ciε mafamma-i, baa nanna-bei ba ta.

⁴¹ Baŋ bilaa-ba muo-ba Yesu maama-na, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-bei wuɔ Diilonɔ ka tuɔ kāŋ-ba nelfafaamba Yesu huonɔgu-na. ⁴² Kuŋ ciε dumaanɔ-na, yinni maŋ jon, ba waŋ *Neldɔdɔlma-i *Diilodubuɔ-i-na baa cinni-na wuɔ Yesu yaa *Kɔŋkortienɔ maŋ Diilonɔ uŋ saan-yo.

6

Yesu pɔpuɔrbiemba calaanu maacemma-i

¹ Nuɔmba bɔi taa ba hūu Yesu maama-i huɔŋ daaku-na, a ce dumaanɔ-na bamaŋ piyeŋ girekimma-i, baa ta ba waana wuɔ bamaŋ piyeŋ ebiremma-i, ba cal niwuoni-i yinni maŋ jon aa ba sa hā bafamba bikulcaamba-i. ² Yesu *pɔpuɔrbiemban daa ba waana dumaanɔ-na, baa tigiin Diilonɔ-dūŋ-baamba-i hiere a waŋ baa-ba wuɔ: «Tobiŋ namaa, na suyaa wuɔ i siε gbāa yaŋ Diilonɔ-nelma wamma-i aa diε ne niwuonin-kūŋgu, ku saa biε dumaanɔ-na. ³ Hielaan nuɔmba niehāi na hɔlma-na. Nuɔmba famba yefafalle saaya di waa nuɔmba nunni-na. *Diilonɔ-Yalle saaya di yu ba hɔmmu-i aa ba saaya ba ta ba nu nelma. Da na hiel-ba, i ka bir maaceŋ daama-i hā ba yaa-i ⁴ aa miε i fulnu Diilocārälle baa u nelma wamma.»

⁵ Bamaŋ waa hiere, baa hūu-ma aa naa sire hiel Etiεni. Diilonɔ-maama-i baa Diilonɔ-Yalle naa yu Etiεni huɔŋga-i. Baŋ hiela Etiεni-i, baa hiel Filipu, baa Purokɔr, baa Nikanɔr, baa Timɔ a naara Parmenasi, baa Nikola. Nikola taa u hel Antiyɔsi, ŋga uu naa suur Yuifusinni-na. ⁶ Baŋ hiela-ba, baa pigāan pɔpuɔrbiemba-i baa-ba. Baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cārā Diilonɔ-i hā-ba.

⁷ Diilonɔ-nelma taa ma gbuo terni-i ma kā. Yinniŋ cor dumaa, nuɔmba hūu-ma dumεi *Yerusalemu-i-na. *Diilojigāntaamba maŋ naa hūyāa Yesu maama-i baa sa waa dεi.

Ba bilaa Etiεni-i

⁸ Diilonɔ naa silaa ce baa Etiεni-i: Uu naa hā-yo himma u tuɔ ce gbεε-wεima bɔi nelle-na. ⁹ A ne da *Yuifubaa-ba namba taa ba kā *Diilonelhāalādūŋgu nanɔgu-na ba kā ba nu Diilonɔ-nelma-i. Ba taa ba bī Diilonelhāalādūŋgu fanɔgu-i «Kufiεŋ ba dūŋgu»*. Yuifubaa-ba famba kā ba ta ba fanu ba-naa baa

* 6:9 Baa bilaa Yuifubaa-ba namba-i kɔrsinni-na a kā baa-ba *Ɔromu aa ji nanna-bei. Ku gbāa waa Yuifubaa-ba famba hāyεlmba yaa baŋ gbēŋ-baŋ bande-i-na.

jǎ-yo. Isakin bi siire da *Yakɔbu-i, u bi jǎ-yo. Yakɔbu bi sire ce maaduɔma baa i b̄ncuɔmba-i*.

⁹ «i b̄ncuɔmba sire bigāaŋ ba hāaŋo-i Yosefu-i aa bel-o suor-o ba s̄a-yo kā baa-yo Esipi. Nga Diilonjo waa baa Yosefu-i. ¹⁰ U hielaa u yunġu-i mulɓema-na hiere aa ce-yo nelnurāŋo aa tiraa ce u k̄nġu dɔlnu Esipitaan j̄amatigi-i. J̄amatigi haa-yo u j̄amalā yun-nu baa u dumelle bi yunġu-na.

¹¹ «Nyulmu nammu ji suur Esipi-i-na, ka hel baa *Kanaa j̄amalā-i hiere. Kuu naa balan cor, a ce i b̄ncuɔmba sa da niiwuoni ba wuo dii Kanaa-i-na. ¹² Yakɔbu ji nu wuo ba suor d̄imma dii Esipi-i-na. U puɔɔɔɔɔɔɔɔ i b̄ncuɔmba kā ka s̄a bir k̄nġ.

¹³ «Baŋ juɔ kā hāal̄iŋo-i, Yosefu pigāaŋ-ba u fεε wuo fuɔ yaa Yosefu-i. Terienġu fanġu'i nuɔ-i, j̄amatigin̄ suyaa Yosefu baamba-i. ¹⁴ Yosefu wuo ce u mɔlbaa-ba bir k̄nġ ka jo baa tuonjo-i baa u dumellen̄-baamba-i hiere. Ba k̄nġu-na, ba waa nuɔmba komuɔŋa siei baa c̄ncieluo nuɔmba ndii. ¹⁵ Yakɔbu kāa k̄amma famma yaa-i Esipi-i-na. Diilon̄-bab̄imuɔ kaa hi-yo kusuɔŋ-nu'i baa i b̄ncuɔmba-i hiere. ¹⁶ Ba waa uman̄ duɔ ku, ba biε-yo ka fuure-yuɔ Sisemu. Ba fuuriye-bei Abiramun̄ s̄a c̄ncorre man̄ Amɔɔɔɔɔɔɔɔ bisālm̄ba wulaa†.

¹⁷ «Diilon̄ un̄ p̄aa nunġu man̄ baa Abiramu-i, ku cemman̄-huɔŋun̄ juɔ ta ku piε, miε baamba sire gbuu ciinu Esipi-i-na. ¹⁸ J̄amatigi nanjo ji nyugūŋ. J̄amatigi fanjo saa tuɔ suɔ Yosefu-i. ¹⁹ Wuɔ fūnun̄ tuɔ ce karaanġu baa i b̄ncuɔmba-i. U waa ciεŋo man̄ duɔ hon̄ u bilonjo-i, u bel diilonjo-i ce u nanna-yuɔ u kaal ji ku. ²⁰ *Moisi huɔŋ huɔŋgu fanġu'i nuɔ-i. U maama saa naa fa baa fafaanġu-i. Un̄ huɔŋ, u b̄ncuɔmba gbāaŋ fuo-yo ba d̄unġu-na u ce caamba siei yon̄ baa-ba. ²¹ Baŋ juɔ suɔ baa-ba aa ce ba biε-yo ka nanna, j̄amatigi bilon̄ wuo biε-yo ce-yo ŋaa fuɔ bilohoinjo, a fiε-yo u ji v̄aa. ²² Ku ciε dumei Moisi suɔ Esipitaamba āncemma-i hiere. U taa u nu nelma-i ŋaa u yunġu ka muonu aa wεima saa ta ma yar-o cemma.

²³ «Un̄ juɔ da bien̄ komuɔŋa hāi, wuo kā duɔ ka ne u nellen̄-baamba-i‡. ²⁴ Yiinġu nanġu-na, wuo ji da Esipiyienjo nanjo ce ba wuonjo nanjo-i s̄ulma. Wuɔ h̄uu naacol̄jo-i aa naa muo Esipiyienjo-i ko-yo. ²⁵ U taa u taara u ce u nellen̄-baamba suɔ wuo Diilonjo ciε u'i jo duɔ ji kor-ba. Nga ba saa suɔ-ma.

²⁶ «Ku cuo kaala-i-na, wuo da ba baamba namba gāŋ. Wuɔ karnu-bei aa naa tuɔ piiye baa-ba wuo: «Bige-i ciε na ta na gāŋ, ma s̄i nam̄ei kuuduɔŋgu?» ²⁷ Uman̄ taa u j̄inya u nawuonjo-i wuo sε Moisi-i da yεɔ, aa naa cira: «Hai molonjo-i diyaa nan̄

* 7:8 Yakɔbu bep̄uɔmba waa c̄ncieluo baa ba hāi. Etiēni biε ba yaa-i bande-i-na wuo ba b̄ncuɔmba. † 7:16 Niēŋ Miwaanjo j̄namman̄-sebe-i-na (Genèse) 23.1-18; 33.19; 50.7-13. ‡ 7:23 Moisi waa *Isirahel wuonjo nanjo.

nunɔ-*i*? ²⁸ N taara da η ko-mi ηaa niη kuɔ Esipiyienɔ-*i* dumaa cicuɔnɔ-*na* wɛi? ²⁹ Un piye dumaanɔ-*na*, Moisi saa gb̄aa duɔ tiraa t̄ena; wuɔ gbar ka t̄ena Madiȳa. U kaa biɛ ciɛnɔ-*i* kusuɔn-*nu*'i a hoη bis̄almba h̄ai baa-*yo*.

³⁰ «Bieη komuɔηa h̄ai cor. Yiingu nanɔ-*na*, *dɔrpɔpuɔrbilonɔ nanɔ carra Moisi-*i* dii *h̄iekuraanɔ-*na* Sinayi t̄anunɔ h̄alma-*na*. Wuɔ u ne da bige-*i* daaku-*i*? D̄amu'*i* caan tibiyelle nande-*i* aa dɔrpɔpuɔrbilonɔ waa dii mu huɔnɔ-*na*. ³¹ Kuɔ cu u huɔnɔ-*i*. Wuɔ ta tuɔ piɛ duɔ ka ne d̄amu fammu-*i* dei. Wuɔ u ne da Itienɔ piye baa-*yo* wuɔ: ³² «Moisi, η b̄incuɔmba Diilonɔ yaa muɔnɔ-*i*: Abiramu siire wuɔ m̄ei h̄umelle yaa-*i*, Isaki-*i* baa Yakɔbu-*i* hiere maaduɔma.» Moisi k̄uɔma p̄an ta ma nyen, a ce u saa tiraa siɛ duɔ ne terienɔ fanɔ yanna-*na*. ³³ Itienɔ gb̄e-*yo* wuɔ: «Hiel naateni-*i* η gbeini-*na*; niη yen terienɔ man nuɔ-*i* daaku-*i* Diilon-*terienɔ*. ³⁴ Mi baamban ceη s̄ulma man Esipi-*i*-*na*, mi daa-*ma*; ban bireη, mi nuɔ, ku'*i* ciɛ mi hiire jo miɛ mi ji kor-*ba*. Jo mi ji puɔr-*ni* ba wulaa.» §

³⁵ «*Isirahel-baamban siɛ Moisi man wuɔ u halan, molo saa dii u nunɔ ba berru-*na*, Moisi duɔnɔ fanɔ yaa Diilon un ciɛ dɔrpɔpuɔrbilonɔ jo ji puɔr-*o* wuɔ u ka waa ba yun-*nu* aa h̄u-*ba* Esipitaamba nyis̄enni-*na*. ³⁶ Moisi yaa ciɛ himma-*i* a hiel i b̄incuɔmba-*i* Esipi-*i*-*na*. U ciɛ-*ma* Esipi-*i*-*na*, aa ce-*ma* d̄amman-*nu*orad̄ama-*i*-*na* aa tiraa ce-*ma* h̄iekuraanɔ-*na* duɔ gb̄aa kor-*ba*. U ciɛ kufanɔ-*i* bieη komuɔηa h̄ai.

³⁷ «Moisi duɔnɔ fanɔ yaa gb̄ie Isirahel-baamba-*i* wuɔ Diilonɔ ka hiel ba nellen-*wu*onɔ nanɔ ce-*yo* u *pɔpuɔrbilonɔ fuɔ temma h̄a-*ba**. ³⁸ Aa i b̄incuɔmban waa h̄iekuraanɔ-*na*, u yaa waa ba h̄alma-*na* baa Diilon-*i*. Dɔrpɔpuɔrbilonɔ taa u piye baa u yaa-*i* Sinayi t̄anunɔ-*na* u tuɔ k̄a u t̄unu i b̄incuɔmba-*i*. U yaa taa u jo baa cic̄lman-*nelma*-*i* u jo u wan-*ma* baa-*ye*. ³⁹ I b̄incuɔmba bir yan ba sa nu u nunɔ-*i*. Ba c̄iinaana-*yu*ɔ aa ta ba taara ba bir k̄a Esipi-*i*-*na*.

⁴⁰ «Ban diyaa mafamma-*i* ba h̄ommu-*na*, ba gb̄e *Aarɔ-*i* wuɔ: «Ce t̄inni η h̄a-*ye*, niman ka k̄aȳa-*ye* i hi i mun̄k̄ammu-*i*. Moisi hielaa-*ye* Esipi-*i*-*na*, u yaa daayo i sa suɔ un curaa kusuɔn-*nu*.» †

⁴¹ Yibienɔ fanɔ-*na*, baa sire kul nambilonɔ a ce-*yo* t̄iingu ta ba buol. Ban kulii nambilonɔ-*i*, kuɔ silaa gbuu d̄olnu-*bei* ηaa bige-*i*! Baa ce ponsaanɔ ma yerren. ⁴² Diilon wuɔ ne-*ba* aa yan-*ba* ba ta ba buol m̄enɔ baa ceinɔ baa b̄aanɔ ηaa man nyeḡaan dumaa Diilopɔpuɔrbiemba sebe-*i*-*na* wuɔ: «Isirahel-baan namaa,

§ 7:34 Nieη Helman-sebe-*i*-*na* (Exode) 3.1-10. * 7:37 Anjlnamma tiyem-

man-sebe (Deutéronome) 18.15. † 7:40 Helman-sebe-*i*-*na* (Exode) 32.1,23.

*naŋ ciɛ bien komuɔŋa hāi maŋ hīɛkuraanɔŋu-na,
na taa na ko niikonni-i na hā muɔmɛi wɛi?
Na taa na bi pā niipānni-i na hā muɔmɛi wɛi?
43 Ma sī na birii yan aa kul tīnni ta na buol?*

Na saa tūu Molɔki†dūŋgu-i

baa ErefāŠmɔele-i ta baa-ni wɛi?

Na ciɛ kəllun-nobimba famba-i ta na buol-ba.

*Mi ka ce ba kā baa-na dii *Babilɔni huon-nu.)*»*

44 Etiɛni wuɔ cor baa u āndaanɔŋu-i wuɔ: «*Tobisīnniŋ-dūŋgu waa baa i bīncuɔmba-i hīɛkuraanɔŋu-na. Diilon-nelma waa ku yaa nuɔ-i. Moisi ciɛ-ku ŋaa Diilonŋ pigāan-yo ku cemma-i dumaa. 45 Ku huonɔŋu-na, i bīncuɔmba huon-baamba ji wuo dūŋ daaku ciilunɔŋu-i. Yosuwe yaa waa ba yaanɔŋa-na. Diilon wuɔ kāyā-bɛi ba donya nuɔmba maŋ waa hiere jāmalā daayo-na aa biɛ dūŋ daaku-i ji tīena baa-ku. Ku tīyāa dumɛi ji hi *Davidi bāanɔŋu-i. 46 Diilonŋo taa u ce baa Davidi-i u cor; Davidi wuɔ cārā hūmelle-i u wulaa wuɔ u yan u ma ninson-dūŋgu hā-yo *Isirahel-baamba ta ba jo ba jaal-o kuɔ.† 47 Dūŋgu fanɔŋu-i, *Salomɔ'i juɔ ma-ku hā Diilonŋo-i.† 48 Ŋga Dɔrwuonŋo sa cɔ dūŋ-nu ŋaa Diilopɔpuɔrbilon ŋ yan ma dumaa wuɔ: 49 ‹Itienŋo ciera wuɔ:

«Dɔrɔ yaa mɛi fɔŋgɔtesīnniŋ-teterre-i.

Mi ciɛ hīɛma-i ta mi haa mi gbeini.

Namaa gbāa ma dūŋ haku-i hā muɔŋo-i?

Mi munfisammun-terienɔŋu yaa hie hīɛma-na?

50 *Bīmbīnni maŋ dii hiere,*

mɛi napɔrren-niini'i sī wɛi?»)Š»

51 Etiɛni wuɔ cira: «Ānyagarmantaan namaa temma-i daana-i, Diilonŋo bīɛ-na ji gbē! Na sa siɛ *Diilon-Yalle wulaa. Na biyaa na bīncuɔŋ-maama. 52 Diilopɔpuɔrbilon hayo-i siire aa na bīncuɔmba saa ce-yo sūlma? Halle bamaŋ siire piye Nelviŋo jommaŋ-kūŋgu-i, na bīncuɔmba kuɔ-ba. Fiɛfiɛ-i-na Nelviŋ ŋ juɔ, namaa na hel u huon-nu aa bel-o ko-yo. 53 Ŋ siɛ suɔ wuɔ Diilonŋo puɔraa dɔrpɔpuɔrbiemba ji hā namei baa u *āŋjīnamma-i, na yan aa hūu-ma nanna.»

Ba naan Etiɛni-i ko-yo

54 Etiɛniŋ piye dumaanŋo-na, u piye suur *nellentaamba-na. Baa pāŋ pu baa-yo. 55 A ne da *Diilon-Yalle naa yu u

† 7:43 Molɔki: Tīŋgu naŋ yerre-i dumaanŋo-na. Isirahel-baamba naa biɛ tīŋgu fanɔŋu-i Kanaataan wulaa ta ba buol-ku. § 7:43 Erefā: Tīŋgu naŋ yerre-i dumaanŋo-na. Baa kulii-ku ŋaa mɔele ta ba buol-ku, Isirahel-baamba bi niya kutaamba-i kul ku temma ta ba bi buol. * 7:43 Amosi (Amos) 5.25-27 † 7:46 Niɛŋ Samiɛl sebehāallŋo-na (2 Samuel) 7.1-16. † 7:47 Niɛŋ Jāmatigi ba sebediɛlāŋo-na (1 Rois) 6.1-38. § 7:50 Isayi (Ésaïe) 66.1-2a

huɔŋga-i. Wuɔ tã u yuŋgu-i tuɔ ne dɔɔɔ. Wuɔ u ne da Diilonɔ yaanɔga caa da kpoikpoi aa da Yesu yiɛraaya Diilonɔ caanɔgu-na. ⁵⁶ Wuɔ cira: «Niɛŋ, dɔɔɔ puurii, aa *Molon-Biɛŋo yaa yiɛraaya daayo Diilonɔ caanɔgu-na!» ⁵⁷ Baa pãŋ suunu ba tũnni-i aa naa ta ba kaasŋ, aa kã ka yu-yuɔ bel-o.

⁵⁸ Baŋ bilaa-yo, baa hel baa-yo nellen-huɔŋga-na, kã baa-yo kɔtuɔŋgu ka ta ba nan-yo baa tãmpɛlɛiŋa da ba ko-yo. Naacombilonɔ nanɔ waa baa-ba, ba taa ba bi-yo Sol. Siertaan baa hiela ba jonɔgorbaa-ba-i hã u yaa tuɔ niya-bei aa kã ka ta ba nan Etieni-i. ⁵⁹ Baŋ nan-yonɔ dumaanɔ-na, wuɔ ji cira: «Yesu, Itienɔ nuɔ, hũu-mi.» ⁶⁰ Unɔ waanɔ mafamma-i, wuɔ dũuna aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Itie, baa ne baŋ ceŋ kumanɔ.» Unɔ waanɔ mafamma-i, wuɔ cii, u kuliŋgu yaa dumaanɔ-i.

8

Solɔ haa kumanɔ Diilonɔ-dũŋ-baamba-na

¹ Etieni kuliŋgu dɔlaanu Sol ŋaa bige-i! Etieninɔ kuu yiŋgu manɔ nuɔ-i, baa sire suuye Diilonɔ-dũŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baa pisállã hiere; banamba ta ba kã *Yude, banamba *Samari aa naa yanɔ Yesu *pɔpuɔɔɔɔɔɔɔɔ yaa yonɔ. ² Nelfafaamba namba biɛ Etieni-i ka fuure aa ce mamanɔ waa cemma hiere u kuliŋgu-na. ³ Sol wuɔ gbuu faya u fɛɛɛ tuɔ ce karaanɔgu-i baa Diilonɔ-dũŋ-baamba-i: U taa u wuɔra cĩnni-na u bel caamba-i baa bɛmba-i hiere u kã u dii-ba kaso.

Diilonɔ-nelma hii Samari-i

⁴ Diilonɔ-dũŋ-baamba manɔ gbaraa pisállã, ba taa ba wuɔra ba wanɔ *Neldɔdɔlma-i nilɛiŋa-na. ⁵ Filipu wuɔ kã ka hel *Samari nelle nande-na, a donɔ tuɔ piiye *Konkortienɔ maama-i. ⁶ U bi taa u ce gbɛɛɛ-wɛiima ba hɔlma-na. U waa duɔ wanɔ mamanɔ, u ce-ma nuɔmba yufelle-na. A ce dumaanɔ-na duɔ tuɔ piiye, ba kar ba tũnni-i fafamma ta ba nu. ⁷ U duɔnya *jinabaa bɔi nuɔmba-na. Duɔ donya umanɔ, u kaasŋ da gbagaga aa hel. U bi siire murgubaa bɔi baa jaamba bɔi. ⁸ Kuɔ gbuu fũnuŋ dɔlnu nuɔmba-i nelle fande-na.

⁹ A ne da hironɔ nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Simɔ. Simɔ himma naa ce *Samaritaamba-i gbɛɛɛ, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ jina u fɛɛɛ kpaga. ¹⁰ Bĩncuɔmba-i baa bisálmba-i hiere, ba taa ba kãalã-yuɔ. Ba taa ba piiye wuɔ: «Diilonɔ-himma yaa dii baa naacolɔ daayo-i, baŋ bĩŋ mamanɔ <ninsonɔ-himma-i.>» ¹¹ Simɔ naa da yinni baa u himma cemma-i ba hɔlma-na, ku'i ciɛ ba ta ba kãalã-yuɔ kãalãŋ daama temma-i. ¹² Filipunɔ juɔ kã ka wanɔ *Diilonɔ-bãanɔgu maama-i baa Yesu-Kirsa maama-i, caamba-i baa bɛmba-i hiere baa hũu Neldɔdɔlɔ daama-i aa naa ce ba *batisenɔ-ba. ¹³ Simɔ fuɔ fɛɛɛ wuɔ bi hũu-ma aa ce ba *batisenɔ-yo. Baŋ

baatisen-yo, wuɔ pãŋ nyaarãa Filipu-i. Filipu himma bir yan aa ta ma ce fuɔ fɛɛ-i gbɛɛ.

14 Yesu *pɔpuɔrbiemban juɔ nu-ma dii *Yerusalɛmu-i-na wuɔ Samaritaamba hũyãa Diilonj-nelma-i, baa saan Pɛr-i baa Nsãa-i ba wulaa. 15 Pɛr-i baa Nsãa-i ban kãa, baa cãrã Diilonjo-i hã-ba wuɔ u hã-ba u *Yalle-i. 16 Huɔŋgu fangu-na, Samaritaamba saa naa hi da *Diilonj-Yalle-i yogo. Baa baatisen-ba yaa yonj. 17 Ku'i ciɛ Pɛrbaa-ban kãa, baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cãrã Diilonjo hã-ba u Yalle-i. 18 Simɔ daa mafamma-i ce bige-i? Wuɔ hiel gbeija duɔ hã Pɛrbaa-ba-i. Aa naa cira: 19 «Hãan-muɔ baa hiŋ daama-i; da mi haa mi nammu-i uman nuɔ-i, kutienjo da Diilonj-Yalle-i!» 20 Pɛr wuɔ cira: «Simɔ, ŋ daa nie si ba sãa Diilonj-caluo-i baa gbeija wei? Niŋ diyaa mafamma-i ŋ huɔŋga-na, mi waasaan-ni baa ŋ gbeija-i hiere. 21 Ŋ saa konj baa Diilonjo-i. Ŋ sie gbãa da biŋkũŋgu bande-i-na. 22 Hiel nel daama-i ŋ huɔŋga-na, ma saa fa, aa ŋ cãrã Itienjo-i si u ka ce jande nie. 23 Mi nie da ŋ balaan cor, aa da *Sitãni taa yaanŋa nie.»

24 Uŋ piye dumaanjo-na, Simɔ wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Namaa fɛɛ-i, cãaranj Itienjo-i na hã-mi, wuɔ nanj waanj mamanj daama-i, u baa yanj ma da-mi.»

25 Pɛrbaa-ban juɔ wanj Itienjo melma-i tɪ, baa bir kã Yerusalɛmu-i-na. Ba taa ba wanj Neldɔdɔlma-i Samari nilɛija bɔi-na ba kã.

Fãamaanjo nanjo hũyãa Yesu maama-i

26 Yiŋgu nanju-na, Itienjo *dɔrpɔpuɔrbilonjo ji wanj baa Filipu-i wuɔ: «Sire ŋ ka biɛ hũmelle manj hilaa *Yerusalɛmu-i-na ta di kã Gasa-i-na. Hũmelle fande-i nuɔmba sa biɛ-de dumaa.» 27 Filipu wuɔ sire ta, u saa sɛɛɛ. Uŋ biyaa hũmelle-i tuɔ kã, wuɔ fara da wotortienjo nanjo kã u yaanŋa-na. Fãamaanjo nanjo'i waa u huɔŋga-na. U taa u hel Etiyopi. Jãmatigi* manj waa Etiyopi-i-na ba ta ba bi-yo Kãndasi, u yaa waa u nagãŋ-niini yunju-na. Wuɔ juɔ Yerusalɛmu-i-na ji jaal Diilonjo 28 aa bir tuɔ kũŋ. U taa u kalanj *Isayi sɛbɛ-i u kũŋ.

29 *Diilonj-Yalle gbɛ Filipu-i wuɔ: «Gbãana ŋ ka hi wotortienj daayo-i.» 30 Filipu wuɔ gbar ka hi-yo. Uŋ hii, wuɔ da u kalanj *Isayi sɛbɛ. Wuɔ yuu-yo wuɔ: «Niŋ kalanj mamanj, ŋ suɔ-ma wei?» 31 Naacolj wuɔ cira: «Molo duɔ saa hielnu-mɛi baa-mi, mi sie gbãa suɔ-ma.» Aa naa ce Filipu nyugũŋ tɛna u caanju-na. 32 Uŋ taa u kalanj terienju manj, ku yaa daaku:

«Ba ciɛ-yo sũlma

u saa ji puur u nunju-i wanj weima ŋaa tũmaanjo.

Ba bilaa-yo da ba ka ko-yo wa,

* 8:27 Jãmatigi daayo waa ciɛŋo a saanu baa mamanj nyegãanj girekimma-na.

*ba bilaa-yo ta ba karra u kuɔsɪnni-i wa,
u sa wan wɛima.*

³³ *Ba ciɛ-yo nelsɔsɔiŋo*

aa hūu ninsoŋo-i u wulaa.

Baŋ kuɔ-yo, u ka ce nie da huɔŋgu molo duɔ ji wan ku maama?»†

³⁴ Naacolŋ wuɔ yuu Filipu-i wuɔ: «*Diilopɔpuɔrbilonɔ piye hai maama-i dumandɛ-i? U piye fuɔ maama waa u piye unan maama?» ³⁵ Filipu wuɔ suur nelma yaanŋa-na, a don tuɔ piye Yesu *Neldɔdɔlma-i baa-yo. ³⁶ Baŋ kaa hi yaanŋa-i, baa da hūmma namma. Naacolŋ wuɔ cira: «Hūmma namma yaa daama, ŋ sa *batisen-mi wɛi?» [³⁷ Filipu wuɔ cira: «Da kuɔ ŋ hūyāa Yesu maama-i hɪŋ, mi gbāa batisen-ni, wɛima si dii.» Naacolŋ wuɔ cira: «Mi hūyāa-ma wuɔ Yesu-Kirsa yaa Diilonŋ-Bieŋo-i.»] ³⁸ Aa naa ce ba yiɛra. Baŋ yiɛraaya, baa hiire ba hāi-i-na suur hūmma-na, Filipu wuɔ batisen-yo. ³⁹ Baŋ hilaa, naacolŋo huɔŋga gbuu fɛ. Wuɔ u ne naa Filipu-i; Diilonŋ-Yalle biyaa-yo ta baa-yo. Ku saa ce-yo bɪŋkūŋgu; wuɔ cor baa hɔfɛlle-i tuɔ kūŋ. ⁴⁰ Filipu juɔ'a u suɔ da u fɛrɛ Asɔti. Wuɔ cor tuɔ wan Neldɔdɔlma-i nilɛiŋa-na hiere u kā. U ciɛ dumɛi fuɔ ka hi Sesare.

9

Solŋ hūyāa Yesu maama-i dumaa

(Pɔpuɔr. 22.5-16; 26.12-18)

¹ A ne da huɔŋgu faŋgu-na, Sol waa yogo u sa taara u da Itienɔ baamba-i baa u yufelle, wuɔ duɔ hi uman, u ko-yo. Yiŋgu nanŋu-na, wuɔ ji sire kā *Diilojigāntaamba yuntienɔ wulaa, ² wuɔ u ce seɓɛbaa hā-yo, u kā Damasi *Diilonelhāalādūnni-na, wuɔ ba hā-yo hūmelle-i duɔ da baman suuri Itienɔ hūmelle-na; caamba-i ka hel baa bɛmba-i hiere, u bel-ba jo baa-ba *Yerusalemu-i-na. ³ Diilojigāntaamba yuntienɔ ce seɓɛbaa-ba-i hā u ta.

Uŋ kaa tuɔ piɛ Damasi-i, wuɔ u ne da cecerma nan temma hilaa dɔrɔ-i-na jo ji dii-yo huɔŋga. ⁴ Wuɔ pāŋ hel cii. Uŋ cii dumaanɔ-na, wuɔ nu molo piye baa-yo wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ ce karaan daaku temma-i baa-mi?» ⁵ Wuɔ yuu wuɔ: «Hai moloŋo'i?» Kutien wuɔ cira: «Muɔ Yesu. Ŋ ce karaanŋu-i baa muɔmɛi. ⁶ Sire ŋ perien ŋ suur nelle-na; maman dii cemma, da ŋ suur ba ka wan-ma baa-ni.»

⁷ Nuɔmba namba waa baa Sol-i, bafamba bi nuɔ molon daayo piye, da ba ne, ba siɛ da-yo. Baa yiɛra kar da hāmmu! ⁸ Sol wuɔ sire. Duɔ puur u yufienja-i, u siɛ da bɪŋkūŋgu. Baa bel u nan-na, a perien suur baa-yo Damasi-i-na. ⁹ U ciɛ yinni siei

† 8:33 Isayi (Ésaïe) 53.7-8a

aa u yufienja suɔ da a puur. Yin daani-i ni siei-i-na, u saa dii bɪŋkūŋgu u nuŋgu-na.

¹⁰ A ne da Itienjo wuonjo nanjo waa Damasi-i-na, ba taa ba bi-yo Ananiyasi. Itienj wuɔ carra-yuɔ aa naa cira: «Ananiyasi!»

Ananiyasi wuɔ cira: «Mi siyaa.»

Itienj wuɔ cira: ¹¹ «Sire mi puər-ni naacolŋo nanjo wulaa, ba bi-yo Sol; u hel Tarse. U haraa Yuda dumellenj, dii hūmelle man ban bɪŋ-den Hūmeville-i di tūŋgu-na. Dumande-i-na, uu dii tuɔ cārā Diilonjo-i, ¹² aa u daa ŋ k̄aa u wulaa dii dūŋgu-na ka haa ŋ nammu-i yuɔ a cārā Diilonjo-i u yufienja da a puur.»

¹³ Ananiyasi wuɔ cira: «Itie, nuɔmba boi waan naacolŋ daayo maama baa-mi. Bamanj cuu ŋ huonj-nu Yerusalemu-i-na, uŋ haa kumanj bei, mi nuɔ-ku. ¹⁴ Ninj daa uŋ juɔ bande-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba'i hāa-yo hūmelle-i u duɔ ji bel bamanj gbuusiŋ ŋ yerre-i.»

¹⁵ Itienj wuɔ cira: «Yan aa ŋ k̄a, mi hielaa naacolŋ daayo-i u duɔ pigāan *niɛraamba-i mi sinni-i, aa bi pigāan nellen-taamba-i baa-ni, baa *Isirahel-baamba-i hiere. ¹⁶ Uŋ ka mulienj dumaa mi maama-na, mei fεε yaa ka pigāan-yo baa-ku.»

¹⁷ Uŋ juɔ piye dumaanjo-na, Ananiyasi wuɔ sire ta k̄a Yuda ciŋgu-na ka haa u nammu-i Sol-na aa naa cira: «Sol, Itienjo yaa puəraa-mi ŋ wulaa wuɔ mi ji puur ŋ yufienja-i aa yu ŋ huŋga-i baa *Diilonj-Yalle-i. Ba bi-yo Yesu. Ninj taa ŋ jo hūmelle-na u yaa caraaya-niε.» ¹⁸ Uŋ bi waan mafamma-i, ninanni nanni yer u yufienja-na ŋaa tetefuoru a diire. U yufienja pāŋ puur. Wuɔ pāŋ sire baa *batisenj-yo. ¹⁹ Ku huonjgu-na, wuɔ wuo niwuoni-i a da fŋŋgūɔ.

Sol yufienjanj puurii, wuɔ t̄ena Damasi-i-na ce yinni cεlle baa Yesu baamba-i. ²⁰ Uŋ t̄enaana, wuɔ donj tuɔ wanj Yesu maama-i Diilonelhāalādūnni-na, wuɔ Yesu yaa Diilonj-Bienjo-i. ²¹ Kuɔ cu nuɔmba hōmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bamanj taa ba gbuuse Yesu yerre-i Yerusalemu-i-na, naacolŋ daayo'i saa tuɔ huol ba yammu-i wεi? Ku baa ji waa u suyaa u fεε jo duɔ ji bel-ba ka hā Diilojigāntaamba yuntaamba yaa baa-ba?» ²² Banj fiε ba wanj mafamma-i, Sol k̄ōma saa kara; yinninj cor dumaa, kuanjgu'i suuriŋ-yuɔ ku naara. Duɔ bie tagaaya pigāan wuɔ Diilonj uŋ saan *Konkortienjo manj, u yaa Yesu-i, *Yuifubaa-ba manj Damasi-i-na ba sie da nelma wanj.

²³ Ku huonjgu-na, Yuifubaa-ba ji saa-ma wuɔ ba ko-yo. ²⁴ Banj puu mafamma-i, baa ta ba niya nelle munsuurmu-i* bāanju-i baa isuŋgu-i. Sol wuɔ nu-ma wuɔ ba'a ba ko-yo. ²⁵ Isuŋgu

* 9:24 Nelle munsuurmu: Yiinaa-i-na, nuɔmba boi taa ba ma kokobaa ba c̄ilāa ba nileinja-i aa hiel dumienja. Ba taa ba ce mafamma-i ba bigāarāamba baa gbāa tugol-ba. Dumienja yammu-na, ba taa ba j̄ina nuɔmba ta ba niya-yei.

nanɔŋu-na, bamanɔ waa u huonɔŋu-na, baa dii-yo sãmbaga nuɔ a hiire-yuɔ jina nelle huonɔ-yanɔga-na.

Sol birii kã Yerusalemu-i-na

²⁶ Ban hiiriye Sol jina nelle huonɔŋu-na, wuɔ ta bir kã *Yerusalemu-i-na. Un kãa ka hi, wuɔ kã Diilonɔ-dũŋ-baamba wulaa. Baa bir yanɔ aa ta ba kãalã-yuɔ. Baa sa hũu-ma wuɔ u hũyãa Yesu maama-i ninsonɔ. ²⁷ Barnabasiŋ daa ba kãalã-yuɔ dumaanɔ-na, wuɔ kã baa-yo Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa. Ban kãa, Itienɔ un caraaya-yuɔ dumaa Damasi hũmelle-na a piye baa-yo, Barnabasi wuɔ suur ma yaanɔga-na hiere a wanɔma baa-ba, aa un bi daa holle-i dumaa a wanɔ Yesu maama-i Damasi-i-na, wuɔ bi wanɔ mafamma-i baa-ba. ²⁸ A donɔ huonɔŋu fanɔŋu-na, Sol wuɔ ce ba wuɔratienɔ: U taa u wuɔra baa-ba Yerusalemu huonɔga-na u wanɔ Itienɔ maama-i. Uu naa fẽ u huonɔga-i baa ma wamma-i. ²⁹ Ba taa ba bi fanu ba-naa baa *Yuifubaa-ba manɔ piyenɔ girɛkimma-i, a ce bafamba ta ba taara-yuɔ baa komma. ³⁰ Diilonɔ-dũŋ-baamanɔ juɔ nu wuɔ ba taara-yuɔ baa komma, baa saanɔ-yo ba kã Sesare, ka ce u cor kã Tarse.

³¹ Huonɔŋu fanɔŋu-na, Diilonɔ-dũŋ-baamba waa ba ferɛnɔ nuɔ *Yude-i-na, baa *Galile-i-na, baa *Samari-i-na hiere. Kunanɔŋu taa ku naara ba Diilonɔ-hũmellenɔ-kũŋgu-na. Ba taa ba siɛ Itienɔ wulaa aa *Diilonɔ-Yalle naa ce ba ta ba ciinu ba kã.

Ene siire u jarma-na

³² Piɛr fuɔ taa u wuɔra terni-na hiere u wanɔ Diilonɔ-nelma-i. Yiinɔŋu nanɔŋu-na, wuɔ ji kã Lida duɔ ka ne Diilonɔ-dũŋ-baamba manɔ waa terienɔŋu-na. ³³ A ne da murgu nanɔ waa nelle fandena, ba taa ba bi-yo Ene. U bienɔ niisiɛi waa belle fandena u sa gbãa sire. ³⁴ Piɛr wuɔ kã ka da-yo. Wuɔ cira: «Ene, Yesu-Kirsa siire-niɛ! Sire nɔ pɔŋ nɔ figɔŋgu-i nɔ jina.» Ene wuɔ bi pãŋ yiye sire. ³⁵ Un siire dumaanɔ-na Lidataamba da-yo, baa pãŋ hũu Itienɔ maama-i baa Sarõtaamba-i hiere.

Tabita kuu aa sire

³⁶ Diilonɔ-dũŋ-wuonɔ nanɔ waa Yope-i-na, ba taa ba bi-yo Tabita, Girɛkibaa ba'a Dɔrkasi. Ku yunɔŋu yaa wuɔ yɔrɔnɔ. U waa ciɛnɔ. Uu naa firnu u nanɔga-i cor baa nuɔmba-i. U taa u kãyã sũntaamba-i. ³⁷ Piɛr waa yibienɔ manɔ nuɔ-i Lida-i-na, Dɔrkasi wuɔ cii jarma-na a ji yii ji ku. Baa ce-yuɔ hũmma-i aa biɛ-yo ka galla-yuɔ dũŋgu nanɔŋu-na. Dũŋgu fanɔŋu waa dɔrɔ. ³⁸ Lida-i baa Yope-i ni saa gbãa da hɔlma baa ni-naa, a ce dumaanɔ-na, Diilonɔ-dũŋ-baamba naa nu-ma Yope-i-na wuɔ Piɛr juɔ ji waa dii Lida-i-na. Baa puɔr nuɔmba hãi u wulaa wuɔ ba ka cãrã-yuɔ u jo donduo.

39 Pəpuərbiemban kãa ka hi, baa wan ma yaanga-i baa Pier. Pier saa tiraa tɛna; wuɔ kã ba gbonu ta ba jo Yope-i-na. Ban juɔ ji hi, baa nyugũŋ baa Pier kulonj unj waa dũngu manj nuɔ-i. Bikulcaamba sire baa kaalunju-i jo ji ta ba pigãan Pier kulonj unj waa baa-ba aa nyɛ jonjorbaa-ba manj hã-ba. 40 Pier wuɔ ce nuɔmba hel hiere dũngu-na aa wuɔ dũuna cãrã Diilonjo-i. Unj juɔ cãrã tɛ, wuɔ bir u yaanga-i kulonjo-na aa naa cira: «Tabita, sire!» Kulonj wuɔ puur u yufienja-i. Unj puurii u yufienja-i da-yo, wuɔ sire tɛna. 41 Pier wuɔ bel u nanj-na u sire u gbeiniŋ. Unj siire, wuɔ bɪ Diilonj-dũnj-baamba-i baa bikulcaamba-i ji pigãan-ba baa-yo. 42 Nel daa maa sire gbuo Yope-i hiere, a ce dumaanjo-na, Yopetaamba fɔŋgũɔ baa hũu Itienjo maama-i. 43 Pier wuɔ tɛna Yope-i-na da huɔngu. U nanj haraa naacoljo manj nuɔ-i, ba bɪ-yo Simɔ, u waa jeruo.

10

Kørnei hũyãa Yesu maama-i

1 *Oromɛ ba sorosibaa-ba namba waa Sesare-i-na, ba taa ba bɪ-ba *Italitaanj-sorosibaa. Ba yuntienjo nanjo waa, ba taa ba bɪ-yo Kørnei. 2 U taa u wuɔ *Yuifu ba Diilonj-hũmelle-i fafamma baa u dumellenj-baamba-i. U taa u kãalã Diilonjo-i. U taa u kãyã sũntaamba-i aa bi tuɔ cãrã Diilonjo-i bãanju-i baa isuɔngu-i.

3 Bãtarunju nanju-na, wuɔ tɛna u dũngu-na a ji da *dɔrpəpuərbilonjo nanjo suurii-yuɔ ka cira: «Kørnei!» 4 Kørnei kũma pãnj donj ta ma nyɛŋ. Wuɔ diŋ dɔrpəpuərbilonjo-na tuɔ ne aa yuu-yo wuɔ: «Kuu dii niɛ?»

Dɔrpəpuərbilonjo cira: «Diilonjo'i puɔraa-mi ŋ wulaa; niŋ cãrãnj-yuɔ aa bi tiraa ta ŋ kãyã sũntaamba-i ku dɔlaanu-yuɔ. 5 Ku'i ciɛ wuɔ mi ji wanj baa-ni ŋ puɔr nuɔmba Yope-i-na, ba ka bɪ naacoljo nanjo jo; ba bɪ-yo Simɔ. U yerre nande yaa Pier. 6 Unj haraa umanj nuɔ-i, ba bi bɪ-yo Simɔ; jeruo. U ciŋgu dii dãmmanj-nuoraanju nuŋ-nu.»

7 Dɔrpəpuərbilonjonj juɔ piiye tɛ aa ta, Kørnei wuɔ bɪ u maacembiemba hãi baa u sorosiyienjo nanjo. Sorosiyienjo fanjo taa u bi wuɔ Yuifu ba Diilonj-hũmelle-i fafamma. 8 Ban juɔ, u biɛ piiye mamanj ciɛ hiere tũnu-bɛi, aa puɔr-ba Yope-i-na Pier wulaa.

9 Ku cuo kaala-i-na, Pier fuɔ saa bi suɔ wuɔ ba puɔraa nuɔmba ta ba jo dii u wulaa. Bãanjuŋ juɔ hi yuhuɔngai, u nyugũŋ dũngu nanju dɔrɔ-i-na duɔ jaal Diilonjo-i. A ne da huɔngu fanju-na, Kørnei pəpuərbiemba naa piɛ nelle-i tɛ. 10 Nyulmu ji bel Pier dii dɔrɔ-i-na, u ce ba ta ba ce niuwoni da ba hã-yo. Wuɔ u ne dɔrɔ-i-na, a da bige-i daaku-i? 11 Dɔrɔ puurii aa bɪŋkũngu nanju ta ku hiire ku jo. Ku waa ŋaa kompanja, da bãmbãale aa to ka nunnii naa-i-na hiere.

¹² Bimbaamba-i ba sinni-na hiere ba waa: Hieŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūlāamba waa hiere. ¹³ Kaŋ juo saanu baa Piεr, wuɔ nu molo piye wuɔ: «Piεr, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!»

¹⁴ Piεr wuɔ cira: «Mi sie wuo; niiwuoni maŋ nyaa-ye, niiwuoni maŋ saa fa hiere, miŋ siire mi saa wuo-ni dede.»

¹⁵ Molon daa wuɔ cira: «Diilon daa migāaŋ kumaŋ, nuɔ baa ce-ku kuubabalaŋgu.» ¹⁶ Ku tirii ce i siei aa kompaŋga bir nyugūŋ dərɔ-i-na.

¹⁷ Kərnei pəpuərbiemban kaa ka hi Yope-i, baa yuure ba pigāaŋ-ba Simo dumelle-i. A ne da huŋgu faŋgu-na, Piεr waa tuɔ jɔguŋ nel daama-i u sa da yaaŋga mei. Pəpuərbiemban kaa ka hi fondumelle-i, ¹⁸ ba fara ta ba yuu wuɔ: «Baŋ bŋ Simo maŋ Piεr, u haraa bande yaa nuɔ-i wei?»

¹⁹ *Diilon-Yalle gbē Piεr wuɔ: «Sire, nuɔmba namba juo ji ta ba yuu ŋ maama, baa dii nuɔmba siei. ²⁰ Hiire ŋ kã na kã, muɔmei puɔraa-ba ŋ wulaa, baa ce ŋ hɔmmu-i mu hãi.»

²¹ Piεr wuɔ hiire jo ji cira: «Muɔmei Piεr. Ku faa wei?»

²² Baa cira: «Ku faa. Sorosi ba yuntieno nano'i puɔraa-ye ŋ wulaa, ba bi-yo Kərnei. Naacolŋ daayo-i nelfefeiŋo aa u kãalã Diilonŋo-i. Yuifubaa-ba-i hiere ba bi u yefafalle. Diilonŋo puɔraa dərɔpəpuərbiilonŋo nano ji wan baa-yo wuɔ u ce ŋ kã u wulaa kere nelma dii ŋ da ŋ ka piye baa-yo.» ²³ Piεr wuɔ ce ba suur nyɔŋ hūmma-i aa naa cɔ yiŋgu faŋgu-na. Ku cuo kaala-i-na, wuɔ sire baa-ba ba ta ba kã Sesare-i-na. Diilon-dūŋ-baamba maŋ waa Yope-i-na, banan baa sire kã baa-ba.

²⁴ Pierbaa-ba wuɔyaa yififiŋgu diei. Ku cuo kaala-i-na, ba suɔ hi Sesare-i. Ba kaa ka da Kərnei tigiŋ u dūŋ-baamba-i baa u jēnakpekpelmba-i tuɔ cie-ba. ²⁵ Piεrŋ kaa ka tuɔ suur, Kərnei wuɔ sire jārã-yuɔ kã ka dūuna duɔ jaal-o. ²⁶ Piεr wuɔ cira: «Baa ce dumaa, Diilon muɔ sɪ, sire!» Aa naa bel u sire. ²⁷ Uŋ siire, baa ta ba piye ba suur. Piεr suurii ku yaa-i, a da nuɔmba tɛnaana da bāmbāale. ²⁸ Wuɔ jaal-ba aa naa cira: «Na suyaa wuɔ a saanu baa *Yuifubaa miε Diilon-hūmelle-i, Yuifubaa-ba saa saaya ba ta ba pie *niεraamba-i, ba saa bi saaya ba ta ba suur ba dumienɔ-na. Nga ma miŋ yen terienŋu maŋ nuɔ-i nyuŋgo-i-na, Diilonŋo pigāaŋ-mi wuɔ mi baa ta mi ne molonŋo wuɔ u balaŋ. ²⁹ Ku'i cie na da nan bɛε-mi, mi saa ce mi hɔmmu-i mu hãi, mi sire ta jo. Dε-i-na mi taara mi suɔ, ku faa na bi-mi wei?»

³⁰ Kərnei wuɔ cira: «Ku faa. Ku yinni naa yaa dε-i, bāaŋgu naa bi don ta ku tereŋ fiεfiε ku bi temma yaa dε-i. Mi suur mi dūŋgu-na ta mi jaal Diilonŋo-i. Mi juo'a mi ne da naacolŋo nano-i mi yaaŋga-na, u jonŋorbaa-ba carra ŋaa duɔlenŋo. ³¹ Naacolŋo gbē-mi wuɔ: «Kərnei, niŋ cārāŋ kumaŋ Diilonŋo

wulaa u ka hã-ni baa-ku. Aa niŋ kãŷãŋ sũntaamba-i u daa-ni. ³² Puər nuamba Yope-i-na, ba ka bĩ naacolŋo naŋo jo, ba bĩ-yo Simə. U yerre nande yaa Pier. Uŋ haraa naacolŋo maŋ nuə-i, ba bi bĩ-yo Simə; jeruo. U cĩŋgu dii dãmman-nuoraanŋu nuŋ-nu.» ³³ Miŋ nuə mafamma-i mi saa sere; mi pãŋ puər miə ba ka bĩ-ni. Niŋ hũyãa-ma jo, ku faa. Itienŋ uŋ hãa-ni mamanŋ da ŋ ji waŋ baa-ye, i tigiŋ i-naa diə nu ma yaa-i.»

Pierŋ āndaanŋu-i

³⁴ Pier wuə biə āndaanŋu-i aa naa cira: «Yende-i-na, mei suyaa miə Diilonŋo sa ce ciəluə. ³⁵ Da ŋ fiə ta ŋ hel hie, aa ta ŋ kãŋ-yo, aa bi ta ŋ ce kuuviŋgu, ŋ maama ta ma dɔlnu-yuə. ³⁶ U puəraa ba ka waŋ *Neldɔdɔlma-i baa *Isirahel-baamba-i, wuə Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuə baa-yo, kere u yaa nuamba-i hiere ba Tienŋo-i. ³⁷ Nsãan waanŋ Diilon-nelma-i aa *batisenŋ nuamba-i aa kumanŋ ce *Yude-i-na hiere na suyaa-ku. Ku duəŋ *Galile yaa nuə-i. ³⁸ Diilonŋ uŋ hielaa Nasaretitaanŋ Yesu-i dumaa aa hã-yo u *Yalle-i baa himma-i, na suyaa-ku. Diilonŋo waa baa-yo, a ce duə cor terienŋu terienŋu, u kãŷã nuamba-i aa donya *jinabaa-ba-i nuamba-na. ³⁹ Uŋ ciə mamanŋ *Yerusalemu-i-na baa *Yuifu ba niliŋa naŋa-na hiere i daa-ma nuə. Ba yanŋ aa bel-o gbu-yo *daan-nu ko-yo. ⁴⁰ Baŋ fiə ko-yo, u ciə yinni hãi yonŋ hĩema-na, sieliŋ-yiŋgu-i, Diilonŋo sire-yuə aa ce u wuəra carra nuamba-i. ⁴¹ Nuamba hiero saa da-yo. Diilonŋ uŋ hielaa miə maŋ ku domma-na wuə siertaanŋ miə, mieməi daa-yo. I wuyaa baa i-naa, aa nyəŋ baa i-naa. ⁴² U puəraa-ye wuə i waŋ Neldɔdɔlma-i baa Isirahel-baamba-i, aa waŋ baa-ba wuə Diilonŋo haa u yaa-i gẽŋgertienŋo-i nuamba-i hiere ba yunŋu-na ka hel baa bikuomba-i. ⁴³ *Diilopəpuərbiemba-i hiere ba siire waŋ u maama cor, wuə nuəni maŋ da ŋ hũu u maama-i, ŋ āmbabalma hur halaŋ.»

Nieraamba daa Diilonŋ-Yalle-i

⁴⁴ Nelma saa ji tĩ Pier nunŋu-na, Diilonŋ wuə saanŋ u *Yalle-i Kørneibaa-ba-na hiere. ⁴⁵ *Yuifubaa-ba maŋ naa hilaa jo baa Pier, kuə ce-ba gbere wuə *nieraamba bi daa *Diilonŋ-Yalle-i. ⁴⁶ Nieraanŋ baŋ daa Diilonŋ-Yalle-i, baa doŋ ta ba piye nelfelemma-na aa ta ba hãl neini ba tuəlnu Diilonŋo-i. Pier wuə cira: ⁴⁷ «Ba daa Diilonŋ-Yalle-i miə bi temma-i, hai gbãa cie-ba wuə ba siə da *batisenŋ.» ⁴⁸ Aa naa ce ba *batisenŋ-ba Yesu-Kirsa yerre-na. Kørneibaa baa cãrã-yuə wuə u tĩena ce yinni cille baa-ba.

¹ *Niēraamban̄ hūyāa Yesu maama-i, Yesu *pəpuərbiemba-i baa Diilon̄-dūn̄-baamba man̄ waa *Yude-i-na baa nu-ma.
² Piern̄ juo bir kã *Yerusalemu-i-na, Diilon̄-dūn̄-baamba man̄ waa *Yuifubaa-ba-i, baa ta ba wan̄ baa-yo ³ wuo u cie niē suur *niēraamba dūnni-na, aa tiraa wuo niwuoni-i baa-ba?
⁴ Man̄ cie dumaa hiere, Pier wuo suur ma yaanga-na a wan̄-ma baa-ba wuo: ⁵ «Mi waa Yope-i-na ta mi cārā Diilon̄o-i, mi juo'a mi ne da b̄nkūngu nangu hilaa dərō-i-na ta ku jo. Ku waa ŋaa kompan̄ga, da bāmbāale aa to ka nunni naa-i-na. Kan̄ juo saanu baa-mi, ka yiēra. ⁶ Mi ne ka huōŋga-na da suu a da b̄imbaamba-i ba sinni-na hiere: Hiēŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūulāamba waa hiere. ⁷ Miŋ daa-ba dumaan̄o-na, mi nu molo piiye baa-mi wuo: «Pier, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!» ⁸ Miē: «Molon̄ nuo, mei siē wuo. Niwuoni man̄ nyaa-ye baa niman̄ saa fa hiere, miŋ siire mi saa dii ku diei mi nun̄gu-na dede.» ⁹ Molon̄ daa u t̄ē dii dərō-i-na aa cira: «Diilon̄ duo migāan̄ kuman̄, nuo baa ce-ku kuubabalaan̄gu.» ¹⁰ Ku tirii ce i siēi aa kompan̄ga bir nyugūn̄ baa b̄imbaamba-i hiere dərō-i-na.

¹¹ «Kan̄ bi birii nyugūn̄, miē mi ne da nuamba siēi juo ji ta ba suur miŋ haraa dumelle man̄ nuo-i, wuo ba hilaa Sesare. Ba puāraa-ba muōmei wulaa-i. ¹² *Diilon̄-Yalle gbē-mi wuo: «Baa ce ŋ hōmmu-i mu hāi, sire na kã.» Nan̄ daa nuamba niediei man̄ daaba-i, ba yaa saan̄-mi i kã Kōrnei terien̄gu-na. ¹³ In̄ kãa, u biē piiye pigāan̄-ye, wuo u t̄ēnaana u dūn̄gu-na, a ji da *dər̄pəpuərbiilon̄o nan̄o caraaya-yuo a wan̄ baa-yo wuo u puər ba ka b̄i-mi Yope-i-na ¹⁴ mi ka wan̄ nelma namma baa-yo, kēre nelma famma ka kor-o baa u dumellen̄-baamba-i hiere. ¹⁵ Miŋ kãa ka hi don̄ ta mi piiye, ku saa vaaya, Diilon̄-Yalle suur ba hōmmu-na ŋaa diŋ bi suurii miēŋo-na dumaa ku domma-na. ¹⁶ Itien̄ uŋ waan̄ nelma man̄, wuo Nsāa *baatisen̄-ye baa hūmma, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu Diilon̄o ka batisen̄-ye baa u *Yalle-i; nelma famma pān̄ t̄ēnu-miē. ¹⁷ Miē in̄ hūyāa Itien̄o-i Yesu-Kirsa maama-i aa Diilon̄o hā-ye kuman̄, u bi hāa bafamba-i kuuduōngu fan̄gu yaa-i. Muōmi naa gbāa cie Diilon̄o-i wuo u baa hā-ba wei?»

¹⁸ Piern̄ juo piiye dumaan̄o-na, ba hōmmu suo ciire. Baa ta ba piiye wuo: «Diilon̄o-i bibiēŋo! U bi kāayā niēraamba da ba nanna ba cilōbalaŋo-i aa duo kor-ba.»

Antiyōsi Diilon̄-dūn̄-baamba maama

¹⁹ Ban̄ kuō Etiēni-i aa pisāllā* Diilon̄-dūn̄-baamba man̄, ba-namba kã ka hel dii Fēnisi, banamba Sipire, banamba Antiyōsi. Baa naa fulnu *Yuifubaa-ba yaa yon̄ ta ba wan̄ Yesu maama-i baa-ba. ²⁰ Sipiretaamba namba waa ba hōlma-na

* 11:19 Niēŋ 8.1.4.

baa Sirɛnitaamba namba. Baŋ kaa hi Antiyɔsi-i, baa bi piye-mɛi baa *niɛraamba-i. ²¹ Itienɔ taa u kɔyɔ-bei, a ce dumaanɔ-na, nuɔmba bɔi baa hũyɔa Diilonɔ-nelma-i a cu Itienɔ huonɔ-nu. ²² Nel daama kɔ ka hi Diilonɔ-dũŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baŋ nuɔ-ma, baa saan Barnabasi-i ba wulaa dii Antiyɔsi-i-na. ²³ Barnabasiŋ kɔa ka hi da Diilonɔ uŋ ciɛ baa-ba cemma maŋ, kuɔ gbuu fũnuŋ dɔlnu-yuɔ. Wuɔ dii sireiŋa bei, wuɔ ba baa hel Itienɔ huonɔ-nu. ²⁴ Barnabasi waa nelviinɔ, *Diilonɔ-Yalle naa yu u huonɔga-i baa Yesu maama-i, a ce dumaanɔ-na, nuɔmba bɔi baa hũyɔa Itienɔ maama-i.

²⁵ Ku huonɔgu-na, Barnabasi ji ta kɔ Tarse duɔ ka taara Sol-i. ²⁶ Uŋ kaa da-yo, wuɔ ce ba bir kɔ Antiyɔsi-i-na ka tɛna ce benfille baa Diilonɔ-dũŋ-baamba-i. Ba hɔalɔyɔ nuɔmba bɔi Diilonɔ-hũmelle-i terienɔgu-na. Ba duon Antiyɔsi yaa nuɔ-i ta ba bɔi Diilonɔ-dũŋ-baamba-i «Kertɛbaa-ba-i».

²⁷ Huonɔgu fanɔgu-na, *Diilonɔpɔpuɔrbiemba namba hel Yerusalemu-i-na a kɔ Antiyɔsi-i-na. ²⁸ Ba taa ba bɔi unanɔ-i Agabusi. Diilonɔ-Yal die sire-yuɔ a ce u tuɔ piye wuɔ nyulbabalammu ka suur nilɛiŋa-na hierɛ. (Ninsie ninsie, nyulmu fammu yaa juɔ suur *Oromɛ ba *jɔmatigi maŋ ba nan bɔi-yon Kulodi-i u bɔanɔgu-na.)

²⁹ Uŋ piye dumaanɔ-na, Diilonɔ-dũŋ-baamba-i Antiyɔsi-i-na, baa saa-ma wuɔ uman duɔ saanu kuman, u jo baa-ku ba saan-ku hɔ tobimba maŋ *Yude-i-na ba kɔyɔ ba fɛɛɛ. ³⁰ Baŋ saanu baa kuman hierɛ, baa jɔnu-kuɔ a puɔr Barnabasi baa Sol ba ka hɔ yaataamba-i baa-ku dii Yude-i-na.

12

Ba diyaa Pier kaso

¹ Huonɔgu bi fanɔgu-na, jɔmatigi maŋ waa *Yude-i-na, wuɔ bel Diilonɔ-dũŋ-baamba namba-i tuɔ ce-ba sũlma. Ba taa ba bɔi-yo *Erɔdi*. ² U tɔyɔa kufanɔgu-na ji ce ba ko Nsɔa mɔlɔ-i Sake-i†. ³ Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ne da ku dɔlaanu *Yuifubaa-ba-i, wuɔ tiraa ce ba bel Pier. Baŋ bilaa Pier yibienɔ maŋ nuɔ-i, *ban'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i, ba taa ba ce u ponsaanɔgu-i yinni fanni yaa nuɔ-i. ⁴ Wuɔ ce ba kɔ ka dii-yo kaso aa naa ce sorosibaa cɔncieluo niediei ba ta ba niya-yuɔ ba hor ba-naa, ba na-ba-naa. U taa u ne wuɔ *kɔrsinni timman-ponsaan da ku cor, u bɔi nuɔmba-i ji ce u ɔndaanɔgu-i. ⁵ Pier wuɔ tɛ ba nammu-na dii kaso-i-na. Diilonɔ-dũŋ-baamba gbuu faya ba fɛɛɛ ta ba cɔrɔ Diilonɔ-i ba hɔ-yo.

* **12:1** Ba gbɛ *Erɔdi maŋ ba nan bɔi-yon Agirpa-dɛlɔnɔ-i. † **12:2** Ba gbɛ Sebɛde bɛmba maŋ waa Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa-i. Yesu pɔpuɔrbiemba-na, ba kaan ko Sake yaa Yesu maama-na.

⁶ Andaangu naa saaya ku ce ɲaa bisin ku temma, isuɔngu-na, sorosibaa-ba hāi jo ji yiera Pier yudɔrɔ-i-na u tuɔ duɔfɔn aa banamba waa dumelle yaanga-na. Baa naa vaa-yo baa jɔlgɔbaa-ba hāi. ⁷ Itienjo *dɔrpɔpuɔrbilonjo nanjo hiire jo. Pierɲ waa dɔngu man nuɔ-i, kuɔ pān ce da cerre. Wuɔ kā ka muo Pier aa cira: «Sire donduo!» Pier wuɔ sire. Jɔlgɔbaa-ba fir u nammu-na hiere. ⁸ Dɔrpɔpuɔrbilonjo cira: «Migāan ɲ vaa ɲ kpaɲkpaangu-i aa ɲ vaa naatenni comienja-i.» Pier wuɔ migāan vaa u kpaɲkpaangu-i aa naa bi vaa u naatenni comienja-i. Dɔrpɔpuɔrbilonjo wuɔ cira: «Dii ɲ jɔngoruo-i i ta.» ⁹ Pier wuɔ dii u jɔngoruo-i aa naa hel ba ta. Ku waa u wulaa ɲaa dānsāangu. ¹⁰ Ba kā ka cor munniyadielāmmu-i, aa sire ka cor hāalin-muumu-i. Baɲ kaa hi dumebuɔ-i, wuɔ puur u fere ba hel. Dumelle fande waa kollun-diele. Baɲ hilaa a wuɔ maa celle, Pier wuɔ u ne naa dɔrpɔpuɔrbilonjo-i, u taa. ¹¹ Un taa huɔngu-na, Pier wuɔ suɔ suɔ wuɔ dānsāangu sɪ. Wuɔ cira: «Fieɲe-i-na, mi suyaa mie Itienjo yaa puɔraa dɔrpɔpuɔrbilonjo ji hūu-mi Erɔdi nyisenni-na. Yuifubaa-baɲ taa ba jɔguɔn-mi baa maman, Diilonjo saa hūu-ma.»

¹² Pierɲ juɔ suɔ u fereɲ maa-na dumaango-na, wuɔ ta kā Nsāa man ba nan bɪn-yon Marke-i u nyu dumelle-na; ba taa baa bɪ nyunjo-i Maari. Nuɔmba bɔi waa terienɲu-na ta ba cārā Diilonjo-i. ¹³ Un kāa ka hi tuɔ muo dumelle-i, maacembilonjo[†] nanjo waa, ba taa ba bɪ-yo Ɔrɔdi, wuɔ kā duɔ ka hɪl-de. ¹⁴ Un kaa nu Pier yalle-i, u huɔnga pān fɛ a ce dumelle hɪlma maama karaanu-yuɔ. Wuɔ bir gūunu baa gbarunɲu ka tūnu-bei wuɔ Pier juɔ. ¹⁵ Nuɔn baa cira: «ɲ yunɲu si dii wei?» Maacembilonjo wuɔ cira: «Mi sa kar coima, Pier yaa-i.» Baa cira: «Pier sɪ, ku ka waa u jufoinjo.» ¹⁶ Pier wuɔ bi faya u fere tuɔ muo dumelle-i. Ba ji naa ba kā ka hɪl-de a da-yo; kuɔ ce-ba gbere. ¹⁷ Pier wuɔ ce u nanɲa-i ce ba budii aa naa suur ma yaanga-na piye tūnu-bei Itienjo un hiela-yo dumaa kaso-i-na. Un juɔ piye tɪ, wuɔ cira: «Kāan na ka tūnu Sake-i[§] baa tobimba namba-i.» Aa naa hel ta tuɔ kā yanɲa nanɲa.

¹⁸ Cuonjo juɔ kaal, sorosibaa-ba saa suɔ Pierɲ curaa kusuɔn-nu. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U curaa hie?» ¹⁹ Jāmatigi wuɔ ce ba wuɔra taara-yuɔ ba saa da-yo. Wuɔ ce ba bel sorosibaa daaba-i ka yuu-ba baɲ cie dumaa u ji tuɔ kor, aa naa ko-ba. Un cie mafamma-i, wuɔ ta kā Sesare ka da yinni celle.

Erɔdin kuu dumaa

²⁰ *Erɔdi waa berrunjo baa Tiirtaamba-i baa Sidōtaamba-i. A ne da niwuoni hel *Erɔdi jāmalā yaa nuɔ-i ni kā ba wulaa. Baa nunu ba-naa da ba ka cārā-yuɔ. Uman taa u

[†] 12:13 Maacembilonjo daayo waa cieɲo. [§] 12:17 Ba gbɛ Yesu hāanjo yaa-i.

ce maacemma-i Erədi ducəngu-na, ba taa ba bī-yo Bilatusi; baa cārā u yaa duə ta ba yaan-na. ²¹ Baŋ diyaa yiingu maŋ kuŋ juə hi, Erədi wuə dii u nellentesinnij-joŋgoruo-i ka tīena u fəŋgəšsinnij-teterre-na tuə gbu u piye baa nuamba-i. ²² Duə piye, nuəŋ ba'a: «Diilonjo'i piyeŋ daayo-i, nelbilonjo sī.» ²³ Terduəngu faŋgu-na, Itienjo *dərpəpuərbilonjo pāŋ naŋ Erədi-i baa jarma, wuə u ciə niə hūu Diilonjo yerre-i ce-de u diele? U naan-yo baa jīaŋ-jarma. Jīamba wuo-yo ko-yo.

²⁴ Diilonj-nelma taa ma muonu terni-na hiere ma kā. ²⁵ Barnabasi-i baa Sol baŋ kāa baa coŋgoruoŋgu* maŋ *Yerusalemu-i-na, baŋ kaa hūu-ku, baa gūunu kā Antiyəsi-i-na. Ba kamma-na, baa kā baa Nsāa maŋ ba naŋ bīŋ-yoŋ Marke-i†.

13

Diilonjo puəraa Sol baa Barnabasi

¹ *Diilopəpuərbiemba namba waa Antiyəsi Diilonj-dūŋ-baamba-na, baa Diilonelpigāataamba namba. Ba hōlma-na Barnabasi waa a naara Siminyə. Siminyə faŋo-i, ba taa ba bī-yo Uubilonjo. Lusiwusi maŋ taa u hel Sirəni-i-na, u waa. Manahai maŋ ciə niəngu-i baa *Erədi-Antipasi-i, u waa; Sol bi waa. ² Yiingu naŋgu-na, ba ji dii sūngu aa tigiŋ ba-naa ta ba cārā Itienjo-i. *Diilonj-Yalle gbē-ba wuə: «Miŋ hāa Barnabasi-i baa Sol maacemma maŋ, yaan-baŋ ba fəreŋ nuə ba ce-ma.» ³ Baŋ juə bāl sūngu-i baa Diilojaale-i, baa haa ba nammu-i Barnabasibaa-ba-na aa cārā Diilonjo-i hā-ba, aa hā-ba hūmelle-i ba ta.

Barnabasibaa-ba kāa Sipire

⁴ *Diilonj-Yallenj ciə Barnabasi-i baa Sol ba ta dumaanjo-na, baa kā Selusi ka biə baatonjo-i ta ba kā Sipire. ⁵ Baŋ kaa hi Sipire-i, baa hiire Salamine ta ba waŋ Diilonj-nelma-i *Yuifu ba *Diilonelhāalādūnni-na. Baŋ bīŋ Nsāa maŋ Marke-i, u waa baa-ba tuə kāyā-bēi. ⁶ Baa karnu Salamine huəŋga-i hiere ka hi Pafəsi. Baŋ kāa Pafəsi-i-na, ba da hironjo naŋo-i, ba bī-yo Bar-Yesu. U waa Yuifuyienjo. U taa u wuəra u tāal nuamba-i wuə fuə Diilopəpuərbilonjo. ⁷ U waa Serju-Polusi dumellenj. Serju-Polusi yaa waa fāamaanjo-i nelle fande-na. U taa u cē ŋaa juməliəŋo. Barnabasibaa-baŋ kāa, wuə ce ba bī-ba wuə ba ka waŋ Diilonj-nelma-i baa-yo, kəre ma nyulmu dii-yuə. Baa kā ku'i nuə-i ka ta ba piye. ⁸ Hironj daayo-i Girəkibaa-ba taa ba bī-yo Elimasi, ku yungu yaa wuə hironjo. Wuə sire wuə hfi, wuə Serju-Polusi baa hūu ba nelma-i, kəre ba tāal-o. ⁹ Sol yerre nande yaa wuə Pol, Diilonj-Yalle naa yu u huəŋga-i. Wuə diŋ

* 12:25 Niəŋ 11.30. † 12:25 Barnabasi horonjo-i Nsāa faŋo-i. Niəŋ Kol. 4.10.

hirono-na tuo ne, ¹⁰ aa ji gbē-yo wuo: «Huhurmantien nuoni man daani-i, η balaan cor. Nuono-i Sitānitien nuo. N sa taara η da ānfamma-i baa η yufelle. N sa yan Itieno maacemma bīenamman-i dumaa wēi? ¹¹ Ne! Diilonjo ka gān baa-ni, u ka ce η yir suur dūn-nu a da huongu cεlle.» Terduonju fanju-na, hiron daa u yufienan pan din aa yan-yo. Wu da terienju-i hiere da kullu. Wu tuo wura u tafurrā u taara molo duo bel u nan-na. ¹² Serju-Polusin daa mafamma-i, Itieno nelma pan ce-yo gberε; wuo pan hu-ma.

Polbaa-ba kaa Pisidi

¹³ Ku huonju-na, Pol baa u wurataamba sire Pafosi-ina a biε baatonjo-i ka Perge, dii Panfili mara nuo. Ban kaa Perge-i-na, Nsaa wuo ka bir ka *Yerusalemu aa yan-ba. ¹⁴ Pol baa Barnabasi baa cor ka Antiyosi, dii Pisidi mara nuo. *Yitēnanju juo hi, baa ka *Diilonelhāalādūngu-na ka suur tēna. ¹⁵ Ban juo kalan *anjnamma sebe-i ti, baa *Diilopəpuərbiemba baamba-i, Diilonelhāalādūngu yuntaamba puor ba wan baa Polbaa-ba-i wuo da ku nelma dii ba da ba piye dii sirenna nuomba-na, kerε ba gbāa sire piye.

¹⁶ Pol wuo sire yiera aa naa ce nuomba budii baa u nanja. Ban budii, wuo cira: «*Isirahel-baan namaa, baa *nieraan namaa nanjan suurii *Yuifu ba Diilon-hūmelle-na, karaan na tunni-i na nu mi nelma-i. ¹⁷ Isirahel-baan mie in wuo Diilonjo man hūmelle-i, Diilonjo fanjo yufelle hilaa mie bincumba yaa nuo-i u hā-ba huonju boi ban naa waa juoma-na huonju-na dii Esipi-i-na. Un cie mafamma-i, u kāyā-bei ba hel terienju fanju-na, ¹⁸ aa fiε-ba bien komuona hāi temma *hēkuraangu-na. ¹⁹ Mafaman curaa, u ko siyaabaa niehāi *Kanaa jāmālā-i-na aa hā Isirahel-baamba-i baa ba terienju-i* . ²⁰ Nel daama-i hiere ma cie bien nuosiba hāi komuona hāi baa cinciεl temman hōlma-na. Ku huonju-na, u hā-ba yuntaamba. Yuntaan daaba tīyāa baa-ba a ji hi *Samieł† bāangu.

²¹ «Kufangu huonju-na, i bincumba ji cira ba taara jāmātigi. Diilonjo hā-ba Sawul. Ba taa ba bi u to-i Kisi. *Bensaamie dūn-baamba'i waa. Sawul cie bien komuona hāi jāmātigisinni-na. ²² Ku huonju-na, Diilonjo halan-yo aa haa *Davidi. Un haa Davidi-i, u cira: «Min taa mi taara uman, mi daa-yo, u yaa Davidi-i Yese bienjo-i. U'i ka tuo ce mi huonga-i.»

²³ «Diilonjo cie Davidi hāyēljo nanjo yaa jo Yesu-i ji kor Isirahel-baamba-i naa un na nan paa ma nunju-i dumaa.

* **13:19** Nieη Anjnamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 7.1; Yosuwe (Josué) 14.1. † **13:20** Ku birii a saanu baa cerma. Girεkimma-na ba naaraaya *Samieł yerre-na wuo *Diilopəpuərbilonjo.

24 Aa Yesu suɔ duɔ don u maacemma-i, Ns̄aa waan Diilon-nelma-i baa Isirahel-baamba-i hiere, aa cira ba nanna ba cilɔbabalanɔ-i aa jo u ji *batisen-ba.

25 «Ns̄aa maacemman juɔ piɛ t̄imma, wuɔ tuɔ piiye wuɔ: «Uman saaya u jo, uu dii huon-nu. Baa na ta na ne wuɔ s̄i muɔm̄ei; muɔ s̄i. Naacolɔɔ faɔɔ-i m̄ei saa piɛra u nat̄aanɔɔ-i.»

26 «Tobin namaa, nelma man kuraan-yeɔ, Diilonɔ saan-ma h̄a miɛm̄ei baa-ma. U saan-ma h̄a *Abiramu h̄aȳɛlmba-i aa bi saan-ma h̄a namaa naman suurii Yuifu ba Diilon-h̄umelle-na. 27 Yerusalemutaamba-i baa ba yuntaamba saa suɔ Yesu s̄inni-i, ba bel-o ko-yo. Ban wan maman yit̄ɛnanni-na hiere *Diilopɔpuɔrbiemba seɛbaa-ba-na, ba ciɛ ma yaa-i.

28 «Ban bilaa-yo a fiɛ ka da u saa c̄al, ba yagar ce *Pilati ko-yo. 29 Maama nyeḡaan Yesu k̄unɔɔ-na, man juɔ ce-yuɔ hiere, ba har-o *daanɔɔ-na ka fuure-yuɔ. 30 Diilonɔ yan-ba aa sire-yuɔ hiel-o kuomba h̄olma-na. 31 Baman cuu u huon-nu a hel *Galile-i-na a k̄a Yerusalemu-i-na, un siire, u caraaya ba yaa-i yinni b̄oi-na. Nyunɔ ku b̄aanɔɔ-na, ba yaa dii ta ba wan u maama-i baa Isirahel-baamba-i. 32 Miɛ f̄ɛɛ-i, i juɔ diɛ ji wan *Neldɔɔlma famma yaa baa-na wuɔ Diilon un p̄aa nunɔ man baa i b̄incuɔmba-i, 33 u ciɛ-ku h̄a ba huon-baan miɛm̄ei: U siire Yesu-i hiel-o kuomba h̄olma-na ɔaa man nyeḡaan dumaa Gbelieman-nal̄aanɔɔ man h̄aal̄in-k̄unɔɔ-na wuɔ:

«Mi biɛɔ yaa nuɔɔ-i.

Muɔm̄ei huɔɔ-ni nyunɔɔ-i-na.»†

34 Diilonɔ siire-yuɔ hiel-o kuomba h̄olma-na, u saa yan u h̄ɔr. Uu naa hi wan-ma wuɔ:

«Min p̄aa nufafaanɔ man baa Davidi-i,

nuharunɔ si dii, mi ka ce-ku h̄a-na.»§

35 Ku'i ciɛ na da ma waan terienɔ nanɔɔ-na wuɔ:

«N̄ siɛ siɛ yan ɔ nolɔ h̄ɔr h̄ɛma-na.»*

36 A ne da Davidi man waan mafamma-i, u siire ce Diilon huɔɔga-i ji ku. Un kuu, ba fuuriiye-yuɔ baa u b̄incuɔmba-i aa u h̄ɔraa. 37 Nga Diilonɔ siire Yesu yaa hiel-o h̄ɛma-na, u saa da h̄ɔr. 38 Tobin namaa, terienɔ fanɔɔ-na, na saaya na suɔ wuɔ fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i in juɔ ji tiɛ wan āmbabalma hurman-maama-i baa-na. *Moisi ānj̄namma saa gb̄aa hur na āmbabalma-i. 39 Nga baman h̄uȳaa fuɔ maama-i, ba āmbabalma hurii aa yan-ba ba f̄ɛɛɔ nuɔ. 40 Terienɔ fanɔɔ-na, bilaan na f̄ɛɛ, baa na yan Diilopɔpuɔrbiemban waan maman, ma ji wuɔ-na. 41 Ba ciɛra wuɔ: «Diilonɔ ciɛra:

«Bombolmantaan namaa, niɛɔ!

† 13:33 Gbelieman-nal̄aanɔɔ (Psaume) 2.7
Gbelieman-nal̄aanɔɔ (Psaume) 16.10

§ 13:34 Isayi (Ésaïe) 55.3

* 13:35

Mi ka ce nelma namma na bāanḡu-na.

Nelma famma-i molo duwə waŋ-ma baa-na na siε hūu-ma.

Ma ka ce-na gbεε aa na ka ku halan. »†»

⁴² Baŋ juwə hel Diilonelhāalādūḡu-na, nuwamba jo ji ta ba cārā Pol baa Barnabasi-i wuwə yiḡḡenanḡu maŋ juwə, ba tiraa ba tir nelduwə daama-i. ⁴³ Nuwambaŋ juwə bərwə, Yuifubaa-ba-i baa niεraamba maŋ suurii Yuifusinni-na, baa cu Pol baa Barnabasi-i ba huon-nu ta ba piiye baa-ba ba dii siεiŋa bei wuwə ba ne Diilonḡo ānfafamma-i aa ba nyaar-yuwə. Ba maama saa waa dei baa yuliḡu-i.

⁴⁴ Yiḡḡenanḡu juwə hi, nuwamba-i hiere nelle-na baa tigiin banna da ba nu Itienḡo nelma-i. ⁴⁵ Yuifubaa-baŋ juwə da nelpūḡ daaku temmaŋ hila, ba bir yaŋ aa ce-ku nenemuḡu. Pol duwə waŋ mamaŋ, ba'a coima aa ta ba tuora-yuwə. ⁴⁶ Polbaa-ba doŋ holle waŋ baa-ba wuwə: «Diilon-nelma naa vii Yuifubaa namei igēna. Nga naŋ juwə ta na cīna-mei wuwə na sa taara na da cicēlma maŋ sa ḡeŋ dede-i, i ka yaŋ-na aa ka waŋ-ma baa niεraamba. ⁴⁷ Itienḡo waan ma yaa baa-ye wuwə:

«Mi ciε-ni niεiŋa-i hiere a fitnuwə nuwə

ḡ da ḡ gbāa hi terni-i hiere baa koŋkor-nelma-i.»†»

⁴⁸ Niεraambaŋ juwə nu nel daama-i, kuwə gbuu dɔlnu-bei. Baa pāŋ ta ba kaal Itienḡo nelma-i wuwə ma faa. Bamaŋ naa waa da ba da kor, baa hūu-ma. ⁴⁹ Itienḡo nelma doŋ ta ma gbuo niεiŋa faŋa-i hiere. ⁵⁰ Yuifubaa-ba bir yaŋ aa tāal caamba maŋ waa biŋkūntaamba-i aa suur Yuifu ba Diilon-ḡūmelle-na, baa nellen-bīncuwamba-i a gbo-ba Polbaa-ba-na. Baa bel-ba huol ba yammu-i da dei aa donya-bei ba nelle-na. ⁵¹ Pol baa Barnabasi-i baa pir ba nallu-i ba terienḡu-na, aa ta kā Ikoniyomu. ⁵² Baŋ fiε donya-bei, bamaŋ naa cu Yesu huonḡu-na, baa cor baa ba hɔfelle-i. *Diilon-Yalle naa bi yu ba hɔmmu-i.

14

Polbaa-baŋ ciε kumaŋ Ikoniyomu-i-na

¹ Pol baa Barnabasi-i baŋ kāa Ikoniyomu-i-na, baa tiraa kā *Yuifu ba *Diilonelhāalādūḡu-na ka ta ba waŋ Diilon-nelma-i. Baŋ waŋ-maŋ dumaa, Yuifubaa-ba saa gbāa da ba yagar-ma baa *niεraamba-i. Ba bɔi baa hūyāa-ma. ² Yuifubaa-ba maŋ saa hūu-ma, baa yaŋ aa kā ka gbo niεraamba-i baa Diilon-dūḡ-baamba-i. ³ Baŋ fiε gbo-ba, Polbaa-ba saa ta; baa ḡena da huonḡu Ikoniyomu-i-na. Baa naa haa ba naŋga Itienḡo-na aa ta ba piiye. U taa u kāyā-bei ba ta ba ce nelma bɔi baa gbεε-weima bɔi a pigāaŋ wuwə baŋ waŋ u ānfafamma maŋ, coima

sí. ⁴ Kuŋ ciε dumaanjo-na, nuɔmba saa gbãa nunu ba-naa nelle-na: Banamba waa baa Yuifubaa-ba-i, banamba waa baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i. ⁵ Yuifubaa-ba-i baa niεraamba-i a naara ba yuntaamba-i, baa nunu ba-naa da ba bel Polbaa-ba-i huol ba yammu-i aa nanj-ba baa tãmpɛlɛiŋa ko-ba. ⁶⁻⁷ Polbaa-ba nu-ma. Banj nuɔ-ma, baa gbar kã Likawoni ka ta ba wanj *Neldɔdɔlma-i. Ba waanj-ma Lisire-i-na, baa Derbu-i-na baa niliŋa manj kɔtɔnni-na hiere.

Mamanj ciε Lisire-i-na

⁸ Naacoljo nanjo waa Lisire-i-na, u saa gbãa tuɔ sire u yiεra. Uŋ siire, u saa gbãa tɛtɛŋ u gboluonju-i dede. ⁹ Yiinju nanju-na, wuɔ tɛna tuɔ nu Pol tuɔ piye. Pol wuɔ ji diŋ-yuɔ tuɔ ne, a ji da u suyaa wuɔ Diilonjo gbãa sire-yuɔ u jarma-na. ¹⁰ Wuɔ piye baa-yo da gbagaga wuɔ: «Sire ŋ yiεra ŋ gbeinin!» Naacolj wuɔ tie sire pãŋ tuɔ wuɔ. ¹¹ Lisiretaambanj daa mafamma-i, baa ta ba piye likawonimma-na wuɔ: «I tɛnni ciεŋ nelbiliemba a hiire* jo ji tɛna baa-ye.» ¹² Kuŋ ciε dumaanjo-na, baa ta ba bɪ Barnabasi-i Yewusi. Ba waa da ba cor kusuɔŋ-nu Pol yaa piyenj, a ce dumaanjo-na baa ta ba bɪ ufaŋo-i Hermesi.†

¹³ Yewusi jigãntienj wuɔ kã ba nunu ba-naa baa nuɔmba-i aa wuɔ bel balmba namba a tuɔlnu-bɛi jo baa-ba u tɛnniŋ-dũngu-na duɔ ji ko-ba tɛnni-na hã Pol baa Barnabasi-i. U tɛnniŋ-dũngu waa nelle munsuurmu-na†. ¹⁴ Polbaa-ba saa suɔ ku yunju. Banj juɔ suɔ, ba hɔmmu pãŋ guɔla; baa taalnu ba jonjorbaa-ba-i aa gbar kã ba wulaa ka ta ba wanj baa-ba wuɔ: ¹⁵ «Na ce bige-i maacemma-i dumandε-i-na? Caamba'i bi huɔŋ miεŋo-i namaa temma-i. I juɔ baa *Neldɔdɔlma'i die ji tũnu-nei, wuɔ na nanna ãnsɔɔŋ daama-i aa na cu Cicɛlmantienjo huonj-nu. U yaa hielaa dɔrɔ-i baa hɛma-i baa dãmmanj-nuoraanju-i baa ni huɔya-niini-i hiere. ¹⁶ Yiinaa-i-na, u yaan nuɔmba-i ba fεŋɛŋ nuɔ ba sire wuɔ ba hũmienja. ¹⁷ Nanj fiε waa na fεŋɛŋ nuɔ, u saa yanj u ãnfafamma cemma-i: U dãa u hã-na dii, u ce na dɛmma ta ma ce fafamma, u hã na ta na wuo na ye aa tiraa tuɔ fɛ na hɔmmu-i.» ¹⁸ Polbaa-banj fiε piye dumaanjo-na, nuɔmba saa ta ba ne da ba yanj niinj daaba komma-i da ba hã-ba.

¹⁹ Ku huonju-na, *Yuifubaa-ba namba ji jo; banamba hilaa Ikoniyɔmu, banamba hel Antiyɔsi manj Pisidi mara-i-na. Banj juɔ, baa gbo nuɔmba-i Polbaa-ba-na. Ba sire ta ba nanj Pol baa tãmpɛlɛiŋa wuɔ ba ko-yo. Huɔŋgu nanju juɔ hi, ba da niε sí u

* **14:11** Bafamba wulaa tɛnni waa tãnuŋ-nu. † **14:12** Girekibaa-ba wulaa, tɛnni waa bɔi. Ba tɛnni yuntienjo yaa banj taa ba bɪ-yo Yewusi-i, aa u pɔpuɔrbilonjo-i Hermesi. † **14:13** Nelle munsuurmu: Niεŋ 9.24 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

kuu, baa būul-o hel baa-yo nelle-na ka nanna. ²⁰ Diilon-đūŋ-baamba kã ka tigiŋ u caaŋgu-na, wuə sire ba bir suur nellen-
huəŋga-na.

Polbaa-ba birii ta ba kã Antiyəsi maŋ Siiri-i-na

Ku cuo kaala-i-na, Pol wuə ta baa Barnabasi-i ta ba kã Derbu. ²¹ Baŋ kaa hi, baa waŋ *Neldəđalma-i baa Derbutaamba-i. Nuəmba fəŋgūə baa hūu-ma. Baŋ siire Derbu-i-na, baa bir kã Lisire-i-na ka cor kã Ikoniyəmu. Baŋ hilaa Ikoniyəmu-i-na, baa kã Antiyəsi maŋ Pisidi mara-i-na. ²² Ba waa da ba cor terieŋgu terieŋgu, ba ta ba piie ba dii sireŋa Diilon-đūŋ-baamba-na wuə ba bel Yesu maama-i nammu hãi. Aa bi ta ba piie baa-ba wuə: «I saaya i mulieŋ da dei aa suə die suur *Diilon-nelle-na.» ²³ Diilon-đūŋ-baamba maŋ waa hiere nileŋa faŋa-na, Polbaa-ba hiel yaataamba bei aa dii sūŋgu, aa cārã Itieŋo-i hã-ba, ba haa ba naŋga-i u yaa nuə-i.

²⁴ Baŋ cie mafamma-i, baa sire karnu Pisidi mara-i a kã Pānfili mara nuə. ²⁵ Baŋ kã Pānfili-i-na, baa waŋ Diilon-nelma-i Perge-i-na, aa cor kã Atali ²⁶ ka bie baatoŋo-i ta ba kã Antiyəsi maŋ Siiri-i-na. Ba wuəsaŋgu duəŋ kusuəŋ-nu'i. Baŋ wuəraaya ce mamaŋ daama-i hiere, ba cārã Diilon-đūŋo-i hã-ba kusuəŋ-nu'i aa ba suə ta. ²⁷ Diilon uŋ kãayã-bei ba ce mamaŋ hiere, baŋ kãa ka hi, baa tigiŋ Diilon-đūŋ-baamba-i hiere tūnu-bei baa-ma, aa uŋ bi kãayã *nieraamba-i dumaa ba hūu Yesu maama-i, baa tiraa waŋ mafamma-i baa-ba. ²⁸ Baŋ cie mafamma-i, baa tiena ce huəŋgu baa-ba celle.

15

Nieraamba saaya ba jã wei?

¹ Nuəmba naŋ baa hilaa *Yude-i-na jo Antiyəsi-i-na ji ta ba piie baa *nieraamba maŋ hūyãa Yesu maama-i wuə: «Da na saa *jã ŋaa *Moisi *āŋjinammaŋ waŋ-ma dumaa, na sie gbãa kor.» ² Pol baa Barnabasi-i ba saa hūu-ma baa-ba. Kuə sire bel vaa.

Diilon-đūŋ-baamba ji naa ba hiel Pol baa Barnabasi-i a naara terieŋgu faŋgu taamba namba, wuə ba kã *Yerusalemu-i-na ka hi Yesu *pəpuərbiemba-i baa yaataamba-i baa-ma. ³ Aa naa tigiŋ ba hūmelle-i hã-ba; ba sire ta. Ba kamma-na, ba curaa baa Fenisi, a kã ka hel *Safari. Nieraambaŋ hūyãa Itieŋo maama-i dumaa, da ba hi nelle nelle, ba tūnu Diilon-đūŋ-baamba-i baa-ma aa cor. Da ba waŋ-ma baa bamaŋ, ku gbuu fūnuŋ dəlnu kutaamba-i.

⁴ Baŋ kaa hi Yerusalemu-i, Diilon-đūŋ-baamba jārã-bei. Yaataamba waa hiere baa Yesu pəpuərbiemba-i. Diilon uŋ kãayã Polbaa-ba ce mamaŋ hiere, baa tūnu-bei baa-ma.

⁵ Baŋ juɔ piiye tɪ, *Farisɪɛbaa-ba maŋ hũyãa Yesu maama-i ba hɔlma-na, banamba sire wuɔ niɛraamba maŋ hũyãa Yesu maama-i, ba saaya ba jã aa ta ba wuɔ Moisi ɛnjɪnamma hũmelle-i.

Nelma ka da yaanga

⁶ Baŋ piiye dumaanɔ-na, Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba da ba-naa ku ɛndaanɔ-na. ⁷ Andaan daaku waa panna cor. Pier wuɔ ji naa u sire yiɛra aa naa cira: «Tobiŋ namaa, na suyaa wuɔ dii ku domma-na Diilonɔ uŋ hielaa-mi na hɔlma-na wuɔ mi ka waŋ *Neldɔdɔlma-i baa *niɛraamba-i ba nu-ma aa hũu-ma. ⁸ Fuɔ maŋ suyaan nuɔmba kusũnni-i, da na da u hãa-ba u *Yalle-i ŋaa uŋ hãa miɛŋo-i baa-de dumaa, kuu dii ŋaa u pigãan wuɔ u hũyãa-ma ba da ba piɛ-yo. ⁹ Diilonɔ kãŋ-ye kuuduɔŋgu hiere baa-ba. Ba hũyãa u maama-i ku'i ciɛ u hur ba ɛmbabalma-i aa yaŋ-ba welewele waan daama temma-i. ¹⁰ Conɔgoruɔŋgu maŋ i bɪncuɔmba saa gbãa tũu-ku, miɛ fɛɛɛ-i i saa gbãa tũu-ku, bige-i ciɛ na'a i haa-ku hã niɛraamba-i baa-ku? Baa na feŋ Diilonɔ-o-i. ¹¹ I hũyãa-ma wuɔ Yesu kuraa-ye gbãŋgbãŋ, kuuduɔŋgu yaa baa bafamba-i.»

¹² Piɛrŋ piiye dumaanɔ-na, terienɔ ce da sensensen ŋaa molo si dii. Diilonɔ uŋ kãayã Pol baa Barnabasi-i ba ce nelma maŋ hiere niɛraamba hɔlma-na, ka hel baa gbɛɛ-wɛima-i, bafan baa suur ma yaanga-na ta ba waŋ-ma. ¹³ Baŋ juɔ piiye tɪ, Sake* wuɔ cira: «Tobiŋ namaa, niɛŋ, ¹⁴ dii ku domma-na, Diilonɔ uŋ curaa corma maŋ duɔ hiel niɛraamba namba ce-ba fuɔ baamba, Simo† waan ma yaanga-i hiere baa-ye. ¹⁵ Kuŋ curaa corma maŋ, ku juɔ ji ce kuuduɔŋgu baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i. Diilopɔpuɔrbiemba nyɛgãan wuɔ:

¹⁶ Itienɔ ciɛra: *«Yiinɔgu dii baa yiinɔgu, mi ka bir jo.*

*Da mi jo, *Davidi dũŋgu maŋ cii,*

mi ka sire-kuɔ.

Mi ka migãan-ku ma-ku

ku yiɛra ku gbɛiniŋ.

¹⁷ *Mafan da ma ce, nuɔmba maŋ saa hi suɔ-mi yogo,*

ba ka taara-miɛ suɔ-mi.

Miŋ bɛ bamaŋ nilɛiŋa-na hiere da mi ce-ba mi baamba,

ba ka ta ba taara ba Tienɔ-i.

Muɔmɛi waan-ma dumaa.

Da mi waŋ mamaŋ, mi ce-ma.

¹⁸ *Aa miŋ waan-ma ku bãanɔgu cuɔ.»†»*

* **15:13** Ba gbɛ Yesu hãanɔ yaa-i. Niɛŋ 12.17 baa 21.18. † **15:14** Ba gbɛ Piɛr yaa bande-i-na, u yerre nande yaa Simo-i. ‡ **15:18** Amosi (Amos) 9.11-12

19 Sake wuɔ suonu u āndaan̄gu-i wuɔ: «Ku'i cie na da niēraamba maŋ cuu Itien̄o huon̄-nu, mēi sa taara i muliēn̄-ba. 20 Nga mamaŋ dii cemma, i nyegēŋ sebe a waŋ baa-ba wuɔ ba yaŋ cufiēŋ-kūoma wuoma-i, baa bīmbaamba maŋ ba saa cāa ba nonni-i, ka hel baa tām̄ma-i hiere. Aa ba hiel ba nan̄ga biŋwosīnni-na. 21 Na saa da, a don̄ dii i bīncuon̄-bāan̄-nu, *Moisi *an̄jīnamma waŋ nilēiŋa-na hiere, aa ba sa nanna *yitiēnan̄gu baa ma kalamma-i *Diilonelhaalādūnni-na.»

22 Saken̄ juɔ piye dumaan̄o-na, Yesu pəpuərbiemba-i baa Diilon̄-dūŋ-baamba-i, ka hel baa ba yaataamba-i hiere, baa cira ba ka hiel nuamba ba hōlma-na a puər-ba baa Polbaa-ba-i Antiyōsi-i-na. Aa naa sire hiel yaataamba hāi; Silasi baa *Yuda. Yuda yerre nande yaa waa Barsabasi.

23 Baŋ hielaa-ba, baa nyegēŋ sebe-i hā-ba. Sebe huoya-maama yaa daa-ma:

«I natobiŋ namaa namaŋ niēraan̄ namaan̄o-i Antiyōsi-i-na, baa Siiri-i-na, baa Silisi-i-na, i jaalaa-na.

Yesu pəpuərbiēŋ miēŋo-i a naara *Yerusalemu Diilon̄-dūŋ-baamba yaataamba-i, miēmei nyegāan̄ sebe daayo-i diē hā-na.

24 I nuɔ wuɔ i nellen̄-baamba namba kāa na terien̄gu-na ka piye cu na hōmmu-i. Baa na tie holle, miē saa puər-ba. 25 In̄ nuɔ-ma, i daa i-naa aa hiel nuamba diē puər-ba na wulaa. Kutaamba ka gbonu baa Pol baa Barnabasi-i. 26 Ba yaa i jēnaamba. Ba siyaa kuliin̄gu-i Itien̄o-i Yesu-Kirsa maama-na. 27 I hielaa Yuda baa Silasi ba da ba ka waŋ in̄ nyegāan̄ mamaŋ sebe-i-na hā-na baa ba fēreŋ nunni. 28 *Diilon̄-Yalle-i baa miē fēre-i i sa taara i haa con̄goruon̄gu naŋ temma hā-na, ŋga mamaŋ siē gbāa ciel̄ kōtuon̄gu ma yaa daa-ma: 29 Na hiel na nan̄ga cufiēŋ-kūoma wuoma-na, baa bīmbaamba maŋ ba saa cāa ba nonni-i, baa tām̄ma-i. Aa na ne biŋwosīnni-i aa na yaŋ-ni. Da na ce-ma ŋaa in̄ waan̄-ma dumaa, ku ka fa.

I ka waa Diilon̄-yiin̄gu.»

30 Ba taa baa sebe-i ku yaa nuɔ-i, kā ka hi Antiyōsi-i; ba tigiin̄ Diilon̄-dūŋ-baamba-i hiere a hā-ba baa-yo. 31 Diilon̄-dūŋ-baamba hūu-yo kalaŋ-yo. Baŋ kalaan̄-yo, u huoya-maama gbuu silaa dōlnu-bei hiere ŋaa bige-i! Ba kūoma pāŋ firnu.

32 Yuda-i baa Silasi-i ba waa *Diilopəpuərbiemba, baa piye nelma bōi baa Diilon̄-dūŋ-baamba-i a dii sireiŋa bei ba migāan̄ bel Yesu maama-i nammu hāi. 33 Ba daa huon̄gu celle baa-ba aa suɔ da ba bir kūŋ. Baŋ'a ba ta yiin̄gu-na, Diilon̄-dūŋ-baamba gbuu jaal-ba da dei aa hā-ba hūmelle-i. 34 [Baŋ hāa-ba hūmelle-i, Silasi saa ta.]

35 Pol baa Barnabasi-i bafamba waa tiēna Antiyōsi ta ba waŋ Itien̄o maama-i. Nuamba bōi waa baa-ba naara.

Pol baa Barnabasi-i ba buəra

³⁶ Huəŋgu nanŋu juə hi, Pol wuə gbɛ Barnabasi-i wuə: «In curaa waŋ Itienə maama-i nilɛiŋa maŋ nuə-i hiere, yaŋ i bir i kã-yɛi i ka ne bamaŋ hũyãa-ma baŋ yeŋ mamaŋ nuə-i.»
³⁷ Barnabasi wuə tuə taara ba kã baa Nsãa maŋ ba nan bĩŋ-yon Marke-i. ³⁸ Pol saa hũu-ma, wuə uu naa kã baa-ba aa ka bir aa yaŋ-ba dii Pãnfili. ³⁹ Kuə sire bel vaa. Ba saa ji nunu banna, ba naa ba bəɾə. Barnabasi wuə biɛ Marke-i ba kã ka biɛ baatonə ta ba kã Sipire. ⁴⁰ Diilon-dũŋ-baamba cãrã Diilonə-i hã Pol aa u biɛ Silasi-i ba ta. ⁴¹ Ba wuəraaya bĩŋ Siiri nilɛiŋa-na hiere baa Silisi waanə-i ta ba dii sireiŋa Diilon-dũŋ-baamba-na.

16*Timote cuu Polbaa-ba huon-nu*

¹ Pol baa Silasi-i baŋ taa dumaanə-na, ba kã ka hel Dɛrbu, cor ka hel Lisire. A ne da Yesu wuonə nanə waa nelle fanda-na, ba taa ba bĩ-yo Timote. U nyu waa *Yuifuyienə aa hũu Yesu maama-i aa u to-i Girekiyiənə. ² Tobimba maŋ waa Lisire-i-na baa Ikoniyəmu-i-na, ba taa ba bĩ Timote yefafalle. ³ Pol wuə tuə taara u ta baa-yo. A ne da Yuifubaa-ba maŋ waa terienɡu-na, baa suyaa wuə Timote to-i Girekiyiənə. Pol wuə naa u *jã-yo aa ba suə ta. ⁴ Yesu *pəpuərbiemba-i baa *Yerusalemu Diilon-dũŋ-baamba yaataambaŋ yieraaya nelma* maŋ nuə-i, Polbaa da ba cor terienɡu terienɡu, ba waŋ ma yaa-i baa Diilon-dũŋ-baamba-i; aa cira ba wuə ma hũmelle-i ŋaa baŋ waan-ma dumaa. ⁵ Yinnin taa ni cor dumaa, Diilon-dũŋ-baamba taa ba nan kaasinni Diilon-hũmelle-na dumɛi, aa bi ta ba ciinu ba kã.

Pol dānsāŋ Torasi-i-na

⁶ Ku huonɡu-na, Polbaa-ba ji ta ba taara ba ka waŋ Diilon-nelma-i *Asi nilɛiŋa-na. *Diilon-Yalle saa hũu-ma. Ba naa ba karnu Firgi mara-i cor baa Galasi wuonə-i. ⁷ Baŋ kaa piɛ Misi-i, baa ta ba taara ba kã Bitini. Yesu Yalle saa hũu-ma. ⁸ Ba naa ba karnu Misi-i cor, a kã ka hi Torasi. ⁹ Isuəŋgu nanŋu-na, Pol wuə dānsã da Maseduəniyiənə nanə juə ji yiera tuə cãrã-yuə wuə u kã ka kãyã-bei dii Maseduəni-na. ¹⁰ Yiɛ† pãŋ suə yiɛ Diilonə taara i ka waŋ *Neldəɔlma-i baa Maseduənitaamba-i. I saa tiraa tɛna, yiɛ pãŋ sire tiɛ tigiin i hũmelle-i.

¹¹ In juə'a i ta yiinɡu maŋ nuə-i Torasi-i-na, yiɛ biɛ baatonə-i pãŋ kar vii Samotirase, ka hiire. In hii yiinɡu maŋ nuə-i, ku cuo kaala-i-na, yiɛ cor kã Neyapolisi. ¹² In siire terienɡu-na, yiɛ kã Filipu ka tɛna da yinni terienɡu fanɡu-na. Filipu yaa waa

* **16:4** Nelma famma yaa piye cor 15.29. † **16:10** Like naa bi tuə wuəra baa Pol hanni nanni.

nebuo-i Maseduoni-i-na. *Oromεbaa-ba'i waa tiena terienjuna.

Lidi hūyāa Itienjo maama-i

13 In kaa Filipu-i-na, *yitienangun juo hi, yie hel nellenhuongana a ka kaangu nanju nunju-na. Ii naa suu wuu Diilojaalterienju ka waa terienju-na. In kaa, yie da caamba namba; yie tiena piye baa-ba. 14 Unajo waa ba holma-na, ba taa ba bi-yo Lidi. U taa u hel Tiyatire. U taa u suor nelbōmbōn ba kompammu aa u taa u kuye Diilon-kūngu-i. In kaa ka tie piye dumaano-na, wuu kar u tūngu-i tuu nu in wan maman. Poln waan maman hiere, Itien wuu kāyā-yuu ma suur u tūnnina dei. 15 Man suuri u tūnnina dei dumaano-na, wuu ce ba *batisen-yo baa u dumellen-baamba-i hiere aa naa gbē-ye wuu: «Da kuu na hūyāa-ma wuu mi hūyāa Itienjo maama-i kelkel, juon na ji har mei terien-nu.» Aa naa gbān baa-ye i ji hūu-ma.

Ba diyaa Polbaa-ba-i kaso Filipu-i-na

16 Yingu nanju-na, i taa i ka Diilojaalterienju-na a suu baa maacembilon[†] nano. Maacembilon daayo-i, *jina waa u yungu-na a ce u tuu suu maman juon u wan-ma. U taa u da gbeina bai kufangu-na u ha baman biyaa-yo maacemma-na. 17 Maacembilon daa wuu cu i huon-nu tuu piye da gbagaga wuu: «Balan daaba caa Dorwuono. Ba pigaan-na konkorhūmelle yaa-i.» 18 U cie kufangu-i da yinni bai i huongu-na. Pol huonga ji guola baa-yo. Wuu wan baa u jina-i wuu: «Yesu-Kirsa yerre-na, cor n hel cieno-na!» Terduongu fangu-na, jina wuu pan yan cieno-i.

19 U taamban juu da u sa tiraa u da binkungu u ha-ba, baa bel Pol baa Silasi-i ka baa-ba andacetaamba wulaa dii gēngērtierenju-na § 20 ka ha *Oromε ba faamaambaa-ba-i baa-ba aa cira: «*Yuifubaa-ba'i daaba-i, ba juu ji ta ba guol nelle-i ba ha-ye. 21 Ba juu baa hūmefelende. A ne da hūmelle fande nyaa Oromεbaa miēno-i: I sie gbāa sie-de, i sie bi gbāa wuu-de.»

22 Ban piye dumaano-na, nuumba man waa hiere, baa sire wuu ba sie yan Polbaa-ba-i. Faamaambaa-ba ce ba col ba jongorbaa-ba-i aa ha-ba hūmelle-i wuu ba muo-ba. 23 Baa funun muo-ba da dei aa ka dii-ba kaso. Ban diyaa-ba, baa wan baa uman niyan kasobiemba-i wuu u tuu ne-ba dei. 24 Naacoln un nuu mafamma-i, wuu ka baa Polbaa-ba-i dubilon man dii tuogbuole-na ka sōgōlnu ba gbeini-i daangu nan-nu.

25 Isuohollen juu hi, Pol baa Silasi-i baa ta ba carā Diilonjo-i aa ta ba hal neini ba tuolnu-yuu. Kasobiemba namba waa dii

[†] 16:16 Maacembilon daayo waa cieno. § 16:19 Bafamban ger andenni-i kusuon-nu ba bi nyon sanja-i kusuon-nu'i. Terienju fangu dii yuuyuu honni-na hiere.

ba dūnni-na aa ta ba fara ba nu. ²⁶ Ba juɔ'a ba suɔ, da hīema sagalaaya hɔduɔŋgu, ka hel baa kasodūŋgu-i hiere! Dūnfenni pāŋ puur. Baŋ ŋa naa vaa kasobiemba-i baa jɔlgɔbaa-ba maŋ, ba fir hiere. ²⁷ Uman taa u niya kasobiemba-i u taa u duɔfūŋ; wuɔ cɛ. Wuɔ u ne da dūnfenni puurii hiere. Wuɔ fa u taacerɛŋo-i hiel-o duɔ ko u fɛɛ wuɔ sɪ kasobiemba gbaraa hiere. ²⁸ Pol wuɔ kaasɪŋ wuɔ: «Baa ce ŋ fɛɛ gbomma, molo saa kā terienŋu!»

²⁹ Naacolŋo kūɔma nyɛŋ dumaa ma fɛɛŋ nuɔ. Wuɔ ce ba hā-yo dāamu; u gbar kā ka dūuna Polbaa-ba caaŋgu-na ³⁰ aa cira ba hel gōŋgūɔŋ-nu. Baŋ hilaa, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Mi jēnaan namaa, muɔmi saaya mi ce bige-i a gbāa da mi kor?» ³¹ Baa cira: «Da ŋ hūu Itienŋo-i Yesu maama-i, ku yaa gbāa kor-ni baa ŋ dumellen-baamba-i hiere.» ³² Aa naa donŋ ta ba waŋ Itienŋo maama-i baa-yo baa u dumellen-baamba-i hiere.

³³ Isuɔduɔŋgu faŋgu-na, wuɔ kā baa-ba ka saar ba pānni-i aa naa pāŋ ce ba *batsien-yo baa u baamba-i hiere. ³⁴ Baŋ juɔ batsien-ba tɪ, wuɔ kā baa Polbaa-ba-i u dumelle-na ba ka wuo niuwuoni. Uŋ hūyāa Yesu maama-i baa u baamba-i hiere, ba hɔmmu gbuu pāŋ fɛ da yogogo.

³⁵ Cuonŋ juɔ kaal, fāamaambaa-ba puɔr sorosibaa-ba ka waŋ baa kasobiemba niyatienŋo-i wuɔ u nanna Polbaa-ba-i. ³⁶ Naacolŋ wuɔ kā ka cira: «Pol, fāamaambaa-ba puɔraa ba jo wuɔ mi nanna-nei. Hilaanŋ na kā na muŋkāmmu.» ³⁷ Pol wuɔ yagar aa naa gbɛ sorosibaa-ba-i wuɔ: «Ku cie niɛ ba bel-e ba saa bi yuu-ye, ba muo-ye nuɔmba-na ŋ sie suɔ wuɔ Oromɛbaa miɛ*, aa jo ji dii-ye kaso. Fiefie-i, ba ta ba taara ba fuo nanna-ye! Ma sie gbāa wuɔ dumaanŋo-na! Kāanŋ na ka waŋ baa-ba wuɔ ba jo ba fɛɛ ba ji hiel-e.»

³⁸ A ne da fāamaambaa-ba saa naa suɔ wuɔ Pol baa Silasi-i Oromɛbaa. Sorosibaa-baŋ kāa ka hi-ba baa nelma-i, ba kūɔma pāŋ ta ma nyɛŋ. ³⁹ Baa sire jo ba wulaa ji cārā-bei aa ce ba hel kaso-i-na. Baŋ hilaa, baa cārā-bei wuɔ ba ce jande aa ba hel nelle-na. ⁴⁰ Baa ta kā Lidi terien-nu; kā ka da Diilonŋ-dūŋ-baamba-i. Baa piye dii sireiŋa bei aa naa cārā hūmelle-i ta.

17

Mamanŋ daa Polbaa-ba-i Tesalonike-i-na

¹ Pol baa Silasi-i baŋ taa Filipu-i-na, baa cor baa Anfipolisi, kā ka hel Apoloni a suɔ ta ba kā Tesalonike-i-na. *Diilonelhāalādūŋgu waa baa *Yuifubaa-ba-i nelle fande-na. ² A

* **16:37** *Yuifubaa bɔi saa naa gbāa da *Oromɛ ba sɪnni-i, ŋga Pol naa da-ni (niɛŋ Pɔpuɔr. 22.25-29; 23.27). Da ŋ waa Oromɛyiɛŋ nuɔŋo-i, molo saa saaya u muo-ni baa daanŋu, molo saa bi saaya u muo-ni baa nyanŋgbāanŋu.

ne da Pol sa da Diilonelhāalādūngu aa cor-ku. Wuō kā ka suur a tuō firnu Diilon-nelma-i baa-ba. U cie mafamma-i *yitēnanni siei. ³ U tagaaya pigāaŋ-ba wuō *Koŋkortieŋo naa saaya u muliēŋ aa ku. Aa duō ku, Diilonŋo sire-yuō. Aa Koŋkortieŋo faŋo yaa Yesu maŋ uŋ waŋ u maama-i baa-ba.

⁴ Polŋ piieyē dumaanŋo-na, Yuifubaa-ba namba hūu-ma cu ba huon-nu fuō baa Silasi-i, a naara Girekibaa-ba maŋ taa ba kuye Diilon-kūngu-i ba bəi bi cuu ba huon-nu, baa caamba bəi. Caamba famba waa nelbōmbōmbaa. ⁵ Ku saa dōlnu Yuifubaa-ba namba-i. Baa ce-ku nenemuŋgu aa wuōra taara naŋgalbaa a tigiŋ nuōmba-i ta ba wuōra ba ce ijieni ba du nelle-i. Aa naa kūl ba-naa kā Yasō dumelle-na wuō ba ka bel Polbaa-ba-i ka hā fāamaambaa-ba-i baa-ba. Polbaa-ba naa har kusuŋ-nu'i. ⁶ Ba kaa ku yaa-i ba saa ka da-ba. Baa bel Yasō yaa-i baa Diilon-dūŋ-baamba namba kā baa-ba fōŋgōtaamba wulaa ka ta ba piieyē da gbagaga wuō: «Balaŋ daaba wuōraaya du niliēŋa-i hiere, ba hii bande yaa fiēfiē-i-na. ⁷ Yasō yaa haraaba u dumelle-na. Ba maacemma saa fa; ba yagaraa *jāmatigi nuŋgu-i aa ta ba piieyē wuō jāmatigi naŋo dii, kere ba bī-yo Yesu.»

⁸ Nel daama saa dōlnu nuōmba-i baa fōŋgōtaamba-i hiere. ⁹ Yasōbaa-ba juō pā gbeibuō hā-ba aa ba suō nanna-bēi.

Polbaa-ba kaa Bere

¹⁰ Ku isuŋgu-na, Diilon-dūŋ-baamba ce Polbaa-ba ta kā Bere. Baŋ hii, baa kā *Yuifu ba *Diilonelhāalādūngu-na ka ta ba waŋ Diilon-nelma-i. ¹¹ Yuifubaa-ba maŋ waa Bere-i-na baa naa fa yaŋ bamaŋ waa Tesalonike-i-na. Diilon-nelma numma taa ma dōlnu bafamba-i ŋaa bige-i! Yinni maŋ jon ba kalaŋ-ma ba ne da kuō Polŋ waŋ mamaŋ baa-ba ma yaŋga yaa-i. ¹² Nuōmba bəi baa hūyāa Yesu maama-i ba hōlma-na. Aa Girekibaa-ba maŋ bi waa, ba fōŋgūō baa hūyāa-ma. Caamba waa-bēi. Caamba famba waa nelbōmbōmbaa.

¹³ Yuifubaa-ba maŋ waa Tesalonike-i-na baŋ juō nu wuō Pol kāa Bere-i-na ka tiraa tuō waŋ Diilon-nelma-i, baa sire nyaa u huon-nu wuō ba ka du terieŋgu-i aa gbo nuōmba-i yuō. ¹⁴ Diilon-dūŋ-baambaŋ daa-ma dumaanŋo-na, baa kā baa Pol dāmmaŋ-nuoraŋgu-na ka biē baatonŋo ta, aa yaŋ Silasi yaa baa Timote-i Bere-i-na. ¹⁵ Ba saanŋ Pol ka hi Ateni aa bir. Baŋ'a ba bir, wuō puōr-ba wuō ba ka waŋ baa Silasi-i baa Timote-i ba jo u wulaa donduo.

Polŋ waŋ mamaŋ baa Ateni-taamba-i

¹⁶ Polŋ tiēnaana Ateni-i-na tuō cie Silasi-i baa Timote-i, duō cor kusuŋ-nu, u da cufellu, a cor kusuŋ-nu, u da tinni; kuō gbuu fūnuŋ ta ku kukul-o. ¹⁷ A ce duō kā *Diilonelhāalādūngu-na, u waŋ ma yaa-i baa *Yuifubaa-ba-i baa *niēraamba maŋ

taa ba kuye Diilon-*kūngu*-i. Aa yiingu yiingu, duɔ kã nellen-*huɔŋga*-na ka da bamaŋ, u bi piye baa-ba.

18 Bamaŋ naa ciɛ Epikure ba kalaŋo-i baa Sitoyisi ba kalaŋo-i kã yaan-na, yiingu nanngu-na, banamba jo ji ta ba piye baa Pol. Banamba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «*Āndapirrentien* daa u waŋ wuɔ nie?» Bamaŋ naa nuɔ Polŋ piyeŋ Yesu maama-i baa kuomba siremman-*kūngu*-i, baa cira: «Ku biyaa ŋaa u piye Diilohūmefelenden-*maama*.»

19 Baŋ piye dumaanjo-na, baa bel Pol kã baa-yo gēŋgertaamba* wulaa ka cira: «Niŋ juɔ ji ta ŋ piye hūmefelende maŋ maama-i, i taara i suɔnu kunanngu die. 20 Niŋ waŋ mamaŋ, ma ciɛ nerma miɛŋo-na, i taara i suɔ ma yaanŋa-i.» 21 A ne da nelfemma numma-i baa ma wamma taa ma dɔlnu Atenitaamba-i baa niraamba maŋ waa ba hɔlma-na ŋaa bige-i! 22 Pol wuɔ sire yiera gēŋgertaamba yaanŋa-na aa naa cira: «Atenitaan namaa, ma miŋ daa-na damma maŋ, ku biyaa ŋaa cufellu sa cor-na. 23 Na saa da, mi wuɔramma-na, mi daa na cufellu-i hiere nellen-*huɔŋga*-na. Aa mi daa ba nyegāan dunandu-na wuɔ: «*Cufēnerienjo*.» Naŋ buol cufēnerienjo maŋ aa na sa suɔ-yo, muɔmi juɔ da mi ji pigāan-na u yaa-i. 24 U yaa Diilonjo-i. U yaa hielaa bimbinni-i hiere. U yaa dɔrɔ-i baa hīema-i ni Tienjo-i. Molo siɛ gbāa ma dūŋgu a hã u suur. 25 U yaa hāan-yen fafalmu-i i tiɛ fiisa. Bīnkūŋgu bīnkūŋgu, u yaa hāan nelbiliemba-i baa-ku, a ce dumaanjo-na, u sa taara moloŋ naporrer-bīnkūŋgu. 26 U hielaa siyaabaa-ba-i hiere nelduɔŋo diei nuɔ ba tīena gbuo hīema-i hiere. U huɔnu huɔŋgu-i hã-ba belle-na aa dii yumma ba nileiŋa-na. 27 U taara nelbiliemba taara-yuɔ, ku'i ciɛ u ce-ma dumaanjo-na. Da ku fiɛ balan nie nie, ŋ gbāa tafurrã da-yo. Coima saa fa, Diilonjo saa maa baa-ye. 28 Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i in yen hīema-na tiɛ gbã i ce i wɛimambaa-ba-i. Na fānaamba namba waan ma yaa-i wuɔ: «*Diilonjo bisālmba namba'i miɛŋo-i*.» 29 In yen Diilon bisālŋ miɛ, bige-i ciɛ da na ce na kul sēne jina wuɔ Diilonjo yaa dumaanjo-na? Bige-i ciɛ da na ce na kul wargbe? Bige-i ciɛ da na ce na sisin tãmpelle jina? Diilonjo-i nelie siɛ gbāa suɔ-yo kul-o. 30 Mamaŋ ciɛ cor ku huɔŋgu-na, Diilonjo sa ne-ma, wuɔ nuɔmba saa ta ba suɔ kuyunngu. Fiɛfiɛ-i-na, u taara nelieŋo nelieŋo, duɔ fiɛ waa hie, u nanna u cilɔbabalanjo-i. 31 Bige-i ciɛ wuɔ ma ce dumaanjo-na? U diyaa yiingu duɔ ce nuɔmba-i hiere ba āndaanngu-i ku cemma-i. U hielaa molo duɔ ji ce-ma. U siire kutienjo-i hiel-o kuomba hɔlma-na a pigāan wuɔ u yaa hielaa-yo.»

* 17:19 Ba taa ba bī gēŋgertaan daaba beliŋgu-i Aropasi.

³² Polŋ juɔ cira Diilonŋo siire moloŋo hiel-o kuomba hɔlmana, bananŋ baa bir yanŋ aa ta ba nyε-yo, bananŋ baa cira: «Cie yiingu nanŋu ŋ ji wanŋ mafamma-i baa-ye.» ³³ Pol wuɔ ta aanaa yan-ba.

³⁴ Kuŋ fiε ce dumaanŋo-na, banamba yagar hūu Yesu maama-i a cu u huonŋ-nu. Ba hɔlma-na, gɛŋgertienŋo nanŋo waa, ba taa ba bī-yo Deni, aa cienŋo nanŋo bi waa, ba taa ba bī-yo Damarisi, a naara nuɔmba namba.

18

Pol kaa Korēnti

¹ Ku huonŋu-na, Pol wuɔ ji ta Aten-i-na kã Korēnti. ² Belle fande-na, *jāmatigi manŋ waa *Ɔrɔmu-i-na, wuɔ ciεra *Yuifubaa-ba sire hiere Ɔrɔmu-i-na. Ba taa ba bī-yo Kulodi. A ne da Yuifuyienŋo nanŋo waa, ba taa ba bī-yo Akilasi, u taa u hel Pɔ. Ba taa ba bī u cienŋo-i Pirsili. Bafamba waa tɛna *Itali. Banŋ juɔ cira ba sire, baa sire kã Korēnti-i-na. Banŋ kãa, ku saa da huonŋu Pol wuɔ kã ka da-ba; wuɔ bel jieru baa-ba. ³ Ba taa ba ce maacenduɔma hiere. Ba taa ba ce kompadūnni. Polŋ wuɔ har ba yaa nuɔ-i ba ta ba gbonu ba ce maacemma-i. ⁴ Da ku waa *yitienanŋu-i, u kã *Diilonelhāalādūŋgu-na ka tuɔ gbāŋ baa Yuifubaa-ba-i baa *niεraamba-i ba da ba hūu Yesu maama-i.

⁵ Silasi-i baa Timote-i banŋ juɔ hel Maseduɔni-i-na jo, Pol wuɔ yanŋ u maacemma-i aa fulnu Diilon-nelma wamma yaa yonŋ. U taa u piiye u pigāanŋ Yuifubaa-ba-i wuɔ Yesu yaa *Korŋkortienŋo-i. ⁶ Baa bir yanŋ aa bigāanŋ-yo aa ta ba tuora-yuɔ. Pol wuɔ muora u jonŋorbaa-ba-i* aa gbē-ba wuɔ: «Mamanŋ da ma ji da-na, namaa yunŋ-maama-i; na baa feŋ-mi! Mi ka ta kã niεraanŋ wulaa.»

⁷ Unŋ taa terienŋu-na, wuɔ kã nieryienŋo nanŋo cīŋgu-na, ba taa ba bī-yo Titiyusi-Yutusi. U taa u kuye Diilon-kūŋgu-i. U cīŋgu naa kuo Diilonelhāalādūŋgu-na. ⁸ Umanŋ waa Diilonelhāalādūŋgu yunŋu-na, ba taa ba bī-yo Kiripusi. Fuɔ wuɔ hūu Itienŋo maama-i baa u dumellenŋ-baamba-i hiere. Korēntitaamba bɔi taa ba hūu Yesu maama-i Pol wulaa aa ta ba ce ba ta ba *batisenŋ-ba.

⁹ Isuonŋu nanŋu-na, Itienŋo ji piiye baa Pol dānsāanŋ-nu wuɔ: «Baa kālā, cor ŋ ta ŋ piiye. ¹⁰ Mi dii baa-ni, molo siε gbāa ce-ni bīŋkūŋgu. Mi baamba dii bɔi nel daade-na, ta ŋ piiye.» ¹¹ Pol wuɔ tɛna Korēnti-i-na tuɔ wanŋ Diilon-nelma-i. U tɛnaana ce belle diei baa boluonŋu.

* **18:6** Pol cie kufanŋu-i a pigāanŋ wuɔ u siε tiraa dii u nunŋu-i ba wεima-na.

¹² Yiingu nanḡu-na, Yuifubaa-ba ji gbo ba-naa bel Pol kã baa-yo fãamaan̄ ba terien̄-nu. Uman̄ waa ku huon̄gu-na Akayi† yun̄gu-na, ba taa ba bī-yo Galinyo. ¹³ Ban̄ kãa baa-yo, baa gbē-yo wuɔ: «Naacol̄ daa u juɔ baa u deŋ Diilojaale, a ne da di sa kã hūmeduɔle baa *ānjīnamma-i.» ¹⁴ Pol wuɔ u puur u nun̄gu-i duɔ piye, Galinyo wuɔ sīen̄-yo cira: «Yuifubaa namaa, kuɔ uu naa ce kuubabalaan̄gu nan̄ temma-i, mii naa ce āndaan̄gu-i ku cemma-i. ¹⁵ Nga nan̄ ceŋ na-naa na Diilon̄-hūmellen̄-kūn̄-nu, baa yirein̄-kūn̄-nu, baa na ānjīnamman̄-kūn̄-nu, namei saaya na fienu-kuɔ na-naa nuɔ; meī nun̄gu sī.» ¹⁶ Aa naa hiel-ba gēn̄gerdūn̄gu-na.

¹⁷ Ban̄ hilaa, ba hieron̄o-i baa bel Diilonelhāalādūn̄gu yun̄tien̄o-i ta ba muo-yo gēn̄gerdūn̄gu yaan̄ga-na. Ba taa ba bī naacol̄o-i Sositeni. Galinyo wuɔ gbuu fiinaan̄ ce ŋaa u saa daba.

Pol birma-i duɔ kã Antiyosi-i-na

¹⁸ Ijen̄ daan̄i ciε cor, Pol wuɔ tiraa tēna da huon̄gu Korēnti-i-na. Ku huon̄gu-na, wuɔ ji cārā hūmelle-i tobimba wulaa duɔ kã Siiri mara nuɔ; fuɔ baa Akilasi-i baa u ciεn̄o-i Pirsili-i hiere. Wuɔ pāa nun̄gu baa Diilon̄o-i, a ce dumaan̄o-na ban̄ kaa hi Sān̄kire-i, wuɔ ce ba cir u yun̄gu-i aa ba suɔ da ba suur baaton̄o-na.

¹⁹ Ban̄ kaa hi Efesi-i, baa bəɔ. Pol wuɔ kã *Diilonelhāalādūn̄gu-na ka tuɔ piye baa *Yuifubaa-ba-i. ²⁰ Uŋ juɔ'a u ta, baa cārā-yuɔ wuɔ u yan̄ aa tēna ce yinni celle baa-ba. ²¹ Wuɔ cira: «Yaan̄ mi ta. Diilon̄ duɔ siε, mi ka bir jo.» Aa naa ta ka biε baaton̄o-i ka hiire Sesare.

²² Uŋ hiiriye Sesare-i-na, wuɔ kã *Yerusalemu-i-na ka jaal Diilon̄-dūn̄-baamba-i aa suɔ tuɔ kã Antiyosi-i-na.

²³ Pol̄ kãa Antiyosi-i-na, wuɔ tēna da huon̄gu celle aa naa tiraa sire biε Galasi nilein̄a-i a yun̄-nu baa Firgi waan̄a-i tuɔ wuɔra u dii sirein̄a baman̄ cuu Yesu huon̄-nu hiere.

Apolosi maama

²⁴ Pol̄ taa u wuɔra u dii sirein̄a-i Diilon̄-dūn̄-baamba-na huon̄gu man̄ nuɔ-i, *Yuifuyien̄o nan̄ wuɔ jo Efesi-i-na, ba taa ba bī-yo Apolosi. U taa u hel Alesāndiri. Naacol̄ daa u taa u suɔ u piye aa tiraa tuɔ suɔ Diilon̄-nelma-i ŋaa bige-i! ²⁵ U taa u suɔ Yesu hūmelle-i aa u taa u hinu pāama baa u nelma wamma-i. Aa duɔ u wan̄-ma, ma sa ciεl; ŋ siε suɔ wuɔ u taa u suɔ Nsāa *batemu yaa yon̄.

²⁶ Yiingu nan̄gu-na, wuɔ gbuu fε u huon̄ga-i baa nelma-i *Diilonelhāalādūn̄gu-na. Akilasi waa baa u ciεn̄o-i. Ban̄ juɔ hel, baa bī-yo ka migāan̄ kaala Diilon̄-hūmelle-i baa-yo. ²⁷ Akayi

† 18:12 Korēnti dii Akayi huon̄-nu.

kāmmaŋ-maama waa-yuɔ, Diilon-ɗiŋ-baamba dii sireiŋa yuɔ aa naa nyegēŋ sebe hā Akayi Diilon-ɗiŋ-baamba-i wuɔ duɔ kā, ba bel-o dei.

Uŋ kaa, Diilon uŋ ciɛ baa bamaŋ ba hūu Yesu maama-i, ku kāayā-bei bɔi. ²⁸ U waa duɔ ce u biɛ Diilon-nelma-i a tagaaya pigāaŋ Yuifubaa-ba-i nuɔmba-na, wuɔ ba suurii hīeŋ-nu, keɛɛ Diilon uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Kɔŋkortieŋo maŋ, u yaa juɔ Yesu-i.

19

Pol birii kā Efesi-i-na

¹ Apolosiŋ waa Korēnti-i-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, Pol wuɔ karnu tānni-i kā ka hi Efesi-i. Uŋ kaa, wuɔ da Diilon-ɗiŋ-baamba namba-i, ² wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naŋ hūyāa Yesu maama-i, na daa *Diilon-Yalle-i wei?»

Baa cira: «Ba bī bige-i Diilon-Yalle-i? I saa nu di maama dede!»

³ Pol wuɔ yuu-ba wuɔ: «Namaa daa *batemu hayo-i?»

Baa cira: «Nsāa batemu.»

⁴ Pol wuɔ cira: «Bamaŋ naana ba cilɔbabalaŋo-i Nsāa taa u hā ba yaa-i u batemu-i aa tuɔ piye baa nuɔmba-i wuɔ umaŋ ka jo fuɔ huɔŋgu-na, ba haa ba naŋga yuɔ. U taa u gbɛ Yesu yaa-i.»

⁵ Polŋ piye baa-ba dumaŋo-na, baa ce ba *batisen-ba Itieŋo-i Yesu yerre-na. ⁶ Baŋ baatisen-ba, wuɔ haa u nammu-i bei aa cārā Diilonŋo saan u *Yalle-i hā-ba. Baŋ juɔ da Diilon-Yalle-i, baa doŋ ta ba piye nelfɛlemma-na. Diilon uŋ diyaa ma-maŋ ba nunn-i-na, baa ta ba waŋ-ma baa nuɔmba-i. ⁷ Bamaŋ naa ciɛŋ mafamma-i, ba gbāa yu nuɔmba cīncieluo baa ba hāi temma.

⁸ Pol saa tuɔ naa *Diilonelhāalādūŋgu-na. Duɔ kā, u biɛ *Diilon-bāaŋgu maama-i a piye ma yaan-ga-i baa nuɔmba-i ba da ba hūu-ma. U nuŋgu saa ta ku ce yelma baa ma wamma-i. U ciɛ mafamma-i caamba siei. ⁹ Nga banamba saa hūu-ma, aa bir ta ba nye Itieŋo hūmelle-i nuɔmba-na. Polŋ juɔ da ba ce dumaŋo-na, wuɔ kā baa bamaŋ hūyāa-ma Tiranusi nakoleŋ-cīŋgu-na ka tuɔ waŋ Diilon-nelma-i baa-ba kusuŋ-nu'i yinni maŋ joŋ. ¹⁰ U ciɛ mafamma-i biena hāi. A ce dumaŋo-na, *Yuifubaa-ba maŋ waa hiera *Asi-i-na baa *niɛraamba-i, baa nu Itieŋo maama-i.

¹¹ Diilonŋo naa hā Pol himma naŋ temma u tuɔ ce gbere-weima-i. ¹² A ce nyarkpātāaŋgu maŋ da ku yiɛya Pol kūɔma-i aa ba haa-ku jɛiŋo maŋ nuɔ-i, u sire. Jaamba bɔi siire dumaŋo-na, aa *jinabaa-ba bi hilaa nuɔmba bɔi-na dumaŋo-na.

Sikeva bepuɔmba maama

13 *Yuifubaa-ba namba bi waa ta ba wuəra ba donya *jīnabaa-ba-i ba hiel-ba nuamba-na. Yiingu nanngu-na, baa ji sire wuə bafamba cīŋ Yesu-i-na aa donya-bei ne si ba ka gbāa. Aa naa maa cira: «Polŋ piijen Yesu maŋ maama-i, fuə yerrena curaŋ na hel naacolŋ daayo-na!» 14 Diilojigāntaamba yuntienŋ maŋ ba nanŋ bīŋ-yonŋ Sikeva-i, fuə bəpuamba'i naa cie maacemma famma-i. Ba waa nuamba niehāi.

15 Baŋ piye dumaanŋ-na, jīna bir gbē-ba wuə: «Mi suə Yesu-i baa Pol hiere, namaa fuə, namaa hilaa hie?» 16 Uŋ waa naacolŋ maŋ nuə-i wuə pāŋ diire-bei baa muoru. Ma saa ji fa baa gbar. Ba gbaraa hel tāmporni naacolŋ cīngu-na, baa tamma-i nyelēlē ba kūma-na. 17 Korma pāŋ ta ma da Yuifubaa-ba maŋ waa Efesi-i-na hiere baa *nieraamba-i, a ce ba sa sie bī Yesu yerre-i ānsəsomma-na.

18 Bamaŋ naa hūyāa Yesu maama-i, baŋ cie guoyuə maŋ cor hiere, ba fōŋgū baa ta ba jo ba yiera nuamba-na ba waŋma a pigāaŋ wuə ba sie tiraa ce ma temma. 19 Bamaŋ naa bi waa hiriemba-i, ba fōŋgū baa jo baa ba himmaŋ-sebebaa-ba-i ji tigiin-ba caa-ba nuamba yufelle-na. Baa tagaaya sebebaa daaba sullu-i, a da ba yuu bafamba neifien-komorre baa a ndii* temma. 20 Itienŋo barguə-i-na, Diilonŋ-nel maa da fōŋgū ta ma gbuo terni-i hiere ma kā.

Efesi siire yiera u gbeiniŋ

21 Ku huonŋu-na, Pol wuə ji cira u ka cor kā *Yerusalemu. Nga aa suə duə kā Yerusalemu-i-na, u ka cor Maseduəni igēna baa Akayi. U taa u bi piye wuə duə hi Yerusalemu-i, u saaya u bi kā *Ɔromu. 22 Uŋ puu mafamma-i dumaanŋ-na, wuə saanŋ kakāyātaamba hāi Maseduəni-i-na: Timote baa Erati; aa fuə wuə tiena *Asi-i-na a ce yinni celle. 23 Kufanŋu yinni-na, Itienŋo hūmelle kūŋ kuə ce nelle sire du. 24 Fānaŋo naŋo waa tuə kul niikulni, ba taa ba bī-yo Demetursi. Uu naa biē maacenciraamba ta ba kul baa-yo. Tiingu nanngu waa Efesi-i-na, ba taa ba bī-ku Artemisi. Tiingu fanŋu dūŋgu-i, Demetursibaa-ba taa ba kul ku temma baa wargbe ba suor. Ba taa ba kūəl gbeinŋa-i ku maacemma-na.

25-26 Polŋ kāa ka tuə waŋ Yesu maama-i, Demetursi wuə da u gbuonu bafamba sanŋa. Wuə bī u maacenciraamba-i baa u nafānaamba-i hiere a ji tuə piye baa-ba wuə: «Naacolŋ maŋ juə ji tuə wuəra u piye daayo-i, wuə ba bī-yo Pol; uŋ wuəraŋ u waŋ mamaŋ na saa bi yaŋ-ma numma. Wuə inŋ kul tinni maŋ, yunŋu si dii-nie. A ne da miē i wuo ma'i nuə-i. Nuamba cuu u huonŋ-nu wuə u waŋ ninsonŋo. U saa bāl-ku Efesi bande yonŋ; u yii duə gbuo Asi nilēinŋa-i hiere baa nel daama-i. 27 Mamaŋ

* 19:19 Huonŋu fanŋu-na, ku waa ba gbāa pā maacembienŋ komuəŋ-niehāi baa cīncieluo baa gbeinŋ daaya-i belle diei-i-na.

caamba siɛi. Ku huonɔŋu-na, u ji tuɔ taara u biɛ baatonɔ-i kã Siiri. Baa gbuya-yuɔ wuɔ *Yuifubaa-ba taara-yuɔ baa wɛima. Wuɔ yan baatonɔ-i aa naa bir hel Maseduɔni yanɔa. ⁴ Baman taa ba wuɔra baa-yo, ba yirɛiɔa yaa daaya: Sopater waa. Sopater to-i ba taa ba bɪ-yo Pirusi, ba taa ba hel Bere. Aritarke waa, baa Sekɔndusi. Bafamba taa ba hel Tesalonike. Gawusi waa, fuɔ taa u hel Derbu. Tisike waa baa Turofimu. Bafamba taa ba hel *Asi. A naara Timote-i. ⁵ Yiɛ ce ba ta yaanɔa ka ta ba cie-ye Torasi. ⁶ *Ban'a ba sa dii siini-i *buruo man nuɔ-i, u ponsaangɔ naa piɛ tɪ, kuɔ juɔ ce cor tɪ, yiɛ biɛ baatonɔ-i Filipu-i-na a nyaa ba huonɔ-nu Torasi-i-na. I cie yinni ndii hũmelle-na aa suɔ die hi.

Pol siire naacombilonɔ nanɔ

In kãa Torasi-i-na, yiɛ ce yinni niehã terienɔŋu-na. ⁷ Sãmadi-dãnambãanɔŋu-na, yiɛ tigiin i-naa baa Diilonɔ-dũŋ-baamba-i die wuo Itienɔ niwuoni-i. Pol naa saaya u ta ku cuo kaala-i-na, a ce dumaanɔ-na u nelma sa tɪ. U piiye ji tuɔ hi isuɔholle. ⁸ Ii naa waa sãŋkãnsɔ dɔrɔ. In waa dũŋgu man nuɔ-i, fitĩmbaa-ba waa bɔi kuɔ. ⁹ Naacombilonɔ nanɔ waa baa-ye tɛna fɛnɛtiri-i-na tuɔ nu Pol tuɔ piiye; ba bɪ-yo Etike. Nelman juɔ'a ma sa tɪ ma tɪ dumaanɔ-na, naacombilonɔ daa wuɔ kor duɔfũŋ. In juɔ'a i suɔ, u hilaa dii sãŋkãnsɔ dɔrɔ-i-na a cor dũnni siɛi jo ji diire hɛmana. I kãa ka sire-yuɔ ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. ¹⁰ Pol wuɔ hiire pãŋ jo ji tũu-yo aa naa cira: «Baa na tie holle, uu dii cicɛlma!» ¹¹ In birii nyugũŋ kufanɔŋu-i, wuɔ calnu Itienɔ niwuoni-i i wuo aa tiraa cor baa u nelma-i. U piiye dumɛi ji kaal cuo-i aa suɔ ta. ¹² Un siire naacombilonɔ-i, kuɔ fũnunɔ dɔlnu nuɔmba-i nɔa bige-i! Baa saan-yo kũŋ baa-yo.

Pol curaa kã Mileti

¹³ In siire Torasi-i-na, yiɛ kã Asɔsi. In'a i ta, Pol wuɔ fuɔ ka wuɔ kã. Miɛ yiɛ suur baatonɔ-na ta yaanɔa ka tie cie-yo. ¹⁴ Un juɔ jo, wuɔ suur baa-ye yiɛ cor kã Mitilɛni. ¹⁵ In siire Mitilɛni-i-na yiinɔ man nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yiɛ kã ka tie hi Kiyɔsi. In siire Kiyɔsi-i-na, cuo kaal yiɛ kã ka tie hi Samɔsi. Siɛlinɔ-yiinɔŋu-i, i suɔ tie suur Mileti-i-na.

¹⁶ Pol taa u taara u hi *Yerusalemu-i donduo a ce *Pãntekɔti-i kusuɔŋ-nu'i, a ce dumaanɔ-na, wuɔ bella Efɛsi-i cor; wuɔ duɔ haar ba kaa bella-yuɔ.

¹⁷ In hii Mileti-i, wuɔ puɔr ba ka bɪ Diilonɔ-dũŋ-baamba yaataamba yaa Efɛsi-i-na ba jo. ¹⁸ Ban juɔ, wuɔ cira: «Min waa waama man na hɔlma-na ji ta mi ta, na suɔ-ku. ¹⁹ Mi saa ce Itienɔ maacemma-i baa bombolma. Da ku ce kunie mi ji ta mi hiel nyinyɔlma. *Yuifubaa-ban haa kuman miɛ, Diilonɔ'i suyaan-kunɔ. ²⁰ Maman gbãa fa na maama-i hiere, mi saa

fuo ma diei nei: Mi waan⁷-ma baa-na puon⁷-na aa tiraa wa⁷-ma baa-na na dumien⁷-na. ²¹ Mi muyaa mi natiē⁷ Yuifubaa-ba-na baa *niēraamba-i hiere wu⁷ ba nanna ba ciləbala⁷-i a gbāa cu Diilon⁷o huon⁷-nu, aa hūu Itien⁷-i Yesu maama-i. ²² Dumandē-i, *Diilon⁷-Yalle ciē mi ta mi kā Yerusalemu; mi saa su⁷ maman⁷ ciyaan⁷-mi⁷ terien⁷gu-na. ²³ Mi⁷ suyaa maman⁷, da mi kā terien⁷gu terien⁷gu, Diilon⁷-Yalle gbuya-miē wu⁷ ba kaa huol mi yaan⁷-na aa dii-mi kaso. ²⁴ Da mi fiē ku, mēi wulaa wēima sī. Kuman⁷ gbāan⁷, mi⁷ biyaa mi gboluon⁷gu-i maman⁷ nu⁷-i, mi ce-ma ma cemma-i. Diilon⁷ u⁷ ciē baa nelbiliemba-i cemma man⁷, aa Itien⁷ wu⁷ mi wu⁷ra wa⁷-ma, mi donya ku yaa-i.

²⁵ «Mi curaa na terni-na hiere a wa⁷ *Diilon⁷-bāan⁷gu maama-i baa-na, ŋga fiēfiē-i-na, mi suyaa miē na siē tiraa da mi yufelle. ²⁶ Ku'i ciē mi ta mi kuola-mēi baa-na nyun⁷go-i-na miē nu⁷ni man⁷ da ŋ hūu mi nelma-i nanna, mēi yun⁷-maama sī. ²⁷ Diilon⁷ u⁷ taaran⁷ kuman⁷, mi waan⁷-ku baa-na hiere, mi saa fuo ma diei nei. ²⁸ Bilaan⁷ na fere⁷ fafamma, aa na bi bel Diilon⁷-Yallen⁷ hāa-na baman⁷. Taa na ne Diilon⁷-dū⁷ŋ-baamba-i fafamma. Diilon⁷o pāa fu⁷ fere⁷ Biē⁷o yaa du⁷ gbāa da-ba. ²⁹ Mi suyaa miē da mi bir mi huon⁷gu-i, nelbabalaamba ka jo ji suur na hōlma-na a guola-nei. Ba sa ce hujarre ŋaa maamunaamba. ³⁰ Namaa fere⁷-i na hōlma-na, banamba ka sire baa coima-i a tāal Diilon⁷-dū⁷ŋ-baamba cu ba huon⁷-nu. ³¹ Terien⁷gu fan⁷gu-na, suyaan⁷ na fere⁷ belma, aa na baa ya⁷ ma karaanu-nei wu⁷ mi ciē bien⁷a siēi baa-na ta mi dii nelma-i na tūnni-na bāan⁷gu-i baa isu⁷ŋgu-i, kuniē mi ji ta mi kaal baa-ma yere.

³² «Fiēfiē-i-na, mi diyaa-na Diilon⁷o nan⁷-na aa tiraa dii-na u hujarren⁷-nelma nan⁷-na. U yaa gbāa ce na nan⁷ kaasīnni u hūmelle-na aa hā-na ciilun⁷gu man⁷ jīena ta ku ciē u baamba-i. ³³ Mi⁷ waa baa-na, mi saa ji nenu molon⁷ warbelle dede, mi saa bi nenu molon⁷ nyarkpātāan⁷gu dede. ³⁴ Niē⁷ mi nammu-i, mi ciē maacemma-i baa mu yaa-i a yiēra baa i yun⁷-maama-i mu⁷ baa mi nabaamba-i hiere; namaa fere⁷-i na suyaa-ma. ³⁵ Mi taa mi ce da mi pigāan⁷-na wu⁷ na saaya na siēya na napu⁷ŋa-i dumei a gbāa da na da kāyā sūntaamba-i aa ya⁷ Itien⁷-i Yesu nelma ta ma tīenu-nei wu⁷: «Yudōdolle dii hāmma-na ya⁷ hūuma-na.»»

³⁶ Pol⁷ ju⁷ piiye tī, baa dūuna hiere cārā Diilon⁷o-i. ³⁷ Ba⁷ ju⁷ ta ba jaal-o aa u du⁷ ta, baa nan⁷ yun⁷gu hiere ta ba kaal. ³⁸ U⁷ ciēra ba siē tiraa da u yufelle, ku yaa migāan⁷ ce ba ta ba kaal. Ba⁷ ju⁷ jaal-o tī, baa saan⁷-yo u ka suur baaton⁷o-na.

21

Pol kamma-i Yerusalemu-i-na

¹ In buɔra baa Efesi Diilonɔ-dɔn-baamba yaataamba-i, miɛ yiɛ ta baa baatonɔ-i tiɛ kã Kɔsi. Ku cuo kaala-i-na, yiɛ sire Kɔsi-i-na a kã Ɔrɔdi. In siire Ɔrɔdi-i-na, yiɛ kã Patara. ² In kãa Patara-i-na, yiɛ da baatonɔ nanɔ kã Fenisi; yiɛ suur ufaɔ-na a ta. ³ In kaa piɛ Sipire-i, yiɛ yan-yo i nanyuɔn-nu aa naa bella cor tiɛ kã Tiir, dii Siiri mara nuɔ. Congorni man waa baatonɔ-na, nii naa saaya ni hiire kusuɔn-nu'i. ⁴ In hii terienɔ-i, yiɛ da Diilonɔ-dɔn-baamba namba, yiɛ tɛna ce yinni niehã baa-ba. Bafan baa ta ba piiye baa Pol wuɔ u baa kã *Yerusalemu-i-na. *Diilonɔ-Yalle'i naa diyaa nelma famma-i ba nunni-na. ⁵ In juɔ'a i ta yiinɔ man nuɔ-i, baa hel hiere baa ba caamba-i baa ba bisãlmba-i a saan-ye kã baa-ye dãmman-nuoraanɔ-na. In kaa hi nuoraanɔ nunɔ-i, yiɛ dũuna cãrã Diilonɔ-i ⁶ aa sire jaal i-naa. In jaalaa i-naa, miɛ yiɛ suur baatonɔ-na aa bafan baa gũunu ta ba kũn.

⁷ In siire terienɔ-na, yiɛ kã Pitolemayisi. In hiiriye Pitolemayisi-i-na, molo saa ji tiraa suur baatonɔ-na. In hiiriye, yiɛ kã ka jaal tobimba man dii terienɔ-na aa tɛna ce yiinɔ diei baa-ba. ⁸ Ku cuo kaala-i-na, yiɛ sire cor kã Sesare. In hii, yiɛ har Filipu terien-nu. Filipu fanɔ waa Diilonelwaraɔ. Ba nan hielaa nuɔmba niehã man Yerusalemu-i-na wuɔ ba ta ba kãyã Yesu *ɔpɔwɔrbiemba-i, u waa ba hɔlma-na.* ⁹ U biemba waa ba naa. Ba saa naa hi son yogo. Ba waa *Diilopɔwɔrbiemba hiere.

¹⁰ Yiinɔ nanɔ-na, *Diilopɔwɔrbilonɔ nan wuɔ hel *Yude-i-na jo, ba taa ba bi-yo Agabusi. ¹¹ Un juɔ ji da-ye, wuɔ bie Pol kpankpaanɔ-i a vaa fuɔ fɛɛn gbeini-i baa u nammu-i aa cira: «Diilonɔ-Yalle ciɛra wuɔ kpankpaan daaku tien duɔ kã Yerusalemu-i-na, *Yuifubaa-ba ka bel-o vaa-yo dumandɛ yaa nuɔ-i a hã *niɛraamba-i baa-yo.» ¹² Un piiye dumaanɔ-na, miɛ fɛɛ-i yiɛ gbuu cãrã Pol baa terienɔ fanɔ taamba-i wuɔ u baa kã Yerusalemu-i-na. ¹³ Wuɔ bir gbɛ-ye wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na kaal da na caar mi holle-i? Da ba ka vaa-mi, wɛima sɪ. Da ba fiɛ ka ko-mi, wɛima sɪ. Mi hũyãa-ma da mi ku Yerusalemu-i-na Itienɔ-i Yesu maama-na.» ¹⁴ Un yagaraa miɛ nunɔ-i, i saa ce-ku ku hã; yiɛ yan-yo aa naa cira: «Ma ce nãa Itien un taaran-mɛi dumaa.»

¹⁵ Ku huonɔ-na, yiɛ tigiin ta tiɛ kã Yerusalemu-i-na. ¹⁶ Diilonɔ-dɔn-baamba namba hel Sesare-i-na a cu i huon-nu. In kaa hi, baa ce i kã ka har naacolɔ nanɔ-na, ba bi-yo Minasɔ. U taa u hel Sipire. U huonɔ cuɔ Yesu hũmelle-na.

Pol kãa Sake dumellen

¹⁷ In kãa *Yerusalemu-i-na, kuɔ fũnunɔ dɔlnu tobimba man waa terienɔ-na! ¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ kã baa-ye Sake†

* **21:8** Niɛn 6.5. † **21:18** Sake yaa waa Diilonɔ-dɔn-baamba yun-nu Yerusalemu-i-na. Niɛn Gal. 1.19.

dumelle-na. Yiε kã ka da Diilonɔ-dũŋ-baamba yaataamba-i hiere terienɔu-na. ¹⁹ Pol wuɔ jaal-ba, aa Diilonɔ un kãayã-yuɔ u ce mamaŋ hiere *nieraamba hɔlma-na, wuɔ suur ma yaanɔga-na a wanɔ-ma baa-ba.

²⁰ Un juɔ piiye ti, baa gbɛliɛŋ Diilonɔ-o-i aa naa cira: «Pol, ne, *Yuifubaa-ba maŋ cuu Yesu huonɔ-nu aa yagar nyaar *Moisi *ãnjɔnamma-na ba ciinu cor. ²¹ Ba nuɔ ŋ maama-i. Ba gbɛ-ba wuɔ nanɔ wuɔra ŋ piiye baa Yuifubaa-ba maŋ dii juɔma-na wuɔ ba nanna Moisi ãnjɔnamma-i. Wuɔ nanɔ ciɛra ba baa tiraa ba ta ba *jã ba bisãlmba-i aa ba nanna ba bɛncuɔŋ-maama-i. ²² Dɛ-i-na, nuharunɔu si dii-mɛi, ba ka suɔ wuɔ ŋ juɔ. Terienɔu fanɔu-na, i ka ce-ma niε?» ²³ Aa naa cira: «Ne, mamaŋ dii cemma, nuɔmba naa dii bande-i-na, ba pãa nunɔu baa Diilonɔ-o-i, ²⁴ ne-ba na ka migãan na yunnɔŋ-maama-i aa ŋ yiɛra baa nimaŋ dii pãmma hiere ba yunni-na aa ba cir ba yunni-i. Da ŋ ce mafamma-i, nuɔmba ka ne da nanɔ fɛɛ-i ŋ wuɔ Moisi ãnjɔnamma hũmelle-i. Ba ka suɔ terienɔu fanɔu-na wuɔ banɔ wanɔ mamaŋ ŋ kũŋu-na hiere coima. ²⁵ Aa nieraamba maŋ cuu Yesu huonɔ-nu, inɔ yiɛraaya mamaŋ†, i nyɛgãan-ma hã-ba, wuɔ ba yanɔ cuffɛŋ-kũɔma wuoma-i, baa bɛmbaamba maŋ ba saa cãa ba nonni-i, baa tãmma famma fɛɛ-i aa ba hiel ba nanɔa bɛŋwosinni-na.»

²⁶ Banɔ piiye dumaanɔ-na, ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ gbonu baa balanɔ daaba-i ka donɔ tuɔ migãan u yunɔ-maama-i. Banɔ hila migãmanɔ-terienɔu-na, wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka tũnu *Diilɔjigãntaamba-i kunɔ saaya ku bãl yiinɔu maŋ nuɔ-i aa ba ko ba niikonni-i.

Ba bilaa Pol Diilodubuɔ-i-na

²⁷ Polbaa-ba yunnɔŋ-maama migãama naa saaya ma ce yinni niehãi. Yinɔ daanɔŋ juɔ ta ni kã bãlma-i, *Yuifubaa-ba nanɔ baa da Pol *Diilodubuɔ-i-na, baa gbo nuɔmba-i yuɔ ba belo. Yuifubaa-ba famba taa ba hel *Asi. ²⁸ Ba siire ta ba kaasɔŋ wuɔ: «*Isirahel-baanɔ namaa, kuraanɔ-kunɔ! Naacolɔŋ maŋ wuɔraayanɔ u bɛna i yerre-i terni-na hiere u yaa daayo. U wuɔra u piiye wuɔ Isirahel-baanɔ miε i saa fa, nuɔŋ miε sɩ. Aa tiraa cira *Moisi *ãnjɔnamma saa fa baa Diilodubuɔ-i hiere. U yaa tiraa sire biε *nieraamba jo ji suur baa-ba Diilodubuɔ-i-na a guɔla-yuɔ hã-ye.» ²⁹ Kumaŋ ciε ba ta ba piiye wuɔ u juɔ baa nieraamba Diilodubuɔ-i-na, ba daa-yo baa Efesiyeŋo nanɔ nellenɔ-huɔŋga-na, ba da niε sɩ u juɔ baa-yo Diilodubuɔ-i-na. Efesiyeŋo fanɔ-i, ba taa ba bɩ-yo Turofimu.

³⁰ Ijienɔ daani sire gbuo nelle-i hiere. Nuɔmba hel terni-na hiere jo ji yu Pol-na a belo hiel-o Diilodubuɔ-i-na§ aa pãŋ bɛŋ

† 21:25 Niεŋ 15.1-29. § 21:30 Ba saa hiel-o *Diilodubuɔ-i-na koi koi, ba kãa baa-yo niɛraanɔ-gõŋgũɔŋgu'i nuɔ-i.

dūnfenni-i. ³¹ Baŋ hiela-a-yo, baa ta ba taara ba ko-yo. Yalle kã ka hi *Oromε ba sorosi ba yuntienjo-i, wuə *Yerusalemu huolaa. ³² Sorosi ba yuntienjo pãŋ sire ne sorosibaa-ba namba baa u nayuntaamba namba, ba ta ta ba gbar ba kã. Nuəmbaŋ ju'a ba ne da sorosibaa-ba jo dii, baa yaŋ Pol muoma-i aa naa yiera ta ba ne.

³³ Baŋ juə ji hi, sorosi ba yuntienjo bel Pol aa ce ba vaa-yo baa jəlgəbaa-ba hãi. Baŋ vaa-yo, wuə yuu u sɪnni-i aa naa yuu uŋ ciε kumaŋ. ³⁴ Nga, nuəmbaŋ yuu dumaanjo-na, ba piiye ba da-ba-deŋ hiere; a ce sorosi ba yuntienjo saa ji suə baŋ waŋ mamaŋ. Wuə naa wuə cira ba kã baa-yo sorosi ba cɪŋ-nu. ³⁵⁻³⁶ Baa biε-yo ta. Nuəmba-i hiere baa cu ba huon-nu ta ba kaasɪŋ wuə: «Kuəŋ-yon! Kuəŋ-yon!» Baŋ kaa ta ba nyugūŋ baa-yo munyugūmmu-na da ba suur baa-yo, baa ta ba nii-yuə. Sorosibaa baa naa baa tūu-yo ta ba suur baa-yo.

Polŋ waanŋ mamaŋ baa Yerusalemutaamba-i

³⁷ Baŋ suur baa Pol sorosi ba cɪŋgu-na, wuə yuu sorosi ba yuntienjo-i girεkimma-na wuə: «Mi gbãa piiye baa-ni wei?»

Sorosi ba yuntienjo cira: «Naŋ daa girεkimma-i hie ta ŋ nu-ma? ³⁸ Esipiyienjo maŋ siire pu aa nuəmba neifienja hãi cu u huon-nu hɪenŋu-na, mei na'a sɪ u yaa nuəŋo-i.»

³⁹ Pol wuə cira: «Muəŋo-i, *Yuifuyien muə, mi huəŋ Tarse, dii Silisi mara nuə; mi hel nebuə-na; nelgbãŋgbãlãŋ muə sɪ. Jande mi cãrã-niε, yaŋ mi piiye cεllε baa nuəmba-i.» ⁴⁰ Sorosi ba yuntienjo hã-yo hūmelle-i. Pol wuə yiera munyugūmmu-na aa naa ce u nanŋa-i wuə nuəmba budii. Baa bi budii. Wuə biε nelma-i ebiremman-na wuə:

22

¹ «Mi mɔlbaa namaa, baa mi tobaa namaa, yaanŋ mi waŋ nelma yaanŋa-i baa-na.» ² Polŋ duəŋ tuə piiye ebiremman-na, baa gbuu budii da tententēŋ ŋaa molo si dii. Wuə cira: ³ «Muəŋo-i *Yuifuyien muə. Mi huəŋ Tarse, dii Silisi mara nuə; ŋga mi vãa bande yaa nuə-i. Mi waa baa Gamaliel. U yaa hãalãayã-miε bɪncuəŋ-hūmelle-i hiere. Mi Diilon-kūŋgu waa kpelle ŋaa kūŋ yeŋ kpelle namaa na wulaa dumaa nyunŋo-i-na. ⁴ Bamaŋ naa suur Itienjo hūmelle-na, mi taa mi ko-ba. Mi ciε ba bel caamba namba baa bεmba namba dii-ba kaso. ⁵ Da na'a mi tãal-na, na yuu *Diilojigãntaamba yuntienjo-i baa nelle bɪncuəmba-i, ba ka waŋ-ma baa-na.»

(Pəpuər: 9.1-19; 16.12-18)

«Ba nyegãan sεbεbaa hã-mi wuə mi ka hã i nellen-tobimba maŋ dii Damasi-i-na, wuə ba hã-mi hūmelle-i mi bel bamaŋ cuu Yesu huon-nu terienŋu-na jo baa-ba *Yerusalemu-i-na bande-i-na ji huol ba yammu-i. ⁶ Mi taa ku yaa-i. Miŋ kaa ta

mi piε Damasi-i, bāaŋgu naa hi yuhuŋga-i tī. Mi juo'a mi suo da cecerma naŋ temma hilaa dərɔ-i-na jo ji dii-mi huŋga. ⁷ Mi pāŋ cii. Miŋ cii dumaanjo-na, mi nu molo piiye baa-mi wuo: <Sol, bige-i ciε ŋ ta ŋ ce karaaŋ daaku temma-i baa-mi?>

⁸ «Mi yuu miε: <Hai moloŋo-i piiyen?>

Kutienjo gbē-mi wuo: <Muo Nasarɛtitaan Yesu, muomɛi pi-iyen. Ŋ ce karaaŋgu-i baa muomɛi.> ⁹ Bamaŋ waa baa-mi, ba daa cecerma-i, ŋga moloŋ daa uŋ waan mamaŋ ba saa nu-ma. ¹⁰ Uŋ piiye dumaanjo-na, mi yuu miε: <Mɛi Tie, mi saaya mi ce niε?>

U gbē-mi wuo: <Diilonŋ uŋ taaranŋ ŋ ce mamaŋ, sire ŋ kā Damasi-i-na ba ka pigāaŋ-ni baa-ma.> ¹¹ Cecerŋ daama pāŋ yir muo gbula. Baa bel mi naŋ-na kā baa-mi Damasi-i-na.

¹² «A ne da naacolŋo naŋo waa Damasi-i-na, ba taa ba bī-yo Ananiyasi. U taa u wuo *ānjīnamma-i fafamma. *Yuifubaa-ba maŋ waa hiere Damasi-i-na, ba taa ba bī u yefafalle. ¹³ Wuɔ jo ji da-mi. Wuɔ piε mi caaŋ-nu aa naa cira: <Sol, puur ŋ yufienja-il!> Mi yufienja bi pāŋ puur terduŋgu faŋgu-na mi ta mi da. ¹⁴ Wuɔ gbē-mi wuo: <I bīncuambaŋ siire cu Diilonjo maŋ huon-nu'i, u hielaa-ni duɔ pigāaŋ-ni u huŋga-i aa duɔ ce ŋ da ŋ da Nelviinjo-i baa ŋ yufelle, aa tiraa ce u piiye baa-ni baa fuɔ fεɛŋ nuŋgu. ¹⁵ U taara niŋ daa mamaŋ aa nu mamaŋ, ŋ wuɔra ŋ waŋ-ma baa nuamba-i hiere. ¹⁶ Baa sεɛ, sire ŋ ce ba *batisen-ni aa ŋ gbuuse-yuo u hur ŋ āmbabalma-i hiere niε.>

¹⁷ «Miŋ juo bir kā Yerusalemu-i-na, yiinŋu naŋgu-na, mi kā *Diilodubuɔ-i-na ka ta mi cārā Diilonjo-i. Itienŋ wuo carra-miε. ¹⁸ Miε mi ne da-yo. U gbē-mi wuo: <Pol, da ŋ fiε waŋ wuo niε mi maama-na, Yerusalemutaamba siε hūu-ma. Sire ŋ hel ba nelle-na donduo, baa tɛna!>

¹⁹ «Miε cira miε: <Itie, ba suyaa wuo bamaŋ cuu ŋ huon-nu muomɛi taa mi wuɔra *Diilonelhāalādūnni-na mi bel-ba mi muo-ba aa ta mi dii-ba kaso. ²⁰ Aa mi waa baŋ taa ba ko Etieni maŋ taa u waŋ ŋ maama-i. U kuliinŋu dolaanu-miε. Bamaŋ kuɔ-yo, muomɛi taa mi niya ba jonŋorbaa-ba-i.> * ²¹ Miŋ waan mafamma-i, Itienjo gbē-mi wuo: <Sire ŋ kā, mi taara mi puər-ni termaanŋ-nu *niεraamba wulaa.>»

²² Nuamba naa kar ba tūnni-i ta ba nu Pol tuɔ piiye. Uŋ juo cira wuo Diilonŋ wuo u ka saanŋ u yaa-i niεraamba wulaa, baa pāŋ doŋ ta ba kaasŋ wuo: <Kuɔŋ naacolŋ daayo-i, baa na yaŋ-yo!> ²³ Ba taa ba kakarra aa hiel ba jonŋorbaa-ba-i ta ba naŋ-ba dərɔ aa ta ba bi kūɔl hiεma-i ba naŋ dərɔ-i-na. ²⁴ Maŋ juo waa dumaanjo-na, sorosi ba yuntienŋ wuo cira ba suur baa Pol ba ciinŋu-na ka muo-yo, ku yaa u ka waŋ ninsoŋo-i. ²⁵ Baa suur baa-yo ka vaa-yo aa da ba muo-yo. Wuɔ yuu sorosi ba

* 22:20 Niεŋ 7.58; 8.1.

yuntienjo maŋ waa u caaŋgu-na wuɔ: «Hai hãa-na hūmelle-i wuɔ da na bel *Oromeyienjo maŋ, na gbãa muo-yo a ne da na saa ce u āndaanġu-i yogo?»

²⁶ Uŋ piye dumaanjo-na, yuntien daayo kã ka gbẽ ba yuntienjo maŋ naa cira ba muo-yo wuɔ: «Yuntie, i taa i yii die cãl dɛ! Naacolŋ daayo-i Oromeyienjo.» ²⁷ Sorosi ba yuntien wuɔ sire jo ji yuu Pol wuɔ: «Nuɔŋo-i Oromeyienjo nuɔ wei?»

Pol wuɔ cira: «Ūu.»

²⁸ Sorosi ba yuntienjo cira: «Muɔmi hielaa gbeibuɔ da mi gbãa da Oromesinni-i.»

Pol wuɔ cira: «Muɔ fuɔ, mi huɔŋ baa-ni.» ²⁹ Uŋ piye dumaanjo-na, bamaŋ naa saaya ba muo-yo, baa pãŋ forra u caaŋgu-na. Sorosi ba yuntien uŋ cie ba vaa-yo, kor maa pãŋ ta ma da-yo.

Ba juɔ baa Pol Yuifu ba nellentaamba wulaa

³⁰ Ku cuo kaala-i-na, sorosi ba yuntienjo ce ba bĩ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *nellentaamba-i duɔ ji suɔ ban cãl Pol mamaŋ nuɔ-i jebi. Ban juɔ, wuɔ ce ba fir Pol jo baa-yo ba wulaa.

23

¹ Pol wuɔ tuɔ ne *nellentaamba-i da kelkelkel, aa naa cira: «Tobiŋ namaa, mi suyaa miɛ ji hi baa nyunġo, mi wuɔyaa Diilonŋ-hūmelle-i baa huɔŋga diei; terienġu fanġu-na, mi sa cãl mi fɛɛ baa weima.» ² *Diilojigãntaamba yuntienjo-i ba taa ba bĩ-yo Ananiyasi; wuɔ gbẽ bamaŋ waa Pol caaŋgu-na wuɔ: «Muyaan u nunġu-i na hã-yo!»

³ Pol wuɔ cira: «Ŋ ciɛra ba muo muɔmei wei? Diilonjo ka bi muo nuɔŋo-i. Huhurmantien nuɔni maŋ daani-i; ma sĩ ŋ juɔ da ŋ ji ce āndaanġu-i a saanu baa *ānjɪnamma yaa kɛ? Ma ce niɛ ŋ bir ciɛl-ma jina aa cira ba muo-mi?»

⁴ Nuɔŋ baa cira: «Ŋ tuora Diilojigãntaamba yuntienjo yaa wei?»

⁵ Pol wuɔ cira: «Aoo! Tobiŋ namaa, mi saa naa suɔ wuɔ u yaa-i Diilojigãntaamba yuntienjo-i, mi cãlãa. Diilonŋ-nelma ciɛra wuɔ: «*Baa piye babalaa ŋ hã nellentienjo-i.*»*»

⁶ Pol wuɔ suyaa wuɔ nellentaamba namba waa *Sadusɛbaa aa banamba *Farisɛbaa, wuɔ cira: «Tobiŋ namaa, muɔŋo-i Farisɛyienjo muɔ, mi bincuɔmba-i Farisɛbaa. Da na da na ce mei āndaanġu-i nyunġo-i-na, kuu dii ŋaa miŋ hĩŋ taalunġu-i kuomba siremma-na, ku'i juɔ baa mafamma-i.» ⁷ Uŋ piye dumaanjo-na, Sadusɛbaa-ba-i baa Farisɛbaa-ba sire ta ba fanu ba-naa u nelma-na, a ji ce calnu sɔmma hãi. ⁸ Kumaŋ cie ku ce ijieni-i, Sadusɛbaa-ba ciɛra bafamba saa hūu-ma wuɔ

* 23:5 Helman-sebe (Exode) 22.27

kuomba ka sire, ba saa bi hūu-ma wuɔ *dərɔpɔpuərbiemba dii baa Diilonɔ-i, ba saa bi tiraa hūu-ma wuɔ jɪnabaa-ba dii. Farisɛbaa ba'a bafamba hūyāa-ma wuɔ daani-i hiere nii dii; ku'i juɔ baa ijieni-i.

⁹ *Anjɪnamma pigāataamba namba waa ba hɔlma-na, ba waa Farisɛbaa; bafamba sire muo jāŋ wuɔ bafamba saa da Polɪ cālāa kusuɔŋ-nu, kɛɛ jɪna'i ka carra-yuɔ dii; da ma'i sɪ dərɔpɔpuərbilonɔ. ¹⁰ Kuɔ sire bel vaa. Korma donɪ ta ma da sorosi ba yuntienɔ-i wuɔ sɪ ba ka hɔnu Pol. Wuɔ ce sorosibaa-ba jo ji hiel-o ba hɔlma-na a kā baa-yo ba cɪŋgu-na.

¹¹ Ku isuɔŋgu-na, Itienɪ wuɔ carra Pol a waŋ baa-yo wuɔ: «Vaa ŋ fɛɛ! Niŋ waanɪ mi maama-i dumaa *Yerusalemu-i-na bande-i-na, da ŋ kā, ŋ waŋ-ma dumɛi *Ɔɔɔmu-i-na.»

Yuifubaa-ba saa-ma da ba ko Pol

¹² Ku cuo kaala-i-na, *Yuifubaa-ba sire nunu ba-naa cuuyunɔgu-na da ba ko Pol, aa naa waasa wuɔ da ba saa ko-yo, juuru sa wuo, hūmma sa nyɔŋ. ¹³ Bamanɪ naa cie mafamma-i baa curaa nuɔmba komuɔŋa hāi-i. ¹⁴ Baa sire kā ka ne *Diilɔjigāntaamba yuntaamba-i, baa nelle bɪncuɔmba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «I daa i-naa, aa i waasaanɪ wuɔ die saa ko Pol, molo sa dii bɪŋkūŋgu u nuŋgu-na. ¹⁵ Fiefiɛ-i-na, namaa da na sie baa *nellentaamba-i, na kā sorosi ba yuntienɔ wulaa, wuɔ u ce ba jo baa-yo na ji migāanɪ ce u āndaanɔgu-i fafamma. Da ba ta ba jo baa-yo, miɛ i ka gbāŋ kpelle ko-yo hūmelle-na.»

¹⁶ Pol hāsɪŋɔ nanɔ waa nu-ma. Wuɔ kā ka tūnu Pol baa-ma dii sorosi ba cɪŋgu-na. ¹⁷ Pol wuɔ bɪ sorosi ba yuntienɔ nanɔ-i a ji waŋ baa-yo wuɔ: «Kā baa naacombilonɔ daayo-i na yuntienɔ wulaa, nelma dii u duɔ waŋ-ma baa-yo.» ¹⁸ Sorosiyienɪ wuɔ kā baa naacombilonɔ-i ba yuntienɔ wulaa ka cira: «Pol yaa bɪɛ-mi hā-mi naacombilonɔ daayo-i wuɔ mi jo baa-yo ŋ wulaa, kɛɛ ŋ pəpuərɔŋgu dii u wulaa.» ¹⁹ Ba yuntienɪ wuɔ bel naacombilonɔ nanɔ-na ba kā ba denɪ ka yuu-yo wuɔ: «Ku faa wɛi?»

²⁰ Naacombilonɪ wuɔ cira: «Ku faa. Kuu dii ŋaa Yuifubaa-ba saa-ma wuɔ ba ka jo ji waŋ baa-ni ŋ kā baa Pol bisɪnuɔ-i-na ba ka migāanɪ ce u āndaanɔgu-i. ²¹ Da ba jo, ŋ baa hūu-ma. Bamanɪ taaraayanɪ-yuɔ baa komma-i ba curaa nuɔmba komuɔŋa hāi-i. Ba waasaanɪ wuɔ da ba saa ko-yo, molo sa dii bɪŋkūŋgu u nuŋgu-na. Bafamba tigiinɪ tɪ, ba cie nuɔnɛi.»

²² Sorosi ba yuntienɪ wuɔ cira: «Mi nuɔ, ŋga ma diei dii: Baa yanɪ molo suɔ wuɔ ŋ tūɔnu-miɛ.» Aa naa ce u bir kūŋ.

Ba saanɪ Pol hā fāmaanɔ-i baa-yo

²³ Naacombilonɪ unɪ taa, sorosi ba yuntienɔ bɪ bamanɪ cuu ufaŋɔ-i ba hāi, a ji gbē-ba wuɔ: «Hielaanɪ sorosibaa nuɔsūɔ

na tigiin-ba, baa sũngbartaamba komuɔŋa siɛi baa cĩncieluo, a naara puɔlnintaamba nuɔsũɔ. Diɛ wuo isuɔniwuoni-i tĩ, na ka kã Sesare. ²⁴ Niɛŋ sũnaamba namba na ji kã baa Pol. Mi taara u hi fãamaanjo terienɔgu-i u yunɔgu baa jan-yo.» Fãamaanjo fanjo-i ba taa ba bi-yo Felisi. ²⁵ Aa nyegɛŋ seɛɛ daayo-i hã-ba wuo ba ka hã-yo. U nyegãan wuo:

²⁶ «Fãamaa, mi pãa-ni jaaluɔgu.

Muɔ Kulodi-Lisiyasi, muɔmei nyegãan seɛɛ daayo-i da mi hã-ni. ²⁷ Ban kãa baa naacolɔŋo man, *Yuifubaa-ba naa bel-o ta ba taara ba ko-yo. Miŋ juɔ suɔ miɛ *Oromɛyiɛŋo, mi kã baa sorosibaa-ba-i ka hũu-yo ba wulaa ²⁸ kã baa-yo ba *nellentaamba wulaa da mi ka suɔ ban cãl-onɔn maman nuɔ-i jebi. ²⁹ Mi kãa ku yaa nuɔ-i, ka da ba cãl-o ba hũmellen-kũn-nu. U saa ce maman hii ba bel-o dii-yo kaso aa ji da baa a ko-yo. ³⁰ Dumandɛ-i-na, mi nuɔ ba'a ba jɔguɔŋ-yo baa komma, ku'i ciɛ mi saan-yo hã-ni. Mi waan-ma baa-ba miɛ da kuɔ wɛima dii, ba kã nan wulaa.

I ka waa.»

³¹ Sorosibaa baa bi biɛ Pol isuɔŋgu fanɔgu-na a kã ka hi Antipatirisi. ³² Ku cuo kaala-i-na, baman waa baa ba gbeini-i, baa gũunu aa naa yan baman waa baa sũnaamba yaa cor baa Pol.

³³ Ban kaa hi Sesare-i, baa dii seɛɛ-i fãamaanjo nan-na baa Pol hiere. ³⁴ Fãamaan wuo kalaŋ seɛɛ-i aa naa yuu Pol un hel yasinni man nuɔ-i. Pol wuo cira u hel Silisi mara nuɔ. ³⁵ Fãamaan wuo cira: «Baman cãlãan-niŋ da ba jo, nelma man dii yuuma-i, mi ka yuu-ni baa-ma.» Aa naa ce ba kã baa-yo ka jina-yuɔ *Erɔdi cĩŋ-nu.

24

Fãamaanjo tĩnaana Pol ãndaanɔgu-na

¹ Ban juɔ baa Pol ji hã fãamaanjo-i, yinni naa cor, diiluŋ-yiŋgu-na, *Diilojigãntaamba yuntienjo-i Ananiyasi wuo sire baa nelle bĩncuɔmba namba-i a jo baa ãndaanɔgu-i fãamaanjo wulaa. Baa naa bi jo baa naacolɔŋo nanjo u duɔ ji piiye cu ba huon-nu. Ba bi naacolɔŋo-i Tertulusi. ² Ban juɔ, fãamaan wuo ce ba bi Pol jo. Un juɔ, Tertulusi wuo don tuɔ piiye wuo: «Yuntie, in yen fiisaanɔgu man nuɔ-i daaku-i nuɔnei juɔ baa-ku. N migãan wɛima bai hã-ye. ³ I siɛ gbuu gbãa jaal-ni. ⁴ Mi sa taara mi bella-niɛ jina ku'i ciɛ mi ta mi cãrã-niɛ miɛ ŋ ce jande aa ŋ kar ŋ tũŋgu-i i piiye cɛlle yon baa-ni. ⁵ Naacolɔŋ daayo-i neliɛŋo sĩ; i daa u wuɔra u gbo *Yuifubaa-ba-i baa ba-naa terni-na hiere. Nasaretitaan Diilon-hũmelle yuntienjo nanjo'i. ⁶ U taa u yii duɔ bi biɛna *Diilodubuɔ-i hã-ye, ku'i ciɛ i bel-o. [Ii naa cira

i ce āndaan̄gu-i miε cemma, ⁷ Lisiyasi* yan̄ aa kā ka hūu-yo i wulaa f̄ɔŋgūo ⁸ aa cira maman̄ da ma waa i jo nan̄ wulaa.] Min̄ waan̄ maman̄, da kuɔ coima, u yaa-i η yuu-yo.» ⁹ Yuifubaa baa cira ma yaan̄ga yaa-i, kεε ma ciε dumɛi.

¹⁰ Fāamaan̄ wuɔ hā Pol baa āndaan̄gu-i. Pol wuɔ cira: «Yuntie, mi suyaa miε nyun̄go saa j̄ina-niε āndacelle-na miε j̄amalā-i-na. Terien̄gu fan̄gu-na, mi holle sa tie baa wɛima. ¹¹ Mi kāa *Yerusalemu-i-na da mi ka jaal Diilon̄o. Min̄ kāa, ku saa cor yinni c̄incieluo ni hāi yogo. Da η'a mi taal-ni yuu-ba η ne. ¹² Aa η yuu-ba da kuɔ ba daa mi ciε āndapirre baa moloŋo Diilodubuɔ-i-na, sisɔ *Diilonelhaalādūnni-na, da ma'i bi s̄i yan̄ga nan̄ga, ba wan̄-ma. Da kuɔ ba bi daa mi wuɔra mi gbo nuɔmba-i, ba bi tiraa ba wan̄ mafamma-i.

¹³ «Ban̄ waan̄ maman̄ hiere daama-i āngbāngbālām̄ma. ¹⁴ Mi gbāa wan̄ maman̄ baa-ni, ma yaa daama: Hūmelle man̄ bafamba ciεra di saa fa, muɔ mi suurii di yaa nuɔ-i ta mi cāa i b̄incuɔmban̄ siire cu Diilon̄o man̄ huon̄-nu'i. Maman̄ nyεgāan̄ *ānj̄inamma-na baa *Diilopɔpɔwɔrbiemba sebebba-ba-na, mi hūyāa-ma wuɔ ninsoŋo. ¹⁵ Mi hūyāa-ma miε nelfafaamba man̄ kuu baa nelbabalaamba-i hiere, yiingu dii baa yiingu, Diilon̄o ka sire-bei. Bafamba fεε man̄ daaba-i ba bi hūyāa-ma mɛi temma-i. ¹⁶ Terien̄gu fan̄gu-na, ku'i ciε mi ta mi gbān̄ kpelle, mi baa cāl Diilon̄o-i, mi baa bi cāl moloŋo.

¹⁷ «Min̄ hilaa Yerusalemu-i-na ku bāan̄gu cuɔ. Min̄ kaa wuɔra, mi da gbein̄a cellε bel mi nan̄-na da mi ji kāyā mi nellen̄-baamba-i aa bi da hā Diilon̄o-i. ¹⁸ Da η da ba daa-mi Diilodubuɔ-i-na, kuu dii ηaa mii naa kā baa ma yaa-i: Mi kāa ka migāan̄ mi yun̄-maama. Nuɔmba b̄oi saa waa baa-mi! Ijieni saa bi waa! ¹⁹ Da ku waa wɛima, Yuifubaa-ba man̄ hilaan̄ *Asi-i-na, ba yaa waa. Kuɔ mii naa cāl, ba yaa naa saaya ba waa nyun̄go-i-na a pigāan̄-ni min̄ cālāa terien̄gu man̄ nuɔ-i. ²⁰ Ban̄ kāa baa-mi *nellentaamba wulaa, ba kaa da cālmuɔ hayo-i haa-miε? ²¹ In̄ kāa, aa mi sire yiεra wan̄ nelma man̄ miε: «Mi suyaa miε da η da ba ce mɛi āndaan̄gu-i nyun̄go-i-na, kuu dii ηaa min̄ h̄in̄ taalun̄gu-i kuomba siremma-na ku'i juɔ baa mafamma-i», ba ka ta ba nii-miε ma yaa nuɔ-i, ni ma'i s̄i, ba nuɔ wuɔ mi guɔlaaya bige-i?»

²² Fāamaan̄o-i ba taa ba b̄i-yo Felisi, wuɔ suyaa Yesu hūmelle-i konnu-diε. Pol̄η juɔ piye t̄i, u saa kar āndaan̄gu-i yiingu fan̄gu-na, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Lisiyasi duɔ ji jo, maman̄ da ma waa, mi ka tūnu-nɛi baa-ma.» ²³ Aa naa wan̄ baa sorosi ba yuntien̄o nan̄o-i wuɔ u dii Pol kaso j̄ina. Duɔ dii-yo, u yan̄ u

* 24:7 Sorosi ba yuntien̄o man̄ bilaa Pol ba b̄i u yaa dumaan̄o-na. Niεη 23.26.

waa u fεɛɛɛ nuɔ u jɛnaamba ta ba gbā ba kā ba ne-yo aa ta ba ce u pəpuərni-i.

²⁴ Ku saa da yinni, wuɔ jo baa u ciɛŋo-i aa naa puər ba ka bɪ Pol wuɔ u ji piye Yesu-Kirsa hūmellen-kūngu-i pigāaŋ-ba. U ciɛŋo-i, ba taa ba bɪ-yo Durusil, u waa Yuifuyiɛŋo. ²⁵ Pol wuɔ jo ji tuɔ piye baa-ba nɛliɛŋ nuɔ niŋ saaya η ce Diilonɔ huŋga-i dumaa, baa niŋ saaya η bel η fεɛɛ dumaa, baa Diilonɔ uŋ kaa yuu-ye dumaa. Uŋ piyeŋ, Felisi hol die don ta di tie, wuɔ cira: «Yiera dumaa nyuŋgo-i-na; da mi ji da mi fεɛɛ yiuŋgu maŋ nuɔ-i, mi ka tiraa ce ba bɪ-ni η jo.» ²⁶ U taa u bi ne wuɔ sɪ Pol ka hā-yo gbeija. A ce dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ puər ba ta ba bɪ-yo kpɛkpɛ ba hā-yo. ²⁷ U ciɛ dumɛi suu! Naacolɔ naŋo ji jo ji hor-o fāamaansinni-na. A ne da biena hāi naa cor tɪ. Naacolɔ faŋo-i ba taa ba bɪ-yo Pərkusi-Fɛtusi. Felisiŋ taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaanɔ-na, wuɔ yaŋ Pol dii kaso-i na u saa hiel-o.

25

Fɛtusi tɛnaana Pol āndaanɔ-na

¹ Fɛtusiŋ juɔ ji hor Felisi-i, wuɔ ce yinni siɛi aa naa sire kā *Yerusalemu-i-na. ² Uŋ kāa, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle yuntaamba sire kā baa Pol maama-i u wulaa ka ta ba waana. ³ Aa naa cira wuɔ u ce jande aa u jo baa-yo Yerusalemu-i-na ba ji ce u āndaanɔ-gu-i. A ne da ba taa ba taara u jomma-na ba ko-yo hūmelle-na. ⁴ Fɛtusi wuɔ waŋ baa-ba wuɔ Pol siɛ gbāa jo, uu dii kaso. Aa cira fuɔ fεɛɛ-i u saa jo duɔ ji vaaya Yerusalemu-i-na; ⁵ da kuɔ Pol cālāa, duɔ u ta, ba hiel nuɔmba ba gbonu, da ba ka hi Sesare-i ba ka ce u āndaanɔ-gu-i.

⁶ Fɛtusiŋ ciɛ yinni maŋ Yerusalemu-i-na aa bir kā Sesare-i-na, ni saa cor yinni cɪncieluo-i. Uŋ kāa yiuŋgu maŋ nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, wuɔ kā gɛŋgerterienɔ-gu-na aa naa ce ba jo baa Pol. ⁷ Baŋ juɔ baa-yo, *Yuifubaa-ba maŋ hilaa Yerusalemu-i-na kā, baa sire cɪlā-yuɔ hiere ta ba gbu ba kar coikāŋkareija ba haa-yuɔ. ⁸ Pol wuɔ cira: «Mi saa cāl manamma Yuifu ba Diilonɔ-hūmelle-na, mi saa bi cāl manamma *Diilodubuɔ-i-na, mi saa bi tiraa cāl *Oromɛ ba *jāmatigi-i, na hiire-miɛ hama-i nuɔ-i?»

⁹ Fɛtusiŋ taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaanɔ-na, wuɔ yuu Pol wuɔ: «ŋ taara mi kā baa āndaanɔ daaku-i ka ce-ku Yerusalemu wɛi?»

¹⁰ Pol wuɔ cira: «Mei āndaanɔŋ hii fāamaanɔ ba terienɔ-gu-i ku kar kusuŋ-nu'i, ku siɛ gbāa bir kā terienɔ-gu naŋ-nu. Naŋ fεɛɛ-i η suyaa kerre wuɔ mi saa cāl Yuifubaa-ba-i. ¹¹ Da kuɔ mi cālāa ninsoŋo, aa miŋ ciɛ mamaŋ ma hii ba ko-mi, mi siɛ cɪina kuliŋgu-i. Ŋga baŋ haa mamaŋ miɛ, da kuɔ mi saa ce-ma, molo siɛ gbāa hā-ba baa-mi. Kuŋ hii terienɔ-gu maŋ daaku-i,

yaan̄ āndaan̄gu-i na hã Oromε ba jãmatigi-i baa-ku.» ¹² Fetusu wuɔ piye baa u caantaamba-i aa naa wan̄ baa Pol wuɔ: «Nin̄'a i yan̄ āndaan̄gu-i hã jãmatigi-i, ŋ ka kã u wulaa.»

Fetusibaa-ba saa Pol āndaan̄gu maama

¹³ A ne da nellentien̄o nan̄o waa ba taa ba bĩ-yo Agirpa*. Agirpa tũɔ nan̄o waa, ba taa ba bĩ-yo Berenisi. Fetusin̄ ciε Pol āndaan̄gu-i, ku saa da yinni, Agirpa-i baa u tũɔ-i baa jo Sesare-i-na wuɔ ba ji jaal Fetusu-i. ¹⁴ Ban̄ juɔ ji ta ba da yinni dumaan̄o-na, yiingu nan̄gu-na, Fetusu wuɔ biε Pol kũngu-i tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Mi juɔ ji da Felisi bilaa naacol̄o nan̄o-i jĩna dii kaso-i-na. ¹⁵ Min̄ kãa *Yerusalemu-i-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *Yuifu ba bĩncuamba jo mi wulaa wuɔ mi ko-yo, mi baa yan̄-yo. ¹⁶ Mi gbẽ-ba miε *Oromεbaa miε diε bel moloŋo-i aa i saa ce u āndaan̄gu-i i siε gbãa ko-yo. ¹⁷ Ba sire jo baa-mi. In̄ juɔ mi saa sere; ku cuo kaala-i-na, mi ce ba jo baa-yo i diε ji ce u āndaan̄gu-i. ¹⁸ Mei na'a sĩ u ciε kuubabalaan̄gu nan̄ temma-i, a ji da ma'i sĩ. ¹⁹ Ba fanu ba-naa ba Diilon̄-hũmellen̄-kũn̄-nu, baa naacol̄o nan̄ kũn̄-nu. Naacol̄o fan̄o-i wuɔ ba bĩ-yo Yesu. U kuu, Pol fuɔ wuɔ u kuu aa sire. ²⁰ Mei ne nel daama cu mi huŋga-i; mi saa suɔ min̄ ka ce kuman̄. Mi naa mi yuu Pol da kuɔ u taara āndaan̄ daaku kã Yerusalemu. ²¹ Pol wuɔ fuɔ āndaan̄gu sa kã terien̄gu, keε kun̄ hii terien̄gu man̄ nuɔ-i, i yan̄-ku i hã *jãmatigi-i baa-ku. Mi naa mi ce ba bir dii-yo jĩna miε da mi da yiingu, mi saan̄-yo hã jãmatigi-i baa-yo.»

²² Agirpa wuɔ cira: «Naacol̄o daayo-i mei taara mi da-yo baa mi yufelle u piye mi nu.»

Fetusu wuɔ cira: «Weiima sĩ, bisĩnuɔ ŋ ka da-yo.»

²³ Ku cuo kaala-i-na, baa saan̄ Agirpa-i baa niimarni u jo ji suur gẽngerdũngu-na baa u tũɔ-i baa sorosi ba yuntaamba-i a naara nelbõmbõmbaa-ba man̄ waa nelle-na. Ban̄ juɔ, Fetusu wuɔ ce ba jo baa Pol. ²⁴ Ban̄ juɔ baa-yo, Fetusu wuɔ cira: «Nellentien̄o-i baa namaa nan̄ dii bande-i-na hiere, na daa naacol̄o daayo-i ke? Min̄ kãa Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba sire jo mi wulaa, aa tiraa nyaanu-miε jo bande-i-na, wuɔ naacol̄o daa u saa baa kuliingu. ²⁵ Muɔ da mi ne, mi siε da un̄ ciε kuman̄ aa ba'a ba ko-yo. Nga un̄ ciε i yan̄ āndaan̄gu-i hã jãmatigi-i baa-ku, mi ka saan̄-yo hã-yo baa-yo. ²⁶ Mi saa da nelma jebi u kũngu-na da mi nyegẽn̄ saan̄ hã jãmatigi-i, ku'i ciε na da mi ciε ba jo baa-yo nyun̄go-i-na i diε ji yuu-yo Agirpa nan̄ fere-i ŋ yufelle-na, ku niε sĩ mi ka gbãa da manamma nyegẽn̄. ²⁷ Mei niε da, da na bel moloŋo-i da na saan̄-yo terien̄gu nan̄-nu, un̄ ciε kuman̄ na bel-o, na saaya na nyegẽn̄-ku hã terien̄gu fan̄gu taamba-i bafamba bi suɔ.»

* **25:13** Ba gbẽ Erɔdi-Agirpa man̄ haal̄n̄-wuon̄o yaa-i. Niεn̄ *Erɔdi sinni-na dii an̄firnumma-na.

26

Polɔn waanɔn mamanan baa Agirpa-i

¹ Agirpa wuɔ cira: «Pol, āndaangu-i dii nuɔnei wulaa-i; piye mamanan dii nanɔn wulaa.» Pol wuɔ fara u nanɔn-ga-i aa naa cira: ² «Nellentie, *Yuifubaa-banɔn haa mamanan miε hiere, niɔn hāa-mi hūmelle-i mi da mi wanɔn manɔn bilaa dumaa tūnu-niε nyungo-i-na, ku dɔlaanu-miε cor. ³ Na niɔn yenɔn terienɔn manɔn nuɔ-i, molo siε gbāa pigāan-ni Yuifu ba bīncuɔn-maama-i, aa ɔ suɔ banɔn fanunɔn ba-naa nelma manɔn nuɔ-i hiere. Terienɔn fanɔn-na, jande, fē ɔ huɔnɔn-ga-i aa ɔ nu mi nelma-i.

⁴ «Ma miɔn siire ce kumanɔn *Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba suyaa-ku. ⁵ Nyungo saa jina-yiε baa i-naa. Ba suyaa wuɔ *Fariſiyeiɔn muɔ, aa tiraa suɔ wuɔ i Diilonɔn-hūmellen-kūngu kuolaaya yanɔn Yuifubaa-ba namba-i. Da ɔ yuu-ba, da ba'a ba ka wanɔn ninsoɔn-o-i baa-ni, ba ka wanɔn-ma baa-ni. ⁶ Aa da ɔ da ba ce mei āndaangu-i nyungo-i-na, kuu dii ɔaa Diilonɔn unɔn pāa nunɔn manɔn baa i tobaa-ba-i, miɔn hiɔn ku taalunɔn-ga-i, ku'i juɔ baa mafamma-i. ⁷ *Isirahel-baamba-i hiere ba kūngu-na ba hiɔn ku taalunɔn-ga-i, ku'i ciε ba ta ba cārā Diilonɔn-o-i bāanɔn-ga-i baa isuɔnɔn-ga-i.

«Nellentie, muɔ miɔn bi hiɔn taaluduɔnɔn-ga-i fanɔn-ga-i, Yuifubaa-ba gānɔn baa-mi ma yaa nuɔ-i. ⁸ Namaa niε-ma niε, Yuifubaa namaanɔn-o-i, aa cira Diilonɔn siε gbāa sire kuomba-i? ⁹ Mei fεfε manɔn daami-i, mii naa da niε sī mi saaya mi gbānɔn kpelle a hiel Nasaretitaanɔn Yesu yerre-i nuɔmba nunni-na. ¹⁰ Mi taa mi ce ma yaa-i Yerusalemu-i-na. Bamanɔn naa cu Yesu huonɔn-nu, *Diiloligāntaamba yuntaamba naa hā-mi hūmelle-i mi bel ba fōngūɔ dii-ba kaso, aa da ba'a ba ko-ba, mi sa yagar. ¹¹ Mi taa mi wuɔra *Diilonelhāalādūnni-na hiere mi ce-ba gbomma. Mi taa mi taara mi kpakpaa-ba hiel-ba Yesu hūmelle-na. Mi huɔnɔnɔn ɔa naa gbuu du baa-ba dumaanɔn-na, da mi ce mi hel nyaa ba huonɔn-nu nileiɔnɔn nanɔn-na.»

(Pɔpuɔr. 9.1-19; 22.5-16)

¹² «Miɔn waa ta mi ce karaanɔn-ga-i fanɔn-ga-i, yiingunɔn nanɔn-na, Diiloligāntaamba yuntaamba ji hā-mi hūmelle-i mi ta mi kā Damasi. ¹³ Mi waa baa nuɔmba namba. Nellentie, muɔmei tūɔ-niɔn, bāanɔnɔn juɔ hi yuhuɔnɔn-ga-i, miε mi ne da cecerma nanɔn temma hilaa dɔrɔ-i-na jo ji dii-ye huɔnɔn-ga. Cecerɔn daama taa ma carra ma yanɔn bāanɔn-ga-i. ¹⁴ Yiε pānɔn cii hiere, mei nu molo piye baa-mi ebiremman-na wuɔ: «Sol, bige-i ciε ɔ ta ɔ ce karaanɔn daaku temma-i baa-mi? Nɔ saa suɔ wuɔ ɔ ce gbānɔn-gbānɔn wei?»

¹⁵ «Miε yuu miε: «Hai molonɔn-o-i piyenɔn?»

«Kutienɔn gbē-mi wuɔ: «Muɔ Yesu, muɔmei piyenɔn, ɔ ce karaanɔn-ga-i baa muɔmei. ¹⁶ Sire ɔ yiεra. Mi caraaya-niε da mi

ce-ni mi cāārān nuə, aa niŋ daa maman daama-i nyunḡo-ina, ŋ ce ma watien nuə baa miŋ ka ta mi pigāan-ni maman hiere. ¹⁷ Mi ka puər-ni ŋ nellen-baamba wulaa baa *niēraamba bi wulaa. Mi ka waa baa-ni, molo siē gbāa ce-ni bīŋkūŋgu. ¹⁸ Kā ŋ ka hiel-ba kukulma-na ŋ dii-ba cecerma-na. Kā ŋ ka hūu-ba *Sitāni wulaa ŋ hā Diilonḡo-i baa-ba. Da ba hūu mi maama-i, ba āmbabalma ka hur aa ba nunḡu ka waa baa Diilonḡo-baamba-i.»

¹⁹ «Nellentie, Itien ŋ caraaya-miē a waŋ maman baa-mi mi siē gbāa yagar-ma. ²⁰ Mi duəŋ Damasi yaa nuə-i igēna ta mi waŋ u maama-i, aa hel terienḡu-na kā *Yerusalemu. Miŋ siire Yerusalemu-i-na, mi wuəra gbuo *Yude nilēiŋa-i hiere ka cor baa niēraamba-i. Mi taa mi piye baa-ba miē: «Naanaŋ na ciləbabaŋo-i aa na suur Diilonḡo-hūmelle-na. Yaan na ciluə tuə fa ku yaa pigāan wuə na naana na ciləbabaŋo-i ninsoŋo.» ²¹ Da ŋ da *Yuifubaa-ba bilaa-mi *Diilodubuə-i-na ta ba taara ba ko-mi, ku yunḡu yaa kufaŋgu-i. ²² Nga Diilonḡo saa hūu-ma. Ji hi baa nyunḡo, muəmei daami ta mi waŋ u maama-i baa nuəmba-i hiere, mi sa bə moloŋo baa-ma. *Diilopəpuərbiemban siire waŋ maman a naara *Moisi-i, mi tir ma yaa-i; mi saa haa manamma mei. ²³ Ba waan-ma wuə: «Diilonḡo ŋ ka saan *Konkortienḡo man, u ka muliēŋ. Aa duə ku, u yaa ka sire igēna kuomba həlma-na. Duə sire, u ka pigāan i baamba-i konkor-hūmelle-i baa niēraamba-i hiere.»»

²⁴ Polŋ juə piye hi terien daaku-i, Fətusi wuə kaasiŋ da gbagaga wuə: «Pol, nuə ŋ siē waa dii ŋ fεrε nuə! Sεbε siire ŋ yunḡu-i!»

²⁵ Pol wuə cira: «Fətusi, mi saa piel. Miŋ waŋ-man dumaa ma ciē dumēi. ²⁶ Man ciē terienḡu man nuə-i, ku saa fuo. Agirpa suyaa-ma hiere, ku'i ciē mi da holle yiēra u yaanḡa-na ta mi waŋ-ma.» ²⁷ Aa naa cira: «Nellentie, Diilopəpuərbiemban waan maman, ŋ hūyāa-ma wei? Mi suyaa miē ŋ hūyāa-ma.»

²⁸ Agirpa wuə cira: «Pol, ŋ taara ŋ ce-mi Kirsa wuəŋ muə hoi dumandε-i-na wei?»

²⁹ Pol wuə cira: «Da ku fiē waa fiēfiē sī, wεima sī. Aa nan diei sī, miŋ piyen baa namaa naman hiere nyunḡo-i-na, mi cārā Diilonḡo-i miē u ce-na mei temma-i; ŋga maman daa-mi daama-i u baa yan ma yaa da-na.»

³⁰ Polŋ juə piye tī, Agirpa-i baa Fətusi-i a naara Berenisi-i baa baman waa hiere, baa sire ta ba hel. ³¹ Uman duə puur duə piye, wuə: «Mei saa suə kuman ciē ba bel naacolŋ daayo-i aa migāan ta ba taara ba ko-yo.» ³² Agirpa wuə tuə piye baa Fətusi-i wuə: «Kuə u saa naa cira na yan āndaanḡu-i hā *jāmatigi-i baa-ku, dumandε-i-na nii naa nanna-yuə.»

27

Ba kaa baa Pol jəmatigi wulaa

¹ I tamman juo hel yiingu-na die ka *Itali-i-na, baa cira i ta baa baatonjo, aa naa dii Pol sorosi ba yuntienjo nanjo nan-na a naara kasobiemba namba. Ba taa ba bi sorosi ba yuntienjo fanjo-i Yulusi. U waa *jəmatigi sorosibaa-ba yaa nuo-i. ² In taa baa baatonjo man, uu naa hel Adarmiti jo aa bir tuo ka *Asi-i-na. Naacoljo nanjo waa baa-ye, ba taa ba bi-yo Aritarke; u taa u hel Tesalonike, dii Maseduoni mara nuo. ³ In taa yiingu man nuo-i, ku cuo kaala-i-na, ye ka ka hi Sidō. Yulusi taa u ce baa Pol u cor. In hii Sidō-i, wuo hā-yo hūmelle-i u suur nellenhuoŋga-na ka taara u yufien-niini-i u jənaamba wulaa bir jo.

⁴ In siire Sidō-i-na die cor, fafal muo ta mu jārā-ye. Ye naa ye ciil ka bella Sipire kotuŋgu-i tie ka, ⁵ ka ka cor Silisi-i aa sire ka cor Pānfilii-i ka ka hi Mira, dii Lisi mara nuo. ⁶ In hii Mira-i, sorosi ba yuntien wuo da baatonjo nanjo hilaa Alesāndiri tuo ka Itali-i-na, wuo ce i hel suur u yaa nuo-i.

⁷ In biyaa hūmelle-i, i saa gbāa tie gbar fafamma; i cie sūlma-i dumei die ka hi Kinide-i. Kuŋ cie dumaanjo-na, i daa yinni hūmelle-na. In juo ne da fafalmu sa hūu-ma, ye karnu hel Salmone, a ciil Kireti kotuŋgu nanju-na. ⁸ In fie ka terienju-na, i cie sūlma-i dumei aa die hi baaton ba munyerammu man ban biŋ-muŋ «Munyerarafammui»; dii Lase caanju-na.

⁹ I bāanju cuo hūmelle-na cor, a ce *Yuifu ba sūŋgu man ban dii-kuŋ dikara-huoŋgu-na, ku ji cor. Ku migaan ta ku balan-ye baatonjo gbarma-na ku ka. Pol daa-ku dumaanjo-na, wuo gboya baman waa baatonjo-na wuo: ¹⁰ «Mi jənaan namaa, die suuye i yufien-a-i aa cor, i sie ka hi. Baatonjo sie hi, congori sie hi! Aa mie ferε-i die saa gbāŋ, i ka tie-man.» ¹¹ Baatonjo yuntienjo-i baa u tienjo-i baa yagar Pol nunju-i. Sorosi ba yuntien wuo bi cu ba huon-nu. ¹² In ŋa naa yiera munyerammu man nuo-i, mu saa fa waan-huoŋgu-i. Munyerammu nammu bi waa Feniki-i-na dii Kireti bāsuurunju-na. In waa baa baman, ba fōŋgūo baa cira i gbāŋ kpelle a hi terienju fanju-i, keε ba taara ba ka tiena kusuon-nu'i aa waanju cor. ¹³ Fafalmu man taa mu jo huonju fanju-na, mu saa waa baa fōŋgūo dumaa. Muo hilaa cicaaryanga ta mu ka doryanga. Baa da nie si ma ka dol-ba. Baa ce ye sire bella Kireti kotuŋgu-i tie ka.

¹⁴ I saa maa, fafalmu nan ten muo sire i doryanga-na a jo ji suuye-ye; ba bi fafalmu fammu-i «Erakilō». ¹⁵ Baaton wuo tuo ka kotuŋgu; i saa gbāa die yiera-yuo, ye naa ye yan muo ta mu ka baa-ye mu munjammu. ¹⁶ Ye ka ka cor terienju nanju kotuŋgu-na aa yan-ku i nadien-na. Ba bi terienju-i Koda. Ku cinnu-ye celle fafalmu-na. Beŋo nanjo waa baa-ye tuo

kāyā-yiε. Inj cīenu dumaanjo-na, yiε gbāŋ baa ufaŋo-i haa-yo baatonjo-na. ¹⁷ Inj haa-yo, maacenciraamba maŋ dii baatonjo-na, baa ce iyiemba a pērā baatonjo-i wuɔ u baa ji bīena. Yiε kālā yiε sī fafalmu ka kā baa baatonjo-i Libi jāmālā yanga u ka nyugūŋ hīemugāanġu-na yiεra i wulaa; a ce dumaanjo-na, yiε hiire baatonjo kompaŋga-i aa naa yaŋ i fεε hā fafalmu ta mu kā baa-ye mu muŋkammu.

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, fafalmu yagar ce hūmma ta ma sagalla-yiε bōmbōŋ ma naara. Yiε naa yiε parra conġorni-nanna hūmma-na. ¹⁹ Yiinġu faŋġu curoŋo-na, bamaŋ cīeŋ maacemma-i baatonjo-na, baa biε baaton-bīmbīnni-i baa ba fεreŋ nammu a nanna-niε.

²⁰ I cīe yinni bōi molo sa da bāanġu yufelle baa mœŋa-i hiere. Fafal muɔ bi tīe mu temma-i kunanġu sa parra-muɔ. I saa tiraa tiε hīŋ taalunġu i fεreŋ nuɔ. ²¹ I daa yinni i saa wuo kuuwuonġu. Pol wuɔ sire yiεra i hōlma-na aa cira: «Mi jēnaaŋ namaa, kuɔ naa naa nu mi nunġu-i aa i tīena dii Kirēti-i-na, mamaŋ juɔ ta ma da-ye daama-i a ji ce i tiε nanna conġorni-maa naa saa da-ye. ²² Mamaŋ dii fiεfiε-i-na, fiεŋ na hōmmu-i, molo siε ku, baatonjo yaa ka tīe-manġ yonġ. ²³ Miŋ cuu Diilonjo maŋ huon-nu'i ta mi cāa-yo, u puəraa *dərɔpəpuərbilonjo nanjo-i mi wulaa isuonġu-na u ji waŋ baa-mi ²⁴ wuɔ mi baa kālā, kεε da ku fiε ce niε niε, mi ka hi jāmatigi-i u ce mi āndaanġu-i. A ce dumaanjo-na, bamaŋ dii baa-mi hiere u ka bi kor-ba, u siε yaŋ ba ku. ²⁵ Terienġu faŋġu-na, fiεŋ na hōmmu-i, mi haa mi nanġa-i Diilonjo-na. Uŋ waan-ma dumaa u ka bi ce-ma dumεi. ²⁶ Mi suyaa miε fafalmu ka kā baa-ye ka nanna bomborma nammanġ.»

²⁷ Fafalmu bīeŋ baa-ye da suu hūmma-na a ce yinni cīncieluo ni siεi. Cīncieluo ni naa yiinġu isuonġu-na, isuohollen juɔ ta di hi, bamaŋ cīeŋ maacemma-i baatonjo-na, baa suɔ wuɔ i piε bomborma namma. ²⁸ Baa fi hūmma pupurma-i a da ma yuu mεtiribaa komorre baa cīncieluo niehāi. Yiε cor. Inj kaa maa cεllε, ba tiraa fi-ma, a da ma yuu mεtiribaa komorre baa niisiεi. ²⁹ Baa ta ba kālā wuɔ sī baatonjo ka kā ka jūŋ tāmpīeŋa hūmma-na. Baa ful baatonjo fagammu naa huon-yanġa-na aa tīena ta ba niya cuo kaalma-i. ³⁰ Ku huonġu-na, baa ji ta ba taara ba hel gbar. Baa hiire beŋo maŋ waa baa-ye baatonjo-na aa gbē-ye dumaa wuɔ ba taara ba hiire gbu baatonjo fagammu nammu yaanġa-na a bella-yuɔ u baa ji bibirre. ³¹ Pol wuɔ gbē sorosibaa-ba-i baa ba yuntienjo-i wuɔ: «Da ŋ da na yaan balan daaba hel, na ka tīe-manġ.» ³² Baa naa hiel beŋo-i aa vaa-yo baa iyiemba namba bella-yuɔ. Polŋ juɔ piye dumaanjo-na, sorosibaa baa kar iyienġ daaba-i aa naa yaŋ beŋo ta.

³³ In t̄enaana tie cie cuo kaalma-i, Pol wuɔ cira: «I cie yinni c̄incieluo baa ni naa yaa d̄ei h̄oculle-na, aa molo saa dii kuuwuon̄gu u nūngu-na. ³⁴ Jande, wuyaaŋ! Ku yaa f̄iŋgũɔ ka da-nei na hel-m̄ei. Baa na tie holle, i ka hi h̄inni hiere unan̄ yun̄gu sie jan̄-yo.» ³⁵ Un̄ piiye dumaan̄o-na, *buruo nan̄o waa, wuɔ bīe-yo aa jaal Diilon̄o-i ba yaan̄ga-na hiere aa b̄ul-on̄ a don̄ tuɔ wuo. ³⁶ Sir̄eiŋa suɔ da-ba hiere baa k̄a ba ta ba wuo. ³⁷ Mīe man̄ waa baaton̄o-na, i waa nuɔŋ mīe nuɔsũɔ komuɔŋa siei baa c̄incieluo nuɔŋ mīe niediei.

³⁸ Baaton̄ daa wuɔ t̄ȳȳa d̄imma yaa b̄oi. Ban̄ juɔ wuo t̄i, baa huɔl-ma k̄inna h̄umma-na a parra con̄gorni-i aa baaton̄o duɔ ce fīfīe.

³⁹ Cuon̄ juɔ kaal, maacenciraan̄ baa fara da terien̄gu nan̄gu-i ba saa suɔ-ku, aa da h̄umma wuyaa terien̄gu fan̄gu yīen̄gu nan̄gu-i. Baa cira ba ka gb̄an̄ kpelle hi terien̄gu fan̄gu-i. ⁴⁰ Baa fir baaton̄o-i aa yan̄ fagammu-i dii h̄umma-na, aa naa bi fir yilemmu iyiemba-i. Ban̄ cie mafamma-i, baa vaa baaton̄o kompan̄ga-i yaan̄ga-na fafalmu da mu k̄a baa-ye terien̄ daaku-na.

⁴¹ In̄ taa ka hi h̄olma namma-i, h̄iemuḡaan̄ kuɔ yīera baaton̄o-i u saa gb̄aa duɔ cor. U yaan̄ga suurii hiere h̄iemuḡaan̄gu-na. H̄un̄ maa ta ma jo ma nan̄ u tuole-i ma kara-d̄ie.

⁴² Sorosibaa-ban̄ daa-ma dumaan̄o-na, baa cira ba ko kaso-biemba man̄ waa baa-ye hiere wuɔ s̄i da ba s̄o hel ba ka gbar.

⁴³ Ba yuntien̄ wuɔ cie-ba. U saa tuɔ taara ba ko Pol ku'i cie wuɔ cie-ba aa naa cira: «Baman̄ suyaan̄ s̄omma, ba ta yaan̄ga ba ta ba s̄o ba k̄a bomborma-na, ⁴⁴ banamba ka nyuḡun̄ baaton̄-yilanni-na cu ba huon̄-nu.» Ba cie dum̄ei a gb̄aa huɔl hiere; molo saa t̄ie-man̄.

28

Polbaa-ba huɔlaa k̄a Malti

¹ In̄ namal̄aȳa huɔl h̄umma-na t̄i huɔn̄gu man̄ nuɔ-i, yīe yuu, baa cira terien̄gu fan̄gu-i ba b̄i-ku Malti.* ² A ne da diilo taa u d̄aa, waan̄gu'i daaku. Terien̄gu fan̄gu taamba silaa ce baa-ye, a dii d̄an̄gb̄ogun̄gu nan̄ temma aa b̄i-ye i ka tie yiraan̄. ³ Pol wuɔ kaal daamīen̄a nan̄a duɔ dii d̄aamu-na, a ne da gbeina waa galla-ȳei, Pol saa da-yo. D̄aamun̄ wurii bel-o, wuɔ don̄ Pol nan̄ga-i a p̄an̄ nyaar. ⁴ Terien̄gu fan̄gu taamban̄ daa mafamma-i, ba t̄in̄gu nan̄gu waa ba taa ba b̄i-ku «Ninsontien̄o», baa ta ba piiye baa ba-naa wuo: «Naacol̄n̄ daayo sie waa dii nelf̄eiŋo, u ka waa nelkoron̄o. Na saa da, un̄ fīe kor h̄umma-na, Ninsontien̄o saa yan̄-yo.» ⁵ Pol wuɔ mis̄ir̄r̄a j̄ien̄o-i dii-yo dii d̄aamu-na aa yīera tuɔ ne; b̄in̄k̄un̄gu saa ce-yo. ⁶ Ba

* 28:1 H̄umma-i diyaa Malti-i huɔn̄ga.

taa ba ne wuɔ sɪ u ka pāŋ nyurā terduŋgu faŋgu-na, sisɔ u ka pāŋ ku. Baa niya, niya, ba saa ji da bɪŋkūŋgu ciɛ. Baa bir yan aa ta ba piye wuɔ: «Naacolŋ daa u siɛ waa dii gbāŋgbāŋ.»

⁷ In waa terienŋu maŋ nuɔ-i, ba fāamaanŋo dumelle saa naa maa baa-ku. Ba taa ba bɪ-yo Pubilusi. Wuɔ gbuu bel-e ŋaa u jēnaan miɛ aa ce i ce yinni siɛi baa-yo u dumelle-na. ⁸ U to wuɔ waa galla; wuɔ sa waa hɪnni, tɔgɔtɔgɔniŋo'i waa-yuɔ aa u kūoma tiraa huol da pāmpāmpāŋ. Pol wuɔ suur ka haa u nammu-i yuɔ aa cārā Diilonŋo-i hā-yo; wuɔ pāŋ sire.

⁹ Polŋ siire bɪncɔiŋo-i, jaamba maŋ waa nelle-na, baa jo u ji sire-bei. ¹⁰ Uŋ siire jaamba-i dumaanŋo-na, baa migāan bel-e fafamma naara. In juɔ'a i ta, bɪmbɪnni maŋ maama-i waa-yiɛ hiere, baa hā-ye baa-ni wuɔ i bel i nan-na tiɛ kā.

Polbaa-ba curaa Ɔrɔmu

¹¹ I ciɛ caamba siɛi Malti-i-na aa suɔ diɛ cor. In'a i ta, yiɛ suur baatonŋo nanŋo-na, ba bɪ-yo «Diyɔsikuur» ku yunŋu yaa wuɔ pɪɛbaa.† Baatonŋo faŋ wuɔ hilaa Alɛsāndiri a jo ji yiɛra ciɛ waan-huɔŋgu cor. ¹² In taa dumaanŋo-na, yiɛ kā ka hi Sirakuse; yiɛ ce yinni siɛi kusuŋgu-na aa cor. ¹³ In curaa, yiɛ bella konkondaanŋu-i kā ka hi Erejo.

Ku cuo kaala-i-na, fafalmu nan muɔ sire i huon-yanŋa-na ta mu tisɪŋ-ye; a ce dumaanŋo-na, yiɛ ce yinni hāi yon aa hi Pusoli-i. ¹⁴ In hii nelle fande-i, yiɛ da Diilon-dūŋ-baamba namba. Baa cira i tɛna ce yinni niehāi baa-ba. Yiɛ tɛna ce yinni fanni-i aa suɔ cor tiɛ kā *Ɔrɔmu-i-na. ¹⁵ Diilon-dūŋ-baamba maŋ Ɔrɔmu-i-na ban juɔ nu wuɔ i jo dii, baa sire jārā jo nelle nande-na, ba bɪ-de «Ducɔnni siɛi». Banan baa cor jo Apiyusi sanŋa-na da ba ji jārā-yiɛ. Polŋ juɔ'a u ne da-ba, wuɔ jaal Diilonŋo-i aa naa migāan dii sireiŋa u fɛrɛŋ nuɔ. ¹⁶ In kaa hi Ɔrɔmu-i, ba saa dii Pol kaso-i-na baa kasobiemba namba-i; baa ce u kā ka biɛ dūŋgu u den, aa jɪna sorosiyiɛ tuɔ niya-yuɔ.

Polŋ ciɛ kumanŋ Ɔrɔmu-i-na

¹⁷ Polbaa-ban hii *Ɔrɔmu-i, wuɔ ce yinni hāi, siɛliŋ-yiingui, wuɔ bɪ *Yuifu ba bɪncuɔmba maŋ waa terienŋu-na ba jo u wulaa. Ban juɔ, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Tobiŋ namaa, nan daa mi biɛ-na dɛ-i, ku saa balan. Mi saa cāl miɛ nellen-baamba-i, mi saa bi guɔla manamma i bɪncuɔŋ-hūmelle-na, ŋga ba bilaa-mi *Yerusalemu-i-na a hā *Oromɛbaa-ba-i baa-mi. ¹⁸ Oromɛbaa-ba yuu-mi, mi biɛ piye. Ba ne da mafamma saa hi mi kuliŋgu. Ba'a ba nanna-miɛ, ¹⁹ ŋga i nellen-baamba yagar wuɔ ma siɛ gbāa ce. Ku yaa nuɔ-i mi naa miɛ ba yan mi āndaanŋu-i hā *Oromɛ ba *jāmatigi ka ce-ku. Na baa ji da niɛ sɪ mi taara da

† 28:11 Pɪɛbaa daaba-i, ba taa ba bɪ unanŋo-i Kasitɔr aa bɪ unanŋo-i Polusi. Gireki ba tɪŋgu-i waa. Baatonŋ-maacenciraan baa biyaa-ku ku ta ku niya-bei.

mi dii mi nellen-baamba yunni-i wεima-na? Ma'i sɪ. ²⁰ Ku'i ciε mi bɪ-na da mi ji waŋ ma yaanŋa-i baa-na. *Isirahel-baambaŋ hɪŋ kumaŋ taalunŋu-i, ba bilaa muəŋo-i kufaŋgu maama'i nuə-i dumandε-i-na.» ²¹ Bɪncuəŋ baa cira: «Fε η huəŋga-i; i saa da sεbε hilaa *Yude-i-na jo wuə η ciε wεima, i saa bi da i natobiŋo naŋo juə wuə η guəlaaya bɪŋkūŋgu. ²² I suyaa yiε niŋ suurii Diilon-ħümelle maŋ nuə-i, nuəmba ciina-diε ternina hiere, ŋga miε taara naŋ fεrε-i η waŋ di maama baa-ye.» ²³ Baŋ piie dumaanŋo-na, baa dii yiinŋu baa ba-naa.

Yiinŋu faŋgun juə hi, baa jo maar yidielāŋgu-i Pol wulaa dii u dumelle-na. Pol wuə biε *Diilon-bāanŋu maama-i tuə piie baa-ba, a doŋ cucuuyunŋu-na ji tuə hi dānambāanŋu. Duə tuə piie u kā, u ka biε *Moisi *ānjinamma-i piie baa-ba, kuniε u biε *Diilopəpuərbiemba maama-i a piie baa-ba. U taa u ce mafamma-i ba da ba suə wuə uŋ waŋ mamaŋ Yesu kūŋgu-na coima sɪ. ²⁴ Banaŋ baa hūu-ma, banamba saa hūu-ma. ²⁵ Kuŋ ciε dumaanŋo-na, baa hel ba-naa honniŋ aa naa sire ta ba ta. Pol wuə cira: «Ma dɔlaa *Diilon-Yalle puər *Isayi-i i bɪncuəmba wulaa. Diilon-Yalle gbɪε-yo wuə:

²⁶ *«Kā η ka waŋ baa Isirahel-baamba-i
wuə ba nu nelma-i ŋga ba sa suə ma yaanŋa-i;
ba ne colcol ŋga ba sa da bɪŋkūŋgu.*

²⁷ *Ba nyaayā ba fεrε.*

*Ba suuye ba tūnni-i ba sa taara ba nu baa-ni,
aa suuye ba yufiŋa-i ba sa taara ba da baa-ya.*

Ba sa taara ba suə mi nelma yaanŋa-i aa jo mi ji kor-ba.» †

²⁸ Pol wuə cira: «Terienŋu faŋgu-na, na saaya na suə wuə fiεfiε-i-na, Diilonŋo birii saŋ koŋkor-nelma-i hā *niεraamba baa-ma. Bafamba fuə, ba ka nu-ma.» [²⁹ Polŋ piie dumaanŋo-na, Yuifubaa baa gbuu ta ba fanu ba-naa u nelma-na ba kūŋ.]

³⁰ Pol wuə biyaa u yerreŋ dūŋgu Ɔrəmu-i-na. U ciε bienŋa hāi dūŋgu faŋgu-na. Nuəmba taa ba kā u wulaa. U saa tuə donya moloŋo u fεrεŋ nuə. ³¹ U taa u waŋ Diilon-bāanŋu maama-i baa nuəmba-i aa tuə kalaŋ-ba baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa maama-i. U holle saa ta di tie baa ma cemma-i aa u waa u fεrεŋ nuə.

Polɔ nyɛgān sɛbɛ maɔ hā Ɔrɔmutaamba-i Nelmuoyamma

Ɔrɔmutaamba nuɔ Diilonɔ-nelma-i nuɔmba naɔ wulaa aa hūu-ma. Polɔ nuɔ ba maama-i dumaanɔ-na, uɔ juɔ'a u kã, u nyɛgɛn sɛbɛ daayo-i duɔ tūnu-bei wuɔ u ka kã ba terienɔgu-na ka jaal-ba.

Pol firiinu *Neldɔɔlma-i baa-ba sɛbɛ daayo-na. U nelma-i hiere ma kãa ka jūn nelma diei nuɔ; wuɔ *Yuifuyien nuɔ o, Yuifuyien nuɔ sɪ o, da n haa n nanɔga-i Yesu-i-na yon, Diilonɔ tuɔ kãn-ni nelviin nuɔ aa u *Yalle ta di kãyã-nie n wuɔsaangu-na (sap. 1–8).

U piiye Yuifubaa-ba maɔ cɪnaana Yesu-i ba kūngu-i: Wuɔ baɔ cɪnaana Yesu-i, Diilonɔ firiinu u huɔnɔga-i baa *niɛraamba maɔ hūyãa u maama-i a kor-ba. U ciɛ kufanɔgu-i a pigān wuɔ nuɔmba-i hiere ba maama dɔlnu-yuɔ, u sa ce ciɛluɔ. A ce dumaanɔ-na u saa bi nanna Yuifubaa-ba-i. Yiinɔgu dii baa yiinɔgu ba ka hūu Yesu maama-i aa Diilonɔ kor-ba (sap. 9–11).

U bi tagaaya pigān Diilonɔ-dūn-baambaɔ saaya ba waa du-maa ba-naa nuɔ, baa baɔ bi saaya ba bel banamba-i dumaa tɛnamma-na (sap. 12–15). U perien u sɛbɛ-i baa jaalupãlle, aa cira ba ta ba cãrã Diilonɔ-i ba hã-yo u wuɔsaangu-na, aa duɔ hi ba terienɔgu-i ba kãyã-yuɔ u cor baa u hūmelle-i (sap. 15–16).

Jaaluɔgu

¹ Muɔ Pol, muɔmɛi nyɛgān sɛbɛ daayo-i. Yesu-Kirsa cãarān muɔ. Diilonɔ ciɛ-mi Yesu *pɔpuɔrbilon muɔ aa bɔ-mi mi den mi ta mi wuɔra mi wan u *Neldɔɔlma-i baa nuɔmba-i.

² Nelma famma-i Diilonɔ uɔ pãa ma nuɔngu-i ku bãangu cuɔ. Wuɔ ciɛ u *pɔpuɔrbiemba yaa nyɛgɛn-ma u sɛbɛ-i-na. ³ Ma vii u Biɛnɔ yaa-i Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i. A saa baa u nelbilosɪnni-i, u waa jãmatigi *Davidi hãayɛlnɔ. ⁴ Nga uɔ kuu aa sire, *Diilonɔ-Yalle pigān wuɔ Diilonɔ-Biɛnɔ kelkel. ⁵ Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i Diilonɔ uɔ ciɛ baa-mi a ce-mi u pɔpuɔrbilon muɔ u yerre fafaangu maama-na, nuɔmba-i nilɛinɔ-na hiere ba da ba haa ba nanɔga yuɔ aa ta ba nu u nuɔngu-i. ⁶ Diilonɔ uɔ bɛ namaa naman a hã Yesu-Kirsa-i, na nuɔngu bi dii nuɔn daaba-na.

⁷ Diilonɔ uɔ dɔlaa namaa naman Ɔrɔmu-i-na hiere aa bɪ-na ce-na u baan namaa, mi nyɛgɛn sɛbɛ daayo-i da mi hã namei.

I To-i Diilonɔ-i, baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i ba kãyã-nɛi aa fɛ na hɔmmu-i.

baa bĩmbaamba-i ta ba buol. Huriimba-i dii, baabũlãamba bi dii. A ne da tãmmaŋ-bĩŋkũŋgu sa cɔ. ²⁴ Diilonjo daa-ma dumɛi u yaŋ-ba ba fereŋ nuɔ ba kakarkuon-maacemma-na ba ta ba ce kumaŋ dolaanuŋ-bei. Ba tĩyãa ku yaa nuɔ-i ta ba ce sensenda-weima-i ba-naa nuɔ. ²⁵ Ba yaan Diilonjo ninsoŋo-i aa cu coimaŋ huon-nu. Diilonj unj hielaa bĩmbĩnni maŋ, ba buol ni yaa-i aa ta ba pã niipãnni ba hã-ni aa bir yaŋ umaŋ hielaa-ni. A ne da u yaa saaya gbeliema hõnni maŋ jon. Ma ciɛ! ²⁶ Diilonjo daa-ma dumɛi u yaŋ-ba ba fereŋ nuɔ ba ta ba ce ba sensenda-weima-i. Ba caamba birii yaŋ bɛmba-i aa ta ba galla baa ba nacaamba. ²⁷ Bɛmba-i maaduɔma, ba yaan caamba-i aa ta ba ku ba-naa maa-na. Ba naan bĩŋwosĩnniŋ; ba galla baa ba nabɛmba. A ce dumaanjo-na, ban taaranj kumaŋ ba da-ku. ²⁸ Ban juɔ'a Diilonj-maama saa hi-ba, Diilonjo naa u yaŋ-ba baa ba añjɔgbabalamma-i ba ta ba ce kumaŋ saa saaya cemma. ²⁹ Balaanju-i hiere ku gbuɔra ku-naa bei. Ba sa fũnuŋ suɔ ban bĩŋ kumaŋ añfafamma-i gbula: cãncaya'i daayo, hõbabalaŋga'i daaka, nenemuŋgu'i daaku, nelkolle'i daade, berru'i daadu, huhurma'i daama, balaanju'i daaku. Ba yaa sikuɔntaamba, ³⁰ yebĩɛnataamba. Ba bigãan Diilonjo-i, bubɔlaamba, bombolmantaamba, fofortaamba, ba hinu ku-ubabalaanju cemma'i ŋaa bige-i, ba sa nu ba bĩncõin nuŋgu. ³¹ Ba yunni kuu aa yaŋ-ba, ba sa kã yaduɔŋga, hõduraamba, ba sa ce hujarre neliɛŋ-na. ³² A ne da ba suyaa wuɔ Diilonjo wulaa, bamaŋ ciɛŋ kumaŋ daaku temma-i, ba saa baa kuliinju! Nga ba suuye ba yufieŋa-i ta ba ce-ku, aa tiraa ta ba dii sũnuŋgu ba hã bamaŋ ciɛŋ-kuŋ.

2

Diilonj unj ger dumaa

¹ Nuɔni maŋ daan nelma ŋ cãl banamba-i, da ŋ fie waa niɛ niɛ, ŋ siɛ kor. Da ŋ ta ŋ cãl banamba-i, kuu dii ŋaa ŋ cãl ŋ fere. Hama-i nuɔ-i? Naa dii kuuduɔŋgu yaa hiere. ² I suyaa wuɔ bamaŋ ciɛŋ maacembabalaŋ daama temma-i, Diilonj unj haa kumaŋ bei, u ninsoŋo. ³ Nuɔ da ŋ ta ŋ cãl banamba-i, aa bi ta ŋ ce ba temma-i, ŋ yuu wuɔ ŋ ka kor Diilonjo wulaa wei? ⁴ Sisɔ Diilonj unj gbuu fũnuŋ fa aa waa hõhĩnantieŋo, nan daa kufanju-i añsɔsɔmma wei? Nj saa suɔ wuɔ u fafaanju saaya ku ce ŋ bir ŋ ciluɔ-i wei? ⁵ Nga niŋ'a ŋ sa nu baa ŋ tũnni-i, aa yagar wuɔ ŋ siɛ bir ŋ ciluɔ-i, nan fere'i taaraayan yaahuolbabalaŋo-i ŋ hã ŋ fere Diilonj unj ka pigãan nuɔmba-i u jãyãmma-i yiinju maŋ nuɔ-i. U suɔ u pã. ⁶ U ka pã neliɛŋo neliɛŋo baa u maacemma sullu-i. ⁷ Bamaŋ vaa ba fere baa añfaanjo-i Diilonjo duɔ gbeliɛŋ-ba aa da ba da cicɛlma maŋ sa tĩɛŋ dede-i, ma ka dɔl-ba. ⁸ Nga bamaŋ

puu bubuɔsinni baa-yo, bamaŋ ciinaana ninsoŋo-i aa faya ba fere baa ambabalma cemma-i, u ka pigaan-ba u jayamma-i. ⁹ Bamaŋ cieŋ ambabalma-i, ba ka da yaahuolo-i baa muliema yar-ba. A doŋ *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *nieraamba-i hiere. ¹⁰⁻¹¹ A ne da umaŋ cieŋ anfafamma-i, duɔ fie tuɔ hel hie, Diiloŋo sa ce cieluɔ; u ka gbeliŋ kutieŋo-i aa ce-yo boi aa fe u huɔŋga-i. A doŋ Yuifubaa-ba-na ka cor baa nieraamba-i hiere.

¹² Bamaŋ saa suɔ *Moisi *anjɔnamma-i aa ta ba wuɔ ba cal, Diiloŋo ka caa-ba; ŋga u sa ka ne anjɔnamma aa caa-ba. A ne da bamaŋ suyaa-ma hiere aa suuye ba yufieŋa-i ta ba wuɔ ba cal-ma, u ka yuu-ba saa baa ma yaa-i aa caa-ba. ¹³ Baa na ta na ne wuɔ si bamaŋ nuɔŋ anjɔnamma-i yon ba yaa nelviimba-i Diiloŋo wulaa; ba'i si. Bamaŋ wuɔyaan ma humelle-i di kungu-na hiere, ba yaa nelviimba-i. ¹⁴ Na saa da, anjɔnamma si dii baa nieraamba-i, ŋga ba suɔ-ma ba karnu ba wuɔ ma humelle-i. Maŋ fie'a maa si dii baa-ba ba nammu-na, maa dii ba hommu-na. ¹⁵ Dumaŋo-na, ba ciluɔ pigaan wuɔ anjɔnamman taaran nuɔmba ta ba ce kumaŋ, kuu dii ba hommu-na. A naara kufanngu-i, ban suɔ anfafamma-i bo-ma ambabalma-na, ba hommu sa huu-ma ba ce manan temma, ku bi pigaan wuɔ anjɔnamma dii ba hommu-na. ¹⁶ Gengeryiingu-na, mafamma-i hiere ma ka suɔ. A saanu baa miŋ wan *Neldɔɔlma maŋ, yiingu fanngu-na, Diiloŋo ka ce Yesu-Kirsa ger nuɔmba yun-maama-i. Maman fuyaa hiere, ma ka hel bomborma-na.

Yuifubaa-ba-i baa anjɔnamma-i

¹⁷ Nuɔni maŋ wuɔ nuɔ *Yuifuyieŋ nuɔ, wuɔ nan suɔ *Moisi *anjɔnamma-i, ŋ kaal ŋ fere wuɔ Diiloŋo-i namaa wuonɔ, ¹⁸ ŋ suɔ Diiloŋo kusungu-i, aa anjɔnamma cie ŋ ta ŋ suɔ kumaŋ faa cemma. ¹⁹ Nuɔni maŋ wuɔ nuɔnei diyaan nuɔmba-i humelle-na, wuɔ nuɔnei puuriŋ nuɔmba yufieŋa-i, ²⁰ wuɔ nuɔnei pigaan bamaŋ sa suyaan kuyungu, wuɔ nuɔnei kalaan bamaŋ sa suyaan yieŋgu, wuɔ anjɔnamma cie nan suɔ nelma-i hiere baa ninsoŋo-i hiere. ²¹ Nuɔni maŋ haalāayāŋ banamba-i, bige-i cie ŋ sa haalā ŋ fere? Nuɔni maŋ wuɔ cuoyungu saa fa, bige-i cie nan ta ŋ cuo? ²² Nuɔni maŋ wuɔ *fuocesinni saa fa, bige-i cie nan ta ŋ ce-ni? Nuɔni maŋ sa taaraayan ŋ da tinni-i baa ŋ yufelle, bige-i cie ŋ ta ŋ bie bimbinni-i tinniŋ-dūnni-na? ²³ Nuɔni maŋ kaalaan ŋ fere wuɔ anjɔnamma dii baa-ni, bige-i cie ŋ ta ŋ cal ma wuɔsaangu-i ŋ biena Diiloŋo yerre-i. ²⁴ Diiloŋ-nelma gbaraa-ma wuɔ: «Namei cie *nieraamba sa kaŋ Diiloŋo-i.»*

* 2:24 Isayi (Ésaïe) 52.5

25 Da η ta η wuɔ ānjɪnamma-i, yungu dii η *jāmma-na. Nga da η'a η sa wuɔ ānjɪnamma-i, yungu si dii η jāmma-na. 26 Naa uman duɔ saa *jā aa tuɔ wuɔ ānjɪnamma-i fafamma, ku ce Diilonɔ ka cɪna-yuɔ wuɔ u saa jā wei? 27 Terienɔgu fanɔgu-na, nuɔni man jāa aa ānjɪnamma sebe waa baa-ni aa η sa wuɔ ma hūmelle-i, fuɔ man saa jā aa tuɔ wuɔ-de u ka cira η cālāa cemma. 28 Da η nu wuɔ Yuifuyienɔ-i, yufien-nemma sɪ; aa *sɪnjāanɔgu-i pādorre sɪ. 29 Nga da η nu wuɔ Yuifuyienɔ-i, ba suɔ-yo u huɔn-na. Aa da η bi nu wuɔ sɪnjāanɔgu-i ba da-ku η huɔn-na. *Diilonɔ-Yallen-sɪnjāanɔgu yaa kufanɔgu-i, ānjɪnamman-sɪnjāanɔgu sɪ. Yuifuyien fuɔ temma-i nuɔmba sa gbɛlien-yo, nga Diilonɔ'i gbɛlaan-yon.

3

1 Terienɔgu fanɔgu-na, yun haku-i dii Yuifusɪnni-na? Yungu dii sɪnjāanɔgu-na wei? 2 Yungu dii Yuifusɪnni-na bāmbāale. Dielā-kūngu yaa daaku: Diilonɔ diyaa u nelma-i *Yuifubaa-ba nammu yaa nuɔ-i. 3 Ban fiɛ'a ba hiero saa ji yiɛra-mɛi, ku ce Diilonɔ ka bir baa huɔn-āndaanɔgu wuɔ ba saa ji yiɛra-mɛi wei? 4 U siɛ bir baa huɔn-āndaanɔgu. Nelbilien da ba fiɛ waa huhurmantaamba hiere, Diilonɔ siɛ gbāa ce huhurmantienɔ dede, nna man nyɛgāan dumaa u nelma-na wuɔ:

«Ninsonɔ ka waa baa-ni η nelma-na hiere.

*Uman duɔ cāl-ni, u cālāa-ni gbānɔgbān.»**

5 Nelbiliemba gbāa bi cira wuɔ diɛ tiɛ ce āmbabalma-i ku saa balan, kɛɛ ku faa. Ku faa yungu man nuɔ-i ku yaa daaku: Diɛ ne miɛ āncemma-i baa Diilonɔ-maama-i, i suɔ ku'i nuɔ-i wuɔ Diilonɔ faa. Wuɔ da kuɔ miɛ āmbabalma ce i tiɛ da Diilonɔ fafaanɔgu-i, ma bilaa niɛ u tuɔ gān baa-ye? 6 Diilon duɔ tuɔ gān baa-ye, u ninsonɔ! Kuɔ u saa naa fa, uu naa ce niɛ tuɔ suɔ nuɔmba pāmma baa ba maacemma sullu-i? 7 Nga da kuɔ min kar coima man, ma kaala Diilonɔ sɪnni-i ninsonɔ aa ta ma ce Diilonɔ-i bɔi, ma da niɛ u dii-mi baa āmbabalmanciraamba tuɔ gān baa-mi? 8 Da kuɔ miɛ āmbabalma yaa ciɛn i tiɛ da Diilonɔ fafaanɔgu-i, i gbāa cira ku saaya i tiɛ ce āmbabalma-i Diilonɔ tuɔ pigāan u fafaanɔgu-i kɛ? Yɛbiɛnataamba gbɛ-ku dumaa wuɔ mɛi wuɔra mi wan ma yaa-i. Kutaamba-i Diilonɔ ka gān baa-ba; aa ba yaa taaraaya-mɛi.

Molo saa vii

9 Mi gbāa wan wuɔ niɛ? *Yuifubaa miɛ i bɔyaa banamba-na wei? I saa buɔ-bei! Mi tagaaya pigāan-na cor miɛ Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba-i hiere āmbabalma nyugāan-bei hiere ka saa. 10 Ma nyɛgāan Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

«Nelviinɔ si dii aa bi cira u yaa daayo.

* 3:4 Gbɛliɛman-nalāanɔgu (Psaume) 51.6

11 *Molo sa nu nelma, molo si dii uman taaraayan Diilonjo-i.*

12 *Ba naana hūmelle-i hiere, ba cie nelsəsəyaamba.*

Anfafammancero si dii aa bi cira u yaa daayo.†

13 *Ba nuŋ-āndenni balaan ŋaa kuudālāngu.*

Ba nunni yii baa huhurma yaa yon.

Ba nuŋ-āndenni dii ŋaa tīmma.‡

14 *Ba haa ba nubabalaangu yaa nuamba-na ka nan bāangu-i.*

Ba nunni yuu baa āndabalanni.§

15 *Aa ba nammu dii fiefiε nelkolle-na.*

16 *Da ba cor kusuŋ-nu, ba guɔla-kuɔ aa kəsusŋ nuamba-i aa cor baa ba fεε.*

17 *Ba sa suɔ ban bŋ kuman yaafelle-i.**

18 *Ba sa kālā Diilonjo-i halle cεkūɔ.»†*

19 A ne da i suyaa wuɔ *ānjŋammaŋ waan mamaŋ hiere, ma vii bamaŋ dii ānjŋamma yaa nuɔ-i. Mafamma cie molo baa gbāa duɔ da āntāalāmma aa nuamba-i hiere ba da ba suɔ wuɔ ba cālāa Diilonjo-i. 20 Na saa da, molo siε gbāa wuɔ ānjŋamma-i ma kūngu-na hiere a vii Diilonjo wulaa. Anjŋamma ce nelieŋ nuɔ ŋ suɔ wuɔ āmbabalmanceron nuɔ.

Viisinni da nie?

21 Nga fiefiε-i-na, Diilonjo pigāan-ye uŋ kāŋ-yeŋ nelviin mie dumaa aa u sa ne *Moisi *ānjŋamma-i, ŋaa maŋ nyεgāan dumaa ānjŋammaŋ-seβε-i-na baa *Diilopɔpuɔrbiemba seβεbaa-ba-na. 22 Diilonjo ne nelbiliemban haa ba nanŋa Yesu-Kirsa-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kāŋ-ba nelviimba. Nuɔni maŋ da ŋ hūu *Kirsa maama-i, u tuɔ kāŋ-ni nelviin nuɔ. Na saa da, nuamba-i hiere baa dii kuuduŋgu, 23 ba cālāa Diilonjo-i; a ce dumaanjo-na molo sa gbāa pie Diilonjo-i. 24 Nga Diilonjo-i baa u fafaangu-i u ce-ba nelviimba ba ta ba gbā ba pie-yo. U ce mafamma-i gbāngbāŋ u sa hūu bŋkūngu ba wulaa. U cie Yesu-Kirsa yaa hūu-ba āmbabalma nammu-na ce-ba nelviimba. 25 Diilonjo cie u yaa-i tāmman-kūngu a pir āmbabalma-i bamaŋ haa ba nanŋa yuɔ ba yunni-na. Ambabalma maŋ cie yiinaa-i-na, uu naa suuye u yufieŋa mei, u saa yuu ma cēmelle; ŋga u pigāan baa tāmman-kūŋ daaku-i wuɔ u wuɔ hūmelle. 26 Tāmman-kūŋ daaku bi pigāan Diilonjo viisinni-i nyuŋgo ku bāan daaku-na. Ku pigāan wuɔ Diilonjo-i nelviinjo dii yiinaa, aa u bi kāŋ bamaŋ haa ba nanŋa-i Yesu-i-na nelviimba.

27 Da ma waa dumaanjo-na, molo gbāa kaal u fεε wuɔ fuɔ nelviinjo wei? Molo siε gbāa kaal u fεε. Hama-i nuɔ-i? Diilonjo sa kāŋ-ye nelviin mie wuɔ i wuɔ ānjŋamma, ŋga in haa i nanŋa

† 3:12 Gbeliemān-neini (Psaumes) 14.1-3; 53.2-4 ‡ 3:13 Gbeliemān-nalāangu (Psaume) 140.4 § 3:14 Gbeliemān-nalāangu (Psaume) 10.7 * 3:17 Isayi (Ésaïe) 59.7-8 † 3:18 Gbeliemān-nalāangu (Psaume) 36.2

Yesu-Kirsa-i-na, ku'i cie u tuɔ kãŋ-ye nelviin miɛ. ²⁸ I gbãa wan mamaj ma yaa daama: Diilonjo kãŋ neliɛŋ nuɔŋo-i nelviin nuɔ wuɔ ŋ haa ŋ nanɓa-i Yesu-Kirsa-i-na, u sa kãŋ-ni wuɔ ŋ wuɔyaa añjinamma. ²⁹ Mi saa yagar-ma da kuɔ Diilonjo cie *Yuifu ba wuonjo yon. Diilonjo bi si dii baa banamba-i wei? Uu dii baa-ba. ³⁰ Diilonjo dii u diei yon, unanjo si dii yanɓa nanɓa. Yuifubaa-ba man haa ba nanɓa Yesu-i-na u ka tuɔ kãŋ-ba nelviimba, aa *niɛraamba man bi haa ba nanɓa Yesu-i-na u ka bi tuɔ kãŋ bafamba-i nelviimba. ³¹ Diɛ cira wuɔ Diilonjo ne neliɛŋ nuɔ nin haa ŋ nanɓa Yesu-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ, ku pigãan wuɔ yunɓu si dii añjinamma-na wei? Ku'i sɩ; ŋga ku ce i migãan suɔ añjinamma munyierammu-i Diilonj-hümelle-na.

4

Abiramu nahaale maama

¹ Niɛŋ i bincɔinjo-i *Abiramu künɓu-i. I gbãa wan wuɔ niɛ u maama-na? Uŋ siire u daa bige-i? ² Uŋ cie kuman, kuɔ Diilonjo naa ne ku yaa-i aa cira nelviinjo, uu naa gbãa tuɔ kaal u fɛɛɛ. Ŋga u siɛ gbãa kaal u fɛɛɛ Diilonjo yaanɓa-na. ³ Diilonj-nelma waan wuɔ niɛ u künɓu-na? Ma ciera wuɔ: «*Abiramu haa u nanɓa Diilonjo-na, Diilonjo ne u nahaale-i aa cira nelviinjo.*»* ⁴ Neliɛŋ nuɔ da ŋ ta ŋ taara bɩŋkünɓu, ŋ ce maacemma-i a gbãa da ku bɩŋkünɓu-i. Dumaanjo-na, ŋ saa da-ku gbãŋgbãŋ; ŋ cufalaa aa da-ku. ⁵ Kuuduɔŋɓu sɩ baa viisinni-i. Ŋ siɛ gbãa ce maacemma da viisinni-i; ŋga da ŋ haa ŋ nanɓa-i Diilonjo-na yon, wuɔ u yaa cieŋ nelbabalanjo-i nelviinjo, Diilonjo ne nin haa ŋ nanɓa-i yuɔ dumaa aa tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ. ⁶ Diilonj un'a u saa ne uman ciluɔ-i aa suɔ tuɔ kãŋ-yo nelviinjo, *Davidi hãlãa kutienjo yudɔdallen-nalãanɓu yaa wuɔ:

⁷ «*Diilonj un cie jande bamanj cãlmuɔ nuɔ-i, unj hurii bamanj ambabalma-i, kutaamba yunni dɔlãa.*

⁸ *Itien un'a u sa kãŋ uman ambabalma-i, kutienjo yunɓu dɔlãa.*»†

⁹ Yudɔdalle fande vii bamanj *jãa yon wei? Bamanj saa jã, ba nunɓu bi si dii-die wei? I waan ma yaa cor yiɛ: «*Diilonjo niɛ Abiramun haa u nanɓa-i yuɔ dumaa yaa aa cira nelviinjo.*» ¹⁰ Mafamma cie yaku-i? Abiramu naa jã tɩ sisɔ u saa naa hi jã yogo? U saa naa hi jã yogo. ¹¹ Aa Abiramu suɔ duɔ jã, uu naa haa u nanɓa Diilonjo-na, a ce dumaanjo-na Diilonjo naa tuɔ kãŋ-yo nelviinjo. Ku huonɓu yaa nuɔ-i Diilonjo cie u suɔ jã

* 4:3 Miwaanjo jinammanj-seɓe (Genèse) 15.6
(Psaume) 32.1-2

† 4:8 Gbeliemanj-nalãanɓu

a duɔ pigãan wuɔ fuɔ viisinni dányuɔ yaa *jãmma-i†. A ce dumaanjo-na, bamanj saa jã hiere aa haa ba nanɔga-i Diilonjo-na, Abiramu cie ba to. Diilonjo bi kãnj bafamba-i nelviimba. 12 Bamanj jãa, u yaa bi cie ba to-i. Mi sa gbẽ bamanj jãa yonj de; nɔga mi gbẽ bamanj jãa aa tiraa haa ba nanɔga-i Diilonjo-na nɔga fuɔnj nɔa naa haa-ka yuɔ dumaa aa suɔ duɔ jã.

Diilonj-nupãlle vii bamanj haa ba nanɔga yuɔ

13 Ku saa ce nɔaa Diilonjo nie *Abiramunj wuɔyaa *ãnjɔnamma-i dumaa aa pã nunɔgu-i baa-yo de! Nɔga unj haa u nanɔga-i Diilonjo-na dumaa, Diilonjo nie ku yaa-i aa pã nunɔgu-i baa-yo. Diilonjo kãanj-yo nelviinjoo aa pã nunɔgu-i baa-yo wuɔ u ka hã fuɔ baa u huonɔgu-i hĩema-i§. 14 Diilonj unj pãa nunɔgu manj, kuɔ bamanj taa ba wuɔ ãnjɔnamma-i ba yaa naa saaya ba da-ku yonj, yunɔgu naa saa waa nahaale-na, aa Diilonjo nupãlle naa waa ãndagbãngbãlãangu. 15 Die i ne, ãnjɔnamma jo baa Diilonj-berru; a ne da ãnjɔnamma da ma'a maa si dii kusuɔnj-nu, cãlmuɔ si dii.

16 Ku'i cie nj da Diilonjo pãa u ciilunɔgu nunɔgu-i baa bamanj haa ba nanɔga yuɔ, ku da ku ce gbãngbãnj-kũnjgu a vii Abiramu hãayẽimba-i hiere. Ku saa ce nɔaa bamanj wuɔyaanj ãnjɔnamma-i bafamba da-ba-dieki kũnjgu-i; Abiramunj yenj i to hiere, bamanj haa ba nanɔga-i Diilonjo-na fuɔ temma-i, ba nunɔgu bi dii-kuɔ. 17 Ma nyegãanj Diilonj-nelma-na wuɔ: «*Mi ka ce-ni siyaabaa bɔi bɛncɔinj nu.*»* Diilonjo manj siirenj bikuomba-i, umanj hielaanj bimbinni manj saa hi hel yogo baa u nunj-ãndaangu, Abiramu haa u nanɔga-i Diilonjo fanjo yaa nuɔ-i. Diilonjo fanjo wulaa Abiramu yaa i to-i.

18 Nelma manj nelie sie gbãa hũu-ma, Abiramu hũyãa ma yaa-i. U haa u nanɔga-i Diilonjo-na ma yaa nuɔ-i aa tĩena tuɔ cie. U cie dumɛi a ce siyaabaa bɔi bɛncɔinjoo nɔaa Diilonj unj'a naa wanma dumaa baa-yo wuɔ: «*nj huonɔgu ka ciinu.*»† 19 U bienja taa a kã bienj komuɔnja ndii-i-na; duɔ ne, u da fuɔ kuu tĩ aa u ciɛnjoo-i Sara naa cor bilodalle-i aa u nanɔga saa kã u huonj-nu dede; nɔga Abiramu saa kar Diilonjo-na. 20 Uu naa tĩena baa-ma wuɔ Diilonj unj pãa nunɔgu manj, u ka ce-ku. U saa naa ce u hɔmmu-i mu hãi. Unj haa u nanɔga-i Diilonjo-na, ku diyaa sirɛinja yuɔ a ce u gbɛliɛnj Diilonjo-i. 21 Uu naa fununj suɔ wuɔ Diilonj unj waanj mamanj, ku fɔnjgũɔ dii-yuɔ u duɔ ce-ma. 22 Ku'i cie *Diilonjo ne unj haa u nanɔga-i yuɔ dumaa aa cira nelviinjoo.* 23 «*Diilonjo nie unj haa u nanɔga-i yuɔ dumaa aa cira nelviinjoo*»‡: Nelma famma saa nyegɛnj

† 4:11 Nierj Miwaanjo jɔnammanj-sebe-i-na (Genèse) 17.9-14 § 4:13 Nierj Miwaanjo jɔnammanj-sebe-i-na 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18. * 4:17 Miwaanjo jɔnammanj-sebe (Genèse) 17.5 † 4:18 Miwaanjo jɔnammanj-sebe (Genèse) 15.5 ‡ 4:23 Miwaanjo jɔnammanj-sebe 15.6

vii fuo da-u-diei. ²⁴ Ma bi vii mie man haa i nanɔa-i Diilonɔ-na. U yaa siire Itienɔ-i Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na. U ji ne in haa i nanɔa-i yuo dumaa aa cira nelviin mie. ²⁵ U siyaa ba ko Yesu-i i ambabalma maama-na aa sire-yuo ce-ye nelviin mie.

5

I suuriinu i-naa baa Diilonɔ-i

¹ In haa i nanɔa Diilonɔ-na a ce nelviin mie u wulaa, Itienɔ-i Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuo baa-yo fiefie-i-na. ² In haa i nanɔa Diilonɔ-na, fuo yaa cie i tie da u hujarre-i. Hujar daade dii baa-ye baangu-i baa isuonɔgu-i. Aa in tlenaana baa-ma wuo i ka ce i baangu-i baa Diilonɔ-i, ku'i gbu ku fe i hɔmmu-i. ³ Aa ku'i si yon, die fie waa yaahuolo-na, i hɔmmu fe. I suyaa wuo yaahuolo yaa cien i doluonu-mei. ⁴ Aa die doluonu-mei ku ce i nyaar-mei. Aa die nyaar-mei ku ce i tie hin ma taalunɔgu. ⁵ In hin taalunɔgu man, ku sie gbaa taal-e. Hama-i nuo-i? Diilonɔ silaa ce baa-ye cor; un haa-ye u *Yalle man di cie i tie suo un kun i maama-na dumaa.

⁶ Coima saa fa, kun na naa gbuu bin dunɔgu yie huonɔgu man nuo-i, Diilon un naa dii huonɔgu man, kun juo hi, *Kirsa kuu ambabalmanciraan mie i maama-na. ⁷ A huuma ku nelviin maama-na kuu dii kpelle! Molo gbaa ji da sireina a ku nelfefein maa-na. ⁸ A ne da mie in naa gbuu suur ambabalma-na bal i nuhonɔna, Kirsa kuu i maama-na. Diilonɔ cie ku yaa-i a pigaan-ye un dolaa-ye ka hi kusuon-nu. ⁹ Fiefie-i-na, Yesun cie u fere tamman-kunɔgu a ce-ye nelviin mie Diilonɔ yaanga-na, u ce nie aa u sie kor-e u berru-na? ¹⁰ Ii naa waa bigaarun baa Diilonɔ-i, u sie u Bienɔ ku a dii-ye i-naa nuo baa-yo. In suuri i-naa nuo ti, fiefie-i-na u Bienon siire, u ce nie aa u sie kor-e? ¹¹ A naara kufanɔgu-i, Itienɔ-i Yesu-Kirsa cie i hɔmmu gbuu fe baa Diilonɔ-i. U yaa diyaa-ye i-naa nuo fiefie-i-na baa Diilonɔ-i.

Adaman guolaaya kuman Yesu migaan-ku

¹² Adama yaa diyaa ambabalma-i hie ma-na. Kuu dii naa nelduonɔ-i diyaa ambabalma-i hie ma-na aa kuliinɔgu nyaanu ambabalma-i jo. A ce dumaanɔ-na nuomba-i hiere ban cie ambabalma-i, kuliinɔgu naa cure-bei hiere. ¹³ Aa Diilonɔ suo duo ha *Moisi-i *anjnamma-i, ambabalma naa suur ti hie ma-na, na anjnamman na na'a ma saa waa dumaanɔ-na, Diilonɔ saa tuo kan ambabalma-i. ¹⁴ A ne da a don Adama baangu-na, a ji hi Moisi kunɔgu-i, kuliinɔgu cie ku baangu-i, halle baman saa cal Adama temma-i a yagar Diilonɔ nunɔgu-i, ku taa ku wuo-ba.

Adama-i baa *Konkortienɔ man naa saaya u jo, ba maacemma nyaanu ma-naa. Adama guolaaya nelbiliba-i,

Koŋkortienjo jo ji migãaŋ-ba. ¹⁵ Adãma cãlmuo siε gbãa fi baa Diilonj-sãmma-i. Nelduonj cãlmuo maama-na kuliingu wuyaa nuamba boi ninsonjo, nga Diilonjo hujarre temma si dii. Aa unj cie sãmma manj nelduonj maama-na, Yesu-Kirsa maama-na, ma maaraa kufanngu-i aa ma bi hii nuamba boi. ¹⁶ Aa Diilonj-sãmmaŋ juo baa kumanj, kuuduonngu si baa nelduonj cãlmuonj juo baa kumanj. Ambabalma dieinj juo baa gẽngɛruo manj, gẽngɛro fanjo juo baa Diilonj-berru, a ne da inj cie ambabalpepetienjo manj, Diilonjo cie hujarre yiε u saa cãl-e. ¹⁷ Da kuo cãlmuotienjo diei maama-na kuliingu cie ku bãanngu-i ninsonjo, bamanj siyaa Diilonjo sãmma-i aa u ce-ba nelviimba u saa hũu biŋkũngu ba wulaa, Yesu-Kirsa da-u-diei cie ba da ba ce ba bãanngu-i ka hi hie?

¹⁸ Terienngu fanngu-na, nelduonj ambabalmanj cie Diilonjo gãnj baa nelbiliemba-i hiere dumaa, nelduonj ancenviima bi kuraa nelbiliemba-i hiere dumei aa hiel-ba kuliingu-na. ¹⁹ Nelduonjo diei unj yagaraa Diilonjo nuŋgu-i dumaa a ce nuamba boi ce ambabalmanciraamba, nelduonjo diei bi siyaa Diilonjo nuŋgu-i dumei a ce nuamba boi ce nelviimba Diilonjo wulaa.

²⁰ Kumanj ŋaa *ãnjĩnamma-i, Diilonjo hãa-ye baa-ma i die suo wuo i ambabalma maaraaya cor. Nga i ambabalma-i baa ma maaramma-i hiere Diilonj-hujarre maaraa-ma aa bir jãrã. ²¹ Diilonjo cie hujarre yiε aa ce-ye nelviinj miε i die da cicɛlma manj sa tɛŋ dede-i Itienjo-i Yesu-Kirsa barguo-i-na. A ce dumaanjo-na ambabalmanj cie ma bãanngu-i baa nelkolle-i dumaa, Diilonj-hujarre ce di bãanngu-i baa koŋkoro-i dumei.

6

I karaanu i-naa nuo baa ambabalma-i

¹ Kufanngu terienngu-na i gbãa cira niε? I saaya i cor baa ambabalma-i Diilonjo duo ce hujarre yiε boi wɛi? ² Ma'i sɪ! Ii dii ŋaa i kuu a karnu i-naa nuo baa ambabalma-i, i ce niε gbãa tiraa cor baa-ma?

³ Na saa suo wuo miε manj *baatisenj hiere a suur Yesu-Kirsa horre-na, kuu dii ŋaa i kuu baa-yo'i wɛi? ⁴ Inj daa *batɛmu-i, kuu dii ŋaa i kuu baa *Kirsa-i aa ba fuure-yiε baa-yo i To-i Diilonjo duo sire-yiε ŋaa unj siire fuo-i dumaa baa u himma-i i die waa bãfɛliɛŋ-nu. ⁵ Na saa da, da kuo i kuu kulduonngu baa Kirsa-i, i ka bi sire sireduoma baa-yo. ⁶⁻⁷ Umanj duo ku, u kuraa ambabalma nammu-na. Terienngu fanngu-na na saaya na suo wuo ba gbuu i cicuonngu-i baa Kirsa-i a ko i balaanngu-i a hũu-ye ambabalma nammu-na. ⁸ Da kuo i kuu baa Kirsa-i, i suyaa wuo i ka sire waa baa-yo. ⁹ I suyaa kerre wuo Kirsanj siire hel kuomba hɔlma-na, u siε tiraa ku; kuliingu siε tiraa gbãa ce biŋkũngu yuo. ¹⁰ Kirsa kuu i diei a kure ambabalma-i gbula.

Uŋ siire fieɓie-i-na, u cãa Diilonjo. ¹¹ Kuuduɔŋgu yaa baa namaa bi fere-i: Na gbɛ na dii-ma na hɔmmu-na wuɔ na kuu a karnu na-naa nuɔ baa ɔmbabalma-i aa sire waa Yesu-Kirsa horre-na ta na cãa Diilonjo.

¹² Terienŋu fanŋu-na, ɔmbabalma saa saaya ma tiraa ta yaanŋa nei a ce na ta na ce kumaŋ dɔlaanuŋ-nei. ¹³ Baa na tiraa na nanna na fere na hã ɔmbabalma-i ma ce-na kɔraaŋ namaa ta ma ce kuubabalaanŋu baa-na. Nga nanŋ kuu aa sire waa cicɛlma fieɓie-i-na, yaanŋ aa na hã Diilonjo-i baa na fere u ce-na ɔnfafammanciraanŋ namaa, tuɔ ce ɔnfafamma baa-na. ¹⁴ Nanŋ yaanŋ ɔnjɔnamma-i aa cu Hujarrentienjo huonŋ-nu, ɔmbabalma sie tiraa gbãa ce biŋkũŋgu nei.

¹⁵ Nga inŋ yaanŋ ɔnjɔnamma-i aa cu Hujarrentienjo huonŋ-nu, i ka cor tie ce ɔmbabalma-i wuɔ ɔnjɔnamma sa tiraa ma ye dii i yunŋ-nu wei? Ma'i sɩ! ¹⁶ Na saa suɔ wuɔ da ŋ nanna ŋ fere hã nelienjo ŋaa kɔrienŋ nuɔ, a ta ŋ nu u nuŋgu-i, ŋ cie kutienjo kɔrienŋ nuɔ ninsoŋo wei? Ku gbãa waa ŋ naana ŋ fere hã ɔmbabalma, mafamma kã baa-ni kuliinŋ-nu. Ku gbãa bi waa ŋ naana ŋ fere hã Diilonjo ta ŋ nu u nuŋgu-i; kufanŋu kã baa-ni viisinninŋ. ¹⁷ Nga yaanŋ i tie jaal Diilonjo-i: Namaa namanŋ ɔmbabalma naa ce-na kɔraaŋ namaa, na yaanŋ fieɓie-i-na aa ta na nu Diilonjo nuŋgu-i baa huɔŋga diei, aa sie banŋ waanŋ mamanŋ baa-na. ¹⁸ Na hilaa ɔmbabalma kɔrsɩnni-na a suur viisinninŋ-kɔrsɩnninŋ. Kuu dii ŋaa na hielaa na nanŋa ɔmbabalma cemma-na, na suurii kuuviinŋ-nu fieɓie-i-na. ¹⁹ Na nelnulle gbɛ baa-na ku'i cie mi bie nel daama-i da mi tagaaya pigãanŋ-na. Dielũo-i-na, nanŋ ŋa naa nanna na fere dumaa ŋaa kɔraaŋ namaa a hã ɔmbabalma-i ta na ce kakarkuonjo-i, a ji ce na pu baa Diilonjo-i, naananŋ na fere dumei fieɓie-i-na na hã Diilonjo-i, na ta na ce kuuviinŋgu a waa nelfafaanŋ namaa.

²⁰ ɔmbabalmanŋ ŋa naa ta na yaanŋ-na huɔŋgu-na, na saa ta na yuure viisinninŋ-maama. ²¹ Nanŋ taa na ce kumaŋ ku huɔŋgu-na, na daa bige-i kuɔ? Ma sɩ nyunŋo-i-na ku da-na senserre ke? Maacemma famma temma kã baa nelienjo kuliinŋ-nu.

²² Nga fieɓie-i-na, na kuraa ɔmbabalma nammu-na ta na cãa Diilonjo. Nanŋ daa kumaŋ kuɔ, ku yaa daaku: Na ciluɔ faa a saanu baa Diilonŋ unŋ taaranŋ-yuɔ dumaa, aa na ka da cicɛlma manŋ sa tieŋ dede-i. ²³ Na saa da, ɔmbabalma pã ma tienjo-i baa kuliinŋgu, a ne da da ŋ waa Itienjo-i Yesu-Kirsa horre-na, Diilonjo hã-ni baa cicɛlma manŋ sa tieŋ dede-i gbãŋgbãŋ.

7

I karaanu i-naa nuɔ baa ɔnjɔnamma-i

¹ Tobinŋ namaa, mi suyaa miɛ na suɔ kuŋ wuɔ dumaa i hɔlma-na. Na suyaa wuɔ nelienŋ nuɔ da ŋ waa cicɛlma yaa-i ŋ

saaya η ta η wuɔ hūmienja-i an saaya a wuɔ dumaa. ² Terienḡu fanḡu-na, casoḡo bɔlɔ duɔ waa cicēlma, u siε gbāa hel ānsorrena. Nga bɔlḡ duɔ ku, biḡkūḡu siε gbāa bella-yuɔ ba ānsorrena. ³ Duɔ yan u bɔlɔ-i cicēlma aa kā ka soḡ bibiεḡo naḡ-na, u cālāa; u ciε *fuocesinni. Nga u bɔlɔ duɔ ku, nelma siε gbāa yuu-yo; u gbāa soḡ bibiεḡo naḡ-na aa u siε cāl. ⁴ Tobin namaa, kuuduḡu yaa baa namaḡo-i; naḡ kuu baa *Kirsa-i, kuu dii ḡaa na karaanu na-naa nuɔ baa *Moisi *āḡḡamma-i. Na ciε unan baḡ namaa. Uman siire kuomba hɔlma-na, i ciε fuɔ baḡ miεmei diε gbāa tiε ce kuman dɔlaanḡ Diilonḡo-i. ⁵ In waa tiε ce kuman dɔlaanḡ-yiε, āḡḡamma taa ma pigāḡ kuman saa fa cemma. Da ma cira kuman saa fa, i tiε taara i ce ku yaa-i, a ne da ku yaa kāḡ baa-ye kuliḡu-na. ⁶ Nga fiεfiε-i-na, in kuu baa Kirsa-i, kuu dii ḡaa i karaanu i-naa nuɔ baa āḡḡamma-i. Iyḡo man waa i gbeini-na, u karaa aa yan-ye i ferεḡ nuɔ; i gbāa cāa Diilonḡo-i cāafεlmma. I yan cāacɔlmma-i, Moisiḡ nyεgāḡ manan, aa i tiε nu *Diilonḡ-Yalle yaa wulaa-i.

Anḡḡamma sinni-i

⁷ Terienḡu fanḡu-na, i gbāa cira niε? Anḡḡamma balaḡ āmbabalma temma-i wei? Ma'i si! Anḡḡamma yaa ciε mi suɔ āmbabalma-i. Kuɔ āḡḡamma saa naa cira: «Baa ce nenemḡu-i»*, mii naa saa suɔ wuɔ nenemḡu balaḡ. ⁸ Ambabalma dεraa āḡḡamma yaa nuɔ-i a ce muḡo-i nenemuntien muɔ. Anḡḡan da ma'a maa si dii, āmbabalma kure. ⁹ Diεlūɔ-i-na, āḡḡamman ḡa na'a ma saa waa, mi taa mi ce mi bāḡu-i; ḡa āḡḡamman juɔ jo, āmbabalma yaa ciεḡ ma bāḡu-i ¹⁰ aa muɔmi cεr kure. Anḡḡamma man naa saaya ma kāyā-yiε i tiε ce i bāḡu-i, ma birii yan aa kɔsuḡ muḡo-i. ¹¹ Ambabalma dεraa āḡḡamma yaa nuɔ-i a tāal-mi kɔsuḡ-mi.

¹² Anḡḡamma famma ferε-i Diilonḡ-maama, ma hūmienja-i Diilonḡ-waḡa. A vii aa tiraa fa. ¹³ Biḡkūfafaḡu gbāa jo baa mei kɔsuḡma-i wei? Ku siε gbāa! Ambabalma yaa juɔ baa-ma. Ma ciεḡ biḡkūfafaḡu yaa nuɔ-i a kɔsuḡ-mi da ma pigāḡ ma balaḡu-i baa ma hɔdorre-i.

Ambabalma taa yaḡḡa nelbilonḡo-na

¹⁴ I suyaa wuɔ *āḡḡamma hilaa Diilonḡ wulaa, a ne da muḡo-i nelbilogbāḡḡalāḡ muɔ, aa āmbabalma tiraa ta yaḡḡa miε. ¹⁵ Mi sa suɔ miḡ ceḡ kuman: Miḡ taaraḡ kuman mi sa ce kufaḡu, kuman sa dɔlaa-miḡ mi bir mi ce ku yaa-i. ¹⁶ Mi suyaa wuɔ miḡ ceḡ kuman ku saa fa. Terienḡu fanḡu-na mi suyaa wuɔ āḡḡamma faa. ¹⁷ A ce dumaḡo-na ku

* 7:7 Helman-sebe (Exode) 20.17; Anḡḡamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.17

Ɔpigãan wuɔ meɪ maacemma sɪ mafamma-i; Ɔãmbabalma man mi huɔŋga-na, mafamma maacemma'i. ¹⁸ Kumanɔ ciɛ mi waŋma dumaanɔ-na, mi suyaa wuɔ Ɔanfafamma si dii mi kusũŋguna. Mi niɛ da Ɔanfafamma cemmanɔ-nuonɔgu dii-miɛ, ŋga ma cemmanɔ-fɔŋgũɔ yaa hie? ¹⁹ Miŋ taaranɔ Ɔanfafamma man, mi sa ce mafamma; miŋ'a mi sa taara Ɔãmbabalma man, mi ce ma yaa-i. ²⁰ Da mi ta mi ce kumanɔ mi sa taara-kuɔ, meɪ maacemma sɪ mafamma-i; Ɔãmbabalma man mi huɔŋga-na, mafamma maacemma'i.

²¹ Fiɛfiɛ-i-na, mi suyaa kumanɔ dii-miɛ: Da mi ta mi taara mi ce Ɔanfafamma-i, Ɔãmbabalma yaa bir ta yaanɔga. ²² Mi huɔŋga-na, Diilonɔ-ãnjɪnamma dɔlnu-miɛ. ²³ Ŋga mi niɛ da nelma namma'i dii ta ma gãŋ baa mamanɔ dɔlaa-miŋ mi huɔŋga-na. Ma ciɛ Ɔãmbabalma ta yaanɔga miɛ, a ce mi ta mi hel mi ce ma yaa-i. ²⁴ Meɪ sũlɔ daama fuɔ! Ma kã baa muɔmeɪ daami da ma ka kɔsuɔŋ-mi, hai ka hũu-mi? ²⁵ Mi jaal Diilonɔ yaa Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-na, u yaa hũyãa-mi.

Mi gbãa cira: Muɔ fuɔ, mi siyaa Diilonɔ Ɔanjɪnamma-i, ma dɔlnu-miɛ, ŋga mi kusũŋ-maama ce mi ta mi cu Ɔãmbabalmanɔ-huonɔ-nu.

8

Iyunni dii Diilonɔ-Yalle nammu-na

¹ Fiɛfiɛ-i-na fuɔ! Bamanɔ suurii Yesu-Kirsa horre-na, Diilonɔ siɛ ka gãŋ baa-ba. ² Bige-i ciɛ mi waŋma dumaanɔ-na? *Diilonɔ-Yalle fɔŋgũɔ man hãanɔ-yenɔ ninsonɔ-cicɛlma-i Yesu-Kirsa horre-na, u kuraa-ye Ɔãmbabalma nammu-na baa kuliinɔgu bi nammu-na. ³ *Moisi *ãnjɪnamma saa waa ma gbãa ce mafamma-i. Nelbiliemba nayusɪnni yaa naa ce ku ta ku yar Ɔanjɪnamma-i. Kumanɔ yaraa Ɔanjɪnamma-i, Diilonɔ ciɛ u Bienɔ ce-ku: U saanɔ-yo u jo Ɔãmbabalmanciraanɔ miɛ temma, a ji bãl baa Ɔãmbabalma-i nelbilienɔ miɛ i hɔlma-na. U ciɛ dumɛi a kure-meɪ. ⁴ Miɛ manɔ yaanɔ i kusũŋ-maama-i aa tie ce Diilonɔ-Yalle kusũŋgu, Diilonɔ ciɛ mafamma-i i die gbãa tie wuɔ Ɔanjɪnamma-i manɔ saaya ma wuɔ dumaa. ⁵ Bamanɔ ciɛŋ ba ferɛŋ kusũŋ-maama-i, ba yii baa kumanɔ dɔlaanunɔ-bei. A ne da bamanɔ ciɛŋ Diilonɔ-Yalle kusũŋgu-i, ba yii baa kumanɔ dɔlaanunɔ Diilonɔ-Yalle. ⁶ Da ŋ ta ŋ yii baa nanɔ kusũŋ-maama yonɔ, ma kã baa-ni kɔsuɔma-na; ŋga da ŋ ta ŋ yii baa kumanɔ dɔlaanunɔ Diilonɔ-Yalle-i, ku kã baa-ni cicɛlma-na baa hɔfɛllenɔ. ⁷ Bamanɔ hɔmmu-i yuu baa bafamba ferɛŋ kusũŋ-maama yonɔ, kutaamba-i Diilonɔ-bigãarãamba; ba sa siɛ Diilonɔ wulaa aa ba siɛ gbãa siɛ u wulaa. ⁸ Bamanɔ yaanɔ ba kusũŋ-maama ta yaanɔga bei, ba siɛ gbãa ce binɔkũŋgu hel Diilonɔ yufellenɔ. ⁹ Ŋga namaanɔ-i, Diilonɔ-Yallenɔ yenɔ na hɔmmu-na, na sa ce

na kusūŋ-maama. Diilon-Ųallen taaran kuman, na ce ku yaa-i. *Kirsa Ųal da die di sī uman nuɔ-i, kutieno-i Kirsa wuonjo sī. ¹⁰ A ne da da kuɔ Kirsa dii na hɔmmu-na, Diilonjo cie-na nelviin namaa, a ce dumaanjo-na u Yalle hāa-na cicēlma man sa tīen dede-i. Ambabalma ka ce na ku banamba temma-i, ¹¹ ŋga uman siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na, u Yallen yen baa-na, u ka bi sire namaanjo-i baa-de.

¹² Terienḡu fanḡu-na tobiḡ namaa, cēmelle dii-yiε. Ųga cēmelle man dii-yiε di yaa daade: I yan i kusūŋ-maama-i aa i tie ce kuman dɔlaanun Diilon-Ųalle yaa-i. ¹³ Na saa da, da na ta na ce kuman dɔlaanun-nei, na ka kɔsuon na fεε. Ųga da na yan Diilon-Ųalle kāyā-nei na hiel na gboluonḡu kuubabalaanḡu cemma-na, na ka da cicēlma man sa tīen dede-i.

Diilon-Ųalle ce-ye Diilon-bisālḡ miε

¹⁴ Baman yaan *Diilon-Ųalle ta ba yaan-na hiere, Diilon-bisālmba. ¹⁵ Kuman cie mi wan-ma dumaanjo-na, nan daa Diilon-Ųalle man, di sa ce-na kɔraan namaa, a ce na ta na kāalā; ŋga di ce-na Diilon-bisālḡ namaa, a ce i tie gbā i bī Diilonjo-i «Baba!» ¹⁶ Diilon-Ųalle fande fεε yaa fien i hɔmmu-i a pigāan-ye wuɔ Diilon-bisālḡ miε. ¹⁷ Aa in yen Diilon-bisālḡ miε, u ciilunḡu vii miεmei; i ka wuo-ku baa i-naa baa *Kirsa-i. In mulien baa-yo, i ka bi ce i bāanḡu-i baa-yo u yuntesinni-na.

¹⁸ Mī suyaa miε in cen muliema man nyunḡo-i-na, ma sie gbāa fi baa in ka ce i bāanḡu-i dumaa bisinuɔ-i-na. ¹⁹ Na saa da, Diilon-bisālmba sinnin ka suɔ yiinḡu man nuɔ-i, hīeman-niini-i hiere ni niya yiinḡu fanḡu himma-i. ²⁰ Hīeman-niini-i hiere ni naa yunḡu, aa ni nagān-na sī, Diilonjo yaa cie-ni dumaanjo-na. Mafaman fie ce, kuu dii ŋaa ku cii ŋga ku saa kūnna. ²¹ Yiinḡu dii baa yiinḡu, Diilonjo ka hūu-ni ḡuɔyuo nammu-na ni waa ni fεen nuɔ Diilon-bisālḡ temma, ta ni ce ni bāanḡu-i. ²² I suyaa kerre wuɔ ji hi baa nyunḡo, hīeman-niini-i hiere ni gbu ni biren aa ta ni cufal ŋaa kusunḡu bilaa cienjo. ²³ Aa ni'i sī yon, Diilon-bisālḡ miε i bi biren dii cicaara. Diilonjo hāa-ye u Yalle-i i die suɔ wuɔ un pāa nunḡu man, u ka ce-ku. I cie Diilonjo duɔ hā-ye Diilon-bisālmba munyierammu-i a kor-e muliema-na hiere gbula. ²⁴ I kuraa, ŋga i hīn koḡkoro fanjo taalunḡu yon. Nin hīn kuman taalunḡu-i, da ŋ da-ku, ŋ sie gbāa tiraa ta ŋ hīn ku taalunḡu-i. Hai moloḡo'i daa binḡunḡu dede aa tiraa cor tuɔ hīn ku taalunḡu-i? ²⁵ Ųga nin hīn kuman taalunḡu-i, da ŋ'a ŋ sa da ku yufelle, ŋ da ŋ fie ŋ huonḡa-i ta ŋ cie-ku.

²⁶ A naara kufanḡu-i, kuḡ nuɔl-en dumaanjo-na, Diilon-Ųalle bi kāyā-yiε. Na saa da, i sa suɔ kuman saaya cāramma Diilonjo wulaa. Ųga Diilon-Ųalle fande fεε yaa gbuu di biren di cārā Diilonjo-i di hā-ye. Din biren baa man, ma sie gbāa

hel nelieŋ nuŋ-nu. ²⁷ Diilonŋ uŋ suɔ nuɔmba kusūŋ-maama-i dumaanŋ-na, u suɔ u Yallenŋ cārāŋ kumaŋ u wulaa. Diilonŋ uŋ taaranŋ kumaŋ, u Yalle cārā ku yaa-i u wulaa di hā u baamba-i. ²⁸ I suyaa wuɔ Diilonŋo maamanŋ dɔlnuŋ bamanŋ, uŋ bīe bamanŋ a saanu baa uŋ yiɛraaya-mɛi dumaa, wɛima-i hiere ma fa ba maama. ²⁹ Kumaŋ ciɛ mi wanŋ-ma dumaanŋ-na, Diilonŋo yufellenŋ hilaa bamanŋ nuɔ-i dii ku domma-na, u ciɛ ba yaa da ba ce u Biɛŋo nabiɛraamba a ce u Biɛŋo duɔ da hāmba bɔi. ³⁰ U yufellenŋ hilaa bamanŋ nuɔ-i dii ku domma-na, u bīe ba yaa-i piɛ-ba u caanŋ-nu. Aa uŋ bīe bamanŋ, u ciɛ ba yaa-i nelviimba. Aa uŋ ciɛ bamanŋ nelviimba-i, u ciɛ ba yaa da ba ce ba bāanŋu-i baa u Biɛŋo-i.

Diilonŋ-nelnyulmu temma si dii

³¹ I gbāa tiraa naara hama-i? Diilonŋ duɔ gbāŋ waa baa-ye tī, hai gbāa bīena i maama-i? ³² U saa nyaayā fuɔ fɛɛɛŋ Biɛŋo-i; u hāa-ba baa-yo ba ko-yo i maama-na hiere. U ce niɛ aa u siɛ hā-ye bīmbīnni-i hiere a naara u Biɛŋo-i? ³³ Diilonŋo yufellenŋ hilaa bamanŋ nuɔ-i, hai moloŋo'i gbāa cāl-ba? Diilonŋ fuɔ fɛɛɛ wuɔ ba saa cāl, ³⁴ hai gbāa cira ba cālāa? Yesu-Kirsa yaa kuu i solaanŋu-i, aa ku'i sī yonŋ; u siire ka waa Diilonŋo caanŋu-na tuɔ cārā Diilonŋo-i u hā-ye. Terienŋu fanŋu-na molo siɛ gbāa cāl-e. ³⁵ I maamanŋ dɔlnuŋ *Kirsa-i dumaa, bige-i gbāa bɔrɔ-yiɛ baa-yo? Mulīema siɛ gbāa, sūlma siɛ gbāa, yaahuolo siɛ gbāa, nyulmu siɛ gbāa, naaluɔ siɛ gbāa, bāani siɛ gbāa, kuliŋgu siɛ bi gbāa. ³⁶ Njaa manŋ nyegāanŋ dumaa Diilonŋ-nelma-na wuɔ:

«Itie, nanŋ maama-na, cuo duɔ kaal, kuliŋgu hūŋ ku cu-ye dumaa ka nanŋ bāanŋu-i.

Ba hɔmmu donŋ baa-ye mu cor:

*Ba ce-ye ŋaa banŋ kāŋ baa tūlmba manŋ da ba ka ko-ba banŋ ceŋ-banŋ dumaa.»**

Miɛ ii bi dii dumɛi i muntīenammu-na.

³⁷ Nŋa mafamanŋ fiɛ ma ce, i maamanŋ dɔlnuŋ umanŋ, u ce ma ta ma tīɛ miɛ maama'i nuɔ-i. ³⁸ Coima saa fa, mi suyaa miɛ Diilonŋ uŋ dɔlaa-ye dumaa, bīŋkūŋgu siɛ gbāa bɔrɔ-yiɛ baa-yo. Kuliŋgu siɛ gbāa, cicɛlma siɛ bi gbāa, *dɔrɔpɔuɔrbiemba siɛ gbāa, *jīnabaa-ba siɛ bi gbāa, isuɔtaamba siɛ gbāa, nyunŋo ku wɛima siɛ gbāa, bisīŋ ku wɛima siɛ bi gbāa, himma siɛ gbāa, ³⁹ dɔr-niini siɛ gbāa, hīemanŋ-niini siɛ bi gbāa. Diilonŋ uŋ pigāanŋ-ye uŋ dɔlaa-ye dumaa Itienŋo-i Yesu-Kirsa jomma-na, ku bīŋkūŋgu si dii kumaŋ gbāa bɔrɔ-yiɛ baa-yo.

9

Diilonŋ uŋ hielaa u yufelle bamanŋ nuɔ-i

* 8:36 Gbeliemanŋ-nalāanŋu (Psaume) 44.23

¹ Muɔŋo-i *Kirsaa wuonɔ muɔ, a ce dumaanɔ-na miŋ ka waŋ maaŋ coima sɪ; ninsoŋo yaa-i. *Diilonɔ-Yalle ce mi ta mi suɔ-ma mi huɔŋga-na wuɔ mi waŋ ninsoŋo. ² Miŋ taaraŋ mi waŋ maaŋ ma yaa daama: Mi huɔŋga si dii huɔŋga, ma gbu ma kukul-mi. ³ Kuɔ Diilonɔ naa gāŋ baa muɔmɛi aa hiel mi nuŋgu-i Kirsaa horre-na aa ceɾ yaŋ mi nellenɔ-tobimba-i, kuu naa dɔlnu-miɛ yaŋ. ⁴ Ba yaa haba-i? Ba yaa *Isirahɛl-baamba-i. Diilonɔ ciɛ ba yaa-i u bisālmba, u caraaya ba yaa-i, u bilaa *tobisinni-i baa ba yaa-i, u hāa ba yaa u *ānjɪnamma-i, u pigāaŋ ba yaa ba ta ba buol-o, u pāa nuŋgu-i baa ba yaa-i. ⁵ Bafamba bɪncuɔmba yaa Abiramubaa-ba-i. Aa nelsinni-na, Kirsaa maŋ bɪmbɪnni-i hiere ni yuŋgu-na, u bɪncuɔmba yaa bafamba-i. Kirsaa-i Diilonɔ, u gbɛ baa gbɛliɛma hɔnni maŋ joŋ. Ma ciɛ!

⁶ Nga baŋ'a ba saa hūu Kirsaa maama-i, ku pigāaŋ wuɔ Diilonɔ-nupālle ciɛ gbāŋgbāŋ wɛi? Ku'i sɪ! Na saa da, Isirahɛl-baamba-i hiere, ba hieroŋo sɪ Isirahɛl-baamba Diilonɔ wulaa; ⁷ aa *Abiramu bisālmba-i hiere, ba hieroŋo sɪ Abiramu bisālnɔ-kireiŋa. Hama-i nuɔ-i? Diilonɔ gbɛ Abiramu-i wuɔ: «*Miŋ pāa nuŋgu maŋ baa-ni wuɔ mi ka hā-ni huɔŋgu, *Isaki yaa ka hā-ni baa huɔŋgu faŋgu-i.*»* ⁸ U taara u cira wuɔ Abiramunɔ huɔŋ bisālmba maŋ hiere fuɔ homma-i, Diilonɔ sa kāŋ-ba Abiramu bisālmba. Nga uŋ pāa nuŋgu-i aa hā-yo bamaŋ, u kāŋ ba yaa-i Abiramu bisālmba-i. ⁹ Diilonɔ pāa nuŋgu-i baa-yo wuɔ: «*Mi ka bir jo belle maŋ juɔŋ fiɛfiɛ ku temma-i, huɔŋgu faŋgu-na, Sara ka da bɛpolɔ.*»†

¹⁰ Aa u'i sɪ yoŋ. Erebeke bi daa pɛbaa baa i bɪncɔiŋo-i Isaki-i. ¹¹ Bisālnɔ daaba saa naa hi hoŋ yogo, ba saa naa ce kuufafaŋgu dede, ba saa naa bi ce kuubabalaŋgu dede. Nga Diilonɔ hiel nuɔmba-i fuɔ hielma. ¹² Wuɔ gbɛ Erebeke-i wuɔ: «*Bɛpomɔlɔ ka tuɔ cāa hāaŋo-i.*»‡ U ciɛ mafamma-i duɔ pigāaŋ wuɔ u sa ne moloŋo āncemma aa hiel-o, ŋga u nyaanu fuɔ fɛrɛŋ nuŋ-āndaanɔ. ¹³ Ma bi nyɛgāaŋ dumɛi wuɔ: «**Yakɔbu-i baa Esawu-i, mi yufelle hilaa Yakɔbu yaa nuɔ-i.*»§

Diilonɔ yufelle bi hilaa banamba-na

¹⁴ Teriŋgu faŋgu-na, i gbāa cira niɛ? Diilonɔ maacemma saa fa wɛi? Ku'i sɪ! ¹⁵ U gbaraa-ma baa *Moisi-i wuɔ: «*Da mi ta mi taara mi ce hujarre umaŋ nuɔ-i, mi ce-yuɔ. Da mi ta mi bi taara mi ce baa umaŋ, mi bi ce baa-yo.*»* ¹⁶ Diilonɔ sa ne ŋ huɔŋga, u sa bi ne ŋ āncemma. U ne u hujarre yoŋ. ¹⁷ Diilonɔ-nelmaŋ-seɓe-i-na, Diilonɔ gbɛ Esipi jāmatigi-i wuɔ: «*Mi ciɛ-ni jāmatigi*

* 9:7 Miwaanɔ jɪnammaŋ-seɓe (Genèse) 21.12 † 9:9 Miwaanɔ jɪnammaŋ-seɓe (Genèse) 18.10 ‡ 9:12 Miwaanɔ jɪnammaŋ-seɓe (Genèse) 25.23 § 9:13 Malaki (Malachie) 1.2-3 * 9:15 Helmaŋ-seɓe (Exode) 33.19

nuɔ da mi pigāan-ni mi f̄ɔŋgū-i, ku yaa mi yerre ka du terni-na hiere ka saa.»[†] 18 Terienɔ fangu-na, Diilonɔ duɔ tuɔ taara u ce hujarre umaŋ nuɔ-i, u ce. Duɔ bi tuɔ taara u naara kunaŋgu ānyagarma maŋ nuɔ-i, u bi naara.

19 Unaa ka gbē-mi wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilonɔ tiraa tuɔ cāl-e? Hai moloŋo-i gbāa ciɛ Diilonɔ-i u huɔya-maama cemma-na?»

20 Naŋ hilaa hie, nuɔni maŋ nelbilonɔ nuɔ, aa ta ŋ fanu baa Diilonɔ-i? Bireŋga gbāa gbē ka matienɔ-i wuɔ: «Bige-i ciɛ ŋ ma-mi dumandɛ-i?» 21 Kumaŋ da ku dɔlnu bitomarāŋo-i u ma ku yaa-i baa u yemaanɔ-i. Da ku dɔlnu-yuɔ u ma sukpekpellun-bituonɔgu, da ku bi dɔlnu-yuɔ u ma sudɔdɔllun-bituonɔgu baa yemaduonɔgu fangu-i.

22 Bamaŋ duu Diilonɔ huonɔga-i, bamaŋ gbīɛ kɔsuɔma-i, Diilonɔ duɔ tiera ba nuonɔgu-i duɔ ji pigāan-ba u jāyāmma-i baa u f̄ɔŋgū-i yiinɔgu naŋgu, naŋ'a niɛ? 23 Aa un ciɛ hujarre-i bamaŋ nuɔ-i, un tigiin bamaŋ dii ku domma-na ba da ba ta ba ce ba bāanɔgu-i baa-yo, duɔ ce baa-ba ceŋ daama temma-i, a pigāan wuɔ hujantienɔ, naŋ'a niɛ? 24 Un bīɛ miɛ maŋ *Yuifubaa-ba hɔlma-na baa *niɛraamba bi hɔlma-na hiere, u ciɛ baa miɛmɛi, u saa ce baa Yuifubaa yon. 25 U waan ma yaa-i Ose sebɛ-i-na wuɔ:

*«Bamaŋ saa waa mi baamba,
mi ka ce-ba mi baamba.*

Bamaŋ maama-i saa ta ma dɔl-min,

mi ka ta mi ku ba maama-na ŋaa nelienɔ baa u dɔrɔŋo.

26 *Aa baŋ ŋa naa gbē nuɔmba-i terni maŋ nuɔ-i wuɔ mɛi baamba s̄,*

kufangu terni-na, ba ka ta ba bī-ba Cicēlmantienɔ bisālmba.»[‡]

27 *Isayi bi waan *Isirahel-baamba maama wuɔ: «Halle da ku fiɛ'a Isirahel-baamba ka ciinu niɛ niɛ, ba da-ba-diei ka kor-bei yon; 28 kɛɛ Itien un waan mamaŋ nelbiliemba kūŋgu-na, u ka ce-ma hiere aa u ka tiraa ce-ma pāmpāŋ.»[§] 29 Isayi duonɔ faŋo naa bi wuɔya waŋ-ma wuɔ:

«Kuɔ Dombuɔ saa naa yaŋ huonɔgu hā-ye,

ii naa gbuo hiere ŋaa Sodɔmutaambaŋ gbuyaa dumaa.

Mamaŋ daa Gomɔrtaamba-i maa naa bi da-ye.»^{*}

Viisinni da Diilonɔ-na, ni sa da anjɔnamma-na

30 In taaran i waŋ mamaŋ ma yaa daama: *Nieraamba maŋ saa ta ba wuɔ *anjɔnamma-i da ba da viisinni-i, ba daa-ni. Ba daa-ni daŋ hama-i temma-i? Baŋ haa ba naŋga-i *Kirsa-i-na ku'i ciɛ ba da-ni. 31 A ne da *Isirahel-baamba famba maŋ taa

[†] 9:17 Helmaŋ-sebɛ (Exode) 9.16 [‡] 9:26 Ose (Osée) 2.1,25 [§] 9:28 Isayi (Ésaïe) 10.22-23 ^{*} 9:29 Isayi (Ésaïe) 1.9. Mamaŋ daa Sodɔmutaamba-i baa Gomɔrtaamba-i ku da Miwaanɔ jɔnammaŋ-sebɛ-i-na (Genèse) 19.23-28.

ba wuɔ ānjɪnamma-i da ba da-ni, ba saa gbāa da-ni. ³² Bige-i cie ba saa gbāa da-ni? Ba saa haa ba nanɔa Kirsa-na taara-niɛ, ba taaraaya-niɛ baa ba ciluɔ, ku'i cie ba saa gbāa da-ni. Ba kāa ka tisiŋ ba fɛrɛ tāmpɛlle† maŋ malāaŋ nuɔmba-i. ³³ Diilonɔ ŋ waanɔ dimaŋ maama-i u sebe-i-na wuɔ:

«Mi ka jɪna tāmpɛlle *Sinyɔ-i-na,
nuɔmba ka ta ba tisiŋ ba fɛrɛ diɛ.

Di ka ta di mal nuɔmba-i.

Nga umaŋ duɔ haa u nanɔa diɛ, u yaanɔa siɛ ture.»‡

10

¹ Tobij namaa, mamaŋ yuu mi huɔŋga-i, mi taara *Yuifubaa-ba kor. Mi gbu mi cārā ku yaa Diilonɔ wulaa mi hā-ba. ² Coima saa fa: Ba hinu pāama baa Diilonɔ-kūŋgu-i, ŋga ba saa suɔ hūmefafalle-i. ³ Neliɛŋ nuɔ niŋ saaya ŋ ce kumaŋ Diilonɔ tuɔ kāŋ-ni nelviin nuɔ, ba saa suɔ-ku aa ta ba taara ba ce nelviimba bafamba fɛrɛŋ cemma. A ce dumaanɔ-na, Diilonɔ ŋ cie kumaŋ duɔ gbāa ce-ye nelviin miɛ, ba saa siɛ-ku. ⁴ A ne da *Kirsa yaa juɔ ji baal *Moisi *ānjɪnamma-i. U cie mafamma-i kumaŋ ka ce bamaŋ da ba haa ba nanɔa-i yuɔ Diilonɔ tuɔ kāŋ-ba nelviimba.

⁵ Na saa da, umaŋ taaraayan viisinni-i ānjɪnamma barguɔ-i-na, Moisiŋ waanɔ mamaŋ ku kūŋgu-na, ma yaa daama wuɔ:

«Umaŋ duɔ gbāa wuɔ ānjɪnamma hūmienɔa-i hiere, a ka kor-o.»*

⁶ Nga umaŋ hūyāa Diilonɔ-maama-i duɔ taara viisinni-i, mamaŋ waanɔ baa-yo ma yaa daama wuɔ: «Baa cira: <Hai ka nyugūŋ dɔrɔ-i-na ka bi Kirsa-i?>

⁷ Baa bi tiraa ŋ cira: <Hai ka suur hɛma-na ka sire Kirsa-i?>»

⁸ Ma nyegāaŋ wuɔ: «Diilonɔ-nelma dii ŋ caanɔa-na; maa dii ŋ nunɔa-na, maa dii ŋ huɔŋga-na.»†

Ma ciɛra wuɔ na hūu Diilonɔ-maama-i. I wuɔra i waŋ ma yaa-i baa nuɔmba-i.

⁹ Na saa da, da ŋ puur ŋ nunɔa-i a waŋ-ma nuɔmba yufelle-na wuɔ Yesu yaa Itienɔ-i, aa hūu-ma hiŋ wuɔ Diilonɔ siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, ŋ ka kor.

¹⁰ Da ŋ hūu-ma hiŋ, Diilonɔ tuɔ kāŋ-ni nelviin nuɔ. Da ŋ puur ŋ nunɔa-i a waŋ-ma, Diilonɔ kor-ni.

¹¹ Na saa da, Diilonɔ-nelma ciɛra wuɔ: «Umaŋ duɔ haa u nanɔa yuɔ, kutienɔ yaanɔa siɛ ture.»‡

¹² A ce dumaanɔ-na Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba-i kuuduŋgu yaa-i; biŋkūŋgu saa bɔrɔ-bɛi. Yunteduɔŋo'i yiɛŋ ba yuŋ-nu hiere tuɔ ce ānfafamma-i bamaŋ muyaŋ ba natienɔa yuɔ.

¹³ Naa maŋ nyegāaŋ dumaa Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «Umaŋ

† 9:32 Tāmpɛlle maŋ malāaŋ nuɔmba-i: Ba gbɛ Yesu yaa-i. Niɛŋ Pier diɛ. 2.4,8.

‡ 9:33 Niɛŋ 10.11; Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 8.14; 28.16; Pier diɛ. 2.6-8. * 10:5

Buolmaŋ-sebe (Lévitique) 18.5; Gal. 3.12 † 10:8 Anjɪnamma tiyemman-sebe

(Deutéronome) 30.12-14 ‡ 10:11 Isayi (Ésaïe) 28.16

duo muo u natiɛŋa Itienɔ-na, u ka kor-o.» § 14 Nga da ba saa haa ba nanɔa yuo, ba ka ce nie gbãa muo ba natiɛŋa yuo? Aa da ba saa nu u maama-i, ba ka ce nie gbãa haa ba nanɔa yuo? Aa molonɔ duo uu si dii duo tuo wanɔ u nelma-i, ba ka ce nie gbãa nu-ma? 15 Aa molonɔ duo saa puor ma yerrenɔ, ma ka ce nie gbãa wanɔ? Ma waanɔ Diilonɔ-nelma-na wuo: «*Bamanɔ juonɔ baa neldodolma-i, ba jomma sa suo aa fe huonɔa.»** 16 Nga nuomba-i hiere ba saa sie *Neldodolma-i. *Isayi waanɔ-ma wuo: «*Itie, inɔ wanɔ nelma manɔ, nɔ daa hai hũyãa-ma?»*† 17 Terienɔgu fanɔgu-na, Kirsã nelma numma yaa juonɔ baa ma hũuma-i.

18 Yaanɔ mi yuu-na: Nuomba saa nu nelma famma-i wei? Ba nuoma! Diilonɔ-nelma ciɛra wuo:
«*Ba nelma gbuyaa hĩema-i hiere.*

Nuomba nuɔ ba nelma-i nileinɔ-na hiere ka saa.»‡

19 Mi ka tiraa yuu ne: *Isirahel-baambaɔ nuoma, ba saa naa suo ma yaanɔa-i wei? Ma yaanɔa suyaa! Moisi yaa waanɔ-ma dieluo wuo: «*Diilonɔ ciɛra:*

«*Nanɔ'a na sa kãnɔ bamanɔ wuo niɛraamba, mi ka ce na ta na ce yelma bei.*

Mi ka ce na hammu du baa bamanɔ sa suyaanɔ bĩnkũngu.»§

20 Aa Isayi daa holle cira: «*Diilonɔ ciɛra:*
«*Bamanɔ saa ta ba taara-mie, ba daa-mi.*

*Bamanɔ saa ta ba yuu-mi baa weima, mi caraaya ba yaa-i.»**

21 Nga kumanɔ nɔaa Isirahel-baamba kũngu-i, Diilonɔ ciɛra:
«*Bãanɔgu-i baa isuanɔngu-i mi bi mi baamba-i, nɔga ba sa sie-mi.*

Ba sa nu mi nunɔgu-i aa tiraa pu bubuosiinni baa-mi.»†

11

Diilonɔ saa ciɛna Isirahel-baamba-i

1 Terienɔgu fanɔgu-na, yaanɔ mi yuu-na: Diilonɔ ciɛnaana u baamba-i *Isirahel-baamba-i wei? U saa ciɛna-bei. Mei ferɛ-i Isirahel nellenɔ-wuonɔ muo, *Abiramu haayɛlnɔ muo aa *Bensaamie dũnɔ-wuonɔ muo. 2 Diilonɔ u yufellenɔ hilaa bamanɔ nuo-i dii ku domma-na, u sie gbãa ciɛna-bei. *Elinɔ muyaa u natiɛŋa Diilonɔ-na Isirahel-baamba maama-na kusuonɔ-nu Diilonɔ-nelma-na, ma si na suo ku terienɔgu-i ke? 3 U ciɛra wuo: «*Itie, ba ku nɔ *pɔpuorbiemba-i aa muonu mumbuolmunɔ-terni-i. Muomei tũyãa mi diei nɔ huonɔgu-na, nɔga baa dii ta ba taara-mie baa komma.»** 4 Unɔ waanɔ mafamma-i Diilonɔ siyaa-yo baa hama-i? U ciɛra wuo: «*nɔ saa tie nɔ diei! Nuomba neifiɛnɔ*

§ 10:13 Yowel (Joël) 3.5 * 10:15 Isayi (Ésaïe) 52.7 † 10:16 Isayi (Ésaïe) 53.1

‡ 10:18 Gbeliemann-nalãanɔgu (Psaume) 19.5 § 10:19 Anɔnɔnamma tiyemmanɔ-sebe

(Deutéronome) 32.21 * 10:20 Isayi (Ésaïe) 65.1 † 10:21 Isayi (Ésaïe) 65.2

* 11:3 Jãmatigi ba sebedielãno (1 Rois) 19.10,14

siei nuɔsiba ndii dii baa-mi mi jɪnamma-na, kutaamba saa pigeŋ dede Baal†yaanŋa-na.» † 5 Kuubiduɔŋ daaku yaa nyunŋo ku baaŋgu-na: Diilonŋ uŋ fiɛlaa ɛllɛ-baamba maŋ Isirahɛl-baamba-na, baa dii yogo. 6 U ɛie baa-ba aa fiɛl-ba, u saa ne ba maacemma. Kuɔ uu naa ne ba maacemma, baa naa saa cira u ɛie baa-ba.

7 Ku yunŋu yaa daaku wuɔ Isirahɛl-baambaŋ taa ba taara kumaŋ, ba saa da-ku; Diilonŋ uŋ fiɛlaa bamaŋ bei, ba'i daa-ku yon. Ba boluonŋu ɛie aŋyagarmantaamba 8 ŋaa maŋ nyegaaŋ duma Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «*ji hi baa nyunŋo Diilonŋo ɛie ba hɔmmu ku aa yaŋ-ba, aa cu ba yammu-i, aa suuye ba tɔnni-i ba sa nu baa-ni.*» § 9 *Davidi bi ɛiera wuɔ:

«*Barŋ wuo niidɔɔlni maŋ,*

mi taara Diilonŋo ce-ni ŋaa kɔllu a bel-ba,

u ce-ni ŋaa juɔŋo a cure-bei,

u ce ni yaa u sɔgɔlnu ba gbeini-i a suu ba aɔmbabalma sɔlaanŋu-i.

10 *Mi taara u yir-ba, ba baa tiraa ta ba da baa ba yufieŋa-i.*

Aa u haa yaahuolo-i bei, ba baa gbɔa ciir wuɔ baa-yo.» *

11 Yaan mi yuu-na: Isirahɛl-baambaŋ tisaaŋ ba fɛrɛ a cii, ba ka pɔŋ tɛe dii hiɛma-na wei? Ba sie pɔŋ tɛe dii. Ba ɔalmuɔ birii yan aa kɔyɔ *niɛraamba kor. A ce dumaanŋo-na, Isirahɛl-baamba ka ta ba ce yɛlma bei. 12 Da kuɔ ba ɔalmuɔ ɛie aɔnfafamma nelbiliemba-na, da kuɔ ba ciima kɔyɔ niɛraamba-i, da ba sire, ku ka kɔyɔ nelbiliemba-i ka hi hie?

Niɛraamba kormanŋ-kunŋu-i

13 Fieɛie-i mi nelma vii *niɛraanŋ namei. Namaa namaŋ *Isirahɛl-baanŋ namaa sɪ, Diilonŋo puɔraa-mi namaa hɔlma yaa nuɔ-i. Mi maacemma sa suɔ aa ɔɔlnu-mie. 14 Mi bi ce kufanŋu-i da mi ce mi nellenŋ-tobimba-i yɛlmantaamba a gbɔa da mi kor banamba bei. 15 Na saa da, Diilonŋ uŋ ɛielaa-ba kɔtuɔŋgu, ku ɛie fuɔ baa niɛraamba-i ba suurnu ba-naa. Duɔ ji sie ba piɛ-yo, kufanŋu ka waa niɛ niɛ? Ku ka waa ŋaa ba kuu aa sire.

16 Na saa da, da ŋ pɔ didiɛlɛmma-i hɔ Diilonŋo-i, ŋ diɔmma-i hiere ma ɛie Diilonŋ-maama. Da ŋ pɔ tibikɔalmba-i hɔ Diilonŋo-i, tibinegemmu-i hiere mu ɛie Diilonŋ-muumu. 17 Isirahɛl-baamba dii ŋaa ɔiŋ-tibiinŋu aa niɛraanŋ namaanŋo-i na waa ŋaa hiɛŋ-tibiinŋu. Diilonŋo karaa ɔiŋ-tibiinŋu negemmu nammu nanna, aa biɛ hiɛŋ-tibiinŋu negemmu gbo mu fonni-na. ɔiŋ-tibiinŋu negemmuŋ daŋ tibiyoɔmma maŋ, namaa na bi da maaduɔma famma yaa-i, aa ma hel hiere kaasiduɔŋ daani yaa nuɔ-i. 18 Kufanŋu terienŋu-na, baa na nyɛ banŋ karaa negemmu

† 11:4 Baal: Tiinŋu nanŋ yerre-i dumaanŋo-na. † 11:4 Jɔmatigi ba seɓeɛɛɛlɛnŋo (1

Rois) 19.18 § 11:8 Anŋinamma tiyemmanŋ-seɓe (Deutéronome) 29.3; Isayi (Ésaïe)

6.10; 29.10 * 11:10 Gbeliɛmanŋ-nalaaŋgu (Psaume) 69.23-24

maŋ. Na ce niε aa nyε-mu? Negenɗa sa tūu kaasinni, ŋga kaasinni'i tūyāaŋ negenɗa! ¹⁹ Unaa gbāa bi cira: «Diilonɗo karaa negemmu fammu-i aa dii muɔmɛi mu fuonɗu-na.» ²⁰ U waan ninsoŋo, ŋga kumaŋ ciε Diilonɗo kar-mu, ku yaa daaku: Mu saa haa mu naŋga yuɔ ku'i ciε u kar-mu halan-mu. Nuɔniŋ haa ŋ naŋga-i yuɔ ku'i ciε u dii-ni mu fuonɗu-na. Yaŋ aa ŋ nanna bombolma-i aa ŋ ta ŋ kāalā Diilonɗo-i. ²¹ Diilonɗ duɔ kar ciŋ-tibiŋgu negemmu-i nanna, bige-i gbāa cie-yo hīeŋ-tibiŋgu muumu karma-na? ²² Ŋ saa da, Diilonɗo pigāaŋ u fafaaŋgu-i baa u hɔdorre-i pigāaŋ daama temma yaa-i: U huɔŋga don baa bamaŋ naana u hūmelle-i aa fa baa nuɔni maŋ nyaarāa-yuɔ. Da ŋ bi nanna-yuɔ, u bi kar-ni nanna ciŋ-negemmu temma. ²³ Aa Isirahel-baanɗ da ba nanna ba ānyagarma-i, Diilonɗo ka bir dii-ba ba fonni-na. Ku fōŋgūɔ dii-yuɔ u duɔ ce-ma. ²⁴ Nuɔŋo-i, naŋ waa hīeŋ-tibiŋ-nu, ba kar-ni jo ji gbo-ni ciŋ-tibiŋ-nu; mafanɗ da ma saa yar Diilonɗo-i, ciŋ-tibiŋgu fεreŋ negemmu gbumma ce niε gbāa yar-o?

Isirahel-baamba kormanɗ-kūŋgu-i

²⁵ Tobinɗ namaa, mi taara na suɔ Diilonɗo kusūŋgu-i, ku yaa na ka suɔ wuɔ na nelnulle gbīε baa-na. *Isirahel-baamba namba nyaayā ba fεreε. A ce dumaanɗo-na Diilonɗo yaan-ba tuɔ cie *niεraamba maŋ dii da ba kor hiere, ba kor aa u suɔ kor-ba. ²⁶ Isirahel-baamba ka kor hiere dumɛi ŋaa maŋ nyεgāaŋ dumaa wuɔ:

«*Koŋkortienɗo ka hel *Sinyo;*

*u ka hiel *Yakɔbu hāayēlmba-i ānyagarma-na.*

²⁷ *Mi ka hur ba āmbabalma-i halan-ma bei aa bel *tobisinni baa-ba.»†*

²⁸ Isirahel-baambaŋ'a ba saa siε *Neldɔdɔlma-i, diε i ne-ku, ba ciε Diilonɗ-bigāarāamba, ŋga ku kuraa niεraanɗ namaanɗo-i. A ne da diε ne Diilonɗ u yufellenɗ hilaa-bei dumaa, i ne da ba maama dɔlnu-yuɔ yogo ba bīncuamba maa-na. ²⁹ Na saa da, Diilonɗ duɔ hā-ni, u hāa-ni. U yufel da di hel-niε, di hilaa-niε; u sa bir baa huon-āndaanɗu. ³⁰ Yiinaa-i-na, namaa na saa ta na nu Diilonɗo nuŋgu-i, Isirahel-baambaŋ juɔ ciina u nuŋgu-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u suɔ ce hujarre namaanɗo-na. ³¹ Ba yagaraa Diilonɗo nuŋgu-i fiεfiε-i-na a ce u ce hujarre namaanɗo-na, aa bafamba da ba bi da u hujarre-i. ³² Kumaŋ ciε mi waŋ-ma dumaanɗo-na, Diilonɗo yaanɗ Isirahel-baamba-i baa niεraamba-i hiere ba fεreŋ nuɔ ba suur āmbabalma-na bāl ba nuhɔeŋ-na aa suɔ duɔ ce hujarre bei hiere.

³³ Coima saa fa, Diilonɗo fafaaŋgu temma si dii! U nu nelma-i ma numma-i aa tuɔ suɔ wεima-i hiere. Molo siε gbāa suɔ u

huɔya-maama-i tɪ-ma, molo sie bi gbāa konnu u kusūngu-i
 34 ɲaa maɲ nyegāaɲ dumaa u nelma-na wuɔ:

«Hai gbāa suɔ Itienɔ kusūŋ-maama-i?

Hai gbāa dii nelma u tūŋ-nu?†

35 Hai diyaa cɛmelle yuɔ dede aa u duɔ ji suu-de huon-nu?»§

36 Bimbinni-i hiere u yaa hielaa-ni, nii dii fuɔ nagāŋ-na aa ni
 tɪyāa fuɔ tɛma. Yaan i tie gbɛliɛɲ u yaa-i hɔnni maɲ jon! Ma
 ciɛ.

12

Diilon-bilon-wuɔsaanɲu

1 Tobin namaa, Diilon ɲɲ ciɛ hujar daade temma-i yie,
 jande, mi cārā-nei, hāaɲ-yon baa na fɛɛ ɲaa ban hāŋ-yon
 tāmman-kūngu dumaa. Yaan na ciluɔ tuɔ fa. Taa na ce kuman
 dɔlaanɲu-yuɔ. Ba buol Diilonɔ-i dumɛi ninson-buolma-i. 2 Baa
 na ta na nyaanu nelbiliemba kuucɛngu-i, yaan Diilonɔ bir-na
 u birma a hā-na ānjɔgɔfɛlemma, ku yaa na ka ta na suɔ Diilonɔ
 huɔŋga-i: Kuman faa, kuman dɔlaanɲu-yuɔ baa kuman vii, na
 ka ta na suɔ-ku.

3 Diilon ɲɲ firinu u huɔŋga-i aa ce baa-mi, mi ka dii nelma
 na tūnni-na hiere: Yaan bombolma-i aa nelienɔ nelienɔ u jina
 u fɛɛ u fuonɲu-na. Nan haa na nanɲa-i Diilonɔ-na aa u hā-
 na fōŋgōbaa-ba maɲ, taa na ce na weimambaa-ba-i na saanu
 baa ba yaa-i. 4 Nelbilon ɲɲ yɛɲ dumaa baa terni bɔi u kūma-
 na, terienɲu terienɲu baa ku maacemma, 5 miɛ in fɛ ciinu, i
 suuriinu i-naa dumɛi. Ii dii ɲaa i gbuɔnu ce nelduɔŋo *Kirsa
 horre-na, nelienɔ nelienɔ baa u munyierammu. 6 Diilonɔ firin-
 u u huɔŋga-i a hā-ye i de-i-deɲ fōŋgōbaa. Duɔ hā nuɔni maɲ u
 pɔpɔrunɲu cemman-fōŋgūɔ-i, baa haar baa-yo u hūmelle-na.
 7 Kāyāman-fōŋgūɔ duɔ waa baa uman, u tuɔ kāyā. U nelma
 pigāaman-fōŋgūɔ duɔ waa baa uman, u tuɔ wan-ma u pigāan.
 8 Sirɛin-fōŋgūɔ duɔ waa baa uman, u tuɔ dii sirɛinɲa-i banamba-
 na. Uman duɔ da u nagāŋ-na, kutienɔ yan u nanɲa ta ka fara
 baa huɔŋga diei. Uman duɔ da yaanɲa-i, u ce u yaatesinni-i baa
 pāama. Duɔ hā uman fōŋgūɔ-i wuɔ u tuɔ kāyā sūntaamba-i,
 kutienɔ tuɔ ce-ma baa hɔfɛlle.

9 Na nelnyulmu saaya mu kon, huhurma saa saaya ma
 waa-muɔ. Gbuu na bigāan āmbabalma-i aa na vaa na fɛɛ
 baa ānfafamma yaa-i. 10 Taa na dɔl na-naa ɲaa cɛduɔŋ-bien
 namaa. Taa na jina na fɛɛ banamba huon-nu. 11 Taa na
 hinu pāama-i, baa na ce yentaan namaa. Vaan na fɛɛ baa
 Itienɔ maacemma-i, baa na fɛ baa-ma. 12 Nan hiɲ kuman

† 11:34 Isayi (Ésaïe) 40.13 § 11:35 Yɔbu (Job) 41.3

taalunጅ-u, yaan ku ta ku fē na hōmmu-i. Wein da ma da-na, na doluonu-mēi. Taa na hinu Diilocārālle-i. ¹³ Taa na kāyā Diilon-ḏūn-baamba maጅ naalu። uጅ suurii-bei. Taa na ce niraamba nersinni-i fafamma. ¹⁴ Taa na cārā Diilonጅ-o-i na hā bamaጅ ciēn-naጅ kpāncōlgū።-i. Taa na cārā kuufafaanጅ na hā-ba; baa na haa na nubabalaanጅ beጅ. ¹⁵ Taa na nyε baa bamaጅ nyiēn, aa na ta na kaal baa bamaጅ kaalaanጅ. ¹⁶ Taa na nunu na-naa. Baa na ta na tetēn na fere; yaan aa na ta na siε maacemma maጅ sōlsōl-maama-i*. Baa na da niε sī na su። weima-i hiere.

¹⁷ Baa na ta na suu āmbabalma sōlaanጅ-u-i baa āmbabalma. Gbāan na ta na ce kumaጅ faa na hā nu።mba-i hiere. ¹⁸ Gbāan na ta na gbo baa nu።mba-i hiere; baa na yaጅ ma hella namaa. ¹⁹ Mi jēnaan namaa, baa na ta na suu sōlaanጅ-u-i na fere, yaan Diilonጅ yaa tu። suu-ku. Na saa da, ma nyεgāan Diilon-nelma-na wu።: Itienጅ ciēra wu።: «Yaan sōlaanጅ-u-i na hā mu።. Mu።mēi ka pā nelienጅ nelienጅ baa kumaጅ saaya baa-yo.»† ²⁰ Nga kumaጅ namaa kūnጅ-u-i, ku yaa daaku: «Nyul da mu ta mu ko ጅ bigāarāጅ-o-i, hā u wu።. Hūn_{ku።sīn} da ni bel-o, hā u ny።ጅ. Da ጅ ce mafamma-i kuu dii ጅaa ጅ gbālāa dāncienጅ'a i kūnna u yunጅ-na.»‡ ²¹ Baa na yaጅ āmbabalma da yunጅ neጅ, ciēn ānfafamma-i na hiel āmbabalma-i na hōlma-na.

13

Taa na siε fōጅጅtaamba wulaa

¹ Nelienጅ nelienጅ u saaya u tu። siε fōጅጅtaamba wulaa. Kumaጅ ciε mi waጅ-ma dumaanጅ-na, fōጅጅtesinni-i hiere ni hel Diilon-na, u yaa jēna fōጅጅ።-i hiere. ² A ce dumaanጅ-na umaጅ du። tu። gān baa fōጅጅtaamba-i, u gān baa Diilonጅ. Bamaጅ ciinaanaጅ fōጅጅtaamba nuጅ-āndaanጅ-u-i, baጅ taaraጅ kumaጅ ba ka da-ku. ³ Da ጅ ta ጅ ce kuuviinጅ, korma sa da-ni baa fōጅጅtaamba-i. Korma da āmbabalmanciraamba'i baa-ba. Terienጅ faጅጅ-na, da ጅ'a ጅ sa taara korma ta ma da-ni baa-ba, yaጅ aa ጅ ta ጅ ce kuuviinጅ, ku yaa bafamba fere-i ba ka ta ba gbēliēn-ni. ⁴ Fōጅጅtaamba ce Diilon-maacemma'i dumaanጅ-na da ba dii-ye hūmefafalle-na. Nga da ጅ bir yaጅ aa ta ጅ ce kuubabalaanጅ, ጅ saaya ጅ kāalā-bei. Diilon uጅ hāa-ba comelle maጅ, u saa hā-ba baa-de gbānጅgbān, ba ce fu። maacemma'i baa-de. Umaጅ du። cāl, baጅ haa kumaጅ yu።, ku pigāan Diilon-berru. ⁵ Ku'i ciε i gbīε i tiε siε fōጅጅtaamba wulaa. I baa ne muoru yon aa tiε siε, i ne i hōmmu, i suyaa wu። ku faa.

* **12:16** Yaan aa na ta na siε maacemma maጅ sōlsōl-maama-i: Girekimma-na terienጅ daaku gbāa bi nu nuጅ daama-i: «Yaan aa na ta na siε na piε nawalaamba-i.»

† **12:19** Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 32.35 ‡ **12:20** Bīncu።n-nelmaጅ-sebe (Proverbes) 25.21-22

⁶ Ku'i bi ciɛ η da na saaya na ta na pã na nampobaa-ba-i. Bamaη hũyãaη nampo-i, Diilonjo'i bi hãa bafamba-i maacemma famma-i. ⁷ Niη saaya η pã kumaη, pã-ku η hã kuη vii umaη. Taa na pã nampobaa-ba-i na hã ba taamba-i, umaη duɔ saaya baa kãmma, na kãη-yo. Umaη duɔ saaya baa bɔbɔima, na ce-yo bɔi.

Anjĩnamma tuole-i

⁸ Da ma hel nelnyulmu-na, baa na yaη bĩnkũη cẽmelle waa unaη nuɔ-na. Na saa da, umaη duɔ yaη banamba maama ta ma dɔlnu-yuɔ, kuu dii ηaa kutienjo tɛ baa *Moisi *anjĩnamma-i ma kũngu-na hiere. ⁹ Kumaη ciɛ mi waη-ma dumaanjo-na, mamaη nyegãaη anjĩnamma-na wuɔ: «*Baa ce *fuocesĩnni, baa ko neliɛηo, baa cuo, baa nenu neliɛηo*»* ka cor baa manamma-i hiere, ma juɔ ji gbura ma-naa nelma diei maan daama yaa nuɔ-i wuɔ: «*η saaya η dɔl η nanoljo-i ηaa niη dɔl η fere dumaa.*»[†] ¹⁰ Da η ta η dɔl η nanoljo-i, η sa jɔguɔη-yo baa kuubabalaanɗu. Terienɗu fanɗu-na, nelnyulmu da mu waa-niɛ, kuu dii ηaa η tɛ baa anjĩnamma-i hiere ma kũngu-na.

Ku piɛ ku jo dii

¹¹ Baa na hũu nel daama-i na nanna. In yey huɔŋgu maη nuɔ-i daaku-i, namaa fere-i na suɔ-ku. Baa na duɔfũη, siireη, ku hii! Konkoro piyaa-ye fiɛfiɛ-i-na a yaη in ηa naa hũu Diilon-maama-i felemma-i huɔŋgu maη nuɔ-i. ¹² Isuɔŋgu niinu tɛ, cuo piyaa kaalma. Yaan i nanna kukulmaη-maacemma-i aa i tɛ ce bãantimma. ¹³ Yaan i tɛ ce kuuviingɗu, bãantaamba ce dumɛi. I yaη niwuoniη-gbuolaanɗu-i, baa kolmaη-gbuolaanɗu-i, baa bĩηwosĩnni-i ni sĩnni-na hiere. I yaη berkare-i baa nene-munɗu-i. ¹⁴ Yaan i biɛ Itienjo-i Yesu-Kirsa maama aa i ne i kusũnniη-maama-i aa i yaη-ma.

14

Baa cãl η nawuonjo-i

¹ Baa na ta na tɛl umaη saa naη kaasĩnni dei yogo Diilon-hũmelle-na; taa na piɛ-yo na caaη-nu. Baa na ta na fanu na-naa baa-yo u anjɔguɔma-na. ² Ŋaa unaηo dii u suyaa wuɔ niwuoni-i hiere ni gbãa wuɔ. A ne da umaη saa naη kaasĩnni dei yogo Diilon-hũmelle-na u sa dii kũɔma u nuŋgu-na, u wuɔ ðimma yon. ³ Umaη wuyaan niwuoni-i hiere, u baa nyɛ umaη wuɔ ninanni nyaa-yo, aa umaη sa wuyaan niwuoni-i hiere u baa cãl umaη wuyaan-niη. Diilon uη siyaa dii-yo u horre-na, yunɗu si dii u cãlma-na. ⁴ Naη hilaa hie aa da manamma ta η cãl unaη cãaraŋjo-i? Ku nuɔlaa-yo wa, ku saa

* **13:9** Helmaη-seɓe (Exode) 20.13-17; Anjĩnamma tiyemmaη-seɓe (Deutéronome) 5.17-21 † **13:9** Buolmaη-seɓe (Lévitique) 19.18

nuol-o wa! Ma hii nuo baa bige-i? Aa ku sie gbãa nuol-o; Itienjo dii tuo kãyã-yuo. Ku fãngũ dii-yuo u tuo kãyã-yuo.

⁵ Banaj wulaa, yinni-i hiere ni sa saa; ni maar ni-naa. Banaj ba'a yinni-i hiere nii dii niiduoni. Neliengo neliengo, u yanj mamaj dii u huongga-na ma ye-yo. ⁶ Umanj buoranj yinni-i, u boroni-e Itienjo maa-na. Umanj wuyaanj bimbinni-i hiere, u bi wuo-ni Itienjo maa-na. Kumanj cie mi wanj-ma dumaango-na, kutienjo jaal Diilongo-i ni maama-na. Aa umanj wuo niwuoni nanni nyaa-yo, u bi ce-ma Itienjo maa-na. Fuo bi jaal Diilongo-i. ⁷ Na saa da, i holma-na, molo si dii tiena u ferenj maa-na, molo sa bi ku ka u ferenj maa-na. ⁸ Da η honj Diilong-horre-na, η huonj Itienjo maa-na, aa da η bi ku, η kuu Itienjo maa-na. A ce dumaango-na ii dii cicelma wa, i kuu wa, i tienjo yaa Yesu-Kirsa-i. ⁹ Bige-i cie mi wanj-ma dumaango-na? U kuu aa sire jo ji waa bikuomba-i baa cicelmantaamba-i hiere ba yun-nu. ¹⁰ Nga ma bilaa nie nanj da manamma ta η cal η nawuongo-i? Ma bilaa nie nanj ta η nye η nawuongo-i sulma? I ka cor hiere Diilong-fuore-na u yuu-ye i de-i-diei. ¹¹ Na saa da, ma nyegãanj Diilong-nelma-na wuo:

«Muo Cicelmantienj muo,

mi sie kar ku coima,

nuamba-i hiere ba ka jo ji duuna mi yaanga-na.

*Aa neliengo neliengo u ka puur u nunju-i wanj-ma wuo muomei Diilongo-i kelkel.»**

¹² Terienju fangu-na, neliengo neliengo unj cie kumanj, u ka yiera Diilongo yaanga-na a wanj-ku.

Baa guol η nawuongo gbeini-i

¹³ A ce dumaango-na, yaanj i yanj i-naa calma. Yaanj aa na bel na fere unanj nuo η baa ji guol unanj gbeini-i a pira-yuo Diilong-humelle-na. ¹⁴ Itienjo-i Yesu cie mei suo, aa tiraa tir suo wuo kuuwuonju saa nyaa neliengo. Nga umanj duo tuo joguonj wuo kuuwuonj daaku nyaa-yo, η bi da ku nyaa-yo. ¹⁵ Da η ta η ce kuujangu η natobingo-na baa ninj wuo kumanj, η naana nelnyulmunj-humelle-i. *Kirsanj kuu umanj maa-na-i, η ka kosuonj-yo kuuwuonj maa-na yonj wei? ¹⁶ Kumanj faa nanj yufelle-na, da η suo wuo ku cemma gbãa biena Diilong-humelle yerre-i, ne-ku aa η yanj-ku. ¹⁷ Na saa da, *Diilong-nellenj-kungu-i niwuoninj-kungu si, niinyoninj-kungu bi si. Diilong-nellenj-kungu yaa viisinni, baa yaafelle baa hafelle, ni da *Diilong-Yalle yaa wulaa-i. ¹⁸ Umanj duo tuo caa Kirsa-i caama famma temma-i, u kungu dolnu Diilongo-i aa nuamba bi bi u yefafalle.

¹⁹ Terienju fangu-na, kumanj juonj baa yaafelle-i muntienammu-na aa ta ku ce i hieronjo-i i tie nanj kaasinni

* 14:11 Isayi (Esaie) 45.23

Diilonɔ-hūmelle-na, yaan i vaa i fεε baa kufanɔgu cemma yaa-i. ²⁰ Baa na guɔla Diilonɔ-maacemma-i baa niwuoni. Niiwuoni-i hiere ni faa ninsoɔ, nɔga kuuwuonɔgu man ka guɔl n natobiɔo gbeini-i Diilonɔ-hūmelle-na, ku wuoma saa fa. ²¹ Bɛnkūɔgu bɛnkūɔgu, kuman gbāa guɔl n natobiɔo gbeini-i Diilonɔ-hūmelle-na, ne-ku aa n yan-ku. Da kuɔ nan kūɔwuole-i sisɔ n konyolle ka guɔl u gbeini-i, ne-ku aa n yan-ku. ²² Niɔ suɔ kuman n huɔnɔga-na kufanɔgu bɛnkūɔgu yanɔga-na, yan ku tɛ nuɔ baa Diilonɔ na hɔlma-na. Uman sa ciɛn u weima-i baa hɔmmu hāi, kutienɔ yunɔgu dɔlaa. ²³ Nɔga uman duɔ tuɔ wuo bɛnkūɔgu aa u huɔnɔga saa hūu-ma baa-ku a kā u Diilonɔ-hūmelle yanɔga-na, Diilonɔ ka yuu-yo. U ka yuu-yo niε niε? U āncemma-i baa u Diilonɔ-hūmelle sa kā yanduɔnɔga. A ne da kuman sa kāan yanduɔnɔga baa n Diilonɔ-hūmelle-i kuubabalaanɔgu.

15

Biyaan Yesu-Kirsa maama

¹ Miε man yiεraaya don Diilonɔ-hūmelle-na, ku saaya i tɛ kāyā baman saa yiεra don miε temma-i. I saa saaya i tɛ ce kuman dɔlaanun miε yon. ² Nelienɔ nelienɔ i hɔlma-na, u saaya u vaa u fεε baa kuman dɔlaanun banamba-i a kāyā-bei ba nan kaasinni Diilonɔ-hūmelle-na. ³ Na saa da, *Kirsa saa tuɔ ce kuman dɔlaanun fuɔ. Ma nyεgāan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Diilo, baman taa ba tuora-niε, ba tuosinni birii haa muɔmɛi nuɔ-i.*»*

⁴ Maman nyεgāan Diilonɔ-nelma-na hiere dii ku biena-na, ma nyεgāan da ma pigāan-ye nelma. Ma ce-ye hɔhinantaan miε aa ta ma dii sireiɔa yiε i diε gbāa diε tɛ hɛn Diilonɔ-ciilunɔgu taalunɔgu. ⁵ Diilo fuɔ man hɔhinammu tieno-i baa sireiɔa tieno-i, u kāyā-nei na ta na nunu na-naa nɔaa Yesu-Kirsan waan-ma dumaa. ⁶ Ku yaa na ka gbonu hiere ce noduɔnɔgu ta na gbɛliɛn Diilonɔ-o-i Itieno-i Yesu-Kirsa To-i.

⁷ Terienɔgu fanɔgu-na, taa na siε na-naa Diilonɔo yerre fafaanɔgu maama-na, nɔaa Kirsan siyaa namaanɔo-i dumaa. ⁸ Yaan mi tūnu-nei, Kirsa juɔ duɔ ji kāyā *Yuifubaa-ba-i. Diilonɔ un nɔ naa pā nunɔgu man baa ba bɛncuɔmba-i, Yesu juɔ ji ce ku yaa-i a pigāan wuɔ Diilonɔ duɔ wan man, u ce-ma. ⁹ U bi juɔ *niεraamba da ba gbāa gbɛliɛn Diilonɔo-i u ānfafamma maama-na nɔaa man nyεgāan dumaa Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

«*Ku'i ciε mi ka ta mi gbɛliɛn-ni niεraamba hɔlma-na,*

aa ta mi hāl nei ni mi tuɔlnu-niε.»†

¹⁰ Ma bi nyεgāan wuɔ:

* 15:3 Gbɛliɛman-nalāanɔgu (Psaume) 69.10
(Psaume) 18.50

† 15:9 Gbɛliɛman-nalāanɔgu

«Nieraan namaa, yaan na hɔmmu fɛ Itienjo baamba muumu
temma-i.» †

11 Ma bi tiraa nyegɛn wuɔ:

«Nieraan namaanjo-i hiere, taa na gbɛliɛn Itienjo-i!

Nelbilien namaanjo-i hiere nileinɔ-na, taa na hɛl nɛini na tuɔlnu-
yuɔ.» §

12 Aa bi tiraa nyegɛn *Isayi seɓe-i-na wuɔ:

«Yese* hɛyɛlɔ nanjo ka jo.

U ka sire waa niɛraamba yuɔ-nu.

Nuɔmba-i nileinɔ-na hiere ba ka haa ba nanɔga-i u yaa nuɔ-i.» †

13 Nan haa na nanɔga Diilonjo-na, fuɔ man i cicuɔngɔ tienjo-i, u fɛ
na hɔmmu-i da hɛnni, aa gbuu dii yaafɛlle na muntɛnammu-
na, ku yaa *Diilonjo-Yalle ka ce na ta na hɛn u ciilunɔgu taalunɔgu
bɔi.

Maman yuu Pol huɔnɔga-i

14 Tobin namaa, mɛi fɛrɛ-i mi suyaa-ma wuɔ na hɔmmu
yuu baa ɛnfafamma, na suɔ wɛima-i hiere, aa na gbɛa dii
nelfafamma na-naa tɔnnin. 15 Nga mi suuye mi yufienɔ-i aa
wan manamma cor seɓe daayo terni bɔi-na, da mi ce nelma
namma tɛnu-nɛi. Diilonjo firinu u huɔnɔga-i baa-mi ku'i ciɛ
mi ce-ma dumaanjo-na. 16 U ciɛ-mi Yesu-Kirsa cɛarɛn muɔ
*niɛraamba hɛlma-na. U diyaa u *Neldɔɔlma-i mi nammu-
na mi ta mi wan-ma baa-ba kuman ka ce *Diilonjo-Yalle bɔ-ba
ba den, a migɛan-ba ba pɛ ba fɛrɛ hɛ Diilonjo-i.

17 Terienɔgu fanɔgu-na, Diilo baa Yesu-Kirsa-i, mi gbɛa gbɛliɛn
mi fɛrɛ Diilonjo-maacemma-na. 18 Mi gbɛa cira *Kirsa yaa kɛayɛ-
miɛ mi bir niɛraamba yammu-i Diilonjo-na ba ta ba nu u
nunɔgu-i. U ciɛ-ma baa mi nun-ɛndaanɔgu a naara mi ɛncemma.
19 U ciɛ-ma baa himma baa gbɛrɛ. U ciɛ-ma baa Diilonjo-Yalle
fɔnɔgɔ yaa-i. Ku ciɛ dumɛi mi gbuo terni-i hiere baa Kirsa
Neldɔɔlma-i, a don dii *Yerusalemu, jo ji hel baa Iliri nileinɔ-i
hiere. 20 Maman naa yu mi huɔnɔga-i, mi taa mi taara mi fulnu
nileinɔ man saa nu Kirsa maama-i dede, a wan Neldɔɔlma-i
baa-ba. Mi saa ta mi taara mi haaya unan dɔnɔgu ku'i ciɛ mi
fulnu nileinɔ man saa nu u maama-i dede. 21 Mi ciɛ-ma nɛa
man nyegɛan dumaa Diilonjo-nelma-na wuɔ:

«Ban nɛa na'a ba saa wan u maama baa baman dede,

ba ka da-yo,

aa baman saa naa nu u maama da,

ba ka suɔ ma yaanɔga-i.» †

† 15:10 Anɔnɔnamma tiyemman-seɓe (Deutéronome) 32.43

§ 15:11

Gbɛliɛman-nalɛanɔgu (Psaume) 117.1 * 15:12 Yese: Davidi to yaa-i. Nien u
sɛnni-i Samiel seɓɛdɛlɛnjo-na (1 Samuel) 16.5-13. U bi waa Yesu haayienjo. Nien
Matie seɓe-i-na 1.6. † 15:12 Isayi (Ésaïe) 11.10 † 15:21 Isayi (Ésaïe) 52.15

Wuɔsaŋgu maŋ dii Pol gbeini-na

²² Maaceŋ daama yaa taa ma bella-miε a ce mi saa gbāa kā ka ne-na. ²³ Fiefiε-i-na ma tiε terieŋ daaku-na. Miŋ duɔŋ ta mi taara da mi kā ka ne-na ku daa biena bɔi. ²⁴ Mi ka kā Esipanyi. Mi kamma-na, mi ka yiεra na terieŋgu-na a ce yinni celle baa-na aa suɔ cor, ku yaa mi huɔŋga ka fε. Aa mi hil mi ne na kakāyāŋgu yaa-i da mi gbāa ka cor baa mi hūmelle-i. ²⁵ Dumandε-i-na, mi kā *Yerusalemu da mi ka hā Diilon-dūŋ-baamba-i pɔpuɔrunɔŋgu. ²⁶ Diilon-dūŋ-baamba maŋ Maseduɔni-i-na, baa bamaŋ dii Akayi-i-na, ba naaŋ gbeina da ba kāyā Diilon-dūŋ-baamba maŋ nawalaamba-i Yerusalemu-i-na. Mi kā baa coŋgoruɔŋgu faŋgu yaa-i. ²⁷ Ku dɔlaanu ba yaa-i ba ce-ma. Aa ma cemma faa, baa naa saaya ba ce-ma. Baa naa saaya ba ce-ma yuŋ haku-i nuɔ-i? *Yuifubaa-ba maŋ hūyāa Yesu maama-i, ba calaa ba Diilon-hūmelle-i baa *niεraamba-i; niεraamba saaya ba bi cal ba nagāŋ-niini-i baa bafamba-i ke! ²⁸ Da mi ji bāl baa mafamma-i, da mi gbāŋ kā ka hā-ba coŋgoruɔŋgu faŋgu-i, mi pāŋ biε Esipanyi hūmelle a ka yiεra na terieŋgu-na aa suɔ cor. ²⁹ Mi suyaa miε da mi hi na terieŋgu-i, *Kirsaa ka silaa ce baa-ye cor.

³⁰ Tobin namaa, miŋ ka taara kumaŋ na wulaa, ku yaa daaku: Niεŋ Itieŋo-i Yesu-Kirsaa-i baa *Diilon-Yallen diyaa nelnyulmu maŋ i hɔmmu-na, aa na ta na cārā Diilono-i na hā-mi, a kāyā-miε mi malunɔŋgu-na. ³¹ Cāarāŋ Diilono-i u kor-mi *Yude anyagarmantaamba nammu-na, aa miŋ kāŋ baa pɔpuɔrunɔŋgu maŋ Yerusalemu-i-na, Diilon-dūŋ-baamba ka hūu-ku mi wulaa. ³² Mafaŋ da ma ce, mi ka hi na terieŋgu-i baa hɔfelle, aa Diilon duɔ siε, mi kaa bi da fiisa celle. ³³ Diilono-i Hɔfellentieŋo waa baa-na hiere. Ma ce dumaa.

16*Jaalupalle*

¹ Mi ka dii i tūɔ-i Febe-i na naŋ-na, u ce Diilon-maacemma-i u kāyā Diilon-dūŋ-baamba maŋ Sāŋkire-i-na*. ² Duɔ kā, na ne Itieŋo-i aa na bel-o fafamma ŋaa maŋ saaya ma ce dumaa Diilon-dūŋ-baaŋ miε i hɔlma-na. Kumaŋ maama-i da ma waa-yuɔ, na kāyā-yuɔ baa ku biŋkūŋgu-i. U kāayā nuɔmba bɔi, halle mei fεε maŋ daami-i.

³ Mi jaalaa Pirsika-i† baa Akilasi-i, ba yaa mi namaacenci-raamba Yesu-Kirsaa suɔŋgu-na. ⁴ Ba hīērā kuliŋgu-i da ba gbāa hūu muɔŋo-i kuɔ. Mi jaal-ba. Aa mei da-mi-diei sī yon. Diilon-dūŋ-baamba maŋ *niεraaŋ-nileina-na hiere, ba jaalaa-ba.

* **16:1** Sāŋkire: Niεŋ Pɔpuɔr. 18.18. † **16:3** Pirsika yerre nande yaa wuɔ Pirsili. Niεŋ Pɔpuɔr. 18.2.

5 Mi jaalaa Diilonɔ-dūŋ-baamba maŋ tigiin ba cārā Diilonɔ-i Akilasi ba dumelle-na.

Mi jaalaa mi j̄ienɔ-i Epayineti-i. U yaa hūyāa *Kirsa maama-i igēna *Asi-i-na.

6 Mi jaalaa Maari-i, u vaa u fere baa na maama-i.

7 Mi jaalaa Andorkusi-i baa Yuniya-i. Bafamba-i mei nellen-tobimba. I waa kaso-i-na baa i-naa. Yesu *pɔpuɔrbiemba namba'i bafamba-i, ba kūngu dɔlnu nuɔmba-i. Bafamba daa yuŋ-b̄incɔsinni muɔ-na Kirsa horre-na.

8 Mi jaalaa Ampilatusi-i, u maama dii kpelle mi huɔŋga-na Itienɔ horre-na.

9 Mi jaalaa Urbē-i, u yaa i namaacencerɔŋo Kirsa suɔŋgu-na. Aa bi jaal Sitakisi-i; fuɔ maama bi dii kpelle mi huɔŋga-na.

10 Mi jaalaa Apelesi-i, u pigāaŋ wuɔ u nyaarāa Kirsa-i-na.

Mi jaalaa Aritobul dumellen-baamba-i.

11 Mi jaalaa mi nellen-tobiŋo-i Erodiyō-i. Aa jaal Narsisi dumellen-baamba maŋ hūyāa Itienɔ maama-i.

12 Mi jaalaa Tirfeni-i baa Tirfosi-i. Caŋ daaba-i ba hāi-i-na, ba vaa ba fere baa Itienɔ maacemma-i. Aa bi jaal Perside-i, fuɔ maama bi dii kpelle mi huɔŋga-na, aa u bi vaa u fere baa Itienɔ maama-i.

13 Mi jaalaa Urufusi-i, Itienɔ yufellen-nolɔŋo-i. Aa bi jaal u nyu-i, uu dii ŋaa mei fere-i mi bi nyu.

14 Mi bi jaalaa Asēŋkiri-i, baa Filegō-i, baa Ermesi-i, baa Paturobasi-i, baa Ermasi-i baa tobimba maŋ dii baa-ba hiere.

15 Mi jaalaa Filologi-i baa Yulusi-i, aa jaal Nerienɔ-i baa t̄ncienɔ-i, aa bi jaal Olēmpasi-i baa Diilonɔ-dūŋ-baamba maŋ dii baa-ba hiere.

16 Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa ceduɔŋ-bien namaa.

Bamaŋ dii Kirsa horre-na hiere ba pāa-na jaaluŋgu.

17 Tobin namaa, jande mi cārā-nei, Diilonɔ-hūmelle maŋ maama-i waan baa-na, bamaŋ mielāa-ma, bilaan na fere kutaamba-na; ba jo baa bɔrɔmma, aa ba pira nuɔmba-i Diilonɔ-hūmelle-na. Baa na ta na pie kutaamba-i. 18 Ba sa cāa Itienɔ-i *Kirsa-i, ŋga ba cāa ba kusūnni. Ba tāal bamaŋ sa suyaan ku yaanɔga-i baa ba nudɔdolle-i. 19 Namaanɔ-i, nuɔmba-i hiere ba suyaa wuɔ na nu Itienɔ nunɔgu-i. Terienɔgu fanɔgu-na, ku dɔlnu-mie baa-na. Ŋga mi taara na ta na suɔ ānfafamma-i na ce-ma aa na baa yan āmbabalma ji kpatalla-nei. 20 Diilonɔ-i Hɔf̄ellentienɔ-i, a saa baa celle, u ka mal *Sitāni-i hā na ce na bāanɔgu-i yuɔ.

Itienɔ-i Yesu u kāyā-nei.

²¹ Mi nabentienjo-i Timote jaalaa-na, a naara mi nellen-tobimba-i Lusiwusi-i baa Yasã-i baa Sosipater hierē.

²² Muo Tertusi, mi bi jaalaa-na. Ii dii baa i-naa Itienjo horrena. Muomei nyegãan Pol seɓe daayo-i hã-yo.

²³ Gawusi bi pãa na jaaluŋgu. Muo Pol, mi haraa u yaa nuo-i. Diilonɗ-dũŋ-baamba-i hierē ba tigiin fuo terien-nu'i ba jaal Diilonjo-i. Nelle gbeitieratienjo-i Erati jaalaa-na baa i natobinjo-i Kartusi-i.

[²⁴ Itienjo-i Yesu-Kirsa u kãyã-nei hierē. Ma ce dumaa.]

Jaaluperienɗu

²⁵ Yaan i tie jaal Diilonjo-i! Miŋ waŋ *Neldodolma maŋ baa-na Yesu-Kirsa maama-na, u yaa gbãa ce na yiera don u hũmelle-na a saa baa nelma famma-i. Diilonjo kusũŋgu maŋ naa fuo dii ku domma-na, ku puuriiye fiɛfiɛ-i-na Neldodol daama yaa nuo-i. ²⁶Diilonjo maŋ si dii duɔ ji kã terienɗu, u cie u *pɔpuɔrbiemba waŋ u kusũŋgu-i ba seɓeɓaa-ba-na nuamba-i hierē nilɛiŋa-na ba da ba suɔ-ma aa hũu-ma aa ce-ma.

²⁷Diilonjo yaa u diei yon nelnurãŋo-i. Yaan i tie jaal-o hɔnnin jon Yesu-Kirsa barguo-i-na! Ma cie!

Polņ nyegāņ sebedielāņo maņ hā Korēntitaamba-i Nelmuoyamma

Pol cie belle diei baa boluonģu Korēnti-i-na. Korēntitaamba nuō Yesu maama-i u yaa wulaa-i igēna. Huonģu fanģu-na, gbeiņa saa waa dei Korēnti-i-na, baa biņwosīnni-i ka hel baa sitāni-maacemma-i ma sīnni-na hierē. A ce dumaanģo-na Diilonģ-hūmelle wuōsaanģu waa kpelle Diilonģ-dūņ-baamba wulaa.

Huonģu nanģu juō hi, Pol wuō nu wuō ba sa tiraa ba nunu ba-naa. Bafamba fere-i baa bi nyegāņ sebe hā Pol a yuu-yo baa nelma bōi. Pol wuō nyegēņ sebe daayo-i duō dii nelma ba tūnni-na; wuō ba yaņ berru-i aa ba bel ba-naa fafamma ku yaa faa Diilonģ-dūņ-baamba hōlma-na (sap. 1–4). Aa cira ba hiel ba nanģa biņwosīnni-na, aa weiņ da ma suur ba hōlma-na, ba fielnu-mei ba fere; ba baa kā nelgbāņģbālāņ wulaa wuō u ka fielnu-mei hā-ba (sap. 5–6). U nunģu hii ānsorrenģ-maama-i (sap. 7), baa cufieņ-kūōma wuomaņ-kūņģu-i (sap. 8–10), baa Itieņo niwuoniņ-kūņģu-i (sap. 11). *Diilonģ-Yallenģ hāņ nuōmba-i fōņģōbaa-ba maņ, u nunģu hii ba kūņģu-i (sap. 12–14). U nunģu bi hii kuomba siremmaņ-kūņģu-i (sap. 15).

Aa suō duō pā-ba jaaluperieņģu-i, u diyaa sireiņa bei wuō ba naņ gbeiņa ba hā *Yerusalemu Diilonģ-dūņ-baamba-i (sap. 16).

Sebe daayo-na, Pol yuu nyōlma baa nelnyulmuņ-kūņģu-i: Wuō Diilonģ-dūņ-wuonģ duō tuō ce biņkūņģu biņkūņģu, u saaya u ce-ku baa nelnyulmu (sap. 13).

Jaalunģu

¹ Muō Pol, Diilonģo biē-mi ce-mi Yesu-Kirsa *pōpuorbilon muō ņaa unģ'a ma ce dumaa. Muō baa i natobiņģo-i Sōsitēni-i ² miemēi nyegāņ sebe daayo-i die hā Diilonģ-dūņ-baanģ namaa namaņ dii Korēnti-i-na. I nyegāņ-yo die hā Diilonģ unģ buō namaa namaņ na deņ a ce-na fuō baanģ namaa Yesu-Kirsa horre-na. I bi nyegāņ-yo die hā bamaņ biēņ Itieņo yerre-i terni-na hierē. Bafamba Yuntieņo miē bi Yuntieņo.

³ I To-i Diilonģo-i baa Itieņo-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Pol pā Diilonģo-i jaalunģu

⁴ Diilonģo niē na horre-i baa Yesu-Kirsa-i aa ce baa-na. Terieņģu fanģu-na, mi jaal-o yinni maņ joņ mafamma-na.

⁵ Coima saa fa, naņ hūyāa *Kirsa maama-i Diilonģo cie-na biņkūntaanģ namaa weima-na hierē: Na nu nelma-i ma numma-i aa tiraa ta na suō yieņģu. ⁶ Kumaņ cie ma ce

dumaņo-na, Kirsa nelma daa muntēnafafammu na hōlma-na ku'i ciē. ⁷ A ce namaa namaņ niēyaņ Itieņo-i Yesu-Kirsa jommaņ-yiņgu himma-i, Diiloņ uņ hāņ nuōmba-i fōņgōbaa-bamaņ, u diei saa naa-nei. ⁸ Diilo fuō fere yaa ka kāyā-nei na nyaar u nelma-na a ji hi yiņgu faņgu-i; ku yaa cālmuo siē ji da haa-nei. ⁹ U yaa bīe-na wuo na ce horre baa u Biēņo-i Yesu-Kirsa-i; u sa waņ weima aa ji bir baa huoņ-āndaanġu.

Korēnti Diiloņ-dūņ-baamba sa nunu ba-naa

¹⁰ Tobij namaa, jande mi cārā-nei, niēņ Itieņo-i Yesu-Kirsa-iaa na bel na-naa. Baa na bir na honni-i na-naa nuō. Bilaan na-naa fafamma na ce noduoņgu aa na waa baa āņjōgōduōma. ¹¹ Tobij namaa, kumaņ ciē mi ta mi waņ mafamma-i Kiloe dumellen-baamba tūnu-miē wuo na sa nunu na-naa. ¹² Wuō na hōlma-na, banamba ciēra wuo ba cuu mei huoņ-nu, bamaņ ba'a bafamba cuu Apolōsi huoņ-nu, bamaņ ba'a bafamba dii Pier* huoņ-nu, bamaņ ba'a bafamba dii *Kirsa huoņ-nu. ¹³ Namaa wulaa, Kirsa calaanu wei? Ba gbuu muōmei *daanġu-na ko-mi na maama-na wei? Na daa *batemu-i mei yerre yaa nuō-i wei? ¹⁴ Da ma hel Kiripusi-i-na baa Gawusi-ina, mi jaal Diiloņo-i miņ'a mi saa *batiseņ moloņo na hōlma-na. ¹⁵ Ku yaa molo siē gbāa cira na baatiseņ mei yerreņ. ¹⁶ Ninsoņo! Muōmei baatiseņ Sitefanasi dumellen-baamba-i, mafamma naa karaanu-miē. Da ma hel bafamba-na, mi saa hūu-ma miē mi baatiseņ moloņo na hōlma-na. ¹⁷ Kirsa saa puōr-mi wuo mi ji batiseņ nuōmba, ņga u puōraa-mi wuo mi wuōra waņ *Neldōdōlma yaa-i aa mi baa ce-ma baa nelbilen-cēcēmunġu ku yaa Kirsa kuliņgu ka waa baa yunġu daanġu-na. ¹⁸ Na saa da, da ba ta ba waņ Kirsa kuliņgu maama-idaanġu-na, bamaņ piera, ba da-ku miminsīnni. ņga miē maņ biyaa koņkor-hūmelle-i, i suyaa wuo Diiloņo hii. ¹⁹ Na saa da, ma nyēgāaņ Diiloņ-nelma-na wuo:

*«Mi ka bīena nelnurāamba nelnulle-i
aa bīena cēcēmuntaamba cēcēmunġu-ī.»†*

²⁰ Terieņgu faņgu-na, nelnurāamba gbāa da hama-i waņ? Bamaņ suyaaņ yiēņgu-i, ba gbāa da hama-i? Bamaņ wuo ba suo ba piye, ba gbāa da hama-i? Ma sī Diiloņo birii nelbiliemba cēcēmunġu-i miminsīnni ke?

²¹ Na saa da, Diiloņoņ ciē u cēcēmunġu-i kusuōņ-nu, nelbiliemba-i baa ba cēcēmunġu-i hiere ba saa suo-yo. Ku'i ciē Diiloņo cira wuo nelbiliembaņ neņ kumaņ wuo miminsīnni, u ka ce ku yaa-i kor bamaņ hūyāa u maama-i. ²² *Yuiubaa-ba taara ba da gbere-weima-i baa ba yufelle aa suo hūu-ma, Girekibaa ba'a bafamba taara cēcēmunġu. ²³ ņga miē fuō, baņ

* 1:12 Pier yerre nande yaa Sefasi. Niēņ Nsāa 1.42. † 1:19 Isayi (Ésaie) 29.14

gbuu Kirsa maņ daaņgu-na ko-yo, miε waņ fuo maama yaa-i. Yuifubaa da ba nu-ma, ku gbuu jaņ-ba wuo i tuora Diiloņo-i. Girekibaa ba'a i ce miminsinni. ²⁴ Nga Diiloņ uņ bīe bamaņ kor-ba hiere, Yuifubaa o, Girekibaa o, in waņ Kirsa maņ maama-i daayo-i, ba suyaa wuo u yaa pigāaņ Diiloņo himma-i baa u nelnulle-i. ²⁵ Nelbiliembaņ neņ Diiloņo maacemma maņ wuo miminsinni, ma bōyaa bafamba cēcēmunģu-na, aa baņ neņ kumaņ wuo nayusinni Diiloņo wulaa, ku bōyaa bafamba fōņģōtesinni-na.

²⁶ Tobīņ namaa, niεņ na hōlma-na na ne. Diiloņoņ bīe namaa namaņ, nelbiliemba ne wuo nelnurāamba si dii bōi nei, fōņģōtaamba si dii bōi, nelbōmbōmbaa-ba bi si dii-nei dumaa. ²⁷ Nga nelbiliembaņ neņ bamaņ wuo mimiēlmba, Diiloņo hielaa ba yaa-i a ture nelnurāamba yammu-i. Aa baņ neņ bamaņ wuo yuņģu sī-bei, u hielaa ba yaa-i a dii senserre-i fōņģōtaamba-na. ²⁸ Nelbiliembaņ'a ba sa kāņ bamaņ, baņ neņ bamaņ wuo nelsōsyaamba, Diiloņo hielaa ba yaa-i duo pigāaņ wuo baņ neņ kumaņ hīema-na wuo bīņkūbuo, fuo wulaa yuņģu si dii-kuo. ²⁹ U cie mafamma-i molo baa gbāa duo kaal u fεε u yaaņga-na. ³⁰ U yaa cie na ce Yesu-Kirsa baan namaa, aa Yesu-Kirsa yaa cie u hā-ye u cēcēmunģu-i: Na saa da, Yesu-Kirsa yaa cie Diiloņo ce-ye nelviin miε, aa ce-ye fuo baan miε aa tiraa hūu-ye *Sitāni nammu-na. ³¹ Terieņģu faņģu-na, ņaa maņ nyεgāaņ dumaa Diiloņ-nelma-na wuo: «*Umaņ duo tuo taara u kaal u fεε, u saaya u cira: <Diilo baa Itieņo yaa-i.>*»†

2

¹ Tobīņ namaa, muo miņ bi kāa na terieņģu-na da mi ka waņ Diiloņ-kusūņģu-i baa-na, mi saa ka piiye pigāaņ wuo muōmei suyaan mi piiye mi yaņ nuōmba-i hiere, mi saa bi ka piiye pigāaņ wuo muōmei suyaan yiεņģu mi yaņ-ba. ² Mii naa waņ-ma aa yiera-meī wuo baņ gbuu Yesu-Kirsa maņ *daaņģu-na ko-yo, mi kā ka waņ fuo maama yaa yoņ baa-na, mi siε haa manamma meī. ³ Miņ taa mi kā na terieņģu-na, fōņģūo saa waa-miε aa korma naa ce mi kūōma ta ma nyεņ. ⁴ Miņ kāa, mi saa ka puur-na baa neldōdōlma na da na cu mi huoņ-nu ņaa nuōmbaņ puur ba-naa dumaa, ņga *Diiloņ-Yalle himma yaa cie na siε mi nelma-i. ⁵ A ce dumaaņo-na, naņ hūyāa Yesu maama-i ku saa ce ņaa nelbilieņ-cēcēmunģu'i cie na hūu-ma, ņga Diiloņ-himma yaa cie na hūu-ma.

Diiloņo nu nelma

⁶ Bamaņ naaņ kaasinni Diiloņ-hūmelle-na i hāalā-bei nelnulle. Nga nelnulle fande-i diiduole sī baa nelbiliemba diele-i,

diiduole bi sī baa miwaan̄ daayo yuntaamba diele-i. Bafamba yuntesīnni sa cō. ⁷ I pigāaņ nuōmba-i Diilon̄-nelnulle. Diilon̄ kusūņgu maņ fuyaa nelbiliemba-na, i hāalā nuōmba-i ku yaa-i. Aa miwaan̄o suō duō doņ, Diilon̄o naa yiera-meī duō pigāaņ-ye u kusūņgu-i i die ji tie ce i bāaņgu-i baa-yo. ⁸ Diilon̄o kusūņ daaku-i miwaan̄o yuntaamba sa suō-ku. Kuō ba taa ba suō-ku, baa naa saa gbu yuntaamba Yuntieņo-i *daaņgu-na ko-yo. ⁹ Nga ma cie ņaa maņ nyegāaņ dumaa Diilon̄-nelma-na wuo:

«Molon̄ yufellen̄'a di saa haa kumaņ nuō-i dede,

kumaņ maama-i saa suur nelieņ tūņ-nu dede,*

kumaņ molo saa jōguoņ ku maama dede,

Diilon̄o tigiin̄ ku yaa-i a hā u maamaņ dōlnuņ bamaņ.»

¹⁰ Biņkūņgu faņgu-i, Diilon̄o cie u *Yalle pigāaņ miemēi baa-ku. *Diilon̄-Yalle suō nelma-i hiere; halle di suō Diilon̄o huōya-maama-i. ¹¹ Hai molon̄o-i gbāa suō u nanol̄o kusūņ-maama-i ji cor kutieņ fuō ferē-i? Ku yaa ņaa Diilon̄o kūņgu-i: Da ma hel u Yalle-na, molo sie gbāa suō u kusūņgu-i. ¹² A ne da mie iņ daa Yalle maņ, nelbilieņ diele sī, Diilon̄ diele. U hāa-ye baa-de i die suō uņ cie ānfafamma maņ yie hiere. ¹³ Anfafaņ daama-i, die i waņ ma maama-i, i sa waņ-ma baa mie cēcēmūņgu, i waņ-ma baa nelma maņ Diilon̄-Yallen̄ hāalāyā-yie baa-ma. A ce dumaaņo-na, i waņ Diilon̄-Yalle maama-i baa Diilon̄-Yallen̄ yeņ bamaņ nuō-i. ¹⁴ Nelbilon̄ nuōņo-i ņ yundaaņgu-i, ņ sie gbāa hūu Diilon̄-Yalle maama-i. Diilon̄-Yallen̄'a di si dii ņ huōņga-na, ma maaraa-ni ņ suō ma yaaņga-i. Da ņ nu-ma, ņ dā-ma miminsīnni. ¹⁵ Diilon̄-Yal da di waa umaņ nuō-i, u gbāa suō nelma-i hiere ma yaaņga-i, a ne da fuōņ ceņ mamaņ, nelgbāņgbālāaņ sie gbāa suō ma yaaņga-i. ¹⁶ Na saa da, ma nyegāaņ Diilon̄-nelma-na wuo:

«Hai suyaan̄ Itieņo kusūņgu-i?

Hai gbāa pigāaņ-yo nelma?»†

Nga mieņo-i i suō *Kirsa kusūņgu-i.

3

I hieroņo-i Diilon̄-maacenciraan̄ mie

¹ Tobin̄ namaa, coima saa fa, *Diilon̄-Yallen̄ yeņ bamaņ nuō-i, baņ piieņ baa-ba dumaa, mi saa gbāa piie baa-na dumaaņo-na. Mi piie baa-na ņaa nuōmba maņ cieņ ba ferēņ kusūņ-maama, aa tiraa piie baa-na ņaa tontobaa namaa *Kirsa horre-na. ² Mi hāa-na nyōlma'i dumaaņo-na na mōsūņ. Kuō mii naa hā-na juuru, naa naa saa gbāa wuo-du. Halle ji

* 2:9 Isayi (Ésaie) 64.3 † 2:16 Isayi (Ésaie) 40.13

hi baa fiefiē, na sie gbāa wuo bīnkūngu. ³ Kumaņ cie mi waņ-ma dumaanjo-na, ku yaa daaku: Naa dii ta na ce na kusūniņ-maama-i yogo. Nenemuņgu maņ dii na hōlma-na, baa berru maņ bi dii, ni yaa pigāaņ wuo na ce na kusūniņ-maama, na saa nanna nelbiliemba ciluō-i yogo. ⁴ Da na ta na piieye wuo: «Mei dii baa Pol», «Mei dii baa Apolōsi*», bamaņ sa suyaan Diilonjo-i ba'i sa piieyē dumaanjo-na wei?

⁵ Ma diei ma hāi, hai moloņo-i Apolōsi-i? Aa hai moloņo-i Pol? Ma sī Diilonj-maacembieņ mie yonj ke? Kunaņgu si dii ji cor kufaņgu-i. Mie waan Jesu maama-i baa-na yonj aa na bi sie-ma. Itieņ uņ calaanu maacemma maņ hā-ye, i cie ma yaa-i. ⁶ Kuu dii ņaa, mei sūō tibinni-i aa Apolōsi kūnna hūmma-i niē, ņga Diilonjo yaa cie ni cē. ⁷ Umaņ sūō, baa umaņ kūōna hūmma-i, i sa kāņ bafamba-i. Umaņ cie ni cē, i ne u yaa-i. U yaa Diilonjo-i. ⁸ Umaņ sūōj baa umaņ kūōnaņ hūmma-i ba saa hiere, unaa saa maar unajo; nelieņo nelieņo u ka da u maacemma sullu-i. ⁹ Kumaņ cie mi waņ-ma dumaanjo-na, i ce maacemma-i baa Diilonjo aa namei u suonju-i.

Mi gbāa saa-na baa dūņgu maņ Diilonj uņ yeņ tuō ma-ku. ¹⁰ Diilonjo cie baa-mi a hā-mi baa-ku mi fu ku tuole-i. Mi fuu-ku fafamma ņaa dumarāfeieņ muō. Fiefiē-i-na, banamba dii ta ba haaya-kuō. ņga nelieņo nelieņo, uņ maņ dumaa, u tuō ne-ku torro. ¹¹ Dūņgu tuole jīēna tī; Jesu-Kirsa yaa ku tuole-i, molo sie gbāa tiraa jīna dūņgu naņ tuole. ¹² Banamba ka jo baa sēne ji ma, banamba wargbe, banamba tāmpēfeieņa, banamba jo baa dēnni ji ma, banamba hiēņgu, banamba tirieņa. ¹³ ņga maacenfafamma-i baa maacembabalamma-i ma ka suō gēņgeryiņgu yaa nuō-i. Yiņgu faņgu kaa waa dāamuņ-yiņgu. Aa dāamu fammu yaa kaa pigāaņ nelieņo nelieņo u maacemma sīnni-i. ¹⁴ Umaņ duō ma baa kumaņ aa dāamu sie gbāa caa-ku, kutieņo ka da u maacemma sullu-i. ¹⁵ ņga umaņ maacemma-i da ma caa, kutieņo cii. Fuō fuō, u ka kor, ņga u ka waa ņaa nelieņo maņ u dūņgu bilaa ta ku caa aa u gbāņ gbar hel.

¹⁶ Na saa suō wuo namei Diilonjo dūņgu-i aa u *Yalle waa na hōmmu-na wei? ¹⁷ Umaņ duō bīēna Diilonj-dūņgu-i, Diilonjo ka kōsuōj kutieņo-i. Kumaņ cie mi waņ-ma dumaanjo-na, Diilonjo cie dūņgu faņgu-i fuō da-u-diei kūņgu aa namei dūņgu faņgu-i.

¹⁸ Molo baa tāal u fere na hōlma-na! Umaņ duō fer nelbiliemba-i a tuō ne u fere wuo nelnurāņo, kutieņ duō tuō taara Diilonj-nelnullē-i, u saaya u ce u fere mimilāņo. ¹⁹ Bige-i cie mi waņ-ma dumaanjo-na? Nelbilieņ baņ bīņ kumaņ nelnullē-i, Diilonjo daa-ku miminsīnni. Na saa da, Diilonj-nelma ciēra wuo: «Diilonjo bel cēcēmuntaamba-i baa bafamba fereņ cēcēmurģu

* 3:4 Niēņ Pōpuōr. 18.24-28.

yaa-i.»† 20 Ma tiraa nyegēṅ wuɔ: «Itienjo suɔ nelnurāamba
 ānjɔguɔma-i. U suyaa wuɔ yunḡu si dii-mei.»‡ 21 Terienḡu fanḡu-
 na, molo baa kaal u fere wuɔ fuɔ dii baa melṅo. Na saa da,
 bimbinni-i hiere namaa niini-i: 22 Muɔ baa Apolosi-i baa Pier,
 namaa baan miε. Miwaanjo-i baa cicēlma-i a naara kuliṅgu-i,
 namaa niini-i. Nyunḡo-i baa bisinuɔ-i, namaa niini-i. 23 Nga
 namaanjo-i Kirsa baan namaa, aa Kirsa-i Diilonḡ-wuonjo.

4

Kirsa pɔpuɔrbiemba maama

1 Kumanḡ ḡaa miε kūṅgu-i, muɔ baa Apolosi-i, na saaya na ta
 na kāṅ-ye *Kirsa maacembien miε. Diilonḡ-kusūṅgu manḡ naa
 fuo, u hāa-ye baa-ku i diε puure-kuɔ pigāanḡ nuɔmba-i baa-ku.
 2 A ne da da ba dii weiṁa nelienḡ nuɔ ḡ nanḡ-na, ba taara ḡ ce-ma
 manḡ saaya ma ce dumaa.

3 Mei wulaa, da na fie ta na wanḡ wuɔ niε, sisɔ nelbilienḡ da
 ba fie ta ba wanḡ wuɔ niε, maasūmpīε. Mei fere-i, mi sa ji cira
 mi maacemma faa, mi sa ji cira ma balaanḡ. 4 Mi saa da mi
 cālmuo terienḡu-i, ḡga miṅ fie'a mi saa da cālmuo mi ferenḡ
 nuɔ, kufanḡu sa pigāanḡ wuɔ mi vii de. Itienjo yaa gbāa cira mi
 maacemma faa sisɔ ma balaanḡ. 5 Terienḡu fanḡu-na, baa na
 wuɔya na ta na cāl nuɔmba-i a ne da ba cālmanḡ-huonḡu saa
 hi. Yaanḡ Itienjo jo. Duɔ jo, mamanḡ cie kukulma-na hiere, u
 ka puure-mei aa bi puure nuɔmba kusūnninḡ-maama-i. Mafanḡ
 da ma ce, nelienḡ nelienḡ Diilonḡ ka pā-yo baa jaalunḡu manḡ
 saaya baa-yo.

6 Tobinḡ namaa, nelienḡ nuɔ ḡ saa saaya ḡ ce ji cor kumanḡ
 nyegāanḡ. A ce dumaanjo-na, mi biyaa nelma boi muɔ baa
 Apolosi-i i kūṅgu-na a tagaaya pigāanḡ-na na da na suɔ nelma
 famma yaanḡa-i. Mi sa taara na hōlma-na, unaa tuɔ wuɔra
 u hōḡorra u fere wuɔ fuɔ dii baa melṅo aa cīna unanjo-i. Ku'i
 cie mi bie miε maama-i tagaaya pigāanḡ-na. 7 Da ḡ ta ḡ wuɔra
 ḡ hōḡorra ḡ fere dumaanjo-na, hai moloṅo-i juɔ ce-ni bōlbōl
 banamba-na? Bige-i dii baa-ni nanḡ yerrenḡ-kūṅgu-i? Nimanḡ dii
 baa-ni hiere, Diilonḡ'i saa hā-ni baa-ni wei? Da kuɔ Diilonḡ'i
 hāa-ni baa-ni, ma bilaa niε ḡ ta ḡ wuɔra ḡ hōḡorra ḡ fere ḡaa
 nanḡ niidanni?

8 Tobinḡ namaa, na daa niε sī na yiε. Namaa wulaa na cie
 bīṅkūntaanḡ namaa. Na duonḡ yaanḡa miεṅo-na ta na ce na
 yuntesinni-i. Kuɔ naa naa ce ninsonḡ-yuntaanḡ namaa, kuu naa
 saa gbuu suɔ aa dōlnu-miε. Ii naa kā ka tie ce i bāanḡu-i
 baa-na. 9 Mei huonḡ-na Yesu *pɔpuɔrbienḡ miεṅo-i, Diilonḡ
 jīena miemei huonḡu-na ḡaa kasobiemba manḡ banḡ jīena-bei

ba deņ da ba ka ko-ba. A ce dumaņo-na, nelbiliemba-i baa *dōrpōpuōrbiemba-i hiere ba ta ba hel ba nyε-ye. ¹⁰ Miemei birii ce mimiēl miε Kirsa maama-na, aa namaa na ce nel-nurāaņ namaa Kirsa horre-na! Miε i naa yuņgu aa fōņgūō cer waa namaaņo-na! Nuōmba sa kāņ miēņo-i, aa ta ba kāņ namaaņo-i! ¹¹ A ji hi baa nyuņgo, ii dii nyulmu-na baa hūņkuōsīnni-na. Niidiini sī baa-ye, ba siε yaņ i muoma-i, i siε bi da tuoleņ-muntienammu: Diε cor dēi, i cor dēi. ¹² I ce maacemma-i ņaa i ka ku diε gbāa diε da i nuņ-juuru-i. Umaņ duō tuora-yiε, i cārā Diilonņo-i hā kutieņo-i. Umaņ duō ce-ye kpāncōlgūō, i hīrā i kūōma-i. ¹³ Umaņ duō tuō bīēna i yireiņa-i, i suō nuoņgu baa kutieņo-i. A ji hi baa nyuņgo, nelbiliemba ne-ye nelsōsaņ miε, ba ne-ye ņaa juoraaņ miε.

¹⁴ Ku saa ce ņaa mi nyegēņ nel daama-i da mi ture na yammu-i dē! Ku'i sī. Kuu dii ņaa naņ yeņ mi bisālņ namaa, aa na maama tiraa ta ma dōlnu-miε, ku'i ciε mi ta mi nyegēņ-ma da mi tigāaņ-na nelma. ¹⁵ Na saa da, halle da na fiε da nuōmba neifieņa ndii ba ta ba kalaņ-na Kirsa maama-i, na to dii u diei yon; u yaa muō. Bige-i ciε miε na to yaa muōņo-i? Muōmei waaņ *Neldōdōlma-i baa-na na hūu-ma a ce Yesu-Kirsa baaņ namaa. ¹⁶ Terieņgu faņgu-na, jande, mi cārā-nei, taa na ce mei temma-i. ¹⁷ Mi puu ma yaa-i mi saaņ mi bieņo-i* Timote-i na wulaa. Timote maama sa suō aa dōlnu-miε, u vii Diilonņ-hūmelle-na. Miņ wuō wuōsaaņgu maņ Yesu-Kirsa hūmelle-na, mi saaņ-yo u duō ka tir kufaņgu maama yaa baa-na ņaa miņ wuōraņ mi waņ-ma dumaa baa Diilonņ-dūņ-baamba-i terni-na hiere.

¹⁸ Na hōlma-na, banamba daa niε sī mi siε bir kā, ba doņ ta ba hōgōrra ba fεrε. ¹⁹ ņga Diilonņ duō siε, ku siε vaaya mi ka kā na wulaa. Da mi kā, bombolmantaamba famba-i, mi ka ne da kuō baņ waņ mamaņ ba gbā ba ce-ma. ²⁰ Da ņ siε Diilonņo nuņgu-i, ku sa bāl nuņ-āndaan-nu yon, ku saaya ku da ņ ciluō-i-na. ²¹ Na taara da mi ta mi kā, mi bel nyanğbāaņgu mi naņga-na ta mi kā, sisō na taara mi ta mi kā baa hīēhīēņo? Nieņ na par.

5

Korēntitaambaņ ceņ bīņwosīnni maņ

¹ I wuōra i nu-ma terni-na hiere wuō bīņwosīnni nanni ciε na hōlma-na. Bīņwosīņ daani-i, halle bamaņ sa suyaaņ Diilonņo-i ba sa siε ce-ni: Ba'a na hōlma-na unaa galla baa u to ciēņo. ² Mafammaņ fiε ce, na cor ta na kaal na fεrε. Ma sī kuu naa saaya ku jaņ-na, aa umaņ ciε maacembabalamma famma-i na donya-yuō hiel-o na hōlma-na. ³ Muō fuō, miī si dii baa-na

* 4:17 Timote-i, Pol fεreņ bieņo sī, ņga u taa u kāņ-yo u bieņo Diilonņ-hūmelle-na. Nieņ Pōpuōr. 16.1.

terienģu-na, ņga mi huōņa dii. Kumaņ saaya ku ce kutienģo-na, mi yieraaya-kuō tī ņaa mii dii baa-na terienģu-na. ⁴ Terienģu fanģu-na, tigiin na-naa Itienģo Yesu yerre-na. Da na tigiin na-naa, u ka kāyā-ņei aa muōmi ka ta mi bi jōģuōņ na maama. ⁵ Da na tigiin, na nyaa-yo na hiel-o na hōlma-na na hā *Sitāni-i baa-yo. Mi taara u nanna u cilōbabaļo-i aa Diiloņo kor-o Itienģo jommaņ-yiinģu-i ku'i cie mie na donya-yuō hiel-o na hōlma-na.*

⁶ Na kaal na fεε gbāņgbāņ! Na saa suō wuō siini-i baa ni yor-numma-i ni gbāa sire burjūmmu bōi wēi? ⁷ Ambabalma dii ņaa siini. Hielaaņ-maņ na hōlma-na, ku yaa na ka koņ hiere, na ka waa ņaa burjūmmu maņ siini saa dii muō. Aa na kuōņ tī. Yesu-Kirsa cie u fεε tāmman-kūņģu a migāaņ na hōmmu-i. U yaa *kōrsīnni tīmman-ponsaanģu tūmbiloņo-i†. ⁸ Terienģu fanģu-na, yaaņ i nanna i cilōbabaļo-i baa bīņwosīnni-i, nii dii ņaa siini; aa i ce ponsaanģu-i baa huōņa diei, ku yaa ņaa burjūmmu maņ siini saa dii muō.

⁹ Miņ nyεgāaņ seβε‡ maņ hā-na cor, mi waan-ma yuō mie baa na ta na piε kakarkuontaamba-i. ¹⁰ Da mi cira na baa piε kakarkuontaamba-i, mi sa gbē kakarkuontaamba-i hiere mi-waanģo-na, mi sa bi gbē bamaņ ciεņ cāncaaya-i hiere miwaanģo-na, mi sa gbē bamaņ ciεņ dudubūole-i hiere miwaanģo-na, mi sa bi gbē cufēbuoltaamba-i hiere miwaanģo-na. Da ņ'a ņ sa taara ņ piε bafamba-i hiere daaba-i, ņ ka naa ņ hel miwaanģo-na. ¹¹ Da mi cira na baa piε kakarkuontaamba-i, mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce kakarkuōņo-i. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce cāncaaya-i. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba buol cufiēņa-i. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba bīena nuōmba yirēiņa-i. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa yaņ kolma ta yaanģa bēi. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba du nuōmba-i. Halle na saa saaya na wuo niuwuoni baa kufanģu taamba-i.

¹² Bamaņ saa hūu Yesu maama-i, mei siε gbāa waņ bafamba yuņ-maama-i. Bamaņ dii hūmeduole-na baa namaa, na saaya na ta na waņ bafamba yuņ-maama yaa-i ¹³ aa na yaņ puoņ-nuōmba-i na hā Diiloņo baa-ba, u'i ka suō uņ ka ce-ba dumaa. Terienģu fanģu-na, «duōnyāņ nelbabaļo-i na hiel-o na hōlma-na»§, ņaa maņ nyεgāaņ dumaa Diiloņ-nelma-na.

* 5:5 Niēņ Kor. hāa. 2.6-11: Terienģu-na, ņ gbāa da wuō u donyamma-i Diiloņ-dūņģu-na ku kāyā-yuō bōi. Ku cie u nanna u cilōbabaļo. † 5:7 Kōrsīnni tīmman-ponsaanģu tūmbiloņo-i: Niēņ ku nelma-i Helmaņ-seβε-i-na (Exode) 12.3-21. ‡ 5:9 Seβε faņo nuņģu saa dii Diiloņ-nelmaņ-seβεbaa-ba-na. § 5:13 Anjīnamma tiyemman-seβε (Deutéronome) 17.7

6

Taa na fiēlnu na nelma-i na fere

¹ Bige-i ciē nel da ma suur Diilon-*dūn*-baaņ namaa na hōlma-na, na sa fiēlnu-mēi na-naa nuō, na sire bī na-naa bamaņ sa suyaāņ Diilon-*o*-i ba wulaa wuō ba ka fiēlnu-mēi? ² Namaa saa suō wuō Diilon-*dūn*-baamba yaa kaa ger nuōmba-i hiere hīema-na ba yuņ-maama-i wēi? Da na waa da na ji ger nuōmba-i hiere ba yuņ-maama-i, nelyilemma gbāa yar-na germa wēi? ³ Na saa suō wuō i ka bi ger **dōrpōpuōrbiemba* yuņ-maama-i wēi? Aa ji da baa miwaaņ daayo nelma! ⁴ Da na da wēima-i baa na-naa, na bir yaņ aa kā ka ne umaņ si dii baa-na na Diilon-*hūmelle*-na u duō fiēlnu-mēi hā-na! ⁵ Senserre sa da-na wēi? Ku ce namaa hōlma-na nelnurā si dii umaņ gbāa fiēlnu na nelma-i wēi? ⁶ Ma ce niē Diilon-*dūn*-baaņ namaaņ-*o*-i na-naa nuō, na ji ta na bī na-naa? Aa tiraa bī na-naa nelgbāņgbālāaņ wulaa?

⁷ Da na gbāņ bī na-naa tī, ku'i pigāaņ wuō na naana Diilon-*hūmelle*-i. Bige-i ciē molaņ duō ce-na kuujaņgu, namaa sa tiil-ku nammaņ temma? Bige-i ciē na sa siē ba cuo-na? ⁸ Namaa sa siē ba ce kuujaņgu nei, aa namaa cer ta na ce kuujaņgu banamba-na. Na sa siē ba du-na, aa namaa ta na du banamba-i. N siē suō wuō na wuō Diilon-*hūmeduole* yaa-i hiere. ⁹ Ma sī na suyaa wuō bamaņ ciēņ kuubabalaāņgu-i ba siē ka da munsuurmu **Diilon-nelle*-na kē? Baa na tāal na fere: Bamaņ ciēņ kakarkuōņ-*o*-i, baa cufēbuoltaamba-i, baa bamaņ ciēņ fuocesīnni-i, baa bēmba maņ ciēņ ba-naa, ¹⁰ baa cuobaa-ba-i, baa cāncaayataamba-i, baa konyōrāamba-i, baa yebīēnataamba-i, baa bamaņ ciēņ dudubūole-i, ba siē da suur Diilon-*nelle*-na. ¹¹ Na hōlma-na banamba waa daama yaa nuō-i. Nga fiēfiē-i-na, naņ suurii Yesu-Kirsa horre-na, **Diilon-Yalle* ciē Diilon-*o* hur na āmbabalma-i, aa bō-na na deņ a ce-na fuō baaņ namaa, aa ce-na nelviin namaa.

¹² Da na ce na ta na piie wuō: «Bīņkūņgu saa nyaa-mi», ninsoņo, nga bīmbīnni hieroņo saa fa baa-ni. Mi gbāa cira: «Bīņkūņgu saa nyaa-mi.» Nga bīņkūņ maama sa ji ta yaaņga miē dede. ¹³ Da na ce na bi ta na piie wuō: «Niiwuoni ciē kusūņ maa-na aa kusūņgu bi ce niiwuoniņ maa-na.» Mafamma-i ninsoņo, nga yiinģu dii baa yiinģu Diilon-*o* ka dīņ-ni ni hāi-i-na hiere. I kūōma saa ce da ma ta ma ce kakarkuōņo, ma ciē i diē tiē cāa Itieņo yaa baa-ma; ma tieņo yaa ufaņ-*o*-i. ¹⁴ Na saa da, Diilon-*o*ņ siire Itieņ-*o*-i kuomba hōlma-na baa kumaņ, u ka bi sire miēņ-*o*-i baa kuuduōņgu faņgu yaa-i.

¹⁵ Ma sī na suyaa wuō na kūōma-i **Kirsa* kūōma kē? Terieņgu faņgu-na, mi gbāa biē Kirsa kūōma-i ka ce-ma saasorcieņ maama wēi? Ma nu dei wēi? ¹⁶ Na saa suō wuō da ņ galla baa saasoro-i ņ ciē kuuduōņgu baa-yo wēi? Ma nyegāaņ

Diilonj-nelma-na wuɔ: «Ba hāi-i-na ba gbonu ce kuuduɔṅgu.»*
 17 Nga umanj duɔ waa horre-na baa Itienjo-i, Diilonj-Yalle ce-yo kuuduɔṅgu baa-yo.

18 Hielaanj na nanḡa-i figiinj-kakarkuonjo-na. Nuɔmbanj ceṅ āmbabalma manj, ma sa kpatalla ba kūɔma-na, nga umanj duɔ ce figiinj-kakarkuonjo-i, kuu dii ṅaa u cie gbomma fuɔ fereṅ kūɔma yaa nuɔ-i. 19 Na saa suɔ wuɔ na kūɔma yaa Diilonj-Yalle dūṅgu-i wei? Diilonj-Yalle fande-i Diilonjo'i hāa-na baa-de; dii dii na hɔmmu-na. Na saa suɔ wuɔ na kūɔma-i namaa maama si wei? 20 Diilonjo sāa-na sukpekpellunj. Terienḡu fanḡu-na, taa na ce-yo bɔi baa na kūɔma-i.

7

Pol piye cejällen-kūṅgu

1 Nanj nyegāanj sebe manj hā-mi, i ka wanj fuɔ maama yaa fiɛfiɛ-i-na. Na ciɛra wuɔ bibienj nuɔ da ṅ saa bie ciɛṅo ku faa. 2 Ma minj ka wanj mamanj, ma yaa daama: Da na ta na taara na hiel na nanḡa-i kakarkuonjo-na, bibienj nuɔ ṅ saaya ṅ bie ṅ yerrenj ciɛṅo, aa ciɛṅo bi soṅ u yerrenj bɔlɔ nuɔ. 3 Bibienjoṅ saaya u tuɔ ce kumanj u hā u ciɛṅo-i u tuɔ ce-ku, aa ciɛṅoṅ bi saaya u tuɔ ce kumanj u hā u bɔlɔ-i u bi tuɔ ce-ku. 4 Ansorre-na, ciɛṅo sie gbāa ce kumanj dɔlaanu-yuɔ baa fuɔ fereṅ kūɔma-i; u bɔlɔ maama. Aa bɔlɔṅ sie bi gbāa ce kumanj dɔlaanu-yuɔ baa fuɔ bi maama-i, u ciɛṅ maama. 5 Unaa baa yagar unanj munḡallammu-na. Mi saa yagar-ma da na'a na saa-ma wuɔ na ka bel na fere a da huɔṅgu celle a gbāa da na cārā Diilonjo-i fafamma aa suɔ cor baa na ānsorre-i di temma-i. Ni ma'i sī da na yanj ku vaaya, na sie ji gbāa bel na fere, a ce dumaanjo-na, *Sitāni ka hi-na guɔl na gbeini-i. 6 Mi waanj nelma'i, ku saa ce ṅaa mi guor-na na da na ce-ma de!

7 Coima saa fa, kuɔ nuɔmba-i hiere baa naa waa siraamba mei temma-i, ku yaa naa dɔlnu muɔ. Nga Diilonjo saa ce-ye kuuduɔṅgu hiere: U hāa unanj daaku aa hā unanj daaku. 8 Mamanj dii mi da mi wanj-ma baa siraamba-i baa bikulcaamba-i, ma yaa daama: Da na tɛe dei ṅaa muɔminj tɛyāa dumaa mi saa bie ciɛṅo, ku faa. 9 Nga nuɔni manj da ṅ suɔ wuɔ ṅ sie gbāa bel ṅ fere, bie ciɛṅo. Da ṅ bie ciɛṅo-i ku bɔyaa ṅ tɛena ṅ diei aa ce-maama ta ma ko-ni. Da ku bi waa ciɛṅ nuɔ, ṅ soṅ. Da ṅ soṅ bibienj-na ku bɔyaa ṅ tɛe ṅ diei aa be-maama ta ma ko-ni.

10 Bamanj dii ānsorre-na aa waa Diilonj-dūṅ-baamba hiere, bafamba maama yaa daama; mei saa wanj-ma, Itienjo'i waanj-ma. Wuɔ ciɛṅo saa saaya u hel u bɔlɔ wulaa. 11 Duɔ hel, u saa saaya u bie bɔlɔṅ nanjo. Da kuɔ bibienj maama dii-yuɔ, u bir u

* 6:16 Miwaanjo jīnammanj-sebe (Genèse) 2.24

kā ba ka nunu ba-naa baa u bōlō-i. Aa bibiēņ nuō ņ saa bi saaya ņ nanna ņ ciēņo-i.*

¹² Meī fēfē-i, miņ ka waņ mamaņ baa banamba-i ma yaa daama: Da ņ hūu Diilon- maama-i, aa ņ ciēņo saa hūu-ma, aa hūu-ma duō tēna baa-ni, ņ saa saaya ņ nanna-yuō wuō u saa hūu Diilon- maama-i. ¹³ Kuuduōņgu yaa baa caamba-i; nuō da ņ hūu Diilon- maama-i, aa ņ bōlō saa hūu-ma, aa hūu-ma ņ da ņ tēna baa-yo, ņ saa saaya ņ hel u wulaa. ¹⁴ Bōļņo faņo temma-i, uņ hūyāa-ma kertēciē soņ-yuō, u piyaa Diilon- o-i. Aa ciēņo maņ saa hūu Diilon- maama-i aa hūu-ma soņ kertēyieņo- na, u piyaa Diilon- o-i. Kuō ma saa naa waa dumaa, baa naa cira ba bisālmba-i siē gbāa piē Diilon- o-i a ne da ba piyaa-yo. ¹⁵ Ņga umaņ duō u saa hūu Diilon- maama-i, aa u tēnatieņo hūu Diilon- maama-i, aa wuō fuō si dii u tēnatieņo maama-na, ba baa cie-yo; ba yaņ u kā. Kufaņgu terieņgu-na, u tēnatieņo maņ hūyāa Diilon- maama-i, u yaa bōļņo-i wa, u yaa ciēņo-i wa, uu dii u fēfēņ nuō. Diilon- o biē-na wuō na waa yaafellen. ¹⁶ Da ņ yagar aa nyaar, naņ ka gbāa kor ņ tēnatieņo-i wēi? Ņ siē gbāa ce Diilon- nuō suō mafamma-i.

Tiyāaņ na temma-i

¹⁷ Da ma hel daama-na, naņ ņa naa waa dumaa aa Diilon- o bi-na, na tē dumēi; Diilon- o yaa wuō ma ce dumaa. Mi wuōra mi waņ ma yaa-i terni-na hiere baa Diilon- dūņ-baamba-i.

¹⁸ Diilon- oņ taa u bi-na huōņgu maņ nuō-i, da kuō unāņ nuō ņ naa *jā, baa yaņ senserre ta di da-ni baa ņ *jāmma-i. Da kuō ņ saa naa bi jā, baa yaņ senserre ta di da-ni wuō ņ saa jā, tē dumaa, baa cira ņ jā. ¹⁹ Ņ jā o, ņ saa jā o, yuņgu si dii- kuō. Kumaņ gbāaņ, ņ baa yagar Diilon- o nuņgu-i. ²⁰ Naņ ņa naa waa waama maņ aa Diilon- o suō duō bi-na, na hieroņo-i hiere na saaya na tē dumēi. ²¹ Diilon- oņ taa u bi-ni, da kuō nii naa waa kōrieņ nuō, baa yaņ ma jaņ-ni. Ņga da ba hā-ni hūmelle-i ņ da ņ hel kōrsinni-na, hel-niē. ²² Na saa da, Itieņo-i Yesu-Kirsa duō bi kōrieņo maņ, u jo ji ce nebiņo u wulaa, aa umaņ duō waa nebiņo aa u bi-yo, u jo ji ce u kōrieņo. ²³ Diilon- o sāa-na sukpekpelluņ, baa na bir na ce nelbiliemba kōraaņ namaa. ²⁴ Tobiņ namaa, mi siē kar ku coima, naņ waa dumaa aa Diilon- o bi-na, waņ waama famma yaa-i u hūmelle-na.

Bamaņ saa hi suur ānsorre-na

²⁵ Kumaņ ņaa bamaņ saa hi suur ānsorre-na ba kūņgu-i, mi ka piīye cēlle kuō. Miņ ka waņ mamaņ, ma saa hel Itieņo nuņ- nu, mēi huōya-maama. Diilon- o faa baa-mi, a ce huhurma si dii mi nelma-na.

* 7:11 Niēņ Matie sebe-i-na 5.32.

²⁶ Mulīemaņ maaraaya fiefie-i-na, mei wulaa ku bōyaa nuōmba tīe ba temma-i ba baa suur ānsorre-na. ²⁷ Da kuō cīeņo dii baa-ni tī, baa nanna-yuō. Da kuō cīe sī baa-ni, baa dii ņ yunġu-i cakūņġu-na. ²⁸ Ku saa ce ņaa da ņ bie cīeņo-i ku balaan de! Ku saa bi ce ņaa cīeņ duō soņ ku balaan de! ņga bamaņ suuri ānsorre-na ba ka mulīeņ yaņ siraamba-i ku'i cīe miē na baa suur-dīe.

²⁹ Tobīņ namaa, miņ taaraņ mi waņ mamaņ ma yaa daama: Huōņġu saa tiraa tīe bōi. Terieņġu fanġu-na, a doņ fiefie-i-na, caantaamba saaya ba waa ņaa ba saa dii caamba. ³⁰ Bamaņ kaalaan ba ce ņaa weīma saa da-ba. Bamaņ nyieņ ba ce ņaa ba hōmmu saa fē. Bamaņ sāa bīmbīnni-i, ba baa haa ba naņġa niē. ³¹ Bamaņ daan miwaanō tōnō-i, ba baa haa ba naņġa yuō. Miwaan daa uņ yeņ waama maņ, u siē tiraa cō.

³² Mi sa taara ānjōġuōma yu na hōmmu-i. Na saa da, umaņ duō saa dii cīeņo, ņ da u yii baa Itieņo maacemma yaa yon; u taara u ce kumaņ dōlaanūņ Itieņo-i. ³³ ņga umaņ duō dii cīeņo, u yii baa miwaan daayo maama; u taara u ce kumaņ dōlaanūņ u cīeņo. ³⁴ A ce dumaanō-na uu dii sōmma hāi. Kuuduōņġu yaa baa caamba-i, umaņ duō saa soņ, ņ da u gbu u yii baa Itieņo maacemma yaa yon. U weīma-i hiere ma kāa ka jūņ Diilonō yaa nuō-i. ņga cīeņo maņ duō soņ, u yii baa miwaan daayo maama; u taara u ce kumaņ dōlaanūņ u bōlō.

³⁵ Da na da mi piīye dumandē-i-na, mi taara namaa fafaanġu'i. Na baa da niē sī mi taara mi cie-na, ma'i sī. Mi taara na nyaar Itieņo'i nuō-i baa huōņġa diei aa na ta na ce kumaņ faa cemma.

³⁶ Fīefīe-i-na, umaņ duō ne da u dōrņo maama yuu u huōņġa-i, aa ne da fuō duō saa bie-yo ku ka ce kpelle u wulaa, u gbāa bie-yo, bāaniņo sī. ³⁷ ņga umaņ duō yiēra-mēi wuō u sa taara u dii cīeņo, aa ne da da ba bōrō baa u dōrņo-i ku siē ce bāaniņo, aa u gbāa bel u fēfē cakūņġu-na, da kuō ma hilaa fuō fēfēņ huōņ-na, ku faa. ³⁸ Terieņġu fanġu-na, umaņ duō jā u dōrņo-i ku faa, umaņ duō hiel u naņġa u dōrņo maama-na, kufanġu tiraa fa yaņ.

³⁹ Casoiņ nuōņo-i, ņ bōlō duō waa cicēlma, ņ siē gbāa kā ka soņ yaņġa naņġa. ņga duō ku, nii dii ņ fēfēņ nuō, ņ gbāa soņ bibieņo maņ dōlaanu-niē. Kumaņ gbāan, bibieņo faņo saaya u hūu Yesu maama-i. ⁴⁰ ņga mei wulaa duō tīe u saa soņ, ku ka buō-yuō yaņ duō kā ka soņ bibieņo naņ-na. Mafamma-i mei huōya-maama, aa mi suyaa miē *Diilon-Yalle bi dii baa muōņo-i.

8

¹ Fiefiē-i-na, i ka ne cufieņ-kūōma kūņgu-i. I hieroņo-i i suō weiima bōi fuō ninsoņo ņaa naņ waan-ma dumaa, ņga na saaya na suō wuō sōsuōmuņgu jo baa bōlbōlsinni, a ne da nelnyulmu ce i naņ kaasinni Diiloņ-hūmelle-na. ² Uman duō tuō ne wuō fuō suō bīņkūņgu, u saa hi tuō suō ņaa uņ saaya u suō dumaa. ³ ņga uman duō yaņ Diiloņo maama ta ma dōlnu-yuō, Diiloņo suō u yaa-i.

⁴ Terieņgu fanġu-na, cufieņ-kūōma-i i gbāa tie wuo-ma wei? I suyaa wuō cufēllu-i bīņkūņgu sī, aa tiraa suō wuō Diiloņo dii u diei yoņ! ⁵ Banamba daa ninanni ta ba buol-ni dōrō-i-na baa hīema-na hiere wuō bafamba diiliemba yaa-i. Bafamba wulaa diiliemba dii bōi aa yuntaamba bi dii bōi. ⁶ A ne da miē fuō miē wulaa, Diiloņo dii u diei yoņ. U yaa i To-i. U'i hielaa bīmbīnni-i hiere aa i tīenaana fuō maa-na'i. Aa Itieņo bi dii u diei, u yaa Yesu-Kirsa-i. Diiloņo ciē u yaa hiel bīmbīnni-i hiere aa fuō barguō yaa nuō-i iņ yeņ cicēlma dumandē-i-na. ⁷ ņga i hieroņo saa suō wuō cufēllu-i bīņkūņgu sī. Banamba miēņ cufieņa-i a ce ji hi baa nyuņgo, da ba ta ba wuo cufieņ-kūōma-i ba ta ba jōguōņ cufieņa maama, aa da ņaa ba guōla ba Diiloņ-hūmelle-i. Ba saa hi naņ kaasinni yogo ku'i juōņ baa āņjōguōma famma-i. ⁸ A ne da ku saa ce ņaa niuwuoni yaa gbāa piē-ye Diiloņo-na. Die saa wuo, kuaņgu sa hel-yiē, die bi wuo, kuaņgu sa suur-yiē.

⁹ Naņ yeņ na fereņ nuō dumaa ta na ce kuaņ dōlaanuņ-nei, gbāaņ bamaņ saa hi naņ kaasinni yogo Diiloņ-hūmelle-na, na baa ji bīena ba Diiloņ-hūmellen-kūņgu-i. ¹⁰ ņaa bamaņ saa hi naņ kaasinni-i yogo, unaa kā ka da nuōni maņ suyaan yiēņgu ņ tīenaana tīnniņ-dūņ-nu ta ņ wuo kūōma; fuō u siē bi kā na ta na wuo wei? ¹¹ Duō wuo aa u huōņga saa ji hūu-ma, naņ sōsuōmuņgu'i saa jo baa mafamma-i wei? Nuōnei ciē u kōsuōņ u fere. A ne da *Kirsa kuu fuō bi maama-na. ¹² Da na ta na ce gbomma famma-i Diiloņ-dūņ-baamba maņ saa hi naņ kaasinni-i yogo na guōl ba gbeini-i Diiloņ-hūmelle-na, na saaya na suō wuō na ce-ma Kirsa fuō fere yaa nuō-i. ¹³ Ku'i ciē na da muō da mi suō wuō da mi wuo daaku-i, mi ka guōl mēlņo gbeini-i Diiloņ-hūmelle-na, mi ne ku bīņkūņgu-i aa yaņ-ku; mi siē tiraa dii-ku mi nuņgu-na.

9

Kuaņ saaya baa Yesu pōpuōrbiemba-i

¹ Muō mi siē gbāa ce kuaņ dōlaanu-miē wei? Yesu *pōpuōrbiloņ muō sī wei? Mi saa da Itieņo-i Yesu-i baa mi yufelle-i wei? Miņ ciē maacemma maņ hā Itieņo-i, ma'i sī namaaņo-i wei? ² Banaņ da ba fi'a ba saa hūu-ma wuō Yesu pōpuōrbiloņ muō, namaa fuō na saaya na hūu-ma. Naņ

hūyāa Itieņo maama-i mi wulaa, ku yaa pigāaņ wuō Yesu pōpuōrbilonj muō.

³ Bamaņ ciera mi maacemma saa fa, miņ ka waņ mamaņ baa-ba ma yaa daama: ⁴ Yesu pōpuōrbienj miēņo-i i sa wuo wēi? I sa nyōņ wēi? ⁵ Mi saa saaya mi jā cieņo Diilonj-dūņ-baamba-na u tuō wuōra baa-mi ņaa Yesu pōpuōrbiembaņ ceņ-maņ duma baa Itieņo hāmba-i a naara Piēr wēi? ⁶ Sisō muō baa Barnabasi-i yonj, miēmei saaya i ce maacemma-i a taara i nuņ-juuru-i? ⁷ Naņ siire, na nuō wuō molo kāa sorosimma-na aa tuō pā u fere wēi? Sisō melņ daayo sūō tibinni-i aa u sa wuo ni bienja-i? Da ma'i bi sī āncīnaņ daayo sa nyōņ u muōru nōnō-i? Na nuō-ma dede wēi?

⁸ Miņ waņ nelma maņ daama-i, nelbiliemba'i jōgaņ du-maāņo-na yonj wēi? Ma sī maaduōma famma yaa bi nyegāaņ *Moisi *āņjīnamma-na ke? ⁹ Ma nyegāaņ āņjīnamma-na ninsoņo wuō: «*Niiņ duō tuō muo dīmma-i ņ saa saaya ņ vaa u nuņgu-i.*»* Ku ce namaa na'a Diilonj kaalaaya niimba yaa aa waņ mafamma-i wēi? ¹⁰ Ma sī nel daama waāņ a vii miēmei ke? Coima saa fa, ma fuliinu miēmei. Ma sī umaņ duō tuō kū, u suyaa wuō u ka da biņkūņgu ku'i cie u tuō kū ke? Nuō da ņ suō wuō naņ dīmma cie dēdiēni hierē, ņ waa hie kā wuō naņ ka muo-ma? Da ņ da umaņ muyaaņ u dīmma-i, u suyaa kerre wuō u ka da belle-mēi ku'i cie. ¹¹ Inj cie Diilonj-maacemma-i na hōlma-na, kuu dii ņaa i duu dīmma. Da ņ duu dīmma-i, ņ saa saaya ņ kar-ma wēi? ¹² Bamaņ wuyaāņ na nagāņ-niini-i wuō ni vii-ba, ni vii miēņo-i yaņ bafamba-i. ņga i fiinaāņ aa bel i mulīema-i nammu hāi. I sa taara *Kirsā *Neldōdōlma bir baa ma huōņgu ku'i cie i hīrā i mulīema-i.

¹³ Ma sī na suyaa kerre wuō bamaņ cieņ maacemma-i *Diilodubuō-i-na, ba niwuoni hel Diilodubuō yaa nuō-i ke? Aa suō wuō *Diilojigāntaamba niini bi hel ba maacemma'i nuō-i ke? ¹⁴ Kuuduōņgu yaa baa bamaņ waāņ Neldōdōlma-i. Itieņ wuō ba ta ba wuo ma'i nuō-i.†

¹⁵ Na nagāņ-niini vii-mi, ņga mi niē-ni aa yaņ-ni. Baa na da niē sī meī taara na ta na hā-mi biņkūņgu ku'i cie mi ta mi waņ nel daama-i dē! Ma'i sī. Aa mi da mi cārā na wulaa, bōlbōl mi ku. Miņ waņ Diilonj-nelma-i gbāņgbāņ mi sa hūu biņkūņgu, ku fē mi huōņga-i. Aa molo sie gbāa ce mi yaņ kufaņgu-i. ¹⁶ Mi sie gbāa gbēlienj mi fere wuō mi waņ Neldōdōlma. Maacemma nama-i, ku dōlaanu-miē o, ku saa dōlnu-miē o, mi ka ce-ma. Aa da mi saa ce-ma, sūlma haraa-miē. ¹⁷ Kuō muōmēi naa sire mi fereņ nuō ta mi ce-ma, mii naa saaya baa pāmma, ņga meī saa sire mi fereņ siremma, Diilonj'o'i ciera mi ce-ma. ¹⁸ Terieņgu faņgu-na, meī maacemma sullu yaa hadu-i? Du yaa a waņ

* 9:9 Anjīnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 25.4; Tim. dē. 5.17-18 † 9:14 Niēņ Like sebe-i-na 10.7.

Diilonj-nelma-i gbāņgbāņ, mi baa hūu bīņkūņgu a ne da mii naa saaya mi hūu.

¹⁹ Mii dii mi fereņ nuō, ņga mi cie mi fere na hieroņo-i na korieņ muō da mi gbāņ da nuōmba bōi hā Kirsai. ²⁰ Da mi waa baa *Yuifubaa-ba-i, mi ce mi fere Yuifuyieņ muō da mi gbāņ da-ba. Na saa da, Moisi āņjīnamma sie gbāa yuu-mi baa weima, ņga da mi waa baa bamaņ wuōyaan-man, mi ta mi wuō-ma da mi gbāņ da-ba. ²¹ Kuuduōņgu yaa baa bamaņ sa suyaan Moisi āņjīnamma-i, da mi bi waa bafamba hōlma-na, mi ce mi fere ba temma-i da mi gbāņ da-ba. Ku saa ce ņaa mi taara mi cira mi cīnaana Diilonj āņjīnamma-i de! Ma'i sī. Mi wuō ma yaa-i Kirsai wuōsaanģu-na. ²² Da mi waa baa bamaņ saa naņ kaasīnni yogo Diilonj-hūmelle-na, mi ce mi fere ņaa mei fere-i mi saa hi naņ kaasīnni yogo, da mi gbāņ da-ba. Da mi suur terieņgu terieņgu, mi ce mi fere terieņgu faņgu taamba temma, da mi gbāņ da banamba kor-bei. ²³ Mi ce daama-i hiere Neldōdōlma da ma gbāa hi terni-i hiere aa muōmi bi da mi kūņgu-i.

²⁴ Na suyaa wuō gbaruntaamba gbar hiere, ņga umaņ duō ta yaņ banamba-i u yaa yaraa; aa ba pā u yaa-i. Terieņgu faņgu-na, gbāaņ ba baa ta aa yaņ-na. ²⁵ Bamaņ taaraayan ba ka finu gbaruņģu-na, ba hīrā mulīema-i ku tigiima-na. Ba ce mulīema famma-i da ba ka da kumaņ ku sa gbāņ bīenammas. A ne da mie iņ donyaņ kumaņ, ku sa bīena da. ²⁶ Ku'i cie na da muō miņ gbar mi kā, mi sa gbar mi yuņ-nu. Mi saa baa ciekūrāņo maņ sa jafāaņ u yuņ-nu. ²⁷ Mi ce mi kūōma-i kpāncōlgūō aa mi suō mi fereņ belma. Mi sa taara da mi ji waņ Diilonj-nelma-i tī baa banamba-i muōmi hel hōntōbilonjō.

10

Yaan cufieņa buolma-i

¹ Tobīņ namaa, mamaņ daa i bīncuōmba-i *Moisi bāaņģu-na, mi taara na suō-ma hiere. Duherru nandu naa cīnnu-bei a saaņ-ba ba kā ka karnu dāmman- nuoraanģu-i. ² Ku cie ņaa ba *baatisēņ duherru-na baa dāmman- nuoraanģu-na a ce kuuduōņģu baa Moisi-i. ³ Ba hieroņo-i ba wuyaa Diilonj-niiwuoduōni, ⁴ aa nyōņ Diilonj-hūnduōma. Hūmma famma taa ma hel tāmpēlleņ, aa tāmpēlle fande yaa waa *Kirsai. U waa baa-ba terni-na hiere. ⁵ Mafammaņ fie ce, ba fōņģūō saa ta ba ce Diilonjō huōņģa-i, ku'i cie ba wuōra ku dii *hīekuraanģu-na.

⁶ Nel daama cie da ma pigāaņ-ye wuō i saa saaya i yaņ āmbabalma cemman-maama ta ma dōlnu-yie ņaa maņ taa ma dōlnu i bīncuōmba-i dumaa. ⁷ Baa na ta na buol cufieņa-i ņaa i bīncuōmbaņ taa ba ce dumaa. Diilonj-nelma waan-ma wuō: «*Ba tīenaana wuo niwuoni-i aa nyōņ kolma-i. Baņ juō wuo tī, ba sire*

ce ba bāaŋgu-i.» * 8 Baa na yaŋ i tie ce figliŋ-kakarkuonŋo-i ŋaa i bīncuamba naŋ ceŋ dumaa. Ba ciē ku yaa-i nuamba neifeŋ-cīncieluo baa di diei nuamba nuosiba ndii kuu-bei yinduŋgu-na. † 9 Baa na yaŋ i feŋ Kirsa-i ŋaa i bīncuamba naŋ fiēŋ-yo dumaa a ce jēnaamba doŋ-ba ko-ba. ‡ 10 Baa na ta na waana ŋaa i bīncuamba naŋ waanaŋ dumaa, a ce *dōrpōpuōrbilonŋo maŋ kuŋ nuamba-i u jo ji ko-ba. §

11 Nel daama ciē nuamba da ba gbāa suō ba ferēŋ belma. Ba nyegāaŋ-ma da ba gboya miē maŋ piyaa miwaanŋo tīmma-i. 12 Terieŋgu faŋgu-na, umaŋ duō tuō ne wuō sī fuō yieraaya u gbeiniŋ, u gbāŋ u baa ji cii. 13 Mamanŋ guōlaaŋ nelbiliemba gbeini-i Diilonŋ-hūmelle-na, ma yaa bi guōlaaŋ namaa niini-i. Ŋga Diilonŋo-i nunni hāi tienŋo sī; u siē yaŋ ma jīnya-nei. Kumaŋ da ku ta ku guōl na gbeini-i, u ka kāyā-nei aa pigāaŋ-na naŋ ka ce dumaa hel-kuō.

14 Mi jēnaaŋ namaa, terieŋgu faŋgu-na, jande, niēŋ cufieŋa buolma-i aa na yaŋ-ma. 15 Mi suyaa miē na suō kuyunŋu ku'i ciē mi ta mi piiye baa-na dumandē-i. Miŋ waŋ mamaŋ, namaa ferē-i niēŋ-maŋ na ne, coima wei? 16 Die tie wuo Itienŋo niiwuoni-i, in jaal Diilonŋo-i ciingā maŋ maa-na-i, ka sa pigāaŋ wuō Kirsa tāmma yaa ciē i waa u horre-na wei? In bi calnuŋ *buruo maŋ baa i-naa, u'i sa pigāaŋ wuō Kirsa kūōma yaa ciē i waa u horre-na wei? 17 Buruo diei dii; in fiē ciinu, i wuo burduŋo faŋo yaa-i. Ku yaa pigāaŋ wuō ii dii horduōleŋ.

18 Niēŋ *Isirahel-baamba-i, ba mumbuolmuŋ-terieŋgu-i Diilonŋ-kūŋgu, a ce dumaanŋo-na, bamaŋ wuyaanaŋ bīmbaamba maŋ baŋ koŋ-baŋ terieŋgu-na, kutaamba dii Diilonŋo horre-na. 19 Ku saa ce ŋaa mi taara mi cira cufellu-i baa du kūōma-i nii dii baa yunŋu waama namma, 20 ma'i sī. Ŋga mi taara mi cira baŋ koŋ bīmbaamba maŋ cufieŋa-na, ba sa ko-ba ba hā Diilonŋo, ba ko-ba ba hā *jīnabaa. A ne da mi sa taara weiima waa na hōlma-na baa jīnabaa-ba-i. 21 Na siē gbāa nyōŋ baa Itienŋo ciingā-i aa miel nyōŋ baa jīna ba kaanga-i. Na siē gbāa wuo Itienŋo niiwuoni-i aa tiraa miel wuo jīna ba niini-i. 22 Die vaaya kufaŋgu-i, Itienŋo huōŋga ka du baa-ye; a ne da i siē gbāa fi baa-yo.

Yaana i tie kāyā i-naa Diilonŋ-hūmelle-na

23 Na ciera bīŋkūŋgu saa nyaa-ye. Ninsonŋo, bīŋkūŋgu saa nyaa-ye, ŋga bīmbinni hieronŋo saa fa baa-ye. Bīŋkūŋgu saa

* 10:7 Helmaŋ-sebe (Exode) 32.6 † 10:8 Niēŋ Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 25.1-9. ‡ 10:9 Niēŋ Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 21.4-7. § 10:10 Niēŋ Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 17.6-14.

nyaa-ye, nga bimbinni hieroṅo sa ce i naṅ kaasinni Diilonḡ-hūmelle-na. ²⁴ Neliēṅo neliēṅo, u saaya u tuṅ taara banamba fafaanḡu, u baa tuṅ ne fuṅ kūṅgu-i.

²⁵⁻²⁶ Ma nyegāṅ Diilonḡ-nelma-na wuo: «*Miwaanḡo-i baa u huṅya-niini-i hiere Itie fuṅ niini-i*»*, a ce dumaanḡo-na, da na da kūṅma maṅ sanḡa-na, na baa cira na yuu ma sinni-i, na sāa na wuo; na baa jaana na hōmmu-i.

²⁷ Moloṅ duṅ bī-ni wuo ḡ kā na ka wuo niiwuoni, da kuṅ kutieṅo saa hūu Yesu maama-i, da ḡ kā, da ba hā-ni kumaṅ, ḡ baa jaana ḡ huṅḡa-i, ḡ hūu ḡ wuo fiēya aa ḡ baa yuu moloṅḡo baa wēima. ²⁸ Nga moloṅ duṅ da tūnu-niē wuo kūṅḡ daama-i cufēllunḡ-kūṅma, ne kutieṅo-i aa ḡ yaṅ; baa wuo. Da ḡ wuo, ḡ ka hā kutieṅo-i āṅjḡḡbabalamma. ²⁹ Mi saa ne namaa āṅjḡḡma aa piie, mi niē umaṅ gbuṅya-nei fuṅ maama'i aa piie.

Unaa gbāa cira: «Da kuṅ bīṅkūṅḡu saa nyaa-mi, ma da niē na'a mi saa saaya mi wuo daaku-i, wuo da mi wuo-ku mi ka hā unanḡo āṅjḡḡbabalamma? ³⁰ Da mi da kuuwuonḡu-i aa jaal Diilonḡo-i aa suṅ da mi wuo-ku, ma ce niē unaa jḡ jī tuṅ ḡāṅ baa-mi wuo mi ciē niē wuo-ku?» ³¹ Mi gbāa waṅ mamaṅ, ma yaa daama: Na wuo wa! Na nyṅ wa! Sisṅ da na ta na ce bīṅkūṅḡu bīṅkūṅḡu, na saaya na ta na ce-ku Diilonḡ-yerre fafaanḡ-nu. ³² Baa na yaṅ na ciluṅ tuṅ ḡuṅ banamba gbeini-i; u baa ḡuṅ *Yuifu ba niini-i, u baa ḡuṅ *niēraamba niini-i, u baa bi ḡuṅ Diilonḡ-dūṅ-baamba niini-i. ³³ Taa na ce mei temma: Muṅmi vaa mi fēre wēima-na hiere ta mi ce kumaṅ kāayāṅ nuṅmba-i. Mi sa taara mei fafaanḡu, mi taara nuṅmba-i hiere ba fafaanḡu Diilonḡo duṅ kor-ba.

11

¹ Muṅmiṅ biyaa *Kirsa maama-i dumaa, namaanḡo-i biyaan mei bi maama-i dumēi.

Ciēṅo saaya u suuye u yunḡu-i Diilocārḡlle-na

² Kasi saa da-na: Miṅ waṅ nelma maṅ baa-na, na wuo ma hūmelle-i. Wēima-na hiere mi nelma sa karaanu-nei. ³ Nga mi taara na suṅ wuo *Kirsa yaa nuṅmba-i hiere ba yunḡu-i. Bibiēṅo yaa ciēṅo yunḡu-i aa Diilonḡo yaa Kirsa yunḡu-i. ⁴ Bibiēṅ nuṅ da ḡ yaṅ ḡ cucūṅḡu-i ḡ yunḡu-na aa ta ḡ cārā Diilonḡo-i, sisṅ ta ḡ waṅ Diilopḡpuṅrunḡu-i, kuu dii ḡaa ḡ saa kāṅ Kirsa yaa-i. ⁵ Aa ciēṅ duṅ yaṅ u yunḡu-i gbāṅgbāṅ aa tuṅ cārā Diilonḡo-i sisṅ duṅ yaṅ-ku aa tuṅ waṅ Diilopḡpuṅrunḡu-i, kuu dii ḡaa u saa kāṅ u bḡḡ yaa-i, a ne da u yaa u yunḡu-i. Ciēṅo faṅḡo temma dii ḡaa ciēṅo maṅ cirii u yunḡu-i. ⁶ Ciēṅo maṅ duṅ u sa taara u vaa bīṅkūṅḡu u yunḡu-na, u sa hāyā-kuṅ bḡḡḡḡ wēi? Nga i

* 10:25-26 Gbeliēmaṅ-nalāanḡu (Psaume) 24.1

suyaa wuō ciēņ duō cir u yunġu-i, sisō duō hāyā-kuō, ku da-yo senserre, terienġu fanġu-na bōlbōl u tuō suuye-kuō. ⁷ Bibienġo yaa Diilonġo nabieraņo-i, u yaa pigāaņ Diilonġo fafaanġu-i, a ce dumaanġo-na, duō tuō cārā Diilonġo-i, u saa saaya u suuye u yunġu-i. Aa ciēņo pigāaņ bibienġo fafaanġu. ⁸ Na saa da, Diilonġo saa hiel bibienġo-i ciēņ-na, u hielaa ciēņo yaa bibienġo-na. ⁹ Aa ku saa ce ņaa ba maa bibienġo yaa a hā ciēņo-i de! Ba maa ciēņo yaa a hā bibienġo-i. ¹⁰ Terienġu fanġu-na, ciēņo saaya u ne *dōrpōpuōrbiemba-i aa tuō suuye u yunġu-i a pigāaņ u munyierammu-i. ¹¹ ņga na saaya na suō wuō Itienġo wulaa, bibienġo sie gbāa muo sântorma baa ciēņo-i, aa ciēņo sie bi gbāa muo sântorma baa bibienġo-i. ¹² Mi taara mi cira, ciēņo hilaa bibienġo-na aa bibienġo hel ciēņ-na, aa ba hāi-i-na hiere ba hilaa Diilonġo-na.

¹³ Namaa fere-i niēņ-kuņ na ne! Ciēņ duō yaņ u yunġu-i u saa suuye-kuō aa tuō cārā Diilonġo-i, ku biyaa wei? ¹⁴ Ma si na daa bibienġo yukuōsīņ da ni tu cor ku ta ku da-yo senserre ke? ¹⁵ A ne da ku'i saaya caamba-i. Diilonġo hāa bafamba-i yukuōsīnni-i ni da ni ta ni suuye ba yunni-i. ¹⁶ Umanġ duō u dii nuharunġu nel daama-na, kutienġo saaya u suō wuō Diilonġo-dūņ-baamba-i terni-na hiere a naara miē fere-i i ce-ma dumēi.

Itienġo niwuoni maama-i

¹⁷ Miņ ka dii mi nuņġu-i mamanġ nuō-i fiēfiē-i-na, mi sie gbēliēņ-na. Na tigiima sa kāyā-ņei Diilonġo-hūmelle-na, ma guōla-ņei. ¹⁸ Mi nuō ba'a da na tigiin na-naa, banamba bō ba deņ, aa mi suyaa miē ma gbāa ce. ¹⁹ Mi suyaa miē na saaya na bōrō ku yaa bamanġ nyaarāa Diilonġo-na ba ka suō. ²⁰ Da na jānu na-naa da na wuo Itienġo niwuoni-i, na sa wuo-ni niņ saaya ni wuo dumaa. ²¹ Niiwuonġ da ni hi wuoma, na kā ka biē na juurumbaa. A ce dumaanġo-na, bananġ da ba ce ba tē baa nyulmu-i aa banamba wuo ye aa nyōņ ye ta ba ce koņhiliinġu. ²² Da na da na sa taara na cal baa moloņo, bige-i ciē na sa wuo dii na cīnniņ aa ta na jo? Sisō na taara na bēna Diilonġo-dūņ-baamba yerre yaa wei? Bige-i ciē na ta na ture sūntaamba yammu-i? Na'a mi waņ wuō niē baa-na? Na taara mi gbēliēņ-na wei? Mi sie sie aa gbēliēņ-na.

²³ Miņ daa mamanġ Itienġo wulaa aa waņ-ma baa-na ma yaa daama: Baņ ņa naa saaya ba bel Itienġo-i Yesu-i isuōņġu man nuō-i, wuō biē *buruo ²⁴ aa jaal Diilonġo-i, aa būlnu-yuō aa cira: «Mi kūōma yaa daama-i miņ hāņ-naņ baa-ma, taa na ce miņ ciē kumanġ daaku-i mi maama ta ma tēnu-ņei.» ²⁵ Baņ juō wuo niwuoni-i tē, wuō biē duvēņo ciin-na hā-ba aa cira: «Ba ka bel-mi ko-mi. Mi tamma manġ ka kūnna, kuu dii ņaa ma yaa daama-i ciinġa-na. Diilonġo ka bel u *tobisifēlenni-i baa ma yaa-i. Da na ta na nyōņ-yo huōņġu huōņġu, na ce miņ ciē

kumaņ daaku-i mi maama tīenu-nei.»²⁶ Na saa da, aa Itieņo suo duo bir jo, huoņgu huoņgu, da na wuo buruo-i wuoņ daama temma-i aa nyoņ duvēņo-i, na waņ u kuliņgu maama yaa dumaano-na.²⁷ Ku'i cie na da umaņ duo waa waama namma aa wuo Itieņo buruo-i, siso aa nyoņ Itieņo duvēņo-i, kutieņo saa kāņ Itieņo kūoma-i baa u tamma-i hiere; a ce dumaano-na, Diiloņo ka yuu-yo.²⁸ Terieņgu fanġu-na, nelieņo nelieņo, u saaya u ne u fere igēna aa suo duo wuo buruo daayo-i aa nyoņ duvēņ daayo-i.²⁹ Umaņ duo saa kāņ buruo daayo-i baa duvēņ daayo-i wuo Itieņo kūoma*, aa suuye u yufieņa-i a wuo-ni, Diiloņo ka gāņ baa-yo.³⁰ Ku'i cie na da jaamba-i baa jēliemba maaraaya na hōlma-na baa kuliņgu-i hiere.³¹ Kuo i taa i ne i fere igēna aa suo tie wuo, Diiloņo naa waa hie tuo gāņ baa-ye?³² Nġa Diiloņo sa taara i ka caa baa banamba-i ku'i cie u tuo gāņ baa-ye u dii-ye hūmelle-na.

³³ Tobieņ namaa, terieņgu fanġu-na, da na jānu na-naa da na wuo Itieņo niwuoni-i, ciyaan na-naa.³⁴ Nyul da mu waa umaņ nuo-i, u wuo dii u cīiņ-nu aa u tuo jo, ku yaa da na ji jānu na-naa u sie cāl Diiloņo ji tuo gāņ baa-yo.

Nelma maņ tīyāa, da mi kā mi ka fienu-meī.

12

Diiloņ-Yallen hāņ nuomba-i fōņgōbaa-ba maņ

¹ Tobieņ namaa, mi nuņgu ka hi *Diiloņ-Yalle maacemma yaa fiefie-i-na; mi taara ma kaala na wulaa.² Na suyaa wuo naņ ņa na'a na saa hi hūu Itieņo maama-i na taa na gbar na nyaanu tīnni, a ne da nunni sī baa-ni ni ta ni piīye.³ Ku'i cie mi ta mi taara mi waņ-ma baa-na mie Diiloņ-Yalle sie gbāa waa moloņ-na aa kutieņo wuo Yesu dāņgāaņ! Ma sie gbāa ce. Aa molo sie bi gbāa cira Yesu yaa Itieņo-i, da Diiloņ-Yalle saa dii-ma u nuņ-nu.

⁴ Diiloņ-Yallen hāņ nuomba-i fōņgōbaa-ba maņ ba ta ba ce Diiloņ-maacemma-i baa dii sīnni bōi, ņga Diiloņ-Yalduol daade yaa hāaņ-baņ baa-ba.⁵ Maacemma sīnni dii bōi, ņga ma ce hā Yunteduoņo yaa-i.⁶ Ancemma dii bōi, ņga Diiloduoņo faņo yaa hāaņ i hieroņo-i ku fōņgūo-i i tie ce-ma.⁷ Diiloņo hāa-ye fōņgōbaa i yuņ-niņ i tie fa i-naa maama. Fōņgōbaa-ba famba yaa pigāaņ Diiloņ-Yalle maacemma-i.⁸ Diiloņ-Yalle ce unao nelnurāņo, aa ce unao ānsuōmantieņo.⁹ Diiloņ-Yalduol daade hā unao fōņgūo-i u haa u naņga-i Diiloņo-na ninsoņ-haama, aa hā unao fōņgūo-i u tuo sire jaamba.¹⁰ Di hā unao fōņgūo-i u tuo gbā u ce himma, aa hā unao u tuo ce Diilopōpuōrni, aa hā unao u tuo suo Diiloņ-maacemma-i u

* **11:29** Verse daayo gbāa bi nu nuņ daama-i: «Umaņ duo saa kāņ Itieņo horre-i aa suuye u yufieņa-i wuo buruo daayo-i aa nyoņ duvēņ daayo-i, Diiloņo ka gāņ baa-yo.»

bōrō-mēi baa *jīna ba maama-i. Di hā unarjō fōņgūō-i u tuō gbā u piiye nelfelēmma, aa hā unarjō u tuō gbā u hielnu-mēi. ¹¹ Diilonj-Yal daade yaa ciēj mafamma-i di diei yonj. Fōņgūō manj duō dōlnu-die di hā-ni baa u yaa-i.

Diilonj-dūņ-baamba dii ņaa nelfifjō

¹² Terni bōi dii nēliēj nuō ņ kūōma-na. ņga ni gbuōnu hiere ce kūōduōma. Terj daani-i baa ni ciinumma-i ni gbuōnu ce nelduōjō. Bamanj hūyāa *Kirsā maama-i baa dii dumēi. ¹³ I hierōjō-i hiere i daa batēmu-i Diilonj-Yalduōl daade'i nuō-i a gbonu ce ņaa nelduōjō; *Yuifubaa o, *niēraamba o, kōraamba o, nebimba o, Diilonj-Yalduōl daade yaa dii i hōmmu-na. ¹⁴ Nelbilonj kūōma-i terienjgu diei sī, terni bōi gbuōnu ce-ma. ¹⁵ Gboluonj da ku cira: «Muō sī nanġa-i, mi nunġu si dii kūōma-na», gbāņgbāņ sī wēi? Kufanġu gbāa bō ku deņ wēi? ¹⁶ Tūņ da ku cira: «Muō sī yufelle-i, mi nunġu si dii kūōma-na», ku saa kar coima wēi? ¹⁷ Kuō nelbilonj kūōma-i hiere maa naa waa yufelle yonj, ii naa tiē nu niē? Aa kuō maa naa waa hiere tūņgu, ii naa tiē nu hūlāanġu-i niē? ¹⁸ Na saa da, Diilonjō saa ma-ye u yuņ-nu. U maa-ye kuņ dōlaanu-yuō dumaa; a sōġōlnu i terni-i uņ taaranj ni waa kusuōj-nu. ¹⁹ Kuō terienjgu diei waa nelbilonjō-na, baa naa saa ta ba bī u kūōma-i wuō kūōma. ²⁰ Terni bōi dii nelbilonjō kūōma-na, ņga ni gbuōnu ce kūōma diei.

²¹ Yufelle siē gbāa gbē nanġa-i wuō: «Mi sa taara-niē.» Yunġu siē bi gbāa gbē gboluonġu-i wuō: «Mi sa taara-niē.» ²² Iņ neņ terni manj i kūōma-na wuō yunġu si dii-niē, ni yaa faanj i maama-i ni yanj. ²³ Iņ'a i sa kāņ terni manj, i bel ni yaa-i fafamma. Iņ fuo nimanj aa i sa siē waj ni maama, i ne ni yaa-i fafamma ²⁴ a ne da terni manj niifuoni sī i sa ne-ni dumaanō-na. Iņ'a i sa kāņ terni manj i kūōma-na, Diilonjō maa-ye aa ce terni fanni waa baa yunġu. ²⁵ U saa tuō taara i kūōma terni muō sāntorma baa ni-naa; u taa u taara ni ta ni jōġuōj ni-naa maama aa ta ni fa ni-naa maama. ²⁶ Terienjgu diei da ku ta ku janj, terni nanni ce kuuduōjġu baa-ku hiere. Da ba ce terienjgu diei bōi, ninanni hōmmu bi fē hiere. ²⁷ A ne da namei Kirsā kūōma-i. Na hierōjō-i hiere naa dii baa na terni u kūōma-na. ²⁸ Ku'i ciē na da Diilonjō hāa nuōmba-i ba da-ba-deņ maacemma u dūņgu-na. U duōj ce banamba Yesu *pōpuōrbiemba iġēna, aa ce banamba ta ba ce u pōpuōrunġu, aa ce banamba Diilonelpigāataamba, banamba ta ba ce gberē-wēima, banamba ta ba sire jaamba, banamba ta ba kāyā nuōmba, banamba yaataamba, banamba bi ta ba piiye nelfelēmma. ²⁹ Ba hierōjō-i Yesu pōpuōrbiemba wēi? *Diilopōpuōrbiemba wēi? Ba hierōjō-i nelpigāataamba wēi? Ba ce gberē-wēima wēi? ³⁰ Ba hierōjō-i ba sire jaamba wēi?

Ba gbã ba piiye nelfeemma-i wei? Ba gbã ba hielnu-mei wei?
³¹ *Diilonj-Yallenj hãnj nuamba-i fõngõbaa-ba manj, gbãanj na da bamanj faa yanj bei. Gbãanj na da bamanj kãayãnj nuamba-i ba yanj. Mi ka pigãanj-na kumanj yunġu yanj hiere; ku yaa ŋaa nelnyulmu-i.

13

Nelnyulmu

¹ Halle da ŋ fie ta ŋ nu nelma-i hiere hiema-na ka cor baa *dõrpõpuõrbiemba maama-i, da kuõ nelnyulmu si dii-nie, ŋ ce gbãngbãnj. Dumaanjo-na nii dii ŋaa jolonjo manj banj mar-onj ba yunġ-nu, sisõ kponjo manj banj mar-onj ba yunġ-nu; u tuõ du u ce ijieni nuamba tũnni-na yonj. ² Da ŋ fie ta ŋ gbãnj ŋ ce Diilopõpuõrni-i; aa ta ŋ suõ weima-i hiere, aa bi ta ŋ suõ Diilonjo kusũngu-i, da ŋ fie haa ŋ nanġa-i Yesu-i-na fuõ a gbãa ta ŋ ce tãnni ta ni forra, nelnyul da muõ muu si dii-nie, ŋ ce gbãngbãnj. ³ Da ŋ fie cal ŋ nagãnj-niini-i hiere hã sũntaamba, da ŋ fie sie ba dii-ni dãamu-na Diilonj-hũmelle maama-na, nelnyul da muõ muu si dii-nie, ŋ ce gbãngbãnj.

⁴ Nelnyulmunj yenj umanj nuõ-i, u huõnġa sa huol, u faa, u sa nenu, u sa tetenj u ferε, bombolma sa dõlnu-yuõ. ⁵ Nelnyulmunj yenj umanj nuõ-i, u sa ce sensenda-weima, u sa taara u ferεnj fafaanġu, u huõnġa sa guõla, u sa tiera nelma u huõn-na. ⁶ Nelnyulmunj yenj umanj nuõ-i, ãmbabalma sa dõlnu-yuõ, ninsonjo yaa dõlaanunġ-yuõ. ⁷ Nelnyulmunj yenj umanj nuõ-i, u tiil weima-i hiere nammanj temma, u hũu weima-i hiere, u haa u nanġa-i Diilonjo-na weima-na hiere aa tiraa tuõ hĩrã u kũõma-i.

⁸ Nelnyulmu sa ji tĩ dede, ŋga yiĩngu dii baa yiĩngu Diilopõpuõrunġu cemma ka bãl, nelfeemma wamma ka bãl, mel suõ yiĩngu, ku sie ji waa. ⁹ Na saa da, miε sõsuõmunġu saa hi ku fuonġu-i aa inj cenj Diilopõpuõrunġu manj, i sie gbãa ce-ku hi ku fuonġu-i. ¹⁰ Ŋga Diilonj duõ ji hã-ye kumanj hii ku fuonġu-i, kumanj saa hi ku fuonġu-i ku ka gbuo.

¹¹ Na saa da, inj ŋa naa waa bisãlj miẽno-i, i taa i piiye bisãnsĩnni aa tie jõguõnj bisãnsĩnni aa bi tie ce bisãnsĩnni. I yammunġ juõ cẽ huõnġu-na, i saa nanna bisãnsĩnni-i wei?
¹² Kuuduõnġu yaa baa daaku-i; inj danj mamanj nyunġo-i-na ma saa kaala i wulaa, ŋga yiĩngu dii baa yiĩngu, ma ka kaala i wulaa hiere da gbaa! I sa suõ Diilonjo-i fafamma fiefie-i-na, ŋga yiĩngu dii baa yiĩngu i ka suõ-yo ŋaa fuõ ferε unġ suõ-yenj dumaa.

¹³ Inj yenj terienġu manj nuõ-i nyunġo-i-na, bĩmbĩnni siei dii: ãnjhũuma, baa nahaale, baa nelnyulmu. Ŋga ni siei-i-na, nelnyulmu yaa yunġu.

14

Nelfelemma kūņgu-i baa Diilopəpuərni kūņgu-i

¹ Gbāaņ kpelle nelnyulmu waa-nei. *Diilon-Ŷallen hāņ nuamba-i fōņgōbaa-ba maņ, taa na kuye ba maama. Ku huraa baņ ceņ Diilopəpuərni-i baa umaņ. ² Umaņ duō tuō piye nelfelemma-na, molo sa nu u nelma-i, u sa piye baa nelbiliemba, u piye baa Diilonō. Nelma maņ fuyaa nelbilibana, Diilon-Ŷalle diyaa ma yaa kutieņo nuņgu-na u tuō waņ-ma. ³ Ņga umaņ cieņ Diilopəpuərnuņgu-i, u kāyā banamba-i ba ta ba naņ kaasinni Diilon-hūmelle-na, u dii sirēiņa bei, aa bi dii holle bei. ⁴ Umaņ piyeņ nelfelemma-na, ku kāyā fuō da-u-die yon. A ne da umaņ cieņ Diilopəpuərni-i, ku kāyā Diilon-dūņ-baamba-i hiere ba kūņgu-na.

⁵ Mi taara na hieroņo-i na ta na piye nelfelemma-na, ņga mamaņ yuu mi huōņga-i yaņ, ma yaa ņaa na ta na gbā na ce Diilopəpuərni-i. Umaņ cieņ Diilopəpuərni-i u fa weima u yaņ umaņ piyeņ nelfelemma-na. Mi saa yagar-ma duō tuō piye aa tuō hielnu-meī u hā Diilon-dūņ-baamba-i.

⁶ Tobin namaa, ņaa muō da mi gbuu kā na terieņgu-na hāa, aa Diilo saa carra-mie baa nelma mi da mi ka piye tūnu-nei, mi saa kā baa sōsuomufelēņgu da mi ka pigāaņ-na, mi saa kā baa Diilopəpuərnuņgu da mi ka waņ baa-na, mi saa bi kā da mi ka hāalā-nei bin kūņgu, aa kā ka ta mi piye nelfelemma-na, ku gbāa kāyā-nei bige-i nuō-i? ⁷ Kuuduōņgu yaa baa niimarni-i, da ba ta ba mar-ni ba yuņ-nu, naņ gbāa ce nie suō baņ mar nalāaņgu maņ? ⁸ Aa umaņ buuņ yerre-i, duō saa bu-de fafamma, hai ka suō wuō ku duu aa hel kā berru-na? ⁹ Kuuduōņgu yaa baa namaaņo-i; da na ta na piye nelma maņ nuamba sa nu-ma, ba ka ce nie suō naņ waņ mamaņ? Kuu dii ņaa na hiel na nuņ-fafalmu yon. ¹⁰ Nelma boi dii hēma-na, aa yuņgu dii ma hieroņo-na hiere. ¹¹ Ņga moloņ duō tuō piye baa-mi aa uņ piyeņ baa-mi nelma maņ nuō-i mi sa nu-ma, kutieņo waa nerieņo muōmi wulaa aa meī ferē-i mi bi waa nerieņ muō fuō u wulaa. ¹² Terieņgu faņgu-na, Diilon-Ŷallen hāņ nuamba-i fōņgōbaa-ba maņ, naņ kuņ ba huōņ-nu, gbāaņ na da bamaņ kāayāņ Diilon-dūņ-baamba kā yaaņ-na.

¹³ A ce dumaaņo-na, umaņ piyeņ nelfelemma-na, u saaya u cārā Diilonō hā-yo ku fōņgūō-i u tuō hielnu uņ waņ mamaņ. ¹⁴ Da mi ta mi cārā Diilonō-i nelfelemma-na, mi huōņga cārā ninsoņo, ņga mi sa suō miņ waņ mamaņ. ¹⁵ Terieņgu faņgu-na, mi ka ce bige-i? Mi ka cārā Diilonō-i nelfelemma-na, mi ka bi cārā-yuō mi nelma-na. Mi ka hāl neini-i a tuōlnu Diilonō-i nelfelemma-na, mi ka bi hāl-ni tuōlnu-yuō mi nelma-na. ¹⁶ Ni ma'i sī, da ņ jaal Diilonō-i nelfelemma-na yon, niņ yeņ baa bamaņ ba ka ce nie suō wuō ņ pāa Diilonō-i jaaluņgu aa da ba

sie wuō: «Ma cie?»¹⁷ N jaaluņ da ku fie fa nie nie, ku sie gbāa kāyā moloņo Diilon- hūmelle-na.

¹⁸ Muō miņ yar-naņ hiere nelfelemma wamma-na, mi jaal Diilon- o-i mafamma-na. ¹⁹ Nga Diilon- dūņ-baan mie die tigiņ, mei sa piye nelfelemma-na agaga aa nuōmba sie da man- amma kūņ. Mei taara mi piye da ku fie waa nelma hāi yon, ma suur nuōmba tūnni-na ba sire baa-ma.

²⁰ Tobin namaa, baa na ta na jōguōņ ņaa bisālņ namaa, taa na ce bīncōmma. Nga da kuō kuubabalaan cemma-i, cieņ na fere bisāmbieņ namaa. Bafamba sa suō kuubabalaanģu cemma-i. ²¹ Ma nyegāan *āņjnamma-na wuō: Itieņo ciera:

*«Miņ taaran mi waņ maman baa *Isirahel-baamba-i,*

mi ka ce niēraamba yaa waņ-ma baa-ba.

Mi ka piye niertimma baa-ba.

*Mafan da ma fie ce, ba sie nu mi nuņģu-i.»**

²² Terieņģu fanģu-na, ku pigāan wuō nelfelemma saa ce Diilon- dūņ-baan maa-na, ma cie baman saa hūu Yesu maama-i ba maa-na; aa Diilopōpuōrunģu saa ce baman saa hūu Yesu maama-i ba maa-na, ņga ku cie Diilon- dūņ-baan maa-na.

²³ ņaa Diilon- dūņ-baan da ba tigiņ hiere aa don ta ba piye nelfelemma-na ba hieroņo-na hiere, nelgbāņgbālāņ duō jo ji suur na hōlma-na, sisō uman saa hi hūu Itieņo maama-i, a da na ce dumaanģo-na, u sie cira na piela wēi? ²⁴ Nga da na waa hiere ta na ce Diilopōpuōrni, aa uman saa hi hūu Itieņo maama-i u jo ji suur nu na piye, u ka suō terieņģu-na wuō u maacemma saa fa. Naņ waņ maman hiere u kūņģu-na u sie gbāa ju-ma. ²⁵ Kufanģu huōņģu-na, u maama man naa fuo, ma ka hel bomborma-na hiere. Mafan da ma ce, u ka dūuna jaal Diilon- o-i aa cira: «Coima saa fa, Diilonģo dii baa-na kelkel!»

Dילוјаalen saaya di ce dumaa

²⁶ Tobin namaa, naņ saaya na ta na ce dumaa ku yaa daaku: Da na tigiņ na-naa, uman duō da nalāanģu, u hāl. Uman duō da nelma duō piye pigāan banamba-i, u gbāa piye-mēi. Diilon duō carra uman baa nelma, u gbāa waņ-ma. Uman duō waa duō piye nelfelemma-na, u piye. Uman duō waa duō hielnu nelfeļeņ daama-i ba nelma-na, u hielnu-mēi. Maman daama-i hiere ma saaya ma ta ma kāyā Diilon- dūņ-baamba-i Diilon- hūmelle wuōsaanģu-na. ²⁷ Baman piyeņ nelfelemma-na, ba saa saaya ba cor nuōmba hāi sisō ba siei. Aa da ba'a ba piye, ba ta ba piye ba hā ba-naa; aa molo saaya u waa tuō hielnu-mēi. ²⁸ Da kuō molo saa da duō hielnu-mēi, ba yan aa ba ta ba piye ba huōņ-na baa Diilonģo. ²⁹ Diilon un puōr baman baa u nelma-i, ba hāi sisō ba siei da ba piye, banamba ne da kuō ban waan maman ninsoņo. ³⁰ Nga Diilon

* 14:21 Isayi (Ésaie) 28.11-12

duo carra moloņo na hōlma-na baa nelma, umaņ duoņ tuo piye, u saaya u budii aa Diiloņ uņ caraaya umaņ, u piye u maama-i. ³¹ Diiloņ duo puor-na hiere baa nelma, na gbāa waņ-ma, ņga na saaya na ta na piye na da-na-diei, ku yaa ma ka suur nuōmba tūnni-na aa sirēiņa ka da-ba. ³²⁻³³ Diiloņo sa taara nuōmba ta ba ce weima-i ba yuņ-nu, u taara ma ta ma ce maņ saaya ma ce duma. A ce dumaņo-na, bamaņ cieņ u pōpuorņi-i, ku fōņgūo dii-bei ba ta ba gbā ba bel ba fere.

Ņaa maņ ceņ duma Diiloņ-dūnni-na hiere, ³⁴ Diiloņ-dūnbaaņ da ba tigiņ ba-naa, caamba saaya ba suye ba nunni-i; ba saa saaya ba ta ba piye. Ņaa maņ bi nyegāaņ duma *āņjinaamma-na wuo ba saaya ba ta ba hiere ba fere. ³⁵ Cieņo maņ duo tuo taara u yuu nelma namma suo, u cie da ba kūņ cīiņgu-na u ka yuu u bōlō-i. Cieņo saa saaya u piye Diiloņ-dūnbaamba hōlma-na, ku saa fa.

³⁶ Na daa niē sī Diiloņ-nelma hilaa namaa terieņ-nu'i wei? Sisō na daa niē sī namei nuō-ma na da-na-diei yon wei? ³⁷ Umaņ duo cira fuo ce Diilopōpuorņgu, sisō *Diiloņ-Yalle hāa fuo fōņgūo, kutieņo saaya u suo wuo miņ nyegāaņ mamaņ hāna daama-i ma hilaa Itieņo nuņ-nu. ³⁸ Umaņ duo cīina nel daama-i, Diiloņo ka bi cīina kutieņo-i.

³⁹ Tobin namaa, terieņgu faņgu-na, taa na taara Diilopōpuorņi cemman-fōņgūo yaa-i, ņga baa na cie moloņo wuo u baa piye nelfeemma-na. ⁴⁰ Kumaņ gbāaņ, da na'a na ce mamaņ, ma saaya ma ce fafamma, ijieni saa saaya ni waa ma cemma-na.

15

Kirsa siremmaņ-kūņgu-i

¹ Tobin namaa, miņ waaņ *Neldōdōlma maņ baa-na na hūma aa bel-ma nammu hāi, mi taara mi tir ma yaa baa-na fiēfiē-i-na. ² Miņ waaņ-ma baa-na duma, da na saa bibirre-meī, aa gbāa bel-ma nammu hāi, ma ka kor-na, da ma'i sī na ce gbāņgbāņ. ³ Nelma maņ suurii meī fere-i mi tūnni-na, mi bi diyaa ma yaa-i na tūnni-na. Maa dii baa yuņgu. Ma yaa daama wuo: *Kirsa kuu i āmbabalma maama-na ņaa maņ waaņ duma Diiloņ-nelma-na. ⁴ Uņ kuu ba fuure-yuo, sieliņ-yiņgu-i u sire hel cīncorre-na ņaa Diiloņ-nelmaņ waaņ-ma duma. ⁵ Uņ hilaa, u caraaya Pier aa sire carra u *hāalābiemba maņ waa cīncieluo ba hāi baamba-i. ⁶ Ku huoņgu-na, tobimba maņ daa-yo, ba curaa nuōmba nuōsiba hāi komuōņa ndii-i. Ba waa hiere terduoņ-nu aa da-yo. Banamba kuu-bei, ņga ba bōi dii yogo. ⁷ Kufaņgu huoņgu-na, u carra Sake-i, aa carra u *pōpuorbiemba-i hiere.

⁸ Kufanġu huonġu-na fiefie-i-na, u suō carra muōņo-i. Mi waa ņaa bilonġo maņ saa vāa aa ba hon-jo. ⁹ Na saa da, Yesu pōpuōrbiemba-i hiere ba bōyaa muōmei nuō-i. Mi cie karaanġu baa Diilonġ-dūņ-baamba-i cor, ba saa naa saaya ba ta ba bī-mi Yesu pōpuōrbilonġ muō. ¹⁰ Ņga miņ yeņ dumaa nyunġo-i-na, mi saaya mi ta mi jaal Diilonġo yaa-i. Diilonġ uņ cie baa-mi aa hā-mi fōņgūō maņ, mi saa hūu-jo nanna, mi cie maacemma-i baa-yo a yaņ Yesu pōpuōrbiemba namba-i hiere. Mi suyaa mie mi saa ce-ma baa mei fereņ fōņgūō, mi cie-ma baa Diilonġ-fōņgūō. ¹¹ Terienġu fanġu-na, bafamba o, muō o, i waņ Neldōdōlduōņ daama yaa-i baa nuōmba-i. Namaa na bi hūyāa ma yaa-i.

Kuomba siremmaņ-kūņgu-i

¹² Bige-i cie die tie piiye yiē *Kirsa siire hel kuomba hōlma-na, banamba ta ba piiye na hōlma-na wuō kuomba sie gbāa sire? ¹³ Da kuō kuomba sie gbāa sire ninsoņo, suō Kirsa saa sire ke! ¹⁴ Aa da kuō Kirsa saa sire, iņ waņ mamaņ nelgbāņgbālamma, aa na haa na naņga-i yuō gbāņgbāņ. ¹⁵ A naara kufanġu-i, mie iņ wuōraņ i waņ mamaņ, da kuō kuomba sie gbāa sire, ma sī kuu dii ņaa i wuōra i kar coima i haa Diilonġo-na wuō u siire Kirsa-i hiel-o kuomba hōlma-na. ¹⁶ Da kuō kuomba sie gbāa sire, suō Kirsa saa sire. ¹⁷ Aa da kuō Kirsa saa sire, na haa na naņga-i yuō gbāņgbāņ aa na āmbabalma dii ma yunġu. ¹⁸ Dumaanġo-na, ku bi pigāaņ wuō Diilonġ-dūņ-baamba maņ kuu ba sie ka da Diilonġo-i. ¹⁹ Da kuō iņ haa i naņga-i Kirsa-i-na ku kāyā-yiē hīema-na bande yoņ, nuōmba-i hiere ba bōyaa miemei nuō-i.

²⁰ Ņga Diilonġ wuō i waņ ninsoņo-i, Kirsa siire hel kuomba hōlma-na. Diilonġo siire u yaa igēna duō pigāaņ wuō kuomba ka sire fuō temma-i. ²¹ Na saa da, nelduōņo diei uņ diyaa kuliņġu-i dumaa hīema-na, nelduōņo diei ka ce kuomba sire dumei. ²² Adāma huonġ-baambaņ kuņ hiere dumaa Adāma maama-na, Yesu huonġ-baamba ka bi sire hiere dumei Yesu barguō-i-na. ²³ Baņ ka sire cu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Kirsa fuō siire tī, u yaa siire dielūō. Duō ji jo, bamaņ cuu u huonġ-nu, ba ka suō sire. ²⁴ Mafaņ da ma ce, miwaanġo tīmma yaa hii: Kirsa ka hūu fōņgūō-i baa yuntesīnni-i a naara himma-i ni taamba wulaa, aa hā i To-i Diilonġo-i baa nelle-i. ²⁵ Dumandē-i-na, Kirsa ka tīe yuntesīnni-na, Diilonġ duō ji mal u bigāarāamba-i huonġu maņ nuō-i, u suō bir nelle-i hā Diilonġo-i. ²⁶ Uņ ka kōsuōņ u bigāarāņo maņ tuogbuole-na u yaa kuliņġu-i. ²⁷ Ma nyēgāaņ Diilonġ-nelma-na wuō: «*Diilonġo diyaa weiima-i hiere u naņ-na.*»* Ņga da ba cira Diilonġo diyaa

* 15:27 Gbeliemaņ-nalāaņġu (Psaume) 8.7

wēima-i hiere u naņ-na, ku saa ce ņaa fuō fere uu dii u naņ-na de! Ku'i sī. ²⁸ Diilonj duō ji dii wēima-i hiere Bepolņo naņ-na, Bepolņo ka bir dii u fere Diilonj naņ-na. A ce dumaanjo-na, Diilonj yaa ka waa wēima-i hiere ma yunģu-na.

²⁹ Kuō bikuomba saa naa waa da ba sire, bamaņ baatisen ba sōlaanģu-i, baa naa waa hie ta ba batisen? Da kuō kutienjo sie sire, ņ ce ba batisen-ni u maama-na yunģ haku-i nuō-i? ³⁰ Aa miē fere-i, kuō ba saa naa waa da ba sire, ii naa waa hie tie sāa kuliinģu-i hōnni maņ jon? ³¹ Coima saa fa, muō baa kuliinģu-i i huul i-naa yinni maņ jon. Ma sī na suyaa wuō naņ hūyāa Itienjo-i Yesu-Kirsa maama-i mi huōnģa fie baa-na ke? Terienģu fanģu-na na saaya na bi suō wuō kuliinģu hūņ ku cu-mi yinni maņ jon. ³² Efesi-i-na bande-i-na, mi bigāarāamba dii mi huonģu-na ņaa jarbaa. Miņ malāa baa-ba dumaa, da kuō mi malāa baa-ba da mi da bīņkūnģu hīema-na bande yon, yunģ haku-i dii-kuō? Da kuō kuomba sa sire, baņ waņ-maņ dumaa: «Juōņ i tie ce i bāanģu-i, kuliinģu saa maa.»†

³³ Baa na tāal na-naa: Nelfefeiņ duō cu nelbabalaņ huonģu, ku bīena u fafaanģu-i. ³⁴ Na piēra bōi, yaan aa na bir na jo hūmefafalle-na aa na ne kuubabalaanģu cemma-i aa na yaņku. Mi suyaa miē na hōlma-na banamba saa hi suō Diilonjo-i yogo, ku'i cie mi ta mi waņ-ma senserre da di da-na.

Kuombaņ ka sire waa dumaa

³⁵ Unaa gbāa tuō jōģuōņ wuō: «Kuomba ka sire niē? Aa da ba sire, ba ka waa niē?» ³⁶ Mimilā, ma sī da ņ duu dīmma-i ma pa aa dibelle hōr ke? ³⁷ Niņ duu kumaņ, dibelle yaa yon fielu si dii. Ku gbāa waa jijabelle, ku gbāa bi waa kumaņģu. ³⁸ Da ņ duu-de, Diilonjo ce di sire pa a hiel fielu-i kuņ dōlaanu fuō dumaa. Dīmma dii baa ma fielu ma fielu. ³⁹ Tāmmanģiini-i hiere nii bi dii dumēi: Nelbiliemba kūōma dii ma deņ, bīmbaamba maama-i ma deņ, huriimba maama-i ma deņ, titiraamba maama-i ma bi deņ. ⁴⁰ Bimbīnni bi dii dōrō-i-na baa hīema-na hiere. Dōr-niini dii ni deņ baa hīemaņ-niini-i. ⁴¹ Bāanģu carramma dii ma deņ, ceinjo maama-i ma deņ, mōeņa maama-i ma bi deņ. Halle mōeņa-i a-naa nuō, a sa carra carraduōma.

⁴² Kuomba siremmaņ-kūnģu ka waa dumēi. Da ba dii kulonjo-i hīema-na u hōr ņaa dibellenj hōr dumaa. Duō ji sire, u sa tiraa suō baņ bīņ kumaņ kuliinģu-i. ⁴³ Umaņ duō tuō suur hīema-na, u ko hujarre aa fōņģūō sa waa-yuō. Duō ji sire hel, u maama sa fa baa fafaanģu-i aa fōņģūō tiraa waa-yuō. ⁴⁴ Da ba ta ba fuure, ba fuure kūōsōsōmma, ņga bamaņ ka sire, ba ka sire baa dōr-kūōma. In yēņ hīema-na baa kūōma-i dumaa, *Diilonj-Yalle ka bi hā-ye kūōfelemma dumēi dōrō-i-na.

45 Na saa da, Diilonj-nelma ciēra wuɔ: «*Diilonj unj maa nelbilonj manj dīelūo-i-na, u diyaa cicēlma-i yuɔ*»†; ba taa ba bī u yaa Adāma-i. Nga Adāma^S manj juɔ jo huonjgu-na, u yaa hāan nuɔmba-i cicēlma-i. 46 Kūɔsɔsɔmma yaa juɔŋ dīelūɔ aa suɔ hā dɔr-maama-i. 47 Ba maa Adāma manj dīelā-wuonj-i baa hīema, aa hāalīŋ-wuonj hel dɔrɔ jo. 48 Hīemanj-baamba dii ŋaa banj maa umanj baa hīema-i unj yēŋ dumaa, aa dɔr-baamba waa ŋaa umanj hilaa dɔrɔ-i-na jo unj yēŋ dumaa. 49 Inj yēŋ hīemanj-wuonj temma-i dumaa, i ka bi waa Dɔrwuonj temma dumēi.

50 Tobinj namaa, minj taaranj mi wanj mamanj baa-na, ma yaa daama: Inj yēŋ baa i kūɔma manj daama-i, i siē gbāa suur *Diilonj-nelle-na baa-ma. I kūɔŋ daama-i kūɔsɔsɔmma, ma hɔr, i ce niē gbāa tiē baa-ma aa da cicēlma manj sa tiēŋ dede-i?

51 Mi ka puure Diilonj kusūŋgu-i pigāan Diilonj-dūŋ-baanj namaanjo-i: Na saa da, i siē ku hiere ŋga i hieronj-i hiere i kūɔma ka bir. 52 Miwaanjo tīmmanj-yiŋgu-i, yerre ka bu. Yēr da diē ji bu, i kūɔma ka pāŋ bir hɔduonjgu aa kuomba ka sire baa kūɔfēlemma a waa gbula ba siē gbāa ku. 53 I kūɔŋ daama-i kuliŋgu yar-ma, aa ma hɔr, a ce dumaanjo-na, ma saaya ma bir kuliŋgu baa ta ku yar-ma, aa ma baa ta ma bi hɔr. 54 Inj kunj aa tiē hɔr, i kūɔŋ da ma ji bir a ce i sa tiraa i ku aa i sa tiraa i hɔr, mamanj nyegāan Diilonj-nelma-na, ma'i saa ce mafamma-i wēi? Ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuɔ:

«*Kuliŋgu gbaraa fuo, ba yaraa-ku!*»*

55 *Kuliŋ nuɔ, ŋ fɔŋgūɔ curaa hie?*

Ŋnaana ŋ puɔlunju-i hie?»†

56 Kuliŋgu puɔlunju yaa āmbabalma-i aa āmbabalma fɔŋgūɔ hel *ānjīnamma yaa nuɔ-i. 57 Nga yaan i tiē jaal Diilonj-i. U yaa ciē ku sa yar-e Itienj-i Yesu-Kirsa barguɔ-i-na.

58 Terienjgu fanju-na, mi jēnaan namaa, yieraayan na donj, molo baa ji gbāa halan-na na munyierammu-na. Taa na gbu na kā yamma baa Itienj maacemma-i. Na saaya na suɔ wuɔ nanj ceŋ mulīema manj Itienj maacemma-na, na sa ce-ma gbāŋgbāŋ.

16

Korēntitaamba kakāyāŋgu-i

1 Kumanj ŋaa gbeinalle kūŋgu-i da na kāyā *Yerusalemu Diilonj-dūŋ-baamba-i, minj waan mamanj baa Galasi Diilonj-dūŋ-baamba-i, ciēŋ maaduɔma famma yaa-i. 2 Jumaansi jumaansi, nelīenjo nelīenjo, unj saanu baa kumanj, u hiel-ku u tiera-kuɔ u

† 15:45 Miwaanjo jīnammanj-sebe (Genèse) 2.7 S 15:45 Adāma manj juɔ huonjgu-na u yaa *Kirsa-i.

* 15:54 Isayi (Ésaïe) 25.8 † 15:55 Ose (Osée) 13.14

fēreņ nuo u jīna. Baa na cira na cie-muo aa suo da na don gbeina namma-i. ³ Da mi ji kā, na ka hiel nuomba, mi puor-ba baa naņ daa kumaņ Yerusalemu-i-na, aa nyegēņ sebe haa-kuo ba ka hā-ba. ⁴ Da kuo mei fēre-i mi saaya mi kā, i ka kā hiere.

Polņ saaya u cor terni maņ nuo-i

⁵ Mi ka kā Maseduoni aa suo cor kā na wulaa. ⁶ Da mi kā, mi taara mi da huoņgu celle baa-na, halle mi joguoņ da mi ce waan-huoņgu-i hiere kusuoņ-nu'i, ku yaa da mi ji'a mi cor kā kusuoņ-nu, na ka kāyā-mie mi cor. ⁷ Mi sa taara mi ka yiera mi gbeiniņ aa cor. Mi taara Diiloņ duo sie, mi da yinni baa-na celle. ⁸ Nga mi taara mi ce *Pāntekoti-i Efesi bande aa suo ta mi kā. ⁹ Diiloņo tigiņ terfafaņgu hā-mi mi da mi ce mi maacemma-i, ņ sie suo wuo mi bigāarāamba ciinu.

¹⁰ Timote duo kā, na bel-o fafamma u kūoma baa seņ. Fuo baa muoņo-i ce maacenduoma yaa-i Itieņo suoņgu-na. ¹¹ Molo baa bēņ-yo. Duo ji hi tamma, na kāyā-yuo u jo ji hi-mi baa hofēlle. Mi cie-yo bande-i-na baa Diiloņ-dūņ-baamba-i.

¹² Mi diyaa sirēiņa Apolosi-i-na ji gbē; mie u gbonu baa tobimba-i kā na terieņgu-na, u saa hūu-ma duo kā fiēfiē. Duo ji da huoņgu maņ u ka kā.

Nelperiema

¹³ Baa na duofūņ, yieraayaņ na don Diiloņ-hūmelle-na. Baa na yaņ na kūoma seņ, vaan na fēre. ¹⁴ Naņ ceņ mamaņ hiere, ma saaya ma ta ma pigāaņ na nelnyulmu nolaņgu-i.

¹⁵ Ma sī na suo Sitefanasi-i baa u dumellen-baamba-i ke? Ma sī na suyaa wuo Akayi-i-na hiere ba yaa hūyāa Yesu maama-i igēna, aa ba yaa bi vaa ba fēre baa Diiloņ-maacemma-i Diiloņ-dūņ-baamba hōlma-na ke? Terieņgu faņgu-na, tobij namaa, jande, mi cārā-nei, ¹⁶ taa na nu bafamba temma-i ba wulaa baa bamaņ nyaarāa ta ba ce maacemma-i baa-ba.

¹⁷ Sitefanasi-i, baa Fōrtunatusi-i, a naara Akayikusi-i ba jomma dōlaanu-mie cor. Miņ daa bafamba-i, ku cie ņaa mi daa namei. ¹⁸ Baņ juo, ba fiē mi huoņga-i ņaa baņ bi fēņ namaa muumu-i dumaa. Bafamba temma-i na gbīe na ta na gbēlieņ-ba, nelfafaamba.

¹⁹ *Asi Diiloņ-dūņ-baamba-i hiere ba jaalaa-na. Akilasi-i baa Pirsika-i* a naara Diiloņ-dūņ-baamba maņ tigiņ ba terieņgu-na, ba pāa-na Itieņo horre jaaluņgu. ²⁰ Diiloņ-dūņ-baamba maņ dii hiere bande-i-na, ba jaalaa-na.

Taa na jaal na-naa fafamma ņaa ceduoņ-bieņ namaa.

²¹ Muo Pol, mi pāa na jaaluņgu; muomei nyegāaņ terieņ daaku-i baa mi fēreņ naņga.

* 16:19 Pirsika yerre nande yaa wuo Pirsili. Niēņ Pōpuor. 18.2.

²² Uman duo cira Itieno maama sa dolnu-yuo, kutieno dangaan! «Maranata!»† — Itie, jo!

²³ Itieno-i Yesu-i u kayā-nēi.

²⁴ Na maama dolnu-mie hiere Yesu-Kirsa horre-na.

† **16:22** Maranata: Ku yungu yaa wuo: Itien nuo, jo! Nieņ Amp. 22.20.

Polŋ nyegāaŋ sebehāalīŋo maŋ hā Korēntitaamba-i Nelmuoyamma

Polŋ nyegāaŋ sebedielāŋo-i hā Korēntitaamba-i, ku huonŋuna, nuamba namba ji ta ba piye wuɔ Yesu *pɔpuɔrbilonŋo sī. Ku saa dɔlnu-yuɔ. Uŋ juɔ'a u bir duɔ kã ba wulaa, u nyegēŋ sebe daayo-i duɔ kaala nelma namma baa-ba.

Nelma diei yuu u huonŋa-i: U taara terni-na hiere nuamba suɔ i To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ka saa. U maacemma mulɛma ciinu cor. Nga u fɛe u huonŋa-i baa-ma (sap. 1–7).

U piye kpɔkpuɔla naŋ maama; wuɔ Korēntitaamba firnu ba nammu-i a gbãa da kãyã *Yerusalemu Diilonŋ-dūŋ-baamba-i fafamma (sap. 8–9).

U nuŋgu hii bamaŋ yaan fuɔ nelma-i aa jo baa ba den maama ji ta ba waŋ baa Korēntitaamba-i. Wuɔ kutaamba cie ba fere Yesu pɔpuɔrbiemba yuntaamba a ne da Yesu pɔpuɔrbiemba sī. Bombolma sa suɔ aa dɔlnu-bei. Wuɔ Yesu pɔpuɔrbilonŋ-maacemma sī mafamma-i. Fuɔ fere-i Yesu pɔpuɔrbilonŋo, nga u cie u fere cekũɔ duɔ gbãa ce banamba da yunŋu. U sa taara yerre, u sa bi taara gbeina. U waan Diilonŋ-nelma-i baa Korēntitaamba-i gbãŋgbãŋ; u saa ji hũu warbelle molonŋ wulaa. U pigāaŋ wuɔ Diilonŋo ce u nelnyulmu-i gbãŋgbãŋ (sap. 10–13).

Jaalunŋu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilonŋo muɔ ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Muɔ baa mi natobiŋo-i Timote-i, miemei nyegāaŋ sebe daayo-i die hā Diilonŋ-dūŋ-baanŋ namaa naman dii Korēnti-i-na a naara bamaŋ bi dii Akayi* huonŋa-na hiere. ² I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba kãyã-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

³ Yaan i tie tuɔlnu Diilonŋo-i Itienŋo-i Yesu-Kirsa To-i. U yaa hujarre tienŋo-i. U yaa Diilonŋo maŋ diyaanŋ sireina-i yie weimana hiere. ⁴ U dii sireina yie i mulɛmanŋ-hɔnni-na hiere i die gbãa tie bi dii sireina bamaŋ cienŋ mulɛma-i ma sinni-na hiere ŋaa fuɔ uŋ dii-yie dumaa. ⁵ Na saa da, inŋ siire bie *Kirsa mulɛma-i bãmbãale dumaa, Diilonŋo bi dii sireina yie bãmbãale dumei Kirsa barguɔ-i-na. ⁶ Die tie mulienŋ, i sa mulienŋ gbãŋgbãŋ, ku ce sireina ta a da-na aa ta ku bi kor-na.

* 1:1 Korēnti dii Akayi huonŋ-na.

Aa Diilonŋ duo tuo dii sirēiŋa yiε, u taara i bi tie dii namaaŋo-na na ta na hīrā muliema-i miε temma-i. ⁷ Terienŋu fanŋu-na, i hulēiŋa sa tie baa na maama-i. I suyaa wuo naŋ siyaa ta na muliēŋ miε temma-i, na ka bi da sirēiŋa-i miε bi temma-i.

⁸ Tobinŋ namaa, i taara na suo mamaŋ daa-ye *Asi-i-na. Muliema naa silaa jinya-yiε cor, i taa i taara i yunni, i saa naa hūu-ma wuo i ka hel-mēi. ⁹ Ii naa tīena baa-ma wuo i kuliin-belle hii. Nga mafamma ciε pigāaŋ-ye wuo i baa haa i naŋga-i miε fereŋ fŋŋgūo-i-na. I haa-ka Diilonŋ-na, wuo u yaa gbāa sire kuomba-i. ¹⁰ U yaa kuraa-ye kuliin daaku-na aa u ka tiraa kor-e ku temma-na. Coima saa fa, i haa i naŋga yuo haama famma-i wuo u ka tiraa kor-e. ¹¹ Aa namaa bi fere-i na kāyā-yiε baa na Diilocārālle-i u kor-e. A ce dumaanŋo-na duo nu nuamba boi cacārāŋgu aa ce baa-ye, ku ka bi ce nuamba boi da nelma jaal-o i maama-na.

Pol buraana u kamma-i Korēnti-i-na

¹² Inŋ bilaa i fere dumaa terni nanni-na ku huraa namaa terienŋu-na, ku yaa gbu ku fē i hōmmu-i. I suyaa wuo i ciε maacenfafamma. I sa kā moloŋ terien-nu baa hōmmu hāi; i kā baa huonŋa diei. Diilonŋ-āncemma, nelbilien-maama sī. Diilonŋo kāayā-yiε i firnu i hōmmu-i baa-na weima-na hiere. ¹³ Aa inŋ nyegēŋ nelma maŋ i hā-na, ma yuŋgu saa fuo. Da na kalaŋ da mamaŋ, ma yaa-i. Mi huonŋ-na ma ka kaala na wulaa. ¹⁴ Dumandε-i-na ku saa kaala na wulaa wuo Itienŋo-i Yesu jommaŋ-yiŋgu-i, na hōmmu ka fē baa-ye aa miε muumu bi fē baa namaanŋo-i.

¹⁵⁻¹⁶ Minŋ ŋa naa haa mi naŋga-i nei dumaanŋo-na wuo na hōmmu fiε baa-ye, mi cira mi ka kā namaa terienŋu yaa nuo-i igēna aa suo cor kā Maseduoni-na. Aa da mi ka hel Maseduoni-i-na, mi tiraa bir jo na wulaa ku ce i hāi a naara kunanŋu na hōfēlle-na. Aa da mi ji ta mi cor da mi kā *Yude-i-na, na kāyā-miε mi hi. ¹⁷ Nga mi kammaŋ'a ma saa ji hel, ku ce ŋaa ku pigāaŋ wuo mii naa bel-ma baa mi nanyuonŋu wei? Sisō huhurmantiēŋ muo; da mi waŋ mamaŋ, cuo siε kaal, mi bir baa mi huonŋu. ¹⁸ Inŋ waŋ nelma maŋ baa-na, huhurma diei maa si dii mēi; Ninsontienŋo yaa mi siera. ¹⁹ Mēi fere-i baa Silasi-i a naara Timote-i inŋ waŋ Diilonŋ-Bienŋo maŋ maama-i baa-na, inŋ waŋ Yesu-Kirsa maŋ maama-i baa-na, huhurma diei maa si dii-yuo. U weima-i hiere maa naa koŋ. ²⁰ Na saa da, Diilonŋ uŋ pāa nunni maŋ hiere, fuo yaa ka ce-ni. Ku'i ciε fuo yerre-na i tie jaal Diilonŋo-i wuo «Ma ciε!» a tie ce-yo boi. ²¹ Aa Diilo fuo fere yaa kāayāŋ miēŋo-i baa namaanŋo-i hiere *Kirsa huonŋu-na. U yaa hielaa u yufelle yiε ²² aa haa u dānyuo-i yiε a ce-ye fuo baanŋ miε. U bi hāa-ye u *Yalle-i i die suo wuo i ka da uŋ jīena ciilunŋu maŋ tuo cie-ye.

23 Na saa da, kumaŋ cie mi saa tiraa bir kã Korēnti-i-na na wulaa, mi saa ta mi taara mi ce kuujanġu nei ku'i cie. Diilonġo yaa mi siera; da kuɔ mi kar coima u baa yaŋ-mi. 24 I sa taara i guor-na baa Diilonġ-hūmellenġ-kūŋgu-i. Na bilaa-de nammu hāi tī, ŋga i taara i kāyā-nei na hōmmu fē baa di wuɔsaanġu-i.

2

1 A ce dumaanġo-na miε mi siε bir kã na wulaa ka tiraa du na hōmmu-i. 2 Namei fiεŋ mi huɔŋga-i, da mi kã ka du na hōmmu-i, hai ka da fē mei kaanġa-i? 3 Bamaŋ saaya ba fē mi huɔŋga-i, mi sa taara mi kã ba ka du-ka, ku'i cie mi naa mi bir aa nyegēŋ sebe* hã-na. Mi suyaa miε mi huɔŋ da ka fē, ku bi dɔlnu namaanġo-i hiere. 4 Coima saa fa, miŋ taa mi nyegēŋ sebe faŋo-i mi huɔŋga saa naa waa huɔŋga, mi nyegāanġ-yo baa nyinyɔlma. Mi saa nyegēŋ-yo da mi ce-na kuujanġu, ŋga mi nyegāanġ-yo na da na suɔ wuɔ mi kuye na kūŋgu-i.

Ba sa muo cālmuoŋtiεŋo cīlā cīŋgu

5 Umanġ cie kuujanġu-i miε na hɔlma-na, kutienġo saa ce-ku muɔ-na, ŋga u cie-ku na hieronġo'i nuɔ-i. Da miε mi siε dii gbuoya-kuɔ, mi gbāa cira u cie-ku na fōŋgūɔ nuɔ. 6 Nanġ nuolaaya kutienġo-i dumaa, ku ka gbē baa-yo. 7 Fiefiε-i-na, yaanġ aa na ce jande yuɔ aa na dii sireiŋa yuɔ, ku yaa hɔdulle siε cɔruɔnu-yuɔ a seŋ u kūɔma-i. 8 Jande, mi cārā-nei, bilaanġ-yonġ fafamma u suɔ wuɔ u maama dɔlnu-nei. 9 Na saa da, miŋ nyegāanġ sebe-i† hã-na yunġu manġ nuɔ-i ku yaa daaku: Mi taa mi taara mi ce-na ne da kuɔ na nu mi nunġu-i weima-na hiere. 10 Da na ce jande umanġ nuɔ-i, mei bi ce jande kutienġo-na. Na saa da, da kuɔ naacolġ daayo cālāa-mi, mi cie jande yuɔ, aa mi niε namei aa ce jande faŋo-i. *Kirsaa yaa mi siera. 11 Mi sa taara i yaŋ ma dɔl *Sitāni-i ku'i cie mi ta mi ce-ma dumaanġo-na. I saa bi yaŋ u kusūŋ-maama-i suɔma.

Pol saa yiεra Torasi-i-na

12 Miŋ kãa Torasi-i-na da mi ka waŋ *Kirsaa *Neldɔdɔlma-i, Itienġo naa gbuu tigiinġ terienġu-i hã-mi mi da mi waŋ-ma. 13 Ŋga miŋ kãa, mi saa ka da mi natobiŋo-i Tite-i, mi huɔŋga saa gbāa tīena terduɔŋ-nu. Mi naa mi cārā hūmelle-i Tora-sitaamba wulaa a nyaanu-yuɔ jo Maseduɔni-i-na.

Kirsaa hūlāanġu dii-yiε

14 I siε gbuu gbāa jaal Diilonġo-i! Inġ yenġ horre-na baa *Kirsaa-i, Diilonġo taa i yaanġ-na. A ce die cor terienġu terienġu, nuɔmba suɔ wuɔ Kirsaa yaraa bigāarāŋo-i. U cie die cor

* 2:3 Sebe faŋo saa dii Diilonġ-nelma sebe-i-na; nyunġo ku bāanġu-na molo sa suɔ unġ yenġ kusuɔŋ-nu. † 2:9 U waanġ sebe faŋo maama yaa-i verse 3-i-na.

terienḡu terienḡu, ba ta ba nu Kirsa hūlāanḡu-i yiē. ¹⁵⁻¹⁶ Na saa da, Diilonḡo wulaa, ii dii ḡaa Kirsa natikolo nuḡmba hōlma-na. Bamaḡ biyaa hūmēbabalalle-i, bafamba wulaa kuliinḡu-hūlāanḡu'i dii-yiē ta ku jo baa kuliinḡu. Bamaḡ biyaa koḡkor-hūmelle-i, cicēlmanḡ-hūlāanḡu'i dii-yiē ta ku jo baa cicēlma. Hai gbāa ce maaceḡ daama temma-i? ¹⁷ ḡga miēḡo-i Diilonḡo'i hāa-ye baa-ma wuḡ i ce-ma. Nuḡmba bōi ciē Diilonḡ-nelma-i ta ba taara gbeinḡa baa-ma. Miē ii si dii kufanḡu taamba temma-i. Miē inḡ yeḡ Kirsa horre-na, i sa waḡ Diilonḡ-nelma-i baa hōmmu hāi; i waḡ-ma baa huḡḡga diei Diilonḡo yufelle-na.

3

Tobisifēlenni maaraa ānjīnamma-i

¹ Namaa wulaa, miḡ waan mamaḡ daama-i, na ka tiraa cira i kaal i fēre wei? Sisḡ na taara die i kā na terienḡu-na, i kā baa sebe ka pigāanḡ wuḡ nelfafaanḡ miē ḡaa banambaḡ ceḡ-manḡ dumaa wei? Mi siē siē aa ce-ma. Mi sa bi taara namaa sebe-i da mi gbāa kā yanḡa nanḡa. ² Miē sebe yaa namaa fēre-i. Sebe faḡo nyegāanḡ i hōmmu-na. Nuḡmba-i hiere ba gbāa da-yo aa kalaḡ-yo. ³ Sebe faḡo-i *Kirsa yaa nyegāanḡ-yo. Ku da-nei wuḡ u yaa nyegāanḡ-yo aa puḡr miē fuḡ baa-yo. U saa nyegēḡ-yo baa nyegēdiele, u nyegāanḡ-yo baa Cicēlmantienḡo *Yalle. U saa bi nyegēḡ-yo tāmpēllenḡ, u nyegāanḡ-yo nelbilienḡ-hōmmu-na.*

⁴ Kirsa ciē i haa i nanḡa Diilonḡo-na, ku'i ciē i tiē waḡ mafamma-i. ⁵ I suyaa wuḡ ma maaraa-ye i die gbāa ce maaceḡ daama-i baa miē fēreḡ fōḡḡḡ-i. I fōḡḡḡ hel hiere Diilonḡ-na. ⁶ U yaa hāa-ye baa ku fōḡḡḡ-i i tiē waḡ *tobisifēlenni maama-i baa nuḡmba-i. Tobisifēlenni fanni saa nyegēḡ tāmpēllenḡ ḡaa *Moisi *ānjīnammanḡ nyegāanḡ tāmpēlle-na dumaa. ḡga ni hilaa *Diilonḡ-Yalle-na. Anjīnamma jo baa kuliinḡu a ne da Diilonḡ-Yalle jo baa cicēlma.

⁷ Anjīnammanḡ taa ma nyegēḡ huḡḡgu maḡ nuḡ-i tāmpēleḡ-na, Diilonḡo naa carra Moisi-i baa cecerma nanḡ temma, a ce *Isirahēl-baamba saa gbāa da ba ne u yaanḡa-i.† Anjīnamma maḡ juḡḡ baa kuliinḡu, ma jomma da ma fa fafaanḡ daaku temma-i a ne da ma sa cḡ, ⁸ Diilonḡ-Yalle maacemma ka fa ka hi hie? ⁹ Anjīnamma maḡ cālāanḡ nuḡmba-i, ma maacemma da ma fa fafaanḡ daaku temma-i, Diilonḡ-Yalle maḡ ciēḡ nuḡmba-i nelviimba, difande maama ka fa ka hi hie? ¹⁰ Halle i gbāa cira fafaanḡu maḡ waa ānjīnamma huḡḡgu-na, ku siē gbāa fi baa fiēfiē ku kūḡḡu-i. ¹¹ Biḡkūḡḡu maḡ saa waa da ku cḡ,

* **3:3** Tāmpēllenḡ: Pol piye *Moisi *ānjīnamma maama yaa bande-i-na. Maa naa nyegēḡ tāmpēllenḡ. Niēḡ Helmanḡ-sebe-i-na (Exode) 24.12. Nelbilienḡ-hōmmu-na: *Seremi cira wuḡ ānjīnafēlmma ka nyegēḡ nelbiliemba hōmmu-na. Niēḡ Seremi sebe-i-na (Jérémie) 31.33. † **3:7** Niēḡ Helmanḡ-sebe-i-na (Exode) 34.27-35.

Diilonŋ duo migāaŋ-ku migāaŋ daama temma-i, kumaŋ cuoŋ u ka migāaŋ-ku ka hi hie? ¹² I haa i naŋga-i ku yaa nuo-i ku'i cie i nunni sa ce yelma baa nelma-i. ¹³ I sa ce ŋaa Moisiŋ taa u ce dumaa. Fuo taa u suuye u yaanŋa-i baa kompaŋga† wuo *Isirahel-baamba baa da u yaanŋaŋ dŋŋ ka kã dumaa. ¹⁴ Ŋga kuu naa gbuu bŋŋ dŋŋgu Isirahel-baamba-na a ce ba saa ta ba suo u nelma tuole-i. Halle ji hi baa nyuŋgo, da ba ta ba kalaŋ *Tobisicɔlɔnniŋ-sebe-i, kompaŋga cienu-bei yogo, ba sa da ma tuole-i. Da ŋ haa ŋ naŋga-i Kirsa yaa nuo-i, kompaŋga halaŋ ŋ yaanŋa-na. ¹⁵ Ji hi baa nyuŋgo, Isirahel-baan da ba ta ba kalaŋ Moisi sebebaa-ba-i, ku ce ŋaa kompaŋga cienu-bei ba sa da ma tuole-i dei. ¹⁶ Ŋga ŋaa maŋ nyegāaŋ dumaa: «*Umaŋ duo bir jo Itieŋo wulaa, kompaŋga halaŋ u yaanŋa-na.*» § ¹⁷ Baŋ gbēŋ Itieŋo maŋ bande-i, Diilonŋ-Yalle yaa-i. A ne da Itieŋo Yal da di waa kusuoŋ-nu, kutaamba waa ba ferēŋ nuo. ¹⁸ Miē maŋ kompaŋga halaŋ i yammu-na hiere, Itieŋo fafaanŋu da-yiē. I duoŋ tie bibirre i kã diē ka fa Itieŋo temma. Itieŋo Yalle maacemma yaa mafamma-i.

4

Pol kũma saa seŋ baa Diilonŋ-maacemma-i

¹ Diilonŋo yaa cie baa-ye aa hã-ye maacenfaŋ daama-i ku'i cie i kũma sa seŋ baa-ma. ² I ciinaana kukulmaŋ-maacemma-i baa sensenda-weima-i hiere. I sa tãal neliēŋo, i sa bi waŋ Diilonŋ-nelma-i baa huhurma. I waŋ ninsoŋ-belle yaa-i i kaala-diē baa nuomba-i Diilonŋo yufelle-na. I ce mafamma-i neliēŋo neliēŋo u duo suo wuo huhurmantaŋ miē sī. ³ Iŋ waŋ *Neldɔdɔlma maŋ, da kuɔ ma cienu, da kuɔ ma sa kaala, kuu dii ŋaa ma saa kaala bamaŋ biyaa hũmebabalalle-i ba yaa wulaa-i. ⁴ Kufaŋgu taamba ciinaana Neldɔdɔlma-i. *Sitãni cuu ba yammu-i hiere. U yaa miwaŋ daayo tieno-i. U cie ba sa da cecerma maŋ dii Neldɔdɔlma-na ta ma pigāaŋ *Kirsa fafaanŋu-i. A ne da da ŋ da Kirsa-i ŋ daa Diilonŋo yaa-i. ⁵ I sa waŋ miē ferēŋ-maama baa nuomba-i; i waŋ Yesu-Kirsa maama'i baa-ba, wuo u yaa Itieŋo-i. Miē fuo, i gbãa waŋ kumaŋ i kũŋgu-na, i gbãa cira i cãa namei Yesu fuo maama-na. ⁶ Diilonŋo maŋ naa ciēra: «Cecerma saaya ma hel a karnu kukulma-i», uuduŋo faŋo yaa bi diyaa cecerma-i i hõmmu-na i tie da u fafaanŋu-i Kirsa yaanŋa-na i suo-ku.

⁷ Na saa da, i sa gbãŋ muonumma ŋaa yerruŋ-bitonni, ŋga Diilonŋo hãa miēŋo-i nelfafaŋ daama temma-i i diē hi nel-biliemba-i baa-ma. Mafamma cie nuomba da ba suo wuo hiŋ daama temma hilaa Diilonŋ-na, miē maacemma sī. ⁸ I ce

† 3:13 Niēŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 34.33-35.
34.34

§ 3:16 Helmaŋ-sebe (Exode)

sūlma-i ma sīnni-na hiere, ŋga ku saa nuol-e dede. I hōmmu calaanu, ŋga i kūōma saa seŋ. ⁹ Ba huol i yammu-i, ŋga Diilonŋo saa nanna-yiē dede. Ba se-ye ba nanna, ŋga i saa tīe-manŋ. ¹⁰ Yinni manŋ jonŋ Yesu muliēma temma haa-yiē, i nal u kuliŋgu-i i ne. Diilonŋo ce mafamma-i Yesu-Kirsa himma da ma ta ma bi da-yiē. ¹¹ Miē manŋ dii cicēlma-i, yinni manŋ jonŋ kuliŋgu hūŋ ku cu-ye Yesu maama-na. Mafamma ce u himma da ma ta ma da tāmmanŋ-nuōŋ miēŋo-na. ¹² Terienŋu fanŋu-na, miē i mal baa kuliŋgu-i namaa na da na gbāa da cicēlma manŋ sa tīeŋ dede-i.

¹³ Ma nyegāan Diilonŋ-nelma-na wuō: «*Mi hūyāa-ma ku'i cie mi wan-ma.*»* Miē i bi hūyāa Yesu maama-i dumēi ku'i cie i tīe wan-ma. ¹⁴ I suyaa wuō umanŋ siire Itienŋo-i Yesu-i hiel-o kuomba hōlma-na, u ka bi sire miēŋo-i u temma-i, aa kā baa-ye ka jīna u caan-nu baa namaanŋo-i hiere. ¹⁵ Kumanŋ haanŋ-yiē daaku-i hiere, ku haa-yiē namaa maa-na. Ku haa-yiē Diilonŋ-hujarre da di ta di hi nuōmba-i hiere di kā. A ce dumaanŋo-na, jaalunŋu manŋ ka ta ku hā Diilonŋo-i, ku ka ciinu, aa nuōmba ka ta ba bī u yefafalle.

¹⁶ Ku'i cie na da i kūōma sa seŋ da. I kūōŋ da ma fiē ta ma pōtōr, kuanŋu'i naaraayanŋ i huleiŋa-na yinni manŋ jonŋ. ¹⁷ Muliēma manŋ haanŋ-yiē fiēfiē-i-na, ma ka tī. Aa i gbāa cira muliēma sī. Ma tigiinŋ fafaanŋu'i ma cie-ye, aa fafaanŋu fanŋu temma si dii, aa ku sa ji tī dede. ¹⁸ Baŋ'a ba sa da kumanŋ baa ba yufelle, miē i fara i ne ku yaa-i. Baŋ danŋ kumanŋ baa ba yufelle-i ku sa cō, ŋga baŋ'a ba sa da kumanŋ baa ba yufelle, ku sa ji kā terienŋu.

5

¹ Na saa da, hīēma-na bande-i-na, i kūōma dii ŋaa gbuganni, ma sa cō. Ŋga i suyaa wuō diē ku, Diilonŋo ka hā-ye kūōfēlemma dōrō-i-na. Kūōfēlemma famma ka waa ŋaa kōllun-dūnni a ce i siē tiraa gbāa ku. ² Inŋ yenŋ terienŋu manŋ nuō-i fiēfiē-i-na, i gbu i niya kūōma famma damma-i a ce i tīe waana.* ³ Ŋga i suyaa wuō diē hel gbuganŋ daani-na, i siē tīe be Belle. ⁴ I sa taara i ku aa suō da kūōŋ daama-i, i taara i da-ma cicēlma ku'i cie i tīe niya aa tīe waana. ⁵ Diilo fuō fere yaa tigiinŋ i cicuōŋgu-i dumaanŋo-na tuō cie-ye, aa hā-ye u *Yalle-i i diē suō wuō unŋ tigiinŋ kumanŋ hiere i ka da-ku. ⁶ A ce dumaanŋo-na sirēiŋa da-ye yinni manŋ jonŋ, aa i suyaa wuō diē waa baa i kūōŋ daama-i, i maa baa Itienŋo nelle-i. ⁷ Kumanŋ cie mi wan-ma dumaanŋo-na, i ne inŋ haa i nanŋa-i kumanŋ nuō-i aa tīe wuō, i sa ne inŋ danŋ kumanŋ baa i yufiēna. ⁸ Sirēiŋa dii-yiē ninsoŋo, ŋga i taara i yanŋ i kūōŋ

* 4:13 Gbelieman-nalāanŋu (Psaume) 116.10

* 5:2 Niēŋ Ōrom. 8.2.

daama-i aa kā ka waa Itienjo caaŋ-nu. ⁹ Nga kumaŋ yuŋgu, i taara i fē Itienjo huōŋga-i. Ii dii baa i kūōŋ daama-i wa, ii si dii baa-ma wa, i taara i fē u huōŋga-i. ¹⁰ Na saa da, i ka cor hierie *Kirsā wulaa u yuu-ye. Neliēŋo neliēŋo, uŋ ciē kumaŋ hīēma-na bande-i-na, ku faa wa, ku balaŋ wa, u ka da u maacemma sulu-i.

Koŋkor-maacemma

¹¹ Baŋ bŋŋ kumaŋ a kāŋ Itienjo-i i suō-ku, ku'i ciē i tiē gbāŋ baa nuōmba da ba siē-ku. Diiloŋo suō i kusūnni-i hiere fafamma. Aa namaa fēfē-i mi suyaa wuō na bi suō-ye fafamma. ¹² I sa taara i tiraa kaal i fēfē baa-na, ŋga i taara na hōmmu fē baa-ye. Ku yaa bamaŋ yaŋŋ hōmmu-i aa ta ba ne bomborma, na ka ta na suō ba siēma. ¹³ Aa miēŋo-i, diē pepiena kusuōŋ-nu, i pepienaana Diiloŋ-maa-na; diē bi waa welewele kusuōŋ-nu, i ciē welewele namaa maa-na. ¹⁴ Na saa da, *Kirsā nelnyulmu taa yaŋŋga yiē i āncemma-na hierie. Miē maŋ hūyāa-ma wuō nelduōŋo diei'i kuu nuōmba-i hierie ba maama-na, miē maŋ hūyāa-ma wuō i kuu baa kutienjo-i, Kirsā nelnyulmu taa yaŋŋga yiē i āncemma-na hierie. ¹⁵ Kumaŋ ciē u ku nuōmba-i hierie ba maama-na, u taa u taara bamaŋ dii cicēlma-i hierie, ba baa tiraa tiē bafamba fēfēŋ maa-na, ba tiē fuō maa-na. Fuō maŋ kuu ba solaaŋgu-i aa sire.

¹⁶ Terienju faŋgu-na, i sa tiraa i ne moloŋo munyierammu aa kāŋ-yo. Diēlūō-i-na, i taa i ne Kirsā-i nelbilogbāŋgbālāŋo, ŋga fiēfiē-i-na, i sa tiraa i ne-yo dumaa. ¹⁷ Da ŋ gbāŋ suur Kirsā horre-na, ŋ ciē nelfēlēŋ nuō: Ancōlōmma curaa, ānfēlemma'i duōŋ. ¹⁸ Kufaŋgu-i daaku-i hierie Diiloŋ-maacemma. U yaa ciē Kirsā dii-ye i-naa nuō baa-yo aa dii koŋkor-maacemma-i i naŋ-na. ¹⁹ Na saa da, Diiloŋo puōraa Kirsā ji dii nelbiliemba-i baa-na nuō baa-yo, u saa fer ba cālmuo-i. Aa u hāa miēmei baa koŋkor-āndaŋgu-i.

²⁰ Terienju faŋgu-na, i ciē Kirsā pōpuōrbienj miē. Kuu dii ŋaa Diiloŋo muo u natienja nei. Jande, niēŋ Kirsā-i aa na siē Diiloŋ-koŋkoro-i na suur na-naa nuō baa-yo. ²¹ Kirsā saa naa ce halle āmbabalma diei, ŋga Diiloŋo haa i āmbabalma-i hā u yaa-i duō gbāa duō ce-ye nelviinj miē fuō barguo-i-na.

6

¹ Terienju faŋgu-na, iŋ ceŋ maacemma-i baa Diiloŋo-i, jande, i cārā-nei, Diiloŋ uŋ ciē baa-na cemma maŋ, baa na belku baa na nanyuōŋgu. ² Na saa da, Diiloŋo ciēra wuō: «*Niŋ cārā kumaŋ, ku huōŋ da ku hi, mi ka ce-ku hā-ni.*»
Koŋkor-yiinj da ku hi, mi ka kor-ni.»*

* 6:2 Isayi (Ésaïe) 49.8

Mi tūnu-nei, koŋkor-yiingū yaa daaku-i. Diilonŋo taara u kor-na huŋ daaku yaa nuŋ-i.

³ I sa taara i guŋ unanŋ gbeini a ce nuŋmba ji da muncālmū i maacemma-na. ⁴ I yaan aa tiε ce weima-i hiere i pigāan wuŋ Diilonŋ-cāarāan miε kelkel. Muŋma-i baa sūlma-i a naara korma sa ce-ye bŋkūngū, i caa-ni hūmmaŋ-temma. ⁵ Ba muyaa-ye babalaa, aa dii-ye kaso-i-na, aa tūu nuŋmba-i kūnna-yiε. Kunie maacemma maaramma ce i sa da duŋfūŋ, i sa bi da wuo niwuoni. ⁶ I pigāan wuŋ Diilonŋ-cāarāan miε i viisinni-na, baa i Diilonŋ-hūmelle suŋma-na, baa i hōhīnanŋa-na, baa i fafaanŋuna, baa *Diilonŋ-Yalle maacemma-na, baa i nelnyufafammuna, ⁷ baa i ninsoŋo wamma-na, baa Diilonŋ-fŋgūŋ bi barguŋ-i-na. I ciε viisinni yaa-i i bercebimbinni-i tiε muo baa-ni aa tiε ceyā i fεε baa-ni. ⁸ Yiingū nanŋu ba ce i ce bŋi, yiingū nanŋu ba ture i yammu-i. Ba wanŋ i yebabalande-i dii, ba wanŋ i yefafalle-i dii. Ba ne-ye wuŋ coikartaanŋ miε, a ne da i wanŋ ninsoŋo yaa-i. ⁹ Ba ne-ye ŋaa ba sa suŋ-ye, a ne da ba suŋ-ye fafamma. Ba ne-ye wuŋ bikuonŋ miε, a ne da miεmei daaye i gbeini-na. Ba huol i yammu-i ŋga ba saa gbāa ko-ye. ¹⁰ Ba ce kuujanŋu yiε, i hōmmu bir yanŋ aa ta mu fε. Ba ne-ye wuŋ nawalaanŋ miε, a ne da miεmei ciεŋ nuŋmba bŋi waamba. Ba ne-ye wuŋ bŋkūngū sī baa-ye, ba saa suŋ wuŋ miεmei bŋkūntaanŋ miεŋo-i kelkel.

¹¹ Mi jēnaanŋ namaa, Korēntitaanŋ namaa, i fūnuŋ firnu i hōmmu-i a piye baa-na. ¹² I saa fuo i kusūnni-i nei, ŋga namei fuyaa na kusūnni-i miε-na. ¹³ A ce dumaanŋo-na mi ka piye baa-na ŋaa mi piye baa mi bisālmba: Firiinuŋ na bi hōmmu-i baa-ye fafamma!

Cecerma-i baa kukulma-i ni siε gbāa gbonu

¹⁴ Bamanŋ saa hūu Kirsa-maama-i, baa na dii na nuŋgu baa-ba ba āncemma-na. Kuufafaanŋu-i baa kuubabalaanŋu gbāa ce niε kā hūmeduŋle? Cecerma gbāa nunu ma-naa baa kukulma-i nunuŋ hama-i temma-i? ¹⁵ *Kirsa-i baa *Sitāni-i, ba gbāa suurnu ba-naa niε niε? Sisŋ umanŋ Kirsa horre-na, u gbāa gbonu ce hama-i baa umanŋ si dii-diε? ¹⁶ Diilonŋ-dūngū-i baa tinni-i ni piyaa ni-naa bige-i nuŋ-i? Miεmei Cicēlmantienŋo dūngū-i ŋaa fuŋ fεreŋ waanŋ-ma dumaa wuŋ:

«Mi ka tēna ce mi bāanŋu-i baa-ba.

Mi ka waa ba Diilonŋ muŋ

aa ba waa mi baamba.»†

¹⁷ Terienŋu fanŋu-na, Itienŋo nel daama vii namei wuŋ:

«Hilaanŋ ba hōlma-na, biriinŋ ba huonŋ-nu.

Banŋ bŋŋ kumanŋ bŋŋkūbabalaanŋu-i, baa na yiεya-kuŋ,

ku yaa mi ka yan na piε-mi.†

¹⁸ *Mi ka waa na To muo*

aa na waa mi bepuoŋ namaa baa mi bien namaa.»§

Itieno-i Weimantieno āndaanŋu yaa-i.

7

¹ Mi jēnaaŋ namaa, nuŋ daaku temmaŋ pāa baa-ye, yaanŋ i migāaŋ i kūōma-i baa i hōmmu-i i halaŋ dugaanŋu maŋ dii-niε hiere aa i vaa i fεε i tiε kāŋ Diilonŋo-i a ce nelfafaan miε kelkel.

Pol huōŋga fīε

² Baa na fuo na kusūnni yiε! I saa ce kuujanŋu molo-na, i saa kōsuōŋ moloŋo, i saa bi du moloŋo. ³ Na baa da niε sī mi piie de-i-na da mi cāl-na, ma'i sī. Mi waanŋ-ma baa-na cor tī miε: I kuye na maama-i bāanŋu-i baa isuōŋu-i, halle kuliinŋu siε gbāa hiel na maama-i i hōmmu-na. ⁴ Mi haa mi nanŋa-i nei cor. Mi huōŋga fīε baa-na cor. Ku'i ciε inŋ fīε i mulīeŋ, mi kūōma saa kara yinduōŋu, aa mi huōŋga fīε da yogogo.

⁵ Na saa da, inŋ juō Maseduōni-i-na* i saa da tuolenŋ-muntīenammu. I ciε mulīema-i ma sīnni-na hiere: I bigāarāamba siε yanŋ-ye, korma siε tiraa yanŋ-ye. ⁶ Nga Diilo fuō maŋ diyaanŋ sireiŋa-i nuōmba-na, u ciε Tite jomma dii sireiŋa yiε. ⁷ Aa Tite jomma yaa saa dii sireiŋa-i yiε yonŋ, nanŋ diyaa sireiŋa-i yuō baa nelma maŋ, u juō ji hi-ye baa-ma a fē i hōmmu-i. U ciεra wuō mi kūōma gbuu bel-na, wuō mamanŋ ciε cor ma saa dōlnu-nei, wuō na vaa na fεε ta na ce na kāyā-miε. Ku'i ciε mi huōŋga tiraa fē naara.

⁸ Na saa da, miŋ saanŋ seβε maŋ hā-na cor, uu naa guōla na hōmmu-i. Miŋ nuō-ma, maa naa janŋ-mi, aa kuu naa ce-mi biŋkūŋu. ⁹ Nga fiεfiε-i-na, u maama sa janŋ-mi. Mi huōŋga fīε. Ku saa ce ŋaa na hōmmuŋ ŋa naa guōla ku'i fīε mi huōŋga-i de, ŋga hōguōla daayonŋ juō baa kumaŋ, ku'i fīε-ka. U ciε na bir na ciluō-i. Na hōguōla faŋo naa jo Diilonŋ-jomma, a ce dumaanŋo-na i saa ce kuujanŋu nei. ¹⁰ Bige-i ciε mi wanŋ-ma dumaanŋo-na? Hōguōla maŋ duō jo Diilonŋ-jomma-i, u jo baa bibirremma a ce ŋ biε koŋkor-hūmelle. Hōguōla faŋo temma-i u maama sa janŋ-ni. A ne da hōguōla maŋ juōŋ nelbilienŋ-jomma-i, u jo baa nelienŋ-kōsuōma. ¹¹ Namaa wuōŋonŋ juō Diilonŋ-jomma, niεŋ u ānfaanŋo-i na hōlma-na: U ciε na sire yiεra na gbeiniŋ, u ciε na gbāa piie kor na fεε, u ciε mamanŋ ciε cor ma janŋ-na, u ciε na ta na kālā Diilonŋo-i, u ciε mi kūōma bel-na, u ciε Diilonŋ-maama yu na hōmmu-i, u ciε na cāl āmbabalma cetienŋo-i. Na ciluō pigāaŋ wuō namaa nuŋŋu saa waa nel daama-na.

† 6:17 Isayi (Ésaïe) 52.11; Esekīel (Ézéchiel) 20.34 § 6:18 Samiel sebehāallŋo (2

Samuel) 7.14; Isayi (Ésaïe) 43.6 * 7:5 Inŋ juō Maseduōni-i-na: Niεŋ 2.13.

¹² Terienġu fanġu-na, da na da mi nyegāan sebe-i hā-na, mi saa nyegēŋ-yo umanġ cālāa cemma-i fuo maa-na, uŋ cālāa umanġ†, mi saa bi nyegēŋ-yo fuo maa-na; ŋga nanġ vaa na fere baa i maama-i dumaa, mi nyegāan-yo na da na suo ma yaa-i Diilonġo yufelle-na.

¹³ Ku'i cie ŋ da sireiŋa daa-ye. A naara kufanġu-i, na hieroŋo-i nanġ bilaa Tite-i fafamma dumaa a fē u huoŋga-i, kufanġu juo ji tiraa naara kunanġu i hoŋelle-na boi. ¹⁴ Minġ wan ninsoŋo-i baa namaanġo-i dumaa yinni manġ jonġ, mi bi wanġ-yo baa Tite-i dumei. Minġ kaalaa na kūŋgu-i baa-yo dumaa, u bi kaa da-ku dumei, a ce dumaanġo-na, na saa ture mi yaanġa-i. ¹⁵ Duo ne na hieroŋo-i nanġ taa na nu u nuŋgu-i dumaa, nanġ taa na kālā-yuo dumaa, baa nanġ bilaa-yo fafamma dumaa, na maama migāanġ ta ma doŋnu-yuo ma naara. ¹⁶ Terienġu fanġu-na mi huoŋga fie, mi gbāa haa mi nanġa-i nei weima-na hiere.

8

Yaanġ na nammu ta mu fara

¹ Tobinġ namaa, Diilonġ uŋ cie baa Maseduoni Diilonġ-dūŋ-baamba-i dumaa, i taara i pigāan-na ku yaa-i na suo-ku. ² Weima boi daa-ba. Ŋga banġ ŋa naa fie waa muliema-na, ba hoŋmu naa gbuu fē da yogog a ce ba firnu ba nammu-i, ŋ sie suo wuo nawalkireiŋa. ³ Mi daa-ma nuo! Ba muoraaya ba fere. Mi gbāa cira ba muoraaya ba fere cor yere, a ne da molo saa guor-ba. ⁴ Ba fūnuŋ nyaar wuo i ce jande aa i yanġ bafamba bi da saanġ ba kakāyanġu-i a hā Diilonġ-baamba manġ *Yerusalemu-i-na. ⁵ Inġ taa i joġuoŋ kumanġ, ba cie cor kufanġu-i: Ba siyaa Itienġo wulaa, aa tiraa sire sie mie i wulaa ŋaa Diilonġ uŋ taaranġ-kuo dumaa.

⁶ Manġ cie dumaanġo-na, i dii sireiŋa Tite-i-na wuo uŋ cie namaa na doŋ kpokpuola manġ da na kāyā sūntaamba-i, u gbāŋ u ka perienġ-yo. ⁷ Namaanġo-i Diilonġo firiinu u huoŋga-i baa-na weima-na hiere. Na wuo u hūmelle-i diŋ saaya di wuo dumaa, na suo u nelma wamma-i, na suo ma belle-i, na hinu pāama-i aa inġ hāalāayā-nei nelnyulmu* manġ, na bilaa-mu nammu hāi. Terienġu fanġu-na gbāanġ na firnu na nammu-i kpokpuola daayo-na.

⁸ Ku saa ce ŋaa mi guor-na na da na ce-ma. Ŋga mi piie da mi tūnu-nei yonġ na da na suo banambanġ yuu nyolma baa-ma dumaa aa ce ba temma, ku yaa mi ka suo na nelnyulmu nolaanġu-i. ⁹ Itienġo-i Yesu-Kirsanġ cie baa-ye dumaa, na saa bi yanġ-ku suoŋma: U waa muorīeŋo doŋo-i-na, ŋga u nie

† 7:12 Ku biyaa ŋaa kutienġo cālāa Pol fuo fere yaa-i. Saa-ku baa 2.5. * 8:7 Inġ hāalāayā-nei nelnyulmu manġ; Nieŋ Kor. dē. 13.

u muorētesinni-i aa yan-ni duɔ gbāa duɔ ji kāyā nawalaan miɛŋo-i. U ciɛ ku yaa-i a ce-ye muorāan miɛ.

¹⁰ Mi piiye mi kusūŋ-maama yaa baa-na, aa ma yaa faa cemma na wulaa. Na saa da, belle man curaa, namei siyaa kpɔkpuɔla daayo kūŋgu-i igēna, aa namei tiraa sire baa-ku igēna. ¹¹ Nan ŋa naa sire yiɛra baa-ma dumaa, ciɛŋ-man dumei bende-i-na a saanu baa kuman dii na nammu-na. ¹² Da ŋ firnu ŋ huɔŋga-i baa Diilonŋo-i, ŋ da u siyaa niŋ daa kuman da ŋ hā-yo; u siɛ cira ŋ ka cuo ji hā-yo.

¹³ Ba saa cira na muora na fɛrɛ a hā banamba-i wuɔ na kāyā-bɛi. Nga ba taara na waa kuuduɔŋgu hiere a ta na saa. ¹⁴ Dumandɛ-i-na, ku haaya baa namaanŋo-i, na gbāa kāyā baman dii naaluɔ-i-na. Ku yaa yiŋgu nanŋu namaa da na ji waa naaluɔ-i-na aa ku haaya baa bafamba-i ba ka ne na yaan-na. Na ka ce dumei gbāa ce kuuduɔŋgu ¹⁵ ŋaa man nyegāan dumaa Diilon-nelma-na wuɔ:

*«Ku waa uman duɔ fiɛ biɛra *mani-i bɔi, u sa haaya u wulaa, aa uman duɔ fiɛ biɛra-yuɔ cɛkūɔ, u sa yor-yuɔ.»†*

Titebaa-ba ka kā Korēnti-i-na

¹⁶ I siɛ gbuu gbāa jaal Diilonŋo-i, u ciɛ na maama waa kpelle Tite huɔŋga-na ŋaa man yen kpelle miɛ hɔmmu-na dumaa. ¹⁷ In ciɛra u bir kā na wulaa, u saa dure. U ciɛra na terienŋu kāmman-maama waa u huɔŋga-na dii yiinaa. ¹⁸ I natobiŋo nanŋo dii, Diilon-dūŋ-baamba kaal-o terni-na hiere *Neldɔdɔlma wamma-na; i ka ce u saan-yo ba kā. ¹⁹ Diilon-dūŋ-baamba hielaa u yaa-i u duɔ kā baa-ye *Yerusalemu-i-na ka hā-ba congoruon daaku-i. I ce kufanŋu-i Itienŋo duɔ da yefafalle nuɔmba nunni-na, aa ba bi suɔ wuɔ i jɔguɔŋ kuufafaanŋu baa-ba. ²⁰ I sa taara nuɔmba ji biɛna i yerre-i congorbuɔ daayo maama-na. ²¹ I taara i tiɛ ce kuman faa Itienŋo yaanŋa-na halle baa nelbiliemba bi yaanŋa-na.

²² I natobiŋo nanŋo bi dii, i daa u hinu pāama. Dumandɛ-i-na, u fūnuŋ haa u nanŋa nei a ce kuanŋu migāan naara u pāama-na. I ka ce u kā baa-ba. ²³ Terienŋu fanŋu-na, kuman ŋaa Tite kūŋgu-i, u yaa mi wuɔratienŋo, u yaa mi namaacenceronŋo. Aa tobimba hāi baamba man ka saan-yo, bafamba-i Diilon-dūŋ-baamba pɔpuɔrbiemba; ba āncemma ce nuɔmba ta ba bi *Kirsa yefafalle. ²⁴ Da ba ka hi, na bel-ba ku belma. Ciɛŋ ba suɔ wuɔ ba maama dɔlnu-nei kelkel, ku yaa Diilon-dūŋ-baamba-i terni-na hiere ba ka suɔ wuɔ na sa dɔl-ba na nuŋ-nu yon, aa ba ka suɔ wuɔ i sa kaal-na gbāŋgbāŋ.

9

Kakāyāŋgu

† 8:15 Helman-sebe (Exode) 16.18.

¹ Kakāyāŋgu maŋ saaya ku kā *Yerusalemu Diilon-*dūŋ*-baamba wulaa, manamma si dii mi da mi naara ku kūŋgu-na. ² Mi suyaa miε na taara na ce bīŋkūŋgu. Mi gbelaan-na Maseduōnitaamba yaanŋa-na miε: «Akayi* Diilon-*dūŋ*-baamba tigiin tī dii bendiala da ba kāyā Yerusalemu Diilon-*dūŋ*-baamba-i.» Maŋ yeŋ kpelle na hōmmu-na dumaa, ku diyaa sirēiŋa ba bōi-na. ³ Mi sa taara mi ce coikartieŋ muo ku'i cie mi wuoya puor tobiŋ daaba-i na wulaa. Gbāaŋ da mi ji ta mi kā, mi kā ka da na tigiin ninsoŋo ŋaa miŋ waan-ma baa-ba dumaa. ⁴ Ni ma'i sī, miŋ waan baa Maseduōnitaamba-i miε i haa i nanŋa nei, diε kā baa-ba ka da na saa tigiin tī, senserre ka da-mi baa-ba; mi siε gbāa waŋ namaa diele maama. ⁵ Ku'i cie naŋ pāa kakāyāŋgu maŋ nuŋgu-i, mi cārā tobiŋ daaba-i miε ba ta yaanŋa miε ka tigiin-ku cie-mi. Da mi kā ka da-ku mi yaan-na, ku yaa ka pigāaŋ wuo ku dōlaanu namei na ce; molo saa guor-na.

Niŋ duu kumaŋ ŋ kar ku yaa-i

⁶ Na saa da, da ŋ duu cekūo, ŋ ka kar cekūo. Da ŋ bi duu bōi, ŋ ka kar bōi. ⁷ Neliēŋo neliēŋo, u fara u nanŋa-i ŋaa maŋ yeŋ dumaa u huōŋga-na, u baa ce u hōmmu-i mu hāi u baa bi guor u fere. Bige-i cie mi waŋ-ma dumaanŋo-na? Ku yuŋgu yaa daaku: Uman faaraŋ u nanŋa-i baa hōfafanŋa, fuo maama yaa dōlaanuŋ Diilonŋo-i. ⁸ Aa Diilonŋo yaa gbāa haaya bimbinni-i ni sinni-na hiere hā-na, a ce-na bīŋkūntaan namaa, na ta na par na ce sām-ma-i ma sinni-na hiere ⁹ ŋaa maŋ nyegāaŋ dumaa Diilon-nelma-na wuo:

«U firiinu u nanŋa baa sūntaamba-i.

U sām-ma sa ji ku dede!»†

¹⁰ Uman hāaŋ goŋguonaŋo-i dīduuma-i, aa tuo hā-yo u nuŋjuuru-i, u ka bi firnu u huōŋga-i hā namaanŋo-i na dīduuma-ia ce na sām-ma da belle. ¹¹ Na ka ce ninsoŋ-waan namaa, ta na gbā na ce na sām-ma-i hōnni-na hiere. A ce dumaanŋo-na diε hi bamaŋ baa na kakāyāŋgu-i, ba ka gbuu jaal Diilonŋo-i ku maama-na. ¹² Na saa da, naŋ ceŋ kakāyāŋgu maŋ daaku-i, ku sa kāyā Diilon-*dūŋ*-baamba yoŋ, ŋga ku ka ce nuomba bōi ta ba ce Diilonŋo-i kasi saa da-yo. ¹³ Kakāyāŋ daaku ka pigāaŋ naŋ yuu nyolma baa Diilon-maama-i dumaa. Naŋ siyaa *Kirsa *Neldōdōlma-i ta na wuo baa-ma dumaa, ku ka ce Diilon-*dūŋ*-baamba famba ta ba gbeliēŋ Diilonŋo-i. Naŋ firiinu na hōmmu-i a cal na nagāŋ-niini-i baa bafamba-i dumaa, ka cor baa banamba-i hiere, ba ka gbeliēŋ-yo ku maama-na. ¹⁴ Diilon uŋ cie baa-na cemma maŋ, ku ka ce ba ta ba cārā Diilonŋo-i

* 9:2 Korēnti dii Akayi huōŋ-na. Nieŋ 1.1. † 9:9 Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 112.9

ba hā-na a pigāaŋ wuɔ na kūŋgu dɔlnu-bei. ¹⁵ Yaan i tie jaal Diilonɔ-i! Uŋ cie sām̄ma maŋ yie ma sie gbāa waŋ.

10

Pol pigāaŋ u fōŋgōtesīnni-i

¹⁻² Muɔ Pol, mi taara nelma diei na wulaa. Nuɔmba gbīe-ku dumaa wuɔ da mi waa na hɔlma-na mi waa hīnni, aa da mi hel na hɔlma-na mi ta mi ce. Jande, mei fere'i cāaraŋ-nei baa *Kirsa hōhīnaŋga temma. Baa na yaŋ da mi ji kã na wulaa mi kã baa bubuɔsīnni. Banamba gbīe-ku dumaa wuɔ nelgbāŋgbālāŋ muɔ, kere fōŋgūɔ si dii-mie Diilonɔ-hūmelle-na. Mi ka pigāaŋ kutaamba-i mi jāyāmma-i. ³ Nelgbāŋgbālāŋ mie ninsoŋo, ŋga i sa mal nelgbāŋgbālāŋ-maluŋgu. ⁴ In kuoraaya i fere baa nimaŋ maluŋ daaku-na, nelgbāŋgbālāŋ-niini sī; Diilonɔ-niikuoranni. Ni yaa kāyāŋ-yie i tie muonu Diilonɔ-bigāaraambaŋ cieŋ terni maŋ nuɔ-i. I suuye coikartaamba nunni-i baa ni yaa-i. ⁵ Bombolmantaamba maŋ ciyaan nuɔmba-i Diilonɔ suɔma-na, i yar-ba baa ni yaa-i. Bamaŋ sa hūyāaŋ ānhūuma-i, i gbāŋ baa-ba ba ta ba nu Kirsa nuŋgu-i baa ni yaa-i. ⁶ Aa da na ji ta na nu i nuŋgu-i fafamma huɔŋgu maŋ nuɔ-i, i ka pigāaŋ ānyagarmantaamba-i i jāyāmma-i.

⁷ Na ne nelma-i dɔrɔ yon aa ta na piie. Umaŋ duɔ suɔ wuɔ fuɔ Kirsa wuonɔ, kutienɔ saaya u bi suɔ wuɔ miɛŋo-i Kirsa baan mie fuɔ temma-i. ⁸ Tienon hāa-ye fōŋgūɔ maŋ, da ku fie waa mi cie bombolma baa-yo celle, senserre sie gbāa da-mi. U hāa-ye baa-yo i die kāyā-nei na naŋ kaasīnni Diilonɔ-hūmelle-na, u saa hā-ye baa-yo wuɔ i kɔsuon-na. ⁹ A ce dumaanɔ-na, mi sa taara na ta na jɔguon wuɔ mi du-na baa mi sebebaa-ba-i. ¹⁰ Banamba ciera wuɔ mi ce mi cor mi sebebaa-ba-na a ne da da mi waa na hɔlma-na, mi waa ŋaa cieŋ muɔ aa da mi ta mi piie, mi nelma sa sire kūɔma. ¹¹ Bamaŋ waan mafamma-i, ba saaya ba suɔ wuɔ in maa aa tie nyegēŋ mamaŋ i hā-na, die kã i ka bi ce-ma.

¹² Na saa da, bamaŋ kaalaan ba fere, mie i sie sie saa i fere baa-ba, i sie bi gbāa fi baa-ba. Bafamba saa ba fere baa bafamba fere yon. Ba fi ba fere ba-naa nuɔ. Miminsīnni nanni maaraa nifanni-i wei? ¹³ A ne da miɛŋo-i i sie sie kaal i fere ji cor ku terienɔ-i. Diilonɔ uŋ hāa-ye maacemma maŋ, i bāl ma yaa nuɔ-i. Ma yaa kã baa-ye i ka hi namaa terienɔ-i. ¹⁴ Diilonɔ uŋ'a i kã terni maŋ nuɔ-i hiere, namaa terienɔ nuŋgu bi dii. A ce dumaanɔ-na, in kã ka hi-na baa Kirsa *Neldɔdɔlma-i, i saa cor ku terienɔ-i. ¹⁵ Terienɔ fanɔgu-na, i sa kaal i fere bamaŋ maacemma-na. Ŋga i taara na yiera don Diilonɔ-hūmelle-na i maacemma ta ma da belle ma kã na hɔlma-na a saanu baa

Diilonŋ uŋ huɔnu suonŋu-i dumaa.* ¹⁶ Mafaŋ da ma ce, i ka bi gbāa tie waŋ Neldɔdɔlma-i niliŋa maŋ na kɔtɔnni-na, ku yaa i siɛ tie kaal i fɛrɛ banaŋ maacemma-na ba terni-na.

¹⁷ Diilonŋ-nelma ciɛra wuɔ: «*Umaŋ duɔ tuɔ taara u kaal u fɛrɛ, u saaya u cira: <Diilo baa Itienŋo yaa-i.>*»† ¹⁸ Terienŋu faŋgu-na, ku saa ce ŋaa umaŋ kaalaanŋ u fɛrɛ u yaa faa dɛ! Ŋga Itienŋ uŋ kaal umaŋ u yaa faa.

11

Baa na ta na siɛ nelma-i hiere

¹ Mi ka ce mi miminsinni-i baa-na cɛllɛ, jande, tieraaayan mi nuonŋu-i. ² Na saa da, na maama dɔl-minŋ a ce mi ta mi ce yeɓma nei. Aa yeɓma famma hilaa Diilonŋ-na. Kuu dii ŋaa mi fii-na hiere dɔrru a hā bibienŋo diei baa-na. Bibienŋo faŋŋo yaa *Kirsa-i. Mi taara na tie fafamma dumandɛ-i-na a ji hi na nyɛmuŋ-yiinŋu-i mi hā-yo baa-na. ³ Mi suyaa miɛ fuɔ da-u-diei maama yaa yuu na hɔmmu-i. Mi kāalā miɛ na baa ji yaŋ ba tāal-na bir-na u huonŋ-nu ŋaa Awaŋ yaanŋ jienŋo tāal-o dumaa baa u nudɔdɔlŋgu-i.* ⁴ Mi niɛ da umaŋ duɔ jo baa mamaŋ, na tiera u nuonŋu-i: Ba juɔ baa Yesu naŋ maama o, na siɛ-ma. Ba juɔ baa *Diilonŋ-yalle naŋ maama o, na siɛ-ma. Ba juɔ baa neldɔdɔlma naŋ maama o, na hūu-ma.

⁵ Naŋ kaal bamaŋ wuɔ Yesu *pɔpuɔrbien-kiriŋa, mei wulaa, ba saa buɔ muɔ-na. ⁶ Nelma dii yonduo mi nuŋgu-na ninsonŋo, ŋga weima sa yar-mi suɔma. Namaa fɛrɛ-i na suɔ-mi nyunŋo sɪ.

⁷ Mi waanŋ Diilonŋ-*Neldɔdɔlma-i baa-na gbāŋgbāŋ mi saa hūu biŋkūŋgu na wulaa. Mi ciɛ mi fɛrɛ cɛkūɔ a gbāa da mi ce na ce bɔi. Minŋ ciɛ kufaŋgu-i, ku ce mi cālāa cemma wei? ⁸ Minŋ waa na terienŋu-na, yammu naŋ Diilonŋ-dūŋ-baamba'i taa ba kāyā-miɛ. Kuu dii ŋaa mi hūyāa bafamba nagāŋ-niini yaa a fa namaa maama. ⁹ Ku saa ce ŋaa biŋkūŋ-maama saa waamiɛ na terienŋu-na dɛ! Ŋga mi saa ji kā yinduonŋu unanŋ nuɔ ŋ wulaa wuɔ ŋ hā-mi daaku baa daaku. Nimaŋ maama-i waamiɛ hiere, tobimba maŋ naa hel Maseduɔni-na kā, ba kāa baani ka hā-mi.† Weima-na hiere mi bilaa mi fɛrɛ, kumaŋ ka ce mi baa ji ce conŋgoruonŋu na wulaa, aa mi ka cor ta mi bel mi fɛrɛ dumɛi. ¹⁰ Mi huonŋga fiɛ baa mafamma-i. Aa Akayi huonŋga-na hiere, molo siɛ gbāa ce mi nanna nelma famma-i. Minŋ waŋ mamaŋ coima sɪ. Kirsa yaa mi siɛra; u hāalāyā-miɛ u ninsonŋo wamma-i. ¹¹ Ku ce na maama sa dɔl-minŋ ku'i ciɛ mi sa siɛ na nagāŋ-niini-i wei? Ma'i sɪ. Diilo fuɔ fɛrɛ suyaa

* **10:15** Niɛŋ Ɔrɔm. 15.17-21. † **10:17** Seremi (Jérémie) 9.23; Kor. dɛ. 1.31

* **11:3** Awaŋ yaanŋ jienŋo tāal dumaa: Niɛŋ Miwaanŋo jɪnamman-sebe-i-na (Genèse) 3.1-6,13. † **11:9** Niɛŋ Filip. 4.15-18.

wuɔ na maama dɔlnu-miɛ. ¹² Nga mi siɛ hūu warbelle na wulaa ku yaa bamaŋ taaraayan da ba saa ba fɛrɛ baa-ye ba siɛ gbāa. ¹³ Kufanŋu taamba-i Kirsa pɔpuɔrbiemba sɪ; huhur-mantaamba. Ba ciɛ ba fɛrɛ Kirsa pɔpuɔrbiemba. ¹⁴ Baa na yan ku ce-na gbɛrɛ: *Sitāni fuɔ fɛrɛ sa ce u fɛrɛ dɔrpɔpuɔrbiloŋo dii wei? ¹⁵ U cāaraan da ba ce ba fɛrɛ ānfafammanciraamba, ku ce niɛ aa ce-na gbɛrɛ? Nga ban ciɛ maacembabalamma maŋ, Diiloŋo ka pā-ba baa ma sullu-i.

Polŋ daa sūlma maŋ

¹⁶ Mi ka tiraa tir-ma baa-na: Molo baa tuɔ ne-muɔ mimilāŋ muɔ. Da na yagar ta na ne-mi mimilāŋ muɔ, dumaanŋo-na yaan mi bi kaal mi fɛrɛ baa-na cellɛ a ce mi miminsinni-i. ¹⁷ Miŋ ka waŋ mamaŋ fiɛfiɛ-i-na, Itienŋo kusūŋ-maama sɪ. Mi ka kaal mi fɛrɛ ŋaa mimilāŋ muɔ. ¹⁸ Nuɔmba bɔi kaal ba fɛrɛ a saanu baa ban yeŋ dumaa; muɔmi ka bi kaal mi fɛrɛ. ¹⁹ Namaa namaŋ wuɔ na nu nelma, namei tieraaayan mimiɛlmba nonni-i, dumaa sɪ wei? ²⁰ Na siɛ ba ta ba ce-na ŋaa kɔraan namaa. Na siɛ ba ta ba du-na. Na siɛ ba ta ba hūu na nagāŋ-niini-i. Na siɛ ba ta ba fiɛna-nei. Na siɛ ba ta ba ture na yammu-i aa na sa waŋ weiima. ²¹ Miɛ i saa da holle ce kufanŋu temma-i nei; jande, baa na gāŋ baa-ye!

Mi ka tiraa cor baa mi miminsinniŋ-āndenni-i. Banambaŋ siɛ ba kaal ba fɛrɛ mamaŋ nuɔ-i, muɔmi ka bi siɛ kaal mi fɛrɛ mei. ²² Kutaamba-i *Ebirebaa ninsoŋo. Mei fɛrɛ-i Ebireyienŋ muɔ. *Isirahel-baamba. Mei fɛrɛ-i Isirahel-wuoŋ muɔ. *Abiramu hāayɛlmba. Mei fɛrɛ-i unanŋo'i muɔŋo-i. ²³ Ba ciɛ mi da mi piye ŋaa mi yunŋu siire. Ba'a bafamba *Kirsa cāarāamba; ŋga mei curaa bafamba-i. Mi mulāŋ ku maacemma-na yan-ba. Ban diyaa-mi kaso-i-na dumaa, ku maaraa bafamba kūŋgu-i. Ban muyaa-mi dumaa, ku maaraa bafamba kūŋgu-i. Miŋ yuraaya kuliŋgu-i dumaa, ku maaraa bafamba kūŋgu-i. ²⁴ *Yuifubaa-ba muyaa-mi i ndii. Muoru da-du-diei-na hiere, ba muyaa-mi comeyufien komorre baa cɪncieluo nennaa†. ²⁵ *Oromɛbaa-ba muyaa-mi i siei aa mi bigāarāamba nanŋ-mi baa tāmpɛlɛiŋa-i da ba ko-mi i diei. § Baatonŋo ciinu baa-mi i siei, aa mi ciɛ isuoyiŋgu diei baa bāan-yiŋgu diei hūmma-na i diei. ²⁶ Mi wuɔramma-na nilɛiŋa-na, hɔnni bɔi dii hūmma wuyaa-mi naa, cuobaa-ba bilaa-mi naa, mi nellenŋ-tobimba-i Yuifubaa-ba bilaa-mi naa, *niɛraamba bilaa-mi naa. Mi curaa nilɛbabalɛiŋa-na aa cor terbabalanni-na hɛhulɛiŋa-na.

† 11:24 A saa baa ba *Moisi *anŋinamma-i ba saa saaya ba muo nelienŋo-i ku cor comeyufien komuɔŋa hāi. Ku'i ciɛ ba ta ba muo nuɔmba-i ba yiera comeyufien komorre baa cɪncieluo nennaa. Niɛŋ Anŋinamma tiyemmanŋ-sebe-i-na (Deutéronome)

25.3. § 11:25 Niɛŋ Pɔpuɔr. 16.22; 14.19.

Dāmmaŋ-nuoraanġu wuyaa-mi naa, coikartaamba maŋ wuɔ bafamba Kirsa-baamba, ba ciε-ye sūlma.

²⁷ Mi ciε maaceŋkpekelma bɔi, mi mulāaŋ cor. Hɔnni bɔi dii, mi taa mi cɔ mi yufieŋ-na; nyulmu'i daamu, hŋŋkuɔsŋni'i daani! Hɔnni bɔi dii, da mi ce mi naa mi cɔ nyulmu. Waanġu mulāaŋ-mi aa niidiini saa bi tiraa waa baa-mi. ²⁸ Mi ka fīinaŋ ma boluonġu-na. A naara mafamma-i hiere, yinni maŋ joŋ mi jɔguon Diilonġ-dŋŋ-baamba-i hiere ba maama. ²⁹ Umanġ duɔ saa naŋ kaasŋni dei Diilonġ-hŋmelle-na, mi da ŋaa muɔmɛi saa naŋ kaasŋni. Molonġ duɔ nanna Diilonġ-hŋmelle-i, ku sa suɔ aa jaŋ-mi.

³⁰ Da kuɔ mi saaya mi kaal mi fεε, mi ka kaal mi fεε mi nayusŋni yaa nuɔ-i. ³¹ Diilonġo-i Itienġo-i Yesu To-i, baŋ gbɛlieŋ umanġ hɔnniŋ joŋ, u suyaa wuɔ mi sa kar coima. ³² Miŋ waa Damasi-i-na, fāamaanġo maŋ waa terienġu-na Aretasi bāanġu-na, wuɔ jīena nuɔmba nelle dumieŋa yammu-na hiere wuɔ da miε mi hel, ba bel-mi. ³³ Ŋga ba yaan-ba aa dii-mi sāmbaga nuɔ a hiel-mi baa fontālma koko-i-na a jīna-miε bomborma-na mi ta. Ku ciε dumɛi mi gbāa kor u nammu-na.*

12

Diilonġo caraaya Pol

¹ Na saa da, a kaal ŋ fεε yunġu si dii-kuɔ, ŋga mi siε gbāa budii; fuɔ mi kaal mi fεε. Miŋ ka kaal mi fεε mamanġ nuɔ-i gboluon daaku-na, Itienġ uŋ caraaya-miε a pigāaŋ-mi mamanġ, mi ka dii mi nunġu-i ma yaa nuɔ-i. ² Mi suɔ Diilonġ-dŋŋ-wuonġo naŋo-i*, Diilonġo biyaa-yo kā baa-yo dii u terienġu-na dii fēnfēlle-na aa bir jo baa-yo; ku bienġ cīncieluo a naa yaa de-i. U kāa baa fuɔ fεε yaa wa, u kāa baa u yalle wa, mɛi sa suɔ kuanġu ji cor Diilo fuɔ fεε-i. ³⁻⁴ Miŋ suyaa ma diei maama maŋ, Diilonġo kāa baa naacolŋ daayo-i u nelle-na. U kāa baa fuɔ fεε yaa wa, u kāa baa u yalle wa, mi sa suɔ kuanġu ji cor Diilonġo-i. Uŋ kāa terienġu-na ka nu nelma maŋ, ma siε gbāa waŋ; aa molo saa saaya u hiel-ma u nunġu-na. ⁵ Mi gbāa kaal fuɔ temma yaa-i a yaŋ mɛi fεε-i. Muɔmi kaal mi fεε mi nayusŋniŋ yonġ. ⁶ Da ku dɔl-minġ, mi gbāa kaal mi fεε aa mi siε kar mi huɔyasaŋga ŋaa mimilāŋ muɔ. Ŋga mi siε kaal mi fεε. Mi sa taara ba haa-mi dɔrɔ ji cor. Mi taara baŋ nuŋ mamanġ mi nunġu-na baa baŋ daa mi ciluɔ-i dumaa ba kāŋ-mi saa baa ni yaa-i.

⁷ Na saa da, Diilonġ uŋ biyaa-mi ka pigāaŋ-mi nelma maŋ u nelle-na ma waa nelbuɔ cor. U sa taara mi ce bombolmantienġ muɔ ku'i ciε u yaŋ mi ta mi mulleŋ mi kūɔma-na. Ku ciε ŋaa

* **11:33** Niεŋ Pɔpuɔr. 9.23-25.

* **12:2** Pol gbɛ fuɔ fεε yaa dumaaŋo-na. Niεŋ verse 7-i-na.

u hāa *Sitāni-i hūmelle-i u tuō gāŋ baa-mi mi baa gbāa ce bombolmantien muō. ⁸ Mi cāarā Itienjo-i i siei wuō u hiel-mi mulien daama-na. ⁹ Miŋ cāarā-yuō dumaanjo-na, u gbē-mi wuō: «Miŋ ceŋ baa-ni dumaa ku ka gbē baa-ni. Mi fōŋgūō da nayusīnniŋ-huōŋgu'i nuō-i fafamma.» Uŋ juō piieye dumaanjo-na, mi naa mi yaŋ aa ta mi kaal mi ferε mi nayusīnni'i nuō-i. Ku yaa *Kirsā fōŋgūō ka hiel-mi. ¹⁰ Ku'i cie na da mi huōŋga fie baa mi nayusīnni-i, baa mi tuosīnni-i, baa mi yaahuolo-i, baa mi sūlma-i, baa mi muliema-i Kirsā maama-na. Muō da mi naa yuŋgu huōŋgu maŋ nuō-i, huōŋgu faŋgu'i nuō-i fōŋgūō da-mie.

Pol huōŋga cuu baa Korēntitaamba-i

¹¹ Na cie mi ta mi piieye ŋaa mi yuŋgu siire, a ne da namei naa saaya na ta na kaal-mi. Mi sie gbāa cii muonu caŋga ninsoŋo, ŋga naŋ kaal bamaŋ bafamba-i wuō Yesu *pōpuorbien-kireiŋa, ba saa buō muō-na halle cekūō. ¹² Kumaŋ pigāaŋ wuō Yesu pōpuorbilōŋ muō, ku cie na hōlma-na: Mi fie mi huōŋga-i baa weiima-i hiere, Diiloŋo kāayā-mie mi ce gberε-weiima bōi baa nelma bōi na hōlma-na. ¹³ Mi cie bige-i hā Diiloŋ-dūŋ-baamba namba-i aa mi saa ce-ku hā namaanjo-i? Mi saa yagar-ma miŋ'a mi saa ce na yiera baa mi yuŋ-maama-i. Da kuō miŋ cie mafamma-i mi cālāa cemma, cieŋ-miŋ jande.

¹⁴ Muōmei daami mi tigiŋ tī da mi kā na wulaa sieliŋ-kāmma-i, aa namaa nuŋgu sie waa mi yuŋ-maama-na. Mi taara namei, mi sa taara na nagāŋ-niini. Na saa da, bisālmba sa fie ba bīncuōmba, bīncuōmba'i fiyaan ba bisālmba. ¹⁵ Mi ka hiel mi naŋga-i mi ferε aa tiraa sieya mi kūōma-i na maama-na. Ku ce na maamaŋ fūnuŋ ma dōlnu-mie dumandε-i-na, mi maama ka ta ma balannu namaanjo-i wei? ¹⁶ Na suyaa wuō mi saa har mi yuŋ-maama-i haa hā-na. Ŋga banamba ka cira huhurmantien muō; kerε mi yaan-na aa cure-nei. ¹⁷ Miŋ saan bamaŋ ba kā na wulaa hiere, mi cie u diei ka tāal-na hūu bīŋkūŋgu na wulaa dede wei? ¹⁸ Mi naŋ cāarā Tite kā na wulaa baa tobiŋo maŋ miŋ waan u maama-i baa-na; Tite kaa tāal-na hūu bīŋkūŋgu na wulaa wei? Tite-i baa muōŋo-i i saa ce maacenduōma yaa wei? I saa wuō hūmeduōle yaa wei?

¹⁹ Dii yiinaa na jōguōŋ wuō sī i piieye die kor i ferε. Ma'i sī. Iŋ yeŋ *Kirsā horre-na, ku'i cie i tie piieye dumaanjo-na; Diiloŋo yaa i siera. Mi jēnaaŋ namaa, i taara na naŋ kaasīnni Diiloŋ-hūmelle-na ku'i cie i tie waŋ daama-i hiere baa-na. ²⁰ Mi holle tie baa kāmma-i na terienju-na wuō sī mi sie ka da-na miŋ taaraŋ mi ka da-na dumaa. Da mi saa bi ka da-na dumaanjo-na, namaa na ka bi piel mi maa-na. Berru-i, baa yeima-i, baa hōdulle-i, baa nenemuŋgu-i, baa yebiēnande-i, baa dondorre-i, baa bombolma-i, baa aŋguōlma-i, mi sa taara mi ka da-ni na terienju-na. ²¹ Mi holle tie wuō sī da mi kā

na terienġu-na Diilonġo ka tiraa ture mi yaanġa-i na hōlma-na. Mi holle tie wuō sī mi ka kã ka da nuōmba bōi saa nanna ba maacembabalamma-i yogo. Wuō sī mi ka kã ka da ba curaa baa ba *fuocesinni-i baa ba biŋwosinniŋ-maacemma-i. Kufanġu ka ce mi kaal ba yuŋ-nu.

13

Nelperiema

¹ Mi kãmma i siei yaa de-i na wulaa. Ma nyegāaŋ Diilonġ-nelma-na wuō: «*Siertaamba hãi sisō ba siei da ba da nelma maŋ nuō-i hiere, ma ka fielnu.*» ² Miŋ ŋa naa kã hãalīŋ-kãmma-i mii naa hi gboya āmbabalmanciraamba-i. Dumandē-i-na, miŋ yeŋ yargaa yogo, mi ka tir-ma baa-na na hieroŋo-i hiere: Da mi kã ka da umaŋ sa wuōyaanġ hūmelle-i, mi sie yan-yo. ³ Ma sī na taara na suō da kuō miŋ waŋ mamaŋ *Kirsā nuŋ-āndaanġu kē? Na ka suō-ma. Kirsā-i nayusinnintienġo sī, u ka ce bibesinni na hōlma-na. ⁴ Baŋ taa ba gbu-yo huōŋgu maŋ nuō-i, u waa nayusinnintienġo ninsoŋo, ŋga uŋ kuu aa sire, Diilonġ-fōŋgūō dii-yuō. Miē fere-i maaduōma, iŋ yeŋ horre-na baa-yo, i naa yuŋgu, ŋga Diilonġ-fōŋgūō cie i ka da fōŋgūō. Diē kã, i ka pigāaŋ-na baa-yo i ciluō-i-na.

⁵ Niēŋ na hōmmu-i aa na yuu na fere na ne da kuō na wuō Diilonġ-hūmelle-i fafamma. Niēŋ na hōmmu-i na ne, Yesu-Kirsā si dii-muō wei? Mi saa yagar-ma da kuō na saa hūu u maama-i. ⁶ Ŋga mi suyaa miē da na ne miē ciluō-i, na ka suō wuō i wuō Diilonġ-hūmelle-i fafamma. ⁷ Iŋ cārāŋ kumaŋ Diilonġo wulaa, ku yaa daaku: Na hiel na nanġa āmbabalma cemma-na. Ku saa ce ŋaa i taara i pigāaŋ wuō miē i faa de! Ma'i sī. Ŋga i taara na vaa na fere baa ānfafamma cemma yaa-i, halle nuōŋ da ba fiē cira miē i sa wuō Diilonġ-hūmelle-i fafamma, wei ma sī. ⁸ Na saa da, miē i gbāa cu ninsoŋo huōŋ-nu yon, ŋga i sie gbāa cie-yo u maacemma-na. ⁹ Namaa da na da fōŋgūō Diilonġ-hūmelle-na, aa ba fiē ta ba piiye wuō miē i naa yuŋgu, wei ma sī. Iŋ cārāŋ kumaŋ Diilonġo wulaa i hã-na, i taara u kãyã-nei na bir jo hūmefafalle-na a ji hi na fuoŋgu-i Diilonġ-hūmelle-na.

¹⁰ Mi sa taara da mi kã, mi ka ta mi nuola-nei ku'i cie mi waa yargaa aa nyegēŋ sebe daayo-i hã-na. Na saa da, Itienġ uŋ hãa-mi fōŋgūō maŋ, u hãa-mi baa-yo wuō mi kãyã-nei na nanġ kaasinni u hūmelle-na, u saa hã-mi baa-yo wuō mi kōsuōŋ-na.

¹¹ Tobīŋ namaa, mamaŋ tiyāa ma yaa daama: Taa na nyē! Gbāaŋ na hi na fuoŋgu-i Diilonġ-hūmelle-na. Taa na dii siriŋa na-naa nuō. Taa na nunu na-naa. Bilaanġ na-naa

* 13:1 Anġnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 19.15

fafamma. Mafañ da ma ce, Diilonjo-i nelnyulmuntienjo-i baa yaafēllentienjo-i u ka waa baa-na.

¹²Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa ceɗuɔŋ-bien namaa.

Diilon-dūŋ-baamba-i hiere ba pāa na jaaluŋgu.

¹³Itienjo-i Yesu-Kirsa kāyā-nei. Diilonjo pigāaŋ-na uŋ dɔl-naŋ dumaa aa u *Yalle waa baa-na hiere.

Polŋ nyegāaŋ sebe maŋ hā Galasitaamba-i Nelmuoamma

Pol nyegāaŋ sebe daayo-i hā Galasi Diilonŋ-dūŋ-baamba. *Yuifubaa-ba waa-bei, *nieraamba bi waa. Ba nuo Yesu-Kirsa maama-i Pol yaa wulaa-i aa hūu-ma. Nga huonŋu nanŋu juo hi, nuomba namba kā ka ta ba guol ba gbeini-i. Kutaamba taa ba piye wuo Pol fuo fere-i Yesu *pɔpuɔrbilonŋ-kerre sī, aa uŋ wan Diilonŋ-nelma-i dumaa, ma yaanŋa'i sī. Ba taa ba bi piye wuo nieraamba maŋ hūyāa Yesu maama-i ba saaya ba *jā a saa baa Yuifu ba *ānjnamma-i.

Baŋ piyeŋ dumaanŋo-na, ma kā ka hi Pol. Pol wuo nyegēŋ sebe daayo-i a tagaaya pigāaŋ-ba ba da ba suo wuo fuo-i Yesu pɔpuɔrbilonŋo-i kelkel (sap. 1–2). U biyaa *Tobiscɔlonniŋ-sebe maama-i tagaaya pigāaŋ-ba wuo molo sie gbāa wuo Yuifu ba ānjnamma-i a ce nelviinŋo Diilonŋo yufelle-na; kere da ŋ hūu Yesu maama-i ku yaa gbāa ce-ni nelviinŋ nuo (sap. 3–4). Wuo Yesu-Kirsa hūyāa Diilonŋ-dūŋ-baamba-i ānjnamma nyisēnni-na a ce ba waa ba fereŋ nuo; kere ba yanŋ ba hōmmu fē gbarnu. Nga wuo baŋ yeŋ ba fereŋ nuo, ba baa nanŋ hālmaanŋ-nu baa kufanŋu-i a ta ba ce kumaŋ dolaanŋ-bei. Ba yanŋ *Diilonŋ-Yalle ta di ta ba yaanŋ-na ba āncemma-na hiere (sap. 5–6).

Jaalunŋu

¹ Muo Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilonŋ muo. Pɔpuɔrbilosīnni fanni-i mi saa da-ni nuonŋ nammu-na, mi saa bi da-ni nelieŋ bargo-na, nga Yesu-Kirsa-i baa i To-i Diilonŋo maŋ siire-yuo hiel-o kuomba hōlma-na, ba yaa hāa-mi baa-ni. ² Muo baa tobimba maŋ dii bande-i-na hiere, i jaalaa Diilonŋ-dūŋ-baanŋ namaa namanŋ dii Galasi-i-na. ³ I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

⁴ Yesu-Kirsa cie u fere tāmmanŋ-kūŋgu a pir i āmbabalma-i i yunni-na a duo hūu-ye miwababalanŋ daayo nammu-na ŋaa i To-i Diilonŋ uŋ taaranŋ-kuo dumaa. ⁵ Terienŋu fanŋu-na, yaanŋ bɔbɔima ta ma haa Diilonŋo-na hōnni maŋ jonŋ! Ma ce dumaa.

Neldɔdɔlma dii ma diei yonŋ

⁶ Nanŋ duonŋ ta na cīna Diilonŋo-i donduo dumaanŋo maŋ nuo-i, ku cuu mi huonŋa-i; ŋ sie suo wuo u yaa cie baa-na aa bī-na *Kirsa barguo-i-na duo ce-na u baanŋ namaa; na bir yanŋ ufanŋo-i aa ta na gbar na nyaanu neldɔdɔlma namma. ⁷ A ne da neldɔdɔlma namma si dii ji fa yii baa Kirsa maama-i. Ba tāal-na. Ba taara ba cure Kirsa *Neldɔdɔlma-i. ⁸ Inŋ waanŋ

Neldɔdɔlma man baa-na, uman duɔ kã ka wan u den maama baa-na, Diilo baa yan kutienɔ-i. Halle da ku fie'a miemei, Diilo baa yan-ye. Da ku fie'a *dɔrpɔpuɔrbilonɔ, Diilo baa yan-yo. ⁹ I gbuɔya-nei baa-ma cor, mi tiraa mi tir ma yaa baa-na daama-i: Nan hũyãa Neldɔdɔlma man, uman duɔ kã ka wan u den maama baa-na, Diilo baa yan kutienɔ-i. ¹⁰ Namaa wulaa, dumandɛ-i-na mi taara nelbiliba'i dɔl-mi waa mi taara Diilonɔ'i dɔl-mi? Mi taara mi ce kuman dɔlaanun nelbiliba wɛi? Kuɔ mi taa mi taara nelbiliba dɔl-mi, mii naa saa gbãa waa Kirsa cãarãn muɔ.

Polɔ daa Yesu pɔpuɔrbilosinni-i dumaa

¹¹ Tobin namaa, yaan mi wan ninsonɔ-i baa-na: Minj waan *Neldɔdɔlma man baa-na, nelbilon huɔyasanga sɪ. ¹² Mi saa nu-ma nelien nun-nu, mi saa bi hãalã-meɪ molon wulaa; Yesu-Kirsa fuɔ fere yaa tigãan-mi baa-ma.

¹³ Minj ŋa naa ta mi wuɔ *Yuifu ba Diilon-hũmelle-i dumaa, na saa bi yan-ma numma. Mi taa mi ce Diilonɔ dũŋ-baamba-i kpãncɔlgũɔ mi cor. Mi taa mi taara mi muonu Diilonɔ dũngu-i. ¹⁴ Mii naa silaa vaa mi fere cor baa Yuifu ba Diilon-hũmelle wuɔsaangu-i; a ce dumaanɔ-na, mi nabaamba-na, nuamba bai saa ta ba fi baa-mi. ¹⁵ Nga ku huɔngun juɔ hi, uman hielaa u yufelle miɛ dii mi nyu kusũngu-na, u cie baa-mi aa bɪ-mi ce-mi u wuon muɔ, ¹⁶ aa pigãan-mi u Bienɔ-i mi da mi wan u maama-i baa *niɛraamba-i. Mafamanɔ cie, mi saa piɛ molon caan-nu wuɔ mi ka yuu-yo baa nelma. ¹⁷ Mi saa bi kã *Yerusalemu-i-na ka ne baman taa yaanga muɔ-na Yesu pɔpuɔrbilontesinni-na. Mi yaan aa sire kã Arabi*. Ku huonguna, mi suɔ bir jo Damasi-i-na. ¹⁸ Mi cie biena siei aa suɔ da mi kã Yerusalemu-i-na da mi ka taara Pier† suɔ-yo. Minj kaa dayo, mi cie yinni cɪncieluo baa ni ndii yon baa ufanɔ-i. ¹⁹ Minj kãa terienɔ-gu-na, da ma hel fuɔ baa Itienɔ hãanɔ-i Sake-i-na, mi yufelle saa haa Yesu *pɔpuɔrbilonɔ nan-na. ²⁰ Minj wan mamã daama-i coima sɪ; Diilonɔ yaa mi siɛra.

²¹ Minj hilaa terienɔ-gu-na, mi kã Siiri mara nuɔ, aa sire terienɔ-gu-na a kã Silisi mara nuɔ. ²² Baman cuu Kirsa huon-nu *Yude-i-na, ba saa naa hi da mi yufelle yogo. ²³ Ba taa ba nu nuamba piiye yon wuɔ: «Uman taa u ce-ye kpãncɔlgũɔ-i, u yaan fiefie-i-na aa tuɔ wan Yesu maama baa nuamba-i; ŋ sie suɔ wuɔ uu naa gbuu cɔ-ma.» ²⁴ Kun cie dumaanɔ-na, baa ta ba gbɛliɛn Diilonɔ-i mi maama-na.

* **1:17** Arabi: Nelle nan yerre-i dumaanɔ-na. † **1:18** Pier yerre nande yaa wuɔ Sefasi. Niɛn Nsãa 1.42.

2

Yesu pɔpuɔrbiemba daa ba-naa Yerusalemu-i-na

¹ Bien cinciɛluo baa a naa ku huonɔngu-na, mi tiraa bir kã *Yerusalemu-i-na baa Barnabasi. Mii naa bi ce Tite kã baa-mi. ² Mi kãa Diilonɔ-kãmma. Minɔ kãa, yinɔngu nanɔngu-na, yiɛ da i-naa baa Diilonɔ-dün-baamba yaataamba-i ba kula. Minɔ wanɔ *Neldɔdɔlma-i dumaa baa *niɛraamba-i, miɛ suur ma yaanɔnga-na a piiye tün-u-bei. Mi saa ta mi taara mi maacemma ce maacɛnɔgbãnɔgbãlãmma ku'i ciɛ miɛ suur ma yaanɔnga-na a piiye tün-u-bei. ³ Halle mi nawuonɔ-o-i Tite waa niɛryiɛnɔ, nɔga molo saa ji guor-o yinduonɔngu wuɔ u *jã. ⁴ Nɔ siɛ suɔ wuɔ huhurmantaamba namba waa guɔl baa Diilonɔ-dün-baan miɛnɔ-o-i. Bafamba taa ba taara u jã. Ba yagalaa suur baa-ye da ba ne inɔ yɛn i fɛrɛn nuɔ dumaa Yesu-Kirsa horre-na aa da ba bir ce ku yaa sɔgɔlnu *Moisi *ãnɔnɔmma-i i gbeini-na. ⁵ I saa hũu aa hã-ba halle cekũɔ. I ciɛ mafamma-i ninsonɔ manɔ dii Neldɔdɔlma-na u duɔ gbãa tɛɛ u temma-i na da na suɔ-yo.

⁶ Minɔ piiye tün-u yaataamba-i, ba saa da manamma naara. A ne da ba kãn ba yaa-i nelbɔmbɔmbaa-ba-i Diilonɔ-dünɔngu-na, nɔga banɔ niɛ kumanɔ aa ta ba kãn-ba, mei sa ne kufanɔgu-i. Diilonɔ sa ce ciɛluɔ. ⁷ Ba saa da manamma haa. Nɔga ba daa Diilonɔ unɔ puɔraa Pier dumaa wuɔ u wanɔ Neldɔdɔlma-i baa *Yuifubaa-ba-i, u bi puɔraa muɔnɔ-o-i dumɛi wuɔ mi wanɔma baa niɛraamba-i. ⁸ Unɔ puɔraa Pier dumaa Yuifubaa-ba wulaa, u bi puɔraa muɔnɔ-o-i dumɛi banamba wulaa. ⁹ Sake-i baa Pier a naara Nsãa-i ba taa ba kãn ba yaa-i Diilonɔ-dün-baamba yuntaanɔ-kirɛnɔ-i. Bafambanɔ juɔ suɔ wuɔ Diilonɔ'o-i ciɛ baa-mi aa hã-mi maacɛnɔ daama-i, baa dii hũmma muɔ baa Barnabasi-i i nammu-na a pigãanɔ wuɔ ba hũyãa-ma. Teriɛnɔ fannɔngu-na, yiɛ saa-ma baa i-naa; miɛ yiɛ i ka kã niɛraamba hɔlma-na ka tɛɛ wanɔ Yesu maama-i, bafanɔ ba'a ba ka kã Yuifu ba wulaa. ¹⁰ Ba taaraaya nelma diei yonɔ i wulaa: wuɔ i baa yanɔ ba sũntaamba maama karaanu-yiɛ Yerusalemu-i-na. Mi bi ciɛ-ma ma cemma-i.

Pol cãlãa Pier nuɔmba-na

¹¹ Ku huonɔngu-na, Pier wuɔ ji jo Antiyɔsi-i-na i wulaa. Unɔ juɔ, mi saa yanɔ-yo; uu naa silaa cãl cor. ¹² Unɔ juɔ, u taa u gbonu u wuo niwuoni-i baa tobimba manɔ *niɛraamba-i. Huonɔngu nanɔngu juɔ hi, Sake wuɔ saanɔ nuɔmba jo. Bafamba taa ba kuye *jãmmanɔ-kũngu-i. Banɔ juɔ, Pier wuɔ kãalã, u sa tiraa wuo niwuoni-i baa niɛraamba-i. ¹³ *Yuifubaa-ba namba waa baa-yo, bafamba-i hiere baa bi suuye ba yufiɛnɔ-i aa cu Pier huonɔ-nu. Halle Barnabasi fuɔ fɛrɛ yaanɔ ba taal-o dii-yo ba dawɔruɔ-i-na. ¹⁴ Minɔ juɔ da ba ciluɔ sa kã hũmeduɔle baa ninsonɔ manɔ dii *Neldɔdɔlma-na, miɛ fulnu Pier nuɔmba-na

mie: «Nuoni man Yuifuyien nuo, nuo da η yan Yuifusinni-ia ce η ferε nieryien nuo, ma da nie η ta η taara η guor niεraamba-i ce-ba Yuifubaa?

¹⁵ «Mie fuo, mie huon baa Yuifusinni-i; niεraan mie si, ba kan ba yaa-i ambabalmanciraamba-i wuo ba sa wuo *Moisi *anjnamma-i. ¹⁶ Nga i suyaa wuo nelie sie gbāa wuo anjnamma-i a ce nelviin Diilonjo yufelle-na. Da η huu Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa Diilonjo tuo kan-ni nelviin nuo. Ku'i cie mie i bi huu Yesu-Kirsa maama-i die gbāa ce nelviin mie Diilonjo yufelle-na. Ku saa ce ηaa anjnamma wuosaangu yaa ka ce-ye nelviin mie Diilonjo yufelle-na de! In huuya Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa ka ce-ye nelviin mie, ni ma'i si anjnamma wuosaangu sie gbāa ce molojo nelviinjo. ¹⁷ Mie man Yuifubaa mie, da kuon in huuya Yesu maama-i die vii Diilonjo yaanga-na, i cie ambabalmanciraan mie baa niεraamba-i hiere kuuduongu, ku yungu yaa wuo *Kirsa yaa diyaan nuomba-i ambabalma cemma-na ke! A ne da ma'i si. ¹⁸ Min naana humelle man, da mi tiraa bir jo-die, ku pigaan wuo mi calaa cemma. ¹⁹ Na saa da, anjnamma cie mei hiel mi nanga ma wuosaangu-na da mi ta mi ce baa Diilonjo. Kuu dii ηaa ba gbuu-mi baa Kirsa-i ko-mi. A ce dumaanjo-na anjnamma sie gbāa yuu-mi baa weima. ²⁰ Kuu dii ηaa mi kuu, mi yalle taa aa Kirsa diele yaa cer waa-mie. Min yen terienju man nuo-i nyunjo-i-na, mi haa mi nanga-i Diilon-Bienjo yaa nuo-i. U yaa dalaami aa huuma ku mi maama-na. ²¹ Mi sie cina Diilonjo hujarre-i. Kuon anjnamma yaa taa ma ce-ye nelviin mie Diilonjo yufelle-na, dumaanjo-na Kirsa kuliingu naa ce gbangban.»

3

Anjnamma sa ce nelienjo nelviinjo

¹ Galasitaan namaanjo-i daana-i, na yunni kuu aa yan-na. Hai molojo-i biεnaana na yunni-i biεnan daama temma-i? N sie suo wuo Yesu-Kirsan kuu yungu man nuo-i *daangu-na, ma waan kaala baa namaanjo-i.

² Mi ka yuu-na baa nelma diei yon: Diilonjo haa-na u *Yalle-i wuo na wuoyaa *Moisi *anjnamma yaa fafamma sisu u haa-na baa-de wuo na yeraaya nu *Neldodalma-i aa huuma? ³ Bige-i cie na yunni ku aa yan-na dumaanjo-na? Bige-i cie nan duon maman baa *Diilon-Yalle-i na ta na taara na perien-ma fiεfiε-i-na baa namaa ferεn fonguo? ⁴ Na daa nelma boi. Na yuu ba'a Diilonjo pigaan-na baa-ma gbangban wei? U saa pigaan-na baa-ma gbangban! ⁵ Diilonjo duo ha-na u Yalle-i aa tuo ce gbereweima-i na halma-na, u ce kufangu-i wuo na wuo anjnamma sisu u ce-ku wuo na nuon Neldodalma-i aa huuma?

6 Na saa da, Diilonj-nelma ciɛra wuɔ: «*Abiramu hũyãa Diilonj-nelma-i aa haa u nanɔa yuɔ ku'i ciɛ Diilonjo tuɔ kãŋ-yo nelviinjɔ.»*

7 Terienɔu fanɔu-na, na saaya na suɔ wuɔ bamaŋ hũyãa Diilonj-nelma-i Abiramu temma-i, ba yaa Abiramu bisãlŋ-kirɛiŋa-i.

8 A saanu baa mamaŋ nyegãaŋ Diilonj-nelma-na, Diilonjo taara *niɛraamba maŋ da ba hũu u maama-i u dii-ba baa nelviimba, ku'i ciɛ u wuɔya waŋ neldɔdɔl daama-i baa Abiramu-i wuɔ: «Mi ka ta mi cor baa nuɔŋɛi mi ce baa dũnni-i hiere hɛmana.»† 9 A ce dumaanjo-na, Abiramun haa u nanɔa-i Diilonjo-na u ce baa-yo dumaa, umaŋ duɔ bi haa u nanɔa-i yuɔ u ka bi ce baa-yo Abiramu temma-i.

10 A ne da bamaŋ haa ba nanɔa añjɛnamma wuɔsaanɔuna, Diilonjo waasaan-ba. Bige-i ciɛ mi waŋ-ma dumaanjo-na? Ma nyegãaŋ Diilonj-nelma-na wuɔ: «Bamaŋ sa wuɔyaan añjɛnamma-i hiere ma kũŋgu-na, Diilonjo ka waasa-bei.»‡

11 Aa bi tiraa nyegẽŋ wuɔ: «Umaŋ duɔ haa u nanɔa Diilonjo-na, nelviinjɔ; u ka kor.»§

Terienɔu fanɔu-na, ku kaalaaya wuɔ molo siɛ gbãa wuɔ añjɛnamma-i a ce nelviinjɔ Diilonjo yufelle-na. 12 Nga ma bi tiraa nyegẽŋ wuɔ: «Umaŋ duɔ gbãa wuɔ añjɛnamma hũmienɔa-i hiere, a ka kor-o.»* Terienɔu fanɔu-na, ku pigãaŋ wuɔ a haa ŋ nanɔa-i Diilonjo-na baa a haa ŋ nanɔa-i añjɛnamma wuɔsaanɔuna, nelduɔma sɪ.

13 Nga molo saa gbãa wuɔ añjɛnamma-i ma kũŋgu-na hiere. A ce dumaanjo-na Diilonjo naa waasa-yiɛ. Nga Yesu-Kirsaŋ kuu *daanɔu-na, ku pigãaŋ wuɔ u hũyãa miɛ waasamma-i ce-ma u maama. Kumaŋ ciɛ mi waŋ-ma dumaanjo-na, ma nyegãaŋ Diilonj-nelma-na wuɔ: «Da ba nunj umaŋ daan-nu, ku pigãaŋ wuɔ Diilonjo waasaan kutienjo-i.»† 14 Ku ciɛ dumɛi Diilonj unj ŋa naa pã nunɔu maŋ baa Abiramu-i wuɔ u ka ce baa-yo, Yesu-Kirsa ce ku jo ji bure bi hi niɛraamba-i. Aa Diilonj unj pãa u Yalle maŋ nunɔu-i, i hieronjo-i inj hũyãa u maama-i ku'i ciɛ i tiɛ da-de.

15 Tobin namaa, mi ka waŋ nelma diei a pigãaŋ-na a saa baa kunj ceŋ dumaa i tiɛ da-ku: Molonj duɔ pã nunɔu baa u nanolɔŋ aa nyegẽŋ sebe aa haa u niele, u siɛ gbãa ka bir jo baa huonj-ãndaanɔu.

16 A ne da Diilonjo pãa u nunɔu-i baa Abiramu-i baa u huonɔu-i. Ba saa cira: «U huonj-baamba». Ku ka ce ŋaa baa dii bɔi. Ba ciɛra: «U huonɔu». A pigãaŋ wuɔ uu dii u diei; aa u yaa *Kirsa-i. 17 Minj taaranj mi waŋ mamaŋ ma yaa daama: Diilonj unj pãa nunɔu maŋ baa Abiramu-i, Moisi añjɛnamma siɛ gbãa jo bien nuɔsiba hãi baa bien komorre baa cɪncieluo

* 3:6 Miwaanjo jɛnammanj-sebe (Genèse) 15.6 † 3:8 Miwaanjo jɛnammanj-sebe

(Genèse) 12.3 ‡ 3:10 Anjɛnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 27.26 § 3:11

Abakuke (Habaquq) 2.4 * 3:12 Buolmanj-sebe (Lévitique) 18.5; Jrom. 10.5

† 3:13 Anjɛnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 21.23

ku huonɔŋu-na ji boruona-kuɔ. Ma sie gbãa ce. ¹⁸ Da kuɔ Diilonɔ unɔ pãa nuɔŋu maɔ, ku da añjɔnɔmma wuɔsaɔŋu'i nuɔ-i, ba sa tiraa bɪ kufanɔŋu-i nupãlle. A ne da Diilonɔ unɔ ciɛ baa Abiram-u-i uu naa pã nuɔŋu'i baa-yo aa ce-ma.

Anjɔnɔmma yunɔŋu yaa haku-i?

¹⁹ Terienɔŋu fanɔŋu-na, Diilonɔ hãa-ye *anjɔnɔmma-i yunɔ haku-i nuɔ-i? U naaraaya-mɛi u nupãlle-na i diɛ tiɛ da i maacembabalamma-i. U ciɛ ku yaa-i a tuɔ ciɛ *Abiramu hãayɛlɔŋo jomma-i; nupãlle vii u yaa-i. Anjɔnɔmma famma-i *dɔrɔpɔuɔrbiemba'i hãa *Moisi-i baa-ma u jo baa-ma ji hã-ye. ²⁰ A ne da Diilonɔ unɔ pãa nuɔŋu maɔ baa Abiram-u-i, molo saa waa ba hɔlma-na, Diilo fuɔ fɛrɛ yaa piiye baa Abiram-u-i. ²¹ Terienɔŋu fanɔŋu-na, añjɔnɔmmaɔ waanɔ mamanɔ, ma hilaa ma denɔ baa Diilonɔ-nupãlle-i wɛi? Ma saa hel ma denɔ! Kuɔ añjɔnɔmma namma waa ta ma gbã ma kor nuɔmba-i, maa naa gbãa ta ma ce nelienɔ-i nelviinɔ Diilonɔ yufelle-na. ²² Nga Diilonɔ-nelma karaa ãndaanɔŋu-i wuɔ ãmbabalma cuure nuɔmba-i hiere, a ce dumaanɔ-na bamanɔ da ba hũu Yesu-Kirsa maama-i, Diilonɔ unɔ pãa nuɔŋu maɔ, u ka ce-ku hã-ba.

²³ Aa *Kirsa maama suɔ da ma jo, añjɔnɔmma naa ce-ye ñaa kasobienɔ miɛ fuɔ Diilonɔ ji pigãanɔ-ye Kirsa maama-i i diɛ hũu-ma. ²⁴ A ce dumaanɔ-na, añjɔnɔmma naa waa i yunɔ-nu ta ma dii-ye hũmelle-na ma ciɛ Kirsa duɔ jo i diɛ hũu u maama-i a ce nelviinɔ miɛ Diilonɔ yufelle-na. ²⁵ Kirsanɔ juɔ aa i hũu u maama-i, añjɔnɔmma sa tiraa ma ye i yunɔŋu-na.

²⁶ Fiefie-i-na, nanɔ hũyãa Yesu-Kirsa maama-i, na ciɛ Diilonɔ-bisãlɔ namaa hiere. ²⁷ Namaa namanɔ *baatisenɔ hiere a suur Kirsa horre-na, na biyaa Kirsa maama. ²⁸ *Yuifuyienɔ nuɔ o, Yuifuyienɔ nuɔ sɪ o, kɔrienɔ nuɔ o, kɔrienɔ nuɔ sɪ o, bibienɔ nuɔ o, cicienɔ nuɔ o, yunɔŋu si dii-kuɔ. Na ciɛ baaduɔnɔ namaa Yesu-Kirsa horre-na. ²⁹ Aa da na waa Kirsa baanɔ namaa, na ciɛ Abiramu huonɔ-baanɔ namaa, a ce dumaanɔ-na, Diilonɔ unɔ pãa nuɔŋu maɔ baa Abiram-u-i na nuɔŋu dii-kuɔ.

4

¹ Minɔ taaranɔ mi wanɔ mamanɔ baa-na ma yaa daama: Kuu dii ñaa bisãlãanɔ maɔ saaya u sire wuo u bɪncɔinɔ-ciilunɔŋu. Ciilunɔŋu vii u yaa-i, ñga u yaanɔŋanɔ'a ka saa hi kaala yogo, uu dii ñaa kɔrienɔ: U sie gbãa ce kumanɔ dɔlaanu-yuɔ baa ciilunɔ daaku-i. ² Nuɔmba'i dii ta ba ne fuɔ fɛrɛ-i aa bi ta ba ne u wɛima-i ba ciɛ u bɪncɔinɔ unɔ diyaa huonɔŋu maɔ ku da ku hi.*

³ Ku yaa naa waa ñaa miɛ kũŋu-i. I waa ñaa bisãlɔ miɛ.

* 4:2 Pol ba bãanɔŋu-na, Girɛkibaa-ba wulaa, tuonɔ yaa pigãanɔ u bɛpolɔnɔ hii bibienɔ huonɔŋu maɔ nuɔ-i. Huonɔŋu fanɔŋu'i nuɔ-i tuonɔ duɔ uu si dii, bɛpolɔnɔ gbãa wuo u ciilunɔŋu-i.

Bĩncuəŋ-hũmelle naa guor i tie wuə-de ŋaa kəraaŋ miε. ⁴ Ŋga Diilonŋ uŋ ŋa naa dii huəŋgu maŋ, kuŋ juə hi, u saaŋ u Biεŋo jo. U juə ciεŋo'i ji hoŋ-yo *əŋjĩnamma bāaŋgu-na ⁵ duə gbāa sāa i yunni-i, miε maŋ waa əŋjĩnamma nyisənni-na. U ciε mafamma-i i die gbāa die ce Diilonŋ-bisālŋ miε.

⁶ Naŋ yeŋ Diilonŋ-bisālŋ namaa, ku'i ciε Diilonŋo saaŋ u Biεŋo *Yalle-i† na həmmu-na. Di yaa ciεŋ i tie bĩ Diilonŋo-i «Baba». ⁷ Terieŋgu faŋgu-na, na sa tiraa na ye kəraaŋ namaa, naa dii bεpuəŋ namaa. Naŋ yeŋ u bεpuəŋ namaa, u ka hā-na ciilunŋu maŋ uŋ jĩena-kuə duə hā u bisālmba-i baa-ku.

Galasitaamba maama yuu Pol huəŋga-i

⁸ Diεlūə-i-na, na saa ta na suə ninsoŋ-Diilonŋo-i, a ce du-maaŋo-na naa naa ta na ko na fεε na hā diiliesəəyaamba. ⁹ Ŋga fiεfiε-i-na, na suə ninsoŋ-Diilonŋo-i, mi gbāa cira Diilonŋo yaa suyaan-naŋ fiεfiε-i-na, ma da niε na ta na taara na bir dii na yunni-i ənsəsəmma-na? Na taara na bir jo kərsĩnni-na wei? ¹⁰ Na fiεlaa yinni nanni, baa caamba namba, baa biena naŋa ta na ce ponsanni aa ta na tie maraama wuə na ce Diilonŋ-huəŋga. ¹¹ Na ce korma ta ma da-mi baa-na. Ku ce miŋ ciε muliema maŋ baa-na, mi ciε-ma gbāŋgbāŋ wei?

¹² Tobinŋ namaa, muə miŋ ciε mi fεε namaa temma-i du-maa, jande, mi cārā-nεi, ciεŋ na fεε mεi bi temma-i dumεi. Na saa ce kuujanŋu diei miε. ¹³ Na suyaa wuə miŋ waan *Neldəɔɔlma-i baa-na diεlā-wamma-i, jarma'i ciε mi waŋ-ma baa-na. ¹⁴ Miŋ waa jarma-na, naa naa gbāa cĩna-miε, naa naa gbāa bi ta na ce nyenyelma miε, ŋga mafamma saa ce. Na yaan aa bel-mi ŋaa *dərɔpɔpuərbilonŋ muə, na bilaa-mi ŋaa muəmεi Yesu-Kirsa-i. ¹⁵ Mi suyaa miε kuə naa na'a na ka gbāa, naa naa hiel na yufieŋa-i hā-mi. Na həmmu naa gbuu fε huəŋgu faŋgu-na da yogogo. Bige-i juə ce? Həfelle falle curaa hie? ¹⁶ Miŋ waan ninsoŋo-i baa-na ku'i ciε na da niε sɪ mi bigāaŋ-na wei?

¹⁷ Bamaŋ gbaraanŋ ba nyaanu-nεi, baŋ jəguəŋ mamaŋ baa-na, ma saa fa. Ba taara ba kar-na muəŋo-na na waa baa ba yaa-i ta na gbar na nyaanu-bεi. ¹⁸ Da ŋ ta ŋ kuye ənfafamma-i hənni maŋ jonŋ, ku faa; ku saa saaya ku waa mεi yufellenŋ yonŋ. ¹⁹ Mi bisālŋ namaa, na maama gbu ma ko-mi, ma jaŋ-mi ŋaa ciεŋo kusūŋ da ku bel-o kuŋ jaŋ-yonŋ dumaa. Da mi ji suə wuə na ciε baaduəŋ namaa baa *Kirsa-i, ku yaa jaŋ daama ka ciire-miε. ²⁰ Mi huəŋga cuu baa-na, a ce dumaanŋo-na mi gbuu ta mi taara dumandε-i-na mi waa na həlma-na a suə miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na.

Abiramu horre maama

† 4:6 Diilonŋ-Yalle-i baa u Biεŋo Yalle-i Yaduəle yaa-i.

21 Namaa naman taaraayan na bir kã *Moisi *anjĩnammana, na'a niε? Na saa nu maman waan anjĩnamman-sebe-i-na wei? 22 Ma nyegãan wuɔ: *Abiramu daa bepolɔ diei baa kɔrcienɔ-i, aa u bi diei baa nebicienɔ-i.† Kɔrcienɔ-i ba taa ba bi-yo Agaar aa bi nebicienɔ-i Sara. 23 Kɔrcienɔ biɛnɔ huɔn nelbilien homma, a ne da nebicienɔ biɛnɔ-i Diilonɔ'i pãa nuɔgu baa-yo aa hã-yo baa-yo.

24 Nelma famma gbãa bi pigãan-ye bige-i? I gbãa saa caan daaba-i ba hã-i-na baa *tobisinni hãi. Dielã-tobisinni yaa niman cie Sinayi tãnuɔgu-na.§ Ni yaa juɔ baa kɔrsinni-i. I gbãa saa ni yaa baa Agaar. 25 Agaar yerre yaa haa Sinayi tãnuɔgu-na dii Arabi-i-na. Agaar bi dii ɔaa nin daa *Yerusalemu-i dumaa nyuɔgo-i-na, baman dii-yuɔ, ba yaa u bisãlmba-i; anjĩnamma cie-ba kɔraamba. 26 Nga Yerusalemu man dɔrɔ-i-na, u yaa dii ɔaa nebicienɔ-i, uu dii u ferɛn nuɔ; u yaa miε nyu-i. 27 Na saa da, Diilonɔ-nelma ciɛra wuɔ:

*«Cɛparɔnɔ bisãlmba ka ciinu yan cɛnikɔruɔ baamba-i.
Terienɔgu fanɔgu-na, ciɛn nuɔni man ɔ nanɔga saa kã ɔ huɔn-nu dede,
fɛ ɔ huɔnɔga-i.*

*Ta ɔ nyɛ ɔ tataala, nuɔni man saa da ku jamma-i dede.»**

28 Tobin namaa, *Isakin yen nupãllen-bilonɔ dumaa, namaa naa bi dii nupãllen-bisãln namaa dumɛi. 29 Nga naacombilonɔ man huɔn nelbilien homma-i, un taa u ce uman huɔn *Diilonɔ-Yalle homma-i kpãncɔlgũɔ-i dumaa, kuu bi dii dumɛi nyuɔgo-i-na. 30 Nga Diilonɔ-nelma waan wuɔ niε kufanɔgu kũɔgu-na? Ma ciɛra wuɔ: «Kɔrcienɔ biɛnɔ siε gbãa wuɔ tuɔnɔ ciilunɔgu-i kuduɔnɔgu baa nebicienɔ biɛnɔ-i. A ce dumaanɔ-na, donya kɔrcienɔ-i baa u biɛnɔ-i.»† 31 Tobin namaa, terienɔgu fanɔgu-na, miε ii si dii kɔrcienɔ bisãln miε, ɔga ii dii nebicienɔ bisãln miε; ii dii i ferɛn nuɔ.

5

Ii dii i ferɛn nuɔ

1 *Kirsã hũyãa-ye i die waa i ferɛn nuɔ kelkel. Terienɔgu fanɔgu-na, gbãan ba baa ji tiraa dii-na kɔrsinni-na!

2 Niɛn, muɔ Pol, miɔ ka wan maman baa-na ma yaa daama: Da na ce ba *jã-na, Kirsã maama siε tiraa waa baa yuɔgu na wulaa. 3 Yaan mi tiraa tir-ma baa-na: Uman duɔ ce ba jã-yo, kutienɔ saaya u wuɔ *Moisi *anjĩnamma-i ma kũɔgu-na hiere kpãnkpaani. 4 Namaa naman vaa na ferɛ baa anjĩnamma-i wuɔ na taara na vii Diilonɔ yaanɔga-na, na buɔra baa Kirsã-i; Diilonɔ anfafamma kuraaya-nɛi.

† 4:22 Niɛn Miwaanɔ jĩnamman-sebe-i-na (Genèse) 15–21.

§ 4:24 Niɛn

Helman-sebe-i-na (Exode) 19–24.

* 4:27 Isayi (Ésaïe) 54.1

† 4:30 Miwaanɔ

jĩnamman-sebe (Genèse) 21.9-10

⁵ Miε fuo, in hūyāa Kirsa maama-i, i suyaa wuo Diilonjo ka tuo kān-ye nelviin miε. *Diilonj-Yalle cie i tēna kufanġu tēnamma yaa-i. ⁶ Da η waa Yesu-Kirsa horre-na, η *jāa o, η saa jā o, yunġu si dii-kuo. Kumanj yunġu, ku yaa i hūu u maama-i a tie dāl baa i-naa.

⁷ Naa naa biε hūmefafalle. Hai moloġo-i juo ce na nanna-die? Hai juo ce na ciina ninsoġo-i? ⁸ Na saaya na suo wuo umanj biε-na ce-na u baan namaa, fuo maacemma si mafamma-i. ⁹ Siini-i baa ni yornumma-i nin sirej burjūmmu-i dumaa, nelduoġo diei gbāa guola Diilonj-dūn-baamba-i hiere dumei. ¹⁰ Muo fuo, Itienjo cie mi holle sa tie baa na maama-i. Mi suyaa wuo na sie jōġuġ na den maama baa muominj jōġuġ mamanj. Nġa umanj guolaan na gbeini-i, duo fie waa nie nie, Diilonjo ka yuu-yo.

¹¹ Tobinj namaa, mamanj ηaa mei maama-i, kuo mi Diilonj-nelma wamma-na, mii naa cor ta mi piiye baa nuomba-i wuo da η ta η taara η vii Diilonjo yaanġa-na fuo η jā, baa naa waa hie ta ba huol mi yaan-na? Aa Kirsanj kuu *daanġu-na, baa naa waa hie ta ba ciina ku nelma-i? ¹² Bamanj huolaan na yammu-i baa *jāmmanj-kūnġu-i, ba yaanj bafamba ferēj canni-i ta ba cie bige-i? Ba sa fūnunj kar-ni nanna bōlbōl wei? Ku yaa i ka suo wuo jāmmanj-maama dii kpelle ba wulaa.

I baa fer i kusūnġ-maama-i

¹³ Tobinj namaa, namaanjo-i Diilonjo biε-na ce-na u baan namaa, na da na waa na ferēj nuo. Nġa baa na ce kufanġu-i gboruonġu a ta na ce kumanj dōlaanu-nei. Yaanġ aa na yan na maama ta ma dōlnu na-naa na ta na kāyā na-naa. ¹⁴ Na saa da, *Moisi *ānjnamma-i hiere ma juo ji gbura ma-naa nelma diei maanġ daama yaa nuo-i wuo: «*Ta η dāl η nanolġo-i ηaa nin dāl η ferε dumaa.*»* ¹⁵ Nġa da na bir yanġ aa ta na hel na gānġ baa na-naa, na bigāanġ na-naa ηaa bīmbaanġ namaa; da na saa gbānġ, na ka kōsuġ na-naa.

¹⁶ Miġ ka wanġ mamanġ baa-na ma yaa daama: Yaanġ *Diilonj-Yalle ta di ta na yaanġ-na, ku yaa na ka ne na kusūnninġ-maama-i aa yanġ-ma. ¹⁷ Nelbilonjo kusūnġ-maama-i baa Diilonj-Yalle kusūnġ-maama-i maaduoma si. Diilonj-Yalle kusūnġ-maama-i baa nelbilonjo kusūnġ-maama-i ma sa kā hūmeduole. Ma hāi-i-na, ma sa gbo baa ma-naa; ku'i cie na sa gbā na ce kumanġ dōlaanunġ-nei. ¹⁸ Da na yanġ Diilonj-Yalle ta na yaanġ-na, ānjnamma sie tiraa gbāa yuu-na baa weiima.

¹⁹ Kumanġ daanġ nelbiliemba hōlma-na ku sa puul. Ku yaa daaku: saasorsinni, tīlāsinni, biġwosinni, ²⁰ cufēbuole, isomma, bigāaru, beru, nahuġnġa, hōdulle, yelma, bōrōmma, nuharunġu, ²¹ nenemunġu, konhiliinġu, gbuolaanġu, ni yaa

* 5:14 Buolmanj-sebe (Lévitique) 19.18

kāaŋ dumaanjo-na. Miŋ waanŋ maaŋ baa-na cor, mi ka tiraa tir-ma baa-na: Bamaŋ ciɛŋ kufanŋu-i, ba siɛ da munsuurmu *Diilonŋ-nelle-na.

²² Nga Diilonŋ-Yallenŋ dii kumaŋ neliɛŋ nuɔ ŋ huɔŋga-na, ku yaa daaku: nelnyulmu, hɔfɛlle, yaafɛlle, hɔhɪnanŋa, hujarre, fafaanŋu, viisinni, ²³ hɛhɛŋjo, gbāŋgbāmunŋu. Anjɪnamma sa ciina nifanni-i daani-i. ²⁴ Bamaŋ hūyāa *Kirsa maama-i, ba gbuu ba kusūnniŋ-maama-i baa ba hɔbabalammu-i *daanŋu-na ko-ni hiere. ²⁵ Da kuɔ ii dii tɛna Diilonŋ-Yalle tɛnamma, i saaya i tiɛ ce diŋ taaranŋ i tiɛ ce kumaŋ. ²⁶ Yaanŋ i nanna bombolma-i baa āntaaramma-i baa nenemunŋu-i i hɔlma-na.

6

Yaanŋ i tiɛ kāyā i-naa

¹ Tobinŋ namaa, *Diilonŋ-Yallenŋ yenŋ baa namaa namaŋ, da na da molo ce kuubabalaanŋu, na bel-o da hɛhɛ na dii-yo hūmefafalle-na. Aa na bel na fɛɛ unanŋ nuɔ ŋ baa ji suur fuɔ nallu-na. ² Taa na kāyā na-naa. *Kirsa taara ku yaa na wulaa. ³ Umanŋ duɔ tuɔ ne wuɔ sɪ u temma si dii, a ne da u siɛ gbāa cii muonu canŋa, kutienŋo tāal u fɛɛ. ⁴ Neliɛŋo neliɛŋo, u ne fuɔ fɛɛŋ ciluɔ-i u ne. Duɔ da u faa, u gbāa tuɔ muo u pāmpɪnanŋa-i a saa baa fuɔ fɛɛŋ ciluɔ-i; nga u baa muo-ka wuɔ fuɔ bɔyaa mɛl-na. ⁵ Neliɛŋo neliɛŋo baa u yunŋ-maama.

⁶ Umanŋ duɔ tuɔ hel u wanŋ Diilonŋ-nelma-i baa-ni, kutienŋo saaya u da kunanŋu ŋ nagāŋ-niini-na.

⁷ Baa na tāal na fɛɛ: Molo siɛ gbāa bɪŋ Diilonŋo yaanŋa-i. Da ŋ duu kumaŋ, ŋ ji kar ku yaa-i. ⁸ Umanŋ duɔ vaa u fɛɛ baa kumaŋ dɔlaanunŋ fuɔ fɛɛ, ma ka wuo-yo; nga umanŋ duɔ vaa u fɛɛ baa kumaŋ dɔlaanunŋ Diilonŋ-Yalle-i, di ka pā-yo baa cicɛlma manŋ sa tɛŋ dede. ⁹ Baa na yanŋ i kūɔma senŋ baa ānfafamma cemma-i. I kūɔŋ da ma saa kara, i ka da i maacemma sullu-i duŋ saaya du da huɔŋgu manŋ nuɔ-i. ¹⁰ Terienŋu fanŋu-na, die da i fɛɛ huɔŋgu huɔŋgu, i saaya i tiɛ ce ānfafamma-i nuɔmba-na hiere, ku huraa bamaŋ dii Diilonŋ-dūŋ-baamba horre-na.

Andaperienŋu

¹¹ Muɔmɛi hūyāa ta mi nyɛgɛŋ fiɛfiɛ-i-na baa mi fɛɛŋ nanŋa, na saa da mɛi nyɛgɛmma dii wagaga. ¹² Bamaŋ guoraanŋ-nanŋ wuɔ na *jā, ba sa taara nelbiliemba bigāanŋ-ba *Kirsa kuliŋgu maama-na *daanŋu-na, ku'i ciɛ. Ba taara yerre yonŋ. ¹³ Bamaŋ kuuyenŋ *jāmmaŋ-kūŋgu-i daaba-i wuɔ *ānjɪnamma, bafamba fɛɛ-i ba sa wuɔ ānjɪnamma-i. Nga ba guor-na da na jā aa ba da ba gbɛliɛŋ ba fɛɛ. ¹⁴ Muɔ fuɔ, mi sa gbɛliɛŋ mi fɛɛ, nga mi gbɛliɛŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa yaa u diei yonŋ. U yaa siyaa ba ko-yo i solaanŋu-na. Fuɔ kuliŋgu yaa ciɛ miwaanŋo bɪmbɪnni nuonŋu

hel muo-na; ni sa tiraa gbãa yuu-mi baa weima. ¹⁵ Terienḡu fanḡu-na, ḡ *jãa o, ḡ saa jã o, yunḡu si dii-kuo. Kumanḡ yunḡu, ku yaa ḡ ce nelfeḡḡ nuo. ¹⁶ Bamanḡ wuoḡyaanḡ hūmel daade-i hiere, Diilonḡo fē ba hōmmu-i aa kāyã-bei, ba yaa Diilonḡ-baamba-i kelkel.

¹⁷ Pãduḡḡa manḡ mi kũoma-na, a pigãanḡ wuo Yesu nolḡ muo, molo baa tiraa u mulḡḡ-mi.

¹⁸ Tobinḡ namaa, Itienḡo-i Yesu-Kirsa u kāyã-nei hiere. Ma ce dumaa.

Polη nyεgāaη sebε maη hā Efesitaamba-i Nelmuoyamma

Polη taa u nyεgēη sebε daayo-i u waa kaso. U nyεgāaη-yo hā Diilonη-dūη-baamba maη waa Efesi. Ba hōlma-na, *Yuifubaa-ba waa, *niεraamba bi waa. Pol taa u taara ba hieroηo-i ba suō Diilonηo kusūηgu-i ku yaa ku ka gbāa kāyā-bei ba tēnamma-na.

Diilonη uη taa u taara mamaη aa miwaaηo suō duō doη, u waaη ma yaa pigāaη-ba sebε domma-na; wuō Diilonηo ciεra *Kirsa yaa ka waa bīm̄bīnni-i hiere ni yuηgu-na baa nuōmba-i hiere ba bi yuηgu-na; a ce dumaaηo-na, bamaη hūyāa Yesu-Kirsa maama-i, Yuifubaa-ba-i baa niεraamba-i hiere, ba ciε baaduōmba fiεfiε-i-na (sap. 1–3).

Diilonη-dūη-baambaη saaya ba bel ba-naa dumaa, u nuηgu hii kufaaηgu-i; wuō ba yaη ba maama ta ma dōlnu ma-naa, ba ta ba kāη ba-naa aa bi ta ba kāη Diilonηo-i (sap. 4–6).

Jaalunηu

¹ Muō Pol, Yesu-Kirsa *pōpuōrbilonη muō ηaa Diilonη uη'a ma ce dumaa. Muōmēi nyεgāaη sebε daayo-i da mi hā namaa namaη hūyāa Yesu-Kirsa maama-i Efesi-i-na a ce Diilonη-dūη-baaη namaa. ² I To-i Diilonηo-i, baa Itieηo-i Yesu-Kirsa-i, ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Diilonη uη ciε baa-ye dumaa Yesu-Kirsa barguō-i-na

³ Yaaη i tiε tuōlnu Diilonηo-i, Itieηo-i Yesu-Kirsa To-i. In yēη horre-na baa *Kirsa-i, u ciε baa-ye aa hā-ye dōrciilunηu-i ku sīnni-na hiere dōrō-i-na. ⁴ Aa Diilonηo suō duō jīna miwaaηo-i, u yufelle naa hel-yiε i diε waa fuō baan miε Kirsa barguō-i-na. U ciε mafamma-i i diε waa welewele u yaaηga-na cālmuō baa waa-yiε. ⁵ I maama dōlaanu-yuō, a ce dii ku domma-na, u taa u taara u ce-ye u bisāη miε Yesu-Kirsa barguō-i-na. ⁶ Terieηgu faηgu-na, yaaη i tiε jaal Diilonηo-i wuō u firiinu u huōηga-i baa-ye cor a hā-ye u Bēduōla-i. ⁷ U yaa ciε tāmman-kūηgu a sāa i yunni-i aa pir i āmbabalma-i. Diilonηo pigāaη-ye u fafaaηgu-i dumēi ku sīnni-na hiere. ⁸ U firiinu u huōηga-i baa-ye a ce-ye nelnurāaη miε baa cēcēmuntaaη miε. ⁹ U pigāaη-ye u kusūηgu-i. Anfafamma maη waa u huōηga-na dii ku domma-na, u pigāaη-ye baa-ma. ¹⁰ Ma cemman-huōη da ku hi, u ka ce-ma: U ka tigiin dōrbīm̄bīnni-i hiere baa hēmaη-niini-i aa haa Kirsa-i ni yuη-nu.

¹¹ Diilonjo hielaa u yufelle yiε dii ku domma-na a saanu baa fuoŋ taaran ku ce dumaa. Diilonjo ce weima-i hiere kun dolaanu fuo dumaa. Terienju fanju-na in yen Kirsa horre-na, un paa nunju man baa-ye, u haa-ye baa-ku. ¹² A ce dumaano-na, mie man haa i nanja-i Kirsa-i-na igena, yaan i tie gbelen Dombuo-i.

¹³ Namaa fere-i nan bi nuo ninsonjo-i, nan nuo konkor-*Neldodolma-i, na huyaa Kirsa maama-i. Nan huyaa-ma dumaano-na, Diilonjo daanya-nei baa u *Yalle-i un na paa diman nunju-i baa-na. ¹⁴ Di yaa fen i hommu-i wuo Diilonjo duo ji kor-e gbula i ka da i nielu-i. Terienju fanju-na, yaan i tie jaal Dombuo-i.

Pol caara Diilonjo-i ha Efesitaamba-i

¹⁵ Tobin namaa, ku'i cie min juo nu wuo na haa na nanja Itienjo-i Yesu-i-na aa ta na dol Diilonjo-dun-baamba-i hiere, ¹⁶ mi sa nanna yingu baa Diilonjo jaalma-i na maama-na. Na maama sa karaan-mie. ¹⁷ Aa mi caara Itienjo-i Yesu-Kirsa Diilonjo-i, i To man fafaangu tienjo-i, wuo u ha-na u *Yalle-i di ce-na nelnuraa namaa a pigaa-na baa-yo na suo-yo dei. ¹⁸ U puur na yufenja-i na suo un ble-na man nuo-i, aa un jena ciilufafaangu man tuo cie u baamba-i na bi suo ku sinni-i, ¹⁹ aa bi tiraa suo un cen maacemma-i baa himma man temma-i u ha mie man huyaa u maama-i. ²⁰ U siire Yesu-i hiel-o kuomba holma-na baa hiduma famma yaa-i a jina-yuo u caangu-na dii dor-i-na. ²¹ Yuntessinni-i hiere, baa fongotesinni-i hiere, baa nellentesinni-i hiere ka hel baa himma-i hiere, *Kirsa dii ni dor. Nelbambambaa-ba man dii nyungo-i-na baa baman juon bisinu-i-na hiere, Kirsa dii ba yun-nu. ²² Diilonjo haa-yo bimbinni-i hiere ni yun-nu, aa bi haa-yo fuo dun-baamba bi yun-nu. ²³ Diilonjo-dun-baamba yaa Kirsa borre-i; ba weima-i hiere ma kaa ka jun u yaa nuo-i. U yaa weima-i hiere miwaanjo-na.

2

Diilonjo kuraa-ye gbangban

¹ Dielu-i-na, na ambabalma-i baa na calmuo naa ce-na naa bikuon namaa Diilonjo wulaa. ² Na taa na wuo nelbilien temma; naa naa cu *jina ba yuntienjo huon-nu. Baman ciinaana Diilonjo nunju-i u yaa diyaa-ba ku. ³ Mie fere-i ii naa bi waa dumai; i taa i ce kuman dolaanu-yie, i taa i ce i yufenmaama. A ce dumaano-na, Diilonjo naa ka gan baa-ye naa un kaa gan baa bafamba-i dumaa.

⁴ Nga Diilonjo hujarre temma si dii, i maama silaa dolnu-yuo cor, ⁵ a ce i ambabalman na naa fie ce-ye bikuon mie, u siire-yie baa *Kirsa-i. Diilonjo cie baa-na ku'i cie na kor. ⁶ In suurii Kirsa

horre-na, Diilonjo siire-yie baa-yo a hiel-e kuomba hølma-na i ka tie ce i bāanġu-i baa-yo dōrō-i-na. ⁷ U cie mafamma-i duō pigāan baman juōn miē huonġu-na hiere wuō Yesu-Kirsa horre cie u fa baa-ye cor. ⁸ Nan hūyāa Kirsa maama-i ku'i cie Hujarrentienjo kor-na gbānġbān. Namaa cufalunġu sī; Diilonj-maacemma. ⁹ U saa ne na ānfafamma aa kor-na, ku yaa molo sie gbāa gbēlieġ u fere. ¹⁰ Na saa da, Diilonjo yaa maa-ye aa ce-ye nuōfelaan miē Yesu-Kirsa horre-na i die tie ce ānfafamma. Anfafamma famma-i u tigiinj-ma dii ku domma-na i die tie ce-ma.

Kirsa horre cie Yuifubaa-ba-i baa niēraamba ce baaduōmba

¹¹ Ma sī na suyaa wuō diēlūō-i-na na waa *niēraan namaa? *Yuifubaa-ba taa ba bī-na wuō na saa *jā, aa ta ba gbē ba fere wuō ba jāa a saa baa pāduōnġa man ba kūōma-na. ¹² Huōnġu fanġu-na, naa naa maa *Kirsa-i-na; na waa niēraan namaa, na nunġu saa waa baa *Isirahel-baamba-i; na nunġu saa waa Diilonj-nupānġu-na, na saa ta na hīn bīnkūn taalunġu, aa na saa ta na suō Diilonjo-i. ¹³ Nġa fiefie-i-na, namaa naman naa gbuu maa Diilonjo-na, nan suurii Yesu-Kirsa horre-na, u tāmma piyaa-na yuō. ¹⁴ Yesu-Kirsa yaa juō baa yaafēlle-i. U cie Yuifubaa-ba-i baa niēraamba ce baaduōmba. Bigāaru man waa ba hølma-na nġa dūnġōruōnġu ta ku karnu-bēi, u kuu naara-kuō. ¹⁵ U buraana Yuifu ba *ānjīnamma-i baa ma hūmienġa-i hiere, aa gbonu niēraamba-i baa Yuifubaa-ba-i ce-ba baaduōmba u horre-na. U juō baa yaafēlle-i jomma famma yaa-i. ¹⁶ Kirsa kuu *daanġu-na a tigiin niēraamba-i baa Yuifubaa-ba-i hiere ce-ba baaduōmba, aa dii-ba ba-naa nuō baa Diilonjo-i. U kuu a hiel bigāaru-i ba hølma-na.

¹⁷ Terienġu fanġu-na, namaa naman naa maa, baa namaa naman naa piē hiere, Kirsa juō baa yaafēllen-nelma ji wan baa-na. ¹⁸ Na saa da, Kirsa cie i hieronjo-i hiere i gbāa tie pie Diilonjo-i *Diilonj-Yalle barguō-i-na.

¹⁹ A ce dumaanjo-na, na sa tiraa na ye niēraan namaa Diilonj-baamba hølma-na; na cie Diilonj-dūnġ-baan namaa, gbulgbulgbul. ²⁰ Naa dii nġa kpānġkparabaa namaa aa Diilonjo ce-na tuō ma dubuō baa-na. Dubuō fanjo-i Yesu *pōpuōrbiemba yaa ku tuole-i baa *Diilopōpuōrbiemba-i, aa Kirsa yaa tintīnġbo-i. ²¹ Fuō yaa bilaaya-kuō ku yiēra ku gbeini-na ta ku yuure ku kā da ku ce Diilonj-dūnġu. ²² Namaa nan bi yēn Kirsa horre-na, na nunġu dii dūnġ daaku-na. Diilonj-Yalle dūnġu yaa ka waa dūnġu fanġu-i.

3

Polġ saaya u ce maacemma man

¹ Ku'i cie muo Pol, ban diyaa muomi man kaso-i-na wuo mi waan Yesu-Kirsa maama-i baa *nieraan namaano-i, mi ta mi carã Diilonjo-i mi ha-na. ² Diilonj unj cie baa-mi a ha-mi maacemma man, wuo mi ce-ma a kayã-nei, na saa bi yan nelma famma-i numma. ³ Diilonjo pigaan-mi u kusungu-i. Mi hii dii mi nunju-i celle nelma famma-na baa-na cor. ⁴ Da na kalan mi sebe-i, na ka da minj suyaa Diilonjo kusungu-i dumaa a ka *Kirsa maama-na. ⁵ Nelma famma-i, Diilonjo saa naa pigaan yinataamba-i baa-ma. Nga fiEFI-e-na, u *Yalle pigaan Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa fuɔ fereŋ baamba-i baa-ma hiere. ⁶ Nelma famma yaa daama wuo: Nieraan namaano-i nanj suurii Yesu-Kirsa horre-na, *Neldɔdɔlma cie na da na wuo ciiluduɔŋgu baa *Yuifubaa-ba-i, na cie baaduɔŋ namaa baa Yuifubaa-ba-i; Diilonj unj paa nunju man, na nunju dii-kuo.

⁷ Diilonjo-i bibienjo! U cie baa-mi a ce-mi Neldɔdɔl daama watienj muo. ⁸ Nj sie suo wuo Diilonj-dunj-baamba-i hiere ba boyaa muomei nuo-i, nga Diilonjo cie baa-mi aa hiel-mi mi da mi ka wanj Kirsa anfafamma man maatimma si baa nieraamba-i. ⁹ Aa Diilonj unj ceŋ u kusungu-i dumaa, mi kaala-kuo baa nuomba-i. U yaa hielaa bimbinni-i hiere. Dii ku domma-na u yaan nel daama-i u huɔŋ-na. ¹⁰ U cie-ma dumai duo ce Diilonj-dunj-baamba da ba pigaan yuntaamba-i baa fɔŋgɔtaamba manj dii dɔrɔ-i-na u cɛcɛmunju-i ku sinni-na hiere. ¹¹ Mafamma-i daama-i hiere ma waa u huɔŋga-na dii ku domma-na. U cie Itienjo-i Yesu-Kirsa ce ma yaa daama-i. ¹² Inj yenj baa Yesu-Kirsa-i aa tiraa haa i nanja yuo, i ka da holle pie Diilonjo-i. ¹³ Terienju fanju-na, jande, minj ceŋ sɔlma manj na maama-na, baa na yanj ma seŋ na kɔma-i. Sɔlŋ daama yaa ka ce na ce boi.

Polj carãŋ kumanj Diilonjo wulaa

¹⁴ Ku'i cie mi ta mi duuna i To-i Diilonjo yaannga-na aa ta mi carã-yuo. ¹⁵ Tonaamba-i hiere dɔrɔ-i-na baa hɛma-na ba tosinni hilaa u yaa nuo-i. ¹⁶ Wuo unj yenj nelbuo, u ce u *Yalle dii holle nei. ¹⁷ Aa nanj haa na nanja-i *Kirsa-i-na, u ce u maama yu na hommu-i. U kayã-nei na nanj kaasinni u humelle-na aa nelnyulmu da muntienammu na hommu-na, ¹⁸ ku yaa Diilonj-dunj-baanj namaano-i hiere na kunju-na, na ka gbãa suo Kirsa nelnyulmu nolaanju-i. ¹⁹ Kirsa nelnyulmu manj cuu nelbiliemba hommu-i, mi carã Diilonjo-i wuo u kayã namaano-i na suo mu yaannga-i, ku yaa na hommu ka gbuu yu baa Diilonjo maama-i.

²⁰ Umanj gbãa ha-ye cor inj carã kumanj baa inj jɔguɔŋ-ma dumaa a saanu baa u fɔŋgɔ manj cieŋ maacemma-i i hommu-na, ²¹ jaalunju gbɛ baa u yaa-i Diilonj-dunju-na yinni manj jonj Yesu-Kirsa barguo-i-na! Ma cie.

4

Diilon-dūh-baamba dii baaduamba

¹ Jande, terienḡu fanḡu-na, ban diyaa muami man kaso-i-na wuɔ mi cāa Itieno-i, mi cārā-nei, yaan na wuɔsaḡu saa baa Diilonḡ un taaranḡ-kuɔ dumaa. ² Taa na hiire na fere aa na waa hēhē baa na-naa. Baa na yan na hōmmu ta mu huol. Taa na dōl baa na-naa aa umanḡ duɔ ce umanḡ kumanḡ, kutienḡ tiil-ku nammanḡ-temma. ³ *Diilonḡ-Yallenḡ cie na ce kuuduḡḡu dumaa, gbāanḡ yaafelle ce na tie dumei. ⁴ *Kirsa borre dii di diei yonḡ, Diilonḡ-Yalle-i di bi diei ḡaa Diilonḡ un cie na haa na nanḡa-i nelduama diei nuɔ dumaa. ⁵ Itienḡ dii u diei pe, aa na hūyāa nelduama diei, aa *batemu duḡḡo yaa nanḡ daa-yo. ⁶ Diilonḡo bi dii u diei, aa u yaa i hieronḡo-i hiere i To-i. U yaa i yunḡ-nu hiere. U bie i hieronḡo-i hiere u ce u maacemma-i, aa waa i hieronḡo-i i hōmmu-na.

⁷ ḡaa i hieronḡo-i hiere, Kirsa cie baa-ye a hā-ye i de-i-den maacemma a saanu baa un taaranḡ-kuɔ dumaa. ⁸ Ba nyegāan fuɔ maama'i Diilonḡ-nelma-na wuɔ:

«Un nyugāan kā dōrō-i-na,

u kāa baa kasobiemba

*aa u calaa bimbinni hā nelbiliemba-i.»**

⁹ A ne da da ba cira: «U nyugāan kā dōrō-i-na» ku pigāan wuɔ u hiiriye igēna hēma-na. ¹⁰ Umanḡ hiiriye, uuduḡḡo fanḡo yaa tiraa bir nyugūn kā dōrō-i-na duɔ gbāa duɔ gbuo terni-i hiere. ¹¹ U yaa hāa nuamba-i ba da-ba-denḡ maacemma: U cie banamba Yesu *pōpuwɔrbiemba, aa ce banamba ta ba ce u pōpuwɔrunḡu, banamba *Neldōdōlma waraamba aa banamba tayaanabaa sisō Diilonelpigāataamba. ¹² U cie ma yaa-i a ce Diilonḡ-baamba ta ba gbā ba ce u maacemma-i ba kāyā ba-naa ba nanḡ kaasinni Diilonḡ-hūmelle-na. ¹³ Mafanḡ da ma ce, i ka suɔ Diilonḡ-Bienḡo-i hiere kuuduḡḡu aa hūu u maama-i. I ka ce babincūḡ miē Diilonḡ-hūmelle-na a tie suɔ wēima-i hiere Kirsa temma-i. ¹⁴ I sie tiraa waa ḡaa bisālḡ miē nuamba ta ba tāal-e ba pira-yiē Diilonḡ-hūmelle-na ḡaa fafalmunḡ wuɔranḡ mu bīnḡ baa benḡo dumaa hūmmanḡ dōrō. Nuamba sie tiraa ta ba gbā ba guol i gbeini-i. ¹⁵ ḡaa yaan nelnyulmu waa i ninsonḡo wamma-na, ku yaa i ka bie Kirsa maama-i hiere. U yaa i yunḡu-i aa miē i waa u borre-i. ¹⁶ Fuɔ yaa cie i bel i-naa fafamma bel daama temma-i tie kāyā i-naa; nelienḡo nelienḡo baa u maacemma. Die tie ce i maacemmambaa-ba-i man saaya ma ce dumaa, ḡ da kuanḡu naara-yiē aa ḡ da i nanḡ kaasinni fafamma nelnyulmu-na.

Anfelenḡo

* 4:8 Gbeliemān-nalāanḡu (Psaume) 68.19

¹⁷ Miŋ gbu mi cārā kumaŋ na wulaa Itieŋo yerre-na ku yaa daaku: Jande, baa na tiraa na ta na ce ŋaa bamaŋ sa suyaan Diiloŋo-i baŋ ceŋ dumaa. Yuŋgu si dii ba ānjoguoma-na. ¹⁸ Ba nyaayā ba fere aa ba sa bi tiraa suō biŋkūŋgu; a ce dumaanjo-na ba nuŋgu si dii Diiloŋ-horre-na. Ba ānjoguoma cuure aa yaŋ-ba. ¹⁹ Ba sa suō baŋ biŋ kumaŋ senserre-i; a ce dumaanjo-na ba maacemma yaa tilāsinni-i; ba naa ma yaa-i ba wuo juuru-i. ²⁰ Na suyaa *Kirsai baa ma yaa wei? ²¹ Mi suyaa mie na nuō u maama-i aa ba hāalāayā-nei baa ninsoŋo maŋ dii u hūmelle-na ²² wuo na nanna na āncōlomma-i. Naŋ taa na ce mamaŋ dīelūō-i-na, na hiel na gboluŋgu mei. Ambabalma cemma taa ma dōlnu-nei ŋaa bige-i! Ma yaa taa ma dii-na hūmebabalalle-na. ²³ Aa bi hāalā-nei wuo na yaŋ *Diiloŋ-Yalle bir na ānjoguoma-i. ²⁴ Wuo na biē Diiloŋ-huŋga a ce nuōfelaan namaa aa ninsoŋo ce na waa nelviin namaa baa nuōfafaan namaa.

²⁵ Terieŋgu faŋgu-na, hielaan na naŋga coima-na. I cie duduōŋ-baan mie, a ce dumaanjo-na na hieroŋo-i hiere na saaya na ta na waŋ ninsoŋo-i baa na-naa. ²⁶ Uman u huōŋ da ka guōla, u bel u fere u baa ji ce cāl. Aa u gbāŋ u hiire u huōŋga-i aa bāaŋ-yufelle suō da di suur. ²⁷ Baa na yaŋ *Sitāni da mumbelmu nei. ²⁸ Uman duō tuō cuo, u yaŋ cuoyuŋgu-i aa u siēya u napuōŋa-i a taara u yerren-kūŋgu aa bi da kāyā sūntaamba-i. ²⁹ Baa na yaŋ āndababalaanŋu diei hel na nunni-na. Nelma maŋ gbāa kāyā tobimba-i aa dii sirēiŋa-bei, na ta na waŋ ma yaa-i. ³⁰ Baa na guōla Diiloŋ-Yalle huōŋga-i, Diiloŋo dāanya-nei baa di yaa-i tuō cie koŋkor-yiingu-i. ³¹ Baa na ta na nyō na nonni-i baa na-naa. Yaan yavāale-i baa hōdulle-i. Yaan ijieni-i baa tuosinni-i. Nieŋ āmbabalma-i ma sinni-na hiere aa na yaŋ-ma. ³² Taa na ce ānfafamma na-naa nuō aa na ta na ce hujarre na-naa nuō. Taa na ce jande na-naa nuō ŋaa Diiloŋ uŋ cie jande nei dumaa Kirsai barguō-i-na.

5

Na weima-i hiere ma saaya ma waa cecerma-na

¹ Namei Diiloŋ-bisālŋ namaanjo-i, na maama sa suō aa dōlnu-yuō. Terieŋgu faŋgu-na, gbāaŋ na ta na ce u temma.

² Nelnyulmu saaya mu ta na weima-i hiere ma yaan-na *Kirsai temma-i. Kirsai dōlaa-ye fuō a ji hūu-ma ku i maama-na. Upāa u fere, a ce u fere tāmman-kūŋgu maŋ dōlaanun Diiloŋo-i.

³ Namaanjo-i Diiloŋ-baan namaa, a ce dumaanjo-na biŋwosinni-i baa pōpōrsinni-i ni sinni-na hiere ka hel baa cāncāaya-i mi sa taara mi nu ni maama na hōlma-na.

⁴ Tilāsinni-āndaanŋu saa bi saaya ku hel na nunni-na, baa miminsinni-āndenni-i ka hel baa āndasōsōnni-i hiere. Yaan

aa na ta na jaal Diilonjo yaa. ⁵ Na saa da, da η ta η ce cāncaaya-i, kuu dii ηaa η yaan Diilonjo-i aa ta η kuye η yufieη-niini, a ce dumaano-na baman ciεη cāncaaya-i, baa bīηwosīnni-i, baa pɔpɔrsīnni-i, ba siε da munsuurmu Kirsa-i baa Diilonjo-i ba nelle-na.

⁶ Baa na yan ba tāal-na baa nelsosomma pira-nei. Daaku temma yaa ciεη Diilonjo tuɔ gāη baa ānyagarmantaamba-i. ⁷ Terieηgu fanju-na, baa na cu ba huon-nu. ⁸ Dīelūo-i-na, naa naa waa kukulma-na; fiεfiε-i-na, nan yeη Itieηo horrena, naa dii cecerma-na. A ce dumaano-na, taa na wuɔ ηaa cecermaη-biembaη wuɔ dumaa; ba hɔmmu kuɔη. ⁹ Cecermaη-bisāimba āncemma yaa ānfafamma, baa viisīnni, baa nin-sowalle. ¹⁰ Gbāaη na ta na suɔ kumaη dɔlaanun Itieηo-i. ¹¹ Baa na dii na gboluonju kukulmaη-maacemma-na; belle si dii-meī. Yaan aa na ta na firre bamaη ciεη-maη. ¹² Baη fuo ba ce mamaη; senda-weima; ma siε gbāa waη. ¹³ Na saa da, da η firre moloηo-i, un ceη mamaη η da ma hilaa hiere bomborma-na. ¹⁴ A ne da wein da ma hel bomborma-na, ma kaala nuɔmba-i hiere ba wulaa. Ku'i ciε ba'a:

«Duɔfūmmuntie, sire!

Sire η hel kuomba hɔlma-na

Kirsa ka pa bāaηgu niε.»

¹⁵ Terieηgu fanju-na, niεη na wuɔsaanju-i torro. Baa na ta na ce bisānsīnni, taa na ce bīncomma. ¹⁶ In yeη yinni maη nuɔ-i daani-i, yifafanni sī. A ce dumaano-na, vaan na fεε baa kuufafaanju cemma-i. Baa na gonya ānsosomma. ¹⁷ Baa na ce bisānsīnni, yaan aa na taara Itieηo huonja-i na suɔ-ka.

¹⁸ Baa na ta na nyɔη kolma-i na ye. Konjbuolaanju biεna neliεηo. Yaan *Diilonj-Yalle yaa ta di yu na hɔmmu-i hɔnni maη joη. ¹⁹ Diilonj-Yalleη diyaa neini maη na nunni-na, taa na hāl-ni na dii sireiηa na-naa nuɔ. Taa na hāl gbeliemaη-neini-i na tuɔlnu Itieηo-i baa huonja diei. ²⁰ Taa na jaal i To-i Diilonjo-i hɔnni-na hiere baa weima-na hiere Itieηo-i Yesu-Kirsa maama-na.

Diilon-dūη-baaη ānsorre

²¹ Niεη *Kirsa-i aa na ta na siε na-naa wulaa. ²² Caan namaa, taa na siε na bɔlbaa-ba wulaa ηaa nan siε Itieηo wulaa dumaa. ²³ Na saa da, bibieηo yaa ciεηo yunju-na ηaa Kirsaη yeη Diilon-dūη-baamba yunju-na dumaa. Diilon-dūη-baamba yaa fuɔ borre-i aa fuɔ u ce ba konkortieηo. ²⁴ A ce dumaano-na, ciεηo saaya u tuɔ siε u bɔbɔ wulaa weima-na hiere ηaa Diilon-dūη-baambaη siε Kirsa wulaa dumaa.

²⁵ Bɔlaan namaa, taa na dɔl na caamba-i ηaa Kirsaη dɔlɔa Diilon-dūη-baamba-i dumaa aa hūu-ma ku ba maama-na ²⁶ a bɔ-ba ba den hā Diilonjo-i baa-ba. U ciε u nelma-i baa hūmma

a caya-bei da welewele²⁷ ba da ba ta ba ne fafamma u yaan-ga-na; dugaan-gu baa waa molo-na, unan kũma baa yii iyiemba, aa cãlmuo baa bi waa molo-na. ²⁸ Bibienjo saaya u yan u cienjo maama ta ma dõlnu-yuõ dumai nãa fuõ feren kũma maaman dõlnun-yuõ dumaa. Uman duõ tuõ dõl u cienjo-i, kuu dii nãa u dõl u ferẽ. ²⁹ Na saa da, n sie gbãa bigãan n ferẽ, nãa n taara niwuoni n hã n ferẽ aa ta n ne n ferẽ fafamma nãa Kirsan nen Diilon-dũn-baamba-i dumaa. ³⁰ Ba yaa miẽno-i aa miemei Kirsa kũma-i. ³¹ Ma nyegãan Diilon-nelma-na wuõ: «*Ku'i cie bibienjo ka yan u to-i baa u nyu-i aa waa baa u cienjo ba gbonu ce kuuduõngu.*»* ³² Nel daama tuole dii purru. Muõ fuõ, mei ciẽra ma vii Kirsa yaa-i baa Diilon-dũn-baamba-i. ³³ Nãa ma bi vii namaanjo-i: Bibienjo bibienjo, u saaya u tuõ dõl u cienjo nãa un dõl u ferẽ dumaa; aa cienjo cienjo, u tuõ sie u bõbõ wulaa.

6

Bĩncuõmba-i baa ba bisãlmba-i ban saaya ba waa dumaa

¹ Bisãln namaa, taa na nu na bĩncuõmba nunni-i nãa Itien un taaran-kuõ dumaa, ku'i faa. Namaa maama yaa mafamma-i. ²⁻³ «*Ta n kãn n to-i baa n nyu-i ku yaa n huõnga ka fẽ aa n ka da yinni hĩema-na.*»* Nelma famma yaa Diilon-ãnjĩnadĩelãmma man baa nupãlle-i. ⁴ Bientobaa namaa, baa na ta na du na bisãlmba hõmmu-i, yaan aa na nuola-bei fafamma, na dii nelfafamma ba tũnni-na nãa Itien un taaran-kuõ dumaa.

Kõraamba-i baa ba yuntaamba-i ban saaya ba waa dumaa

⁵ Kõraan namaa, taa na nu na yuntaamba nunni-i, aa na firnu na hõmmu-i baa-ba na ta na kãn-ba nãa nan cen dumaa baa *Kirsai. ⁶ Baa na ta na ce ba yufellen yon ba da ba dõl-na. Nan yen Kirsa kõraan namaa, firiinun na hõmmu-i na ta na ce Diilon un taaran kuman. ⁷ Fien na hõmmu-i baa ba maacemma-i. Baa na ta na ne-ma nãa nelien-maama, taa na ne-ma nãa Itienjo maama. ⁸ Na saaya na suõ wuõ kõrien nuõ o, kõrien nuõ sĩ o, nin cie ãnfafamma man, Itienjo ka pã-ni baa-ma.

⁹ Yuntaan namaanjo-i, taa na bi ce maaduõma yaa-i baa na kõraamba-i. Baa na ta na nuola-bei. Na saaya na suõ wuõ namaa baa bafamba-i hiere Yunteduõno'i dii-nei dõrõ-i-na. Aa Yuntienjo fanjo sa ce ciẽluõ.

Diilon un hãa-ye bercebĩmbĩnni man

¹⁰ Maman tiyãa ma yaa daama: Itienjo fõngũõ temma sĩ, a ce dumaanjo-na yaan na fõngũõ tuõ hel u yaa nuõ-i. ¹¹ Diilon

* 5:31 Miwaanjo jĩnamman-sebe (Genèse) 2.24

* 6:2-3 Helman-sebe (Exode) 20.12; Anjĩnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.16

uŋ hãa-na bercebĩmbĩnni maŋ, biyaaŋ-niŋ na tereŋ na yiera, ku yaa *Sitãni sie gbãa yii baa-na. ¹² Na saa da, i sa gãŋ baa nelbiliemba, i gãŋ baa jĩnabaa, baa kartaamba, baa hiriemba, baa isuotaamba. ¹³ Terienŋu faŋgu-na, Diilonŋ uŋ hãa-na bercebĩmbĩnni maŋ hiere, biyaaŋ-niŋ; baa na yaŋ ku diei! Ku yaa Sitãni duo diire-nei yiinggu yiinggu, na yiera ku diei nuo. Ma ka døl-na. ¹⁴ Siireŋ na tereŋ na yiera: Na ce ninsoŋo-i ŋaa kpaŋkpaŋgu na pëyë na nageiŋa-i, aa na ce viisĩnni-i ŋaa kolluŋ-joŋgoruo na dii. ¹⁵ Na ce *Neldodolma wamma-i ŋaa naatenni na dii na gbeini-na; yaafëlle da ma yaa nuo-i. ¹⁶ Nan hũyãa Yesu-Kirsa maama-i baa huŋga maŋ, taa na cĩnnu na ferë baa huŋga faŋga yaa-i hõnni-na hiere *Bigãarãŋo heiŋa baa ji hi-na. ¹⁷ Ciëŋ Diilonŋ-kõŋkoro-i ŋaa kolluŋ-cucũŋgu na dii na yunni-na, aa na bie *Diilonŋ-Yalle jigãŋga-i, ka yaa Diilonŋ-nelma-i.

¹⁸ Diilonŋ-Yalle barguo-i-na, taa na gbu na cãrã Diilonŋo-i weima-na hiere. Vaan na ferë baa Diilocãrãlle-i aa na ta na cãrã na hã Diilonŋ-dũŋ-baamba-i hiere. ¹⁹ Taa na bi cãrã na hã muŋo-i, wuo u kãyã-mië, da mi puur mi nuŋgu-i da mi waŋ Neldodolma-i huŋgu huŋgu, mi kũoma baa nyëŋ, aa u pigãaŋ-mi miŋ saaya mi waŋ mamaŋ. ²⁰ Miŋ feŋ mi ye kaso-i-na, ba puora muomei baa nel daama-i. Terienŋu faŋgu-na, maŋ gbë ma waŋ dumaa, taa na cãrã Diilonŋo-i wuo u kãyã-mië mi kũoma baa nyëŋ baa ma wamma-i.

Jaaluperienŋu

²¹ Mamaŋ dii bande-i-na, i natobiŋo-i Tisike duo kã, u ka waŋ-ma baa-na na suo miŋ yeŋ mamaŋ nuo-i. Tisike maama dii kpelle mi huŋga-na, u vaa u ferë baa Itienŋo maacemma-i. ²² Mi siire-yuo baa ma yaa-i mië u ka waŋ ma yaanga-i baa-na a fë na hõmmu-i.

²³ I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba fë tobimba hõmmu-i aa ce-ba nelnyulmuntaamba baa aŋhũumantaamba. ²⁴ Bamaŋ gbu ba kuye Itienŋo-i Yesu-Kirsa maama-i bãaŋgu-i baa isuŋgu-i, Diilo kãyã-bei hiere.

Polᵑ nyegāaᵑ sebe maᵑ hā Filiputaamba-i Nelmuoyamma

Pol yaa waanᵑ Diilonᵑ-nelma-i baa Filiputaamba-i ba nu-ma aa hūu-ma (Pɔpuɔr. 16.11-40). Ku huonᵑgu-na, baa bel-o dii-yo kaso Yesu maama-na. Filiputaanᵑ baa hiel moloᵑo ba hɔlma-na baa conᵑgoruonᵑgu u kā ka hā Pol dii kaso-i-na. Ba bī naacolᵑo-i Epafuroditi. Kufanᵑgu maama yaa nuɔ-i Pol nyegēᵑ sebe daayo-i duɔ jaal-ba.

U duɔᵑ a dii sireiᵑa bei wuɔ ba nyaar *Neldɔdɔlma-na aa ba muonu-mei terni-na hiere. Wuɔ ba ta ba hiire ba fere ᵑaa Yesuᵑ taa u hiire u fere dumaa (sap. 1–2). U gbuɔya-bei wuɔ ba bel ba fere coikartaamba-na, wuɔ da ᵑ haa ᵑ nanᵑga-i Yesu-i-na, ku yaa gbāa ce-ni nelviinᵑ nuɔ Diilonᵑo yufelle-na, Yuifu ba Diilonᵑ-hūmelle wuɔsaanᵑgu sī (sap. 3). U bi piiye baa-ba wuɔ ba yanᵑ aa ba nunu ba-naa ba ce Itienᵑo maacemma-i (sap. 4).

U sebe huonᵑga-na hiere, u diyaa sireiᵑa Diilonᵑ-dūᵑ-baamba-na wuɔ banᵑ yeᵑ Itienᵑo horre-na, ba ta ba nyε. Wuɔ Yesuᵑ hāa-ye kumaᵑ, ku maaraa bimbinni-i hiere, a ce dumaaᵑo-na umaᵑ duɔ haa u nanᵑga-i yuɔ weima-na hiere, kutienᵑo huonᵑga gbāa fε.

Jaaluᵑgu

¹ Muɔ Pol, muɔ baa Timote, miemei nyegāaᵑ sebe daayo-i. Yesu-Kirsa cāaraaᵑ miε. I nyegāaᵑ-yo die hā namaa namaᵑ hūyāa Yesu-Kirsa maama-i a ce Diilonᵑ-dūᵑ-baanᵑ namaa Filipu-i-na, baa na yaataamba-i, baa bamaᵑ kāayāᵑ-bei ba maacemma-na Diilonᵑ-dūᵑgu-na. ² I To-i Diilonᵑo-i, baa Itienᵑo-i Yesu-Kirsa-i, ba kāyā-nei bɔi aa fε na hɔmmu-i.

Polᵑ cārāᵑ kumaᵑ u hā Filiputaamba-i

³ Da mi jɔguɔᵑ na maama huonᵑgu huonᵑgu, mi jaal Diilonᵑo-i ma yerrenᵑ. ⁴ Da mi ta mi cārā Diilonᵑo-i mi hā-na huonᵑgu huonᵑgu, mi huonᵑga fε da yogogo. ⁵ Nanᵑ diyaa na nanᵑga-i baa-mi *Neldɔdɔlma wamma-na, a donᵑ dii yidielāᵑgu maᵑ nanᵑ nuɔ Diilonᵑ-nelma-i, ji hi baa nyunᵑgo, ku'i fienᵑ mi huonᵑga-i. ⁶ Mi suyaa kerre miε Diilonᵑ unᵑ duɔᵑ maacenfafamma maᵑ na hɔmmu-na, u sie yanᵑ-ma boluonᵑgu. U ka ce-ma ka bālma Yesu-Kirsa jommaᵑ-yiinᵑgu-na. ⁷ Na maama dii kpelle mi huonᵑga-na cor, a ce da mi ta mi jɔguɔᵑ na kūᵑgu-i jɔguɔᵑ daama temma-i, mi ninsoᵑo. Diilonᵑ unᵑ cie baa-mi aa hā-mi maacemma maᵑ, na kāayā-miε mi ce-ma. Na kāayā-miε

kaso-i-na bande-i-na. Miŋ ŋa naa bi waa mi fereŋ nuɔ huɔŋgu-na ta mi waŋ Neldɔdɔlma-i mi pigāaŋ nuɔmba-i, ba da ba hūuma wuɔ ninsoŋo, na kāayā-miɛ. ⁸ Yesu-Kirsan dɔl-eŋ dumaa, nuɔmi bi dɔl-na dumɛi, Diilonŋo yaa mi siɛra.

⁹ Miŋ cārāŋ maman Diilonŋo wulaa mi hā-na, ma yaa daama: Mi taara nan dɔl na-naa dumaa, u yaŋ kuanŋgu ta ku suur-kuɔ ku naara a ce na ta na suɔ ninsoŋo-i aa ta na nu nelma-i ma numma-i. ¹⁰ Ku yaa na ka ta na suɔ kuman faa cemma. Mafan da ma ce, molo siɛ da cāl-na, na ka waa nelviin namaa ta na cie *Kirsa jomman-yiingui. ¹¹ Yesu-Kirsa ka ce na āncemma-i hiere ma fa. Ku yaa ka ce nuɔmba ta ba gbɛliɛŋ Diilonŋo-i aa ta ba tuɔlnu-yuɔ.

Pol wɛima-i hiere ma kaa ka jūŋ Kirsa yaa nuɔ-i

¹² Tobin namaa, mi taara na suɔ wuɔ maman daa-mi daama-i, ma birii yaŋ aa ce *Neldɔdɔlma kā yaan-na. ¹³ A ce dumaanŋo-na, sorosibaa-ba man niɛyan *jāmatigi-i a naara nuɔmba-i hiere ba suyaa wuɔ ba diyaa-mi kaso-i-na *Kirsa maama yaa nuɔ-i. ¹⁴ Baŋ bilaa-mi, ku kāayā Diilonŋ-dūŋ-baamba bɔi ba da holle Itienŋo hūmelle-na. Ba wuɔra ba waŋ Neldɔdɔlma-i halle ba sa kāalā neliɛŋo baa ma wamma-i. ¹⁵ Mi suyaa miɛ ba hɔlma-na, banamba waŋ Kirsa maama-i baa nenemunŋu, banamba ta ba waŋ-ma baa yelma; ŋga banamba bi dii ta ba waŋ-ma baa hɔfafanŋa. ¹⁶ Kufanŋu taamba-i mi maama dɔlnu-bei. Ba suyaa wuɔ Diilonŋo cie mi jo Neldɔdɔlma maama yaa nuɔ-i da mi ji kaala-mɛi baa nuɔmba-i. ¹⁷ Aa yaŋ baman waan-man baa yelma-i, ba huɔya-maama saa fa, ba taara kuanŋgu naara mi mulɛma-i kaso-i-na. ¹⁸ Ŋga ba waan-ma baa yelma o, ba waan-ma baa hɔfafanŋa o, wɛima sɪ. Kuman gbāan, Kirsa maama yaa waan. Mi huɔŋga fiɛ baa ku yaa-i aa mi siɛ yaŋ ka guɔla. ¹⁹ Mi suyaa miɛ mafamma-i daama-i hiere, na Diilocārālle-i a naara Yesu-Kirsa *Yalle ka ce ma dɔl-mi. ²⁰ Mi tɛnaana baa mafamma cemmaŋ-maama-i mi huɔŋga-na aa mi yaanŋa siɛ ture gbula. Mi suyaa miɛ mi cicɛlma o, mi kuliinŋu o, mi ka ta mi ce Kirsa yerre ta di du. ²¹ Mei wulaa, da mi waa cicɛlma-i, mi wɛima-i hiere ma kaa ka jūŋ Kirsa yaa nuɔ-i. Da mi bi tiraa ku, mi saa cii. ²² Ŋga da kuɔ da mi tɛ cicɛlma-i mi ka gbāa fa wɛima, terienŋu fanŋuna da ba yuu-mi, mi sa suɔ miŋ ka par maman. ²³ Da ba cira mi par, mi huɔŋga dii sɔmma hāi: Kananŋa'a mi ku, kananŋa'a mi tɛ cicɛlma. A ku ka waa baa Kirsa-i, mi taara ku yaa-i. Ku yaa faa yaŋ. ²⁴ Ŋga namaa maama-na, da mi tɛ cicɛlma, ku ka buɔ-nei. ²⁵ Miŋ suyaa mafamma-i, mi suyaa miɛ mi ka tiraa da huɔŋgu baa-na, a kāyā-nei Diilonŋ-hūmelle-na aa bi fiɛ

na hõmmu-i die. ²⁶ Terienḡu fanḡu-na, da mi ji gbāa hel kaso-i-na bir kā na wulaa, ku ka fē na hõmmu-i Kirsa horre-na aa naara kunanḡu u jaalunḡu-na.

Vaan na fεε baa Diilonḡ-maama-i

²⁷ Kumanḡ gbāan, na ta na wuᵋ na saanu baa *Kirsa *Neldᵋdᵋlma-i. A ce dumaanḡo-na, mi juᵋ gbāa kā wa, mi saa ji gbāa kā wa, da mi jaal yuu, mi nu ba'a na bilaa Diilonḡ-maama-i nammu hāi, aa bel na-naa fafamma aa ce kuuduᵋḡu aa vaa na fεε baa maacemma-i nuᵋmba bᵋi da ba nu Neldᵋdᵋlma-i. ²⁸ Baa na ta na kālā na bigāarāamba-i, ku yaa ba ka suᵋ wuᵋ ba kā dāamu-na aa namaa na ta na kā Diilonḡ-nellenḡ. Diilonḡ'o'i ciε mafamma-i hiere. ²⁹ Kumanḡ ciε mi ta mi wanḡ mafamma-i, Diilonḡo saa ce baa-ye wuᵋ i hūu Kirsa maama yonḡ, u bi ciε baa-ye wuᵋ i mulienḡ u maama-na. ³⁰ Nanḡ ḡa naa da-mi malunḡu manḡ nuᵋ-i, mii dii-kuᵋ yogo, na saa bi yanḡ-ma suᵋma; namaa na suurii ku yaa nuᵋ-i dumandε-i-na.

2

Biyaanḡ Yesu-Kirsa gboluonḡu-i

¹ Nanḡ dii sireinḡa na-naa nuᵋ *Kirsa horre-na, aa u nelnyulmu ta mu fē na hõmmu-i, nanḡ yenḡ kuuduᵋḡu baa *Diilonḡ-Yalle-i, nanḡ dᵋl baa na-naa aa ta na ce hujarre na-naa nuᵋ, ² da na ta na taara mi huᵋḡga fē gbarnu, taa na nunu na-naa. Terienḡu fanḡu-na, na saaya na ta na dᵋl na-naa aa ce na hõmmu-i kuuduᵋḡu baa na ānjḡguᵋma-i hiere. ³ Da na'a na ce kumanḡ, baa na ce-ku baa yeḡma, baa na bi ce-ku baa bombolma. Yaanḡ aa na ta na hiire na fεε. Taa na jina na fεε banamba huonḡ-nu. ⁴ Baa na ta na jḡguᵋḡ namaa maama yonḡ; taa na bi jḡguᵋḡ banamba maama. ⁵ Biyaanḡ Yesu-Kirsa gboluonḡu-i:

⁶ Uu dii kuuduᵋḡu baa Diilonḡo-i dii ku domma-na, ḡga u saa ne kufanḡu-i.

⁷ U yaanḡ aa ce u fεε ḡaa kᵋriεḡo.

U ciε u fεε kuuduᵋḡu baa nelbiliemba-i.

U ciε u fεε nelbilonḡ nelbiliemba hᵋlma-na.

⁸ U siyaa hiire u fεε a nu Diilonḡo nunḡu-i aa hūu-ma ku kulbabalaanḡu-i *daanḡu-na.

⁹ Ku'i ciε Diilonḡo haa-yo dᵋrᵋ

aa hā-yo yuntesinni manḡ maaraa yuntesinni-i hiere.

¹⁰ U taara bamanḡ dii dᵋrᵋ-i-na baa hīema-na baa bamanḡ suurii hīema-na, ba ta ba dūuna ba jaal-o.

¹¹ U taara nuᵋmba-i hiere ba suᵋ-ma aa wanḡ-ma wuᵋ:

«Yesu-Kirsa yaa Itienḡo-i!» a ce i To-i Diilonḡo yerre ce bᵋi.

Diilonḡ-dūḡ-baamanḡ saaya ba waa dumaa

¹² Terienḡu fanḡu-na, mi jēnaaḡ namaa, miḡ ḡa naa waa baa-na, na taa na nu mi nuḡu-i. Nyunḡo-i-na, miḡ fi'e'a mii si dii, diyaanḡ kunanḡu na naara-kuo. Vaanḡ na fere baa na koḡkoro künḡu-i aa na ta na kälälä Diilonḡo-i. ¹³ Na saa da, Diilonḡ unḡ taaranḡ kumanḡ, u yaa diyaanḡ ku cemmanḡ-maama-i na hoḡmmu-na aa hä-na ku fönḡüo-i na ta na ce-ku.

¹⁴ Da na ta na ce mamanḡ, molo baa waana, molo baa bi ce ändapirre; ¹⁵ ku yaa na ka waa nelfafaanḡ namaa, na hoḡmmu ka waa welewele. Na ka waa Diilonḡ-bisälḡ namaa. Cälmuo si'e waa nei huhurmantaamba hoḡlma-na baa nelbabalaamba hoḡlma-na miwaanḡ daayo-na. Na ka waa ḡaa fiḡnuo ba hoḡlma-na ¹⁶ ta na wanḡ cicälmanḡ-nelma-i baa-ba. Ku yaa *Kirsa jommanḡ-yiinḡu-i mi huonḡa ka fē baa-na da yogogo. Dumaanḡo-na, mi maacemma ka waa baa yunḡu, mi mulḡema si'e ce gbänḡbänḡ. ¹⁷ Nanḡ hüyāa Yesu maama-i aa ce mamanḡ hierē hä Diilonḡo-i, kuu dii ḡaa na hielaa na fere soḡguo; a ce dumaanḡo-na, da ba fi'e ko-mi, ku ka perienḡ yuliiye na soḡguo-i. Mafanḡ da ma ce, mi huonḡa ka fē; aa mi huonḡ da ka fē, namaa muumu ka bi fē mei kaanḡa temma-i. ¹⁸ Namaa fere-i, na hoḡmmu saaya mu fē aa mei kaanḡa bi fē namaa muumu temma-i.

Pol taara u puor Timote-i baa Epafuroditi-i

¹⁹ Itienḡo-i Yesu-Kirsa duo si'e, ku si'e vaaya, mi ka puor Timote ka ne-na aa jo ji tūnu-mie mi huonḡa fē. ²⁰ Fuo yaa dii tuo hel u joḡuonḡ na maama-i kelkel mei temma-i. U yaa u da-u-diei yonḡ. ²¹ Banamba-i hierē ba yaanḡ Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba yii baa ba fereḡ-maama. ²² Namaa fere-i na daa Timotenḡ cie maacemma-i cemma manḡ; U vaa u fere ce Diilonḡ-maacemma-i baa-mi ḡaa bisälälänḡ unḡ vaa u fere ce maacemma-i baa u bincönḡo dumaa. ²³ Mi yunḡ-maanḡ da ma gbänḡ kaala, mi ka puor u yaa na wulaa. ²⁴ Aa mi suyaa mie Itienḡo si'e yanḡ ku da huonḡu u ka ce mei fere-i mi da mi fere kã na wulaa.

²⁵ Mi nie da ku saaya mi ce mi natobinḡo-i Epafuroditi bir kã na wulaa. U yaa mi nabentienḡo maacenḡ daama-na, u yaa käayänḡ-mie malunḡ daaku-na. Na puoraa u yaa baa na kakäyanḡu-i u ji hä-mi. ²⁶ Na küoma gbuu bel-o. U nuo wuo na nuo u jarma künḡu-i, a ce dumaanḡo-na u huonḡa saa tēna terduonḡ-nu. ²⁷ Coima saa fa, u jaanḡ. U jaanḡ fuo tuo yii duo ku; ḡa Diilonḡo cie hujarre-yuo aa sire-yuo. Aa fuo da-u-diei nuo si yonḡ, u bi cie hujarre muonḡo-na ni ma'i si kunanḡu naa naara mi sülma-i. ²⁸ Mi ka gbänḡ hä-yo hūmelle-i donduo u kã na ka da-yo si na hoḡmmu ka fē. Mafanḡ da ma bi ce, kunanḡu ka bi parra mei änḡoḡma-na. ²⁹ Duo hi, na bel-o fafamma. Namaa wuonḡo-i Kirsa horre-na. Nuomba famba temma saaya na ta na känḡ-ba. ³⁰ Bige-i cie mi wanḡ-ma dumaanḡo-na? U taa u yii duo ku *Kirsa maacemma maama-na. Nanḡ saanḡ-yo u duo ji ce

maacemma man̄ hã-mi na fuon̄gu-na, u cie-ma fuo tuo yii duo tie-man̄.

3

Yesu maama yaa yun̄gu

¹ Tobin̄ namaa, maman̄ t̄iyãa ma yaa daama: Nan̄ yen̄ Itien̄o horre-na, taa na gbu na nyε. Min̄ waan̄ maman̄ baa-na cor, da mi fie bir jo-mei, mei wulaa weima s̄i. Aa ku yaa faa baa namaan̄o-i. ² Bilaan̄ na fεε nelbabalaambana. Juoraan̄ daaba temma-i, ba yii baa *jãmmañ-kũngu yaa yon̄. ³ Da η nu wuo ninson̄-*sin̄jãangu-i, ku yaa mie kũngu-i. Hama-i nuo-i? *Diilon̄-Yalle fande fεε yaa kãayãñ-yie i tie cãa Diilon̄o-i, aa i sa ne *Kirsai ye. A naara kufan̄gu-i i saa haa i nan̄ga-i nelbilien̄-ãncemman̄. ⁴ A ne da mei naa gbãa bi haa mi nan̄ga-i nelbilien̄-ãncemma-na a yan̄ nuomba-i hiere. Mii naa gbãa haa-ka yan̄-ba nie nie? ⁵ Muon̄o-i *Ebireyien̄ muo, mi b̄incuomba-i Ebirebaa. *Isirahel̄ hãayēl̄η muo aa *Bensaamie d̄ũñ-wuon̄ muo. Min̄ huon̄, yinni niehãi cor, niisiei yiinguna ba jã-mi. Mi waa *Faris̄eyien̄ muo, mi wuo yaa *Yuifu ba Diilon̄-h̄umelle-i Faris̄ebaa-ban̄ wuo-deñ dumaa. ⁶ Mii naa vaa mi fεε baa di kũngu-i fuo ta mi wuora mi ce Diilon̄-d̄ũñ-baamba-i s̄ulma. Mi wuo yaa-de diñ saaya di wuo dumaa, molo saa naa waa u gbãa cãl-mi di wuosaangu-na. ⁷ Daama-i hiere mii naa da ηaa ma gbãa kãyã-mie, nga nyun̄go-i-na, min̄ suyaa Yesu-Kirsai, mi daa yun̄gu si dii-mei. ⁸ Coima saa fa, min̄ juo gbãa suo Itien̄o-i Yesu-Kirsai, mi daa ku temma si dii aa da daama-i hiere ãnsosomma. Fuo maama'i nuo-i min̄ siyaa hiel mi nan̄ga-i weima-na hiere. Mi daa daama-i hiere ηaa h̄uini. Mi cie mafamma-i da mi gbãa da mi da Kirsai ⁹ a waa baa u yaa-i. Ku saa ce ηaa min̄ wuo yaa Yuifu ba Diilon̄-h̄umelle-i ku'i cie-mi nelviin̄ muo de! Ku'i s̄i. Min̄ h̄uyãa Kirsai maama-i, ku'i cie-mi nelviin̄ muo. Viis̄inni fanni-i, da η h̄uu Kirsai maama-i, Diilon̄o jãrã-nie baa-ni.

¹⁰ Min̄ taaran̄ kuman̄, mi taara mi suo Kirsai baa himma man̄ cie u sire hel̄ kuomba h̄olma-na. Mi taara mi mul̄ien̄ fuo temma-i aa ku fuo kuliin̄gu temma-i ¹¹ a gbãa da mi bi sire kuomba h̄olma-na.

Min̄ donyan̄ kuman̄ mi donya ku yaa-i

¹² Ku saa ce ηaa min̄ donyan̄ kuman̄ mi hii-ku de! Mi saa hi-ku. Yesu-Kirsan̄ hii muon̄o-i bel-mi, ku'i cie mi vaa mi fεε da mi bi hi min̄ donyan̄ kuman̄.

¹³ Tobin̄ namaa, mei huon̄-na, min̄ donyan̄ kuman̄ mi saa hi-ku yogo, nga mi cie nelma diei: Maman̄ cie cor hiere, mi hielaa-ma mi huon̄ga-na aa vaa mi fεε baa maman̄ juon̄.

¹⁴ Terienḡu fanḡu-na, Diilonḡ uḡ ciɛ Yesu-Kirsa bɩ-ye duɔ ka pã-ye baa kumaḡ dɔrɔ-i-na, mi donya ku yaa-i.

¹⁵ Miɛ maḡ naaḡ kaasɩni Diilonḡ-hũmelle-na hiere, nel daama yaa saaya ma waa i hɔmmu-na. Nḡa da kuɔ na hɔmmu calaanu terienḡu naḡ-nu, Diilonḡo ka kaala ku terienḡu-i baa-na. ¹⁶ Da ku fiɛ ce niɛ niɛ, iḡ wuɔyaa hũmelle maḡ ji hi baa nyunḡo, yaaḡ i cor baa-de.

¹⁷ Tobinḡ namaa, taa na ce ḡaa muɔ miḡ ciɛ dumaa. Bamaḡ suurii miɛ nallu-na, taa na ne ba yaa-i aa na ta na ce. ¹⁸ Mi waanḡ-ma titirre-mɛi cor baa-na miɛ *Kirsanḡ kuu yunḡu maḡ nuɔ-i *daanḡu-na, nuɔmba bɔi sa kãḡ-ku, a ce dumaanḡo-na kutaamba ciɛ Yesu bigãarãamba. Mi tiraa mi tir ma yaa baa-na aa ta mi kaal. ¹⁹ Kufanḡu taamba yaaḡ Diilonḡo-i aa ta ba cãa ba kusũni. Kumaḡ saaya ku da-ba senserre, ba gbɛliɛḡ ba fɛɛ ku yaa nuɔ-i. Ba sa jɔḡuɔḡ manamma miwaanḡo huonḡu-na. Ba kã da ba ka kɔsuɔḡ ba fɛɛ. ²⁰ A ne da miɛḡo-i, Diilonḡ-nelle taamba yaa miɛḡo-i. Itienḡo-i Yesu-Kirsa ka hel kusuɔḡ-nu'i ji kor-e. I ne fuɔ hũmelle yaa-i dɛ-i-na. ²¹ Duɔ jɔ, u ka bir i kũɔɔsɔḡ daama-i ce-ma ma waa baa fõḡḡũ ḡaa fuɔ maamanḡ yɛḡ dumaa. Uḡ ceḡ wɛima hiere baa himma maḡ, u ka ce-ma baa ma yaa-i.

4

Andaperienḡu

¹ Tobinḡ namaa, na maama dɔlnu-miɛ, na kũɔma gbuu fũnunḡ bel-mi! Namɛi fiɛḡ mi huɔḡḡa-i aa namɛi mi mulɩɩema sullu-i! Naḡ saaya na bel Itienḡo nelma-i kpelle dumaa, mi waanḡ ma yaa baa-na daama-i.

² Evodi, nuɔ baa Sɛntisi-i, jande mi gbu mi cãrã-nei, naḡ yɛḡ Itienḡo horre-na baa na-naa, yaaḡ aa na ta na nunu na-naa.

³ Mi nahãal, naḡ fɛɛ-i, jande, mi haa mi naḡḡa-i nuɔnei nuɔ-i, kãyã caaḡ daaba-i ba suur ba-naa nuɔ. Ba yaa mulãaḡ baa-mi baa Kilema-i a naara mi nabaamba namba-i *Neldɔdɔlma wamma-na. Diilonḡo nyɛḡãaḡ bafamba yirɛiḡa-i tɩ cicɛlmaḡ-sebɛ-i-na.

⁴ Naḡ yɛḡ Itienḡo horre-na, taa na nyɛ yinni maḡ jonḡ. Mi tiraa tir-ma: Taa na nyɛ! ⁵ Bilaanḡ nuɔmba-i hiere da hɩɩhɩɩɩ. Itienḡo jomma piyaa. ⁶ Baa na tie holle baa bɩḡkũḡḡu, kumaḡ maama-i da ma waa-nei na cãrã-kuɔ Diilonḡo wulaa aa na ta na bi jaal-o. ⁷ Mafaḡ da ma ce, Diilonḡ-hɔfɛlle maḡ maaraa nelbiliemba aḡjɔḡuɔma-i hiere, di ka ce Yesu-Kirsa maama tɩɩ na hɔmmu-na baa na aḡjɔḡuɔma-na.

⁸ Tobinḡ namaa, miḡ ka perienḡ baa mamaḡ ma yaa daama: Nelma maḡ ninsonḡo-i hiere, baa mamaḡ sa bɩɩnaanḡ nelɩɩɩ yerre, mamaḡ vii, mamaḡ kuɔḡ, mamaḡ huhurma si dii-mɛi,

nelma maŋ faa hiere, mi taara na ta na yii baa ma yaa-i. ⁹ Miŋ hāalāyā-nei baa nelma maŋ, naŋ nuɔ mamaŋ mi nuŋgu-na baa naŋ daa miŋ ciɛ mamaŋ, taa na ce ma yaa-i. Mafaŋ da ma ce, Diilonɔ-i Hɔfɛllentienɔ ka waa baa-na.

Pol jaalaa Filiputaamba-i

¹⁰ Na gbāaŋ tiraa pigāaŋ-mi wuɔ na saa nanna-miɛ. Maa naa waa na hɔmmu-na dii yiinaa, ŋga na saa naa da na fɛrɛ da na ce-ma. A ce dumaanɔ-na, mi huɔŋga gbuu fɛ da yogogo baa Itienɔ hūmelle wuɔsaanɔgu-i. ¹¹ Ku saa ce ŋaa mɛi naaluɔ-i ciɛ mi ta mi piiye daama-i dɛ! Ma'i sɪ. Mɛi sa jaana bɪŋkūŋgu; ku miɛŋ-mi. ¹² Mi suɔ mi fɛrɛŋ belma naaluɔ-huɔŋgu-na, aa bi suɔ mi fɛrɛŋ belma kuŋ yɛŋ baa-mi huɔŋgu-na. Hɔnni-na hiere baa wɛima-na hiere mɛi dii mi fɛrɛŋ nuɔ. Mi wuyaa ye o, mi saa wuo ye o, mii dii mi fɛrɛŋ nuɔ. Mi daa bɪŋkūŋgu o, mi saa da bɪŋkūŋgu o, mii dii mi fɛrɛŋ nuɔ. ¹³ *Kirsaa ciɛ mi ta mi gbā mi hɪrā ku makpāaŋo-i. U yaa diyaanɔ ku fɔŋgūɔ-i miɛ. ¹⁴ Ŋga naŋ suyaa-ma kāyā-miɛ mi sūlma-na, ku faa.

¹⁵ Filipu Diilonɔ-dūŋ-baaŋ namaanɔ-i, na saa bi yaŋ-ma suɔma, miŋ duɔŋ *Neldɔdɔlma wamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i aa hel Maseduɔni-i-na, Diilonɔ-dūŋ-baamba-na hiere, namei kāyā-miɛ yon baa na nagāŋ-niini-i. ¹⁶ Miŋ ŋa naa fiɛ waa Tesalonike-i-na, na kāyā-miɛ ku yuu niele. ¹⁷ Ku saa ce ŋaa mi taara na ta na hel na kāyā muɔ yinni maŋ jon, ŋga mi taara kunaanɔ naara na ānfamma sullu-i. ¹⁸ Naŋ saanɔ nimanɔ miɛ hiere, mi daa-ni; Epafuroditi juɔ ji hā-mi baa-ni. Na ciɛ mi ce bɪŋkūntienɔ muɔ. Mi sa tiraa taara bɪŋkūŋgu. Na kakāyāŋgu dii ŋaa tāmman-kūŋgu. Tāmman-kūŋgu maŋ ku hūlāaŋgu dɔlaanu Diilonɔ-i u siɛ-ku. ¹⁹ Miŋ cuu Diilonɔ maŋ huon-nu'i, bɪŋkūŋgu saa naa baa-yo. Naŋ taaranɔ nimanɔ hiere u ka hā-na baa-ni Yesu-Kirsaa horre-na. ²⁰ Yaanɔ i tie gbɛliɛŋ i To-i Diilonɔ-i hɔnni maŋ jon. Ma ciɛ.

Jaaluperienɔgu

²¹ Jaalaanɔ na nellenɔ-baamba maŋ hūyāa Yesu-Kirsaa maama-i a ce Diilonɔ-dūŋ-baamba. I baamba maŋ dii baa-mi bande-i-na, ba jaalaa-na.

²² Diilonɔ-dūŋ-baamba maŋ dii bande-i-na hiere, ba jaalaa-na. I baamba maŋ bi ciɛŋ *jāmatigi maacemma-i ba gbuu pā na jaaluŋgu. ²³ Itienɔ-i Yesu-Kirsaa u kāyā-nei hiere.

Polŋ nyegāaŋ seɓe maŋ hā Kolɔsitaamba-i Nelmuoyamma

Pol nyegāaŋ seɓe daayo-i hā Diilonŋ-dūŋ-baamba maŋ waa Kolɔsi. Ku biyaa ŋaa Pol fuɔ fere saa hi nelle falle-i dede, u wuɔratieŋo naŋo-i kāa ka waŋ Diilonŋ-nelma-i baa-ba ba hūu-ma. U wuɔratieŋo faŋo-i ba taa ba bī-yo Epafirasi. Fuɔ taa u bi hel Kolɔsi yaa nuɔ-i.

Huɔŋgu naŋgu juɔ hi, baa dii Pol kaso. Huhurmantaamba namba kā ka ta ba guɔ Kolɔsitaamba gbeini-i wuɔ da ŋ ta ŋ taara ŋ ka da Diilonŋo-i ŋ saaya ŋ ta ŋ buol *dɔrpɔpuɔrbiemba-i aa ŋ saaya ŋ *jā. Ŋ saaya ŋ bi ne niuwuoni nanni baa niinyɔnni nanni aa yaŋ-ni, baa ma temma bɔi. Epafirasi wuɔ kā ka hi Pol baa-ma.

Pol wuɔ nyegēŋ seɓe daayo-i a gbuya Diilonŋ-dūŋ-baamba-i wuɔ Diilonŋ uŋ cie Yesu-Kirsa kor-ba dumaa, ku gbɛ; kunaŋgu si dii da ku ce naara-kuɔ. Nelbilien āncemma siɛ gbāa ce nelieŋ nuɔ ŋ ka da Diilonŋo-i. Da ŋ haa ŋ naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na yonŋ, ŋ kuraa nyuŋgo, ŋ kuraa bisīnuɔ (sap. 1–2).

Ku huɔŋgu-na, u dii u nuŋgu-i a piiye pigāaŋ-ba baŋ saaya ba ta ba wuɔ hūmefɛɛŋ daade-i dumaa ku ta ku dɔlnu *Kirsa-i (sap. 3.1–4.1-6). U piraanŋ u seɓe-i baa jaalupälle (sap. 4.7-18).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilonŋ muɔ ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Muɔ baa mi natobiŋo-i Timote-i, miɛmei nyegāaŋ seɓe daayo-i ² die hā namaa namaŋ hūyāa Yesu-Kirsa maama-i Kolɔsi-i-na a ce Diilonŋ-dūŋ-baanŋ namaa. I natobimba yaa namaanŋo-i Yesu-Kirsa horre-na.

I To-i Diilonŋo kāyā-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

Polŋ cārāŋ Diilonŋo baa mamanŋ

³ Hɔnni maŋ jonŋ i cārā Itieŋo-i Yesu-Kirsa To-i i hā-na, aa tie jaal-o na maama-na. ⁴ Ku yuŋgu yaa daaku wuɔ: Naŋ haa na naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na dumaa, baa naŋ dɔl Diilonŋ-dūŋ-baamba-i hiere dumaa, i nuɔ-ku. ⁵ *Neldɔdɔlma yaa ninsonŋ kerre-i, maŋ hii-na, ma pigāaŋ-na Diilonŋ uŋ tigiinŋ kumaŋ tuɔ cie-na dɔro-i-na. Naŋ haa na naŋga-i kufanŋgu bīŋkūŋgu-na, ku'i cie na hūu Yesu maama-i aa ta na dɔl na-naa dumandɛ-i-na. ⁶ Neldɔdɔlma gbuo terni-i hiere ma kā, aa ta ma bi ce ma maacemma-i ŋaa maŋ ceŋ dumaa namaa na hɔlma-na. Dii yiinŋgu maŋ nuɔ-i naŋ nuɔ-ma, maa dii ta ma ce maacemma-i na hɔlma-na. Naŋ nuɔ-ma, na suyaa wuɔ

ninsonɔ aa tiraa suɔ wuɔ Diilonɔ-i hujarrentienɔ. ⁷ Epafirasi yaa ciɛ kufanɔ maacemma-i baa-na, u yaa i jienɔ, u yaa i nabentienɔ. Maacembilofɛfeinɔ'i *Kirsu suonɔgu-na na hɔlma-na. ⁸ *Diilonɔ-Yallenɔ diyaa nelnyulmu man na hɔmmu-na, u waan mu maama baa-ye. ⁹ Ku'i ciɛ dii inɔ nuɔ na maama-i, i faya i ferɛ tie cārā Diilonɔ-i i hā-na. I cārā-yuɔ wuɔ u yan u *Yalle ce-na nelnurāan namaa baa cēcēmuntaan namaa, ku yaa na ka suɔ u huɔnɔga-i fafamma. ¹⁰ Ku yaa na ka gbāa ta na ce kumanɔ dɔlaanunɔ-yuɔ wɛima-na hiere. Na ka ta na ce ānfafamma-i ma sɔnni-na hiere, aa na ka migāan ta na suɔ Diilonɔ-i na kā. ¹¹ I cārā-yuɔ, fuɔ man u fɔnɔgūɔ temma si dii, wuɔ u hā-na ku fɔnɔgūɔ-i na gbāa ta na yiera baa wɛima-i hiere na hɔmmu baa ta mu huol. ¹² I Tonɔ jienɔ ciilufafaanɔ man dii gbagbaamanɔ-nelle-na tuɔ ciɛ u baamba-i, u ciɛ namaanɔ-i ku wuotaanɔ namaa; a ce dumaanɔ-na yaan na hɔmmu fɛ na ta na jaal-o. ¹³ U hūyāa-ye kukulma nyisenni-na a kā baa-ye u Biɛnɔ nelle-na. U Biɛnɔ maama sa suɔ aa dɔlnu-yuɔ. ¹⁴ Fuɔ yaa ciɛ i kor aa i āmbabalma hur halanɔ.

Da η da Yesu-i η daa Diilonɔ yaa-i

¹⁵ Molonɔ yufelle siɛ gbāa haa Diilonɔ-na, nɔga unɔ yɛnɔ duma, ku da u Biɛnɔ yaa nuɔ-i. Diilonɔ unɔ maa bimbinni man hiere, uu dii ni yaan-na. ¹⁶ Bige-i ciɛ mi wanɔ-ma dumaanɔ-na? Diilonɔ ciɛ u yaa hiel bimbinni-i hiere dɔrɔ-i-na baa hɛma-na. Inɔ danɔ nimanɔ baa inɔ'a i sa da nimanɔ hiere; himma-i baa nellentesinni-i baa fɔnɔgɔtesinni-i ka hel baa yuntesinni-i hiere, fuɔ yaa hielaa-ni a vii u ferɛ baa-ni. ¹⁷ U yaa taa yaanɔga bimbinni-na hiere, aa bimbinni-i hiere fuɔ yaa ciɛ ni tɛ. ¹⁸ U yaa Diilonɔ-dūnɔ-baamba unɔgu-i aa bafamba waa u borre. U yaa mundommu-i. U yaa siire igēna kuomba hɔlma-na a duɔ gbāa waa yaanɔga hiere. ¹⁹ Ku dɔlaanu Diilonɔ-i u dii u sɔnni-i hiere u Biɛnɔ-na. ²⁰ U ciɛ u yaa dii fuɔ ferɛ-i baa nelbiliemba-i ba-naa nuɔ. U Biɛnɔ unɔ kuu kūnna u tamma man *daanɔgu-na, ma yaa diyaa yaafɛlle-i hɛma-na baa dɔrɔ-i-na hiere. ²¹ Namaa ferɛ-i, dɛlɔɔ-i-na, naa naa maa Diilonɔ-na. Nanɔ taa na ce āmbabalma man, a naara ānɔgɔbabalamma man waa na kusunni-na, maa naa ce na bigāan Diilonɔ-i. ²² Nɔga fiɛfiɛ-i-na, u ciɛ u Biɛnɔ jo ji ku nelbilonɔ temma a dii-na na-naa nuɔ baa-yo, na da na waa nelfafaanɔ namaa u caanɔgu-na cālmɔ baa waa-nɛi. ²³ Nɔga na saaya na ce Yesu maama-i nɔga gboruonɔgu a yiiye-mɛi yiera; na baa yan molo tāal-na halanɔ-na na munyierammu-na. Nanɔ nuɔ *Neldɔdɔlma-i aa haa na nanɔga-i Diilonɔ ciilunɔgu-na, baa na yan molo pira-nɛi. Nelma famma-i ba wanɔ ma yaa-i terni-na hiere baa nuɔmba-i aa muɔ Pol mi ce ma watienɔ muɔ.

Pol maacemma-i

²⁴ Miŋ ceŋ muliema maŋ daama-i fiεfiε-i-na na maama-na, ma dɔlnu-miε mi ta mi nyε baa-ma. *Kirsan muliεŋ muliema maŋ Diilon-ɔ-dūŋ-baamba* maama-na, muɔmi suyaanu muliema famma yaa-i dumandε-i-na. ²⁵ Mi ciε Diilon-ɔ-dūŋ-baamba famba cāarāŋ muɔ. Diilonɔ hāa-mi maacemma famma yaa-i na hɔlma-na wuɔ mi waŋ u nelma-i hiere baa-na. ²⁶ Nelma famma naa fuo yiinataamba-na, ŋga fiεfiε-i-na u pigāaŋ u dūŋ-baamba-i baa-ma. ²⁷ U taara ba suɔ nel daama gbāa kāyā nuɔmba-i niliŋa-na hiere kāyāmma maŋ. Nelma famma yaa daama: Kirsa dii na hɔmmu-na, u yaa fiεŋ na hɔmmu-i wuɔ na ka da Diilonɔ-i. ²⁸ I waŋ Kirsa faŋo maama yaa-i baa nuɔmba-i hiere; diε da umaŋ, i dii bīncuɔŋ-nelma u tūnni-na a tigiŋ-yo fafamma Kirsa horre-na a hā Diilonɔ-i baa-yo. ²⁹ Ku'i ciε na da mi ce maaceŋ daama-i aa Kirsan hāa-mi fōŋgūɔ maŋ, mi vaa mi fεε baa u yaa-i. U yaa kāayāŋ-miε.

2

¹ Namaaŋo-i baa Lawodisetaamba-i, ka hel baa bamaŋ bi nuɔ mi maama-i namaa temma-i aa ba sa suɔ-mi, mi taara na suɔ miŋ vaa mi fεε dumaa na maama-na. ² Mi vaa mi fεε vaama famma-i da mi dii sireiŋa nei aa nelnyulmu da mu ce na bel na-naa fafamma, aa Diilonɔ duɔ hā-na cēcēmungu-i ku sīnni-na hiere. Ku yaa na ka suɔ u kusūŋgu-i, ku yaa na ka suɔ *Kirsai. ³ Nelnulle-i hiere baa cēcēmungu-i hiere nii dii baa u yaa-i.

⁴ Mi sa taara nudɔɔltie naa tāal-na, ku'i ciε mi ta mi waŋ mafamma-i. ⁵ Miŋ fiε'a mii si dii na caaŋ-nu, mi huɔŋga dii. Aa da mi da naŋ ceŋ na wεima-i fafamma dumaa, baa naŋ bilaa Kirsa maama-i kpelle dumaa, ku sa gbuu suɔ aa dɔlnu-miε.

Kirsa yaa wεima-i hiere

⁶ Naŋ hūyāa Itieŋo-i Yesu-Kirsa maama-i dumaa, taa na wuɔ na saanu baa-ma dumai. ⁷ Naan kaasīnni u horre-na aa na yaŋ na wεimambaa-ba-i hiere na hā u yaa-i. Nyaarāaŋ-yuɔ ŋaa maŋ waŋ baa-na dumaa aa na gbu na ta na ce Diilonɔ-i kasi saa da-yo.

⁸ Baa na yaŋ molo ji kar u huɔyasaŋga cure-nei bīena-nei. Baŋ waŋ mamaŋ baa-na, ba bīncuɔŋ-maama. Ma hilaa nelbilieŋ āŋjoguɔma-na hīema-na bande, *Kirsai maama sī. ⁹ Bige-i ciε mi waŋ-ma dumaanɔ-na? Ku yuŋgu yaa daaku wuɔ: Sīnni maŋ dii Diilonɔ-na hiere, ni yaa bi dii Kirsa-ina. ¹⁰ Aa u yaa ciε namaa na da Diilon-bīmbīnni-i hiere ni

* 1:24 Diilon-ɔ-dūŋ-baamba: Ma nyεgāaŋ girekimma-na wuɔ: «Kirsan muliεŋ muliema maŋ u borre maama-na...» Ba gbē Diilon-ɔ-dūŋ-baamba yaa dumaanɔ-na. Niεŋ Kol. 2.19.

kūṅgu-na. U yaa fōṅgōtesīnni-i hiere baa yuntesīnni-i hiere ni yuṅgu-na. ¹¹ Fuō maama yaa nuō-i namaa na *jā, aa *jāmma famma-i nelbilien-maama sī, Kirsa maama. Ku yaa hielaan ānjōgōbabalamma-i i hōmmu-na. ¹² Nan daa *batemu-i kuu dii ṅaa ba fuuriye-nei baa Kirsa-i aa na sire baa-yo. Diilonjo himma maṅ siire-yuō hiel-o kuomba hōlma-na, nan haa na nanṅa-i mēi ku'i ciē na sire baa-yo.

¹³ Diēlūō-i-na, na āmbabalma-i baa nan ṅa na'a na saa jā, kuu naa ce-na ṅaa bikuon namaa Diilonjo yaṅga-na. Nga fiēfiē-i-na, u siire-nei baa Kirsa-i. U hurii i āmbabalma-i hiere. ¹⁴ I cālmuō ṅa naa nyegēṅ sebe maṅ nuō-i, Kirsa kuliṅgu ciē u taalnu-yuō. ¹⁵ U Biēṅo kuliṅgu bi ciē u yar u bigāarāamba-i aa hūu fōṅgōtesīnni-i baa yuntesīnni-i ba wulaa, aa bel-ba vaa-ba hel baa-ba nuōmba-i hiere ba da ba suō wuō u yaraa-ba.

¹⁶ Terienṅu faṅgu-na, nuōmban cāl-nan dumaa na nii-wuonin-kūṅgu-na baa na niinyōnnin-kūṅgu-na, baa na ta na kāṅ-ku. Baṅ bi cāl-nan dumaa ponsanni kūṅgu-na, baa ceifeleṅo kūṅgu-na a naara *yitēnanṅu kūṅgu-na, baa na bi ta na kāṅ kufanṅu-i. ¹⁷ Baṅ nyaarāa mamaṅ nuō-i daama-i hiere, ma waa ṅaa nelma maṅ juōṅ ma foguonṅu, a ne da Kirsa yaa ma belle-i. ¹⁸ Bamaṅ wuō bafamba sa ce bombolma aa ta ba buol *dōrpōpuōrbiemba-i, baa na yan ba tāal-na hiel-na hōntōbilonjo. Baṅ waṅ mamaṅ hiere, ba ciēra wuō Diilonjo'i caraaya-bei baa-ma. Bafamba fereṅ ānjōguōma ce ba ta ba hōgōrra. ¹⁹ Ba saa bel Kirsa maama-i nammu hāi, a ne da u yaa i yuṅgu-i aa miē i waa u borre-i. Fuō yaa ciē i bel i-naa fafamma bel daama-i temma-i tiē kāyā i-naa aa kuanṅu ta ku suur-yiē ku naara ṅaa Diilonj un taaran-kuō dumaa.

²⁰ Nan kuu baa Kirsa-i, nelbiliemba nunni siē tiraa gbāa bel-na. Ma daa niē na ta na nu ba nunni-i ṅaa naa dii baa-ba? Da ba ce ba'a: ²¹ «Daaku saa saaya ṅ yiēya-kuō, daaku saa saaya ṅ wuo-ku, daaku saa saaya ṅ biē-ku.» ²² Nimaṅ nifanni-i daani-i hiere ni cor ni kā baa ni yaṅga. Ancemma famma-i daama-i nelbiliemba'i juō baa-ma. ²³ Da ṅ ta ṅ ne-ma, ma biyaa ṅaa ma faa; ma guor-ni ṅ cārā Diilonjo-i, aa ce ṅ hiire ṅ fere, aa tiraa ce ṅ ce ṅ kūōma-i kpāncōlgūō. Nga yuṅgu si dii-mēi, ma sa ce nelien nuō ṅ suō ṅ fereṅ belma kelkel.

3

¹ Nan siire baa *Kirsa-i kuliṅgu-na, vaan na fere baa dōr-niini taaramma yaa-i. Kirsa dii kusuōṅ-nu'i tēna Diilonjo caanṅu-na. ² Yaan hīēman-niini-i aa na vaa na fere baa dōr-niini yaa-i. ³ Na saa da, naa dii ṅaa na kuu aa na yalēiṅa kā ka cīṅ baa Kirsa-i Diilonjo-na. ⁴ Na yalēiṅa tienjo yaa Kirsa-i. Duō jo yiṅgu maṅ nuō-i, na ka bi waa baa-yo ta na ce na bāanṅu-i.

Ancələmma baa ānfələmma

⁵ Terienḡu fanḡu-na, hielaan ānjogəbabalamma-i na həmmu-na; ma yaa diyaan-nan bīḡwosīnni-na, baa tīlāsīnni-na hiere, baa figīn-hālmaanḡu-na, baa cāncaaya-i-na. Na saa da, da ḡ ta ḡ ce cāncaaya-i, kuu dii ḡaa ḡ yaan Diilonḡo-i aa ta ḡ kuye ḡ yufien-niini. ⁶ Mafamma temma yaa juḡḡ baa Diilonḡ-berru-i. ⁷ Namaa nan ḡa na'a na saa hi suḡ *Kirsā-i, na taa na ce ku yaa-i. ⁸ ḡḡa fiēfiē-i-na, hədulle-i, baa hḡḡuḡla-i, baa həbabalaḡa-i, baa tuosīnni-i, baa tīlāsīnni-āndenni-i, niēḡ-niḡ hiere aa na yan-ni. ⁹⁻¹⁰ Nan naana na āncələmma-i aa suur ānfələmma-na, hielaan na nanḡa coima-na. Yinni man jon Diilonḡo ce-na nelfelaan namaa na da na waa fuḡ temma a ta na suḡ-yo fafamma. ¹¹ Terienḡu fanḡu-na, *Yuifuyien nuḡ o! Yuifuyien nuḡ sī o! ḡ *jāa o! ḡ saa jā o! ḡ suḡ sebe o! ḡ sa suḡ sebe o! Perruntiyien nuḡ o! Kōrien nuḡ o! Nebin nuḡ o! Na ciē hiere kuuduḡḡu, unaa saa buḡ unan-na. ḡḡa kuman yunḡu, ku yaa Kirsā-i. U yaa weima-i hiere na hieronḡo-i hiere na wulaa.

¹² Diilonḡo yufellen hilaa-nei u ce-na u baan namaa aa tuḡ dəl-na, namaa na bi saaya na waa hujantaan namaa, aa na ta na kāyā na-naa. Na saaya na waa hīēhīē, aa na ta na hiere na fēē. Baa na bi yan na həmmu ta mu huol. ¹³ Uman duḡ ce uman kuujanḡu, kutienḡo tiil-ku namman-temma. Aa wein da ma waa baman həlma nuḡ-i, ba yan ma tī ḡaa Itien un yaan namaa maama tī dumaa u huḡḡa-na. ¹⁴ ḡḡa kuman yunḡu hiere, ku yaa ḡaa nelnyulmu-i. Nelnyul da mu waa-nei, ku yaa na ka gbāa bel na-naa fafamma. ¹⁵ Kirsan juḡ baa yaafelle man, Diilo yan na ta na kuye di maama. Na saa da, Diilonḡo jḡḡuḡ difande maama yaa-i baa-na na da na gbāa ce baaduḡḡ namaa. Taa na gbu na ce-yo kasi saa da-yo. ¹⁶ Yaan Kirsā nelma da muntēnafafammu na həmmu-na. Taa na hāalā na-naa baa-ma aa na ta na dii nelma na-naa tūnniḡ. Na ta na ce-ma bīncəmma. Taa na jaal Diilonḡo-i baa *Diilonḡ-Yallen dii nei ni man na nūnni-na. Taa na hāl-ni na tuḡlnu-yuḡ aa hāl-ni gbēliēḡ-yo baa na həmmu-i hiere. ¹⁷ Nan wan manan hiere, baa nan ceḡ manan hiere, taa na ce-ma ḡaa Kirsan taaran-kuḡ dumaa. Aa fuḡ barguḡ-i-na, taa na ce i To-i Diilonḡo-i kasi saa da-yo.

Diilonḡ-dūḡ-baaman saaya ba waa dumaa ba dūnniḡ-həmmu-na

¹⁸ Caan namaa, taa na siē na bəlbəa-ba wulaa ḡaa Itien un taaran-kuḡ dumaa. ¹⁹ Bəlaan namaa, yaan na caamba maama ta ma dəlnu-nei; baa na ta na vāa na yammu-i baa-ba.

²⁰ Bisálŋ namaa, da ku fiε ce niε niε, taa na nu na b̄incuɔmba nunni-i, ku yaa d̄laanuŋ Itienjo-i. ²¹ Bientobaa namaa, baa na ta na ce kuujan̄gu na bisálmba-na, ku gb̄aa seŋ ba k̄uɔma-i.

²² K̄oraan̄ namaa, da ku fiε ce niε niε, taa na nu na yun-
taamba nunni-i. Baa na ta na ce ba yufellen̄ yon̄ ba da ba d̄l-
na. Da ba h̄ã-na maacemma-i, niεŋ Itienjo-i aa na ce-ma baa
huɔŋga diei. ²³ N̄ maacemma da ma fiε waa hama-i temma-i,
firnu ŋ huɔŋga-i ŋ ce-ma. Baa ta ŋ ne-ma wuɔ nelien̄ maama,
ta ŋ ne-ma ŋaa Kirsa maama. ²⁴ Na saaya na suɔ wuɔ Itienjo
ka p̄ã-na. Un̄ j̄ena ciilun̄gu man̄ tuɔ cie u baamba-i, na ka da-
ku. Itienjo yaa Kirsa-i aa na c̄ãa u yaa-i. ²⁵ Diilonjo sa ce ciɛluɔ;
a ce dumaanjo-na, uman̄ duɔ ce maacembabamma-i ma ka
wuo-yo.

4

¹ Yuntaan̄ namaa, bilaan̄ na k̄oraamba-i fafamma ban̄ bel
nelienjo duma. Na saaya na suɔ wuɔ unanjo dii d̄rɔ-i-na
namaa bi yun̄gu-na.

Amperiema

² Vaan̄ na fεε na ta na c̄ãrã Diilonjo-i h̄onni man̄ jon̄. Taa na
ce-yo kasi saa da-yo. ³ Aa na bi ta na c̄ãrã-yuɔ na h̄ã miεŋo-i;
wuɔ u tigiin̄ terien̄gu-i u h̄ã-ye i gb̄an̄ wan̄ *Kirsã maama-i
baa nuɔmba-i. Diɛluɔ-i-na maa na fuo, ŋga fiεfiε-i-na Diilonjo
pigãan̄-ye baa-ma. Mii dii kaso-i-na mafamma maama yaa
nuɔ-i. ⁴ Miŋ saaya mi wan̄-ma kaala-m̄ei duma nuɔmba suɔ-
ma, c̄ãarãŋ-yuɔ u h̄ã-mi ku f̄ŋgũ-i. ⁵ Taa na suɔ na fεεŋ
bel-ma baman̄ saa hi h̄ũu Yesu maama-i ba h̄ɔlma-na. Baa
na gonya ãnsɔsɔmma aa na yan̄ kuufafaan̄gu cemma-i. ⁶ Na
saaya na ta na suɔ nuon̄gu baa nuɔmba-i aa na yan̄ belle waa
na nelma-na, ku yaa uman̄ duɔ yuu-na baa nelma na ka suɔ u
siema.

Jaaluperien̄gu

⁷ Maman̄ dii-miε bande-i-na, Tisike duɔ k̄ã, u ka wan̄-ma
baa-na. Mi kuye u maama-i. U yaa mi natobinjo, u yaa mi
wuɔratienjo, u ce p̄ãama baa-mi Itienjo maacemma-na. ⁸ Mi
siire-yuɔ baa ma yaa-i miε u ka wan̄ ma yaan̄ga-i baa-na a f̄ε
na h̄ɔmmu-i. ⁹ Ba ka ce h̄umelle-i kuuduɔŋgu baa na nellen̄-
wuonjo-i Onesimu-i. I natobinjo nanjo'i ufanjo-i *Kirsã horre-na,
u wuɔ Kirsa h̄umelle-i fafamma. Mi bi kuye fuɔ maama-i. Da
ba k̄ã, maman̄ dii bande-i hiere, ba ka wan̄-ma baa-na.

¹⁰ Aritarke man̄ dii baa-mi kaso-i-na, u jaalaa-na. Marke
man̄ Barnabasi ba horonjo bi p̄ãa na jaalun̄gu. Kuman̄ ŋaa
Marke k̄un̄gu-i, mi waan̄-ma baa-na t̄i; duɔ k̄ã yiin̄gu man̄
nuɔ-i na terien̄gu-na, na bel-o fafamma. ¹¹ Ban̄ b̄in̄ Yesu man̄
Yutusi-i u bi jaalaa-na. Na saa da, *Yuifubaa-ba man̄ h̄ũyãa

Kirsa maama-i, ba siei baan daaba yaa dii baa-mi i tie wan *Diilonj-baanju maama-i. Ba kãayã-mie bɔi.

¹² Epafrasi* bi pãa na jaalungu. Uŋ yey Kirsa cãarãŋo, u vaa u fere tuɔ cãrã Diilonj-o-i u hã-na hɔnni man jon na da na bel Diilonj-hũmelle-i nammu hãi aa nan kaasinni die a gbãa ta na ce Diilonj huŋga-i weima-na hiere. ¹³ Mi ka gbeliŋ-yo u huon-nu: U vaa u fere na maama-na baa Lawodisetaamba maama-na ka hel baa Irapolisitaamba-i hiere. ¹⁴ I jŋŋo-i Like-i daatoryiŋo-i a naara Demasi-i ba bi pãa-na jaalungu.

¹⁵ Jaalaan i natobimba man dii Lawodise-i-na, baa Ninfa-i baa Diilonj-dũŋ-baamba man tigiin ba cãrã Diilonj-o-i u dumelle-na. ¹⁶ Da na kalan sebe daayo-i ti, na saan-yo na hã Diilonj-dũŋ-baamba man dii Lawodise-i-na bafamba bi ka kalan-yo. Mi nyegãan unanjo bi hã bafamba-i, da ba kalan-yo ba ka saan-yo bi hã namaa na kalan. ¹⁷ Waan baa Arsipe-i wuɔ mei ciara Itien uŋ hãa-yo maacemma man, u gbãŋ u ce-ma fafamma.

¹⁸ Mi pãa-na jaalungu bɔi. Muɔ Pol, muɔmei nyegãan terien daaku-i baa mi feren nanja. Yaan ma ta ma tŋenu-nei wuɔ mii dii kaso.

Diilo kãyã-nei.

* **4:12** Ma nyegãan girɛkimma-na wuɔ: Na nellen-wuonj-o-i Epafrasi bi pãa na jaalungu. Saa-ku baa 1.7.

Polņ nyegāaņ sebedielāņo maņ hā Tsaloniketaamba-i Nelmuoyamma

Polņ hilaa hāalīņ-helma-i tuō wuōra u waņ Diilonj-nelma-i, u hii Tsalonike nelle-i ku yaa nuō-i. Uņ hii waņ-ma, nuōmba namba hūu-ma. Ņga *Yuifubaa-ba maņ waa terieņgu-na, banamba saa hūu-ma baa-yo, a ce u saa da huōņgu, wuō ta kā Bere (Pōpuōr. 17.1-10). Ku huōņgu-na, u wuōratieņo-i Timote wuō ji nyaanu-yuō ka da-yo dii Korēnti.

Uņ birii u huōņgu-i aa kumaņ ce Tsalonike-i-na, Timote wuō suur ku yaanģa-na a tūnu-yuō. Kuō gbuu silaa dōlnu-yuō. Wuō nyegēņ sebe daayo-i a saañ-yo hā Tsaloniketaamba-i.

U duōņ baa Diilojaale; wuō u nuō wuō ba nyaarāa Yesu maama-na aa ba maama tiraa ta ma dōlnu ma-naa (sap. 1). Ku huōņgu-na, u dii u nuņgu-i uņ cie maacemma-i dumaa ba hōlma-na Tsalonike-i-na (sap. 2–3). U diyaa sirēiņa bei wuō ba ta ba ce kumaņ dōlaanuņ Diilonjo-i. Kumaņ saa bi kaalaa ba wulaa kuomba siremmaņ-kūņgu-na, baa *Kirsā jommaņ-kūņgu-na, u kaalaaya-kuō baa-ba wuō Itieņo ka jo, aa bamaņ hūyāa u maama-i ba ka waa baa-yo (sap. 4–5).

Jaalunģu

¹ Muō Pol, muō baa Silvē* a naara Timote, miemei nyegāaņ sebe daayo-i a die hā Diilonj-dūņ-baaņ namaa namaņ cuu Itieņo-i Yesu-Kirsā huōņ-nu dii Tsalonike-i-na. Diilonjo kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Tsaloniketaambaņ wuō Diilonj-hūmelle-i dumaa

² Yinni maņ joņ i jaal Diilonjo-i na maama-na hiere, aa die tie cārā-yuō huōņgu huōņgu, na maama sa karaanu-yie. ³ Ninsie ninsie, naņ haa na naņģa-i Itieņo-i Yesu-Kirsā-i-na dumaa, baa nelnyulmuņ yeņ kpelle dumaa na hōmmu-na, a naara naņ gbu na niya u jomma-i dumaa, die tie jaal i To-i Diilonjo-i, mafamma sie gbāa karaanu-yie. ⁴ Tobin namaa, i suyaa wuō Diilonjo dōlāa-na aa fiel-na ce-na u baāņ namaa. ⁵ Inj waāņ *Neldōdōlma maņ baa-na, ma saa waa nelģbāņģbālamma yoņ, *Diilonj-Yalle himma waa-mēi aa ninsoņ-kerre yaa-i. I suyaa i fereņ belma na hōlma-na die kāyā namei na da na fa. ⁶ Na cie űaa miē baa Itieņo-i inj cie dumaa: a hūu Diilonj-nelma-i ba ta ba gbu ba muliēņ-na ma maama-na. Ņga, baņ fie ba muliēņ-na, Diilonj-Yalle fiē na hōmmu-i. ⁷ Naņ cie mafamma-i, bamaņ hūyāa Diilonj-nelma-i Maseduōni-i-na, baa Akayi-i-na

* 1:1 Silvē yerre nande yaa wuō Silasi.

hiere, na pigāaņ-ba hūmefafalle yaa-i. ⁸ Itienjo maama hilaa na terienģu-na a bure ka hi Maseduoni-i baa Akayi-i hiere; aa ba'i sī yon, naņ haa na naņga-i Diilonjo-na dumaa, nuamba nuo-ma terni-na hiere ka saa. A ce ii si dii die mulien i fere waņ manamma mei. ⁹ In kaa na terienģu-na aa na ka bel-e fafamma dumaa, ba waņ-ma terni-na hiere, aa tiraa ta ba waņ wuo na naana na cufienja-i aa cu ninson-Diilonjo huon-nu ta na caa-yo. U yaa Cicēlmantienjo-i. ¹⁰ De-i-na, na cie u Biēņo-i Yesu jomma yaa-i a hel doro-i-na. U pīen u yaa-i sire-yuo kuomba hōlma-na. U yaa ka kor Diilonjo-i hā-ye.

2

Polj cie maacemma maņ Tesalonike-i-na

¹ Tobin namaa, namaa fere-i na suyaa wuo i saa kā na nelle-na gbāņgbāņ. ² Baņ tuoraaya-yie dumaa aa ce-ye kpāncōlgūo-i Filipu-i-na aa i suo die kā na terienģu-na, na saa yaņ-ku suo-ma. Aa in kaa, i bigāarāamba fie ka cira ba sie yaņ-ye, Diilonjo hā-ye holle i gbāņ waņ *Neldōdōlma-i baa-na. ³ In waņ maman baa-na, ninson-kerre yaa-i, i sa jōguoņ-na baa kuubabalaangu, i sa bi taara i tāal moloņo. ⁴ Diilonjo nie da i hōmmu faa, ku'i cie u hā-ye baa Neldōdōlma-i wuo i waņ-ma baa nuamba-i. Uņ ciēra i waņ maman, i waņ ma yaa-i. Ku saa ce ņaa i piie nuamba da ba dōl-e, ņga i piie Diilonjo'i duō dōl-e. U yaa suyaan i hōmmu-i hiere. ⁵ Na suyaa kerre wuo i saa tie piie dawōruo, i saa bi tie piie na da na hā-ye bīņkūņģu; Diilonjo yaa i siēra. ⁶ I saa taara yerre na terienģu-na, ka feņ ji bī terni nanni-na. ⁷ A ne da in yeņ Yesu-Kirsa *pōpuorbien mie, ii naa gbāa haa i fōņgūo-i nei. ņga mafamma saa ce; i yaan aa bel-na da hēhē ņaa baņ bel bisālāaņo dumaa. ⁸ Na maama dōlnu-yie ma cor, a ce in ņa naa kā die ka waņ Neldōdōlma-i baa-na, kuō kuliinģu na fie jo, ii naa hūu-ma ku na maama-na. Coima saa fa, na maama dii kpelle i hōmmu-na cor.

⁹ Tobin namaa, in cie mulēma maņ na hōlma-na, ma maama tīyāanu-nei ke? I cie maacemma-i bāangu-i baa isuonģu-i a taara i nuņ-juuru-i i fere. I waa mafamma-na aa bi tie waņ Neldōdōlma-i baa-na. ¹⁰ In cie kuman na daa-ku, Diilo fuō fere bi daa-ku. I ciluo naa fa aa vii baa-na na hōlma-na. I saa cāl moloņo. ¹¹ Na suyaa kerre wuo ii naa bel Diilon-dūņ-baan namaaņo-i hiere ņaa i bisālņ namaa ¹² a dii nelma-i na tūnni-na, aa dii sireiņa nei, aa waņ-ma kuola-mei baa-na wuo na ta na ce Diilonjo huonģa. U yaa biēņ-naņ wuo na ka ce na bāangu-i baa-yo u nelle-na.

¹³ In waan Diilon-nelma-i baa-na, na suo-ma wuo Diilon-nelma, keere nelien-nelma sī, aa hūu-ma; i bi jaal Diilonjo-i yinni

maņ jorj mafamma-na. Ninsie ninsie, Diilonj-nelma. Ma kāyā ma hūtaan namaaņo-i na hōmmu-na.

¹⁴ Tobij namaa, Diilonj-dūņ-baamba maņ dii *Yude-i-na, *Yuifubaa-baņ haa yaahuolo maņ bei, namaa nellenj-baamba bi haa yaahuolo faņo temma yaa nei. Mamanj daa bafamba-i, ma'i bi daa namaaņo-i. ¹⁵ Yuifuduņ daaba'i kuō Itieņo-i Yesu-i baa *Diilopuorbiemba-i, aa tiraa haa yaahuolo-i mieņo-na. Ba bigāaņ nuōmba-i hiere; ba maacemma sa dōlnu Diilonj-o-i. ¹⁶ Ba sa taara i piie pigāaņ *niēraamba suō baņ ka kor dumaa. A ce dumaanō-na, ba migāaņ ba naara kunaņgu ba āmbabalma-na. Ma saa ji fa Diilonj juō yagar gāņ baa-ba.

Tsaloniketaamba kūma bilaa Pol

¹⁷ Tobij namaa, iņ fie ta hel na hōlma-na, i hōmmu dii kusuōņ-nu'i. Iņ taa, ku saa da yinni na kūma fūnuņ bel-e, a ce i gbuu vaa i fere die gbāņ bir kā ka ne-na. ¹⁸ Iņ duōņ tie waņ-ma wuō i ka kā ka ne-na, ku yuu niele. Muō Pol, muō fuō mei suyaa mi maama-i. Ņga hōnni maņ jorj *Sitāni tuō boruona i hūmelle-i. ¹⁹ Haba-i cieņ i tie hīņ Diilonj-papāmuņgu taalunģu-i? Haba-i fieņ i hōmmu? Namei sī wei? Itieņo-i Yesu duō ji jo, namei ka ce i ce bōi. ²⁰ Coima saa fa, namei ka ce i ce bōi, namei ka fē i hōmmu-i.

3

¹ Ku'i cie na da iņ buōra i-naa nuō aa i sa tiraa nunu-nei, ma saa ji fa, i naa i tēna i kula Ateni-i-na ² aa puor i natobijō-i Timote-i na wulaa. Timote ce Diilonj-maacemma; u wuōra u waņ *Neldōdōlma-i baa nuōmba-i. I puōraa u duō ka dii sireiņa nei na Diilonj-hūmellen-kūņģu-na ³ kumaņ ka ce yaahuolo maņ haaņ-yie daayo-i u baa ji ce unāņ nuō ņ nanna hūmelle-i. Namaa fere-i na suyaa wuō mie maņ hūyāa Kirsmaama-i kuu dii ņaa i bi hūyāa-ma die mulieņ yaa-i. ⁴ Iņ waa na hōlma-na, ii naa gbuya-nei wuō mie maņ hūyāa Diilonj-maama-i, ba ka ce-ye kpāncōlgūō. Ninsie ninsie, ma bi cie; na saa yaņ-ma damma. ⁵ Ku'i cie na da miņ'a mi sa nunu-nei, mi da mi sie gbāa tēna da mi cie, mi naa mi puor Timote-i u duō ka ne Diilonj-maamaņ yeņ dumaa na hōmmu-na aa ji tūnu-mie. Mi holle naa ta di tie wuō sī *Sitāni daa munsuurmu na hōlma-na a ce i maacemma ce maacēņgbāņgbālāmma. ⁶ Ņga Timoteņ kāa aa jo, u juō baa nelfafamma ji tūnu-yie. U ciera wuō Diilonj-maama dii kpelle na hōmmu-na yogo, aa na dōl na-naa. Aa tiraa cira na gbu na kuye i maama; wuō na kūmaņ bilaa mieņo-i dumaa, mie maama bi bilaa namaaņo-i dumei. ⁷ Tobij namaa, iņ fie i ye yaahuolo-na baa mulēma-na, iņ juō nu wuō Diilonj-maama dii kpelle na hōmmu-na, sireiņa daa-ye. ⁸ Naņ nyaarāa Itieņo maama-na, i kūma firiinu fiefie-i-na. ⁹ Naņ

fəŋ i həmmu-i dumaa Diilon-ḥümelle-na, i sie gbuu gbāa jaal Diilon-o-i! ¹⁰ Bāaŋgu-i baa isuŋgu-i, i gbu i cārā-yuᵛ wuᵛ u kāyā-yie i bir kā na wulaa ka da-na baa i yufelle, aa nelma maŋ saa kaala na wulaa Diilon-ḥümelle-na, i kaala-mei baa-na.

¹¹ I To-i Diilon fuᵛ fεε-i, baa Itien-ᵛo-i Yesu-i, ba hā-ye ḥümelle-i i gbāŋ bir kā na wulaa. ¹² Aa maŋ dəl na-naa dumaa, aa bi ta na dəl nuᵛmba-i hiere, Itien-ᵛo tuᵛ dii kuaŋgu u naara-kuᵛ, a ce na ta na dəl na-naa ŋaa miε iŋ dəl-naŋ dumaa. ¹³ U migāaŋ na həmmu-i a ce-na nelfafaŋ namaa a ce Itien-ᵛo-i Yesu duᵛ ji jo baa u baamba-i, i To-i Diilon-ᵛo baa da cālmuᵛ nei.

4

Wuᵛsaŋgu maŋ dəlaanuŋ Diilon-ᵛo-i

¹ Tobin namaa, mamaŋ tīyāa i die waŋ-ma baa-na, ma yaa daama: Naŋ saaya na ta na wuᵛ wuᵛsaŋgu maŋ ku ta ku dəlnu Diilon-ᵛo-i, i pigāaŋ-na baa-ku. Ninsie ninsie, na bi wuᵛ wuᵛsaŋgu faŋgu yaa-i. Nga fiεfiε-i-na, i gbu i cārā-nei, niεŋ Itien-ᵛo-i Yesu-i aa na dii kuaŋgu na naara-kuᵛ. ² Itien-ᵛo-i Yesuŋ'a i tiε wuᵛ wuᵛsaŋgu maŋ, na saa bi yaŋ-ku suᵛma; i waŋ-ku baa-na cor. ³ Diilon uŋ taaraŋ kumaŋ, u taara na ciluᵛ fa; u sa taara na ta na ce biŋwosinni. ⁴ U taara na hieroŋ-ᵛo-i na vii baa na caamba-i fafamma, na baa yaŋ nelbiliba da na yireiŋa mumbienammu, ⁵ na baa yaŋ cakūŋgu ta yaaŋga nei ŋaa bamaŋ sa kāalāyāŋ Diilon-ᵛo-i kuŋ taa yaaŋga bei dumaa. ⁶ Cakūŋ daaku-i, molo baa ce gbomma famma-i u nanolŋ-na. I waŋ-ma baa-na tī kuola-mei wuᵛ, bamaŋ ciεŋ gbomma famma temma-i, Diilon-ᵛo ka suu ma sɔlaŋgu-i hiere bei. ⁷ Na saa da, Diilon-ᵛo saa cira i tiε wuᵛra i ce pɔpɔrsinni, ŋa wuᵛ i yaŋ i ciluᵛ fa. ⁸ Terien-ᵛo faŋgu-na, umaŋ duᵛ ciina nel daama-i, u baa da niε sī u ciinaana nelbilien-nelma, ŋa Diilon-ᵛo maŋ hāa-na u *Yalle-i, kutien-ᵛo ciinaana u yaa-i.

⁹ Tobin namaa, maŋ saaya na ta na dəl na-naa dumaa, Diilon fuᵛ fεε pigāaŋ-na baa-ku tī. A ce dumaŋ-ᵛo-na, molo sie tiraa muliεŋ u fεε wuᵛ u nyεgēŋ-ku hā-na. ¹⁰ Diilon uŋ taaraŋ na ta na dəl na natobimba-i dumaa, ninsie ninsie na bi dəl na-naa dumei Maseduᵛni-i-na hiere. ŋa tobin namaa, jande, i cārā-nei, diyaŋ kuaŋgu na naara-kuᵛ. ¹¹ Taa na kuye yaafellen-kūŋgu-i na muntienammu-na, baa na ta na dii na nunni-i nelma maŋ saa hi-na, taa na bi taara na nuŋ-juuru-i na fεε ŋa iŋ waŋ-ma baa-na dumaa. ¹² Mafaŋ da ma ce, puoŋ-nuᵛmba ka ta ba kāŋ-na, aa na ka gbāa ta na fa na yunniŋ-maama-i na fεε.

Itien-ᵛo jommaŋ-kūŋgu-i

¹³ Tobin̄ namaa, i taara na suō ninsoņo-i bamaņ suuri hīema-na tī ba kūņgu-na, ku yaa ku siē ta ku jaņ-na ņaa bamaņ sa hīeņ taalunģu Yesu jomma-na kuņ jaņ-baņ dumaa. ¹⁴ In̄ hūyāa-ma wuō Yesu kuu aa sire, kuu dii ņaa i bi hūyāa-ma wuō bamaņ hūyāa u maama-i aa ku, yiinģu dii baa yiinģu, Diilonģo ka sire-bei ba ka waa baa Yesu-i.

¹⁵ I gbāa waņ mamaņ baa-na a saa baa Itienģo nuņ-āndaanģu-i ma yaa daama: wuō duō ji tuō jo yiinģu maņ nuō-i, miē maņ kaa waa cicēlma-i, i siē ta yaanģa bamaņ suuri hīema-na. ¹⁶ Yiinģu faņģu-na, Diilonģo ka ce ku doņ. I ka nu *dōrpōpuōrbiemba yuntienģo piiye da gbagaga, aa Diilonģ-yerre bu. Diē i ne, i da Itienģo hiire u jo. Bamaņ hūyāa u maama-i aa ku, ba yaa ka sire igēna. ¹⁷ Bafaņ da ba sire, miē maņ kaa waa cicēlma-i huōņģu faņģu-na, u gbonu-yiē baa-ba a teteņ-ye kā baa-ye dii nyaasīnni-na i ka jārā Itienģo-i dii dōrō-i-na aa pāņ tīē baa-yo gbula. ¹⁸ Tobin̄ namaa, taa na waņ nel daama-i na dii sireiņa na-naa nuō.

5

¹ Tobin̄ namaa, Itienģo jommaņ-belle-i baa u jommaņ-yiinģu-i ku kaalaaya na wulaa. ² Namaa fēre-i na suyaa wuō u jommaņ-yiinģu ka tugol nuōmba-i ņaa cuoyuo uņ tugol dumaa isuōņģu-na. ³ Huōņģu maņ nuō-i nuōmba da ba ji ta ba cira: «Fiefiē-i-na, terienģu fiē, i huleiņa sa tie baa weima»; kufaņģu huōņģu'i nuō-i yaahuolbabalaņo ka tugol-ba ņaa cakusūntienģ u kusūņģuņ tugol-o dumaa. Molo cēraa u kor yaahuolo daayona. ⁴ ņģa namaaņo-i, mi natobin̄ namaa, naa si dii kukulma-na yiinģ daaku da ku gbāa tugol-na ņaa cuoyuo uņ tugol dumaa. ⁵ Na hieroņo-na hiere, cecermaņ-bisālģ namaa, na ce na weima-i gbagbaama-na. Kukulmaņ-nuōģ miē sī, isuōtaanģ miē sī. ⁶ Terienģu faņģu-na, baa na yaņ i gonya duōfūmmu banamba temma-i, ku saaya i tīē i yufienģ-na, aa i suō i fēreņ belma. ⁷ Nuōmba hinu ba duōfūģ isuōņģu'i nuō-i, aa ba bi hinu ba nyōģ ba kure isuōņģu'i nuō-i. ⁸ ņģa miē in̄ yeņ cecermaņ-bisālģ miē, ku saaya i suō i fēreņ belma. In̄ hūyāa Yesu maama-i baa huōņģa maņ, i ce huōņģa faņģa-i baa i nelnyulmu-i i tie cīnnu i fēre *Bigāarāņo heiņa baa ji hi ye. Aa in̄ hīģ koņkoro taalunģu-i, kuu dii ņaa i diyaa kōllunģ-cucūnni-i tīēna. ⁹ Diilonģo saa fiē-e duō ji gāģ baa-ye, u fiēlaa-ye Itienģo-i Yesu-Kirsa duō kor-e. ¹⁰ U kuu miē maama yaa nuō-i, wuō duō ji bir jo, i kuu tī wa, ii dii cicēlma yogo wa, i waa baa-yo. ¹¹ Terienģu faņģu-na, na saaya na cor ta na dii sireiņa na-naa nuō aa ta na kāyā na-naa Diilonģ-hūmelle-na.

¹² Tobin̄ namaa, bamaņ ciera Diilon̄-maacemma-i na hōlmana, Itiera un̄ haa bamaņ na yun̄gu-na ba da ba ta ba pigāaņ-na hūmelle-i, jande, i cārā-nei, taa na kāņ-ba. ¹³ Taa na kāņ-ba fafamma, aa na ta na dōl-ba ba maacemma maama-na. Taa na nunu na-naa fafamma.

¹⁴ Tobin̄ namaa, bamaņ yagaraa maacemma-i, jande, i cārā-nei, diyaaņ nelma ba tūnni-na aa na ta na dii holle kortaambana. Taa na kāyā bamaņ saa naņ kaasīnni Diilon̄-hūmelle-na yogo. Baa na yaņ na hōmmu ta mu huol baa moloņo. ¹⁵ Bilaaņ na fere unāņ nuō ņ baa ji ce ņ nanolņo kuubabalaan̄gu wuō ņ suu sōlaan̄gu. Yaāņ aa na ta na kuye kuufafaan̄gu maama yaa-i bāan̄gu-i baa isuōņgu-i, namaan̄o-i na-naa nuō a ka cor baa nieraamba-i hiere.

¹⁶ Yaāņ na hōmmu ta mu fē yinni maņ joņ. ¹⁷ Taa na cārā Diilon̄o-i hōnni maņ joņ. ¹⁸ Taa na jaal Diilon̄o-i weima-na hiere. Naņ hūyāa-ma cu Yesu-Kirsa huon̄-nu, Diilon̄o taara na ta na ce ku yaa-i.

¹⁹ Baa na ta na cie *Diilon̄o Yalle-i di maacemma-na. ²⁰ Da ba waņ nelma maņ baa-na aa cira Diilopōpuōrun̄gu, baa na biē-ma nelsōsōmma. ²¹ Ņga taa na ne nelma-i hiere torro; da na da mamaņ faa, na ce ma yaa-i. ²² Niera āmbabalma-i ma sīnni-na hiere aa na yaņ-ma.

Jaaluperien̄gu

²³ Diilon̄o-i Hōfēllentien̄o bir-na fuō birma aa u tuō niya-nei fafamma. Ku yun̄gu yaa daaku: U tuō niya na yaleiņa-i baa na hōmmu-i baa na kūōma-i; cālmuo baa ji da-nei Itien̄o-i Yesu-Kirsa jommaņ-yiingū-i. ²⁴ Diilon̄o maņ biē-na, u pāa nun̄gu wuō u ka ce-ma, u ka bi ce-ma. U sa waņ weima aa ji bir baa huon̄-āndaan̄gu.

²⁵ Tobin̄ namaa, taa na bi cārā Diilon̄o-i na hā miēņo-i.

²⁶ Taa na jaal tobimba-i hiere fafamma ņaa ceduoņ-bien namaa.

²⁷ Mi gbu mi cārā-nei, jande, niera Itien̄o-i aa na kalaņ sebe daayo-i na pigāaņ Diilon̄-dūņ-baamba-i hiere.

²⁸ Itien̄o-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere.

Polŋ nyegāaŋ seβehāalijŋo maŋ hā Tsaloniketaamba-i Nelmuoyamma

Tsaloniketaamba saa naa da tuoleŋ-muntienammu baa Yesu-Kirsa jommaŋ-kūŋgu-i. Ba hōlma-na, banamba naa cira wuō *Kirsa juō tī, banamba yagar maacencelle wuō miwaanŋo tīe tī aa nuōmba namba'i bir yiēra baa ba yuŋ-maama-i. Polŋ daa-ma dumaanŋo-na, u nyegēŋ seβe daayo-i duō kaala nelma yaanŋa-i baa-ba. U jaalaa Diilonŋo yaa igēna ba maama-na aa cārā-yuō wuō u kāyā-βei ba ta ba wuō u hūmelle-i fafamma (sap. 1).

Ku huonŋu-na, u suō dii u nuŋgu-i Yesu jommaŋ-kūŋgu-na, wuō «Nelbalaŋo» yaa saaya u jo igēna. U ka jo ji ce u fere wuō u yaa Diilonŋo-i, a tāal nuōmba bigāaŋ Diilonŋo-i.

Polŋ suyaa mafamma-i dumaanŋo-na, u doŋ tuō dii nelma Diilonŋ-dūŋ-baamba tūnni-na, wuō muliēŋ da ma fiē'a ma ka ko-ba, ba nyaar Diilonŋ-hūmelle-na (sap. 2). U bi taaraaya-kuō Tsaloniketaamba wulaa wuō ba ta ba cārā Diilonŋo-i ba hā fuō fere-i, aa yentaamba ta ba ce maacemma ba taara ba nuŋ-juuru-i yinni maŋ jon fuō temma-i, aa ba baa bi yan ānfafamma cemma-i (sap. 3).

Jaaluŋgu

¹ Muō Pol, muō baa Silvē* a naara Timote, miemei nyegāaŋ seβe daayo-i die hā Diilonŋ-dūŋ-baanŋ namaa namaŋ cuu Itienŋo-i Yesu-Kirsa huonŋ-nu dii Tsalonike-i-na. ² I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Pol dii sireiŋa Tsaloniketaamba-na

³ Tobinŋ namaa, Diilonŋ-hūmellenŋ-kūŋguŋ yuŋ na hōmmu-i ku kā dumaa, a naara naŋ dōl na-naa na bi kā dumaa, i sie gbāa yaŋ Diilonŋo jaalma-i; aa ku yaanŋa yaa dumaanŋo-na. ⁴ Naŋ ceŋ sūlma maŋ nuōmba nammu-na, a naara naŋ muliēŋ muliēma maŋ, aa na yagar nyaar Yesu maama-na, ku sa gbuu fē i hōmmu-i puona. A ce dumaanŋo-na die kā terienŋu terienŋu, i bie na kūŋgu-i a piiye pigāaŋ Diilonŋ-dūŋ-baamba maŋ dii terienŋu-na.

⁵ Tobinŋ namaa, naŋ muliēŋ *Diilonŋ-nelle maŋ maa-na-i, kumaŋ haanŋ-nei daaku-i, ku'i ka ce di saaya-nei. Ku yaa pigāaŋ wuō Diilonŋo suō pāmma. Nelienŋ nuō niŋ saaya baa kumaŋ, Diilonŋo bi pā-ni baa ku yaa-i. ⁶ Na saa da, bamaŋ cienŋ-naŋ sūlma-i, Diilonŋo daa ku saaya u bi ce kutaamba-i sūlma a

* 1:1 Silvē yerre nande yaa wuō Silasi.

suu ku sɔlaaŋgu-i. ⁷ Aa baŋ ceŋ namaa namanj sũlma-i, u ka hiel-na sũlma-na baa miεŋo-i hiere Itieŋo jommaŋ-yiŋgu-i. I ka da u jo dɔrɔ-i-na baa u *dɔrpɔpuɔrbiemba-i; ba hii hiere. ⁸ Dāncaamu ka dii-yo huɔŋga u tuɔ jo. Duɔ jo, bamaŋ ciinaana Diiloŋo-i aa bi ciina Itieŋo *Neldɔdɔlma-i, u ka gbo kakalle-i ba yunni-na. ⁹ Kumaŋ ka haa-bei ku yaa daaku: Diiloŋo ka kɔsuɔŋ-ba gbula, ba sie da pie Itieŋo-i, ba sie da uŋ ceŋ u baaŋgu-i dumaa. ¹⁰ Nga bamaŋ hũyāa u maama-i, yiŋ daaku-na, ba ka ta ba tuɔlnu-yuɔ aa gbuu ta ba ne-yo ŋaa ba ka wuo-yo. Iŋ waan u maama-i baa-na na hũu-ma, namaa na kaa bi waa ba hɔlma-na.

¹¹ Ku'i cie na da i cārā Diiloŋo-i yinni maŋ jon i hā-na, wuɔ uŋ bīε-na mamaŋ nuɔ-i, u hā-na ku fɔŋgũɔ-i na gbāa ce-ma. Aa ānfafamma maŋ yuu na hɔmmu-i, u hā-na ma cemmanj-fɔŋgũɔ-i, aa ce na yu nyɔlma baa Diiloŋ-hūmellenj-kūŋgu-i. ¹² Da ma ce dumaanjo-na, na ka ce Itieŋo-i Yesu ce bɔi aa fuɔ ka bi ce na ce bɔi. Diiloŋo-i baa Itieŋo-i Yesu-Kirsa-i baŋ yeŋ hujantaamba, ba yaa wuɔ ma ce dumaanjo-na.

2

Itieŋo jommaŋ-kūŋgu-i

¹ Tobin namaa, kumaŋ ŋaa Itieŋo jommaŋ-kūŋgu-i baa i tigiima-i u caaŋgu-na ku kūŋgu-i, ² jande, i cārā-nei, da na nu ba'a Itieŋo juɔ, baa na yaŋ na hɔmmu cu donduo dumaa, baa na bi yaŋ na huleiŋa caar. Umanj duɔ cira Itieŋo jomma hii, baa na hũu-ma. Halle da ba fie cira wuɔ Diilopɔpuɔrunju, baa na hũu-ma. Ba gbāa bi cira miεmɛi waan-ma siso miεmɛi nyegāaŋ-ma, ba tāal-na. ³ Baa na yaŋ molo da nelma tāal-na. Halle da ba fie hel baa ku nelma-i hie, baa na hũu-ma. Na saa da, aa Itieŋo jommaŋ-yiŋgu suɔ da ku hi, nuɔmba ka ciina Diiloŋo-i aa Nelbabaŋo maŋ kaaŋ dāamu-na u ka carra ba da-yo. ⁴ Nuɔmbaŋ buol nimaŋ hiere, ka hel baa Diilo fuɔ fεrε-i, u ka sire wuɔ fuɔ sa taara-niε, kεrε fuɔ maaraa-ni hiere. Aa u ka bel diiloŋo-i kā ka suur tīena *Diilodubuɔ-i-na wuɔ fuɔ yaa Diiloŋo-i. ⁵ Ma sī ma tīyāanu-nei wuɔ miŋ waa na terienju-na, mi taa mi waŋ-ma baa-na kε? ⁶ Fiefie-i-na, na suyaa kumaŋ bilaaya-yuɔ ta ku cie u yiŋgu da ku hi u duɔ jo. ⁷ Na saa da, Nelbabaŋo duɔŋ u maacemma-i tī dii cicaara, ku tīyāa umanj bilaaya-yuɔ u halan u yaanŋa-na. ⁸ Duɔ halan u yaanŋa-na, i ka da-yo. Kufanju huɔŋgu yaa nuɔ-i Itieŋo ka bāl-o baa u nufafalmu, aa uŋ juɔ baa bibesīnni maŋ, ku ka kɔsuɔŋ-yo. ⁹ Nelbabaŋ daa u ka jo baa *Sitāni himma a ji ce gbεrε-weima-i ma sīnni-na hiere duɔ gbāa duɔ tāal nuɔmba-i cure-bei. ¹⁰ U ka jo ji ce kuubabalaanju-i ku sīnni-na hiere a cure bamaŋ kaaŋ dāamu-na. Ninsoŋo maŋ

naa waa u gbáa kor-ba, u saa dɔlnu-bei ba cína-yuɔ. ¹¹ Ku ciɛ dumei Diilonɔ hã-ba piramman-hõmmu a ce ba ta ba hũu coima-i wuɔ ninsoŋo. ¹² Terienɔgu fanɔgu-na, baman saa hũu ninsoŋo-i aa kuubabalaanɔgu cemma ta ma dɔlnu-bei, Diilonɔ ka pigãan-ba u jãyaamma-i.

Diilonɔ fiɛlaa-na duɔ kor-na

¹³ Tobin namaa, na maama dii kpelle Itienɔ huɔŋga-na. Diilonɔ fiɛlaa namei dii ku domma-na* duɔ kor-na u *Yalle man ciɛn-nan nelfafaan namaa di barguɔ-i-na, baa ninsoŋo man nan siyaa-yo u bi barguɔ-i-na. A ce dumaanɔ-na, miɛ i sie gbáa yan u jaaluŋgu-i na maama-na. ¹⁴ In waan *Neldɔdɔlma man baa-na, u biɛ-na baa ma yaa-i duɔ kor-na na da na ta na ce na bãanɔgu-i baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i.

¹⁵ Tobin namaa, terienɔgu fanɔgu-na, bilaan Diilonɔ-maama-i kpelle, aa in waan man baa-na i nunni-na, baa in nyegãan man hã-na hiere, baa na yan ma karaanu-nei. ¹⁶ Itienɔ-i Yesu-Kirsa fuɔ fɛrɛ-i, baa i To-i Diilonɔ man dɔlaa-ye aa ce hujarre yiɛ tuɔ dii sireiŋa yiɛ, aa ce i haa i nanɔga-i binɔkũfafaan-nu, ¹⁷ ba hã-na holle aa ta ba dii sireiŋa nei, a ce na maacemma-i baa na ãndenni ta ni fa hiere.

3

Taa na cãrã Diilonɔ-i na hã-ye

¹ Tobin namaa, man tɔyãa ma yaa daama: Taa na cãrã Diilonɔ-i na hã-ye; wuɔ u yan Itienɔ nelma gbuo terni-i hiere donduo donduo, aa ma da fõŋgũo ŋaa man daa fõŋgũo dumaa namaa terienɔgu-na. ² Nuɔmba hiero saa hũu-ma, a ce dumaanɔ-na, taa na bi cãrã Diilonɔ-i wuɔ u hũu-ye nelbalaamba nyisenni-na. ³ Itienɔ sa bir baa huon-ãndaanɔgu; u ka dii holle nei aa bi tuɔ niya-nei na baa ji suur *Bigãarãŋo nammu-na. ⁴ Itienɔ ciɛ i suɔ wuɔ die wan man baa-na na ce-ma aa na ka cor ta na ce-ma.

⁵ Itienɔ-i Yesu-Kirsa ce na ta na dɔl Diilonɔ-i aa ce na ta na hirã muliɛma-i fuɔ temma-i.

Na saaya na suur miɛ nallu yaa nuɔ-i

⁶ Tobin namaa, na hɔlma-na, baman bilaa yelma-i tɛna aa ba sa ce in waan man baa-na, niɛn Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i aa na kar-bei hiere.

⁷ Namaa fɛrɛ-i na suyaa nan saaya na ta na ce kuman a biɛ miɛ maama-i. In kãa na terienɔgu-na, na daa i ciɛ i fɛrɛ yentaan miɛ wei? ⁸ I saa hũu molon kuuwuonɔgu dede wuo-ku gbãŋgbãŋ. I ciɛ maacemma-i bãanɔgu-i baa isuonɔgu-i ŋaa i ka ko i fɛrɛ tiɛ da i nun-juuru-i i fɛrɛ ⁹ a ne da namei naa saaya na yiera

* **2:13** Girekimma-na terien daaku gbãa bi nu nun daama-i: «U fiɛlaa namei igẽna...»

baa i yuŋ-maama-i. Nga i ciε mafamma-i diε pigãaŋ-na nelma. ¹⁰Inj waa na terienŋu-na, i saa fuo-ma nei; i taa i waŋ-ma baa-na yie: «Umarj duo u sa taara u ce maacemma-i u bi ne niiwuoni-i aa u yaŋ-ni.» ¹¹Da na da i waŋ mafamma-i, i nuo wuo na hɔlma-na banamba bilaa diilonjo-i yaŋ ba maacemma-i aa ta ba wuora ba dii ba nunni-i mamarj saa hi-ba. ¹²Inj taaraŋ kumarj kutaamba wulaa ku yaa daaku: Ba ne Itienjo-i Yesu-Kirsa-i aa ba belnu maacemma-i ba ta ba ce-ma marj saaya ma ce dumaa a yiera baa ba yuŋ-maama-i ba fεε.

¹³Tobinj namaa, namaa fuo, baa na yaŋ kuufafaanŋu cemma-i. ¹⁴Inj waan mamarj sebe daayo-na, umarj duo saa ce-ma, na ne kutienjo-i aa na yaŋ-yo; baa na tiraa na gbonu na ce weima baa-yo, ku yaa senserre ka da-yo. ¹⁵Mi saa cira na paŋ bigãaŋ kutienjo-i, ŋga na dii nelma u tũŋ-nu; namaa wuonjo'i.

¹⁶Hɔfɛllentienj fuo fεε u tuo fε na hɔmmu-i weima-na hiere baa hɔnni-na hiere. Itienjo waa baa-na hiere.

¹⁷Muo Pol, mi pãa-na jaaluŋu. Muomɛi nyegãaŋ jaaluŋ-terienj daaku-i baa mi fεεŋ nanŋa. Mi haa mi niele-i dumɛi koko mi sebebbaa-ba-na. ¹⁸Itienjo-i Yesu-Kirsa u kãyã-nei hiere.

Polņ nyegāaņ sebēdielāņo maņ hā Timote-i Nelmuoyamma

Timote to waa Girekiyiēņo, aa u nyu-i Yuifuciēņo. Nyuņo naa hūu Yesu maama-i. Timote-i baa Pol ba kaaņ da ba-naa Lisire (Pōpuār. 16.1-3). Ku huonģu yaa nuō-i Timoteņ juō ce Pol namaacencerōņo tuō wuōra baa-yo nilēiņa-na. Huonģu nanģu juō hi, Pol wuō kar-o jīna Efesi u duō kāyā Diilon-đūņ-baamba-i ba suō tigiima (1.3). U nyegāaņ sebēbaa-ba hāi hā-yo a dii sireiņa yuō ku maacemma-na.

Diēlā-wuonģo yaa daayo-i. U gbuōya-yuō wuō nuōmba namba dii ta ba guōl Diilon-đūņ-baamba gbeini-i wuō miwaan daayo bimbinni saa fa, wuō cadiile saa bi fa, aa niwuoni nanni saa bi tiraa fa wuoma-i. Pol yaņ aa tagaaya pigāaņ Timote-i wuō Diilon uņ hielaa nimaņ hiere ni faa (sap. 1 baa 4).

U bi tagaaya pigāaņ-yo Diilon-đūņ-baambaņ gbīe ba ta ba cārā Diilon-ō-i dumaa, aa yaataamba-i baa ba huon-baambaņ gbīe ba waa dumaa (sap. 2-3).

Timoteņ saaya u bel nuōmba-i dumaa Diilon-đūņģu-na a saanu baa ba sīnni-i, Pol waan ku yaa-i perieņ aa dii nelma u tūnni-na (sap. 5-6).

Jaaluņģu

¹ Muō Pol, muōmēi nyegāaņ sebe daayo-i. Yesu-Kirsa *pōpuārbilon muō ņaa i koņkortieņo-i Diilon uņ'a ma ce dumaa baa iņ haa i naņģa-i Yesu-Kirsa maņ nuō-i. ² Mi nyegāaņ-yo da mi hā Timote nuōnei. Diilon-hūmelle-na, nii dii mēi fereņ bieņ nuō. I To-i Diilon-ō-i, baa Itieņo-i Yesu-Kirsa-i, ba ce hujarre nie aa kāyā-nie aa fē ņ huonģa-i.

Nelpirataamba kūņģu-i

³ Mi tamma-na da mi kā Maseduōni-i-na, mii naa hi dii sireiņa nie wuō ņ tēna Efesi-i-na ņ yiera bamaņ waan Diilon-nelma-i baa coima-i. ⁴ Waņ baa-ba wuō ba hiel ba naņģa bīncuōņ-nelsōsōmma-na baa huoluņ-maama-i, ma jo baa ijiesōsōnni. Ma sa kāyā nelie suō Diilon-huonģa-i. Da ņ haa ņ naņģa-i Diilon-ō-na, ku yaa ņ ta ņ suō u huonģa-i. ⁵ Kumaņ cie mie ņ ce-ma dumaanģo-na, mi taara Diilon-đūņ-baamba-i hiere ba ta ba dōl nuōmba-i baa huonģa diei, ba waa nelfafaamba, aa ba haa ba naņģa Diilon-ō-na ku haama. ⁶ Banamba yaan daama-i hiere aa bie nelsōsōmma ta ba waņ. Ba haaraa hūmelle-na. ⁷ Ba cie ba fere *ānjīnamma pigāataamba, a ne

da baŋ nyaarāa mamaŋ nuo-i ta ba waŋ-ma, bafamba fεε-i ba sa suo ma yuŋgu-i.

Anjīnamma ānfaaŋo-i

⁸ I suyaa wuo da ŋ wuo *anjīnamma-i maŋ saaya ma wuo dumaa, ma faa. ⁹ Aa i saaya i suo wuo Diiloŋo saa jīna ānjīnamma-i nelviin maa-na, u jīena-mei nelbabalaan maa-na. Ba yaa haba-i? Ba yaa bubōlaamba-i, baa yaagbārāamba-i, baa āmbabalmanciraamba-i, baa bamaŋ sa kāaŋ Diiloŋo-i, baa bamaŋ bīenaanaŋ u yerre-i, baa bamaŋ kuoŋ ba tobaa-ba-i sisō ba nyubaa-ba-i, baa nelkuraamba namba-i, ¹⁰ baa bamaŋ ciεŋ bīŋwosīnni-i, baa bεmba maŋ ciεŋ ba-naa, baa bamaŋ suoraŋ pōrtōbaa-ba-i, baa coikartaamba-i, baa bamaŋ hielaŋ ba niēŋa-i Diiloŋo-na coima-na. Bamaŋ sa wuo yaan ba saanu baa ninsoŋo-i hiere, ānjīnamma jīena bafamba maama yaa nuo-i. ¹¹ Baŋ hāa-mi *Neldōdōlma maŋ wuo mi waŋ-ma, ninsoŋ daayo da ma yaa nuo-i. Neldōdōl daama piye Diiloŋo yuntēsinnīŋ-maama baa u fafaaŋ-maama.

Pol pā Kirsā-i jaaluŋgu

¹² Mi jaal Itieŋo-i Yesu-Kirsā-i, u haa u naŋga miε aa hielmi kāyā-miε mi ta mi cāa-yo, ¹³ ŋ siε suo wuo dīelūo-i-na mi taa mi bīena u yerre-i aa ta mi ce karaaŋgu baa u baamba-i. Mi huōŋga taa ka doŋ ka cor. Ŋga u yaan aa ce hujarre miε wuo miŋ'a mi saa hūu Yesu maama-i, mi sa suo ku yuŋgu. ¹⁴ Itieŋo Yesu-Kirsā ciε baa-mi cor. U ciε mi haa mi naŋga yuo aa tiraa ce mi ta mi dōl-o. ¹⁵ Nel daama-i nuharuŋgu si dii-mei: Yesu-Kirsā juo hīema-na duo ji kor āmbabalmanciraamba. A ne da muōmei ba yuntieŋ muōŋo-i. ¹⁶ Ŋga u ciε hujarre āmbabalmanceron muo mi temma-na duo pigāaŋ u hōhīnaŋga-i. U ciε kufanŋu-i duo dii sirēiŋa nuōmbana ba da ba hūu u maama-i a da cicēlma maŋ sa tīeŋ dede-i. ¹⁷ Yaan i tiε gbēlieŋ Diiloŋo-i aa i tiε tuōlnu-yuo. Uu dii gbula, u sa ji kā terieŋgu. Molon yufelle siε gbāa haa-yuo. U yaa u diei-i Diiloŋo-i. Ma ciε.

¹⁸⁻¹⁹ Mi biε, mi ka hā-ni maacemma a saa baa Diiloŋ unŋa naa ce ba waŋ mamaŋ ŋ kūŋgu-na cor. Baŋ waan mamaŋ, da ma tīenu-niε, ŋ ka tīε Diiloŋ-hūmelle-na aa gbāa ce maacenfafamma baa huōŋga diei. Banamba suyaa kumaŋ sa dōlaanunŋ Diiloŋo-i aa cor ta ba ce-ku. A ce dumaanŋo-na ba Diiloŋ-hūmellen-kūŋgu kūōna. ²⁰ Imene nuŋgu dii kutaamba-na baa Alēsāndire-i hiere. Mi nyaa-ba hā *Sitāni baa-ba, ku yaa ba ka yaŋ Diiloŋo yerre bīenammas-i.

2

¹ Miņ taaraņ kumaņ dīelā-kūngu-i Diilon-đūņ-baaņ mie i wulaa, mi taara i tie jaal Diilon-đo-i aa tie cārā-yuō i hā nuōmba-i hiere. ² Na ta na cārā-yuō na hā fōngōtaamba-i baa yun-taamba-i hiere, kumaņ ka ce i kūōma fē, i waa i fereņ nuō tie cāa Diilon-đo-i aa tie ce kuuviingu. ³ Da na ta na jaal-o aa ta na cārā-yuō na hā nuōmba-i hiere, ku yaa faa aa tiraa ta ku dōlnu i koņkortieņo-i Diilon-đo-i. ⁴ Diilon-đo taara nelbiliemba-i hiere ba kor aa suō ninsoņo-i. ⁵ Na saa da! Diilon-đo dii u diei yoņ, aa koņkortieņo diei dii nelbiliemba hōlma-na baa-yo. Koņkortieņo faņo-i nelbilon-đo. U yaa Yesu-Kirsa-i. ⁶ Diilon-đo un ņa naa dii huōngu maņ duō kor nelbiliemba-i ba āmbabalma-na kuņ juō hi, u yaa pāa u fere a sāa ba yunni-i. U cie ku yaa-i a pigāaņ wuō Diilon-đo taara u kor nelbiliemba-i hiere. ⁷ Ku'i cie na da Diilon-đo cie-mi u nelwaraņ muō, aa bi ce-mi Yesu *pōpuōrbilon-đo muō, mi ta mi waņ Yesu maama-i *niēraamba hōlma-na, ba da ba nu ninsoņo-i aa hūu-yo. Mi sa kar mi huōyasaņga, mi waņ ninsoņo yaa-i.

⁸ Terieņgu faņgu-na, mi taara bibemba ta ba cārā Diilon-đo-i terni-na hiere. Aa da ba'a ba cārā-yuō, ba cārā-yuō baa hōfafaņga; ba baa cārā-yuō baa hōdulle, ba baa bi cārā-yuō baa berru ba hōmmu-na.

⁹ Mi bi taara caamba ta ba suō ba fereņ diiyamma. Ba baa yaņ bišīni ta yaaņga bei; ba yaņ ni gbē baa-ba. Ba baa ta ba dii gbeibuō ba yukuōsīni migāmma-na, baa niibilenni-na, baa kompammu-na. ¹⁰ Ba yaņ aa ba ta ba kuye ānfafamma cemma yaa-i. Cieņo maņ wuō fuō kāalā Diilon-đo-i u saaya u tuō ce ku yaa-i. ¹¹ Aa da ba ta ba waņ Diilon-nelma-i baa-ba, ba saaya ba fiinaņ aa hiire ba fere ta ba nu. ¹² Mi sa taara cieņo sire yiēra wuō u waņ Diilon-nelma, u saa bi saaya u waa bibieņo yuņ-nu, u par fiinamma yoņ. ¹³ Yuņ haku-i nuō-i mi ta mi waņ mafamma-i? Mi nie da Diilon-đo maa bibieņo yaa igēna aa suō ji ma cieņo-i. ¹⁴ Aa *Sitāni saa gbāa tāal bibieņo-i, u tāalāa cieņo yaa-i u cāl Diilon-đo-i. ¹⁵ ņga cieņo maņ duō hūu Yesu maama-i, aa wuō Diilon-hūmelle-i fafamma, aa nelnyulmu waa-yuō, u horre ka kor-o.

3

Yaatesīniņ saaya ni da dumaa Diilon-đūngu-na

¹ Umaņ duō tuō taara yaatesīni-i Diilon-đūngu-na, kutieņo taara maacenfafamma; nuharuņgu si dii-mēi. ² Diilon-đūng-baamba yaatieņo-i, cālmuō saa saaya u da-yuō, u saaya u waa cieņo diei tieņo, u saaya u tuō suō u fereņ belma, u saaya u waa nelnurāņo, u saaya u waa nelfefeņo aa tuō sie u har niraamba-i. U saaya u gbāa tuō kalaņ nuōmba-i Diilon-nelma-i. ³ U saa saaya u waa konyōrōņo, u saa saaya u waa

hōdorōņo, u saa bi saaya u waa berkartiēņo, ņga u saaya u waa hiehiēntiēņo, u saa saaya u yaņ gbein-maama ta yaanġa yuō. ⁴ U saaya u suō fuō fereņ dumellen-baamba nuolamma a ce u bisālm̄ba ta ba nu u nuņgu-i aa ta ba kāņ-yo wēima-na hiere. ⁵ Neļiēņo maņ siē gbāa nuola u dumellen-baamba-i fafamma u ce niē gbāa bel Diilon-dūņ-baamba-i fafamma? ⁶ Yaatiēņo saa saaya u waa nelfeļeņo Diilon-hūmelle-na. Duō waa nelfeļeņo, bombolma gbāa cōruōnu-yuō. A ce dumaanō-na, maman daa *Sitāni-i ma ka da-yo. ⁷ Ku bi saaya u yefafalle waa puon-nuōmba nunni-na, ku yaa ba siē ji dii ba yaanġa-i yuō a ce Sitāni da mumbelmu yuō.

Diilon-dūņgu maacenciraamba maama

⁸ Kuuduōņgu yaa baa Diilon-dūņgu maacenciraamba-i, ba ciluō saaya u vii aa ba baa waa huhurmantaamba. Ba saa saaya ba yaņ kolma ta yaanġa bei, aa ba baa taara huhurman-gbein-a-i. ⁹ Diilon uņ pigāaņ-ye ninsoņo maņ u hūmelle-na, ba siē-yo aa ba bel-o baa huōņga diei. ¹⁰ Da na'a na hā umāņ Diilon-dūņgu maacemma-i, na saaya na ne kutiēņo ciluō-i igēna. Da na da u faa, na suō na hā-yo baa-ma. ¹¹ Caamba* maņ ciēņ maacenduōma famma-i ba saaya ba bi vii, ba saa saaya ba waa yebļenataamba. Ba saaya ba ta ba suō ba fereņ belma aa yaņ huhurma-i wēima-na hiere.

¹² Diilon-dūņgu maacencerōņo saaya u waa ciēņo diei tieņo. U saaya u tuō suō u dumellen-baamba nuolamma. ¹³ Diilon-dūņgu maacencerōņo maņ ciēņ u maacemma-i fafamma, nuōmba bī u yefafalle aa u da holle u piiye uņ haa u naņga-i Yesu-Kirsa-i-na maman nuō-i.

Diilon uņ puuriye nelma maņ pigāaņ-ye

¹⁴ Timote, Diilon duō siē, ku siē da huōņgu mi ka kā ka ne-ni. ņga mi nyegēņ sebe daayo-i da mi hā-ni, ¹⁵ wuō da ņ saa ji ta ņ da-mi, u kāyā-niē ņ suō ņ fereņ belma Diilon-dūņ-baamba hōlma-na, ņ suō ņ fereņ belma Cicēlmantieņo baamba hōlma-na. Ba yaa ninsoņo tuole-i ¹⁶ Coima saa fa, Diilon uņ pigāaņ-ye nelma maņ Yesu-Kirsa kūņgu-na ma temma si dii.

Wuō *Kirsa juō nelbilon temma i ji da-yo.

*Diilon-Yalle cie i suō wuō nelviinō.

*Dōrpōpuōrbiemba daa-yo.

Ba waan u maama-i baa niēraamba-i nilein-a-na hiere.

Ba hūyāa u maama-i terni-na hiere.

Aa Diilonō biyaa-yo ka jīna u caaņ-nu.

* **3:11** Girekimma-na terieņ daaku gbāa bi nu nuņ daama-i: «Ba caamba ciluō saaya u vii...»

4

Bilaan na fεε coikartaamba-na

¹ *Diilon-γ-Yalle waan-*ma* gbar-*ma* wuō miwaanō timman-*huo*ngū-*na*, banamba ka cīina Yesu-*i* aa cu coikartaan huon-*nu* ta ba nu Sitāni-*nelma*. ² Ba ka yan hūmantaamba famba tāal-*ba* pira-*bēi*. ³ Ba wuōra ba piīye wuō ānsorre saa saaya di ce, aa cira niwuoni nanni dii nī saa saaya wuoma. Nga η saaya η suō wuō niwuoni fanni-*i* Diilonō hielaa-*ni* hā baman hūyāa u maama-*i* aa ta ba suō ninsoņo-*i* wuō ba ta ba jaal-*o* aa ta ba wuo-*ni*. ⁴ Diilon η hielaa niman hierē ni faa. I saa saaya i cīina kuuwuongu nangu wuō ku saa fa. Nga da η'a η wuo kuman, η saaya η jaal Diilonō-*i* ku maama-*na*. ⁵ Ku yungu yaa daaku: Diilon-*nelma-i* baa u cārāmma yaa migāan niwuoni-*i* hierē.

⁶ Da η ta η piīye nel daama-*i* η pigāan tobimba-*i*, η ka ce maacembilofēfēiη nuō Yesu-Kirsa suongu-*na*. Ku yaa ka pigāan wuō η flāa Diilon-hūmelle-*na* aa η kalaan hūmefafalle-*i* hi η fuongu-*i*. ⁷ Nelma man sa kāan hūmeduole baa miε Diilon-hūmelle-*i*, baa yan ma ta ma suur η tūnni-*na*. Ta η kuye Diilon-kūngu yaa-*i*. ⁸ Da η ta η kuye ponsaangu man firīinun η kūma-*i*, ku faa, nga ku sa fa wēima bōi. A ne da da η ta η kuye Diilon-kūngu-*i* ku fa nyungo ku maama-*i* aa tiraa fa bisīη ku maama-*i* hā-*ni*. ⁹ Nel daama-*i* nuharungu si dii-*mei*, numba-*i* hierē ba saaya ba hūu-*ma*. ¹⁰ In haa i nanga Cicēlmantienō-*na*, ku'i cie i tie ce maacemma-*i* aa vaa i fεε vaan daama temma-*i*. U yaa nelbiliemba-*i* hierē ba konkortienō-*i*, ku huraa baman hūyāa u maama-*i*. ¹¹ Niη saaya η ta η wan man baa-*ba* ma yaa mafamma-*i*.

¹² Baa yan molo dii u yaanga-*i* niε wuō bisālāan nuō. Diilon-dūη-baamba saaya ba ta ba ne nunei aa ta ba ce. A ce dumaanō-*na*, η nuη-āndaangu saaya ku ta ku fa baa η ciluō-*i* hierē. N saaya η ta η dal numba-*i* hierē aa η haa η nanga-*i* Diilonō-*na* ku haama. Cālmuō saa saaya u da-*niε*. ¹³ Vaa η fεε η ta η kalan Diilon-*nelma-i* baa numba-*i* aa η ta η firnu-*mei* η cie mi jomma-*i*. ¹⁴ Diilon η puraa ba wan man η kūngu-*na* aa yaataamba haa ba nammu-*i* niε aa cārā Diilonō hā-*ni* fōηgūō man, baa hūu-*yo* η nanna. ¹⁵ Miη waan man baa-*ni* hierē, bel-*ma* nammu hai aa η ta η ce-*ma* man saaya ma ce dumaa, ku yaa numba ka suō wuō Diilon-*maacemma* wuō η wulaa. ¹⁶ Suō η fεεη belma, aa niη wan Diilon-*nelma* man, η ta η ne-*ma* torro. Vaa η fεε baa ma cemma-*i*, ku yaa η ka kor η fεε aa bi kor baman ka nu-*ma* η wulaa.

5

Timoteη saaya u bel Diilon-dūη-baamba-i dumaa

¹ Bīncōiņo maņ duō cāl, piie baa-yo da yambaa ņaa ņ tohoiņo ņ dii-yo hūmelle-na. Da ku waa naacoloņo, piie baa-yo ņaa cēduōņ-bieņ namaa. ² Da ku waa cabīncōiņo, ņ piie baa-yo ņaa ņ nyu, aa da ku waa cabisālāņo, ņ piie baa-yo ņaa ņ tūō; baa huōņga diei.

Bikulcaambaņ saaya ba bel dumaa

³ Bikulcaamba maņ taamba sī-bei koikoi, bel-ba fafamma. ⁴ ņga bisālņ da ba waa baa umaņ, sisō u hāayēlmba, ba yaa saaya ba yiēra baa ba dūņ-maama-i a pigāaņ wuō ba kālā Diiloņo-i ninsoņo. Da ba yiēra baa-ma dumaaņo-na, ba bīncuōmbaņ cie kumaņ hā-ba, ba suu ku sōlaaņgu yaa dumaaņo-na. Diiloņo taara ku yaa-i.

⁵ Da ņ nu wuō bikulcieņo-i, u yaa umaņ tieņo sī-yuō. Fuō temma-i u haa u naņga-i Diiloņo yaa nuō-i, u cārā u yaa-i bāaņgu-i baa isuōņgu-i wuō u kāyā-yuō. ⁶ A ne da bikulcieņo maņ cieņ u bāaņgu-i, u ne colcol ņga u kuu, u Diiloņ-hūmellen-huōņga kuu aa yaņ-yo. ⁷ ņ saaya ņ ta ņ titirre nel daama yaa baa-ba, ku yaa ba sie ji ce cāl.

⁸ Umaņ duō u sa ne u huraamba-i fafamma, ku huraa fuō fēreņ dūņ-baamba-na, kutieņo hilaa Diiloņ-hūmelle huōņ-nu. Bamaņ sa suyaaņ Diiloņo-i ba bōyaa-yuō.

⁹ Bikulcaamba maņ naa vii baa ba bōlbaa-ba-i aa ba bieņa yu bieņ komuōņa sa-a-sie, na saaya na bie bafamba yireiņa yaa-i ta na kāyā-bei. ¹⁰ Da na'a na kāyā umaņ, u yefafalle saaya di waa nuōmba nunni-na, u saaya u suō u bisālmba nuolamma, u saaya u tuō ce niraamba nersīni-i fafamma, u saaya u tuō saara Diiloņ-dūņ-baamba gbeini-i*, u saaya u tuō kāyā sūntaamba-i aa bi tuō ce ānfafamma-i ma sīni-na hiere.

¹¹ Bikulcaamba maņ saa vāa yogo, baa dii ba nuņgu-i kāyāmma-na. Da ņ dii-ku, bekūņ da ku ji muonu ba yunni-i, ba ka ciel *Kirsā maama-i jīna kōtuōņgu aa ta ba taara ba soņ. ¹² A ce dumaaņo-na baņ pāa nudīelāņgu maņ baa Kirsā-i, ba ka guōla-kuō a taara wēima hā ba fēre. ¹³ A naara kufaņgu-i, da na bie-ba ta na kāyā-bei, ba ka ce yentaamba ta ba wuōra ba bīņ nuōņ-dumieņ-na, ba nunni ka ta ni ko-ba, ba ka ta ba dii ba nunni-i nelma maņ saa hi-ba. ¹⁴ Terieņgu faņgu-na, mei taara bikulcabisālmba bir soņ a hoņ bisālmba aa yiēra terduōņ-nu ta ba ce ba dūņ-huōya-maacemma-i, ku yaa i bigāarāamba sie da nuņgu yiē. ¹⁵ Kumaņ cie mi ta mi waņ mafamma-i, bikulcaamba namba naana hūmelle-i tī aa cu *Sitāni huōņ-nu.

* 5:10 *Yuifubaa-ba jārā ba niraamba-i dumēi. Nieņ Like 7.44.

16 Cieņo maņ duo hūu Yesu maama-i aa bikulcaamba waa u dūņ-baamba-na, u'i saaya u tuo kāyā-bei aa yaņ Diiloņ-dūņ-baamba ta ba kāyā bamaņ taamba sī-bei.

Diiloņ-dūņ-baamba yaataambaņ saaya ba bel dumaa

17-18 Diiloņ-nelma ciera wuo: «Niņ duo tuo muo dīmma-i, η saa saaya η vaa u nuņgu-i» aa tiraa cira: «Maacembiloņo saaya baa u maacemma sullu-i».† Terieņgu faņgu-na, Diiloņ-dūņ-baamba yaataamba maņ cieņ ba maacemma-i fafamma, na saaya na ta na bi ne ba yaaņ-na fafamma; ku huraa bamaņ vaa ba fere baa Diiloņ-nelma wamma-i.

19 Da ba ta ba cāl yaatieņo-i baa mamaņ, aa siertaamba saa yu ba hāi siso ba siei, baa hūu-ma. 20 Umaņ duo cāl, waņ baa-yo banamba yufelle-na, ku yaa bafamba ka kālā.

21 Jande, ne Diiloņo-i baa Yesu-Kirsa-i baa *dōrpōpuōrbiemba-i aa η ce nel daama-i ηaa miņ waaņ-ma baa-ni dumaa. Baa ta η ce cieluo. 22 Da η'a η sa suo umaņ ku kaala, baa tugol η haa η nammu-i u yuņgu-na η cārā Diiloņo-i η hā-yo wuo u tuo ce maacemma Diiloņ-dūņgu-na. Baa yaņ banamba ji celieņ-ni baa ba balaanģu-i. Baa yaņ cālmuo da-nie.

23 Ņ kusūņģuņ η'a ku sa dōl-ni, baa ta η nyoņ hūņkolģo-i yon, ta η nyoņ duvēņo-i tēntēņ.

24 Nuōmba naņ cālmuo dii u sa fuo; a ne da banamba dii ba tīena ba āndaanģu-na aa suo da ba cālmuo-i. 25 Anfafamma sa bi fuo dumēi. Halle da ku fie vaaya nie nie, ma ji hel.

6

Kōraambaņ saaya ba waa dumaa baa ba yuntaamba-i

1 Kōraamba saaya ba ta ba kāņ ba yuntaamba-i fafamma, ku yaa molo sie da bīena Diiloņo yerre-i aa bi bīena i hūmelle diele-i. 2 Kōraamba maņ ba yuntaamba hūyāa Yesu maama-i, ba baa yagar ba nunni-i wuo ba natobimba. Ba saaya ba suo wuo ba yuntaamba hūyāa Yesu maama-i aa ba maama bi dōlnu Diiloņo-i. Terieņgu faņgu-na, ba saaya ba firnu ba hōmmu-i ta ba ce maacemma-i fafamma ba hā-ba. Niņ saaya η ta η waņ mamaņ baa nuōmba-i ma yaa mafamma-i.

Pol diyaa nelma Timote tūnni-na

3 Umaņ duo yaņ Itieņo-i Yesu-Kirsa nelmaņ-kerre-i aa tuo waņ u deņ maama baa nuōmba-i, umaņ duo haar Diiloņ-hūmelle-na, 4 kutieņo ce bombolma. U sa suo kuyuņģu, aa nuharuņģu'i dōlaanuņ-yuo baa āndapirre aa tiraa tuo ce berru nelsōsōmma-na. Ku yaa juoņ baa nenemuņģu-i, baa

† 5:17-18 Nieņ Anģīnamma tiyemmanģ-sebe-i-na (Deutéronome) 25.4 baa Kor. dē. 9.9; Matie 10.10; Like 10.7.

cɔcɔgɔluɔ-i, baa tuosinni-i, baa ānjɔgɔbabalamma-i, ⁵ baa āndapirre-i bamaŋ sa jɔgaan kã yaan-na ba hɔlma-na. Ba ciinaana ninsoŋo-i aa bir ta ba ne wuɔ sɪ Diilonj-hümelle-i gbeitaara-hümelle.

⁶ Coima saa fa, da ŋ haa ŋ nanŋa-i Diilonj-na, weisinni nanni saa maar nifanni-i, ŋga ŋ saaya ŋ waa neliŋ nuɔni maŋ sa niɛnuŋ moloŋ biŋkūŋgu. ⁷ N saa da, i juɔ miwaanjo-na baa i nienja ndii, i ka bi bir baa i nienja ndii. ⁸ Kumaŋ gbãan, die tie da i nuŋ-juuru-i baa kompammu-i i hi, nifanni ka saanu baa-ye.

⁹ Bamaŋ kuunj gbeinja huonj-nu, *Sitãni hi ba yaa-i u dii-ba u juonjo-na. U gbu-ba baa bafamba fereŋ yufien-niini yaa-i u bel-ba. A ne da yunŋu si dii-nie, ni kɔsuonj-ba yonj. ¹⁰ N saa da, gbein da a ta a dɔlnu-nie a cor, ku yaa diyaan-ninj āmbabalma sɪnni-na hiere. Gbein-maama taa yaanŋa banamba-na a ce ba nanna Diilonj-hümelle-i, a ce dumaanjo-na muliema si dii bei dei. ¹¹ Nŋa nuɔ ninj yenj Diilonj-wuonj nuɔ, baa dii ŋ gboluonŋu maacembabalanj daama-na. Ta ŋ kuye viisinninj-kūŋgu-i, baa nelnyulmuŋ-kūŋgu-i aa ŋ haa ŋ nanŋa-i Diilonj-na. Ta ŋ hɪrã ŋ kũma-i aa ŋ ta ŋ ce nuɔmba-i hɪhɪe. ¹² Vaa ŋ fere Diilonj-hümelle-na. Baa yanj Diilonj-nelle korra-nie. Diilonjo jɔguonj-ni baa difande maama yaa-i ku'i cie u bi-ni ce-ni u wuonj-nuɔ. N waan difande maama yaa-i fafamma nuɔmba yufelle-na ku belle-na.

¹³ Fiefie-i-na, mi ka piiye baa-ni Diilonjo maŋ hãan nel-biliemba-i baa bimbaamba-i cicɛlma-i u nu, aa Yesu-Kirsa maŋ waan ninsoŋo-i baa *Põse-Pilati-i u bi nu. ¹⁴ Ninj nuɔ nelma maŋ, ce-ma maŋ saaya ma ce dumaa, baa yanj cãlmuɔ da-nie, baa yanj ba da antaalamma haa-nie a ji hi Itienjo-i Yesu-Kirsa jomma-i. ¹⁵ Diilo fuɔ fere yaa diyaa yiinŋu fanŋu-i.

U yaa u diei Itienjo-i;

ānfafamma-i hiere ma tienjo-i.

U yaa jãmatigibaa-ba-i hiere ba Jãmatigi-i,

aa bi waa yuntaamba-i hiere ba Yuntienjo-i.

¹⁶ Fuɔ yaa sa kuunj u diei yonj.

Cecerma maŋ dii u terienŋu-na

molo sie gbãa piɛ ma caan-nu.

Molo saa da u yufelle dede

aa molo sie bi gbãa da u yufelle.

Yuntesinni-i baa fõŋgõtesinni gbɪe baa u yaa-i kudɛi.

Ma cie.

Biŋkũntaamba maama

¹⁷ Wanj baa bamaŋ biŋkũntaamba-i wuɔ ba yanj bom-bolma-i, aa ba baa haa ba nanŋa ba nagãn-niini-na; ni gbãa biɛna aa yanj-ba. Ba yanj aa ba haa ba nanŋa-i Diilonj-na. Biŋkūŋgu biŋkūŋgu, u yaa firiinu u huonŋa-i hã-ye baa-ku

bāmbāale i tiε ce i bāaŋgu-i. ¹⁸ Waŋ baa-ba wuɔ ba ta ba ce kuufafaanŋu. Ba yaŋ ba ānfafamma maara. Ba ta ba ce sām̄ma aa ba yaŋ ba nammu ta mu fara fiεfiε. ¹⁹ Da ba ta ba ce mafamma-i, kuu dii ŋaa ba tiera munterfafamu-na ba jīna da ba gbāa ji da cicēlma maŋ sa tīeŋ dede-i.

Andaperienŋu

²⁰ Timote, Diilonŋ uŋ hāa-ni nelma maŋ, bel-ma nammu hāi. Andasɔsɔnni maŋ sa kāaŋ hūmeduɔle baa miε Diilonŋ-hūmelle-i, hiel ŋ naŋga niε. Bamaŋ karaaŋ coima-i wuɔ bafamba suɔ yiεŋgu, baŋ fanuŋ ba-naa nelma maŋ nuɔ-i, baa dii ŋ nuŋgu-i mēi. ²¹ Ba daa niε sī ba suɔ yiεŋgu, a ce dumaanŋo-na, ba naana Diilonŋ-hūmelle-i.

Diilo kāyā-nei.

Polŋ nyegāaŋ sebēhāalīŋo maŋ hā Timote-i Nelmuoyamma

Pol waa kaso aa nyegēŋ sebē daayo-i a hā Timote-i. Huoŋgu faŋgu-na, u taa u muliēŋ aa nuomba naa nanna-yuo. Uŋ juo suo wuo u yinni tē tī, mamaŋ waa u huoŋga-na, wuo nyegēŋ-ma duo hā Timote-i baa-ma. Pol nyegāaŋ sebē daayo yaa perien Diilonŋ-nelma-na.

U duoŋ u sebē-i baa jaaluŋgu. U jaalaa Diilonŋo-i Timote maama-na aa suo gboya Timote-i wuo u tuo ce fuo temma; u vaa u fere baa Diilonŋ-maacemma-i kere bamaŋ ciēŋ-manŋ ba yammu huol baa ma cemma-i (sap. 1–2).

Wuo nuomba bir baa ba huonŋu aa ta ba waŋ Diilonŋ-nelma-i baa coima, ŋga Timote u yaŋ aa u bel Diilonŋ-maama-i nammu hāi, aa uŋ hāalāyā mamaŋ, u nyaar-meī fafamma (sap. 3).

Sebē periema-na, Pol kaalaa u sūlma-i, ŋga wuo yinduonŋu u saa ji hel Diilonŋo huon-nu dede. Diilonŋ uŋ kāyā-yuo dumaa, u nuŋgu bi tiraa hi mafamma-i (sap. 4).

Jaaluŋgu

¹ Muo Pol, muomeī nyegāaŋ sebē daayo-i. Yesu-Kirsa *pəpuərbiŋon muo ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu-i wuo umaŋ duo suur Yesu-Kirsa horre-na uŋ ka da cicēlma maŋ, wuo mi wuora waŋ mafamma maama yaa-i.

² Timote, mi biēŋ nuo, mi nyegēŋ sebē daayo-i da mi hā nuonei. I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba ce hujarre niē aa kāyā-niē aa fē ŋ huonŋa-i.

Pol dii sireiŋa Timote-i-na

³ Mi jaal Diilonŋo-i. Mi cāa u yaa-i baa huonŋa diei ŋaa mi bincuambaŋ siire ce-ma dumaa. Da mi ta mi cārā-yuo huonŋu huonŋu, ŋ maama sa karaanu-miē. ⁴ Niŋ kaalaa kaaluŋgu maŋ*, ku maama saa karaanu-miē; a ce dumaanŋo-na, ŋ kūoma gbuu bel-mi. Mi taara mi da ŋ yufelle ku yaa mi huonŋa ka fē. ⁵ Niŋ hūyāa Yesu maama-i baa huonŋa diei dumaa, mafamma saa bi karaanu-miē. Ku duoŋ baa ŋ nyubincōiŋo-i Losi yaa igēna, ŋ nyu-i Enisi sire biē-ku, mi suyaa miē nuo ŋ bi siire biē kuuduonŋu faŋgu yaa-i.

⁶ Terienŋu faŋgu-na, mi ka tir nel daama-i baa-ni: Miŋ haa mi nammu-i niē aa cārā Diilonŋo-i u hā-ni fōŋgūo maŋ, baa yaŋ u kusirre ŋ wulaa. ⁷ Baa tie holle; Diilonŋ uŋ hāa-ye u *Yalle

* **1:4** Ku gbāa waa uŋ kaalaa kaaluŋgu maŋ Yesu pəpuərbiemba maacemma sebē-i-na 20.37.

maŋ, di sa ce-ye kortaan miε, di dii holle yiε aa ta di ce i tiε dol i-naa aa tiε suō i fεrεŋ belma.

⁸ Terienŋu faŋgu-na, baa ce senserre baa Itienŋo nelma wamma-i. Aa baŋ diyaa muoŋo-i kaso-i-na fuō maama-na, baa bi ce senserre aa ŋ hel mi huoŋ-nu. Diilonŋ uŋ hāa-ye fōŋgūō maŋ, yaŋ i ce u yaa gboruoŋgu aa i hīrā mulεma-i *Neldōdōlma maama-na. ⁹ Diilonŋo yaa kuraa-ye aa ce-ye u baan miε. U saa ne i fafaŋgu aa ce-ma! U taa u taara u cor baa Yesu-Kirsa-i ce-ye dei ku'i ciε. Ma waa u huoŋga-na aa miwaanŋo suō duō jīna. ¹⁰ Fiεfiε yaa nuō-i i Koŋkortienŋo-i Yesu-Kirsa jomma ciε i da cedeiŋ daayo-i. U yaa juō ji yiεra kuliŋgu-i ku maacemma-na aa pigāaŋ wuō diε hūu Neldōdōlma-i i ka da cicēlma maŋ sa tīeŋ dede-i.

¹¹ Diilonŋo ciε-mi Yesu *pōpuōrbilonŋ muō mi ta mi wuōra mi waŋ Neldōdōl daama yaa-i mi pigāaŋ nuōmba-i baa-ma. ¹² Ku'i ciε ŋ da mi ce sūlŋ daama temma-i. Ŋga senserre sa da-mi baa-ma. Mi suō miŋ haa mi nanŋa-i umaŋ nuō-i aa mi suyaa miε uŋ hāa-mi mamanŋ, ku fōŋgūō dii-yuō u duō gbāa ce mi bella-mēi ji hi gēŋgeryiŋgu-i.

¹³ Miŋ waanŋ ninsoŋ-nelma maŋ baa-ni, ta ŋ wuō ma hūmelle-i. Nelnyulmu maŋ dii-yiε baa Diilonŋ-hūmelle huoŋga maŋ dii-yiε Yesu-Kirsa horre-na, bel-ni fafamma. ¹⁴ *Diilonŋ-Yallenŋ yeŋ ŋ huoŋga-na, bel nel daama-i fafamma.

¹⁵ Ŋ saa bi yaŋ-ma suōma, Diilonŋ-dūŋ-baamba maŋ *Asi-i-na ba naana-miε hiere, halle baa Fisel baa Ermoseni-i hiere ba naana-miε. ¹⁶ Ŋga Diilo kāyā Onesifōr dumellenŋ-baamba-i. Miŋ fiε mi ye kaso-i-na, senserre sa da-yo baa nuōmba-i; u juō u dii sireiŋa miε. ¹⁷ Uŋ diyaa u gboluoŋgu-i *Ɔrōmu-i-na, u taaraaya-miε fuō ji da-mi. ¹⁸ Gēŋgeryiŋgu-na, Itienŋo kāyā-yuō a ce Diilonŋo ce hujarre yuō. Uŋ ciε kumaŋ hā-mi Efesi-i-na, nan fεrε-i ŋ suō-ku ŋ yaŋ nuōmba-i hiere.

2

Ŋ saaya ŋ hīrā ŋ kūōma-i Yesu-Kirsa maama-na

¹ Mi biε, nuō fuō, Yesu-Kirsaŋ ciε baa-ye cemma maŋ, yaŋ ku ta ku dii sireiŋa niε. ² Miŋ waanŋ nelma maŋ baa-ni nuōmba bōi yufelle-na, ne nuōmba namba ŋ dii-ma ba nammu-na. Kutaamba saaya ba vii, aa ba saaya ba gbāa ta ba hāalā banamba baa-ma.

³ Ta ŋ hīrā ŋ kūōma-i ŋaa sorosiyieŋ nuō Yesu-Kirsa huoŋgu-na. ⁴ Sorosiyieŋo maŋ duō tuō taara u ce u yuntienŋo huoŋga-i, u sa dii u nanŋa-i wēlma namma-na, u tuō yii baa sorosisīnni yaa yoŋ. ⁵ Aa da ba'a na finu gbaruŋ-nu aa nanŋ sa gbar baŋ'a na gbar dumaa, nanŋ ka ce niε gbāa yar? ⁶ Suontienŋ uŋ mulāaŋ baa u suoŋgu-i, fuō yufelle yaa saaya di hel igēna u dīmma-na.

⁷ Miŋ waŋ nelma maŋ baa-ni, ne-ma torro aa Itienjo ka ce ŋ suo ma yaanŋa-i hiere.

⁸ Yaŋ Yesu-Kirsa maama ta ma tienu-nie, *Davidi háayēlŋo, u kuu aa sire ŋaa maŋ waan dumaa *Neldodolma-na. Mi wuora mi waŋ Neldodolma famma yaa-i. ⁹ Mi muliēŋ nelma famma maama yaa nuo-i. Ba bilaa-mi vaa-mi ŋaa nelbabalaŋ muo. Nga baŋ fie vaa-mi, ba saa gbāa vaa Diilon-nelma-i. ¹⁰ Ku'i cie ŋ da mi nie Diilonjo yufellen hilaa bamaŋ nuo-i aa hīrā muliēŋ daama-i hiere. Mi cie mafamma-i Yesu-Kirsa duo bi kor bafamba-i ba da suur Diilon-nelle-na. ¹¹ Nel daama-i coima sí:

Da kuo i hūyāa-ma a ku baa Yesu-Kirsa-i,
i ka bi sire a waa baa-yo.

¹² Aa die hīrā muliēma-i fuo maama-na,
i ka ce i bāanŋu-i baa-yo.

Die cīina-yuo,
fuo ka bi cīina-yie.

¹³ Da kuo huhurmantaan miε,
fuo-i huhurmantienjo sí;
u sie gbāa yagar fuo ferēŋ nuŋ-āndaanŋu-i.

Timoten saaya u bel u ferε dumaa

¹⁴ Diilonjo yufelle-na, ta ŋ waŋ nel daama ta ma tienu nuomba-i, wuo ba baa gāŋ baa moloŋo nelmaŋ-yuŋ-nu. Ijieni fanni sa fa weima. Uman duo waa nu-ni, ku biēna u Diilon-hūmellen-kūŋgu-i. ¹⁵ Gbāŋ waa nelfefeiŋ nuo Diilonjo yufelle-na. Ŋ maacemma saa saaya ma ta ma da-ni senserre. Waŋ Diilon-nelma-i maŋ saaya ma waŋ dumaa. ¹⁶ Hiel ŋ nanŋa āndasosōnni-na baa āndenni maŋ sa kāaŋ hūmeduole baa miε Diilon-hūmelle-i. Bamaŋ waan nifanni temma-i, ba maa Diilonjo-na ba kā. ¹⁷ Ba nelma dii ŋaa pācōcō ta ma guola nuomba yunni-i ma kā. Unanjo yaa Imene-i aa unanjo yaa Fileti-i. ¹⁸ Ba yaan ninsoŋo-i aa ta ba pira nuomba-i Diilon-hūmelle-na wuo kuomba siire cor tī. ¹⁹ Nga Diilon un jīēna dūntuole maŋ, dii dii di temma-i. Ma nyegāan dūntuole fande-na wuo: «Itienjo suo u baamba-i.» Aa tiraa nyegēŋ wuo: «Uman duo cira fuo dii baa Itienjo-i, kutienjo saaya u hiel u nanŋa kuubabalaanŋu-na.»

²⁰ Da ŋ suur weiŋ dūŋgu-na, ma sí ŋ da jukalni-i ni sínni-na hiere ke? Da ku waa yibuō, u hiel sukpekpellun-niini yaa-i, aa da ku waa yigbāŋgbālāanŋu-i u hiel sudodollun-niini. ²¹ Kuu bi dii dumēi baa miēŋo-i. Miŋ tagaaya āmbabalma sínni maŋ pigāan-ni daani-i, u man duo bel u ferε nie, kutienjo ka waa ŋaa jukalni maŋ baŋ tieraa-nyē jīna ta ba hiel-ni yibōmbōmbaa-ba-na. Ni ka waa ta ni fa ni tienjo maama-i u tuo bie-ni u ce maacenfafamma-i ma sínni-na hiere.

²² Timote, naaciemban kuyeŋ niibabalanni maŋ, ne-ni aa ŋ yaŋ-ni. Ta ŋ kuye viisinni, baa Yesu maama, baa nelnyulmu. Taa na nunu na-naa fafamma baa bamaŋ cāarāŋ Itieŋo-i baa huŋga diei. ²³ Baa dii ŋ nuŋgu-i miminsinniŋ-āndenni-na baa nelsosomma-na, ni jo baa berru. ²⁴ A ne da Itieŋo cāarāŋo saa saaya u ce berru. U saaya u fa baa nuŋmba-i hiera aa tuŋ suŋ ba hāalamma baa Diilonŋ-nelma-i, aa waa hōhinantieŋo. ²⁵ U saaya u tuŋ tagaaya Diilonŋ-nelma-i da yambaa u pigāaŋ ānyagarmantaamba-i, ku nie sī Diilonŋo ka kāyā-bei ba nanna ba cilobabalaŋo-i aa sie ninsoŋo-i. ²⁶ *Sitāni bilaa-ba ce-ba u kōraamba; mafan da ma ce, ku yaa ba ka gbāa hūu ba fere u kōrsinni-na aa waa ba fereŋ nuŋ.

3

Balaŋgu maŋ ka waa miwaanŋo tīmma-na

¹ Ŋ saaya ŋ suŋ wuŋ miwaanŋo tīmma-na yinni nanni ka huol. ² Nuŋmba ka ta ba ce nahuŋga, gbeinŋ-maama ka ta yaanŋa bei, bombolma ka ce ba ta ba kaal ba fere. Ba ka ta ba tuora Diilonŋo-i. Ba sie ji ta ba nu ba bīncuamba nunni-i. Ba sie ji ta ba suŋ ānfafamma-i. Ba sie ji ta ba kāŋ Diilonŋ-bīŋkūŋgu. ³ Ba ka waa hōduraamba, yebienataamba, kakarkuontaamba, bubōlaamba, ba sie ji ta ba suŋ ban bīŋ kumaŋ ānfafamma-i. ⁴ Ba ka ta ba hel ba-naa honniŋ aa waa hōhuoltaamba. Bombolma ka cōruŋu-bei. Ba yufienŋ-maama ka ta yaanŋa bei a yaŋ Diilonŋ-maama-i. ⁵ Ba ka ta ba cu nuŋmba yammu-i wuŋ ba wuŋ Diilonŋ-hūmelle, a ne da ba hōmmu-na ba cīnaana u fōŋgūŋo-i. Baa ta ŋ pie kufanŋu taamba-i. ⁶ Ba hōlma-na, banamba wuŋra dumienŋa-na ba tāal cakarkuontaamba-i ba dii-ba ba kuŋcuŋgu-na. Caamba famba saa naŋ kaasinni Diilonŋ-hūmelle-na, ba yufienŋ-maama taa yaanŋa bei. ⁷ Bāanŋu-i baa isuŋgu-i ba taara ba suŋ yiŋgu, ŋga ninsoŋo yaraa-ba suŋma. ⁸ Sanesi-i baa Sāmbiresi-i* ban cīnaana *Moisi-i dumaa, daaba bi cīnaana ninsoŋo-i dumai. Ban jōguŋ mamaŋ ma saa fa. Ba Diilonŋ-kūŋgu saa jāal kaanŋu. ⁹ Ŋga ku sie vaaya nuŋmba ka suŋ wuŋ daaba sa waŋ ninsoŋo ŋaa ban suyaa baa Sanesibaa-ba-i† dumaa.

¹⁰ Nuŋ fuŋ, ŋ daa miŋ hāalāyā nuŋmba-i kumaŋ. Ŋ daa mi ciluŋ-i. Ŋ suŋ miŋ donyan kumaŋ. Ŋ suŋ mi Diilonŋ-hūmellenŋ-kūŋgu-i. Ŋ daa miŋ koŋ mi huŋga-i dumaa. Ŋ suŋ

* **3:8** Sanesi-i baa Sāmbiresi-i: *Yuifu ba bīncuamba taa ba bī Esipitaan hiriemba-i dumai. Nieŋ ba maacemma-i Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 7.11-12. † **3:9** Sanesibaa: Ku birii a saanu baa cerma Girēkimma-na ma nyegāaŋ wuŋ «Sanesi baa Sāmbiresi». Nieŋ 3.8.

mi nelnyulmuŋ-kūŋgu-i aa ŋ suɔ miŋ nyaarāa Diilonŋ-maama-na dumaa. ¹¹ Kumaŋ haa-miε Antiyɔsi-i-na, baa Ikoniyɔmu-i-na, a naara Lisire-i-na, ŋ suɔ-ku. Miŋ cie sūlma maŋ, ŋ suɔ-ma. Mulieŋ hama-i mi saa ce-ma? Nga Itieŋo hielaa mi yuŋgu-i mei hierē. ¹² Ku yaanga yaa dumaango-na; bamaŋ da ba ta ba taara ba wuɔ Diilonŋ-hūmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa Yesu-Kirsa horre-na, ba ka mulieŋ. ¹³ Nga nelbabalaamba-i baa huhurmantaamba ka cor baa ba balaangu-i. Ba ka pira banamba-i aa bi pira ba fεε.

¹⁴ Nuɔ fuɔ, niŋ hāalāayā kumaŋ aa siε-ku wuɔ ninsoŋo, belku nammu hāi. Ŋ suyaa niŋ hāalāayā-kuɔ umaŋ wulaa-i. ¹⁵ Ŋ suyaa Diilonŋ-nelma-i dii ŋ bisānsīniŋ. Da ŋ haa ŋ nanga-i Yesu-Kirsa-i-na, ma yaa gbāa ce-ni nelnurāŋ nuɔ ŋ kor. ¹⁶ Mamaŋ nyegāaŋ Diilonŋ-nelma-na hierē, ma hilaa Diilonŋ nuŋ-nu. Ma kāyā nelie suɔ ninsoŋo-i, ma hiel coima moloŋ nuŋ-nu, ma dii elieŋo hūmefafalleŋ aa ce-ni nelviin nuɔ. ¹⁷ Diilonŋ-nelma tigiin Diilonŋ-noloŋo-i fafamma u hi u fuoŋgu-i tuɔ gbā u ce ānfafamma-i ma sīni-na hierē.

4

Waŋ Diilonŋ-nelma-i

¹ Yesu-Kirsa jomma maama-na duɔ ji gεr cicēlmantaamba-i baa bikuomba-i, baa u *nellentesīni bi maama-na, mi ka waŋ nel daama-i kuola-mei baa-ni Diilonŋo yufelle-na baa Yesu-Kirsa fuɔ fεε bi yufelle-na: ² Ta ŋ waŋ Diilonŋ-nelma-i baa nuɔmba-i. Ku balaan o, ku faa o, ta ŋ waŋ-ma. Dii nuɔmba-i hūmefafalle-na. Umaŋ duɔ cāl, waŋ-ma baa-yo wuɔ u cālāa, aa ŋ ta ŋ bi dii sirēiŋa bei. Mafamma-i daama-i hierē, ta ŋ ce-ma baa hōhīnanga. ³ Ŋ saa da, yiinŋu dii baa yiinŋu, nuɔmba ka ta ba gbar ninsoŋo-na ba nyaanu ba yufieŋ-maama. Ba ka hiel ba yufelleŋ-nuɔmba da bāmbāale ba ta ba piye kumaŋ suuriinuŋ-bei. ⁴ Ba ka ciina ninsoŋo-i aa ta ba nu nelsɔsɔmma. ⁵ Nga nuɔŋo-i, ta ŋ suɔ ŋ fεreŋ belma wεima-na hierē, ta ŋ hīrā ŋ kūma-i, ta ŋ kuye *Neldɔdɔlma wamma-i. Diilonŋ uŋ hāa-ni mamaŋ hierē, ce-ma maŋ saaya ma ce dumaa.

Polyinni tīε tī

⁶ Muɔ fuɔ, mi yinni tīε tī. Mi ka ce ŋaa tāmmanŋ-kūŋgu hā Diilonŋo-i. ⁷ Mi kūɔ ciefafaangu. Miŋ taa mi donya kumaŋ mi hii-ku. Mi saa nanna Diilonŋ-hūmelle-i. ⁸ Fiefiε-i-na, mi viisīniŋ-nyantuoluɔ dii tuɔ cie-mi. Itieŋ uŋ suɔ u gεr, u ka hā-mi baa-yo gēŋgeryiŋgu-na. Aa muɔ sī mi diei yoŋ, u jommaŋ ka dɔlnu bamaŋ hierē, bamaŋ niyaŋ u jomma-i, u ka hā kutaamba-i baa ba bi baamba-i.

⁹ Gbāŋ ŋ jo donduo mi wulaa. ¹⁰ Demasi nanna-miε aa tuɔ yii baa miwaan daayo huɔya-niini. Dumandε-i-na, u taa kā

Tesalonike. Kiresã fuo kã Galasi aa Tite kã Dalmasi. ¹¹ Like yaa tŷyãa baa-mi u diei yonŋ. Ta ŋ jo baa Marke-i, u maacemma dii mi wulaa boi. ¹² Mi puora Tisike-i Efesi. ¹³ Da ŋ ta ŋ jo, ŋ bie mi waanŋ-jonŋgoruo-i Karpusi wulaa dii Torasi-i-na ŋ ji hã-mi, baa sebebaa-ba-i. Cãaniŋ-sebebaa-ba* kũŋgu yaa dii kpelle yanŋ.

¹⁴ Alẽsãndire maŋ fãnanŋo-i, u ciẽ karaanŋgu baa-mi cor, Itienŋo ka pã-yo ku sołaanŋgu. ¹⁵ Inŋ waanŋ Diilonŋ-nelma maŋ, u ciinaana-mei hiere, a ce dumaanŋo-na bel ŋ fere yuo.

¹⁶ Baŋ'a ba ce mi andaanŋgu-i yidĩelãŋgu-na, molo saa cu mi huonŋ-nu, ba naana-miẽ hiere. Diilo baa yuu-ba ku cẽmelle. ¹⁷ Baŋ fiẽ nanna miẽ, Itienŋo saa nanna-miẽ; u hãa-mi holle mi wanŋ u maama-i maŋ saaya ma wanŋ dumaa. *Niẽraamba-i nilẽiŋa-na hiere ba nuo-ma ka saa. Aa u tiraa hũu-mi kuliŋgu nammu-na†. ¹⁸ Itienŋo ka cor tuo hiel mi yunŋgu-i wẽima-na hiere; u ka kor-mi aa ce mi suur u nelle-na. Bõbõima gbĩẽ baa u yaa-i hõnni maŋ jonŋ. Ma ciẽ.

Jaaluperienŋu

¹⁹ Jaal Pirsika-i‡ baa Akilasi-i a naara Onesifor dumellen-baamba-i ŋ hã-mi. ²⁰ Erati tŷyãa dii Korẽnti. Turofimu saa da hĩnni mi yanŋ-yo dii Mileti. ²¹ Gbãŋ ŋ jo aa waanŋgu suo da ku tã.

Ebulusi pãa ŋ jaalunŋgu, baa Pudẽnsi-i, baa Linusi-i, baa Kulodiya-i a naara Diilonŋ-dũŋ-baamba namba-i hiere.

²² Itienŋo tĩẽ baa-ni. U kãyã-nei hiere.

* **4:13** Cãaniŋ-sebebaa-ba: Bafamba taa ba ce cãani yaa ŋaa sebebaa ba nyegẽŋ. † **4:17** Kuliŋgu nammu-na: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuo: Aa tiraa hũu-mi jara nunŋgu-na. ‡ **4:19** Pirsika yerre nande yaa Pirsili. Niẽŋ Põpuor. 18.2.

Polη nyεgāan sebε maη hā Tite-i Nelmuoyamma

Tite waa Pol wuɔratienjo nanjo. Nga u saa waa *Yuifuyienjo; u waa *nieryienjo aa hūu Yesu maama-i (Gal. 2.1-3). U kāyā Pol bɔi u maacemma-na. Polη nyεgāan sebε daayo-i hā-yo huɔngu maη nuɔ-i, u waa Kireti. Pol naa ce u tiena terienju-na duɔ kāyā Diilon-dūη-baamba-i ba suɔ ba maacemma belma Diilon-dūηgu-na.

Pol piye Diilon-dūη-baamba yaataambaη gbɛ ba waa du-maa, aa cira bamaη mielāan Diilon-nelma-i ba pira nuɔmba-i, ba ta ba nuola-bei (sap. 1). U pigāan Tite-i uη saaya u waη mamaη baa Diilon-dūη-baamba-i: Bincuɔmba-i, cicɔraamba-i, naaciembra-i baa kɔraamba-i, neliεno neliεno baa u nelma (sap. 2). Ku huɔngu-na, u dii u nuηgu-i Diilon-dūη-baambaη saaya ba ta ba wuɔ gboluɔngu maη, aa da na ta na nunu na-naa tɛnamma-na kuη faa dumaa (sap. 3).

Jaaluηgu

¹ Muɔ Pol, muɔmɛi nyεgāan sebε daayo-i. Mi cāa Diilonjo aa tiraa waa Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilon muɔ. Diilonjo yufellen hila bamaη nuɔ-i, u puɔraa-mi wuɔ mi kāyā-bei ba hūu u maama-i aa pigāan-ba ninsoηo-i ba da ba ta ba wuɔ u hūmelle-i fafamma. ² Mafamma da ma ce, Diilonjo-i Ninson-tien uη pāa cicɛlma maη nuηgu-i aa suɔ duɔ jina miwaanjo-i, ba ka ta ba hīη ma taalunju. ³ Diilonjo-i i koηkortien uη ηa naa dii huɔngu maη duɔ kor nelbiliembra-i, kuη juɔ hi, u puɔr-mi baa u nelma-i mi ta mi wuɔra mi waη-ma baa nuɔmba-i ba da ba suɔ-ma.

⁴ Tite, mi nyεgēη sebε daayo-i da mi hā nuɔnei baa-yo. Mei ferεη bieηo'i nuɔηo-i i Diilon-hūmelle-na. I To-i Diilonjo-i baa i Koηkortienjo-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-nie aa fε η huɔnga-i.

Diilon-dūη-baamba yaatienjo stnni-i

⁵ Tite, mi yaan-ni Kireti-i-na η da η perien maacemma maη tɛyāa cemma terienju-na aa η da η wuɔra fiε yaataamba hā Diilon-dūη-baamba-i nileiηa-na hiere ηaa miη waan-ma baa-ni dumaa. ⁶ Da η'a η fiε umaη, cālmuo saa saaya u da-yuɔ aa u saaya u waa ciεno diei tienjo. U bisālmba saaya ba hūu Yesu maama-i, ba ciluɔ saaya u vii aa ba saaya ba ta ba nu ba bincuɔmba nunni-i. ⁷ Diilon-dūη-baamba yaatienjo ce Diilon-maacemma, a ce dumaanjo-na cālmuo saa saaya u da-yuɔ. U saa saaya u waa bombolmantienjo, u huɔnga saa saaya ka maar-o,

u saa saaya u tuɔ ce koŋhiliingu, u saa saaya u waa berkartiengo, u saa bi saaya u tuɔ wuo huhurma-na. ⁸ Ku saaya u tuɔ suɔ niraamba belma aa waa ɔnfafammancerogo. Ku saaya u waa nelnurãngo, aa waa nelviingo, aa tiraa waa Diilongo-nolgo. Ku saaya u tuɔ suɔ u fereng belma. ⁹ Kutienjo saaya u nyaar Diilong-nelma-na a wuo ma hũmelle-i ɲaa un hãalãayã-meɪ dumaa, ku yaa u ka gbãa waŋ-ma fafamma a dii sireiŋa nuɔmba-na aa da nuŋgu nuharuntaamba-na.

Bel η ferε coikartaamba-na

¹⁰ Na saa da, yaagbãrãamba maaraaya; ba nunni sa suɔ aa dɔl. *Yuifubaa-ba maŋ suurii Yesu horre-na, ba yaa bɔi. Da ba ce ba ta ba piiye ba taal banamba-i. ¹¹ Maman sa saaya wamma, ba waŋ ma yaa-i da ba da nallã ba nienja-i. Baa yaŋ ba cor baa-ku, ba guɔla dumienja bɔi dumaango-na. ¹² Ba nellen-tobingo naŋo waa tuɔ suɔ yiengu, u saa fuo-ma, u waan-ma wuo: «Kirɛtitaamba sa waŋ ninsoŋo gbula. Ba balaan ɲaa kɛlãamba aa tiraa waa yentaamba. Ba yii baa ba kusunni yon.» ¹³ Un waan maman, u saa kar coima. Teriengu faŋgu-na, fulnu-bei η waŋ ninsoŋo-i baa-ba ku yaa ba ka vii Diilong-hũmelle-na. ¹⁴ Waŋ baa-ba wuo ba baa fer Yuifu ba yiinatimma-i, ninsoŋo si; aa nuɔmba maŋ ciinaana ninsoŋo-i, ba baa cu ba nelma huon-nu. ¹⁵ Nelieng nuɔ η huon da ka waa welewele, η weima-i hiere ma bi waa welewele dumɛi. Nga baman guɔlaaya ba ferε aa ciina Diilongo-i, fafaanŋu diei kuu si dii-bei. Ba balaan baa ba hɔmmu-i hiere. ¹⁶ Ba wuɔra ba piiye wuo bafamba suɔ Diilongo-i, a ne da ban ceŋ kuman ku pigãan wuo ba sa suɔ-yo. Ba balaan cor, ba sa nu nelieng ɔndaanŋu, ɔnfafamma yaraa-ba cemma ma kũngu-na hiere.

2

Babĩncuɔmbaŋ saaya ba waa dumaa

¹ Tite, Diilong-hũmellen taaran kuman, nuɔ ta η hãalã nuɔmba-i ku yaa-i. ² Waŋ baa babĩncuɔmba-i wuo ba ta ba suɔ ba fereng belma, ba waa bĩncɔfafaamba, ba waa nelnurãamba aa ba nyaar Diilong-maama-na, ba yaŋ nelnyulmu waa-bei, aa ba waa hɔhĩnantaamba.

³ Aa η bi waŋ baa cicɔraamba-i wuo ba ta ba ce Diilong-bisãlŋ temma. Ba yaŋ sikuɔŋa-i, ba baa bi yaŋ kolma ta yaanŋa bei. Ba ta ba dii nelfafamma nuɔmba tũnni-na. ⁴ Ku yaa cabisãlmba ka ta ba suɔ ba dɔl ba bɔlbaa-ba-i baa ba bisãlmba-i. ⁵ Ba ka ce nelnurãamba, baa cafafaamba. Ba ka yiera terduon-nu aa vii aa ta ba siε ba bɔlbaa-ba wulaa. Mafan da ma ce, molo siε da biεna Diilong-hũmelle yerre-i.

Titen saaya u ce kuman hã naaciemba-i

⁶ Dii nelma naaciemba tūnni-na wuɔ ba yaŋ bisānsinni-i. ⁷ Naŋ fɛrɛ-i, ŋ saaya ŋ yaŋ ŋ ciluɔ fa wɛima-na hiere; ba ta ba ne u yaa-i aa ta ba ce. Ta ŋ waŋ Diilonŋ-nelma-i baa-ba maŋ yeŋ dumaa; baa ta ŋ puona baa-ma. ⁸ Ŋ nelma saaya ma koŋ, huhurma saa saaya ma waa-mɛi, ku yaa ŋ bigāarāamba siɛ da cāl-e. Mafaŋ da ma ce, ba yammu ka ture.

Kɔraambaŋ saaya ba waa dumaa

⁹ Kɔraamba saaya ba ta ba siɛ wɛima-i hiere ba nebimba wulaa. Ba ta ba ce ba hɔmmu-i. Ba baa ta ba fanu baa-ba. ¹⁰ Ba baa bi ta ba cuo ba nagāŋ-niini-i. Ba yaŋ aa ba firnu ba hɔmmu-i baa-ba, ku yaa nuɔmba ka siɛ Diilonŋ-nelma-i, u yaa i koŋkortieno-i.

Diilonŋo hujarre yaa kuraa-ye

¹¹ Na saa da, Diilonŋo pigāaŋ-ye u hujarre-i a ce nelbiliemba-i hiere ba da ba gbāa kor. ¹² Diilonŋ uŋ ciɛ hujarre-i yiɛ, ku ciɛ i hiel i naŋga kuubabalaanŋu cemma-na, aa ce i sa gbar nyaanu i yufien-niini-i banamba temma-i. U ciɛ kufanŋu-i i diɛ gbāa bel i fɛrɛ fafamma nyuŋgo ku bāaŋ daaku-na, aa vii aa tiɛ ce Diilonŋo huɔŋga-i ¹³ i cie yibuɔ maŋ iŋ hīŋ u taalunŋu-i. Yiinŋu fanŋu-na, i ka da Dombuɔ bɔbɔima-i, i ka da i koŋkortieno-i Yesu-Kirsa bɔbɔima-i. ¹⁴ U yaa hāa-ba u fɛrɛ ba ko-yo i sɔlaanŋu-i duɔ hiel i yunni-i āmbabalma-na aa migāaŋ i hɔmmu-i da welewele ce-ye fuɔ baanŋ miɛ i diɛ gbāa tiɛ kuye ānfafamma cemma-i.

¹⁵ Niŋ saaya ŋ ta ŋ waŋ mamanŋ ma yaa mafamma-i. Nuɔŋɛi yaatienŋ nuɔŋo-i, ta ŋ dii sireiŋa bei aa ŋ bi ta ŋ nuola-bɛi. Baa yaŋ molo ce yaadolle baa-ni.

3

Diilonŋ uŋ taaranŋ wuɔsaanŋu maŋ

¹ Ta ŋ titirre-mɛi baa Diilonŋ-dūŋ-baamba-i wuɔ ba saaya ba ta ba siɛ fāamaambaa-ba wulaa baa yuntaamba bi wulaa. Ba ta ba nu ba nunni-i aa ta ba kuye kuufafaanŋu cemma-i. ² Ba baa waŋ āndaparaanŋu a hā moloŋo, ba baa ce bɛrru baa moloŋo. Ba suɔ ba fɛrɛŋ belma aa ba bi bel nuɔmba-i hiere da hīɛhīɛ. ³ Na saa da, miɛ fɛrɛ-i i waa dumɛi, i saa tiɛ suɔ kuyunŋu. I saa tiɛ hūu āŋhūuma. Ii naa pira, i taa i ce kumanŋ dɔlaanunŋ-yiɛ yonŋ, aa i yufien-maama naa ta yaanŋa yiɛ. I maacemma saa naa fa, nenemunŋu waa-yiɛ. I waa pɔpɔraanŋ miɛ aa i taa i bigāaŋ i-naa. ⁴ Ŋga Diilonŋo-i i koŋkortienŋ uŋ juɔ'a u ka pigāaŋ nuɔmba-i u fafaanŋu-i baa u nelnyulmu-i yiinŋu maŋ nuɔ-i kuŋ juɔ hi, ⁵ u kuraa-ye. Iŋ hii ce ānfafamma maŋ, u saa ne mafamma aa kor-e dɛ! Ŋga i hujarre'i kuɔ-yo u kor-e. U hāa-ye u *Yalle yaa a kor-e. U Yalle caya-yiɛ hūmmanŋ temma a

hur i āmbabalma-i a ce-ye nelfelaan miɛ i donj tie ce ānfelɛŋo. ⁶ U puɔraa i koŋkortienjo-i Yesu-Kirsa yaa jo baa-de sām̄baga yufelle ji hā-ye. ⁷ U ciɛ mafamma-i wuɔ uŋ dɔlaa-ye aa ce-ye nelviin miɛ, in hīŋ cicɛlma maŋ taalunɣu-i, i ce ma taan miɛ.

Bel η fɛɛ terbiɛnataamba-na

⁸ Nel daama-i nuharunɣu si dii-mɛi, mi taara η waŋ-ma kuola-mɛi, ku yaa bamaŋ haa ba nanɣa Diilonjo-na ba ka ta ba kuye ānfafamma cemma-i. Ku faa aa ku kāyā nuɔmba-i hiere. ⁹ Baa nyiɛsīŋ nelma maŋ yunɣu si dii-mɛi, bīncuɔŋ-yirɛiŋa-i, cɔcɔgɔluɔ-i, āndapirre-i *ānjīnamma-na, hiel η nanɣa niɛ. Mamaŋ mafamma-i daama-i hiere yunɣu si dii ma diei nuɔ, ma sa kāyā neliɛŋo. ¹⁰ Da kuɔ nelgboronjo dii na hɔlma-na, da η gboya-yuɔ ku yu i hāi aa u saa nanna, hiel-o na hɔlma-na. ¹¹ Nj suyaa kerre wuɔ fuɔ temma-i u naana Diilonj-hūmelle-i. Aa uŋ yagaraa cor tuɔ ce kuubabalaanɣu-i, u kɔsuɔŋ u fɛɛ'i dumaanjo-na.

Andaperienɣu

¹² Artemasi-i baa Tisike-i mi ka saan unaa kā na wulaa. Duɔ kā, η gbāŋ η jā-mi Nikopolisi-i-na; mi taara mi ka ce waan-huɔŋgu-i kusuɔŋ-nu'i. ¹³ Senasi maŋ piiyen u kāyā nuɔmba-i gɛŋgerbaa-ba-na, gbāŋ η kāyā-yuɔ baa Apolosi-i, da ba bie hūmelle-i bīŋkūŋgu baa naa ba wulaa. ¹⁴ I natobimba saa saaya ba waa yon nelbiliemba; ba saaya ba hāalā ānfafamma cemma-i ta ba gbā ba kāyā sūntaamba-i.

¹⁵ Bamaŋ dii baa-mi hiere bande-i-na ba pāa η jaalunɣu. In daa jēnaamba maŋ Yesu horre-na, jaal-ba η hā-ye.

Diilo kāyā-nei hiere.

Polη nyεgāaη sebε maη hā Filemō-i Nelmuoyamma

Filemō waa nelbuō. U nuō Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i aa hūu-ma. U waa tiena Kolosi. Kōraamba waa baa-yo. U kōriεηo naηo-i ba taa ba bī-yo Onesimu. Onesimu ji gbar aa naa yaη-yo. Uη gbaraa dumaanō-na, yiingu nanġu-na u kā ka da Pol dii kaso-i-na. Pol wuō piiye Yesu maama-i baa-yo fuō wuō bi hūu-ma.

Huōηgu nanġu juō hi, Pol wuō saan-yo hā u yuntienō-i baa-yo. Ku waa kōriεηo maη duō gbar aa ba hi-yo bel-o, ba sa puona baa u kūōma huolma-i. Sebε daayo nyεgēmman-yunġu yaa kufanġu-i duō cārā Filemō-i wuō u ce jande aa u yaη Onesimu bir suur u dumelle-na, u baa gāη baa-yo, u yaη aa u bel-o fafamma kεε ba cie baaduōmba *Kirsā horre-na.

Pol hiiriye u yalle-i baa u jienō-i u sebε-i-na. U sa guor-o, u sa kpakpaa-yo, u saa bi cie-yo wuō u baa ce kumaη saaya cemma Onesimu-i-na. Nġa Kirsā nelnyulmuη migāaη tēnamma-i dumaa, u piiye ma yaa da ma tēnu u jienō-i baa bamaη ka kalaη sebε daayo-i hiere.

Jaalunġu

¹ Muō Pol, ba bilaa-mi dii-mi kaso-i-na Yesu-Kirsā maama-na. Muō baa mi natobiηo-i Timote-i, miεmεi nyεgāaη sebε daayo-i die hā-ni Filemō. Nuōnei i jien nuō, nuōnei i nabentien nuō maacemmaη-hūmelle-na. ² I bi nyεgāaη-yo die hā Diilonġ-dūη-baamba maη tigiin η dumelle-na baa i tūō-i Apiya-i a naara Arsipe-i fuō maη vaa u fεε tuō ce Diilonġ-maacemma-i baa-ye. ³ I To-i Diilonġo-i, baa Itienō-i Yesu-Kirsā-i, ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Pol nuō Filemō maama-i

⁴⁻⁵ Filemō, niη dōl Diilonġ-dūη-baamba-i dumaa, baa niη haa η nanġa-i Itienō-i Yesu-i-na dumaa, mi nuō-ma hiere. A ce dumaanō-na, da mi ta mi cārā Diilonġo-i huōηgu huōηgu, mi ta mi jaal-o η maama-na. ⁶ Mi cārā Diilonġo-i wuō niη hūyāa u maama-i i waa horre maη nuō-i daade-i, u yaη di ta di kā baa di yaanġa, ku yaa *Kirsāη cie ānfafamma maη yiε, nuōmba ka suō-ma. ⁷ Kpōr, niη dōl Diilonġ-dūη-baamba-i dumaa, ku fεε ba hōmmu-i, a ce dumaanō-na ku dōlaanu-miε cor aa tiraa dii siriġa miε.

Pol cārā Filemō-i a hā Onesimu

⁸ Filemō, *Kirsā yerre-na mi gbāa guor-ni η ce kumaη saaya cemma. ⁹ Nġa mi niε da ku bōyaa mi ne niη dōl nuōmba-i

dumaa, aa cārā-niε ku yaa faa. Muo Pol, mi yaan̄ga cāa, a naara kufan̄gu-i ba diyaa-mi kaso Yesu-Kirsa maama-na. ¹⁰ Mi cārā-niε da mi hā Onesimu* yaa-i. U nuo Kirsa maama-i mi nun̄gu-na kaso-i-na bande-i-na aa hūu-ma, a ce dumaan̄o-na u ciε mi biεn̄o. ¹¹ Diεlūo-i-na, u saa tuo fa weima u hā-ni, nga fiεfiε-i-na, u ka fa a hā nuon̄o-i aa bi fa hā muon̄o-i.

¹² Mi saan̄-yo da mi hā-ni, uu dii ηaa mei ferεn̄ tāmman̄-wuon̄o ¹³ Min̄ yεn̄ kaso-i-na bande-i-na *Neldodolma maama-na, mi taa mi taara mi jina-yuo mi caan̄-nu u tuo ce mi maacemma-i nan̄ fuon̄gu-na. ¹⁴ Nga mi sa taara mi ce kuman̄ sa dolaanun̄-niε. Mi sa taara mi guor-ni η ce ānfafamma hā-mi. Mi taara da η'a η ce kuman̄ hā-mi ku hel nan̄ ferεn̄ huon̄-na.

¹⁵ Ku gbāa ce Onesimu furaaya η caan̄gu-na da huon̄gu cellε aa duo bir kā ka waa baa-ni gbula hai gbāa suo? ¹⁶ Gboluon̄ daaku-na, baa bel-o ηaa kōriεgbān̄gbālān̄o, bel-o ηaa η nelkpekpeln̄o. U maama dii kpelle mi huon̄ga-na; nga un̄ kān̄ na da na ka t̄ena baa na-naa, a naara nan̄ tiraa na ye Itien̄o baan̄ namaa na hāi-i-na, u maama saaya ma waa kpelle nan̄ huon̄ga-na a yan̄ muon̄o-i. ¹⁷ Da η ta η kān̄-mi η j̄ien̄ muo, bel-o ηaa nin̄ bilaa muon̄o-i dumaa. ¹⁸ Da kuo u cālāa-ni baa weima, sisō η cēmelle dii-yuo, muom̄ei ka pā-de hā-ni. ¹⁹ Muo Pol, muom̄ei nyεgāan̄ nel daama-i baa mi ferεn̄ nan̄ga wuo mi ka suu u cēmelle-i. Nga η saaya η suo wuo mei bi cēmelle dii nuon̄o-na: N̄ saaya η pā η ferε a hā-mi.† ²⁰ Mi natobin̄ nuo, jande, ne Itien̄o-i aa η ce-ma ηaa min̄ waan̄-ma dumaa; ne Kirsa-i aa η f̄ε mi huon̄ga-i.

²¹ Min̄ yεn̄ terien̄gu man̄ nuo-i, mi suyaa wuo min̄ waan̄ man̄ baa-ni daama-i η ka ce-ma, aa tiraa suo wuo η ka ce cor kufan̄gu-i.

²² Nan̄ cārān̄ Diilon̄o-i, mi suyaa miε mi ka da hūmelle-i kā na wulaa, terien̄gu fan̄gu-na, ta η tigiin̄ mi muncōmmu-i η ciε-mi.

Jaaluperien̄gu

²³ Epafirasi pāa η jaalun̄gu. Uu bi dii baa-mi kaso-i-na Yesu-Kirsa maama'i nuo-i. ²⁴ Marke-i baa Aritarke-i baa Demasi-i a naara Like-i, bafamba dii baa-mi i tiε ce Diilon̄-maacemma-i, ba bi pāa η jaalun̄gu. ²⁵ Itien̄o-i Yesu-Kirsa kāyā-n̄ei.

* **1:10** Onesimu yun̄gu yaa wuo «fa weima». † **1:19** Filemō hūyāa Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i ku'i ciε Pol wuo u cēmelle dii-yuo.

Sɛbɛ maŋ nyɛgāaŋ hā Ebirebaa-ba-i Nelmuoyamma

Umaŋ nyɛgāaŋ Ebire ba sebɛ-i, kutienɔ nyɛgāaŋ-yo a vii *Yuifubaa-ba maŋ hūyāa Yesu maama-i aa ba ta ba muliɛŋ-ba ma maama-na. U diyaa sireiŋa bei Yesu hūmelle wuɔsaanɔ-gu-na; wuɔ da ba fiɛ ta ba muliɛŋ-ba di maama-na, ba baa yaŋ ba kūma seŋ.

U tagaaya pigāaŋ-ba wuɔ Yesu-i ponsaan-wuonɔ sɪ: U yaa Diilonɔ-Biɛŋo-i. Diilonɔ cie u yaa-i *jigāntaamba yuntienɔ-i. Yesu jigāntesɪnni deŋ baa Yuifu ba niini-i. Bafamba taa ba kor Diilonɔ-i baa tāmman-niini, ŋga ba niikonni saa ta ni gbā ni pir neliɛŋ āmbabalma. A ne da Yesu yaa cie u fɛɛɛ tāmman-kūŋgu a pā u fɛɛɛ hā Diilonɔ-i. U cie ku yaa-i a pir i āmbabalma-i a dii-ye i-naa nuɔ baa Diilonɔ-i. Dumandɛ-i-na, u taa yaanɔga yiɛ ka tɛna Diilonɔ caaŋ-nu tuɔ cārā-yuɔ u hā-ye (sap. 1–9).

Sebɛtienɔ diyaa sireiŋa boi Diilonɔ-dūŋ-baamba-na. Sebɛ periema-na, u tiraa dii sireiŋa bei wuɔ ba baa bir baa ba huonɔgu Diilonɔ-hūmelle-na. Ba ne yinataambaŋ wuɔyaa-de dumaa aa ba ta ba ce ba temma. Ba ta ba ne Yesu yaa u diei yonɔ. Ba hɪrā muliɛma-i aa ba sieya ba kūma-i fuɔ ku bālma (sap. 10–13).

Diilonɔ puɔraa u Biɛŋo-i baa u nuŋ-āndaanɔgu-i

¹ Yiinaa-i-na, Diilonɔ taa u ce u *pɔpuɔrbiemba yaa ta ba piiye baa i bɪncuɔmba-i. Baŋ piiye baa-ba ku yuu niele, aa ba piiye baa-ba sɪnni boi-na. ² Ŋga fiɛfiɛ-i-na, yiperienɔ daani-na, u cie u Biɛŋo yaa piiye baa-ye. Diilonɔ curaa baa u yaa-i a hiel miwaanɔ-i, aa bir bɪmbɪnni-i hiere dii u nan-na. ³ Diilonɔ bɔbɔima da u yaa nuɔ-i, u fūnuŋ ko Tuonɔ-i. U nuŋ-āndaanɔgu dii baa fɔŋgū. U bilaaya bɪmbɪnni-i hiere baa ku yaa-i. U pirii nelbiliemba āmbabalma-i aa nyugūŋ ka tɛna Diilonɔ-i Weimantienɔ caaŋ-nu dii dɔrɔ-i-na. ⁴ Diilonɔ-Biɛŋonɔ maaraa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i dumaa, u yerre bi maaraa ba yireiŋa-i dumɛi.

Diilonɔ-Biɛŋo maaraa dɔrpɔpuɔrbiemba-i

⁵ Na daa Diilonɔ gbɪɛ *dɔrpɔpuɔrbilonɔ hayo-i dede wuɔ:
«Mi Biɛŋo yaa nuɔŋo-i.

*Muɔmɛi huɔŋ-ni nyuŋgo-i-na.»**

Sisɔ u piiye dɔrpɔpuɔrbilonɔ hayo-i maama-i dede wuɔ:

* 1:5 Gbeliɛman-nalāanɔgu (Psaume) 2.7

«Mi ka ce u To muo, u ka waa mi biɛno.»†

Na nuo-ma dede wei? ⁶ Nga un'a u saan u Bepoldielanjo-i hɛmana, u ciera wuo:

«Dorɔpuorbiemba-i hiere ba ta ba duuna ba jaal-o.»‡

⁷ Un waan maman dorɔpuorbiemba kunngu-na, u ciera wuo:

«Mi gbaa ce mi dorɔpuorbiemba bir fafalmu,
mi gbaa ce mi maacembiemba bir daamu.»§

⁸ Nga u Biɛno kunngu-na, u ciera:

«Nuonjo-i Diilon nuo, nyuntesinni dii gbula.

Ny sa ce ny faamaansinni-i baa huhurma.

⁹ Kuman vii, ku yaa dalaanun-nie, ny bigaan ambabalma fuo.

Diilo, ku'i cie ny Diilonjo hiel nuonei ny nabaamba halma-na

a hure namma-i nie a ce-ni nelbuo nuo a fe ny huonjoa-i.»*

¹⁰ U bi tiraa cira:

«Itie, nuonei hielaa hɛma-i dii ku domma-na,

nan ferɛny nammu yaa maa dorɔ-i.

¹¹ Nifanni-i daani-i hiere ni ka gbuo,

nyga nuo fuo ny sa ji gbuo dede.

Ni ka vaa hiere nya kompammu.

¹² Ny ka pumannu-nie nya ban pumannun jonjoruo dumaa jina
kotuonngu.

Ny ka hor-ni nya ban hor niidiini dumaa.

Nyga nuo nii dii ny temma-i ny sa ji ka terienngu.»†

¹³ Diilonjo gbɛ dorɔpuorbilonjo hayo-i dede wuo:

«Jo ny ji tɛna mi caan-nu;

aa ny yan mi mal ny bigaaramba-i ha ny ce ny baangu-i bei.»‡

¹⁴ Dorɔpuorbiemba dii yon ta ba ce Diilonjo maacemma; molo sa da ba yufelle. Diilonjo puor-ba ba ta ba jo ba kayā un ka kor baman.

2

Bilaan Diilon-nelma-i nammu hai

¹ Man juo waa dumaanjo-na, in nuo Diilon-nelma man, i saaya i gbuu bel-ma nammu hai, ku yaa i sie ji nanna humelle-i. ² Na saa da, *dorɔpuorbiemba man dorɔpuorbiemba, ba nelma waa baa fonngu. Uman duo yagar ba nunngu-i un taaran kuman u da-ku. ³ Nga konkoro daayo temma nelma-i, die bel-ma baa i nanyuonngu, i ka ce nie gbaa kor yaahuolo-na? Itie fuo ferɛ yaa juo baa nel daama-i dieluo, ku huonngu-na, baman nuoma Itienjo nunngu-na, ba tiraa tir-ma wuo ninsojo. ⁴ Ma tirma-na, Diilonjo taa u ce gberɛ-weima bai, baa nelma bai, duo hiel

† 1:5 Samiel sebehailjo (2 Samuel) 7.14 ‡ 1:6 Gbeliemannalanganu (Psaume)

97.7 § 1:7 Gbeliemannalanganu (Psaume) 104.4 * 1:9 Gbeliemannalanganu

(Psaume) 45.7-8 † 1:12 Gbeliemannalanganu (Psaume) 102.26-28 ‡ 1:13

Gbeliemannalanganu (Psaume) 110.1

coima-i ba nunni-na, aa bi tuɔ cal u *Yalle papāmunḡu-i a saa baa kuṅ dɔlaanu fuɔ fɛrɛ-i dumaa.

Yesu juɔ baa koṅkoro

⁵ In waṅ miwaanfelɛṅo maṅ maama-i wuɔ u jo dii, Diilonḡo saa hã *dɔrpɔpuɔrbiemba baa u tesinni-i. ⁶ Ma nyegãan Diilonḡ-nelma-na terienḡu nanḡu-na wuɔ:

«Diilo, yuṅ haku-i dii nelienḡo-na

aa ḡ bel-o fafamma belḡ daama temma-i?

Yuṅ haku-i dii nelbilonḡo-na

aa ḡ vaa ḡ fɛrɛ baa u kũṅgu-i vaan daama temma-i?

⁷ N birii-yo dɔrpɔpuɔrbiemba huonḡu-nu cellɛ. N ciɛ u ce bɔi.

⁸ N haa-yo bĩmbĩnni-i hiere ni yuṅ-nu.»*

Da kuɔ Diilonḡo haa nelienḡo-i bĩmbĩnni-i hiere ni yuṅ-nu, ku yuṅgu yaa daaku wuɔ bĩṅkũṅgu si dii kumaṅ tĩyãa nelienḡo si dii ku yuṅ-nu. A ne da i sa da nelienḡo yuntesinni-i bĩmbĩnni-na hiere fiɛfiɛ-i-na yogo. ⁹ Nga Diilonḡ uṅ birii Yesu maṅ dɔrpɔpuɔrbiemba huonḡu-na cellɛ, i daa u ciɛ u ce bɔi. Uṅ kuu kuliṅgu maṅ, Diilonḡo niɛ ku yaa-i aa ce u ce bɔi. Terienḡu fanḡu-na, Diilonḡo hujarre yaa ciɛ u nal kuliṅgu-i ne nelbiliemba-i hiere ba maama-na.

¹⁰ Diilonḡo maṅ hielaa bĩmbĩnni-i hiere, aa bĩmbĩnni-i hiere ni tĩyãa fuɔ tĩema, u taa u taara nuɔmba bɔi suur u nelle-na ta ba ce ba bãanḡu-i baa-yo. A ce dumaanḡo-na uu naa saaya u yanḡ Yesu mulienḡ a perienḡ u jommaṅ-yuṅgu-i duɔ gbãa duɔ puur hũmelle-i hã-ba. ¹¹ Yesu yaa piriinḡ nelbiliemba ãmbabalma-i. Fuɔ fɛrɛ-i baa uṅ piriinḡ bamaṅ ãmbabalma-i, Toduɔṅ bisãlmba. Ku'i ciɛ senserre sa da-yo u duɔ bĩ-ba u hãmba. ¹² U ciɛra wuɔ:

«Diilo, mi ka waṅ ḡ maama baa mi hãmba-i,

mi ka gbɛlienḡ-ni ḡ baamba hɔlma-na.»†

¹³ U tiraa cira wuɔ:

«Muɔmi ka haa mi nanḡa-i Diilonḡo yaa nuɔ-i.»‡

Aa tiraa cira:

«Muɔmɛi daami baa Diilonḡ uṅ hã-mi bisãlmba maṅ.»§

¹⁴ Uṅ gbɛṅ bisãlmba maṅ, baa dii tãmmaṅ-niɛmba hiere. Ku'i ciɛ fuɔ bi ce u fɛrɛ tãmmaṅ-nolḡo ba temma, a ku kɔsuɔṅ *Sitãni; u yaa diyaanḡ kuliṅgu-i nuɔṅ dumienḡa-na. ¹⁵ Yesu ciɛ ku yaa-i a kor kuliṅguṅ taa ku dii korma bamaṅ nuɔ-i. Kuu naa ce-ba ḡaa kɔraamba. ¹⁶ Ku saa ce ḡaa u juɔ duɔ ji kãyã dɔrpɔpuɔrbiemba dɛ, u juɔ duɔ ji kãyã *Abiramumu hãayɛlmba. ¹⁷ Ku'i ciɛ uu naa saaya u ce u fɛrɛ u hãmba nabierenḡo wɛima-na hiere a jo ji ce *Diiloljigãntaamba yuntienḡo maṅ hujantienḡo

* 2:8 Gbɛlieman-nalãanḡu (Psaume) 8.5-7 † 2:12 Gbɛlieman-nalãanḡu (Psaume)

22.23 ‡ 2:13 Samiel sebɛhãalĩṅo (2 Samuel) 22.3 § 2:13 Isayi (Ésaïe) 8.18

aa vii baa Diilon-jigānga-i duɔ pir nuɔmba āmbabalma-i halan-ma ba yunni-na. ¹⁸ Fuɔ fεε un mulāan ban taa ba taara ba guɔl u gbeini-i huɔngu man nuɔ-i, u suyaa ku yaanga-i, a ce dumaanjo-na u gbāa kāyā baman gbeini-i guɔlaan.

3

Yesu maaraa Moisi-i

¹ Tobin namaa, ku'i cie Diilon un bīe namaa naman hiere ce-na u baan namaa, na saaya na ta na ne Yesu yaa-i. Diilonjo puɔraa u yaa-i. In wan Diilon-hūmelle man maama-i, u yaa di *jigāntamba yuntienjo-i. ² Diilonjo yaa hāa-yo baa maacemma famma-i. U cie u maacemma-i Diilonjo yaanga-na man saaya ma ce dumaa ηaa *Moisin cie u maama-i Diilon-dūngu-na dumaa. ³ Yesu maaraa Moisi-i. U maaraa-yo niε niε? Ba siε gbāa gbēlien dūngu-i ji cor ku matienjo-i. ⁴ Dūnni-i hiere nuɔmba'i maa-ni ninsojo, ηga na saaya na suɔ wuɔ bimbinni-i hiere Diilonjo'i maa-ni. ⁵ Moisi fuɔ waa maacembilonjo yon. U cie u maacemma-i man saaya ma ce dumaa Diilon-dūn-baamba hɔlma-na. Diilonjo naa saaya u ji ce maman, Moisi naa wuɔya tuɔ suɔr ma yaa-i. ⁶ Nga *Kirsu fuɔ fεε yaa Bepoljo-i. U bi cie u maacemma-i man saaya ma ce dumaa. U yaa Diilon-dūn-baamba yungu-na. In haa i nannga-i kuman nuɔ-i aa tie gbēlien i fεε, ku maama da ma saa hel i hɔmmu-na, miemei u dūn-baan mienjo-i.

Diilonjo tigiin fiisaan-terienju tuɔ cie u baamba-i

⁷ *Diilon-Yalle daa ma yaa di cira wuɔ:

«Da na nu Diilonjo nelma-i nyungo-i-na, ⁸ baa na cīna-mei ηaa na bīncuɔmba nan puu baa-yo dumaa yiingun man ba nan fiεn-yo dii *hīkuraanjo-na.»

⁹ Diilonjo ciera wuɔ:

«Na bīncuɔmba daa miη cie kuman bien komuηa hāi hɔlma-na, ηga ba bilaa diilonjo-i a feη-mi da ba ce-mi ne

¹⁰ ku'i cie mi cira:

«Ba sa gbān haarma,

miη taaran ba ce kuman ba yaan-ku.»

Mi huɔnga duu baa-ba cor.

¹¹ Kan duu baa-ba dumaanjo-na mi waasa mie:

«Miη tigiin fiisaan-terienju man, ba cεraa ba da suur-ku.»*

¹² Tobin namaa, terienju fanju-na, bilaan na fεε, na hɔlma-na unaa baa ji ce ānyagarmantienjo a ji tuɔ cīna Cicēlmantienjo-i. ¹³ Nyungo ku bāan daaku-na, Diilonjo tiraa u taara u piye baa-ye. A ce dumaanjo-na taa na dii sirēiηa na-naa nuɔ yinni man jon; ku yaa bīnkūngu siε gbāa tāal unan nuɔ

* 3:11 Gbēlieman-nalāanjo (Psaume) 95.7-11

dii-ni āmbabalma cemma-na a ce-ni ānyagarmantien nuɔ. ¹⁴Ii dii *Kirsu kuoyataan miε nyunɔgo-i-na. Nga diε tie taara i tle u kuoyataan miε, in haa i nanɔga-i kuman nuɔ-i dii ku dommana, i saaya i haa i nanɔga kuɔ. ¹⁵Ma waan wuɔ: «*Da na nu Diilonɔ nelma-i nyunɔgo-i, baa na ctina-mei n̄aa na b̄incuɔmba nan puu baa-yo aa ctina-mei dumaa.*»†

¹⁶A ne da na b̄incuɔn haba-i nuɔ Diilonɔ nelma-i aa pu baa-yo? *Moisin hielaa baman hiere Esipi-i-na ba'i s̄i wei? ¹⁷Aa Diilonɔ huɔnɔga duu baa haba-i bien komuɔnɔ h̄ai h̄olmana? Baaduɔn daaba'i s̄i wei? Ba yaa cālāa aa kā ka ku dii h̄ekuraanɔgu-na. ¹⁸Diilonɔ waasaan wuɔ haba-i siε da suur u fiisaan-terienɔgu-na? Baaduɔn daaba'i s̄i wei? Ba yaa naa yagaraa wuɔ ba siε nu Diilonɔ nunɔgu-i. ¹⁹Terienɔgu fanɔgu-na, kuman ciε i b̄incuɔmba saa gb̄aa suur fiisaan-terienɔgu-na, ku yunɔgu yaa daaku: Ba yagaraa wuɔ ba siε haa ba nanɔga Diilonɔ-na ku'i ciε.

4

¹Diilonɔ un p̄aa nunɔgu man wuɔ i gb̄aa suur u fiisaan-terienɔgu-na, u saa bir-ku yogo. Terienɔgu fanɔgu-na, bilaan na fεrε, na h̄olma-na unaa baa ji hel h̄ontɔbilonɔ. ²Na saa da, miε in nuɔ *Neldɔdɔlma-i dumaa, i b̄incuɔmba bi nuɔ-ma dumεi. Nga ban nuɔ maman, ba saa h̄uu-ma h̄in, a ce dumaanɔ-na ma saa gb̄aa fa wei ma h̄a-ba. ³Miε man haa i nanɔga Diilonɔ-āndaanɔgu-na, i ka suur fiisaan-terienɔgu daaku-na. Min gb̄en fiisaan-terienɔgu man, Diilonɔ waan kufanɔgu maama yaa u nelma-na wuɔ:

«*Ku'i ciε mi huɔnɔgan duu baa-ba mi waasa miε:*

«*Min tigiin fiisaan-terienɔgu man, ba cεraa ba da suur-kuɔ.*»*

Diilonɔ yaa piye dumaa, a ne da u b̄alāa u maacemma-i dii miwaanɔ jinamman-huɔn-nu. ⁴Diilonɔ-nelma piye *yit̄enannɔgu maama terienɔgu nanɔgu-na wuɔ: «*Diilonɔ un b̄alāa u maacemma-i, wuɔ fiisa nieh̄ai yiinɔgu-na.*»†

⁵Ma bi waan bande-i-na wuɔ:

«*Min tigiin fiisaan-terienɔgu man ba cεraa ba da suur-kuɔ.*»‡

⁶Baman nuɔ Neldɔdɔlma-i d̄ielūɔ, ba yagaraa Diilonɔ nunɔgu-i, a ce ba saa da suur fiisaan-terienɔgu-na, a ne da nuɔmba saaya ba suur-kuɔ. ⁷Ku'i ciε Diilonɔ tiraa dii nyunɔgo ku yiinɔgu-i a h̄aye. Ban yagaraa Diilonɔ nunɔgu-i, biena b̄ai ku huonɔgu-na, u juɔ ce *Davidi wan ku maama u gb̄elieman-neini-na. Mi nunɔgu hii nelma famma-i cor t̄i wuɔ:

«*Da na nu Diilonɔ nelma-i nyunɔgo-i-na, baa na ctina-mei.*»§

† 3:15 Gb̄elieman-nalāanɔgu (Psaume) 95.7-8

* 4:3 Gb̄elieman-nalāanɔgu

(Psaume) 95.11

† 4:4 Miwaanɔ jinamman-sebe (Genèse) 2.2

‡ 4:5

Gb̄elieman-nalāanɔgu (Psaume) 95.11

§ 4:7 Gb̄elieman-nalāanɔgu (Psaume) 95.7

⁸ Yosuwɛŋ kãa baa *Isirahel-baamba-i kusuɔŋ-nu, kuɔ fiisaanɔ waa, Diilonɔ naa waa hie tuɔ piiye fiisaanɔ nan maama? ⁹ Terienɔ fangan-na, Diilonɔ unɔ cie u maacemma-i bal aa fiisa fiisaanɔ manɔ niehã yiinɔ-na, ku temma dii ta ku cie u baamba-i. ¹⁰ Umanɔ duɔ da fiisaanɔ daaku-i, u ka fiisa naa Diilonɔ unɔ cie u maacemma ti aa fiisa dumaa. ¹¹ Terienɔ fangan-na, yaanɔ i gbãŋ i da fiisaanɔ fangan-i. Yaanɔ i vaa i fere unaa baa ji yagar Diilonɔ nunɔ-i a ji hel hontɔbilonɔ naa i bincumbanɔ cie dumaa. ¹² Diilonɔ-nelma-i nelkulemma si, maa dii baa fɔŋgũɔ. Ma dɔl ma yanɔ nunni hã jigãŋga-i. Da ŋ nu-ma, ma suur ŋ huɔŋga-na a fienu ŋ kusun-maama-i baa ŋ anɔguoma-i. Ma honu ŋ kusun-maama-i naa banɔ honnunɔ binwuonɔ dumaa baa jigãdɔdɔŋga. ¹³ Diilonɔ unɔ hielaa bimbinni manɔ hiere, ku diei saa fuo-yuɔ, u yufelle dii-nie hiere, u da-ni hiere. U yaa kaa yuu-ye baa inɔ cie manɔ cor hiere.

Yesu yaa Diilojigãntaamba yuntebuɔ-i

¹⁴ *Diilojigãntienɔ dii baa-ye. Diilojigãntienɔ fanɔ yaa Diilojigãntaamba yuntebuɔ-i. U yaa Yesu-i Diilonɔ-Bienɔ-i. U yaa nyugãanɔ kã Diilonɔ wulaa dii dɔrɔ-i-na. Terienɔ fangan-na, unɔ pigãanɔ-ye hũmelle manɔ, yaanɔ i bel-de nammu hã. ¹⁵ Mie *Diilojigãntaamba yuntienɔ-i hujantienɔ, da ku ta ku nuɔle, u tuɔ kaal u kãyã-yie. Ba cie weima-i hiere da ba guɔl u gbeini-i naa banɔ guɔl mie niini-i dumaa, nga yinduonɔ u saa ji cal Diilonɔ-i. ¹⁶ Terienɔ fangan-na, baa na kãalã, yaanɔ i pie Diilonɔ-i hujarrentienɔ-i. Die pie-yo, u ka ce hujarre yie aa firnu u huɔŋga-i baa-ye aa weinɔ da ma da-ye u kãyã-yie.

5

¹ *Diilojigãntaamba yuntienɔ manɔ duɔ hel nelbiliemba hɔlma-na, u maacemma yaa a tlena tuɔ fa ba maama-i Diilonɔ-hũmelle-na. U yaa buolaanɔ Diilonɔ-i aa tuɔ pã niipãnni-i u hã-yo ambabalma maama-na. ² Fuɔ fere-i ku bi nuɔl-o Diilonɔ-hũmelle-na, a ce dumaanɔ-na bamanɔ sa suyaanɔ kuyunɔ aa ta ba pira, u suɔ ba belma. ³ Aa kunɔ nuɔl-onɔ dumaanɔ-na, u saaya u kor Diilonɔ-i baa tamman-kunɔ a ce, aa bi kor-o hã banamba-i. ⁴ Molo sie gbãa bi sire u ferenɔ nuɔ dumaa wuɔ fuɔ Diilojigãntaamba yuntienɔ; Diilonɔ'i hãaninɔ kufanɔ munyierammu-i naa unɔ hãa *Aarɔ-i baa-mu dumaa. ⁵ Kuuduonɔ yaa baa *Kirsã-i, fuɔ fere saa jina u fere munyierammu fammu-na, Diilonɔ'i jiena-yuɔ. U gbie-yo wuɔ:

*«Mi Bienɔ yaa nuonɔ-i,
muɔmei huonɔ-ni nyunɔ-i-na.»**

⁶ Terienɔ nanɔ fangan-na, u tiraa cira:

* 5:5 Gbeliemã-nalãanɔ (Psaume) 2.7

«Ŋ cie jigāntien nu a waa ku maacemma-na hōnnin jon
Melkisedeki temma.»†

⁷ Yesu naa su a wuo Diilonjo gbāa hūu-yo kuliŋgu-na, a ce dumaanjo-na, uŋ waa hēma-na, u cāarā-yu a, gbuu cārā-yu a baa kaasŋgu baa nyinyolma. Uŋ hiiriye u fere dumaanjo-na Diilonjo yaanŋa-na, Diilonjo sie u cārāmma-i†. ⁸ Uŋ ŋa naa fie waa Diilon-Bienjo, u hūyāa-ma ce sūlma-i a nu Diilonjo nunŋu-i. ⁹ Uŋ cie u maacemma-i ka hi u fuonŋu-i, ku'i cie baman nu aŋ u nunŋu-i hiere, u cie ba Konkortienjo a kor-ba gbula. ¹⁰ A ce dumaanjo-na Diilonjo cie-yo jigāntaamba yuntienjo Melkisedeki temma.

Bīncu aŋ-niiwuoni

¹¹ Terien daaku-na, nelma bai dii i die waŋ-ma, ŋga na tūnni sa tiraa ni ye fiefie, a ce dumaanjo-na ma wamma dii kpelle. ¹² Na hu aŋgu cu a hūmel daade-na. Naa naa saaya na su a yienŋu ta na hāalā banamba-i, ŋga namei daana yogo ba saaya ba tiraa hāalā-nei Diilon-hūmelle-i ŋaa na suurii-die felemma. Na birii jo nyolma-na, a ne da naa naa saaya na ta na wuo bīncu aŋ-niiwuoni. ¹³ Uman du a tu a māsūŋ yogo, tonto; u sa su a kuman vii baa kuman saa vii. ¹⁴ A ne da niiwuoni yaa bīncu aŋ-niini-i. Ni wuoma mi aŋ-ba, a ce dumaanjo-na ba su a kuufafaanŋu-i ba-ku kuubabalaanŋu-na.

6

¹ Terienŋu fanŋu-na, i ka cor Kirsa hūmelle domman-kalaŋo-i a tie kā ku yuŋ-terien-nu. Kuu dii ŋaa dūŋgu tuole jiena tī, i saaya i haaya-ku a. I sie gbāa tie titirre neldu aŋ daama-i yinni man jon wu a na nanna na cilobabalaŋo-i aa na haa na nanŋa-i Diilonjo-na. Mafamma wa aŋ cor tī baa-na. ² *Batemu ba kūŋgu-i baa a haa ŋ nanŋa-i nu a mba yunni-na aa cārā Diilonjo-i, ku wa aŋ tī baa-na. Kuomba siremman-kūŋgu-i baa Diilonjo uŋ ka ger nu a mba yuŋ-maama-i dumaa, ku bi wa aŋ tī baa-na. ³ I ka ya aŋ mafamma-i dumaa aa Diilonjo du a sie i kā yamma.

⁴ Nu a mba man daa Diilonjo gbagbaama-i, baman nalāa Dərwuonjo papāmunŋu-i ne, baman daa *Diilonjo-Yalle-i, ⁵ baman daa Diilonjo-nelma fafaanŋu-i, baman nalāa bāanŋu man ju aŋ ku fōŋgū a-i ne ⁶ aa tiraa bir bie ba āncōlōmma-i cor baa-ma, molo cēraa u gbāa tiraa hiel-ba ku a bir dii-ba hūmefafalle-na. Ba aŋ ya aŋ Diilonjo-i aa bir suur ba cilobabalaŋo-na, kuu dii ŋaa ba birii gbu Diilonjo-Bienjo-i *daanŋu-na a hā nu a mba ta ba ny a-yo.

⁷ Na saa da, diilonjo du a tu a dāa fafamma, suonŋu man da ku ta ku ce dīmma-i fafamma ku hā ku taamba-i, ŋ da Diilonjo

† 5:6 Gbelieman-nalāanŋu (Psaume) 110.4 ‡ 5:7 Ni aŋ Like sebe-i-na 22.42-43.

firiinu u huɔŋga-i baa suɔŋgu faŋgu-i. ⁸ Nɔga da ku yan aa ta ku pa huɔni baa jukɛlŋo u kula, ku pigaaŋ wuɔ sofafaŋgu si, ku siɛ vaaya Diilonɔ ka waasa-kuɔ aa dāamu'i ka caa-ku.

⁹ Mi jɛnaan namaa, in feŋ i piye dumandɛ-i, i suyaa wuɔ namaaŋo-i na biyaa hūmefafalle yaa-i da na ka kor. ¹⁰ Diilonɔ saa balan. Nan ciɛ maacemma man hā-yo, ma siɛ gbāa karaanu-yuɔ. Nan kāyāŋ u baamba-i dumaa, ku pigaaŋ wuɔ u maama dɔlnu-nɛi. ¹¹ I taara na hieroŋo-i na vaa na fɛɛ dumei fuɔ ku bālma; ku yaa nan hīŋ kuman taalunɔgu-i, na ka da-ku ku temma-i. ¹² Terienɔgu faŋgu-na, baa na dii yelma na fɛɛŋ nuɔ. Diilonɔ uŋ pāa nuŋgu man, baman haa ba nanɔga yuɔ aa fɛ ba hɔmmu-i ta ba cie-ku, taa na ce ba temma.

Diilonɔ-nupālle

¹³ Diilonɔ u nan pāa nuŋgu-i baa *Abiramu-i wuɔ hielaa u niele u fɛɛŋ nuɔ wuɔ u ka ce-ma. Bīŋkūŋgu si dii kuman maaraa Diilonɔ-i u duɔ hiel u niele-i kuɔ, ku'i ciɛ wuɔ hiel u niele-i u fɛɛŋ nuɔ ¹⁴ aa naa cira: «*Coima saa fa, mi ka silaa ce baa-ni aa hā-ni huɔŋgu bɔi.*» ¹⁵ Abiramu wuɔ bi fɛ u huɔŋga-i tɛna. Uŋ fɛ u huɔŋga-i tɛna tuɔ cie dumaanɔ-na, Diilonɔ uŋ pāa nuŋgu man baa-yo, wuɔ bi ce-ku hā-yo.

¹⁶ Molon duɔ wan nelma aa tuɔ taara na suɔ wuɔ ninsoŋo, ŋ da u hielaa u niele-i bīŋkūŋgu man maaraa fuɔ fɛɛ-i. ¹⁷ Diilonɔ uŋ pāa nuŋgu-i baa baman, uŋ taaran ba suɔ wuɔ ninsoŋo, kɛɛ u siɛ ji bir baa huɔŋ-āndaanɔ, ku'i ciɛ u hiel u niele-i u fɛɛŋ nuɔ a haa nupālle-na. ¹⁸ Nelma hāi maan daama-na, Diilonɔ siɛ gbāa bir baa huɔŋ-āndaanɔ. Uŋ pāa nuŋgu-i aa hiel u niele-i u fɛɛŋ nuɔ, u siɛ gbāa ni u saa ce-ma. Terienɔgu faŋgu-na, miɛ man gbaraa ji cīŋ Diilonɔ-na, uŋ'a u ka hā-ye kuman, nel daama dii sirɛiŋa yiɛ bāmbāale i tie hīŋ ku taalunɔgu-i. ¹⁹ In hīŋ kuman taalunɔgu-i, ku yaa miɛ kɔllunɔgboruɔŋgu-i. I bilaaya ku yaa yiera Diilonɔ-hūmelle-na. Ku yaa ciɛ i suɔ wuɔ i ka ciel kompanɔga-i suur Diilodubilonɔ-na†. ²⁰ Yesu taa yaanɔga yiɛ suur kusuɔŋ-nu'i baa i yunnin-maama-i. U yaa ciɛ *Diilojigāntaamba yuntienɔ-i a waa ku maacemma-na hɔnnin jon Melkisedeki temma.

7

Melkisedeki sīnni-i

¹ Melkisedeki* waa Salemu jāmatigi, aa tiraa waa Dɔrwuɔŋo jigāntienɔ. *Abiramun kāa ka ce berru-i baa jāmatigibaa-ba-i a yar-ba aa bir tuɔ jo, Melkisedeki wuɔ sire ka jārā-yuɔ a cārā Diilonɔ-i hā-yo. ² Abiramun daa bīmbīnni man berru-na, wuɔ

* **6:14** Miwaanɔ jīnamman-sebɛ (Genɛsɛ) 22.16-17 † **6:19** Niɛŋ Matie sebɛ-i na 27.51 baa Ebire ba sebɛ-i-na 10.20. * **7:1** Niɛŋ Miwaanɔ jīnamman-sebɛ-i-na (Genɛsɛ) 14.18-20.

hã-yo c̄nciel calnumma da-ma-diei niɛ hiere. Mɛlkisedɛki yerre yun̄gu yaa wuɔ: «j̄amatigiviin̄o». A naara kufan̄gu-i u waa Salɛmu j̄amatigi, ku yun̄gu yaa wuɔ Yaafɛllen-j̄amatigi. ³ Molo sa suɔ u to, molo sa suɔ u nyu, molo sa suɔ u b̄inc̄oin̄o nan̄o. U homman̄-maama saa wan̄ terien̄gu, u kuliin̄-maama saa bi wan̄ terien̄gu. A ce dumaan̄o-na uu dii n̄aa nin̄ daa Diilon̄-Biɛn̄o-i dumaa: U ciɛ *jiḡantien̄o a waa ku maacemma-na h̄on̄nīn̄ jon̄.

⁴ Nelbuɔ kelkel! Na saa da Abiramu fuɔ man̄ i b̄inc̄oin̄o, un̄ kaa da niman̄ hiere b̄erru-na, u birii ni c̄nciel calnumma da-ma-diei hã-yo wɛi? ⁵ A ne da *Levi baamba man̄ jiḡantaamba, a saa baa *Moisi *an̄jinamma-i, ba yaa saaya ba ta ba h̄uu *Isirahɛl-baamba naḡan̄-niini c̄nciel calnumma da-ma-diei-i, n̄ siɛ suɔ wuɔ bafamba fɛrɛ-i Abiramu h̄aayɛlmba namba'i. ⁶ Mɛlkisedɛki saa waa ba horre-na, n̄ga Abiramu h̄aa-yo u b̄imb̄inni c̄nciel calnumma da-ma-diei-i aa u c̄ar̄a Diilon̄o-i hã-yo; fuɔ man̄ Diilon̄o naa p̄ã nun̄gu-i baa-yo. ⁷ A ne da i suyaa wuɔ uman̄ maaraa u'i c̄aar̄an̄ Diilon̄o-i hã uman̄ c̄ɛk̄uɔ. ⁸ Isirahɛl-baamban̄ p̄an̄ ba c̄nciel calnumma-i ba hã Levi baamba man̄, bafamba ku, a ne da Abiramun̄ p̄aa a hã uman̄, uu dii u saa ku n̄aa man̄ waan̄ dumaa Diilon̄-nelmana. ⁹ Terien̄gu fan̄gu-na, i gb̄aa cira Isirahɛl-baamban̄ p̄an̄ ba c̄nciel calnumma-i ba hã Levi man̄, Abiramun̄ p̄aa u maama-i a hã Mɛlkisedɛki-i Levi fan̄o saa naa hi hon̄ yogo n̄ga u p̄aa. ¹⁰ U p̄aa niɛ niɛ? Tuon̄o-i baa Mɛlkisedɛki-i ban̄ daa ba-naa huon̄gu-na, u waa h̄umellen̄ tuɔ jo, a ce dumaan̄o-na tuon̄on̄ p̄aa kuman̄, u nun̄gu dii-kuɔ.

Kirsa ciɛ jiḡantien̄o Mɛlkisedɛki temma

¹¹ Diilon̄ un̄ h̄aa *Isirahɛl-baamba-i *an̄jinamma man̄, ma yun̄gu waa *Levi baamba jiḡantes̄inni yaa nuɔ-i. Kuɔ ba jiḡantes̄inni naa hi ni fuon̄gu-i, Diilon̄o naa waa hie yan̄ bafamba-i aa hiel *jiḡantien̄o nan̄o Mɛlkisedɛki temma? Bafamba man̄ *Aar̄ɔ baamba. ¹² A ne da jiḡantes̄in̄ da ni hor, fuɔ an̄jinamma bi hor. ¹³ In̄ wan̄ uman̄ maama-i, jiḡantes̄in̄ daani vii u yaa-i, u b̄inc̄uon̄-niini s̄i. U b̄inc̄oin̄o nan̄o saa sire c̄aa jiḡan̄ga-i dede. ¹⁴ I suyaa-ma hiere wuɔ Itien̄o tobaa-ba haayiɛn̄o yaa *Yuda-i, *Moisi saa wan̄ ba jiḡantes̄innin̄-maama dede.

¹⁵ Ku miḡan̄ tiraa kaala d̄ei, jiḡantie daa Mɛlkisedɛki temma, uuduon̄o s̄i baa Levi baamba-i. ¹⁶ U saa ce jiḡantien̄o a biɛ u b̄inc̄uon̄-maama n̄aa man̄ cej̄ dumaa an̄jinamma-na, n̄ga un̄ yen̄ u siɛ gb̄aa ku, ku yaa ciɛ-yo jiḡantien̄o-i. ¹⁷ Diilon̄-nelma gbaraa-ma wuɔ:

«*Ŋ ciε jigāntienj nuɔ a waa ku maacemma-na hōnninj jonj Melkisedeki temma.*»†

18 Terienju fanju-na, Diilonjo gbuyaanu nelma namma ānjīnamma-na wuɔ yunju si dii-mεi; ma siε gbāa kāyā neliejo. 19 Na saa da, ānjīnamma saa gbāa migāan weima ma hi ma fuonju-i Diilonjo yufelle-na. Nga fiεfiε-i-na, Diilonjo diyaa-ye hūmelle manj faa yanj. I haa i nanja-i di yaa nuɔ-i aa tēna. Di yaa ciε i gbāa piε Diilonjo-i.

20 A naara kufanju-i, Diilonjo pāa nunju aa ce Yesu-i jigāntienjo. Ma temma saa ce banamba jigāntesinni damma-na. 21 Nga ma ciε Yesu niini damma-na. Diilonj-nelma gbaraa-ma wuɔ:

«*Itienjo hielaa u niele u fεεj nuɔ aa u sa ji bir u nunju-i dede. U ciεra wuɔ: «Ŋ ciε jigāntienj nuɔ a waa ku maacemma-na hōnninj jonj.»*»

22 Terienju fanju-na, Diilonj unj bilaa *tobistfelenni manj baa nelbiliemba-i, Yesu yaa yiεraaya baa ni maama-i. 23 A naara kufanju-i Levi bisālmba huraa ba-naa bɔi cor jigāntesinni-na; umanj duɔ nyugūj duɔ saa ji waa, unaa hor-o. Ku ciε dumεi ba ciinu. 24 Nga Yesu fuɔ dii gbula aa molo sa ji hor-o u jigāntesinni-na 25 ku'i bi tiraa ce bamanj piyaan Diilonjo-i fuɔ barguɔ-i-na, u gbāa tuɔ kor-ba fafamma. Unj yenj u siε gbāa ku, u cārā Diilonjo-i u hā-ba. 26 Terienju fanju-na, Yesu yaa *Diilojigāntaamba yuntienjo manj gbīε baa-ye. U huɔnnga kuɔj, u saa cāl, u saa ce āmbabalma. Diilonjo biyaa-yo ka jīna u caanj-nu a maa-yo āmbabalmanciraamba-na. 27 Uu si dii nja *Diilojigāntaamba yuntaamba namba-i: Bafamba kor Diilonjo-i yinni manj jonj baa tāmmanj-niini bafamba fεεj āmbabalma maama-na aa tiraa sire kor-o ba nellenj-baamba bi maama-na. A ne da fuɔ pāa fuɔ fεεj kerre yaa-i a kor Diilonjo-i i diei yonj gbula. 28 Anjīnammanj ciε bamanj Diilojigāntaamba yuntaamba-i, ku nuɔl-ba Diilonj-hūmelle-na. Nga Diilonj unj hielaa u niele-i u fεεj nuɔ aa ce umanj Diilojigāntaamba yuntienjo-i ānjīnamma huonju-na, fuɔ fεεj Biεjo yaa-i. U jigāntesinni hii ni fuonju-i aa mumbālmū sī-nie.

8

Tobistfelenninj-maama

1 Inj wanj mamanj, mamanj yunju mεi, ma yaa daama: Inj waanj *Diilojigāntaamba yuntienjo manj maama-i baa-na, u yaa dii baa-ye. Uu dii tēna Diilonjo-i Weimantienjo caanj-nu dii dɔrɔ-i-na 2 tuɔ ce u maacemma-i Diilonj-dūnj-kerre-na. Dūnju fanju-i, Itie fuɔ fεε yaa maa-ku; nelbiliemba sī.

† 7:17 Gbeliemanj-nalāanju (Psaume) 110.4

³ Diiløjigāntaamba yuntienjo maacemma yaa a tuɔ buol Diilonjo-i aa tuɔ pā niipānni-i u hā-yo. Terienju fanju-na, fuɔ miε wuonjo bi da kuanju a hā Diilonjo-i ke. ⁴ Kuɔ uu naa waa hīema-na, uu naa saa gbāa ce halle *jigāntienjo. Hama-i nuɔ-i? Jigāntaamba dii tī ta ba pā niipānni-i ba hā Diilonjo-i a saa baa *ānjīnamma-i. ⁵ Bamañ dii hīema-na bande-i-na, bañ ceñ ba maacemma-i dūngu mañ nuɔ-i, ku kerre yaa dɔrɔ-i-na. Diilonjo pigāañ *Moisi-i kufanju cemma yaa-i. U gbuɔya-yuɔ wuɔ: «*Ne, ce-ku fafamma ŋaa miñ pigāañ-ni ku cemma-i dumaa tānuñgu-na.*»* ⁶ Ŋga fiεfiε-i-na, Diilonj uñ pāa nufeliεnju mañ *to-bisīfelenni-na, ku bɔyaa dīelā-kūñgu-na. Yesu yaa dii i hɔlmana baa Diilonjo-i tobišīnni fanni cemma-na. Terienju fanju-na, Diilonjo hāa miε jigāntienjo-i maacemma mañ maaraa hīemañ-jigāntaamba maama-i titirre.

⁷ Kuɔ tobišīdīelānni naa fa, Diilonjo naa waa hie tuɔ bel ninanni? ⁸ Ŋga i daa Itienjo taa u cāl u baamba-i uñ piye terienju mañ nuɔ-i wuɔ:

«*Yiñgu dii baa yiñgu mi ka bel tobišīfelenni baa *Isirahel-baamba-i a naara *Yuda-baamba-i.*

⁹ *Ni siε waa niiduɔni baa mi nañ bilaa ba tobaa-ba nammu-i hiel-ba Esipi-i-na aa naa bel nimañ baa-ba.*

Ba bīenaana tobišīnni fanni-i ku'i ciε mēi bi ne-ba aa yañ-ba.

¹⁰ *Min ka bel tobišīnni mañ baa Isirahel-baamba-i biena mañ juɔñ,*

mi ka dii mi ānjīnamma-i ba kusūnni-na,

mi ka nyεgēñ-ma ba hɔmmu-na.

Mi ka waa ba Diilonj muɔ

aa ba waa mi baamba.

¹¹ *Yunju si dii unaa duɔ ji cira u pigāañ unañjo baa mi šīnni-i.*

Ba ka suɔ-mi hiere ka saa;

a doñ bisālmaba-na ka hel baa bīncuɔmba-i hiere ba ka suɔ-mi.

¹² *Bañ cālāa-mi baa mamañ,*

mi ka yañ ma tī, mi ka hiel ba āmbabalma-i mi huɔñga-na.»†

¹³ Diilonj uñ bīε tobišīñ daani-i niifelenni, kuu dii ŋaa u ciε dīelā-niini-i niicɔlɔnni. A ne da bīñkūñgu mañ vāa, ku kā gbuoma-na.

9

Jigāntie buɔra jigāntien-na

¹ Dīelā-*tobišīnni waa baa ni buolmañ-hūmienja baa ni buolmañ-terienju hīema-na bande-i-na. ² Baa naa ce kompadūñgu aa karnu ku huɔñga-i sɔmma hāi. Niñ suur gbuya kumañ, ba taa ba bī-ku Diilonj-dūñgu. Fitimbaa-ba waa kusuɔñ-nu'i baa

* 8:5 Helmañ-sebe (Exode) 25.40 † 8:12 Seremi (Jérémié) 31.31-34

Diilonɔ-buruonɔ waa taabale maɔ nuɔ-i hiere. ³ Hãalɩŋ-kũŋgu-i, ba taa ba bɩ-ku Diilodubilonɔ. ⁴ Wusũnaŋ-igãŋga naŋga waa terienɔgu-na, ka waa sɛnɛ-kaanɔga, a naara *tobisɩnniŋ-kporuo-i; baa naa tɩŋ-yo baa sɛnɛ. Kporuo huɔŋga-na, sɛnɛ-birenɔga naŋga waa baa *mani ka huɔŋga-na. *Aarɔ gboruonɔgu maɔ naa puu pũlma-i* kuu naa bi waa a naara tobisɩnniŋ-nelmaŋ nyegãaŋ tãmpɩɛŋa maɔ nuɔ-i. ⁵ Ba taa ba kũnna tãmma-i kporuo daayo suuluo yaa nuɔ-i ba kor Diilonɔ-i ãmbabalma maama-na. Baa naa kul Seribɛbaa-ba† namba jɩna suuluo dɔrɔ-i-na ba ta ba pigãaŋ wuɔ Diilonɔ dii. Seribɛbaa daaba naa paarnu ba bũncɛmmu-i kporuo yudɔrɔ-i-na a cɩnnu-yuɔ. Mii si dii da mi biɛ bɩmbɩŋ daani-i ni yunniŋ da mi waɔ ni maama; ma wammaŋ-huɔŋgu sɩ fiɛfiɛ-i.

⁶ Kompadũŋgu waa waanɔ daama temma yaa-i aa *Diilojigãntaamba ta ba suur dudɩɛlãŋgu-na yinni maɔ jonɔ ba ce ba maacemma-i. ⁷ Hãalɩŋ-kũŋgu-na, ba yuntienɔ yaa taa u suur u diei yonɔ. Aa u taa u suur i diei belle-na. Fuɔ fɛrɛ-i, baa nuɔmba-i, baŋ cãlãa Diilonɔ-i baa mamaŋ hiere, duɔ u suur, u suur baa bɩŋwuonɔ-tãmma, ka kor-o.

⁸ Terienɔgu fanɔgu-na, *Diilonɔ-Yalle pigãaŋ-ye wuɔ mamaŋ taa ma ce kompadudɩɛlãŋgu-na, maɔ taa ma ce huɔŋgu-na, Diilodubilonɔ dumelle saa naa hi puure yogo. ⁹ Kompadũŋ daaku pigãaŋ-ye nelma nyunɔgo ku bãaŋgu-na. Ku pigãaŋ-ye wuɔ baŋ pãŋ niipãnni maɔ ba hã Diilonɔ-i a naara niikonni-i hiere a saanu baa mamaŋ nyegãaŋ, ni siɛ gbãa fɛ ni pãtaamba hɔmmu-i gbarnu. ¹⁰ Mamaŋ nyegãaŋ, ma pigãaŋ niwuonɩŋ-kũŋgu yonɔ baa niinyɔnniŋ-kũŋgu a naara nelienɔ nuɔ niŋ saaya ŋ migãaŋ ŋ kũma-i dumaa Diilonɔ yufelle-na. Nifanni-i daani-i hiere nelbilienɔ-ãncemma. Ba taa ba ce-ma ba cie Diilonɔ duɔ bibirre-mɛi.

¹¹ Fiɛfiɛ-i-na, *Kirsã juɔ ji ce *Diilojigãntaamba yuntienɔ, i die da bisɩŋ ku fafaanɔgu-i. Unɔ cenɔ u jigãntesɩnni-i kompadũŋgu maɔ nuɔ-i, ku maaraa hɩemaŋ-kũŋgu-i aa tiraa fa yaŋ-ku. Kompadũŋgu fanɔgu-i nelbiliemba saa ce-ku, ku yunɔgu yaa wuɔ hɩemaŋ-kũŋgu sɩ. ¹² Kirsã suurii-kuɔ i diei yonɔ. U saa suur ka buol baa kaagbuonɔ-tãmma, u saa bi suur ka buol baa balyunɔ-tãmma. Nga u suurii ka buol baa fuɔ fɛrɛŋ tãmma a kor-e gbula. ¹³ Bamaŋ guɔlaaya ba fɛrɛ, ba migãaŋ-ba baa kaagbuonɔ-tãmma, sisɔ balaanɔ-tãmma, da ma'i bi sɩ naanɔnɔŋ-cuonɔgu. ¹⁴ Bɩmbaanɔ-tãmma da ma gbãa migãaŋ nelienɔ-i migãaŋ daama temma-i, miɛ inɔ cie guɔyuɔ maɔ, Yesu fuɔ maɔ saa ce kuubabalaanɔgu da, aa pã u fɛrɛ hã Diilonɔ-i

* 9:4 Niɛŋ Kãmmaŋ-sebɛ-i-na (Nombres) 17.16-25. † 9:5 Seribɛbaa-ba: Ba bɩ *dɔrɔpuɔrbiemba namba'i dumaanɔ-na.

Diilonj-Yalle barguɔ-i-na, fuɔ tamma ka hur i balaanɔ-i ka hi hie a migaanj i hɔmmu-i i tie cãa Diilonj-o-i Cicɛlmantienj-o-i?

¹⁵ Ku cie dumei u jo ji waa i hɔlma-na baa Diilonj-o-i to-bisifɛlenni-na. Cãlmuɔ manj cie tobisicɔlɔnni-na, Yesu kuu a kor nuɔmba-i cãlmuɔ fanj-o-na. A ce dumaanjo-na, Diilonj unj biɛ bamanj duɔ ji hã-ba u ciilunɔ manj sa tɛn dede, ba ka gbãa da-ku ŋaa unj pãa nunɔ-i baa-ba dumaa.

¹⁶ Da ŋ nyegɛn sebe a pigaanj ŋ ciilunɔ calnumma-i, da ŋ saa ku, ku sie gbãa cal. ¹⁷ Da ŋ waa cicɛlma yogo, sebe huɔya-maama sie gbãa ce. Da ŋ ku, ku yaa ma suɔ gbãa ce. ¹⁸ Kuuduɔnɔ yaa-i baa Diilonj-tobisinni-i. Halle diɛlãniini bilaa baa tãmmanj-kunɔ. ¹⁹ Kunj cie dumaa ku yaa daaku: Diilonj unj'a ba ta ba wuɔ hũmienja manj, *Moisi kalaan-ya baa-ba hiere igɛna ŋaa anj nyegãanj dumaa *anjɛnamma-na. Unj cie mafamma-i, baa naa ko nambiemba namba baa kaagbolaamba namba, wuɔ biɛ ba tamma-i a guɔl baa hũmma, aa ce kumitedãama a vaa *isopefiɛlu a dii misirrã anjɛnammanj-sebe-i-na aa bi dii misirrã nuɔmba-na hiere ²⁰ aa cira: «*Diilonj unj bilaa tobisinni-i baa-na baa tãmmanj-niini manj, ni tamma yaa-i.*»[†] ²¹ Aa naa bi misirrã kompadunɔ-na baa ku bimbinni-na hiere. ²² A saa baa anjɛnamma-i, ba migaanj bimbinni bɔi baa tamma-i. Aa ambabalma sie gbãa pir ni tãmmanj-kunɔ saa ko.

²³ Hiɛmanj-bimbinni migaanj migaanj daama temma yaa-i baa bĩmbaanj-tamma, ŋga dɔr-niini yaa kirɛɛnja-i, nifanni migaanj baa tamma manj bɔyaa bĩmbaanj-tamma-na. ²⁴ Bige-i cie mi wanj-ma dumaanjo-na? Ku yunɔ yaa daaku, nelbiliemban maa Diilonj-dunɔ manj, Kirsa saa suur kufanɔ-na, u suurii Diilonj-dunɔ-kerre yaa nuɔ-i dɔrɔ-i-na, ka waa u caan-nu tuɔ wanj i yunj-maama-i baa-yo. ²⁵ Aa tobisicɔlɔnni-na, belle belle, Diilojigãantaamba yuntienj suur Diilodubilonj-o-na baa bĩnɔwun-tamma ka kor Diilonj-o-i. Nɔga Kirsa suurii a ka pã fuɔ fɛɛn kerre yaa-i i diei yonj a hã Diilonj-o-i. ²⁶ Die i ne miwaanɔn duɔn dii huɔnɔ-na ji hi baa nyunɔ, kuɔ uu naa u pã u fɛɛ ku yu niele, uu naa mulɛn bɔi dɛ! Nɔga u juɔ i diei yonj gbula miwaanɔ timmanj-huɔn daaku-na, a ji ce u fɛɛ tãmmanj-kunɔ duɔ gbuonu ambabalma-i.

²⁷ Nelien nuɔ ŋ ku i diei yonj a kã Diilonj ka yuu-ni. ²⁸ Kuuduɔnɔ yaa baa Kirsa-i, u cie u fɛɛ tãmmanj-kunɔ a hã Diilonj-o-i i diei yonj a pir nuɔmba ambabalma-i. U ka bir jo. Duɔ jo gboluɔnɔ fanɔ-na, u sa ji pir ambabalma, u ji kor bamanj ciyaan u duɔ ji kor-ba.

[†] 9:20 Helmanj-sebe (Exode) 24.3-8

10

1 *Anjīnamma cie ta ma pigāan bisin ku fafaangu yalle yaa yon; nga ma'i si fafaangu fangu fere-i. A ce dumaano-na, baman kuraan Diilonon-i baa tamman-niini-i bienan jon, tamman-niini fanni ceraa ni gbāa migāan-ba ba hi ba fuonngu-i Diilonon yufelle-na. 2 Kuɔ nii na'a ni ka gbāa, nii naa pir ba calmuɔ-i bei i diei gbula aa ba sie tiraa nunu-yuɔ. A ce dumaano-na dii yiinaa baa naa hiel ba nanga buolma-na. 3 Na saa da, belle belle, buoln daama ce nuɔmba ambabalma maama ta ma tɛnu-bei. 4 Hama-i nuɔ-i? Baln-tamma-i baa kaagbolaan-tamma sie gbāa pir nelieno ambabalma-i halan-ma u yungu-na. 5 Ku'i cie Kirsan taa u jo hɛma-na, u gbɛ Diilonon-i wuɔ:

«*ŋ ciera ŋ sa taara tamman-kungu baa bin̄kūpāngu.*

Nga ŋ hāa-mi kūma mi da mi bir-ma hā-ni.

6 *Ban̄ koŋ tamman-niini man̄ aa kukul-ni, ni maama sa dɔlnu-nie, ambabalman-tamman-kungu-i maaduɔma.*

7 *Ku'i cie mi cira:*

Diilo, muɔmɛi daami!

Mi juɔ da mi ji ce nin̄ taaran̄ kuman̄,

*ŋaa man̄ nyegāan̄ dumaa mi kungu-na Diilon-nelma-na.»**

8 Un̄ puurii u nun̄gu-i, neldielamma man̄ juɔ, ma yaa daama: «*ŋ ciera ŋ sa taara tamman-kungu baa bin̄kūpāngu, ŋ sa taara ban̄ koŋ tamman-niini man̄ aa kukul-ni, ŋ sa bi taara ambabalman-niini-i, kere ni sa dɔlnu-nie.*» A ne da anjīnamma yaa juɔ baa niipān̄ daani-i hiere.

9 Aa tiraa cira: «*Muɔmɛi daami, mi juɔ da mi ji ce nin̄ taaran̄ kuman̄.*»

Ku pigāan wuɔ u huraa āncencɔlɔmma-i baa maafelamma. 10 Diilon̄ un̄ taa u taara kuman̄, Yesu-Kirsa cie ku yaa-i. Upāa u fere i diei yon̄ gbula tamman-kūn̄ temma, a pir i ambabalma-i.

11 Yinni man̄ jon̄ Diilojigāntaamba kā ba ce ba maacemma-i. Ba hinu ba kor Diilonon-i korduon̄ daama yaa-i baa tamman-niini, a ne da tamman-niini ceraa ni gbāa pir nelien̄ ambabalma. 12 Nga *Kirsa pāa u fere i diei yon̄ a pir nuɔmba ambabalma-i aa kā ka tɛna Diilonon caan̄-nu gbula 13 tuɔ cie Diilonon duɔ mal u bigāarāamba-i hā u ce u bāangu-i bei. 14 A ce dumaano-na, un̄ pirii baman̄ ambabalma-i, u pāa u fere-i diei yon̄ a migāan-ba ba hi ba fuonngu-i gbula. 15 *Diilon̄-Yalle bi waan̄ ma yaa-i wuɔ:

16 «*Itien̄o ciera:*

*«Min̄ ka bel̄ *tobisinni man̄ baa-ba biena man̄ juon̄,*

mi ka dii mi anjīnamma-i ba hɔmmu-na,

mi ka nyegēn̄-ma ba kusūnni-na.»

17 Aa tiraa cira:

* 10:7 Gbelieman-nalāangu (Psaume) 40.7-9

«Mi ka hiel ba āmbabalma-i mi huŋga-na

baa ba cālmua-i hiere.»†

18 Da kuɔ Diilonjo hielaa i āmbabalma-i u huŋga-na, yuŋ haku-i dii ŋ ka tiraa pā kuupāngu da ŋ hur-ma?

Yaŋ i piε Diilonjo-i baa huŋga diei

19 Terienḡu faŋgu-na, tobiŋ namaa, Yesu tām̄ma ciε i suɔ wuɔ i ka gbāa tiε suur Diilodubilonjo-na. 20 U pāa u fεε tām̄man-kūŋ temma, a taalnu kompaŋa maŋ waa Diilodubilonjo dumelle yaŋga-na a puure hūmefelende hā-ye. Hūmelle fande yaa cicēlmaŋ-hūmelle-i. 21 A ce dumaanjo-na, *Diilojigāntaamba yuntienjo maŋ dii baa-ye Diilon-dūŋgu yuŋgu-na, u temma si dii. 22 Terienḡu faŋgu-na, i āmbabalma ānjoguomaŋ hilaa i hōmmu-na aa i cε koŋ, yaŋ i piε Diilonjo-i baa huŋga diei aa i gbu i haa i naŋga yuɔ ku haama. 23 U sa pā nuŋgu aa ji bir baa huon-āndaanḡu, a ce dumaanjo-na, iŋ faran i ne kumaŋ aa tiε waŋ ku maama, yaŋ i nyaar-kuɔ kpelle. 24 Yaŋ i tiε kāyā i-naa i dii sirεiŋa i-naa nuɔ nelnyulmu cemma-na baa ānfafamma bi cemma-na. 25 Baa na yaŋ i tiε bir i tigiimambaa-ba-na ŋaa banambaŋ miεŋ-kuɔ dumaa. Aa ji tiraa da naŋ daa Itienjo jomma piε ma jo dε-i-na, yaŋ aa i tiε dii sirεiŋa i-naa nuɔ.

26 Na saa da, iŋ suyaa ninsoŋo-i, die suuye i yufienja-i aa cor tiε ce kuubabalaanḡu-i, tām̄man-kūŋgu naŋgu si dii kumaŋ gbāa pir i āmbabalma-i. 27 Die suuye i yufienja-i, kumaŋ tiyāa ku yaa daaku: I tēna baa hotiele-i i tiε cie gēŋgeryiŋgu-i baa dāŋgboguŋgu maŋ ka wuɔ Diilonjo bigāarāamba-i.

28 Uman duɔ cāl *Moisi *ānjīnamma-i, aa nuɔmba hāi sisɔ ba siei da-yo aa waŋ-ma, hujarre si dii-kuɔ; ba ko kutienjo-i. 29 Terienḡu faŋgu-na, uman duɔ saa dii Diilon-Bienjo nuŋgu-i, uman duɔ saa kāŋ *tobisinnin-tām̄ma maŋ pirii u āmbabalma-i, uman duɔ tuɔ biεna *Diilon-Yalle yerre-i, ŋ sie suɔ wuɔ di yaa pigāan-yeŋ Diilonjo hujarre-i, fuɔ kūŋgu ka waa niε? Ku sie balan yaŋ uman cālāa ānjīnamma-i wei? 30 Uman ciera:

«Muɔmei ka suu sōlaanḡu-i;

muɔmei ka pā nelienjo nelienjo baa uŋ cie kumaŋ.»

Ma sī i suɔ kutienjo-i ke? U yaa Diilonjo-i. U tiraa cira wuɔ:

«Itienjo ka ce u baamba āndaanḡu-i.»‡

31 Diilonjo-i Cicēlmantienjo-i, u nel da ma bel-ni, hotiele dii-kuɔ dε!

32 Yaŋ aa na ne kumaŋ curaa: Naŋ hilaa kukulma-na, ku domma-na mulien hama-i saa haa-nei? Ŋga ma saa gbāa jīnya-nei. 33 Na hōlma-na, ba taa ba tuora banamba aa ce-ba

† 10:17 Seremi (Jérémie) 31.33-34
(Deutéronome) 32.35-36

‡ 10:30 Anjīnamma tiyemman-sebe

kpāncōlgūō nuōmba-na. Bamaŋ naa tīe, ba saa nanna baŋ ceŋ bamaŋ kpāncōlgūō-i; ba taa ba kāyā-bei. ³⁴ Na siyaa mulien baa kasobiemba-i aa na bi siyaa ba hūu na nagāŋ-niini-i ni maama saa jaŋ-na, aa suō kerre wuō bimbifafanni nanni dii baa-na a yaŋ baŋ hūyāa nimaŋ aa ni sa ji kā terienŋu.

³⁵ Terienŋu faŋgu-na, naŋ daa holle maŋ dii ku domma-na, baa na yaŋ di korra-nei, ku yaa Diilonŋo ka pā-na bōi. ³⁶ Vaan na ferε na ta na ce Diilonŋ uŋ taaraŋ kumaŋ a gbāa da na da uŋ pāa nuŋgu maŋ. ³⁷ Na saa da, ma nyegāaŋ Diilonŋ-nelma-na wuō:

«Ku saa maa, ku tīyāa celle

aa umaŋ saaya u jo, u jo.

U siε vaaya.

³⁸ *Umaŋ vii mi hūmelle-na, uŋ haa u naŋga-i miε, u ka kor, ŋga duō nanna hūmelle-i, ku siε dōlnu-miε baa-yo.»*§

³⁹ Bamaŋ naana hūmelle-i aa ta ba kā da ba ka balla, miε ii si dii baa-ba. Ŋga bamaŋ hūyāa-ma da ba ka kor, ii dii baa ba yaa-i.

11

Nagahaalen-maama

¹ A haa ŋ naŋga-i Diilonŋo-na ku yuŋgu yaa wuō niŋ hiŋ kumaŋ taalunŋu-i, ŋ suyaa wuō ŋ ka da-ku, ku bi pigāaŋ wuō niŋ'a ŋ sa da kumaŋ baa ŋ yufelle, ŋ suyaa wuō kuu dii. ² Yiinataamba naa haa ba naŋga Diilonŋo-na ku'i cie Diilonŋo gbēlien-ba.

³ I haa i naŋga Diilonŋo-na ku'i cie i suō wuō Diilonŋo hielaa miwaanŋo-i baa u nuŋ-āndaanŋu yonŋ, a ce dumaanŋo-na iŋ dan nimaŋ hiere baa i yufienŋa-i ni hilaa iŋ'a i sa da kumaŋ baa i yufienŋa yaa nuō-i.

⁴ Abel naa haa u naŋga Diilonŋo-na ku'i cie u pā bīŋkūfafaanŋu hā Diilonŋo-i a yaŋ Kayine-i*. Uŋ ŋa naa haa u naŋga Diilonŋo-na, ku'i cie Diilonŋo gbēlien-yo wuō u vii aa cira u niipānni dōlaanu-yuō. Abelŋ haa u naŋga-i Diilonŋo-na, uŋ fiε ku, u nelma dii-ye hūmefafalle-na yogo.

⁵ Enōki naa haa u naŋga Diilonŋo-na ku'i cie Diilonŋo biε-yo ka jīna u caanŋ-nu u saa yaŋ u ku†. Ba juō'a ba ne naa-yo; molonŋ yufelle saa ji tiraa haa-yuō. Aa u suō duō ta, Diilonŋo naa waŋma wuō u kūŋgu dōlaanu-yuō. ⁶ Da ŋ saa haa ŋ naŋga-i Diilonŋo-na, ku siε gbāa dōlnu-yuō baa-ni. Umaŋ piyaanŋ Diilonŋo-i, u saaya u hūu-ma wuō Diilonŋo dii, aa u pā bamaŋ taaraayanŋ-yuō.

§ 10:38 Abakuke (Habaquq) 2.3,4 * 11:4 Niεŋ Miwaanŋo jīnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 4.3-10. † 11:5 Niεŋ Miwaanŋo jīnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 5.21-24.

⁷ *Nowe naa haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i cie Diilon̄ uṅ gbuɔya-yuɔ baa mamaṅ, u hūu-ma a ne da ma saa naa hi ce yogo. U nuɔ Diilon̄o nuṅgu-i aa ce begubuɔ-i a suur baa u dumellen̄-baamba-i hiere hūmma saa da wuo-ba. Uṅ cie mafamma-i u pigāaṅ wuɔ mamaṅ daa banamba-i ba'i taaraaya-mei. Aa uṅ haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i cie u ce nelviin̄o Diilon̄o wulaa.†

⁸ *Abiramu naa haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i cie u nu u nuṅgu-i aa hūu-ma hel ba nelle-na ta tuɔ kā Diilon̄ uṅ pāa nuṅgu-i baa-yo wuɔ u ka hā-yo nelle maṅ; a ne da u saa tuɔ suɔ di saan̄gu. ⁹ Uu naa haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i cie uṅ pāa nuṅgu-i wuɔ u ka hā-yo nelle maṅ u kā ka t̄ena-die ṅaa nerien̄o tuɔ cɔ kompadūṅ-nu. *Isaki-i baa *Yakɔbu-i, ba bi waa kompadūnni yaa nuɔ-i aa nuduon̄gu yaa bi pāa baa bafamba-i. ¹⁰ Diilon̄ uṅ fuu nelle maṅ aa ma-de u fere, dūnni yieraaya dei, Abiramu yufelle waa di yaa nuɔ-i.

¹¹ Sara waa cenyein̄o, ṅga uu naa bi haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i cie u gbāa duɔ da bilon̄o; ṅ sie suɔ wuɔ uu naa cor bilodalle-i gbuu maa. Uu naa suɔ wuɔ umaṅ pāa nuṅgu-i baa-yo wuɔ u ka da bilon̄o u sie gbāa tāal-o, ku'i cie ma bi dɔl-o.

¹² Ku cie dumei bibien̄o diei hoṅ a dii h̄ema yu a ne da uu naa tuɔ yii baa u yun̄gu. U huon̄gu ciinu ṅaa nin̄ daa m̄eṅa-i dumaa d̄orɔ-i-na; molo sie gbāa kāṅ-ku. §

¹³ Bamaṅ bafamba-i daaba-i hiere, ba haa ba nan̄ga Diilon̄o-na ji ku. Diilon̄ uṅ pāa nuṅgu maṅ, ba saa hi-ku; ṅga ba faara da-ku yaa-i a ce ba h̄ommu gbuu f̄e baa-ku. Bafamba fere waan̄-ma wuɔ bafamba-i hūncortaamba, bafamba munt̄enammu s̄i h̄ema-i. ¹⁴ Bamaṅ piiyen̄ du-maan̄o-na, ku pigāaṅ wuɔ ba taara ba nelle. ¹⁵ Baṅ hilaa dimaṅ nuɔ-i, kuɔ di k̄ūma naa bel-ba, baa naa gbāa bir kā-die. ¹⁶ ṅga ba taa ba taara dimaṅ faa yan̄ difande-i. Ba taa ba taara d̄ornelle. Ku'i cie Diilon̄o sie ba ta ba b̄i-yo ba Diilon̄o. Na saa da, u migāaṅ terien̄gu hā-ba u nelle-na.

¹⁷ Abiramu naa haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i cie Diilon̄ uṅ fie ce-yo ne wuɔ u p̄a Isaki-i hā-yo, u saa yagar. U siyaa duɔ p̄a u beduɔla-i hā Diilon̄o-i. ¹⁸ A ne da Diilon̄o naa p̄a nuṅgu baa-yo wuɔ: «*Isaki yaa ka hā-ni huon̄gu.*» * ¹⁹ Abiramu naa suɔ wuɔ Isaki duɔ fie ku, Diilon̄o ka gbāa sire-yuɔ, ku'i cie Diilon̄o bir u bien̄o-i hā-yo. Nel daama cie āntigāama.

²⁰ Isaki naa bi haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i cie u cārā-yuɔ hā Yakɔbu-i baa Esawu-i ba bis̄inuɔ maama-na.† ²¹ Yakɔbu naa

† 11:7 Niēṅ Miwaan̄o ṅnammaṅ-sebe-i-na (Genèse) 6-9. § 11:12 Niēṅ Miwaan̄o ṅnammaṅ-sebe-i-na (Genèse) 22.17. * 11:18 Miwaan̄o ṅnammaṅ-sebe (Genèse) 21.12 † 11:20 Niēṅ Miwaan̄o ṅnammaṅ-sebe-i-na (Genèse) 27.28-29,39-40.

haa u nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ uŋ juɔ tuɔ yii duɔ ku u cārā-yuɔ hā Yosefu bepuɔmba-i ba yunniŋ aa yiye u bũle-i a dũuna jaal Diilonɗo-i.†

22 Yosefu naa haa u nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ uŋ juɔ pie kuliŋgu huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u waŋ-ma wuɔ *Isirahel-baamba ka hel Esipi-i-na aa pigāaŋ baŋ saaya ba ce kumaŋ baa u kogonni-i.§

23 *Moisi bĩncuɔmba naa haa ba nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ baŋ huɔŋ-yo ba fuo-yo u ce caamba siei. Baa naa da u faa cor a ce ba saa kãŋ jãmatigi āndaanɗu-i.*

24 Moisi naa haa u nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ u yaanɗaŋ juɔ cā u yagar wuɔ ba baa bi-yo jãmatigi hāayɛlɗo. 25 U niɛ fiisaanɗu-i aa yaŋ-ku; wuɔ fiisaanɗu maŋ baŋ ceŋ-kuŋ āmbabalma hɔlma-na ku sa cɔ; aa hĩrā u kũma-i ka muliɛŋ baa Diilonɗ-baamba-i. 26 Uu naa ne da da ŋ hĩrā tuosĩnni-i *Kor̄kortieŋ maŋ ka jo u temma-i, kuu dii baa yunɗu a yaŋ weiĩnni-i hiere Esipi-i-na. U taa u fara u ne Diilonɗ uŋ ka pã-yo baa kumaŋ.

27 Moisi naa haa u nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ u hel Esipi-i-na u saa kãŋ jãmatigi hɔdulle-i. U nyaarāa ŋaa u da Diilonɗo-i baa u yufelle. 28 Uu naa haa u nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ u ce *korsĩnni tĩmmaŋ-ponsaanɗu-i. U ciɛ Isirahel-baamba hure tãmma ba dumieŋ-yammu-na wuɔ *dɔrpɔpuɔrbilonɗo maŋ kuɔŋ nuɔmba-i duɔ ji tuɔ cor, u baa ko Isirahel-baamba bepuɔmba-i.†

29 Isirahel-baamba naa haa ba nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ hũmma taal sɔmma hāi dãmmanɗ-nuoradāama-i-na† aa ba wuɔ cor terkuraanɗ-nu. Esipitaanɗ ba'a ba niya-bei ce ba temma-i hũmma wuo-ba.

30 Isirahel-baamba naa haa ba nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ ba nu u nunɗu-i aa wuɔ ciilā Yeriko-i yinni niediei. Niehāi yiinguna nelle-koko wuɔ cii.

31 Araabu maŋ waa saasorcieŋo-i uu naa haa u nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ u har Isirahel-baamba maŋ naa juɔ da ba ji cuo ne nelle-i, a ce dumaanɗo-na ba saa ko-yo baa bamaŋ saa ta ba nu Diilonɗo nunɗu-i.§

32 Mi tiraa waŋ wuɔ niɛ? Mi sie da mi fere a piye Sedeɔ maama-i, baa Baraku maama-i, baa Samusɔ maama-i, baa Yefite maama-i, baa *Davidi maama-i, baa *Samieɓ maama-i a

† 11:21 Niɛŋ Miwaanɗo jĩnammanɗ-sebe-i-na (Genèse) 48.1-20; 47.31. § 11:22 Niɛŋ Miwaanɗo jĩnammanɗ-sebe-i-na (Genèse) 50.24-25 baa Helmanɗ-sebe-i-na (Exode) 13.19. * 11:23 Ba gbɛ Esipi jãmatigi maŋ naa ciɛra ba ko bisalmba-i.

Niɛŋ Helmanɗ-sebe-i-na (Exode) 1.8-22. † 11:28 Niɛŋ Helmanɗ-sebe-i-na (Exode) 12.1-30. † 11:29 Niɛŋ Helmanɗ-sebe-i-na (Exode) 14.21-31 baa Pɔpuɔr. 7.36.

§ 11:31 Niɛŋ Yosuwe sebe-i-na (Josué) 2.

naara *Diilopɔpuɔrbiemba bi maama-i.*³³ Baŋ haa ba naŋga Diilonɔ-na, ba cie berru-i a hũu jãmalãbaa bɔi. Ba wuɔyaa hũmelle aa Diilonɔ un pãa nuŋgu maŋ baa-ba, ba daa-ku. Ba suuye jarbaa-ba nunni-i.³⁴ Ba diyaa-ba dãamu-na ŋga bĩŋkũŋgu saa ce-ba. Ba kuraa jigãŋga-na. Fõŋgũɔ saa waa-bɛi, ŋga Diilonɔ diyaa fõŋgũɔ bɛi. Ba cie naŋkarbabaa berru-na. Ba duɔnya nilɛiŋa bɔi sorosibaa ba gbar.³⁵ Caamba namba naa haa ba naŋga Diilonɔ-na ku'i cie u sire ba kuomba-i hã-ba.

Ba muyaa nuɔmba namba ko-ba wuɔ ba cie niɛ ta ba wuɔ Diilonɔ-hũmelle-i. Kuɔ baa naa cĩina-diɛ baa naa gbãa yaŋ-ba, ŋga ba yagaraa kufanɔgu-i wuɔ da ba ku, Diilonɔ ka sire-bɛi ba ta ba ce ba bãanɔgu-i baa-yo.³⁶ Ba bi nyiɛ banamba sũlma aa muo-ba aa vaa banamba dii-ba kaso.³⁷ Ba naan banamba baa tãmpĩɛŋa ko-ba. Ba karaanu banamba sɔmma hãi, aa fõ banamba baa jigãmmu ko-ba. Muncɔmmu saa waa baa banamba. Kutaamba taa ba wuɔra ba bĩŋ. Ba taa ba hí cãani. Bĩŋkũŋgu saa waa baa-ba. Nuɔmba mulãan-ba aa ce-ba sũlma.³⁸ Miwaanɔ saa naa saaya baa-ba. Ba taa ba wuɔra ba bĩŋ híɛŋ-nu, tãnni-na aa ta ba cɔ fonniŋ.

³⁹ Bamanɔ bafamba-i daaba-i hiere, Diilonɔ gbelaan-ba wuɔ ba haa ba naŋga yuɔ, a ne da un pãa nuŋgu maŋ, ba saa da-ku.⁴⁰ Bige-i cie ba saa da-ku? Diilonɔ niɛ da miɛ diɛ hi i fuonɔgu-i baa bafamba-i hiere kuuduɔŋgu aa da-ku, ku yaa bɔyaa. U saa tuɔ taara bafamba da-ku miɛ i yaan-na ku'i cie.

12

Yaan i hĩrã i kũɔma-i

¹ Terienɔgu fanɔgu-na, nelpũŋgu maŋ siire wuɔ Diilonɔ-hũmelle-i daaku-i, ku taa i yaan-na ta ku pigãan-ye hũmelle-i. A ce dumaanɔ-na, kumaŋ bilaayan-yiɛ i sa gbã i kã yamma Diilonɔ-hũmelle-na, yaan i hiel i naŋga kuɔ. Ambabalma maŋ sɔgɔlaanunɔ i gbeini-na fɛu, yaan i yaŋ-ma aa i vaa i fɛɛ baa gbarunɔgu maŋ dii i gbeini-na.² Yaan i tiɛ ne Yesu yaa-i. U yaa cie i haa i naŋga-i yuɔ aa u yaa ka ce i haa-ka hi i fuonɔgu-i. U híɛrã kuliŋgu-i *daanɔgu-na, u saa ne ku senserre-i. Hɔfɛlle maŋ taa di cie-yo, u taa u fara u ne di yaa-i. Fiɛfiɛ-i-na, uu dii tĩɛna Diilonɔ caan-nu.

³ Niɛŋ un híɛrã nelbabalaamba bigãaru-i dumaa, ku yaa kũɔkaralle siɛ ta di mulĩɛŋ-na.⁴ Nanɔ yenɔ malunɔgu maŋ nuɔ-i baa ãmbabalma-i, unaa saa tĩɛ-maŋ yogo do!⁵ Aa Diilonɔ un

* **11:32** Sedeɔ: Niɛŋ u kũŋgu-i Gẽŋgertaamba sebe-i-na (Juges) 6-8. Baraku: Niɛŋ u kũŋgu-i Gẽŋgertaamba sebe-i-na (Juges) 4.6-16. Samusɔ: Niɛŋ u kũŋgu-i Gẽŋgertaamba sebe-i-na (Juges) 14-16. Yefite: Niɛŋ u kũŋgu-i Gẽŋgertaamba sebe-i-na (Juges) 11. *Davidi: Niɛŋ u kũŋgu-i Samiel sebedĩɛlãŋo-na (1 Samuel) 17.23-51. *Samiel: Niɛŋ u kũŋgu-i Samiel sebedĩɛlãŋo-na (1 Samuel) 7.9-11.

dii sireiŋa maŋ nei wuɔ u bisālŋ namaa, sireiŋa faŋa maama karaanu-nei wei? Ma nyegāaŋ wuɔ:

«Mi biε, Itienŋ duɔ kaya η yuŋgu-i mamaŋ nuɔ-i, baa biε-ma ānsɔsɔmma.

Duɔ nuola-niε, baa yaŋ η kūma kara.

⁶ Umaŋ maama-i dɔlaanuŋ Itienŋ-o-i, u dii u yaa-i hūmefafalle-na.

Uŋ bŋŋ umaŋ u biεŋo, u muo u yaa-i.»*

⁷ Taa na hīrā mulɛma-i, Diilonŋo dii-na hūmefafalle-na baa ma yaa-i. U ce dumɛi baa u bisālmba-i. Namaa daa bisālāaŋ hayo-i dii aa u to sa nuola-yuɔ? ⁸ Diilonŋo nuola u bisālmba-i hiere. Duɔ yaŋ namaaŋo-i u sa nuola-nei, na saaya na suɔ wuɔ u bisālŋ-kireiŋ namaa sɪ; na to dii u deŋ.

⁹ Tonaamba dii baa-ye hīema-na bande-i-na ta ba nuola-yiε aa i tie kāŋ-ba. Ku ce niε i siε nu i To maŋ dɔrɔ-i-na u nuŋgu-i aa da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i? ¹⁰ I tobaa-ba nuolaaya-yiε a saanu baa kuŋ dɔlaanu bafamba dumaa, aa ba nuolamma bālāa hīema-na bande yonŋ. A ne da Diilonŋo ne miε fafaanŋu'i aa tuɔ nuola-yiε i diε bir fuɔ birma.

¹¹ Da ba ta ba nuola-niε, baŋ nuolan-niε huonŋu maŋ nuɔ-i ku sa dɔlnu-niε, ku bir yaŋ aa ta ku jaŋ-ni. Nŋa da η siε ba nuola-niε, ku huonŋu jo baa viisinni baa yaafɛlle.

¹² Terienŋu faŋgu-na, baa na yaŋ na kūma kara. ¹³ Biyaan hūmefafalle ku yaa bamaŋ gbeini-i nuyāanu ku ka ta ku buɔ-bei ku kā, ku siε hor-bei.†

Aŋgbuyamma

¹⁴ Gbāaŋ kpelle na ta na dɔl nuɔmba-i hiere aa na yaŋ Diilonŋo bir-na u birma. U maŋ duɔ saa yaŋ Diilonŋo bir-o, u siε gbāa da Itienŋo yufelle. ¹⁵ Bilaanŋ na fεε unanŋ nuɔ η baa ji cɛina Diilonŋo hujarre-i. Baa na yaŋ cεiŋ-purru da unanŋ-na na hɔlmana a ji tuɔ celiεŋ banamba-i baa u balaanŋu-i. ¹⁶ Molo baa ji dii u nanŋa bŋŋwosinni-na, molo baa bi bel Diilonŋ-bŋŋkūŋgu nanŋu baa u nanyuonŋu Esawu temma-i: Esawu huraa u bεpolsinni-i baa jukalaanŋu. ¹⁷ Na suyaa wuɔ ku huonŋu-na u juɔ tuɔ taara tuonŋo cārā Diilonŋo-i hā-yo bεpuɔmba namba temma, ŋga tuonŋo saa hūu-ma. Uŋ fiε kaal cārā-yuɔ ma saa dɔl-o.‡

¹⁸ Namaaŋo-i nanŋ piyaa Diilonŋo-i dumaa, kuuduonŋu sɪ baa *Isirahel-baamba-i. Bafamba kāa tānuŋ-nu. Ba daa dāamu-i, baa fafalmu-i a naara kukulberre nanŋ temma tānuŋgu-na. ¹⁹ Ba nuɔ yerre buu, aa bi nu molo piiye da gbagaga. Ba cārā kutienŋo-i wuɔ u baa tiraa u piiye baa-ba. ²⁰ Uŋ waanŋ mamaŋ, ma saa ta ma du dei ba tūnni-na ku'i ciε. U gbɛ-ba wuɔ: «Umaŋ duɔ yiεya tānuŋ daaku-i, halle da ku fiε waa bŋŋwuonŋo, na nanŋ

* 12:6 Bincuoŋ-nelmaŋ-sebe (Proverbes) 3.11-12 † 12:13 Isayi (Ésaïe) 35.3

‡ 12:17 Niεŋ Miwaanŋo jŋnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 25.29-34; 27.30-40.

kutienjo-i baa tãmpɩɛŋa na ko-yo.»[§] ²¹ Nelma maŋ ciɛ tãnuŋgu-na*, maa naa silaa ta ma nyɛŋ kũɔma ma cor, a ce *Moisi fuɔ fɛrɛ u cira: «Korma ciɛ mi kũɔma gbuu ta ma nyɛŋ!»[†]

²² Nga kuuduɔŋgu sɩ baa namaaŋo-i. Namaa na kãa *Sinyo-tãnuŋ-nu, na kãa Cicɛlmantienjo nelle yaa nuɔ-i; *Yerusalemu maŋ dɔrɔ-i-na, na kãa u yaa nuɔ-i. *Dɔrɔpuɔrbiemba dii u yufelle ta ba ce ba bãaŋgu-i. ²³ Namaaŋo-i, na suurii Diilonɔ-bɛpuɔmba-na. Ba yireiŋa nyegãaŋ dɔrɔ-i-na. Na piyaa Diilonɔ-i, u yaa nelbiliemba-i hiere ba gɛŋgertienjo-i. Na suurii nelviimba-na. Ba yaa hii ba fuonɔgu-i Diilonɔ-terienɔgu-na. ²⁴ Namaaŋo-i, na piyaa Yesu maŋ *tobisifɛlenni yaaŋga-na. U yaa kuu kũnna u tãmma-i. U tãmma kãayã-yiɛ a yaŋ Abel maama-i.[‡] ²⁵ Terienɔgu faŋgu-na, bilaaŋ na fɛrɛ! Baa na yagar wuɔ na siɛ nu umaŋ piiyen baa-na u nelma-i. Umaŋ taa u piiye baa Isirahɛl-baamba-i hɛma-na bande-i-na, bamaŋ naa yagar wuɔ ba siɛ nu u nelma-i, ba saa gbãa kor yaahuolo-na. Umaŋ piiyen baa miɛŋo-i, uŋ yɛŋ dɔrɔ, diɛ saa nu u nuŋgu-i, i ka ce niɛ gbãa kor-yuɔ? ²⁶ U piiye dede fuɔ hɛma sagalla[§]; nga fiɛfiɛ-i-na, u pãa nuŋgu baa-ye wuɔ: «*Mi ka tiraa sagalla hɛma-i i diei baa dɔrɔ-i naara.*»* ²⁷ Uŋ waan mafamma-i, ku pigãaŋ wuɔ ku yiinɔgu-na, uŋ hielaa bimbinni maŋ hiere, ni ka biɛna halaŋ aa yaŋ nimaŋ siɛ gbãa biɛna.

²⁸ Iŋ ka ce i bãaŋgu-i nelle maŋ nuɔ-i, di siɛ gbãa biɛna. Terienɔgu faŋgu-na, yaan i tiɛ ce Diilonɔ-i kasi saa da-yo. I tiɛ cãa-yo aa i tiɛ jaal-o kuŋ dɔlaanu-yuɔ duma. I tiɛ dii u nuŋgu-i aa i tiɛ kãalã-yuɔ. ²⁹ Ni ma'i sɩ u ce ŋaa dãamu.[†]

13

Kumaŋ dɔlaanuŋ Diilonɔ-i

¹ Namaaŋo-i, yaan na maama cor ta ma dɔlnu ma-naa ŋaa cɛduɔŋ-bien namaa. ² Baa na yagar niraamba harma na dumienja-na. Na saa da, banamba tiyãa niraamba harma-na, a ji har *dɔrɔpuɔrbiemba aa ba saa suɔ. ³ Yaan bamaŋ dii kaso-i-na ba maama ta ma tɛnu-nɛi; ku waa ŋaa naa dii baa-ba kaso-i-na. Aa nan yɛŋ tãmmaŋ-nuɔŋ namaa, baa na yaŋ baŋ ceŋ bamaŋ sũlma-i ba maama karaanu-nɛi.

⁴ Nelienjo nelienjo, u saaya u tuɔ kãŋ ãnsorre-i aa bamaŋ dii ãnsorre-na ba vii baa ba-naa, ni ma'i sɩ, bamaŋ ciɛŋ saasorsinni-i baa *fuocesinni-i Diilonɔ ka gãŋ baa-ba.

[§] 12:20 Helmaŋ-sebe (Exode) 19.12-13 * 12:21 Niɛŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode)

19-20 baa Anjɩnamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 4-5. † 12:21 Niɛŋ

Anjɩnamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 9.19. ‡ 12:24 Yesu kuliinɔgu

ciɛ i suɔ hujarre-i a ne da Abel kũŋgu taa ku taara sɔlaaŋgu. § 12:26 Niɛŋ

Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 19.18. * 12:26 Ase (Aggée) 2.6 † 12:29 Anjɩnamma

tivyemman-sebe (Deutéronome) 4.24

⁵ Gbein-nyulmu saa saaya mu ta yaanga nei. Yaan na nagān-niini ta ni ye-na. Na saa da, Diilo fuo fere ciera wuo:

«Mi sie yan-ni η diei,

*Mi sie nanna-nie gbula.»**

⁶ Terienḡu fanḡu-na, nelieḡo nelieḡo, u gbāa da holle cira:

«Itieḡo yaa kāayāḡ muo;

mi sie kāalā bḡkūḡu

Nelbilo fuo gbāa ce bige-i mie?»†

⁷ Na yaataamba maḡ siire maḡ Diilon-nelma-i baa-na, baa na yaḡ ba maama karaanu-nei. Nieḡ baḡ siire haa ba naḡga-i Diilon-na dumaa ji ta ba ku, aa na ce ba temma.

⁸ Yesu-Kirsan waa dumaa cicuḡḡu-na, uu dii dumei nyuḡḡo-i-na, aa u ka bi tie dumei yinni maḡ jon. ⁹ Baa na yaḡ ba hel baa nelma yaḡga naḡga a ji pira-nei mie hūmelle-na. Baa na yaḡ ba cu na yammu-i baa niwuonin-maama. Na saa da, ku saaya Diilon-hujarre yaa ce nelieḡ nuo η huḡḡa tieḡa terduḡ-nu, niwuonin-maama sī. Bamaḡ firaa niwuonin-maama-i, ma saa kāyā-bei dede gbula.

¹⁰ Yesu cie u fere tammaḡ-kūḡu a pir i āmbabalma-i. *Diilojigāntaamba maḡ curaa baa bīncuḡḡ-jigāḡga-i kompadūḡḡu-na, ba nuḡḡu si dii baa-ye. ¹¹ Da ba ko bīmbaamba-i dumandε-i-na, *Diilojigāntaamba yuntieḡo suur baa tamma yaa Diilodubilon-na ka kor Diilon-o-i āmbabalma maama-na, aa bīmbaamba famba fere-i ba hel baa-ba gborsannin ka caaba. ¹² Ku'i cie na bi da Yesu kuu gborsannin duo pir nuamba āmbabalma-i baa fuo fereḡ tamma-i.

¹³ Terienḡu fanḡu-na, yaan i hīrā tuosīnni-i fuo temma-i aa i hel i nyaanu-yuo dii gborsanni-na. ¹⁴ Na saa da, ninsoḡ-nelle si dii baa-ye hīema-na bande-i-na dimaḡ cuḡḡ, i taara bisin ku diele yaa-i. ¹⁵ Yaan i tie pā jaaluḡḡu-i hōnni maḡ jon i hā Diilon-o-i Yesu maama-na. Mie tammaḡ-kūḡu yaa kufanḡu-i. I tie ce-yo boi baa i nuḡ-āndenni-i. ¹⁶ Baa na yaḡ ānfafamma cemma maama karaanu-nei, aa na bi ta na kāyā na-naa ḡaa ceduḡḡ-bieḡ namaa, kufanḡu temma saa baa tammaḡ-kūḡu maḡ dolaanuḡ Diilon-o-i.

¹⁷ Taa na nu na yaataamba nunni-i, taa na sie ba wulaa. Ba yaa kāayāḡ-nei Diilon-hūmelle-na. Ba suyaa wuo yiḡḡu dii baa yiḡḡu, Diilon ka yuu-ba baḡ cie kumaḡ na hōlma-na. Gbāaḡ ba ta ba ce ba maacemma-i baa hōfēlle. Da na du ba hōmmu-i ku sie fa weima hā-na.

¹⁸ Taa na cārā Diilon-o-i na hā-ye. I suyaa wuo i hōmmu kuḡḡ; i taara i tie ce kumaḡ faa hōnni-na hiere. ¹⁹ Jande mi gbu mi cārā-nei: Cāraḡ Diilon-o-i u yaḡ mi bir donduo kā na wulaa.

* 13:5 Anjlnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 31.6,8; Yosuwe (Josué) 1.5

† 13:6 Gbeliemaḡ-nalāaḡḡu (Psaume) 118.6,7

Jaaluperienḡu

²⁰⁻²¹ Diilonḡo yaa hɔfɛlle tienḡo-i, u siire Itienḡo-i Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na. U kȃyȃ-nɛi na ta na gbȃ na ce ȃnfafamma-i ma sɪnni-na hiere a gbȃa ta na ce u huɔḡga-i. U ce Yesu-Kirsa bir-e uḡ taaraḡ i waa dumaa. Yesu-Kirsa yaa i ninsoḡ-tayaana-i†. U yaa ciɛ u fɛɛ tȃmmaḡ-kũḡu a bel Diilonḡo *to-bisɪnni-i baa-ye. Tobisɪnni fanni sa ji boruona dede. Jaaluḡu gbɪɛ baa u yaa-i hɔnni maḡ joḡ! Ma ciɛ!

²² Tobinḡ namaa, mi diyaa nelma'i na tũnni-na. Mi saa nyegɛḡ-ma bɔi. Jande fɪɛḡ na hɔmmu-i baa ma numma-i. ²³ Yaaraḡ mi tũnu-nɛi, ba naana i natobiḡo-i Timote-i. Duɔ jo donduo, mi ka kȃ baa-yo i ka ne-na.

²⁴ Mi jaalaa yaataamba-i baa Diilonḡ-dũḡ-baaḡ namaaḡo-i hiere. *Italitaamba pȃa-na jaaluḡu.

²⁵ Diilo kȃyȃ-nɛi hiere.

† **13:20-21** Girekimma-na ba blɛ Yesu-i «ȃnclinaḡo» bande-i-na. Ba taara ba pigȃaḡ wuɔ u yaa i yaaraḡa-na Diilonḡ-hũmelle-na tuɔ kȃyȃ-yiɛ. Fuɔ fɛɛ yaa blɛ u fɛɛ dumaanaḡo-na. Niɛḡ Nsȃa sebe-i-na 10.11.

Saken nyegãan sebe man Nelmuoyamma

Sake man nyegãan sebe daayo-i u waa yaatienjo Diilon-dũngu-na *Yerusalemu-i-na (Gal. 2.9). U nyegãan-yo a hã Diilon-dũn-baamba man dii hienngu-na hiere, a duo pigãan-ba ban saaya ba ta ba hel ba ce dumaa yinni man jon.

Sake nunngu hii nelma boi: U waan gbeintesinni maama, baa nawalsinni maama. Aa wein da ma da-ni nin saaya η nyaar dumaa Diilon-hümelle-na u waan-ku (sap. 1). Wuɔ ciɛluɔ saa fa tɛnamma-na aa bi tiraa cira Diilon-nelma sa hũu yon nunnu, da η hũu-ma, ma saaya ma ta ma da η ciluɔ-i-na, ni ma'i sɪ η ce gbãngbãη (sap. 2). Wuɔ i bel i fere i nunni-na, aa tagaaya pigãan Diilon un bɪη kuman nelnulle-i (sap. 3). Wuɔ Diilon-dũn-baamba yan berru-i baa ba-naa cãlma aa ba hiel ba nanɗa bombolma-na (sap. 4).

Sebe periema-na, u gbuɔya waamba-i aa dii sirɛinɗa Diilon-dũn-baamba-na wuɔ ba fɛ ba hõmmu-i ba ta ba cie Itienjo jomma-i aa ba ta ba cãrã Diilonjo-i weima-na hiere (sap. 5).

Jaalunngu

¹ Diilon-dũn-baan* namaa naman dii hienngu-na hiere, mi jaalaa-na! Muɔ Sake, mi cãa Diilonjo baa Itienjo-i Yesu-Kirsa, muɔmei nyegãan sebe daayo-i da mi hã-na.

Taa na nyɛ baa na sũlma-i

² Tobin namaa, weima weima da ma da-ni, ta η gbu η nyɛ baa-ma. ³ Na saa da, wein da ma da-ni aa η nyaar Diilonjo-na, ku yaa ciɛη η nan kaasinni fafamma Diilon-hümelle-na. ⁴ Nga na saaya na gbãη, na kaasinni suur kã yaan-na, ku yaa na ka da fõngũɔ yiera fafamma aa bɪηkũngu sie naa-nei.

⁵ Nelnulle da di yor uman nuɔ-i, u cãrã-die Diilonjo wulaa, u ka hã-yo baa-de. Diilonjo firiinu u huɔnga-i baa nuɔmba-i hiere. ⁶ Nga ma diei dii, da η'a η cãrã bɪηkũngu bɪηkũngu Diilonjo wulaa, baa ce η hõmmu-i mu hãi, haa η nanɗa-i yuɔ wuɔ u ka hã-ni nin cãrãη kuman. Uman ciɛη u hõmmu-i mu hãi, uu dii ηaa hũmma, fafalmu ta mu wuɔra mu pira-me. ⁷⁻⁸ Fuɔ temma-i un'a u sa kã yaduɔnga u weima-na hiere dumaanjo-na, u baa tuɔ hɪη taalunngu wuɔ sɪ u ka da bɪηkũngu Itienjo nammu-na.

* 1:1 Ma nyegãan girekimma-na wuɔ: «*Isirahel dũnni cɪncieluo baa ni hã baamba.» Ba blɛ Diilon-baamba yaa dumaanjo-na.

⁹ Diilonj-dũj-baamba manj nawalaamba-i, ba ta ba nyε; Diilonjo ka ce-ba nelbõmbõmbaa u hũmelle-na. ¹⁰ Aa waamba ta ba bi nyε; Diilonjo ka hiire-bei. Baa dii ŋaa pũlma; ba sa cõ. ¹¹ Da ma ce ma pu ta ma ne da fafamma, bãan da ku huol, ma põtõr hũl diire hiere, ŋ sa tiraa da ma fafaanġu-i. Waamba dii dumεi, da ba ce ba tƒε ba maacemma-na ji kanu aa yanj-ma.

¹² Wεinj da ma da umanj aa u nyaar Diilonjo-na, kutienjo yunġu dõlaa. Uj nyaarãa Diilonjo-na, Diilonjo ka pã-yo baa cicelma manj sa tƒεj dede. U maamanj dõlnuj bamanj, u pãa cicelma famma nunġu yaa baa-ba.

¹³ Anjõgõbabalamma da ma waa umanj huõj-na'i, u baa cira Diilonjo'i diyaa-ma u huõjga-na. Molo sie gbãa tãal Diilonjo-i dii-yo kuubabalaanġu cemma-na, aa fuõ fεre sa bi tãal nelienjo dii-yo kuubabalaanġu cemma-na. ¹⁴ Nelienj nuõ ŋ kusũj-maama yaa kãan baa-ni ka tãal-ni dii-ni kuubabalaanġu cemma-na. ¹⁵ Da ŋ sie ŋ kusũj-maama-i, ku'i juõj baa ãmbabalma-i. A ne da ãmbabalj da ma gbuu vãa, ma jo baa kuliinġu.

¹⁶ Terienġu fanġu-na, mi jẽnaan namaa, baa na tãal na fεre! ¹⁷ Anfafamma-i hiere, baa bĩmbĩfafanni-i hiere ni hel dõrõ; Diilonjo yaa hãan-yej baa-ni. Bãanġu-i baa ceinjo-i a naara mœnã-i hiere, fuõ yaa hielaa-ni. U hielaa-ni ni ta ni pa aa ta ni suur cuobaa-banj kaal dumaa, ŋga fuõ fεre-i u sa tƒi bãan temma aa yanj-ye kukulma-na. ¹⁸ U waan ninsonj-nelma-i baa-ye a ce i honj diε gbãa waa yaanġa bĩmbĩnni manj uŋ hielaa-ni hiere. Ku dõlaanu u yaa-i u ce-ma dumaanjo-na.

A nu nelma-i aa ce-ma

¹⁹ Mi jẽnaan namaa, baa na yanj nel daama karaanu-nεi: Yaan na tũnni waa fiεfiε. Baa na yanj na nunni ta ni dõl. Baa na bi yanj na hõmmu ta mu du fiεfiε. ²⁰ Na saa da, nelienj nuõ ŋ huõj da ka du, ŋ sa ce ãnviima Diilonjo yufelle-na. ²¹ Terienġu fanġu-na, nelma manj balaan hiere, hielaan na gboluonġu mεi; aa na bi ne hõbabalaanġa-i aa na yanj-ka. Yaan bombolma-i aa Diilonj uŋ diyaa nelma manj na hõmmu-na, na bel-ma nammu hãi; ma yaa ka gbãa kor-na.

²² Baa na gonya Diilonj-nelma numma yonj aa na sa ce-ma. Umanj duõ dii mafamma-i u huõjga-na u tãal u fεre. ²³ Na saa da, umanj nuõj Diilonj-nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa umanj niε u fεre duõlenj-na ²⁴ aa hel ta. U saa maa u maama karaanu u fεre. ²⁵ Ŋga ãnjĩnafafamma manj ciε i waa i fεreŋ nuõ, umanj duõ tuõ ne-ma torro, aa bel-ma nammu hãi, umanj duõ yanj ma tƒenu-yuõ, aa tuõ wuõ ma hũmelle-i, fuõ temma-i duõ dii u nanġa-i mamanj nuõ-i ma fa u wulaa.

²⁶ Umanj duõ cira wuõ fuõ wuõ Diilonj-hũmelle-i, aa u nunġu ta yaanġa yuõ, kutienjo tãal u fεre; yunġu si dii u Diilonj-hũmelle

wuɔsaangu-na. ²⁷ Diilonj unj bɪŋ kumanj Diilohūmefafalle-i, ku yaa daaku: A ta η kāyā yombimba-i baa bikulcaamba-i aa η baa yanj nelbiliemba celienj-ni baa ba balaangu-i. Diilonjo taara ku yaa-i.

2

Baa na ta na ce cieluɔ

¹ Tobinj namaa, Itienjo-i Yesu-Kirsanj yenj nelbuɔ aa na haa na nanɔa-i yuɔ, baa na ta na ce cieluɔ. ² Njaa nuɔmba hāi da ba jo ji suur na hɔlma-na, unanjo-i weinjo, unanjo-i nawaljo. Weinjo gbuu diiya u ferε da fafamma aa dii sɛnε-naafonterre, aa nawaljo dii nyarkpātānni kā ka hel. ³ Na sire jaal weinjo-i aa gbē-yo wuɔ: «Jo η ji tɛna yaan-na bande.» Aa bir gbē nawaljo-i dumaa wuɔ: «Hai daayo-i, yiεra dii terienju-na! Sisɔ jo η ji tɛna hɛma-na bande!» ⁴ Da na ta na ce kufangu-i, ba sa bɪ ku yaa-i cieluɔ-i wei? Anjɔgɔbabalamma'i saa dii-na mafamma-na wei?

⁵ Mi jēnaan namaa, na saa da! Nelbiliembanj neŋ bamanj wuɔ nawalaamba, Diilonjo yufelle hilaa ba yaa-i nuɔ-i u ce-ba waamba u hūmelle-na aa ba da ba suur u *nelle-na njaa unj pāa ma nunju-i dumaa baa u maamanj dɔlnu bamanj. ⁶ A ne da namaa birii yanj nawaljo-i aa ta na kāŋ weinjo yaa-i! Ma sɪ waamba yaa ciεŋ-nan sūlma-i aa ta ba bɪ-na fāamaanj ba ternina kε? ⁷ Banj haa yefafalle manj nei, ba yaa sa bɛnaananj-die wei?

⁸ Nelma manj maaraa *ānjɪnamma-na hiere, da na wuɔ-ma njaa manj nyεgāan dumaa Diilonj-nelma-na, ku faa. Ma nyεgāan wuɔ: «*ŋ saaya η dɔl η nanoljo-i njaa ninj dɔl η ferε dumaa.*»* ⁹ Njaa namaa da na ta na ce cieluɔ, kuu dii njaa na cālāa ānjɪnamma-i, na ciε āmbabalma'i dumaanjo-na. Anjɪnamma ka bel-na. ¹⁰ Da η ta η wuɔ ānjɪnamma-i hiere aa ma diei yar-ni wuɔsaangu, kuu dii njaa η cālāa-ma hiere ma kūŋgu-na. ¹¹ Hama-i nuɔ-i? Umanj ciεra: «*Baa ce *fuocesɪnni*»†, uuduɔŋo faŋo yaa bi ciεra: «*Baa ko nelieŋo.*»‡ Da η fiε'a η saa ce fuocesɪnni-i aa sire kā ka ko moloŋo, η saa cāl ānjɪnamma-i wei?

¹² Terienju fanju-na, nanj suyaa wuɔ Diilonjo kaa yuu-na a saa baa ānjɪnamma manj ciεŋ i waa i ferεŋ nuɔ, taa na piye aa na ta na ce na weima-i na saa baa ma yaa-i. ¹³ Na saa da, umanj duɔ u sa ce hujarre, gɛŋgeryiingu-na, Diilonjo siε bi ji ce hujarre kutienjo-na. Njaa hujarrentienjo baa tie holle baa yiingu fanju maama-i.

Ba suɔ Yesu noljo-i u āncemma'i nuɔ-i

* 2:8 Buolmanj-sebe (Lévitique) 19.18 † 2:11 Helmanj-sebe (Exode) 20.14 ‡ 2:11 Helmanj-sebe (Exode) 20.13

¹⁴ Tobin namaa, umaŋ duɔ tuɔ piiye wuɔ fuɔ haa u nanŋa Diilonŋo-na, aa ba sa da-ku u ciluɔ-i-na, yuŋ haku-i dii-kuɔ? Uŋ haa u nanŋa-i dumaa Diilonŋo-na, ku gbāa ce u ka da Diilonŋo-i wei?

¹⁵ Naa na hɔlma-na, niidiini si dii baa unanŋo, niwuoni bi si baa-yo u tuɔ wuo. ¹⁶ Nan'a na bɔrɔ, na bir gbɛ-yo wuɔ: «I ka waa! Baa yan waanŋu ko-ni, baa bi yan nyulmu ko-ni.» Kumaŋ maama-i dii-yuɔ da na saa hã-yo baa-ku, yuŋ haku-i dii na nelma famma-na? ¹⁷ A haa ŋ nanŋa-i Diilonŋo-na kuu dii dumɛi, da kuɔ ku sa da ŋ ciluɔ-i-na, yuŋŋu si dii-kuɔ.

¹⁸ Unaa bi gbāa cira: «Banamba haa ba nanŋa Diilonŋo-na, aa banamba ta ba ce anfafamma.» Mi ka gbɛ kutienŋo-i miɛ: «Nuɔ da ŋ saa ce binŋkūŋgu, nanŋ ka pigāan-mi niɛ mi suɔ wuɔ nanŋ haa ŋ nanŋa-i Diilonŋo-na? Muɔ fuɔ, mɛi ka pigāan-ni mi nahaale-i mi ancemma-na.» ¹⁹ Ma si ŋ hūyāa-ma wuɔ Diilonŋo dii u diei yonŋ kɛ? Ku faa. Nŋa ŋ saaya ŋ suɔ wuɔ *jinabaa-ba bi hūyāa-ma nanŋ temma-i wuɔ Diilonŋo dii u diei aa ba kūɔma nyenŋ baa-yo yeɛ. ²⁰ N sa gbuu jɔguɔŋ kã yaan-na! N taara mi pigāan-ni wuɔ da ŋ haa ŋ nanŋa-i Diilonŋo-na aa ku sa da ŋ ciluɔ-i-na ŋ ce gbāŋgbāŋ wei? ²¹ Bige-i naa ciɛ Diilonŋ wuɔ tuɔ kãŋ i binŋcɔŋo-i *Abiramu-i nelviinŋo? U ciluɔ'i si wei? Uŋ ciɛ u bepolŋo-i *Isaki-i tãmmaŋ-kūŋgu duɔ pã-yo hã Diilonŋo-i, ku'i ciɛ Diilonŋo tuɔ kãŋ-yo nelviinŋo. ²² N saa da, uŋ haa u nanŋa-i Diilonŋo-na dumaa, ku kã baa u ciluɔ-i. U ancemma pigāanŋ wuɔ u haa u nanŋa-i Diilonŋo-na ninsonŋ-haama. ²³ Mamanŋ nyegāanŋ Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «Abiramu haa u nanŋa Diilonŋo-na, Diilonŋo ne u nahaale-i aa cira nelviinŋo», nelma famma'i saa ce daama-i wei? Kuŋ ciɛ dumaanŋo-na, Diilonŋo tuɔ bi-yo u jienŋo. ²⁴ Terienŋu fanŋu-na, na saa da, Diilonŋo ne nelienŋo ancemma yaa-i aa dii-yo baa nelviimba-i, u sa ne uŋ haa u nanŋa-i fuɔ-na dumaa yonŋ.

²⁵ Kuuduɔŋgu yaa baa Araabu manŋ waa saasorcienŋo-i. U ciluɔ yaa naa ciɛ Diilonŋ wuɔ tuɔ kãŋ-yo nelviinŋo. U haraa *Isirahel-baamba pɔpuɔrbiemba-i. Banŋ juɔ'a ba ta, u pigāan-ba banŋ saaya ba biɛ hūmelle manŋ ka suur hinni. ²⁶ Na saa da, nelienŋ nuɔ ŋ yal da die hel aa yan-ni, ba gbāa tiraa bi-ni nelienŋ nuɔ wei? Kuuduɔŋgu yaa baa daaku-i: Anfafanŋ da ma'a maa si dii ŋ Diilonŋ-hūmelle wuɔsaanŋu-na, ŋ ce gbāŋgbāŋ.

3

Taa na suɔ nuonŋu

¹ Tobin namaa, na suyaa wuɔ Diilonŋ uŋ ka geɾ u nelpigāataanŋ miɛŋo-i dumaa ku ka kuola yanŋ banamba

§ 2:21 Nienŋ Miwaanŋo jinammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 22.

* 2:23 Miwaanŋo jinammanŋ-sebe (Genèse) 15.6

kūngu-i. Terienḡu fanḡu-na, namaa namanḡ taaraayan na ce Diilonelpigāataan namaa, baa na ciinu. ² I hieroḡo-na hiere i cāl. Umanḡ sa cālāanḡ u piiyuo-i-na, fuo fuo u faa. Mi gbāa cira, u faa hi u fuoḡu-i. U gbāa bel u fεε u āncemma-na hiere. ³ Ba dii iyoḡo-i sūḡo nunḡu-na wuo u tuo ce niḡ taaranḡ u ce kumanḡ: Da ḡ bir-o dε, u bir, da ḡ bi bir-o dε, u bir. ⁴ Kunanḡu yaa baatoḡo-i. Baatoḡo-i baa u bōbōima-i hiere, fafal da muo fiε maara niε niε, u gbartienḡ miel-o baa yilenḡa yoḡ. ⁵ Kuuduḡḡu yaa-i baa nelienḡ nuo ḡ jumelle-i: Di yuraanu, ḡga di ce nelkāḡkarēiḡa aa ta di kaal di fεε.

Na saa da, dāncoiḡo diei gbāa caa nelle-i hiere! ⁶ Jumelle dii ḡaa dāamu. Biḡkūbabalaanḡu nanḡu-i i kūma-na dumaanḡo-na. Di celienḡ nelienḡ nuoḡo-i baa di balaanḡu-i. Di balaanḡu hilaa *Sitāni wulaa. Di kōsuḡḡ-ni baa balaanḡ daaku-i fuo ḡ kuliḡḡu.

⁷ Nelbilonḡo gbāa nuola bīmbaamba-i hiere ba bir fuo birma a ta ba nu u nunḡu-i: Huriimba-i baa niibūtulni-i a naara titiraamba-i, u birii banamba u birma. ⁸ ḡga jumelle-i, molo siε gbāa nuola-diε. Di balaanḡ cor aa di sa bi tiraa yiera terduḡḡ-nu. Di yuu baa tīmma. ⁹ I tuolnu i To-i Diilonḡo-i baa di yaa-i, aa bi tiε waasa nuamba-i baa di yaa-i. A ne da Diilonḡo'i hielaa-ba aa ce-ba fuo nabieraamba. ¹⁰ Nunḡu manḡ tuolaanunḡ Diilonḡo-i, ku'i bi waasaanḡ nuamba-i. Tobinḡ namaa, yaanḡ i hiel i nanḡa kufanḡu-na. ¹¹ Namaa daa hūnfafamma-i baa hūmbabalamma gbāa ta ma hel hūnfoeduole-na wei? ¹² Tobinḡ namaa, *yensāanḡu gbāa manḡ musiēḡa wei? Sisō hālāanḡu gbāa manḡ *yensābienḡa wei? Terienḡu fanḡu-na, hūnfafamma siε gbāa da hūnfoebabalande-na.

Diilonḡ uḡ bīḡ kumanḡ nelnulle-i

¹³ Na hōlma-na, umanḡ duo fuo nu nelma aa tuo cē, kutienḡo pigāanḡ-ku u ciluo-i-na i ne. Diε da u āncemma faa aa u sa ce bombolma, i ka suō suō wuo u nu nelma-i aa tiraa tuo cē. ¹⁴ ḡga da na ta na ce nenemunḡu-i baa yelma-i, baa na ta na kaal na fεε wuo namaa nu nelma. Na kar coima. ¹⁵ Nelnulle fande temma sa hel dōrō; di hel hīεma-na, nelbilienḡ-diele; *Sitāni'i juo baa-de. ¹⁶ Ku yunḡu yaa daaku: Nenemunḡu-i baa yelmanḡ yenḡ kusuḡḡ-nu, berru-i baa āmbabalma-i ma sīnni-na hiere nii dii kusuḡḡ-nu'i. ¹⁷ ḡga umanḡ u nelnulle hilaa dōrō, kutienḡo huḡḡga dii welewele igēna, ijieni sa dōlnu-yuo, uu dii hīehīε, u kūḡḡu si dii kpelle, u ce hujarre aa u āncemma-i hiere ma faa, u sa ce cieluō aa huhurmantienḡo sī. ¹⁸ Berrunḡ'a du sa dōlnu bamanḡ, ba fē ba muntīenammu-i. Ba maacemma sullu yaa viisīnni.

4

Baa na yan na yufien-niini ta yaanga-nei

¹ Bige-i juɔŋ baa ijieni-i na hɔlma-na? Bige-i juɔŋ baa berru-i? Na kusūniŋ-maama'i si wei? ² Bɪŋkūŋ-maama dii-nie, da ŋ saa da ku bɪŋkūŋgu-i, ŋ sire ta ŋ taara ŋ ko moloŋo mafamma-na. Ŋ yufelle hilaa bɪŋkūŋ-nu aa ŋ saa gbāa da ŋ da ku bɪŋkūŋgu-i, ŋ sire ta ŋ kar berru. Nan taaran niman, na sa cārā-nie Diiloŋo wulaa ku'i cie na sa da-ni. ³ Aa na ānjɔgɔma balaan ku'i cie da na fie cārā kumaŋ Diiloŋo sa hā-na baa-ku. Na cārā na yufien-niini yon, da na ta na ce na bāanŋu. ⁴ Naa dii ŋaa saasorbaa namaa. Na saa suɔ wuɔ umaŋ gbaraan u nyaanu miwaan daayo bimbinni-i kutieno bigaan Diiloŋo-i wei? Uman duɔ tuɔ kuye miwaan daayo bimbinni-i, ku pigaan wuɔ u bigaan Diiloŋo-i. ⁵ Maman nyegāan Diiloŋ-nelma-na wuɔ: «*Diiloŋ uŋ diyaa u *Yalle maŋ i hɔmmu-na, u sa gbuu sieya-die; u ce yelma di maama-na*»; na yuu ba'a nelsɔsɔmma wei? ⁶ Ŋga Diiloŋo ce baa-ye u cor, ŋaa maŋ nyegāan dumaa Diiloŋ-nelma-na wuɔ: «*Diiloŋo sa gbo baa bombolmantaamba-i, ŋga u faa baa bamaŋ hiiriien ba fere.*»* ⁷ Terienŋu faŋgu-na, taa na nu Diiloŋo nuŋgu-i, aa na baa hūu-ma baa *Sitāni-i, ku yaa u ka yan na da fiisa. ⁸ Piyaan Diiloŋo-i, na ka bi da u piyaa-na. Ambabalmanciraan namaa daana, hielaan na nanŋa āmbabalma-na. Hɔmmu hā-mu-hāi taan namaa temma-i daana-i, hielaan ānjɔgɔbabalamma-i na hɔmmu-na. ⁹ Na saaya na suɔ wuɔ na maacemma saa fa. Haan na nammu-i na yuŋ-niŋ na ta na kaal kuliin-kaalunŋu. Yaan nyembinni-i aa na ta na kaal. Yaan ponsaŋgu-i aa na haa na nammu-i na yuŋ-niŋ. ¹⁰ Hiiriien na fere na hā Itieno-i ku yaa u ka teten-na dɔrɔ.

Yaan na-naa cālma

¹¹ Tobin namaa, baa na ta na biɛna na-naa yireiŋa. Uman duɔ tuɔ biɛna u nabentaamba yireiŋa-i, sisɔ duɔ tuɔ cāl-ba, kuu dii ŋaa u biɛna Diiloŋ-ānjɪnamma yerre yaa dumaanɔ-na aa tuɔ bi cāl-ma. A ne da uu naa saaya u tuɔ wuɔ ma hūmelle'i, u bir yan aa tuɔ cāl-ma. ¹² Diiloŋo yaa *ānjɪnamma tieno-i, u yaa gēŋgertieno-i u diei yon. U yaa gbāa kor nelbiliemba-i, u yaa gbāa kɔsuɔŋ-ba. Terienŋu faŋgu-na, nan hilaa hie aa da manamma ta ŋ cāl banamba-i?

Yaan bombolma-i

¹³ Niɛŋ, da na ce na ta na piye wuɔ: «*Bisɪnuɔ mi ka kā nel daade-na ka ce torguonŋu belle diei a taara gbeiŋa.*» ¹⁴ Namaa naman piyen dumaanɔ-na, na suɔ Diiloŋo kusunŋu-i wei? Na

* 4:6 Bincuaŋ-nelmaŋ-sebe (Proverbs) 3.34

suo cuo un ka kaal baa maman wei? Yun haku-i dii namaano-na? Ma si naa dii naa finfiirungu. Cuo duo kaal, da η da-ku, celle da η'a η ne, η naa-ku. ¹⁵ Da na'a na piiye, na gbie na cira: «Diilonη duo sie, i ka ce daama baa daama baa daama.» ¹⁶ Nga na sa ce mafamma-i; na yii baa bombolman-ändenni yaa yon. Bombolma famma temma saa fa. ¹⁷ Terienggu fangu-na, umanη duo suo anfafamma-i aa yagar ma cemma, kutieno cie ambabalma'i dumaano-na.

5

Waamba cilobabalaño-i

¹ Fiefie-i-na, waan namaa niēη, sülma man ka har-nei, duon na ta na kaal higohigo! ² Na nagāη-niini hōraa, nyei wuyaa na bimbinni-i hiere. ³ Gbēllūo bilaa na sēne-i baa na gbeina-i hiere. Gbēllūo daayo yaa ka pigāan-na na balaangu-i. U ka kōsuon-na naa dāamun kōsuon daangu dumaa. Miwaanō tle ti, aa namaa migāan ta na kūl gbeina-i na jina kōtuongu. ⁴ Maacenciraamba man cie maacemma-i na sonni-na aa na yagar na saa pā-ba, ba kaal baa na yireina-i. Ban kaal baaya Dombuo nuō. ⁵ Hīema-na bande-i-na, na cie na bāangu-i. Kuman dōlaanu-nei, na cie ku yaa-i. Na wuyaa niidōdōlni-i cel da kpēηkpēnie naa bimbaan namaa ta na cie na kuliin-yiingu-i. ⁶ Na karaa coima-i haa nuōmba-na aa bel-ba ko-ba, a ne da ba saa ce weima. Kutaamba saa gbāa hūu ba fere na nyisēnni-na.

Fieη na hōmmu-i

⁷ Tobin namaa, fieη na hōmmu-i na ta na cie Itieno jomman-yiingu-i. Na saa da kūrāamba-i wei? Da ba duu dīmma-i ifelle domma-na, ba fē ba hōmmu-i ta ba cie di timma aa da ba suo kar-ma. ⁸ Namaa na bi saaya na fē na hōmmu-i dumēi aa na dii sireina na fereη nuō; Itieno jomma piyaa.

⁹ Tobin namaa, da na ta na waana baa na-naa, Diilonō ka yuu-na. Uman ji geraan nuōmba yun-maama-i u jomma piyaa. ¹⁰ *Diilopōpuorbieman hīerā muliema-i hīrāmma man, ma si ma tiyāanu-nei ke? Hīerāη muliema-i bafamba temma-i. ¹¹ Na saa da, baman nyaarāa tle Diilonη-hūmelle-na, i ciera wuo ba yunni dōlaa. Yōbuη hīerā muliema-i hīrāmma man, ma si na nuō ma maama ke? Aa ma si na daa Itienon juō pā-yo baa kuman ke? Coima saa fa, Itieno faa baa nelbiliemba-i aa tiraa waa hujantieno.

¹² Tobin namaa, maman gbāan, nuōni man da η'a η sa taara Diilonō ka yuu-ni, da η'a η piiye, η baa cira «muō baa Diilonō», η baa bi cira «muō baa hīema», η baa gbuη bi bīηkūη yerre. Maman da ma ce, η cira ma cie, maman da ma saa ce, η cira ma saa ce; gere.

Fõngũo dii Diilocārālle-na

¹³ Na hólma-na umaṅ duṵ tuṵ muliēṅ, u tuṵ cārā Diilonṅo-i. Umaṅ huṅga-i da ka fē, u tuṵ hāl nēini u tuṵnu Diilonṅo-i. ¹⁴ Umaṅ duṵ tuṵ jaṅ, u bī Diilonṅ-dūṅ-baamba yaataamba-i ba ji hure namma u yaanga-na Itieṅo yerre-na aa cārā Diilonṅo-i hā-yo. ¹⁵ Da ba haa ba nanga Itieṅo-na aa cārā-yuṵ cārāmma famma temma-i, jeiṅo ka sire. Itieṅo ka sire-yuṵ aa da kuṵ u ciē āmbabalma, u ka bi hur-ma. ¹⁶ Terieṅgu faṅgu-na, da na ce āmbabalma maṅ, na tūnu na-naa baa-ma aa na cārā Diilonṅo-i na hā na-naa ku yaa na ka sire na jarma-na. Fõngũo maṅ dii nelviṅo Diilocārālle-na ponsaṅ-wuṅo sī. ¹⁷ Na saa da, *Eli waa nelbilonṅo miē temma yaa-i; ṅga u cārā Diilonṅo-i, cārā-yuṵ, cārā-yuṵ wuṵ u baa dāa; Diilonṅo ce bienṅa siei baa caamba niediei u saa dāa. ¹⁸ Ku huṅgu-na, u tiraa cārā-yuṵ, u doṅ tuṵ dāa goṅgorre gbāa da di ta di ce.*

¹⁹ Tobij namaa, na hólma-na, umaṅ duṵ pira Diilonṅ-hūmelle-na, umaṅ duṵ maaya ninṅo-i aa unaṅ nuṵ ṅ dii-yo hūmelle-na, ṅ ciē maacenfafamma. ²⁰ Na saaya na suṵ wuṵ molonṅ duṵ pira aa ṅ gbāṅ baa-yo dii-yo hūmefafalle-na, ṅ kuraa-yo kuliṅgu-na aa uṅ ciē āmbabalma maṅ cor hierē, Diilonṅo ka hur-ma.

* **5:18** Niēṅ Jāmatigi ba sebedīelāṅo-na (1 Rois) 17–18.

Pierņ nyegāaņ sebedielāņo maņ Nelmuoyamma

Pier nyegāaņ sebe daayo-i a hā Diilon-đūņ-baamba maņ dii *Asi huōņa-na. Baņ yeņ Yesu horre-na, nuōmba sa dāl-ba. Pierņ daa-ku dumaano-na, u nyegēņ sebe daayo-i duō dii sireiņa bei. U tagaaya pigāaņ-ba Diilon-đūņ-wuōņoņ saaya u waa dumaa bamaņ čiinaana Diilon-đūņ-i ba hōlma-na. U tirii-ma baa-ba wuō Yesu fuō fere bi mulāaņ fuō ku ji ta ku ce kuliingū. Nga Diilon-đo siire-yuō aa ce u ce bōi. Aa u pāa nuņgu wuō umaņ duō hūu Yesu maama-i u ka ce kutieņo-i Yesu temma-i. Wuō nupālle fande yaa diyaaņ sireiņa-i Diilon-đūņ-baamba-na, halle da ba fie ta ba ce-ba sūlma-i, ba kūōma sa seņ. U diyaa nelma ba tūnni-na; wuō bamaņ dii Yesu horre-na, ba biē Yesu maama-i.

Jaaluņgu

¹ Muō Pier, Yesu-Kirsa *pōpuōrbilon muō. Muōmei nyegāaņ sebe daayo-i da mi hā Diilon-đo yufellen hilaa namaa namaņ nuō-i aa na waa hieņgu-na. Banamba dii Pō, banamba Galasi, banamba Kapadōsi, banamba *Asi aa banamba Bitini. ² I To-i Diilon-đo yufelle hilaa-nei ņaa maņ waa u huōņa-na dumaa u ce u *Yalle bō-na na deņ a ce-na fuō baāņ namaa na da na ta na nu Yesu-Kirsa nuņgu-i aa u tāmma da ma misirrā-nei a migāaņ-na hā-yo.

Diilon-đo firnu u huōņa-i u tuō kāyā-nei aa u tuō fē na hōmmu-i.

Nahaale pā nelieņo

³ Yaā i tie tuōlnu Diilon-đo-i, Itieņo-i Yesu-Kirsa To-i. U cie hujarre yiē aa ce-ye nelfelaāņ miē Yesu-Kirsa siremma barguō-i-na a ce i migāaņ haa i naņga-i yuō. ⁴ Aa uņ jiena ciilunģu maņ duō hā u baamba-i, i bi hieņ ku taalunģu. Ciilunģu faņgu sa kusirre, ku sa biēna, ku sa bi pitelle. Diilon-đo jienakuō tuō cie-na dōrō-i-na. ⁵ Naņ haa na naņga-i yuō, u niya-nei fafamma duō ji kor-na miwaano timmaņ-yiingū-i. Nuōmba-i hierē ba ka da uņ kuraa-na dumaa. ⁶ Terieņgu faņgu-na, taa na nyē. Mi suyaa miē na yammu huolaa fiefie-i-na, ņga ku sie kā yaāņ-na. Taa na nyē. ⁷ Sēne maņ sēne, yiingū dii baa yiingū u ka gbuō; ņga ba dii-yo dāamu-na a ne da kuō u faa. Namaa nahaale saa buō sēne-i-na wēi? Ba ce niē ba sie ne-de si di faa? Ba ne nahaale-i baa yaahuolo yaa-i. Yaahuolo duō saa gbāa kara na kūōma-i Diilon-hūmelle-na, Yesu-Kirsa duō ji bir jo

yiingu maņ nuō-i, Diilonjo ka tuōlnu-nei aa gbeliēn-na aa ce na ce bōi. ⁸ Na yufelle saa haa Yesu-Kirsa-i-na dede, ņga u maama dōlaanu-nei. Na saa hi da-yo yogo, ņga na haa na naņga-i yuō aa na hōmmu gbuu fē da yogogo. Na hōmmuņ fīe dumaa, ma siē gbāa waņ. ⁹ Diilonjoņ duōņ tuō kor-na, kufanġu hōfēlle yaa dumaanjo-na. Naņ haa na naņga-i Diilonjo-na da na da koņkoro maņ, na duōņ ta na da-yo.

¹⁰ *Diilopōpuōrbiemba siire taara koņkoro daayo yaanġa-i aa tūnu-nei Diilonj uņ ka firnu u huōņġa-i baa-na dumaa. ¹¹ *Kirsa *Yalle waa ba hōmmu-na; dii naa tūnu-bei wuō Kirsa ka muliēn, aa ku huōņġu-na u ka ce bōi. A ce dumaanjo-na ba gbuu vaa ba fēfē da ba suō ma cemmanj-huōņġu-i baa maņ ka ce dumaa. ¹² Diilonjo yaņ aa waņ baa-ba wuō uņ puōraa-ba baa nelma maņ, ma siē ce bafamba bāaņ-nu, kēfē ma ka ce namaa bāaņ-nu. Nelma famma yaa baņ waņ-maņ baa-na nyunġo-i-na. Bamaņ waanġ *Neldōdōlma-i ba yaa waanġ-maņ baa-na. Diilonjo yaa saanġ u Yalle-i di ji dii-ma ba nunni-na. *Dōrpōpuōrbiemba famba fēfē-i ba taara ba suō ma yaanġa-i.

Viisīnni yaa dōlaanuņ Diilonjo-i

¹³ Terienġu fanġu-na, tigiin na fēfē, baa na dii na yunni-i. Haanġ na naņga-i Diilonjo-na ku haama wuō u ka ce hujarre nei Yesu-Kirsa jommanġ-yiingu-na. ¹⁴ Taa na nu Diilonjo nunġu-i ņaa bisānfēfēiņ uņ nuņ u to nuņġu dumaa. Naņ ņa na'a na saa ta na suō kuyunġu huōņġu-na, kumaņ taa ku dōlnu-nei cemma, baa na bir na suur-kuō. ¹⁵ Yaanġ na wēima-i hiere ma fa ņaa Diilonjo maamanġ faa dumaa. U yaa buō-na na deņ a ce-na u baanġ namaa. ¹⁶ Na saa da, ma nyegāaņ Diilonj-nelma-na wuō: «*Muōmiņ yeņ nelfēfēiņ muō dumaa, na saaya na waa nelfafaan namaa dumēi.*»*

¹⁷ Da na ta na cārā Diilonjo-i na ta na bi-yo «Baba», na ninsoņo. U yaa pāaņ nuōmba-i a saanu baa baņ ciē kumaņ; u sa ce ciēluō. Terienġu fanġu-na, yinni maņ tiyāa na wulaa hīema-na, gbāaņ na ciluō tuō pigāaņ wuō na kāalā-yuō. ¹⁸ Naņ siire biē ānsōsōmma maņ na bīncuōmba wulaa, na suyaa baņ sāa na yunni-i baa kumaņ a hiel-ni mei. Ba saa sāa-ni baa gbeiņa, ba saa bi sāa-ni baa sēnē, nifanni sa gbāņ ciima. ¹⁹ ņga ba sāa na yunni-i baa tāmma. Aa tāņ hama-i? *Kirsa tāmma. Ba ciē-yo ņaa *tūmbilonjo maņ faa buolma; jarma sī-yuō, pādorre sī-yuō. A ko-yo sāa na yunni-i. ²⁰ Diilonjo naa par ma yaa hā-yo aa miwaanjo suō duō doņ. U ciē ma yaa daama hōperienġ daaku-na duō kor-na. ²¹ Fuō yaa ciē na haa na naņga Diilonjo-na. Diilonjo siire-yuō hiel-o kuomba hōlma-na aa ce u ce bōi ku'i ciē na haa na naņga Diilonjo-na aa ta na hil na ne-yo.

* 1:16 Buolmaņ-sebe (Lévitique) 19.2

22 Naņ siyaa ninsoņo-i, kuu dii ņaa na migāaņ na hōmmu-i da na gbāa ta na dōl na-naa fafamma ņaa cēduoņ-bieņ namaa. Terieņgu fanġu-na, yaaņ na maama gbuu ta ma dōlnu ma-naa. 23 Na saa da, na cie nelfelaaņ namaa, na huoņ felemma. Gboluoņ daaku-na nelbilo saa hoņ-na, Diiloņo'i huoņ-na. Nelbiloņo ku, ņga Diiloņo sa ku. U huoņ-na baa u nuņ-āndaanġu yaa-i. Ku sa ji gbuo dede. 24 Na saa da, ma nyegāaņ Diiloņ-nelma-na wuo:

«Nelbiliemba-i hiere baa dii ņaa hieņgu.

Ba fafaanġu dii ņaa pūlma.

Hieņ da ku kuol, ku pūlma hūl.

25 *ņga Itieņo nelma dii gbula, ma sa ji gbuo dede.»†*

Itieņo nelma yaa hama-i? Ma yaa *Neldōdōlma maņ baņ waņ maņ baa-na.

2

Piyaan Cicēlmantieņo-i

1 Naņ cie nelfelaaņ namaa, hielaaņ na naņga balaanġu-i ku sīnni-na hiere, baa nuōmba tāalma-na, baa huhurma-na, baa nenemuņġu-na, baa yebienande-na. 2 Tonto mōsūņ nyōlma yaa a vāa. Nyōlmaņ dōlnuņ-yuo dumaa, yaaņ Diiloņ-nelma ta ma dōlnu namaaņo-i dumēi, ku yaa na ka naņ kaasīnni a kor.

3 *Na daa Itieņ uņ faa dumaa kē*?*

4 Piyaan-yoņ, u yaa cicēlmantieņo-i, uu dii ņaa tāmpēlle maņ nuōmbaņ cīnaana-die ņga di yaa hilaa Diiloņo yufelle-na u hiel-de. 5 Namaa fere-i naa dii cicēlma aa naa bi dii ņaa tāmpēlēiņa. Da na pie-yo, Diiloņo ka ce-na ma u *Yalle dūņġu-i baa-na. Na ka waa jigāntaaņ namaa ta na pā niipānni-i na hā Diiloņo-i a saa baa u Yalleņ taaraņ-kuo dumaa. Yesu maama-na, u ka tuo sie na niipānni-i fafamma. 6 Diiloņ-nelma waaņ-ma wuo:

«Nieņ, mi hielaa tāmpēfafalle,

*mi ka jtna-die dūņġu tuole-na *Sinyo-i-na.*

Umaņ duo haa u naņga die, u yaanġa sie ture.»†

7 Namaa namaņ haa na naņga-i tāmpēl daade-na, Diiloņo cie na ce bōi. ņga bamaņ saa haa ba naņga die, ma nyegāaņ ba kūņġu-na wuo:

«Dūmarāambaņ cīnaana tāmpēlle maņ,

di yaa juo bella dūņġu-i.»‡

8 Ma tiraa nyegēņ terieņġu naņġu-na wuo:

«Nuōmba tistīņ ba fere tāmpēl daade-na.

Di mal nuōmba-i.»§

† 1:25 Isayi (Ésaie) 40.6-8 * 2:3 Gbeliemaņ-nalāanġu (Psaume) 34.9 † 2:6 Isayi (Ésaie) 28.16 ‡ 2:7 Gbeliemaņ-nalāanġu (Psaume) 118.22 § 2:8 Isayi (Ésaie) 8.14

Baņ'a ba saa nu Diilonjo nuņgu-i ku'i cie ba ta ba tisīņ ba fεε die. Ma yaa naa saaya ma da-ba. ⁹ A ne da Diilonjo yufellen-*nuōmba* yaa namaaņo-i. Namei Itienjo jigāntaaņ namaaņo-i. Namei Diilonjo baāņ namaaņo-i. Namei Diilonjo napōrren-*nuōņ* namaaņo-i. U bīε-na hiel-na kukulma-na a jo baa-na u gbagbaama-na na da na ji ta na waņ u maacenfafamma maama-i baa *nuōmba-i*.^{*} ¹⁰ Dīelūō-i-na, na saa naa waa Diilon-*baaņ* namaa; fiεfiε-i-na, na cie Diilon-*baaņ* namaa. Dīelūō-i-na, u saa tuō ce hujarre nei; ņga fiεfiε-i-na, u ce hujarre nei.†

Taa na kāņ na yuntaamba-i

¹¹ Mi jēnaaņ namaa, naa dii hūncortaaņ namaa hīεma-na bande-i-na. Terienģu fanģu-na, mi cārā-*nei*, naņ kuyen āmbabalma maņ, hielaaņ na naņģa mēi; ma kōsuōņ nelieņo. ¹² Naņ yeņ **niēraamba hōlma-na*, yaaņ na ciluō vii ku yaa da ba fiε ta ba bīεna na yireiņa-i wuō nelbabalaāņ namaa, ba ka da na maacenfafamma-i aa ba ka gbēlieņ Diilonjo-i u jommaņ-yiņģu-i.

¹³ Niēņ Itienjo-i aa na ta na siε fōņģōtaamba wulaa. Na ta na siε **jāmatigi wulaa*, u yaa *nuōmba-i* hiere ba yuņģu-na. ¹⁴ Na ta na siε *fāamaambaa-ba wulaa*; *jāmatigi jīεna* ba yaa-i nilēiņa-na ba ta ba nuola āmbabalmanciraamba-i aa ta ba gbēlieņ ānfafammanciraamba-i. ¹⁵ Na saa da, Diilonjo taara na ta na ce ānfafamma ku yaa mimiēlmba maņ sa suyaāņ kuyuņģu aa ta ba bīεna na yireiņa-i ba nunni ka suuye. ¹⁶ Naa dii na fεεēņ nuō ninsoņo, ņga baa na pāņ na ce kufanģu-i gboruōņģu na ta na ce kuubabalaāņģu-i. Na saaya na waa ņaa Diilon-*cāarāaņ* namaa. ¹⁷ Taa na dii *nuōmba-i* hiere ba nuņģu-i. Naņ yeņ baa bamaņ Yesu horre-na, yaaņ ba maama ta ma dōlnu-*nei*. Taa na *kāalā* Diilonjo-i. Taa na dii *jāmatigi nuņģu-i*.

Biyaāņ Kirsa maama

¹⁸ Maacembieņ namaa, taa na siε na yuntaamba wulaa aa na ta na kāņ-ba fafamma. U balaāņ baa-ni wa, u faa baa-ni wa, ta ņ siε u wulaa. ¹⁹ Na saa da, mulīεma maņ naņ maama sī, da ba haa-ma hā-ni aa ņ siε-ma Diilonjo maama-na, ku faa. ²⁰ Da ņ cāl aa siε muoru-i, yer hade-i dii-kuō? ņga da ba ta ba huol ņ yaaņģa-i ņ ānfafamma maama-na aa ņ siε yaahuolo faņo-i, yerre dii ku yaa nuō-i aa ku faa Diilonjo wulaa. ²¹ Diilonjo taara ku yaa na wulaa. **Kirsa fuō fεε mulāaņ* namaa maama-na. U *piģāaņ-na nelma'i dumaāņo-na* na da na ta na ce u

* 2:9 Niēņ Helmaņ-sebē-i-na (Exode) 19.5-6; Anjlnamma tiyemmaņ-sebē-i-na (Deutéronome) 4.20, 7.6; Isayi sebē-i-na (Ésaie) 9.1; 43.20-21. † 2:10 Niēņ Ose sebē-i-na (Osée) 1.6,9; 2.1,23,25.

temma-i. ²² «Fuō maņ saa cāl, aa huhurma diei saa hel u nunģu-na dede»[†] ²³ ba tuoraaya-yuō, u saa ji sie moloņo. Ba cie-yo sūlma-i, u saa ji wur moloņo. U yaan aa yaņ-ma hā Diiloņo wuō u yaa suyaan u pā. ²⁴ U biyaa i āmbabalma-i tūu-ma fuō fēreņ yunģu-na a kā baa-ma *daaņģu-na. U cie ku yaa-i a ce i hiel i naņģa āmbabalma cemma-na a ce-ye nelviin mie i tie ce kumaņ dōlaanuņ Diiloņo-i. Fuō mulĕma yaa cie na waa na fēreņ nuō dumandē-i-na. ²⁵ Naa naa waa ta na wuōra na yuņ-nu ņaa tūlmba maņ baala; ņģa fiēfiē-i-na na birii jo na tienģo wulaa, u yaa nieyaņ-ņei.

3

Ansorreņ-tiēnamma

¹ Kuuduōņģu yaa baa caaņ namaaņo-i; taa na sie na bōlbaa-ba wulaa, ku yaa bamaņ saa hūu Diiloņ-maama-i ba hōlmana, na ciluō ka ce ba hūu-ma. Ku sie hi na puur na nunni-i wuō na piie yaa-ba. ² Da ba da na ciluō faa, aa ne da na kāņ-ba, ba ka hūu Diiloņ-maama-i. ³ Baa na ta na kuye bomborman-ƒafaanģu-i: Baa na gonya yumigāale, baa sēne ba diima, baa kompafafammuņ-vaama. ⁴ Yaan aa na ta na taara huōya-ƒafaanģu: Na ta na taara hōƒafammu baa hōhinammu; nifanni sa vāa dede. Aa ni yaa dii baa yunģu Diiloņo wulaa. ⁵ Yiinaticaaamba maņ naa hūyāa Diiloņ-maama-i aa haa ba naņģa-i yuō, ba taa ba diyaa ba fēre baa ni yaa-i ba sie ba bōlbaa-ba wulaa. ⁶ Unaņo yaa Sara-i. Sara taa u nu *Abiramu nunģu-i, a ce dumaanģo-na u taa u bi-yo «Baba». Da na da holle ta na ce ānfafamma-i, namei Sara bien namaaņo-i kelkel.

⁷ Kuuduōņģu yaa baa bōlaaņ namaaņo-i; bilaaņ na caamba-i ƒafamma na tiēnamma-na, aa na saaya na suō wuō na fōņģōbaa-ba sa saa. Diiloņ uņ cie baa-na aa cira u ka hā-na cicēlma maņ, ba nunģu bi dii-mēi. Terieņģu ƒaņģu-na, taa na kāņ-ba ku yaa na cacārāņģu sie gbāa soņ yaņģa naņģa.

Hīrā mulĕma-i ņ ānfafamma cemma-na

⁸ Miņ ka perieņ baa mamaņ ma yaa daama: Yaan nelduōma yaa yu na hōmmu-i hiere. Bilaaņ na-naa kpelle. Taa na dōl baa na-naa ņaa cēduōņ-bieņ namaa. Bilaaņ na-naa hīēhīē, baa na ta na tetēņ na fēre. ⁹ Baa na ta na suu āmbabalma sōlaanģu-i baa āmbabalma. Baa na bi ta na suu tuosīnni sōlaanģu-i baa tuosīnni. Yaan aa na ta na haa na nufafaanģu kutaamba-na. Diiloņo taara ku yaa na wulaa. Da na haa na nufafaanģu bēi, Diiloņo ka bi haa u nufafaanģu namaaņo-na. ¹⁰ Na saa da, ma nyēģāaņ Diiloņ-nelma-na wuō:

«Umaņ duō tuō taara u ce u bāaņģu-i,

[†] 2:22 Isayi (Ēsaie) 53.9

*umāņ duo tuo taara u huōņga fē,
kutierjo saaya u hiel u naņga noparaaņ-āndenni-na baa coimana.*

11 *U saaya u nanna kuubabalaanģu-i aa tuo ce kuufafaanģu.*

U vaa u fεε weima baa ji suur u hālma-na baa moloņo.

12 *Na saa da, Itierjo saa nanna nelviimba-i.*

U tūņgu dii ba cacārāņgu-na.

*Ngā u sa gbo baa bamaņ cieņ kuubabalaanģu-i.»**

13 *Da na vaa na fεε baa ānfafamma cemma-i hai ka ce kuubabalaanģu nei?* 14 *Halle da ba fiε ce-na sūlma na ānfafamma maama-na, na yunni dōlaa. Baa na ta na kāalā nuōmba-i, baa na bi yaņ na hōmmu ta mu cu baa-ba.* 15 *Na saaya na suo wuo *Kirsā yaa u diei Itierjo-i. Taa na dii u nuņģu-i fafamma. Tigiin na ta na cie, umāņ duo yuu-na wuo bige-i cie na haa na naņga Kirsā-i-na, na waņ ma yaanģa-i baa-yo.* 16 *Na fē na hōmmu-i baa ma wamma-i aa na baa bi tēl moloņo. Naņ suyaa kumaņ faa, taa na ce ku yaa-i. Ku yaa bamaņ bīenaanaņ na yireiņa-i Kirsā huonģu-na ba yammu ka ture.* 17 *Diilonģ duo cira ņ muliēņ, da ņ muliēņ ānfafamma cemma-na, ku bōyaa ņ muliēņ āmbabalma cemma-na.*

18 *Na saa da, Kirsā fuo fεε bi mulāaņ aa ku nelbiliemba āmbabalma maama-na. U cie-ma i diei gbula. Fuo maņ waa nelviinģo, u siyaa ku nelbabalaamba sōlaanģu-na, duo dii-na na-naa nuo baa Diilonģo-i. Ba kuō-yo, ņga *Diilonģ-Yalle siire-yuo.* 19 *Diilonģ-Yalle yaa bi cie u kā ka piye Diilonģ-nelma-i baa bamaņ dii kuliinģu nyisēnni-na.* 20 **Nowe bāanģu-na, ba yaa naa puu bubuošinni baa Diilonģo-i. Baņ puu bubuošinni baa-yo dumaanģo-na, Diilonģ wuo fē u huōņga-i aa yaņ Nowe ce beņo-i. Nuōmba bōi saa suur beņo faņo-na; nuōmba niisiei suurii yon a kor hūmma-na.* 21 *I gbāa saa hūmma famma-i baa *batemu hūmma. Nuōmba bi kor dumēi nyunģo-i-na batemu hūmma-na. Batemu hūmma-i maacemma sī ņ kūōma-na, ņga ma yunģu yaa wuo ņ hā Diilonģo-i ņ fεε baa huōņga diei. Yesu-Kirsā siremma yaa cie batemu tuo kor-e.* 22 *U siire nyugūņ kā dōrō-i-na ka tēna Diilonģo caaņ-nu, a waa *dōrpōpuōrbiemba yuņ-nu baa fōņģōtaamba-i hiere.*

4

Taa na ce kumaņ dōlaanģ Diilonģo-i

1 **Kirsāņ mulāaņ u kūōma-na dumaā, namaa fεε-i na saaya na tēna baa-ma wuo na ka muliēņ fuo bi temma-i. Na saa da, umāņ duo muliēņ u kūōma-na, ņ da u hielaa u naņga āmbabalma cemma-na.* 2 *U ce mafamma-i duo gbāa nanna nelbiliemba kuucenģu-i aa tuo ce Diilonģ-huōņga u yinni*

* 3:12 Gbeliemaņ-nalāanģu (Psaume) 34.13-17

boluoņgu maņ tīyāa hīema-na. ³ Na cie na bāaņgu-i dei baa *nieraamba-i ba kuuceņgu-na: Na cie na bāaņgu-i tīlāsīnni-na, baa bīņwosīnni-na, baa koņhiliņgu-na, baa wuolalle-na, baa nyolle-na. Aa na duu Diiloņo huoņga-i baa na tīnni-i. ⁴ Fiefiē-i-na, nieraambaņ daa na sa tiraa na ce kakarkuoņo faņo-i baa-ba, ku bir yaņ aa cu ba hōmmu-i ba bigāaņ-na. ⁵ Nga baņ ceņ kumaņ hiere, Diiloņo ka gāņ baa-ba. U tigiņ tī duo yuu cicēlmantaamba-i baa bikuomba-i hiere. ⁶ Ku'i cie na da *Neldōdōlma bi waaņ halle baa kuomba-i. A ce dumaaņo-na, baņ waa hīema-na aa mamaņ fie da-ba a saanu baa ba āncemma-i, fiefiē-i-na *Diiloņ-Yalle ka gbāa ce ba sire waa baa Diiloņo-i.

Taa na suo Diiloņ-caluo belma

⁷ Weima-i hiere ma piyaa tīmma. Terieņgu faņgu-na, baa na dii na yunni-i, aa na saaya na suo na fereņ belma ta na gbā na cārā Diiloņo-i. ⁸ Kumaņ gbāaņ, yaaņ na maama ta ma gbu ma dōlnu ma-naa. Na saa da, *nelnyulmu sa kaņ āmbabalma bōl**. ⁹ Taa na ce niraamba nersīnni-i fafamma, baa na ta na waana baa-ba. ¹⁰ Diiloņo hāa-na na da-na-deņ fōņgōbaa hiere. Neliēņo neliēņo u saaya u suo u wuoņo belma a gbāa duo tuo kāyā banamba-i baa-yo. ¹¹ Diiloņ duo hā umaņ jumēfafalle-i, kutieņo saaya u ce-de tuo waņ Diiloņ-nelma baa-de. Duo hā umaņ kakāyāmmaņ-fōņgūo-i, u tuo kāyā nuomba-i baa u yaa-i. Yesu-Kirsa maama-na, ku saaya na āncemma-i hiere ma ta ma ce nuomba ta ba bī Diiloņo yefafalle. Yefafalle-i baa fōņgūo-i ni vii u yaa-i hōnni maņ joņ. Ma cie.

Taa na hīrā mulīema-i Yesu-Kirsa maama-na

¹² Mī jēnaaņ namaa, yaahuolo maņ haaņ-nei daayo-i, baa na yaņ na hōmmu cu baa-yo; u sagalla-nei duo ne. Baa na da niē sī ba fiēņ-na baa-yo. ¹³ Yaaņ aa ku ta ku dōlnu-nei wuo na nalāa *Kirsa mulīema temma ne. Terieņgu faņgu-na, duo ji jo u fōņgōtesīnniņ-jomma-i, na hōmmu ka fē gbarnu. ¹⁴ Da ba tuora-nei Kirsa maama-na, na yunni dōlaa. *Diiloņ-Yalle dii baa-na aa Diiloņo bōboima da di yaa nuo-i. ¹⁵ Molo baa yaņ ba ji belo ta ba huol u yaaņga-i wuo u kuo neliēņo, sisō u cuyaa, sisō u cie kuubabalaāņgu naņ temma, da ma'i bi sī u diyaa u nuņgu-i nelma maņ saa hi-yo. ¹⁶ Nga da ba ta ba huol ņ yaaņga-i wuo Kirsa wuoņ nuo, baa yaņ senserre da-ni. Niņ yeņ Kirsa horrena, yaņ aa ņ ta ņ jaal Diiloņo-i mafamma-na. ¹⁷ Gēņgeryiņgu hii. Diiloņo duoņ tuo gāņ baa u dūņ-baaņ miēmēi igēna. A ne da duo doņ tuo gāņ baa miēņo-i, gēņgērō periema ka waa niē baa bamaņ ciinaana Diiloņ-*Neldōdōlma-i? ¹⁸ A saa baa Diiloņ-nelmaņ waaņ-ma dumaa:

* 4:8 Niēņ Bīncuoņ-nelmaņ-sebe-i-na (Proverbes) 10.12.

«Da ku³ nelviinjo korma dii kpelle,

āmbabalmanciraamba kūņgu ka waa niε?»†

¹⁹ Terienģu fanģu-na, Diilonģ du³ nu³ni maņ muliεņ, baa yaņ ņ kū³ma kara; cor ņ ta ce ānfafamma-i aa ņ dii ņ fεε Weimantienģo naņ-na. U yaa maa-ni. U sa waņ weima aa ji bir baa huonģ-āndaanģu.

5

Bilaanģ Diilonģ-dūņ-baamba-i dεi

¹ Fiεfiε-i-na, mi ka fulnu Diilonģ-dūņ-baamba yaataamba yaa-i. Mei fεε-i yaatienģ mu³; mi daa *Kirsā muliεma-i nu³ baa mi yufelle. Du³ ji bir jo du³ ji ce u yuntesinni-i, mi ka ce mi bāanģu-i baa-yo. Miņ ka waņ mamaņ baa yaataanģ namaanģo-i ma yaa daama: ² Diilonģ uņ hāa-na nu³mba maņ, bilaanģ-baņ dεi ņaa ānciinaņ uņ bel u mu³ru-i dumaa. Baa na bel-ba ņaa ba guoraa-na, bilaanģ-baņ baa hōfafanģa ņaa Diilonģ uņ taaranģ-ku³ dumaa. Baa na bi ce-ku gbeitaara-hūmelle; yaanģ aa na ta na ce-ku baa pāama. ³ Diilonģ uņ diyaa bamaņ na nammu-na, baa na ta na haa na fōņģū³-i bei; yaanģ ba ta ba da namaa cilōfafanģo yaa aa ta ba ce. ⁴ Ku yaa ānciinaamba yuntienģ* du³ ji jo, na ka da nyantuoluo maņ sa cu³raayanģ dede.

⁵ Kuudu³uņģu yaa baa naacienģ namaanģo-i, taa na sie yaataamba wulaa. Aa na hieronģo-i na saaya na nanna bombolma-i. Na saa da, Diilonģ-nelma ciεra wu³:

«Diilonģo sa gbo baa bombolmantaamba-i,

ņģa u friinu u hu³ņģa-i baa bamaņ hiiriijenģ ba fεε.»†

⁶ Terienģu fanģu-na, taa na hiire na fεε Weimantienģo yaanģa-na ku yaa na tetemmanģ-yiinģ da ku hi, u ka tetenģ-na. ⁷ U yaa yieraaya baa na yunniņ-maama-i, haraanģ-manģ hiere na hā-yo.

⁸ Baa na dii na yunni-i! Siirenģ na yiera! Na bigāarāņo-i *Sitāni dii tu³ wu³ra u biņ aa tu³ bure ņaa nyulmu bilaa jara. U taara moloņo du³ wuo. ⁹ Bilaanģ Diilonģ-maama-i nammu hāi na bigāarāņo baa ji yar-na. Na saaya na su³ wu³ terni-na hiere yaahuolo fanģo temma yaa daanģ Diilonģ-dūņ-baamba-i. ¹⁰ Na ka muliεņ cellε yogo, ņģa Diilo fu³ maņ ānfafamma-i hiere ma tienģo-i, u ka bir dii-na na fonni-na. U ka dii sirēiņa nei aa ce na yiera donģ u hūmelle-na. U yaa biε-na na da na ta na ce na bāanģu-i baa-yo Kirsā horre-na hōnni maņ jonģ. ¹¹ Fōņģū³ dii baa u yaa-i hōnni maņ jonģ! Ma ciε.

Jaaluperienģu

† 4:18 Bincuoņ-nelmaņ-sebe (Proverbs) 11.31 * 5:4 Ancinaamba yuntienģo-i: Ba gbē Yesu fu³ fεε yaa. Niεņ Nsāa sebe-i-na 10.11. † 5:5 Bincuoņ-nelmaņ-sebe (Proverbs) 3.34

¹² Mi nyegāaņ sebeyel daade-i da mi dii sirēiņa nei aa waņ baa-na wuō naņ vaa na fεε baa Diiloņo maņ maama-i, u yaa ninsoņ-Diiloņo-i. Mi waaņ fuō hujarre maama yaa baa-na. U hujarre temma si dii. Silasi yaa kāyā-miε mi nyegēņ sebeyel daade-i. U nyaarāa Yesu huoņgu-na.

¹³Diiloņ-dūņ-baamba maņ *Babilōni-i-na bande-i-na, Diiloņo yufellen hilaa bamaņ nuō-i namaa bi temma-i, ba pāa-na jaaluņgu. Mi biēņo-i† Marke bi jaalaa-na.

¹⁴Taa na jaal na-naa fafamma ņaa cεduoņ-bieņ namaa. Namaa namaņ dii *Kirsā horre-na Diilo kāyā-nei.

† **5:13** Niēņ Tim. dīε. 1.2; Tite sebe-i-na 1.4.

Pierŋ nyegãaŋ sebeháallŋo maŋ Nelmuoamma

Pierŋ taa u nyegẽŋ sebe daayo-i huõngu maŋ nuõ-i, uu naa suõ wuõ u yinni saa tiraa t̄e b̄oi. U taa u taara halle duõ fie'a u saa ji waa, uŋ waanŋ mamaŋ baa Diilonŋ-dũŋ-baamba-i Yesu kũngu-na, ma baa hel ba hõmmu-na.

U duõŋ piiye pigãaŋ-ba wuõ ba saaya ba waa ŋaa Diilonŋ uŋ taaraŋ ba waa dumaa, aa Yesu *põpuõrbiembanŋ pigãaŋ-ba ninsoŋo maŋ, ba nyaar-yuõ nammu hãi, ba baa yanŋ u ji korra-bei (sap. 1).

U ghuõya-bei wuõ ba bel ba fere coikartaamba maŋ wuõ bafamba hãalã nuõmba-i baa Diilonŋ-nelma aa cakũngu cer muonu ba yunni-i (sap. 2). Sapitiri daayo nyaanu u-naa baa Yuda sebe-i.

U piraanŋ u sebe-i baa Yesu jommaŋ-maama. Banamba ciẽra wuõ Yesu sa tiraa u ye dii jomma-na. Pier wuõ kutaamba kar coima. Wuõ da ŋ da Yesu hii yinŋ daani-i u sa jo u jo, kuu dii ŋaa u fie u huõnga-i baa nuõmba-i ba da ba suõ-yo hierẽ aa bir ba hõmmu-i (sap. 3).

Jaaluŋgu

¹ Muõ Simõ-Pier, Yesu-Kirsa cãaraŋ muõ aa tiraa waa u *põpuõrbilonŋ muõ. Muõmei nyegãaŋ sebe daayo-i da mi hã Yesu-Kirsa fafaanŋuŋ ciẽ namaa namaŋ haa na naŋga-i yuõ mie temma-i. U yaa i Diilonŋo, u yaa i Konŋkortieŋo. ² Nanŋ suyaa Diilonŋo-i baa Itieŋo-i Yesu-i, Diilonŋo firnu u huõnga-i u tuõ kãyã-nei aa tuõ fẽ na hõmmu-i.

Kert̄es̄inni fafaanŋu-i

³ Na saa da, Diilonŋo himma pigãaŋ-ye kumaŋ gbãa fa i maama-i hierẽ i diẽ gbãa tiẽ wuõ Diilonŋ-hũmelle-i diŋ saaya di wuõ dumaa. Inŋ suõ-yo, ku'i ciẽ u ce kufanŋu-i hã-ye. U yaa biẽ-ye duõ ji pigãaŋ-ye u bõbõima-i baa u fafaanŋu-i. ⁴ Ku ciẽ dumei uŋ ŋa naa pã nufafaanŋu maŋ baa-ye, uŋ ŋa naa pã nubãmbãale maŋ baa-ye, u ce-ku hã-ye. U ciẽ-ku hã-ye i diẽ gbãa hiel i naŋga nelbiliemba kusũŋ-maama-na, ma kõsuõŋ nelieŋo; aa biẽ fuõ kusũŋ-maama. ⁵ Terieŋgu fanŋu-na, gbãaŋ kpelle na naara ãnfafamma-i na ãŋhũuma-na, aa na taara Diilonŋo huõnga-i na suõ-ka na naara na ãnfafamma-i. ⁶ Na ta na suõ na fereŋ belma a naara Diilonŋo huõnga suõma-i. Na naara pãama-i na bel-ŋ-fereŋs̄inni-na, aa na naara Diilonŋ-hũmelle wuõsafafaanŋu-i na pãama-na. ⁷ Na ta na ce horre-i

a naara na Diilon-*hümelle wuᵛsafafaan*gu-i, aa na naara nelnyulmu-i na horre cemma-na. ⁸ Maman daama-i hiere, da ma waa-*nei* aa na firnu na *hõmmu-i* baa ma cemma-i, ku yaa pigãan wuᵛ na suᵛ Itienᵛo-i Yesu-Kirsa-i aa yunᵛgu dii u suᵛmana. ⁹ Nga da ma'a maa si dii uman nuᵛ-i, kutienᵛo dii *ᵛaa yironᵛo*; u sa da *dei*. Kuu dii *ᵛaa* u yaan ma karaanu-yuᵛ wuᵛ Diilonᵛo hurii u *ãmbabalma-i* cor.

¹⁰ Terienᵛgu fanᵛgu-na, tobiᵛn namaa, Diilonᵛ u yufellen *hilaane-i* u *bi-na*, *gbãan* kpelle na baa ji bir u *babĩmuᵛo-i-na*. Da na sie u *babĩmuᵛo-i*, na sa ji *gbãa* cii u *hümelle-na* *gbula*. ¹¹ Mafan da ma ce, Yesu-Kirsa nellen-*hümelle* ka puure da *gbaa* a *hãna*. U yaa Itienᵛo-i, u yaa i *konᵛkortienᵛo-i* aa u nelle sa ji muonu dede.

Bilaan ninsoᵛo-i nammu hãi

¹² Nan feᵛ na suᵛ nel daama-i, mi sie budii mi nunᵛgu-na. Mi suyaa *mie* na nyaarãa *ninson-belle-na*, *ᵛga* mi ka cor ta mi titirre-*mei* baa-na ma ta ma *fienu-*nei**. ¹³ Da mi waa yogo mi saa ku, *mei* wulaa ku saaya mi ta mi *hãl-ma* *nalãanᵛgu* baa-na, ku yaa ma sie karaanu-*nei*. ¹⁴ Mi suyaa *mie* ku sie da huᵛᵛᵛgu Diilonᵛo-*babĩmuᵛo* ka hi-mi. Itienᵛo-i Yesu-Kirsa *gbuᵛyamiē* *ti* baa-ma. ¹⁵ Terienᵛgu fanᵛgu-na, mi ka *gbãn* kpelle, da mi saa ji waa, nel daama baa karaanu-*nei*.

¹⁶ Na saa da, inᵛ waanᵛ Itienᵛo-i Yesu-Kirsa *jommaᵛn-maama-i* baa u *fõᵛᵛgũᵛ* maama manᵛ baa-na, ku saa ce *ᵛaa* i karaa i huᵛyasaᵛᵛga *de!* I saa kar i huᵛyasaᵛᵛga, *mie* *ferē-i* i daa u *bõbõima-i* nuᵛ baa i yufelle. ¹⁷ I To-i Diilonᵛo yaa *hãa-yo* *bõbõima* *famma-i*. U *tiyãa* dii u yuntesinni-na *dõrõ-i-na* aa fara cira: «Mi *Biēᵛo* yaa *daayo-i*, u maama sa suᵛ aa *dõlnu-mie*. U yaa *fiēᵛ* mi huᵛᵛᵛga-i.*»

¹⁸ Uᵛ taa u piye mafamma-i, *mie* *ferē-i* i waa u *tãnuᵛᵛgu-na* baa Yesu-i a nu uᵛ piyenᵛ. ¹⁹ Ku'i *cie* i *fũnuᵛ* haa i *nanᵛga-i* *Diilopõpuõrbiemba nelma-na. Maa dii *ᵛaa* *fiᵛnuᵛo* ta ma ce cecerma kukulmanᵛ yēᵛ terni manᵛ nuᵛ-i. Ma ce kufanᵛgu-i ta ma *cie* *cicãnjãale-i*. Huᵛᵛᵛgu fanᵛgu yaa nuᵛ-i *cuomõele†* ka hel a kaala *weima-i* hiere na *hõmmu-na*. Terienᵛgu fanᵛgu-na, taa na ne-ma torro. ²⁰ Mamanᵛ yunᵛgu, na saaya na suᵛ wuᵛ *nelienᵛ* nuᵛᵛᵛo-i *ᵛ* yundaanᵛgu-i, *ᵛ* sie *gbãa* *hielnu* *Diilopõpuõrbiembanᵛ* *nyēᵛgãan* *mamanᵛ* *Diilon-nelma-na.‡* ²¹ Na saa da, *Diilopõpuõrunᵛgu* nanᵛgu saa jo *nelbilon-jomma-i* dede, *Diilonᵛo-Yalle'i *diyaa-kunᵛ* ba *nunni-na*.

* 1:17 Nieᵛ Matie *sebe-i-na* 17.1-5; Marke *sebe-i-na* 9.2-7; Like *sebe-i-na* 9.28-35.

† 1:19 *Cuomõele-i*: Ba *gbē* Yesu yaa-i. Nieᵛ Amp. 22.16. ‡ 1:20 *Girēkimma-na* terienᵛ daaku *gbãa* bi nu nunᵛ daama-i: «Diilopõpuõrbiembanᵛ *nyēᵛgãan* *mamanᵛ* hiere, *nelienᵛ* huᵛyasaᵛᵛga *sí.*»

2

*Súlma haraa bamaŋ cie ba fεε Diilopɔpuɔrbiemba
(Yuda 4-13)*

¹ Nuɔmba naŋ cie ba fεε *Diilopɔpuɔrbiemba dumaa *Isirahel-baamba hɔlma-na, ma temma ka bi ce namaa hɔlma-na. Ba ka jo baa coima naŋ temma ji ta ba tɔal-na. Kutaamba ka ciina Itienɔ-i, ŋ sie suɔ wuɔ u yaa sɔa ba yunni-i. A ce dumaanɔ-na ba sie gbɔŋ aa kɔsuɔŋ ba fεε. ² Nuɔmba bɔi ka cu ba huon-nu ba biŋwosinni-na. Ba ka ce ninson-húmelle yerre biɛna. ³ Gbein-nyulmu ka ce coikartaan daaba kar ba huɔyasammu baa-na a hũu na nagɔŋ-niini-i. Nga kumaŋ ka haa-bei, ku suyaa ti jina; ba kɔsuɔman-yinni saa maa.

⁴ Na saa da, halle *dɔrɔpuɔrbiemba man naa cɔlɔa ku huonɔgu-na, Diilonɔ saa yan-ba; u vaa-ba dii-ba fobabalaanɔgu-na dii kukulma-na a jina tuɔ cie gɛŋgeryiinɔgu-i. ⁵ U saa bi yan yinataamba-i, baa naa silaa balan baa-yo cor. U dɔa hũmma wuo-ba hiere aa ji yan *Nowe yaa yon baa nuɔmba niehɔi baa-yo*. Nowe taa u hel u wan viisinniŋ-maama-i baa-ba, nga molo saa ji hũu-ma. ⁶ Diilonɔ bi pɔa Sodɔmutaamba-i baa Gomɔrtaamba-i ba ambabalma sully-i; u kukulii nilɛin daaya-i a pigaaŋ bubɔlaamba-i mamaŋ ka da-ba.† ⁷ Nga u kuraa Loti-i. Fuɔ waa nelfɛɛinɔ ba hɔlma-na. Baa naa silaa mulɛin-yo baa ba biŋwosinniŋ-maacemma-i.‡ ⁸ Uŋ waa nelfɛɛinɔ dumaanɔ-na aa waa ba hɔlma-na tuɔ da ba ciluɔ-i aa tuɔ nu ba piiyuo-i yinni man jon, ku taa ku jan-yo ku cor.

⁹ Na saa da, Itienɔ suɔ uŋ ka hiel nelviimba-i dumaa mulɛema-na aa fɛ nelbabalaamba-i jina tuɔ cie gɛŋgeryiinɔgu duɔ ji pigaaŋ-ba u jɔyɔmma-i. ¹⁰ Kakarkuon-maacemman dɔlnuŋ bamaŋ ba ta ba ce-ma aa ba sa kɔŋ Itienɔ-i, u ka gbo kakalle-i bafamba yunni-na.

Coikartaamba man wuɔ bafamba hɔalɔ nuɔmba-i Diilon-nelma, bombolma sa suɔ aa dɔlnu-bei, aa ba yammu sa suɔ aa gbɔŋ; ba tuora dɔrniemba-i halle ba sa kɔalɔ. ¹¹ A ne da dɔrɔpuɔrbiemba man dɔrɔpuɔrbiemba, ba fɔŋgɔ jienya coikartaan daaba wuonɔ-i, aa ba tiraa hi yan-ba; nga ba sa wan dɔrniemba yebabalalle baa Diilonɔ-i. ¹² Nga coikartaan daaba sa cɛ, ba ce ba weima-i ba yuŋ-nu ŋaa bimbaamba. Ban'a ba sa suɔ mamaŋ, ba diyaa luŋgu ma yaa nuɔ-i. Ba ka ko-ba ŋaa ban kon bimbaamba dumaa. Na suyaa wuɔ bimbaamba gbɛ baa komma yaa yon. ¹³ Ban cie ambabalma man, ma sɔlaanɔgu ka suu-bei. Tilɔsinniŋ-maacemma sa suɔ aa dɔlnu-bei, halle bɔhulaanɔgu-na ba ce-ma. Da ba waa baa-na na ponsanni-na,

* 2:5 Nowe: Niɛŋ u kũŋgu-i Miwaanɔ jnamman-sebe-i-na (Genèse) 6.1-7.24.

† 2:6 Niɛŋ Miwaanɔ jnamman-sebe-i-na (Genèse) 19.24. ‡ 2:7 Niɛŋ Miwaanɔ jnamman-sebe-i-na (Genèse) 19.1-16.

coikarre dɔlnu-bei ŋaa bige-i! A ce dumaanjo-na ku biɛna na yerre-i aa ta ku ce-na senserre. ¹⁴ Ba sa da ciɛŋo baa ba yufelle aa cor-o, aa ba sa ye āmbabalma cemma-na. Bamanj saa nanj kaasinni Diilonj-hūmelle-na ba hi ba yaa-i ba tāal-ba. Gbeinj-maama yuu ba hōmmu-i cor. Diilonjo waasaanj-ba. ¹⁵ Ba naana hūmefafalle-i aa cu Bosɔr biɛŋo-i Balamu huonj-nu. Balamu naa ce u fɛɛ Diilopɔpuɔrbilonjo. Huhurmanj-gbeinja damma taa ma dɔlnu-yuɔ ŋaa bige-i! ¹⁶ Ŋga un'la naa yagar Diilonjo nunju-i aa tuɔ taara kumanj, u daa-ku: Kakūmuɔ'i piiye baa-yo pāŋ ce u nanna u miminsinni-i. §

¹⁷ Coikartaanj daaba dii ŋaa hūnfonni manj kuolaa; baa dii ŋaa diilonjo manj biilii aa cor baa fafalmu. Diilonjo tigiinj kukulberre nande'i tuɔ cie-ba ba da ba ka tɛna. ¹⁸ Bombolmanj-āndenni sa suɔ aa dɔlnu-bei, a ne da yunju bi si dii ba nelmana. Ba ce ma yaa-i ba tāal bamanj naana hūmebabalalle-i fɛlemma-i wuɔ ba ta ba ce biŋwosinni bafamba temma-i. ¹⁹ Ba waanj-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ da ba siɛ ba nunju-i ba ka waa ba fɛɛŋ nuɔ; a ne da bafamba fɛɛ-i baa si dii ba fɛɛŋ nuɔ. Ba kusūŋ-maama ciɛ-ba ŋaa kɔraamba. Ma ka wuo-ba. Na saa da, nelieŋo nelieŋo, duɔ yanj biŋkūŋ-maama ta yaanŋa yuɔ, ku biŋkūŋgu ce-yo ŋaa ku kɔrieŋo! ²⁰ Bamanj suyaa Itieŋo-i Yesu-Kirsa-i, bamanj suyaa koŋkortieŋo-i a kor nelbiliemba āmbabalma cemma-na, da ba ji tiraa yanj ma ta yaanŋa bei, ku migāanj balan-bei a yanj diɛlā-kūŋgu-i. ²¹ Kuɔ ba saa naa suɔ hūmefafalle-i, kuu naa buɔ-bei yanj banj suyaa-de aa yagar Diilonjo nunj-āndaanju-i. ²² Bincuɔmba ciɛra wuɔ: «Juoro sa ta yanj u wuosaanju», aa «Pɛrieŋ duɔ tuɔ hel hūncelle-na u tuɔ suur kpɔkpɔtuɔŋgu-na.» Ku yaa ŋaa bafamba kūŋgu-i.

3

Itieŋo ka bir jo

¹ Mi jɛnaan namaa, mi nyɛgāanj sebe nanjo hā-na cor tɛ, hāallŋ-wuonjo yaa daayo-i. Ba hāi-i-na hiere, mi tirii nelma bɔi baa-na da mi kāyā-nei na ta na jɔguɔŋ ānjɔgɔfafamma. ² *Diilopɔpuɔrbiembanj waanj mamanj cor yiinaa-i-na, yaanj ma ta ma tɛnu-nei a naara Itieŋo nunj-āndaanju-i. U yaa koŋkortieŋo-i. U *pɔpuɔrbiemba yaa hii-na baa u nunj-āndaanju-i. ³ Kumanj yunju, na saaya na suɔ wuɔ yiperieni-na, nuɔmba namba ka sire ta ba ce ba kuudɔlnunju yonj. Ba ka ta ba nye-na ⁴ aa ta ba piiye wuɔ: «Na Yesu pāa nunju wuɔ u ka bir jo, u cie bige-i aa duɔ jo? I bincuɔmbanj kuu ji hi baa nyunjo, wɛima dii ma temma-i ŋaa manj waa dumaa dii ku dommana; ma saa bibirre.» ⁵ Bamanj piyenj dumaanjo-na, ba yaanj ma

karaanu-bei wuɔ Diilonjo cie u nuŋ-ãndaanġu yon a hiel dɔrɔ-i baa hɛma-i. Ba yaan ma karaanu-bei wuɔ u hielaa hɛma-i hũmma yaa nuɔ-i aa tigiin-ma terduon-nu hũmma huonġa-na* .
 6 U bi cie hũnduon daama yaa-i a kɔsuon yiinataamba-i *Nowe bãanġu-na†. 7 Aa in dan hɛma man daama-i baa dɔrɔ man daayo-i, Diilon nuŋ-ãndaduon daaku yaa bilaaya-nie jina ta ku cie dãamu-i gẽŋgeryiinġu-na. Yiinġu fanġu-na, baman sa kãalãayãŋ Diilonjo-i, u ka kɔsuon-ba.

8 Nġa mi jẽnaan namaa, nelma diei dii na saa saaya na yan ma karaanu-nei: Na saaya na suɔ wuɔ Itienjo wulaa, yiinġu diei dii ŋaa bien nuɔsiba ndii, aa bien nuɔsiba ndii dii ŋaa yiinġu diei‡. 9 Itienjo sa fẽrẽ baa u nupãlle cemma-i ŋaa banamban jɔġuon-ma dumaa. Nġa namaa maama yaa cie u kũnna u huonġa-i; u sa taara molo ji kɔsuon u fere; u taara nelienjo nelienjo u ne u cilɔbabaŋo-i aa yan-yo.

10 Na saa da, Itienjo jomman-yiinġu ka tugol nuɔmba-i ŋaa cuoyuo un tugol dumaa. Yiinġu fan da ku ji hi, ijiebabalanni nan temma ka ce aa dɔrɔ pãŋ balla. Dãamu ka hãl ceinjo-i baa bãanġu-i baa mɔenja-i hiere, aa hɛma-i baa bĩmbĩnni man dii ma dɔrɔ-i-na hiere, ni ka caa. 11 Niman daani-i hiere nin yen da ni caa, namaa ciluɔ saaya u waa nie? U saaya u fa ŋaa Diilon un taaran u fa dumaa aa na vaa na fere baa Diilon-maama-i 12 na ta na cie Diilon un diyaa yiinġu man, aa na gbãŋ ku hi donduo. Yiinġu fanġu-na, dɔrɔ ka bel dãamu caa, aa ceinjo ka hãl baa bãanġu-i baa mɔenja-i hiere! 13 Nġa mienjo-i, Diilon un pãa nuŋġu-i baa-ye wuɔ u ka hiel dɔrfelenjo baa hɛfelenma hã-ye; i cie ni yaa-i. Balaanġu sie waa terienġu-na.

14 Terienġu fanġu-na, mi jẽnaan namaa, in yen tie cie yiinġu fanġu-i, gbãan kpelle Diilonjo baa ji da balaanġu nei, u baa ji da cãlmuɔ nei, ku yaa na huleinja sie ta a tie baa-yo. 15 Na saaya na suɔ wuɔ Itienjo vaayamma kor nuɔmba ŋaa i jienjo-i Poln bi nyegãan-ma dumaa hã-na. Diilonjo yaa diyaa-ma u nuŋġu-na. 16 Pol waan nel daama-i u sebebbaa-ba-na hiere. Nelma namaa dii u sebebbaa-ba-na ma suɔma dii kpelle. A ce dumaanjo-na, baman sa suyaan Diilon-nelma-i kã yaan-na aa ba saa tiraa nan kaasinni u hũmelle-na, ba miel-ma. Kutaamba bi miel Diilon-nelma-i hiere ma kũŋġu-na dumei. Ba kɔsuon ba fere'i dumaanjo-na.

17 Mi jẽnaan namaa, namaa fuɔ mi gbuɔya-nei ti baa nel daama-i. Bilaan na fere nelbabalaan daaba baa ji pira-nei a ce nan daa munyerafafammu man, mu korra-nei. 18 Itienjo-i Yesu-Kirsa cie hujarre ye, yaan aa na ta na nan kaasinni

* 3:5 Nien Miwaanjo jnamman-sebe-i-na (Genèse) 1.6-9. † 3:6 Nien Miwaanjo jnamman-sebe-i-na (Genèse) 7.11. ‡ 3:8 Nien Gbelieman-nalãanġu-na (Psaume) 90.4.

u huonġu-na, aa na ta na bi hãalã na suo-yo na kã. U yaa konġortieno-i, jaalunġu gbïe baa u yaa-i fiεfiε-i-na baa hõnni-na hie. Ma ciε.

Nsáan nyegáan sebedieláño man Nelmuoyamma

Nuamba namba naa ji sire ta ba guol Diilon-dün-baamba gbeini-i wuɔ Diilon-Bieno sie gbáa jo ji hon nelbilon temma; aa tiraa cira Diilon un paa nungu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno man, u'i sí Yesu-i, aa cor ta ba ce kuubabalaangu-i ba kã. Nsáan daa-ma dumaano-na, u nyegën sebe daayo-i hã Diilon-dün-baamba-i wuɔ ba bel ba fere kutaamba-na. U waan-ma kaala-mei u sebe-i-na wuɔ Yesu yaa Diilon-Bieno-i aa u juɔ ji hon nelbilon temma. U waan-ma baa-ye wuɔ: Nelnyulmu tieno yaa Diilono-i. Aa cira Diilono dii ñaa gbagbaama hiere; kukulbelle diei dii si dii-yuɔ. A ce dumaano-na in yey Diilon-bisãlñ mie, ku saaya i hiel i nanga ambabalma-na aa ku saaya i tie dol banamba-i a pigáan wuɔ i dol Diilono-i.

Cicelman-nelma

¹ Uman* waa dii ku domma-na, i daa-yo baa i yufienja-i aa ne-yo aa nu u nelma-i baa i tünni-i aa yiya-yuɔ baa i nammu-i. Kufangu tieno yaa cicelman-nelma-i. I wan fuɔ maama yaa baa-na. ² Cicelmantieno caraaya i da-yo aa tie wan u maama. U waa baa Diilono, fiɛfiɛ-i-na u caraaya i da-yo. I cie cicelma man sa tien dede-i ma wataan mie a tie wan-ma baa-na. ³ In daa manan aa nu manan, i bi wan-ma baa namaano-i i die gbáa ce baaduon mie i To-i Diilono horre-na. In yey horre man nuɔ-i baa Diilono-i, ii dii di yaa nuɔ-i baa u Bieno-i Yesu-Kirsa-i. ⁴ Da na da i nyegën nel daama-i die hã-na, i taara i hieron-i i hommu fë gbarnu.

Diilono yaa gbagbaama-i

⁵ In nuɔ manan Yesu-Kirsa nungu-na aa tie wan-ma baa-na, ma yaa daama: Diilono dii ñaa gbagbaama; kukulbelle diei dii si dii-yuɔ. ⁶ Die cira ii dii u horre-na, aa tie ce kukulman-maacemma-i, i cie coikartaan mie, i saa cu ninsono huon-nu. ⁷ Nga die tie ce i weima-i hiere gbagbaama-na ñaa Diilo fuɔ fere un kuon dumaa, i ka waa horre-na baa i-naa aa u Bieno-i Yesu tamma ka ta ma pir i ambabalma-i hiere ma halan-ma yiɛ.

⁸ Die cira ambabalmanciraan mie sí, i taal i fere; aa i naana ninsono humelle-i. ⁹ Nga die sie i calmuɔ-i Diilono yaanga-na u ka ce jande yiɛ aa pir i ambabalma-i hiere halan-ma yiɛ. U faa, u sa wan nelma aa ji bir baa huon-ãndaangu. ¹⁰ Diilon wuɔ nuamba-i hiere ba calãa; die cira i saa cal, kuu dii ñaa i cie

* 1:1 U gbë Yesu-Kirsa yaa-i.

Diilonjo-i coikartienjo, ku pigáañ wuɔ u nelma si dii i hɔmmu-na.

2

¹ Mi bisálŋ namaa, mi sa taara na ta na ce kuubabalaanġu-i ku'i cie na da mi nyegēŋ nel daama-i da mi hã-na. Nga umañ duɔ pira ce kuubabalaanġu-i, kakâyâtienjo dii baa-ye i To caanġu-na; u yaa Yesu-Kirsa-i, u yaa Nelviinjo-i, u saa cãl dede.

² U yaa pãa u ferε tãmmaŋ-kũŋ temma a pir i ãmbabalma-i halan-ma i yunni-na. Aa miε sŋ yonġ; u pãa u ferε duɔ bi pir nelbiliemba-i hiere ba ãmbabalma-i.

³ Diε tie nu Diilonjo nun-ãndaanġu-i, ku yaa i gbãa cira i suɔ-yo. ⁴ Umanġ duɔ puur u nunġu-i cira: «Mi suɔ Diilonjo-i» aa kutienjo sa nu u nun-ãndaanġu-i, u kar coima, u sa suɔ Diilonjo-i aa u naana ninsoŋo hũmelle-i. ⁵ Nga umañ nuɔŋ Diilonjo nunġu-i, Diilonj-nelnyulmu hii mu fuonġu-i fuɔ huɔŋga yaa nuɔ-i kelkel. Diε tie nu Diilonjo nunġu-i, ku yaa i gbãa cira ii dii u horre-na. ⁶ Umanġ duɔ cira fuɔ dii Diilonjo horre-na, kutienjo saaya u biε Yesu maama-i.

Dɔdɔluŋ-maama

⁷ Mi jënaañ namaa, miŋ nyegēŋ nelma manġ da mi hã-na daama-i, maafεlemma sŋ; maacɔmma. Na nuɔ-ma dii ku domma-na. Nel daama-i na nuɔ-ma cor tŋ wuɔ na saaya na ta na dɔl na-naa.* ⁸ Mi gbãa bi cira maafεlemma. Ma da *Kirsa wuɔsaanġu-na aa bi da namaa wuɔsaanġu-na. Na saa da! Kukulma duɔŋ ta ma ta aa terienġu ta ku kaala baa gbagbaamanġ-kerre-i.

⁹ Umanġ duɔ cira fuɔ dii gbagbaama-na aa tuɔ bigáañ u natobiŋo-i, kutienjo dii kukulma-na yogo. ¹⁰ Umanġ u natobiŋo maama dɔlnu-yuɔ, u yaa dii gbagbaama-na. Uŋ yeŋ gbagbaama-na dumaanġo-na, u siε gbãa pira. ¹¹ Nga umañ duɔ bigáañ u natobiŋo-i, uu dii kukulma-na. Kukulma yirii-yo a ce u tuɔ wuɔ u sa suɔ uŋ kãŋ kusuɔŋ-nu.

¹² Mi bisálŋ namaa, Yesu-Kirsa maama-na na ãmbabalma hurii halanġ, ku'i cie mi ta mi nyegēŋ sebe daayo-i da mi hã-na. ¹³ Bĩncuɔŋ namaa, nanġ suyaa umañ waa dii ku domma-na, ku'i cie mi ta mi nyegēŋ sebe daayo-i da mi hã-na. Naacienġ namaa, nanġ yaraa *Bigãarãŋo-i, ku'i cie mi ta mi nyegēŋ sebe daayo-i da mi hã-na. ¹⁴ Bisálŋ namaa, nanġ suyaa i To-i, ku'i cie mi ta mi nyegēŋ sebe daayo-i da mi hã-na. Bĩncuɔŋ namaa, nanġ suyaa umañ waa dii ku domma-na, ku'i cie mi ta mi nyegēŋ sebe daayo-i da mi hã-na. Naacienġ namaa, na gbãŋ, ku'i cie mi ta mi nyegēŋ sebe daayo-i da mi hã-na. Diilonj-nelma dii na hɔmmu-na aa na yaraa Bigãarãŋo-i.

* 2:7 Niεŋ Nsáa sebe-i-na 13.34.

¹⁵ Terienḡu fanḡu-na, baa na fer miwaanḡo-i baa u balaanḡu-i. Da na fer-o, i To maama siε gbāa ta ma dɔlnu-nei. ¹⁶ Na saa da, kumanḡ balaanḡ miwaanḡ daayo-na: Nuɔmba gbar ba nyaanu ba kusūḡ-maama, ba ce cāncaaya aa tiraa ta ba ce bombolma baa ba nagāḡ-niini-i. Mafamma-i daama-i hiere Diilonḡ-maama sɪ, nelbilienḡ-huɔya-maama. ¹⁷ Miwaanḡo tɪ u kā baa u balaanḡu-i hiere, ḡga umanḡ ciεḡ Diilonḡo huɔḡa-i, kutienḡo dii gbula; u sa ji kā terienḡu.

Kirsa bigāarāamba maama

¹⁸ Mi bisálḡ namaa, miwaanḡo tɪmmanḡ-huɔḡu hii tɪ. Ma sɪ ma waanḡ baa-na wuɔ *Kirsa bigāarāḡo ka jo ke? Ku yaa daaku fiεfiε-i-na nuɔmba bɔi bigāanḡ Kirsa-i i hɔlma-na. Ku pigāanḡ wuɔ miwaanḡo tɪmmanḡ-huɔḡu hii tɪ. ¹⁹ Kutaamba waa baa miεmei aa ji bir i huonḡ-nu. Kuɔ baa naa waa miε baamba kelkel, baa naa saa bir. ḡga mafamma ciε i die suɔ wuɔ ba hieronḡo-na, molo saa waa miε wuonḡo.

²⁰ Kirsa hāa namaanḡo-i *Diilonḡ-Yalle-i, a ce dumaanḡo-na na hieronḡo-i, na suɔ ninsonḡo-i. ²¹ Ku saa ce ḡaa na sa suɔ ninsonḡo-i ku'i ciε mi ta mi nyεḡḡḡ sebe daayo-i da mi hā-na de! Na suyo ku'i ciε mi ta mi nyεḡḡḡ-yo; aa na bi suyaa wuɔ coima-i baa ninsonḡo-i ni sa gbo.

²² Umanḡ duɔ cira: «Diilonḡ unḡ pāa nunḡu-i wuɔ u ka saanḡ *Konḡkortienḡo manḡ u'i sɪ Yesu-i» ba bɪ kufanḡu tienḡo yaa coikartienḡo-i. U yaa Kirsa bigāarāḡo-i. U cɪinaana i To-i Diilonḡo-i baa u Biεḡo-i Yesu-i hiere. ²³ Umanḡ duɔ cɪina Beɔolḡo-i, kuu dii ḡaa u cɪinaana Tuonḡo yaa-i; aa umanḡ duɔ siε Beɔolḡo-i, kuu dii ḡaa u bi siyaa Tuonḡo yaa-i.

²⁴ Terienḡu fanḡu-na, banḡ waanḡ mamanḡ baa-na dii ku domma-na, yaanḡ ma tɪε na hɔmmu-na. Nanḡ nuɔ mamanḡ ku domma-na, da na yanḡ ma tɪε na hɔmmu-na, na ka tɪε i To horre-na baa u Biεḡo-i hiere. ²⁵ Unḡ pāa nunḡu manḡ baa-ye, ku yaa daaku: Wuɔ u ka hā-ye cicɛlma manḡ sa tɪεḡ dede-i.

²⁶ Bamanḡ taaraayanḡ ba pira-nei, ba yaa ciε mi ji ta mi nyεḡḡḡ nel daama-i da mi hā-na. ²⁷ Namaa fuɔ, Kirsa hāa-na Diilonḡ-Yalle-i, dii dii na hɔmmu-na. Di pigāanḡ-na wεima-i hiere. Aa diḡ pigāanḡ-na mamanḡ coima sɪ; ninsonḡo yaa-i. Terienḡu fanḡu-na, na taara pigāatienḡo nanḡo da na ce bige-i baa-yo? Nyaarāanḡ Kirsa-i-na ḡaa Diilonḡ-Yallenḡ waanḡ-ma baa-na dumaa.

²⁸ Mi bisálḡ namaa, nyaarāanḡ Kirsa-i-na, ku yaa duɔ ji tuɔ jo yiḡḡu manḡ nuɔ-i korma siε da-ye baa-yo, aa i yammu siε bi ture u yaanḡa-na. ²⁹ Na suyaa wuɔ Kirsa-i nelviinḡo. Terienḡu fanḡu-na, na saaya na bi suɔ wuɔ umanḡ duɔ tuɔ ce ānviima-i Diilonḡ-bilonḡo.

3

Ba suɔ Diilonɔ-bisálmba-i nié?

¹ Niéŋ i To-i Diilonɔ unɔ dɔlaa-ye dumaa! Ku cié u tuɔ bí-ye u bisálŋ mié! Ninsie ninsie, u bisálŋ mié. Nɔga nelbiliembanɔ'a ba saa suɔ Diilonɔ-i, ba saa suɔ wuɔ u bisálmba'i miéŋo-i. ² Mi jénaaŋ namaa, nyunɔgo-i-na, ii dii Diilonɔ-bisálŋ mié, nɔga inɔ ka waa dumaa jebi bisínuɔ-i-na, i saa suɔ ku yaa yogo. Inɔ suyaa ma diei maama manɔ, ma yaa daama: *Kirsaa duɔ ji jo, unɔ yéŋ dumaa, i ka bi da-yo duméi; aa unɔ yéŋ dumaa, i ka bi waa duméi. ³ Bamaŋ haa ba nanɔga-i Kirsaa-i-na aa tɛna kufanɔgu tɛnamma-i, ba hielaa ba nanɔga ámbabalma-na da ba gbáŋ ce nelfafaamba Kirsaa temma-i.

⁴ Ámbabalma yaa a maar Diilonɔ nunɔgu-i. Terienɔgu fanɔgu-na, umaŋ duɔ tuɔ ce ámbabalma-i, kutienɔ maar Diilonɔ nunɔgu yaa dumaanɔ-na. ⁵ Na suyaa wuɔ Yesu-Kirsaa juɔ híema-na duɔ ji pir ámbabalma. Fuɔ-i ámbabalmanɔ-huɔŋga si dii-yuɔ. ⁶ A ce dumaanɔ-na, umaŋ duɔ nyaar-yuɔ, nɔ da kutienɔ yaanɔ ámbabalma-i. Nɔga umaŋ duɔ cor tuɔ ce ámbabalma-i, nɔ suɔ kerre kutienɔ sa suɔ-yo aa u saa da-yo dede.

⁷ Mi bisálŋ namaa, baa na yanɔ ba pira-néi baa viisínŋinɔ-kúnɔgu-i. Umaŋ ciéŋ kuuviinɔgu-i u yaa nelviinɔ-i a bié Yesu-Kirsaa maama-i. ⁸ Nɔga umaŋ duɔ tuɔ ce ámbabalma-i, kutienɔ dii baa *Sitáni. Na saa da, Sitáni duɔŋ baa ámbabalma cemmanɔ-i dii ku domma-na. Diilonɔ-Biéŋo jommanɔ-yunɔgu-i híema-na, u juɔ duɔ ji bíena Sitáni maacemma.

⁹ Umaŋ duɔ ce Diilonɔ-bilonɔ, Diilonɔ támma'i dii-yuɔ, a ce dumaanɔ-na nɔ da u yaanɔ ámbabalma cemmanɔ-i. Unɔ cié Diilonɔ-bilonɔ, u ce nié gbáa cor tuɔ ce ámbabalma-i? ¹⁰ Banɔ suɔ Diilonɔ-bisálmba-i dumaa ba bɔ-ba Sitáni-baamba-na ku yaa daaku: Umaŋ sa ciéŋ kuuviinɔgu-i baa umaŋ sa dɔlaanɔ u natobimba-i, ba hái-i-na hiere Diilonɔ-bisálmba sí, Sitáni-baamba.

Ninɔ saaya nɔ dɔl nɔ natobinɔ-i dumaa

¹¹ Ma waanɔ baa-na dii ku domma-na wuɔ: «I saaya i tie dɔl i-naa.»* ¹² Molo baa suur Kayine gboluonɔgu-na; fuɔ waa *Sitáni-nolnɔ ku'i cié u ko u háanɔ-i. Kayine maacemma naa balanɔ aa u háanɔ maama cɛr fa, ku'i cié u bigáanɔ-yo aa ko-yo.†

¹³ Tobinɔ namaa, terienɔgu fanɔgu-na, nelbilienɔ da ba bigáanɔ-na, baa na yanɔ ku ce-na gbɛrɛ. ¹⁴ Mié i suyaa wuɔ i hilaa kuliinɔ-húmelle-na a bié cicéلمانɔ-húmelle. I natobimba maamanɔ dɔlnunɔ-yié, ku'i cié i suɔ mafamma-i. Umaŋ sa taaraayanɔ u da u natobinɔ-i baa u yufelle, kutienɔ dii kuliinɔ-húmelle-na yogo. ¹⁵ Umaŋ duɔ bigáanɔ u natobinɔ-i, kutienɔ saa baa nelkoronɔ.

* 3:11 Niéŋ Nsáa sebé-i-na 13.34.

† 3:12 Kayine: Niéŋ u kúnɔgu-i Miwaanɔ

jɔnammanɔ-sebé-i-na (Genèse) 4.1-8.

Aa ma sí na suyaa wuó nelkoronjo-i baa cicélma manj sa t̄eñ dede-i ba maaya ba-naa ké? ¹⁶ Yesu-Kirsa juó ji ku i maama-na ku yaa cié i suó nelieñ nuó ninj saaya ñ dól ñ natobinjo-i dumaa. Mié fere-i i bi saaya i hũu-ma ku i natobimba maama-na. ¹⁷ Da ku waa baa nuó aa ñ da ñ natobinjo-i mul̄fema-na aa yagar wuó ñ sié káyá-yuó, nanj ka bel-ma nié cira Diilonj-nelnyulmu temma dii nuó-na? ¹⁸ Mi bisálñ namaa, baa na yanj i tie dól i-naa i nunninj yonj; yaanj ku ta ku da i ciluó-i-na wuó i dól i-naa kelkel.

¹⁹ Dié tie dól i natobimba-i, ku yaa pigáañ wuó i cuu ninsonjo huonj-nu aa i huleiña sié ta a tie baa Diilonjo-i. ²⁰ Diilonjo suó weima-i hiere; halle i hõñ da mu fié'a mu sa hũu-ma, baa na yanj ku ce-ye b̄ñkũngu. Diilonj uñ suó mamanan, ma maaraa mié hõmmu-i. ²¹ Aa mi j̄enaanj namaa, da kuó i hõmmu hũyáa-ma, terienju fangu-na i gbáa da holle yiéra Diilonjo yaanga-na a cārā aa u hā-ye. ²² Inj nunj u nunj-āndaangu-i aa tie ce u huõnga-i, ku'i cié dié cārā kumanj u hā-ye baa-ku. ²³ U nunj-āndaangu yaa daaku: Wuó i hũu u Biẽño-i Yesu-Kirsa maama-i aa i tie dól i-naa ñaa Kirsanj taaranj-kuó dumaa i wulaa.† ²⁴ Umanj nuõñ Diilonjo nunj-āndaangu-i, kutienjo dii baa Diilonjo-i aa Diilonjo bi waa baa kutienjo-i. Diilonj uñ hāa-ye u *Yalle manj, di yaa pigáañ wuó uu dii baa-ye.

4

Ba suó Diilonj-Yalle maacemma-i nié?

¹ Mi j̄enaanj namaa, bilaanj na fere. Na saa da, bamanj karaan coima-i wuó bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba, ba gbuyaa terni-i hiere. A ce dumaanjo-na umanj duó cira fuó ce u weima-i baa *Diilonj-Yalle fõngũ, baa na p̄añ na cu kutienjo huonj-nu. Ciẽñ-yonj na ne igẽna, da kuó Diilonj-Yalle yaa kelkel, na ka suó. ² Na gbáa suó Diilonj-Yallentienjo-i dumaa ku yaa daaku: Umanj duó tuó piiye wuó Yesu-Kirsa juó ji honj nelbilonj temma, kufangu tienjo yaa Diilonj-Yalle dii-yuó. ³ Nga umanj duó yagar mafamma-i, kutienjo-i Diilonj-wuonjo sí, *Kirsa bigáarãño. Na nuó fuó maama yaa wuó u ka jo, u juó t̄i.

⁴ Nga mi bisálñ namaa, namaanjo-i Diilonj-baanj namaa. Diilonj uñ hāa namaanjo-i fõngũ manj, u maaraa *Sitāniñ hāa nelbiliemba-i fõngũ manj, a ce dumaanjo-na, na maama yaraa coikartaanj daaba-i. ⁵ Bafamba-i bande ku taamba; ba piiye bande ku t̄imma. Aa bande ku taamba'i nuõñ ba nelma-i. ⁶ A ne da miẽño-i Diilonj-baanj mié. Umanj duó tuó suó Diilonjo-i ñ da u nu i nelma-i. Nga umanj duó Diilonj-wuonjo sí, ñ da kutienjo sa nu i nelma-i. I suó ninsontienjo-i dumei a bõ-yo coikartienjo-na.

Nelnyulmu tienjo yaa Diilonjo-i

† 3:23 Nieñ Nsáa sebe-i-na 13.34; 15.12,17.

⁷ Mi jēnaañ namaa, nelnyulmu hel Diilonj-na, a ce dumaanjo-na yaañ i tie dól i-naa. Umanj duw tuw dól banamba-i, kutienjo-i Diilonj-bilonjo; ku yungu yaa wuw u suw Diilonjo-i. ⁸ Nelnyulmu tienjo yaa Diilonjo-i. Umanj duw u sa dól u nabaamba-i, kutienjo sa suw Diilonjo-i. ⁹ Diilonj unj pigāañ-ye u nelnyulmu-i dumaa ku yaa daaku: U saañ u Bēduola jo hēma-na a ji hā-ye baa ninsonj-cicēlma-i. ¹⁰ Nelnyul daamu-i, ku saa ce ŋaa miemei dōlaa Diilonjo-i de! Ŋga u yaa dōlaa-ye aa saañ u Biēño jo ji ce u fere tāmmanj-kūngu a pir i āmbabalma-i halanj-ma i yunni-na.

¹¹ Mi jēnaañ namaa, da kuw Diilonjo dōlaa-ye dól daama temma-i, miē fere-i i bi saaya i dól i-naa. ¹² Molonj yufelle saa haa Diilonjo-na dede, ŋga die tie dól i-naa, u ka waa baa-ye aa u nelnyulmu ka hi mu fuonju-i i hōmmu-na.

¹³ Diilonjo hāa-ye u *Yalle-i ku'i cie i suw wuw uu dii baa-ye aa i bi waa baa-yo. ¹⁴ A naara kufanj-u unj saañ u Biēño jo hēma-na duw ji kor nelbiliemba-i, miē i daa-yo nuw baa i yufelle, ku'i cie i tie wanj-ma. ¹⁵ Umanj duw tuw piye wuw Yesu-i Diilonj-Biēño; kutienjo dii Diilonjo horre-na aa Diilonjo bi waa baa kutienjo-i. ¹⁶ Aa Diilonj unj dōlaa-ye dumaa, i daa-ku aa i haa i nanja yuw. Nelnyulmu tienjo yaa Diilonjo-i. Nelnyul da mu waa umanj nuw-i, Diilonjo dii baa kutienjo-i aa kutienjo bi waa Diilonjo horre-na. ¹⁷ Nelnyul da mu hi mu fuonju-i i hōmmu-na, i huleiña siē ta a tie baa gēngeryiingū maama-i. Inj biyaa Yesu maama-i hēma-na bande-i-na, ku'i cie i huleiña sa tie baa-ma. ¹⁸ Nelnyul da mu waa-niē, ŋ holle sa tie baa wēima. Nelnyul da mu hi mu fuonju-i niē, korma ta hiere. Diilonj-berru yaa juwñ baa korma-i. Umanj duw suw wuw Diilonjo kaa gāñ baa-yo, ŋ da kutienjo holle tie. Umanj duw tuw kālā, ŋ suw kerre Diilonj-nelnyulmu saa hi mu fuonju-i u huwñga-na. ¹⁹ Miēño-i, da ŋ da i dól nuwmba-i baa Diilonjo-i hiere, kuu dii ŋaa Diilonjo dōlaa-ye dīelūw ku'i cie. ²⁰ Umanj duw tuw bigāañ u natobiño-i aa cira fuw dól Diilonjo-i, kutienjo kar coima. Ninj danj umanj baa ŋ yufelle, da ŋ saa gbāa dól ufanjo-i, ŋ ce niē gbāa dól Diilonjo manj ŋ sa da-yo? ²¹ *Kirsanj hāa-ye mamanj, ma yaa daama: Umanj duw tuw dól Diilonjo-i u saaya u bi tuw dól u natobiño-i.

5

Ba dól Diilonjo-i niē?

¹ Umanj duw hūu-ma wuw Diilonj unj saañ *Konjortienjo manj u yaa Yesu-i, kutienjo-i Diilonj-bilonjo. Aa da ŋ ta ŋ dól Tuonjo-i ŋ siē gbāa ni ŋ sa dól u bisālmba-i. ² Die tie dól Diilonjo-i aa tie nu u nunj-āndaanju-i, ku yaa pigāañ wuw i dól u bisālmba-i. ³ A dól Diilonjo-i, ku yaa haku-i? Ku yaa a tie ce u nunj-āndaanju-i. A ne da u nunj-āndaanju saa kuola. ⁴ Ku saa kuola niē niē? Umanj

duo ce Diilonj-bilonjo, η da u maama yaraa nelbiliemba-i. Un haa u nanja Yesu-i-na, u hielaa u nanja nelbiliemba balaanġuna. Ku'i cie u maama yar-ba. ⁵ Da ma hel bamanj hũyãa ma wuɔ Yesu-i Diilonj-Bieño, hai moloño-i gbãa hiel u nanja nelbiliemba balaanġuna?

⁶ Yesu-Kirsa yaa juɔ hĩema-na ji *batisenj hũmma-na aa ce u ferε tãmmañ-kũngu. Ku saa ce ηaa u juɔ ji batisenj yonj de! U juɔ ji batisenj aa tiraa ce u ferε tãmmañ-kũngu. *Diilonj-Yalle yaa ninsoño tieno-i; di yaa pigãañ Yesu-Kirsa sinni-i. ⁷ Bimbĩnni siei pigãañ-yen u sinni-i. Bimbĩnni siei niinj daani yaa daani: ⁸ Diilonj-Yalle, baa hũmma, a naara tãmma. Aa ni siei-i-na hiere ni pigãañ ãnduoma.

⁹ Ma sĩ nelbilienj da ba da mamanj aa wañ-ma baa-ye, i hũma wuɔ ninsoño ke? A ne da Diilonj-nelma dii baa yunġu yan nelbiliemba maama-i. Diilonj-nelma yaa hama-i? Ma yaa un waanj mamanj a vii u Bieño-i. ¹⁰ Terienġu fanġu-na, umanj duo hũu Diilonj-Bieño maama-i, Diilonj un waanj mamanj u Bieño kũngu-na, ma ka tĩe kutienjo huɔnġa-na. Nġa umanj duo saa hũuma, kutienjo cie Diilonjo-i coikartienjo. U cie-yo coikartienjo nie nie? Diilonj un waanj mamanj u ferεñ Bieño kũngu-na, kutienjo bilaa diilonjo-i cĩina-mei. ¹¹ Diilonjo waanj wuɔ nie u Bieño kũngu-na? Wuɔ u hãa-ye cicẽlma manj, ma da u Bieño yaa nuɔ-i. Cicẽlma famma sa tĩ dede. ¹² Umanj duo sie Bepoljo-i, cicẽlñ daama dii baa kutienjo-i; nġa umanj duo saa sie Bepoljo-i, u sie gbãa da cicẽlñ daama-i.

Diilonjo sa yagar u baamba wulaa

¹³ Namaa namanj hũyãa Diilonj-Bieño maama-i, mi nyegẽñ nel daama-i da mi hã namei, na da na suɔ wuɔ na daa cicẽlma manj sa tĩenj dede-i tĩ. ¹⁴ Die tie cãrã Diilonjo-i i huleiñja sa tie baa-yo. I suyaa wuɔ die cãrã kumanj dɔlaanunj-yuɔ, u sie yagar. ¹⁵ A ce dumaanjo-na, inj suyaa wuɔ u sa yagar i wulaa, i bi suyaa wuɔ die cãrã kumanj u ka hã-ye baa-ku.

¹⁶ Da η da η natobiño ce ãmbabalma, da kuɔ ãmbabalma famma gbãa hur a hiel-o dãamuñ-hũmelle-na, cãrã Diilonjo-i η hã-yo; Diilonjo ka kor-o. Kufanġu vii bamanj ba ãmbabalma gbãa hur halan-bei. Nġa ãmbabalma diei dii, ma sie gbãa hur aa ma kã baa ma cetienjo-i dãamu-na*, mi saa cira na cãrã Diilonjo-i mafamma-na. ¹⁷ Mamanj saa vii hiere, ãmbabalma. Nġa ãmbabalma-i hiere ma sa kã baa ma cetienjo-i dãamu-na; manamma gbãa hur.

¹⁸ I suyaa wuɔ Diilonj-bilonjo sa ce ãmbabalma, Diilonj-Bieño dii tuɔ neya-yuɔ, a ce dumaanjo-na *Bigãarãño yufelle yuɔ. ¹⁹ I

* 5:16 Umanj duo tuora *Diilonj-Yalle-i, jande cεraa u ce-yuɔ hĩema-na bande-i-na baa dɔrɔ-i-na hiere. Nieñ Matie sebe-i-na 12.31.

bi suyaa wuɔ miɛño-i Diilonɔ-baan miɛ, a ne da banamba-i hiere baa dii Bigáarãño nan-na. ²⁰I bi tiraa suɔ wuɔ Diilonɔ-Biɛño juɔ, u yaa Yesu-Kirsa-i. U juɔ ji ce i tie suɔ ninsonɔ-Diilonɔ-i. Ii dii baa-yo ninsonɔ-Diilonɔ horre-na. U yaa ninsonɔ-Diilonɔ-i. U yaa cicɛlma man sa tɛɛ dede-i ma tienɔ-i.

²¹Mi bisálɛ namaa, bilaan na fɛɛɛ cufiɛɛna-na.

Nsáaŋ nyegáaŋ sebeháallŋo maŋ Nelmuoyamma

Nsáa nyegáaŋ sebe daayo-i há Diilonŋ-dūŋ-baamba namba. U bŋe ba yaa wuɔ ciɛŋo naŋo baa u bisálmba.

Nsáa kuye dɔdɔlŋ-maama'i baa-ba; wuɔ ba ta ba dɔl ba-naa; aa ba ta ba wuɔ ba saanu baa Diilonŋ-nelma-i. U gbuɔya-bei wuɔ bamaŋ cŋinaana Yesu-Kirsa-i, ba bel ba fɛɛ kutaamba-na.

Jaaluŋgu

¹ Ciɛŋ nuɔ, Diilonŋo yufellen hilaa nuɔni maŋ nuɔ-i, na yaatienŋo nyegɛŋ sebe daayo-i duɔ há nuɔnei baa ŋ bisálmba-i. Coima saa fa, na maama sa suɔ aa dɔl nu-miɛ. Aa na maama sa dɔl nu muɔ mi diei yon; bamaŋ siyaa ninsonŋo-i hiere, na maama bi dɔl nu-bei. ² Ninsonŋo maŋ dii i hɔmmu-na, u yaa ciɛ na maama ta ma dɔl nu-yiɛ. Ninsonŋo daayo dii i hɔmmu-na u sa ji ká terienŋu. ³ I To-i Diilonŋo-i baa u Biɛŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba ka káyá-yiɛ aa ce hujarre yiɛ aa fɛ i hɔmmu-i i die gbáa tŋe ninsonŋo hŋmelle-na aa tie dɔl i-naa.

A dɔl ŋ nanolŋo-i ku yaa yunŋu

⁴ Mi nuɔ wuɔ ŋ bisálmba namba wuɔ ninsonŋo hŋmelle-i ŋaa i Tonŋ taaraaya-kuɔ dumaa i wulaa. Nel daama gbuu silaa fɛ mi huɔŋga-i cor. ⁵ Ciɛŋ nuɔ, miŋ taaraŋ kumaŋ ŋ wulaa fiefiɛ-i-na, ku yaa daaku: Yaaŋ i tie dɔl i-naa. Ku saa ce ŋaa mi nyegɛŋ nelfɛlemma'i da mi há-ni; nelfɛlemma sí. Inŋ nuɔ mamaŋ cor dii ku domma-na, ma yaa-i. ⁶ Die tie dɔl i-naa, kuu dii ŋaa i ce Diilonŋo nuŋ-ándaanŋu yaa-i. Aa Diilonŋo nuŋ-ándaanŋu yaa haku-i? Ku yaa naŋ nuɔ nelma maŋ dii ku domma-na wuɔ na saaya na ta na dɔl na-naa.*

Bilaan na fɛɛ Kirsa bigáaráamba-na

⁷ Na saa da, coikartaamba bɔi wuɔra terni-na hiere ba táal nuɔmba-i. Kutaamba yagaraa-ma wuɔ Yesu-Kirsa juɔ ji hon nelbilonŋ temma. Ba bŋ ba yaa-i táal nuɔmbaa-ba-i. Ba yaa *Kirsa bigáaráamba-i. ⁸ Terienŋu fanŋu-na, bilaan na fɛɛ i maacemma baa ji ce maacɛŋgbáŋgbálamma na hɔlma-na. Gbáaŋ na da ma sully-i du kŋŋu-na hiere.

⁹ Umanŋ duɔ yanŋ Kirsa maama-i aa tuɔ ce u denŋ-maama, kutienŋo nuŋgu si dii baa Diilonŋo-i. Nŋa umanŋ duɔ bel-ma nammu hái, u nuŋgu dii baa Diilonŋo-i baa u Biɛŋo-i hiere.

* 1:6 Niɛŋ Nsáa sebe-i-na 13.34; 15.12,17.

¹⁰ Bamaŋ yaaŋ Kirsa maama-i aa ta ba wuɔra ba waŋ ba deŋ-
maama, umaŋ duɔ kã na wulaa, baa na hã-yo muntŋenammu.
Halle baa na jaal-o ku jaaluŋgu. ¹¹ Umaŋ duɔ jaal-o, kutienjo
nuŋgu dii baa-yo u maacembabalamma-na.

Nelperiema

¹² Nelma bɔi dii mi da mi waŋ-ma baa-na, ŋga mi sa taara mi
nyegẽŋ-ma sebe nuɔ hã-na. Diilonj duɔ siɛ, mi ka kã na wulaa.
Da mi kã, mei ferɛŋ nuŋgu yaa ka waŋ-ma baa-na, ku yaa i
hɔmmu ka fẽ gbarnu.

¹³ Ciɛŋ nuɔ, Diilonjo yufellen hilaa ŋ mɔlɔ maŋ nuɔ-i, u
bisálmba pãa-ni jaaluŋgu.

Nsáaᅇ nyegáaᅇ sebesielinjo maᅇ Nelmuoyamma

Nsáa nyegáaᅇ sebe daayo-i há Diilonᅇ-dūᅇ-baamba yaatiᅇᅇo naᅇo-i baa-yo; ba taa ba bí-yo Gawusi. Gawusi taa u káyā Diilonᅇ-dūᅇ-baamba-i ku'i cie Nsáa nyegēᅇ sebe daayo-i duᅇ jaalo aa duᅇ gbuya-yuᅇ wuᅇ u bel u fere Diyotirefu-i-na kere yaatesinni dᅇlᅇnu-yuᅇ a ne da u maacemma saa fa.

Nsáa gbelaanᅇ Gawusi-i boi wuᅇ u vii baa Diilonᅇo-i aa tiraa firnu u huᅇᅇga-i baa Diilonᅇ-dūᅇ-baamba-i. U bi kaalaa Diilonᅇ-dūᅇ-wuᅇᅇo naᅇo-i, ba taa ba bí-yo Demetursi. Nuᅇmba taa ba bí u yefafalle-i terni-na hiere.

Nsáa pigáaᅇ-ye u sebe daayo-na wuᅇ i baa cu nelbabal-aamba huᅇᅇ-nu, i yanᅇ aa i tie ce ānfafamma-i bāaᅇᅇu-i baa isuᅇᅇᅇu-i, ku yaa pigáaᅇ Diilonᅇ-dūᅇ-wuᅇᅇo sínni-i.

Gawusi wuᅇsaᅇᅇu-i

¹ Gawusi, yaatiᅇᅇo nyegēᅇ sebe daayo-i duᅇ há nuᅇnei. Krᅇr, coima saa fa, ᅇ maama sa suᅇ aa dᅇlᅇnu-mie. ² Mi cārā Diilonᅇo-i da ᅇ dii ᅇ naᅇᅇga-i mamanᅇ nuᅇo-i ma fa ᅇ wulaa, aa ᅇ kūma waa ma fereᅇ nuᅇ ᅇaa niᅇ yeᅇ ᅇ fereᅇ nuᅇ dumaa Diilonᅇ-hūmelle-na.

³ Tobimba namba juᅇ a hel na terieᅇᅇu-na a jo ji tūnu-mie wuᅇ ᅇ bilaa ninsoᅇo-i nammu hái aa ᅇ wuᅇ u hūmelle-i. Nel daama gbuu silaa fē mi huᅇᅇga-i cor. ⁴ Da mi gbuu nu wuᅇ mi bisámba wuᅇ ninsoᅇo hūmelle-i diᅇ saaya di wuᅇ dumaa, ku yaa fieᅇ mi huᅇᅇga-i ku yanᅇ weima-i hiere.

⁵ Krᅇr, niᅇ káyāᅇ tobimba-i dumaa, ku yaa pigáaᅇ wuᅇ ᅇ wuᅇ Diilonᅇ-hūmelle-i fafamma. Halle niᅇ fie'a ᅇ sa suᅇ bamaᅇ, ᅇ káyā-bei. ⁶ Tobimba namba juᅇ bande-i-na aa waᅇ-ma baa Diilonᅇ-dūᅇ-baamba-i wuᅇ ᅇ bilaa-ba fafamma. Ta ᅇ káyā-bei dumie ᅇaa Diilonᅇ uᅇ taaraᅇ-kuᅇ dumaa, ba ta ba cor baa ba hūmelle-i. ⁷ Ba hilaa ba nilieᅇᅇa-na Itieᅇᅇo maacemma maama'i nuᅇo-i, ba sa hūu bíᅇkūᅇᅇu bamaᅇ si dii Yesu horre-na ba wulaa. ⁸ Tobimba famba temma-i, i saaya i dii i naᅇᅇga baa-ba a káyā-bei ninsoᅇo wamma-na.

Diyotirefu maama baa Demetursi

⁹ Mi nyegáaᅇ sebeyuᅇᅇu naᅇᅇu a há-na Diilonᅇ-dūᅇᅇu-na. Nga yaatesinniᅇ dᅇlᅇnuᅇ Diyotirefu-i, die waᅇ mamanᅇ u sa ce-ma. ¹⁰ Da mi kā, uᅇ ceᅇ kumaᅇ, mi ka waᅇ-ku tūnu-nei: U wuᅇra u bíᅇna i yireᅇᅇa-i. Aa u saa bāl mafamma-na, tobimba maᅇ da

ba kã da ba ka har-yuɔ, u yagar. Molonɔ duɔ hũu-ma ba da ba har-yuɔ wuɔ hĩi; aa donya kutienɔ-i Diilonɔ-dũngu-na.

¹¹ Kpɔr, baa dii ŋ gboluonɔgu-i nelbabalaamba maacemma-na, yan aa ŋ cu nelfafaamba. Umanɔ cienɔ añfamma-i, Diilonɔ-wuonɔ. Nɔga umanɔ cienɔ kuubabalaanɔgu-i, u sa suɔ Diilonɔ-i.

¹² Kumanɔ ŋaa Demetursi kũngu-i, nuamba-i hierɛ ba bĩ u yefafalle. Uŋ wuɔ ninsonɔ hũmelle-i dumaa, ku pigãanɔ wuɔ nelfefeiɔ. Miɛ fɛrɛ-i i bi bĩ u yefafalle. Aa ŋ suyaa wuɔ inɔ wanɔmanɔ u kũngu-na, ninsonɔ yaa-i.

¹³ Nelma bɔi dii mi da mi wanɔ-ma baa-ni, ŋga mi sa taara mi nyegẽŋ-ma sebe nuɔ hã-ni. ¹⁴ Diilonɔ duɔ sie, ku sie vaaya, i ka da i-naa; die da i-naa, i ka saa-ma.

¹⁵ Diilo kãyã-niɛ. N jẽnaamba pãa-ni jaaluɔgu. Jaal i jẽnaamba manɔ dii terienɔgu-na hierɛ ba da-ba-diei ŋ hã-mi.

Yudaŋ nyɛgãaŋ sebɛ maŋ Nelmuoyamma

Sebɛ daayo-i Yuda'i nyɛgãaŋ-yo. U nyaanu u-naa baa Pier sebehãaliŋo-i (Pier hãa. 2). Yuda-i baa Pier ba sa gbo baa bamaŋ waŋ Diilonŋ-nelma-i baa coima-i aa ba sie bi tiraa hiel ba nanŋa biŋwosinni-na.

Yuda piye duɔ tũnu Diilonŋ-dũŋ-baamba-i wuɔ baŋ nuɔ Diilonŋ-nelma-i dumaa Yesu *pɔpɔuɔrbiemba wulaa, ba bel-ma dumɛi aa ba ta ba kãyã ba-naa Diilonŋ-hũmelle-na.

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Yuda, Sake hãaŋ muɔ, mi cãa Yesu-Kirsa. Muɔmɛi nyɛgãaŋ sebɛ daayo-i da mi hã i To-i Diilonŋ uŋ dɔlaa bamaŋ aa fiɛl-ba jina tuɔ cie Yesu-Kirsa-i.

² Diilonŋo firnu u huɔŋga-i u tuɔ ce hujarre-nɛi aa u fɛ na hɔmmu-i aa yu-mu baa nelnyulmu.

Nelbabalaamba ka da-ma (Pier hãa. 2.1-17)

³ Mi jãnaaŋ namaa, Diilonŋ uŋ kuraa-ye hiere dumaa, mi gbuu ta mi taara mi nyɛgɛŋ ku yaa-i hã-na, ŋga sebɛ daayo kũŋgu cie mi naa mi yaŋ mafamma-i aa da mi nyɛgɛŋ u yaa-i da mi dii sirɛiŋa nɛi, wuɔ na vaa na fɛrɛ baa Diilonŋ-maama-i uŋ hãa u baamba-i baa mamaŋ i diei gbula. ⁴ Na saa da, nelbabalaamba namba yagalaa suur na hɔlma-na; kutaamba sa kãalã Diilonŋo-i. Ba siire ta ba tãal-na wuɔ Diilonŋ uŋ faa, da ŋ fiɛ ta ŋ ce biŋwosinni-i u sie gãŋ baa-ni. Ba cinaana Yesu-Kirsa-i, a ne da u yaa i Yuntienŋo-i u diei yoŋ aa tiraa waa Itienŋo. Mamaŋ ka da-ba, ma waŋ Diilonŋ-nelma-na ku bãaŋgu cuɔ.

⁵ Yaŋ mi tir nel daama-i baa-na: Ma sɪ Itienŋ uŋ kuraa *Isirahɛl-baamba-i dumaa Esipi-i-na ma tiyãanu-nɛi kɛ? Aa ku huɔŋgu-na uŋ kuɔ bamaŋ saa haa ba nanŋa-i yuɔ dumaa, ma diei saa fuo-nɛi. ⁶ Aa *dɔrpɔpɔuɔrbiemba maŋ cinaana ba munyierammu-i aa ta halaŋ ba muntermu-na, Diilonŋo bilaa-ba suuye-bei kukulma-na jina tuɔ cie gɛŋgeryiŋgu-i duɔ yuuba. Yaŋ mafamma ta ma bi tɛnu-nɛi. ⁷ Kuuduɔŋgu yaa baa Sodɔmutaamba-i baa Gomɔrtaamba-i a naara nilɛiŋa maŋ a kɔtɔnni-na, ba taa ba galla baa ba-naa ba yuŋ-nu aa ba saa bãl-ku nelbiliemba-na yoŋ.* Ku'i cie Diilonŋo dii bafamba-i dãamu-na ba ta ba ce sũlma-i. Dãamu fammu sa diŋ da. U diyaa-ba duɔ pigãaŋ nuɔmba-i nelma.

* 1:7 Niɛŋ Miwaanŋo jɪnammaŋ-sebɛ-i-na (Genèse) 19.1-29.

⁸ Mafammanj fiε ce, nelbabalaan daaba siire ta ba ce maaduoma yaa-i. Ba pepienju cie ba ta ba guola ba ferε, ku cie ba sa k̄an̄ yuntienjo, aa tiraa ce ba ta ba tuora d̄orp̄uorbiemba-i. ⁹ Ma s̄i na suo Misel man̄ d̄orp̄uorbiemba yuntienjo-i ke? Ban̄ taa ba ce ba-naa baa *Sitāni-i huon̄gu man̄ nuo-i *Moisi fuuremman̄-k̄un̄gu-na, Misel saa siε piye babalaa h̄a-yo. Uj waan̄ man̄ ma diei maama-i, u ciεra: «Itienjo baa yan̄-ni.»

¹⁰ Nga nelbabalaan daaba-i, ban̄'a ba sa suo man̄, ba diyaa lun̄gu ma yaa nuo-i. Ba ce ba weima-i ba yun̄-nu n̄aa bimbaamba. Ma ka wuo-ba. ¹¹ S̄ulma haraa-bei! Ba suurii Kayine† nallu-na, aa gbein̄-maama cie ba nanna h̄umelle-i Balamu‡ temma-i. Ba anyagarma ka kosuon̄-ba n̄aa Kore§ maaman̄ kosaan̄-yo dumaa. ¹² Da na tigiin̄ na-naa da na wuo niuwuoni-i, ba yaa biēnaan̄ na niuwuoni wuoma-i. Senserre sa da-ba baa ba gbuolaan̄gu-i. Ba yii baa ba kus̄nni yon̄. Baa dii n̄aa diilon̄jo man̄ biilli aa cor baa fafalmu. Baa dii n̄aa tibiin̄gu man̄ sa maan̄ bien̄a; da ba j̄un̄ kufan̄gu temma-i kuu dii n̄aa ku kuu h̄in̄. ¹³ Ba hel baa ba senserren̄-maacemma-i bomborma-na n̄aa d̄amman̄-nuoraan̄gun̄ hiel ku s̄ampugaaru-i ku nanna bomborma-na dumaa. Baa dii n̄aa m̄εn̄a man̄ wuoraayan̄ a b̄in̄. Diilon̄jo tigiin̄ kukulberre* nande'i tuo cie-ba ba da ba ka t̄ie terien̄gu-na gbula.

¹⁴ En̄oki man̄ Adāma h̄āyēt̄iluo† waan̄ bafamba maama yaa cor. U ciεra wuo: «Niεn̄, Itienjo ka jo baa u d̄orp̄uorbiemba-i nellen̄-yufelle ¹⁵ a ji ḡer nelbiliemba-i hiere ba āndaan̄gu-i. U ka cāl āmbabalmanciraamba-i ba āmbabalma-na hiere. Ban̄'a ba sa k̄an̄-yo, aa ba sa bi nu u nuŋgu-i, ba siε bi tiraa wan̄ āndafafaan̄gu h̄a-yo, u ka cāl-ba babalaa.»

¹⁶ Nelbabalaan daaba-i ba h̄ommu sa f̄ε da, ba hel ba waana yaa yinni man̄ jon̄; kuman̄ d̄olaa-ban̄ ba gbar ba nyaanu ku yaa-i. Bombolman̄-āndenni sa suo aa d̄olnu-bei aa ta ba puur nuomba ta ba k̄āyā-bei.

An̄gbuyamma

¹⁷ Nga mi j̄ēnaan̄ namaa, namaan̄jo-i, Itienjo-i Yesu-Kirsa *p̄orp̄uorbiemban̄ waan̄ man̄, yaan̄ ma ta ma t̄ēnu-n̄ei. ¹⁸ Ba waan̄-ma baa-na wuo: «Miwaan̄jo t̄imman̄-huon̄gu-na,

† 1:11 Kayine: Niεn̄ u k̄un̄gu-i Miwaan̄jo j̄inamman̄-sebe-i-na (Genèse) 4.3-8.

‡ 1:11 Balamu: Niεn̄ u k̄un̄gu-i K̄amman̄-sebe-i-na (Nombres) 31.16. § 1:11

Kore: Niεn̄ u k̄un̄gu-i K̄amman̄-sebe-i-na (Nombres) 16.1-35. * 1:13 Kukulma

pigāan̄ wuo ba sa ka da suur Diilon̄-nelle-na; saa-ku baa Matie 22.13. † 1:14

H̄āyēt̄iluo: Ku birii a saanu baa cerma. Ku kaalaaya girekimma-na wuo En̄oki naa waa Adāma h̄āyēl̄no h̄āyēl̄no h̄āyēl̄no. Adāma h̄āyēl̄mban̄ cuu ba-naa dumaa, niεn̄-kun̄ Miwaan̄jo j̄inamman̄-sebe-i-na (Genèse) 5.1-24.

nuɔmba namba kaa ta ba nye Diilonɔ-i aa ta ba ce kuman dɔlaanun-bei.»¹⁹ Baman buɔran nuɔmba-i ba-naa nuɔ, ba yaa bafamba-i. Ba ce ba weiima-i ba yun-nu; *Diilon-Yalle si ba hɔmmu-na.²⁰ Nga mi jɛnaan namaa, namaanɔ-i, taa na ce na weiima-i na saanu baa na Diilon-hɔmellen-kɔngu yaa-i. Di maama saa fa baa fafaangu-i; aa na ta na cārā Diilonɔ-i baa Diilon-Yalle-i yaa na hɔmmu-na.²¹ Baa na yan Diilonɔ nelnyulmu maama karaanu-nei. Taa na ce-mu na cie Itienɔ-i Yesu-Kirsa duɔ ce hujarre nei aa hā-na cicɛlma man sa tɛn dede-i.²² Taa na ce hujarre baman cien ba hɔmmu-i mu hā-mu-hāi.²³ Kuraan-ban dāamu-na. Banamba dii na saaya na ta na ce hujarre-bei, nga na saaya na bel na fεε ba baa ji celien-na baa ba kakarkuon-maacemma-i. Halle ba niidiini gbāa celien-na.

Diilon-jaalungu

²⁴ Taa na jaal Diilonɔ-i, u yaa gbāa ce na sie cii u hɔmelle-na aa ce-na welewele na yiera u yaanga-na baa hɔfɛlle.²⁵ Yaan i tie jaal-o, u yaa u diei Diilonɔ-i. U cie Itienɔ-i Yesu-Kirsa jo ji kor-e. Bobɔima-i baa yuntesinni-i, baa fɔngɔtesinni-i baa nellentesinni-i, nii dii baa u yaa dii ku domma-na ji hi baa fεfiε aa ni sa ji tɛ dede! Ma cie.

Ampigāaman-*sebe* Nelmuoyamma

Sebe daayo huɔya-maama-i Yesu-Kirsa yaa caraaya Nsāa-i baa-ma aa ce u nyegēŋ-ma hã Diilon-*dūŋ*-baamba-i ba da ba suɔ-ma.

Huɔŋgu fangu-na, *Orome ba *jāmatigi taa u ce Diilon-*dūŋ*-baamba-i kpāncōlgūɔ wuɔ ba ciε niε yaŋ ufaŋo-i aa ce Yesu-Kirsa yaa ba Yuntieno-i ta ba jaal-o. *Sebe* daayo dii sireiŋa Diilon-*dūŋ*-baamba-na Diilon-hūmelle wuɔsaŋgu-na. Uu dii ŋaa gbānalāŋgu, bīmbaamba-i baa nelbiliemba-i baa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i ba ce wεima-i baa ba-naa. U gbuyaa baa āntigāama: Bimbīpielni dii, dadāa-niini dii, jūŋo dii, *Tūmbilono dii baa u dɔrŋo, saasorcieno dii; ba haa u yerre-i *Babiloni-i. Babiloni-i nelle naŋ yerre-i dumaŋo-na, ŋga di maacemma saa naa fa ku'i ciε *sebe* daayo-na ba haa di yerre-i saasorcieno-na. Bimbīpielni pigāaŋ fafaŋgu, dadāa-niini pigāaŋ yaahuolo. Jūŋo pigāaŋ *Sitāni-i. Tūmbilono-i baa u dɔrŋo-i, Yesu yaa baa Diilon-*dūŋ*-baamba-i. Bimbīnni bɔi dii, nii dii niehā-niehāi. Niehāi pigāaŋ Diilono beyufienja yaa-i.

Sebe domma-na, Yesuŋ caraaya Nsāa-i a waŋ mamaŋ baa-yo *Asi Diilon-*dūŋ*-baamba maama-na, ma yaa dii (sap. 1–3). Asi faŋo yaa, baŋ bīŋ-yoŋ Turki-i nyuŋgo-i-na.

Ku huɔŋgu-na, *Diilon-Yallen kaa baa-yo dɔrɔ-i-na u ka da mamaŋ, u waŋ ma yaa-i (sap. 4–22). Wuɔ yiŋgu dii baa yiŋgu, Diilono ka kor bamaŋ haa ba naŋga yuɔ hiere aa nyaar-yuɔ, aa kɔsuɔŋ Sitāni-i baa u huɔŋ-baamba-i hiere. U ka hiel hiefelemma baa dɔrfelēŋo a tiena baa u baamba-i.

Domma

¹ Nelma maŋ naa fuo aa Diilono hã Yesu-Kirsa-i baa-ma u duɔ puure-mei pigāaŋ u cāarāamba-i, ma yaa dii *sebe* daayo-na. Nelma famma ka doŋ ta ma ce yibienj daaya-na. Yesu-Kirsa puɔraa u *dɔrpɔpuɔrbilono-i baa nelma famma-i u ka tūnu u cāarāŋo-i Nsāa-i baa-ma. ² Nsāa uŋ daa mamaŋ, Yesu-Kirsaŋ puɔraa ba ji tūnu-yuɔ baa Diilon-nelma maŋ, u waŋ ma yaa-i *sebe* daayo-na. ³ Nelma famma cemman-huɔŋgu hii tī, a ce dumaŋo-na, umaŋ duɔ kalaŋ *sebe* daayo-i, kutieno yuŋgu dɔlaa. Bamaŋ da ba bi nu u huɔya-maama-i aa bel-ma nammu hāi, kutaamba yunni bi dɔlaa.

Nsāa jaaluŋgu-i

⁴ Muɔ Nsāa, muɔmei nyegāaŋ *sebe* daayo-i da mi hã Diilon-dūnni niehāi maŋ dii *Asi-i-na. Diilono maŋ dii, u yaa waa, u

yaa ka waa; fuo baa yaleiņa niehāi* maņ u caanġu-na ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i. ⁵ Yesu-Kirsa fuo maņ sa cieņ huhurma baa Diilonġ-nelma-i, u bi kāyā-nei aa fē na hōmmu-i. U yaa siire igēna kuomba hōlma-na, aa u yaa yuntaamba-i hiere hīema-na ba yuntienġo-i.

I maama dōlnu *Kirsa-i. U siyaa ce u fere tāmmanġ-kūņġu a hūu-ye i āmbabalma nyisēnni-na. ⁶ U cie-ye u nelle taan mie aa tiraa ce-ye jigāntaan mie i die tie cāa u To-i Diilonġo-i. Bōbōima-i baa fōņġōtesinni gbīe baa u yaa-i hōnni-na hiere. Ma cie!

⁷ Niēņ u yaa juoņ daayo duherru-na.† Nuomba-i hiere ba yufelle ka haa-yuo.

Halle bamaņ fūo-yo baa puoļunġu-i ba ka da-yo.‡ Nuomba-i nilēiņa-na hiere ba ka haa ba nammu-i ba yunninġ ta ba kaal u maama-na. Ninsoņo! Ma ka ce.

⁸ Itienġo-i Diilonġo-i Weimantienġo maņ dii, u yaa waa, u yaa ka waa; u ciera wuo: «Muōmei yaanġa-i, muōmei huonġu-i.»

Yesu pigāan Nsāa-i baa u fere

⁹ Muo Nsāa, muōmei dii baa-na Yesu-Kirsa horre-na. Mulēduōma yaa haan-yie, Diilonġ-nellenġ-baanġ miēmēi hiere, aa i nyaarāa Yesu-i-na nyaarduōma yaa hiere. Ba bilaa-mi kā baa-mi Patimōsi, dii dāmmanġ-nuoraanġu holle-na, wuo mi cie nie ta mi waņ Diilonġ-nelma-i baa nuōmba-i mi pigāanġ-ba Yesu-Kirsaņ juo baa ninsoņo maņ. ¹⁰ Baņ naana yiinġu maņ ta ba jaal Itienġo-i kuņ juo hi, *Diilonġ-Yal die sire-mie. Mie mi ne da molo piie mi huonġ-yaanġa-na da gbagaga ņaa ba bu yerre. ¹¹ Kutienġo taa u piie wuo: «Niņ danġ mamaņ, nyegēņ-ma sebe nuo ņ saanġ-ma ņ hā nilēiņa niehāi waanġ daaya Diilonġ-dūņ-baamba-i: Efesi, Simine, Pergamu, Tiyatire, Sardēsi, Filadēfi a naara Lawodise.»

¹² Mi mielāa ku yaa da mi ne umaņ piienġ baa-mi, a da sēne-fitimbaa niehāi. ¹³ Fitimbaa daaba hōlma-na, moloņo naņo waa yiera ņaa Moloņ-Bieņo, uu naa dii jonġorbuo aa pēyē-yuo u pāmpinānġa-na baa sēne-kpāņkpaanġu. ¹⁴ U yunġu naa gbuu pu da cagaa aa u yufienġa ta a caa ņaa dāamu. ¹⁵ U gbeini taa ni caa ņaa da ba kul kōvēllunġ-biņkūņġu-i aa hu-ku kuņ caa dumaa, aa u yalle waa ņaa hūnġulammanġ duņ dumaa. ¹⁶ Mōeņa niehāi waa u nadienġa-na aa jigāpōruoņġu naņġu waa u nuņġu-na, ku waa yammu hāi aa ku maama saa naa fa baa dōdōlma-i. U yaanġa taa ka carra ņaa bāanġ da ku hi yuhuōņġa-i

* 1:4 Yaleiņ daaya pigāan *Diilonġ-Yalle yaa-i. † 1:7 Niēņ Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.13 baa Marke sebe-i-na 14.62. ‡ 1:7 Sakari (Zacharie) 12.10, Nsāa 19.37

kuŋ carranġ dumaa. ¹⁷ Miŋ daa-yo, mi pāŋ cii nanyir u caanġuna. U haa u nadienġa-i miε aa cira: «Baa yaŋ ŋ holle tie. Muōmei dīelūō-i, muōmei tuogbuole-i, ¹⁸ muōmei Cicēlmantienġo-i. Mii naa ku, ŋga fiεfiε-i-na mi siire waa cicēlma, mi ka tīε gbula. Kuliŋgu-i baa kuonġ-nelle-i hiere nii dii mēi nanġ-na. ¹⁹ Terienġu fanġu-na, nyεgēŋ niŋ daa mamanġ: Mamanġ ciεŋ fiεfiε-i-na baa mamanġ ka jo hiere, nyεgēŋ-ma. ²⁰ Aa niŋ daa mōeŋa niehāi manġ mi nadienġa-na daaya-i, baa sēne-fitimbāa niehāi-baanġ daaba-i, yaŋ mi waŋ ni yunġu-i pigāanġ-ni: Mōeŋa niehāi-waanġ daaya yaa *dōrpōpuōrbiemba manġ niεyanġ Diilonġ-dūŋ-baamba manġ nilēiŋa niehāi-waanġ daaya-na[§], aa fitimbāa niehāi-baanġ daaba yaa Diilonġ-dūŋ-baamba manġ nilēiŋa niehāi-waanġ daaya-na.»

2

Yalle manġ kāa Efesi Diilonġ-dūŋ-baamba wulaa

¹ «Nyεgēŋ sebe ŋ waŋ baa *dōrpōpuōrbilonġo manġ niεyanġ Efesi Diilonġ-dūŋ-baamba-i wuō: «Mōeŋa niehāiŋ yenġ umanġ nadienġ-na-i, aa u tuō wuōra sēne-fitimbāa niehāi-baamba hōlma-na, u nuŋ-āndaanġu yaa daaku: ² Mi suō na maacemma-i baa na mulēma-i baa na pāama-i hiere. Mi suyaa miε na sa gbāa ko na hōmmu-i baa nelbabalaamba-i. Bamanġ karaanġ coima-i wuō mēi *pōpuōrbiemba, na firiiyebēi. ³ Na hinu pāama, na mulāanġ mēi maama-na aa na kūōma saa ji seŋ yinduōŋgu. ⁴ Ŋga nelma diei dii ma sa dōlnu-miε baa-na: Mi maamanġ taa ma dōlnu-nei dumaa dīelūō-i-na, ma sa tiraa dōlnu-nei dumaa fiεfiε-i-na. ⁵ Jōgaanġ na ne kuŋ ŋa naa waa dumaa yiinaa-i-na baa fiεfiε-i, ku saa piε ku-naa! Yaanġ aa na ta na ce nanġ taa na ce dumaa dīelūō-i-na. Da na yagar, mi ka jo ji biε na fitīnuō-i halanġyo u terienġu-na. ⁶ Kumanġ dōlaanġ-miŋ baa-na ku yaa daaku: Nikola-baamba maacemmanġ balannuŋ muōŋo-i dumaa, ma bi balannu namaanġo-i dumēi.»

⁷ «*Diilonġ-Yallenġ waŋ mamanġ baa Diilonġ-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanġ duō u ka nu, u nu! Da ku saa yar umanġ, cicēlmanġ-tibiŋgu manġ dii Diilonġ-suonġu-na^{*}, mi ka hā kutienġo-i kufanġu bienġa yaa u wuō.»

Yalle manġ kāa Simine Diilonġ-dūŋ-baamba wulaa

⁸ «Nyεgēŋ sebe ŋ waŋ baa *dōrpōpuōrbilonġo manġ niεyanġ Simine Diilonġ-dūŋ-baamba-i wuō: «Umanġ dīelūō-i baa tuogbule-i, umanġ naa ku aa sire, u ciεra: ⁹ Mi suō na mulēma-i baa na nawalsinni-i. Ŋga coima saa fa, nawalaanġ namaa

§ 1:20 Nilēiŋa fanġa yaa verse 11-na. * 2:7 Cicēlmanġ-tibiŋgu: Nieŋ ku kūŋgu-i Miwaanġo jīnammanġ-sebe-i-na 2.8-9 baa Ampigāamanġ-sebe-i-na 22.2.

sī, waan namaa. Baŋ bīenan na yirēiŋa-i bīenamma maŋ, mi suyaa-ku. Bamaŋ ciēŋ kufaŋgu-i ba ciēra bafamba *Yuifubaa, a ne da Yuifukireiŋa sī; ba hieroŋo-i hiere Sitānitaamba! ¹⁰ Baŋ ka haa muliema maŋ nei, baa na yaŋ ma tie na huleiŋa-i. Na saa da, *Sitāni ka ce ba dii banamba na hōlma-na kaso a sagalla-nei ne. Ba ka ce-na sūlma-i yinni cīncieluo. Da ba fiē'a ba ka ko-na, baa na cīina Diiloŋo hūmelle-i. Mafaŋ da ma ce, mi ka pā-na baa cicēlma maŋ sa tīeŋ dede.»

¹¹ «*Diiloŋ-Yalleŋ waŋ mamaŋ baa Diiloŋ-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umaŋ duō u ka nu, u nu! Da ku saa yar umaŋ, hāalīŋ-kuliŋgu yufelle-yuō.»

Yalle maŋ kaa Pergamu Diiloŋ-dūŋ-baamba wulaa

¹² «Nyegēŋ sebe ŋ waŋ baa *dōrpōpuōrbiloŋo maŋ niēyan Pergamu Diiloŋ-dūŋ-baamba-i wuō: Jigāpōruōŋgu yeŋ baa umaŋ, u piie baa-na. U jigāŋga dii baa yammu hāi aa ku maama saa fa baa dōdōlma-i. U ciēra wuō: ¹³ «Mi suō na nelle-i. Mi suyaa miē *Sitāni yaa di tiero-i. Ŋga na bilaa mi maama-i kpelle cor, a ce halle baŋ fiē ko Antipasi-i yibieŋa maŋ nuō-i na Sitāni-nelle-na, na saa cīina-miē. Antipasi saa tuō kar u huōyasanga baa Diiloŋ-nelma-i. ¹⁴ Ŋga nelma diei dii ma sa dōlnu-miē baa-na: Na hōlma-na, nuōmba namba cuu Balamu āndaŋgu huōŋ-nu. A ne da u yaa pigāaŋ Balaki-i u tāal *Isirahēl-baamba-i dii-ba cuffeŋ-kūōma wuoma-na baa bīŋwosīnni cemma-na.† ¹⁵ A naara kufaŋgu-i, nuōmba namba bi cuu Nikola-baamba huōŋ-nu na hōlma-na. ¹⁶ Terieŋgu faŋgu-na, da na saa bir na ciluō-i, ku siē vaaya, mi ka kā kutaamba huōŋ-nu baa jigāpōruōŋgu maŋ mi nuŋgu-na.»

¹⁷ «*Diiloŋ-Yalleŋ waŋ mamaŋ baa Diiloŋ-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umaŋ duō u ka nu, u nu! Da ku saa yar umaŋ, mi ka hā-yo *mani maŋ fuyaa u tuō wuo aa bi hā-yo tāmpēpilande. Yefēlelle nyegāaŋ tāmpēlle fande-na. Da ma hel fuō-i-na, molo sa suō yerre maŋ nyegāaŋ-die.»

Yalle maŋ kaa Tiyatire Diiloŋ-dūŋ-baamba wulaa

¹⁸ «Nyegēŋ sebe ŋ waŋ baa *dōrpōpuōrbiloŋo maŋ niēyan Tiyatire Diiloŋ-dūŋ-baamba-i wuō: «Diiloŋ-Bieŋo-i, umaŋ u yufieŋa caa ŋaa dāamu aa u gbeini ta ni caa ŋaa kōvēllu, u ciēra wuō: ¹⁹ Mi suō na maacemma-i, aa suō na nelnyulmu-i, aa suō wuō na haa na naŋga miē, aa tiraa suō na pāama-i. Mi daa naŋ kāyāŋ banamba-i dumaa. Mi suyaa miē na vaa na fere fiēfiē-i a yaŋ diēlūō-i-na. ²⁰ Ŋga nelma diei dii ma sa dōlnu-miē baa-na: Na tiera ciēŋ daayo nuōŋgu-i

† 2:14 Balamu-i baa Balaki-i: Niēŋ ba kūŋgu-i Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 25.1-2; 31.16.

na cor. Mi gbě Sesabel yaa-i. Mi daa-yo sɔ wuɔ Diilonɔ'i puɔraa-yo. U kar coima. U t̄aal mi cāarāamba-i u dii-ba b̄iɲwos̄inni cemman-na baa cufiɛɲ-kūɔma wuoma-na. ²¹ Mi h̄aa-yo huɔɲgu wuɔ s̄i u ka nanna, ɲga u sa taara u nanna u b̄iɲwos̄inni-i. ²² Mi ka ce u galla yaahuol-gallamma. Bamaɲ ciɛɲ b̄iɲwos̄inni-i baa-yo hiere, mi ka bi haa yaahuolo bei, mi saa yagar-ma da ba hiel ba gboluɔɲgu ciɛɲ daayo b̄iɲwos̄inni-na. ²³ Mi ka ko u huɔɲ-baamba-i ku yaa Diilonɔ-d̄ɲ-baamba-i nileiɲa-na hiere ba ka suɔ wuɔ muɔmei suyaan nelbiliemba kus̄unni-i baa ba hɔmmu-i. Mi ka p̄a-na hiere a saa baa naɲ ciɛ kumaɲ na da-na-diei-na hiere.†

²⁴ «*«Aa yaɲ namaa namaɲ saa cu ciɛɲ daayo huɔɲ-nu Tiyatire-i-na, baɲ b̄iɲ kumaɲ wuɔ «Sitāni-kus̄uɲgu» na saa taara na suɔ-ku, a ce dumaanɔ-na mi siɛ yuu-na baa weiima.*

²⁵ *ɲga ma diei dii: Naɲ nuɔ mi nuɲgu-i dumaa aa h̄u-ku, bilaan-kun̄ kpelle dumei fuɔ mi jomma.*

²⁶ «*«Da ku saa yar bamaɲ, bamaɲ da ba gb̄aa ce mi huɔɲga-i ji hi mi jommaɲ-yiɲgu-i, mi ka haa kutaamba-i nileiɲa yun̄-nu.*

²⁷ *Ba ka ta ba ce ba f̄ɔɲgɔtes̄inni-i baa k̄ollun̄-b̄ɔɛɲa;*

umaɲ duɔ ce ba muonu-yuɔ ɲaa ba muyaanu bituɔɲgu. §

²⁸ «*«F̄ɔɲḡuɔ faɲo-i muɔmi daa-yo mi To yaa wulaa-i; mi ka h̄a kutaamba-i baa-yo. Mi ka bi h̄a-ba cuom̄ele.»*

²⁹ «**Diilonɔ-Yallen̄ waɲ mamaɲ baa Diilonɔ-d̄ɲ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umaɲ duɔ u ka nu, u nu!»*

3

Yalle maɲ k̄aa Sardesi Diilonɔ-d̄ɲ-baamba wulaa

¹ «*Nyeḡɛɲ sebe ɲ waɲ baa *d̄ɔrɔpuɔrbilonɔ maɲ niɛyan Sardesi Diilonɔ-d̄ɲ-baamba-i wuɔ: «Diilonɔ-Yaleiɲa nieh̄ai* yɛɲ baa umaɲ, baa m̄ɔɛɲa nieh̄ai-i; u ciɛra wuɔ: Mi suɔ na maacemma-i. Nuɔmba daa niɛ s̄i naa dii cic̄ɛlma, a ne da na kuu.*

² *Bige-i ciɛ mi waɲ-ma dumaanɔ-na? Mi niɛ da na weiima sa hel Diilonɔ-yufellen̄. Terien̄gu faɲgu-na, siiren̄! Aa kuufafaan̄gu maɲ t̄iȳaa celle-k̄uɲgu-i na wulaa, na ne-ku dei ku baa ji kusirre gbuo!*

³ *Naɲ nuɔ Diilonɔ-nelma-i dumaa aa h̄u-ma, yaan̄ ma maama ta ma t̄ɛnu-nei na wuɔ ma h̄umelle-i dei aa na nanna na cilɔbabalan̄o-i. Da na saa sire yiera na gb̄ein̄iɲ, mi ka jo ji tugol-na ɲaa cuoyuo muɔ. Aa*

† 2:23 Niɛɲ Gbeliemaɲ-nalāan̄gu-na (Psaume) 62.13 baa Seremi sebe-i-na (Jérémie)

17.10. § 2:27 Gbeliemaɲ-nalāan̄gu 2.8-9. * 3:1 Diilonɔ-Yaleiɲa nieh̄ai: Da ba

cira Diilonɔ-Yaleiɲa nieh̄ai, ku saa ce ɲaa Yaleiɲa nieh̄ai dii baa Diilonɔ-i, ɲga ba taara ba pigāan̄ wuɔ u *Yalle dii terni-na hiere aa di suɔ weiima-i hiere.

ma maaraa-na na suō miŋ ka jo huōŋgu maŋ nuō-i.† ⁴ Nga banamba dii na hōlma-na Sardesi-i-na, ba saa guōla ba fere. Kufanŋu taamba yaa gbāa piε-mi. Ba ka dii jonŋorpielmba i tiε wuōra.

⁵ « Terienŋu fanŋu-na, da ku saa yar umaŋ, kutienŋo ka bi dii jonŋorpiłaŋo bafamba temma-i, aa mi sa ji hur u yerre-i gbula cicēlmaŋ-seβε-i-na‡. Mi ka bi siε-ma mi To yaanŋa-na baa u dōrpōpuōrbiemba bi yaanŋa-na wuō kutienŋo-i mei wuonŋo.»§

⁶ «*Diilonŋ-Yallen waŋ mamaŋ baa Diilonŋ-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanŋ duō u ka nu, u nu!»

Yalle maŋ kaa Filadelfi Diilonŋ-dūŋ-baamba wulaa

⁷ «Nyegēŋ seβε η waŋ baa *dōrpōpuōrbilonŋo maŋ niεyan Filadelfi Diilonŋ-dūŋ-baamba-i wuō: «Diilonŋ-nolŋo maŋ cālmuō sī yuō, Ninsontienŋo-i, *Davidi dielen yenŋ baa umaŋ, umaŋ duō hīl dūŋgu-i molo siε gbāa bīŋ-ku, aa duō bīŋ-ku molo siε gbāa hīl-ku, u ciεra wuō: ⁸ Mi suō na maacemma-i. Mi suyaa miε fōŋgūō si dii-nei, ŋga na nuō mi nuŋgu-i aa na saa ciina-miε. Terienŋu fanŋu-na, mi puurii dumelle hā-na, molo siε gbāa suu dumelle fande-i. ⁹ Niεŋ, Sitānitaamba maŋ karaaŋ coima-i wuō bafamba *Yuifubaa, miŋ ka ce kumaŋ bei ku yaa daaku: Mi ka guor-ba ba ta ba dūuna ba jaal-na. Ba ka suō ku yaa nuō-i wuō na maama dōlnu-miε.* ¹⁰ Naŋ nuō mi nuŋgu-i aa vaa na fere, yaahuolo maŋ ka jo ji sagalla nuōmba-i hiere miwaanŋo-na, muō mi ka bi kāyā namaanŋo-i yaahuolo daayo-na. ¹¹ Mi jomma saa maa; a ce dumaanŋo-na naŋ hii fuonŋu maŋ, gbāaŋ molo baa ji bir baa u huonŋu a ce unaa hūu u maacemma sullu-i.

¹² « «Da ku saa yar umaŋ, mi ka ce-yo tibibuō Diilonŋo dubuō-i-na, u waa kusuōŋ-nu'i kudei. Mi ka nyegēŋ Diilonŋo yerre-i baa mi yefelēlle-i yuō. Aa bi nyegēŋ Diilonŋo nelle yerre-i yuō.† Diilonŋo nelle yaa Yerusalemufelenŋo maŋ un saanŋ-yo u hel dōrō-i-na tuō hiire u jo.»

¹³ «*Diilonŋ-Yallen waŋ mamaŋ baa Diilonŋ-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanŋ duō u ka nu, u nu!»

Yalle maŋ kaa Lawodise Diilonŋ-dūŋ-baamba wulaa

¹⁴ «Nyegēŋ seβε η waŋ baa *dōrpōpuōrbilonŋo maŋ niεyan Lawodise Diilonŋ-dūŋ-baamba-i wuō: «Baŋ bīŋ umaŋ «Ninsonŋo-i», umaŋ sa ciεŋ huhurma baa Diilonŋ-nelma-i,

† 3:3 Niεŋ Matie seβε-i-na 24.43-44; Like seβε-i-na 12.39-40; Tes. dē. 5.2; Pier hāa. 3.10. ‡ 3:5 Cicēlmaŋ-seβε: Diilonŋ-dūŋ-baamba yireiŋaŋ nyegāaŋ seβε maŋ nuō-i ba gbē u yaa-i. Ba yaa daa cicēlma maŋ sa tiεŋ dede-i. Niεŋ Filip. 4.3. § 3:5 Niεŋ Matie seβε-i-na 10.32 baa Like seβε-i-na 12.8.

* 3:9 Niεŋ Isayi seβε-i-na (Ésaie) 49.23; 60.14. † 3:12 Niεŋ Isayi seβε-i-na (Ésaie) 62.2.

Diilonj unj cie umanj hiel bimbīnni-i hiere, u ciera wuo: ¹⁵ Mi suo na maacemma-i. Na saa huol, na saa bi fē. Naa naa gbē na par ma diei! ¹⁶ Nanj yej hōlma-na, na saa huol, na saa bi fē, mi ka ture-nei taalunj temma. ¹⁷ Da na ce na ta na piye wuo namaa waan namaa, wuo bimbīnni-i hiere nii dii baa namaa. A ne da na saa suo wuo namei sūntaan namaano-i, namei kuonj hujarre, namei nawalaan namaano-i, namei yirii, namei tāmporni. ¹⁸ Terienju fangu-na, mi ka dii nelma na tūnni-na: Da na ta na taara na ce waan namaa kelkel, juonj na ji sāa sēne kerre-i mi wulaa, baa bimbīpielni, na ta na dii na cinnu na kūōma-i, ku yaa senserre sie ta di da-na, aa na sāa yufien-tiingu na ta na dii na yufien-na a ka buo na ta na da baa-ya. ¹⁹ Muo minj dōl bamanj hiere, umanj duo cāl, mi nuola-yuo, mi dii-yo hūmelle-na.† Terienju fangu-na, gbāan kpelle na nanna na cilōbabalaano-i. ²⁰ Na saa da, muomei yieraaya daami dumelle yaanga-na ta mi bi, umanj duo nu aa sie mi suur, i ka wuo niwuoni-i baa i-naa.

²¹ «Kun'a ku saa yar muono-i aa mi kā ka tēna baa mi To-i u fōngūo-i-na dumaa, da ku saa yar umanj, mi ka ce kutienjo jo ji tēna baa muono-i dumei mi fōngūo-i-na.»

²² «*Diilonj-Yallenj wanj mamanj baa Diilonj-dūnj-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duo u ka nu, u nu!»

4

Ban tuōlnun Diilonjo-i dumaa doro-i-na

¹ Kufangu huongu-na, mie mi tiraa ne a da dumelle nande puurii doro-i-na. Minj ŋa naa nu molojo manj piye baa-mi, umanj yalle-i waa ŋaa ba bu yerre, wuo gbē-mi wuo: «Nyugūnj ŋ jo bande mi ji pigāan-ni mamanj juonj bisīnuo-i-na.»

² Terduongu fangu-na, *Diilonj-Yalle sire-mie. Mie mi ne da mi fere doro. Aa da fōngōtaanj-teterre nande-i baa molojo di doro. ³ Kutienjo taa u caa ŋaa jape-tāmpēlle, u caa ŋaa sarduoni-tāmpēlle. Diilonj-poruongu naa ciilā teter daade-i. Ku taa ku caa ŋaa emerodi-tāmpēlle*.

⁴ Titienj† komorre baa a naa waa ciilā fōngōtaanj-teter daade-i. Bincuamba komorre baa ba naa-i waa tēna-yei aa dii bimbīpielni baa sēne-nyantuolbaa ba yunni-na. ⁵ Teterre manj waa hōlma-na, di taa di nyiesinj aa ta di naar ŋaa diilonjo, di taa di bi ce ijieni. Fitmbaa niehāi naa celienj jina di yaanga-na. Fitmbaa daaba yaa Diilonj-Yaleina niehāi-waanja-i. ⁶ Fōngōtaanj-teterre yaanga-na, ku waa ŋaa hūmma, da kilek-ilekile. Da ŋ yiera, ŋ ta ŋ da ŋ yalle-i. Bimuamba namba

† 3:19 Bincuanj-nelmanj-sebe (Proverbs) 3.12; Ebire 12.6.

* 4:3 Tāmpēlle

nande-i banj binj-dej dumaano-na, ba ce niibilenni baa-de. † 4:4 Titienj daaya bi waa fōngōtaanj-titienja; ku kaalaaya girekimma-na.

naa dii-de huŋga. Ba waa ba naa. Yufienja-i naa gbuo ba yammu-i baa ba honni-i hiere. ⁷ Dīēlā-wuoŋo waa ŋaa jara, hāalin-woŋo waa ŋaa balyunḡu, sielin-woŋo yaanḡa waa ŋaa nelbilon-yaanḡa aa Naalin-woŋo waa ŋaa kuɔcuro duɔ tuɔ yuul un yeŋ dumaa.† ⁸ Bimuŋ daaba waa baa būncemmu niede-niediei. Ba kūɔma naa gbuo hiere baa yufienja ka hel baa ba būncemmu cicaara-i hiere. Bāanḡu-i baa isuŋgu-i ba bi hāl neini yaa-i. Ba taa ba hāl wuɔ:

«U faa, u faa, u faa,
Itieno-i Diilono-i Weimantieno
maŋ naa waa, u yaa dii, u yaa ka waa;
u faa kelkel.»§

⁹ Da ba ta ba hāl ba tuɔlnu fŋḡōsinnin-teterre Tieno-i, uman dii gbula u sa ji kā terienḡu-i, da ba ta ba hāl ba tuɔlnu-yuɔ, ba ta ba gbēliēn-yo aa ta ba jaal-o. ¹⁰ Da ba ta ba ce kufanḡu-i, būncuamba komorre baa ba naa-baan daaba sire dūuna jaal uman dii gbula aa u sa ji kā terienḡu-i. Da ba'a ba ce mafamma-i, ba hiel ba nyantuolbaa-ba-i jina u yaanḡa-na aa cira:

¹¹ «Diilonḡ nuɔ, Itienḡ nuɔ,
tuɔlnumma saaya-niē,
gbēliēma saaya-niē,
jaalunḡu saaya-niē,
himma saaya-niē
wuɔ nuɔni hielaa bimbinni maŋ dii hiere.
Bimbinni maŋ dii hiere
ni hilaa naŋ helma
aa tīē naŋ tīēma.»

5

Hai ka gbāa puur sebe-i?

¹ Miē mi ne da uman tīēnaana fŋḡōstaan-teterre-na u bilaaya sebe naŋo u nadienḡa-na. Sebe fanjo-i baa naa nyegēŋ u yaanḡa-na baa u huŋgu-na hiere aa pin-yo ŋaa figinḡu aa nyaar-o sɔmma niehāi aa dānya-mēi. ² Aa da *dɔrpɔpuɔrbilon* naŋo piye da gbagaga wuɔ: «Hai moloŋo-i ka gbāa yer dānyɔbaa daaba-i halan-ba aa puur sebe-i?» ³ Molo saa da! Molo saa da dɔrɔ-i-na, molo saa da hīēma-na, molo saa bi da kuon-nelle-na duɔ puur sebe-i a ne u huɔya-maama-i. ⁴ Moloŋ un'a u saa da dumaanjo-na, miē pāŋ ta mi kaal higohigo! ⁵ Bīncuŋ daaba-i, unanjo gbē-mi wuɔ: «Budii; baa kaal! Ne, jara maŋ

† 4:7 Niēŋ Esekīel sebe-i-na (Ézéchiel) 1.5-10,22; 10.14. § 4:8 Niēŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 6.2-3. * 5:2 Girēkimma-na ba pigāan *dɔrpɔpuɔrbilon daayo sinni-i wuɔ u waa baa fŋḡū ŋaa maŋ waanḡ dumaa 10.1.

hilaa *Yuda-baamba-na†, u yaraa u bigāarāamba-i. *Davidi hāayēlno yaraa. U ka gbāa yer dānyɔbaa daaba-i aa puur seɓe-i.»

⁶ Miε mi ne da *Tūmbilonɔ naŋo yieraaya fōngōtaan-teterre caaŋu-na bimuwamba naa-baan daaba hɔlma-na, bīncuwamba yaanɔga-na. U taa u ne ŋaa ba cāa u nuon-nu. U waa baa yiεŋa niehāi baa yufieŋa niehāi. Yufieŋ daaya yaa Diilon-Yaleiŋa niehāi-waanɔ-i‡. U saan a yaa-i terni-na hiere hīema-na.

⁷ Tūmbilon wuw piε uman tīenaana fōngōtaan-teterre-na a hūu seɓe-i u nadienɔga-na. ⁸ Bimuwamba naa-baan daaba-i baa bīncuwamba komorre baa ba naa-baan daa baa pāŋ sire dūuna Tūmbilonɔ yaanɔga-na. Ba waa baa koncoyiŋa ba yunnin hiere baa sēne-biremmu. Bireŋ daamu naa yu baa wusūnaŋo. Wusūnaŋ daayo yaa pigāan Diilon-baamba cacārāŋu-i. ⁹ Ba taa ba hāl nalāfelienɔgu wuw:

«Baŋ kuɔ-ni,
 ŋ ciε ŋ tamma-i a sāa nuwamba yunni-i terni-na hiere,
 baa dūnni-na hiere,
 baa nelmambaa-ba-na hiere,
 baa nilienɔga-na hiere
 a hā Diilonɔ-i.

Nuwnei gbāa biε seɓe-i a yer dānyɔbaa-ba-i aa puur-o.

¹⁰ Niŋ sāa bamaŋ,
 ŋ ciε-ba Diilon-nellen-baamba
 aa ce-ba jigāntaamba
 ba ta ba cāa Diilonɔ.
 Ba ka waa hīema yuŋ-nu.»

¹¹ Miε mi tiraa ne, a da dɔrpɔpuɔrbiemba-i ŋaa sɔlamba! Ba waa ŋaa nyeiŋo; molo siε gbāa kāŋ-ba. Ba waa kalla bimuwɔŋ daaba-i baa bīncuwɔŋ daaba-i baa fōngōtaan-teter daade-i hiere. § ¹² Ba taa ba hāl kabakaba wuw:

«Baŋ cāa Tūmbilonɔ maŋ nuon-nu'i,
 himma saaya-yuw, weisinni saaya-yuw,
 nelnulle saaya-yuw, fōngūw saaya-yuw,
 bɔbɔima saaya-yuw, gbeliema saaya-yuw,
 tuɔlnumma saaya-yuw!»

¹³ Diilon uŋ hielaa bimbinni maŋ hiere, nimaŋ dɔrɔ-i-na, baa nimaŋ hīema-na, baa nimaŋ kuon-nelle-na a naara nimaŋ hūmma-na, bimbinni-i hiere miwaanɔ-na, miε nu ni hāl wuw:
 «Uman tīenaana fōngōtaan-teterre-na,
 fuɔ baa Tūmbilonɔ-i,
 tuɔlnumma saaya ba yaa-i,

† 5:5 Jara maŋ hilaa Yuda-baamba-na: Nien Miwaanɔ jɔnamman-seɓe-i-na (Genèse) 49.9. ‡ 5:6 Diilon-Yaleiŋa niehāi: Nien 3.1 baa naaruɔ-i cicaara-i-na.

§ 5:11 Nien Daniel seɓe-i-na (Daniel) 7.10.

bɔbɔima saaya ba yaa-i, gbɛliɛma saaya ba yaa-i,
fɔŋgũɔ saaya ba yaa-i hɔnni maŋ joŋ!»

¹⁴ Bimuɔmba naa-baam daa baa siɛ wuɔ: «Ma ciɛ.» Aa bɛncuɔŋ daa baa dũuna jaal-ba.

6

Dānyɔbaa-ba yerma-i

¹ Ku huonɔgu-na, mi da *Tũmbilonɔ yiraa dānyɔdiɛlāŋo-i. Bimuɔmba naa-baam daaba-i miɛ nu unanɔ piiye da gba-gaga ŋaa diilonɔ-i naaraa wuɔ: «Jo bande!» ² Miɛ mi ne da sũmpilanɔ nanɔ hilaa. Uman waa u dɔrɔ-i-na tãanɔ waa u nanɔga-na. Uŋ juɔ, baa hã-yo nyantuoluo wuɔ u yaraa cor; wuɔ ta duɔ ka tiraa yar u bigaarãamba-i.

³ Tũmbilonɔ uŋ juɔ yer hãalin-dānyuɔ-i, miɛ nu hãalin-bimolonɔ ciɛra wuɔ: «Jo bande!» ⁴ Sũŋo nanɔ tiraa hel, fuɔ waa dãa ŋaa tãmma. Uŋ juɔ, uman waa u dɔrɔ-i-na, baa hã-yo ku fɔŋgũɔ-i u duɔ tuɔ dii berru terni-na hiere hɛma-na, a ce nuɔmba ta ba hel ba ko ba-naa. Ba hãa ufanɔ-i jigãpɔruɔŋgu.

⁵ Tũmbilonɔ uŋ juɔ yer siɛlin-dānyuɔ-i, miɛ nu siɛlin-bimolonɔ ciɛra wuɔ: «Jo bande!» Miɛ mi ne da sũŋo nanɔ hilaa da kirkirkir. Uman waa u dɔrɔ-i-na, kilo waa u nanɔga-na.* ⁶ Miɛ nu ŋaa molo piiye bimuɔmba naa-baam daaba hɔlma-na wuɔ: «Yuure dɛmma sullu-i. N ce yinduɔŋ-maacemman-sullu gbãa sãa mahɛbienɔ-i kilo diei yon aa da kuɔ jijaanɔ-i, kilobaa-ba siɛi. Namma-i baa duvɛŋo-i baa yuure nifanni sullu-i.»

⁷ Tũmbilonɔ uŋ juɔ yer naalin-dānyuɔ-i, miɛ nu naalin-bimolonɔ ciɛra wuɔ: «Jo bande!» ⁸ Miɛ mi ne da sũŋo nanɔ hilaa, u waa puguu. Uman waa u dɔrɔ-i-na, ba taa ba bɛ-yo Kuliinɔgu, aa u saatienɔ-i ba taa ba bɛ-yo «Kuon-nelle». Bam juɔ, baa hã-ba fɔŋgũɔ-i wuɔ ba ko nelbiliemba namba. Da ba calnu nelbiliemba-i sɔmma naa-i, ba hãa-ba fɔŋgũɔ-i sɔmma diei nuɔ wuɔ ba ce berru ko banamba, aa ce nyulmu ko banamba, aa ce jarma ko banamba, aa ce bɛmbabalmba ko banamba.

⁹ Tũmbilonɔ uŋ juɔ yer diilonɔ-dānyuɔ-i, bam kuɔ baman Diilonɔ-nelma maama-na, miɛ da ba yalɛinɔ-i mumbuolmun-terienɔgu cicaara-i-na ¹⁰ a piiye da gbagaga wuɔ: «Yuntien nuɔ, nuɔni man faa aa tiraa ta ŋ wan ninsonɔ-i; baman kuɔ miɛnɔ-i, ŋ cie bige-i aa da ŋ yuu-ba? N cie bige-i aa da ŋ suu ku solaanɔgu-i nelbiliemba-na?» ¹¹ Baa hã-ba jonɔgorpiɛlmba hiere ba yunnin, ba dii. Aa naa wan baa-ba wuɔ ba fɛ ba hɔmmu-i cellɛ, kɛrɛ bam taaran nunɔgu man ku saa yu yogo. Bam taa aa yan ba natobimba man, bam taa aa yan ba namaacembiemba

* 6:5 Niɛŋ Sakari sɛbɛ-i-na (Zacharie) 1.8; 6.1-8.

maŋ Diilon-ŋ-suon-ŋu-na, ba ka bi ko-ba bafamba temma-i. Ba'i ka jo ji yuliye-bei.

¹² Ku huon-ŋu-na, mi da Tūmbilon-ŋo yiraa dānyu-ŋo maŋ niediei-wuon-ŋo-i. Uŋ yiraa-yo terien-ŋu maŋ nu-ŋo-i, hēma gbuu sagalla da dei! Bāaŋ-yufel die bir kau ŋaa kompabilen-ŋa, cein-ŋo bir ŋaa tamma da dāa! ¹³ Mōeŋa par diire hiere hēma-na ŋaa fafalmuŋ hūl kpaani dumaa nanna. ¹⁴ Dōr-ŋo wu-ŋo piŋ halan-ŋa ba pi-ŋ figiŋgu. Tānni-i baa dāmman-ŋuoraan-ŋuŋ cīlāyā nilēiŋa maŋ hiere niē halan-ŋu ni terni-na hiere.† ¹⁵ Nu-ŋamba-i hiere baa gbar ka fuo tānniŋ: Yuntaamba-i, nelbōmbōmbaa-ba-i, sorosi ba yuntaamba-i, waamba-i, fōŋgōtaamba-i, baa nu-ŋamba namba-i hiere, kōraamba-i baa nebimba-i hiere, baa gbar ka fuo tānfonniŋ! ¹⁶ Aa naa ta ba waŋ baa tānni-i wu-ŋo: «Ciin-ŋ na haa-yiē na fuo-ye, umaŋ tēnaana fōŋgōtaan-teterre-na u baa da i yufelle aa Tūmbilon-ŋo baa bi da-ye gāŋ baa-ye.† ¹⁷ Baŋ ka pigāan-ŋ ba jāyāmma-i yiin-ŋu maŋ nu-ŋo-i ku hii. Hai ka gbāa kor?»Š

7

Dōrpōpu-ŋor-bilon-ŋo haa dānyu-ŋo Diilon-ŋ-cāarāamba-na

¹ Kufan-ŋu huon-ŋu-na, miē da *dōrpōpu-ŋor-biamba naa calaanu yiēra hēma-na a suu fafalmu-i terni-na hiere wu-ŋo mu baa jo hēma-na, mu baa sagalla hūmma-i, mu baa bi sagalla tibiin-ŋu diei. ² Diilon-ŋo hāa ba yaa-i fōŋgū-ŋo-i ba da ba gu-ŋa hēma-i baa hūmma-i. Miē mi ne tiraa da dōrpōpu-ŋor-bilon-ŋo naŋo hilaa bāpagūŋgu-na tu-ŋo jo. Cicēlmantien-ŋu haa u dānyu-ŋo-i baa kumaŋ, ku waa u naŋga-na. Uŋ ju-ŋo hi, wu-ŋo piye da gbagaga baa ba naa-baan-ŋ daaba-i wu-ŋo: ³ «Baa na hi na gu-ŋa hēma-i, baa hūmma-i, baa tibinni-i! Yaan-ŋ i haa dāny-ŋbaa Diilon-ŋ-cāarāamba yammu-na igēna.»* ⁴ Baŋ ju-ŋo haa-bei tī, baa bī ba nuŋgu-i baa-mi: Ba waa nu-ŋamba neifien-komu-ŋa siei baa cīncieluo neifien-ŋa hāi *Isirahel-dūnni cīncieluo baa ni hāi baamba-na hiere.

⁵ Ba hōlma-na, *Yuda baamba waa neifien-niediei,

Urubē baamba-i neifien-niediei,

Gadi baamba-i neifien-niediei,

⁶ Aser baamba-i neifien-niediei,

Nefutali baamba-i neifien-niediei,

Manase baamba-i neifien-niediei,

⁷ Siminy-ŋ baamba-i neifien-niediei,

*Levi baamba-i neifien-niediei,

† 6:14 Niēŋ Isayi (Ésaïe) 13.10-13; 34.4; Esekīel (Ézéchiel) 32.7-8; Amosi (Amos) 8.9 baa Yowel (Joël) 2.10; 3.3-4. † 6:16 Niēŋ Ose sebe-i-na (Osée) 10.8 baa Like

sebe-i-na 23.30. Š 6:17 Niēŋ Yowel sebe-i-na (Joël) 2.11 baa Sofoni sebe-i-na

(Sophonie) 2.2-3. * 7:3 Niēŋ Esekīel sebe-i-na (Ézéchiel) 9.4-6.

Isakaar baamba-i neifier-niediei,
 8 Sabulō baamba-i neifier-niediei,
 Yosefu baamba-i neifier-niediei,
 *Bensaamiε baamba-i neifier-niediei.

Nelpūngu maŋ kuraa

9 Kufanġu huonġu-na, miε mi tiraa ne, a da nelpūngu nan temma molo siε gbāa kāŋ-ba. Baa naa hel terni-na hiere, dūnni-na hiere, nilēiŋa-na hiere baa nelmambaa-ba-na hiere a jo ji yiεra fōŋġōtaan-teterre yaanġa-na *Tūmbilonġo yaanġa-na. Ba waa hiere baa jonġorpiεlmba baa nampurni† ba nammu-na. 10 Ba taa ba piye da gbagaga wuō:
 «Uman tēnaana fōŋġōtaan-teterre-na, Diilonġo yaa-i.
 Fuō baa Tūmbilonġo-i ba'i kuraa-ye.»

11 *Dorpuorbiamba-i hiere baa dii fōŋġōtaan-teterre-i huonġa baa bīncuamba-i a naara bimuamba naa-baan daaba-i. Baŋ diyaa-ba huonġa dumaanġo-na, baa dūuna hiere teterre yaanġa-na a jaal Diilonġo-i. 12 Ba taa ba piye wuō:
 «Ninsoŋo!

Tuōlnumma saaya Diilonġo-i, gbeliεma saaya-yuō,
 nelnulle saaya-yuō, jaaluŋgu saaya-yuō, bōbōima saaya-yuō,
 himma saaya-yuō, fōŋgūō bi saaya-yuō hōnni maŋ jonġ!
 Ma ciε.»

13 Bīncuon daaba-na, unanġo yuu-mi wuō: «Bamaŋ diyaa jonġorpiεlmba-i daaba-i, ŋ suyaa-ba wēi? N suyaa baŋ hilaa kusonġ-nu wēi?»

14 Mi gbē-yo miε: «Yuntie, mi daa-ba hie ta mi suō-ba? Jande ŋ sa pigāan-mi ba sīnni-i wēi?»

Wuō cira: «Bamaŋ hilaa yaahuolbabalaŋo-na, ba yaa-i. Ba saaraa ba jonġorbaa-ba-i Tūmbilonġo tāmma-na ba pusūŋ.
 15 Ku'i ciε ŋ da ba yiεraaya Diilonġ-teterre yaanġa-na aa ta ba jaal-o bāanġu-i baa isuonġu-i u dubuō-i-na. Uman tēnaana teterre-na u ka tuō neya-bēi. 16-17 Aa Tūmbilonġo-i fōŋġōtaan-teterre-na, u'i ka waa ba āncīinanġo-i. U ka ceŋ-ba kā baa-ba cicēlman-hūnfoenġa-na.

Nyulmu sa ji tiraa bel-ba,
 hūŋkuōsīnni sa ji tiraa ko-ba,
 bāanġu sa ji tiraa ye-ba,
 babāanġu sa ji tiraa muliεŋ ba kūōma-i.

Aa Diilo fuō fεε yaa ka hur ba nyinyōlma-i hiere.»‡

8

Dānyuō maŋ niehāi-wuonġo yerma-i

† 7:9 Ba taa ba jārā yuntaamba-i baa nampurni yaa ba nammu-na. Nieŋ Nsāa sebe-i-na 12.13. ‡ 7:16-17 Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 25.8; 49.10 baa Esekiele sebe-i-na (Ézéchiel) 34.23.

1 *Tūmbilon ʉn juo yer dānyuo maŋ niehāi-wuoŋo-i, kuo ce da sensensen doro-i-na ler boluon temma.

2 *Dorpuorbiemba namba dii niehāi Diilonjo caaŋgu-na u tuo puor. Miε mi ne da ba hāa-ba yieŋa niehāi ba yunnin.

3 Dorpuorbilonjo nano jo ji yiera mumbuolmun-terienju caaŋgu-na baa sēne-bitiele u naŋga-na. Bitiel daade-i ba cie-de ta ba dii wusūnaŋo die. ʉn juo ji yiera dumaanjo-na, baa hā-yo wusūnaŋo-i da bāmbāale wuo u pā-yo mumbuolmun-terienju-na a hā Diilonjo-i baa Diilon-baamba cacārāŋgu-i fōŋgōtaan-teterre yaanŋa-na. Mumbuolmun-terien daaku waa sēne-kūŋgu. 4 Baŋ hāa-yo wusūnaŋo-i, wuo dii-yo bitiele-na, wuo wur kā Diilonjo-na baa Diilon-baamba cacārāŋgu-i.

5 Ku huonju-na, dorpuorbilon wuo gbāl dāamu mumbuolmun-terienju-na a yu bitiele-i aa fara nanna-die hīema-na. Diilon wuo pāŋ don tuo nyiesin aa tuo naar, terni-i hiere ijieni aa hīema sagalla.

Yieŋa hii bumma

6 Hīemaŋ sagalaaya dumaanjo-na, *dorpuorbiemba niehāi maŋ baŋ hāa-ba yieŋa-i, baa tigiin da ba bu-ya.

7 Dielā-wuoŋo bu u yerre-i. ʉn buu-de terienju maŋ nuo-i, diilon-tālēiŋa naŋ aa kūnna hīema-na, aa guolaa baa dāamu baa tāmma. Hīema yieŋgu diei kuo caa baa ku tibinni-i ka hel baa hīebīnaaŋgu-i hiere. Yieŋgu maŋ caa, da ba calnu hīema-i sōmma siei, kuu dii ŋaa sōmma diei caa.

8 Hāalin-wuoŋo bu u diele-i. Baa naŋ kulāŋgu naŋgu dii-ku dāmmaŋ-nuoraanju-na. Ku waa ŋaa tānuŋgu ta ku caa. Nuoraanju yieŋgu diei bir tāmma hiere. Da ba calnu-kuo sōmma siei, kuu dii ŋaa sōmma diei birii tāmma-i. 9 Ku bīmbaan baa ku hiere aa baatombaa-ba maŋ waa hōlma famma-na baa bi bīena hiere.

10 Sielin-wuoŋo bu u yerre-i. Mōekāŋkarre nande hel doro-i-na ta di caa dāamu di jo; jo ji suur nuoranni-na baa hūnfonni-na. Da ba calnu-nie sōmma siei, kuu dii ŋaa di suurii sōmma diei nuo. 11 Ba taa ba bī mōele falle-i «Gbagagamma». Din suurii hūmma maŋ nuo-i, maa bir hiere da gbagaga. Maŋ cie gbagaga dumaanjo-na, nuomba maŋ nyuoŋ-ma ba fōŋgūo baa ku.

12 Naalin-wuoŋo bu u diele-i. Bāaŋ-yufelle yieŋgu diei kuo pāŋ ku, ceinjo-i maaduoma, mōeŋa naŋ aa balla, a ce cecerma parra. Da ba calnu bāanyufelle-i baa ceinjo-i sōmma siei, kuu dii ŋaa sōmma da-ma-diei naa kuu-nie. Aa calnu mōeŋa-i sōmma bi siei, sōmma diei naa baala-yei. A ce dumaanjo-na bāaŋgu saa ta ku ye dumaa aa ceinjo saa tuo muora dumaa.

13 Miε mi tiraa ne a da kuocuro nano bin dii fēnfēlle-na aa tuo kaasin wuo: «Gbere o gberē! Gberē o gberē! Dorpuorbiemba

maŋ tīyāa ba sisi-baamba-i, da ba bu ba yiēŋa-i sūlma haraa nelbiliemba-na!»

9

¹ *Dərpəpuərbilonŋo maŋ diilon-woŋo bu u yerre-i. Miē da mæle nande diiriye hīema-na. Diŋ diiriye dumaanŋo-na, baa hā-de fobabalaanŋu diele-i. ² Diē puur fobabalaanŋu-i. Nyaasībabalanni naŋ temma ta ni hel da kirkirkir, a ce terienŋu pāŋ bir ce da kullu hiere. ³ Dūŋgbərmba naŋ temma hel nyaasīŋ daani-na a gbuo hīema-i hiere. Baa naa ce ba ta ba ce ŋaa namelmba. ⁴ Baa gbē-ba wuɔ ba baa yiēya hīenŋu-i, baa dīmma-i, baa tibinni-i, ŋga Diilon-đānyuɔ uŋ'a u sī bamaŋ yammun, kere ba ta ba yii baa ba yaa-i yon. ⁵ Ba saa cira ba koba, ba'a ba huol ba yammu-i caamba ndii. Namien duɔ don-ni kun jaŋ-nin duma, bafamba ka haa jamma famma temma yaa kutaamba-na. ⁶ Caamba ndii daayo-na, nuɔmba ka ta ba taara kuliŋu-i ŋga ba sie da-ku. Ba ka mul dāamu taara-kuɔ, ŋga molon yufelle sie gbāa haa-kuɔ.

⁷ Dūŋgbərn daaba taa ba niya berru domma-i ŋaa bercesūnaamba. Ninanni nanni waa ba yunni-na ŋaa sēne-nyantuolbaa, aa ba yammu waa ŋaa nelbilien-yammu. ⁸ Ba yukuosīnni waa pōmpər ŋaa caan-niini aa ba nyieni-i ŋaa jar-nyieni. ⁹ Ba pāmpinammu waa ŋaa ba diyaa kollun-joŋgorbaa-ba'i muɔ, aa da ba ta ba yuul, ba būncemmu ta mu du ŋaa sūŋ-wotorbaa-baŋ duŋ duma berrun-hūmelle-na.*

¹⁰ Pelni waa baa-ba baa turēiŋa ŋaa namelmba. Ba ka ce nuɔmba-i sūlma baa turēiŋa faŋa yaa-i caamba ndii daayo hōlma-na. ¹¹ Fobabalaanŋu dielen yen baa dərpəpuərbilonŋo† maŋ, u yaa dii ba yunŋu-na. Ba bī-yo ebiremma-na «Abadō», girekimma-na «Apolinyɔ» ku yunŋu yaa wuɔ Guɔyotienŋo.

¹² Yaahuol-đielāŋo curaa. Ba hāi tīyāa.

¹³ Dərpəpuərbilonŋo maŋ niediei-wuon wuɔ bu u yerre-i. Miē nu molo piiye sēne-mumbuolmun-terienŋu kōtōnni naa-i-na, Diilonŋo yaanŋa-na. ¹⁴ Kutienŋo taa u piiye baa dərpəpuərbilonŋo maŋ niediei-wuonŋo yaa wuɔ: «Ba vaa dərpəpuərbiemba‡ namba jīna Efurata§ caanŋu-na, baa dii ba naa. Fir-ba ŋ nanna.» ¹⁵ Wuɔ fir-ba nanna. Diilonŋo naa dii bel daade yaa-i, baa cein daayo yaa-i, baa yiin daaku yaa-i, baa huon daaku yaa-i, a hā dərpəpuərbien daaba-i ba da ba ko nelbiliemba-i parra-bei. Da ba calnu-bei sōmma siei, baŋ ka ko bamaŋ, ba ka waa sōmma diei. ¹⁶ Bercetaamba waa baa dərpəpuərbien

* **9:9** Niēŋ Yowel sebe-i-na (Joël) 1.6; 2.4-5. † **9:11** Dərpəpuərbilonŋo daayo-i, ba yaa cīnaana ba munyerammu-i. Niēŋ Yuda sebe-i-na 6. ‡ **9:14** Dərpəpuərbiemba daaba-i, ba yaa cīnaana ba munyerammu-i. Niēŋ Yuda sebe-i-na 6. § **9:14** Efurata-i nuorabuɔ naŋ yerre-i dumaanŋo-na, ku kaalaaya girekimma-na.

daaba-i. Ba waa baa sūnaamba. Baa bī ba nuŋgu-i baa-mi. Ba waa nuamba milnyamba nuəsū. ¹⁷ Miŋ daa sūnaamba-i damma maŋ baa ba gbartaamba-i ku yaa daaku: Ba kəlluŋ-ŋorbaa-ba waa dādāa ŋaa dāamu, banamba kakau ŋaa bula-hūmma, banamba bəjūmmu. Sūnaamba yunni waa ŋaa jar ba yunni. Dāamu taa mu hel ba nunni-na, baa nyaasīnni, baa naarjūmmu. ¹⁸ Dāamu maŋ taa mu hel ba nunni-na baa nyaasīnni-i a naara naarjūmmu-i, guyo-bīmbīnni. Nelbilibaŋ calaanu sōmma siei-i, niε ko sōmma diei bēi. ¹⁹ Sūnaaŋ daaba himma waa ba nunniŋ, baa ba pelniŋ. Na saa da! Ba pelni waa ŋaa jēnaamba. Yunni waa-niε, aa ba taa ba kəsuoŋ nelbiliba-i baa ni yaa-i.

²⁰ Guyo-bīmbīnni siei niŋ daaniŋ'a ni saa ko bamaŋ, ba saa nanna ba ciləbabalaŋo-i; ba saa yaŋ ba cufiŋa buolma-i. Ba buol *jīnabaa-ba-i dii, ba buol tīnni-i dii, a ne da ba yaa ciε-ni ba fεε. Ba ciε ninanni baa sēne, ninanni baa wargbε, ninanni baa kəvėllu, ninanni baa tāmfiŋa, ninanni baa daaŋgu. Ni sa da, ni sa nu, ni sa bi wuo. ²¹ Ba saa nanna ba nelkolle-i, baa ba isōmma-i, baa ba bīŋwosīnni-i, baa ba cuoyuŋgu-i.

10

Nsāa wuyaa sebeyelle-i

¹ Ku huongu-na, mi tiraa da *dərɔpɔurbilonɔ naŋo hilaa dərɔ-i-na tuɔ hiire u jo. U waa baa fəŋgū. Duherru naa dii-yo huonga aa diilon-pəruongu waa u yudərɔ-i-na. U yaanŋa taa ka caa ŋaa bāaŋgu, aa u gbeini-i ŋaa dāamu. ² Sebeyelle nande waa u naŋga-na, sebeyel daade naa puur. Uŋ juɔ hi, wuo dii u nadięboluongu-i dāmman-nuoraanŋu-na aa jīna u nanyuɔ-kūŋgu-i bomborma-na. ³ Aa naa kaasīŋ da gbagaga ŋaa jara buure. Uŋ kaasāaŋ, diilon wuo naar da niehāi a sie-yo. ⁴ Uŋ siyaa-yo baa mamaŋ miε mi nyegēŋ-ma jīna, miε mi ne da molo niε piye baa-mi dərɔ-i-na wuo: «Diilon uŋ naaraa waŋ mamaŋ, baa yaŋ molo nu-ma; baa nyegēŋ-ma.»

⁵ Dərɔpɔurbilonɔ daa wuo sire u nadienaŋga-i dərɔ-i-na ⁶⁻⁷ aa naa cira: «Ku hii! Dərɔpɔurbilonɔ maŋ tīyāa niehāi-wuonɔ-i, duɔ don tuɔ bu u yerre-i Diilon uŋ ŋa naa waŋ u kusūŋgu maŋ baa u cāaraamba-i, uŋ ŋa naa waŋ u kusūŋgu maŋ baa u *pɔpɔurbiamba-i, u ka ce-ku. Diilonɔ yaa mi siera. U yaa hielaa dərɔ-i baa hīema-i, aa hiel dāmman-nuoraanŋu-i baa bīmbīnni-i hiere, uu dii gbula, u sa ji kā terienŋu.»

⁸ Uman naa piye baa-mi dərɔ-i-na u tiraa gbē-mi wuo: «Kā dərɔpɔurbilonɔ maŋ yieraaya a dii u gboluongu diei dāmman-nuoraanŋu-na, aa jīna ku diei bomborma-na u wulaa, ŋ ka hūu sebeyelle maŋ puurii u naŋga-na.» ⁹ Mi piyaa kā ku yaa-i ka gbē dərɔpɔurbilonɔ-i miε u hā-mi sebe-i. U gbē-mi

wuɔ mi hūu-yo mi wuo-yo. Da mi wuo-yo, u ka waa kpɛnne mi nuŋgu-na ŋaa sɔllu, ŋga u ka waa gbegege mi kusɔŋgu-na. ¹⁰ Miɛ hūu sɛbɛ-i u wulaa a wuo-yo. U waa ŋaa sɔllu mi nuŋgu-na da kpɛnne, ŋga miŋ juɔ hɪŋ-yo, u bir da gbegege mi kusɔŋgu-na.*

¹¹ Ku huonɔŋgu-na, baa gbɛ-mi wuɔ: «Diilonɔ taara u puɔr-ni baa nuɔmba bɔi maama, baa nilɛiŋa bɔi maama, baa fɔŋgɔtaamba bɔi maama, ŋ gbɛ ŋ ka tiraa waŋ-ma.»

11

Diilopɔpuɔrbiemba hāi maama

¹ Ku huonɔŋgu-na, baa hā-mi gboruonɔŋgu nanɔgu, ba fi baa-ku; aa gbɛ-mi wuɔ: «Sire ŋ ka fi *Diilodubuɔ-i baa mum-buolmuŋ-terienɔgu-i, aa ŋ kāŋ bamaŋ dii ta ba jaal Diilonɔ-i Diilodubuɔ-i-na. ² Baa ji cira ŋ fi gɔŋgūɔŋ-huonɔga-i, ba yaan-ka hā *nieraamba baa-ka. Ba ka sere Diilonɔ nelle-i* caamba komuɔŋa hāi baa ba hāi. ³ Kuu dii ŋaa yinni nuɔsiba niediei komuɔŋa siei. Mi ka puɔr mi nuɔmba hāi baa mi nelma-i ba ka ta ba waŋ-ma yinni fanni-na hier. Kutaamba ka dii balaan-joŋgorbaa.»

⁴ Nuɔmba hāi baan daaba dii hɛma Tienɔ† caan-nu. Baa dii ŋaa *Olivi-tibinni, baa dii ŋaa fitɛmbaa.‡ ⁵ Uman duɔ tuɔ taara u ce-ba kuujangu, dāamu nammu hel ba nunni-na a kɔsuon kutienɔ-i. Ba bigaarāamba ka ku kuliŋgu faŋgu temma yaa-i. ⁶ Baŋ ka ta ba waŋ Diilon-nelma-i biena maŋ nuɔ-i hier, ba gbāa bella diilonɔ-i u sie dāa biena faŋa-na. Ba gbāa bi ce hūmma bir tāmna hier. Aa āmbabalma maŋ da ma dɔlnu-bei, ba gbāa dii-ma miwaanɔ-na huonɔgu maŋ dɔlaanu-bei.

⁷ Ŋga da ba ji waŋ Diilon-nelma-i tɪ, biŋwobalɔ maŋ dii fobabalaanɔgu-na, u ka hel kar berru-bei aa ko-ba. ⁸⁻⁹ Duɔ ko-ba, ba sie yan ba fuure-bei; ba ka nanna-bei nellen-huonɔga-na ponsanatigerre-na. Ba ka tɛ terienɔgu-na a ce yinni siei baa boluonɔgu nuɔmba ta ba jo ba ne-ba. Nuɔmba ka hel terni-na hier, baa nilɛiŋa-na hier, baa dūnni-na hier, baa nelmambaa-ba-na hier a ji ne-ba. Maŋ ka ce nelle maŋ nuɔ-i, nelle fande-i nebuɔ; ba gbuu Itienɔ-i kusuon-nu'i ko-yo. Ba gbāa bi nelle falle-i Sodɔmu§; ba gbāa bi bi-de Esipi di balaanɔgu maama-na. ¹⁰ *Diilopɔpuɔrbiemba hāi-baan daaba kuliŋgu ka silaa dɔlnu nelbiliemba-i ji cor. Ba mulāan nuɔmba-i cor baa ba nelma-i; a ce dumaanɔ-na, ba ka ce

* **10:10** Nien Esekiel sɛbɛ-i-na (Ézéchiel) 2.8, 3.1-3. * **11:2** Diilonɔ nelle-i bande-i, ba gbɛ *Yerusalemu yaa-i. † **11:4** Hɛma Tienɔ yaa Diilonɔ-i. ‡ **11:4** Nien Sakari sɛbɛ-i-na (Zacharie) 4.3, 11-14. § **11:8-9** Sodɔmu: Nien u kɔŋgu-i Miwaanɔ jɪnamman-sɛbɛ-i-na (Genèse) 18-19.

ponsaanḡu ma yerrenḡ aa hā ba-naa bimbinni ponsaanḡ daaku-na.

¹¹ Nga yinni siei baa boluonḡ daakuḡ juo cor, Diilonḡo hul fafalmu dii ba memmu-na, ba sire. Bamanḡ taa ba ne-ba, korma funuḡ bel-ba. ¹² Diilopɔpuɔrbienḡ daaba nu molo piye baa-ba da gbagaga dɔɔ-i-na wuɔ: «Nyugāanḡ na jo bande!» Ba ta ta ba nyugūḡ ku yaa nuɔ-i baa duherru, ba bigāarāamba ta ba ne ba ta ba kā. ¹³ Huonḡu fanḡu-na, hīema gbuu sagalla. Manḡ sagalaaya dumaanḡo-na, nelle muonu yiḡḡu diei. Da ba calnu-diε sɔmma cīncieluo-i, sɔmma diei-i muyaanu. Nuamba neifienḡa siei nuosiba ndii tīe-manḡ. Bamanḡ tīyāa ba saa ku, ba kūoma ta ma nyenḡ. Ba ta ba piye wuɔ: «Diilonḡo-i bibienḡo».

¹⁴ Hāaflinḡ-yaahuolo curaa, nḡa ma saa tī; sieinḡ-wuonḡo jo dii.

Yerperiele buu

¹⁵ Ku huonḡu-na, *dɔɔɔpuɔrbilonḡ manḡ niehāi-wuonḡo bu u yerre-i. Nuamba namba ta ba piye dɔɔ-i-na da gbagaga wuɔ: «Miwaanḡo yuntesinni-i fiefie-i-na ni cie Itienḡo da-u-diei niini, fuo baa uḡ saanḡ *Konkortienḡo manḡ.

Yuntesinḡ daani ka tīe baa ba yaa-i ni sa ji tī dede.»

¹⁶ Nuonḡ daabanḡ piye dumaanḡo-na, bīncuamba komorre baa ba naa manḡ tīenaana Diilonḡo caanḡu-na, ba sire dūuna hiere a jaal Diilonḡo-i ¹⁷ aa cira:

«Itienḡ nuɔ, Diilonḡ nuɔ, Weimantienḡ nuɔ,
nii naa waa, aa nii dii.

Ninḡ hūyāa nelle-i a pigāanḡ nḡ fōḡḡōtesinni-i
i ce-ni kasi saa da-ni.

¹⁸ *Niēraamba taa ba ḡanḡ baa-ni.

Nḡa fiefie-i-na nuonēi ka ḡanḡ baa-ba.

Nḡ ka pigāanḡ-ba nḡ jāyāmma-i.

Bikuomba ḡerma hii.

Nḡ cāarāamba manḡ waanḡ nḡ nelma-i, ba pāmmaḡ-huonḡu hii,
ka hel baa nḡ baamba manḡ kāanḡ-ninḡ hiere,

nelbōmbōmbaa-ba-i baa nyuonyuɔ-baamba-i hiere ba
pāmmaḡ-huonḡu hii.

Bamanḡ bi ḡuolaayanḡ hīema-i, ba kɔsuomanḡ-huonḡu yaa hii
daaku-i.»

¹⁹ Banḡ juo piye tī, *Diilodubuɔ manḡ dɔɔ-i-na wuɔ puur,
*tobisinninḡ-kporuo wuɔ carra dii u huonḡa-na, diilonḡ wuɔ donḡ
tuɔ nyiesinḡ aa tuɔ naar. Terni-i hiere ijieni. Hīema sagalla,
diilonḡo wuɔ tuɔ ḡbu u dāa baa tāmpēlēinḡa.

12

Gberε

¹ Ku huonḡu-na, miε mi ne da ḡberε nanḡ temma dɔɔ-i-na:
cieḡo nanḡo. Uu naa dii bāanyufelle-i jonḡor temma, aa haa u
ḡbeini-i ceinḡo-na aa dii nyantuoluo baa mōenḡa cīncieluo baa a

terienḡu maṅ hā-yo u duᓃ ka t̄ena ce bienḡa siei baa boluonḡu j̄ienḡo baa da u yufelle. ¹⁵ Uṅ yuulii ka diire dumaanḡo-na, j̄ienḡo wuosa h̄umma, kuᓃ p̄aṅ ce nuoraanḡu ta ku b̄uṅ da ku ka wuo cienḡo-i. ¹⁶ H̄ema yanḡ-yo aa naa yiernu h̄uṅ daama yaanḡa-na, maa b̄uṅ jo ji suur hiere. H̄ema bir suuye. ¹⁷ J̄uṅo huonḡa f̄unūḡ du baa cienḡo-i. Bisālmba namba waa baa cienḡo-i. J̄uṅo ḡūunu ka tuᓃ ḡaṅ baa ba yaa-i. Bisālḡ daaba yaa bamaṅ nuᓃḡ Diilonḡo nuṅgu-i aa bel Yesu nelma-i nammu h̄ai. ¹⁸ Ku huonḡu-na, j̄uṅo jo ji yiera d̄ammaṅ-nuoraanḡu nuṅgu-na tuᓃ ne.

13

B̄iṅwobalḡo naṅo hilaa h̄umma-na

¹ Ku huonḡu-na, miε mi ne da b̄iṅwobalḡo naṅo hilaa d̄ammaṅ-nuoraanḡu-na. U waa baa yunni nieh̄ai baa yienḡa c̄incieluo. Nyantuolbaa-ba waa yienḡ daaya-na hiere. Aa Diilonḡo tuos̄inn̄iṅ-yireiṅa naa nyeḡēṅ u yunni-na hiere. ² B̄iṅwobalḡ daayo waa ḡaa k̄ēḡo, u gbeini waa ḡaa d̄aṅkilaanḡ-gbeini aa u nuṅgu waa ḡaa jara nuṅgu.* J̄uṅ wuᓃ h̄a-yo himma-i baa yuntes̄inni aa bi h̄a-yo f̄oṅḡōb̄amb̄aale. ³ Baa naa posol b̄iṅwuonḡ daa u yunḡu naṅgu-i babalaa, da ḡ ta ḡ ne-yo ḡaa u ka ku, ḡga p̄aanḡ daaku jo ji f̄ē. Kuᓃ ce nuᓃmba-i hiere gberε, baa ta ba nyaanu-yuᓃ ba ne-yo. ⁴ J̄uṅ uṅ h̄aa b̄iṅwuonḡ daayo-i f̄oṅḡū-i, nuᓃḡ baa doṅ ta ba d̄ūuna ba jaal j̄uṅo-i. Ba taa ba bi d̄ūuna ba jaal b̄iṅwuonḡo-i aa ta ba piiye wuᓃ: «Hai gb̄aa saa u ferε baa b̄iṅwuonḡ daayo-i? Hai gb̄aa yii baa-yo?»

⁵ Baa h̄a b̄iṅwuonḡo-i h̄umelle-i wuᓃ u kaal u ferε aa u tuora Diilonḡo-i. Ba h̄aa-yo h̄umelle-i wuᓃ u ce u b̄aanḡu-i caamba komuᓃḡa h̄ai baa ba h̄ai. ⁶ Wuᓃ doṅ tuᓃ tuora Diilonḡo-i, u b̄iēna u yerre-i baa u d̄uṅgu yerre-i ka cor baa bamaṅ dii u nelle-na hiere ba yireiṅa-i. ⁷ Baa bi h̄aa-yo h̄umelle-i wuᓃ u ce ber̄ru baa Diilonḡ-baamba-i. Kerε duᓃ ce ber̄ru-i baa-ba, u ka yar-ba. Ba haa-yo d̄ūnni-i hiere ni yuṅ-nu, baa terni-i hiere ni yuṅ-nu, baa nelma-i hiere ma yuṅ-nu, baa nilēiṅa-i hiere a yuṅ-nu.† ⁸ Da ma hel bamaṅ yireiṅa-i nyeḡāanḡ c̄ic̄ēlmanḡ-sebe-i-na dii miwaanḡo j̄inamma-na, nelbiliemba-i hiere ba ka ta ba d̄ūuna ba jaal-o. C̄ic̄ēlmanḡ-sebe daayo-i, baṅ kuᓃ *T̄ūmbilonḡo maṅ, fuᓃ wuonḡo-i.

⁹ Umanḡ duᓃ u ka nu, u nu! ¹⁰ Diilonḡ duᓃ cira ba bel umanḡ, ba ka bel-o; duᓃ cira ba c̄aa umanḡ nuonḡ-nu-i, ba ka bi c̄aa-ku. Terienḡu fanḡu-na, Diilonḡ-baamba saaya ba h̄ir̄ā ba k̄ūōma-i aa haa ba nanḡa-i Diilonḡo-na.

B̄iṅwobalḡo naṅo hilaa h̄ēma-na

* **13:2** Nier̄ Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.3-6. † **13:7** Nier̄ Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.8,21,25.

¹¹ Miε mi ne tiraa da bīṅwobalṅo nanjo hel hīema-na u jo. Yieṅa hāi waa u yuṅgu-na. A waa ṅaa terbeyuṅ-waanja. U taa u piye ṅaa jūṅ daa uṅ piyeṅ duma. ¹² Bīṅwobalṅo maṅ hilaa hūmma-na uu naa hā-yo fṅṅgū-i u duṅ tuṅ ce himma-i aa fuṅ tīena tuṅ ne u tuṅ ce. A ce dumaṅo-na, uṅ hilaa, u guor nelbiliemba ta ba dūna ba jaal bīṅwobalṅo maṅ hilaa hūmma-na. Fuṅ yuṅgu yaa naa posol babalaa aa fē. ¹³ Uman hilaa hīema-na, u taa u ce himma bōi. Halle u taa u ce dāamu ta mu hel dōrō-i-na mu diire hīema-na nuṅmba-i hiere ba yufelle-na. ¹⁴ Uṅ daa fṅṅgū maṅ tuṅ gbā u ce himma-i uman hilaa hūmma-na u yufelle-na, u taa u pira nelbiliemba-i. Uu naa wan baa nuṅmba-i wuṅ baṅ posolaa bīṅwobalṅo maṅ baa jigāpōruṅgu-i aa u saa ku, ba ce daṅgu ba sisīṅ-yo ba jīna ba ta ba dūna ba jaal-o. ¹⁵ Baa naa hā bīṅwobalṅo maṅ hilaa hīema-na ku fṅṅgū-i u ce baṅ sisāṅ uman jīna u tuṅ fiisa aa gbāa tuṅ piye aa tuṅ bi ko bamaṅ sa dūnaanan ba jaal-o hiere. ¹⁶ Mafammaṅ ciε, bīṅwuṅ daa wuṅ guor nuṅmba-i hiere, nelbōmbōmbaa-ba-i baa nyuṅnyuṅ-baamba-i, waamba-i baa nawalaamba-i, kōraamba-i baa nebimba-i wuṅ ba dānya ba fεrε ba nademmu-na sisṅ ba yaadāmma-na. ¹⁷ Dānyuṅ duṅ uu si dii nuṅni maṅ nuṅ-i, ṅ siε gbāa sāa bīṅkūṅgu, ṅ siε bi gbāa suor bīṅkūṅgu. Bīṅwobalṅo yerre yaa waa dānyuṅ faṅo-i sisṅ niele maṅ saa baa u yerre-i.

¹⁸ Terieṅ daaku-i nelnurāṅ-terieṅgu. Niel daade yaa nuṅsiba siεi komuṅṅa siεi baa niediei (666). Di pigāṅ moloṅo naṅ sīnni-i dumaṅo-na. Uman duṅ tuṅ cē u jōguṅ u ne.

14

Bamaṅ kuraa ba maama-i

¹ Miε mi tiraa ne da *Tūmbiloṅo yieraaya *Sinyṅ-tānuṅgu-na baa nelpūṅgu naṅ temma. Ba waa nuṅmba neifieṅ-komuṅṅa siεi baa cīncieluo nuṅmba neifieṅa hāi. Tūmbiloṅo yerre-i baa u To diele naa nyεgēṅ ba yaadāmma-na. ² Miε ta mi nu ba yaleṅa-i dōrō-i-na. A taa a du ṅaa hūṅjullaṅma, a taa a du ṅaa diiloṅo'i naaraa. A taa a du ṅaa ba mar konconni. ³ Ba waa ta ba hāl nalāfeliṅgu fṅṅgōtaṅ-teterre yaṅga-na, bimūmba naa-baṅ daaba yaṅga-na, bīncūmba bi yaṅga-na. Da ma hel bafamba-na, molo siε gbāa suṅ nalāṅ daaku-i hāl-ku. Diiloṅo sāa bafamba yunni yaa hīema-na. Baa dii nuṅmba neifieṅ-komuṅṅa siεi baa cīncieluo neifieṅa hāi. ⁴ Baa dii welewele, ba saa guṅla ba fεrε baa caamba. Ba yaṅ aa ta ba cu *Tūmbiloṅo huṅ-nu uṅ kāṅ terni maṅ nuṅ-i hiere. Diiloṅo yufelle hilaa ba yaa-i nuṅ-i igēna nelbiliemba hōlma-na u sāa ba yunni-i ba da ba ce fuṅ baa Tūmbiloṅo-i ba baamba. ⁵ Ba nunni saa puur baa coima-i dede. Cālmū si dii-bēi.

Dōrpōpuōrbiemba siei maama

⁶ Miε mi ne da *dōrpōpuōrbilonjo nano yuul dii fēnfēlle-na u jo baa neldōdōlma namma. Nelma famma sa ji saara dede. U jo baa-ma duō ji wan-ma baa nelbiliemba-i terni-na hiere, dūnni-na hiere, nelmambaa-ba-na hiere baa nilēiŋa-na hiere. ⁷ U taa u piie da gbagaga wuō: «Diilonj unj ka gēr nuōmba āndaanġu-i huōŋgu maŋ nuō-i ku hii tī, a ce dumaanjo-na, taa na kāŋ-yo aa na ta na gbēliēŋ-yo. Taa na dūuna na jaal umanġ hielaa dōrō-i baa hīēma-i. Taa na jaal umanġ hielaa nuoranni-i baa hūnfonni-i!»

⁸ Dōrpōpuōrbilonjo nano tiraa cu dīēlā-wuōŋo-i tuō piie wuō: «U muyaanu! *Babilōni muyaanu! Nebuō maŋ cilaan nilēiŋa-i hiere baa u saasorsinni-i, u muyaanu!»

⁹ Unaa tiraa cu hāalīŋ-wuōŋo-i tuō piie da gbagaga wuō: «Umanġ duō tuō dūuna bīŋwobaljo yaanġa-na, sisō u karkuuyo* yaanġa-na, aa dānya u nadiēŋa-na, sisō u yaadāmma-na, ¹⁰ kutienjo siē kor Diilonj-berru-na. Diilonjo ka pigāan-yo u jāyāmma-i. U ka waa ŋaa ba guoraa moloŋo hā-yo komba-bamma u nyōŋ. Kufanġu taamba ka muliēŋ dāŋgbōguōŋgu-na, dōrpōpuōrbiemba yaanġa-na, baa Tūmbilonjo yaanġa-na. ¹¹ Dāamu maŋ mulāan-ban, mu sa ji dīŋ dede. Mu nyaasinni sa ji yanġ wurma-i dede. Bamanġ dūunaanāŋ bīŋwobaljo yaanġa-na, sisō u karkuuyo yaanġa-na, bamanġ dāanya ba fere baa u yerre-i, ba cēraa ba da fiisaanġu gbula.»

¹² Ku'i ciē Diilonj-baamba-i, bamanġ nuōŋ u nuŋgu-i aa haa ba nanġa-i Yesu-i-na, ba saaya ba hīrā ba kūōma-i.

¹³ Ku huōŋgu-na, mi nu molo piie baa-mi dōrō-i-na wuō: «Nyēgēŋ nel daama-i: «A doŋ fiēfiē-i-na, bamanġ kuunġ baa Itienjo maama-i ba hōmmu-na, ba yunni dōlaa. *Diilonj-Yalle waan-ma wuō ninsoŋo, kēre ba ka fiisa, ba silaa ce wēima; ba ka da ba muliēma sullu-i.»»

Dīmma hii karma

¹⁴ Miε mi tiraa ne a da nyaasipilanni nanni dōrō-i-na, moloŋo nano waa tēna ni dōrō-i-na, ŋaa Moloŋ-Bienjo. Sēne-nyantuoluo waa u yunġu-na baa jukōrdōdōlŋgu u nanġa-na. ¹⁵ *Dōrpōpuōrbilonjo nano hel *Diilodubuō-i-na a piie da gbagaga baa umanġ waa tēna nyaasinni-na wuō: «Dīmma vāa hi karma hīēma-na, biē ŋ jukōruōŋgu-i ŋ doŋ!» ¹⁶ Umanġ waa tēna nyaasinni-na wuō biē u jukōruōŋgu-i a kar dīmma-i hiere hīēma-na.

¹⁷ Dōrpōpuōrbilonjo nano tiraa hel Diilodubuō-i-na dii dōrō-i-na; jukōrdōdōlŋgu bi waa baa fuō-i.

* **14:9** Karkuuyo: Banġ gbēŋ karkuuyo maŋ bande-i-na, da ba sisīŋ daan-bīŋkūŋgu, ba bī-ku yaa karkuuyo-i. Ku gbāa waa nelienjo, ku gbāa bi waa bīŋwuōŋo'i banġ sisāanġ.

18 Dərpəpuərbilonjo nanjo tiraa hel mumbuolmuŋ-terienġuna, u yaa waa dāamu tienjo-i. Wuə piiye da gbagaga baa jukəruəntienjo-i wuə: «Ne! *Eresē bie hġema-na, kã baa ŋ jukəruəŋgu-i ŋ ka kar-o.» 19-20 Wuə ce u jukəruəŋgu-i a kar eresē-i hiere hġema-na aa kũl-o kã baa-yo banj kãmal-onj kusuəŋ-nu. Ku waa gborsanniŋ. Baa jãmallã eresē daayo-i kãmal-o, tãmma bir yaŋ aa ta ma hel-yuə, gbuu ta ma bũŋ ŋaa nuoraanġu. Ma bũŋ kilobaa nuəsũə komuəŋa ndii temma.† Ma pupurma waa sũŋ duə suur, u bãl u nuon-nu. Daaku-i hiere ku pigãan Diilonjo jãyãmma yaa-i.

15

Dərpəpuərbiemba juə baa āmbalma niehãi

1 Miε mi ne a tiraa da gberε nanj temma dərɔ-i-na: *dərpəpuərbiemba niehãi baa āmbalma niehãi ba nammuna. Ambalperiema yaa-i. Diilonjo ka pigãan j jãyãmma-i baa ma yaa-i a perienj.

2 Aa da kulanġu nanġu ŋaa nuoraanġu, ku caa ŋaa duəlenjo, baa dāamu ku huəŋga-na. Bamanj yaraa bĩŋwobalŋo-i, bamanj saa hũu-ma ta ba dũuna u karkuuyo* yaanġa-na, bamanj saa siε ba haa u dányuə-i bei, ba waa yiεra nuoraan daaku-na. Diilonjo naa hã-ba konconni 3 ba ta ba hãl *Tũmbilonjo nalãanġu-i. Diilonj-cãarãŋo-i *Moisi hãlãa-ku cor.

Ba taa ba hãl wuə:
«Itien nuə, Diilonj nuə, Weimantien nuə.
Ŋ maacemma temma si dii fafaanġu-na.
Nileiŋa-i hiere a Itien nuə.
Ŋ āncemma faa aa tiraa vii.

4 Itien nuə, nuənei Diilonj nuəŋo-i ŋ diei yonj.

Hai moloŋo-i ka siε cira u siε kãalã-niε?

Hai moloŋo-i ka siε cira u siε bĩ ŋ yefafalle?

Nuəmba-i nileiŋa-na hiere ba daa niŋ pãŋ fafamma dumaa baa ba yufelle.

Ba ka jo ji dũuna jaal-ni hiere.»

5 Ku huonġu-na, miε mi ne da *Diilodubuə-i dərɔ-i-na u puurii, aa da *Tobisinniŋ-dũŋgu-i dii huəŋga-na. 6 Uŋ puurii dumaanjo-na, dərpəpuərbiemba niehãi manj naa bella āmbalma-i, baa hel. Baa naa dii jonġorpielmba aa pēyē-bei baa sēne-kpãŋkpanni. Ba jonġorbaa-ba taa ba carra. 7 Bimuəmba naa-baanj daaba-na, unanjo hã *dərpəpuərbienj niehãi-baanj daaba-i sēne-cimmu niehãi. Muu naa yu hiere baa Diilonj-berru, fuə manj dii gbula. 8 Diilonjo bəbəima-i baa u himma ce

† 14:19-20 Ma nyεgãan ġirεkimma-na wuə: «Ma bũŋ sitadibaa nuəsiba niisiei.» A saanu baa miε niifinni-i, i gbãa saa-ba baa kilobaa nuəsũə komuəŋa ndii temma.

* 15:2 Karkuuyo: Niεŋ 14.9 baa naaruə-i-na cicaara-i-na.

Diilodubuō wuō pān yu baa nyaasinni a ce molo saa naa waa u gbāa suur-yuō, fuō dōrpōpuōrbiemban juō baa āmbalma niehāi maṅ ma cor igēna.

16

¹ Ku huonḡu-na, miε nu molo piiye da gbagaga Diilodubuō-i-na baa dōrpōpuōrbiemba niehāi-baan daaba-i wuō: «Diilon-beru maṅ cimmu niehāi-muun daamu-na, kāan na ka kūnna-duō hiema-na.»

² Dōrpōpuōrbilo-dielāno ta kā ka jier u kaanḡa-i hiεkuole-na. Pābabalanni maṅ temma doṅ ta ni kar biṅwobalḡo dānyuōṅ waa bamaṅ nuō-i aa ba ta ba dūuna u karkuuyo* yaanḡa-na. Pān daani maama saa naa fa baa jamma-i.

³ Hāaliṅ-wuonḡo kā ka jul u kaanḡa-i dāmmaṅ-nuoraanḡu-na. Hūmma bir hiere ḡaa bikulon-tāmma, a ce dumaanḡo-na biṃbaamba maṅ waa hiere hūmma-na baa ku.

⁴ Sieliṅ-wuonḡo kā ka jier u kaanḡa-i nuoranni-na baa hūnfonni-na, hūmma bir hiere tāmma. ⁵ Miε nu dōrpōpuōrbilonḡo maṅ hūmma tienḡo-i u ciēra wuō:

«Diilo, nuōni maṅ dii, nuōni maṅ waa; nuōni maṅ Diilon nuō, ḡ fafaanḡu temma si dii. Niṅ ciε nel daama-i dumaa, ma yaanḡa yaa dumaanḡo-na.

⁶ Baṅ kuō ḡ baamba-i baa ḡ *pōpuōrbiemba-i, ku'i ciε ḡ hā-ba tāmma wuō ba nyōṅ. Baṅ taa ba taara kumaṅ ba daa-ku.»

⁷ Ku huonḡu-na, mi nu molo piiye mumbuolmuṅ-terienḡu-na wuō: «Ninonḡo! Itien nuō, Diilon nuō, Weimantien nuō, ḡ maacemma-i hiere ma faa. Da ḡ pā umaṅ baa kumaṅ, ku'i saaya baa-yo.»

⁸ Naaliṅ-wuonḡo kā ka jier u kaanḡa-i bāanyufelle-na. Diε pān bir ḡaa dāamu gbuu ta ku ye nuōmba-i. ⁹ Bāanḡuṅ fiε ku ye-ba, ba saa nanna ba cilōbabaḡo-i a fē Diilonḡo huōḡa-i, ba bir yan aa ta ba tuora-yuō, ḡ siε suō wuō mamaṅ daan-baṅ daama-i ma tienḡo yaa ufaṅo-i.

¹⁰⁻¹¹ Diilonḡo-wuonḡo kā ka jier u ciinḡa-i biṅwobalḡo fōḡōḡaṅ-teterre-na, u nilēiṅa-i hiere aa pān bir da kullu. Pānniṅ karaa nuōmba-na ta ni muliēṅ-ba, baa gbuu ta ba wuo ba nyieni-i, ba saa nanna ba cilōbabaḡo-i, ba bir yan aa ta ba tuora Dōrwuonḡo-i.

¹² Niediei-wuonḡo kā ka jul u kaanḡa-i nuorabuō naṅo-na, ba bi-yo Efurata. Nuoraan daa kuō pān kuol a ce jāmatigibaa-ba maṅ hilaan bāpagūḡu-na ba da ba da muncormu.

¹³ Ku huonḡu-na, mi da *jīnabaa-ba siēi. Unaṅo taa u hel jūṅo nuṅḡu-na, unanḡo-i biṅwobalḡo nuṅḡu-na, unanḡo-i

* 16:2 Karkuuyo: Niēṅ 14.9 baa naaruō-i-na cicaara-i-na.

u p̄p̄uorbilōŋo nuŋgu-na.† J̄inabaa daaba waa ŋaa ma-
maalmba. ¹⁴ Ba yaa *Sitāni cāarāamba-i ta ba ce himma-i. Ba
ka wuora gbura j̄amatigibaa-ba-i hiere h̄iema-na wuɔ ba ji ḡaŋ
baa Diilōŋo-i Weimantienō-i uŋ ka pigāaŋ u j̄ayāmma-i yiiŋgu
maŋ nuɔ-i.

¹⁵ Itienō waan-ma wuɔ: «Niēŋ, mi ka jo ŋaa cuoyuo muɔ.
Umaŋ duɔ saa gonya duɔfūmmu aa tigiin t̄ena baa u
jōŋgorbaa-ba-i u nuōŋgu-na, u yuŋgu d̄ɔlaa. U siε hel bebelle,
a ce dumaanō-na senserre siε da-yo baa banamba-i.»

¹⁶ J̄inabaa baa tigiin j̄amatigibaa-ba-i terienŋu nanŋu-na, ba
b̄i-ku ebiremma-na «Armagedō».

¹⁷ D̄ɔrp̄p̄uorbilōŋo maŋ niehāi-wuonō fara jier u ciŋga-i
a guɔla fafalumu-i. Miε nu molo piiye da gbagaga f̄ōŋḡɔtaŋ-
teterre-na Diilodubuɔ-i-na wuɔ: «Ma t̄iε!» ¹⁸ Huonŋu fanŋu-na,
diilōŋ wuɔ doŋ tuɔ nyiεs̄iŋ aa tuɔ naar, terni-i hiere ijieni.
H̄iema gbuu sagalla baa f̄ōŋḡuɔ. Diilōŋ uŋ hielaa nelbiliemba-i
ma temma saa sagalla dede! ¹⁹ Maŋ sagalaaya dumaanō-na,
nebuɔ maŋ baŋ b̄iŋ-yoŋ *Babilōni-i wuɔ taalnu s̄omma siεi.
U maacembabalamma saa karaanu Diilōŋo-i, wuɔ pigāaŋ-yo
u j̄ayāmma-i. U ciε-yo ŋaa ba h̄aa moloŋo kombabalamma
u nyon. Aa nilēiŋa naŋa-i j̄amalābaa-ba-na hiere aa muonu.
²⁰ Tānni gbuo hiere baa dāmmanŋ-nuoraŋguŋ diyaa h̄iema
maŋ huonŋa-i, molo saa suɔ niŋ curaa kusuon-nu. ²¹ Diilōŋ wuɔ
tuɔ d̄aa baa tāmp̄ēk̄aŋkarēiŋa u naŋ nuɔmba-i. Talle diei gb̄aa
yu kilobaa komuon̄a h̄ai. Kuŋ gbuu silaa balan cor dumaanō-
na, nuɔmba ta ba tuora Diilōŋo-i.

17

Babilōni dii ŋaa saasorcienō

¹ Ku huonŋu-na, *d̄ɔrp̄p̄uorbiamba niehāi maŋ waa baa
cimmu niehāi, unanō jo ji gb̄ē-mi wuɔ: «Jo mi ji pigāaŋ-ni
kumaŋ ka haa saasorcienō maŋ t̄enaana kanni h̄olma-na.
² J̄amatigibaa-ba-i h̄iema-na hiere ba gaala baa-yo, u guɔlaaya
nuɔmba yunni-i cor baa u saasors̄inni-i nilēiŋa-na hiere.»

³ Uŋ waan mafamma-i, *Diilōŋ-Yal die sire-miε. Mi da
d̄ɔrp̄p̄uorbilōŋ daa u k̄aa baa-mi h̄iēŋ-nu. Miε mi ne da
ciēŋo naŋo t̄enaana b̄iŋwodāama naŋo-na, Diilōŋo tuos̄inn̄iŋ-
yireiŋa'i nyegāaŋ gbuo b̄iŋwuon daayo-i hiere. U waa baa
yunni niehāi baa yieŋa c̄incieluo. ⁴ Ciēŋ daayo naa gbuu
diyaa u f̄εε baa kompafafaŋga naŋga, ka waa d̄aa kaŋga.
S̄ēŋε saa waa d̄ei u nuonŋu-na baa u nienŋa-na a naara u
niibilenni-i. S̄ēŋε-ciŋga waa u naŋga-na, kaa naa yu baa
kakarkuon-b̄imb̄inni, baa saasor-b̄imb̄inni. ⁵ Yerre nande

† 16:13 B̄iŋwobalŋo yaa b̄iŋwuonŋo maŋ hilaa h̄umma-na aa u p̄p̄uorbilōŋo yaa
umaŋ hilaa h̄iema-na. Nieŋ sapitiri-i-na 13.

naa nyegēŋ u yaadāmma-na. Di yunḡu naa fuo. Ku yaa daaku wuo: «Babilōnibuᵛ yaa-i, saasorbaa-ba nyu yaa-i, kakarkuonḡo maŋ ciēŋ hiere miwaanḡo-na u nyu yaa-i.»

⁶ Mi ne da ciēŋ daayo nyuonḡ Diilonḡ-baamba tām̄ma-i a ye cor kolmaŋ temma. Baŋ kuᵛ bamaŋ Yesu maama-na, u nyuonḡ ba tām̄ma-i ye. Miŋ daa ciēŋ daayo-i danḡ damma-i, kuᵛ ce-mi gberε. ⁷ Dōrpōpuōrbilonḡ wuo gbē-mi wuo: «Baa yaŋ ku ce-ni gberε! Ciēŋ daayo-i baa biŋwuonḡo maŋ tūyāa-yo, mi ka firre-bei pigāaŋ-ni. ⁸ Niŋ daa biŋwuonḡo maŋ daayo-i baa yunni niehāi baa yiēŋa cīncieluo-i, uu naa waa yiinaa-i-na, ŋga fiēfiē-i-na uu si dii, u kuu. Ŋga u ka sire hel fobabalaanḡuna. Duᵛ hel, u ka kā baa u yaanḡa ka kōsuonḡ u fεε. Nel-biliemba maŋ ba yireiŋa si dii cicēlmaŋ-sebε-i-na dii miwaanḡo jīnamma-na, da ba ji da-yo, ku ka ce-ba gberε. Uu naa waa, fiēfiē-i-na, uu si dii, ŋga u ka bir jo.

⁹ «Terieŋ daaku-na fuo ŋ waa cēcēmuntieŋ nuᵛ baa nelnurāŋ nuᵛ. Biŋwuonḡo yunni niehāi pigāaŋ tānni niehāi ciēŋ daayonḡ tīenaana nimaŋ nuᵛ-i. Ni bi pigāaŋ jāmatigibaa niehāi. ¹⁰ Jāmatigibaa niehāi-baanḡ daaba-na, ba ndii ciε ba bāanḡu-i cor tī, aa u diei dii tuᵛ ce u kūŋgu-i; niehāi-wuonḡo saa hi nyugūŋ yogo. Duᵛ ji nyugūŋ, u siε cō. ¹¹ Biŋwuonḡo maŋ naa waa aa u saa ji waa, u nuŋḡu dii jāmatigibaa niehāi-baanḡ daaba-na. U ka tiraa bir jo ji ce jāmatigi, ba ce jāmatigibaa niisiei. U ka kā baa u yaanḡa ka kōsuonḡ u fεε.

¹² «Yiēŋa cīncieluo maŋ niŋ daa-ya biŋwuonḡo-na daaya-i, jāmatigibaa-ba'i dumaanḡo-na, ŋga ba saa donḡ ba bāanḡu-i yogo. Ba ka hā-ba hūmelle-i ba ce ba bāanḡu-i baa biŋwuonḡo-i lεr diei yonḡ. ¹³ Nelma diei dii jāmatigibaa daaba hōmmu-na hiere; ma yaa daama: a ce ba fōŋgūᵛ-i ta ba cāa biŋwuonḡo-i baa-yo. ¹⁴ Ba ka sire ka kar berru *Tūmbilonḡo-na, ŋga Tūmbilonḡ uŋ yeŋ yuntaamba-i hiere ba Yuntieŋo, aa tiraa waa jāmatigibaa-ba-i hiere ba Jāmatigi, u ka yar-ba. U baamba-i, uŋ bīε bamaŋ, u yufelleŋ hilaa bamaŋ nuᵛ-i, bamaŋ haa ba nanḡa-i yuᵛ ba ka bi yar jāmatigibaa daaba-i.»

¹⁵ Dōrpōpuōrbilonḡo tiraa gbē-mi wuo: «Niŋ daa kanni maŋ saasorcieŋ uŋ tīenaana kusuoŋ-nu, ni pigāaŋ nuᵛmba'i dumaanḡo-na, ni pigāaŋ nileiŋa'i dumaanḡo-na, ni pigāaŋ nelmambaa-ba'i dumaanḡo-na. ¹⁶ Niŋ daa yiēŋa cīncieluo maŋ daaya-i, mi waanḡ-ma baa-ni miε jāmatigibaa-ba'i dumaanḡo-na; bafamba-i baa biŋwuonḡo-i ba ka bigāaŋ saasorcieŋo-i. Ba ka hūu u nagāŋ-niini-i aa firre-yuᵛ yaŋ-yo bebelle. Ba ka wuo-yo aa caa u boini-i baa dāamu. ¹⁷ Diilonḡo yaa diyaa-ma ba hōmmu-na wuo ba ce-ma dumaanḡo-na, kεε u taara-meī dumēi. Ba ka ce kuuduonḡu a ce ba fōŋgūᵛ-i ta ba cāa

biṅwuonjo-i baa-yo. Ba ka ta ba ce dumɛi ba cie Diilonjo un waan mamaṅ hiere maṅ ka perienj ce yiingū maṅ nuɔ-i.

¹⁸ «Aa ninj daa ciɛṅo maṅ daayo-i, u yaa *Babilɔni-i, u yaa nebuɔ-i, u yaa jāmātigibaa-ba-i hīema-na hiere ba yunḡu-na.»

18

Babilɔni muonumma hii

¹ Ku huonḡu-na, mi da *dɔrpɔpuɔrbilonjo nanjo hilaa dɔrɔ-i-na tuɔ hiire u jo. U waa nelbuɔ, u taa u caa ṅaa duɔlenjo, a ce hīema-i hiere da cerre. ² U piiye da gbagaga wuɔ:

«U muyaanu! Babilɔnibuɔ muyaanu hiere.

Terienḡu cie *jīna ba terienḡu fiɛfiɛ-i-na, ku cie jīna ba muncɔmmu.

Huribabalaamba maṅ molo sa taara u da ba yufelle, ba kāa ka tīɛ kusuɔṅ-nu'i.*

³ Nuɔmba-i nilɛiṅa-na hiere ba diyaa ba gboluonḡu u saasorsibabalanni-na.

Jāmātigibaa-ba-i hīema-na hiere ba gaala baa-yo aa u bisinnij-hālmaṅgu cie torgociraamba ce waamba hīema-na hiere.»

⁴ Ku huonḡu-na, mi tiraa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mei baan namaa, siirenj na hel *Babilɔni huonḡa-na, ni ma'i sī, na nunni ka waa u āmbabalma-na, aa kumaṅ ka haa-yuɔ, da na tīɛna, ku ka bi haa-nei. ⁵ U āmbabalma haaya ma-naa fuɔ ka ta ma yiɛya diilonjo-i. Ma diei-maama saa karaanu Diilonjo-i.

⁶ Uṅ haa kumaṅ banamba-na, suuṅ ku sɔlaṅgu-i yuɔ. Uṅ cie karaṅgu maṅ baa nuɔmba-i, ciɛṅ ku temma yuɔ na tir. Uṅ hāa nuɔmba-i konḡbaaṅo maṅ temma-i ba nyɔṅ, diyaan mamaṅ biɛ yaṅ mafamma-i tir na hā-yo. ⁷ Uṅ taaraaya yerre-i dumaa, aa ce u bāaṅgu-i dumaa baa gbeiṅa-i, haan muliɛma-i yuɔ dumɛi baa yaahuolo-i. Duɔ ce u tuɔ piiye u huɔṅ-na wuɔ: «Mii dii ta mi ce mi bāaṅgu-i ṅaa jāmātigi muɔ. Bikulciɛṅ muɔ sī, aa balaṅgu cɛraa ku da-mi.» ⁸ Yinduonḡu yon āmbabalma-i hiere ma ka cure-yuɔ: Jarma ka har-yuɔ, balaṅgu ka har-yuɔ, nyulmu ka bi har-yuɔ. Fuɔ fɛrɛ-i dāamu ka caa-yo. Ku pigāan wuɔ Diilon-berru-i ponsaan-duulu sī.»†

⁹ Jāmātigibaa-ba-i hīema-na hiere baṅ gaala baa-yo aa ce ba bāaṅgu-i baa-yo, da ba ji da nyaasīnni-i tugugu u yudɔrɔ-i-na, ba ka pāṅ haa ba nammu-i ba yunnij ta ba kaal. ¹⁰ Korma ka da-ba ba yiɛra da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba piiye wuɔ:

«Gbɛrɛ hayo-i temma-i daayo-i!

Babilɔni nanj sūlḡ daama!

* **18:2** Nienj Isayi seɓɛ-i-na (Ésaïe) 13.19-22.

† **18:8** Nienj Isayi seɓɛ-i-na (Ésaïe) 48.8-9.

Nuō baa ŋ fōŋgūo-i baa ŋ bōbōima-i hiere ŋ guɔlamma saa gbuu bon bāaŋgu.» †

11 Torgociraamba-i hiere hīema-na ba ka bi waa kuliŋ-kaaluŋ-nu wuō molo sie da sāa ba niisuorni-i. 12 Sēne dii baa-ba, baa wargbe, baa niibilefaffanni-i ni sīnni-na hiere, baa kompafafammu-i mu sīnni-na hiere, baa dēnni maŋ hūoŋ vāmmu, baa gbēlŋ-nyienŋ-bīmbīnni-i ni sīnni-na hiere, baa daafafannŋ-bīmbīnni-i ni sīnni-na hiere, baa kōvėlluŋ-bīmbīnni-i ni sīnni-na hiere, baa kəlluŋ-nobimba-i ba sīnni-na hiere, baa tālēfefeŋa-i a sīnni-na hiere. 13 Baŋ ceŋ nantiilma-i baa fielu maŋ, duu dii du sīnni-na hiere, baa natikolobaa-ba-i, baa *miir baa wusūnambaa-ba-i. Duvēŋo dii, namma dii, jūmmu dii, dīmma dii, niimba dii, tūlmba dii, sūnaamba dii, wotorobaa-ba dii, kōraamba bi dii. § 14 Ba ka ta ba piye wuō: «Babilōni, niŋ taa ŋ kuye nimaŋ hiere ni taa nyaasīnnŋ, ŋ bīmbīfaffanni taa aa yaŋ-ni; ŋ cēraa ŋ tiraa da-ni.»

15 Torgociraamba maŋ ciē bīŋkūntaamba Babilōni-i-na, korma ka da-ba ba yiera da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba kaal kuliŋ-kaaluŋgu* 16 aa ta ba piye wuō:

«Gbere hayo-i temma-i daayo-i!

Nebuō maŋ taa u diyaa u fere baa kompafafammu-i mu sīnni-na hiere, baa niibilefaffanni-i ni sīnni-na hiere, baa sēne-bīmbīnni-i ni sīnni-na hiere.

17 Bīmbīfaffaŋ daani bīenammasaa gbuu bon bāaŋgu.»

Bamaŋ taaraayaŋ ba nuŋ-juuru-i dāmmanuoraanŋuna: Baaton-gbartaamba-i, hūncortaamba-i, baa bamaŋ ciē maacemma baatombaa-ba-na, da ba ji da nyaasīnni-i tugugu nelle yudōro-i-na, ba ka yiera da yargaa 18 ta ba fara ba ne aa ta ba piye da gbagaga wuō: «Nel daade bōbōima temma saa waa!» 19 Ba ka kūl hīema kūnna ba yunni-na aa haa ba nammu-i ba yunniŋ ta ba kaal aa ta ba piye wuō:

«Gbere hayo-i temma-i daayo-i!

Nebuō maŋ ciē baatontaamba ce waamba hiere baa u bisīnnŋ-hālmaanŋu-i, u bīenammasaa gbuu bon bāaŋgu.» †

20 Dōrtaan namaa, taa na nye! Diilon-baan namaa, taa na nye! Yesu *pōpuōrbien namaa, taa na nye! *Diilopōpuōrbien namaa, taa na bi nye! Nebuō daa uŋ ciē karaanŋu maŋ baa-na, Diilonŋ pāa-yo baa kufanŋu sullu yaa-i.

21 Ku huonŋu-na, mi da *dōrpōpuōrbilonŋo naŋo-i, fōŋgūo waa-yuō. U biyaa tāmpēbuō naŋo-i, uu dii ŋaa namelle, a fara naŋ-yo dii-yo dāmmanuoraanŋu-na aa cira: «Babilōni, nuō

† 18:10 Niēŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 26.16-17. § 18:13 Niēŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 27.12-13,22. * 18:15 Niēŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 27.31,36.

† 18:19 Niēŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 27.29-34.

baa η bəbəima-i hiere, ba ka fara nanna-niε dumandε'i nuə-i, molo siε tiraa da η yufelle. ²² Fānaa siε ji waa η huəŋga-na, koncomaraamba siε ji waa, tulahulthaamba siε ji waa, gba-maraamba siε ji waa, nagāŋ-maacenciraamba siε ji waa. Molo cεraa u tiraa nu buoŋ dumma η huəŋga-na. ²³ Fiŋŋ-cecerma ka gbuo gbula. Molo sa ji tiraa waŋ cejällen-maama η huəŋga-na. Kumaŋ ciε ku gbuo-niε dumaŋo-na, η torgociraamba ciε ba fεrε ba temma si dii hīεma-na hiere, aa η piεra nuəmba-i niliŋa-na hiere baa η isəmma-i. ²⁴ A naara kufaŋgu-i, ba kuə Diilopəpuərbiemba-i baa Diilonŋ-baamba-i naŋ huəŋga yaa nuə-i. Baŋ kuə bamaŋ hiere hīεma-na, η nuŋgu dii ba kuliŋgu-na.»

19

¹ Ku huəŋgu-na, mi nu ŋaa nelpūŋgu'i piienŋ da gbagaga dərə-i-na wuə:

«Yaŋ i tiε jaal Diilonŋo-i!

Koŋkoro dii baa u yaa-i, bəbəima gbīε baa u yaa-i, himma dii baa u yaa-i.

² U maacemma faa aa ma yaŋga yaa dumaŋo-na.

U gāŋ baa saasorcεnampānto maŋ taa u celienŋ nuəmba-i hīεma-na hiere baa u kakarkuoŋo-i.

Uŋ kuə Diilonŋ-cāarāamba maŋ,

Diilonŋo suu ku səlaŋgu-i yuə.

³ Nebuə daayo dāamu sa ji dīŋ dede, u nyaasīnni sa ji yaŋ wurma-i dede.»

Aa naa tiraa cira:

«Yaŋ i tiε jaal Diilonŋo-i!»

⁴ Bīncuəmba komorre baa ba naa-baŋ daaba-i, a naara bimuəmba naa-baŋ daaba-i*, ba sire dūuna jaal Diilonŋo-i fŋŋgōtaŋ-teterre-na aa ta ba piie wuə:

«Ninsoŋo! Yaŋ i tiε jaal Diilonŋo-i!»

Tūmbilonŋo dərŋo ponsaŋgu-i

⁵ Mafammaŋ ciε, molo niε piie fŋŋgōtaŋ-teterre yaŋga-na wuə:

«Yaŋ i tiε jaal Diilonŋo-i!

Namaa namaŋ cāŋ-yoŋ, namaa namaŋ kāŋ-yoŋ,

nelbōmbōmbaa namaŋo-i, baa nyuənyuə-baŋ namaŋo-i hiere,

taa na jaal Diilonŋo-i.»

⁶ Ku huəŋgu-na, mi da ŋaa nelpūŋgu'i piienŋ. Ba piie taa u du ŋaa hūnjulamma. Ku waa ŋaa diilonŋ-naarma. Ba taa ba piie wuə:

«Yaŋ i tiε jaal Diilonŋo-i!

* 19:4 Bīncuəŋ daaba-i baa bimuəŋ daaba-i, niεŋ 4.4,6.

Itieno-i Diilonjo-i Weimantieno yaa weima-i hiere ma yun-nu
fiefie-i.

⁷ Yaan i yan i hommu fē i tie nye

aa tie gbeliēn Diilonjo-i!

*Tūmbilonjo dərŋo ponsaanġu hii tī,

u dərŋo tigiin u ferē tī.

⁸ Ba hāa dərŋo-i jonġorfeleno u dii.

Ban nyie-yo baa kompaŋa maŋ, ka caa da muimui!»

Kompaŋ daaka pigāan Diilon-baamba maacenfafamma
yaa-i.

⁹ *Dərŋopuərbiilonjo gbē-mi wuo: «Nyegēn nel daama-i wuo:
«Ban bīe bamaŋ *Tūmbilonjo källe-na, ba yunni dōlaa.» Aa
tiraa cira: «Nel daama-i hiere ma hilaa Diilo fuo ferēn nuŋ-nu,
huhurma sī mei.»

¹⁰ Mi dūuna u yaanġa-na miē mi jaal-o, u gbē-mi wuo: «Baa
ce dumaa! Muo baa nuŋo-i baa bamaŋ wuoyaan Yesuŋ juo
baa ninsoŋo maŋ u hūmelle-i, ii dii kuuduŋġu yaa-i. Diilon-
cārāan miē hiere, unaa saa maar unanjo. Diilonjo'i gbīe baa
jaaluŋ daaku temma-i.»

Yesuŋ juo baa ninsoŋo maŋ, *Diilopuərbiemban waan
mamaŋ hiere, ma hilaa u yaa nuo-i.

Berru wuyaa bīŋwobaljo-i

¹¹ Ku huonġu-na, mi da dərŋo puurii. Uŋ puurii dumaanjo-na,
mi da naacoljo nano nyugāan sūmpilan-na. Ba bī naacoljo-i
Nelviinjo, u yerre nande yaa Ninsontienjo. U suŋ germa aa u
ce berru-i u ninsoŋo-na. ¹² U yufienja taa a caa ŋaa dāamu, aa
nyantuolbaa-ba waa bōi u yunġu-na. Yerre nande naa nyegēn
yuo, da ma hel fuo-i-na molo sa suŋ di yunġu-i. ¹³ Jonġoruo
maŋ waa u nuonġu-na, uu naa gbuo baa tāmma hiere. U yerre
nande yaa waa wuo: Diilon-nelma. ¹⁴ Dərsorosibaa-ba cu u
huon-nu baa sūmpielmba aa naa dii bimbīpielni, dugaanġu
saa waa ku diei nuo. ¹⁵ Jigāpəruŋġu waa u nuŋġu-na, ku
maama saa naa fa baa dōdōlma-i. U ka ce ku yaa-i a muo
nuamba-i nilēnna-na hiere. U yaa ka waa ba yun-nu baa kōllun-
būole. U yaa ka bi kāmāl-ba ŋaa ban kāmāl *eresē dumaa a hiel
u hūmma-i, ku yaa ba ka suŋ Itieno-i Diilonjo jāyamma-i. ¹⁶ U
sīnni nyegāan u jonġoruo-i-na baa u corre-na wuo: «Jāmatigi
ba Jāmatigi, yuntaamba Yuntienjo.»

¹⁷ Ku huonġu-na, mi da *dərŋopuərbiilonjo nano yieraaya
bāanyufelle-na. Wuŋ piye da gbagaga baa dūnaamba-i baa
kpaalbaa-ba-i dii fēnfelle-na wuo: «Diilonjo cie källe, juŋ na
ji wuo niwuoni-i. ¹⁸ Juŋ na ji wuo jāmatigi ba kūoma-i baa
sorosi ba maama-i, baa ba yuntaamba bi maama-i. Juŋ na
ji wuo sūnaamba-i baa ba taamba kūoma-i. Nelbiliemba-i
hiere ba kūoma dii: Kōraamba-i baa nebimba-i, ba kūoma

dii; nelbōmbōmbaa-ba-i baa nyuonyuō-baamba maama bi dii, juoŋ na ji wuo.»

¹⁹ Ku huonŋu-na, mi da bīŋwobalŋo-i baa jāmatigibaa-ba-i hīema-na hiere ba tigiin baa ba sorosibaa-ba-i da ba ce berru baa sūmpilantienŋo-i baa u bi sorosibaa-ba-i. ²⁰ Sūmpilantien wuo bel bīŋwobalŋo-i baa u pɔpuorbilonŋo-i†. Pɔpuorbilonŋo faŋo yaa taa u ce gbere-weima-i u cu nuamba yammu-i ba ta ba cu bīŋwobalŋo huonŋ-nu. Baman naa haa bīŋwobalŋo dānyuō-i ba ferēŋ nuō aa ta ba dūuna u karkuuyo‡ yaanŋa-na, u cie gbere-weima famma yaa a pira-bei. Sūmpilantien uŋ bilaa-ba, wuo dii-ba cicēlma dāŋgboguonŋu naŋ temma-na, ku maama saa fa baa hūlāanŋu-i. ²¹ Aa naa ko ba sorosibaa-ba-i hiere nanna baa jigāpuruonŋu maŋ waa u nuŋgu-na. Dūnaamba-i hiere baa kpaalbaa-ba-i baa jo ji ta ba ce ba bāanŋu-i.

20

Bien nuosiba ndii yuntesinni-i

¹ Ku huonŋu-na, miε mi ne da *dɔrpɔpuorbilonŋo naŋo hiire u jo. Fobabalaanŋu diele waa u naŋga-na baa jolŋobuō naŋo. ² Uŋ juō ji hi, u bel jīēbincōiŋo-i. U yerre yaa *Sitāni, dinande yaa *Bigāarāŋo. U bilaa-yo vaa-yo baa jolŋo-i u duō ce bien nuosiba ndii. ³ Uŋ vaa-yo dumaanŋo-na, u se-yo dii-yo fobabalaanŋu-na aa gbonu-kuō baa diele-i aa tielaa-kuō wuo u baa gbāa hel ka pira moloŋo bien daaya hōlma-na. Bien daaya da a cor, ba ka suō hiel-o nanna u da yinni cēlle.

⁴ Kufanŋu huonŋu-na, mi da fōŋgōtaan-titiēŋa. Baman waa tīēna-yēi ba hāa-ba fōŋgūō-i ba ta ba ger. Aa baŋ kuō baman wuo ba cuu Yesu ninsoŋo huonŋ-nu, baŋ kuō baman Diilon-nelma maama-na, miε bi da bafamba yalēiŋa-i. Kufanŋu taamba saa ta ba dūuna bīŋwobalŋo yaanŋa-na baa u karkuuyo* bi yaanŋa-na. Ba saa naa bi haa u dānyuō-i ba ferēŋ nuō. Kuŋ cie dumaanŋo-na, baa sire kuon-nelle-na a jo ji tīēna fōŋgūō-i-na baa *Kirsa-i da ba ce bien nuosiba ndii. ⁵ Kuomba siredīēlāmma yaa-i mafamma-i. Banamba ka cie bien daaya ka tī aa ba suō sire. ⁶ Baman ka sire siredīēlāmma-na, ba yunni dōlāa! Baŋ yeŋ Diilon-baamba, hāalīŋ-kuliinŋu yufelle bei. Ba ka ce *Diilojigāntaamba baa *Kirsa jigāntaamba aa ba ka tīēna fōŋgūō-i-na baa Kirsa-i bien nuosiba ndii daayo-na.

Ba yaraa Sitāni-i

⁷ Bien nuosiba ndii-waan daaya da a cor, ba ka hiel *Sitāni-i u kaso-i-na. ⁸ Duō hel, u ka wuōra bīŋ nileiŋa-na hiere a

† 19:20 Bīŋwobalŋo yaa bīŋwuonŋo maŋ hilaa hūmma-na aa u pɔpuorbilonŋo yaa uman hilaa hīema-na. Niēŋ sapitiri 13 baa 16.13. ‡ 19:20 Karkuuyo: Niēŋ 14.9 baa naaruō-i-na cicaara-i-na. * 20:4 Karkuuyo: Niēŋ 14.9 baa naaruō-i-na cicaara-i-na.

tāal Gōgi-i baa Magōgi-i†. Ba bī nelbiliemba yaa dumaanjo-na. U ka wuōra gbura-bei wuō ba ji ce berru baa Diilonjo-i. Ba ka hel ŋaa nyeiŋo. ⁹ Ba hilaa terni-na hiere a jo ji dii Diilonj-baamba terienḡu-i huōḡa, Diilonj uḡ kuyen nelle maḡ maama-i, ba juō ji dii-de huōḡa. Ŋga dāamu hilaa dōrō-i-na a jo ji kukul-ba hiere. ¹⁰ Sitāni maḡ taa u tāal-ba, ba bilaa ufaḡo-i dii-yo dāḡgbōḡuōḡu-na u kā ka yuō bīḡwobalḡo-i baa u pōpuōrbilonjo-i†. Ba ka ce sūlma-i terienḡu-na bāaḡu-i baa isuōḡu-i ba sa ji hel-mei dede.

Diilonj uḡ ka ḡer dumaa

¹¹ Ku huōḡu-na, mi da fōḡḡōtaan-tetembuō naḡo-i, u waa uupilaḡo; baa u Tienjo-i u dōrō. Dōrō-i baa hīema-i ni gbar halan kutienjo caaḡu-na, molo saa ji tiraa da-ni. ¹² Ku huōḡu-na, mi da nelbōmbōmbaa-ba maḡ kuu baa nyuōnyuō-baamba-i hiere, ba yieraaya fōḡḡōtaan-teterre yaanḡa-na, aa da sebebbaa-ba namba puurii, aa bi da cicēlmaḡ-wuōḡo puurii. Baa ḡer kuōḡ daaba-i hiere ba āndaanḡu-i a saanu baa baḡ ciē kumaḡ hīema-na, a saanu baa mamaḡ nyegāan sebebbaa daaba-na. ¹³ Hūmmaḡ wuyaa nuōmba maḡ hiere, maa jo baa-ba. Kuliḡu-i baa kuōḡ-nellen wuyaa bamaḡ hiere, niē jo baa-ba. Baa ḡer ba āndaanḡu-i hiere a saanu baa ba maacemma-i. ¹⁴ Baḡ juō ḡer-ba tī, baa se kuliḡu-i baa kuōḡ-nelle-i dii-ni dāḡgbōḡuōḡu-na. Hāaliḡ-kuliḡu yaa dāḡgbōḡuōḡ daaku-i. ¹⁵ Bamaḡ yireiḡa-i saa waa cicēlmaḡ-sebe-i-na hiere baa bi se bafamba-i dii-ba dāḡgbōḡuōḡu-na.

21

Dōrfelēḡo baa hīefelēmma

¹ Ku huōḡu-na, mi da dōrfelēḡo baa hīefelēmma*. Ni-maḡ waa dīelūō-i-na ni gbuyaa. Dāmmaḡ-nuoraanḡu saa waa. ² Aa da Diilonjo nelle hilaa dōrō-i-na ta di hiere di jo. Yerusalemufelēḡo yaa juōḡ dumaanjo-na. U maama saa fa baa fafaanḡu-i. U gbuu migāan u fere ḡaa sīḡjārāḡ uḡ diiyan u fere dumaa duō ka puona baa u dōrḡo-i. ³ Mie nu molo piye da gbagaga fōḡḡōtaan-teterre-na wuō: «Diilonj-muntienammu dii nelbiliemba hōlma-na fiēfiē-i-na! U ka tīena baa-ba, ba ka ce u baamba. Fuō fere yaa ka waa baa-ba, u'i ka waa ba Diilonjo-i.† ⁴ U ka hur ba nyinyōlma-i hiere. Kuliḡu siē tiraa

† 20:8 Gōgi-i baa Magōgi-i: Ba bī Diilonj-bigāarāmba yaa dumaanjo-na bande-i-na. Niēḡ Esekīel sebe-i-na (Ézéchiel) 38.2; 39.1. † 20:10 Bīḡwobalḡo-i baa u pōpuōrbilonjo-i, ne-ku 19.20 baa naaruō-i cicaara-i-na. * 21:1 Dōrfelēḡo baa hīefelēmma: Niēḡ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 65.17. † 21:3 Niēḡ Esekīel sebe-i-na (Ézéchiel) 37.27.

waa, balaanġu sie tiraa waa, kaalunġu sie tiraa waa, muliema sie tiraa waa. Ancolomma gbuyaa hiere.†»

⁵ Kufanġu huonġu-na, uman tienaana fongōtaan-tettere-na u cira: «Fiefie-i-na, mi bir bimbinni-i hiere niifelenni.» Aa gbē-mi wuo: «Nel daama-i hiere ninsoŋo, nyegēŋ-ma ŋ jina. Huhurma si dii-mei.»

⁶ Aa tiraa cira: «Fiefie-i-na, mi cie mi maacemma-i tī! Muomei yaanġa-i, muomei huonġu-i; muomei mundommu-i, muomei mumbalmu-i. § Hūŋkuosīŋ da ni bel uman, mi ka hā-yo cicēlman-hūnfoelen-hūmma-i gbāŋgbāŋ u nyon.* ⁷ Da ku saa yar uman, mi ka pā-yo pāŋ daama yaa-i. Mi ka waa u Diilon muo aa u waa mi bepōlŋo. ⁸ Aa kortaamba-i baa baman naana mi hūmelle-i, baa pōpōraamba-i, baa nelkuraamba-i, baa baman cieŋ bīŋwosinni-i, baa isuotaamba-i, baa cufēbuoltaamba-i ka hel baa coikartaamba-i ba ka dii bafamba-i dāŋgboguonġu nan temma-na, ku maama saa fa baa hūlaanġu-i. Hāalīŋ-kuliŋgu yaa ka waa kufanġu-i.»

Yerusalemufelēŋo

⁹ *Dōrpōpuorbienba niehāi-baamba man naa bella cimmu niehāi-muumu-i baa āmbalperiema-i mu hommu-na, unanjo jo ji gbē-mi wuo: «Jo mi ji pigāan-ni sinjārāŋo-i, jo ŋ ji da *Tūmbilonjo dōrŋo-i.»

¹⁰ *Diilon-Yal die sire-mie. Mi da dōrpōpuorbilonjo kāa baa-mi tānujaataama nanjo dōrō-i-na ka pigāan-mi Diilonjo nelle-i, ka pigāan-mi Yerusalemu man hilaa dōrō-i-na tuo hiire u jo. ¹¹ Diilonjo naa ce u tuo caa da kpoikpoi ŋaa fuo un caa dumaa. U taa u caa ŋaa jape-tāmpēlle, da muimui ŋaa kamoeyilanni. ¹² Kokojaataama nanjo naa dii-yo huonġa, baa dumienja cīncieluo a hāi, baa dōrpōpuorbienba cīncieluo ba bi hāi ba ta ba niya dumienja daaya-i. Baa naa nyegēŋ *Isirahel dūnni cīncieluo ni hāi niini yireiŋa-i dumienja yammu-na, dūŋgu dūŋgu baa ku dumelle. ¹³ Dumienja sa-a-siei waa koko yammu naa-i-na hiere: a siei bāpagūŋgu-na, a siei bāsuurūŋgu-na, a siei dōryanġa-na, a bi siei cicaaryanġa-na.† ¹⁴ Baa naa jina koko daayo tuole-i baa tāmpīen cīncieluo a hāi. Baa naa bi nyegēŋ Tūmbilonjo *pōpuorbien cīncieluo ba hāi baamba yireiŋa-i tāmpīen daaya-na.

¹⁵ Kuufiŋgu waa baa dōrpōpuorbilonjo man taa u piiye baa-mi. Ku waa sēne-gboruonġu. Uu naa saaya u fi nelle-i baa di dumienja-yammu-i baa koko fuo fere-i hiere. ¹⁶ Nelle naa waa pōgōnni naa, di pōpōrma taa ma saa baa di kpokpomumma-i. Dōrpōpuorbilonjo wuo fi-de hiere baa u gboruonġu-i a da yiēŋgu

† 21:4 Niēŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 25.8; 35.10; 65.19. § 21:6 Niēŋ 1.8. * 21:6 Niēŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 55.1. † 21:13 Niēŋ Esekīel sebe-i-na (Ézéchiel) 48.30-35.

diei yuu sitadibaa† neifienj-niediei; ku saa baa kilobaa neifelle nuəsū. Di pəpərma-i baa di kpokpomumma waa kuuduŋgu, halle baa di jajaatamma-i hiere. ¹⁷ Wu fi koko jajaatamma-i a da u yuu nelbilienj miε nakərni§ komuŋ-niehāi baa ni naa; ku saa baa metiribaa komuŋa siei baa ba ndii temma. ¹⁸ Koko daayo naa ma baa jape-tāmpēlle, aa nelle fande fεε-i di ma baa sēne kerre. Sēne daayo taa u ne u tānu ŋaa kamoole. ¹⁹ Tāmpēfεfεiŋa-i a sinni-na hiere a yaa naa ce tuolnu koko tuole-i:

Dīelā-diele-i jape-tāmpēlle,
 hāalīŋ-diele-i safir-tāmpēlle,
 sielīŋ-diele-i agate-tāmpēlle,
 naalīŋ-diele-i emerodi-tāmpēlle,
²⁰ diilūŋ-diele-i onike-tāmpēlle,
 niediei-diele-i sarduŋni-tāmpēlle,
 niehāi-diele-i kirsoliti-tāmpēlle,
 niisiei-diele-i beril-tāmpēlle,
 nennaa-diele-i topasi-tāmpēlle,
 cīnciel-diele-i kirsopasi-tāmpēlle,
 cīncieluo baa dīelā-diele-i turkuəsi-tāmpēlle
 aa cīncieluo baa hāalīŋ-diele-i ametisi-tāmpēlle.

²¹ Baa naa sisīŋ dumieŋa cīncieluo baa a hāi-waŋ daaya dūnfenni-i baa niibilenniŋ-tāmpīeŋa. Dūnfieŋgu diei tāmpēfifille diei. Baa naa ce sēne-kerre a haa ponsanatigerre-na hiere. U taa u ne u tānu ŋaa kamoole.*

²² Diilonj-dūŋgu saa waa nel daade-na. Itienjo-i Diilonjo-i Weimantienjo-i, baa *Tūmbilonjo-i, baŋ yeŋ ba fεε, yuŋgu si dii Diilonj-dūŋgu waama-na. ²³ Diilonj uŋ cie di ta di caa kpoikpoi dumaŋjo-na, bāaŋ-maama saa waa bei, ceīŋ-maama saa bi waa bei. Tūmbilonjo yaa waa ba fitnuo-i. ²⁴ Nuomba-i nilieŋa-na hiere, ba ka ta ba ce ba bāaŋgu-i nel daade cecerma-na. Jāmatigibaa-ba-i hīema-na hiere, ba ka jo baa ba nagāŋ-niini-i kusuŋ-nu'i. ²⁵ Ba sa suə isuŋgu nel daade-na, a ce dumaŋjo-na di dumieŋa yammu sa bīŋ da. ²⁶ Ba ka jo baa nilieŋa-i hiere a bīmbīfafanni-i baa a daluo-i kusuŋ-nu'i. ²⁷ Ŋga bīŋkūbabalaŋgu sie gbāa suur-die, pəpəraamba sie gbāa suur, coikartaamba sie bi gbāa suur. Baŋ nyegāaŋ bamaŋ yireiŋa-i Tūmbilonjo cicēlman-sebε-i-na, ba yaa ka suur yon.†

† **21:16** Sitadibaa: Gireki ba niifinni-i. Sitadi diei yuu metiribaa nuəsū. Terieŋgu faŋgu-na, sitadibaa neifienj-niediei yuu kilobaa neifelle nuəsū temma. § **21:17** Nakorni: Yiinataamba taa ba fi baa ba nakərni-i, a ce dumaŋjo-na ba kuufiŋgu-i ba bi-ku nakəruŋgu. Nakəruŋgu diei saa baa metiri boluŋ temma. * **21:21** Nieŋ Isayi sebε-i-na (Ésaïe) 54.11-12. † **21:27** Nieŋ Isayi sebε-i-na (Ésaïe) 60.3-5,11,19-20; 52.1 baa Esekiel sebε-i-na (Ézéchiel) 44.9.

22

¹ *Dɔrpɔpuɔrbilonɔ wuɔ pigāan-mi cicēlman-nuoraanɔ-i. Ku gbuu ta ku ne da kilekilekile. Ku taa ku būn ku hel Diilonɔ-i baa Tūmbilonɔ-i ba teterre yaa nuɔ-i* ² ku suur nellen-huɔnɔ-ga-na. Cicēlman-tibiinɔ waa nuoraan daaku kɔtɔnni hāi-i-na hiere. Ku taa ku man cincienuo i hāi benduɔle-na; cɛinɔ cɛinɔ ku man. Ba taa ba ce perru baa ku fienu-i nilɛinɔ-na hiere. ³ Diilon uɔn haa u nubabalaanɔ-i kumanɔ nuɔ-i, ku siɛ gbāa da nel daade-na.

Diilonɔ-i baa Tūmbilonɔ-i ba teterre ka waa nellen-huɔnɔ-ga-na. Diilonɔ cāarāamba ka ta ba jo ba jaal-o diɛ. ⁴ Ba ka ta ba da u yufelle, u yerre ka nyɛgēn ba yaadāmma-na. ⁵ Itienɔ-i Diilonɔ ka ce terienɔ-i cerre hā-ba. A ce dumaanɔ-na ba siɛ tiraa ta ba suɔ isuɔnɔ nel daade-na; fitin-maama siɛ tiraa waa-bɛi, bāan-maama siɛ bi tiraa waa-bɛi. Ba ka tɛ fɔnɔgūɔ-i-na gbula, ba sa ji kā terienɔ.

Yesu jomma piyaa

⁶ Ku huonɔ-ga-na, *dɔrpɔpuɔrbilonɔ gbɛ-mi wuɔ: «Nel daama-i hiere ninsonɔ, huhurma si dii-mɛi. Itienɔ-i Diilonɔ man diyaan nelma-i u *pɔpuɔrbiemba nunni-na, u puɔraa u dɔrpɔpuɔrbilonɔ duɔ ji tūnu u cāarāamba-i mamanɔ ka ce yibien daaya-na.»

⁷ Yesu waan-ma wuɔ: «Niɛn, mi ka jo yibien daaya-na! Baman bilaa nelma man nyɛgāan sebe daayo-na nammu hāi, kutaamba yunni dɔlaa.»

⁸ Nel daama-i hiere, muɔ Nsāa mi daa-ma nuɔ, aa tiraa numaa mi tūnni-i. Min daa-ma dumaanɔ-na, dɔrpɔpuɔrbilonɔ man pigāan-mi baa-ma, mi dūuna u yaanɔ-ga-na da mi jaal-o. ⁹ U gbɛ-mi wuɔ: «Baa ce dumaa! Muɔ baa nuɔnɔ-i hiere Diilon-cāarāan miɛ. Ii dii kuuduɔnɔ yaa baa n natobimba-i *Diilopɔpuɔrbiemba-i, baa baman bilaa sebe daayo nelma-i nammu hāi hiere; unaa saa maar unanɔ. Diilonɔ'i gbɛ baa jaalun daaku temma-i!»

¹⁰ Aa naa cira: «Nel daama cemma-n-huɔnɔ hii tɛ, a ce dumaanɔ-na baa fuo maman nyɛgāan sebe daayo-na. ¹¹ Baman cien kuubabalaanɔ-i, ba cor baa ba kuubabalaanɔ cemma-i. Baman guɔlaaya ba fɛrɛ, ba cor ba ta ba guɔla ba fɛrɛ ba kā. Baman cien ānfafamma-i, ba faya ba fɛrɛ baa ma cemma-i. Baman biyaa Diilon-maama-i, ba cor ba ta ba ce Diilon huɔnɔ-ga-i.»

* **22:1** Cicēlman-nuoraanɔ: Niɛn Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 47.1 baa Sakari sebe-i-na (Zacharie) 14.8.

12 Yesu waan̄-ma wuo: «Niēn, mi ka jo yibien̄ daaya-na! Aa da miē mi jo, mi ka bel b̄n̄kūn̄gu mi nan̄-na ji pā neliēn̄o neliēn̄o baa u maacemma sullu-i.†

13 Muōm̄ei yaan̄ga-i muōm̄ei huon̄gu-i, muōm̄ei d̄ielūō muōm̄ei tuogbuole-i, muōm̄ei mundommu-i muōm̄ei mumbālm̄u-i.‡» 14 Baman̄ saaraan̄ ba jon̄gorbaa-ba-i ba yunni dōlaa. Ba ka da wuo cicēlman̄-tibiin̄gu bien̄a-i aa da munsuurmu Yerusalemufelēn̄o-na. 15 Nga p̄p̄oraamba-i, baa isuōtaamba-i, baa kakarkuontaamba-i, baa nelkuraamba-i, baa cufēbuoltaamba-i, baa coiman̄ muyaanu baman̄ yunni-i hiere ba siē da munsuurmu.

16 «Muō Yesu, muōm̄ei puōraa mi d̄or̄p̄opuōrbilon̄o-i baa nel daama-i u duō ji wan̄-ma pigāan̄ Diilon̄-dūn̄-baan̄ na-maan̄o-i hiere. Muōm̄ei *Davidi h̄āyēl̄n̄ muōn̄o-i. Muōm̄ei cuom̄ōele-i§.»

17 *Diilon̄-Yalle-i baa Tūmbilon̄o d̄or̄n̄o-i* ba cira: «Jo!»

Uman̄ duō bi nu-ma, u gb̄iē u cira: «Jo!»

Hūn̄kuōs̄iŋ da ni bel uman̄, kutien̄o jo. Uman̄ duō tuō taara cicēlman̄-hūmma-i, u jo u ka da-ma gb̄ān̄gb̄ān̄.

Andaperien̄gu

18 Muō Nsāa, mi ka gboya-nei baa nel daama-i: Nelma man̄ waan̄ sebe daayo-na, nuōni man̄ da n̄ nu-ma aa dii kun̄angu m̄ei naara, āmbalma man̄ maama-i waan̄ sebe huōn̄gana, Diilon̄o ka naara-m̄ei n̄ mul̄iēma-na. 19 Uman̄ duō bi hiel kun̄angu nel daama-na, Diilon̄o ka hiel kutien̄o nun̄gu-i b̄imb̄ifafanni man̄ maama-i waan̄ sebe daayo-na: U siē da wuo cicēlman̄-tibiin̄gu bien̄a-i, u siē bi da suur Diilon̄o nelle-na.

20 Ninsowaran̄o yaa waan̄ daama-i baa-mi hiere, u gbaraa-ma wuo: «Mi ka jo yibien̄ daaya-na ninson̄o.» Yesu, Itien̄ nuō, jo! Mi taara ku yaa-i.

21 Itien̄o-i Yesu u kāyā-nei hiere.

† 22:12 Niēn̄ Gbelieman̄-nalāan̄gu-na (Psaume) 28.4 baa Seremi sebe-i-na (Jérémie) 17.10. ‡ 22:13 Niēn̄ 1.8. § 22:16 Niēn̄ 2.28; 5.5. * 22:17 *Tūmbilon̄o d̄or̄n̄o yaa Diilon̄-dūn̄-baamba-i. Niēn̄ 19.5-10.